Preken van Wim Rietkerk, gehouden in de Jeruzalemkerk (1995-2001).

Speciale series:

Serie over de **Galatenbrief**:

- Galaten 1 - preek 1
- Galaten 1 - preek 2
- Galaten 2
- Galaten 3
- Galaten 4
- Galaten 5
- Galaten 6 - preek 1
- Galaten 6 - preek 2

Serie over **"David, de man naar God's hart"**

- David - preek 1
- David - preek 2
- David - preek 3
- David - preek 4
- David - preek 5
- David - preek 6
- David - preek 7
- David - preek 8

Serie van 11 preken over de **'wereld achter deze wereld'**;

- Daniël 1 - 12 (232kB groot!)

Serie van 7 preken over **Samuel**;

- I Samuël 1 - 7 (138kB)

Mini-serie van 3 preken over Gemeente opbouw;

- Gemeente-opbouw

Mini-serie over de Psalmen;

- Psalm 84
- Psalm 121
- Psalm 125
- Psalm 134

Mini-serie over Zondag 1 - 4

- Zondag 1: De wondere wending
- Zondag 2: Geen therapie zonder goede diagnose
- Zondag 3a: Ieder mens heeft een zwarte doos
- Zondag 3b: Over de oorsprong van het kwaad
- Zondag 4: Geen vrede zonder gerechtigheid

Serie preken over Colossensen 1 - 4

- De noodzaak van de groei van Christelijk karakter
- Jezus Christus de eerstgeborene van de schepping
- Werk in uitvoering
- Niet rennen, niet slenteren: wandelen
- Christus tegenover de 'wereldgeesten'
- Christus: Bevrijder en Herschepper
- Opvoeding: regels of relatie?
- De verlossing van ons werk
- Geloof is als een mosterdzaad
- God zet ons aan het werk
- De verlossing van ons werk

Serie van 6 preken over het Koninkrijk;

- Het geheim van het Koninkrijk
- De radicaliteit van het Koninkrijk
- De vreugde van het Koninkrijk (I)
- De vreugde van het Koninkrijk (II)
- De genade van het Koninkrijk
- De schat van het Koninkrijk

Serie preken over de zaligsprekingen;

- Een wonderlijke felicitatie (M.R. van den Berg)
- Een traan is als een loep
- De kunst van het loslaten
- Hongeren en dorsten naar gerechtigheid
- Barmhartigheid en barmhartigheid is twee!
- Zullen wij God zien?
- Zalig zijn de vredestichters, want zij zullen zonen van God genoemd worden
- Zalig de vervolgden om der gerechtigheid wil
- Samenvatting en toepassing van de preken over de zaligsprekingen

Serie preken over de twaalf 'kleine' profeten;

- Hosea: God als de bewogen Minnaar
- Joël, de visionair, of: Gods hand in de geschiedenis
- Zien door de bril van Amos: Waarvoor leven wij?
- Obadja: Boos zijn... hoe kom ik er uit?
- Jona als spiegel: in de leerschool bij God
- Micha: De rechter blijkt vader, de koning een herder
- Nahum: Trooster?
- Habbakuk, de meest 'postmoderne' profeet!

- Zefanja: gericht als loutering
- Haggaï: Oppervlakkige aanraking of toewijding met het hart
- Zacharia (i): Gods Heilplan
- Zacharia (ii): Gods Heilplan
- Maleachi: Zilversmid en Zon der gerechtigheid

Miniserie van 3 preken over de medisch-ethische vraagstukken (o.a. orgaandonatie);

- Leven in een lichaamscultuur
- Mag alles wat kan?
- Mag je zelf over je leven beschikken?

Serie preken over Jakob;

- En de bouwstof van haar muur was diamant
- Zonder zegen komen wij nergens
- De droom in Bethel
- In de leerschool van het leven
- Van zwerver tot herdersvorst: succes of zegen
- Mahanaïm, er zijn twee legers
- Van 'hielenlikker' tot 'man Gods'
- Jakob, van strijder tot begenadigde
- 'De nieuwe mens': Jakob tot Israël geworden
- Genesis 49: 18

Miniserie van 3 preken over 'Leven in een Babylonische cultuur';

- Leven in een Babylonische cultuur I
- Leven in een Babylonische cultuur II
- Leven in een Babylonische cultuur III

Miniserie van 3 preken over 'Groeien in Genade';

- Groeien in Genade I
- Groeien in Genade II
- Groeien in Genade III

Miniserie van 4 preken over het gebed;

- 'Here, leer ons bidden'
- 'Volhardt in het gebed!'
- 'De Geest komt onze zwakheid te hulp'
- 'Vertrouwelijkheid en schroom' (een intermezzo)
- Pray until you pray!

Thematische preken :

- Geestelijke depressie
- Oefenen in godsvrucht
- Bedacht zijn op de dingen van God
- Verstaan wat tot je vrede dient
- Wat zoekt ge de Levende bij de doden?
- Laat uw oog open en gezond zijn
- God zoekt ons op (themadienst Vakantie Bijbel Feest: "*Schatgraven*")
- Leiding van God in je leven: *feit of fictie?*
- Simon van Cyrene (Goede Vrijdag)
- 'Wat nut ons de opstanding van Christus' - Pasen!
- Het schaap Dolly
- De 'versuikering' van het Christendom
- Gemeenteopbouw: druif of knikker?
- Gebed op de nieuwjaarsmorgen
- Avondmaal
- Drieërlei benadering
- De wet als spiegel
- Waarlijk, deze Mens was een zoon Gods
- Volmaakte liefde drijft de vrees uit (ook in Real Audio)
- Is er zin en samenhang in de geschiedenis?
- Geld is niet neutraal
- Levende stenen
- Wee die Verwoester
- Handelingen 5 (I)
- Handelingen 5 (II)
- Woede (vervolg op: Wee die Verwoester)

Voor meer informatie over de verspreiding van deze preken via Internet: *Gert Jan Kole*

Alle preken © Wim Rietkerk

Deze preken zijn uitgewerkt door Joke van der Veen en Esther Velthuis
en omgezet in HTML door Hans Guido Rietkerk en Gert Jan Kole.

Verkondiging van zondagmorgen 8 oktober 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: 'Maar gelijk geschreven staat: Wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen mensenhart is opgekomen, al wat God heeft bereid voor degenene, die Hem liefhebben'
1 Corinthiërs 2: 9

Schriftlezing: Galaten 1: 1-12

Tekst: Galaten 1: 1-10

- Liederen: lied 434 : 1, 2 en 5
- psalm 25 : 6
- lied 44 uit de opwekkingsbundel
- kinderlied 'brief van God de Vader'
- lied 451
- lied 440
- psalm 33 : 2 en 8

Post voor u!

We beginnen vandaag met de lezing van de brief die de apostel Paulus ergens rond het jaar 50 na Christus geschreven heeft aan de christenen in Galatië. Dat was de naam van de landstreek in Klein Azië waar de oude Kelten hun rijk hadden, voordat dit een Romeinse provincie werd met de Latijnse naam voor het Keltenrijk: Galatië. De brief heeft vele namen: de brief van de vrijheid', 'wet tegenover evangelie' of -ook een mooie titel- 'waarom God mij aanvaard'. Paulus is namelijk zeer verwonderd hoe het mogelijk is dat mensen, die het evangelie zijn gaan geloven zo snel tot een ander evangelie zijn overgegaan. Verwondering is nog aardig gezegd: het is ook pijn en woede. Daardoor is deze brief de felste die Paulus ooit schreef. Een geleid die ik steeds beter ben gaan begrijpen toen het mij duidelijk werd dat dit: 'Post voor ons' is of anders gezegd dat Paulus hier de vinger legt bij iets wat nooit zo actueel is geweest dan nu in onze postmoderne tijd: er is geen heilsweg 'van onderop' zegt Paulus. De reddingsboei (vers 4) komt 'van buiten' of er is er geen. Mengvormen zijn letterlijk uit den Boze!

***Verkondiging**: Gemeente van Christus,*

We overdenken vandaag het eerste hoofdstuk van de Galatenbrief. Je zou erboven kunnen zetten: de apostolische verwondering waarmee Paulus direct in dit hoofdstuk begint.
Ik wil beginnen met een ervaring die ik pas geleden had in het natuurpark de Hoge Veluwe. Daar kan je keien bewonderen. Als je in het natuurmuseum komt, worden daar in een hoek keien geëtaleerd die ze in dat grote gebied van de Hoge Veluwe gevonden hebben. Die keien, een hele rij van groot naar klein staan op een soort sokkel en als je ze met je hand aanraakt gaat er een licht branden en uit de microfoon hoor je een stem die zegt waar de kei vandaan komt. Bijvoorbeeld: 'ik ben een zwerfkei, meegenomen uit Scandinavië, 40.000 jaar geleden op het ijs van die en die ijstijd enz'. En bij een andere steen: 'ik ben meegevoerd door de rivier vanuit Zwitserland en lig hier al 10.000 jaar in wind en storm'. Dat was heel boeiend dus ik legde mijn hand op de ene steen na de andere. Er was ook een steen bij die zei: 'ik ben een meteoriet, ik kom van buiten. Van buitenaf ben ik de ruimte van deze wereld binnengedrongen. Door de dampkring heen geslepen en hier ben ik. Je kan van buiten niet zien dat ik anders ben. Hoe speciaal ik ben kan je alleen zien als je me splijt.' En dat is waar, meteorieten zijn altijd heel mooi van binnen, van buiten kan je het verschil niet zien.
U vraagt zich natuurlijk af waarom ik dit vertel. Dat is omdat we vandaag een begin maken met het lezen van de Galatenbrief en omdat dit het allereerste is wat de apostel Paulus ons in hoofdstuk 1 wil voorhouden. Lees maar direct in vers 1: 'de hartelijke groeten van Paulus', zo zou je de brief kunnen beginnen. Natuurlijk zegt hij het veel geladener: ik, Paulus, genade en vrede zij u.' Maar hij voegt daaraan toe: 'ik, Paulus, een apostel, maar niet vanwege mensen, niet door een mens maar door Jezus Christus'. In vers 11 zegt hij later letterlijk dezelfde woorden: "Het evangelie dat ik verkondig is niet naar de mens, -het komt niet van onderop- noch van een mens ontvangen" Later in het hoofdstuk zegt hij dit nog een keer. Daarom heb ik als welkomsttekst op het informatieblad van vandaag die tekst uit 1 Corinthiërs 2: 9 geschreven:

'Maar gelijk geschreven staat: Wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen mensenhart is opgekomen, al wat God heeft bereid voor degenene, die Hem liefhebben'

Het evangelie van wat God voor u en voor mij gedaan heeft komt van buiten! Jezus Christus is -met eerbied gesproken- niet een zwerfkei van onderop uit de Alpen, of een rotsblok uit de ijstijd, nee Hij is de door God gezondene, Hij is de Zoon, de Messias. Inderdaad, je mag Hem veel meer vergelijken met een meteoriet: van Boven af binnengekomen en Hij gaf zijn geheim pas prijs toen Hij verbroken werd. Dat vieren we bij het Avondmaal: het brood dat verbroken is, de wijn die vergoten is. Dat laat ons zien wat het geheim is van deze -met eerbied gesproken- Steen. Paulus was daar zo vol van dat hij daar direct aan het begin van de brief breed bij stilstaat.

We volgen de tekst: Paulus zegt wie hij is, hij zegt met wie hij de brief schrijft, namelijk met alle broeders die bij hem zijn, het is dus eigenlijk een brief van de gemeenschap rond Paulus aan de Galaten. Hij zegt wat hij ze toewenst: genade en vrede, en hij geeft het adres: aan de Kelten. Want dat zijn de Galaten, daar kom ik later op terug. Dan zegt hij wat hij hen toewenst: genade en vrede van God en door Jezus Christus die Hij uit de doden heeft opgewekt, en dan wordt daar in één magistrale zin aan toegevoegd wat Jezus bewerkt heeft: Hij is de reddingsboei van God, dat 'trekken uit' is in het Grieks een doodordinair woord voor een reddingsoperatie, Jezus is de reddingsboei van God die ons getrokken heeft uit -en dan staat in onze vertaling- de tegenwoordige boze wereld. Dan denk je: worden we uit deze boze wereld weggetrokken? Wat wordt hier bedoeld? Maar als je in het Grieks leest staat er niet 'kosmos' (= wereld) maar 'eon', eeuw, tijdsbestek, het huidige bestel, vertaalt Groot Nieuw terecht. Dat is heel bijzonder. Jezus Christus is niet gekomen om ons te redden uit de schepping van God, hoe gebroken die ook is, daar is Hij in afgedaald om die te vernieuwen, maar Hij is wel gekomen om het regime van de boze te verbreken. Dat woord staat hier: regime. We hebben net meegemaakt hoe een dictator zijn macht op het volk verloor, wij kunnen dat ook zo zeggen: het regime van Milosovitz is afgelopen. Dat is het woordgebruik van de apostel Paulus hier: 'zo is deze wereld, deze schepping van God na de zondeval onder het regime van de boze gekomen, toen heeft God zijn Zoon gezonden, de Messias van Israël, en heeft ons gered uit dat regime van de boze en overgezet in dat regime van het Koninkrijk van de Zoon van God. De boze was overmachtig totdat Jezus Christus kwam en door Jezus en zijn werk aan het kruis zijn wij overgezet in het Koninkrijk dat nu is aangebroken. Daar zinspeelt Paulus op, dat zet hij zo in één zin neer.

Maar als je het heel nauwkeurig wilt weergeven zou je het eigenlijk zo moeten doen want het zit iets ingewikkelder in elkaar, je zou kunnen zeggen: ja, daar was het regime van de boze totdat Jezus gekomen is die ons daaruit heeft weggetrokken, gered, en toen zijn we overgezet in het regime van Jezus Christus, het Koninkrijk van God, maar intussen is daar de boze die nog steeds rondgaat als een brullende leeuw, zoekende wij hij zal verslinden. Tussen die twee lijnen van het kruis en de wederkomst leven wij 'tussen de tijden'. Aan de ene kant is er dus nog wel degelijk sprake van het regime van de boze, maar aan de andere kant is daar al het Koninkrijk en de krachten van het Koninkrijk. En wij zijn niet alleen maar wij worden ook, als we Jezus volgen, steeds weer uit dat regime van de boze weggetrokken in het bereik van het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde, in wie we hebben de vergeving der zonden. Dat is nog wel iets anders dan bevrijd worden van een aardse dictator. Met alle vreugde over de val van Milosovitz zijn wij hier in de gemeente met iets nog veel ingrijpenders bezig. Want wij zien achter al de dictators die hier heersen en misleiden de grote misleider, en van hem moeten we verlost worden. Dat is wat Jezus gedaan heeft aan het kruis. Daar heeft Hij de boze als het ware grond onder de voeten weggenomen, het recht van spreken is de boze van toen af ontnomen. Dat is het wonder van onze verlossing. Daarom was het kruis nodig, de boze heeft nu geen claim meer op ons.
Als Paulus dit gezegd heeft komt hij -in vers 5- direct daarna komt hij met de deur in huis vallen. Dit is de enige brief waarin hij dit doet. De andere brieven begint hij heel vriendelijk met: ik ben blij met jullie, ik bid voor jullie- daar neemt hij de tijd voor-, maar niet zo bij de Galaten. Heel abrupt, rechtstreeks komt hij hier met zijn apostolisch vermaan. Eerst met zijn apostolische verwondering, verbazing. Apostolische verwondering richt zich altijd op de aantasting van de grondslagen van het geloof voor heel de kerk. Hij zegt: "Hoe is het mogelijk dat jullie niet doorhebben wat er voor jullie eigen ogen gebeurd is, hoe de orde is omgedraaid. Het verbaast me dat jullie je zo snel van hem, die jullie door de genade van Christus geroepen heeft, hebt laten afbrengen tot een ander evangelie. Dat is helemaal geen evangelie!" Waar heeft Paulus het hier over?

Dat weten we iets breder uit de Handelingen van de apostelen. In Handelingen 14 en 15 en 16 lees je hoe zich daar in de vroegchristelijke kerk een conflict afspeelde. Er wordt verteld over Paulus dat hij daar, betrekkelijk kort voor hij deze brief aan de Galaten schreef, het evangelie verkondigd heeft in dat oude Keltische rijk in Klein Azië. Vroeger was dat een Hetitisch rijk, toen hebben de Kelten het overgenomen en daarna is het door de Romeinen tot een Romeinse provincie gevormd. Paulus schrijft aan die gemeente midden in het hart van Klein Azië, aan die oude Kelten. Aan hen is het evangelie verkondigd. Maar toen ze nog maar betrekkelijk kort tot geloof gekomen waren en

er overal kleine gemeentes waren toen zijn daar andere leraren binnengedrongen, er waren heel veel Joodse synagogen waar nauwe banden mee waren en van daaruit kwamen leraren die zeiden: "Ja, Jezus is oké, en dat Hij de Messias van God is, aan Israël gegeven, dat is zeker waar, maar je moet niet denken dat je alleen door Hem gered wordt, dat je het alleen met Hem kunt redden en alleen door Hem kind van God wordt, je komt door Hem toch in aanraking met de Thora, met heel de bijbel en met de wetten van Mozes, en zonder die wetten kom je er niet. Jezus is één, de wet is twee." Ze zeiden dat Paulus eigenlijk maar een half evangelie bracht: "Hij heeft altijd maar weer over Jezus gesproken en dat is ook prima, maar je moet dan wel in zijn voetspoor de wetten van Israël volbrengen want anders kom je er niet!" Dat had de Galaten heel waarschijnlijk geleken. Misschien u ook wel. Het klinkt heel logisch dat je denkt: 'ja, natuurlijk, je moet toch ook de wet van God doen wil je aangenomen worden tot Gods kind? Zou er ooit een mens aangenaam zijn voor God zonder dat hij bewezen heeft ook de wet van God te kunnen onderhouden?" Dat zijn zo de vragen die hier aan de orde kwamen. Dat sprak de Galaten aan. Paulus gaat hier heel fel, je zou haast zeggen woedend, op in. "Hoe hebben jullie je zo snel kunnen laten afbrengen van dat ene evangelie tot een ander evangelie wat geen evangelie is! Keer terug en laat je niet afbrengen van dat ene evangelie. Als iemand jullie van de wijs brengt met een evangelie, afwijkend van wat ik jullie gebracht heb, ik zeg het jullie nog eens, die zij vervloekt." Zo diep is de apostel hier geraakt door de dreigende afval. Apostolische verbazing, met pijn en teleurstelling daaronder, spreekt een radicale veroordeling uit over ieder ander evangelie. Waar zit dat nu op vast? In een enkel beeld wil ik dat duidelijk maken.

U ziet twee ladders, de ene heeft een pijl van onder -de mens-, naar boven -God-, waar bij staat: wet en religie. Rechts een ladder met de pijl van boven naar beneden: God naar de mens toe, waar bij staat: evangelie.

Waar het hier in de Galatenbrief om gaat, en waar Paulus zo diep over is bewogen, dat is dat hij voor zijn ogen ziet hoe daar bij de Galaten de orde is omgekeerd. Het grote verschil wat er ligt tussen aan de ene kant wet en religie en aan de andere kant het evangelie. Als we ons even concentreren op dat ene beeld, met de pijl van beneden, dan is dat het wat de Galaten werd voorgehouden. Dat is altijd weer dit, de grondstructuur van de religie: de mens zelf moet via een lange weg opklimmen tot God. Altijd weer hebben mensen God gezocht. Langs duizend wegen. Altijd weer hebben ze gedacht: wij moeten Hem behagen, wij moeten onze schuld voor Hem kwijtraken en zelf verzoenen. Wij van onze kant strekken ons uit naar Hem. De boeddhist noemt dat het achtvoudige pad, die zou een ladder optrekken met acht treden waar op zij van onder af opklimmen tot God. Een mohammedaan spreekt over de vijf plichten, die moet langs een ladder van vijf stappen omhoog naar God. Hij moet die wetten onderhouden en dan komt hij uiteindelijk bij God. Een joods wettisch geloof heeft de tien geboden, die volg je en vervul je, dat is een weg van tien schreden en uiteindelijk kom je bij God. De Rooms Katholieke kerk heeft in de Middeleeuwen een tijd gehad dat men zei: "Je wordt alleen behouden als je goede werken doet. Geloven in Jezus plus… Altijd iets extra's. Ze zullen nooit zeggen: "Je moet totaal niet geloven in Jezus", maar altijd: "Geloof in Jezus plus… en dan komen die extra's, en dat waren de goede werken in die tijd. Denk niet dat de gereformeerde traditie daarvan vrij is. Bij ons sijpelt dat precies zo door. Ineens bestaat dat gevoel weer: 'ach, als wij toch nette burgers zijn en we doen wat van ons verwacht wordt, we houden onze religieuze plichten', dan komt daar ineens een vals gevoel van veiligheid bij, we denken: 'eigenlijk zitten we dus wel goed'. Dan zijn we vervallen in dit systeem, een andere heilsweg. We worden niet door God aangenomen op grond van ons burgerlijke nette leventje, of onze vrome religieuze daad. Dat is de kern van de zaak. Waar Paulus dat ziet gebeuren, waar dat binnensijpelt, daar staat hij op met apostolische kracht. Dat zien we hier gebeuren. Dan zegt hij: "Het lijkt wel een evangelie, want soms kan het je best bevrijden, als je dit doet, en dat en dat, soms lijkt dat makkelijker dan echt je hart en je vertrouwen op Jezus stellen. Maar dan volg je die ladder van beneden naar boven, dan ga je de weg van wet en religie en niet de wet van het evangelie, die loopt van God naar de mens. Altijd weer treft het ons, we zongen de liederen: zo lief had God de wereld dat Hij zijn Zoon gezonden heeft. Altijd weer is er in de bijbel die weg van boven naar beneden. Het is altijd God die ons gemaakt heeft, God die ons zoekt, God die -ook een lange weg, laten we dat wel zeggen, het hele oude verbond, de geschiedenis van Israël- naar ons is afgedaald, zo diep, zelfs dieper dan een mens ooit kan vallen is God tot ons afgedaald. Dat is het evangelie van Jezus Christus. Hij is door God gezonden om nu het regime uit de hand van de boze te redden. Zo komt God naar ons toe. Hij buigt zich over ons neer, Hij daalt tot onze diepste noden af, komt naast ons staan om van daaruit ons weer langs de weg van vergeving en verzoening tot zich te trekken. Dat is in één beeld gezegd het evangelie. Wat Paulus dus hier zegt is: "Grijp die reddingsboei aan en je bent voor eeuwig gered." Daar komt van onze kant ook niets bij, geen ademtocht. Het is zelfs zo dat een drenkeling die zich niet totaal laat redden en in paniek zelf om zich heen slaat, het de redder heel moeilijk maakt. Dus probeer niet zelf de heilige uit te hangen of iets goeds toe te voegen aan je zaligheid. Zeg liever: "Heer, hier ben ik, ik heb niets dat U heilige liefde verdient, maar ik heb Hem, ik heb Jezus, en dat is mijn alles. Wie dat doet laat zich rijk geven. Dat is het evangelie. Dat komt van boven en verdraagt geen vermenging met religie, die andere weg. Het laatste wat het verdraagt is de omkering van die orde. Nu begrijpt u waarom Paulus hier met apostolisch gezag een 'anathema' laat horen, want hier staat in de bijbel het anathema: vervloekt een ieder die deze orde omkeert. Als je dat woord leest, hoe vaak is

daar geen misbruik van gemaakt? Het concilie van Trente eindigde iedere paragraaf waar reformatorische leerstellingen werden afgewezen met: vervloekt is wie dat leert. Maar wij hebben als reformatorische kerken ook zo het een en ander op onze kerfstok. Wat hebben we vaak de banvloek naar elkaar toegespeeld waar het totaal misplaatst was. Zo erg, dat we nu in onze postmoderne tijd menen dat iedere banvloek uit de boze is, want wij leven in een radarcultuur. Er is onder postmoderne mensen absoluut niet m eer enig besef van een absolute waarheid, zelfs het woord mag je niet gebruiken. Dus stemmen wij onze waarheden en idealen maar af op mensen, dat is een radarcultuur. Met radar zie je waar de andere schepen varen en daar stem je je op af en manoeuvreer je tussendoor. De apostel Paulus geeft ons hier een kompas. Het unieke van een kompas is: het wijst eeuwig naar hetzelfde punt. Waar je ook bent. Dat kompas is geen leer of dogma, nee, het is de waarheid van dit evangelie wat we nu hebben gehoord en gezien. Voor alle tijden en alle plaatsen hetzelfde. Het is deze heilsorde, God die van Hem uit zijn Zoon zendt en ons redt, zonder dat wij daar ook maar iets aan toe kunnen voegen. Dat is het evangelie. Hij neemt ons aan in plaats van wij Hem. Hij heiligt ons in plaats dat wij Hem heiligen. Hij kent ons in plaats dat wij Hem kennen. Daar is alles op gebaseerd. Alles is ook te danken aan de komst van de Zoon des Mensen. Ja, geboren uit de maagd Maria, maar door de werking van de Heilige Geest. Dat is God uit God, Licht uit Licht. Als een meteoriet is Hij ingeslagen en wat heeft Hij een zegen gebracht. Redding van het regime van Gods vijand door vergeving van de zonde en daardoor genade en vrede. Waar dat evangelie vandaag nog opnieuw of weer opnieuw wordt omgekeerd of verdraaid, daar worden wij weer opnieuw onder een juk gebracht. Daar gaat deze hele brief over. De 'brief van de vrijheid' wordt hij wel genoemd, of de 'brief over wet tegenover evangelie', dat zagen we. Of de brief waar staat: 'hoe en waarom God mij aanvaardt'. Dat is ook een goede omschrijving. Daar draait het om. Het evangelie van de apostel is niet naar de mens, zegt hij, het is geen radarwaarheid, het is niet door mensen bedacht, maar het komt van Hem die ons redt. Wij verkondigen zonder de mensen te behagen of naar de ogen te zien. Daarom heeft het die scherpte. Het is in dienst aan God die dit gegeven heeft. Met de apostel Paulus zijn wij verwonderd en verbaasd dat mensen zich zo snel van dit evangelie hebben laten afbrengen tot wat geen evangelie is. Kijk om je heen, het kompas is weg. Nu ik weet waar het Paulus om gaat durf ik het hem na te zeggen: Ja, anathema, vervloekt is een ieder die die omgekeerde heilsweg predikt. Of het nu een ideologie is of een vrome kerk, ieder die een heilsweg predikt van onderaf: hij drage het oordeel. 'Zo'n man of vrouw moet het oordeel zelf dragen', zegt Paulus, zoals Jezus zelf ook gedreigd heeft. Het zijn eigenlijk Jezus eigen woorden. Jezus zegt: Voor zo'n verleider zou het beter zijn dat een molensteen om zijn hals zou zijn gehangen dan dat hij het leven zou krijgen. Zo'n zwaar oordeel spreekt Jezus uit over die misleiders. Alle ideologieën die mensen achter zich aantrekken en alle kerkelijke dwaalleer die mensen onder een juk brengt en niet in de bevrijding van Jezus Christus, onze Redder. Paulus eindigt met: Probeer ik thans mensen te behagen? Nee, ik ben dienstknecht van Christus en van Hem alleen, ongeacht wat mensen zeggen.

Zo kom ik aan het eind weer terug bij die keien waar ik mee begon.
Een ding weet ik zeker: Deze Rotssteen -is dat ook geen bijbels taalgebruik?- komt van boven. Wie op Hem zijn vertrouwen stelt: hij zal niet beschaamd uitkomen. Er is een kompas wat we hebben: deze heilsorde is absolute waarheid. Een apostolische boodschap voor een postmoderne tijd.

Amen

Verkondiging van zondagmiddag 8 oktober 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Galaten 1: 11- 24

Tekst: Galaten 1: 15:

- Liederen: psalm 16 : 1 en 3
- lied 319 : 1, 4, 5
- lied 400 : 1, 9, 12
- lied 329 : 2
- lied 78 : 1 en 3
- lied 295 : 1, 3, 5
- lied 460 : 1, 3, 5
- psalm 103 : 4 en 9

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Hoofdstuk 1, het tweede deel, van de Galatenbrief is autobiografisch. Je zou hier boven kunnen zetten: de bekering van een fundamentalist. Paulus vertelt heel eerlijk over zijn vroegere -zoals hij dat noemt- wandel in het Jodendom (vers 13 en 14). Dan daarna, in vers 15-17, wat hem daar uit heeft weggetrokken. Tenslotte in vers 18 - 24 komt hij met zijn punt, namelijk welk gezag daarom zijn boodschap uitstraalt. Daar gaat het hem vooral om, aan het slot. De Galaten werden belaagd door valse apostelen die zijn gezag ondermijnden, en het hele hoofdstuk loopt er dus in uit dat hij dat gezag stelt. Maar het kernwoord in dit gedeelte, wat ons zal heenleiden naar de viering van het Avondmaal, lazen we in vers 15: 'Maar toen het Hem, die me van de schoot van mijn moeder aan afgezonderd en door zijn genade geroepen heeft, behaagd had zijn Zoon in mij te openbaren.' Daar staat in mij, niet aan mij. Dat is het grote werk dat God doet, en gelukkig niet alleen aan de apostelen, maar wel bij hen beginnend. Door hun woord en in hun voetspoor ook aan ieder van ons.

Dat veranderde de apostel Paulus radicaal. Ik ga even terug. Ik noemde hem een fundamentalist. Dat is een modern scheldwoord voor iedereen die nog in waarheid gelooft. Maar zo bedoel ik het niet. Voor mij is een fundamentalist iedereen die zijn eigen waarheid opkrikt, verabsoluteert op de waarheid van God en dan zelfs bereid is om er mensen die anders denken voor te vermoorden. Die omschrijving past precies op Paulus vóór zijn bekering. Even terug naar vers 13 en 14 waar hij zegt: "Iedereen heeft gehoord van mijn vroegere wandel in het Jodendom, hoe ik vroeger toen ik nog tot de Joodse gemeenschap behoorde me heb gedragen. Ik heb de gemeente van God bovenmate vervolgd (vs 14) en getracht haar uit te roeien." We lezen in Handelingen 8 dat hij, met het gezag van het Sanhedrin achter zich, huis na huis naging en de gemeente Gods verwoestte. Hij sleepte de mensen voor het gerecht waar velen de doodsstraf kregen. Paulus zegt in vers 14:"Ik heb het daarin inderdaad verder gebracht dan velen van mijn tijdgenoten als een hartstochtelijk ijveraar voor mijn voorvaderlijke overleving." Zo kijkt hij daar zelf op terug, als iemand die zijn eigen voorvaderlijke overleveringen, een menging -mag je aannemen- van bijbel, het oude testament, en traditie, totaal verabsoluteerde en fanatiek verdedigde. Hij zegt het zelf: "Hartstochtelijk." Tenslotte heeft hij om die waarheid medemensen omgebracht, dramatische slachtoffers gemaakt. Erg is dat. Ik dacht toen ik dat las: 'wat zit dat ook vaak dicht bij ons, dat ik een menging van bijbel en traditie fanatiek ga verdedigen als de waarheid van God en daar dan slachtoffers mee maak omdat ik anderen daardoor radicaal afwijs, en dan later ontdek, dat wat er verder ook voor goeds aan vaderlijke overleveringen was, dat toch niet de waarheid van God was.' Dat is bij Paulus gebeurd. We kunnen ons afvragen: "Wat heeft hem, zo'n fanatieke ijveraar, dan tot veranderd inzicht gebracht?" Daar vertelt Paulus van in vers 15: Toen heeft het Hem -opvallend dat hij dat zo zegt: God heeft mij dwars door die tijd heen, al vanaf de moederschoot geroepen-, Hem, die mij al vanaf de moederschoot geroepen had en op het oog had, toen het Hem behaagde -dat is inderdaad een genade van God dat Hij dat gedaan heeft- om zijn Zoon in mij te openbaren, toen is daar de grote wending gekomen. Niet langer stond Paulus in het middelpunt, we zien dat in die kleine woordjes ik en mijn, vers 13 en 14, alles draaide in die tijd om Paulus, zelfs God moest Paulus wel heel geweldig vinden en gehoorzaam zijn, toen heeft diezelfde God hem uit de ring geslagen, een halt toegeroepen, hem met een sterke hand uit dat fundamentalisme weggetrokken. Paulus zegt: Nu leef ik alleen nog voor Hem die mij geroepen heeft vanaf de moederschoot aan en Christus is mijn kracht. En dan komt daar dat grote kernwoord wat je in de Galatenbrief steeds weer tegen komt -Galaten 2: 20 bijvoorbeeld- 'en nu leef niet ik, maar Christus leeft in mij'. Dat heeft me getroffen. Daar raken we toch de kern van de zaak. Een woord wat me hier in vers 15 wel in het bijzonder getroffen heeft, daardoor is Paulus veranderd: 'toen heeft het God behaagd zijn Zoon in mij te openbaren'. Typisch, dat daar niet staat aan mij. Wij zeggen: 'ik vertelde iets aan een ander, of ik onthul dit

aan een ander of ik openbaar of maak het bekend aan een ander'. Daar heb ik over nagedacht, ik denk dat Paulus hier schrijft over zijn bekering in twee stadia. De eerste is op de weg naar Damascus, toen Jezus aan hem verscheen en God zich aan hem openbaarde, dat is het eerste, want we kunnen natuurlijk nooit groeien in geloof en God kennen en naar het beeld van Christus veranderen als het evangelie niet eerst aan ons is verkondigd, en toch zegt Paulus hier: "Toen dat gebeurd was ben ik geen ogenblik te rade gegaan bij vlees en bloed, ik ben niet naar Jeruzalem gereisd, alsjeblieft weer niet vastkomen in de een of andere voorvaderlijke overlevering, nee, ik ben toen helemaal alleen tot Hem gegaan, ik heb de Here in mij laten werken." Hij ging naar Arabië, daar is hij 3 jaar geweest, denkt men. Een tijd waar we niet veel van weten dan alleen wat hier staat in Galaten. Als Paulus daarover spreekt zegt hij dat in één adem met: "Het heeft God behaagd zijn Zoon in mij te openbaren." Dat is dus daar geschied. Ik zie dus als het ware twee etappes in Paulus' bekering, eerst Damascus en toen Arabië. Damascus, waar Christus aan hem verscheen, Zich aan hem openbaarde, en toen Arabië waar Christus zich in hem openbaarde. Daar is wat uiterlijk ontvangen was als een ontmoeting en informatie, innerlijk bij hem realiteit geworden. Daarin zie ik nu de apostel Paulus als model voor ons. Zo doet God het door alle eeuwen heen. Zeker, eerst is daar de verkondiging van het evangelie aan ons, raakt de Here ons van buiten aan, zoals bij Paulus op de weg naar Damascus wel op een hele bijzonder manier. Maar als ik Christus niet ontvang in mij, dan blijft het uiterlijk. Dan komt er geen beweging, geen verandering, geen groei en bloei. Dat krijg je niet door regeltjes of door dingen steeds beter te leren doen, door maar voort te jagen. Paulus zegt: "Dat heb ik gekregen in Arabië." Arabië staat bij Paulus voor stilheid, voor ontvankelijkheid, voor een tijd van verwerking, meditatie en contemplatie. Ik vind dat de kloosters daar wel wat van hadden. Eigenlijk moeten we de kloosters die we hebben in ere houden en daarvoor gebruiken. Daar zou het hele volk naar toe moeten gaan voor die momenten van stilheid en ontvankelijkheid voor God. Natuurlijk niet alleen kloosters, dat geldt voor alle plekken waar mensen op adem kunnen komen, waar we tijd nemen voor God. Waar de Geest van God ons, zoals het zo mooi staat in het doopformulier, kan toe-eigenen wat we in Christus hebben. Dat is een prachtige omschrijving van het werk van de Heilige Geest. Dat zien we hier Paulus in één woordje aanduiden: 'zijn Zoon in mij'. Daar kunnen we van lezen in de drie 'zessen', Galaten 6, Romeinen 6 en Efeze 6. Daar kun je het naslaan. In Galaten 6 zegt Paulus: "Besneden te zijn of niet besneden te zijn -dat moet je een Jood horen zeggen!- betekent niets, maar of ik een nieuwe schepping ben." Daar heb je datzelfde, of God in mij mij tot zijn beeld, het beeld van zijn Zoon heeft omgevormd. Dat wordt je niet door de onderhouding van de wet, zoals we later lezen in de Galatenbrief, nee, dat gebeurt alleen als wij ons met Christus bekleden. Romeinen 6 spreekt daarvan, als Paulus zegt: "Zo moet het voor u vaststaan dat ge wel in Christus gestorven bent maar ook in Hem bent opgestaan tot een nieuw leven." Heel dat leven wat we hebben in Christus, gestorven met Hem, en ook weer levend gemaakt voor God, door Jezus Christus, dat is een dieptewerking, dat gaat niet buiten ons om, dat is het werk van Christus' opstanding in ons. In Efeze 6 vertelt Paulus over die opstandingskracht: "Wees krachtig in de Here en in de sterkte van zijn macht, doe de wapenrusting van God aan. Als je dat doet groeit Christus in je."

Daar is het uiteindelijk allemaal om begonnen. Wist u dat het God daar om in Paulus' werk, in zijn apostolische werk, begonnen was? Dat zegt Paulus later in deze zelfde brief, in Galaten 3: "Mijn kinderen, ter wille van wie ik opnieuw weeën doorsta totdat Christus in u gestalte gekregen heeft." Daar is het hem om begonnen. Ook in dat grote woord aan het slot van de Corinthenbrief, 2 Corinthen 13: 5 waar de apostel zegt: "Richt je daar op, of bent u er niet zo zeker van dat Christus in u is?" Daar richt hij zich speciaal op, want daar is het hem allemaal om begonnen.

Het avondmaal is één van de wegen waarlangs het grote werk van God zich tot vandaag toe verwerkelijkt. Zolang het bij woorden blijft is ons hart wel brandende in ons, maar breekt Hij voor ons het brood en deelt Hij dat uit, dan komt Hij ook bij ons binnen. Dan mogen we dat persoonlijk toepassen: ook ik mag bij Hem zijn, ook ik weet mij persoonlijk vergeven. Ook mijn fout die ik deze week begaan heb, in brood en wijn komt de Here tot ons met de persoonlijke verzekering van zijn liefde, Hij zegt dan als het ware heel persoonlijk tegen ons: "U, jij, je bent mijn geliefd kind. Ik klop bij je aan en Ik wil bij je wonen en Ik wil bij je binnenkomen en zo van binnenuit jouw leven vervullen met mijn opstandingskracht." En of je dat straks nu bij d e viering van het avondmaal heel diep ervaart of niet, dat is allemaal van zoveel omstandigheden afhankelijk, dat is ook niet de maatstaf, maar ontvang het teken van brood en wijn en geloof dat de Here zijn werk in je zal doen. Het is zijn werk in ons.

Daarop zinspeelt Paulus als hij het heeft over het bijzondere van zijn bekering. Ik denk dat het daarom in zijn leven ook zo'n grote en diepe uitwerking heeft gehad. Drie jaar Arabië, en toen was hij door God geleerd. Bij Jezus Christus zelf in training geweest. Toen kon hij terugkomen en met gezag! Hij kon zeggen: "Ik heb die andere apostelen nauwelijks gesproken, dit evangelie heb ik van Hem zelf gekregen!" Zo kon Paulus de broederschap in Jeruzalem tegemoet treden en Petrus bezoeken en overal in Syrië en Silicië en in Judea het evangelie verkondigen. Precies op die plaatsen waar hij mensen had weggehaald voor de gevangenis. Met gezag, rechtstreeks aan Jezus Christus ontleend. Ze stonden allemaal stomverbaasd en zeiden: "Hij die ons vroeger vervolgde verkondigt nu het

geloof dat hij tevoren trachtte uit te roeien!. En -prachtig slot met weer dat in mij- ze verheerlijkten God in mij. De persoon van Paulus is ineens ondergeschikt aan dat grote, dat mensen in hun leven God mogen verheerlijken. Bij de fundamentalist Paulus draaide alles om zijn ijver, zijn inzet, zijn inzicht, alles Paulus zou je kunnen zeggen. Maar als de Here Jezus in ons werkt, aan ons verkondigd wordt en in ons de ruimte krijgt, dan gaan mensen iets van God zien in ons. Dan staat Hij in het centrum, dan wordt Hij verheerlijkt.

Dat was Paulus' biografie die we vanmiddag lazen. Ik noemde het aan het begin: de bekering van een fundamentalist. Ik trek me dat persoonlijk sterk aan. Er zit in onze gereformeerde traditie en in mijn gereformeerde hart nog veel 'ik-centraal' fundamentalisme. Ineens vallen we daarin terug. We moeten naar 'Arabië' God in stilheid in ons laten werken, dat door zijn Heilige Geest, avondmaal vieren. Mogen deze woorden en de viering van het Avondmaal ons allemaal helpen om Christus in mij persoonlijk, in ieder van u persoonlijk, toe te laten. Overwinnend en genezend en vergevend. Alleen dan is er hoop op vernieuwing. Daar ligt ook ten diepste ons gezag, Pauslus' gezag, natuurlijk afgeleid van Paulus het onze. Het is alleen echt gezag als het Christus is die in ons spreekt, als het Christus is die in ons werkt, als het Christus is die door ons zegen geeft. Dan alleen wordt God verheerlijkt, Wie de eer is en de heerlijkheid tot in alle eeuwigheid.

Amen

Verkondigingen van zondag 15 oktober 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Morgendienst

Welkomsttekst: **'Als u in mijn woord blijft, bent u waarlijk mijn discipelen van Mij en u zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrijmaken.'**
Johannes 8: 31 en 32

Schriftlezing: Galaten 2

Tekst: Galaten 2: 4 en 5: 'je in je vrijheid bespied voelen'

- Liederen: lied 304
- Psalm 31 : 1 en 4
- lied 437
- kinderlied
- lied 326 : 4 en 5
- lied 485
- psalm 124 : 4

Vrijheid van angst

Daarover spreekt de apostel in dit tweede hoofdstuk van de brief aan de Galaten. Er zijn 'valse' broeders binnengeslopen, die de net tot geloof gekomen christenen in hum vrijheid bespieden. Vooral dat bespieden valt op. Je voelt je niet vrij meer als je wordt bespied. Vrijheid is één van de grootste vruchten van de verkondiging van het evangelie. Niet vrijheid als vrij zijn van alle banden, maar van juist je zelf mogen zijn binnen de goede relaties. Daarvoor heeft God ons zijn Zoon gezonden. Om ons echt vrij te maken. Dat word je als je 'leeft door het geloof in de Zoon van God, die je heeft liefgehad'. Dat berooft je niet van je persoonlijkheid, maar maakt je juist echt mens, zoals God je bedoeld heeft: sterk en zelfbewust en vooral: vrij!

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Die zin, waar staat: 'er waren broeders binnengeslopen om onze vrijheid, die we in Christus Jezus hebben, te bespieden'. Dat, samen met hoofdstuk 5, heeft ertoe geleid dat deze brief aan de Galaten ook wel genoemd wordt: de brief van de vrijheid. In Galaten 5 staat er dan ook met dat kleine woordje: om echt vrij te zijn -om waarlijk vrij te zijn- heeft Christus u vrijgemaakt. Het is natuurlijk wel een heel vreemd soort vrijheid waar Paulus over schrijft. Het gaat hier namelijk niet over politieke vrijheid, de vrijheid van een dictator die je onderdrukt, of een maatschappelijke onvrijheid, een kerkelijke onvrijheid, structuren die van buiten af een mens kleinhouden of verkrampt, onvrij maken, daar gaat het hier niet over. Het gaat hier veel meer over wat je zou kunnen noemen innerlijke vrijheid. Met dat eerste, uiterlijke vrijheid, zitten wij niet zo in Nederland. In Nederland dan en in onze kerk. Als ons iets niet bevalt of iets ons onvrij maakt, dan gaan we er gewoon vandoor, die vrijheid hebben we. Of we ze goed gebruiken is natuurlijk een tweede, maar we hebben ze. We kunnen gewoon overstappen naar een ander bedrijf of een andere kerk waar we ons vrijer voelen, klaar. Maar waar het hier in de Galatenbrief over gaat is een veel knellender probleem. Dat is innerlijke onvrijheid. Ik ben geremd, ik voel me bespied, gecontroleerd, onvrij. Ik heb eens met iemand gesprekken gevoerd die gereformeerd, heel degelijk was opgevoed. Zij zei tegen mij: "Ik heb het gevoel dat ik altijd tekort schiet, altijd schuldig te zijn, alsof er permanent een maatstaf wordt aangelegd, op een weegschaal wordt gewogen, ik wordt gemeten en gewogen en te licht bevonden. Ik voel me altijd gecontroleerd." En waarom dat zo zeer doet en zwaar is? Omdat daar achter allerlei angsten verborgen liggen. Onvermoede angsten, om in mijn zwakheid gezien te worden of de angst om te falen of af te gaan. Eigenlijk altijd toch ten diepste de angst om afgewezen te worden. Weg jij, je hoort er niet bij, je mag niet meedoen, weg, uit mijn ogen, je voldoet niet aan de eis. Als dat religieus geladen wordt, als dat in een christelijke opvoeding dan ook nog de lading krijgt van de eeuwigheid, dan voel ik me voortdurend bedreigd dat ik eeuwig wordt afgewezen. Dat zijn de angsten die daar achter liggen.
Over de vrijheid van die angst gaat dit hoofdstuk, dat weeft zich door heel de Galatenbrief heen. U voelt wel, dat raakt ook ons twintigste-eeuwse mensen nog recht in het hart.

Paulus stelt in dit hoofdstuk twee dingen tegenover elkaar. Aan de ene kant: broeders die binnengedrongen waren

om de vrijheid die we in Christus hebben, te bespieden, en aan de andere kant de waarheid van het evangelie die moet blijven. Dat wordt twee keer genoemd. Dat is de genezing, en die is in gevaar. Eerst iets over dat eerste, die binnengedrongen broeders. In vers 1 vertelt de apostel hoe hij pas veertien jaar na het eerste korte bezoek aan Jeruzalem, -dat was bij zijn bekering-, weer teruggaat. In verband met een dreigend probleem. De mensen zeiden namelijk: "Paulus, jij preekt een heel ander evangelie dan Petrus! Als bij Petrus mensen tot geloof komen, moeten ze besneden worden en ook nog de oudtestamentische wetten onderhouden, want h et oude verbond is belangrijk. Maar als mensen bij jou tot geloof komen dan laat je ze vrij! Het lijkt wel of die oudtestamentische wetten er bij jou niet toe doen. Hoe zit dat? Zijn er twee evangeliën, twee soorten apostelen, twee soorten kerken dus?" Die crisis van verdeeldheid bedreigde de vroegchristelijke kerk. Daarom ging Paulus naar Jeruzalem. Praten. Conflicten los je niet op met vechten. "Daarom ging ik naar Jeruzalem met Barnabas", zegt hij. Natuurlijk, dat was zijn medewerker. Maar luister goed naar dat volgende zinnetje: "Maar ik nam ook Titus mee." Titus was een Griek, een gelovige man uit de heidenen, en hij was niet besneden. Hij mocht niet eens in de voorhof komen in Jeruzalem. Dat lijkt wel een provocatie. Zullen de joodse christenen hem aanvaarden of niet? Zullen ze hem onbesneden aanvaarden? Dat is de proef op de som. Ik zei: is dit nu provocatie? Je moet provocatie en confrontatie altijd helder van elkaar scheiden. Provocatie is fout, dat is jennen, dat leidt tot scheiding. Maar confrontatie is testen, uitproberen. Dat is verhelderend, dat bindt ten diepste samen, maar dan na de ontmoeting en de confrontatie op een dieper niveau.

Zo neemt Paulus Titus mee en wat blijkt? De joodse broeders in Jeruzalem doorstaan de proef glansrijk. Geen moment werd Titus gedwongen om zich te laten besnijden. Ze omarmen hem, ze aanvaarden Paulus en Titus en Barnabas hartelijk en onvoorwaardelijk als medebroeders in Christus. Er zijn geen twee evangeliën, niet een van Petrus en een van Paulus, er is er maar een, en dat is wat Paulus zo magistraal samenvat aan het slot van dit hoofdstuk als hij zegt: "Wij, joden en heidenen, wij geloven dat een mens niet wordt aangenomen door God op grond van de werken der wet, -dat wil zeggen onze eigen goede daden, wie we ook zijn-, maar alleen op grond van Jezus Christus en wat Hij voor ons gedaan heeft." Dat is dus die waarheid van het evangelie. Alleen die waarheid maakt werkelijk vrij. Dat leidt ons weer naar de hoofdgedachte in dit tweede hoofdstuk van Galaten. Intussen blijft namelijk wel die uitstraling van wat Paulus noemt 'valse broeders', fanatieke Judaïsten die zijn binnengeslopen en de vrijheid 'bespieden'. Hele treffende woorden: binnensluipen, bespieden. Eigenlijk hebben die woorden dit hele conflict uit Galaten 2 heel dichtbij gebracht. Hier zien we in een p[aar typeringen wat tot vandaag toe ons nog deert. Want zo gebeurt het! Ineens zijn daar zulke lieden die binnensluipen en de vrijheid die we in Christus h ebben bespieden. Dat kan zomaar gebeuren, en omdat ze heilig lijken, weert Paulus ze niet: "Laat ze toch toe in de gemeenschap zodat ze kunnen binnenkomen." Niet altijd laten wij ze binnen trouwens, ze zijn er gewoon, of ze waren er al voordat wij er iets aan konden doen, als kind bijvoorbeeld. Een kind kiest niet zijn eigen ouders, zijn meester op school, zijn grootvader of zijn eigen dominee. Dat kies je zelf niet uit. Ze waren er gewoon, het is een feit, en het gebeurt gewoon dat daaronder spiedende ogen zijn die altijd meten en wegen, alles willen controleren en overal de maatstaf aan willen leggen. Het gebeurt dat daarachter toch altijd weer die dreiging verborgen gaat: Voldoe je? Nee, je voldoet niet, je bent nog niet zoals je eigenlijk zou moeten zijn en je moet en je zult… en anders driegt er wat. Er zijn mensen die van jongs af aan zo'n spiedend oog in hun lieven hebben gehad. Erger nog, dat is helemaal verschrikkelijk, er zijn mensen die denken dat God zo'n spiedend oog is. Ik was pas in een kerk, en in de achterkant van die kerk, misschien heeft u het ook wel eens gezien, was daar zo'n driehoek, met in het midden één oog. Toen dacht ik: Daar heb je het nu, zo'n loeroog, een spiedend oog wat alles ziet, meet, weegt en altijd weer te licht bevindt. Hier komt Paulus met wat hij noemt de waarheid van het evangelie. Er is m aar één ding dat ons hiervan bevrijdt en dat is het fundamenteel doordachte -en dat doen wij deze uren- bewust gekozen en vurig verdedigde overgang van wet naar evangelie. Daar haal ik toch weer even het schema bij van de vorige keer.

Waar het steeds in de Galatenbrief om gaat is het diepe verschil tussen twee wegen. De eerste weg is die ladder waarbij de mens altijd weer meent dat hij moet opklimmen tot God, de wet, die zegt toch: "Gij zult!"? En alle wettische religies, of ze nu christelijk heten of mohammedaans of boeddhistisch, of soms ook wereldse ideologieën, ze drijven de mens op om het heil te bereiken. Dat is die weg links. Met dit eenvoudige voorbeeld kan ik duidelijk maken wat de waarheid is van het evangelie. Het evangelie keert dat radicaal om. Er is een diepe kloof tussen de eerste en de tweede ladder. Bij die tweede ladder is de richting omgekeerd. Je ziet, het is een weg van boven naar beneden. Dat is de hoofdlijn van de bijbel, die zegt altijd weer: Zo lief heeft God de wereld gehad dat Hij van boven, zijn Zoon naar beneden gezonden heeft. Dat is ook een hele weg. Dat is ook een ladder geweest. Zo zoekt God de mens. De weg is altijd weer in het evangelie: God die de mens zoekt. Die ons gezocht heeft, meer nog, die ons gevonden heeft. Die in Jezus Christus zijn hand naar ons heeft uitgestoken. Daar begon de Galatenbrief mee, met die reddingsoperatie. God heeft ons gered uit deze onder de macht van de boze gelegen 'eon', zoals in vers twee staat. God heeft ons daaruit gered en ons zo in de vrijheid gesteld.

Hier zien we ook weer in hoofdstuk 2 hoe fel Paulus op dit punt van die twee ladders is. Je voelt soms zijn toorn

over dat valse evangelie. Ik denk dat dat komt omdat hij er zelf in heeft vastgezeten. Hij weet het van binnen uit wat het is om in dat schema van wet en religie vast te zitten, waarbij hij zelf geijverd heeft, meer dan alle anderen. Leest u Filippenzen 3 maar eens, daar zegt Paulus: "Ik heb geijverd, ik zat aan de voeten van Gamaleel, ik heb de wet gehouden tot in het uiterste en er voor gevochten. Tot het uiterste heb ik dat gedaan. En toen heeft God me uit de ring geslagen." Want Paulus is op krachtige wijze door God een halt toegeroepen, op de weg naar Damascus. Toen heeft God het omgekeerd en gezegd: "Paulus, weet je nu niet dat Ik jou zoek, Ik heb jou gezocht, niet jij Mij! Ik zoek je en Ik red je en Ik geef je mijn liefde mee." Dan zendt God Paulus er op uit om het evangelie te verkondigen. Paulus zegt: "Alles wat mij winst was bij dat ene schema, die ladder die omhoog klimt, dat heb ik schade geacht toen ik een keer dat andere heb leren kennen. En nog steeds, alles doe ik om op die weg van God die mij bereikt met zijn liefde, om daarin te groeien, om Christus te winnen, om in Hem bevonden te zijn. De heilsweg in Christus is precies omgekeerd. Het is god die ons zoekt, het is Christus die zijn armen naar ons uitspreidt. Het is altijd de weg van Hem uit naar u en naar mij toe." Dat is de waarheid van het evangelie die vrij maakt. Eigenlijk alleen lege handen die we mogen laten vullen met de genade van God in Christus Jezus, Hij heeft alles voor ons volbracht. We hoeven daar niets aan toe te voegen en dat maakt mij tot een ontspannen mens, opeens kan ik mezelf zijn en mag ik weer leven. Ik mag komen 'just as I am, without one plie'. Dat is een engelse hymne die altijd bij me opkomt als ik het hier over heb. Ik mag komen zoals ik ben, zonder een aanklacht. Eigenlijk zoals de vader was in de gelijkenis van de verloren zoon. Die klaagde zijn zoon aan het eind ook niet aan, hij haalde hem binnen, zonder enkel verwijt. Dat is het evangelie.

Paulus zegt in hoofdstuk 1: "Wee een ieder die die orde omdraait." Daar vecht hij voor. Daar neemt hij Titus voor mee. Dat is geen provocatie zei ik al, maar wel confrontatie, keihard. Paulus neemt Titus mee en laat hem niet besnijden, hij kijkt wat de mensen doen. Hij zegt: "Ik ben die binnengeslopen broeders geen seconde gedwee uit de weg gegaan." Dat is mannentaal. Zo moet u vechten tegen die influistering, tegen dat loeroog, tegen dat altijd weer van buiten op ons toekomende stemmen, soms resoneren ze trouwens bij ons van binnen, die ons dat voorhouden: ik voldoe niet, ik hoor er niet bij, ik schiet tekort, vecht tegen die stemmen, net zo moedig als Paulus deed. Ga er geen seconde gedwee voor uit de weg, maar straf ze af en doe dat in de naam en in de kracht van Jezus Christus. Paulus greep er zelfs zijn naaste medebroeder Petrus voor vast. Dat is toch wel een bijzonder indringend verhaal. We lazen hoe zelfs Petrus een keer zwichtte voor het loeroog, voor de meetlat, voor het sjibbolet dat werd aangelegd. Ja, zelfs Barnabas huichelde met hem mee. Dat was een keer toen ze in Antiochië vrijuit met heidenchristenen aan tafel zaten, ze aten met hen en letten er niet eens op of het nu koosjer eten was of niet. Want ze stonden in de vrijheid die we in Christus hebben! Maar toen ineens kwamen er judaïstische broeders binnenlopen. Ze begonnen ineens ongemakkelijk op hun stoel te schuiven en ze voelden die spiedende ogen van de wettische medechristenen. Ik ken dat gevoel. Ik heb ook eens een sigaar ijlings uitgedoofd toen ik op een Amerikaanse conferentie christenen uit de 'Biblebelt' zag binnenlopen. Toen dacht ik: 'weg die sigaar!'. Want het was een sjibbolet daar. Ineens voel je dan de hete adem van de afwijzing in je nek. Als ze eens zien wat ik hier doe! Als ze eens zien wat ik doe op zondag, als ze eens zien wat ik doe bij het eten, of in mijn vrije tijd, dan lig ik eruit. En wat doen we? We zwichten in plaats van ermee naar de Here te gaan en zeggen: "Heer, we kunnen dit in vrijheid doen -dat moet je natuurlijk wel kunnen zeggen-, en waar zou je dan dat spiedende oog voor toelaten? Zelfs Barnabas huichelde mee, zegt Paulus, en ze gingen gauw aan een andere tafel zitten, waar ze met de Joden koosjer aten. Dat gebeurde voor Paulus' ogen! Mijn hart gaat uit naar Paulus. Het is niet bijbels om aan persoonsverheerlijking te doen, maar ik heb hier toch wel bewondering voor Paulus. Het is uiterst moeilijk om in zo'n situatie op te staan en rechtuit te zijn en mensen niet naar het oog te zien. Dit waren de leiders van de gemeente, Petrus in eigen persoon nota bene! Paulus staat op en zegt publiek, voor aller oog en aller oor: "Petrus, dit is iets wat niet klopt. Hier zetten jullie de waarheid van het evangelie op het spel. Zie je niet dat je overgaat van evangelie naar de wet? En waar doe je het voor? Omdat je anders je goede naam verliest, je reputatie staat op het spel. Daardoor laat je het spiedende oog zijn werk doen. Je gaat toch weer mee met dat gevoel dat we zelf met elkaar toch ook de wetten van Mozes moeten houden om bij God in de gunst te staan." Messcherp zegt Paulus dan: "Zelf geloof je het niet, en leef je niet meer naar Joods gebruik, waarom blijf je dan anderen dwingen zich als joden te gedragen?" Paulus zegt dat publiek, voor alle ogen. Dan komt hij met die gedragen woorden, haast een hymne, waar het hoofdstuk mee eindigt: "Wij dan, geboren joden, -wij zouden zeggen: wij dan, geboren christenen- geen zondaars uit de heidenen -nee, natuurlijk niet- maar we zijn ook zelf tot het geloof in Jezus Christus gekomen, en dat is dat we als kind van God worden aangenomen om wat Jezus voor ons gedaan heeft en niet door onze werken der wet. Wat voor vorm dat dan heeft." Dan zegt hij met die moeilijke woorden: "Wie opbouwt wat eerst is afgebroken die bewijst dat hij zelf een zondaar is" daarmee bedoelt hij eigenlijk dit: "Laten wij die oude mens niet weer opnieuw in het zadel helpen maar altijd en in alle omstandigheden Christus in ons leven toelaten, dan alleen wordt je echt vrij." Daar eindigt dat hoofdstuk mee: Laten we de genade niet van zijn kracht belroven.

Nog even weer terug naar de tekst. Paulus zegt: Zo zijn we voor die spiedende ogen geen moment gedwee uit de

weg gegaan. Mooi is dat, dat is nu ook uw en mijn opdracht.
Ik ga wat conclusies trekken uit dit hoofdstuk.

Het eerste is: Hoe kan je dat doen? Door steeds dieper te groeien in de kennis van de waarheid van het evangelie. Dat laat ik weer zien aan de hand van dat voorbeeld van die ladders. Hier ziet u met een paar woorden erbij dat dit te maken heeft met een totaal ander soort christen zijn, een heel anders soort mens zijn. Dat zijn twee werelden die hier voor ons oog opdoemen. Die eerste ladder: verplichting, slavernij, de wet, wie onder de wet staat die wordt weer onvrij, die raakt gebonden, de innerlijke onvrijheid waar ik het steeds over had, die denkt steeds aan wat hij moet doen, de verplichting. Het is religie, maar stel daar dat andere eens tegenover, dan zie je dat die andere ladder, van God uit naar de mens toe, dat is het evangelie, die stelt ons in de vrijheid tegenover die innerlijke gebondenheid. We worden vrije mensen, zelfbewuste mensen, we durven onszelf te zijn, we mogen er zijn in de ogen van God! Dat moet je ook steeds tegen jezelf zeggen. We staan in de vrijheid, en niet de verplichting is de kern maar het vertrouwen op God, je groeit in vertrouwen op Hem als de Vader die mij liefheeft, en het is altijd weer in een levende relatie. Niet religie maar relatie. Dat is groeien in de kennis van de waarheid van het evangelie. Om dat nog een even plastisch te aan te duiden het volgende plaatje: de vreugde van het ene en het treurige van de ander, en nog een, waar je elkaar er bij helpt de handen omhoog te heffen. Het zijn inderdaad twee werelden.

Groeien in de kennis van de waarheid van het evangelie is dit altijd voor het oog houden en -dat is het tweede- daarvoor strijden. Daarbij hoort soms strijd. Zodra u merkt dat er in de gemeente of op een bijbelkring, of in je huwelijk, in je gezin, zo'n spiedend oog binnentreedt, wordt wakker en besef wat er aan de hand is. Van Paulus leer ik: 'geef er geen moment gedwee aan toe! Vecht ertegen als zo'n gevoel je weer overvalt. Waar zit dat spiedende oog? Zit het in mij? Waar komt het vandaan? Heer, wilt U er me van genezen? Bij U ben ik veilig, bescherm mij tegen dit binnen in mij genestelde loeroog'.

En als het van buiten tot mij komt dan leer ik uit deze brief -dat is het derde- confrontatie! Geen provocatie, wel confrontatie. Zelfs als het gaat om vrienden of om broeders die zogenaamd hoog in aanzien staan. Het is mooi hoe Paulus daar over schrijft. Eerst heeft hij het over 'hen die hoog in aanzien staan', later over 'hen die menen iets te zijn' ineens haalt hij dat alles weer tot de normale proporties terug 'laat je niet onder de indruk brengen door mensen die zogenaamd een positie hebben'. Paulus durft hier Petrus zelf te confronteren. Zo moeten wij het ook doen. Als anderen er voor zwichten, zelfs mijn vriend Barnabas of mijn gewaardeerde collega Petrus, ik doe er niet aan mee. Groeien, strijden, confronteren.

Als vierde punt: Altijd weer op de basis terugvallen. Natuurlijk, die basis is en blijft dat ik leef voor God die mij heeft liefgehad. Niet ik Hem, maar Hij mij! God, die zich voor mij heeft overgegeven. Dat is mijn credo. Daar komt niets bij. Er komt wel veel in mee, maar er komt niets bij. Heel veel komt er in mee, dat ik God ga liefhebben, dat ik zijn woord in mijn leven meedraag en open. Er komt in mee dat ik mij het lot van de zwakken aantrek, de armen verzorg en nog veel meer. In dit kortste credo 'dat Christus leeft in mij' komt heel veel mee. Maar er komt niets bij. Geen charismatische bovenbouw en geen in de gereformeerde traditie gewortelde onderbouw. Geen extra,. van wat ik of u moet doen om God in zijn liefde voor mij te winnen. Die liefde ligt vast in Christus, dat is de basis. Dat belijden we, en dat wordt steeds meer, hopen en bidden we, onze tweede natuur. Dat doet Paulus als hij aan het slot van het hoofdstuk alles op een rij zet en zegt: "Ik ben dood voor het loeroog ik ben ik Christus geborgen. Met Hem gestorven maar ik leef, gedragen door het geloof in de Zoon van God die mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgegeven. Ik ontneem de genade van God haar kracht niet, want als wij weer opnieuw gaan luisteren naar spiedende ogen en weer opnieuw naar die eerste ladder, wat wij moeten doen voor God, dan is Christus tevergeefs gekomen en gestorven. Daarom, terug naar de basis. Herken de spiedende ogen en blijf vasthouden aan de waarheid van het evangelie. Hij heeft u lief, niemand van ons klimt door welke daden dan ook op tot Hem, maar Hij heeft mij en u opgezocht. Hij vraagt van u en mij om daarin te rusten.
Daarom, van nu af aan leef ik alleen nog maar door dat geloof in Hem die mij heeft liefgehad.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 22 oktober 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: Want door genade bent u behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God; niet uit werken, opdat niemand roeme.
Epheziërs 2: 8

Schriftlezing: Galaten3 : 1-14

Tekst: Galaten 3: 14
Zo is de zegen van Abraham tot de heidenen gekomen, in Jezus Christus, opdat wij de beloften van de Geest ontvangen zouden door het geloof.

- Liederen: lied 381
- psalm 105 : 1
- lied 355 uit de opwekkingsbundel:

U die mij geschapen hebt,
U wil ik aanbidden als mijn God,
in voor of tegenspoed.
Uw liefde doet mij zingen.
U die mij geschapen hebt,
U wil ik danken hoe ik mij ook voel,
en U gehoorzaam zijn,
Heer U bent mijn doel.

- lied 333 :1 - 5
- kinderlied 3
- psalm 105 : 2 en 3
- lied 481 : 1 en 4
- lied 317 : 1 en 2

Wet of geloof

In dit derde hoofdstuk van de brief aan de Galaten dringt Paulus de gelovigen terug naar hun diepste en eigenlijke rijkdom. Dat is niet de wet. Die zegt hoe wij zouden moeten zijn. Wat wij bij de doop vieren en waar ons grootste geluk ligt is wie wij mogen zijn. Waar de Heer ons toe roept. Wat wij in Hem nu al zijn: namelijk geliefde kinderen van God, over wie Hij zijn vleugelen van genade en vergeving uitspreidt.
Dat beseffen wij 'als Jezus ons voor ogen geschilderd wordt', zoals de apostel zegt. En dan: Jezus, zoals Hij in agonie en pijn voor ons aan het kruis zijn leven gaf. De vloek van de wet voor ons heeft weggedragen! Toen Paulus hen dat voorhield, toen zijn zij gaan geloven. In het voetspoor van Abraham. Daardoor kon de Geest over hen komen. Hun hart werd open voor God. Zij gingen begrijpen hoe veel en hoe diep Hij van hen hield.
Dat is de ruimte waarbinnen de Geest van God kan en gaat werken. Daar wijkt de wet in zijn eis. Daar valt de stress weg, de onvrede en het onvervuld zijn. Daar houden wij op te jagen naar altijd weer iets meer of iets anders wat ons geluk moet geven. Daar leren wij uit dat in genade gegeven geluk te leven!

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Eigenlijk begint nu pas de brief. Wanneer we hem zo doorlezen hebben we gemerkt dat in het voorgaande gedeelte eigenlijk een inleiding is, een aanloop, en dat Paulus nu pas 'to the point' komt, zoals wij dat ook doen als we een brief schrijven aan mensen die we maar half kennen. Dan stellen we ons eerst even voor en ook heeft Paulus het in dat kader over zijn gezag als apostel. Dat stond op het spel, daar hebben we het in de vorige hoofdstukken over gehad. Dan geeft hij al aan waar het hem om gaat: dat de genade haar kracht niet verliest. Daar sluit hoofdstuk 2 mee. Als hij dat zo als inleiding vertelt heeft, dan ineens brandt hij los, en niet zo zuinig. Hij spreekt de Galaten rechtstreeks aan: "Jullie stupide Galaten, -een sterk woord: domme Galaten-, wie heeft jullie toch betoverd, behekst?" Het gaat om meer dan iets van het verstand alleen. Het lijkt wel of heel hun persoonlijkheid in de ban is gekomen van een andere geest, die niet uit God is. "Hoe konden jullie zo enorm terugvallen?"

Onverstandige Galaten, hij verwijt hen nogal wat! Wat verwijt hij hen nu eigenlijk? Dat probeert Paulus hen met indringende vragen bewust te maken. Hij zegt: "Denk nu eens even terug. Het is toch niet zo lang gelden dat ik bij jullie was? Hoe is dat geloof nu bij jullie begonnen? Was dat nu omdat ik jullie de tien geboden voorhield?" Paulus was geboren en getogen in het Jodendom dus hij had dat zo kunnen doen. "Ben je tot geloof gekomen doordat je de wetten van Mozes zijn uitgelegd? Was dat het, zodat dat je een goed gevoel gaf of zoiets? Nee, je weet zelf wel wat het was. Jullie zijn tot geloof gekomen omdat je gehoord hebt hoe ver de liefde van God zich tot jullie uitstrekt. Jullie kwamen tot geloof toen je hoorde dat God Jezus gezonden heeft en dat Hij zich voor jullie heeft overgegeven tot de dood aan het kruis toe." Daarom begint Paulus met: 'maar ik heb jullie toch 'met Jezus gekruisigd' voor ogen geschilderd? Dat heeft jullie geraakt. Dat heeft jullie op de knieën gebracht. Dat is ook het evangelie."

Het evangelie -dat denken heel veel mensen- is het christelijk geloof, dat zegt je hoe je moet leven. De evangelieverkondiging is dan dus een oproep dat je iets moet doen. Maar dat is het niet! De kern van het evangelie is niet wat ik moet doen voor God, maar het is juist precies omgekeerd, het is de verkondiging van wat God heeft gedaan voor mij! Ik heb dat al een paar keer duidelijk gemaakt met dit symbool.
Links is de weg die wij natuurlijkerwijs inslaan als we religieus zijn, als we denken aan God. Dat kan midden in de kerk zijn of daarbuiten, in allerlei godsdienstigheden of religies, altijd weer is dit wat in het hart van de mens zit. Hij wil zichzelf waardig maken voor God, zodat langs een weg van wetten en plichten en regels en tradities en goed leven wij als het ware opklimmen tot het niveau, uiteindelijk, van God. Wat Paulus nu steeds weer in deze Galatenbrief duidelijk wil maken is: de werkelijkheid ligt precies omgekeerd! Daarom begint hij ook met een voltooid deelwoord. Hij zegt: "Ik begin met wat God voor jullie gedaan heeft". Dat is die omgekeerde orde. Het evangelie begint met te zeggen: "Dit is wat God voor jou gedaan heeft! God heeft jou opgezocht. God heeft zijn Zoon gezonden om jou te redden, te bevrijden." Altijd die omgekeerde weg. En dat is het evangelie. Want ineens valt er enorm veel van ons af! Wij hoeven dus voor God inderdaad niets te doen. We worden aangenomen om wat we zijn, op grond wat Hij voor ons gedaan heeft.

Als je deze twee pijlen altijd maar weer in gedachten houdt dan begrijp je waar Paulus zo bewogen om is. Hij zegt: Dit (de rechtertrap) heb ik jullie verteld. Dit is de weg. En wat zijn jullie gaan doen? Jullie zijn in de kortst mogelijke tijd weer teruggevallen in dat andere (de linkertrap)."Ik heb jullie het evangelie verteld, hoe God naar jullie gekomen is. En wat doen jullie? Er komen een paar joods-christelijke leraren -zo noemden ze toen de judaïsten- en die komen jullie vertellen: ja, maar dat gaat zomaar niet! Je zult toch ook wat voor God moeten betekenen. En in de kortst mogelijke tijd zijn jullie hier beland, -bij die pijl aan de linkerkant-, en denk je dat er nog iets moet worden gedaan waardoor wij ons waardig moeten maken voor God! Dat is die weg van religie, van de wet, de weg van het vlees. Allemaal zware woorden van Paulus waarmee hij wil zeggen: "Dat is niet uit God! Wat uit God is is die andere weg, de weg van ontvankelijk zijn, vertrouwen op Hem, genadegaven met open handen aannemen, en blij zijn dat Hij om niet ons rechtvaardigt. Dat woord betekent bij Paulus: aanneemt, tot zijn kinderen. Eigenlijk wat we bij de doop altijd weer vieren: Gods liefde gaat aan onze liefde vooraf. Daarom mogen we erop bouwen, we mogen ze aan onze kinderen meegeven, ze hebben nog niets gedaan om zich waardig te maken voor God en toch zegt God al: "Je bent mijn zoon, je bent mijn dochter. Zo ver reikt Gods liefde voor ons, in Jezus die voor ons gekruisigd is! Die in zijn kruisdood al onze schuld betaald heeft en al onze lasten heeft weggedragen. Dat noemt Paulus de weg van het geloof. Die andere weg noemt hij de weg van de wet. Paulus zegt: Toen jullie dat -die weg van het geloof-, geloofden waren jullie blij. Toen klonken er lofliederen, toen heb je de Heilige Geest ontvangen. Toen ontstond er gemeenschap. Er kwamen vruchten van het geloof en bedieningen. Maar wat hebben jullie gedaan? In de kortst mogelijke tijd heb je je bekeerd tot dat andere evangelie wat zegt: "Ja, maar dat gaat zo maar niet! JE moet jezelf toch op zijn minst wat waardig maken voor God?" Ik moet hierbij altijd denken aan een oud verhaal wat ik eens las en wat ik hierbij heel goed vind passen: Het gaat over twee mooie, lieve kinderen in de verre oudheid. De een was de dochter van een graaf, de ander de zoon van een schoenlapper. En zoals dat gaat, de schoenlapper kwam wel eens op her kasteel van de graaf om daar zijn diensten te bewijzen en dan speelden de kinderen met elkaar. Ze vonden elkaar fantastisch! Zoals het dan kan gaan zeiden ze tegen elkaar: "Als wij groot zijn dan gaan we met elkaar trouwen!" Als bewijs daarvan gaven ze elkaar een ring. Tijdens hun hele jeugd verheugden ze zich over de komende trouwdag. Maar ja, bij het ouder worden begon er in het hart van de jongen, de zoon van de schoenlapper, opeens aarzeling te groeien. Zijn wens om met het meisje te trouwen was nog steeds even sterk, maar volwassen geworden groeide ook zijn bewustzijn van het verschil tussen de twee klassen, het verschil tussen de sociale achtergrond. "Ik kan als schoenlapper niet met je trouwen!" zei hij tegen haar. Maar zij zei: "Jouw gebrek aan afkomst maakt voor mij geen enkel verschil!" Maar hij kon haar niet geloven en zei: "Nee, voordat we kunnen trouwen moet ik iets doen om te bewijzen dat ik je waard ben." Zo liet hij haar huilend achter en trok de wijde wereld in op zoek naar geluk. Dat wilde hij eerst beproeven in het leger. "Als ik nou veel onderscheidingen haal op het slagveld, dan zal ik haar liefde waard zijn", sprak hij bij zichzelf. Maar ja, de jonge man was niet zo dapper, hij sloeg op de vlucht toen de strijd begon. Toen werd zijn toch al lage rang hem helemaal

ontnomen: oneervol ontslag. "Misschien kan ik in de handel gaan. Als ik een rijk zakenman ben, dan ben ik haar liefde waard!, dacht hij bij zichzelf. Maar zijn zaak ging op de fles en hij werd failliet verklaard. "Nu is er nog één mogelijkheid over", dacht hij, "ik moet een beroemd geleerde worden, dan zal ik haar liefde waard zijn!" Hij schreef zich in bij de universiteit en begon te studeren om een titel te halen. Maar helaas, hij was als student al niet veel beter dan als soldaat en als zakenman. Hij zakte voor zijn propedeuse met de laagst mogelijke cijfers en werd weggestuurd. Toen, in totale wanhoop, sleepte hij zich voort naar zijn geboortestad. Jaren waren voorbij gegaan, hij had geen medailles verdiend, was niet rijk geworden, had geen titel gekregen, hij was mislukt in alles wat hij had geprobeerd. "Nu kan ik nooit met haar trouwen", dacht hij, "ik ben haar liefde niet waard. Kijk mij nu eens, ik ben armer en eerlozer dan ik was toen ik haar verliet. Een geboren verliezer ben ik. Ik zal me verstoppen, en ze zal denken dat ik dood ben." Maar toen hij de stad binnenkwam keek de dochter van de graaf door het raam van haar vaders paleis en ze had gehoord van al zijn teleurstellingen, maar haar liefde voor hem was nog altijd even sterk. Vol blijdschap snelde ze de trap af en rende hem tegemoet. Maar hij zei: "Dit kan helemaal niet! Je kunt niet nog steeds met mij willen trouwen, ik ben je liefde niet waard!" Zij zei: "Maar ik wil h et en ik heb het altijd al gewild. Kijk naar je hand!" Daar zat de ring die ze elkaar hadden gegeven toen ze als kind trouw hadden beloofd. De ring was wel versleten, maar zat zo strak dat hij hem er niet af kon krijgen. " Ik heb beloofd dat ik met je trouwen zou, zie ze tegen hem, "wat je ook gedaan hebt, wat er ook is mislukt. Beloofd is beloofd!"

Dit vindt ik een prachtig verhaal wat precies duidelijk maakt wat er bij de Galaten gebeurde. Ineens werden zij ertoe verleid, door dwaalleraren, om te gaan twijfelen, om te denken: ik moet mijzelf toch minstens die Koning der Koningen waardig maken? Dat is altijd wat de wet is: ik moet mij waardig maken. Dacht je dat ik zomaar van schoenlapper edelman kon worden zonder dat ik er iets voor gedaan heb? Zo begonnen ze zich uit te sloven, zich te besnijden, de mozaïsche wet te onderhouden, en nog veel meer deden ze. Zichzelf omhoog werken totdat ze iemand waren. Maar het werd een juk, en het bereikte niets. Paulus zegt daar twee dingen over. Het eerste is: Je haalt het nooit! Als je die ene weg gaat van het opklimmen naar God door heilig leven, dan moet je wel weten dat het de Heilige God is. Die weg loopt altijd vast. Want het eist volmaaktheid. En de wet zegt: Als je het niet doet ligt er een vloek op je leven. Daar gaan we allemaal aan onderdoor. Niemand die zichzelf langs die weg heilig kan maken. Alleen door het feit dat we weten dat Christus die vloek van de wet voor ons gedragen heeft -daar komt die andere lijn omhoog- hij is gekomen tot ons, heeft onze lasten gedragen en weggedragen, alleen daardoor kunnen we wel blij zijn dat God van zijn kant ons aanvaard heeft.

Dan doet Paulus een meesterzet. Terwijl de judaïsten zich beroepen op Abraham, en Abraham de hoogste autoriteit is voor alle gelovigen, zegt hij in dit debat: "Let nu toch een s op jullie voorvader Abraham! Was hij nu een kind van God op grond van wat hij allemaal voor God gedaan heeft? Of was het precies omgekeerd, was hij een kind van God om wat God voor hem deed?" Het antwoord kan je zo lezen, in Genesis 15 bijvoorbeeld, het begon met Abraham die God vertrouwde om de belofte de Hij aan hem gegeven had. Abraham geloofde God -dat citeert Paulus- en dat werd hem tot gerechtigheid gerekend. Toen nam God hem aan. Hij liet zich de genade en de belofte van God geven. Zo werd hij aangenomen tot een kind van God omdat hij op die belofte vertrouwde. Wij zouden zeggen toen hij terugviel -in het beeld van het kinderverhaal- op die ring, dat wat aan al onze inspanningen vooraf gaat. We mogen ons hele leven zeggen: beloofd is beloofd.

Nu kom ik tot het laatste punt van deze preek, de toepassing van deze boodschap van Paulus naar ons toe, die leven in de twintigste eeuw. Want laten we eerlijk zijn, er zijn bij ons eigenlijk helemaal niet zo veel bekommerde zielen die tobben over hun staat voor God. Voor moderne mensen is God ver weg, en of we langs deze of gene weg tot Hem komen, waar Hij ook mag zijn, dat laat hen koud. Die hele weg staat buiten hun gezichtsveld. En toch, ik vraag me af hoe het komt dat onze samenleving zo hectisch is, dat iedereen altijd zo druk is, altijd ergens op uit is. Ik vraag me af hoe het komt dat de depressiviteit zo hoog is. Uit een recent rapport wat is las bleek dat depressiviteit vooral onder jongeren toeneemt. Ik vraag me af waarom stress en zenuwen, het hart, waarom dat zulke grote klachten oplevert in deze tijd. Waarom de disco's zo hard gieren met hun muziek. Ik vraag me af waarom mensen vandaag zoveel eenzamer worden. Hoe rijk ze ook zijn aan materiele goederen, toch lijkt het of de moderne mens steeds meer lijdt aan leegte en aan innerlijk niet vervuld zijn. Zo kan ik doorgaan. Toen dacht ik: daar gaat toch achter schuil, en dat is eigenlijk de grote fout van de zoon van die schoenlapper. Eigenlijk diezelfde zonden als waaraan die oude Kelten al leden. Iets willen zijn wat we nooit zullen bereiken. Iets willen worden wat nooit door ons bereikt wordt. We weten niet wat ons echte geluk is maar we willen het veilig stellen. Dat is die onrust waar onze samenleving aan lijdt. In plaats van te leven uit geschonken adeldom, wat de doop verzegelt, zijn we rusteloos op zoek. Dat geldt ook zonder God, ook dan drijft de wet ons voort. Doe dit, dan wordt je gelukkig. Zorg dat je dat wordt en dat je bezit op dat niveau staat en dan breekt de vrede aan. Ik kan u wel zeggen, en dat is dan een boodschap voor heel de samenleving vandaag, alleen wie uit de vrede leeft die God geeft krijgt een vervuld leven en leert wat geluk is. De diepste wortel van alle onrust, ook al weten mensen dat niet eens, is de overgang van de ene

ladder naar de andere. Zonder te weten wie God is, zonder te weten wie we zelf zijn, worden we meegesleurd door een dynamiek die ons drijft, die ons onder druk zet. Ook zonder God leven we in die jacht. Daar, aan de andere kant, wacht het geluk waar ik naar jaag. Leven uit wat God je in genade geschonken heeft, en dat leren, is de sleutel tot echt geluk. Dat begon al bij Abraham en zo zal het blijven tot in de eeuwen der eeuwen.

Dat is wat ons in Christus, die is gekruisigd, voor ogen geschilderd wordt. Inderdaad, we zijn maar arme schoenlappers maar Hij heeft ons een ring gegeven en nu mogen we leven uit wat ons gegeven is. We hoeven ons niet omhoog te werken met behulp van de wet. We mogen gewoon zijn wie we zijn in Christus en door God. Dat schept zoveel ruimte, zoveel eerbied, zoveel blijdschap, dat ineens de Geest van God in ons komt en ruimte krijgt. Die gaat doen wat de wet niet kon. Die bekleedt ons met kleren van een zoon van een graaf, die hij natuurlijk uit zichzelf niet had. Opeens krijgen we liefde en gehoorzaamheid die bij het kind-van-God-zijn passen. Als de basis maar vast blijft liggen, en dat is de genade van God. Wat God ons in genade gegeven heeft. Daarna valt er nog heel veel te doen, daar gaat de Galatenbrief in nog drie hoofdstukken op door, maar de kramp is er af, de stress is weg en de druk en de wet, dat is allemaal weg. Dat leidt niet tot nietsdoen, ik kan je zeggen: het leidt tot nog veel grotere intensere vreugdevolle dienst en toewijding aan Jezus Christus en aan God die zijn Naam aan ons gegeven heeft!

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 12 november 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *'Want u hebt niet ontvangen een geest van slavernij om opnieuw te vrezen, maar u hebt ontvangen de Geest van het Zoonschap door welke wij roepen: Abba, Vader."*
Romeinen 8: 15

Schriftlezing: Galaten 4

Tekst: Galaten 4: 1-11

- Liederen: lied 328
- psalm 65 : 1 en 2
- lied 408
- kinderlied 25
- lied 344
- lied 77 : 1 en 4
- psalm 26
- psalm 131
- lied 297
- lied 456 : 3

Zonen en geen slaven.

In het tweede deel van de Galatenbrief ligt alle nadruk op de 'heiliging'/ De bevrijding die Jezus geeft valt namelijk uiteen in twee delen: het eerste is het herstel van de verhouding met God: met een moeilijk woord wordt dat 'rechtvaardiging' genoemd. Noem het vrijspraak. Wij krijgen het gratis, als wij ons vertrouwen op Jezus stellen. Het tweede deel is de 'heiliging' en dat het leven in die nieuwe verhouding. Vaak wordt gedacht: dat krijgen wij niet cadeau, dat moeten wij zelf doen met behulp van de wet, nog erbij gezegd: 'als regel der dankbaarheid'. Paulus ziet dit als een grote dwaling. Ook de heiliging is genade, is en dagelijks geschenk, het is leven door de Geest. Wet staat tegenover Geest. Terugvallen in 'wettisch' leven is opnieuw onder het juk komen van het arme wettische demonische schema van deze wereld: verplichting, slavernij, wet.

Illustratie bij thema

"Waarom laat u zich opnieuw terugvoeren naar dat eerste armelijke schema", roept Paulus uit. Moge de viering van het Avondmaal ons erbij helpen om te vieren dat wij in genade tot zijn kinderen zijn aangenomen,. Het is zijn Geest die ons doet zeggen: Abba, Vader!
Die Geest en die alleen bewaart ons in de gemeenschap met Hem die het hart is van alle heiliging.

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Het gaat hier in Galaten 4 over het grote gevaar van terugvallen. De kern van het hoofdstuk vinden we in dat woord, vers 9: 'hoe kunnen jullie nu toch in de wereld zo terugvallen, 'terugkeren tot die armelijke wereldgeesten' zoals de NBG-vertaling zegt, Het Boek vertaalt terecht: 'weer slaaf worden van een of andere armzalige krachteloze godsdienst'.

Het gevaar van terugval, daar gaat het over. Van koninklijke hoogte weer tot slaafse gebondenheid en kruiperigheid.

Dat gevaar is heel groot. Ik zie het zo vaak: christenen die de eerste blijdschap missen en terugvallen in zo'n sfeer van moeten. Alles moet. Eigenlijk begrijp ik best waarom er op zo'n grote schaal kerkverlating heeft plaatsgevonden. Want als het inderdaad zo is als je hoort in interviews met mensen die de kerk verlaten hebben, of die buiten de gemeente staan, als het inderdaad zo is dat het christelijk geloof voor het besef van mensen gelijk staat met een heleboel dingen moeten en een hele hoop andere dingen niet mogen, als het nu zo bij je over komt, dan doe je toch niet mee? Veel mensen denken: 'als je christen bent dan moet je een heleboel vervelende dingen doen, en een heleboel leuke dingen mag je niet meer doen.' Inderdaad, als het zo ligt is onze zaak verloren en dan is het terecht dat de kerken leegstromen.
Spurgeon, de grote 19e-eeuwse opwekkingsprediker vertelt bij dit hoofdstuk een aardig voorval wat hij als illustratie gebruikt. Hij zegt: "Ik bezocht eens een oudere dame van de gemeente in een heel arme buurt. Ik wilde haar wat geld brengen van de diaconie zodat ze haar huishuur kon betalen. Ik belde aan, één keer, twee keer, drie keer. Tevergeefs, ze deed de deur niet open. Een paardagen later kwam ik er achter wat er gebeurd was. Ik vermoedde dat al wel, want ze was wel thuis, maar deed gewoon de deur niet open. Toen ik vroeg: "Maar waarom deed je dan de deur niet open?" Ze zei: "Ik hoorde de bel wel, maar ik dacht dat het de huisbaas was die me uit mijn huis kwam zetten omdat ik de huur niet betaald had."

Dat verhaal werd voor Spurgeon een soort gelijkenis, een beeld voor die terugval. Hij zei: "Hier zie je dat nu ten voeten uit. Zo vergaat het de Here zelf. Hij klopt bij ons aan en doet dat maar met één bedoeling, om ons iets te geven, om ons te helpen de huur, de schuld te betalen. Maar we doen niet open, we houden de deur dicht, want we denken altijd weer dat Hij iets komt halen, dat we weer wat moeten. Dat Hij iets komt ophalen wat we toch niet in huis hebben en we doen dus niet open. Misschien zit er vanmorgen hier wel iemand in de kerk met zo'n grondstemming, zo'n gevoel van: er zal me wel weer worden voorgehouden wat ik allemaal moet, ik doe niet open. Want je kunt best in de kerk zitten zonder open te doen. Eigenlijk is dat ontzettend treurig. Dan denk ik weer aan Spurgeon, die kwam om iets te geven. Een beeld van wat de Here wil: Hij is niet de huisbaas die bij ons geld komt halen, -dat heeft Hij, zegt Paulus in dit hoofdstuk, al ruimschoots gekregen-, er is er Een die voor ons alles betaald heeft. Dat hoeven wij niet meer op te brengen. Nee, Hij komt langs om ons Zichzelf te geven, om ons iets mee te delen. Om ons te verrijken, in Woord en in de tekenen bij het Woord, het sacrament van brood en wijn, om ons rijk te geven. Daarvoor komt Hij ook vandaag.
Intussen, in dit voorval zien we wel precies wat die terugval betekent. Het is eigenlijk die terugval van rechts, de weg van het evangelie, naar links, de wet.

De Galaten, die oude Kelten, zijn het diepst getroffen door dat wat er rechts staat. Zij leefden onder de druk van dat opgaande schema, van wat we allemaal moeten voor God om bij Hem aangenaam te worden en of dat nu God is of 'de goden', dat maakt niets uit, zegt Paulus. Het is altijd de druk van: 'wij moeten zoveel om onszelf aangenaam te maken bij God. Die weg naar boven, verplichting, het doet ons leven in slavernij, de wet. Zo leefden ook die Galaten, ook al leefde zij bij de macht van heidense goden. Paulus heeft tegen die oude Kelten gezegd: "Jullie hebben altijd geleefd in angst, de angst van het heidendom. Jezus Christus is gekomen om jullie van die angst te bevrijden! De verkondiging van de andere kant is: God zoekt u! Nu u God kent -en dan zien we weer die ommekeer die zo wezenlijk is bij Paulus, hij kan het niet nalaten om er tussen haakjes achter te zetten:- veel meer nu u door God gekend bent. Dat is het hart van het evangelie. God die tot ons is afgedaald in zijn Zoon, die ons gezocht heeft, die gekomen is om ons genade en vrede te geven.
In dit hoofdstuk wordt verteld dat de Galaten zo blij waren toen ze dat hoorden, dat ze Palus wel konden zoenen. Er staat dat Palus zegt: "Jullie hadden mij je ogen wel willen geven!" Waarschijnlijk had hij een oogziekte in die tijd, hij zag er armetierig uit. Paulus zegt: "Galaten, jullie waren zo blij met dit evangelie, met die totale omkering van jullie denken, van jullie systeem, dat je mij wel je ogen hadden willen geven. En wat doe je? Er komen een paar dwaalleraren binnen en die zeggen: 'ja, maar… en dan komt het weer: je moet toch ook de wet vervullen."
Dan komen alle regels weer binnen en de Galaten voelden zich daar eigenlijk ook wel weer behaaglijk bij omdat ze dat altijd gewend waren geweest, .dat systeem van: wij kunnen dan toch ook weer zelf wat doen om ons aangenaam bij God te maken. Paulus zegt: "Snap je nou niet dat je bent teruggekeerd naar datzelfde kwellende systeem -dat zijn die wereldgeesten- wat door demonen word vervuld, snap je nou niet dat je zo bent teruggevallen van het geloof in het evangelie, van leven uit de Geest naar leven uit de wet? Valse religie!

Wat doet nu de apostel Paulus hier in hoofdstuk 4? Hij zegt -en het is nogal wat als een Jood dat zegt, die geleefd heeft uit de kracht van het oude verbond, die besneden is en in de joodse tradities opgevoed-: "In structuur is er tussen het oude jodendom, dat wettische jodendom, en het oude heidendom geen verschil, het zijn allebei de wereldgeesten die jullie gediend hebben." Alsof Paulus vandaag tegen ons zou zeggen: "In structuur is er tussen het gereformeerdendom en de moslim geen verschil. Wel iets om over na te denken. Als wij als gereformeerden in dat systeem van 'wij moeten opklimmen tot God' zijn vervallen, dan zijn we niet verschillend met enig ander religieus

mens. Paulus zegt: "Als die judaïstische christenen hier jullie komen vertellen dat je natuurlijk ook de wet moet volbrengen, dan trekken ze jullie weer terug in dat oude heidense geloof. De mens die zichzelf de weg moet banen naar God. Wij, die door onze wetsonderhouding en onze goede daden ons moeten verzekeren van de genade van God." Dan begint hij weer opnieuw en vertelt over de grote verandering: "De orde is omgekeerd, het is God die u gezocht heeft. Toen God dat zag heeft Hij in de volheid van de tijd, -dat wil zeggen toen alles er voor rijp was, het land, de taal, de politiek, het was een eenheidscultuur geworden, je kon makkelijk reizen, je kon het in je eigen taal het vertellen- toen heeft Hij zijn Zoon gezonden en heeft Hij dóór zijn Zoon jullie van dat juk bevrijd en Hij heeft gezegd: "In Hem heb Ik jullie alles gegeven! In Hem ben je zonen van Mij!" Zo maakte Hij ons, nog onmondige Israëlieten die te vergelijken zijn met onmondige kinderen, en jullie, slaven uit de heidenen, zo maakte Hij ons allen tot zijn kinderen. Dat beeld werkt de apostel hier in hoofdstuk vier breder uit. Eigenlijk is het een soort wereldgeschiedenis in een notendop. Paulus zegt: "Voordat een zoon of dochter van een rijke man volwassen is staat hij natuurlijk onder voogdij en toezicht. Eigenlijk is er niet zoveel verschil tussen een slaaf en een kind dat nog onmondig is, beiden staan onder vaste regels." Ze speelden ook samen in die oud-oosterse huishouding. En inderdaad, kleine kinderen moeten leren zich aan de regels van de ouders te houden, dat is tot vandaag toe zo. Niet altijd begrijpen ze die, maar toch moeten ze die houden want ze zijn nog niet groot genoeg om precies te begrijpen wat de achtergrond is. Een klein kind hoef je niet altijd uit te leggen hoe het precies zit met stroom en elektriciteit, je moet je gewoon zeggen: "Die vinger moet niet in het stopcontact of je het snapt of niet!" En je voeten vegen, je handen wassen voor het eten en op tijd naar bed gaan, niet onder het eten naar de WC en noem maar op. Ook slaven leven onder zulke huisregel. Beiden zijn onvrij. Dat is natuurlijk heel anders als j e volwassen wordt. Volwassen zonen en dochters zijn vrij van al die regels, want er is niemand die mij als volwassen mens voorschrijft wat ik moet doen met elektriciteit, maar ik gebruik natuurlijk wel mijn verstand! En hoe laat ik naar bed moet, niemand die het mij zegt. Hoe laat ik thuis moet komen, hoeveel geld ik geef aan dit doel of aan dat doel, ik ben een vrij mens. Een volwassene is een vrij mens en mag heel zijn leven vrij inrichten. Hoe doet hij dat? Gaat hij dan weer allemaal regeltjes nakijken, voor dit en voor dat, een handboek met regels? Nee, dat weet u allemaal wel. Je laat je leiden door wat goed is voor je kinderen, voor je vrouw, voor jezelf, voor je vrienden, wat goed is in de relaties waarin God je gesteld heeft. Binnen die regel kan een volwassen mens vrij leven. Niet langer geleid -zou Paulus zeggen- door de wet, dat is regel op regel en alles uitgewerkt in vaste rituelen, traditionele gewoonten die nu eenmaal zo zijn omdat dat zo vastligt, dat is je laten leiden door de wet. Nee, wij worden geleid door de Heilige Geest, zegt Paulus. Dat is een heel andere sfeer. Daar raken we nu dat grote punt dat Paulus wil bespreken in het tweede deel van deze brief.
Ook in onze gereformeerde traditie is een diep misverstand ingeslopen. Dat is: Wij denken zodra we spreken natuurlijk allemaal weten we van de genade van God en dat Jezus voor ons gestorven is en dat we dan in genade worden aangenomen, met een moeilijk woord heet dat gerechtvaardigd zijn, dan hebben we vrijspraak, dan is de relatie met Hem weer open, dat weten we en daar leven we uit. Maar dan? Daar is dat misverstand weer ingekropen dat we daarna, zodra het gaat om leven in die relatie -dat noemt de bijbel het leven in heiliging- ons weer moeten richten naar de wet. Steeds kruipt op die manier toch weer een soort wetticisme binnen. Luister naar wat God ons door Paulus met klem voorhoudt. Paulus zegt: "Toen de volheid van de tijd gekomen was, alles was er rijp voor, heeft God in het midden van de geschiedenis zijn Zoon gezonden en toen heeft Hij ons vrijgekocht van die wet omdat Jezus het voor ons volbracht heeft, en nu hebben we het recht van zonen gekregen, daardoor is er ruimte gekomen in ons leven voor de Heilige Geest, zelfs dat we Hem Vader noemen en vertrouwelijk Vader noemen, Abba is zoiets als pappa. We mogen Hem vertrouwelijk met heel ons hart Vader noemen, lieve Vader, dat we dat mogen zeggen is al een werk van de Heilige Geest en als die er is komt daar ineens ruimte vrij, dat we ons niet meer hoeven laten leiden door regel op regel en gebod op gebod, maar we laten ons leiden door de Heilige Geest. We leven ook in heiliging, steeds weer met die open hand: Heer, leid mij, laat mij het zien, geef me de kracht ervoor. Je leeft, wandelend in de Heilige Geest, steeds weer in openheid voor wat God ons daar geeft! Ook daar is het de pijl van boven naar beneden en niet die van beneden naar boven. Ook daar is het steeds weer vertrouwend op God. We durven de Almachtige Vader te noemen en we zijn zo vertrouwelijk met Hem dat we zelfs mogen delen in zijn erfenis. Want eenmaal volwassen vertrouwt God ons zijn schepping toe! Dat begint hier al en dat komt er straks helemaal uit bij de wederkomst. Dan mogen we met Hem heersen in zijn Rijk.

Zo houdt de apostel hier de Galaten dit voor met maar één doel: Leef uit de Heilige Geest! Val nu niet terug. Geef je vrijmoedigheid niet prijs. Blijf staan in die ruimte die God schept door zijn liefde en laat je leiden. Laat je de gaven van de Geest geven, sta in de vrijheid, zoals we nog zullen zien in de komende hoofdstukken. Maar hier zegt hij met grote klem: "Laat je in ieder geval niet terugbrengen onder de wet en onder dat wat al die judaïstische wetsleraren je voorhouden." En dan komt Paulus met een heel indringend voorbeeld uit de wet zelf. Hij zegt, als het ware sprekend met die judaïstische wetsleraren: "Jullie, die zo dwepen met de wet -u moet wel begrijpen dat hij daarmee de vijf boeken van Mozes bedoeld, niet de tien geboden alleen, anders snap je dit niet- jullie, die zo dwepen met de Thora,

heb je dan zelf de Thora niet gelezen? Want daar staat een enorm indringend voorbeeld. We weten allemaal dat Abraham uit twee vrouwen kinderen had, uit Saraï en uit Hagar. De kinderen die uit Hagar geboren werden, dat zijn de onvrijen, Hagar was een slavin. Hagar betekent in het Arabisch Sinaï, de berg Sinaï. Die slaven leven nog steeds in dat wettische verbond. Zo zijn er vandaag miljoenen die leven in dat wettische verbond, die ladder van: wij moeten voor God ons waarmaken. Maar er is ook die andere ladder. Izaäk, die geboren is uit die eenzijdige genadige toezegging van God die Saraï in geloof moest ontvangen, de weg van boven naar beneden, zo is het tot vandaag toe. Wie met lege handen de genade van God aanneemt en begint met te danken, die is een zoon van Izaäk, een kind van de vrije. Wie zegt: "Vader, lieve Vader, ik dank U omdat ik een kind van U mag zijn, om wat uw Zoon voor mij gedaan heeft", -dat is al het werk van de Heilige Geest-, die gaat in zijn voetspoor. Zo zijn er twee soorten religieuze mensen, zegt Paulus. De één staat in de vrijheid, de ander steeds weer onder dat juk van de verplichting van wat we moeten. Sta dan in die vrijheid!

Ik kom tot een samenvatting. Heel die vergelijking met Hagar en Saraï maakt Paulus maar met één doel. Niet om mensen dreigend vast te pinnen: 'jullie zijn kinderen van Hagar!', maar precies het omgekeerde. Hij zegt: "Snap je niet wie je bent? Jullie zijn juist zonen uit die vrije, je leeft uit die vrije genadige toezegging van God. Je ontvangt in brood en wijn die genade van God, van boven naar beneden. Je ontvangt die van Hem!. Zendt dan die slavin weg met haar zoon. U bent gemeente, kinderen van die belofte, net als Izaäk, nu, zoals Abraham het bevel kreeg: zendt die slavin weg, met de onvrije, zo moet ook u radicaal zijn. Laat u leiden door de Heilige Geest."
Dat wordt van nu af aan Paulus' hoofdboodschap. Niet alleen christen worden is een gave van God, ook christenzijn, iedere dag, is iets wat je ontvangt als de genade van God. Niet alleen de rechtvaardiging uit het geloof maar ook de heiliging wordt van boven af ons gegeven, als wij maar met open hart en open handen leven. Zo betekent echt christelijk leven steeds weer tot God zeggen: "Lieve Vader, van U ben ik, op uw genade en uw liefde bouw ik, en van U blijf ik. U ben ik toegewijd." Dat is het doel van iedere viering van het avondmaal. Wij vieren dat steeds weer opnieuw om te beseffen, zelfs tot onze smaakpapillen toe, dat God ons uit genade om Christus' wil tot zijn zonen en dochters heeft aangenomen. Dat verzegelt Hij ons in brood en wijn. In het Avondmaalsformulier staat zelfs: daar verzegelt Hij ons zijn hartelijke liefde en trouw, dat Hij voor ons, wij die de eeuwige dood verdiend hadden, voor ons heeft willen lijden en sterven. Dan staat erbij: en dat Hij voor ons de levendmakende Geest heeft verwordven, die on s in onze dood het leven, in onze onreinheid de heiliging, en in onze ellende zijn heerlijkheid doet deelachtig worden. In dat geloof wil het Avondmaal ons versterken. Wees wie je bent, zendt de slavin weg, wees geliefde zonen en dochters van God.

De Heer belooft het ons, zoals we zingen uit lied 77: *Ik zal je steunen, Ik geef je mijn Geest, die zal u troosten in verdriet en u leiden in onzekerheid en u dragen als u valt*. Dat is de belofte waarmee we overgaan naar de viering van het Avondmaal.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 19 november 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *'Wanneer de Zoon u vrij gemaakt heeft, zult gij werkelijk vrij zijn'. Johannes 8: 36*

Schriftlezing: Galaten 5

Tekst: Galaten 5: 1b, 13b en 16a

- Liederen: lied 20 : 1, 2 en 7
- psalm 124 : 1, 3 en 4
- lied 333
- kinderlied 14
- lied 435 : 4 en 5
- lied 477
- psalm 118 : 10

Vrijheid als gave en roeping

Bijzonder is dat, dat de apostel Paulus zo sterk benadrukt dat de eerste gave die het geloof in Jezus Christus ons geeft vrijheid is. Vrijheid van schuld, van angst, van de druk dat wij zelf het heil moeten bewerken! Paulus zegt erbij: om echt vrij te zijn heeft Christus u vrij gemaakt. Er bestaat dus ook valse vrijheid, die wel vrij lijkt, maar die het niet is. Geen woord is zo beduimeld als het woord vrijheid. Een dronken vandaal die een voorbijganger neersteekt doet dat omdat hij er de vrijheid voor heeft. Maar wat een vrijheid! Echte vrijheid is: staan in de goede relatie, leven in het 'element' waarin de Schepper ons geplaatst heeft, naar de gebruiksaanwijzingen die Hij als de Fabrikant bij al zijn 'producten' geleverd heeft. Zoals een vis pas echt vrij is in het water. Het is leven in een onafhankelijke afhankelijkheid van God als onze Vader, aan wiens hand wij mogen gaan, geleid door zijn Geest. Ontspannen, vrij, en tegelijk betrokken dienstbaar in liefde. Luther drukte het uit in een paradox met twee zinnen: "Een christen is volkomen vrij, heer en meester van alles, onderworpen aan niemand. Een christen is een volkomen verplichte dienaar van alles, onderworpen aan alles."

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Galaten 5 vers 1b: Sta in de vrijheid; vers 13b: Gebruikt die vrijheid en vers 16a: Wandelt in de Geest. Dat zijn zo de drie keren dat de tekst een appél op ons doet. De eerste keer is triomfantelijk. Bij Paulus klinkt er altijd iets triomfantelijks, iets van grote vreugde door als hij het heeft over het staan in de vrijheid -je zou de Galatenbrief de brief van de vrijheid kunnen noemen-, een juichkreet. Het tweede is: gebruik die vrijheid echter niet als een aanleiding door het vlees, maar dient elkaar door de liefde! Ineens komt er een rode vlag, een waarschuwing: gevaar! Maar aan het eind vindt het betoog van Paulus zijn rust in het derde punt als hij het heeft over: maar wandelt door de Geest. Dat gedeelte vertelt ons wat leven als christen nu eigenlijk betekent, in zijn evenwicht gekomen. Evenwicht, vrede. Tot zover de hoofdinhoud van dit hoofdstuk.

Dan begin ik weer bij het begin. We zien het centrale en steeds terugkerende woord in dit hoofdstuk: vrijheid. Houdt stand, laat je niet eer een slavenjuk opleggen. Paulus zegt het steeds weer tegen die gemeente van de Galaten: "Sta in de vrijheid!" Daar was ook alle reden voor. We zagen dat in de bespreking van de vorige hoofdstukken. Deze nog maar net gestichte christelijke kerk in het oude rijk van de Kelten midden in Klein-Azië, die jonge gemeente was misleid door joodse wetsleraren. Er waren joodse christenen binnengekomen toen Paulus weg was, en die hadden gezegd: "Ja zeker, Jezus Christus is de beloofde Messias, maar de wetten moet je onderhouden!" Ze waren al begonnen de heidenchristenen ijverig te besnijden. Die besnijdenis waar Paulus het hier over heeft staat niet op zichzelf maar is een onderdeel van de onderhouding van de hele mozaïsche wetgeving. Ik weet niet of u wel eens gebladerd heeft in de eerste vijf boeken van Mozes, tot en met Leviticus, Numeri, Deuteronomium, maar dat is een enorme hoeveelheid wetten en voorschriften die het hele leven raken. Er valt uit die wetten zeker heel veel te leren, maar toch valt Paulus hier heel woedend tegen uit. Hij zegt: "Laat je geen slavenjuk opleggen!" Dat komt omdat hij in die nadruk: 'je moet toch ook de mozaïsche wetten onderhouden' ineens de overgang proeft naar een andere heilsweg. Niet langer de heilsweg van open handen en van God die mij liefheeft, -niet dat wij God kennen maar dat wij door Hem gekend zijn, dat is het wonder, dat Hij ons heeft opgezocht, ons heeft liefgehad, ons zijn Zoon gezonden heeft. Dat is het wonder. Paulus zegt: "Als je nu overstapt op die andere weg, die weg van de mens die van onder op moet gaan reiken naar God om met zijn prestaties de genade van God te moeten verdienen, weet wel

dat je dan op een andere weg gaat!" Daar is hij zo fel op, zo bewogen. Hij zegt: "Dan stap je op een andere heilsweg over waarlangs toch weer de mens zelf moet uitreiken naar God en naar zijn eigenlijke levensbestemming die hij zelf moet realiseren. Jullie deden dat in je heidense godsdiensten en de joden in hun wettische godsdienst. Als je die weg weer opgaat dan ook consequent. Denk niet dat je dan klaar bent met je te laten besnijden, dan moet je ook de hele wet vervullen. En wie één keer op die weg gaat zal merken dat hij het nooit haalt, als hij eerlijk is." Misschien is de eerlijkste mens in onze kerkgeschiedenis wel Maarten Luther geweest voor hij tot bekering kwam. Die heeft alles gedaan om heilig te leven, alles wat mensen moesten doen in het geloof heeft hij gedaan. Bidden, vasten, zichzelf kwellen, voor zijn schuld boeten, hij vertelt ervan in zijn boek: "En het gaf me geen vrede. We kunnen onszelf geen heiligheid verschaffen die echt kan bestaan voor het oog van God. Die krijgen we geschonken." Dat is het evangelie. Die heiligheid krijgen we geschonken in Jezus Christus die voor ons alles volbracht heeft. En dat is Hem ontvangen in je leven. Dat is de heilsweg.

Paulus zegt: "Jullie zijn wezenlijk op een andere heilsweg overgegaan!" De mens die als Don Quichot zichzelf aan zijn eigen haren uit het moeras moet trekken. "Terwijl je nu toch zo goed liep!". Daar bedoelt hij mee: "Terwijl jullie toch met zoveel vreugde zijn begonnen! Je hebt het je laten geven en nu val je weg." Twee dingen heeft Paulus daar tegenin te brengen. Hij zegt: In de eerste plaats: je valt terug in slavernij. Wie die weg bewandelt neemt het aanstotelijke weg van het kruis." Alsof Paulus wil zeggen: "dat wat ten diepste die judaïstische dwaalleraren drijft en waar jullie nu toe zijn overgegaan, dat is eigenlijk dat ze aanstoot nemen aan het kruis". Dat is eigenlijk ook zo want dat met lege handen komen voor God en zelf niets aan je redding kunnen bijdragen, daar zit iets in van vernedering, van je failliet toegeven. Als je nog een hoge dunk hebt van jezelf en hoog van je eigen prestaties opgeeft en denkt: ik kan het zelf wel maken, dan is dat kruis een aanstoot! Paulus zegt: "We moeten dat aanstotelijke van het kruis nooit wegnemen. Als mensen op grond daarvan aanstoot nemen aan het evangelie van Jezus Christus, laten ze zich er maar flink aan stoten!" Dan wordt hij heel fel. Want wij moeten inderdaad door die weg heen van voor God komen staan met lege handen. Genade leren ontvangen. Daar hoef je niets voor te doen dan alleen te ontvangen. Maar dat is toch tegelijkertijd iets waar het kruis aanstotelijk voor is, voor de zelfverzekerde mens die rust in zichzelf en denkt: ik kan het zelf wel maken. Je wordt door het evangelie wel in de vrijheid gezet want dat hele pakket van geboden en wetten en wat je niet allemaal moet, valt van je schouders af. Paulus zegt dan: "Sta dan ook in die vrijheid!" Christen zijn betekent leven uit de vreugde dat ik vrij ben van alle wetten en geboden, regels en rituelen, vrij ook van alle macht van mensen die me dat opleggen of voorhouden. Ik mag er zijn als een vrij en geliefd kind van God. Dat wil de doop ons leren vanaf de aanvang af. Dat moeten wij telkens weer iedere dag tegen onszelf zeggen: Ik mag er zijn als een vrij en geliefd kind van God. En dat omdat wat Jezus Christus voor mij gedaan heeft. Dat is vreugde en dat is vrijheid van geweten. Sta in die vrijheid en laat u die niet ontnemen, niet door kerkelijke tradities, welke naam ze ook hebben, niet door psychische angsten, niet door politieke of economische machten: sta in de vrijheid. Dat is een heerlijke vrijheid. Er is niets zo vreugdevol als op een gegeven moment die vrijheid te ervaren dat grote druk van je afvalt. Een moeder ervaart dat als haar kind geboren is. Dat moment, dat dan de pijn wegvalt, dan heb je dat gevoel van bevrijding, een enorm diep en blij gevoel. Dat is de kern van het christelijk leven. Daar moet je altijd weer naar terug: ik mag er zijn!

Nu het tweede punt. Het misbruik van het mooiste leidt tot het allerlelijkste. Ook dat is een diepe zorg voor de apostel, want dat is gebeurd en het gebeurt nóg dat mensen deze vrijheid kennen en daarna misbuiken. Daarom zegt Paulus: let op en gebruik ze niet als aanleiding voor het vlees. Eigenlijk staat er uitvalsbasis -Paulus gebruikt hier een militaire term-. Militairen die op operatie zijn leggen een soort bruggenhoofd in het vijandige land. Dat woord 'bruggenhoofd' dat staat hier. Gebruik die vrijheid nu niet als een bruggenhoofd voor het vlees. Daar bedoelt hij mee: om ermee aan je eigen nog steeds aanwezige oude zelfzuchtige natuur toe te geven. Hier raakt de apostel de kern van een heel groot gevaar. Want precies dat zijn we steeds weer geneigd te doen. Zijn we vrij? Prachtig! Dan kan ik dus helemaal zelf bepalen wat goed is voor mij. Daar is de lucht vol van vandaag. Je zou het haast het 'nieuwe evangelie' kunnen noemen, het evangelie van zelf dingen moeten kiezen. Heil, eer en zegen voor iedereen, als hij het maar zelf gekozen heeft. Dat zeggen mensen ook tegen je: heb je er zelf voor gekozen?, alsof ze willen zeggen: dan is het oké, als je het maar zelf in vrijheid gekozen hebt. Maar dat is op zich nog helemaal geen criterium! Natuurlijk, laten we blij zijn dat we zelf mondige mensen mogen zijn, maar tegelijkertijd het grote gevaar loert hier om de hoek en dat is dat ik die vrijheid gebruik om er mezelf mee te dienen. Ik, ik, ik sta in het centrum van het universum en alles draait om mij. Zelfbevestiging, zelfbeschikking, dat worden dan ineens woorden die grondslaggevend worden voor de moraal van de westerse christenheid. Precies waar Paulus hier tegen waarschuwt! "Misbruik die vrijheid niet als een platform voor het vlees, voor die oude hebzuchtige natuur die altijd weer onder de oppervlakte schuilt. Als je daar aan toe geeft en het zo misbruikt, dan wordt iets wat prachtig en fantastisch is, en waarvan je mag genieten, -vrijheid-, dat wordt een nachtmerrie. Voor sommige mensen is het feit dat die vrijheid er is een nachtmerrie, natuurlijk, er zijn enorme vrijheden in onze samenleving, wat denk je van de vrijheid van mensen die 's avonds uit kunnen gaan, van de ene bar naar de andere, en waar kan het eindigen? In zinloos geweld,

we weten het allemaal, opeens worden er voorbijgangers zinloos neergestoken. Dat is een illustratie, de vrijheid misbruikt voor hun oude gewelddadige, hebzuchtige natuur. Ook in het klein kan dat gebeuren. Vaders kunnen hun vrijheid misbruiken, bijvoorbeeld als ze hun kind zo opvoeden dat er altijd een ondertoon van vernedering meeklinkt. Dan misbruik je je vrijheid. Zo misbruiken wij onze vrijheid eigenlijk door heel de samenleving heen. Wat gebeurt er op internet tegenwoordig? We zetten erop wat wij willen, ongeacht wat er mee gebeurt. En liefst ook nog dat we er geld mee kunnen verdienen, tot de grofste kinderporno toe. Je hoeft maar even op de knop te drukken. En denk eens aan het economische leven! Wij zeggen: na de val van de muur heeft de vrije markt het gewonnen. Is dat echt de beste economische structuur, de vrije markt, waar aanbod en prijs de markt bepalen? Wat voor krachten spelen daar ondergronds een rol, vrijheid, wordt die echt gebruikt om de medemens te dienen, waar Paulus hier een oproep toe doet? Totale vrijheid, weet je wat dat is? Totale chaos. Totaal verderf. Het is hebzucht, wellust, de werken van het vlees zijn ons voorgelezen in Galaten 5. Werken van het vlees, daar eindigt het mee. Het heeft niets te maken met Jezus Christus, die ons de echte vrijheid heeft geleerd. Paulus zegt: "Opdat je waarlijk vrij zou zijn heeft Christus u vrij gemaakt." Zo'n klein woordje is heel belangrijk. Hier vind je de echte vrijheid. Op de een of andere manier komt daar toch die wet weer om de hoek kijken. De wet drukt uit wat de bedoeling was van God met het leven. Zoals wanneer wij een magnetron kopen, dan krijg je daar een gebruiksaanwijzing bij. Daar moet je je wel aan houden, want doe je dat niet, dan gebruik je hem verkeerd.

Wat is nu de echte vrijheid? In vrijheid leven met de dingen, met je zelf, in je relaties, zoals de Here God het bedoeld heeft. Hij heeft er de gebruiksaanwijzing bij gegeven! Dat is ons element. Voor een vis is het water, de structuur waarin God hem geplaatst heeft. Maak je zo'n vis totaal vrij dan gaat hij dood, je moet hem in zijn element laten, daar beweegt hij zich heerlijk vrij als een vis in het water. Zo zijn wij in ons element als we steeds weer opnieuw leven naar die gebruiksaanwijzingen van God. Neem en trein. De enige plaats waar een trein vrij is, zoemend en snorrend, is op de rails. Maak hem los van de rails en hij verongelukt. Zo is het ook met een mens. Paulus zegt: "Wij doen maar niet wat wij wensen! Dat denken we wel, maar we zijn zelf geplaatst in een wereld die gekleurd is en die onder de machten staat, waar zowel de boze als God met ons bezig is. We doen maar niet wat wij wensen! Wij moeten eerst, als een trein, op de goede rails zijn gezet. Als we weer in die goede rails zijn gezet, dat zijn de gebruiksvoorschriften van God, dan kan de trein voluit gaan.
God heeft u en mij en de wereld om ons heen gemaakt en Hij wil dat we die gebruiken naar zijn bedoeling. Dan alleen zijn we echt vrij. Je doet geen metalen lepel in de magnetron, dat kan je weten, dat lees je in de gebruiksaanwijzing. Laat staan een verregend hondje, zoals een mevrouw in Californië deed om hem even op te warmen. Dat loopt natuurlijk fout af.
Een mens is niet vrij om zelf te bepalen hoe relaties in elkaar zitten. Ik geef twee voorbeelden, over de omgang met relaties en de omgang met geld. Dan heb ik de helft van al uw levens al bestreken. Want daar zitten we allemaal mee. Wij bepalen niet zelf de aard en de kleur van relaties. Huwelijk, samenwonen, verliefd verloofd getrouwd, daar zijn allemaal bijbelse voorschriften voor. Die moet je lezen. Je moet je afvragen: wat voor bedoeling heeft God ermee? Hoe volg ik dat na: 'hou het huwelijk in ere', Hebreeën 13. Hoe doe je dat? Daar moet je maar eens over nadenken. Dat is nadenken over de gebruiksaanwijzing van God voor man-vrouw relaties. Gebruik je vrijheid om naar die bedoeling dan ook de ander te dienen.

En bezit van geld: de bijbel zegt er heel veel over. Je moet tienden geven, na vijf jaar moet je alle schuld wegstrepen, en nar vijftig jaar moet je al je bezittingen loslaten! Wist u dat dat in de bijbel staat? Na vijf jaar alle schulden vergeven, na vijftig jaar alle bezittingen opgeven. Nee, we zijn niet onder de wet, het is niet zo dat we als kleine kinderen dit en dat moeten doen, en dan gaat het goed. In die zin zijn we niet onder de wet maar we moeten wel die geboden lezen en kijken wat God ermee bedoeld heeft. Dan ga je het op een veel diepere manier navolgen. Dan weet je: zo ga ik het doen. Geld ga ik niet oppotten tot in het oneindige, maar ik ga er anderen mee dienen. "Gebruik dan die onrechtvaardige mammon, maak er vrienden mee", zegt Jezus. Dat is de bijbelse weg. "Gebruik uw vrijheid niet als een aanleiding voor het vlees om er je eigen lusten mee bot te vieren, maar dient elkaar, zegen er je medemens mee, maak geen chaos in je liefdesrelaties, -ook niet in je andere relaties-, let op de bijbelse normen en alleen dan gaat het goed.

Het derde punt. Is dat moeilijk? Worden we hier nu toch ook niet ongemerkt en stilzwijgend overgezet op die andere heilsweg, waar de apostel het eerder over had, van 'wij, die zelf ons heil moeten bewerken'? In de rechtvaardiging komt alles van God, zeggen sommige mensen, maar in de heiliging moeten we het zelf weer presteren. Dat is niet waar, ook niet hier. Heel nadrukkelijk zegt Paulus hier: "Zo zit het niet!" In vers 16 zegt hij: "Wandelt door de Geest!", dus niet door de wet, maar door de Geest. Je bent niet alleen gelaten in alle verantwoordelijke keuzes waarin je in vrijheid zelf moet kiezen. Inderdaad, maar daar ben je niet alleen in gelaten, je hebt Iemand naast je. Het evangelie noemt dat de Trooster, de Raadsman, het is de Heilige Geest. Die mag je erbij betrekken. In de oude berijming zongen we vroeger: 'Heer, ai, maak mij uwe wegen door uw Woord en Geest bekend'. Door uw Woord en

door uw Geest, dat is het. "Wandel door de Geest", zegt de apostel. Dat maakt alles anders. Bij mijn werk, mijn vriendschappen, mijn inkomen, ik vraag altijd: "Heer, kijk over mijn schouder mee, laat me niet mijn oude natuur volgen maar vorm me om naar het beeld van uw Zoon."

Wie zo wandelt door de Geest wordt betrokken in een voortdurend veranderingsproces. Dat houdt nooit op. Voortdurend is God met je bezig. Natuurlijk ben ik daar zelf in verantwoordelijk en vrij. De Heilige Geest neemt ons die verantwoordelijkheid en vrijheid nooit uit handen. Hij is een 'gentleman', heeft iemand eens gezegd. Maar Hij wil wel in die vrijheid onze partner zijn, naast ons staan, Hij wil dat wij Hem daarbij betrekken zodat Hij zijn vruchten -heeft u dat gelezen aan het eind van het hoofdstuk- in ons kan voortbrengen. Iemand heeft dat met een moeilijke paradoxale term eens genoemd: passieve activiteit. Dat is de kern. Het is inderdaad zo, in wezen ben ik in al mijn arbeid passief, want ik vraag of de Here door zijn Geest zijn vruchten in mij wil voortbrengen. Zoals een zwangere vrouw weet: een vrucht in je, daar kan je eigenlijk zelf helemaal niets aan doen. Dat moet je door de Schepper in je laten werken.
Geduld, zelfbeheersing, barmhartigheid, vriendelijkheid: vruchten van de Geest. Die worden weer volgens dat schema van bovenaf in mij gewerkt. Maar natuurlijk, en dat is de nadruk die Paulus er in legt, daarin ben ik zelf volledig actief! Niemand krijgt een vrucht in zich of hij moet zich ervoor geopend hebben, anders gaat het niet door. Zo zijn wij ten volle actief in die open houding naar God en zijn liefde. Dat is de navolging, dat is nu wandelen door de Geest.

Met het volgende voorbeeld wil ik afsluiten.
Een hond die leeft naar de bedoeling, loopt vrij naast zijn baas en kijkt naar hem omhoog. Er zijn maar drie soorten honden, ik kan geen vierde bedenken. Eén soort, die ontmoet je als je een boerenerf oploopt en er ligt een hond aan de ketting, een slavenjuk waaraan hij zielig ligt te janken. Dan is er nog een soort honden, de hele vrije honden, de straathonden. Ze jagen van vuilnisbak naar vuilnisbak en vallen soms onverhoeds de argeloze voorbijganger aan. Ze zijn vrij, totaal vrij. Denk je dat die honden gelukkig zijn? Dan zie je die derde soort, vrij lopend naast zijn baas. Hij hoeft niet aan de lijn, hij heeft geleerd naar de stem van zijn baas te luisteren en dat dan ook te doen, hij let op en doet wat zijn baas zegt. Welke van de drie soorten is gelukkig?
Het zelf over mijn leven beschikken, zoals ik het wil, een illusie is het. Het legt je aan de keten. Tussen het aan de ene kant aan de keten gelegen zijn en aan de andere kant die totale vrijheid waarmee we menen dat we het zelf helemaal kunnen doen is daar die ene koninklijke derde weg, de weg van Henoch, waar de bijbel mee begint: hij wandelde met God.
Wandel dan door de Geest, voldoe niet aan het begeren van het vlees en je staat onder de belofte van het vrucht dragen, je wordt als een boom die vrucht draagt.

Amen

Verkondiging van de lofprijzingdienst op zondagmiddag 19 november 2000
door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Aan deze dienst werd medewerking verleend door het interkerkelijk jongerenkoor Message.

Schriftlezing: Efeziërs 2: 14-22

Tekst: Galaten 6: 1-10 Vergeven, delen, dragen, zaaien

- Liederen: lied 320 : 1 en 3
- lied 14
- lied 28
- lied 167 uit Opwekking
- lied 474
- lied 367 1 en 2

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

Het thema van deze lofprijzingdienst is: de gemeente als lofprijzende gemeenschap. Het trof mij dat dit gedeelte uit de Galatenbrief ons juist op dat punt heel veel wil leren. Dit deel uit de Galatenbrief, hoofdstuk 6, is een heel praktisch deel, en gaat over de gemeente als gemeenschap. Het gaat daarin ook over gemeenteopbouw. Hoe verandert het geloof in Jezus Christus nu onze relaties? Een christelijke gemeenschap valt op, als het goed is. Het is geen verzameling individuen die als kille knikkers naast elkaar in één verband zitten, maar het is meer een organisch geheel van een druiventros waarin echte en in Christus verwortelde relaties zich ontwikkelen. Wat ik zie gebeuren in deze tijd is dat de Here God bezig is de kerken te veranderen. Daarin zit iets heel bemoedigends. Ik bespeur daar iets in van de Heer zelf op de verwereldlijking van de kerk en op de kerkverlating. De Heer is bezig de kerken te veranderen van instituten naar gemeenschappen, van volkskerken naar levende cellen. In zeker opzicht keren we daarmee terug naar de vroegchristelijke gemeente waar de kerk ook een verdwijnende minderheid was maar waar ze een zegenrijke werking had, omdat ze leefden in echte, levende gemeenschappen, waar men met elkaar deelde en waar men elkaar droeg. Een plaats waar verzoende relaties zichtbaar worden. Het is ook opvallend dat de apostel Paulus daar begint. In Galaten 6 begint hij met: "Broeders en zusters, gemeente, zelfs als iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij die geestelijk zijt hem terecht in een geest van zachtmoedigheid, ziende op uzelf, gij mocht ook eens in verzoeking komen."

Dat is eigenlijk de eerste grondregel voor gemeenteopbouw. De eerste regel is: Geen gemeente kan ooit een levende gemeenschap zijn als ze niet leert te vergeven, 'zelfs daar waar we elkaar betrappen op een overtreding', zegt de apostel. Het allerbekendste, het meest vanzelfsprekende, het moet steeds weer worden herhaald. Want het is natuurlijk het allermoeilijkste, het ligt niet in onze aard om dat te doen. Wij vergeven niet, wij onthouden en we helpen liever niet terecht, we wijzen liever terecht. Laat de ander het maar voelen. Dan nemen we weer die kille afstand, die niet alleen het gevolg is van onmacht, maar vaak ook van onwil. Iemand die in overtreding is, is niet aantrekkelijk. Iemand die oneerlijk doet, onecht spreekt, zelfzuchtig is of aandachttrekkerig, klagend, zo iemand laten we liever vallen. Als Paulus spreekt over gemeenteopbouw dan begint hij daar. Hij zet zo als het ware de gemeente op haar fundament. Ons fundament is, zou je in een eerste grondregel kunnen zeggen, leven uit de vergeving, de vreemde vrijspraak. U hebt gratie gekregen, ieder van u, dat heeft u bevrijd, -daar gaat de hele brief over- van een leven naar het vlees, dat wil zeggen vanuit je eigen zelfzuchtige ik, en nu bent u een mens die leeft door de Heilige Geest. Laat het dan hierin uitkomen dat u de ander in zijn falen opvangt en terecht helpt. Mooie uitdrukking, terecht helpen. Er staat eigenlijk een uitdrukking voor 'weer in het lid brengen van een arm die uit de kom geraakt is'. Mensen die dat is overkomen weten dat dit uitermate pijnlijk is. 'Terecht helpen' is dat omzichtige, gevoelige iets, weer helpen om in het gelid te raken. Dat is wat Paulus hier zegt, en dat moet gebeuren in een geest van zachtmoedigheid. En dat is niet halfzachtheid. In de bijbel werd Mozes de zachtmoedigste man op aarde genoemd. Nou, hij kon donderen in zijn toespraken tegen Israël. Maar dat betekent wel: hij deed dat met een stuk vereenzelviging. Zie op uzelf, hoe u bent en wat u is overkomen en kan overkomen, zegt Paulus. Wat je nu kritiseert in de ander: morgen doe je het zelf. Zo spoort de apostel ons aan voor die eerste regel van gemeenteopbouw. Je zou het zo kunnen formuleren: er is geen gemeenteopbouw zonder onderbouw. Want dit is natuurlijk het fundament: vergeving. Elkaar terecht helpen in een geest van zachtmoedigheid.

Daar gaat vers twee, als u leest dan ook verder op door. Die geest van elkaar helpen, je met de ander vereenzelvigen, speelt niet alleen een rol bij vergeven, dat is het herstel van de relatie, maar het speelt ook een hoofdrol bij het

samen leven, het verdergaan in die relatie. Nog veel breder dus geldt: zo zult gij de wet van Christus vervullen: draagt elkanders lasten. Niet alleen tekortkomingen, maar ook gewoon moeiten. Er staat letterlijk: zwarigheden. Het omvangt alles, moeiten in je werk, werkeloosheid, bij de één te grote drukte in het gezin, bij de ander juist kinderloosheid, bij de één moeite in de omgang met een familielid, bij de ander moeite in de omgang met zichzelf. Ziekte, ontslag, rouw, depressie, oud worden, er is niemand die buiten schot blijft. In de gemeente dragen wij die lasten van elkaar. Echt christen zijn betekent de lasten van de ander dragen. Dat het de wet van Christus wordt genoemd, dan denken we aan de bekende profetieën uit Jesaja waar staat dat dat nu het kenmerkende was van de Knecht des Heren. Hij droeg onze lasten. Daar staat dat zelfde woord.

Dat kan natuurlijk nooit zonder dat je ook deelt met elkaar. Dat kan je alleen doen in kleinere verbanden. Dat is een tweede hoeksteen voor gemeenteopbouw: ieder lid moet deel zijn van een kleiner verband, een cel, een bijbelgroep, een gesprekskring, een gemeenschapsverband waarin dat ook kan gebeuren, dat dragen en gedragen worden. Even noodzakelijk als de zondagse kerkgang. Hier ligt ook een antwoord op een wijd verbreid gevoel van ongenoegen, juist bij de grote-stadsgemeente. Ik heb het gevoel dat ik er niet bij hoor. Ik word overvallen door een gevoel van vervreemding als ik zondags in de kerk zit. Wie let er nu op mij? Waar ben ik nu nodig? Dat komt heel veel voor. Het antwoord op dat probleem wordt hier gegeven. Dat komt omdat zo iemand niet in een kleinere kring echt deelt, de lasten van de ander draagt en zelf op zijn beurt weer door de ander gedragen wordt. Dat gevoel van er niet bij horen, niet nodig zijn, en dat gebeurt heel vaak in de kerk, dat komt dus eigenlijk omdat men in de kerk elkaar niet in die kleinere verbanden kent. Die kleinere eenheid, als een druif organisch verbonden met al die andere cellen. Dat is het tweede dat wezenlijk is voor gemeenteopbouw.
Gemeenteopbouw vindt plaats in kleine gemeenschapskernen, waar leden met elkaar moeiten, noden, gebreken delen en dat ook met elkaar dragen.

De derde regel.
Paulus zegt: "Wees daarin nu eens eerlijk met uzelf." Een opvallend woord wat hij daar ineens aan toevoegt. Want indien iemand zich verbeeldt dat hij iets is en het niet is, dan vergist hij zich zeer. Ieder moet zijn eigen werk toetsen en dan zal hij slechts voor zichzelf stof tot roemen hebben, niet voor een ander. Een heel opvallend woord. Alsof de apostel zegt: Wordt eens eerlijk met jezelf. Misschien verbeeldt je je wel dat je een levend christen bent, maar je bent niet echt een levende steen in dat gebouw. Help je echt die ander die jou gekwetst heeft? Of wijs je die ander terecht? Voor wie draag je nu werkelijk die moeiten? Wees eens eerlijk met jezelf. Als vragen zoals deze: van wie draag ik de moeiten, kennen ze mijn moeiten, hoe ga ik daar mee om? Als al die vragen negatief uit zouden vallen dan zegt de apostel Paulus: "Maak er dan vandaag een verandering in! Toets je eigen werk, alleen als je eigen werk toetst kun je in jezelf stof tot roemen hebben. En niet voor een ander." Dat leidt tot de derde regel: gemeenteopbouw stagneert bij ondiepe relaties, die een gevolg zijn -dat lees ik in vers 3- van een slecht kennen van jezelf, een niet reële kijk hebben op jezelf. Ieder moet zijn eigen werk toetsen. Misschien denkt u: wel vreemd, dan zou hij alleen voor zichzelf stof tot roemen hebben en niet voor een ander? We zijn daar een beetje kopschuw over. In jezelf, stof tot roem hebben? Toch beveelt de apostel dat hier. Het bestrijdt de chronische minderwaardigheidgevoelens waaraan wij lijden. Leer God ook eens te danken voor wat Hij jou gegeven heeft in zijn genade, voor wat je hebt kunnen doen voor anderen. Je kan Hem er voor danken, dat is stof tot roem hebben. Hem danken: Heer ik ben blij om wat ik vandaag voor een ander heb kunnen doen, iets voor een ander heb mogen dragen. Bedankt! Ineens houd ik er mee op stof tot roem bij een ander te zoeken: 'Tjonge, wat die ander toch allemaal doet', of 'ik zou best zo als zij willen zijn, die kan zoveel aan!" Dat is allemaal onzin, u kunt dingen die anderen niet kunnen. Ieder lid van de gemeente kan wat Paulus hier zegt: vergeven, delen, dragen. "Kom tot de ware nuchterheid", zegt de apostel.

Nu de vierde regel.
Dat is een hele korte. We lezen: "want ieder zal zijn eigen last dragen". Eigenlijk een wonderlijke zin, zeker als je hem direct na de eerste zin leest waar Paulus zegt: draagt elkaars lasten. In de oude vertaling staat dat ook letterlijk: draagt elkaars lasten en: ieder zal zijn eigen last dragen. Maar spreekt Paulus zichzelf hier niet tegen? Die ogenschijnlijke tegenstrijdigheid leidt ons nu juist naar het vierde kernpunt van Paulus onderwijs over gemeenteopbouw. Bij het tweede, de eigen 'last', staat een ander woord dan bij elkaars lasten, dat zijn elkaars 'zwarigheden', bij vers 5 staat: ieder zal zijn eigen verantwoordelijkheid dragen. Hoeveel ouders sloven zich niet zo uit voor hun kinderen dat ze hen nooit leren om zelf verantwoordelijkheid te dragen? Dat lijkt heel liefdevol, maar het is natuurlijk negatief. Precies hetzelfde kunnen ouderlingen doen en dominees, je ziet het zelfs de overheid doen. De Nederlandse overheid loopt hetzelfde gevaar. Je maakt zo'n goede sociale verzorging dat de onderdanen zelf geen verantwoordelijkheid meer leren dragen. Dat is natuurlijk fout. In een echte gemeenschap helpen wij elkaar om zelf verantwoordelijkheid te dragen. Wij dragen elkaars lasten, zeker, maar dan zo dat de ander niet als een stuk onbenul alleen maar met de handen over elkaar hoeft te zitten, maar juist op zo'n manier dat die ander in staat gesteld wordt om zichzelf te helpen en zelf mee de verantwoordelijkheid te dragen.

Paulus past dat nog even toe, ook op dominees, dat ze de ruimte moeten hebben, financieel, -daar zal ik niet over uitweiden want ik heb niks te klagen- maar hij zegt het nog even met een toespitsing op degenen die onderricht geven. Maar het hoofdpunt bij hem is toch vooral dat hij zegt: "Je moet elkaar dragen, maar elkaar ook leren de eigen verantwoordelijkheid zelf te beseffen." Dat is die vierde grondregel. Geen groei in gemeenschap is mogelijk zonder dat wij elkaar leren om ieder zelf verantwoordelijkheid te dragen.
Dan sluit Paulus af met een oproep -vers 7-10- "Dwaalt niet, God laat niet met zich spotten. Wat een mens zaait zal hij ook oogsten." Dat slot zet de opbouw van de gemeenschap wel onder een heel hoog bevel. Het is alsof de apostel ons tenslotte wil waarschuwen. Wanneer we werken aan gemeenteopbouw, zijn we niet bezig met een hobby. De één houdt veel van sport, de ander van muziek, en weer een ander steekt zijn tijd in de computer. En zo zijn er sommigen die dan ook tijd investeren in de kerk, in de geloofsgemeenschap. Zo is het niet. Het is een grondregel voor gemeenteopbouw dat wanneer je werkt aan relaties vanuit genade en vergeving, elkaars lasten draagt in kleinere kring, eerlijk bent ten opzichte van jezelf, je eigen verantwoordelijkheid aankunt, -ik noem dat zomaar als vertaling van wat er staat- dan zijn dat de kanalen waarlangs wij de gemeente bouwen en uitbouwen. Dat is -zegt Paulus- 'zaaien op de akker van de Geest'. Gemeenteopbouw is geen hobby, het is zaaien op de akker van de Geest. Wie op zichzelf blijft zitten, wrok koestert, niet deelt en niet draagt, die zaait op de akker van het vlees, zegt Paulus. Dan kan je ook niet anders dan als oogst verwachten: eenzaamheid en ontwrichting, en tenslotte verderf. Maar wie de wet van Christus vervult door te dragen in verantwoordelijkheidsbesef en eerlijkheid, die zaait op de akker van de Geest. Die zal ook oogsten: liefde, gemeenschap, en leven.

Zo vat de apostel tenslotte samen: Daarom, laten we niet moe worden goed te doen want we zullen oogsten als we niet verslappen. 'Maar allereerst', zegt hij: 'denk aan je eigen gemeenschap, bouw die op in kracht. Doe wat goed is zo lang je de gelegenheid hebt.'
Begin dicht bij huis en laat de regels van de apostel aan je oog voorbij gaan:

- geen gemeenteopbouw zonder onderbouw: leven uit vergeving in een geest van zachtmoedigheid.
- gemeenteopbouw vindt plaats in gemeenschapskernen waarin we leren delen en dragen.
- elkaar daarna helpen zelf verantwoordelijkheid te dragen, er is geen groei in gemeenschap mogelijk zonder dat we dát leren.
- het is geen hobby, het is zaaien op de akker van de Geest.

Als deze regels gehandhaafd worden dan wordt de gemeente de plek van waar uit de Here God aan het werk gaat in de wereld. De wereld die verlossing nodig heeft.
Zo gaan we de komende week ook weer aan het werk. Gescherpt door zijn bevel en bemoedigd door zijn belofte.

Amen

Verkondiging van de lofprijzingdienst op zondagochtend 26 november 2000
door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht

Schriftlezing: Jesaja 43: 16-21
Ezechiel 36: 23 26 33-35b

Tekst: Galaten 6: 11-18

- Liederen: lied 21: 1, 3, 7
- psalm 149: 3, 5
- lied 437
- kinderlied 35
- lied 199: 1-5, 7
- opwekking 44
- psalm 32: 3

Verkondiging: *Gemeente van Christus,*

We zijn alweer aan het einde gekomen van deze brief. Een kleine, felle en bewogen brief van de apostel Paulus. En één van zijn vroege brieven, waarin hij eigenlijk samenvat wat hem dreef bij de verkondiging van het evangelie. We hebben in het verleden in drie stappen eigenlijk drie thema's gezien die hij aanraakt in deze brief.

Met het eerste thema over die grote spanning, die grote tegenstelling tussen religie en geloof. Religie dat is dat wat de vrome mens eigenlijk moet doen, presteren, om de gunst van God te verdienen. In de religie strekt de vrome mens uit naar God, en zegt, "kijk Heer, dit bied ik u aan, nog meer bied ik u aan". En aan het einde dan de hoop dat vrede, geborgenheid en heil geschonken wordt. Dat is de weg van onderop en die weg is lang. Paulus zegt, als je die weg consequent gaat, kom je er nooit. Je komt onder een juk terecht.
En dan schetst hij die andere weg, die van boven naar beneden. De weg van wat God gegeven heeft en wat Hij gedaan heeft om ons te bereiken. Hij heeft ons opgezocht. Niet wij Hem, maar Hij ons. Hij heeft ons zijn Zoon gezonden, Hij strekt Zijn hand naar mij uit. En wat moet ik doen?! Niets anders dan mijn lege handen laten vullen met de genade, de liefde en de vrede die Hij geeft. Dat is die andere weg van boven naar beneden. De weg van het geloof. En Paulus ziet die gemeente van de Galaten wegglijden van het ene, wat ze zo blij hadden aangenomen, het evangelie van Jezus Christus, naar die andere weg. Daar zijn we de eerste keren mee bezig geweest. En niet om er mee bezig te zijn, maar om ons zelf erin te oefenen. Wij worden ook steeds weer teruggetrokken naar die andere weg en denken dat wij zoveel moeten doen voor God en worden dan weer helemaal op onze plek gezet. Het is God die het gedaan heeft en Jezus die alles volbracht heeft - voor mij, en daar leef ik uit. Dat is de basis van alles, en daar moet je weer naar terug gevoerd worden.

Het tweede thema was leven naar de wet tegenover leven, wandelen, door de Geest. Het tweede thema, midden in de brief. Dat ging over christen zijn, en veel Galaten dachten, dat als je dan één keer door genade behouden werd je daarna wel de wet moest gaan vervullen. En zo kreeg hun leven in heiliging een wettisch karakter.Wet op wet, regel op regel, eis op eis. Zo als het ook ons vaak kan vergaan. En daar zet Paulus opnieuw iets tegenover. Nee, het gaat bij de praktijk van het christen zijn om het dagelijkse wandelen met God door de Heilige Geest. "Wandel dan door de Geest", zegt hij, "laat je steeds weer, elke dag opnieuw, van Hem de gaven geven en de vruchten van de Geest in je werken, laat je leiden door de Heilige Geest. En dan komt het met die wet wel goed", zegt hij. Die krijg je via de achterdeur wel terug. Maar dan niet via dwingende regel, maar als iets dat je vreugdevol met je meedraagt.

En dan het derde thema, sta in de vrijheid. Daar hebben we vorige week zondag over gesproken, Galaten 5, toegepast op de persoon en toegepast op de gemeente. Sta in de vrijheid, want de eerste zegenrijke werking van Christus in mijn leven is - hij maakt mij vrij. Om echt vrij te zijn, zegt Paulus, heeft Christus u vrijgemaakt. Maar, zegt hij, dan moet je die vrijheid niet misbruiken voor je eigen zondige zelfzuchtige aard, die toch altijd maar weer de kop opsteekt. Maar je moet die vrijheid, die koninklijke vrijheid waarin je staat, gebruiken om elkaar te dienen in liefde. Dienende liefde en dan zie je de hele persoon van Jezus Christus weer voor je. Dienende liefde, daarvoor zijn we vrijgemaakt. Vrijheid is dus niet iets van je kan maar doen wat je wilt, maar vrijheid is leven in het element waarvoor je gemaakt bent. Zoals een vis vrij kan zijn in het water. Maar als je hem uit zijn element, het water, haalt dan gaat hij dood. Zo is het bij een mens ook, leven in die open, vreugdevolle, verzoenende houding met God dat is staan in de vrijheid, en daarbinnen die vrijheid gebruiken om elkaar te dienen in liefde. Daar komt in naar voren wat wel heel diep in deze brief zit, en ook aan het einde er weer uit komt en dat is dat Paulus maar één ding wil, en dat is

dat die gemeente de gestalte van Christus zou vertonen. Hij zegt, "eigenlijk ben ik niets anders dan de vroedvrouw midden in de brief. Sterker nog, ik ben jullie moeder en ik onderga weeën opdat Christus in jullie geboren wordt. Dit beeld gebruikt hij. Dat vind ik prachtig. Dat komt er aan het einde ook helemaal uit, want aan het einde vat Paulus wat hij eigenlijk wilde zeggen in een paar zinnen samen. En dan komt dat naar voren. Besneden te zijn of niet besneden te zijn. En het doet er niet toe, als je maar een nieuwe schepping bent en Christus in je gestalte gekregen heeft. Dat zijn veranderende werking maar in je doorgegaan is en je in de greep gekregen heeft. Christenen zijn mensen die altijd weer veranderen.
Ik moest denken aan een kleine anekdote van de bekende Duitse schrijver Berthold Brecht. Hij schreef een boekje, Kalendergeschichten, met kleine anekdotes, korte gezegdes en invallen die hij heeft. Het gaat altijd over een zekere meneer K. Eentje daarvan is heel kort:

Na vele jaren ontmoette meneer K. een oude vriend. Hij zei tegen hem, "jij bent ook niet veranderd". Meneer K. verbleekte.

Dit hele kleine fragment leidt ons naar de hart van de tekst van vanmorgen; dat Paulus zegt, "maar als je niet meer veranderd, als dat werk van de Geest, dat groeien naar de gestalte van Christus in je niet doorbreekt, dan mag je inderdaad wel verbleken". Blijkbaar is die hele brief daarvoor geschreven, en dat vat hij aan het einde samen in een heel persoonlijk woord. "Zie met hoe grote letters ik u eigenhandig schrijf". Blijkbaar had hij die hele brief gedicteerd. In de gemeente gingen ook valse brieven rond, en om te laten zien dat het echt een brief van hem was schrijft hij onderaan de brief deze woorden in zijn eigenhandschrift, want dat herkenden ze in de gemeente. Vaak voegde hij er een paar zinnen aan toe. En bovendien is dat toch altijd heel mooi, omdat je dan in een paar zinnen ziet waar het Paulus om begonnen was. En als je dat leest, dan valt de aandacht op dat hij dat wil, hij zegt, "wie zich naar die regel richt - dat het gaat om de nieuwe schepping - vrede en barmhartigheid zij over hem". Zo zien we dat Paulus zich naar één ding uitstrekt: in het grote proces van God de gemeente dienen zodat zij wordt omgevormd tot een nieuwe schepping.
Hier sprak Jesaja eigenlijk al van; "zie ik maak iets nieuws", waarvan Jeremia geprofeteerd heeft en waar Ezechiël over spreekt, het wonder dat God straks in het nieuwe verbond, het hart van steen uit de mensen zal wegnemen en hen een hart van vlees zal geven. En dan gaat de schepping weer opbloeien, want wanneer de mens gered is, dan ontstaat er met de nieuwe mens ook een nieuwe schepping. En daar is de apostel op uit. Ik zie rond dat woord 'nieuwe schepping' drie dingen die hij ons wil aangeven in het slot van zijn brief. Het eerste punt; wat is nu de grootste weerstand tegen de doorbraak van de nieuwe schepping. En het tweede; wat is de doorstotende kracht, het breekijzer van God, waarmee hij die oude schepping openbreekt. En het derde; wat voor zegen neemt het met zich mee, als we ons naar deze regel van Paulus richten.

Eerst, de grootste weerstand tegen de boodschap van het kruis is bij Paulus veruiterlijkt christendom. Veruiterlijking zou je dat kunnen noemen. Ik begin maar gewoon weer bij het begin van de tekst, vers 12. "Hij richt zich", zegt hij, "tegen allen, die zich uiterlijk goed willen voordoen". Ik denk dat hij hier de gemeente van de Galaten en zij die daar zijn binnen gedrongen, de Judaïstische wetsleraren, op het oog heeft. Maar eigenlijk zegt hij hier dus dat het christelijk geloof geen geloof van uiterlijkheden is. De eerste twee verzen van de tekst stellen ons in die spanning tussen uiterlijk en innerlijk geloof, tussen uiterlijke godsdienst en innerlijke godsdienst. En uiterlijke godsdienst is altijd druk bezig met 'wat de mensen er van denken'. Paulus zegt, "wat van buiten aan het vlees geschied", en wat uiterlijk aan het vlees moet geschieden om indruk te maken, en dat was in die tijd de besnijdenis. Dat kunnen wij ons niet meer voorstellen. Dat werd met mentaal geweld opgedrongen aan pas tot geloof gekomen Galatische christenen. De besnijdenis speelt bij ons geen rol meer, maar als je ziet wat er eigenlijk speelt bij veruiterlijkt christendom, dan herken ik toch wel een hele hoop dingen. Paulus zet dat in een helder licht door zijn woordkeus. Hij zegt, "pas op voor allen die zich zo uiterlijk goed willen voordoen". Er staat, "die zo uiterlijk een mooi gelaat willen tonen, een goed figuur willen slaan". Dat is het waar Paulus beducht voor is. En dat herkennen wij wel, de veruiterlijking van het christendom, heel netjes in de pas lopen en voorbeeldig zijn in het meedoen met alles wat er bij hoort, en wat dan rituelen worden. Zodat je een goede indruk maakt bij je omgeving, je familie, je buren, je kerk en je vrienden. Een goede indruk maken, daar is natuurlijk niets op tegen, maar als je erop uit bent om een goede indruk te maken dan sluipt er iets heel vals binnen.

Waarom willen mensen zich uiterlijk goed voordoen? Ze zijn bang dat ze eruit zullen liggen, dat ze er niet meer bij zullen horen. Dat is het. En zo sterk speelde dus toen de besnijdenis een rol. Iedere tijd heeft zulke uiterlijk kenmerken opgeleverd. Dan worden soms heilige dingen tot rituelen, die je gaat volvoeren om voor de ogen van de mensen erbij te mogen horen en niet afgewezen te worden. Paulus heeft door het geloof in Jezus Christus ontdenkt dat het niet ligt in uiterlijke vormen. Bij ons zijn dat wellicht dopen, naar de kerk gaan, bij een kring behoren, je vaste vrijwillige bijdrage betalen, een trouwdienst aanvragen, je op een groslijst voor ouderlingen laten zetten, je

dominee laten noemen, de eer die dat met zich meebrengt je laten welgevallen, daarop uit zijn. Actief zijn in je werk, voor een werkgroep of voor het Vakantiebijbelfeest, noem maar op, je kan eigenlijk alles wel noemen. Alles wat bij ons uiterlijk christenzijn hoort kan zover vallen tot iets wat je gaat doen, omdat je erop uit bent een goede indruk te maken bij de mensen. Dat is het wat Paulus bestrijdt.

Uiterlijk christendom, Paulus zegt, daarmee kom je er niet. En de diepere drijfveren die daar onder liggen noemt hij ook. Dat zijn twee dingen, dat is de angst om afgewezen te worden, en het tweede is het verlangen om geroemd te worden. Het eerste is een angst, het tweede een verlangen. Maar beide wellen op uit een verkeerde bron. En Paulus noemt dat je oude, zelfzuchtige ik, het vlees. Want de angst voor afwijzing kan heel diep gaan. Maar ze is niet uit God, en dat ga je nu zien als je Christus leert kennen als degene die voor jou aan het kruis gestorven is. Dan versmelt de angst voor afwijzing. "Maar als God mij aanvaart heeft, wat zouden mensen mij doen?", zei Paulus letterlijk in Romeinen 8. Het kruis van Christus, ik kom daar straks breder op terug, is het enige wat je de kracht geeft om je aan die angst te onttrekken. Het kruis ontmaskerd al die valse uiterlijkheden en het kan dat doen omdat aan het kruis de basis gegeven wordt voor echt aanvaard zijn, bij God aanvaard zijn. Vaste grond onder de voeten hebben. Als God mij om Christus wil heeft aangenomen, wat kunnen mensen mij dan nog maken! Voel je de vrijheid, die je dan hebt? Dan hoef je je aan uiterlijkheden niet meer te storen, dan doe je wat je innerlijke relatie tot hem, je hart, je ingeeft. En dan ga je ervoor. En de angst voor afwijzing, achterstelling, verwerping of vervolging valt weg. Versmelt als sneeuw voor de zon.

Dat geldt ook voor die tweede drijfveer, ook een zucht achter al het uiterlijk christendom, en dat is de diepe behoefte door mensen geprezen te worden. "Ze laten je dit doen", zegt Paulus dan, "omdat ze op uw vlees roem willen dragen". Dat is natuurlijk ook een moeilijke uitdrukking. Met vlees bedoelt de apostel hier, dat wat uiterlijk aan het vlees gebeurt, bijvoorbeeld de besnijdenis. En hoe meer mensen zich laten besnijden hoe meer die dwaalleraren succes hebben. En is succes bij ons ook niet een sterke drijfveer om dingen te doen? Letten op getallen en statistieken, dat herkennen we allemaal. Hoeveel waren er in de kerk, in de middagdienst, in de lofprijzingsdienst, hoeveel kinderen waren er op het Vakantiebijbelfeest. We gaan dan de getallen meten. En dan letten we eigenlijk op uiterlijke dingen. Het kan best zijn, dat er maar drie mensen in de kerk zitten en dat God meer doet, dan wanneer er vijfduizend in de kerk zitten. Dat is niet de reden waarom we geslaagd zijn, omdat er heel veel mensen applaudisseren. Uiterlijk christendom, die let alleen op dat wat uiterlijk aan het vlees geschiedt, zegt hier de apostel. Dan wordt afgewogen wat voor mensenogen eigenlijk aantrekkelijk en succesvol is. De kleren, de getallen, de ledenlijsten, de uiterlijkheden. En zo kunnen we op ons vlees roem dragen, zegt hij.

We willen allemaal succes hebben. En succes meet je af aan aantallen, aan rituelen, aan wat voor het oog zichtbaar is. En Paulus zou zeggen, arme mensen, begrijpen je nu nog niet, dat het in het evangelie gaat om dat wat innerlijk aan het hart geschiedt, of men een nieuwe schepping is, daar gaat het om. En al zijn er heel veel getallen, heel veel mensen, heel veel kinderen, waar ben je dan mee bezig, als men niet een nieuwe schepping is. Kortom, de grootste weerstand tegen de doorbraak van de nieuwe schepping is uiterlijk christendom. Waar hele mooie dingen tot uiterlijke rituelen geworden. En daar achter zit de behoefte om aardig gevonden te worden, om mee te tellen, angst voor afwijzing, angst voor vervolging, er niet bij te mogen horen, en Paulus zegt, dat is de grootste vijand van het ware christendom.

Nu punt twee. Hier stelt Paulus tegenover zijn roemen het kruis. "Ik voor mij", zegt hij, "ik roem alleen in het kruis". Het kruis van Christus heeft bij Paulus twee dingen gedaan, en het doet het ook bij ons. Het staan aan het kruis en het zien wat God daar in Jezus voor mij gedaan heeft dat is aan de ene kant ontmaskerend en aan de andere kant eindeloos bevestigend. Dat is een dubbele werking, het is doodgaan en het is opstaan. Zo wordt het altijd beschreven, het kruis van Christus doet je sterven en het wekt je op tot leven. En het eerste wat Christus in ons leven doet is ontmaskeren. Die dingen, die uiterlijke vormen, waar wij zoveel aan hechten, het kruis maakt duidelijk dat die ons niet rechtvaardig maken voor God. Denk niet dat God daar naar kijkt, naar de uiterlijke rituelen, hij kijkt er dwars door heen. En wat ziet hij daarachter? Daarachter ziet hij onze angsten om afgewezen te worden en onze verlangen naar succes en valse behoeften, zonde. En staande voor het kruis horen we hem zeggen "daarvoor ben ik nu gestorven, om die zonde weg te dragen en jullie echt die basis te geven van aanvaard te zijn. Jezus is aan het kruis gestorven om onze zonden weg te dragen en om ons voor God aanvaard te maken, om ons te rechtvaardigen. Vrijspraak, rechtvaardigheid en vrede, dat ontvangen we dankzij hem.

Datzelfde kruis van Christus is dus tegelijkertijd eindeloos bevestigend. Want wie daar aan de voet van het kruis staat en opziet naar Hem die voor ons stierf die mag weten, hier is de genade van God voor altijd verankerd. Hier mag ik op bouwen, ik mag er zijn, met een vrij geweten, met een blij hart, God heeft me aangenomen. "En daarom roem ik in het kruis", zegt Paulus. In het kruis zal ik eeuwig roemen. Want geen wet kan me verdoemen. "Christus

droeg de schuld voor mij", zingen we, "Christus is gestorven, ik ben van dood en zonde vrij". Dat is roemen in het kruis, staan aan de voet van het kruis dat is dus iets van heel radicaal sterven aan mezelf en tegelijkertijd opstaan in Hem.
Heel die wereld van roem en eer, aanvaard worden, afgewezen worden op valse gronden, de behoefte aardig gevonden te worden - wat er ook is, heel dat bestel van deze wereld met haar ikzucht, haar hebzucht, haar lusten en drijfveren, Paulus zegt, "ze heeft voor mij afgedaan". Dat is die wereld waar hij het over heeft. Dat bedoelt hij als hij zegt, "ik moge ervoor bewaard blijven te roemen anders dan in het kruis van Christus". In de tekst staat 'door hetwelk', 'door wie' is een foute vertaling, het is niet door Jezus, maar door het kruis. "Door kruis", zegt hij dan, "is die wereld voor mij totaal verdwenen, afgedaan. Zoals ik zelf voor die wereld ook ben/heb afgedaan". Met wereld bedoelt Paulus hier niet de schepping, hij bedoelt de op eer en uiterlijkheid gerichte mensenwereld om mij heen. Die zondige wereld van uiterlijkheden. Besneden te zijn, of niet besneden te zijn. Al die dingen die eer en erkenning geven, roem in de ogen van de mensen, die wereld heeft voor mij in het kruis van Christus afgedaan, bestaat niet meer voor mij, het kruis heeft het ontmaskerd, als een wereld van valse angsten en zekerheden. En het enige waar het op aan komt dat is dat ik een nieuwe schepping mag zijn in Jezus die voor mij gestorven is, en daar is God op uit. En daar eindigt dan ook de apostel mee.

We lezen er Jesaja bij, "denk niet aan wat vroeger gebeurd is, let niet op wat oudtijds is geschied zie ik maak iets nieuws". En nu gaat het uitspruiten, dat had je als onderschrift onder Golgota kunnen zetten. Nu breekt de nieuwe schepping door, verlost van gebrokenheid en pijn, en tenslotte uitmondend in die wereld waarop vrede en gerechtigheid woont, en al de tranen worden afgewist. Daarvoor is het kruis als het ware het breekijzer van God, zo breekt hij die oude wereld open en komt daarin binnen met zijn genade. God wil maar één ding en dat is dat deze gebroken wereld wordt vernieuwd, daar is hij op uit. En bange laffe eerzuchtige mensen moeten worden omgevormd tot vrije zonen en dochters van God. Het kruis is de kracht van God waarmee hij dat bewerkt. Nu al in het verborgene waar hij ons hart aanraakt, en waar hij ons van een stenen hart een vlezen hart geeft. Daar is God aan het werk, daar begint hij met het nieuwe leven. Een verborgen begin, straks breekt iet door. "En ieder die zich naar die regel richt", zegt hij, (daar staat het woord kanon) "ieder die dat als kanon neemt" (wij zouden zeggen wie dat als kompas in zijn handen gebruikt), en dan komt hij met een mooie zegenbede aan het einde; "vrede en barmhartigheid zij over hen en ook over heel het Israël van God". Ineens trekt hij ook het verbondsvolk en de gemeente samen tot die ene gemeente die hij het Israël van God noemt. En zo eindigt de apostel Paulus, alsof hij wil zeggen; ik heb veel scherpe dingen gezegd tegen Israël, zoals het leeft onder de wet, maar moge God het Israël van God geven vrede en barmhartigheid, maar laten ze zich dan wel naar die regel richten.Die regel van niet uiterlijke rituelen en geen uiterlijke gewoonten (besneden te zijn, of niet besneden te zijn), waar het om gaat is deel te krijgen aan dat vernieuwingsproces van God. Met het kruis van Christus als breekijzer dat aan de ene kant ontmaskerd en aan de andere kant eindeloos bevestigd. Dat stenen harten wegbreekt en dat ons een vlezen hart geeft. Richt je naar die regel, ga daarvoor. En als je dat doet dan sta je onder grote belofte; vrede in het heden (shaloom), vrede met God en met de mensen en barmhartigheid, ontfermende genade voor heel de toekomst, waar je ook doorheen moet.

"Overigens", zegt Paulus "valle niemand mij lastig, want ik draag de littekens van Jezus in en aan mijn lichaam". Er staat letterlijk 'stigmata'. Er zijn heel veel wonderlijke tradities gebaseerd op stigmata die mensen droegen. Maar Paulus bedoelde hier wat anders, "ik ben niet ontkomen aan allerlei winkelhaken en bulten en wonden in de navolging van Christus". Hij verteld ervan in één van zijn brieven; "vijf keer heb ik de veertig-min-één-slagen ontvangen, drie keer ben ik met de roede gegeseld, één keer ben ik gestenigd, drie keer heb ik schipbreuk geleden. Het heeft me heus niet onberoerd gelaten, de navolging van Christus". Er klinkt iets van vermoeidheid in; "ieder late me met rust. Soms ben ik moe, maar let niet op mij". Dan vangt hij dat weer op met die laatste zegenbede, "laat de genade van Jezus Christus in u geest werkzaam zijn". Dat is misschien wel het mooiste woord om mee af te sluiten. Je zou deze brief aan de Galaten de brief kunnen noemen die alle licht laat vallen op de genade van God.

Tenslotte, aan het einde van deze brief, waarin Paulus scherp is geweest, en dat was nodig, er stond veel op het spel, is het alsof hij eindigt met een arm weer om de gemeente heen; "Broeders, de genade van Jezus Christus moge in uw geest werkzaam zijn". Die stond op het spel, daar ging het om. Die ladder van boven naar beneden, die uitgestrekte hand van God, dat is de genade. Twee handen om u doorboord, daar ging het om, het kruis. Laat dat werkzaam zijn in uw geest. Dan sta je onder grote belofte, van vernieuwing en uiteindelijk van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Een nieuwe schepping, en die begint nu al waar we die ladder omgekeerd zien, niet meer wij zwoegend met onze prestaties naar God toe, maar omgekeerd. God, die tot ons gekomen is, Christus die door zijn geest in ons werkt en dat proces op gang zet waar hij het hier in dit laatste stuk over had, aan de ene kant afzweren dat wat ons eigen vlees te bieden heeft en aannemen en doorlaten laten werken wat God ons in zijn genade gegeven heeft.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 3 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Gezegend Hij, die komt in de naam des Heren; gezegend het komende rijk van onze vader David!"

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 8 : 1-5, 19-22
N.T.: Mattheüs 13 : 31.32;
Kolossenzen 3 : 1-3
Openbaring 11 : 15-19

Tekst: 1 Samuël 16 : 1-3

- Liederen: lied 75 : 1.2 en 3
- psalm 89 : 1 en 2
- lied 477
- kinderlied 8
- lied 294
- psalm 89 : 9, 10 en 13
- psalm 18 : 9 en 15

David, de man naar Gods hart (1)
Vorig jaar oktober lazen wij in de bijbel de geschiedenis van Jakob. Dit keer richten wij ons op David. Bij Jakob draaide het om de (Abraämitische) zegen. Bij David draait het om het Koninkrijk. Bij Jakob viel alle aandacht op de drager van de zegen en hoe God in hem bezig was. Bij David gaat het om de koning van Gods dromen. Hoe herkennen wij hem? Samuël zat er naast toen hij dacht dat het Eliab was. Hij had beter moeten weten: Eliab was weer zo'n Saulsfiguur. Wij lijden onder leiders als Saul. In David treedt de nieuwe koning aan. Wat hem anders maakt is niet zijn kwaliteit of het ontbreken ervan, maar wel het feit dat in weinig Oudtestamentische figuren de weg en de waarheid van de Messiaanse koning zo bijzonder oplichten als in David. Niet voor niets heet Jezus bovenal Zoon van David. Wij willen vooral letten op die uitstraling, waarom God hem de man naar zijn hart noemde. Daarvoor moeten wij wel leren kijken. Echt zien, dieper zien, zien met de ogen van het geloof. Dat is moeilijker dan wij denken. Zelfs Samuël had er nog moeite mee!

Verkondiging:
Gemeente van Christus,
God zoekt zich een koning. Zo begint deze cyclus die gaat over koning David. We willen ons in deze serie richten op "David, de man naar het hart van God". Vorig najaar lazen we ook over een oudtestamentische gestalte, Jakob, nu is het David.
Bij Jakob draaide alles om de zegen en om de vraag: 'Hoe worden wij dragers van de Gods zegen'. Bij David draait alles om Gods Koningschap op aarde. Wat voor worsteling er nodig is opdat dát Koningschap op aarde zichtbaar wordt. Daar willen we ons deze weken op richten. We vragen ons steeds af: wat wil God ons hierdoor leren, wat doet Hij door David, hoe worden wij erbij betrokken?

Het lied 294 zet de toon: 'laat komen Heer, Uw rijk'. Zo'n lied zing je niet vrijblijvend. Dan wordt er ook van ons wat verwacht. Daarom stel ik ook steeds de vraag: "Hoe worden wij hierbij betrokken bij het komen van God op aarde?" Want daar gaat het om, om het Koningschap van God op aarde. Dat thema wordt zo duidelijk al direct in het eerste vers ons aangereikt. De Here zegt tegen Samuël -ik citeer de slotzin-: "Ik heb Mij een koning uitgezocht". Al die woorden vragen accent. Alsof Hij wil zeggen: "Nu ben Ik aan de beurt". We hebben dat gelezen uit 1 Samuël 8. Hoe Israël een koning wilde hebben als alle andere volkeren. Nu, ze mochten hem kiezen, het is Saul geworden en nu zit Samuël bij de pakken neer, bij de afgang van Saul en dan zegt de Here: "Nu kies Ik Mij een koning." Dan staat er eigenlijk niet 'kiezen'. Wie nog een Statenvertaling heeft leest dat er staat: uit gezien. Dat woord 'zien' dat in vers 7 zo'n grote rol speelt in dit hoofdstuk, komt hier naar voren. God zoekt mannen, vrouwen, door wij Hij zijn Koningschap op aarde kan laten zien. Hij ziet ze al voor zich, Hij heeft er één gezien: "Ik heb nu Mij een koning gezien, een man naar mijn hart."

We staan even breder bij dit thema stil omdat dit de toon zet voor de hele geschiedenis van David. God zoekt zich een koning -je zou daar aan toe kunnen voegen- in een Saulscultuur. Is dat niet bijzonder? In één zin is dat wat God aan het doen is in onze tijd, in onze wereld. Aan onszelf overgelaten zijn we als schapen zonder herder. Zo zag Jezus de schare. Hij zag naar hen vol ontferming, omdat ze waren als schapen die geen herder hebben, als een volk

zonder koning. Dan kunt u zeggen: 'er zijn toch koningen te over? Alle volken hebben hun koningen, hun presidenten, hun leiders?' Maar dat is nu wat direct in deze geschiedenis er zo uitspringt, het zijn allemaal dragers van een signatuur van koning Saul. Wat had Israël veel van Saul verwacht. Niet alleen Israël, ook Samuël zelf. Saul had ook alles in huis wat hem tot een groot koning had kunnen maken. Hij stak met hoofd en schouders boven het volk uit. U moet een s opletten hoe vaak dat gezegd wordt. Dat lazen we aan het begin van deze geschiedenis. Dat wil zeggen dat hij imponeerde, in voorkomen, in daadkracht, in visie. Hij had charisma. Toch had Saul Israël niet echt verder gebracht. Het wonderlijke en het pijnlijke met Saul is dat zijn aandachtsblik, naarmate hij in macht groeit, verschuift, God schuift weg uit het centrum, hij zelf komt daar te staan. Bij Saul gaat het draaien om zíjn roem. Bij presidenten zie je dat soms ook, dat ze zich alleen bezig houden met hun naam in de geschiedenis. Toen heeft de Here Saul verworpen. Daar kun je lang en breed over treuren, maar zo was het. Er ligt een zekere irritatie als de Here tegen Samuël zegt: "Hoelang blijf je eigenlijk nog leed dragen over Saul?" We blijven soms heel lang treuren, teleurgesteld in wat wij mensen van onze leiders verwachten. De 'Sauls' zweven door de geschiedenis, ook door de kerkgeschiedenis. Het zijn falende redders.

Ik moest denken aan het 50-jarig jubileum van de Chinese staat. 50 jaar volksdemocratie, we zagen het vuurwerk op de televisie. Groots werd er feest gevierd, maar ik krijg er een heel wrange smaak van. Want wie stond in het middelpunt van die 50 jaar? De grote Mao Tse Tung. Ze hebben hem gevierd als een godgegeven leider, maar het was een koning als Saul, erger nog. Hoe diep zijn ze teleurgesteld, leest u het boek 'de wilde zwaan' maar eens over hoe hoog de verwachtingen waren en hoe miljoenen mensen zijn omgekomen, hoe groot de teleurstelling was in hun president, zoals westerse landen het van hun president verwachtten, Nixon, Reagan, Clinton, en de oosterse volken, van Stalin tot Jeltsin, altijd weer zijn het Sauls soort koningen. Dat is niet niets, vooral aan het begin beloven ze veel, maar aan het eind zit je bij de pakken neer, net als bij Saul, teleurgesteld en verdrietig over falende leiders.

Dan lezen we hier in de tekst: 'God maakt een nieuw begin'. Dan komt David, de man naar Gods hart. De Here zegt tegen Samuël: "Hoe lang blijf je eigenlijk nog treuren? Hou er mee op, richt je op David, Ik heb mij een koning uitgezien".
Als je verder leest in de bijbel, -daarom heeft David die centrale plaats in de Schrift- dan blijkt dat deze David bij uitstek de gestalte, de voorafschaduwing is van de Zoon van David, Jezus Christus.
U herinnert zich misschien de studie van Mattheüs 1, de eerste bladzijde van het Nieuwe Testament, die begint met drie maal veertien geslachtsregisters. Drie keer veertien. In het Hebreeuws gebruikt men geen cijfers als wij, ze schrijven hun cijfers met letters uit het alfabet. A = 1; B = 2; C = 3; D = 4. Ze schrijven niet de medeklinkers, A en I, en de V is een W. Dat moet je even weten. David in het Hebreeuws is dus DWD, en D is 4, W is 6, dus 4-6-4, dat is bij elkaar 4+6+4 = 14. Drie keer veertien geslachten betekent drie keer dubbel de Zoon van David. Zo schrijft God als het ware over de komst van Jezus en over zijn toekomst, Zoon van David.
Nu kunt u begrijpen hoe groots die figuur van David is en wat het niet allemaal betekent dat hij hier geschilderd wordt als de 'man naar het hart van God'. We kunnen uit David heel veel aflezen over Wie Jezus later gaat worden. David is een totaal ander soort koning. Maar je moet er wel ogen voor hebben om het te zien. Je ziet hem niet zomaar zitten, daar ligt het specifiek van dit eerste hoofdstuk over David.

Je moet dus ogen hebben om te zien. Het berust op verkiezing, niet op iets wat wijzelf hebben, en er wordt aangegeven hoe wij ná Jezus koningen, profeten en priesters moeten zijn, in het voetspoor van David, en van Jezus, waarvan bij de intocht in Jeruzalem werd gezegd: "Gezegend Hij die komt in de naam des Heren, gezegend het komende rijk van onze vader David." Zo is Jezus verwelkomt.

Nu verder met het verhaal, want nu begint het eigenlijk pas. Als zo de toon is aangegeven wordt Samuël er op uit gestuurd naar Betlehem, met de woorden: "Neem een hoorn met olie mee, -wel opvallend, bij Saul was een kruik die Samuël moest breken, bij David een hoorn-, en ga naar de Bethlehemiet Isaï, -u weet wel, de achterkleinzoon van Ruth en Boaz-, onder zijn zonen heb Ik Mij een koning gezien, een man naar mijn hart", zegt de Here.
We lezen vanaf vers 2 hoe het Samuël dan verder vergaat. Hij komt met tegenwerpingen en zegt: "Hoe zou ik toch ooit kunnen gaan, hoe kan ik, terwijl Saul nog regeert, zijn opvolger zalven?" Dat moet je vooral doen, onder een regerende Saulsfiguur! Dat is een complot, wij weten hoe Hitler met een complot tegen zijn regering is omgegaan. Daar is Samuël nu ook bang voor. Maar de Here helpt hem. Er komt iets heel belangrijks voor het vervolg van het verhaal: de Here helpt Samuël om het in het verborgene te doen. Hij zegt: "Daar draag Ik de verantwoordelijkheid voor, jullie mogen je handen in onschuld wassen". Want dat is de inhoud van dat offer, een heel bijzonder offer. De Here zegt: "Breng daar een offer en een offermaaltijd met een eenjarige jonge koe." Dat was een heel speciaal soort offer, u kunt daarvan lezen in Deuteronomium 21, dat offer werd alleen gebracht als het stadsbestuur de handen in onschuld waste. Bijvoorbeeld als er een lijk was gevonden binnen het bereik van de stad, binnen haar grenzen, en

het stadsbestuur wist absoluut niets af van de moord noch van de dader! Dan mochten ze een eenjarige jonge koe nemen, die op een maagdelijk stukje grond in het dal slachten en boven die geslachte koe hun handen in onschuld wassen. Dat offer wordt hier door Samuël aangegeven aan de leiders van de stad Bethlehem die, zoals we lezen, hem bevend tegemoet komen. Samuël zegt: "Maak een offermaaltijd klaar, mijn komst is met vrede!" Dan weten de leiders dat ze niets te vrezen hebben.
Wel opvallend, blijkbaar had iedereen in Israël zo'n soort vrees voor de profeet, want die kon zien wat men in de binnenkamer deed, dachten ze. Dat lees je ook in de bijbel: de profeet kan door mensen heen zien, die komt met gericht als dat nodig is. Wie heeft er een zuiver geweten? Vooral de stadsbestuurders hadden dat niet altijd.
Maar Samuël straalt iets uit van: 'het is oké, je mag je handen in onschuld wassen, mijn komst is met vrede.' Dan begint de offermaaltijd. Ook Isaï en zijn zonen zijn uitdrukkelijk uitgenodigd. Ze moeten zich eerst heiligen, hun kleren ritueel wassen en hun baden nemen, ze moeten zich wel op deze offermaaltijd voorbereiden. Wij hebben dat in onze traditie alleen nog maar overgehouden voor het avondmaal, dat je je daarop voorbereid. We dreigen ook dat kwijt te raken, maar er zit wel iets heel moois in, dat je op bepaalde momenten voor God komt en je daar helemaal op voorbereidt.
Zo moeten zij dat ook doen. Een jonge koe is klaargemaakt, de gebeden zijn gezegd, het vlees is gebraden en dan gebeurt in een zijzaal, apart van de drukte, waar Samuël voor gekomen is. Hij heeft een aparte plek gevraagd waar hij Isaï en zijn zonen genodigd heeft. Dan komen ze binnen, Isaï als eerste. Daarna, als Samuël en Isaï gezeten zijn, komt de eerste van de zonen van Isaï: Eliab, de oudste. Direct denkt Samuël: 'dat is hem, hem moet ik zalven!' Want van Eliab ging iets uit, hij was een rijzige gestalte -wie denkt daar niet aan Saul- die iets uitstraalde, een moedig vechter, een 'goodlooking' man, eigenlijk had hij alles in huis om een leider te zijn'. Zo denkt Samuël en valt daarmee direct weer in zijn oude fout. Bij Saul was hij ook op de uiterlijke verschijning afgegaan. Daarom zit er in dat vervolg niet zozeer een afwijzing van Eliab, maar iets van een terechtwijzing naar Samuël, een irritatie: "Let toch niet op zijn voorkomen! Mijn man is het niet, Ik heb hem verworpen."
Ik zei al, dat heeft niets met een eeuwige verwerping of zoiets te maken, het betekent hier gewoon: gepasseerd, komt niet voor deze vacature in aanmerking. Verder een prima vent.
Maar het is vooral tegen Samuël gericht: "Heb je na zoveel jaar nu nog niet leren kijken zoals Ik kijk?" Daar gaat de Here toch even op in, dat is blijkbaar de kern van dit verhaal. De Here zegt tegen Samuël: "Je moet toch leren dieper te zien." Het woord 'zien' komt in één zin, in vers 7, drie keer voor. 'Het komt niet aan op wat de mens ziet, de mens toch ziet aan wat voor ogen is, maar de Here ziet het hart aan.'

Het is een kunst om dat te leren, ik denk vooral ook voor ons, met onze televisiecultuur, die leert ons helemaal te leven bij wat we zien. Een Nederlander zit gemiddeld drie uur per dag voor de televisie. Wij doen eigenlijk niet anders dan te letten op wat voor ogen is, dat noemen we dan charisma. Charisma is een veel te mooi woord, wij denken daarbij aan de 'look', de vlotheid in woorden. Wij letten op het uiterlijk, op de gezichtsuitdrukking, of iemand een zenuwtrekje heeft of niet. Dat noemen we dan charisma, maar het is het omgekeerde van wat charisma is. Want charisma betekent eigenlijk: genadegave van God. Dat zit niet van buiten, maar van binnen. Dat verbergt zich voor het oog van de mensen. We lazen: 'de ware besnijdenis is niet wat uiterlijk aan het vlees geschiedt, het is wat de Geest doet, het is de besnijdenis van het hart.' Daar let de Here op, hoe, onze gedachten van binnen zijn. Want in de bijbel is het hart in de eerste plaats ons innerlijk overleg. Het is de bestuurskamer van onze persoonlijkheid. Daar worden de diepste plannen gesmeed, daar worden lijnen uitgezet, het is de zetel van de wil en van de diepste gedachten en verlangens van een mens. Daar let de Here op.

Als Samuël heel nadrukkelijk op dat spoor is gezet gaat het verhaal verder. Daar komen ze binnen, de zonen van Isaï, één voor één. Abinadab, de tweede, prima man, maar is het niet. Alle zeven zonen worden aan Samuël voorgesteld. Dan houdt Isaï op, want dit waren zijn volwassen zonen. Hij zal gedacht hebben: 'je gaat toch geen kinderen voordragen voor die positie?' Maar als Samuël indringend vraagt: "Isaï, zijn dit al je jongens?", dan zegt Isaï: "Tja, we hebben nog dat kleintje, die tiener, die is buiten het dorp op de schapen aan het passen!" Die ondertoon zit in wat Isaï zegt: de kleinste ontbreekt nog. De jongste in een groot gezin blijft altijd de kleinste, zo gaat dat nu eenmaal. Hij doet ook het minst belangrijke werk: op de schapen passen. En uitgerekend díe zoon, de achtste, is het. De Schrift zegt: op zichzelf een mooie jongen, hij was blozend, -dat 'rossig' slaat niet op de kleur van zijn haar-. Blozend, met mooie ogen en een knap voorkomen, een herdersjongen. David komt binnen en dan hoort Samuël de Here zeggen: "Hij is het, dit is hem, zalf hem." Samuël neemt de oliehoorn en zalft David temidden van zijn broeders.
En van die dag af greep de Geest van de Here hem aan en was hij zijn gezalfde, 'messiach'. Hetzelfde woord als wij kennen: Messias.

Dat staat er, zijn gezalfde koning, David. De achtste zoon, de kleinste, die niet door zijn vader noch door zijn broers en evenmin door Samuël zou zijn uitgekozen. Toch heeft de Here hem wel gekozen. Dat is het meest opvallende

van het verhaal, dat het David was. Waarom? Het verhaal maakt het heel duidelijk: omdat David het hart op de goede plek had. Zo zeggen wij het. Zonder meer het eerste antwoord dat ons in deze geschiedenis wordt toegereikt. David, de man naar Gods hart. Zo had Samuël hem al bij Saul aangekondigd, -1 Samuël 13: 14-, zo was hij genoemd, zo wordt het ons hier verteld. De Here kijkt naar David en Hij ziet niet het uiterlijk, 'wat voor ogen is', maar Hij ziet zijn hart, dat David met heel zijn hart de Heer is toegedaan.
Dat is een boodschap, een heel belangrijke. Samuël moest het leren, wij moeten het leren. Kijk verder dan je neus lang is. Staar je niet blind op mensen die direct imponeren. Natuurlijk betekent het ook weer niet, -dat wordt ons hier ook duidelijk gemaakt-: verwacht het dus maar van mensen zonder talent. Dat hebben we er soms van gemaakt: God verkiest niet op grond van plussen; dus -denken wij-, dan doet Hij het op grond van minnen. Dan zal Hij wel al de domoren of de minderbegaafden uitkiezen. Ja, dat zegt Paulus inderdaad: "Wat voor de wereld onaanzienlijk is, heeft God verkozen om aan dat wat wel iets is zijn kracht te ontnemen. Daar hebben we vaak vergissingen mee begaan. Wij denken: 'dan zal Hij wel mensen kiezen die onbegaafd zijn', en ineens letten we niet meer op kwaliteit en schoonheid. Kerkgebouwen zonder smaak, christelijke schilders zonder talent, christelijke muziek die nergens op lijkt, enzovoorts.
Nee, dat is het ook niet. David was niet zonder talenten, integendeel. Als je iets verder leest, in vers 18, wordt van hem verteld dat hij bekend stond als: een goed harpspeler, een dappere held, een krijgsman, hij was wel ter tale, schoon van geest en God was met hem. Zes deugden, dat was David. Dan vraagt u misschien: 'maar wat is dan het verschil tussen Saul en David? Nu, David miste het direct-imponerende. Dat heb ik overgenomen uit het boek van ds. H. de Jong: 'de twee messiassen', die zegt: "Bij David moet je hem altijd eerst horen praten, je moet even verder kijken. Hij was 'wel ter tale', maar je moet wel luisteren als hij gaat praten, dan ga je zijn geheim begrijpen." Hij was 'musisch begaafd', ja, maar dan moet je hem wel eerst horen spelen. Het is niet dat direct- imponerende, je moet bij David even verder kijken dan je neus lang is. Je moet hem horen praten en horen spelen. Je moet hem zien vechten en dan komt eruit wat erin zit.
Daarom moet je bij David ook altijd de psalmen opslaan. Bij iedere geschiedenis van David kun je een psalm opslaan, dan zie je David in het hart. Dat gaan we ook doen als we verder lezen, dan herkennen we hem. Maar zo is David ook een hulpmiddel om Jezus Christus en zijn Rijk beter te begrijpen. Want zo moet je het ook bij Jezus doen. Niet alleen maar afgaan op wat je uiterlijk ziet of hoort. Een kruis op het dak van de kerk of zoals dat vandaag dan gezegd wordt: zomaar een joodse rabbi uit de eerste eeuw, wie weet een diepzinnig mens of een godsdienststichter. Nee, Jezus is er één van het genre David, Zoon van David. Dat wil zeggen: gezalfd in kleine kring, en straks na een incubatietijd Koning over deze wereld. Daarvoor moet je leren letten op wat Hij zegt, -luisteren-, en je moet zien wat Hij doet, -daar moet je dubbel voor kijken-, en je moet letten op zijn hart. De Davidsgeschiedenis mag ons bemoedigen om dat te doen. Eigenlijk de stijl van God leren kennen, want zo doet Hij het nu nog. Dit is een geschiedenis die ons nu nog mag bemoedigen als ik denk aan wat ik uit die geschiedenis meeneem.

Dit is de stijl van God. Zo werkt Hij tot vandaag toe. Er is een koning gezalfd, de Messias. Maar waar is zijn openbare troonsbestijging? Heeft u het gezien, Jezus die de troon heeft bestegen voor het oog van allen, openbaar? Ik niet. We lezen er pas van in Openbaring 11: 'straks bij de zevende bazuin', helemaal aan het eind. Intussen zingen wij: 'U kennen uit en tot U leven, verborgene die bij ons zijt'. We leven in een incubatietijd, kun je zeggen. Alles zit nog in knop. De Koning is de Gezalfde, de Heilige Geest is op hem uitgestort en op ons! Zeg niet dat we niets hebben. Maar de dag van de kroning moet nog komen, daarvoor moet je dieper zien. Dieper in het geloof zien en dat volhouden. Want we wachten nog op dat uur dat de hemel beeft en alle schepsel in hemel en op aarde uitroept: "Nu heeft Hij het Koningschap aanvaard!" Dat hebben we vanmorgen gelezen. Dan gaat de tempel van God open en wordt de ark van zijn verbond zichtbaar. En dan het slot: 'Die deze aarde, deze schepping trouw gebleven is tot het einde'. Dat is de dag van het Koningschap. Dat uur, dat moment staat nog uit.

Maar intussen is God wel aan het werk in een Saulscultuur. Hij kiest daarvoor, hier in de Schrift, David uit. David moest vóór de Here Jezus uit iets zichtbaar maken van het Koningzijn van God op aarde. Daar was Hij voor geroepen, Israël was Gods proeftuin.
Maar wij, zijn gemeente, zijn precies zo uitgekozen. Wij zijn als zijn gemeente uitgekozen om áchter de Here Jezus aan iets zichtbaar te maken van dat God Koning is op aarde. Daar zijn we toe geroepen en dat is een zaak -dat zegt dit gedeelte wel- die begint bij het hart, van binnen uit. Die gaat altijd door een leerschool heen en draagt vrucht in deze wereld. Maar altijd weer opnieuw moet je de ogen van het geloof hebben om dat te zien. De Heilige Geest is gegeven, maar alles voltrekt zich nog in het verborgene, je moet het zien, het is een zaak van het hart. Je ogen niet aflaten leiden, niet weer gaan letten op menselijke kwaliteiten alsof David iets in zich zou hebben dat beter is dan alle anderen, we weten wel beter als de geschiedenis zich later voltrekt. Steeds weer moeten we letten op God, op God die verkiest, God die het dan toch maar doet, die trouw blijft aan zijn verbond. Die mensen uitkiest, weerbarstig materiaal, en die ze smeedt tot zijn instrument, waarvoor ze moeten getraind en klaargemaakt, maar Hij

doet het. Hij gaat er mee verder en werkt heen naar zijn dag. Hij geeft zijn Geest en Hij belooft zijn Rijk en Hij laat zich niet onbetuigd. Op die God vertrouwen we. Van Hem verwachten we onze kracht.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 10 oktober 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "In de wereld hebt gij angst, maar houdt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen". Johannes 16:33 (Luthers vertaling)

Schriftlezing: 1 Samuël 17

Tekst: 1 Samuël 17: 30

- Liederen: lied 280
- psalm 62 :4. 5
- psalm 23 (the new 23rd, door koor Message)
- kinderlied 30
- psalm 78 :1, 2, 14 en 25
- lied 285
- psalm 18 :15
- lied 456 :3

David, de man naar Gods hart (2).
Niemand had verwacht dat dát nu de redder zou worden van Israël uit de greep van Goliath. Wie gaat er nu met 'herderlijke' middelen het 'heidendom' te lijf? Davids kracht is zijn vertrouwen op de levende God. Zijn geheim is psalm 23: ik ben zelf herder, maar de Heer is mijn herder. Wat niemand verwacht gebeurt. Het kleine steentje uit Davids slinger velt de reus. (vgl. Daniël 2:34). Dit verhaal 'in het klein' is een beeld van wat God doet in het groot: hoe Hij werkt, door Wie Hij werkt en wat zijn stijl is. Het spreekt alles al de taal van een andere werkelijkheid, die wij in de dagelijkse strijd van het leven niet zien.
Daar voelen we aan den lijve wat lied 280 tot uitdrukking bracht: zie hoe diep er wordt geleden, hoe het kwaad de ziel belaagt, zie uw mensheid hier beneden, hoe zij lijdt en duldt en draagt. Zonder zulke verhalen als hier van David houden wij het niet vol om toch te blijven geloven in de overmacht van het koninkrijk van God dat in Jezus verschenen is. David liet er iets van zien voor Jezus uit, wij achter Hem aan?

Verkondiging: Gemeente van Christus,

David en Goliath, is er één verhaal in de bijbel dat bekender is? Van jongs af aan wordt dat verhaal aan ons en aan onze kinderen verteld, hoe die kleine David de reus Goliath versloeg met een slinger en een steen. Dat verhaal is zo populair onder ons omdat het spreekt tot de verbeelding. Want de normale gang van zaken is precies omgekeerd. In onze wereld wint de sterkste. Dat ontdekken kinderen al heel snel. Maar eigenlijk blijft dat als we ouder worden. De grote geleerde Darwin heeft niet voor niets, toen hij de geschiedenis van de natuur -want de mens rekende hij ook als opgerezen uit de natuur- bestudeerde en doorgrondde, heeft hij gezegd: "Eigenlijk zie ik maar één grondwet van de natuur", dat formuleerde hij met de woorden: 'the survival of the fittest', de overleving van de sterkste. De fitste, de sterkste, de slimste wint het in onze wereld. Iedereen vecht voor zijn eigen overleving als het er op aankomt, dat is een ijzeren wet.
Maar dan openen we de bijbel en lezen we verhalen als dit, het verhaal van David en Goliath. Daar ligt alles precies omgekeerd! Dat spreekt tot onze verbeelding. Stel je voor dat het waar is, dat uiteindelijk niet de sterkste wint. Zou dat kunnen? Dat niet de oudste, maar de jongste voorgaat? Dat is natuurlijk een totaal andere wereld dan die wij kennen. Dat is nu die verborgenheid, dat geheimenis, daar wil ik meer van weten.

Zo spreekt dit verhaal van David en Goliath wel bij uitstek tot onze verbeelding. Geheiligde verbeeldingskracht is de kraamkamer van alle geloof. Inderdaad, David betekent voor mij hier een andere werkelijkheid, waarmee ik in het dagelijks leven niet reken, maar waar wel alles om draait. We zullen dat nader proeven als we het verhaal op de voet volgen.
Daar is eerst in meesterlijke beschrijving de feitelijke wereld van de filistijnse overmacht. Twee legers liggen tegenover elkaar in het Eikendal, Israël aan de ene kant en de Filistijnen aan de andere kant, en zij hebben een kampvechter en daar kan niemand tegenop. Een kampvechter met een lengte van wel een meter hoger dan Saul, en die rees al 'schouderen opwaarts' boven het volk. Deze man is nog weer bijna een meter -zes el en nog wat- hoger dan Saul. Een man die grote indruk maakte, met een wapentuig die iedere soldaat deed verbleken. Een harnas van brons, geschubd, van tachtig kilo. Dan een helm van koper, en een speer als van een weversboom, zo sterk. De punt van die speer alleen al woog 600 sikkels, dat is 10 kilo. Alleen al ermee zwaaien was genoeg. Die details mogen wij

volgens de schrijver van het verhaal niet missen. Ze zeggen ons: hier kan niemand tegen op, deze man is angstaanjagend, zeker als hij ook nog zijn mond open doet in Israël met zijn koning Saul voor schut zet, kleineert, vernedert tot met name diens vertrouwen op God. We zongen in het kinderlied: heel Israël is bang voor Goliath de reus, daar staat hij midden in het dal en lacht hen uit en spot. Waar blijft die man die vechten zal en waar is jullie God?

Goliath staat hier toch ook als een representant, een vertegenwoordiger van velen. Dit is een van degenen die in de rij passen van Genesis tot Openbaring. Van de torenbouwers van Babel met hun toren die moest reiken tot in de hemel, en in Openbaring het beest dat met almacht bekleed is en oprijst uit de volkerenzee, dat gouden beeld van Nebukadnezar, die droom kunt u er ook bij in het achterhoofd houden, en dan hier Goliath. In die rij past hij, onbesneden heidendom. Daarom zegt David dat ook: "Die onbesneden Filistijn", alsof hij wil zeggen: die staat daar voor onversneden natuurlijke kracht. De Filistijnen aanbaden mannelijkheid, vruchtbaarheid, verwekking, kracht. Dat was hun godsdienst. Een beetje á la Darwins grondwet, maar dan zonder remming, zonder besnedenheid. Ongeremd krijgt het hier de boventoon.
Ja, als ik dan vandaar uit die oude wereld, met één man, terugstap naar deze tijd, hoe verschillend is die tijd, maar toch kunnen we er iets van meevoelen, van die angst die van daar uit overslaat naar de slagorden van Israël. Wat gebeurt er als die onversneden, ongebroken mannelijke kracht naar boven komt, als ze niet meer besneden, beteugeld is door morele wetten en normen? Als ze niet meer gedragen wordt door beschaving en fundering in geboden? De mens in zijn onbesneden kracht, toen glorieerde het in de natuur, in onze tijd dreigen we te glorieren in de techniek, de oude geest van de torenbouwers van Babel, waar de geest heerste van: 'man, master of his own destiny', (de mens, meester over zijn eigen bestemming).

Dat zijn de klanken van Goliath. Heel Israël vreesde en kroop in zijn schulp. Ze dachten bij zichzelf: 'misschien heeft hij nog gelijk ook!'. In elk geval, ze weten niet hoe ze tegengas kunnen geven. Dan komt David en ineens waait er in het verhaal een heel andere wind. Hij komt eraan, is onbevangen en geen moment geïmponeerd. Hij komt vanuit een andere verworteling en dat irriteert zijn broers. Misschien zat het hen nog dwars dat hij als jongste was uitgekozen om gezalfd te worden, dat zij gepasseerd waren. Eliab spreekt namens hen als hij heel venijnig en kleinerend tegen David zegt: "Zeg, bij wie heb je eigenlijk die paar schapen achter gelaten, wat dacht je hier te komen doen? Weet je wel wie je bent en wat je kan?" Nu, daar dacht David helemaal niet aan. Hij dacht helemaal niet aan zichzelf maar was alleen maar getroffen door die ontluistering van God. "Wie is toch deze onbesneden Filistijn dat hij -en u moet op die woorden letten- de slagorde van onze levende God hoont?" Dat is typisch Davids terminologie, de levende God. Dat is niet de God die opgesloten zit in dogma's of tradities, nee, de levende God, met Hem is David bezig. Ik denk me zo in dat hij 's ochtends de dag begonnen is met even op zijn lier een psalm te spelen. Tegen Saul zegt hij: "Je kan nooit tegen die man op, maar ik ben zelf een herder en als er een leeuw of een beer de kudde bedreigt dan ga ik erheen en sla hem neer en dan red ik het lam uit zijn bek. Zou de levende God -vers 33- niet precies zo doen met ons als wij door zo'n roofdier besprongen worden?" Eigenlijk staat hier in vers 34 - 37 het geboorteuur van psalm 23. Hij zegt: "Ik weet wat het is om herder te zijn en schapen te hoeden, er zelfs mijn leven voor in te zetten. Nu, de Here is mijn herder, Hij doet hetzelfde voor mij als wat ik voor mijn schapen doe." Dat is voor David volkomen vanzelfsprekend: "Hij zal mij redden, Hij heeft me nog nooit beschaamd. In dat vertrouwen waaruit ik leef ga ik hem tegemoet." Dan zien we daar David neerknielen bij de beekbedding. Het wordt heel gedetailleerd beschreven. Hij knielt bij de beekbedding tussen de twee dalen, zoekt zijn kiezelstenen, weegt af, kiest er vijf. Daar denken velen over na. Vijf, de Thora, de vijf boeken van Mozes? Met die vijf stenen gaat hij vechten. Een mooie gedachte dat je met de vijf boeken van Mozes vecht, dat is de ware rechtvaardige. David bij de beekbedding, dat is het moment dat hij geknield neerligt, de stenen uitzoekt, ze in zijn tas doet, één in z'n slinger doet en dan met dat hart van hem de reus tegemoet treedt. Zijn wapentuig is dat van een herder. Saul heeft eerst nog geprobeerd hem op zijn minst nog wat wapens aan te gespen. Een koperen helm op, een pantser en een zwaard, maar David stikt erin, kan er niets mee. Hij gooit ze af en kiest het wapentuig van een herder. Een herder is hij, een herder blijft hij. Vechten oké, maar dan met het wapentuig van een herder, dat afgedwaalden pijnlijk treft, maar wel om ze bij te halen, en wat leeuw en beer verdrijft. Ja, daarmee treedt hij de reus tegemoet. Goliath weet niet wat hem overkomt. Hij ziet daar ineens een -in zijn ogen ongewapende- herdersjongen op hem toetreden. Hij voelt zich beledigd en zegt: "Ben ik soms een hond dat je met een stok op me af komt? Pas maar op, straks zal ik je vlees aan de vogels voeren!" Dan weet David genoeg. Hij zegt: "Jij treedt me tegemoet met een speer als een weversboom, maar ik heb maar één wapen en dat is in de Naam van de levende God! Hij zal duidelijk maken voor heel de wereld Wie uiteindelijk de wereld draagt en de laatste zeggenschap heeft en dat Hij niet werkt door zwaard en speer, Hij doet het op zijn manier." Plotseling zie je David vanuit die geknielde houding opspringen en hij rent de reus tegemoet. Ondertussen slingert hij ervaren z'n steen en treft precies op het ongewapende stukje de Filistijn in het voorhoofd. De man slaat voorover zoals Dagon in de Richterentijd. Hij valt in zijn eigen zwaard, en met dat zwaard slaat David hem zijn hoofd af. Zo overwon David de Filistijn met een slinger en een steen.

Daar zit natuurlijk veel meer in dan je zo op het eerste gezicht zou zeggen. Het staat in de Schrift, het zijn de verhalen die God ons gegeven heeft, waar we het mee moeten doen, waar we zijn geheimen moeten begrijpen. Natuurlijk, het is een wonder verhaal wat ons bemoedigd om het vol te houden, maar er zit iets diepers in. Het zegt ons: 'hier heb je nu één verhaal wat ons vertelt van de doorbraak van die andere werkelijkheid in die van onze werkelijkheid, die van Darwin, van Goliath.' Wie had dat verwacht? Saul niet, de broers van David niet, de soldaten niet, het volk niet en toch gebeurt het: God wint niet door zwaard of speer, maar door de onnozele middelen van een herdersjongen. Als ik dit zo zeg dan begrijpt u hoe dit niet maar een voorbeeldgeschiedenis is, maar het evangelie! Hier klinkt voor ons heel het evangelie mee van wat God gedaan heeft, dit is vervuld toen Jezus Christus verscheen. Stond er niet over het nieuwe testament geschreven: de Zoon van David, Mattheüs 1, 3 x 24 geslachten? Nu, hier heb je hem. Zo heeft God in Jezus de Herder gegeven die de boze zelf te lijf ging en hem versloeg. Dat is het evangelie.
Want hoe ze ook mogen heten, de Goliaths, van Haman tot Hitler, al die gestalten uit de droom van Nebukadnezar, achter het gelaat van hen allen grijnst het gelaat van de vijand van God die overal stookt, die de volkeren aanvuurt tot oorlog, die de mensen verleidt tot zonde, kerken verandert -zei een professor in de theologie deze week- in gepleisterde graven. De splijtgeest is het, de uitééndrijver, zo wordt hij genoemd: diabolos.

Jezus is hem tegemoet getreden, Hij is dat steentje uit de droom van Nebukadnezar dat losraakte zonder toedoen van mensenhanden. Losraakte en aanzwol en het hele beeld verpletterde. Zo is Jezus de boze tegemoet getreden. Waarmee? Zonder pantser, zonder koperen helm of zwaard. U weet, Petrus heeft op het laatste moment nog even geprobeerd Hem een zwaard in handen te duwen, maar Hij is ze te lijf gegaan zonder speer of zwaard, door eigenlijk alleen de gestalte van een dienstknecht aan te nemen, door zich met ons te vereenzelvigen, door ons gelijk te worden tot aan de dood aan het kruis. Zo heeft Hij ons verlost. Zijn slinger was het kruis, het kiezelsteentje - hetzelfde als bij David- was het restloos vertrouwen op God als je je totaal aan Hem overgeeft.
Die kiezelsteen heeft David weggeschoten met het gebed: het is er één van God, ik vertrouw restloos op U, het is geschoten en gebruikt uit handen van de levende God. God zegende de greep.

David wint bij wijze van spreken door uit de dood terug te keren, want ze hadden hem al ten dode opgeschreven. Maar Jezus is echt uit de doden teruggekeerd, en heeft zo door het lijden aan het kruis en de kracht van de opstanding de boze overwonnen. 'Ik zag de boze uit de hemel vallen', dat is het boek Openbaring. Dat gebeurde toen Jezus aan het kruis is gestorven en is opgestaan uit de doden.
Dat is dus het eigenlijke verhaal van David en Goliath. Jezus is de David die als de Herder van Israël de grote Goliath verslagen heeft en die nu koning is van dat wat ik aan het begin die andere werkelijkheid noemde, dat geheimenis, die verborgenheid.

Ook vanmorgen houdt de Here ons weer voor: leef in die werkelijkheid van dát koninkrijk. Staar je niet blind op de werkelijkheid van de mens die zichzelf sterk maakt, zichzelf handhaaft. Hoe word en blijf ik meester over mijn leven? Die mens heerst nog steeds en zit niet ver van u af trouwens. Hoe maak ik carrière, hoe blijf ik in het middelpunt van de aandacht, hoe kan ik het zo doen dat de mensen mij aardig blijven vinden, hoe kan ik de toekomst beheersen? In de politiek is het aan de orde: het recht tot zelfbestemming. Dat zit achter al die nieuwe wetten over euthanasie en abortus, over leven en dood. Zelfbeschikkingsrecht is het grote woord van deze tijd. Ik proef daarin weer die geest van Goliath. Nu, in die wereld van de mens die zelf wel bepaald wat goed en kwaad is, en waar onherroepelijk weer het recht van de sterkste gaat gelden, absoluut, daar komen de wetten van Darwin boven: zelfselectie, rasverbetering, straks doen we dat door genenmanipulatie. Survival of the fittest, overleving van de sterksten, we zullen het wel regelen.
Door David en zijn strijd met Goliath worden onze ogen opnieuw geopend voor die andere werkelijkheid. Daarvoor heeft God ons nu die geschiedenis van David gegeven. Om ons te helpen begrijpen wat er eigenlijk door Jezus verschenen is. Want Hij is de vervulling van David. Wat David deed in het klein voor een handjevol soldaten en voor Saul, dat heeft Jezus gedaan voor het oog van de hele wereld, met dezelfde kenmerken.

Samenvattend: we leerden belangrijke dingen.
1. de herkenning van de angst. Ik hecht dat aan de woorden van Luther: In de wereld hebt ge angst.
2. de ontkenning van de overmacht: houdt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.
3. wat we lazen uit Efeze 6, dat vloeit hier zo uit voort: Strijdt de goede strijd.

Over alledrie nog een enkel woord.

1. De herkenning van de angst.

Als wij staan tegenover machten die ons totaal overweldigen, dan hebben we diezelfde angst. Wie is er niet bang tegenover Goliath, de Goliath van het geweld, uiteindelijk. De Goliath van een losgeraakte onbesneden natuur, van het racisme, het nationalisme en fundamentalisme, uiteindelijk van het liberalisme, de Goliath van een ontspoorde trein hier of een niet meer te verzoenen conflict daar. De Goliath- machten jagen ons angst aan en ze waren rond.

2. Maar gelukkig, naast de herkenning van de angst leert de geschiedenis van David en Goliath ons ook de ontkenning van hun macht. Goliath lijkt oppermachtig, maar tegen Davids optreden heeft hij geen verweer. Jezus zegt: "Houdt goede moed, Ik, herder van Israël heb de wereld overwonnen" en Hij bedoelde: die Gioliath- macht. Dat kon Hij alleen zeggen omdat Hij wist dat Hij God de Vader trouw bleef, de geboden had vervuld en met innerlijke rust de vijand tegemoet kon gaan, zelfs in het bittere lijden. In dat vertrouwen heeft Hij zijn leven ingezet zoals David deed, en God gaf overwinning en zal het geven.

3. Dat mag ons stimuleren tot toerusting tot strijd. Natuurlijk in die stijl en achter Jezus aan. Zoals David als het ware voor Jezus uit ging, zo gaan wij achter Jezus aan. Eersteling van de komende oogst, geroepen om te leven vanuit dat zelfde vertrouwen op de levende God. Ook wij zijn geroepen om niet met wereldse middeleen van speer en zwaard, maar met de middelen van een herder die reus te lijf te gaan, die vijf steentjes. Dat is gebed, en vertrouwen op de levende God, vasthouden aan wat Hij gezegd heeft, moed om los te laten zonder te weten of je het zelf overleeft, cynische kritiek aankunnen, aan een pantser, een helm of een speer heb je niks, we blijven kwetsbaar, kwetsbare mensen, ook in ons wapentuig. Zo moet het blijven. Sterk zijn in de Heer, zegt Paulus, alleen dan zijn we onaantastbaar.

Daarom: houdt stand in aanvechting, weest sterk in de Heer in de sterkte van zijn macht, doe die wapenrusting van God aan, zo prachtig beschreven in Efeze 6 door Paulus:
de lenden omgord met de waarheid, het pantser van de gerechtigheid van Hem bekleden met gerechtigheid van Jezus Christus, de helm van de hoop en van het heil, en het schild van het geloofsvertrouwen, als je dat heft dan doven de brandende pijlen van de boze daarin uit. Dan het zwaard van de Geest in je hand, dat is het woord van God, woorden uit de bijbel met je meedragen en je zult sterk zijn in de Here, lopen met de schoenen van de bereidvaardigheid van het evangelie van de vrede, want daar zijn we voor.
Zo gebruikt ons de Heer in zijn strijd en zal Hij ons ook de overwinning laten zien!

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 17 oktober 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort" Johannes 12: 24

Schriftlezing: oude testament: Psalm 13
nieuwe testament Mattheüs 4: 1-11

Tekst: 1 Samuël 24: een verzoeking in de woestijn

- Liederen: lied uit de Opwekkingsbundel: 194
- psalm 17 : 3
- psalm 19 : 5
- kinderlied 26
- psalm 56 : 1, 3 en 4
- lied 403
- lied uit de Opwekkingsbundel: 331

David, de man naar Gods hart (3)
Er gaat een lange woestijntijd vooraf aan Davids 'intocht in het beloofde land'. God vervult zijn beloften wel maar Hij doet dat vaak na een tijd van lijden. In zulke tijden werkt Hij aan ons, om ons voor te bereiden, te louteren en te beproeven. Die beproeving verandert in een verzoeking als ons in zo'n tijd (je zou haast zeggen: van boven) de mogelijkheid geschonken word om zelf het beloofde geluk naar ons toe te halen. Zoals Abraham deed bij Hagar. Slechts één knieval is nodig en je zult alle koninkrijken van de aarde ontvangen, zegt de boze tegen Jezus in de woestijn.
Zo is het hier bij David in de grot, waar Saul zich voor een moment onbeschermd heeft teruggetrokken 'om zich af te zonderen'. Wij lezen dit deel van Davids 'woestijntijd' in het licht van heel de Schrift, we zien wat het ons leert van God en hoe Hij werkt en wat het ons te zeggen heeft, wij die leven in een tijd die gekenmerkt wordt door woorden als: succes, direct, hier en nu, en liefst zonder kosten.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
De geschiedenis van David hebben we tot nu toe gelezen in een soort opgaande lijn. Als een succesverhaal: van 'dat kleintje', de herdersjongen tot -bijna- koning. In Amerika zou men zeggen: van krantenjongen tot president.
Maar hier plotseling, komt de wending in het verhaal. Het volk roept: "Saul heeft zijn duizenden verslagen, maar David zijn tienduizenden! Saul wordt jaloers, op het paranoïde af, vervalt in wanen met jaloezie en depressie. David moet letterlijk rennen voor zijn leven. Hij vlucht met nog een aantal dissidenten naar de woestijn.
Heel bewust heb ik deze keer uit de tweede periode in Davids leven één hoofdstuk gekozen. Want we stuiten hier op iets waarvan de profeet later zegt: "Het is bitter én het is zoet". Het is een bitter moment op de manier waar God zijn Messiaanse heilsplan uitwerkt, maar wie dieper ziet, ziet ook dat andere: het is tegelijk goed. Je zou kunnen zeggen dat wij hier iets leren over de koninkrijksstijl van God en dat het Koninkrijk soms in zijn tegendeel zichtbaar wordt, in het omgekeerde van wat we verwachten. Maar het is zoet omdat God daardoor op iets uit is. Dat iets is heel bijzonder, dat willen we nu zien.

Het is in de eerste plaats bitter, het wordt in zijn tegendeel openbaar. Wat denkt u dat David nu verwacht had? Gezalfd door de profeet, dat is in het geheim gebeurd, daar wist niemand van. Dan ineens maakt hij een bliksemcarrière aan het hof van Saul. Hij mag daar op zijn harp spelen, hij heeft die bijzondere overwinning op Goliath behaald, wordt aangesteld tot generaal, zelfs topgeneraal en het hele volk loop achter hem aan. Dan denkt iedereen: "Nog even en hij wordt tot koning uitgeroepen".
Hoe zal David zich gevoeld hebben als dát ineens loodrecht afbreekt? Dat hij voor zijn leven moet vluchten met een aantal dissidenten, misschien moet je ook zeggen: een aantal ontevredenen, daar in de woestijn? Hoe heeft hij dat beleefd?
Dat weten we, we hebben het gelezen in psalm 13 en je kunt het lezen in psalm 56. In al die psalmen vind je de weerslag van de worsteling van David daarmee: 'Hoe lang Here?' en 'waarom verbergt Gij nu uw aangezicht voor mij?' Zo heeft David dat beleefd toen hij ineens achtervolgd werd als opgejaagd wild van spelonk naar spelonk, in de woestijn.

Ja, de woestijn. Zijn woestijntijd gaat vooraf aan zijn koningschap. Dat is bitter. In zulke tijden horen we David in

de psalmen roepen: "Waar blijven nu die beloften van U?" Maar tegelijk is het ook heel bijzonder. Want hoe groeit David hier! Dat vind ik in deze geschiedenis bijzonder sprekend. Hier groeit hij uit tot niet zomaar een koning, maar een Messiaanse koning. Dat is een ander verhaal en dat leert hij hier. Het andere ligt hierin dat hij zich het heil laat geven in plaats van het naar zich toe te halen.

Het verhaal zelf spreekt nog het meest. We volgen het op de voet.
We lezen in het begin, toen Saul terugkwam van zijn strijd tegen de Filistijnen, hoe zijn spionnen hem meldden: 'Wij weten waar David is! Hij is bij Engedi". Ik ben er geweest, het is een rotsachtig gebied, er is nog een bron, de Davidsbron en zelfs nog een Davidsgrot. Daar loop je tussen de bergkloven is, over brokken steen en rotsen en bergspleten. Daar heeft David zich verborgen. Saul gaat er op af met maar liefst drieduizend man keurtroepen. Waar zullen ze elkaar treffen? Die plek had niemand voorzien. Als David en zijn mannen zich diep in een grot schuilhouden, wie komt daar helemaal alleen, nietsvermoedend, de grot binnen lopen? De mannen achterin de grot kunnen dat tegen het licht precies zien: 'Als dat Saul niet is!'. In het Hebreeuws staat letterlijk dat Saul naar binnen ging 'om zijn voeten te bedekken', zo is het in de oude vertaling ook vertaald. Rembrand heeft dat met veel humor geschilderd, je ziet Saul op zijn hurken zitten terwijl hij de slip van zijn onderkleed van achteren omhoog, u begrijpt waarvoor. Zijn overkleed ligt achteloos neergeworpen, daar kan David straks bij. Een wacht staat bij de ingang van de grot naar buiten te kijken, achterin zit David met een dolk in de hand. Zo schildert Rembrand dit verhaal.
Dan zeggen de mannen van David: "Dit is de dag waarvan de Here gezegd heeft: 'zie, Ik lever je vijand aan je over! Doe nu wat goed is in uw ogen!". Wie zou dat niet met hen meevoelen, want zo is het toch? Hier is David, ten onrechte vervolgd, wat heeft Saul hem alles tot dan toe al aangedaan, wat is logischer dan te zeggen: 'dit is de leiding van God.' Een man die vlak daarvoor nog 85 priesters heeft afgeslacht, zoals we lezen.

'God heeft je aangewezen en hier wordt Saul je op een presenteerblaadje aangeboden, als dat niet leiding van God is!'
Zie je hoe voorzichtig je moet zijn om te gauw te denken dat God hierin de hand heeft of dat Hij hierin aan jouw kant staat? Want als je het David hoort vertellen maakt hij ons erop attent, hij zegt dat zijn vrienden zeggen: "Doe nu wat goed is in uw eigen ogen". Dat is een citaat uit de Richterentijd, toen deed iedereen wat goed was in eigen ogen. Maar toen was er dan ook geen koning in Israël, geen Messiaanse koning en dan gaat alles anders toe. Als David zijn manschappen hoort weet hij als in een flits: 'dit is nu de verzoeking'. Natuurlijk, er zal niemand zijn die hem tegenhoudt als hij hier met één dolkstoot Saul treft. 'Eén dolkstoot en de wereld ligt aan uw voeten'. Waar horen we die taal nog meer? 'Eén knieval en alle koninkrijken der aarde liggen voor u open'. Verzoeking in de woestijn. "Eén zwaardslag", zei Petrus in de hof van Getshemané, maar Jezus antwoordde: "Breng het zwaard weer op zijn plaats want al die naar het zwaard grijpen zullen door het zwaard omkomen. Dacht je dat Ik mijn Vader niet kon aanroepen, dat Hij me terstond twaalf legioenen engelen terzijde zou stellen?" Dat zei Jezus op zo'n moment van verzoeking. Zover gaat David niet, maar hij wordt wel bezield door diezelfde Geest als hij zegt: "De Heer beware me ervoor dat ik -let u op de taal- mijn hand zou uitstrekken naar zijn gezalfde!" Naar de Messiaanse koning, want dat is Saul nog, de gezalfde koning van God. Let er vooral op dat David het zó zegt: 'de Here beware me ervoor dat ík mijn hand er naar zou uitstrekken, dat staat zo letterlijk in Genesis 3: 22 als God de mens uit de hof verdrijft, dat hij zijn hand niet uitstrekke en zich zelf zo het leven zou toe-eigenen, eigenmachtig zijn. David hield met moeite zijn mannen in bedwang. Hij bedrijft deze misdaad niet.

Dan lezen we hoe Saul opstaat, de spelonk verlaat en weer verder gaat. We weten hoe de geschiedenis verder afloopt. Daarna volgt wel één van de allermoedigste momenten. Moet je dan het lef hebben om daar als de mindere kwetsbaar op de rots te gaan staan en te roepen: "Koning Saul!", met eigenlijk maar één troefkaart in je hand en dat is het appél op het hart van Saul. David wist dat het een gespleten hart was, van een gespleten mens. Dan zegt hij tegen Saul: "Ik zat in de grot en ik had u zo kunnen doden, maar ik heb het niet gedaan. Zie, mijn vader, de slip van uw mantel hier in mijn hand, ik ben niet op uw onheil uit maar u wel, zonder reden, op het mijne. Ik leg mijn zaak in de hand van de Here, moge Hij me recht verschaffen. Trouwens, waar bent u eigenlijk mee bezig? Ik ben maar een vlo in vergelijking met uw eigenlijke vijand. U kan beter de Filistijnen bevechten. Wat doet u mij, een dode hond, achteraan te jagen?"
Als Saul al die woorden hoort zien we hem in een slag versmelten en omslaan in het tegendeel. Hij barst in tranen uit en zegt: "Is dat jouw stem, mijn zoon? -David had gezegd: 'mijn vader'-, je bent rechtvaardiger dan ik. Ook al had je h et gekund, je hebt geen kwaad met kwaad vergolden". Opvallend dat zelfs Saul hier zegt: "De Here had mij in je macht gegeven", zoals Jezus door de hand van God de woestijn in werd geleid om door de duivel verzocht te worden. Hoe wonderlijk zit dat verweven. "Maar ondanks alles heb je me goed gedaan", zegt Saul, "moge de Here je ervoor vergelden". Als hij dan David ziet staan met de slip van zijn mantel in de hand dan ziet hij ineens in een flashback voor zich wie dat ook in zijn hand had: Samuël, toen die hem het koningschap ontnam na die affaire met Amelek. Samuël had een slip van zijn mantel gesneden en gezegd: "De Here heeft het koningschap van u

afgesneden". En nu staat David daar. Saul weet het nu zeker en zegt: "Ik weet het, het koningschap van Israël zal in uw handen overgaan. Maar beloof me alleen mijn nakomelingschap niet uit te roeien". Dat belooft David dan, hij zwoer het hem en Saul ging naar huis. Maar David is niet gek, die denkt: 'op Saul kan je niet aan' en hij blijft verder zwerven in de woestijn. Zijn lijdenstijd is niet voorbij.

Dat was de geschiedenis die we lazen. Eén van de commentaren heeft hierboven gezet: verzoeking in de woestijn. Dat was het. Het heeft me de hele week bezig gehouden. Dit verhaal van David in de woestijn is eigenlijk een spiegelverhaal. Dat is een soort verhaal waarin ons leven, uw en mijn leven ligt afgespiegeld. Want hoe vaak worden wij niet op soortgelijke wijze verzocht? Wij hebben ook onze dromen, zoals David droomde van het koningschap. Soms zijn het dingen die God zelf zo gewild, zo bedoeld heeft.
Zei Hij zelf niet: "Het is niet goed dat de mens alleen zij"? Maar hier zit ik en ik ben alleen, en dat doet zeer. En zei Hij niet dat er meer vrede ligt in een bete broods en werk daarbij? Maar hier zit ik, werkeloos, misschien verzocht om het te gaan verdienen in oneerlijke verdiensten. Waarom is er voor mij dan geen werk? Weer anderen verlangen naar genezing, gezondheid en naar -buiten onze grenzen meestal- een dak boven het hoofd, gerechtigheid in het land? Vul maar in, is het niet allemaal beloofd en bidden we er niet om zoals Jezus het ons geleerd heeft? Uw rijk kome en geef ons toch vandaag ons dagelijks brood, dat wil zeggen wat we nodig hebben in ons dagelijks bestaan naar lichaam en naar ziel. Maar wat gebeurt? Hij leidt ons in verzoeking. We komen in een situatie waarvan iedereen wel lijkt te zeggen: Hier is je kans! Dit is de dag die God je geeft, strek je hand uit en haal het naar je toe! De vrouw waarop ik verliefd raak is wel getrouwd, maar wat doet dat ertoe? Ik weet ergens wel dat ze niet de goede persoon voor me is, maar het is wel sterk dat we elkaar nu ontmoeten, dat we elkaar juist hier zien! Totaal onverwacht en ongepland: dat moet wel leiding zijn! En we halen de relatie naar ons toe in plaats van ons die te laten geven. Zo gaat het met ons werk, met ons geld, zo gaat het met het verwerven van bezit. Dat ik nu net op dit moment zo'n aanbieding moet krijgen om met mijn geld te speculeren! Er wordt wat gespeculeerd en het is eigenlijk gokken. Dat lijkt leiding.
Maar ook in de kerk gebeurt het. Op een kerkelijke vergadering: dat we nu net in deze vergadering een meerderheid van stemmen hebben! Ik heb het zelf meegemaakt bij een voorstel dat zeer controversieel lag. Wel sterk dat we nu juist de meerderheid hebben. Zo wordt met meerderheid van stemmen een dominee afgezet en een kerk buiten het verband gesteld. Dat is altijd weer de verleiding. Eén knieval en de wereld ligt aan uw voeten…

In Spreuken 20 lezen we: 'een bezit in het begin te vroeg verworven zal u later niet tot zegen zijn'. Een wonderlijke uitspraak, het is al een poging ver in het oude testament om duidelijk te maken wat hier eigenlijk aan de orde is. Het gaat niet alleen om een morele les, van: gehoorzaamheid loont, tast de gezalfde van de Here niet aan, doe nooit iets tegen de uitdrukkelijke wil van God, hoe goed het ook voelt en hoe bijzonder de 'leiding' ook is. Hoezeer mensen ook aandringen om je heen. Dat is zeker waar, die morele les is er, maar daarachter en daaronder zit een goddelijke wijsheid. Een verborgenheid waarvan Paulus later schrijft dat geen oog het gezien en geen oor het gehoord heeft, en het is ook in geen mensenhart opgeklommen. Namelijk: wat Gód bereid heeft voor wie Hem liefhebben.
Daar ligt het geheim van dat Messiaanse heilsplan, dat God alléén over ons geluk beschikt en dat Hij niet wil dat we het ons zelf toe-eigenen, Hij wil het ons geven. Om je dat van God te láten geven moet je eerst loslaten. Je moet eerst open handen hebben om te kunnen ontvangen.

In het boekje 'de grote scheiding' van C.S. Lewis moeten alle mensen kiezen: de weg naar de hemel of naar de hel. Een vrouw staat in tweestrijd en komt tot de ontmoeting met haar eigen zoon. "Wat?" zegt ze, "moet ik mijn zoon loslaten, mijn enige zoon? Hij is alles voor me!" De engel zegt dan: "Ja, maar je moet hem loslaten!" "Maar", zegt de vrouw, "zonder hem kan ik nooit gelukkig zijn!" Ze snapt niet dat ze hem juist weer terugkrijgt als ze hem loslaat. Op een hele andere manier, dat is waar, als stukje van God. Maar tenslotte zegt ze: "Ik zou nog liever dood gaan", keert om en gaat de verkeerde weg in. De Kurd zegt: "Wat, Turken liefhebben? Dat nooit!" "Wat", zeggen de Albanezen, "mij niet wreken op de Serviërs die mij dit en dat hebben aangedaan? Onmogelijk".
Die Kurd en die Albanees zit in ons allemaal. Om dan maar niet te spreken van Jezus' oproep: mannen, vrouwen, kinderen, huizen, bezittingen, titels, macht op te geven ter wille van het Koninkrijk. We doen het niet, we houden er aan vast, liever gaan we met die dingen ten onder. Luther heeft eens de gevleugelde woorden gesproken: 'Mens, durf te sterven voor je sterft, dan hoef je ook niet meer te sterven als je sterft.' Je mag het ook omgekeerd zeggen: 'blijkbaar is het geluk dat God wil geven, gaat onze voorstelling te boven, en blijkbaar is dat al die operaties, die lijdensweg waard. Je mag het ook zo zeggen: het geluk is zo groot dat we er alleen maar door lijden heen ontvankelijk voor zijn. Dat heeft Paulus nog aan de gemeente mee gegeven. Hij is op zendingsreis gegaan, heeft gemeenten gesticht en op de terugreis is hij er weer langs gegaan, bemoedigde ze bij het evangelie te blijven en dat zij door veel verdrukkingen heen het Koninkrijk zullen binnengaan. Wonderlijke, dat is alles wat hij te zeggen had, wel een heel bijzonder woord. Niemand gaat ooit het Koninkrijk binnen dan langs deze wegen van beproeving en verzoeking. Natuurlijk, er is in de natuur ook populierenhout wat ijlings opschiet, maar God houdt het in zijn rijk op

eikenbomen die door storm en wind gelouterd zijn.

Natuurlijk, er zijn in de wereld van de economie mensen die in drie dagen rijk zijn, de parvenu's, maar het blijft nooit lang, het worden nooit echt gedegen geslachten die de samenleving dienen met hun producten. En wijn die net geperst is schenk je niet direct, die heeft een rijpingstijd nodig. Goede wijn moet liggen. En hoe langer ze ligt hoe beter ze wordt. Er is zilver dat niet gelouterd is. Dat wordt zelden gevonden, maar het is dof. Helder zilver is door vuur gelouterd.

Messiaans geluk is geluk dat door een afstervingsproces is gegaan. Er waren enkele Grieken die graag Jezus eens wilden ontmoeten, dat lezen we in het evangelie in Johannes. Ze zien Jezus als een soort attractie, een man met diepe morele lessen, een wijze leider. Dan leert Jezus hen de grondwet van het Koninkrijk. Hij zegt: "Neem een graankorrel. Komt er ooit een halm en een aar uit als je die korrel aan zichzelf overlaat? Nooit. Je moet hem wel in de grond stoppen, dan komt er een stervensproces en daaruit komt de halm en de aar voort." Dat is het Koninkrijk, dat is het Messiaanse heil, het unieke waarmerk dat als een stempel staat op alle producten uit het Koninkrijk van God, de joods-christelijke heilsverwachting. Zeg me niet dat alle godsdiensten gelijk zijn. Deze grondwet is uniek voor het Messiaanse geluk, het moet door sterven heen. Soms zelfs sterven aan idealen en beloften waarvan je weet dat God ze gaf. Abraham stierf aan Isaäk, maar altijd weer met: "Laat het je geven, haal het niet naar je toe". "Wreek uzelf niet, geliefden", zegt de apostel later nog. "Laat los, eigen je niet toe wat je niet geschonken wordt."

Dat heeft David gedaan, dat heeft hij geleerd in een paar donkere woestijnjaren. Trouwens niet zonder vallen en opstaan. Maar Jezus Christus heeft het wel volgehouden, tot de bittere dood aan het kruis. Daar was helemaal niets meer te zien. Het Koninkrijk in zijn tegendeel. Hoe God ooit nog door die nacht een morgen zou kunnen doen gloren? En toch heeft God het gedaan. Hij heeft dat lijden aan het kruis genomen en voor ons allen van toepassing verklaard en gezegd: "Daar is die Ene gegaan voor jullie allen uit. Eigenlijk hoef je het ook zelf niet meer te doen, blijf in Hem, volg Hem, schuil bij Hem en Ik reken je zijn weg aan." Maar je krijgt er wel achteraf een echo van mee.
Net zoals David vooraf geroepen werd het geheim voor te leven van het Koninkrijk, zo worden wij daartoe geroepen achteraf. Zoals de catechismus zegt: 'gezalfd tot profeet, priester en koning, dat zijn wij'. Wij mogen het in ons eigen leven laten zien wat het betekent het je geluk te laten geven, en dat God ons door lijden heen wil leren los te laten wat niet uit Hem is, en dat wachten loont. Dat is de slotsom.
Dit deel van Davids geschiedenis is in onze tijd niet populair. Wij willen het geluk 'ready made', direct, hier en nu beschikbaar voor alle mensen, snel. Dat straalt de wereld van techniek en consumptie uit. We kunnen het maken, we maken het voor allen, we maken het hier en nu. Daarom slaan we dit hoofdstuk van David niet over. Want dit hoofdstuk gaat er lijnrecht tegen in. De Here God moet wel iets ongelooflijk groots in gedachten hebben, iets wat al het lijden rechtvaardigt. Zo wordt onze gedachte ten laatste heengetrokken naar dat ongelooflijke, wat in geen mensenhart is opgekomen, wat Hij voor ons bereid heeft en dat die woestijntijd rechtvaardigt.
Dat staat ook letterlijk zo in het evangelie: "Voorwaar, Ik zeg u", zegt Jezus in het evangelie: "er is niemand die huis of akker, broeder of zuster, vader of moeder heeft prijsgegeven om Mij of om het evangelie, of hij ontvangt honderdvoudig terug."
Nu vervolgingen en lijden, maar straks het eeuwige leven, wanneer Hij komt: alle dingen worden nieuw gemaakt, de wederoprichting van alle dingen.
We zullen het zien en terugdenken aan die woestijntijd. Dan zullen we denken: 'Ja, dit rechtvaardigt alles wat er aan voorafging'.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 24 oktober 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Alles wat U gezegd hebt is geweldig en heerlijk. Daarom onthoud ik alles wat ik van U hoor".
Psalm 119: 129 (vertaling Het Boek)

Schriftlezing: 1 Samuël 30

Tekst: 1 Samuël 30: 21-25 bij de beek Besor

- Liederen: lied 434 : 1,2 en 5
- psalm 100
- kinderlied 19 : elke morgen als ik wakker wordt
- kinderlied 16 :ben je groot of ben je klein
- lied 329 : 1 en 2
- psalm 72 : 1 en 4
- kinderlied 28 : alles wat adem heeft
- kinderlied brief van God de Vader:

Ik heb vandaag de kriebels, want ik ben zo blij als wat.
Wie heeft er ooit zo'n brief in zijn brievenbus gehad?
Een bijbel vol verhalen, soms moeilijk, soms apart.
Maar wat ik snap bewaar ik als een parel in mijn hart.

Refrein: Het is een brief van God de Vader, speciaal aan mij gericht. Post van God mijn Vader is het beste nieuwsbericht.
Post van God mijn Vader en ik lees hoeveel Hij van ons houdt.
Hij wil voor ons zorgen voor wie er helemaal op Hem vertrouwt.

Het is een lange brief waarin god met ons praten wil,
soms lees ik het hardop en soms een keertje stil.
Ik mag erop vertrouwen, dat Hij machtig is en trouw.
Mij Vader in de hemel houdt van mij maar ook van jou!

In deze bijzondere dienst werd het VakantieBijbelFeest afgesloten.

David, de man naar Gods hart (4)
'Post voor jou' was het thema van het VakantieBijbelFeest deze week. Daarmee werd natuurlijk de bijbel bedoeld. In ieder bijbelverhaal zit een persoonlijke boodschap van God ingepakt. Het is niet altijd gemakkelijk om dat uit te pakken. Maar bij de geschiedenis van David lukt dat wel. Het is net alsof wij pas door David heen goed leren begrijpen wie de Here Jezus voor ons wil zijn: een herder.
In deze dienst staan we er bij stil dat Jezus voor ons een koning is met een hart voor allen. Juist ook voor hen die om welke reden ook 'bij het pakgoed achterblijven', dat wil zeggen een bijrol vervullen. In ieder geval, zo voelen zij dat. Ze waren te moe om verder door te gaan. Een koning naar het hart van God draagt sterk en zwak, energieken en vermoeiden. Hij trekt erbij wie zich aan de rand voelen staan en doet het gelijk op delen in de 'buit'.
'Bij de beek Besor' is voor deze keer een mooi slot van Zijn brief.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Ik ken een mevrouw, die, als ze brieven naar andere mensen schrijft, altijd eindigt met een heel apart slot. Normaal zetten wij onder een brief: hartelijke groeten, of veel liefs, of als de verhouding wat stijver is: hoogachtend. Deze mevrouw zette altijd onder haar brief: bij de beek Besor, en dan haar naam. Dat zette iedereen aan het denken. Als we het verhaal uit de bijbel niet gehoord hadden zouden we denken: bij de beek Besor, wat betekent dat nu toch? Maar nu weten we het al. Daarmee bracht die vrouw het gevoel tot uitdrukking van: 'ach, eigenlijk ben ik maar een achterblijver, iemand die op de spulletjes past, iemand die uit de verte meeleeft. Maar verder, ik heb de kracht niet om in alle dingen zo actief te zijn en mee op te trekken, misschien hoor ik er wel niet bij'.

Ik denk dat de wereld vol is van zulke mensen die denken: 'ach, ik speel helemaal geen belangrijke rol in het leven', of: 'ik? Ze spreken zo vaak over gaven, en over de gaven van de Geest, nou ik heb er geen een'. Of: 'ik mis de moed', of: 'ik ben gewoon moe en ik kom niet mee. Ik zie wel al die drukke mensen, in de politiek of vooraan in de kerk, en op de voorpagina van de krant, maar ik kan het gewoon niet opbrengen.
Op die mensen valt nu hier in 1 Samuël 30 aan het slot van dit verhaal alle aandacht. Het is bijna het laatste moment voordat David koning wordt. In het volgende hoofdstuk lezen we hoe Saul sneuvelt, en in het hoofdstuk daarop, 2 Samuël 1, dat David koning wordt.
Het is dus de laatste drempel die David over moet om die hoge rol, die hoge functie te kunnen gaan vervullen om koning te zijn over Israël. God leert hem hier een laatste les en daar zit dus een vraag in: Hoe zal David met deze mensen omgaan?

We hebben al gelezen hoe Amalek met zulke mensen omging. Want op die tocht door de woestijn toen ze achter de bende aanzaten lag daar die ene man op de grond en ze dachten dat hij dood was, zo slecht was hij er aan toe. Uitgedroogd en uitgehongerd. Zo ging Amalek met zijn zwakken om. Hij was een Egyptische slaaf, vertelde hij later, van een Amalekitische heer. Ze hadden hem gedumpt toen hij geen kracht meer had en lieten hem aan de kant van de woestijn dood gaan. Nu komt het er op aan wat David gaat doen. Het wordt spannend in het verhaal als David bij de beek Besor terugkeert. Eerst is er stilte. Normaal vragen de achterblijvende mannen: "Hoe is het gegaan in de strijd?" Ze hadden al gehoord hoe er koeien blaatten en kinderstemmen klonken, ze wisten dus dat het succesvol was, maar normaal verwacht je dat ze vragen: "Hoe is het gegaan, hoe is het met jullie?" Maar ze durven het niet te vragen. David kan dat zo goed begrijpen omdat hij ook zo'n achterblijver was. Hij moest op de schapen passen toen Israël uittrok om tegen Goliath te vechten. Toen was hij ook een keer zo brutaal om te vragen: "Hoe gaat het met jullie?" En u weet wel hoe zijn oudste broer Eliab daarop reageerde: "Wat? Waar bemoei jij je mee? Moet jij niet op de schapen passen?" Dat voelde bij David of hij een bak koud water over zijn hoofd kreeg. Ineens proef je hier hoe David wijs is geworden, hoe hij geleerd heeft uit zijn eigen ervaringen, hoe hij ineens beseft: ik kan begrijpen waarom ze dat niet durven vragen. Dus David vraagt het aan hen en daar zit iets in van: "Hoe gaat het met jullie? Het moet ook niet makkelijk geweest zijn om daar maar te zitten en niet mee te mogen doen? Je uitgeschakeld te voelen, er niet bij te horen, moeilijk is dat. Hoe hebben jullie dat gehad met elkaar?" Dat is al genoeg om de botteriken uit Davids achterban te doen denken: Wat gaat hij nu doen? Hij zal toch niet…?" Want het laatste wat zij willen is delen met die tweehonderd achterblijvers bij de beek. Ze komen er direct tussen met hun vlijmende stemmen: "Nee, nee, niet delen!" Ze kunnen hun vrouwen en kinderen terugkrijgen, die zijn van hen natuurlijk, maar voor de rest: wegwezen." Dat staat er letterlijk: "Jullie? Wegwezen!" Dan zie je David zoals hij daar staat als de Messiaanse koning, want dat is een koning die net anders is dan een gewone koning. Een gewone koning probeert de krachtigen rondom zich heen te verzamelen en geeft een lintje aan de sterken, maar de Messiaanse koning heeft een hart voor de zwakken, we zongen dat in psalm 72: God heeft een hart voor armen en een hart voor de zwakken.

Zo zie je hier David in -zou je kunnen zeggen- zijn laatste examen voordat hij koning mag worden. God stelt hem op de laatste proef. "Zou hij het doen?" En ja, David -en dat is ook genade van God, dat zat niet zozeer in David zelf, dat heeft hij ook van God geleerd-, hij doorstaat de proef. Hij zegt: "Nee, zo gaat het in Israël niet toe. Degenen die bij het pakgoed zitten zullen gelijk op delen met degenen die vooraan stonden in de strijd." Dan maakt hij dat tot een inzetting in Israël en dat is door de eeuwen heen zo gebleven. Als Israël ten strijde trok deelde heel het volk in de opbrengst en de winst van de strijd als die er was. Degenen die thuis waren en daar een rol vervulden, degenen die een bijrol hadden, degenen die een hoofdrol vervulden en vooraan liepen aan het front, allemaal deelden ze gelijk op.
Dat is nu het geheim van David, het geheim van de Messiaanse koning. Het bijzondere ligt nu juist hierin -daarom noem ik hem ook Messiaanse koning- daarin is hij een afspiegeling van Jezus. Een voorafschaduwing, zeggen wij. Want als je kijkt naar de grootste koning van alle koningen, dat is Jezus Christus. Als Hij verschijnt op aarde dan let Hij op een man als Zacheüs, iemand met een strafblad die in een boom wegkruipt. Juist die man haalt Hij erbij. Jezus let op de kinderen en op de melaatsen, Hij zit mee aan tafel bij hoeren en tollenaars. Dat lezen we van de Here Jezus, zo heeft Hij als de Messiaanse koning zwak en sterk, jong en oud, energiek en krachteloos, rijk en arm, begaafd en onbegaafd, Hij heeft ze allemaal aangesproken en bij elkaar gebonden in die ene gemeente die wij mogen zijn.

Ik begon met het verhaal van die vrouw die onder haar brieven schreef: bij de beek Besor. Het is alsof de Here God onder de brief, de boodschap die Hij ons gegeven heeft, zelf ook gezet heeft: Let op die beek Besor! Je moet zelf ook de genade die Ik aan jullie gegeven heb en de liefde die ik in jullie investeer, doorgeven, en royaal doorgeven. Allen horen erbij, en we trekken samen op.

Dat is het verhaal van David bij de beek Besor. Ik zei al het is als het ware een laatste 'testcase' een laatste proef. Als David dit goed gedaan heeft doet de Here God de deur open naar het koningschap. Zo belangrijk is het dus dat wij als gemeente in de navolging van Christus, -zoals koning David dat deed voor Jezus uit- die gestalte dragen en altijd weer een hart hebben voor iemand die het gewoon niet meer kan opbrengen, of die denkt: ik hoor er niet bij, of: ik heb geen gaven. Dan halen wij in de gemeente hen erbij, zoals wij zelf, als we zo denken, door hen erbij gehaald worden. Zo worden we één gemeente die lijkt op de Here Jezus.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 7 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Gij kroont het jaar van uw goedheid" Psalm 65: 12

Schriftlezing: 2 Samuël 5: 1-5 en 2 Samuël 7: 1-20

Tekst: 2 Samuël 7: 18 en 19: 'en dit was nog te weinig in Uw ogen'

- Liederen: lied 225
- psalm 65 : 1, 5 en 6
- lied 302
- kinderlied 162
- psalm 132 : 1, 2, 8, 9 en 10
- lied 288 : 1 t/m 5
- lied 426 : 1 en 2
- lied 456 : 3

David, de man naar Gods hart (5)
Met het eerste hoofdstuk van het tweede boek van Samuël begint de geschiedenis van de verhoging van David, de man naar Gods hart tot koning David. Na Sauls dood en een periode van verwarring en soms regelrechte burgeroorlog wordt David de koning van het ene ongedeelde Rijk van Israël. In Jeruzalem. Maar wat is een rijk, een hoofdstad als Jeruzalem zonder tempel? David wil Hem een huis bouwen, permanent in het centrum van zijn macht binnenhalen. In Gods reactie komen de diepste bedoelingen van zijn plan openbaar. Niet David bouwt Hem, Hij bouwt David een huis. En David antwoordt in verwondering. Hoe is het mogelijk? Dat U mij hiertoe verwaardigt! Zelfs het mooiste wat U mij gaf valt in het niet bij wat U mij geven gaat: het vrederijk! U hebt de beste wijn voor het laatst bewaard!
Vier wijsheden uit 2 Samuël 7 met het oog op de dankstond van vanmorgen:
1. Op het hoogtepunt van bijval en roem je afhankelijkheid beseffen.
2. Wat wij niet doen voor God is vaak belangrijker dan wat wij wel doen.
3. Dankstond: in plaats van: wat doe ik voor Hem (3e persoon): ik ben verwonderd wat U gedaan hebt voor mij!
4. Er zijn maar twee tragedies in deze wereld. De ene is: niet te krijgen wat je graag wilt, de andere is het wel te krijgen (Oscar Wilde)

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Het is vandaag dankstond voor gewas en arbeid, de laatste dankstond van de eeuw, de laatste van een millennium. Het is een moment om even stil te staan en stil te worden. Psalm 65: U komt stilheid toe, zoals we begonnen. Deuteronomium 8: Gods weldaden vragen om dankbaarheid. God danken voor al wat Hij gemaakt en gegeven heeft, daarvoor hebben we deze morgendienst in het bijzonder bestemd.
Maar niet iedereen kan dat. Als ik zou wonen aan de oostkust van India, na de ongelooflijke orkaan die daar is losgebroken, zou ik het dan nog kunnen, dankstond hebben? En als ik denk aan de ouders van het vermoorde meisje Sabine Janson, zou ik het dan kunnen? Of die grootmoeder die deze week hoorde dat haar kleindochter leukemie heeft? Wie er de eeuw bij wil betrekken zal toch ook aan Hiroshima moeten denken en aan Auschwitz, aan twee weredloorlogen. Hoe kunnen we eigenlijk de dankstond zo ingaat dat iedereen mee kan doen? Ook de treurenden, ook de wanhopigen, ook de rouwdragenden? Dat kan eigenlijk niet.

Dat kan eigenlijk alleen bij het licht van het evangelie. Deze morgen springt dat evangelie er uit in het hoofdstuk 2 Samuël 7, hoogtepunt van de geschiedenis van David. Dat helpt ons en zal ons helpen om iedereen mee te laten doen. De treurende die terugziet op een groot verdriet, en degene die juist het meest wezenlijke missen. In dit hoofdstuk kijken we de Here God zelf in het hart als Hij tegen David zegt: "Jij bent nu wel tot je rust gekomen, jij hebt het nu wel fijn in je mooie cederen paleis, jij bent wel aan een dankstond toe, maar Ik nog niet."

Dat is het bijzondere van dit hoofdstuk. God zegt: "Ik ben nog lang niet klaar.
Ik moet nog veel verder en Ik trek verder en Ik blijf in een tentkleed totdat mijn beloften zich vervullen tot het einde der aarde." Daar spreekt dit hoofdstuk van. Het mooie van David is dat hij er zich direct door laat aanspreken, hij wordt er helemaal blij van. Verborgen afwijzing in Gods woord lijkt hij nauwelijks te horen en zijn danklied wordt

verdiept. Dat zou ik vanmorgen ook willen, dat ons dankgebed een Messiaanse kleur, een Messiaanse diepte krijgt. Dat moet gebeuren als we dit hoofdstuk zo met elkaar doorlezen.

Ik zei al: het is een hoogtepunt uit Davids geschiedenis, de cyclus van veertig hoofdstukken over Davids leven. We lazen in 2 Samuël 5: David is koning geworden en heeft veertig jaar geregeerd. Het zijn sprekende getallen. David was 30 jaar, net zo oud als Jezus toen die zijn werk begon, en het getal veertig ziet op voorlopigheid in de bijbel. David: aanloop tot het eigenlijke.
Het eerste wat David doet als hij koning is en gekroond wordt over heel Israël is niet zijn centrum zoeken in Samaria of in Hebron, maar in het midden, in het hart, in Jeruzalem, stad van vrede, stad van David. Door David uitgekozen om aldaar te wonen, rond de berg Sion. Als dat gebeurd is verdrijft David de vijanden, de Filistijnen. Daarna is zijn eerste vredesdaad dat hij de ark van het verbond Jeruzalem binnenbrengt. Daarin zit gelijk een belijdenis. Zijn stad en zijn rijk willen dienstbaar zijn aan het heilsplan van God. David nodigt God uit om in hun midden te komen. Pas als de Here in hun midden is dan wil hij verder.

Maar dan komt hoofdstuk 7, dat gaat één stap verder. Eigenlijk lezen we in dit hoofdstuk dat David de Here wil vastleggen, Hem een huis bouwen, een tempel.
Ik was pas in het British Museum in Londen en daar stond een grote zuil die koning Nebukadnezar had opgericht met precies diezelfde tekst: 'ik heb u mijn god een tempel gebouwd'. Dat deden de groten der aarde voor hun god zodat die definitief in hun midden was. Toen David zijn intrek genomen had in zijn paleis, was gesetteld, de Here hem rust had gegeven van al zijn vijanden, toen dacht hij op dankdag 1990 voor Christus: 'Moet je zien, ik woon in een prachtig paleis terwijl de ark van God onder een tentkleed staat. Dat lijkt nergens op: ik wil Hem een huis bouwen.' Hij legt zijn voornemen voor aan de profeet Nathan en die zegt: "Man, doe wat je hart je ingeeft, de Heer is met je". Daar zie je dat ook profeten wel eens voorbarig spreken, want echt de Here erom vragen had hij niet gedaan. Zo gebeurt het dat de Here 's nachts de profeet Nathan corrigeert. Nu moet je wel letten op de accenten in dit hoofdstuk, als je die mist mis je alles.
God zegt tegen Nathan: "Ga naar David en zeg hem: 'zou jij voor Mij een huis bouwen? Lieve man, het is precies omgekeerd! Niet jij zult Mij maar Ik zal jou een huis bouwen! Zo ligt het. Bovendien -en hier zit dat vleugje kritiek dat heel diep gaat trouwens-, heb Ik ooit aan Israël gevraagd Mij een huis te bouwen van cederhout? Heb Ik ooit gezegd dat dát moest? Van de dag af dat ik jullie uit Egypte heb gered ben Ik toch altijd mee opgetrokken in een tent?" Moet je nagaan, dat zegt de God van hemel en aarde, Hij trekt met zijn volk op in een tent, Hij is een 'backpacker', een zwerver, verborgen in een tent en alleen blij als Hij gedragen wordt op mensenschouders en in beweging is, altijd in beweging blijft en alleen zo wil Hij in ons midden zijn.

Zodra zijn knecht David Hem ook maar een moment wil settelen, -want er zit in tempelbouw toch iets van God inbouwen in mijn stad, in het centrum van mijn macht-, zodra David daar aanstalten toe maakt trekt God zich terug. Hij laat zich niet inbouwen als een stukje van ons maar Hij blijft in beweging in grote bewogenheid. Hij doet precies het omgekeerde, Hij gaat mensen inbouwen in zijn plan. Die ommekeer in dit hoofdstuk heeft me diep geraakt. David krijgt te horen: 'niet jij zult Mij, maar Ik zal jou een huis bouwen. Daar zit een zinspeling in, zowel in het Hebreeuws als in het Nederlands. Als we het hebben over het 'huis van Oranje' dan denken we ook niet aan een echt huis, maar aan de dynastie, aan een generatie van mensen., terwijl het woord 'huis' ook voor een echt huis kan worden gebruikt. Zo maakt de Here God hier een zinspeling. Hij zegt: Ik heb je achter de schapen vandaan gehaald, dat heb Ik gedaan, Ik heb je gezalfd tot koning, dat heb Ik gedaan, Ik gaf je de overwinning op je vijanden, dat heb Ik gedaan, Ik heb je deze plek gegeven om veilig te wonen, en nu zou jij mij een huis bouwen? De Here kondigt u aan: Hij zal jou een huis bouwen. Ik maak jou voorvader van een Messiaanse dynastie en die zal voor immer bestendig zijn. En de profeten die hier op voorgebouwd hebben, Ezechiël: alle volkeren zullen daar, in die boom van het Godsrijk van David en zijn dynastie zich nestelen; en Jesaja met zijn visioen van vrede, het lam dat bij de leeuw zal vertoeven. Micha met zijn profetie van h et Vrederijk, ze zitten allemaal hierin. Dat is het waar God op doelt als Hij zegt: "Daarvoor wil Ik jou gaan gebruiken". Ik vind het heel bijzonder dat hier die ommekeer plaatsvindt. God heeft eigenlijk nooit in een tempel willen wonen. Als je het boek Openbaring leest, helemaal aan het slot, dan zou je denken: 'dan zal God in een tempel gaan wonen: Openbaring 21: 'zie, de tent van God is bij de mensen en Hij zal bij hen wonen en een tempel zal aldaar niet zijn. Want de Here God zelf is hun tempel en het Lam'.

Eigenlijk heeft Salomo dat wel beseft toen hij later een tempel bouwde en zei: "Here God, zelfs de hemel der hemelen kan U niet bevatten." Daar zit dat zelfde in. Zou God echt onder mensen wonen in een huis van mensenhanden?
Gods belofte reikt eindeloos verder, dat is eigenlijk wat je hier leest, tot ze in Bethlehem is vervuld. Wie horen we zeggen: 'Breek deze tempel af en Ik zal hem in drie dagen weer opbouwen? En zie, dit is mijn lichaam, voor u

gebroken'.
Zó wil God bij de mensen zijn. In zijn Zoon Jezus Christus. Voor dát huis schakelt Hij David en heel zijn nageslacht in.

Tot vandaag blijft die wondere omkering. We herkennen ons best wel in David. We willen ook niets liever dan met David de Here een huis bouwen. Als ik het wat gemeen wil zeggen: 'Wij hebben ook de neiging om God in onze machtscentra in te bouwen.' Op de rand van de gulden staat nog steeds: God met ons. Dat is in het werk in de gemeente, in onze vroomheid, niet minder zo. We willen de Here een huis bouwen, we willen het Hem doen, we noemen het dan gemeenteopbouw. Het is heel mooi dat God tegen David zegt: "Het is goed dat dát verlangen in uw hart is. Opvallend dat God dat zegt. Dat lezen we in Kronieken, op de parallelplaats. Daar begint God met tegen David te zeggen: "Het is goed dat dát verlangen in uw hart is, alleen, je denkt veel te gering van Mij!" Dat is wat de Here hier zegt. "Alsof jullie Mij een huis zouden moeten bouwen! Nee, Ik bouw jullie in mijn huis, en daarvoor ben Ik in beweging." De tabernakel, een tent. Dat typeert het het beste. "Laat Mij zó maar met jullie mee optrekken in plaats dat Ik me door jullie laat inmetselen."

Dat noem ik nu evangelie. "Niet u hebt Mij, maar Ik heb jullie geroepen om heen te gaan en vrucht te dragen", zegt Jezus later in Johannes 14. De bekende filosoof Pascal trekt daar de enige conclusie uit die mogelijk is. Hij zegt: "Als jullie Hem zoeken, je zou hem nooit vinden als Hij jullie niet allang eerst gevonden had."

Eigenlijk begint hier de echte dankstond. Er wordt ons iets ontnomen, de droom van onze eigen grootheid, de tempels die wij voor God willen bouwen. Soms doet het zeer om een droom niet in vervulling te zien gaan. Maar er staat zoveel tegenover. Hij bergt ons in zijn tent! Hij heeft ons, jou en mij tot zijn zonen en dochters aangenomen. Wij mogen deel zijn van zijn gezin. Is dat niet veel groter wonder? Daarvan kun je zingen als je rijk bent en als je arm bent. Daarvan kun je zingen als je een jaar hebt van welvaart en als je een jaar hebt waarin je alles ontvallen is. Dan kan je hiervan blijven zingen: 'Hij maakt je tot een steen in zijn huis.' Daarvan is Jezus de hoeksteen en David de voorvader, de voorafschaduwing. Dat is een veel grotere genade.
Ik hoor hier al iets van wat Paulus later onder woorden brengt wanneer hij God bidt en de Here hem antwoordt: "Laat mijn genade je genoeg zijn". Uiteindelijk is dat alleen de basis voor een verdiept dankgebed.

Dat gaan we aan het slot dan ook lezen. Wanneer David dit gehoord heeft gaat hij met die profetie in zijn hart naar de tabernakel. Hij gaat daar zitten voor het aangezicht van God. Dat is het eerste: je moet er voor gaan zitten. Dan het tweede. Hij zegt: "Wie ben ik en wat is mijn huis Heer, dat U ons tot hiertoe geleid hebt?" Na zitten komt zien. Tenslotte het derde: verwondering. "Zelfs al het mooiste wat ik gekregen heb was nog te weinig in uw ogen. Daarom hebt U gesproken over de verre toekomst van komende geslachten".
Die slotzin is misschien wat moeilijk, die wordt ook verschillend vertaald. In de NBG- vertaling staat: 'dit is de wet thora voor de mens'. Ik hou het daar maar bij. Dit is Gods vaderlijke onderwijzing voor allen.

Die drie momenten mogen ons helpen als we ons meer concentreren op de dankstond.

1. Toen zette David zich neer…
Daar begint het. Watchman Nee, de bekende Chinese christen heeft een klein boekje geschreven over de Efezenbrief: sit, walk, stand. Het begint met zitten, dan pas wandelen en dan standhouden. Alle geestelijk leven begint bij zitten, rusten, me laten dragen voor het aangezicht van God. Want alleen daar lukt dat. Echt stil worden kun je alleen voor het aangezicht van God. Dan ga je beseffen wat er aan al je werk en al je inspanning vooraf gegaan is. Zo stel ik me David voor: tot rust gekomen. Dat staat in vers 1, maar in vers 18 wordt verteld hoe hij zijn eigenlijke rust vindt, dat is als hij zich mag laten tergvallen op die eeuwige verbondsbelofte, aan David gegeven via Nathan, als God zegt: "Ik zal u een huis bouwen." Dan rust hij met heel zijn leven.

2. Dan ziet hij het. Dan zegt hij: "Wie ben ik dat Gij mij hiertoe gebracht hebt?"
Ineens beseft hij dat achter die zalving en achter die vernedering door Saul en de overwinning op Goliath en die strijd met de Filistijnen, in hoogte en diepte was God het die hem hiertoe gebracht heeft.
Dat is de kern van iedere dankstond. Echt danken is zeggen: "Heer, U was het die mij in hoogtepunten en dieptepunten tot hiertoe geleid hebt. Er waren arme en rijke momenten maar zie, hier ben ik. Ik dank U ervoor. Voor mijn eten, voor mijn geld, het was een gave van U. Mijn wonen, mijn vriendenkring, ze kwamen van U. Mijn levensloop en de keuzes die ik maakte, de dingen die mij overkwamen, dwars door alles heen was U het die me tot hiertoe leidde, dit is alles geschonken. Ik ervaar daarin toch Uw hand die me tot hiertoe bracht.

3. Het derde vind ik zeker het hoogtepunt. Dan zegt David: "Dat alles was nog te weinig in Uw ogen." Eigenlijk

staat er het woord 'klein'. Te gering voor U. Let eens op h et bijzondere van deze uitspraak. Hier staat een man op het toppunt van zijn roem. Door grote diepten heen is hij gekomen tot koning van een groot rijk, een verenigd koninkrijk. Hij beschikt over een enorme macht en een enorme rijkdom. Als je een lijst zou maken van de rijkste mannen van het land in die tijd, dan stond hij absoluut bovenaan. Hij kan doen en laten wat hij wil. En wat zegt hij? "Heer, als ik dit hoor wat het profetisch woord mij heeft beloofd dan is alles wat ik heb maar 'peanuts', niks voor U. Alles wat ik heb en ben valt in het niet vergeleken bij wat U belooft met het oog op de toekomst, voor latere tijden. Dit huis is niets vergeleken met het huis wat komt, het vrederijk, de troon der gerechtigheid die daar eeuwig zal staan, de Messiaanse heilstijd. Die staat hem zo groot voor ogen dat zijn eigen schatten daarbij in het niet vallen." Dat is de 'thora voor adam' staat er dan als laatste moeilijke zin. Vaderlijke liefdevolle onderwijzing voor heel de mensheid.

Wat u ook heeft ontvangen dit jaar als u terugkijkt, tel je zegeningen. Een geslaagd examen, reden om dankbaar te zijn, ga er even bij zitten en zie het in dat de Here je tot hiertoe gebracht heeft. Zo kun je dat aanvullen. Goede zaken, een goed pensioen, eten en drinken, een promotie, een nieuw huis, gezinsuitbreiding: "Heer, U was het die mij, ons, hiertoe gebracht heeft." Maar nog wonderlijker is het dat dit nog te gering is in Uw ogen." Ieder ding op zichzelf is als het er op aan komt alleen nog maar een smaakmaker. Probeer er zo eens tegen aan te kijken. Het is nog maar een smaakmaker van iets veel groter dat nog komt.

Op de dankstond zeggen we met Jacqueline van der Waals:
Als zo reeds de portalen zijn, hoe zullen dan de zalen zijn?
Iedere zegening die de Here ons geeft staat in hoger licht, heeft dus heenwijzende kracht. Eigenlijk is iedere goede maaltijd een kier in de deur die toegang geeft tot de zaal waar God al bezig is het grote feest te bereiden van de bruiloft van het Lam. Dat vind ik het mooiste van een dankstond: zo onze zegeningen tellen met het oog op de grootste Zegen die nog uitstaat en die het evangelie ons belooft. Daar kan iedereen in meedoen want wij allen, of we een slecht of een goed jaar achter ons hadden, ons leven is overschaduwd door die grote belofte: 'Eens komt de grote zomer, waarin zich 't hart verblijdt'.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 14 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Barmhartigheid roemt tegen het oordeel" Jakobus 2:13

Schriftlezing: 2 Samuël 11: 1 - 12: 7

Tekst: 2 Samuël 12: 7 Gij zijt die man!

- Liederen: lied 318 : 1, 2 en 10
- psalm 5 : 1, 2 en 3
- psalm 32 : 1, 2 en 3
- kinderlied 25
- lied 360
- psalm 51 : 4 en 5
- lied 365
- psalm 130 : 3 en 4

David, de man naar Gods hart?! (6)

In dit gedeelte van de geschiedenis van David komt de vraag naar voren of David hier niet heel die mooie typering verspeeld heeft die Samuël hem (1 Samuël 13: 14) gegeven had: deze David een man naar Gods hart? Toch heb ik in het opschrift na het vraagteken ook een uitroepteken gezet. Daarmee zijn wij midden in het vervolgverhaal beland, waarin Nathan een sleutelrol speelt. Hij brengt David tot inkeer. Hoe moeilijk is dat als je helemaal bent ingesponnen in het kwaad!
Wij zien in de verkondiging hoe Nathan dat doet en ook hoe machtig de uitwerking is van die inkeer naar Gods wil. Een man, een vrouw zijn naar het hart van God, dat kan alleen door genade, die niet vanzelf spreekt. Bij de avondmaalsviering staat daarom dan ook vooral de vergeving centraal!

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Een zeer bijzondere geschiedenis, van David en Bathseba, wat David gedaan heeft, van Uriah. We kennen het verhaal van jongs af aan. Maar het moet ons toch steeds weer verwonderen dat de grote koning David, naar wie door de eeuwen heen de koningen genoemd zijn: zonen van David, waar later in het Nieuwe Testament Jezus de Zoon van David genoemd is, dat hij ons hier zo wordt voorgesteld. Als er ooit duidelijk is dat de Schrift er niet op uit is om mensen op een voetstuk te zetten, dan toch wel hier, waar een volk in haar toch ook gelijkertijd nationale geschiedenis hier deze toch wel kroniekscandaleuze vertelt van de eigen grote koning David.

Wat mij toen ik deze geschiedenis las en herlas wel het diepste heeft getroffen is dat bij dat bezoek van Nathan dat regelrechte woord van Nathan aan David: gij zijt die man!
Pas op dat moment, meer dan een jaar later, breekt bij David door wat hij eigenlijk gedaan heeft. Hoe moeilijk is het om tot inkeer te komen. We hebben gelezen hoe omzichtig Nathan te werk ging. Hij komt binnen in het paleis en legt een zaak aan David voor.
Nathan komt bij de koning, de rechter, met een moeilijk geval. Hij vertelt het verhaal. Als David zich geheel argeloos openstelt komt Nathan daarmee tegelijkertijd op kousenvoeten heel dichtbij met zijn verhaal. Want het is een spiegelverhaal. Als David het hoort en zich helemaal heeft ingeleefd en Nathan vertelt wat die rijke eigenlijk heeft uitgevoerd, daarbij benadrukt dat de rijke zelf meer dan genoeg schapen en runderen had, maar toen een reiziger kwam moest hij dat ene ooilam van zijn buurman hebben, dat bij hem op schoot lag, zo was hij er aan gehecht. De rijke man heeft dát lam genomen, geslacht en aan de reiziger voorgezet. Als David dat hoort wordt hij woedend en zegt: "Wat? Die man…?"
Twee dingen vallen in de reactie van David op. Het eerste is dat hij overreageert: "Wat, die man is een kind des doods!" Je zou willen zeggen: 'rustig, het is hier alleen maar een diefstal, wel een hele gemene, maar staat daar de doodstraf op?' Maar David reageert zo fel, -dat begrijpen we na het vorige hoofdstuk-, omdat bij hemzelf dat andere broedt. Hij gaat onbewust tekeer tegen zijn eigen kwaad.
Dat gaat ons allemaal precies zo. Als je zoon in een bepaalde zwakte op jezelf lijkt ben je veel strenger tegen hem dan tegen je andere kinderen. Eigenlijk straf je dan in hem jezelf. Dat zie je hier bij David ook gebeuren. Hij overreageert: 'Die man is de dood schuldig!'

Het tweede dat me diep ontroert in Davids reactie is dat als hij zegt: 'om wat hij gedaan heeft en geen mededogen

bewezen heeft is hij de dood schuldig.' In dat kleine zinnetje zet hij neer wat zijn eigenlijke kwaad is geweest: dat hij geen mededogen getoond heeft. Die arme was weerloos, en tegelijk was het ooilam het liefste wat hij had. Ergens weet David dat zijn misdrijf nog veel verder ging, want hij heeft niet alleen het ooilam genomen maar ook nog de buurman om zeep gebracht.
Als David dat gezegd heeft: 'omdat hij geen mededogen getoond heeft', zegt Nathan: "Maar jíj bent die man!". Dan breekt de inkeer bij David door en dat is ook het moment waarop hij psalm 51 gemaakt heeft. Hier staat het maar met één zin: 'ik heb gezondigd voor U', maar in psalm 51 staat dat met hele duidelijke bewoordingen: 'wees mij genadig, o God, want tegen U, tegen U alleen -alle mensen vallen hier even weg, hij komt naakt voor God-, heb ik gezondigd, mijn zonde staat bestendig voor me. Ik heb gedaan wat kwaad was in Uw ogen.' Hij windt er geen enkel doekje meer omheen, hij legt het allemaal open en bloot voor het aangezicht van God. Zo gaat hij ermee, op genade, naar God toe.

Deze geschiedenis, van Davids zonde en Nathans parabel, de gelijkenis, en Davids inkeer, vieren wij deze zondag het Avondmaal.
Ik zei al, wat me het meest getroffen heeft is dat hoogstpersoonlijke, dat Nathan zegt: "gij zijt die man!" En dat de Here wil dat het voor zijn aangezicht bij iedereen van ons persoonlijk wordt. We kunnen ook vandaag bij de viering van het Avondmaal heel glad gepolijst alle dingen meevieren, je gaat mee met de stroom. Maar dan vieren we het niet goed. Wat de Here wil is dat we uit deze geschiedenis van David horen hoe belangrijk die inkeer is, die persoonlijke inkeer, verootmoediging. Er wordt ons ook verteld waarom dat zo moeilijk is. Maar bovenal hoe ontzaglijk veel dat belooft. Dat zijn de drie momenten die ik uit deze geschiedenis wil belichten.
Hoe belangrijk het is, hoe moeilijk, maar ook hoe veelbelovend. Want de gemeenschap met God wordt alleen hersteld langs de weg van persoonlijke inkeer.

Eerst: hoe belangrijk het is om door het profetisch woord gearresteerd te worden. Want het is een soort arrestatie: "jij bent die man…" zegt Nathan, en hij grijpt David aan. Eigenlijk is dat het wonder van de bijbel als we die lezen, van de verkondiging als we die horen en geven, van de Avondmaalsviering als we die meemaken. Eigenlijk staat daarachter steeds weer opnieuw God die heel persoonlijk ieder van ons wil aanspreken en aanraken.
Nathan zei tegen David: "jij bent die man…". Hij houdt hem dus niet in algemene bewoordingen voor dat alle mensen zondaren zijn en dat we allemaal schuldig staan tegenover God en dat we in het verbond van genade zijn opgenomen enz. enz. Als het zo was gegaan had David vroom geknikt en gedacht: 'dat is een goeie preek van Nathan', en hij had de liturgie die zondag prima meebeleefd. Maar Nathan dringt door tot het hart, tot de persoon van David, hij wil hem zélf. Dát ontroert me, dat God zo ver wil gaan dat Hij niet rust voordat Hij ieder van ons persoonlijk voor de draad heeft.

De reformator Calvijn zei eens, -daar begon hij zelfs zijn boek 'de Institutie' mee-: "Je kan God niet kennen als je jezelf niet kent". Hij zei, dat mag je ook omkeren: "Je kunt jezelf niet kennen als je God niet kent. Die twee gaan onlosmakelijk samen." Daarom gaat de Here in het contact met ons ook zeer persoonlijk te werk. Hij vraagt van ons op een zondag als deze dat we gewoon heel persoonlijk met ons leven voor God komen en dat we zeggen: "Heer, mijn leven is een open boek voor U, laat me zien wat mij ten diepste bewoog en breng me weer opnieuw, ieder op eigen wijze, tot die zekerheid van Uw genade voor mij persoonlijk."

Misschien denkt u: 'ik merk van dat persoonlijke helemaal niets.' Maar dat komt omdat het zo oneindig moeilijk is om tot ons door te dringen. Dat is een punt wat in dit hele verhaal duidelijk spreekt. Dat komt omdat we allemaal ingepalmd, ingesponnen worden door dat raadselachtig karakter van het kwaad, van de zonde. We zien dat hier bij David als het ware in vlammende lijnen voor onze ogen geschilderd. Ik kan zo wel zeven tentakels beschrijven van die inktvis die de zonde is en waarmee we worden ingesponnen. Bij iedereen weer op eigen wijze maar hier bij David zien we die verstikkende macht wel heel in het bijzonder als we terugkijken naar dat hoofdstuk 11.

Als je zo nagaat hoe de zonde ons inpalmt krijg je hier een modelgeschiedenis. Als je ooit wilt weten hoe dat werkt, lees die geschiedenis dan nog eens rustig door.
Het begint eigenlijk heel ontwapenend. Het eerste wat opvalt, dat David thuis zit, wordt in hele kleine trekjes verteld. Dat is heel abnormaal dat David, de vorst van Israël die altijd vooroptrok bij het leger, nu thuiszit. Zijn rustbed wordt genoemd. Wat is er met David aan de hand? Hij laat zijn manschappen gaan in de tijd dat alle koningen ten strijde trekken, -wat een tijd, denk ik dan, maar zo gebeurde dat toen-, blijft zelf thuis en ligt op zijn rustbed. Het is het moment van vrije tijd, hij is ontspannen en tegelijkertijd borrelt daar dan ook de verveling omhoog. Dat is de voedingsbodem die geschetst wordt bij wat David dan overkomt. Ledigheid is des duivels oorkussen, wordt gezegd.
Als hij zo 's avonds op zijn rustbed ligt gaat hij in verveling het balkon op, zoals wij 's avonds de televisie aanzetten.

Dan, lezen we, kijkt hij van zijn balkon af naar beneden en ziet hij vanaf het dak Bathseba bezig zich te baden. David zal verwonderd hebben staan kijken, er staat nog bij: die vrouw was zeer schoon van uiterlijk'. Natuurlijk, David zal daarbij gedacht hebben: 'dat is een puur scheppingswerk van God!' Dan gaat het iets verder. Er worden heel in het verborgene keuzes gemaakt. Hij krijgt nog waarschuwingen want als hij vraagt: "Wie is die vrouw daar?", dan zeggen zijn knechts erbij -dat moet je even proeven, want normaal zeg je dan: dat is er één van…, de dochter van die en die"-: "Dat is de dochter van die en die, getrouwd met Uria." Daarmee zeggen ze: 'die deur zit eigenlijk op slot'. Maar David gaat eraan voorbij, hij laat zich door niets weerhouden, zijn begeerte is gewekt, tenslotte: hij is de koning, kan beschikken over alles… Hoe macht corrumpeert. Hij ziet de boom, goed om te zien, ja een lust om van te eten en hij neemt van de vrucht. En dan? Ik denk, -en dat is het tweede wat absoluut een feit is-: zonde voelt goed. De verschijningsvorm van de zonde is niet zo dat we die met veel moeite uitvoeren. Nee, het geeft een stuk vervulling van je diepste behoeften, die God bovendien nog in je gelegd heeft, zal David gedacht hebben. Dat je dan iets doet buiten het duidelijke gebod van God om, dat stop je weg. Het neemt in ieder geval niet weg dat het je bevredigt, David had de nacht van zijn leven. Was het maar hierbij gebleven dan was het allemaal nog niet zo onherstelbaar geweest. Maar als Bathseba een maand later meldt dat ze zwanger is dan volgt een derde stap die weer zo herkenbaar is als ik weet niet wat en dat is de 'cover up'. Denk aan Richard Nixon die er zijn ambt als president van Amerika door is kwijtgeraakt. Heus niet door dat diefstalletje in dat gebouw. Als hij direct gezegd had dat er een stel kerels een inbraak gepleegd had was er geen probleem geweest. Maar hij ging het maskeren, verbergen.
Als David hoort dat Bathseba zwanger is dan bedenkt hij een truc. Eigenlijk wel goed bedacht. Hij denkt: Als Uria nu snel thuis komt, slaapt hij bij zijn vrouw, -later als ze de maanden gaan tellen denken ze misschien dat er een maand misrekend is, maar dat gebeurt wel vaker-, en er zou niets uitgekomen zijn van wat David gedaan had.

Maar zoals het dan gaat, dan beginnen de strikken. David wordt ingesponnen. Als Uria thuiskomt blijkt hij een man van karakter. Hij vertelt hoe het in de oorlog ging maar gaat niet naar zijn vrouw, hij is loyaal tegenover zijn collega's: "Zij kunnen niet bij hun vrouw zijn, dan ik ook niet", en hij slaapt in het voorportaal. Dan gaat het hele plannetje van David niet door, want iedereen ziet waar Uria slaapt.
Dan komt het volgende stadium. Je kunt hier zien hoe het van kwaad tot erger gaat, want die volgende scène is toch wel heel gênant. David denkt: 'Dan probeer ik het langs een andere weg'. Hij bouwt een feestje en laat de wijn vloeien. 'Want', denkt hij, 'als Uria beschonken is gaat hij wel naar zijn eigen huis, slaapt met Bathseba en mijn doel is bereikt!' Maar Uria is een man van karakter, dat doet hij niet. Zelfs als hij wijn gedronken heeft, misschien teveel, dat wordt niet verteld, blijft hij bij zijn makkers in het voorportaal en Davids plan gaat niet door.
Dan krijgt het een grimmig karakter: de maskerade, het dubbelleven, er wordt een verborgen complot gesmeed. David overlegt met Joab, zijn vriend en ze vinden wel wat. Dat wil zeggen: David voorop. Hij denkt: 'Ik zet hem in de vuurlinie! Dan sneuvelt Uria en is het hele probleem opgelost!' Joab, trouw aan David, doet wat hem gevraagd wordt en laat Uria dicht bij de muren komen, de plaats die het meest gevaarlijk is en Uria en enkele van zijn makkers sneuvelen. David wordt een 'dead producing machine'. In plaats van zegen voor het volk zaait hij dood en verderf. Het gaat uit van het paleis, want ook het slot is uitermate veelzeggend, die laatste fase van het kwaad. Cynisme en overreactie, daar eindigt het mee. Uiterst cynisch, als David het bericht krijgt van Joab, via een knecht, dat Uria gesneuveld is. David zegt dan: "Och ja, het zwaard verslindt nu eens deze, dan weer gene." Tenslotte overreactie: hij zegt tegen Joab: "Maak die stad Rabba met de grond gelijk!" En Joab doet dat.

Dat is het eind van een zondegeschiedenis. Als dit gebeurd is duurt het een jaar voordat Nathan komt. Als u wilt weten hoe David zich in die tijd gevoeld heeft moet u psalm 32 lezen. Hoe David dat jaar voortdurend heeft moeten wegduwen wat gebeurd is, wat in zijn gebeente zat, wat hem dag en nacht kwelde, hoe hij het alsmaar verdrong en zichzelf omhoog hield, al zijn angsten moest bezweren.
Dan komt Nathan. Als die nu met een boetepreek was gekomen had David hem resoluut de deur gewezen. Wie ingesponnen is door de zonde kan er niet uit. Ik denk dat dat komt door die hele diepe angsten, gerechtvaardigde angsten. 'Als ik hier laat zien wat ik gedaan heb dan val ik van mijn voetstuk, dan verlies ik mijn goede naam, dan wordt ik afgewezen'. Die diepste angsten weerhouden je om voor de draad te komen.

Maar dan het wonder. Dat is het punt wat mij het meest getroffen heeft, dat God van zijn kant het er niet bij laat maar dat Hij daar doorheen breekt en dat dat op zo'n wondere manier gebeurt, eigenlijk via een omweg. Vaak moeten wij via een omweg worden gearresteerd. Want het is een omweg. Nathan komt bij David en vertelt het verhaal zoals we dat lazen. Zo sluipt hij als een sluipmoordenaar, maar dan van het goede soort, naar binnen en komt heel dicht bij Davids hart. David beantwoordt met zijn andere ik, zijn wedergeboren ik. Hij beaamt: "Ja, wat deze man, die rijke man, gedaan heeft is afschuwelijk. Hij verdient de doodstraf, hij heeft geen mededogen bewezen." Dan hoeft Nathan nog maar één ding te doen: het masker aftrekken. Dan zinkt David door de knieën. "Tegen U, tegen U alleen heb ik gezondigd", zegt hij in psalm 51. Denk niet dat hij niet gezondigd heeft tegen

medemensen, reken maar, dat is heel duidelijk. Maar hij wil ermee zeggen: "Ik kom nu met mijn zonden helemaal alleen voor U, ik let niet meer op wat de mensen zeggen of denken, maar voor U en voor U alleen kom ik." Hij windt er geen doekjes meer om, hij zwakt het niet af, hij komt met zijn leven zoals hij is.

Dan het wonder: als wij dat doen en zo voor het aangezicht van God komen, dan zwicht God. Als David zo met een totaal verbrijzeld en gebroken hart voor God komt, dan doet God wat hij later beschrijft in de gelijkenis van de verloren zoon, waar de vader zijn armen om zijn zoon slaat, hij vergeeft hem en geneest hem en gaat met hem verder.
Dat is het grootste wonder van deze geschiedenis van David en Bathseba, van Uria en van Nathan. God gaat ook met de slachtoffers een weg. Ook hen houdt Hij vast. Maar hier valt alle aandacht op David, die langs deze weg van inkeer dan ook God leert kennen op ongekende wijze: God die ons genadig is, die ons vergeeft.

Dat mogen wij deze zondag met elkaar vieren. Daarom vond ik het wel heel bijzonder dat deze geschiedenis zich bij de viering van het Heilig Avondmaal zo voordeed. Want die diepte heeft de viering van het Avondmaal. Wij hebben allemaal, ieder op eigen wijze, onze zonden. Ze komen niet in de krant, maar ze zijn er op precies dezelfde wijze, wij worden ook ingesponnen en we zitten klem en we hebben onze manieren om het weer te bedekken en zo wordt het van kwaad tot erger.
God wil dat we daar op een gegeven moment mee breken en dat we op zo'n moment met dat wat zich in ons eigen leven heeft voorgedaan naar Hem gaan. Dan reikt Hij ons het brood der genade en de beker van verzoening. Want zo heeft Jezus die maaltijd bedoeld. We lezen het in het evangelie van Lucas, Hij heeft het bedoeld als maaltijd van vergeving: "Nu is aangebroken het verbond der genade in Mijn bloed." Want wat hier in de geschiedenis van David nog maar sluimert, dat breekt in het Nieuwe Testament door.
Je zou kunnen zeggen: "David krijgt vrijspraak op vooruitbetaling, omdat al de zonde van de hele wereld straks door zijn Zoon, dé Zoon van David, aan het kruis wordt verzoend. Dat feest vieren we met des te meer vreugde en zekerheid.

In dat woord van Nathan: Gij zijt die man!, Gij zijt die vrouw!, proef ik drie momenten.
1. dat heel persoonlijke, dat God met ons persoonlijk verder wil. Dat Hij míj wil.
2. jazeker, dat betekent dat ik ook door die vuurproef heen moet gaan in totale eerlijkheid en moet staan in het gericht.
3. Tegelijkertijd dat grote wonder: dwars door alles heen mogen wij dank zij Jezus Christus toch man, vrouw zijn naar het hart van God. Hij bewijst ons genade en bergt ons onder zijn vleugelen in verzoening en in genezing.

Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 21 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Wie op de akker van zijn vlees zaait, zal uit zijn vlees verderf oogsten maar wie op de akker van de Geest zaait, zal uit de Geest eeuwig leven oogsten" (Galaten 6: 8)

Schriftlezing: 2 Samuël 14: 1-25

Tekst: 2 Samuël 14: 14 'de boodschap van de vrouw uit Tekoa'

- Liederen: lied 70
- psalm 107 : 1 en 7
- psalm 34 : 5
- kinderlied 26
- psalm 34 : 7 en 9
- lied 169 : 1, 2, 4, 5 en 6
- lied 330

David, de man naar Gods hart (7)
Na de zonde met Batseba treffen wij een andere David aan. Hij is aangeslagen. Niet meer de oude David van het gevecht tegen Goliath, van de woestijntijd, de David die danste achter de ark, een man die onstuimig God diende en haast spontaan goede keuzes maakte. Nu is hij aangeslagen. De vijanden van buiten kan hij beter aan dan de vijanden van binnen. De zonde met Uria en Batseba is hem vergeven, maar de gevolgen werken door, in zijn eigen gezin wel het eerst: Amnon met Tamar, Absalom…
In gebrokenheid van zijn eigen leven de lijn van God vinden, meer nog Messiaanse koning zijn, voorafschaduwing van de Zoon, dat is het waar deze vrouw 'zonder naam' David de weg naar wijst. Het is eigenlijk de weg naar het hart van God.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Wat mij het meest aangesproken heeft bij het verder lezen in de geschiedenis van David, is deze figuur van de vrouw uit Tekoa. De profetes zonder naam, want haar naam wordt niet genoemd. Dat is iets wat me getroffen heeft. Een anonieme vrouw uit Tekoa, ze heeft niet eens een naam en toch speelt ze hier een belangrijke hoofdrol in de heilsgeschiedenis. Het is een wijze vrouw, die iets kan wat Joab -wat mannen-, niet kunnen. Ze bewerkstelligt een doorbraak bij David. Het is de 'Pietje Baltus' uit het oude testament. U weet wel hoe de geleerde dr. Abraham Kuijper in zijn eerste gemeente, Beesd, onder Utrecht, door een oudere vrouw in zijn gemeente tot diepere kennis van het evangelie gebracht is. Hij heeft altijd in grote eer over haar, Pietje Baltus, gesproken. Hij zei: "Ik kwam daar als geleerde doctor in Beesd aan, maar deze vrouw heeft me de geheimen van het evangelie uitgelegd."

Ik moest aan die vrouw denken. Zo'n vrouw is deze vrouw uit Tekoa. Waarom is zij zo'n grote in het Koninkrijk? Omdat zij hier de Messiaanse koning de weg wijst naar het hart van God. Al het andere wat ze zegt -ze heeft een hele lange toespraak- had Joab haar voorgekauwd. Hij had haar opgezocht en alles voorgezegd wat zij zeggen moest om de koning zo ver te krijgen dat hij Absalom weer naar huis haalde. Maar je proeft: dit komt van haar zelf, een heel diep besef hoe kort het leven eigenlijk is en dat we allemaal worden geplengd als water. Wat gebeurt er als je een beker water plengt, uitgiet? Dat water loopt weg en er is niemand die het opraapt of op kan rapen. "De dood is onherroepelijk", zegt ze daarmee.
Op deze laatste zondag van het kerkelijk jaar is het goed om dat te beseffen. In alle kerken is dat in de aandacht: hoe kort is het leven en hoe weinig tijd hebben we om iets wat kapot is weer goed te maken! Het is alsof er in deze geschiedenis iets doorklinkt: "David, je kan nu wel verticaal weer goed zijn met God en van God vergeving ontvangen hebben, maar deel je het nu ook uit naar anderen?" Dat is de ondertoon van dit verhaal. De vrouw zegt: "Je leven is maar kort, blijf niet rouwen over Amnon, let op de levenden, op Absalom, en maak je conflicten in orde voor het niet meer kan. Ik weet het, dat kan je niet zelf in eigenkracht, maar let dan ook op Hem, op God. Hij neemt het leven niet weg. Hij laat het niet gaan maar is voortdurend bezig naar wegen waarlangs de verstotene weer terug mag komen bij Hem."
Zo vinden we hier, heel diep in het oude testament, een uitleg van wat het hart is van het evangelie. Zo is God, dit is het waaraan Hij werkt.
"En David, wat doe je daar nu mee? Moet dat je niet heel veel zeggen?"

De aandacht valt vooral op de andere hoofdpersoon uit dit verhaal, koning David, een David die we eigenlijk nog

niet kennen. De David voor de affaire Batseba was fier en vurig, kijk maar hoe hij Goliath te lijf gaat en Saul behandelt en Amalek overwint. De David na Batseba is een gebroken man, geknakt en aangeslagen. God is met hem bezig, totaal anders dan hij vermoed had. Je zou kunnen zeggen: 'zolang David aangevallen werd door vijanden van buiten, wist hij het heel goed te doen, maar zodra -om met de catechismus te spreken- de duivel en de zonde en je eigen vlees, zodra vijanden van binnen hem aanvielen, toen knakte en aarzelde hij.' Er staat ook in het vervolg: 'hij werd door tweestrijd verscheurd'. Zo treffen wij hem hier aan in de aanvang van dit onderdeel van de geschiedenis. Er zijn twee krachten die in David om de voorrang vragen. Aan de ene kant is daar David, de koning die het recht bestelt en die de wetten moet handhaven. Hoe kan hij vanuit die functie ooit Absalom voorrang geven en weer terug laten komen? Aan de andere kant is David daar als vader die zijn jongen niet kan missen. Er blijkt uit het verhaal dat Absalom zijn liefste zoon is. Intussen is David nog vervuld met bittere herinneringen over de dood van Amnon, zijn oudste zoon.

Het lijkt wel of er een echo van Davids zonden door zijn gezin heen galmt. Verkrachting en moord. Amnon verkrachtte zijn zuster Tamar en Absalom vermoordde Amnon en is toen gevlucht. In het begin van het verhaal blijkt dat hij al drie jaar verbannen is buiten Israël.
Joab ziet hoe David daar onder lijdt. Hij is niet één zoon kwijtgeraakt, maar twee. Joab ziet dat niet alleen David er onder lijdt, maar ook het hele volk, want Absalom was de lievelingskoningszoon voor Israël. Dan denkt Joab: 'Dit is niet goed voor het volk', hij verzint een list, afgekeken van Nathan de profeet. Een rechtstreeks verzoek zal nooit werken, maar als iemand het voorzichtig doet, wijs en met tact? 'Een vrouw', denkt hij en zijn adviseurs brengen hem bij de wijze vrouw uit Tekoa. U kent verder het verhaal.

Ze doet of ze een weduwe is die haar man verloren heeft en twee zoons overgehouden. Ze kleedt zich ernaar, doet as op haar hoofd, scheurt haar kleren en zalft zich niet. Dan werpt ze zich neer voor koning David en hij geeft haar toegang. Dan zegt ze tegen David: "Moet je nagaan, mijn man is vroeg gestorven, mijn zoons kregen ruzie op het veld, de één sloeg de ander dood en nu wil de hele familie in bloedwraak ook nog mijn enig overgebleven zoon doden." Heel mooi zegt ze: "Uitdoven willen ze de enige gloeiende kool die mij nog is overgebleven om de naam van mijn man van de aardbodem uit te roeien. Ik heb hulp nodig."

David is net als bij het verhaal van Nathan direct door de geschiedenis ontroerd. Hij zegt: "Ga heen, ik zal uw zaak persoonlijk behartigen!" Maar de vrouw is goed geïnstrueerd door Joab en denkt: 'de koning is vlug bewogen, maar ik wil wel garanties hebben. Ben ik echt veilig? En hoe zeker kan ik zijn van mijn zaak?' Ze zegt: "Ja, mijnheer de koning, maar toch, weet u het zeker? Zult u mij veilig stellen?" David geeft direct garanties: "U krijgt persoonlijke bescherming van de koning, en ik zweer een heilige eed bij de Naam van God." Dan is de zaak beklonken en kan de vrouw overschakelen op de andere versnelling, net als Nathan deed die zei: "kijk, u bent die man…" en dat doet ze ook. Ze zegt: "Mag ik nog iets zeggen?" En nadat David gezegd heeft: "Ga je gang", dan zegt ze: "Zoals ik beroofd dreig te worden van mijn liefste zoon, zo is het nu ook met Israël, u doet wat u net in mijn geval veroordeeld heeft: de koning laat niet terugkeren wie hij verstoten heeft, en heel het volk lijdt eronder." Alsof David niet in de eerste plaats eronder leed! Het is ook weer een hele listige voordracht, David kan met haar meevoelen. "Zo doet God niet!", zegt de vrouw dan. Hier proef ik dat ze met iets diepers komt, ik schrijf dat toe aan die vrouw zelf. "Want Hij is continu op zoek naar wegen dat een verstotene niet van Hem verstoten blijft. Bovendien: we moeten allemaal sterven, het is niet anders, en van de dood haal je niemand terug. De kleine baby niet die u verloren hebt, Amnon niet, er is niets meer aan te doen. Maar let op de levenden! Absalom leeft, dat hoef ik u niet te vertellen. En voor de levenden is er altijd hoop. Niet de bloedwraak, maar verzoening: dat is de weg van God. Hij bewaart het leven en Hij zoekt weer op wat verstoten is en wat is weggeraakt. Sterker nog, Hij maakt daar zijn werk van! Hij doet niet anders." Een heel mooi woord: continu zoekt Hij naar wegen om dat te doen. Dan sluit de vrouw intens vriendelijk af met: "Ik weet dat de koning hier gehoor aan geeft, u staat niet aan de kant van mensen die bloedwraak willen. U bent rechtvaardig, u weet wat goed is en wat kwaad, ja, u bent als een engel van God."

Dit pleidooi hoort toch eigenlijk tot een van de mooiste in de bijbel. Het is één groot voorbeeld van hoe je het hart van je naaste moet winnen. Dan moet je het beste in iemand wakker maken. Nooit zijn eigen 'schuld', die hij toch wel weet, en dat gevoel van minderwaardigheid en de angst en de vluchtneigingen en de kramp versterken, integendeel. Ze laat David voelen hoe een kostbaar mens hij is en dat hij ook wel weet, diep in zijn hart, dat hij genade moet laten gelden boven recht. En als hij zich ooit zou afvragen: 'maar hoe kan dat dan?' zegt ze heel eenvoudig: "Dat kan als je je oog richt op God want zo doet Hij nu ook, Hij is voortdurend bezig om zulke wegen te zoeken."
Daar klinkt voor mij de hele heilsgeschiedenis in mee. God is voortdurend bezig wegen te zoeken zodat zij die van zijn oog verbannen zijn weer terugkeren. Dan denk ik aan Adam en Eva in het paradijs, eigenlijk toch voor zijn oog verbannen, met de cherubs met flikkerend zwaard aan de ingang van het paradijs waarheen ze niet meer

terugmochten. En Kaïn, die gaat wonen in een stad met de naam Nod, wat betekent: nergens thuis. Kaïn, ook één die zijn broeder doodde. We zijn verbannen voor zijn ogen. Maar God kan daar niet mee leven. Dat zegt die vrouw. Hij zocht, Hij zoekt en Hij zal zoeken. De moederbelofte, het verbond met Noach, het verbond met Abraham, met Israël en tenslotte, als de vroege en de late profeten geweest zijn, zendt Hij zijn eigen Zoon. Dat alles klinkt mee in: God zoekt permanent wegen waarlangs Hij genade kan laten gelden boven recht.

De vrouw uit Tekoa voert David dus heen naar het hart van God. David luistert en hij handelt er ook naar, hij gehoorzaamt. Maar het is uiteindelijk toch nog maar half als David lont ruikt en denkt: 'dit komt niet van deze vrouw, hier loop ik ergens in.' Hij vraagt aan haar: "Heeft Joab je dit gevraagd?" Dan valt ze door de mand en uit een zijvertrek komt Joab tevoorschijn. David zegt direct tegen Joab: "Oké, haal Absalom terug, er moet een einde komen aan de straf, er moet een nieuw begin mogelijk zijn." Maar als Absalom terug is dan drukt hij hem niet aan zijn hart. 'Het aangezicht van de koning zag hij niet', staat er. Dat was voor David nog net een stap te ver. Jammer, want het leidt weer tot een hele nieuwe reeks conflicten, terwijl de weg naar verzoening hier zo duidelijk wordt ingezet.

Zo lazen we weer een onderdeel uit de geschiedenis van David. David en de vrouw van Tekoa. Ik zei al aan het begin: het lijkt een beetje op Abraham Kuijper en Pietje Baltus, een vrouw die hem de weg wees naar het hart van God. Dat is wat hier gebeurt. Want, om aan het eind die parallel nog verder door te trekken: ook in Gods hart leeft iets van de dubbelheid die ook in Davids hart optreedt. Aan de ene kant was Absalom niet terecht verstoten, had hij een zwaardere straf verdiend want de wet is ijzerstreng tegenover iemand die zijn broeder doodt. Moet een koning hier niet het recht handhaven?
Dat zijn heel diepe gevoelens en ze leven ook bij God. God is Zelf degene die recht en gerechtigheid en wet stelt. Het moet niet kunnen dat iemand die zijn broeder doodt daar ongestraft of mild gestraft vanaf komt. Dat is de ene kant, de ene trek, ook in Davids hart. Maar aan de andere kant: zijn hart blijft trekken. Hij blijft van Absalom houden en hij moet vaak gedacht hebben: 'Ik zou er wel alles voor over hebben om hem weer even te zien.' Zulke gevoelens leven er ook in het hart van God! Ook Hij verlangt naar de mens die Hij naar zijn beeld heeft geschapen. Hoe los je dat op? Dat zijn tegengestelde gevoelens.

Het zijn dus twee lijnen, niet één. David handelt de ene keer naar de ene, de andere keer naar de andere lijn. De ene keer is hij te streng, gaat hij helemaal op de lijn staan van recht en gerechtigheid, zoals ook zijn adviseur Achitofel, aan de andere kant slaat hij door naar de andere lijn en bewijst hij genade waar eigenlijk recht had moeten gelden, zoals bij Sinaï later en bij Ziba. Kan een mens ooit die twee lijnen samenbrengen?
Het is de bijzondere wijsheid van de vrouw uit Tekoa dat ze al heel vroeg in het oude testament David gewezen heeft op het wonder van God. Want God weet die twee lijnen in zich te verenigen. Hij is voor honderd procent de handhaver van recht en gerechtigheid, en tegelijkertijd is Hij voor honderd procent een bewogen God, een God vol ontferming. Toen dan ook in het centrum van de geschiedenis op Golgotha het vonnis geveld werd over de mens, -want dat is eigenlijk Golgotha, het vonnis was eerlijk en waar en rechtvaardig, de dood schuldig-, hing daar tegelijk zijn eigen Zoon aan het kruis. Je mag het nog sterker zeggen: "Toen heeft de Here zelf in zijn Zoon dat vonnis weggedragen." Zo kon Hij genade en recht laten gelden.

Die twee lijnen tref je ook aan in de Romeinenbrief. Als Paulus later het evangelie uitlegt zegt hij: "Wij allen hebben gezondigd en we derven de heerlijkheid van God." En toch worden we om niet gerechtvaardigd door zijn genade. Want God heeft Hem, Jezus, voorgesteld als zoenmiddel om zijn rechtvaardigheid te tonen in de tegenwoordige tijd, ook als Hij hem rechtvaardigt die door het geloof in Jezus is: recht en genade in één. In Jezus komen die twee bij elkaar.
Dat is de wondere weg waar die vrouw uit Tekoa al naar wijst. Dat is het eerste wat we uit deze geschiedenis van David en de vrouw uit Tekoa meenemen.

Het tweede wat ons uit deze geschiedenis concreet moet worden gemaakt is die horizontale toepassing. De vrouw uit Tekoa moet David helpen om dat wat hij verticaal van God heeft gekregen -verzoening, vrede, vergeving-, nu heel dichtbij in medemenselijke verhoudingen tussen hem en zijn zoons waar te maken. Zoals ook wij vergeven onze schuldenaren… leert Jezus bidden. De vrouw uit Tekoa zegt: "Het leven is te kort en straks ben je dood en is alles onherroepelijk, dan heb je geen kansen meer. Zorg voor die tijd dat je vrede sticht".
Laten wij ons allemaal bij deze geschiedenis afvragen: 'Is er iemand die voor mijn aangezicht verstoten is? Heb ik iemand verbannen, laten vallen?' Let wel, om zijn eigen schuld! Om iets gemeens wat die ander deed. Hebben wij zo iemand in onze kennissenkring, in onze omgeving, in andere kerken, in de wereld die door ons verbannen is? Berust daar dan niet in, maar zoek naar wegen voordat het te laat is. Wegen waarlangs die verstotene niet verstoten blijft. Laat genade gelden boven recht. Want zo is uw Vader ook naar u toe.

Dat is een heel karwei. Er staat niet voor niets: naar wegen zoeken. Die heb je niet zomaar gevonden. De vrouw zegt hier tegen David: "Blijf ernaar zoeken." David was er niet goed in, het gevolg was weer een nieuw conflict en een nieuw drama. Hij moet zelf eerst nog dieper groeien in de kennis van God. Daar gaan we volgende keer mee verder.

Voor ons vandaag is de toepassing heel eenvoudig. De Pietje Baltus van het oude testament heeft ons, gereformeerde kuijperianen, de ogen geopend voor wat verzoening eigenlijk is. Het is zelf, staande aan de voet van het kruis, je naaste er ook zien te krijgen. Zoeken naar wegen dat de verstotene, de afgewezene, niet afgewezen blijft. Onder het kruis zijn we zelf gerechtvaardigd. Maar het is ook: mijn eigen leven daar op nagaan. Waar ik ook maar één familielid, of één vroegere vriend of vriendin verbannen heb van mijn oog, -terecht, want hij had het er naar gemaakt-, van nu af ga ik naar wegen zoeken voor ik sterf, om me met hen te verzoenen. Zoals de Here met mij gedaan heeft zo doe ik met hen. Wie dat doet, zelfs de minst aanzienlijke, de laagstbetaalde, de vrouw zonder naam, wie het ook is, God gaat zulke mensen gebruiken in zijn Koninkrijk.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 28 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: 'Ik ben de wortel en het geslacht van David, de blinkende morgenster' (Openbaring 22: 16)

Schriftlezing: 2 Samuël 18: 6 - 16 en 24 - 33

Tekst: 2 Samuël 18: 33 "Absalom, mijn zoon, mijn zoon, dat ik toch in uw plaats gestorven ware…"

- Liederen: lied 120 : 1
- psalm 89 : 1 en 2
- lied 483
- kinderlied 50
- lied 451 : 3
- psalm 98 : 4
- lied 456 : 3

David, de man naar Gods hart (8)
Wij lezen deze zondag voor het laatst uit de geschiedenis van David. Het gaat over de opstand van Absalom. Hij heeft zich na zijn terugkeer uit ballingschap ten koste van David tot lieveling van het volk gemaakt. Na vier jaren ziet hij zijn kans schoon en komt in opstand tegen zijn vader. Hij laat zich in Hebron tot koning kronen en trekt op naar Jeruzalem. David vlucht. Een vernederende vlucht. Zijn beste raadgevers laten hem in de steek en gespuis roept hem na. Maar vrienden helpen hem voort. Vooral God is in hem aan het werk. Nergens is David zo verbrijzeld van hart als hier. Het tij keert. De raad van Achitofel wordt verijdeld -op Davids gebed! Joab krijgt tijd om een leger op de been te brengen en dat verslaat de legers van Absalom. Dan gebeurt het drama waar deze zondag alle aandacht op valt: Absalom wordt smadelijk gedood terwijl hij aan zijn haar aan een eikentak hangt. Wij letten vooral op de uitwerking van het bericht van Absaloms dood op David. Zijn hart is gebroken. Hij kan niets anders uitbrengen dan: Absalom, mijn zoon, mijn zoon, och dat ik toch in uw plaats gestorven ware.
Een gewond en bloedend vaderhart. Op dit punt nemen wij voor nu afscheid van David. Als hij ergens -onwetend- een venster werd op het hart van God dan hier. Hier gaat het geheim open van Gods vaderhart. Wat David niet kon kan Hij wel. Het verklaart de weg die God met ons ging toen Hij in Jezus mens werd. Van incarnatie tot restauratie. Van komst tot wederkomst. Het is advent.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
De adventstijd is weer aangebroken. Het woord advent betekent: toekomst, de toekomst van de Heer, dat is voor ons zijn wederkomst. We mogen dan in de tijd voor kerst en bij het kerstfeest veel horen over Elizabeth en Zacharias, over Jozef en Maria en de stal en de herders, maar zij keken alleen maar uit naar de Jezus' eerste komst, wij kijken uit naar zijn tweede komst, zijn wederkomst. Want Hij zal straks terugkeren en verschijnen voor aller oog. Daarom staat boven de liturgie dat bijna-laatste woord in de Bijbel, waar Jezus zegt, aan het slot van het boek Openbaring: Zie, Ik ben de wortel en het geslacht van David, de blinkende morgenster.
We weten wat de morgenster doet, die kun je iedere morgen zien als je vroeg opstaat en het nog donker is. Voordat het eerste licht van de zon komt kun je die ster nog zien, heel helder. Als die ster omhoog gaat trekt hij de komende morgen achter zich aan. Zo zien wij dus al de morgenster en we wachten op het gloren van de nieuwe dag, de dag van het Koninkrijk, wanneer de Here God in ons midden zal zijn en Jezus de Heer zal verschijnen als de wortel uit het geslacht van David, als de grote Zoon van David zal Hij komen.
Deze adventsweken gebruiken we speciaal om naar díe komst uit te zien en ons op voor te bereiden. Vanmorgen willen we ons speciaal richten op dat wat het geheime plan is van God, wat daarachter ligt, de bron van waaruit heel die verschijning van Jezus, zijn komst, is opgerezen.
Dat wil ik op een speciale manier doen. We hebben het gehad over de wederkomst, ik zou daar vanmorgen mee willen beginnen: het einde van de tijden wanneer alle volkeren verschijnen voor de troon van God.

Aan het einde van de tijden verzamelden zich miljoenen mensen op een enorme vlakte voor de troon van God. Velen keken angstig rond in het heldere licht dat hen tegen straalde. Maar er waren ook een paar groepen mensen die heftig met elkaar zaten te praten. De omgeving scheen geen indruk op hen te maken. "Wat", zei een jonge vrouw, "hoe zou Hij nu het recht hebben om ons te oordelen? Moet je eens zien!" Ze hield haar hand omhoog en toonde de littekens van marteling. "Wat zal Hij begrijpen van ons lijden?"
Toen kwam er een zwarte jongen die de kraag van zijn overhemd opzij trok. Hij liet aan iedereen de afschuwelijke

sporen zien van de strop waaraan hij was opgehangen. "Ik ben gelyncht omdat ik zwart ben. Ze hebben ons in slavenschepen laten stikken."
Overal op de vlakte hoorde je geërgerde stemmen. Iedereen begon zijn klachten te richten op God. God had het maar goed in zijn mooie hemel en in zijn heiligheid. Daar waren geen tranen en geen angst en geen haat. Kon God zich eigenlijk wel voorstellen wat mensen op aarde verdragen hadden? Tenslotte vormden zich groepen en elke groep koos zijn eigen woordvoerder. Een groep Joden uit concentratiekampen, een groep van de onaantastbaren, de laagste kaste uit India. Er was een groep van buitenechtelijk geborenen en een groep van misvormde leprapatiënten. Er zaten slachtoffers uit Hirosjima, een groep demente bejaarden, mensen uit werkkampen uit Siberië enzovoort. Ze bespraken hun situatie. Het ging heftig toe. Tenslotte waren ze het eens over de formulering van de aanklacht. De zaak lag heel eenvoudig. Voordat God recht zou mogen spreken over hen, zou Hij eerst zelf maar eens moeten verdragen wat zíj hadden moeten verdragen. Híj zou maar eens moeten voelen wat het is om mens te zijn op aarde. Wat het is om buitenechtelijk te zijn, om te behoren tot de verachte minderheid. Híj zou maar eens door zijn beste vrienden verraden moeten worden. Een volgende zei: "Híj zou maar eens martelingen moeten ondergaan en wrede mishandeling." Weer een ander zei: "Laat Hem maar eens door een laffe rechter veroordeeld moeten worden en dan in het openbaar gelyncht." "Zoals ik", zei de zwarte uit Alabama, "voor het oog van een grote menigte."
Terwijl de één na de ander zijn aanklacht formuleerde, begon het licht dichterbij te komen. De mensen begonnen steeds meer te fluisteren. Toen de laatste spreker zijn veroordeling had uitgesproken viel er een diepe stilte. Het licht kwam dichterbij en in dat licht zagen ze Hem, die verschenen is als een Lam dat werd geslacht. Hij stond daar, stroopte zijn mouwen op, sloeg zijn kleed weg en toonde hun zijn wonden aan zijn handen en aan zijn zij. Toen verstomde de menigte. Hij hád dat alles doorleden…

Dit verhaal uit het boekje van Jürgen Spiess: geloven voor sceptische denkers, wilde ik eens aan het begin van de adventstijd zetten, want eigenlijk maakt dit verhaal in één keer duidelijk waarom het eigenlijk gaat, wat achter het hele gebeuren van de adventstijd staat. Dat wordt in de geschiedenis van David, juist in het slotvers dat ik gekozen heb, in één beeld duidelijk gemaakt.

God zendt zijn Zoon die opgroeit en de gestalte aanneemt van de lijdende knecht, die tenslotte eindigt als een ter dood veroordeelde aan het kruis, na marteling. Achter dat alles zit dat wat hier, in de tekst van David, aan het slot voor ons oplicht. Wat we vanmorgen lazen, aan het slot van de Absalomgeschiedenis, is de uitleg van het geheim van advent. Er schuilt een diep geheim achter dat vreemde evangelie, dat God zijn Zoon gezonden heeft als klein kindje dat tenslotte eindigde aan het kruis. Dat geheim gaat hier open in het hart van David. Het gewonde, bloedende vaderhart van God.
Voor mij mocht daarom de geschiedenis van David eindigen bij dit beeld, wat bij mij op het netvlies blijft als ik deze geschiedenis lees. U kent het wel, de opstand van Salomo, het tragisch einde van Absalom, hangend aan een boom, het volk wat tenslotte bijeenstroomt, soldaten komen terug van het slagveld, Joab is tevreden. Ze komen bij de poort, daar wordt het stil. Boven de poort, in het poorthuis, loopt koning David ijsberend rond in zijn hoge vertrek. Het enige wat hij roept is: "Absalom, mijn zoon, mijn zoon, och dat ik in uw plaats gestorven ware."

De bekende Bill Hybels, voorganger van de Willow Creek gemeente, heb ik twee keer in Utrecht in de Jaarbeurs gehoord. Twee keer is hij zijn lezing begonnen met hetzelfde verhaal. Hij vertelde beide keren dat hij met zijn zoon een keer aan het surfen was op het Lake Michigan, een enorm groot meer. Ze werden door de storm overvallen en waren ver uit de kust. Ze probeerden zo snel mogelijk terug naar het strand te komen maar de golven werden hoger en hoger. Een kilometer voor de kust zag hij hoe zijn zoon overspoeld werd door een hoge golf. Hij zei: "Ik zag het gebeuren. Hij verdween en ik zag hem niet meer. De paniek die me toen overviel heeft me nooit meer losgelaten. Toen ik dichterbij kwam brulde ik: David, David!!. Pas na vijf lange minuten kreeg ik hem als door een wonder weer in het oog. Ik wist naar hem toe te komen en samen lukte het ons heelhuids de kant te bereiken."
Waarom hij dat verhaal vertelde? Omdat ook dat verhaal op dezelfde wijze de kern van het evangelie duidelijk maakt. Even heeft hij gevoeld wat er leeft in het vaderhart van God. Op precies dezelfde wijze roept God naar zijn verloren geraakte zonen en dochters. Precies om die reden kwam Hij uit de hoge hemel neer om ons uit de golven te redden, om die reden werd Hij een klein kwetsbaar kind. Daarom heeft Hij zich in Jezus vereenzelvigd met melaatsen, met zieken en met blinden, met hoeren en met tollenaars. Daarom heeft Hij voor ons marteling en kruisiging doorleden.

Wat zat daar achter? Het bloedende vaderhart van God. Dat is het evangelie. God is niet die verre God, ver weg en hoog in de hemel. Aristoteles noemde Hem al: de onbewogen beweger. Hij beweegt alles maar zelf blijft Hij onbewogen. Dat is het beeld wat Griekse filosofen van God hadden. Maar let dan op dit beeld van God. Hij is niet in de hemel gebleven, integendeel. Toen zijn zonen en dochteren hier op aarde tegen Hem in opstand kwamen, zoals Absalom tegen David, heeft Hij zich laten wegdrijven, zoals David zich liet wegdrijven door Absalom. Absalom

trok zijn eigen onheil over zich heen, want de opstand leidde tot zijn eigen ondergang aan de terebintboom in het bos, waar zijn glorie zijn schande werd. Zijn prachtige haardos, die hij ieder jaar afsneed en woog en koesterde, werd zijn valstrik. Toen David daarvan hoorde is het niet één seconde in hem opgekomen om zich te verheugen, de handen te wrijven en te denken: 'Net goed, het is zijn verdiende loon…'. Nee, toen heeft hij pas goed gevoeld hoeveel hij van die jongen hield. Toen pas is zijn vaderhart in hem opgesprongen.
Zo is God. En Absalom zijn wij. In Genesis 3 is het Adam die tegen de Here in opstand kwam. Wij hebben geluisterd naar de influistering van de slang. Doe dit en je wordt aan Hem gelijk… Dat wilde Absalom toch ook, koning worden? Toen hebben wij Hem naar de kroon gestoken en daarmee groot onheil over ons afgeroepen. Om die reden sterven we, verschrikkelijk soms, en brengen we anderen soms een verschrikkelijke dood toe. Maar toen God dat heeft gezien, voelde Hij pas hoe diep Hij van ons hield. 'Adam, Adam, mijn zoon, waar ben je?' Zo kwam God naar hem toe.

Dat is het eerste punt wat me diep getroffen heeft in de geschiedenis van David. Aan het eind van zijn leven wordt David met zijn bloedend vaderhart een venster op het vaderhart van God. Dat is de paralel.
Maar er zit ook een groot verschil tussen het vaderhart van David en het vaderhart van God. Want David blijft in onmacht steken terwijl Gods vaderhart in almacht ontvlamt. Hij bedenkt een reddingsplan, Hij gaat aan het werk en zendt zijn Zoon die mens wordt zoals wij, die zich vereenzelvigt met ons lijden, wat we lezen in Filippenzen 2. Van incarnatie tot restauratie. Van vleeswording, menswording, tot straks totale vernieuwing van alle dingen. Van komst tot wederkomst.

Het grote verschil dus tussen Davids klacht en Gods pijn is Davids onmacht: 'Och, dat ik toch in zijn plaats gestorven was.' David weet: hij zal dat nooit kunnen. Het is precies wat een vaderhart wil. Iedere echte vader wil zijn zoon zien leven. Iedere echte vader wil dat zijn zoon, zijn dochter, zijn eigen vlees en bloed, het goed heeft. Dat die zich ontplooit en gezegend wordt. En als hij de fout in gaat en verschrikkelijk vastloopt, zoals hier bij Absalom, dan zou een echte vader wel zijn eigen leven willen geven in plaats van dat van zijn zoon, hij zou in de plaats van zijn zoon willen sterven. Hoe diep die hem ook gekwetst heeft. Dat zinnetje: 'Och, dat ik toch in zijn plaats gestorven ware...' daar zit het hele evangelie in opgevouwen. David kon het niet, God kon het en deed het wel.
Daarom houdt die klacht bij David niet op. Hij blijft maar heen en weer lopen, hij blijft in zijn onmacht steken. Joab moet hem daar -terecht- met harde hand uit wegtrekken.
Maar de Here God heeft gedaan wat geen vaderhart op aarde ooit vermag. Hij is aan onze dood gestorven, Hij heeft onze schuld op zich genomen. Dat wat geen mensenverstand begrijpt, wat geen oog gezien en geen oor gehoord heeft, dat is wat in het vaderhart van God is opgeklommen. Onze dood, ons lijden, Hij heeft het zijn lijden gemaakt en nu zijn we in Hem geborgen. De catechismus zegt heel mooi: Dat heeft alles veranderd, dat heeft onze lijdensweg in een totaal ander licht gezet. Want ja, zeker, wij delen nog het lot van alle mensen tot Jezus terugkeert, dat we met Adam sterven. Maar onze dood is niet meer een straf op onze zonden maar een afsterving van de zonde en een doorgang tot het eeuwige leven. De apostel Paulus zegt in 1 Timotheüs 3: "Buiten twijfel, groot is het geheimenis der godsvrucht: God geopenbaard in het vlees." Het evangelie van Johannes begint met de woorden: "Het woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond en we hebben zijn heerlijkheid gezien, de heerlijkheid van de Eerstgeborene van de Vader, vol van genade en van waarheid."

Zo is de klacht van David over Absalom voor ons tot een venster geworden op het vaderhart van God. Dat vaderhart klopt achter heel de adventstijd en alles wat we daarin gedenken. Het klopt achter dit bloedend vaderhart van David, in zijn klacht horen we Gods klacht.
Maar het tweede hebben we ook gezien. In de onmacht van David horen we al de muziek van het evangelie van de almacht van God, het evangelie van de plaatsvervanging. Wat David niet kan, kan God wel, Hij is in onze plaats getreden. Hij heeft heel het onverloste bestaan op zijn eigen schouders genomen om het daarmee te redden.

Nu begrijpen we ook wat de verborgen achtergrond is achter alles wat we horen bij advent en bij het kerstfeest: het gewonde Vaderhart van God.

Ik eindig met Filippenzen 2: *De Zoon als derde persoon in de drie-eenheid heeft het aan God gelijkzijn niet aan zich gehouden als iets wat je krampachtig beschermd maar Hij heeft zichzelf ontledigd, Hij heeft het losgelaten. Toen is Hij in zijn uiterlijk een mens geworden en heeft Hij zich vernederd tot aan de dood aan het kruis. Daar heeft God Hem ook uitermate verhoogd, daarom is in Hem het lot van de geschiedenis en zal Hij straks triomferen als Hij komt. Die Jezus verwachten we, Hij is gekomen in Bethlehem, en Hij zal komen voor aller oog.*

We hebben gezien wat het grote wonder is wat daarachter schuilt: het gewonde en bloedende vaderhart van God.

Amen.

Daniël

Een serie preken van Wim Rietkerk over Daniël 1 - 12

Daniël 1	In hogere bescherming
Daniël 2	Een reus op lemen voeten
Daniël 3	Riskant leven
Daniël 4	Waar is God in deze tijd?
Daniël 5	In de waagschaal
Daniël 6	God redt niet alleen van de dood, Hij redt ook *uit* de dood
Daniël 7	Bij de beesten af
Daniël 8	De ram en de bok....of het Lam?
Daniël 9	Verootmoediging in ballingschap
Daniël 10	De gemeente van de eindtijd is een biddende gemeente
Daniël 11 en 12	Hoop en verlangen, tussen Hemelvaart en wederkomst

---

**Verkondiging van zondagmorgen 19 maart 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

In deze dienst werd Davitha Sifra de Rooy gedoopt.

Welkomsttekst: *Standvastige zin bewaart Gij in volkomen vrede, omdat men op U vertrouwt.* Jesaja 26: 3

Schriftlezing: Daniël 1

Tekst: Daniël 1: 9

Liederen:

- Lied 301: 1,2 en 5
- Psalm 97: 1,5 en 6
- Lied 429: 3
- Psalm 139: 3
- Lied 133: 1,4 en 5

- Kinderlied 10
- Lied 304
- Psalm 138: 4

Introductie verkondiging: *In hogere bescherming.*
Het boek Daniël geeft ons inzicht in Gods hand in de geschiedenis. Het lijkt passend om aan de hand van dit boek de komende twee maanden bezig te zijn met vragen zoals: Waar is nu Gods hand zichtbaar in deze wereld? Is er een hoger plan? Kan ik iets van Gods bedoeling met mijn persoonlijk leven ontdekken? Dit boek kan ons ook een gids zijn bij alle vieringen rond de 5e mei. In hoofdstuk 1 staat het zinnetje centraal: *en de HERE schonk,* vers 2, 9 en 17. Daar zit een enorme diepte in. Achter de bittere gang van Israël in ballingschap ziet Daniël de hand van God. Een slaande hand eerst, (vers 1, vergelijk 2 Koningen 24: 3 en 4), maar een onverwacht dragende en uitreddende hand daarna (vers 9 en 17). Dat laatste zien wij in Daniël en zijn vrienden. Het is een boodschap aan tieners. Daniël en zijn vrienden moeten ongeveer 14 jaar oud geweest zijn, toen hen dit overkwam. Niemand had gedacht dat zij op die leeftijd overeind zouden kunnen blijven in die "babylonische" cultuur. Hun geheim is hun trouw aan de Here in dat ogenschijnlijke "kleine" van eten en drinken. Ze zetten er hun leven voor op het spel en God redt hen uit. Zo worden deze tieners Israëls voorhoede.

Er zijn goede verklaringen van het boek Daniël verschenen:
1. Hulp bij bijbelstudie over Daniël (Opbouw) door ds. W.G. Visser.
2. Daniël in de serie van Kok, Kampen door Th.J.M. Naastepad.
3. Daniël in de serie De Voorzeide Leer van ds. C. Vonk.

Verkondiging:
Gemeente van Christus, eigenlijk gaat Daniël 1 over teenagers, of tieners. Want Daniël en zijn vrienden waren, we kunnen dat zo ongeveer uitrekenen, om en nabij veertien jaar oud, toen ze werden weggehaald uit hun familie en uit hun land, om daar aan het hof van koning Nebukadnezar een heropvoeding te krijgen.
Ik begin met een vraag aan al degenen die tussen de tien en twintig jaar oud zijn: Hoe zou jij het vinden, als je, veertien jaar oud, plotseling zonder steun van je ouders wordt overgebracht, naar Baghdad bijvoorbeeld, om daar in het paleis van Saddam Hoessein omgeschoold te worden tot een soort van Moslimdeskundige? Wat zou je daar van vinden? Waarschijnlijk zeg je: Ja, boeiend, interessant, gaaf! Maar ik denk als je er eventjes over na gaat denken, dat je dan ineens wel andere gevoelens krijgt. Denk het je maar eens even echt helemaal in. Helemaal weg van je familie, daar in een ver land, en dan in een omgeving, een cultuur, een taal en een geloof, totaal anders dan wat jou thuis is meegegeven. Ja, dat is dan natuurlijk tegelijkertijd ontzettend bedreigend! Hoe zou je daar ooit overeind kunnen blijven?
En dat leidt me tot de tweede vraag. Die is meer voor de ouders: Hoe zou u het vinden, als je je zoon van veertien jaar moest afstaan om aan het hof van Saddam Hoessein een heropvoeding te ondergaan. Hoe zou u zich voelen? Nu, ik weet wel zeker, dan ben je als ouders ontzettend bezorgd. Nou zijn ouders wel eens wat te snel bezorgd, maar ik denk dat het hier in zo'n situatie wel helemaal op z'n plaats is. Want wie zou het niet verschrikkelijk vinden als z'n eigen kinderen op een eigenlijk nog te vroege leeftijd, al helemaal worden geïndoctrineerd door een andere godsdienst en een andere cultuur?
Nu, die twee vragen, aan de tieners en aan de ouders, plaatsen ons hier midden in dit verhaal van Daniël 1. Want dit is het precies wat Daniël en zijn vrienden overkwam. Er kwamen ambtenaren binnen vanuit het westen, inderdaad van uit het gebied waar nu Saddam Hoessein woont. Ze kwamen daar aangereisd, ambtenaren van koning Nebukadnezar, ongetwijfeld met militaire politie, en ze kozen de knapste jongens uit de meest voorname families. En die namen ze mee om page te zijn, en later een soort van adviseurs, aan het hof van Nebukadnezar. Dat deed hij niet om gijzelaars te maken, maar het was meer om zijn eer en aanzien tussen de volkeren hoog te stellen. Daar waren de knapste, de geleerdste jongens van al die volkeren toch maar aan zijn hof om hem te adviseren. Dat was de idee. En zo werden ook deze jongens van het volk Israël aan zijn hof toegevoegd. Ze krijgen daar gedurende drie jaar een soort van geleerde heropvoeding. Zelfs hun namen worden veranderd. Dat verbindt het verhaal van vanmorgen toch ook weer een beetje met de doop, we zeiden: bij de doop verbindt de Here God zijn Naam aan onze naam. En dat drukken we ook vaak letterlijk uit, Israël deed dat in ieder geval wel vaak, in de naam die mensen kregen. Zo hadden Daniël, Hananja, Misaël en Azarja namen waarin tot uitdrukking kwam dat zij verbondskinderen waren. *El* betekent God, en *ja* is een afkorting van de heilige naam Jahwè. En kijk dan nog eens naar die namen: Dani*ël:* God is rechter; Hanan*ja:* de Here Jahwè is genadig; Misa*ël:* God is redder, geeft redding: en Azar*ja*, daar komt de naam Jahwè weer: de Here is mijn helper. Dus ze waren bij wijze van spreken gedoopt, ze waren in het verbond opgenomen, God had zijn Naam met hun namen verbonden. En Davitha, die we net gedoopt hebben, heeft dat ook een beetje, want David is een bijbelse naam. Nu, wat doet Nebukadnezar? Zodra zij aan het hof komen verandert hij zelfs hun naam. Daniël wordt Beltsazar, -el- wordt -bel, baäl-, en in plaats van de namen van God in

hun namen, komen de namen van afgoden, bij allevier. Zo wordt hun verbondsnaam uitgewist. Bijvoorbeeld: Davitha zou zoiets worden als Delila. Ze krijgen een naam waarbij de afgoden centraal staan. Zoiets doet zeer en het is ook zeer bedreigend. Zouden ze dan niet geestelijk ook helemaal onderuitgaan? Versmelten met die cultuur? Nu, daarover gaat het in Daniël 1. En laten we wel wezen, dat ligt toch eigenlijk veel dichter bij huis dan we denken. Want ik heb het wel even gehad over Baghdad, en Saddam Hoessein, dat is ver weg. Maar denkt u dat onze samenleving vandaag nog wel echt christelijk genoemd kan worden? Ik denk dat we stilzwijgend, voor we er erg in hadden, allemaal hier in Nederland zo'n beetje verzeild zijn geraakt in een "babel-cultuur". In iedere "babel-cultuur" staat de mens in het middelpunt. Vanmiddag, in Daniël 2, zullen we dat heel duidelijk zien in die droom van Nebukadnezar: de mens in het midden. En daar omheen: afgoden. Dat is kenmerkend voor een babylonische cultuur: de mens in het centrum, en daar omheen de afgoden, Bel, Marduk, de Mammon. We kunnen ze eigenlijk in onze tijd ook zo wel invullen: Baäl, dat is de god van de vruchtbaarheid en van de sexualiteit, en Mammon, de god van de macht en van het geld, en Marduk, daar kon ik niet zo gauw wat bij vinden, maar ik denk in onze tijd zou je kunnen denken aan de technologie, waarbij wij ons wanen groot te zijn en onze oplossingen te scheppen.
Nu, Daniël 1, dat wat legendarisch aandoende verhaal van een wijze in de grijze oudheid, het wordt een spiegel waarin wij ons eigen gezicht herkennen: dit is het toch eigenlijk wat ons overkomt. En dan is het natuurlijk ook heel belangrijk om te luisteren naar: wat is dan de boodschap van God voor eerst de jongeren en dan de ouderen?
Eerst dus: *Wat is nu de boodschap van God aan alle tieners?* Want Daniël 1 is in de eerste plaats een tienerpreek. Nu, aan hen zou ik toch weer, daar begin ik mee, die drie woordjes willen meegeven die als een rode draad door dit hoofdstuk heenlopen. Drie keer staat er die zelfde term. De eerste keer staat er: *De Here schonk*, vers 2, en de tweede keer staat er in vers 9: *En God schonk*, en de derde keer staat er: *En God gaf.* En dat loopt als een rode draad zo door dit hoofdstuk heen. Die woorden staan natuurlijk niet voor niets hier door dit hoofdstuk, aan begin, midden en eind. Daniël wil daarmee zeggen: Naast de zuigkracht van een hele cultuur om je heen, is daar ook de levende realiteit van God, op Wie je aankan. God, Die je niet alleen laat, maar Die je geeft wat je nodig hebt op het beslissende moment. Hij laat je niet alleen, ook niet als je helemaal alleen op een school zit, of in een klas, waarin er eigenlijk niemand is die echt gelovig is en als er over gepraat wordt altijd met een zekere snier. Of waar het heel gewoon is om maar te vloeken en in uitdrukkingen en in woordgebruik toch eigenlijk tegen het geloof in te stoken.
Nou, dat is het wat Daniël en zijn vrienden overkwam aan het hof. Als we zo'n geschiedenis lezen, wat is dan eigenlijk het eerste wat ons treft in de manier waarop Daniël en zijn vrienden er mee omgaan? Ik denk dat het eerste wat ons treft toch is: *lef*. Ze hebben toch lef, ze durven daar toch heel moedig op een heel concreet punt te zeggen: Tot hier toe en niet verder. Hier doen we niet aan mee. En bij hen was dat op het punt van eten en drinken. Het had natuurlijk net zo goed een conflict kunnen worden op het punt van een ander gebod, het derde gebod: gij zult niet vloeken, of het zesde gebod: gij zult niet stelen, of wat ook. Maar bij hen spitste het zich toe op dat concrete punt van de overtreding van de spijswetten van Mozes. Want de koning zelf had een menu uitgestippeld. En dat menu, dat waren echt spijzen van het hof, rosbief, tartaar en al dat soort, vooral veel vleeswaren, en wijn. Nou mochten de Israëlieten ook wijn drinken, maar dat vlees, daar waren speciale spijswetten voor, ook voor de manier waarop je het at. En bepaalde dieren mochten niet gegeten worden, dat waren onreine dieren. En er zaten legio onreine dieren tussen de vleeswaren. En op dat punt zeggen Daniël en zijn vrienden: hier gaan we niet mee. Het is wel opvallend dat ze in een babylonische cultuur zo letten op het lichaam. Koning Nebukadnezar bepaalt het menu, ze moeten er wel goed uitzien. De "look", het uiterlijk, het lichaam, dat moet een uitstraling hebben. Dat vind je vandaag ook weer, die lichaamscultuur. Ze moeten de knapsten van de knappen worden.
Maar Daniël en zijn vrienden zeggen: "Hier doen we niet aan mee. Hier haken we af." Trouw aan God komt altijd uit in iets heel kleins. Wie als christen leeft in een ongelovige wereld, die komt altijd voor zulke kleine beslissinkjes te staan. Inderdaad, dat ligt soms op het vlak van vloeken. Je ligt er misschien wel uit, als je aan een bepaalde stijl van praten niet meedoet. En je moet aan de andere kant ook niet preken, maar je kunt toch door op een bepaald punt, aan een bepaald woordgebruik niet mee te doen, laten voelen dat dat niet iets is wat bij jou hoort. En dat is een keus.
Ik sprak eens met iemand, hier lid geworden, Nederlands Gereformeerd geboren en getogen. In Utrecht werd hij student,en hij werd geen lid van een christelijke vereniging, maar van het koor. Ik praatte met hem en vroeg: "Waarin verschil jij nu eigenlijk van al die anderen?" -Al zijn medestudenten aan het koor waren niet-christen-. Hij zei: "Ja, in de meeste dingen eigenlijk niet veel." En ik zei: "Maar kun je nu iets bedenken waarin echt een verschil zit?" Hij zei: "Ja, op het punt van fietsen stelen, hier in Utrecht. In mijn omgeving vinden al mijn vrienden het doodnormaal om als hun fiets gestolen wordt de fiets van een ander te stelen. Als hen dat overkomt, hup, dan stelen ze de fiets van een ander." Hij zei: "Op dat punt merk je dan ineens dat je anders bent." En ik dacht: Ja, daar heb je dan zo'n punt. Heel klein, maar heel concreet toegespitst. Als je achttien bent denk ik dat nog zo'n punt kan opdoemen. Je bent achttien en je hebt een vriendin. Ga ik nu, wat iedereen doet, met m'n vriendin in een tweepersoonstentje op vakantie, of doe ik het niet? Daar heb je weer zo'n keus. Daar kun je twee kanten op.
Of ook in het gebruik van consumptie-artikelen, of roken. Middelen die verslavend werken. Die wel veel genot

geven, maar verslavend werken. Doe ik het nu niet, of doe ik het nu wel? Nu, ik kan voor niemand anders die keuze bepalen. Ik denk dat ieder mens en iedere tiener op een bepaald moment voor zo'n keus komt te staan. Doe je nu mee met wat doodnormaal is in deze niet christelijke, post-christelijke wereld, of zeg je: "Nee, hier ga ik er tegen in. Hier doe ik niet aan mee." In het engels zongen we in het Zwitsers l'Abri altijd bij een studie over het boek Daniël een hymne: *Dare to be a Daniël, dare to stand alone.* Durf een Daniël te zijn, durf alleen te staan. Ik denk dat dat kort gezegd ook het appèl is wat vanuit dit eerste hoofdstuk op ons af komt. Die kwetsbare momenten, waarop we echt nee zeggen, en daarin eigenlijk alleen met God rekenen, dat zijn niet de slechtste momenten. Want dan kom ik toch weer terug bij die drie kernwoordjes, dat zijn ook de momenten waarop de Here laat zien dat Hij er is.
En dat is de boodschap van Daniël 1 voor alle tieners. Hij is er en Hij geeft, Hij schenkt. Hij is er om daarin naast je te staan. De Here schonk, Hij gaf, en Hij leidde Daniël, op een heel bijzondere wijze.
Want het was toch eigenlijk een soort van zelfmoordaktie om dit koninklijke voedsel te weigeren en daarmee tegen de koning in te gaan. Die koning, en dat soort koningen. *Maar de Here gaf*, staat er dan, *dat ze de gunst wonnen van de hoogste ambtenaar aan het hof, zodat hij bereid was tot een experiment.* En de Here gaf, dat er uiteindelijk nog een uitkomst was, waarbij zij er knapper uitzagen en gezonder dan al die andere tieners aan het hof.
Ik denk niet dat dit gedeelte -even een zijspoortje- een pleidooi is voor het eten van vegetarisch voedsel. Er staat: Ze dronken water en aten groente. Dat is een onderwerp apart, daar ga ik nu niet op in. Maar als je denkt dat het daaraan lag, heb je de point gemist. Want de point van het verhaal is juist dat tegen alle verwachtingen in er hier een bijzondere zegen, een bovennatuurlijke zegen van God rustte op dat gedrag. Dus het was menselijkerwijs te verwachten dat je er minder goed uitzag, met zo'n menu, maar God redt hen er uit. Hij geeft op bijzondere wijze zijn zegen. En dat is de point. God bewijst zich als de levende God aan ieder mens die het aandurft om op Hem te vertrouwen. Dat is in het kort gezegd de boodschap van Daniël 1, de eerste boodschap: *Durf op het goede moment nee te zeggen en reken dan met de realiteit van God, dat Hij je helpt en je komt nooit beschaamd uit.*
Maar nu het tweede punt. En dat is een boodschap iets meer voor de ouders en daarin stel ik dit hoofdstuk in een wat wijder kader.
Een boodschap, meer voor de ouders, met misschien wel ook aan hen eerst die vraag: "Waarom bent u overbezorgd?" En ook: "Denkt u misschien dat het alleen je kinderen betreft, die in een babylonische cultuur belanden?"
Wie zo denkt, voor hen wil ik Daniël eens even in een wijder verband zetten. Want Daniël 1 begint met: Israël wordt weggevoerd in ballingschap, en het wordt gevoerd naar het land Sinear. Let eens op die woorden. Want Sinear komt nog maar één keer in de bijbel voor, en dat is in Genesis 11. Helemaal aan het begin bij de torenbouw van Babel. Dan staat er: het land Sinear. Het is dus eigenlijk wat je in de taalkunde noemt een anachronisme dat dat woord hier staat. Teruggevoerd naar het land Sinear. Het is of je zegt: Ik ga op vakantie in Nazi-Duitsland, zoiets. Dan refereer je naar iets wat 50 jaar geleden wel realiteit was, toen heersten de nazi's. En zo doet hier de schrijver van Daniël het ook. Hij zegt: Ze werden teruggevoerd naar Sinear, dat wil zeggen het land waar Abraham uit weggeroepen was, omdat dat het land was van de Babyloniërs, de plaats waar mensen hun toren bouwden om zich sterk te maken tegen God. Dáár werd Israël naar teruggevoerd. En inderdaad, het gaat in Daniël dan ook naast hoogst individuele beslissingen voor hoogst individuele mensen toch ook om het wijdere kader van Gods regering temidden van de wereldmachten.
Dat zet ds. Visser boven Daniël 1: *Wereldmacht en Godsregering*. En ik denk inderdaad: daar gaat het ook over. Je zou kunnen zeggen dat niet alleen het Davidisch koningschap wordt vernederd, want Jojakim, de koning van Juda, wordt ook meegevoerd, maar de Here voert hen zelfs terug tot vóór de verkiezing van Abraham. Het is alsof de verkiezing van Abraham teniet gedaan wordt. Ze worden weer teruggevoerd naar Sinear, naar Babel. God zet de klok terug. En dat is in de eerste plaats *gericht*. En wie weet is er wel iemand die zegt: "Ja, u hebt het nu wel over drie keer "God schonk", of "de Here schonk", of "de Here deed", maar de eerste keer is dat niet een uitredding, maar is dat juist gericht. Want inderdaad, bij dat tweede vers, dan staat er: *En de Here leverde Jojakim aan de koning van Babel uit*. Dat was de Here die daar achter stond. Daarmee wil Daniël zoiets zeggen als: Er was een voorgrondsgeschiedenis, en daarachter is een verborgen achtergrondsgeschiedenis. Nu, van de voorgrondsgeschiedenis lezen we in de krant, en die bestuderen we in de geschiedenisboekjes en daar kun je naar kijken als je het journaal iedere dag bekijkt, dan zie je wat er gebeurt in de wereld, maar daarachter is ook een achtergrondsgeschiedenis. Dat is God die met iets bezig is. God is bezig met een plan, een heilsplan dat alle volkeren omvangt. En daarvoor kiest Hij Israël uit, en ik breng het direct over naar de gemeente, daarvoor kiest Hij de gemeente uit, de gemeente van Christus, om in Zijn naam dat plan aan alle mensen, aan alle volkeren uit te dragen. Maar als dat volk faalt, dan draait God de klok terug. En dan komt Hij met gericht. Dat begint vaak bij het huis van God. En ik denk nu letterlijk aan de woorden die staan in 2 Koningen 24, en dat ging over deze Babylonische ballingschap: *Waarlijk, dit overkwam Juda naar het woord des Heren wegens het onschuldig bloed, dat in Jeruzalem vergoten was*. De Here wilde dat niet vergeven. Het staat letterlijk zo in Koningen.
Ik denk dat de golf van secularisatie, waarin Europa en Nederland terechtgekomen zijn, toch ook die achtergrond

heeft. Een soort van gerichtsoefening van God. Wat hebben de kerken ervan gemaakt? Hebben we wellicht zijn toorn opgeroepen, door onze godsdienstoorlogen? En door de vervolging van de Joden en door kerkelijke twisten, onze binnenkerkelijke vuurhaarden?
Die vragen moeten we bij Daniël onszelf stellen. Want de God, die Israël in ballingschap wegvoerde vanwege hun zonde, is nog steeds dezelfde. Het is een God, die handelt in gericht als het volk van God niet echt trouw is aan die roeping om dat heilsplan van God te verkondigen aan de volkeren.
Nu zou u denken: dat is toch een beetje somber verhaal, dat Daniël 1. Nee, dat denk ik niet. Want die andere twee woorden, en het verdere verloop van heel het boek maken duidelijk dat diezelfde God, die slaat in het gericht, ook de God is, die Israël weer een nieuw begin geeft. En die redt, die uitredt. De eerste keer staat er: *En de Here schonk hen, gaf hen over aan het gericht*, maar dan daarna twee keer: *Maar het was de Here die uitredde, en die begint*, en tieners zijn de voorhoede. Hij begint weer met een nieuwe groep, en Hij geeft het volk een nieuw begin, en straks keert het terug naar Jeruzalem, en de Messias wordt geboren, en het heil gaat door, het moet naar de einden der aarde. Nu, daarover handelt het boek Daniël.
Inderdaad, een goed opschrift is: "*Onze wereldmachten*", maar dan daarachter die achtergrondsgeschiedenis en dat is: *"Gods regering"*. Een voorgronds- en een achtergrondsgeschiedenis. Het heilshandelen van God.
Inderdaad, er zit dus een stuk gericht in de ballingschap van Israël, ik zeg in de ballingschap van de kerk. Dat de VU is verwaterd, dat is toch in zeker opzicht terug naar af: de klok is weer honderd jaar teruggedraaid. En dat het bijzonder onderwijs vandaag wankelt: de klok wordt weer teruggedraaid naar vóór 1917. En dat heel Engeland verbijsterd is over het euthanasiebeleid van de regering in Nederland? En dat het humanisme de hoogtij voert in onze cultuur? "Bolkesteiniaans liberalisme". En dat als je naar de televisie kijkt en die vierentwintig kanalen afspoelt, dat je je dan afvraagt: "*Maar waar is God in deze tijd?*" Nu, dat allemaal is een gericht van God. We worden teruggevoerd naar een babylonische cultuur. Hij gaf Jojakim in de macht van de koning van Babel. Hij vernederde het Messiaanse koningschap. Hij voerde Israël terug naar vóór hun Abrahamitische verkiezing. Maar nu, precies datzelfde meest akelige bericht, vers 2, over het gericht dat begint bij het huis van God, precies datzelfde bericht is ook uitermate hoopgevend. Want de God van het gericht is ook de God van de genade. Wanneer wij terugkeren, ons beschikbaar stellen voor Hem, en onze jongeren beginnen tot in de kleinste puntjes keuzes te maken, radicale keuzes, dan gaat God weer een nieuw begin geven. Midden in de wereldgeschiedenis waar rijken komen en waar rijken gaan, daar is dat kleine volk Israël, later de gemeente, en God gebruikt ze om zijn liefde aan de mensen over te dragen, om zijn waarheid te verkondigen. Dezelfde God die gericht brengt, brengt ook gunst, kennis, verstand, openbaring, inzicht.
Hij slaat met zijn rechterhand, Hij geneest en zegent met zijn linker. Houdt vast aan die Godsregering. Ook als we onder de indruk raken van de wereldmachten. Dat is in het bijzonder de boodschap van Daniël 1 voor de ouderen. *Weest niet bezorgd, vertrouw op de hand van God, die in de geschiedenis aan het werk is.* En die hand van God moet u leren zien in de geschiedenis in het groot, maar ook in de geschiedenis van uw kinderen in het klein.
Ik kom tot een slotsom.
Zo zei ik: het boek Daniël helpt ons om de hand van God te zien in de geschiedenis, in het groot en in het klein. Welke machten zich ook opmaken tot de beheersing van de wereld, de HERE, -het staat er met hoofdletters, zijn verbondsnaam-, Hij regeert, en Hij zal blijven regeren. Hij gaf, Hij schonk. *De Heer regeert, Zijn koningschap staat vast.*
Maar in de tweede plaats. Waar zijn de tieners, de twintigers, de dertigers, de tachtigers, die lef hebben als Daniël? Die hun nek uitsteken en zeggen: "Hier doe ik niet aan mee! Hier maak ik me totaal afhankelijk van God. En als Hij me hier niet uitredt, dan ga ik onder." Zulke mensen zoekt Hij, en zulke mensen gaat Hij ook gebruiken. Amen.

**Verkondiging van zondagmiddag 19 maart 1995, lofprijzingsdienst,
door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Schriftlezing:

- Kolossenzen 1: 13
- Daniël 2: 1-2, 31-35 en 44-46a

Tekst: zie schriftlezing Daniël, met als thema: De reus op lemen voeten.

Liederen:

- Lied 460: 1,3,4 en 5

- Opwekkingslied 267
- Opwekkingslied 430
- Opwekkingslied 181
- Taizélied: Laudate omnes gentes
- Lied 481
- Lied 114
- Psalm 118: 8 en 9
- Opwekkingslied 71
- Opwekkingslied 40
- Opwekkingslied 167
- Psalm 98: 3 en 4

Verkondiging:

U hebt het waarschijnlijk allemaal wel eens gehad, dat je 's morgens vroeg wakker werd, en je ontzaglijk opgewonden voelde over een droom maar je kon je met geen mogelijkheid herinneren wat die droom nu precies was. Is het een gelukkige droom dan heb je nog vele uren een blij gevoel. Maar als het en heel ongelukkige droom is, dan kan je hele dag erdoor bedorven zijn.

Nu, zoiets overkwam hier koning Nebukadnezar. De droom die hij droomde was niet zomaar een droom. Het was een droom, hem speciaal ingegeven. Hij staat 's ochtends vroeg op en hij voelt zich onrustig en misnoegd, en op het moment dat hij wakker is, is de droom uit z'n gedachten geschoten. Hij is de inhoud kwijt en kan die met geen mogelijkheid achterhalen. Een onbestemd gevoel van onheil wil niet van hem wijken.

En daar wil ik eens even bij stil staan. Zo'n onbestemd gevoel van onrust en angst. In het boek Daniël, als de camera zwenkt van Daniël en zijn vrienden in hoofdstuk 1 naar koning Nebukadnezar, de babylonische mens aan wiens hof Daniël vertoeft, dan is dit het eerste wat verteld wordt. Bijzonder treffend. Het eerste wat verteld wordt van de babylonische mens is: hij heeft een boze droom gedroomd, maar de inhoud kan hij zich niet meer herinneren. En nu zindert door hem heen een gevoel van onrust. Hij heeft alles wat zijn hart begeert, en toch knaagt de onrust. Het is in het boek Daniël tegelijkertijd een symbool, een metafoor voor het onbestemde gevoelen dat door alle eeuwen heen mensen doorzindert die op deze lijn van de babylonische mens verder gaan. Ook in onze tijd. Juist de twintigste eeuw waar mensen alles hebben wat hun hart begeert, is het tegelijkertijd de eeuw waar de onrust knaagt. Camus schrijft: Een jongen zit in een prachtig park in de zon op een mooie bank en naast hem zit zijn vriendin. En dan ineens overvalt hem, zo beschrijft Camus, een gevoel van zinloosheid. Alsof hij die nacht een droom gedroomd had die hem nu nog een ziek gevoel geeft. In de moderne kunst wordt dit gevoel onder woorden gebracht. Je vindt het bijvoorbeeld in de schilderijen van Francis Bacon, en ik denk aan de films van Jim Jarmush, en een twintig jaar geleden Ingmar Bergman. Zonder te kunnen zeggen waarom en hoe: er zindert door de cultuur een gevoel van onbehagen. Een groot psycholoog heeft er zelfs een dik boek over geschreven: Freud.

Het onbehagen van onze cultuur. Waar komt het vandaan?

Nu, om die vraag te beantwoorden gaan we terug naar Nebukadnezar. Hoe heeft hij dat onbestemde gevoel van onbehagen? Het wordt ons verteld hier in het boek Daniël. Nebukadnezar, de man in wie de babylonische geest is gesymboliseerd, hij voelt zich aan de ene kant sterk en machtig, hij heeft zichzelf in het centrum van het universum geplaatst, maar tegelijkertijd weet hij dat hij los staat van God. Concurrent is van God. En dan laat God hem voelen waar eigenlijk die onrust op vast zit. Hij laat hem een boze droom dromen. En die boze droom is het die dat gevoel van onrust achterliet. Een mens in die toestand gaat zoeken. En dat zien we dan ook in Daniël 2. Als dit Nebukadnezar overkomt is het eerste wat hij doet: hij wil het weten. Hij gaat op zoek, roept zijn wijzen bijéén: astrologen en geleerden en tovenaars: Chaldeeën, en ze moeten hem licht verschaffen in datgene wat hem kwelt. En ze horen de opdracht: Vertel me de droom èn z'n uitleg! En dan zeggen ze iets heel dieps in vers 11. Ze zeggen: "Maar wij zijn God niet!" Wat de koning vraagt is te zwaar, zeggen ze: Er is niemand anders die het de koning zou kunnen te kennen geven dan de goden die niet bij de stervelingen wonen. Dat wil zeggen: de wijzen en de verstandigen van deze wereld staan op dit punt hulpeloos, ze kunnen die diepste onrust niet boven water halen. En dan zien we weer iets opmerkelijks: De onrust van Nebukadnezar slaat om in toorn. Arioch, de scherprechter, komt ten tonele en het bevel weerklinkt: Houw al die wijzen in stukken! Onrust die omslaat in geweld.

Ook onze wereld is vol van geweld. En er is haast geen geweld dat niet voortkomt uit onbegrepen angst. Onrust, die eerst knaagde en knaagde, en bijna wanhopig vroeg om een antwoord maar die, toen het antwoord uitbleef, ontbrandde. Ontbrandde in geweld. De kunstenaar Karel Appel brengt dat onder woorden. Er is een plaatje van hem op de markt waarin we horen wat hij zegt terwijl hij schildert, en terwijl hij de verf op het doek gooit, zegt hij: "I do not paint, I hit." (Ik schilder niet, ik sla) Dat is datzelfde. Onrust die geen werkelijk antwoord krijgt slaat om in agressie.

Wie spreekt hier het bevrijdende woord? Is er een mens die dat kan? Zelfs Daniël zegt: "Nee, zelfs ik kan niet de

droom bedenken die de koning gedroomd heeft. Het gaat hier om een geheimenis. Hier gaat het om verborgenheden. En daarvoor moeten we zijn bij God Zelf." En dan gaat hij met zijn vrienden die nacht, als ook hun leven op het spel staat, bidden. En ze bidden tot de Here, de God des hemels. Of Hij hun duidelijk wil maken wat ze de koning zeggen moeten. En dan wordt hun het inzicht gegeven. In de nacht die volgt op hun gebed geeft God een antwoord. Ook in dit tweede hoofdstuk van Daniël staat dit woordje: *en God geeft* centraal. De Here geeft wijsheid aan de onverstandigen. Hij geeft licht aan de blinden. Hij opent de ogen van mensen voor geheimenissen die de onrust van de mensen veroorzaken. Hij alleen geeft dat inzicht. Dan zegt Daniël: "Gij, o koning, gij had een gezicht en zie, er stond een groot beeld opgericht."
Dat is eigenlijk het eerste waar alle aandacht op valt. "Een geweldig groot beeld, reusachtig, met een hoofd van goud, de borst van zilver, de buik van koper en de benen van ijzer, en de voeten van ijzer met leem gemengd. Dàt zag u in uw droom. Maar dat was het niet wat u angst inboezemde. Nee, dat wat daarna gebeurde, terwijl u keek naar dat beeld en u helemaal daarmee vereenzelvigde, wist: *Dat ben ik*. Toen zonder toedoen van mensenhand raakte een steen los van een berg. Die kwam aanrollen, en u zag hoe die recht op het beeld afrolde. En ineens rees er afschuwelijke angst in u op. En de steen klapte met een grote smak recht tegen het beeld en vernielde het totaal. Eerst de voeten en toen de benen, toen het koper, het zilver en tenslotte het goud. Het beeld werd vermorzeld als kaf op de dorsvloer, en de wind voerde het mee. Er was geen spoor meer van te vinden. Maar de steen rolde voort en werd tot een ontzaglijke grote berg die heel de aarde vervulde." Nu, dat is de inhoud van die boze droom. En centraal midden in die droom staat daar dat beeld. Dat beeld waarvan Daniël zegt: "Dat beeld o koning, daar met dat gouden hoofd, dat zijt gij." Het is de babylonische mens die zichzelf daar ziet staan in het centrum van het universum. En dan komt daar dat steentje, dat steentje dat werd losgemaakt zonder toedoen van mensenhanden. Ja, eigenlijk een heel vroeg bericht van een maagdelijke geboorte. "Zonder toedoen van de wil van een man", zegt Johannes. En dat zwelt aan en dat groeit, groter en groter, tot het tenslotte dat hele beeld verbrijzelt. "De steen die door bouwlieden werd verworpen," zegt Psalm 118. En daarop vestigt God zijn Koninkrijk. Want natuurlijk, dat is het beeld van het koninkrijk van God, dat oprijst nadat het de rijken heeft overwonnen. En tegelijkertijd is die steen ook het beeld van Jezus Christus.
Professor Berkhof heeft een mooi boek geschreven over de wereldgeschiedenis, en hij noemde dat boek: "*Christus, de zin van de geschiedenis.*"
Nu, dat zouden we eigenlijk boven dit hoofdstuk kunnen zetten. Christus, degene die geheimen onthuld, die Zelf in gericht en in genade de wereld gaat vervullen. Ik denk dat dat de twee grondlijnen zijn die ook uit dit visioen naar voren komen. Want in de eerste plaats zien we die steen een werk doen wat vernietigend is. In de eerste plaats is God het *gericht van God* over de mens die zichzelf in het centrum van het universum plaatst. Die diepe zonde zat in Nebukadnezar. Die diepe zonde zit in de oude Adam. Die diepe zonde zit in ieder van ons. Jezelf zetten in het centrum van het universum. Waar mensen dit doen, daar gaan ze boze dromen dromen. En ook als ik geen macht, geen geld en geen goed heb dan doe ik het nog. Dan zet ik mijzelf in het centrum van het universum. Ja, en dan komt de onrust. Dat is de diepe verklaring van de onrust van deze eeuw.
Hoe kunnen we het anders begrijpen dat de twintigste eeuw, de eeuw van de welvaart waarin mensen uiterlijk gezien toch nog nooit zo welvarend zijn geweest, tegelijkertijd de eeuw is van de onrust. De diepe bedreigdheid. Het onbegrepen misnoegen. Ja, inderdaad, dat komt omdat de mens zich in het centrum van het universum gesteld heeft en dan komt daar die steen. Die komt aanrollen en slaat tegen dat beeld aan.
Nu, dat is het eerste deel van het geheimenis van God. De steen die verplettert. De ontmoeting met Christus is in de eerste plaats verbrijzelend. Het is een gericht over mijn centrale leven.
Maar daarna, en dat is het tweede, wanneer onze rijken zijn platgewalst, dan groeit die steen aan tot een berg, die heel de aarde vervult. Dat wil zeggen: er volgt op gericht geen leegte, maar juist volheid, en het Koninkrijk, de vrede van het Koninkrijk. De volheid van nieuw leven. De volheid van het vervuld zijn door de geest van Jezus Christus. We worden overgezet van dat rijk der duisternis in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde. Dat is nu nog klein en dat is nu nog een verborgenheid, maar het groeit uit totdat het als een hele berg de aarde vervult. En dat is de genade die Jezus brengt. Hij breekt af om weer op te bouwen. Hij doet dit niet om onszelf in het centrum te stellen, maar om ons te zegenen. Hij is het geheim van onze geschiedenis. Want dat is eigenlijk toch wel het meest indrukwekkende van dit tweede hoofdstuk van Daniël. Dat dàt, wat persoonlijk waar is wanneer wij Christus aannemen, dat wat dus *verticaal* waar is, dat dat ook *horizontaal* waar is. Dat diezelfde Jezus Christus ook degene is die in de geschiedenis de rijken van de mens, de ene na de ander, verbrijzelt, als kaf doet wegwaaien om daarna uit te groeien tot een Rijk wat heel de wereld vervuld. We komen op die rijken zeker nog terug, want ze komen later in het boek nog breder ter sprake. Dat gouden hoofd van het rijk van Nebukadnezar: Babel; en dan de zilveren borst, dat is het Medisch-Perzische Rijk; en dan de koperen buik, dat is het Rijk van Alexander de Grote; en de ijzeren benen, het Ptolemesche Rijk; en ijzer-lemen voeten, is dat het Romeinse Rijk? We komen op die vragen nog terug. Maar wat hier beschreven wordt is: Er zijn vier rijken in de wereld, vier hoeken der aarde. Vier rijken voltrekken zich daar in de wereldgeschiedenis, en ze worden allemaal verzwolgen door dat ene Vrederijk, de Steen van

Christus, die straks de hele wereld vervult. Christus is in de geschiedenis aan het werk, lang voor Zijn laatste verschijning. Christus Zelf is de onthulling van het geheim, in gericht en in genade. Nu, voortaan is Daniël de drager van dit geheimenis. Dat is de beste typering, ook denk ik van de gemeente van Christus. Wij zijn, opnieuw staande in babylonische tijden, als Daniël dragers van een geheimenis. En Daniël en zijn vrienden toen, en wij samen met de hele gemeente nu, we zijn dragers van het geheim van de werkelijkheid, het geheimenis van de geschiedenis. En het wordt van ons verwacht dat we het doorgeven, zoals Daniël het doorgaf aan de babylonische mens in die tijd. Het zou wel erg wreed zijn als we dat geheim voor onszelf hielden.
Ik wil met een klein voorbeeld eindigen: Onder de Bedoeïenen is de grootste misdaad niet om iemand te vermoorden, en ook niet om te stelen. Nee, onder de Bedoeïenen is de grootste misdaad dit, dat men een waterbron in de woestijn weet, men de plek kent waar die waterbron is, maar men vertelt het niet aan de ander.
Nu, dat is ook de simpele dienst die Daniël bewijst aan Nebukadnezar. Dat hij hem de weg wijst naar de bron. De onrust der mensheid staat open voor een vrede, die gedachten en harten vervuld. En die alle verstand te boven gaat. Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 26 maart 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Welkomsttekst: *Wanneer u door het water trekt, ben Ik met u; als u door het vuur gaat, zal de vlam u niet verbranden. Want Ik, de HERE, ben uw God, de Heilige Israëls, uw verlosser.* Jesaja 43: 2,3.

Schriftlezing: Daniël 3.
Tekst: Daniël 3: 18a: *Maar zelfs indien niet.*

Liederen:

- Lied 173
- Psalm 34: 4 en 5
- Lied 62
- Psalm 91: 1,3,5 en 7
- Kinderlied 26
- Lied 466
- Lied 183: 4 en 5

Introductie verkondiging: *Riskant leven.*
Gods werkelijkheid breekt alleen door in een babylonische wereld, als drie mannen ("twintigers") zich radicaal geven in hun toewijding aan de Here. Riskant leven opent de weg voor God om te laten zien, dat Hij er echt is. Hoe vinden wij de toegang tot dat riskante leven?
Wij leren van deze twintigers vier punten: 1. de noodzaak van de training in het klein en in het verborgene (zie Daniël 1: 8 en 2: 17); 2. de noodzaak van waakzaamheid; 3. de durf om te vertrouwen; en 4. het geloven ondanks. Volgroeid geloof leert zeggen: *zelfs indien niet.* Ook al zou mik er niet beter door worden, dan nòg. Geloven niet om wat de Here geeft, maar om wie Hij is. Wie zo leeft wordt door de Here gebruikt om aan de wereld te laten zien hoe diep Zijn heil reikt: *Er is een vierde bij deze drie mannen in de vurige oven, en hij lijkt op een zoon van de goden.* -vers 25. Een wondere voorafschaduwing van Goede Vrijdag, waar de Zoon van God in onze diepste nood naast ons kwam staan. Om Hem *gaat* het in Daniël 3, ook al *draait* het om de drie mannen en hun riskante inzet.

In de kinderpreek door Janneke Hogendorf werd aan de kinderen dit hoofdstuk, Daniël 3, uitgelegd, waarbij als allerbelangrijkste om te onthouden dit is: Zoals er bij de vrienden van Daniël een engel aanwezig is, zo is dat bij ons ook: Er staat Iemand naast je, altijd. Er fietst Iemand naast je, er zit Iemand naast je, en dat is de Here God, de

Here Jezus. Als we dàt onthouden, dan hebben we iets heel belangrijks in ons hoofd!

Verkondiging:

Ja, zo hebben we in de kinderpreek heel duidelijk gehoord, waar het in deze geschiedenis in Daniël 3 om gaat. We zien dat vooral aan het slot van het verhaal, eigenlijk toch die verwondering, die verbijstering haast van koning Nebukadnezar, die daar ineens stomverbaasd opstaat en zegt: "Maar er is een vierde bij deze drie mannen in de vurige oven! En hij lijkt op een zoon van de goden."

Zo staat het er. Dan moet je weten dat *goden* in het meervoud, en *god* in het enkelvoud in het Aramees en in het Hebreeuws hetzelfde woord is. Maar Nebukadnezar sprak van de *goden*. Er zit bij de schrijver van Daniël natuurlijk toch een stille wenk. Er staat ook eigenlijk: de Zoon van God. En zo loopt deze geschiedenis eigenlijk uit in een heenwijzing naar het wonder van de God van Israël, Die zijn Zoon gezonden heeft, die in de vurige oven naast ons is komen staan.

Dat is eigenlijk het diepste geheim van Goede Vrijdag, waarnaar we op weg zijn. Dat Hij in de diepste nood naast ons is komen staan, dat er een vierde loopt naast die drie mannen, en daarin ligt onze redding: want Hij leidt ons door de vuurovens heen. Dat is het natuurlijk waar het in dit verhaal, in deze geschiedenis, ja je kunt zeggen in heel de bijbel om gaat. Want het gaat er in de bijbel om voor een ieder die het leest en het hoort weer opnieuw duidelijk voor ogen te stellen hoe groot de liefde van God is, dat Hij Jezus Christus gezonden heeft Die naast ons komt staan, tot in de diepste nood van ons bestaan. Zonde en dood heeft Hij voor ons overwonnen. Nu, dat is heel duidelijk de boodschap van Daniël 3. Maar ook al gaat het om dat gebeuren daar in die vurige oven en wat dat voor ons betekent, het draait toch in deze geschiedenis om die drie mannen! Het draait om Sadrach, Mesach en Abednego. En zij staan in dit verhaal centraal als mensen die daar midden in de druk toch maar overeind blijven.

En daar wil ik nu vanmorgen eens aandachtig bij stilstaan, met die paar kleine woordjes, die me zeer intrigeren. Dat zij antwoorden aan koning Nebukadnezar: "Wij zullen voor uw goden niet buigen, want onze God is in staat ons te verlossen!" En dan dat kleine zinnetje erbij: "*Maar ook indien niet*, dan nog buigen wij niet voor de goden van Babel." Dat vind ik een heel bijzonder, centraal punt uit dit hoofdstuk. En daar wil ik vanmorgen wat breder bij stilstaan: dit keer een preek voor de twintigers, want tieners werden twintigers. In het eerste hoofdstuk waren ze nog tieners, nu een paar jaar later hebben zij als twintigers al een belangrijke bestuurspost in het rijk van koning Nebukadnezar. Ze zijn bestuurders geworden in het gewest Babel. En hier staan zij centraal. Trouwens, twintigers zijn ook degenen die in die tijd van hun leven voor grote beslissingen staan. Tieners kleine beslissingen, twintigers grote beslissingen. Als zij, deze Sadrach, Mesach en Abednego, hier -en dat is toch eigenlijk wel een heel belangrijk punt-, hun nek niet hadden uitgestoken, en gedaan hadden wat ze zeiden te doen: niet buigen voor de afgoden van Nebukadnezar, dan was de rest nooit gebeurd. Dan had God bij wijze van spreken geen mogelijkheid gehad om zich zo majesteitelijk te openbaren aan dat babylonische rijk. En daar ligt de kern van de boodschap van vanmorgen. Door alle tijden heen werkt God door mensen. En eigenlijk werkt Hij toch minder door sterke argumenten en door filosofen, maar het meeste toch via de levens van mensen die ervoor gaan en staan. Die staan voor wat ze geloven. Mensen die het wagen enkel en alleen op Hem te vertrouwen, en zich van Hem afhankelijk maken. Waar zij dat doen krijgt God de kans om zich duidelijk te maken aan de babylonische mens.

Dat heeft me getroffen als ik denk aan onze tijd. Onze tijd, waar we spreken over godsverduistering en kerkverlating en tegelijkertijd ook de contouren steeds zien oprijzen van de babylonische mens, die voor zich een gouden beeld maakt, maar hoe kunnen wij in die eeuw laten zien dat God er echt is? Want daar gaat het om, te laten zien dat God er echt is, dat Hij de levende God is. Nou, dat kan alleen als we riskant leven. Als we ons radicaal durven geven, onze nek durven uit te steken.

Daar wil ik het over hebben. Wat is dat geheim van Sadrach, Mesach en Abednego? Vier punten.

Het eerste geheim van dat riskante leven, waarvan zij getuigenis aflegden, is *training*. Even terug naar Daniël 1. Ja, het zijn dezelfde mannen die in Daniël 1 weigeren de mozaïsche wetten te overtreden. Dat zijn eigenlijk maar kleine dingen: niet eten en niet drinken wat de koning hen had voorgeschreven. Je zou kunnen zeggen: het zijn nog maar de kleine vingeroefeningen die straks leiden tot het grote werk. De soldaat van Christus zal altijd eerst een training moeten ondergaan voordat hij tot het grote werk wordt geroepen, en dat zien wij hier in Daniël 1 tot 3. Hier in Daniël 3 is het een publieke daad met politieke consequenties. En met groot levensgevaar. Maar ik denk dat ze die daad nooit hadden gesteld als ze niet eerst in Daniël 1 hadden geleerd om in de kleine dingen trouw te blijven aan de wet van Mozes. U herinnert zich dat nog van vorige week, toen ze aan het hof een heropvoeding moesten ondergaan, toen waren ze daar ook in het allerkleinste trouw. Stelling nummer 1 is dus: Wie in het kleine trouw is gebleken die zet God later ook in voor het grotere werk. Er gaat een training vooraf aan het ingezet worden als soldaat aan het front. En ongetraind zouden ze hier zeker meegesleept zijn toen de muziek weer begon te spelen en de massasuggestie opkwam en iedereen neerviel voor dat beeld, dat gouden beeld. Durf dan maar te blijven staan. Heb dan maar het lef om te zeggen: En ik buig niet! Terwijl iedereen het ziet.

Nu, wie niet eerst, zoals we vorige week zagen, als tiener geleerd heeft kleine, goede keuzes te maken: dwars tegen

de levensstijl van je omgeving in doe je niet mee met bepaalde dingen, zeg je bepaalde woorden niet; we hadden het over woordgebruik: vloeken; we hadden het over bepaalde kleine dingen die je niet doet: iets stelen, een fiets pakken als de jouwe gestolen is, iets wat gewoon is in bepaalde kringen, je doet niet mee aan bepaalde dingen waar de groep wel naar toe gaat: house of andere ellende. Zulke kleine keuzes zijn als het ware voorbeslissingen voor de grote stap later, als God je echt gaat gebruiken. Zoals hier Sadrach, Mesach en Abednego. Ze worden hier gebruikt omdàt ze die training hebben ondergaan. En niet alleen in die keuzes, in hoofdstuk 2 wordt gezegd dat het mannen van *gebed* waren. Ik denk dat dat ook een belangrijk punt is bij de training. Dat je hebt leren bidden voor de praktische dingen van iedere dag. Ze wisten niet wat die droom betekende, we lazen dat in Daniël 2, maar ze bogen hun knieën, en ze baden God ervoor, en ze hadden dus een soort van omgang met God, waarbij ze van Hem ook concrete verhoringen van het gebed verwachtten. Al die dingen, praktische gehoorzaamheid, een stuk gebedsleven, naar zo'n bijeenkomst toegaan en er vooraf voor gebeden hebben, al die dingen horen bij de training die het eerste punt is van het geheim van riskant leven.
Dan het tweede.
Het tweede wat we zien is hun *alertheid*, of je zou kunnen zeggen hun *paraatheid*, hun *waakzaamheid*. Hoe je het ook maar noemen wilt. Je zou ook kunnen zeggen: Laat je niet bij verrassing inpakken. Want je zal daar maar staan tussen duizenden mensen en de muziek gaat blazen, en de microfoon schettert: knielen!, nou, je valt mee neer voor dat beeld eer je er erg in hebt. Dat geldt tot vandaag toe. En ik vraag me dat af: zijn wij bij het schetteren van de muziek niet, voor we er erg in hadden, meegegaan in een knieval voor het gouden beeld van deze tijd? Waren we wel alert en paraat? Dat is voor mij een knellende vraag. Waar zijn vandaag de Sadrachs, Mesachs en Abednego's? Het is makkelijker om die vraag waar dan vandaag dat gouden beeld is en waar we niet moeten knielen in plaats van wel meedoen, in het verleden aan te wijzen en in de bijbel, dan het vandaag aan te wijzen. Ik las gisteren de krant, Trouw, en ik dacht: ja, daar heb je er een schitterend voorbeeld van: de laatste oorlogstijd. Want toen stond dat gouden beeld daar weer. Weer een man, de mens die zichzelf verheft en tot God maakt. Dat is toch eigenlijk de hele nazi-ideologie, van het eigen ras en het eigen volk, en toen zijn er verschrikkelijke dingen gebeurd. Er zijn massa's meegeknield waar ze eigenlijk overeind hadden moeten blijven staan. Maar er waren Goddank ook de Sadrachs, Mesachs en Abednego's. En dat las ik hier in de krant. Er staat dat er net een boek verschenen is over de verpleegkundige Diet Eeman, nu 75 jaar en Amerikaanse, en haar vriend Hein Sietsma. En terwijl er 106 duizend van de 140 duizend joden uit Nederland werden weggevoerd, waarbij heel het nederlandse ambtelijke apparaat meewerkte, waren zij één van de weinigen die overeind bleven staan. En ze hebben zich verzet tegen de duitsers, ze hebben een hulpgroep gevormd, en hun leven is beschreven in een boekje dat de titel draagt: "Die hun leven niet liefhadden tot de dood". Want die Hein Sietsma is er bij omgekomen, en *zij beiden, zij vertrouwden erop dat een sterkere kracht dan Nazi-Duitsland hen zou beschermen.*
Als ik zo'n berichtje lees dan denk ik: ja, daar had je ze, de mensen die niet bogen, niet meededen, en daarbij hun leven op het spel zetten.
Maar nu vandaag, wat zou dat vandaag dan zijn? Ik zie eerlijk gezegd geen beelden van zo'n zestig el hoog die midden in het centrum staan, maar ik zie wel overal van die kleine gouden beeldjes, van tien el hoog, en ik denk dat we uiterst alert en waakzaam moeten zijn om daarvoor niet te knielen. Al is het nog geen beeld van zestig el, dan is het al goed om razend op te passen bij die beeldjes van tien el: morgen zijn ze zestig el en staan ze in het middelpunt. En ik denk bij die kleine gouden beeldjes toch aan de claim van zo'n gouden welvaartsstaat, waar je je hele leven voor kan inzetten, nou, dat is een verspild leven. En dan denk ik aan de kleine el van het gokken en het loten. Er aan meedoen is ook zo'n klein gouden beeldje! En ik zie tien el gouden beeldjes bij de spelverslaving, bij de demon van de drank! Drank en drugs, dat zijn ook van die dingen waar massa's voor buigen. En ik vraag me af of die 24 of meer televisiekanalen die we tegenwoordig hebben ook niet zo'n klein beeldje is wat overmorgen je hele leven in beslag neemt. En wat stilzwijgend binnensluipt in je huis, en je in beslag neemt. Tien el, dat vind ik het beeldje van de steeds verder geaccepteerde soft-porno. Het is eerst soft-porno, zo noemen ze het, en dan komt de rest. Maar het is bij soft al te ver. En overal zie je dus die babylonische geest van de zelf-centrale mens met zijn genot en zijn macht, die centraal komt te staan. Nou, daar moeten we waakzaam zijn en alert, en op tijd in de gaten hebben dat we niet knielen voor deze goden ook al zijn ze nog maar klein.
Het derde kenmerk van riskant leven. Ja natuurlijk, dat is één van de kernpunten. En dat is: *durven vertrouwen op God.* Nebukadnezar zegt: Denken jullie nu echt dat er een God is die jullie uit mijn hand zou kunnen bevrijden? Denk je nu echt dat er een God is die leeft en die handelt en die jullie niet laat vallen? Eigenlijk is dat toch een roepstem die ook naar ons toegaat in de twintigste eeuw. En soms zegt men er nog bij: Moet je nagaan, er waren dan toch honderdduizend joden uit Nederland die in de gaskamers omkwamen. En er was toch niemand die hen hielp?
Je zou wel het laatste greintje vertrouwen verliezen. En toch laten Sadrach, Mesach en Abednego zich hierdoor niet uit het veld slaan. Ze gaan er van uit dat er een macht is groter dan Nebukadnezar. En ze antwoorden hem -ik vind dat heel opvallend- haast arrogant. Als hij die vraag stelt: "Denk je nu echt dat er een God is die jullie uit mijn hand

kan bevrijden?", zeggen ze: *"We achten het niet nodig om u hier op te antwoorden."* Alsof ze zeggen: Dat is Gods zaak, er zijn twijfelvragen waarop je niet moet antwoorden. Ja, alleen moet antwoorden met de daad, en dat doen ze. Een daad waarmee ze zich zeer kwetsbaar maken. In de oorlog was dat joden in je huis nemen, en ik denk in onze tijd, zoals ik al zie, dat compromisloos afwijzen van die talloze gouden beeldjes van tien el. Al kost het je je carrière. Wees roekeloos in het vertrouwen op God. Dat is eigenlijk de boodschap. Geef meer dan je hebt. Geef eens iets dat je pijn doet in je portemonnee. Dan doen we nooit, laten we eerlijk wezen. Durf je ook op God te vertrouwen waar alles dat tegenspreekt? Nou, dat vind ik toch wel in de derde plaats kenmerkend voor het geheim van Sadrach, Mesach en Abednego. Dus na training, en dan de alertheid: levend vertrouwen op God.
En dan komt in de vierde plaats nog dat wat ik toch eigenlijk het mooiste vind in die houding van Sadrach, Mesach en Abednego. Dat zien we uitgedrukt in dat kleine zinnetje: *Maar ook indien niet.* En ik ben al twintig jaar door dat kleine zinnetje geïntrigeerd. Als Nebukadnezar zegt: "Denken jullie nu echt dat er een God is die jullie bevrijden zal uit mijn hand?", dan zeggen ze eerst: "Indien onze God die wij vereren in staat is om ons te bevrijden -en daar zijn we zeker van, daar rekenen we op, we hebben niet eens zin om daar over te praten, zeggen ze heel arrogant-, zal Hij het ook doen. *Maar ook indien niet*, dat wil zeggen ook als Hij ons niet bevrijdt, zo moet je dat lezen, *weet wel dat wij uw afgod nooit zullen aanbidden*". Nou, dat noem ik toch eigenlijk wel de kern van riskant, radicaal leven. Ze zeggen: *Ook als de Here ons niet bevrijdt, gaan we nog voor Hem*. Durft u dat te zeggen? Heer, ik hou het niet langer vol, ik ben jong maar ik weet het niet, ik heb hulp bij de beroepskeuze nodig; ik ben oud, waarom moet ik nog leven? Ik doe nu deze stap wel, de keus voor m'n huwelijk, en al die dingen van baan, leven, huwelijk, ziekte, in al die dingen heb ik Uw hulp nodig. Durven we dan te zeggen: Maar Heer, ook als U het niet geeft, dan ga ik nog voor U. Nou dat vind ik toch wel heel bijzonder. Ook als U het niet geeft, ga ik nog voor U. En dan weiger ik nog hulp van andere goden. Dat zeiden Sadrach, Mesach en Abednego. Dat wil zeggen ze vertrouwden op God, niet met het heimelijk doel er zelf beter van te worden, maar gewoon om Hem zelf. Ze kiezen voor Hem, ze hebben Hem lief, niet om wat Hij geeft, maar om wat Hij is. Zo zou je het ook kunnen zeggen. En daar komt het laatste geheim eruit. Achter alle training en waakzaamheid en vertrouwen zit heel *eenvoudige, onbaatzuchtige liefde.* Een liefde zo groot dat ze zeggen: Heer, al komen we er zelf bij om, wij volgen geen afgod maar alleen U. En daarin zit iets van een hele kwetsbare onmacht. Het is zoiets van onmacht van de liefde die niet anders kan, ongeacht de uitkomst. Zo van: Hier sta ik, ik kan niet anders. Er zijn hele rijen mensen in die diepe toewijding aan God ons voorgegaan. En ik zou er wel eens eentje uit willen heffen die bij ons niet zo goed in het blikveld ligt, en dat is de apostel Thomas. Dat was dan zo'n aartstwijfelaar, zo staat hij bekend in de evangeliën. Maar als je leest in Johannes 11, dan is hij dezelfde die, als alle discipelen tegen de Here Jezus zeggen: "Ik zou maar nooit naar Jeruzalem gaan, want als U naar Jeruzalem gaat dan komt U om, want ze zijn vijandig tegen U gericht, iedereen zegt: het wordt Uw dood", -en dat werd het uiteindelijk ook-, maar dan is het Thomas die zegt: "Kom, laten we gaan om met Hem te sterven." Dat is typisch voor Thomas, dat hij het dan ook het zwartste neemt, hij is negatief: oké, laten we gaan om met Hem te sterven. Maar moet je dat eens omkeren. Eigenlijk zegt hij dus: Ik ga liever mèt Jezus dood dan dat ik zonder Hem verder zou leven. Dus dat is eigenlijk, als je die uitspraak omkeert, een hele diepe toewijding, een hele diepe liefdesuiting eigenlijk. Nou, dat zie ik nu ook in deze uitspraak van Sadrach, Mesach en Abednego. *Ook als ik in mijn vertrouwen op Hem omkom, ga ik nog voor Hem.*
Esther: Kom ik om, dan kom ik om. Job: tegen God beroep ik mij op God. Habbakuk: Ook als de vijgeboom niet zou bloeien en geen vrucht zou geven, en er in de stallen geen vee zou zijn, nochtans jubel ik in de Here mijn God. Paulus, toen hij die doorn in het vlees had en God tegen hem zei na drie keer bidden: nee, Ik neem hem niet weg, toen zei de Here tegen hem: Mijn genade is u genoeg! En toen leerde Paulus dus dat zelfde. *Vertrouw niet om wat God geeft, maar om wie Hij is*. En ik noemde ook al Luther. Luther is ook zo'n man: Hier sta ik, ik kan niet anders. Allemaal voorbeelden van mensen die op God vertrouwden zonder iets van Hem te krijgen. Waarom dan? Gewoon omdat ze Hem liefhadden. Niet om wat Hij gaf, maar om wat Hij is. En dat is het. Omdat ze op dat moment beseften: Ik ga liever dood met God dan dat ik zou leven zonder Hem.
Je zou het ook zo kunnen zeggen, om dat nog even één keer breder te belichten, je zou kunnen zeggen: Er zijn twee manieren van geloven. Er is een geloven *omdat*, en er is een geloven *ondanks.* En ons geloven begint meestal op die eerste manier. Normaal begin je met te geloven *omdat*. Je gelooft, omdat de natuur zo prachtig is, of omdat je moeder het je verteld heeft, of omdat God je veiligheid en geborgenheid geeft, dat is al dieper, of omdat je zin vindt in je zinloosheid, dat is al heel diep, redenen genoeg. Het doet jou goed en daarom geloof je. Dan zijn er tijden in ons leven, dat God ons een stapje verder voert. En dat Hij ons iets nieuws wil leren. Eigenlijk voert Hij ons dan terug naar zijn hart. En dan vallen op een gegeven moment al die eigenlijk baatzuchtige redenen weg. Hij leidt ons in de woestijn, zo kun je het ook zeggen. Dat zijn woestijntijden. Die zijn bitter, maar ook zoet. God ontneemt ons alles, alle baatzuchtige reden, maar Hij spreekt ook tot ons hart. Die tijden, dan biedt het geloof ons meer nadeel dan voordeel. En dan daar in de woestijn, daar leren we het geheim van het *geloven nochtans*. Geloven uit liefde.
En dat zeggen eigenlijk Sadrach, Mesach en Abednego als ze zeggen: Ook indien niet. Dat is een volwassen geloof. "Zeker", zeggen ze tegen Nebukadnezar, "de God in wie we geloven kan ons bevrijden en Hij zal het ook, daar

hoeven we niet eens over te praten, maar weet wel, ook als Hij het niet doet, we buigen voor die afgod niet." Nou dat te durven zeggen, dat vind ik toch eigenlijk wel het grootste. "Heer, hier ben ik, ik wil die baan hebben; ik kan niet zonder partner; ik hou het niet langer vol in deze depressie, red me, red me". Dat mogen we zeggen, natuurlijk. "Ik weet dat U het kunt, maar ook indien niet, *ook indien niet*, ik zal niet buigen voor valse vluchtwegen, en ik ga voor U."
En dat is de laatste kern van het geheim van het geloof van Sadrach, Mesach en Abednego. Het is het geheim van riskant, radicaal, christelijk leven. Op dat geloof gaat God aan het werk. Inderdaad, soms heeft Hij mensen in de vuuroven niet gered. Dan werd hun dood het zaad van de kerk. Andere keren heeft Hij hen wonderbaar uitgered zoals hier Sadrach, Mesach en Abednego. Dan kregen mensen een voorproefje van het heil in Christus. Want daar ging het om zeiden we aan het begin. Natuurlijk, het gaat in de Schrift om Christus. Het gaat er om hoe God redt door Hem. Maar intussen draait het wel om de mens. Om mensen die God uitkiest, zodat Hij door hen kan laten zien hoe reëel Hij is en dat Hij er is.
Nou, dat is de slotsom aan het eind.
God zoekt in onze tijd mensen als Sadrach, Mesach en Abednego. En door hun daden gaat Hij aan het werk. Midden in een babylonische cultuur van de mens die sterk is in zichzelf. Waar is God in deze tijd? Met argumenten kan ik Hem niet bewijzen, maar als wij als Sadrach, Mesach en Abednego eerst ons laten trainen en ons oefenen in de godsvrucht en daarna in de tweede plaats waakzaam zijn en dan vervolgens durven vertrouwen en tenslotte zeggen: *en zelfs indien niet*, dan gaat God aan het werk, ook nu, zelfs in de meest verworden babylonische cultuur. Dan valt zelfs Nebukadnezar neer voor de God van Israël en dat komt omdat dan het wonder van die God openbaar wordt. En dat is die vierde man in die oven. De man die in de vuuroven naast ons is komen staan. Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 2 april 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *God weerstaat de hoogmoedigen, maar de nederigen geeft Hij genade.* Jacobus 4: 6

Schriftlezing: Daniël 4
Tekst: Daniël 4: 17 *Opdat de levenden mogen weten dat de Allerhoogste macht heeft over het koningschap der mensen en dat geeft aan wie Hij wil,* ***ja zelfs de nederigste onder de mensen daarin aanstelt***

Liederen:

- Lied 299: 1,2 en 3
- Psalm 1: 1 en 2
- Lied 192: 1,2,4 en 6
- Kinderlied 19
- Psalm 72 1,4 en 7
- Lied 9: 1,2,3,9 en 10
- Lied 399: 4 en 6

Introductie verkondiging: *Waar is God in deze tijd?*
De bijbel waarschuwt ons dat in principe alle mensen lijden aan grootheidswaan, maar wie tot hoge macht opklimt wel in het bijzonder. Dat blijkt uit onze heimelijke dromen. *Teken een boom en ik zal u zeggen wat voor mens gij zijt.* Nebukadnezar wordt ervan genezen. Via wat wij zouden noemen een zenuwinzinking. Een ernstige psychose (lucantropie). Daarin verloor hij besef van eigen grootheid. Als een dier kroop hij rond op handen en voeten. Dat harde middel bracht hem tot ware kennis van zichzelf en tot de eerbiedige erkenning van God.
Zou de God van Daniël nog steeds dezelfde zijn? Is Hij aan het werk in onze tijd? Dat vragen wij ons af in deze morgendienst.
Daniël 4 leert ons: er is een voorgrondsgeschiedenis en een achtergrondsgeschiedenis. Op de voorgrond zien wij alleen de hoge bomen en de Nebukadnezars. Maar op de achtergrond tekent zich hier al dat andere rijk af. Wij lezen en bestuderen met het oog daarop vooral vers 17, 27 en 37. Er ligt in deze geschiedenis al ver voor Christus' komst een heenwijzing naar de ware koning, de nederigste van allen, aan wie God heel het koninkrijk van deze wereld toevertrouwde.

Ja, ook in deze tijd kunnen wij Hem aan het werk zien. Als wij Daniël 4 opzetten als een bril, dan zien wij dat andere rijk, waar hoogmoedigen van hun troon worden gestoten (a), waar ootmoedigen worden verhoogd (b) en waar het gelaat zichtbaar wordt van de ware koning. Je herkent hem aan erbarming jegens de ellendigen, zegt Psalm 72: 4.

Verkondiging:
Gemeente van Christus, aan het woord is een regeringsleider die internationaal reputatie heeft. "Ik, Nebukadnezar, aan alle volken, natiën en talen die op de aarde wonen: uw vrede zij groot." En dan volgt een hele lange kroniek. En wat me daarin nu zo bijzonder treft dat het hier gaat over een leider die internationaal in aanzien stond, zoals vandaan president Clinton, of Helmut Kohl, of de Queen of England, zoiets. En die vertelt dan aan alle volken wat God in zijn leven gedaan heeft. Nou, dat is toch eigenlijk voor ons bij het lezen van Daniël 4 de eerste schok. Dat de Here God zich dus niet beperkt in zijn actie tot het "binnenleven" van de gelovigen, niet eens de 'gelovigen' in het algemeen, want dat denken wij, nee, God is daar midden in de wereld aan het werk. Wij denken: Ja, God is eigenlijk alleen wat voor in de kerk. En Hij doet alleen wat in de levens van vrome mensen. Van Corrie ten Boom, of K. Schilder of Francis Schaeffer of wie ook, Henk Binnendijk, je moeder, maar natuurlijk niet bij mensen zoals Jeltsin of Clinton. Dat staat er helemaal buiten. Wij houden de godsdienst gescheiden van de wereld. Dáár is de kerk, en hier de wereldpolitiek. En dat zijn twee dingen. Geloven dat doe je in de kerk, in de binnenkamer. Privé. Of misschien daar waar het even de samenleving raakt op hele tere punten.
Maar Daniël 4 doorbreekt die scheiding. Daniël 4 zegt: Nee, God is aan het werk in het leven van zo'n man als Nebukadnezar. Hij was geen christen, natuurlijk niet, maar hij was ook geen jood, ik denk dat hij überhaupt geen gelovige was, hij geloofde alleen in zichzelf. Dat blijkt wel uit z'n dromen. God bemoeit zich dus heel intens met het leven van een internationaal regeringsleider. Zou Hij dat vandaag nog doen? Wat denkt u, zou God nu vandaag net zo intensief bezig zijn met toppolitici en regeringsleiders als toen? Of zou Hij vandaag de hele handel laten gaan? Zoals een groot natuurkundige uit de 18e eeuw zei: Ja, God heeft de wereld natuurlijk wel gemaakt, als een enorm gecompliceerd uurwerk, en toen heeft Hij het opgewonden, maar sindsdien laat Hij dat kosmische horloge gewoon lopen zoals het loopt. Nou, ik denk dat driekwart van u dat denkt, als je eerlijk bij jezelf nagaat. Zo denken wij, zo lezen wij de krant, zo kijken wij naar het nieuws. Eigenlijk alsof dat één groot ingewikkeld gebeuren is dat naar de wetten van gevolg en oorzaak z'n eigen gang gaat: de overheid gaat z'n eigen gang, de mensen gaan hun eigen gang, de wereldleiders met hun beslissingen, ze gaan hun eigen gang. Het is net één groot ingewikkeld uurwerk. En God heeft het natuurlijk in het begin wel opgewonden, maar daarna loopt het vandaag af zoals het lopen moet. Zo denken we, wij bijbelgetrouwe christenen precies zo.
En nu komt hier Daniël 4, de bijbel. En de bijbel zegt: Dat is een schromelijke vergissing, en een ernstige dwaling. Want de God Die deze wereld geschapen heeft, kent alle volken en Hij is een persoonlijk God, Hij kent alle mensen die naar zijn beeld gemaakt zijn. En Hij heeft een hart. En Hij is met de vezelen van Zijn bestaan met deze wereld verbonden, Hij is er bij betrokken, Hij is bezig met een wereldleider als Nebukadnezar, tot in z'n droomleven toe. Nou dan zijn we benieuwd. Wat zou God dan duidelijk willen maken? Wat heeft Hij toen duidelijk willen maken? En maakt Hij dat nu nog duidelijk? Wat heeft de Here nu hier aan Nebukadnezar duidelijk willen maken, waar gaat het Hem om? Daar letten we nu in de tweede plaats op. En daarvoor bestuderen we de droom die God aan Nebukadnezar gaf. Opnieuw zo'n Freudiaanse droom. Met Freudiaans bedoel ik: die zomaar uit je onbewuste opwelt. En die dus ook zomaar laat zien wat er in je eigen onbewuste leeft. En het is opvallend, tot vandaag toe, dat als je een test maakt, een beroepentest of een psychologische test bij de psychiater of de psycholoog, dan laten ze je een boom tekenen. Zomaar een boom, zoals die in je opkomt. Dan teken je een boom, en dan bestudeert de psycholoog die en dan kan hij daaruit precies je karakter aflezen, wat je drijft. Nou, zo'n soort boom heeft hier Nebukadnezar gedroomd. Zo één met z'n kroon tot in de hemel. Waar hebben we dat eerder gelezen? *De top ervan reikte tot aan de hemel,* dat was toch ook Babel? Dat was in Genesis 11, helemaal aan het begin. Niet voor niets wordt Nebukadnezar de koning van Babel genoemd, en lezen we van het begin van de toren van Babel. Het was niet helemaal een toren, zegt dominee Visser terecht in zijn commentaar, het was een stad met een toren. Dat komt straks weer terug. Maar ook die toren stak met z'n kop tot in de hemel. En hier een boom met een kroon tot in de hemel. Hetzelfde. En takken zo groot en sterk dat alle dieren er wel onder konden schuilen. En loof dat hen beschermde, en vruchten voor voeding voor alle dieren op de aarde. Zo wordt het beschreven. Dat zag Nebukadnezar. Nou, je hoeft niet helderziend te zijn om te snappen dat dat dus de diepste dromen waren die die man over zichzelf droomde! Die man droomde continue, ook al in hoofdstuk 2, over z'n eigen grootheid. Daarvoor bouwde hij een stad, daarvoor trainde hij zijn leiders, daarvoor streed hij z'n oorlogen. Alles met maar één doel: "Ik Nebukadnezar". Grootheidswaan noemen we dat. Nu, alle wereldrijken, vanaf Nebukadnezar tot in onze eeuw we hebben er ook zo een paar gezien. Dat communisme, een wereldmacht met Stalin aan de top, en dan nazi- Duitsland met Hitler aan de top, allemaal wereldrijken. Ze draaiden, en waarom draaiden ze? Om de grootheid van de mens. Zo zitten wij nu in elkaar. Kijk, zulke mensen krijgen de unieke kans om te denken zoals Stalin aan een rijk dat de

wereld omvangt. Wij hebben zo onze kleine "grootheidswaantjes". Wij hebben ook allemaal bomen en zetten onszelf in het middelpunt van het universum! Maar dat zijn natuurlijk hele kleine rijkjes, hele kleine domeintjes, maar ze zijn toch wel weer "grootheidswaantjes" in het klein. Wat doet God daar nu mee? Laat Hij het zo maar lopen, zoals een horloge dat Hij opgewonden heeft: laat maar lopen die handel? Nee, om de drommel niet. Daniël 4 laat zien dat de Here God daarmee bezig is. Hij kan het niet uitstaan, Hij weet dat het dan ook fout loopt als mensen zulke dromen gaan dromen. En dan zendt Hij z'n woord, en dan klopt Hij op de deur, zoals in Lied 487 staat: *dan zaait Hij Zijn naam in onze diepste dromen*. En dat is onrust voor alle grote wereldleiders want dan worden het boze dromen. Dat blijkt, want het tweede deel van Nebukadnezars droom krijgt het karakter van een nachtmerrie. Ineens komt daar vanaf de hemel een engel, een wachter, staat er, een boodschapper van God, en wat doet ie? Hij stroopt het loof af van die boom, hij kapt al z'n takken, de kettingzaag erin, en hij verstrooit z'n vruchten, en tenslotte blijft er nog een stompje over, en dat wordt dan nog met ijzeren en koperen vergrendeling zo afgegrendeld dat iedere uitspruiting van ook maar één lootje onmogelijk wordt. U kent het verdere verhaal. Als Daniël de droom moet uitleggen dan verbleekt hij als hij de droom hoort. Want hij denkt: als ik dit echt ga uitleggen, dan kost het me m'n kop. De koning ziet dat en dan zegt Daniël: "Koning, wat deze droom zegt, ik wens het alleen maar uw ergste vijanden toe." Maar de koning zegt: "Ga door. Ga door, ik wil het weten." En dan legt Daniël het uit. Hij legt uit dat er straks iets zal gebeuren met deze Nebukadnezar, met zijn grootheidswaan, er zal iets met hem gebeuren zodat alleen nog maar een stompje van hem overblijft. Twaalf maanden later gebeurt het. Precies zoals de droom had voorzegd. Als Nebukadnezar dan op het dak van zijn paleis loopt en alles overziet daar beneden zich wat zijn hand gemaakt heeft. Het moet een ongelooflijke stad geweest zijn, dat oude Babylon, het is één van de zeven wereldwonderen. Ongelooflijk hoe die stad in elkaar stak. Allemaal gebouwd door Nebukadnezar. En als hij daar staat en zegt: "Kijk, dat is nou wat mijn hand gemaakt heeft en wat ik met mijn macht heb gepresteerd", als hij dat zegt dan slaat het hem in de bol en dan slaat God hem met een totale zenuwinzinking, zeggen wij. Krankzinnigheid, een soort psychose. Het schijnt nog te bestaan ook, deze ziekte. Het heet in de psychologie: "lucantropie", en lucas is wolf.

Nebukadnezar krijgt veren en klauwen. Wat een ongelooflijke vernedering eigenlijk. Niet alleen van koning tot mens, maar van mens tot dier vernederd. En pas als de volheid van zeven tijden, -wat dat precies geweest zijn weten we niet, of dat nu zeven jaren geweest zijn, zeven maanden, zeven weken, zeven dagen, we weten het niet-, maar als er een volheid van zeven tijden voorbij is gegaan dan komt Nebukadnezar opnieuw tot z'n zinnen. God geeft hem zijn verstand terug. Ja, en dan doet hij wat God verwacht. En dat is: hij erkent God. Hij prijst Hem als de almachtige. Pas na die diepe vernedering prijst hij God. En daarin ligt z'n redding.

Nu houd ik persoonlijk niet zo erg van dat slot. Dat loflied van die koning Nebukadnezar, in vers 34 en 35. Het doet mij een beetje aan als een uitvergroting van zijn eigen grootheidswaan, maar nu is het op God geprojecteerd. Hij prijst God als *de allerhoogste, wiens koningschap alle geslachten omspant*. Nou dat is goed, maar dan vers 35: *Alle bewoners der aarde worden door Hem als niets geacht, en Hij doet met ze naar zijn wil*. Dan ga je hikken. *En niemand kan Hem stoppen*. Nee, dat doet me teveel denken aan despoten zoals Nebukadnezar zelf was. Misschien moet je zeggen: Blijkbaar is God deze despoot Nebukadnezar wel zo tegemoet getreden. Hij geeft hem een koekje van eigen deeg. Tegenover dictators betoont Hij zich een dictator. Ja, daar kan ik in meegaan, zo zal het geweest zijn. Maar tegenover de nederigen is Hij een God voor wie iedere enkeling telt. En die niet zomaar willekeurig daarmee omgaat, zo kennen we God niet. Maar zo blijkt uit het slot van Daniël 4: Nebukadnezar erkent God. Hij erkent God als de God die -dat zegt het slotvers- *de hoogmoedigen vernedert en de nederigen verhoogt*. Want dat doet Hij ook.

En zo zijn we de geschiedenis van Daniël 4 met elkaar nog een keer doorgekropen. En we zeiden: Wonderlijk eigenlijk, dat de Here God gewoon wereldlijke dictators als Nebukadnezar zo persoonlijk aanspreekt. Zou Hij het vandaag nog doen? Waar is God vandaag? Waar is Hij nu zichtbaar in de wereldgeschiedenis, in de krant, in het nieuws? Zou het waar zijn wat die natuurkundige uit de achttiende eeuw zei: "Eigenlijk heeft God de hele wereld als een horloge opgewonden en toen terzijde gelegd."

Soms lijkt het er wel op. Wanneer we zonder bril, alleen met onze eigen ogen kijken naar de feiten in de wereldgeschiedenis zien we dan een doel waarop het uitmondt? Zien we dan een patroon, zien we ergens de hand van God? Moeilijk, moeilijk te zien.

Maar nu hier Daniël 4. Daniël 4, en dat geldt eigenlijk voor heel de bijbel, maar in het bijzonder toch dit hoofdstuk, Daniël 4 is eigenlijk zoiets als een bril. En je moet die bril van Daniël 4 op je hoofd zetten, en er zo doorheen kijken. En nu vraagt de Here vanmorgen van ons: Kijk nu eens naar de geschiedenis van Europa. En kijk nu eens naar de geschiedenis in het groot, van Nederland, van de wereld. En kijk daar nu naar door die bril. Wat gaan we dan zien?

Dat heb ik geprobeerd. Wat zie je dan? Wat we dan zien is toch eigenlijk wel heel indrukwekkend. Het eerste wat ons moet treffen is: Er is wel een *voorgrondsgeschiedenis*, van de wereldpolitiek zoals die beschreven wordt in de kronieken, en zoals je ziet op het journaal, eigentijds, maar er is ook een *achtergrondsgeschiedenis*, en die gaan we

dan zien. Die voorgrondsgeschiedenis bestaat altijd uit hoge bomen, mensen als Nebukadnezar die hun eigen ego opblazen. Dat is de voorgrondsgeschiedenis. Maar dan zegt de droom van Daniël 4: Kijk nu eens beter, daarachter is ook een achtergrondsgeschiedenis en die schijnt steeds door die voorgrondsgeschiedenis heen. Op beslissende momenten.

Eigenlijk geldt dat voor veel meer dingen, dat ze een voorgrond hebben en een achtergrond. Als ik vanuit mijn kamer mensen op straat zie lopen, en ik zie kinderen lopen, is dat de voorgrondsgeschiedenis. Maar dan denk ik: daarachter zit veel meer, daar zit liefde die in hen is geïnvesteerd, en soms ook hebben ze trauma's opgelopen al in hun vroege jeugd. Dat is de verborgen achtergrond, die zie je niet. Maar die zit er wel achter en die komt door in die voorgrond. En als je een auto ziet rijden, dan zit achter zo'n "voorgrondsauto" een droom van een ontwerper. Is ie gelukt, is ie niet gelukt? Dat is een voorgrond van een achtergrond.

En dat is het nu waar Daniël ons de ogen voor wil openen. Dat er een achtergrondsgeschiedenis is. En die geeft ons inzicht. Inzicht in de God die zijn gelaat vertoont in een voortdurend proces van vernedering en verhoging. Daar zie je het rijk van God. Waar de hoogmoedige wordt vernederd, en waar de ootmoedige wordt verhoogd. Dat zie je natuurlijk niet altijd en overal, dat zie je maar zo nu en dan. Maar je moet het leren zien. Hier in Daniël 4 wordt het profiel van dat andere rijk getekend in die drie "zeven"verzen: 17, 27 en 37. Daar wordt het met evenzoveel woorden geschetst. In vers 17, dat is toch wel een zeer diepzinnig woord van Nebukadnezar als hij zegt: "God heeft me toen het inzicht gegeven dat Hij het koningschap heeft, en dat Hij heerst over alle koningen." Maar hij zegt bovendien: "En dat Hij het geeft aan de nederigsten van de mensen." Dat vind ik toch wel een zeer diepzinnig woord. Wij denken in onze democratie: het zijn volkeren die koningen aanstellen. Maar in feite is dat niet zo. Het is wonderlijk dat zo een bepaalde persoon komt bovendrijven, en je verwacht dat die het wordt, maar dan wordt het heel iemand anders. Denk maar aan onze laatste verkiezingen. En daar achter is God aan het werk.

Maar het meest wonderlijke wat je ziet is dat wat God uiteindelijk doet: *uiteindelijk maakt Hij de nederigste van alle mensenkinderen de Koning van allen*. Zoiets heeft Nebukadnezar al gevoeld.

In vers 27 wordt het profiel geschetst van die figuur. Daar lezen we hoe Daniël voordat Nebukadnezar krankzinnig wordt, nog één keer een bewogen appèl op hem doet. Hij zegt: "*U kunt nog terug! Doe dan uw zonden teniet door rechtvaardigheid. Wis uw ongerechtigheid uit door erbarming jegens de ellendigen.*" Dat zijn twee parallel-zinnen. Doe uw zonden teniet door rechtvaardigheid. En weet je wat rechtvaardigheid is? Dat is erbarming jegens de ellendigen. Of 'wis uw ongerechtigheid uit jegens de ellendigen'. Dat is een dubbele zin, dat zie je in het Hebreeuws vaker. Maar wat zegt Daniël dus? *Als je dat doet: je bewijst erbarming jegens de ellendigen, dan komt God niet met zijn gericht.* Dan doet Hij het niet, dan trekt Hij het in. Want waar dat gebeurt daar wordt zijn rijk zichtbaar! Overal waar leiders, meesters, koningen, overheden erbarming betonen jegens de ellendige, ja, daar zie je het gelaat van God. Dat is de God die we kennen door heel de Schrift heen. Daar is zijn rijk.

En tenslotte het slotvers, vers 37, daar komt het nog één keer terug. Daar zegt Nebukadnezar: "*Zijn daden zijn eerlijk, zijn paden zijn recht en Hij heeft wie in hoogmoed wandelde vernederd*." Hij heeft zelf aan den lijve ondervonden dat, toen hij zich vernederde, God hem verhoogde.

Nou, die zinnen, die "zevenverzen" in dit hoofdstuk schetsen de contouren van het rijk van God. En dat staat dwars op het rijk van de mens. De voorgrondsgeschiedenis die we zien is altijd de geschiedenis van de babylonische mens, met een hart als van Nebukadnezar, met z'n boom en z'n takken, en allen moeten schuilen bij mij, en daar dromen we van, maar op de achtergrond heeft God zijn rijk al gesteld! Dat is wat we hier samen belijden: *God heeft zijn rijk al gesteld, Hij heeft de nederigste van alle mensen daar al over aangesteld, we leven met het zicht op Goede Vrijdag, en Pasen, en dan daarna Hemelvaart en de grote opdracht, toen Jezus zei: Aan Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.*

En wat voor Koning is dat dan? Nou dat weten we sinds Goede Vrijdag. We hebben ervan gezongen:

Hij is met koninklijk erbarmen hun eenzaamheid nabij. Hij zal de Redder zijn der armen. Hij helpt, met hun bestaan bewogen, die zijn in vrees verward, hun bloed is kostbaar in Zijn ogen, Hij draagt ze in Zijn hart.

En die armen, dat zijn alle mensen die hun eigen boom omgezaagd zien, door henzelf of door anderen. En die kwetsbaar geworden zijn, kwetsbare mensen, incompleet in zichzelf. Afhankelijk, helemaal afhankelijk van God. Daniël zegt: "Nebukadnezar, God wil dat je zelf ook zo wordt. En dat je in je praktijk van je koningschap dat bewijst: erbarmen jegens de ellendigen. En als je dat doet, dan mag je blijven, en anders ga je eraan."

Nou, als er één boodschap is die duidelijk is uit Daniël 4, dan is dat dit, *dat alleen het Messiaanse koningschap de wereld kan en ook zal redden.* En ieder babylonisch koningschap brengt uiteindelijk toch weer ellende. Zoals we gezien hebben in de twintigste eeuw. En dat is de boodschap. Het Messiaanse koningschap is eigenlijk al gevestigd op aarde. Dat is de achtergrondsgeschiedenis die toen daar zichtbaar werd. Die plek van licht op Golgotha en in de hof van Jozef van Arimathea, toen Jezus verrees. Daarom ligt er zelfs in dit hoofdstuk, een hoofdstuk uit het oude testament en dat is ver voordat Jezus geboren is, toch ligt er in dit hoofdstuk al een appèl. Een appèl aan ieder van ons, aan ieder van u: *Neem Jezus aan. Volg Hem na. Hij is alleen de ware koning. Schuil onder de boom van zijn rijk*. Het is wel prachtig om te zien dat in Marcus 4 de Here Jezus zijn rijk ook vergelijkt met een boom. Hij zegt:

"Het is wel een mosterdzaadje", zo begint het. "Maar dan groeit het uit tot een boom", en dan citeert Hij Nebukadnezar: "Alle vogels en alle gedierte van de aarde zullen nestelen in zijn takken." Dat is de echte boom, en als je onder die boom schuilt word je zelf ook een rechtvaardige, en dan ga je doen wat Daniël aan Nebukadnezar voorhield: *je erbarmen over de ellendigen*. En dan wordt er van het koninkrijk van God ook hier iets zichtbaar.
Nu, daar ligt uiteindelijk dan ook het antwoord op de vraag: Waar is God?
Ik vat het samen aan het slot.
Waar kun je nu iets van God zien in deze tijd?
Drie dingen. Je kunt zeggen: je ziet God altijd daar waar grote bomen vallen. Nou we hebben wat grote bomen zien vallen. Een paar jaar geleden, dat heb ik nog voor ogen, de beelden van Lenin, die van hun sokkel werden getrokken in Rusland. En eergister zag ik zo'n andersoortige hoge boom, een interview over die Nick Leason, nou dat is ook zo'n hoge boom uit een ander circuit, ineens, bam, gevallen. In al dat vallen van hoge bomen, daar zit een geheim achter.
Het tweede: je ziet God altijd daar waar de nederige wordt verhoogd: "Een kinderloze krijgt er zeven", zingt Hanna, we gaan dat straks zingen. En een rechteloze refugié krijgt onderdak. Een homofiel voelt zich aanvaard. Een eenzame krijgt vrienden. Waar schuld was is nu vergeving. En waar stalen muren zijn, is nu contact. *Er*kenning na *mis*kenning. Eer na schande.
En daar zie ik God aan het werk. In de wereldgeschiedenis. In een vredesinitiatief van Jimmy Carter, in de groei van een gemeente op de Filipijnen, in medisch werk in Afrika, in al die dingen die we dagelijks zien, waar nederige mensen worden gebruikt en zo een zegen verspreiden in de wereld. Daar zie je God aan het werk.
Tenslotte, m'n derde en laatste punt. Gods rijk kwam binnen door Iemand die zich vernederde tot de dood. En Die alleen heeft het alles mogelijk gemaakt. Het rijk van de mens komt binnen door mensen die zich verhogen tot aan de hemel, maar de bijbel blijft ons bezweren: *Maar God heeft het koningschap toevertrouwd aan die Ene die op Goede Vrijdag zijn leven gaf tot in de dood. En die op Pasen de dood overwon.* En die zei: "Mij is gegeven alle macht in de hemel en op aarde."
En daar houd ik het op. Toegegeven, het is nu nog achtergrondmuziek, maar straks, net als bij een Apple-computer, dan klikt God met een "dubbelklik" de ikon van Jezus aan, en dan komt Zijn document vóór alle andere. Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 9 april 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *Wees niet bevreesd, dochter Sions, zie uw Koning komt, gezeten op het veulen van een ezel.* Johannes 12: 15.

Schriftlezing: Daniël 5.
Tekst: Daniël 5: 26-28: *Geteld, gewogen en gebroken.*

Liederen:

- Gezang 42
- Psalm 100
- Psalm 19: 5
- Lied 440
- Lied 177: 1,2,3,6 en 7
- Lied 365
- Psalm 22: 11

Introductie verkondiging: *In de waagschaal.*
Aan de koning van het babylonische rijk wordt in de laatste nacht van zijn heerschappij de rekening gepresenteerd. "*Gulden, cent, kwartje"*, zoiets moet op de muur geschreven zijn. Wie alleen denkt in termen van geld, en zoals vers 4 en 23 zeggen: "*de goden roemt van goud, zilver, koper, ijzer, hout en steen"*, begrijpt niets van deze boodschap en kan slechts bij zichzelf blijven mompelen: moet je nagaan, *gulden, cent, kwartje..??* Daniël denkt in heel andere

categorieën: hij probeert in de geschiedenis Gods hand te zien. Hij ziet dan ook met één dat het in het schrift op de wand gaat om wat God doet: Hij telt, Hij weegt, Hij breekt in stukken. God is een heilig God, voor wie dit verworden rijk van de mens, de babylonische mens die zichzelf zoekt, niet kan bestaan.
Toch zien wij hier ook de bewogen God, die niet wil dat ook maar één mens verloren gaat, maar dat allen tot behoud komen. Waarom zou Hij anders zelf in de balzaal van Belsazar nog deze "hand" gestuurd hebben?
Het is vandaag Palmpasen, het begin van de lijdensweek. Steeds zien wij Jezus in die week zoeken en vragen om de vruchten. (Mattheüs 21: 19 en 34; 25: 19 - 31). Hij telt en weegt, maar *"meer dan Daniël is hier":* als het gericht onontwijkbaar is, dan schikt Hij zich en draagt het zelf, in onze plaats. Wij vieren het avondmaal rond het brood voor ons gebroken!

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Daniël 5 verplaatst ons naar de laatste dag van een wereldrijk. Van 625 jaar vóór Christus tot het jaar 538 vóór Christus, dat is het jaar waarin deze geschiedenis zich afspeelt, was het babylonische rijk een wereldmacht. Een wereldmacht van grote allure. Met onvoorstelbare wetenschap, wat met al wist van de sterren is onvoorstelbaar, met enorme gebouwen, met een overdaad aan goud, luxe en welvaart. Een wereldmacht zoals wij ze ook kennen, driekwart eeuw, zoiets als de tijd dat de Sovjet-Unie machtig was over heel de wereld.
Nu, hier in Daniël 5 bevinden we ons in het paleis van de koning, de kleinzoon van Nebukadnezar, in het hart van de stad. En het zijn de laatste uren van dit grote wereldrijk. Enkele uren na de geschiedenis hier valt de grote koning Darius de stad Babylon binnen, we weten precies hoe het gegaan is, uit buiten-bijbelse bron. Men heeft de gracht, die rondom de muur van de stad gelegen was leeggepompt, leeg laten lopen, en men is gewoon door de bedding, van alle kanten tegelijk, naar binnen gedrongen. En Belsazar hier, de koning der Chaldeeën, het was het Chaldees-Babylonische rijk, die zelfde Belsazar wordt in deze nacht gedood.
Dat is de setting van het verhaal. En de vraag waarmee wij nu dit verhaal lezen en waarop we ons bezinnen, is natuurlijk: Wat leert deze geschiedenis in Daniël 5 ons nu van God, van de God Die ook onze God is, Die ons straks nodigt aan het avondmaal?
Het antwoord op die vraag wordt ons gegeven in dat schrift op die wand. Koning Belsazar viert met zijn bewindslieden een groots feest. Wel vreemd, als we het verhaal lezen, want het is een moment dat de stad al in groot gevaar is. De vijand ligt al voor de poort. Je verwacht koortsachtig diplomatiek overleg. Generaals in en uit, de inrichting van een crisiscentrum, niets van dat alles. Belsazar viert feest. We worden meegetroond naar zijn balzaal, waar gouden kroonluchters branden en de maîtressen zich hebben neergevleid op geborduurde sofa's en de wijn in kristallen glazen flonkert. En iedereen heeft het gevoel: er moet hier iets worden overschreeuwd. Onder die feestroes schuilt natuurlijk de angst. "Laten we eten en drinken, want morgen sterven we." En dan wordt het gouden gerei van de tempel erbij gesleept. Ze halen het uit de archieven, en het wordt dan gebruikt alsof je uit een avondmaalsbeker 's avonds je feestroes zit in te drinken. En iedereen voelt: ja, dit is een stap te ver. En het blijkt. Opeens gebeurt er iets, daar midden in dat feest, en de koning is de eerste die het ziet: hij ziet aan de overkant op de witte wand ineens de rug van een hand met vingers en die schrijft daar zwarte letters.
Wat plastisch wordt dat verteld: zijn kleur verschiet, en z'n heupgewrichten worden los en z'n knieën bibberen tegen elkaar, en iedereen die de koning ziet, die kijkt waar hij naar kijkt, en er valt een doodse stilte. En daar schrijft die hand zwarte letters op een witte wand. Als dat onder doodse stilte gebeurt is, verdwijnt de hand, en dan blijven er letters over! Letters op een witte wand. En het geroezemoes begint weer op te komen, en de koning begint wat bij te komen en hij zegt: "Laat de Chaldeeën komen, de wijzen, de geleerden! Ik moet weten wat dat betekent!"
Maar als die gekomen zijn, is er niet één die dit schrift weet te plaatsen. Er komt een bovennatuurlijke hand van God, zichtbaar in de geschiedenis daar in de balzaal van Belsazar, en niemand die die boodschap kan lezen! Niemand kan er iets van maken. Tenslotte komt de koningin-moeder, die nog ergens de herinnering heeft aan Daniël, en die zegt: "maar ik weet er één uit de ballingen van Israël, en die was in staat knopen te ontwarren, dromen uit te leggen, vraag hem erbij!" En ze nodigen Daniël erbij, en Daniël komt daar binnen en ziet met één blik wat die boodschap is daar op de wand. Hoe is dat mogelijk? Als er gestaan heeft op die wand wat hier staat in de bijbel dan moeten die geleerden daar toch ook iets van hebben kunnen maken? Één of andere boodschap, al geloofden ze er zelf niet in, je weet dat je leven op het spel staat bij een dictator, dan maak je er wel wat van! Maar ze konden er niets van maken. En Daniël ziet het in één oogopslag. Nou dat is één van die punten in het verhaal die vandaag zijn verhelderd. Je zou kunnen zeggen: er stond op die wand een soort cryptogram, een soort raadselspreuk. En als we nagaan wat er gestaan heeft, dan stond er waarschijnlijk precies wat daar in vers 26 - 28 geschreven is.
U moet namelijk een paar dingen weten. Er stond op die wand het volgende:

M N H
M N H

T K L
P R S

Maar dan in Aramees letterschrift.

Even een kleinigheid: er stond dus: meneh, meneh, tekèl, en dan peres. Je vraagt dan: ufarsin, waarom maak je daar peres van? Nou, de p, geaspireerd, dus met lucht uitgesproken, word een f, dus dat is hetzelfde. Als er een u voor staat, spreek je hem als f uit. U is "en", en de N aan het eind is meervoud. Er staat dus peres in het meervoud. En nu moet u weten, dat die letters daar in het Aramees hebben gestaan. Er staan dus inderdaad alleen medeklinkers. Men schrijft in het Aramees en in het Hebreeuws alleen de medeklinkers, de "consonant". Je moet de klinkers er dus zelf bij invullen. In het Ivriet, als je een krant zou lezen in het huidige Israël, dan zie je alleen medeklinkers. De klinkers moet je er zelf uit het verband inlezen, en dat lukt ook best, als je maar het verband hebt. Maar zo maar een paar woorden op de wand, daar heb je natuurlijk geen verband. Daar moet je het verband nemen, de context uit de categorie waarin je zelf zit te denken. Dat is het boeiende van dit schrift. Een voorbeeld: Als dit: "H KST HR" op de wand zou staan, wat zou je dan lezen? Nou, ben je verliefd, dan lees je meteen: hij kust haar. Maar als het verkiezingsdag is bijvoorbeeld en je vraagt: Hé, waar heeft hij eigenlijk gestemd? Dan zou je zeggen, in die context: Hij kiest hier! Je kunt zo'n zin, als de klinkers wegvallen dus op verschillende manieren lezen. Dat moet u weten om die plotselinge ommekeer in de geest van degenen die dit schrift lazen, te begrijpen.
Nu kunt u begrijpen waarom de geleerden en de wijzen van Babel er niets van konden maken. En nu heeft men vandaag ontdekt wat die woorden uiteindelijk betekenden. En dat is ook iets wat ik er in de tweede plaats bij moet uitleggen, want men heeft opgravingen gedaan in dat oude Babylon, en toen ontdekte men dat die babyloniërs munten hadden. En dat er drie soorten munten voorkwamen in die stad. En die drie soorten munten, en dat was een zeer grote ontdekking, dat was de: *mineh*, M N H stond er op dat stuk, je zou kunnen zeggen dat was het "telstuk", er zit het woordje "tel" in, en de *tikel*, in het nieuwe testament lees je van de sikkel, een lichte verandering, dat was dus ook een muntstuk, dat noemde men het "weegstuk", het woordje "wegen" zit erin, en de *peres*, eigenlijk is dat dus de pars, dat is een "deelstuk". Het eerste, de mineh was een zwaargewicht, de sikkel een lichtgewicht, en de pars, met z'n tweeën, en stond nog een N bij, dus twee pars, gebroken, die twee pars is een dubbel lichtgewicht. Dus dat zit er tussenin. En ineens krijgen we een idee wat er daar gebeurd is. Daar zijn die geleerden bij elkaar gekomen, ze hebben naar de muur gekeken, ze zagen daar staan: M N H, T K L, P R S, en ze zeiden: Gulden, cent, kwartje! Nou maak daar maar eens wat van! Ze hebben zich achter hun oor staan krabben. Gulden, cent, kwartje. Krijg je een boodschap van God, de Allerhoogste, op een bovennatuurlijke wijze, en dan staat er: gulden, cent, kwartje! Ik denk dat ze het wel honderd keer bij zichzelf hebben staan mompelen: gulden, cent kwartje. Maak daar nou maar eens wat van. Tenslotte gaven ze het op en zeiden tegen koning Belsazar: "Absoluut niets van te maken. Geen boodschap uit af te leiden." En daar komt Daniël binnen. Nu moet u in de gaten houden, dat wordt gezegd tot twee keer toe: *Zij prezen de goden van goud, zilver, koper, ijzer, hout en steen.* Die prezen ze, ze dachten helemaal in de categorieën van geld. Van geld, van materialisme, het staat niet zover van ons af. Als dan het teken aan de wand verschijnt dan interpreteren mensen het ook zo! Ook al de crises in onze samenleving worden helemaal gelezen in het kader van economische spanningen. Heel de wereld wordt uitgelegd naar: gulden, cent, kwartje. Ja, zo is het als je in die categorieën denkt. Maar Daniël dacht anders. Daniël komt daar binnen, moet je je voorstellen dat hij van zijn bed is gehaald en weet: in dit uur van de crisis kom ik daar om een boodschap van God te brengen, en hij heeft geweten: hier staat een boodschap van God op de wand, en hij heeft dus gedacht in de categorie van: *Wat is God aan het doen? Wat zou Hij deze mensen te zeggen hebben?* En in één flits ziet hij het. Wat de geleerden lazen was: minah. Zij vulden daar dus bij het eerste woord de klinkers in van een muntstuk, een telstuk. Maar Daniël leest, en dat moet u op goed vertrouwen van mij aannemen, twee andere klinkers, en dan wordt het niet een 'telstuk', maar 'geteld'! Dan wordt het ineens een voltooid deelwoord.
En hij leest bij het tweede stuk niet 'tikel', dat muntstuk, weegstuk, maar hij leest 'tekèl' en dan is het ineens een voltooid deelwoord: 'gewogen'. En bij het derde leest hij niet 'pars' het deelstuk, maar hij leest 'peres', en dan is het 'gedeeld, gebroken', meervoud, het woord pers zit er dus al in. Gebroken, in stukken gebroken, en aan de perzen gegeven.
Ziet u hoe het er zo uit voortvloeit? En ineens ziet Daniël dus daar in die woorden aan de wand, ziet hij niet hun stukken, maar de voltooide deelwoorden van het handelen van God. Hamerende perfecta, en hij zegt tegen de koning en allen die erbij zijn: "Daar staat op de wand: geteld: God heeft uw dagen geteld, en Hij heeft ze gewogen, al uw daden, dat is het tweede woord. En de weegschaal sloeg door, de verkeerde kant op, u werd te licht bevonden. En dan dat derde: Hij heeft het gebroken, Hij heeft uw rijk in stukken gebroken en het aan de Perzen gegeven." Als al die geleerden, en Belsazar erbij, ineens dat horen, ja, dan zeggen ze: "Ja, maar dat is het!" Ineens maken ze die verandering van geest mee en zeggen: "Ja, natuurlijk, dat is het geweest, hoe komt het dat wij het niet hebben kunnen zien?" En ze staan allemaal verstomd over die boodschap en zeggen: "Ja, absoluut, die man heeft het licht

gekregen!" En ze hangen hem een gouden keten om de nek en hij wordt tot derde van het koninkrijk gemaakt. In plaats dat ze nu deden wat die boodschap bedoelde, wat zou God er nu anders mee bedoeld hebben dan dat het een laatste appèl is in die decadente sfeer: Keer terug naar God! En dat zegt Daniël ook: "Uw vader Nebukadnezar, toen hij zo werd getroffen, toen heeft hij zich bekeerd, maar u, u prijst alleen de goden van goud en zilver, koper en ijzer en hout en steen. Maar de God, in wiens hand zelfs uw adem is hebt ge niet vereerd. En daarom deze boodschap." Natuurlijk als een laatste appèl op het hart van die babylonische mens, dat hij zich zou bekeren, terug zou gaan, en zich net als Nebukadnezar zou verootmoedigen. Wie weet had God hun lot gewend. Maar in plaats daarvan eren ze de brenger van de boodschap en dezelfde nacht nog wordt de stad ingenomen en Belsazar gedood. Nu, dat is de geschiedenis van Daniël 5.
En nu weer terug naar die vraag: wat leert ons dit nu van God?
Nou, ik zou op deze zondag, avondmaalszondag, en met het oog op de lijdensweek er wel eens aandachtig bij willen stilstaan: zo is God dus ook. God is een God die telt, God is een God die weegt, en God is een God die breekt. Dat is het eerste wat toch uit dit hoofdstuk naar voren springt. Hem ontgaat niets van ons leven, geen dag, geen blik, geen woord, geen daad. Hij toetst onze daden en Hij weegt ze, iedere dag. En Hij toetst ons en Hij zegt: En wat stond er deze week in het centrum van zijn of haar leven, van mijn leven? Waar draaide het om, wat waren uw diepste motieven? Hij kijkt dwars door ons heen. En als Hij ziet hoe verworden dat is, dan komt Hij met Zijn gericht. Hij telt, Hij weegt en Hij breekt. Wij kunnen voor Zijn heilig aangezicht niet bestaan. Als God onze daden weegt, dan wordt alles doorgelicht, en dan worden we te licht bevonden. Dan zijn we er ons van bewust dat we schromelijk tekort zijn geschoten in het echt uitvoeren van Gods liefdesbevel. Echt Hem in het centrum van ons leven te stellen. Eigenlijk zijn we het allemaal hier. We staan hier allemaal onder het gericht. Als we daar niet beginnen, dan begrijpen we ook niets van het wonder van Goede Vrijdag. Moet u maar eens even terugdenken aan die week dat Jezus heenleefde naar die vrijdag, de laatste week, Palmpasen, deze zondag ingegaan. Als je terugdenkt aan die week, dan moet het ons wel opvallen dat in die week Jezus voortdurend gelijkenissen heeft verteld over hoe God de vruchten zoekt die beantwoorden aan de bekering. We hebben de gelijkenis van de wijngaard, toen zond de eigenaar ten einde raad zijn zoon om de vruchten die dit alles moest opleveren op te halen. De geschiedenis van de tempelreiniging is zo'n geschiedenis. De vijgeboom. Overal in de laatste week voor het lijden is Jezus daar aan het tellen en aan het wegen. Zo kan je het wel zeggen. En voortdurend heeft Hij beseft: te licht bevonden! Daarom Zijn onredelijke woede tegen die vijgeboom, die heeft Hij vervloekt omdat ze geen vrucht voortbracht. Hij telde, Hij woog, en Hij bevond het te licht, en Hij wist: dan gaat God breken.
Jezus zegt: "Geteld en gewogen, en gebroken." Dan zegt Hij tegen God: "Geteld, en al die daden van de mensen te licht bevonden."
En dan breekt Hij het brood met Zijn discipelen en Hij zegt: "Het is Mijn lichaam, voor u verbroken." Dan zegt Hij tegen God: "Neem Mij maar, breek Mij maar, hier ben Ik, o God, om Uw wil te doen." Ja, meer dan Daniël is hier. Daniël kan eigenlijk alleen oproepen tot bekering.
Daar zit natuurlijk al een groot wonder in, zagen we: dat God tot vijf voor twaalf nog blijft aankloppen bij zo'n decadente cultuur, bij Belsazar. Dat is een groot wonder en een diepe heenwijzing: de heilige God is een God Die geen welgevallen heeft aan de dood van een zondaar! Alleen daarin dat hij leeft, dat hij zich bekeert. En ook het gezicht van die God wordt zichtbaar in de balzaal van Belzasar. Maar Daniël kan alleen *oproepen* tot bekering, Jezus deed meer. Het is eigenlijk ongelooflijk wat daar gebeurd is in de laatste lijdensweek. Daar is geteld, daar is gewogen, smartelijk geteld en smartelijk gewogen, en toen was daar de hof van Gethsemane. En in de hof van Gethsemane daar heeft Jezus geworsteld dat Hij het gericht van God over die gevallen mensen op Zich zou nemen. En heeft Hij Zich geschikt ten offer. Hij heeft tegen de Vader gezegd, tenslotte: "Ik ben gereed, neem Mij." Zodat er van nu af aan voor iedereen vrijspraak is. Vrijspraak voor wie gelooft.
Nu, zo is Hij in de hof gebonden opdat Hij ons zou ontbinden. Zo heeft Hij daarna ontelbare smaadheden geleden, opdat wij nimmer te schande zouden worden. Zo is Hij onschuldig ter dood veroordeeld, opdat wij door de genade van God zouden worden vrijgesproken. Ja, Hij heeft tenslotte de allerdiepste versmaadheid en de angst der hel doorleden toen Hij riep, met luider stem: "Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?" Opdat wij door God zouden worden aangenomen en nimmer verlaten zouden worden. En dat verbond der genade heeft Hij vervuld toen Hij zei: "Het is volbracht."
En dat is nu wat we vieren bij het avondmaal. Er is geteld, er is gewogen, er is gebroken. Daar. Het brood is gebroken. Neem dat, zodat het voor u nooit meer komt, dat gericht. En drink de vergoten wijn, en denk daaraan, dat Hij Die meer is dan Daniël vandaag als de levende Heer weer in ons midden staat en ons verzekert van Zijn liefde en Zijn trouw, bij brood en bij wijn. Hij nodigt u. Hij nodigt de zondaar, Hij vergeeft zelfs degene die Hem het hart gebroken heeft. Amen.

Verkondiging van Paaszondag 16 april 1995 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Maar nu, Christus is opgestaan uit de doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn"* 1 Corinthiërs 15: 20.

Schriftlezing: O.T.: Daniël 6; N.T.: Mattheüs 28: 1-8
Tekst: Matth. 28:6: "Hij is hier niet, want Hij is opgewekt!"

Liederen:

- Lied 214: 1,2 en 3
- Psalm 118: 1,3 en 5
- Lied 477
- Psalm 22: 4,5,8 en 9
- Kinderlied 63
- Lied 217
- Lied: U zij de glorie

Introductie verkondiging:
*God redt niet alleen **van** de dood, Hij redt ook **uit** de dood!*
De redding van Daniël uit de leeuwekuil is een wonderbare redding *van* de dood. De Here stelt een teken, dat Hij de God is, die kan redden en bevrijden (vers 28). Dat was de twijfelvraag van koning Darius: "Daniël, gij dienaar van de levende God, heeft uw God, die gij zo volhardend dient, u van de leeuwen kunnen bevrijden?" Dat blijft door alle eeuwen heen de kernvraag: Zal Hij echt kunnen bevrijden?De vreugde over die ene miraculeuze uitredding van toen is niet genoeg. Tussen Daniël en Jezus staan Job en Prediker. Jezus Christus is in onze vertwijfeling naast ons komen staan. Hij had zich kunnen laten redden van de dood (Matth. 26: 53), maar Hij deed dat niet. Hij ging als goede herder voor ons uit door de dood heen! Zijn opstanding is de basis voor het wondere Evangelie: God de Here is een God, die redt ook *uit* de dood! De Heer is waarlijk opgestaan. Dat is naar het woord van de Heidelbergse catechismus onderpand van onze zalige opstanding. Je mag ook zeggen: Door Jezus is wat Daniël overkwam tot een belofte, ja een beeld geworden voor wat allen zal overkomen, die bij Hem schuilen.

Voorafgaand aan de verkondiging vertelde Johan Bosma voor de kinderen de kinderpreek, waarbij hij om te beginnen één kind met touw vastbond, waarna een ander kind hem mocht "bevrijden". Daarmee maakte hij duidelijk dat je, als je gebonden bent, niets meer kunt, niet lopen, niet bewegen. Zoals dit kind "bevrijd" of "verlost" werd, zo bevrijdde God Daniël uit de leeuwekuil, en Jezus door zijn dood en opstanding ons van de zonde en de dood.

Verkondiging:

Inleiding:
De tekst voor de verkondiging staat in Mattheüs 28 vers 6.
Er zijn heel veel parallellen tussen Daniëls redding uit de leeuwekuil en Jezus levensweg en dan zijn redding uit de dood. Je ziet dezelfde intrige, Daniël wordt getroffen op z'n diepste punt, z'n verhouding tot God, er zijn daar de samenzweerders, er is een Pilatus, want Darius is natuurlijk duidelijk een Pilatusfiguur, die alles probeert om het toch tegen te houden en dan uit zwakheid toe moet geven, er wordt een steen gewenteld voor de kuil, zoals voor het graf, en toch is daar de bevrijding.
Maar ik heb toch deze zondag de tekst willen kiezen uit het meerdere.
Want Daniëls redding is het mindere ten opzichte van de opstanding als het meerdere. Mattheüs 28 vers 6, de kern van het voorgelezene, waar staat dat de engel tegen de vrouwen zegt: *"Hij is hier niet, want Hij is opgewekt!"*

Gemeente van Christus,
Daniëls redding uit de leeuwekuil is eigenlijk het antwoord op de twijfelvraag van Darius. Uit dat hele hoofdstuk

zou ik dat vers 21b nog eens even naar voren willen lichten. Want daar, als de koning na de hele nacht te hebben gewaakt, naar de leeuwekuil toegaat en de steen weghaalt, dan roept hij hem toe: "Daniël, gij dienaar van de levende God, heeft de God die u zo volhardend dient u van de leeuwen kunnen bevrijden?" Ik vind die vraag eigenlijk de kern en de inzet van het hele verhaal.
Is de levende God die u zo volhardend dient wel in staat u, ons, te bevrijden?
Het is een eerlijke vraag, en het is hier bij Darius een martelende vraag. En ik denk dat het de twijfelvraag is van alle tijden, tot vandaag toe. De dichter Ed Hoornik dichtte:

Onmachtig ben ik God, U te belijden.
Poolstilte waart Ge toen ik om U schreide.
Wanhopig wachtende 't gestelde uur
Gij laat me hongeren, zonder rust of duur
Ge hebt me lief, achter een blinde muur
Hoe haat ik U, hoe blijf ik U verbeiden

Hij maakte dit gedicht na de tweede wereldoorlog. We worden er deze dagen voortdurend bij bepaald: 37 miljoen doden.

Waar zijn die soldaten toch?
Samen naar het front en och,
wie van ons weet dat nog?

Er liep een vrouw mee bij de herdenking van de bevrijding van één van de concentratiekampen. Ze had een armbandje om, met negen eerste tandjes. "Mooie armband", zei iemand tegen haar. "Ja", zei ze, "dit is het tandje van Mirjam, en dat van Esther, en dat van Samuël", en zo telde ze door. Alle negen omgekomen. De twijfelvragen die dit oplevert staan in tussen Daniël en Jezus. En dat heeft me zeer getroffen, het is ook letterlijk waar in de chronologie, in de tijd van de bijbelse openbaring.
Daniëls redding uit de leeuwenkuil vond plaats zo ± 500 jaar voor Christus. En in die 500 jaar, tussen Daniël en het evangelie, de verschijning van Jezus, daartussen zijn de boeken Job en Prediker geschreven. En zo helpt de Schrift ons verder. Job zou zeker gezegd hebben als hij het verhaal van Daniël hoorde: "Maar ik kom daar niet mee uit! Ik geloof vast dat God Daniël gered heeft uit de leeuwenkuil, maar hoe nu bij mij? Mijn leven is verwoest, mijn dagen uitgeblust, mij rest slechts het graf. Ik riep tot God, maar Hij verborg voor mij zijn aangezicht. Zal de God, die ik vasthoudend gediend heb in staat zijn mij te bevrijden?"
Voelt u, dat is de twijfelvraag. En Prediker zegt het nog harder: "Wederom aanschouwde ik alle verdrukkingen die onder de zon geschieden, en zie, tranen der onderdrukten en zij hadden geen trooster. Aan de zijde van hun onderdrukkers was macht, maar zij hadden geen redder in nood. En daarom prees ik de doden die reeds lang gestorven zijn gelukkig boven de levenden. En gelukkiger prees ik nog diegenen die er nog nooit geweest waren."
Voor twijfelvragen hoeven we niet naar Ed Hoornik te gaan. We vinden ze al in de bijbel zelf. Wonderlijk, precies in die periode tussen Daniël en Jezus. Dat vind ik heel bijzonder. Dat betekent dat de Schrift zelf ons haast bemoedigt om door te vragen, om door te steken naar de diepste twijfelvraag in ons hart: *Is die God, die zich de levende God noemt, is die in staat ons echt te bevrijden?*
Nou, Darius had nog reële hoop. De hele nacht door is hij onrustig, want die leeuwenkuil was een soort godsoordeel. Nu moest die God van Daniël maar eens laten zien wat Hij kon. Soms, één op de tien keer, lieten de leeuwen eens iemand vrij en dat zag men als een teken van goddelijke bevrijding. En hij blijft onrustig, hij kan niet slapen en hij denkt het ene moment: "Het moet toch kunnen!", en het andere moment: "Maar nee, uit zoiets komt nooit iemand terug." En wie schetst z'n vreugde en verwondering als hij daar in de vroege morgen bij het wegwentelen van de steen het wonder ziet en dan aan het eind zegt: "Maar God, God is een God die bevrijdt en die redt!"
Er is een soort voorgloeien van de Paasvreugde.
Maar toen kwam Prediker, ik heb hem gelezen, en toen kwam Job, en die kegelde die vreugde helemaal weg. Want iedereen voelt: Ja, het is natuurlijk niet genoeg als we weten van een wonderteken dáár en toen. Wat betekent het voor mij dan, hier en nu?
Natuurlijk, er zijn in de laatste wereldoorlog, naast verschrikkelijke onheilsverhalen, ook heel bijzondere reddingsverhalen. Lees maar Floris Bakels of Corrie ten Boom. Maar het is niet genoeg! Wij komen daar niet mee uit. Want de vragen blijven knagen als we denken aan de Esthers, de Mirjams en Samuëls. Of als we zelf een broer of vader hebben, of een moeder of zuster die door de ergste verschrikkingen heen moest. "En", zegt de Prediker: "Er was geen redder!" Wat zeggen we dan?
En dan gaan we eigenlijk iets begrijpen van het hele grote verschil tussen Daniël en tussen Jezus. Want daarom is

Jezus zelf die weg gegaan. Hij is weggezonken aan de verschrikkelijke martelingen van de kruisdood. En God heeft er nog iets extra's aan toegevoegd: Drie uren diepe duisternis.
Zoals Elia tot drie keer toe het altaar op de Karmel met water overgoot om het nog erger te maken, en het wonder des te groter! En zo deed God op Golgotha. Om duidelijk te maken: Hier is het ergste van het ergste gebeurd, erger kan niet. En laten we eerlijk zijn, als we de verhalen lezen uit de evangeliën: Hier was niemand meer die nog hoop zag gloren. De omstanders zeiden: "Anderen heeft Hij gered, zichzelf redden kan Hij niet!! Hij heeft zijn vertrouwen op God gesteld, laat Die Hem dan verlossen!"
De eerlijke vraag van Darius is hier omgeslagen in cynisch ongeloof.
Maar ook de discipelen, de vrouwen rond het kruis, Jezus eigen mensen: ze konden het hier niet meer volhouden. Ze waren alles eventjes helemaal kwijt. Ze zeiden later: "Wij dachten, wij hoopten -in de verleden tijd- dat deze het was die Israël verlossen zou, maar toen we Hem gezien hadden aan het kruis, toen dachten we: het is afgelopen." Ze durfden de vraag niet eens te stellen: Zal de God die Hij zo volhardend diende, nu nog in staat zijn om Hem te redden?"
En zij en wij, allemaal, wij denken bij de dood toch eigenlijk altijd weer, dat het uit is, afgelopen. Dan staat zelfs God met lege handen. En als Jezus de laatste adem uitblaast, dan valt voor de discipelen het doek. Ze hebben niet eens door dat het van boven naar beneden gescheurd werd. En ze hebben in ieder geval niet goed gehoord dat Jezus' laatste woord niet was: Alles verloren. Maar dat zijn laatste woord was: *"Alles gewonnen! Alles volbracht!"*
Want Jezus is gekomen, en daar stappen we nu van Daniël over naar een veel groter heil, Jezus is gekomen om ons nog veel dieper reikend heil te brengen. Veel dieper dan Daniël ooit kon geven. Op een bepaald moment, bij Jezus' arrestatie in de hof van Gethsémane, zegt Jezus iets heel opmerkelijks. Als Petrus wil vechten en erop los slaat met zijn zwaard, dan zegt Jezus: "Wat denk je? Ik kan mijn Vader aanroepen, en Hij zal Mij terstond twaalf legioenen engelen ter beschikking stellen!"
En dat is geen grootspraak. We moeten dat volkomen serieus nemen. Jezus had het in zijn macht om glorieuzer dan Daniël dat ooit kon, een wonderteken te stellen. Bijzonder uitredding. Uitredding van de dood. Een machtig wonder, twaalf legioenen engelen staan klaar voor actie. Maar Hij doet het niet, want meer dan Daniël staat hier. Hier is het tenslotte de Heiland zelf, die weet dat niets helpt dan de macht van de dood zelf te verbreken. Dan kan er pas echt bevrijding komen. En dat niets helpt dan alleen die weg van de vernedering die Hij gegaan is. De vereenzelviging met alle wanhopigen die geen redders hadden. Met alle uitzichtloos stervenden.
En dat heeft Hij gedaan. En zo heeft Hij Zich overgegeven aan een dood zonder schuld, aan een sterven zonder God, aan een lijden zonder uitzicht. En toen Hij daar hing in alle lijden, heeft Hij dat lijden van alle naamlozen hangend aan het kruis als het ware omarmd, het doorleden en het tot een pijn in het hart van God gemaakt. En toen is Hij als een zinkend schip onder gegaan. Echt ondergegaan. En toen de laatste voorplecht onder water verdween, en dat is het grote wonder, toe zei Hij niet: alles verloren, maar toen zei Hij: *"Alles gewonnen!"*
Nou, daar gaat het ons duizelen. Hij wist dus dat God Hem redden zou ook uit de dood. "Zoals Hij gezegd heeft", zegt de engel in Mattheüs 28.
En daar ligt het immense wonder van Pasen: *Hij is hier niet, want Hij is opgewekt!*
Dat kregen de vrouwen te horen toen ze dachten een dode Jezus te moeten gaan balsemen. Ze gingen naar het graf, vroeg in de morgen, net als Darius. *Zou de God die Hij zo volhardend gediend heeft Hem hebben kunnen redden?*
De vrouwen vroegen het zich niet eens meer af, want de dood is onvermijdelijk, het laatste punt. En toen was er de aardbeving. En toen was daar de herscheppende kracht van God. En toen was daar die lichtende engel, die daar zit in alle stilte en zegt: "Weest niet bevreesd, ik weet dat ge Jezus zoekt, de gekruisigde, maar Hij is hier niet, want Hij is opgewekt, zoals Hij gezegd heeft. Kijk maar naar de plaats waar Hij gelegen heeft. De doeken zijn zelfs keurig opgevouwen".
Wat hier is gebeurd in de tuin van Jozef van Arimathea, dat is nu het antwoord van God op die diepste twijfelvraag van Job en van Prediker, en van Ed Hoornik. *"De Schriften moesten vervuld worden"*, zegt Jezus. En de Schriften zeiden: "Eén moet de beker drinken tot op de laatste druppel, en dan is de banvloek verbroken. Dan verliest de dood zijn macht!!"
En als de dood zijn macht verliest dan is er voor ieder mens in Jezus toekomst. Dan keert God in genade weer. Dat is nu het evangelie van Jezus. Het is natuurlijk oneindig veel machtiger dan dat van Daniël. We mogen ook zeggen: Wat God in Daniël met één mens deed, dat doet Hij in Jezus voor allen die geloven. Wie zich vastklampt aan Jezus, midden in de golven van het uitzichtloze lijden, in de uitzichtloze pijn, die deelt met Hem ook die belofte in de opstanding. Die wordt niet *van* de dood, zo als Daniël, maar *uit* de dood gered. Zo reëel als Jezus uit de doden herrees. En zo reëel zullen wij, die in Hem geloven, bevrijdt worden van de machten van de dood. Je zou het ook zo kunnen zeggen: Jezus heeft Daniël vermenigvuldigd als het brood bij de wonderbare spijziging. Hij nam het mirakel van Daniëls redding uit de leeuwekuil en Hij brak het, en Hij reikte het uit aan alle mensen. Zijn opstanding is het bewijs dat Hij, die Ene die toen redde *van* de dood, dat Hij allen zal redden *uit* de dood. Want zoals in Adam allen sterven, zo zullen in Christus ook allen levend gemaakt worden.

En daarmee zijn we aan het slot weer uitgekomen bij waar ik begon. Ik zei: Die vraag van Darius, dat is eigenlijk de basisvraag, de kernvraag van het hoofdstuk, maar ook de kernvraag van alle twijfelvragen van de mensen van alle tijden: *Zal de levende God, die u volhardend dient, u ook echt kunnen bevrijden?* Nu, dat is de vraag die we terecht mogen stellen.
En we zagen vanmorgen hoe de Schrift, hoe het Evangelie ons daarin voorgaat. Eerst Job, Prediker, in hun vragen klinkt die wanhoop door. Van de miljoenen die niet zoals Daniël werden gered uit de leeuwekuil. Er moest iets oneindig diepers gebeuren om die wanhoopsvraag echt te raken. En daarom heeft Jezus Zich laten verscheuren. En daarom is Hij wel de dood doorgegaan en daarom heeft God aan Hem dan ook met overtuiging laten zien: *Ik ben de God Die bevrijdt.*
Hij kan, Hij wil, Hij zal in nood, zelfs bij het naderen van de dood volkomen uitkomst geven. Amen.

Verkondiging van zondag 23 april 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *Want met reikhalzend verlangen wacht de schepping op het openbaar worden van de zonen Gods.* Romeinen 8: 19

Schriftlezing: Daniël 7; Openbaring 13: 1-8
Tekst: Daniël 7: 13 en 14

Liederen:

- Lied 209
- Psalm 93
- Lied 326: 1, 3, 5
- Kinderlied 1
- Psalm 97: 1, 4, 6
- Lied 115
- Lied 476: 5

Introductie verkondiging: *Bij de beesten af*
Daniël ziet een zee, door de winden opgezweept, beeld van het vormeloze en chaotische wereldgebeuren. Daar duiken vier machtsconcentraties op. Het zijn dieren. Ze zijn vreemd, schrikwekkend, krachtig. Ze missen de menselijkheid, ze zijn beneden-menselijk, "beestachtig". Uit de kop van het vierde dier ontwikkeld zich een kleine hoorn die vorige machtsconcentraties overtreft en het waagt God te lasteren en met Zijn volk de strijd aan te binden. Maar hij kan zijn laatste bedoelingen niet verwezenlijken. Drie- en een halve tijd, de helft van volkomen periode van zeven tijden, zijn hem slechts beschoren (vers 25, vergelijk Openbaring 13: 1 en volgende verzen.)
Want het hemelse gericht grijpt in. Het vierde dier wordt gedood en de levensduur der drie anderen wordt begrensd. Dan wordt de macht op aarde overgenomen door 'Iemand gelijk een Mensenzoon': het wereldgebeuren slaat om op het meest kritieke moment. Tot nu toe hebben de mensen geregeerd. De nieuwe heerser echter lijkt op een mens. Gods heerschappij brengt eindelijk de ware menselijkheid. Daar wacht de schepping op. Ze zal opademen, na zoveel geweld, dat bij de beesten af was. (Naar H. Berkhof in "*Christus de zin der geschiedenis*", pagina 48)

Verkondiging:
Gemeente van Christus, het boek Daniël wat we deze zondagen bespreken, valt in twee hoofddelen uiteen. De eerste zes hoofdstukken hebben we nu behandeld, die beschrijven de geschiedenis van Daniël, vanaf zijn komst aan het hof in Daniël 1, tot zijn redding uit de leeuwekuil in hoofdstuk 6. In de hoofdstukken 7 tot en met 12 worden de visioenen van Daniël weergegeven. Hier legt Daniël dus niet de dromen en de visioenen van een ander uit, maar hier krijgt hij zelf visioenen, en we noemen dat met een moeilijk woord: *apocalyptische visioenen*. Het woord *apocalypsis* betekent *openbaring*, we hebben een bijbelboek, het laatste, dat heet Openbaring.
Dus dit boek Daniël in z'n tweede deel en het boek Openbaring lijken heel veel op elkaar. Wij noemen dat: Apocalyptische boeken, dat wil zeggen: ze geven in visioenen uitzicht op de toekomst, en doorlichten de

geschiedenis van de volkerenwereld. En daar gaat het hier over.
Het lijkt wel of Daniël in dit visioen zich even mag verheffen boven de gebeurtenissen van iedere dag en zo de ontwikkelingen van de volkerenwereld als in een film, even in beelden, soms bizarre beelden, soms heel treffende beelden, krijgt voorgeschilderd. En dat gaan we met hem mee doen.
Dat vergt wel oefening, want meestal denken wij dat geloven in Christus iets betekent voor je persoonlijk leven. En dáár spreekt het ons aan.
Maar zodra het gaat over de wereldgeschiedenis -vijftig jaar geleden de Tweede Wereldoorlog en wat er nu gebeurt onder de volkeren, waar de media ons iedere week verschrikkelijke dingen van vertellen- weten we daar meestal zo weinig raad mee dat we ons er maar van terugtrekken en het maar gescheiden houden van ons geloof: we weten niet wat we daar mee aan moeten.
Nu, dat doorbreekt het boek Daniël, die wil ons een stapje helpen om daar zicht op te krijgen.
En wat ziet Daniël dan als hij daar dat visioen krijgt? Hij ziet vier winden des hemels -dat zijn de vier windstreken- en die vallen op de grote zee. In apocalyptische visioenen is de grote zee bijna altijd een aanduiding van de grote volkerenwereld en het wereldgebeuren in het groot. Ook in Openbaring betekent die zee bijna altijd die geweldige volkerenwereld met alles wat daarin voorkomt en waar vanuit de diepte onstuimige krachten omhoog wellen. Het eerste wat Daniël hier ziet is die zee, en hij ziet haar in beweging. De winden vallen erop en houden die zee voortdurend in beweging. Er vaart een geweldige beweging door die volkerenwereld.
Dat is het eerste wat Daniël ziet. En het is iets wat ons direct aanspreekt, want inderdaad, het lijkt wel of er nooit een moment rust is in de volkerenwereld. Daniël ziet geen gladde, rimpelloze zee, maar integendeel geweldige krachten die die volkerenwereld nog steeds aanzwepen en in beweging zetten. Rusteloos is ze in beweging.
De ouderen onder ons weten daarvan mee te praten. Als je toch deze eeuw overziet: de oudsten hebben twee wereldoorlogen meegemaakt. En wat een wereldmachten zijn er verschenen en intussen alweer in die golven ondergegaan. Wij, de jongeren, dachten toen de koude oorlog met alle onrust die dat verwekte voorbij was en de twee grote supermachten nu eigenlijk in hun spanningsveld ontladen waren en er was alleen nog de vriendelijke macht van de Verenigde Staten: en nu gaan we rimpelloze tijden tegemoet! Zo dacht men na 1980. Nu, het is wel heel anders geworden. Wat een verschrikkingen zijn er de laatste jaren niet door de volkerenwereld gevaren! Vanaf de Golfoorlog, en ik denk aan de verschrikkelijke moordpartijen in Rwanda, en aan de andere kant aan al die satelietstaten rondom Rusland en hun strijd, kijk naar Tsjetsjenië, we horen van de Kurden in Turkije, en in de achtertuin van Europa op één, twee uur vliegen hier vandaan, daar vindt een verschrikkelijk bloedige oorlog plaats op de Balkan. Nee, rust is ver te zoeken.
Dat alles roept toch de vraag op: Waar gaat dat toch heen? Wat is toch de zin van die geweldige beweging die de volkerenwereld opjaagt? Is het dan alleen maar te vergelijken met de altijd voortdurende beweging van de branding, van de golven op de kusten, de stranden? Opkomen en terugvloeien, met bloei en ondergang, is de beweging van de volkerenwereld dus eigenlijk alleen maar een eeuwige cirkelgang, zoals de oosterse godsdiensten en filosofieën zeggen? Of zit er toch een lijn in, zit er een voortgang in? Is er een plan achter alles wat gebeurt? Gaat het op een doel toe? Daar zijn ook niet-christenen in deze tijd heel intensief mee bezig.
Er is een dik boek verschenen van een Japanse Amerikaan, Fuku Yama, en dat boek heet: "Het einde van de geschiedenis en de laatste mens". Die schrijver is bezig met die vraag: Waar gaat het naar toe? Hij ziet het ook ergens op uit lopen.
En waar ziet de Schrift het op uit lopen? Daniël zelf is ook door deze vragen gekweld geweest. Want ook hij is, hier op hoge leeftijd, iemand die koninkrijken heeft zien komen en zien gaan. Hij is aan het hof geweest van drie grote rijken. En wat heeft hij gezien? Hij heeft natuurlijk gezien met hoeveel bruutheid en geweld dat opgaan en verzinken van rijken gepaard ging. En dan rijst de vraag naar de zin van dat alles. Wat is de zin daarvan, als de vier winden die zee van de volkerenwereld maar omhoogkolken? Nu, dat ziet hij dan in het vervolg van het visioen.
Want als hij nader toeziet op die grote zee, dan ineens ziet hij daaruit dieren oprijzen. Er staat niet: een leeuw, een beer, een panter. Er staat, als je goed leest: Het *leek* op *zoiets als* een leeuw, en het *leek* op *zoiets als* een beer, maar er staat *niet*: het leek *erop*.
Het eerste dier, zoiets als een leeuw, heeft tegelijkertijd vleugels als van een adelaar en er gebeuren wonderlijke dingen mee. Hij krijgt een mensenhart, staat even op benen, lijkt even iets menselijks te krijgen, maar zinkt dan weer in.
En dan komt er een tweede gestalte, dat is als van een beer, een beer met wel drie ribben in zijn muil, en hij komt wankelend overeind.
En dan komt er een derde dier, en dat is een sluwe panter die daar uit het water oprijst.
En dan tenslotte ziet Daniël het meest verschrikkelijke, het is geen dier meer, het is een monster met ijzeren tanden, grote ijzeren tanden die alles opvreten, en de rest vertrapt het onder zijn poten.
Dat zijn de beelden die Daniël de één na de ander ziet oprijzen uit de volkerenzee. We begrijpen intussen al dat het de zinnebeelden zijn van grote menselijke machtsconcentraties van wereldrijken die daar maar uit die zee oprijzen.

En Daniël herkent in die beesten, zeker met de hulp van de uitleg die hij erbij krijgt, de machtige rijken uit zijn tijd. Die leeuw, dat is het beeld voor het babylonische rijk, Nebukadnezar. Het dier dat als straf van God een mensenhart krijgt. Dat even verdierlijkt, en dan weer opstaat en daardoor vermenselijkt. We kunnen denken aan hoofdstuk 4. En dan dat tweede beeld, die beer. Die beer dat is het Perzische Rijk. En dan de panter daarna, in 336 voor Christus, dan komt een nieuw rijk, het rijk van Alexander de Grote. En zelfs de kinderen nu op school weten dat Alexander de Grote in een geweldig snelle coup de toenmalige wereld veroverde. Hij leek op de panter. En toen daarna kwam het rijk der Seleuciden, ik denk dat Daniël dat zo heeft geïnterpreteerd. Het was een rijk na Alexander de Grote, waar dan op een gegeven moment één klein venijnig horentje uit opkomt, en dat is die Antiochus Epifanes, een koning die in bruutheid en wreedheid tegenover Israël, het heilige volk, alle voorgaande koningen overtrof. We komen er in de volgende hoofdstukken nog nader mee in aanraking.
Zo herkende Daniël dat visioen in de wereldmachten van zijn tijd. En de redacteur van dit boek Daniël, die het boek in zijn huidige vorm heeft opgesteld, waarschijnlijk een paar eeuwen later, die heeft laten voelen, in alle trekjes van dit visioen, hoe je bij de beesten die Daniël zag hier dit rijk, en daar dat rijk en volgende rijken kunt herkennen. De vier beesten die oprijzen uit de volkerenzee, zijn symbolische aanduidingen van reële historische machten.
Één ding heeft me bij de overdenking van dit visioen van Daniël wel bijzonder getroffen. Ik zei al, er stond wel twintig keer een verwijzing in naar het boek Openbaring. Wat mij trof is de grote overeenkomst tussen deze vier dieren, en dat ene beest uit Openbaring 13, we hebben dat gelezen. Als Johannes ziet wat er na dezen geschieden zal, ziet ook hij uit de volkerenzee een beest opkomen. Bij hem één beest, maar dat ene beest draagt ook precies alle vier de trekken van die vier dieren. Het heeft vier horens en zeven koppen. Dat had het vierde beest bij Daniël ook! Het beest leek op een panter: Daniëls derde beest. Zijn poten waren als van een beer: Daniëls tweede beest. Een muil als de muil van een leeuw: Daniëls eerste beest! Alle trekken van die vier dieren verenigt dit beest in zich. En dat geeft ons als het ware een handleiding, een draad in handen bij de uitleg van die vier dieren van Daniël voor onze tijd. Die vier dieren zijn niet ondergegaan. Zoals dat Babylonische rijk onderging, en dat Perzische en daarna dat Macedonische, en daarna dat Seleucidische rijk, nee, de vier dieren blijven rusteloos oprijzen uit de volkerenzee van het wereldgebeuren. Totdat ze straks, ja, in het rijk van de antichrist hun laatste finale samenballing vinden. En daar zullen al die beestachtige rijken hun voltooiing vinden. Zo lees ik dat in Openbaring, en in dat beest, dat ene beest uit de zee.
Het is alsof Daniël in dit visioen de boodschap krijgt: overal waar dit soort rijken oprijzen uit de volkerenwereld hebben ze beestachtige trekken. Daar zinkt de mens weg beneden zijn menselijkheid. In zulke machtige rijken worden mensen beesten. Dat heeft me zeer getroffen.
Denk in onze eeuw aan wat mensen als Hitler en Stalin gedaan hebben. Dat is bij de beesten af. Nou, het staat dus al zo in de bijbel, want waar mensen omhoogstijgen en de macht willen grijpen, daar vallen ze juist beneden hun menselijkheid. De eerste lijn is er één van onderaf omhoog. Waar mensen omhoog grijpen naar macht, daar worden het bruten en beesten. Dat geldt voor Rwanda, dat is toch uiteindelijk een machtsvraag, en dat geldt ook voor enkelingen, die midden in het hart van Amerika een machtsgreep willen plegen en daar beestachtige ontploffingen teweeg brengen. Overal waar mensen opstijgen tot macht boven zichzelf, goddelijk willen zijn, daar zegt de Bijbel ironisch: "Daar zinken ze weg beneden het peil van hun menselijkheid." Het worden beesten, het wordt bij de beesten af. En we zien dagelijks op het journaal dingen gebeuren die bij de beesten af zijn. En je ziet dat soms ook in concentraties en samenballingen, ook in de twintigste eeuw, als we eens even onze tijd bekijken. Inderdaad, er zijn leeuwe-rijken, en er zijn bere-rijken en panter-rijken, ook in onze tijd.
Denk bijvoorbeeld aan het Nationaal Socialisme en Hitler, dat is eigenlijk een leeuwe-rijk. De leeuw is een hoogmoedig dier. Leeuwe-rijken werpen zich altijd op als superieur. Babel in die tijd, Nazi-Duitsland in onze tijd met het superieure Germaanse ras, daar heb je dat hoogmoedige leeuwe-rijk.
Maar er zijn ook bere-rijken. Rijken die de gestalte van een beer vertonen, ook in onze tijd. Als kort kenmerk wordt dan toegevoegd: die beer had drie ribben in zijn muil, tussen zijn tanden. En men zei tot hem: "Sta op, eet veel vlees." Bere-rijken zijn uitermate vraatzuchtig. Bij hen is de stimulans tot rijkvorming niet zozeer hoogmoed, als wel economische honger. Ze loeren begerig naar steeds meer voedsel. Ze zijn log en wreed en traag, ze hebben tijd. Maar ze zien niets liever dan dat ze alle oliebronnen bezitten, en alle grondstoffen hebben en monopolies bezitten: invloed. Het oude Israël heeft het Perzische rijk als zo'n bere-rijk gevoeld, maar wij kunnen denken aan een rijk als Rusland, en het nu te gronde gegane communistische rijk daar, de Sowjet Unie.
En ten derde zijn er luipaard-rijken. De luipaard of de panter was onder Israël gevreesd om zijn weergaloze snelheid. Ook zulke rijken kent onze eeuw. Waarvan de kracht ligt in het bliksemsnel ingrijpen en verrassende uitvallen. Het gaat dan niet om grote rijkdommen, maar je zou kunnen zeggen om de sport om zo snel mogelijk zoveel mogelijk volken te bespringen. In de vroege oudheid dacht men dan aan Alexander de Grote. En in onze tijd, onze eeuw, kun je denken aan de plotselinge flits van Japan uit naar Amerika over de oceaan heen in het begin van de tweede wereldoorlog, maar ik denk ook, wat langer daarvoor, aan een rijk als van Napoleon. Napoleon die daar in een mum van tijd eigenlijk de hele wereld bezette.

Maar dan tot slot dat vierde dier nog. Daniël ziet dan dat monster-rijk. Je kunt het niet anders noemen. Er wordt hier geen dier meer aangeduid. Het vierde dier is een monster. Lange ijzeren tanden. Koperen klauwen, tien, die overal graaien, en poten die alles vertreden wat niet is opgevreten en dat dier roeit uit en vermoordt en heeft vooral zijn aandacht gericht op het volk van God. Daniël noemt er twee opvallende dingen bij: "Het heeft een mond vol grootspraak, en het is er op uit tijden en wet te veranderen." Zo diep grijpt dit monsterbeest in de volkerenwereld in. Het voert wereldwijd propaganda. Vandaag kun je denken aan de radio en de televisie.
En wat dit monster-rijk wil druist in tegen zeden en moraal van de volkeren. In plaats van liefde komt haat, in plaats van gemeenschap komt eenzaamheid, in plaats van normen wetteloosheid. In dat vierde dier heeft Israël in Daniëls tijd direct die Antiochus Epifanes herkend. Een wrede Syrische koning, die Jeruzalem veroverde, het heiligdom vertrapte en een afgodsbeeld midden in dat heiligdom opzette. Later heeft men die figuur herkend in Nero, in de tijd van het Romeinse Rijk. En de vromen hebben gedacht: dat is de paus, die komt uit het Romeinse Rijk op. De statenvertaling gaat die kant op. En in onze tijd, heeft Hitler niet sterk die trekken gehad van zo'n anti-christelijke macht?
Openbaring 13 zegt: "Die anti-christelijke wereldmacht waarin alles samenbalt, dat monsterachtige dier, zal straks oprijzen en alle weerstand tegen God in zich verenigen.
Zo hebben we dit visioen van Daniël nog een keer bekeken.
Daniël zag dit visioen in de nacht, hij zag daar die wereld van de volkeren, waar mensen eerst die lijn van onderop naar boven volgen. Mensen reiken uit tot het goddelijke, en zinken daarmee weg *beneden* het menselijke, tot het dierlijke: beest-rijken zijn het. Van onderop geen heil.
Dat is het eerste wat je kunt zeggen: *"Van onderop geen heil in de geschiedenis."*
Maar wat dan wel? Als Daniël dan zijn blik omhoog richt, ziet hij ineens boven al dit woelen van de volkeren een troon verschijnen. Een troon en de vierschaar: een rechtszaal. Het gericht, en de vierschaar zet zich daar neer. *"En de troon wordt van onderen aangevuurd door vuurvlammen"*, staat er. En daaronder raderen met laaiend vuur. En daar omheen tienduizenden engelen. Tienduizenden maal tienduizenden engelen, en dan daar op de troon: *Hij die alle macht bezit.*
En dan beschrijft hij daar de Here, er staat: "Als de oude van dagen".
Ik houd niet van die vertaling. Je moet zeggen: *"Die oud is van dagen!"*
Bij "oude van dagen" denken wij aan een machteloze grijsaard, en zo is God dan ook afgebeeld in middeleeuwse schilderstukken. Maar hier staat: "*Die oud is van dagen"*, en dat is een koninklijke benoeming, dat is: "Hij die de eeuwen omspant"! Hij die er al was, eeuwen en eeuwen voordat u er was, en die er straks zal zijn, alle eeuwen, die de eeuwen omspant.
En alle attributen die daarbij staan beschrijven iets van wijsheid, intense wijsheid, en ontzagwekkende heiligheid.
En Hij troont boven die geschiedenis van de volkeren!
En daar ligt denk ik het eerste grote houvast, wat God aan Daniël wil meegeven. *Boven al het woelen van de volkeren uit staat onbeweeglijk de troon van God*, zoals we gezongen hebben in de liederen en de psalmen. Er is een God die gericht oefent. En *gericht oefenen* betekent in de bijbel altijd niet alleen iets negatiefs, dat ook, het is straffend, maar tegelijk ook *oprichtend*, de Richter is ook de Rechtzetter. God die oordeelt is ook de God die geneest. Zo verschijnt Hij boven dit enorme visioen van de woelige zee en die vier dieren. Lange tijd hield God Zich verborgen, tot Hij verschijnt! En dan verschijnt Hij als Rechter, die richt en die rechtzet. En dat is niet alles wat Daniël ziet, want als hij dan nog even blijft toezien, dan ziet hij in de derde plaats nog iets heel wonderlijks gebeuren: "Ik bleef toezien, en toen ineens met de wolken des hemels kwam Iemand gelijk een Mensenzoon". Een beweging van boven naar beneden. "En Hij begaf zich tot deze die de eeuwen omspant en men leidde Hem voor Hem, die oud is van dagen" En uitgerekend aan deze wordt koninklijke heerschappij gegeven! Hij die als God was en dat niet voor zich hield maar prijs gaf, Hij wordt de ware mens, en Hem wordt dan ook koninklijke heerschappij gegeven.
Nou, ik vind dit een fascinerend visioen, ver voor het nieuwe testament. En dan te weten, dat Jezus toen Hij verscheen maar één titel uit het Oude Testament in het dagelijks gebruik op zichzelf toepaste, en dat is deze titel. Daniël 7: 13. Hij noemde zichzelf altijd: *de Zoon des mensen*.
U kunt het lezen in de evangeliën. Tientallen keren, altijd weer, heeft Hij zichzelf genoemd: de Zoon des mensen. Dat betekent letterlijk eigenlijk niets anders dan: de echte mens, de mens bij uitstek. *Hij die vol-menselijk was.*
Terwijl volkeren die omhoog reiken wegzinken beneden de maat van de menselijkheid, ziet Daniël daar eerst die onbewogen troon van God, en dan dat grote geschenk uit de hemel: de Zoon des mensen, de ware mens. Hij die zich vernederde, en die door God werd verheven met koninklijke waardigheid. Ik denk dat daar achter zit wat Paulus later zeggen zal. In 1 Corinthiërs 15 zegt Paulus: "De eerste mens is uit de aarde aards, maar de tweede is uit de hemel hemels". En dat is de Verlosser van God. De Verlosser die ons leert wat echt menszijn is. De eerste ware Mens die geleerd heeft wat het betekent om bewogen mens te zijn, om mens te zijn in zelf-*overgave*, niet in dwingende almacht. Het betekent mens te zijn in afhankelijkheid, zoals Hij was van Zijn Vader. Dienend en

bewogen voor de mensen. Inspirerend tot een rechtvaardige wereld.
Zo heeft Jezus zichzelf gezien. En Hij krijgt de koninklijke waardigheid. En Daniël ziet heel de geschiedenis uitlopen op de triomf van God en Zijn Gezalfde, de Zoon des mensen. God wordt de grote overwinnaar. En Hij zal daar straks temidden van de heiligen regeren, want Hij en Zijn volk, ze horen bij elkaar.
Ik kom tot een afronding. We zagen in dit visioen een geweldige visie op de worsteling van de volken. We hoorden die grote mond vol grootspraak, we staan voor geheimenissen en raadsels, we zagen beesten, monsters oprijzen uit de zee, maar daar boven de troon van de Allerhoogste. En tenslotte: Jezus Christus, Zoon van God, Zoon der mensen, de ware mens. Hij blijkt in alles de beslissende rol te spelen. Hij is de herder waarvan we weten, sinds David, dat als Hij de leeuw ziet komen, en de beer, en het luipaard, en het monster, niet vlucht, maar zijn leven inzet voor de kudde. Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 7 mei 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *" Wendt u tot Mij en laat u verlossen, alle einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer."* Jesaja 45: 22

Schriftlezing:
O.T. Daniël 8
N.T. 2 Thessalonicenzen 2: 7-17

Tekst: Daniël 8: 14

Liederen:

- Lied 254: 1 en 2
- Psalm 124
- Psalm 78: 14 en 2
- Kinderlied 10
- Psalm 2: 1, 2 en 4
- Lied 107
- Psalm 33: 2 en 4

Introductie verkondiging: *De ram en de bok....of het lam!?*
Dit tweede visioen over menselijke machtsconcentraties in de geschiedenis is uiterst onthullend. Dat is ook de bedoeling van apocalyptische nachtgezichten, zoals ook Johannes ze kreeg op Patmos. Die nemen even de sluier weg, die over de gebeurtenissen ligt uitgespreid.
Wij herdachten deze week 50 jaar bevrijding. Wat leert ons dit visioen over onze twintigste eeuwse geschiedenis met de opkomst en de val van fascisme en communisme? Het antwoord is: Precies hetzelfde als wat het Daniël leerde in zijn tijd.
1. De ram en de bok, let op hun horens! Ze zijn zinnebeelden van agressie. Achter deze rijken zit *agressie*. Wij leven allen nog steeds als op een vulkaan. Wat drijft de volken, wat bezielt ze toch?
2. Dat zullen we met name zien in het tweede gedeelte van dit visioen. Hier is *afval* het kernwoord. De helft van Jeruzalem haalt Antiochus Epifanes juichend in en zijn felste agressie richt zich tegen het dagelijks offer. Als dat maar kon verdwijnen...
3. Tenslotte: door Gabriël ontvang Daniël een *adembenemend perspectief*. De antichristelijke wereldmacht krijgt maar een beknotte tijd toegemeten. 2300 morgens en avonden. In Daniël 7: 25 stond: een tijd en tijden en een halve tijd. Geen dag langer. Dan is het uit. Daarna volgt een totaal herstel van de heilige dienst aan God. Rondom dat eenjarige lam, dat zich offerde om onze zonden.

Verkondiging:
Gemeente van Christus, het visioen wat Daniël hier heeft is een '*achtergrondsvisioen*'. We noemen dat

apocalyptisch, dat wil zeggen dat het ons laat zien wat er eigenlijk gebeurt, in de ogen van God en in de onzichtbare achtergrond achter de gebeurtenissen. Zo'n inzicht geeft God soms aan profeten, hier aan Daniël, in het nieuwe testament aan Johannes op het eiland Patmos. Dan is het of even de sluier wordt weggenomen die over de feiten -die we toch nooit helemaal begrijpen- hangt en aan Daniël wordt getoond wat er eigenlijk gebeurd is en gebeuren gaat.
Het is heel bijzonder dat we vanmorgen na een week vol herdenkingen dit visioen mochten opslaan: Daniël 8. Het is, als je in deze periode naar de televisie kijkt, of de klok even is teruggedraaid. Je ziet al de beelden van toen, 50 jaar en langer geleden. Films, foto's, dat zijn de voorgrondsbeelden. Maar de vraag blijft knellen: Wat is er nu eigenlijk op de achtergrond gebeurd? Wat zit er achter de geschiedenis van de volken, waar deze rijken uit oprijzen en weer verzinken? Waarom die verschrikkelijke drama's? En opvallend is dat de bijbel vooral vraagt: Hoe lang zal het nog duren? Wij kunnen als mensen heel veel verklaren, want we bestuderen de wetten van gevolg en oorzaak. Maar die leren ons wel *wat* er gebeurt, maar niet waarom, en zeker niet hoelang. En daarover gaat dit visioen in Daniël 8. De Here laat aan Daniël zien wat er nu eigenlijk bezig was te gebeuren. Hij deed het aan de Oudegracht, want de rivier de Ulai, waar Daniël dit gezicht kreeg, stroomde door de binnenstad van de garnizoensplaats Susan. Zoals de Vecht stroomt door de binnenstad van Utrecht. En daar aan de Oudegracht -misschien was het wel de Kromme Nieuwe- laat de Here Daniël iets heel bijzonders zien. Daniël zit terneer bij het stromen van het water. En dan opnieuw ziet hij in een visioen dieren, dit keer maar twee. U weet, de vorige keer waren het er vier, als beeld van vier wereldrijken na elkaar. U herinnert ze zich nog van een paar weken geleden, eerst de leeuw, dan de beer, daarna de panter -Alexander de Grote-, en dan dat afschuwelijke monster. Het omspande zes eeuwen, dat visioen van Daniël 7.
Maar dit keer wordt er als het ware een detail wat uitvergroot, de camera zoomt in en nu zien we twee dieren. Een ontwikkeling in de geschiedenis die heeft plaatsgevonden tussen de vierde en de tweede eeuw voor Christus, dus minstens drie eeuwen. Daniël ziet eerst de ram en dan de bok. Andere dieren, dat valt op! Waarom deze dieren? En wat valt op aan deze dieren?
Eerst die ram: "Toen ik mijn ogen opsloeg zag ik en zie een ram stond voor de gracht." En wat viel op? Die horens. Ze waren hoog, enorme horens, de één nog iets hoger dan de ander, en de hoogste rees het laatste op. "En ik zag hem stoten." Dat is wat het meeste opvalt: "Ik zag hem stoten naar Oost, naar West, naar Noord, naar Zuid, naar alle windstreken". Hij deed niets anders dan stoten. Nu voelt u waarom dat dier gekozen is: om zijn horens! En om dat stoten. Eigenlijk wordt hier in een paar pennestreken de diepste drijfveer achter dit wereldrijk getekend: het is agressie! Nog sterker komt dat uit bij het tweede dier, een bok. Een geitebok.
Ik denk dat Walt Disney het van Daniël heeft afgekeken, in de tekenfilms zie je dat als die beesten heel hard gaan, dan raken hun voeten de aarde niet meer. Zo ziet Daniël dat ook hier in dit visioen, hij ziet daar die bok, en z'n voeten raken de aarde niet eens meer, dat betekent dat hij met enorme snelheid doorstoot. Hij komt er aan gerend, heeft maar één horen op de kop, vóóruit, en hij stoot in volle vaart tegen de ram, zo hard dat diens twee horens in één klap afbreken. En dan stoot hij weer en weer, tot de ram uit duizend wonden bloedend terneer valt en onder zijn poten wordt vertrapt. Die laatste geitebok werd nog erger dan de ram. Twee keer staat er van beide beesten in vers 4 en vers 7: "En er was niemand die redden kon uit zijn macht." Dat is het hopeloze van allen die door de agressie van deze dieren getroffen worden. Het lijkt alsof ze naar eigen willekeur maar kunnen doen wat ze willen en er is niemand die redden kan uit hun macht. Je zou het zo onder de beelden van Auschwitz kunnen zetten. Er was niemand die redden kon.
Maar wat nog het meeste spreekt bij dit visioen van de ram en de bok is toch die weergaloze agressie. Ineens legt de Here als het ware in één beeld de zenuw bloot van al die bewegingen van grote wereldleiders en grote wereldrijken. Eerst de ram, we zagen daarin het Medisch-Perzische Rijk, dat een paar eeuwen de wereld beheerste. En dan de bok, Alexander de Grote, met zijn ene horen die in een korte stoot de hele toenmalige wereld veroverde. Het is ontzaglijk onthullend eigenlijk wat we hier zien. Dat onthullende ligt in die horens die maar stoten. Ontdekkend en ontmaskerend, eigenlijk tot vandaag toe. Het lijkt alsof de bijbel zegt: "We leven allemaal eigenlijk op een vulkaan". En diep hieronder broedt ook het rode vuur van de agressie. En soms stulpt dat er zo even uit als de vulkaan openbarst, dat zijn dat die momenten als in 1940 -1945. Dan stulpt dat er even uit in al zijn verschrikking. Maar diep onder de bodem van alle beweging van alle volken ligt deze agressie. Het is verschrikkelijk maar het is zo. Wij spreken van *beschavingen*: de Perzische beschaving, de Griekse beschaving, en vandaag over de Westerse beschaving. Maar God trekt onbarmhartig de sluier eraf, het masker, en zegt: "Maar je moest eens weten wat er onder die beschavingen schuilgaat! Pure agressie en de effecten daar van. De wraakzucht en de pijn en de bitterheid."
Ik denk dat dat collectief geldt, ook voor ons persoonlijk. De buitenkant is de beschaving, het gepolijste, maar owee als er door zwakte of druk of spanning of ideologie een barst komt in die mooie buitenlaag! Als het vernis eraf schilfert en het masker wegvalt dan grijnzen daar de bok en de ram, dan stoten onze horens. En dan geldt weer heel primitief het recht van de sterkste. En dan worden de slachtoffers neergetrapt en neergestoten.
Zo onthult God even in dit visioen aan Daniël de ware aard van ons bestaan. En wijst daarbij niet naar anderen, het

vuur van de agressie ligt daar, onder de bodem van ons allen. Ik vind het een zeer onthullend visioen en ook heel verootmoedigend. Als de ware werkelijkheid van onze beschavingen wordt blootgelegd dan tekent God bokken, rammen en horens die stoten met botte, wrede, wondende kracht. En afschuwelijk is het wat ze hebben uitgewerkt. Het gekke is dat Daniël 7 daar niet over moraliseert. We worden niet bepreekt, het wordt gewoon gesteld: dit is die bittere onderkant van die wereldrijken die zich verheffen. En wie dat beseft, om met Ellen Warmond te spreken: "Leg je hoofd in je hand en probeer je dat voor te stellen, hoe erg dat is." Gelukkig blijft het visioen daar niet bij staan. In het tweede deel van het visioen gaat het verder over de geitebok, en wordt het verdiept en komen we toe aan hoe daar uit dat vierde rijk een kleine venijnige horen groeit, klein beginnend maar groot uitgroeiend. Ineens lijkt het of die kleine horen laat zien waar het allemaal in uitmondt. Aan het eind komt er uit wat er goed in zat, dat blijkt. Want als Daniël nader toeziet op die bok met die ene lange horen, en dan vier, en ten slotte nog maar één, als hij dat ziet, dan ineens lijkt het wel of in die ene kleine horen alle agressie ligt samengebald die die andere horens ook al voortstuwden. En wat doet die ene horen? Hij komt, hij grijpt naar het 'sieraad-land', dat is het land Israël, stoot door naar Jeruzalem, en dan naar de tempel en dan naar de 'vorst van de Heer des hemels'. En in het visioen vallen de sterren van de hemel. Hij stoot door naar waar al die agressie ten laatste op gericht was: de vorst van de Heer des hemels. Het is waarschijnlijk letterlijk de hogepriester geweest. De hogepriester die tegelijk staatsmacht had, kerk en staat waren daar bij wijze an spreken één, en inderdaad heeft later die Antiochus Epifanes die hogepriester getroffen, hem afgezet en de zijne ervoor in de plaats gesteld. Antiochus Epifanes is het, deze kleine horen. Epifanes betekent: Antiochus, de god die verschijnt. Het is een bijnaam die hem een goddelijk aureool geeft. Hij is Jeruzalem binnengedrongen en dat is gebeurd met medewerking van talloos vele Joden die modern mee wilden doen met het proces van 'hellenisering', maar hij heeft daar verschrikkelijk huisgehouden onder de wetsgetrouwe Joden. De besnijdenis afgeschaft, de feestdagen afgeschaft, op het brandofferaltaar een altaar voor Zeus opgericht, waar varkens werden geofferd: gruwelijkheden gebeurden daar. De datum is het jaar 168 voor Christus: *De gruwel der verwoesting werd opgericht*.

Wat leren we nu uit het tweede deel van dit visioen? Het laat ons onbarmhartig zien waar uiteindelijk die agressie van de volkerenwereld op uitloopt. Hier komt er uit wat er in zat, zei ik. Ten slotte stootte die horen als de speer van de romeinse soldaat op Golgotha naar het hart van God. En daar ligt volgens de bijbel de diepste bron en het laatste altijd verzwegen doel van de agressie. "Komt, laat ons hun banden verscheuren en hun touwen van ons werpen", zoals we zongen uit Psalm 2. "Ik laat me zelfs door Hem niets gezeggen": dat is de diepste agressie. God niet de Heer laten zijn in je leven, dat niet willen. En of dat nu Antiochus Epifanes is die dat zegt of het is Hitler, en of je vandaag nu wijst naar Janmaat, of je bent eindelijk zo ver dat je in die spiegel van dat woord ook je eigen gelaat herkent: in alle gevallen is dit het kernpunt, het scharnier waar alles om draait is: God echt de Heer willen laten zijn van je leven. Daar draait het om, en dat komt nog duidelijker naar voren in dat derde deel van het visioen. Want als die kleine venijnige horen op de kop van die griekse bok uitgroeit tot die grote machtige horen, dan stoot hij door naar Jeruzalem, en dan naar de tempel. Maar dan staat daar iets heel opvallends bij wat tot drie keer toe wordt herhaald, in vers 11, 12 en 13, dan komt hij daar en *ontneemt hen het dagelijks offer*. Daarop richt zich dus frontaal zijn aanval: het dagelijks offer. En waar dat voor staat daar wil ik in dit derde gedeelte even over uitweiden.

Ds. Visser heeft daar een heel goede beschouwing over gegeven in zijn commentaar: het dagelijks offer is volgens hem de grondslag van heel de eredienst in het Oude Testament.

Dat dagelijks offer: iedere morgen werd er een lam volledig verbrand op het brandofferaltaar, en iedere avond werd daar de eredienst mee afgesloten. Zo spande de dag zich tussen het brandoffer 's morgens, dat eenjarige lam nog zonder horens, zo'n lam werd dan 's morgens geofferd, en 's avonds weer één, en daartussen spande eigenlijk alles. Het was *het* beeld van Israël van die volkomen toewijding aan God. In plaats van: "Nee, Hem laat ik niet Heer zijn over mijn leven", is daar dat lam dat betekent: "Heer, ik wijd me, ik offer me op, ik verteer voor U". Dat was Israëls eredienst. En alle andere offers die gebracht werden waren eigenlijk, zeiden de rabbijnen, *toegevoegde* offers, om dit dagelijkse brandoffer draaide alles. En uitgerekend daarop richt zich de agressie. Als Israël maar ophield met iedere morgen en iedere avond zich in dit lam totaal aan de Here God toe te wijden. Als dat maar ophield! Dat moet u voelen. Want ik denk dat iedere afval van God zich daar inzet. Als we niet meer echt in de morgen en in de avond onszelf Hem tot een brandoffer toewijden, waar dat gaat tanen, daar zet de afval in, ook al blijft er van buiten nog een prachtige voorgevel. Daar begint de afval en daar gaat de wissel om. En ook dat woord '*afval*' komt steeds naar voren, het is in onze vertaling wat anders vertaald met *afschuwelijke misdaad en boosdoenerij*, maar het is de afval, want in Israël had de afval al diep ingevreten. Als de antichrist komt, dan komt hij altijd met medewerking van de helft van het volk van God. Zoals ook hier in Jeruzalem: de helft van de Joden hebben Antiochus Epifanes juichend binnengehaald, erbij geroepen. De kerk was al van binnen uit uitgehold omdat dat dagelijks offer taande en als Antiochus Epifanes dan binnendringt, dan is het eerste wat hij doet: dat dagelijks offer afschaffen! En hij zet daar de eredienst van de mens eigenlijk in het midden. Hij, Antiochus Epifanes glorieert!

Dat leidt ons tenslotte tot het laatste. Als we dit zien dan vragen we: Hoe loopt dit alles tenslotte af? Daniël heeft die bok zien gaan en de ram, en de horens en tenslotte het verschrikkelijke eindtoneel als het dagelijks offer wordt

afgeschaft en Jeruzalem onder geweld bezwijkt. En als dat allemaal omschreven is, wat gebeurt er dan aan het slot? Dan komt eigenlijk wat ik noem, het evangelie van Gabriël. De enige keer in het Oude Testament dat Gabriël voorkomt, dezelfde Gabriël die de aankondiging doet aan Zacharia en Elizabeth en aan Maria in het Nieuwe Testament. Hij is het inderdaad die altijd zegt: "De heilige dienst wordt hersteld." Ook hier is dat zijn boodschap. En dat is zonder twijfel hier het hoogtepunt van het visioen: het commentaar van Gabriël. Als Gabriël aan Daniël uitlegt dat het onheil van die agressieve bok met uiteindelijk die ene horen, van God een tijd gesteld krijgt. Het is wel sober wat de bijbel zegt, misschien dacht u dat ook, maar het is wel heel erg ingrijpend want het visioen eindigt met te zeggen: "*De Here God stelt aan deze agressor z'n tijd.*"
"Hoe lang gaat dit alles nog door?", roept een stem van terzijde. "Dit verlies van het dagelijks offer, deze ontzettende afval -daar staat dat woord- dit agressieve geweld tegen het heiligdom en tegen het volk van God?", zie vers 13.
"En toen zei Gabriël tot mij: 2300 avonden en morgens en dan zal het heiligdom in de rechte staat hersteld worden." Dat betekent dus: "*God stelt de agressor z'n tijd*".
We zouden een half uur kunnen besteden aan wat het betekent, die 2300 avonden en morgens, er zijn vele uitleggingen voor. Degene die mij het meest aanspreekt is dat het 2300 halve dagen zijn, avonden en morgens, en dan kom je op 1150 volle dagen, dat is weer die 3 ½ jaar. En dat is weer gelijk aan '*een tijd*': 1 jaar; '*tijden*', minimaal 2 jaar; '*en een halve tijd*', een half jaar.
Het is altijd dat afgeknotte: de antichrist komt nooit tot z'n volle ontplooiing. Hij komt er een tijd; hij komt tot fel aanzien: tijden; maar dan knapt zijn tijd af: een halve tijd. En het is letterlijk zo'n 1150 dagen geweest dat die gruwel der verwoesting daar stond op het altaar van Jeruzalem. Maar de boodschap is: *God stelt deze agressors z'n tijden!*
Hij heeft Nero z'n tijd gesteld, en Hij heeft Alva z'n tijd gesteld en Stalin en Hitler, nooit is één van deze figuren blijvend aan de macht geweest! Wij denken: dat is vanzelfsprekend, maar dat is het niet! Uiteindelijk is iedere bok geveld, en dat danken we aan God die het zijn tijden stelt en dat is reden om te vieren. Reden om te vieren dat die kleine venijnige horen die wij hebben zien uitgroeien in deze eeuw, en meer dan één, ze hebben moet sneven en dat is het gevolg van God die het zijn tijden stelt. Iedere bok moet uiteindelijk sneven, de horen wordt afgezaagd, de bok geveld. En waarom? Nou, omdat God het zijn tijd stelt.
Maar wat zit daar dan weer achter, waar loopt dan dat alles op uit? Dat wordt in dat ene zinnetje verduidelijkt. Als we die vraag stellen dan vinden we dat antwoord opgesloten in vers 14b: "*Omdat God er op uit is om uiteindelijk die dienst weer in de rechte orde te herstellen*." Dat lam dat nog geen horens had, dat zal uiteindelijk de overhand krijgen. Het offer in de morgen en het lam dat zich offert in de avond, dat wijst ons mensen de weg. Het is verschenen op Golgotha, en het is weerloos zonder horens en het heeft Zich gegeven met lege, en later met gekruisigde handen aan God, en zo de weg gebaand voor ons, naar God. Die heilige dienst, daar gaat God voor. Die gaat Hij herstellen en die zal duren, tot de eeuwen der eeuwen. Dat noem ik tenslotte toch een adembenemend perspectief.
Gabriël legt aan Daniël uit: "Straks komt de eindtijd. De tijd van de laatste agressor tegen God, een tijd van 2300 halve dagen lang.
En als die eindtijd er is, zegt Jezus later in Mattheüs 24, en we lezen ervan in 2 Thessalonicenzen 2: "*Als die eindtijd komt, hef dan uw hoofden omhoog, want uw verlossing genaakt*!"
"Als die tijd, en tijden en een halve tijd zijn aangebroken, die laatste 3 ½ jaar", de Here Jezus zegt het zelf, "Weet dan, dan is uw verlossing nabij". Dan zal vanuit de hoge God ingrijpen en zijn dienst totaal herstellen.
Dus wat Israël hier, en dat leidt tot een uitleg tot ver in het Nieuwe Testament, en tot aan vandaag toe, wat Israël onder Antiochus Epifanes heeft meegemaakt, een tijd van grote verdrukking, 3 ½ jaar, dat maakt de Here Jezus in Mattheüs 24 - 25 tot een zinnebeeld van onze tijd. En Hij zegt tegen de discipelen: "Jullie leven in die tijd van oorlogen, geruchten van oorlogen, verkilling van de liefde, toename van de afval, en ook de verkondiging van het evangelie aan alle volkeren". En Hij zegt tegen hen: "Houdt vol, want als die gruwel der verwoesting er is, -die wetteloosheid waarvan Paulus spreekt in 1 Thessalonicenzen 2-, "Als die eindelijk tot volle ontplooiing komt dan krijgt hij maar kort de tijd: hem wordt een tijd gesteld".
En dan zal de Here Jezus komen en hem verwijderen van het toneel door de adem van zijn mond. En zo zegt de Here Jezus tegen de discipelen: "Houdt vol, straks kom ik terug, en dan herstel ik compleet de heilige dienst aan de Vader, want uiteindelijk zal niet de ram, en ook niet de bok, maar het lam overwinnen.
Dat is het adembenemende perspectief van Daniël 8. Met een appèl aan ons om ons dat dagelijks offer nooit te laten ontnemen. Dat geldt voor het hele kleine van iedere dag: zo begin je je dag, en zo eindig je je dag, met die totale toewijding: totaal opbranden, er wordt geen deeltje van gespaard, totaal verteren in de dienst van God. Zo wijden we ons toe in de navolging van het lam.
Dit hoofdstuk, Daniël 8, "*het liet Daniël niet onberoerd*", staat er tenslotte, en het laat ons ook niet onberoerd als we zo diepgaand de geschiedenis onthuld zien. We zagen dat achter al de rijken die wij gedenken dat daar die verholen

agressie zit. We begrepen: afval, daarop is het gericht: "laat ons Zijn banden verscheuren", dat dagelijks offer verwijderen. Maar ook hoorden we een adembenemend perspectief.
Dat waren de momenten die we na elkaar zagen. We werden ontmaskerd tot op onze eigen agressie, we werden gewaarschuwd voor het gevaar van de afval en we zijn bemoedigd door dit adembenemende perspectief.
En zo gaan we verder, ziende op het **LAM,** en niet op de ram. Amen.

Verkondiging van zondag 14 mei 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Want Ik weet, welke gedachten Ik over U koester", luidt het woord des HEREN, "gedachten van vrede en niet van onheil, om u een hoopvolle toekomst te geven"* Jeremia 29: 11.

In deze dienst werd Lwam Biluo gedoopt.

Schriftlezing: Daniël 9.
Tekst: Daniël 9.

Liederen:

- Lied 303: 1, 2 en 4
- Psalm 87
- Lied 473: 1 t/m 5
- Lied 335: 1 t/m 5
- Lied 335: 6 t/m 9
- Kinderlied 28
- Psalm 106: 18 - 22
- Lied 16

Introductie verkondiging: *Verootmoediging in ballingschap.*
Daniël zucht onder de druk van de ballingschap die maar voortduurt. Had de profeet Jeremia niet al in het vierde jaar van koning Zedekia voorspeld, in een brief aan de ballingen, dat het 70 jaar zou duren? (Jeremia 29: 10) Alleen, dat is nu al meer dan 50 jaar geleden! Daniël gaat in gebed. In zijn smeekgebed verootmoedigt hij zich voor God om de zonden waarmee Israël zolang de Here had getergd. Er rust een loodzware zondenlast op Israëls verleden. Het is Daniëls grootheid, dat hij beseft dat dit het is wat de Here God weerhoudt om reddend in te grijpen. Namens heel het volk belijdt hij schuld en al bij de eerste zin komt God in actie (vers 23).
Alleen... de nood is dieper dan Daniël dacht. Dat blijkt uit het antwoord op zijn gebed. De Here antwoordt: "Het zal niet 70, maar 7 maal 70 jaar duren voordat Ik kom en de ballingschap beëindig". De ballingschap zit dieper. De eigenlijke ballingschap is ons vreemdelingschap (1 Petrus 1: 17): te moeten wonen in een onrechtvaardige, van God vervreemde wereld. Als de tijd vol is (70 x 7) dan wordt de ongerechtigheid verzoend en de vrede aangebracht. De apostel Paulus zegt het zo: "Toen de volheid des tijds gekomen was heeft God zijn Zoon gezonden om hen die onder de wet waren vrij te kopen, opdat wij het recht van zonen zouden verkrijgen." (Galaten 4: 4) Dat wordt Daniël hier al beloofd. Dat is meer dan terugkeer uit de ballingschap. Het is eeuwige gerechtigheid (vers 24).Messiaans heil, waarin alle volken delen. Wij leren uit Daniël 9: *Verootmoedigend te bidden en te vertrouwen op Gods heilsplan.*

Verkondiging:

Gemeente van Christus, vanmorgen begin ik met een voorval van iets wat ik jaren geleden heb meegemaakt in Afrika. En wat ik ook sindsdien nooit heb vergeten. Mijn vrouw en ik waren op uitnodiging in Kenia, in Nairobi in

Afrika om daar de bekende film van dr. Shaeffer te laten zien over de westerse cultuur, in tien afleveringen. Het was aan de universiteit in Nairobi. De zaal van de universiteit zat stampvol studenten. Want in die tijd, twintig jaar geleden, was het nog een hele happening dat je voor niets een film kon zien, dus alle studenten waren daar gekomen. En wat ons opviel was hoe direct afrikaanse studenten reageren. Toen ze de film zagen reageerden ze direct met commentaar: bewondering, gelach, gesis, gejoel. Bij ieder onderdeel van de film wisten we precies hoe de hele zaal er over dacht. En toen kwam de aflevering waarin dr. Schaeffer de tijd bespreekt van de achttiende eeuw, van de slavernij. En daar, op een groot scherm uitgebeeld, zagen al die zwarte Afrikaanse studenten hoe daar op die slavenschepen de zwarten werden bijeen gedreven, de helft stierf op die boot terwijl ze de oceaan overstaken. En zij die aankwamen werden afgevoerd en als vee verkocht, de mannen een ijzeren keten om de nek, vrouwen van hun eigen kinderen gescheiden. Al die beelden gleden daar op het doek aan ons voorbij. En iedereen in hele zaal was doodstil, alleen klakten ze met hun tong, achter in hun keel. Ik kan het niet nadoen. Dat was het enige wat we hoorden, verder was het doodstil. Mijn vrouw in ik waren in het midden van de zaal gaan zitten, we wilden het goed zien, en we wilden ook onder hen zitten, wij waren de enige blanken. En op dat moment, voor het eerst in mijn leven heb ik iets beseft van waar Daniël 9 nu over spreekt. Want ineens voelde ik mij een blanke die hen iets had aangedaan. Het was alsof ik door de grond heen zakte. Een gevoel van het is wel in de achttiende eeuw gebeurd, maar dit is toch wat *wij* hen hebben aangedaan. Met je verstand gezien een onzinnig gevoel natuurlijk want zij waren er niet bij, en ik ben er niet bij geweest, het is iets wat eeuwen terug is gebeurd, en toch voelden zij zich slachtoffer, en ik misdadiger. En we wisten ons schuldig als deel van het geheel.
En dat is precies wat hier aan de orde is in Daniël 9. In dit gebed van verootmoediging en schuldbelijdenis van Daniël. Moet je nagaan: Daniël belijdt hier schuld, schuld voor dingen die hij nooit gedaan heeft. Want we hebben het gelezen, hoofdstukken geleden, hij is daar als veertienjarige jongen naar dat verre Babylon heengevoerd. Hij heeft als geen ander God trouw gediend, en daardoor zeer bijzondere dingen meegemaakt, en door God ook bijzondere gebruikt. Nu is hij naar schatting - de profetie wordt precies gedateerd: het jaar 538- tussen de 70 en 80 jaar. Een oude man dus. En hij mediteert in zijn ouderdom over Israël en Jeruzalem. En dan leest hij de profeten. Blijkbaar was de profetie van Jeremia al op een boekrol neergeschreven, in ieder geval, hij leest daar de brief die Jeremia aan de ballingen schreef. Het kerncitaat staat boven het bulletin van vanmorgen, uit Jeremia 29. En dan leest hij hoe Jeremia had gezegd: "70 jaren zullen over de stad gaan, -eigenlijk staat er: 70 jaren zullen er over Babel gaan-, en dan zal Babel vervallen en dan zal Jeruzalem weer opnieuw gebouwd worden. Dan zal God opnieuw naar Jeruzalem omzien." En Daniël herinnert zich dat, die belofte aan Jeremia, en hij denkt: "Maar Here hoe lang duurt het dan nog, want ik zie er nog niets van!" Waarom doet God dan nu niets? En dan buigt hij z'n knieën en dan bidt hij God om de vervulling van die belofte. En dan komt het bijzondere van dit hoofdstuk 9. Hij bidt, en terwijl hij bidt groeit hij toe naar een soort van Messiaanse vereenzelviging met zijn volk door de eeuwen heen. En hij beseft plotseling: maar wij, Israël, we hebben er überhaupt geen recht op dat God onze gebeden verhoort! En hij belijdt dan een gemeenschappelijke schuld. Hij is deel van een volk dat al honderden jaren lang de sabbatsjaren schond, niet luisterde naar de wetten van Mozes. Tijden had waarin de armen werden vernederd, denk maar aan koning Achab. Tijden waarin het volk de Baäls na liep. En dan buigt Daniël zich neer in heel diepe verootmoediging. Hij zegt: "Ach Here, Gij grote en geduchtige God, die vasthoudt aan het verbond en de goedertierenheid jegens hen die U liefhebben en Uw geboden bewaren nakomt, wij hebben gezondigd. We hebben gezondigd, wij, onze vaderen, onze koningen, onze vorsten, we hebben niet geluisterd naar uw knechten, de profeten. Bij U Heer is gerechtigheid, bij ons een beschaamd gelaat." Zo heeft Daniël daar schuld beleden voor dingen die hij persoonlijk nooit heeft misdreven. Maar waar hij wel deel aan had als deel van het volk! Omdat hij zich één wist, zich vereenzelvigde met heel het volk.
Nu, wat we hier in Daniël aantreffen is eigenlijk de sleutel op de vervulling van alle beloften van God. God kan en wil alleen in genade terugkeren, Hij wil onze ballingschap beëindigen, maar Hij doet dat pas als wij ons hebben verootmoedigd! Als we hebben erkend: *Wij, onze vaderen, onze koningen, onze vorsten, we hebben gezondigd, vergeef het ons. En Here neig Uw oor tot ons en hoor naar ons.* "Nee", zegt Daniël, "niet op grond van dit gebed, maar op grond van Uw erbarmen, op grond van Uw trouw aan het verbond."
En als de Here dat gebed hoort dan komt Hij nog vóór Daniël zijn gebed heeft beëindigt. En dan geeft Hij hem door Gabriël een boodschap van totale wederkeer en herstel.
Voordat ik op dat antwoord -dat is het tweede deel van de uitleg- inga, toch nog even een streep onder dit eerste deel. Dat eerste deel waarin we eigenlijk de noodzaak zien van het gebed om verootmoediging. Om even weer terug te gaan naar dat voorbeeld over de slavernij: natuurlijk, aan slavernij heb ik niet meegewerkt, maar het is wel een zware schuld die als hypotheek rust op het blanke ras, en zeker, ik ben geen slavendrijver geweest of kapitein op een slavenschip, maar het waren wel Nederlanders die het deden. En onze economie is er wèl bij gevaren. En zo kan ik verder doorgaan. Zeker, ik ben nooit in een Nederlandse kolonie geweest, maar het waren wel Nederlanders die de koloniën als wingewest uitpersten. En als ik de cirkel ietsje wijder trek: zeker, ik ben geen nationaal-socialist geweest in deze eeuw, of communist, maar het waren wel onze Europese volkeren die anti-semiet waren en die de

joden hebben willen uitroeien. En die elkaar hebben afgeslacht. Het waren wel onze gekerstende, beschaafde Europese volkeren die in de 20ste eeuw, nu, de Here de rug toegekeerd hebben. Europa heeft zich afgewend van het oude fundament, en tot vandaag toe stelt het eigenbelang boven gehoorzaamheid. Dit zou je op talloos veel gebieden kunnen uitwerken, en ik zou zeggen: luister naar wat onze eigen koningin er over gezegd heeft: Hoe een hele beschaving langzaam afglijdt naar wat zij noemt een egocentrische samenleving. Nu, dat zijn onze zonden, onze ongerechtigheden. Er zal nooit een eind komen aan de ballingschap, zegt het boek Daniël, als we die zonden niet voor God uitspreken en belijden. Ik kan natuurlijk ook uitbreiden naar het nauwere gebied van de kerk, de geschiedenis van de kerk. Ikzelf ben er niet bij geweest, bij de godsdienstoorlogen, bij de tijden waar de deur wagenwijd open werd gezet, voor dwaalleer en Schriftkritiek, en ik ben er maar heel beperkt bij geweest wat er daarna is gebeurt: binnenkerkelijke twisten. Maar 't was wel mijn kerk, en het is wel uw kerk. En we zijn het wel samen, wij die deel hebben aan een kerk die door wettiscisme en door farizeïsme en door liberalisme is verzwakt, en zo is Lichaam van Christus ondermijnd. En het is wel *mijn* kerk, en het is wel *ons* verleden, en het zijn wel *onze* vaderen en *onze* voorgangers die daar aan schuld dragen.
Nu, ik leer hier uit dit gebed in Daniël 9 de sterke stimulans tot schuldbelijdenis en verootmoediging. Er is geen wederkeer in genade van de kant van God als wij, de gemeente, het volk, bij uitbreiding Europa, de christelijke volkeren, als wij met elkaar ons niet verootmoedigen. En dan niet wijzen met de vinger naar de ander, maar zeggen: "*Wij*, *onze* vaderen, *onze* vorsten, *onze* koningen, *wij* hebben gezondigd". Dat is de eerste regel van iedere reformatie, en de eerste regel bij iedere opwekking, bij iedere 'revival'. Deze schuldbelijdenis tot verootmoediging.
Maar nu het tweede punt. En dat is het wondere antwoord op dit gebed. God geeft een totaal ander antwoord dan Daniël verwachtte. Daniël bad voor die 70 jaar. Hij zei: "Aan Jeremia is beloofd: na 70 jaar zal Ik in genade terugkeren. Here waar blijft U nu?" We hebben het gelezen: "70 jaar zullen voorbijgaan voor Babel, dan zal Ik weer naar u omzien. Want Ik weet welke gedachten Ik over u koester, gedachten, niet van onheil, maar gedachten van heil en van vrede, om u een hoopvolle toekomst te geven". Dat las Daniël in de boekrol en daar ging hij voor bidden. Tussen twee haakjes, hij zei dus *niet*: "God heeft het beloofd dus het zal vanzelf wel gebeuren, ik hoef er niets aan te doen." Nee, hij ging er voor bidden, want ook Gods concrete beloften moet wij aan Hem afbidden. God wil zijn beloften vervullen langs de weg van menselijk gebed, smeking met verootmoediging. Goed, dat zagen we.
Maar toen, toen gaf de Here God een totaal ander antwoord dan Daniël verwachtte. Want Hij zegt niet tegen Daniël -wat Hij had kunnen zeggen- nog twee jaar, dan is het zover. Want de tijd van koning Cyrus is al aangebroken, het duurt nog een paar jaar, want onder Cyrus is Israël weer teruggekeerd naar het beloofde land. De terugkeer uit de ballingschap was dus onder koning Cyrus. Maar de Here geeft helemaal *niet* als antwoord: Wacht maar, nog één, twee jaar, nog een aantal jaren dan zijn de 70 jaren vervuld. Nee, Hij zegt heel kort en kernachtig door Gabriël tegen Daniël: "Het duurt nog 70 x 7 jaar!" En dat vind ik het meest typerende antwoord wat zich hier laat denken. Daniël vraagt: "Heer, zal het 70 jaar zijn?" En Gabriël antwoordt: "Het zijn 70 *jaarweken*!" 70 x 7 jaar. Dwars over die eerste voorvervulling heen -want Israël *is* teruggekeerd uit de ballingschap-, dwars over die eerste vervulling van terugkeer na 70 jaar heen, kondigt Gabriël hier dus iets aan wat nog véél omvattender is. Hij zegt eigenlijk Daniël daarmee: "De ballingschap waaronder je lijdt zit veel dieper!" Echt thuiskomen doe je pas als er eeuwige gerechtigheid is aangebracht. En dat is vers 24. Moet u dat maar eens lezen, wat daar staat, die kernwoorden zijn allesoverweldigend. Gabriël zegt tegen Daniël: "Pas als de zonde helemaal is uitgerijpt -dat is de eerste zin-, en als de ongerechtigheid is verzoend, ja, als er eeuwige gerechtigheid is volbracht, en het woord van alle profeten is vervuld, en er iets allerheiligst wordt gezalfd, pas dàn is de ballingschap voltooid".
"Als er iets allerheiligst wordt gezalfd", dat is de laatste zin van vers 24. Het staat er heel onpersoonlijk, maar de kanttekeningen van de Statenvertaling hebben hier terecht teruggewezen op de zalving van Aäron als hogepriester. Dat staat in 1 Kronieken 23: 13. Daar staat: "En Aäron werd afgezonderd voor de dienst van God, opdat hij voor altijd als *iets allerheiligst gezalfd* zou worden". Daar staan precies diezelfde woorden. "Hij, met zijn zonen, om offers te ontsteken, om God te dienen en zijn Naam te zegenen voor altoos." Dus hier knoopt Gabriël aan bij die heel oude belofte dat God heil zal brengen door dat aäronitische hogepriesterschap. Dat zal verzoening aanbrengen voor alle volkeren en eeuwige gerechtigheid bewerkstelligen. Dat woord, wat hier wordt geciteerd uit 1 Kronieken, dat wijst dus heen op het hoogtepunt: de vervulling van Aärons hogepriesterschap als de grote Hogepriester Jezus Christus gekomen is. Dus ik lees hier, vers 24, als *het* antwoord, de boodschap van Gabriël aan Daniël. Ik zie vers 25 tot 27 daarna als een latere aanvulling en toepassing van Daniëls profetie in de tijd van de tweede eeuw voor Chr. Ik zie vers 25 -27 toegevoegd door een diepbewogen verkondiger, de redacteur van het boek Daniël, die deze profetie van Daniël met zich meedroeg en in díe tijd, die tweede eeuw, de moed had om die profetie van Daniël toe te passen op zijn tijd.
Hij gaat dat invullen en zegt: "Die 70 weken waar Gabriël van sprak: na 7 weken kwam er een koning, Cyrus, en die zond Israël naar huis. En toen volgden er 62 jaarweken waarin Israël weer rondom Jeruzalem woonde. Maar toen, toen werd de wettige hogepriester Onias vermoord. En toen volgde er een enorm benauwde jaarweek. Maar die is geëindigd in het herstel van de tempeldienst."

Zo denk ik dat de profetie van Daniël als het ware in die tijd is toegepast. Een voorvervulling.
Maar Gabriëls boodschap zelf aan Daniël die omspant de eeuwen. En die gaat ook veel dieper. Daar wil ik nog even breder bij stil staan.
Ik zei al: Daniël zei: "Maar Heer U heeft het toch gezegd, wanneer komt U terug, na 70 jaren?" En dan antwoordt Gabriël: "Niet 70, maar 70 x 7 jaren, 70 jaarweken: sabbatsjaren." Het deed me steeds denken aan wat de Here Jezus antwoordde aan Petrus. U weet wel dat Petrus een keer vroeg: "Heer, hoe vaak zal ik mijn naaste vergeven? Zeven keer?" En dan antwoordt de Here Jezus: "Niet zeven keer, maar 70 x 7 keer." Dat wil zeggen vele malen meer, tot het een goddelijke volheid bereikt heeft. En zo leg ik hier ook dit vers in Daniël uit. Precies zo zegt hier de Here door Gabriël tegen Daniël als hij vraagt: "Hoe lang nog, 70 jaar?", dan zegt de Here: "70 x 7 jaar!" En daar zit precies datzelfde in, namelijk: *Het duurt vele malen langer, het duurt tot het een goddelijke volheid heeft bereikt, tot een goddelijke volheid gekomen is*. Want als na 7 x 7 sabbatsjaren er een jubeljaar aanbrak in Israël, dat staat zo in de wet, dan zal er na 7 x 70 sabbatsjaren het grote jubeljaar aanbreken. Het grote jubeljaar des Heren: Totale bevrijding. Dat betekent dat hier aan Daniël dus eigenlijk wordt uitgelegd dat de ballingschap waar hij zo onder lijdt, dat die eigenlijk veel dieper zit. De ballingschap zit dieper, de troost is veel groter, en het perspectief veel breder. Dat is eigenlijk wat Gabriël hier leert. En bij die 3 punten wil ik nog even kort stilstaan.
Eerst: *de ballingschap gaat veel dieper*. Dat moet Daniël diep getroffen hebben, want hij, die dagelijks drie keer bad met het gezicht naar Jeruzalem, natuurlijk heeft hij gedacht: "Als ik straks weer in Jeruzalem ben, dan ben ik thuis, dan is het onheil voorbij, dan is de heilstijd aangebroken." Maar de Here waarschuwt hem. Hij zegt: "Ook het tegenwoordige Jeruzalem is niet vrij!" De apostel Paulus heeft het later in de Galatenbrief gezegd.
Je denkt wel: Dan kom in het paradijs, maar zolang er nog zonde is en overtreding en ongerechtigheid, is er geen vrede, ook niet in Jeruzalem.
Daniël is hier eigenlijk in een fout gevallen waarin we allemaal wel vallen. Wij denken allemaal, tenminste dat neem ik aan, zoals de verzetsstrijders dat hebben gedacht in de Tweede Wereldoorlog: Als de vijand maar verdreven is! Als de gehate concentratiekampen maar dicht gaan, dan wordt alles weer goed! Nu, vijftig jaar bevrijding hebben ons wel anders geleerd. En zo denken alle vluchtelingen, en alle ballingen die door oorlogsgeweld uit hun land zijn verdreven: Als ik eerst maar eens terug ben in vrede en welvaart, dan wordt ineens alles goed! "Zal het nu komen Here?", vroeg Daniël, "Het einde van de 70 jaren?" En de Heer antwoordde: "Het duurt nog 70 x 7 jaren, nog 70 jaarweken. Want eerst moet de zonde zijn verzoend!" Dat is het, dan pas is er echt vrede. De ballingschap zit dus veel dieper.
Wij, u en ik, we blijven allemaal ballingen, zolang we nog leven in een gebroken en gevallen wereld. Zolang er nog maar een gram ongerechtigheid is op aarde blijven we nog ballingen. Maar omdat de ballingschap veel dieper wordt gepeild, wordt ook de troost veel groter. Want hier, midden in het Oude Testament, vinden we al een machtige voorzegging van Gods voornemen om wereldwijd die vreselijke gifwortel van de zonde uit de goede schepping van God te trekken. Dan na 70 x 7 jaarweken, op de volheid van de tijd van God zegt Daniël: "Dan zal er een Gezalfde komen, en Hij zal de ongerechtigheid totaal verzoenen, en Hij zal de heilige dienst aan God herstellen".
Dat zie ik als de boodschap van God aan Daniël. Dat is een troost die veel groter is dan een tijdelijke aardse opademing. Oké, Babel is gevallen in Daniëls tijd, Israël is teruggekeerd, maar was er toen een heilstijd? Daniël moest beter weten. Wij kunnen zeggen: "De nazi's zijn overwonnen, we hebben 50 jaar bevrijding gevierd, maar was het een paradijstijd? We weten wel beter. En de Eritreërs kunnen zeggen: "Wij mogen weer terug, nu Mengistu verdreven is, en dat is ook een grote gave, maar is daarmee echt een heilstijd gekomen? We weten wel beter.
Het evangelie belooft ons vanmorgen, via de belofte van Gabriël aan Daniël: "Straks zal God eeuwige gerechtigheid brengen."
En dat is een troost veel groter dan een nationaal tehuis of een beëindigde oorlog of een goede economie. Het is de enige echte troost. Het is dat we eigendom zijn van Jezus Christus, en dat we deel hebben aan Zijn belofte. Hij is de bevrijder, en Hij komt om de wereld te bevrijden.
Die troost is ook veel breder, want die omvat alle volkeren. Als er een eeuwige gerechtigheid is aangebracht, als die ene allerheiligste is gezalfd, zegt de profetie, dan volgt de voleinding. Dat staat aan het slot. Dan blijft er geen donkere hoek op aarde meer onverlicht. Dan zal er geen volk ontbreken en worden we allemaal, zoals we hebben gezongen, in Sion ingelijfd.
De Filistijn, de Tiriër, de Moren, -de Nederlanders, de Russen, de Eritreers-, ze worden op zijn rol opgeschreven.

God zal hen zelf bevestigen en schragen.
En Hij zal op zijn rol, waar Hij de volken schrijft,
hen tellen als in Israël ingelijfd.
en doen de naam van Sions kind'ren dragen.

Nou, dat is wat we hebben gevierd, deze morgen bij de doop.

Ik kom aan het eind terug bij het begin. Een korte samenvatting.
We lazen vanmorgen Daniël 9, en we hoorden daar het woord van God zoals Hij tot ons sprak in deze profetie. Er zijn eigenlijk twee punten die ik er aan het eind even uit wil lichten.
Punt 1: Het grote belang van verootmoedigend gebed.
Punt 2: De ballingschap zit dieper.
Het eerste: verootmoedigend gebed. We zijn geroepen met Daniël om ons te vereenzelvigen, niet van ons af te wijzen, maar ons één te weten, je vereenzelvigen met je familie, met heel je geslacht, met heel je volk, met heel dit ras. En de grootste vereenzelviging is die met heel de mensheid. Voor het aangezicht van God. En zo vereenzelvigend met dat geheel bidden we: "Heer, we hebben gezondigd, wij, onze vaderen, onze koningen, onze vorsten, we hebben het verzondigd. Maar we doen een beroep op Uw erbarmen." Zulk schuldbelijdend bidden brengt God in actie.
Het tweede. Dan blijkt pas hoe diep onze ballingschap en ons vreemdelingschap zit. Er moet veel meer gebeuren dan een oorlog winnen. Er moet een veel diepere vrede worden gekocht. Het gaat ten diepste in de bijbel om de vrede die alle verstand te boven gaat. En daarvoor gaf God ons zijn Zoon. Zijn Naam zij geëerd en geprezen. Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 21 mei 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *Bidt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en u zal opengedaan worden. Want een ieder die bidt, ontvangt, en wie zoekt, vindt, en wie klopt, die zal opengedaan worden.* Mattheüs 7: 7 en 8.

Schriftlezing: Diverse teksten, zie vlg. pag.
Tekst: Daniël 10, gelezen uit Het Boek.

Liederen:

- Lied 294: 1 t/m 6
- Psalm 27: 1 en 2
- Lied 96
- Kinderlied 70
- Psalm 82
- Lied 297
- Lied 317: 1 en als amenlied vers 2.

Introductie verkondiging:
De gemeente van de eindtijd is een biddende gemeente.
Vanmorgen worden wij bemoedigd om volhardend te blijven bidden, juist als er teleurstellingen zijn en ook als wij 'niets zien'. Wat helpt het eigenlijk om te bidden? Dat moet ook Daniël gedacht hebben, toen hij meer dan drie weken aaneen had gebeden en gevast. Toen heeft de Here hem een heel bijzonder inzicht gegeven: al op de eerste dag had Daniël gebed letterlijk de *hemel bewogen.*
Dit inzicht werd hem verschaft door een zeer wondere verschijning van de nog niet mens geworden Mensenzoon uit Daniël 7: de Prins van het Hof van God. Hij laat aan Daniël zien, dat er een onzichtbare wereld is van boze geesten en engelenmachten, waar ongekende dingen gebeuren en een hevige strijd gaande is. Achter Perzië en Griekenland staan "vorsten", boze machten. Echter de afloop van die strijd staat vast. (Daarover gaan hoofdstuk 11 en 12)
Die onzichtbare wereld is voor ons moderne mensen een ergernis. Grote dingen, ja de allergrootste, liggen buiten onze controle. Maar ook al hebben wij ze niet in onze greep en, meer nog, gebeuren er bl_kbaar ook voor God onverwachte dingen, die Hem tegenhouden in Zijn plan, toch worden wij geroepen om in die strijd mee te strijden.

(Efeziërs 6: 12). Soms wacht de hemel op ons gebed. (Openbaring 8) Wat een roeping!!

Schriftlezingen:

Genesis 32: 24 en 26:
Zo bleef Jacob alleen achter. En een man worstelde met hem totdat de dag aanbrak. En de man zei: Laat mij gaan, want de dageraad is gekomen. Maar Jacob zei: Ik laat u niet gaan tenzij gij mij zegent.

Exodus 17: 11:
En wanneer Mozes zijn hand ophief had Israël de overhand, maar wanneer hij zijn hand liet zakken had Amalek de overhand.

1 Koningen 18: 36 en 37:
Op de tijd nu dat men het avondoffer brengt, trad de profeet Elia naar voren en zeide: Here, God van Abraham, Izaäk en Israël, heden moge bekend worden dat Gij God zijt in Israël, en dat ik uw knecht ben, en op uw bevel al deze dingen doe. Antwoord mij, Heer, antwoord mij, opdat dit volk wete dat Gij, Here, God zijt, en dat Gij hun hart weer terugneigt.

2 Koningen 6: 17:
Toen bad Elisa: Here, open toch zijn ogen, opdat hij zie. En de Here opende de ogen van de knecht en hij zag en zie, de berg was vol vurige paarden en wagens rondom Elisa.

2 Kronieken 18: 18-21:
Micha zeide: Daarom, hoort het woord des Heren. Ik zag de Here op zijn troon zitten, terwijl het ganse heer des hemels aan zijn rechter- en aan zijn linkerhand stond. En de Here zei: Wie zal Achab, de koning van Israël, verleiden zodat hij optrekt en sneuvelt te Ramoth in Gilead? De één zei dit en de ander zei dat. Toen trad er een geest naar voren, stelde zich voor de Here en zei: Ik zal hem verleiden. De Here vroeg hem: Waarmee? Hij antwoordde en zei: Ik zal heengaan en tot een leugengeest worden in de mond van al zijn profeten. Toen zeide Hij: Gij moet hem verleiden en gij zult er ook toe in staat zijn; ga heen en doe het.

Job 1: 6:
Op zekere dag nu kwamen de zonen Gods om zich voor de Here te stellen, en onder hen kwam ook de satan.

Mattheüs 17: 21:
Maar dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten

Jacobus 4: 2c:

Gij hebt niets, omdat gij niet bidt.

Openbaring 8: 1, 3 en 6:
1)En toen hij het zevende zegel opende, kwam er een stilte in de hemel, ongeveer een half uur lang.
3)En er kwam een andere engel die met een gouden wierookvat bij het altaar ging staan, en hem werd veel reukwerk gegeven om het te geven, met de geesten van alle heiligen, op het gouden altaar voor de troon.
6)En de zeven engelen, die de zeven bazuinen hadden, maakten zich gereed om te bazuinen.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
Het is, zoals we in die korte gedeeltes uit de bijbel lazen, een aangrijpende lijn die zich aftekent door heel de heilsgeschiedenis heen, vanaf Genesis tot Openbaring, en dat is eigenlijk de lijn van de biddende kerk. Het is wel heel bijzonder om dat zo de revue te laten passeren.
Het begint al heel vroeg bij de aartsvaders: Jacob worstelend bij Pniël, en dan gaat het verder bij de figuur van Mozes, die daar, met de handen geheven, biddend staat om Jozua de overwinning te bezorgen. En dan Job, en Elia, en Eliza, en dan lezen we in het Nieuwe Testament steeds weer opnieuw, tot het hoogtepunt in het boek Openbaring, altijd weer wordt daar die boodschap verkondigd dat God bij Zijn heilsplan bidders inschakelt.

Bij wijze van spreken: zonder Mozes met zijn geheven handen zou Jozua tegen Amalek absoluut de nederlaag hebben geleden. En zonder Elia's gebed en inzet op de Karmel zou Israël zijn gevallen aan de Baäl. En zonder Jobs volharding had God een nederlaag geleden tegen de Satan. En zonder het gebed van de gemeente had Paulus geen open deur gehad voor de verkondiging van het evangelie. (Efeziërs 6: 10 - 20) En Johannes vertelt tenslotte in dat visioen in Openbaringen 8 dat God niet verder kan met zijn heilsplan, omdat de gemeente niet bidt: *Er valt een stilte in de hemel van wel een half uur lang*. En dan ineens komt daar een engel aan met reukwerk, dat zijn de gebeden van de heiligen, en als die opstijgen tot voor de troon van God, dan gaan de engelen de bazuinen blazen die het jubeljaar aankondigen, dan gaat het heilsplan van God zich vervullen. De gemeente, dwars door de heilstijd heen, is *een biddende gemeente*, die volhoudt in het gebed, ook als er niets te zien is van verhoring, en ook als er teleurstellingen zijn. Dat is denk ik het eerste punt in de lezing van Daniël 10.

Daniël is daar eigenlijk een voorbeeld voor ons. We kunnen ons aan hem optrekken en toch ook in hem al die anderen zien: Jacob, Mozes, Elia, de apostelen, Johannes op Patmos, we kunnen ze allemaal op de achtergrond zien staan. Allemaal met geheven handen, om God de overwinning te bezorgen. Dat is het eerste.

Maar er zit ook een tweede hoofdpunt in dit tiende hoofdstuk van Daniël, en dat is natuurlijk dat verrassende *inzicht in die onzichtbare wereld*.

Die wereld is irriterend voor twintigste-eeuwse mensen. Maar voor allen die God op zijn woord serieus nemen is het bijzonder verrassend en ook, met Daniël, verbijsterend. Hij valt er letterlijk van onderstеboven.

Dit zijn de twee hoofdpunten die ik u vanmorgen uit Daniël 10 mag verkondigen, als een boodschap van God mee mag geven.

Het eerste is, wat ik gelezen heb: *"Bidt, en u zal gegeven worden"*.

En het tweede is dat korte gebed van Eliza voor zijn knecht: *"Och, Here, open toch zijn ogen"*.

Het eerste woord is een indringend woord aan de kerk, het tweede is klemmend voor heel de samenleving en de wereld waarin wij leven, die blind is zolang ze met al haar kennis en wetenschap nog geen oog heeft voor die onzichtbare wereld. Intussen hangt het eerste en tweede met elkaar samen. Want ik denk dat je het niet volhoudt te bidden als je niet gelooft in een onzichtbare wereld. Dan houdt je het nooit vol. Dat Daniël het wel volhield komt omdat hij toch altijd weer geloofde dat daar die bovennatuurlijke wereld van God is, en dat hij met zijn gebed daarin een dienst mag doen, het ambt van de voorbede mag vervullen, voor Israël en voor de volkeren.

Na deze inleiding keer ik weer terug naar punt 1.

Dat eerste punt is dus: *De gemeente in de eindtijd is een biddende gemeente, die volhoudt in het gebed*. Ook als je nog niets ziet van verhoring en ook als er voortdurende teleurstellingen zijn. En daar worden we direct mee geconfronteerd aan het begin van dit hoofdstuk, want ons wordt verteld dat Daniël dit gebed bidt, en dan nog wel lang bidt, in het derde jaar van koning Cyrus. Nu, in het eerste jaar van koning Cyrus was Israël, Juda, al naar Jeruzalem teruggekeerd. En dat Daniël in het derde jaar van koning Cyrus zoveel tijd neemt om te bidden, drie weken lang bidden en vasten samen met andere mannen, -bidden doe je samen-, dat is wel zeer bijzonder. Ik denk dat dat komt omdat er blijkbaar bijzondere teleurstellingen geweest zijn. We lezen ook in Ezra en Nehemia dat het allemaal niet op rolletjes ging. Toen Israël terugkeerde uit de ballingschap was er tegenslag op tegenslag, er waren vijanden, dan hield men niet vol en liet de muren weer half afgebouwd liggen, er was een hele strijd om de tempel weer te herbouwen, er moesten weer nieuwe golven teruggekeerden uit Perzië in Jeruzalem hun plaats vinden, daar waren bijzondere teleurstellingen, en soms moet Daniël gedacht hebben: Het lukt nooit!

En wat deed hij dan? Hij nam aandachtig *tijden van gebed en vasten*.

Dat is eigenlijk het geheim van Daniël. Als u even terugblikt over het gehele boek: dat is toch eigenlijk altijd zijn geheim geweest. Denk eens terug aan hoofdstuk 1, toen was hij veertien jaar, hij was alleen aan het hof van koning Nebukadnezar, met een paar vrienden, en hij zei: "Ik ga bidden voor een goede gezondheid, dan hoef ik dat varkensvlees van die koning niet te eten". Zijn gebed was z'n kracht, en God heeft dat gezegend. En dan in hoofdstuk 2, daar krijgt de koning een droom en niemand weet wat die betekent, en dan lezen we in vers 18 dat Daniël en zijn vrienden bijeenkwamen om te bidden. Hij ging er voor bidden en toen liet God het hem zien. En als je zo het hele boek doorgaat, bij het schrift op de wand, en bij Daniël in de leeuwekuil. Waarom kwam hij in de leeuwekuil? Omdat hij drie keer per dag bad, drie keer per dag, daar liet hij zich door niets van af houden. Dus Daniël zien we door de hoofdstukken heen, heel zijn leven, vanaf zijn veertiende tot zijn tachtigste, want in hoofdstuk 10 is hij ongeveer 80 jaar, als een *bidder*. Op 80-jarige leeftijd buigt hij drie weken lang de knieën en bidt tot God, dag in dag uit. Daar begint dit hoofdstuk mee: *hij vastte en hij bad*. Vasten wil niet altijd zeggen, -dat zie je hier-, dat je helemaal niet eet, maar vasten betekent dat je je alle extra's ontzegt. Er staat hier: hij at wel, maar geen vlees, hij dronk geen wijn en hij nam niets lekkers. Dat is wel een hint, want dat kunnen wij ook. Vasten moet je doen zodat alleen God het ziet. Als andere mensen het zien is het bedorven. Vasten doe je voor God, en vasten is eigenlijk door je iets te ontzeggen een streep zetten onder je gebed. Anders is bidden ook wel eens erg makkelijk: dan bidden we en we gaan weer onze gang. Maar er zijn momenten dat we het de Here wel heel nadrukkelijk willen voorleggen. En die streep onder het gebed dat is vasten. En dat blijft van het hoogste belang. Zoals Daniël hier deed,

hij nam niets lekkers. Als je bij wijze van spreken eens een dag zou willen vasten, dan neem je geen koekjes, en geen wijn en je eet geen vlees, dat hoeft niemand te zien, daar kun je wel iets op verzinnen, en zo kun je toch hetzelfde doen wat Daniël deed.
En dat is toch wel heel belangrijk om God te laten zien: we menen het, dit willen we U afbidden! Dat vasten met aanhoudend bidden, soms denk ik: zijn we dat afgeleerd? Is het er nog? Als het er niet is, dan zijn we een uitermate arme gemeente. Dus ieder moet zijn eigen leven daarop onderzoeken. Herkennen wij dit, dit bidden en vasten, zo aanhoudend bidden tot God? Dat gebed zet de hemel in beweging!
Dat vind ik het meest bijzondere van dit hoofdstuk 10. Plotseling staat daar bij Daniël, als hij bidt aan de oever van de Tigris, een man. Een verbijsterende verschijning. Hij wordt ons helemaal voor ogen gesteld: in linnen kleding, staat er. Linnen kleren dat was de dracht van de priester. Wel opvallend, een priesterlijke figuur, maar tegelijkertijd volop koninklijk. Priester en koning. Zijn huid straalt als edelstenen, en zijn kleren lijken wel van goud, en dan die ogen, als Daniël daarnaar kijkt! Hij zegt: het lijken wel fakkels. En als hij spreekt dan is het een gedruis als van miljoenen stemmen. Daniël ziet hem, hij hoort hem, en hij is totaal ondersteboven. Ik denk dat dit de gestalte is van die Zoon des mensen waar Daniël in hoofdstuk 7 van heeft gezien. Die daar kwam met de wolken des hemels, en intrad voor Israël. Wij weten vanuit het nieuwe verbond en het Nieuwe Testament dat Jezus, ook voordat Hij mens geworden is zoals wij, daar was bij God en een bijzondere rol vervulde. Hij was de kroonprins van God, en vervulde een hoofdrol aan Zijn hof.
Als Hij later, na de opstanding, weer opnieuw verschijnt in hemelse heerlijkheid, -u moet dat maar eens lezen-, dan ziet u dat daar precies dezelfde figuur verschijnt als hier in Daniël 10. Dus daar zien we dat Jezus bij Daniël is, nog voor dat Hij mens geworden is.
Maar dan, wat is de boodschap van deze wonderprins uit het hof van God? Nu, dat is de meest wondere belofte voor alle bidders. Want hij zegt in vers 12: "Vrees niet, Daniël, want van de eerste dag af, waarop u begon te bidden -en hij was al drie weken bezig!-, vanaf die eerste dag zijn uw woorden gehoord. En daarom ben ik gekomen".
Moet je nagaan, dan heeft Daniël dus drie weken gebeden, met vasten en verootmoediging zich tot God gewend, en al die weken niets gehoord, geen hint van verhoring. De hemel leek van koper! Maar dat was die niet! Maar zo moet het hem wel hebben geleken. Doorgaan met bidden, ook dan als je niets ziet of niets hoort, dat is ontzettend moeilijk. Ik geef het vaak op. Ik heb een eindeloos respect voor de moeder van Augustinus, Monica, die 38 jaar bad voor haar zoon, en 37 jaar niets zag en toch volhield. Ik zie hier in 't klein in Daniël ook zo'n figuur. Hij hield het drie weken vol: aandachtig bidden voor Israël. Aandachtig bidden voor de doorbraak van het heil van God. En we zien het beloond. "Al op de eerste dag", zegt deze gestalte, deze hemelse afgezant, "*Al op de eerste dag bewoog dit gebed de hemel*". *En God stuurde zijn hoogste gezant er op af.*
Er gebeurt veel meer op ons bidden dan wij beseffen. Je kunt nog een keer denken aan Openbaringen 8, dan valt zelfs de geschiedenis stil omdat de gemeente niet bidt. En dan zit God te wachten: waar blijven die gebeden? En als die gebeden dan weer opstijgen tot voor de troon van God, dan gaat Hij zijn gang. Dan zegt Hij: nu kan het weer verder gaan. Wie weet duurt het zo lang omdat we niet bidden! Zit God in een grote stilte te wachten op de gebeden van heel de kerk over heel de aarde. Het gebed om het Rijk, om de redding, om de doorwerking van het heil.
Maar nu het tweede punt, we schakelen over naar dat andere: waarom was er van die verhoring niets te zien? Want als dan de hemel direct bewogen werd toen Daniël bad, de eerste dag al, waarom gebeurde er niets? Waarom zag Daniël niets? Hoe komt dat? Daarop antwoordt nu de godsgezant, en hij doet dat door even een tipje van de sluier op te lichten, die de bijbel uitspreidt over de onzichtbare wereld van geesten en demonen, in vers 13 lezen we dat. "Ik ben wel gekomen", zegt de afgezant, de prins van God, "Al direct vanaf de eerste dag, alleen, ik kon niet doorkomen. De vorst van de Perzen hield me tegen". Dat is, zoals Het Boek vertaald, die machtige boze geest die het volk van de Perzen in de greep houdt, en die wist blijkbaar in die onzichtbare wereld zoveel krachten te mobiliseren dat deze Vorst Daniël niet kon bereiken. En dat noem ik nu een zeer wonderbaarlijk inzicht in die andere wereld.
Er is dus blijkbaar, precies wat Paulus later zegt in Efeziërs 6, een strijd in de hemelse gewesten, in die onzichtbare wereld van God. "Het is zelfs zo", zegt die gezant, "dat als Michaël, de vorst van Israël, mij niet te hulp was gekomen ik er niet doorheen was gekomen". En later in het hoofdstuk, als Daniël opnieuw verstomd is onder dit gezicht en die prins hem bemoedigt en zegt: "Vrees niet, wees sterk, God houdt van je, hou vol, ik moet nu terug". En daarna zegt hij: "Ik moet straks ook nog de vorst van de Grieken verslaan".
En als we straks bij hoofdstuk 11 en 12 komen zullen we zien dat het lijkt alsof daar in de hemelse gewesten een schaduwgeschiedenis plaatsvindt. Hij moet de koning van de Perzen verslaan, en dan de koning van de Grieken, en dan later de koning van de Syriërs, en tenslotte zal hij de antichrist verslaan. En dan loop ik vooruit op waar we volgende week voor het laatst bij hoofdstuk 12 stil bij zullen staan.
Maar ik blijf nu even bij hoofdstuk 10: Het tweede machtige perspectief, wat hier als het ware in een flits geboden wordt, is eigenlijk een complete verdubbeling van ons wereldbeeld. Er blijkt niet alleen een zichtbare wereld te bestaan, die we kunnen zien en meten en bestuderen, maar daarbuiten en daar dwars doorheen, -hoe we ons dat

moeten voorstellen weten we niet-, maar daar is een onzichtbare wereld, met geesten en boze geesten. Met vorsten, die daar het bevel voeren, en met lagere soldaten, bij wijze van spreken. De Amerikaan Frank Peretti heeft daar indringende romans over geschreven. Sommigen van u zullen die gelezen hebben. Ze zijn soms wel een beetje te fantastisch, maar de grondlijn is toch wel heel bijbels als je Daniël 10 er naast legt. Het is eigenlijk wat Eliza zei: "*Zij die met ons zijn, zijn meer dan zij die met hen zijn*". Toen sprak hij over die onzichtbare wereld en die krachten van Gods hemelse dienaren, die daar al degenen die God heeft aangesproken en de gemeente begeleiden en bemoedigen. En die knecht van Eliza ziet dan vurige paarden en wagens. Dat ziet hij daar om zich heen. Ik zei al, voor twintigste-eeuwse mensen is dit een ergernis. Wij weten absoluut niet wat we daarmee aan moeten. Alleen als je LSD gebruikt, zegt Rob van Erkelens deze week in het Utrechtse Universiteitsblad, dan wordt je door zoiets getroffen. Die Rob van Erkelens is een nihilist optima forma, hij vond de term uit: 'generatie niks'. Maar het trof me wel, toen hij in een interview zei: "Eén keer heb ik een 'bad trip' gehad, een slechte trip van LSD, en toen is daar de Zoon des mensen mij verschenen, en m'n hele leven zal me dat bij blijven".
Ik weet niet wat ik daarvan moet denken, maar misschien heeft God wel zo'n dwaas middel gebruikt om die man eens even een hint te geven, dat er wel meer is tussen hemel en aarde dan wij, moderne en verlichte mensen, beseffen.
Waarom is die bijbelse nadruk op die onzichtbare wereld voor ons nu zo moeilijk en ook irriterend? Dat zal ik u zeggen. Dat komt omdat de moderne mens maar één ding wil en dat is: de werkelijkheid beheersen. Wij willen alles onder controle hebben. We willen alles kunnen meten, en dan kunnen voorzeggen hoe het gaat, en dan beheersen we de werkelijkheid. Heel de wetenschap en de techniek zijn daarop gericht: *de werkelijkheid beheersen*. We hebben daar natuurlijk ook ongelooflijk veel mee bereikt. De mens wil zelf alles onder controle houden maar nu ineens, als dan zo'n tipje van de sluier wordt opgelicht, blijkt dat daar een wereld buiten ons is waar wij geen controle over hebben, waar we in mogen dienen, mee mogen werken, maar waar we *geen controle* over hebben. En dat is lastig. Lastig en lachwekkend, en angstig. Weg ermee!
Je moet er maar eens op letten hoe mensen reageren op gekke dingen die gebeuren, zoals in Druten afgelopen week. (Ruiten sprongen, spiegels vielen kapot in een woonhuis, schijnbaar zonder enige aanwijsbare oorzaak. jvdv). Misschien heeft u dat gezien op televisie. Als mensen gekke dingen zien gebeuren, die ze niet kunnen plaatsen, dan reageren ze een beetje onwennig, en dan ontstaat er hilariteit, en zegt men: "Het kan natuurlijk niet dat er dingen gebeuren die buiten ons schema vallen". Maar als het toch zo is, dan is het wel griezelig. Maar het kan natuurlijk nooit, het zal wel een misplaatste grap zijn. Nou wil ik het niet over Druten hebben, misschien is het een misplaatste grap, maar het zou ook iets kunnen zijn van magie, iets van, ik noem het maar 'muizegekrabbel' in de onderste regionen van die onzichtbare wereld. Dat *zou* het kunnen zijn.
De Schrift in elk geval informeert ons over een volkomen onzichtbare wereld buiten de onze en wat daarin gebeurt. En dat daarin een strijd plaatsvindt, een reële strijd tussen geestelijke machten. De engelen, de machten van God, en daarnaast de vijand van God, die steeds weer probeert het plan van God te ondermijnen. Generaal Eisenhower zei: "Moderne oorlogen worden in de lucht beslist". Natuurlijk, hij dacht aan de luchtmacht, maar het is tegelijkertijd wel een hele diepe geestelijke waarheid. Moderne oorlogen, net als de vroegere tussen de Perzen en de Grieken en Romeinen, ze worden in de lucht beslist. Ik kan het niet helpen, maar zo staat het in de bijbel. Er zitten helse machten achter bloedige aardse oorlogen. Er zijn boze geesten die de leiders van het conflict in Bosnië bezielen. En er zijn onruststokers onder de Hutu's en de Tutsi's, die beheerst worden door die machten uit de afgrond. En er zijn overheden en machten, zegt Paulus, in de hemelse gewesten, die niets liever willen dan ook in Europa de volkeren weer tegen elkaar op te zetten en landen in hun macht ondermijnen als ze stabiel zijn. En er zijn boze machten aan het werk bij een figuur als Sirinovski in Rusland, die volgend jaar president wil worden. Nou, we zullen er tegen in bidden dat die man het nooit wordt. En er huizen ook zulk soort machten achter de gifmakers in Tokio, en zo kan ik maar doorgaan. En ze zitten soms ook in ons mooie, gepolijste, humanistische Westen. We zijn veel te naïef, we laten ons zand in de ogen strooien door de idee van de beschaving en de verlichting die zegt: "Alleen dàt bestaat wat ik kan meten met mijn instrumenten. En wat ik niet kan meten dat is er niet".
Nou, dit hoofdstuk, Daniël 10, is *één protest* tegen dat twintigste-eeuwse wereldbeeld, en het daarbij passende levensgevoel van beschaving, beheersbaarheid, een pilletje tegen depressie en een rustig muziekje bij de crematie, plastic meubels: zo'n beetje ons wereldje.
Nu, dat wereldje breekt de Schrift hier open. Ineens is er in één keer een barst, en door die kier geeft de Zoon des mensen inzicht in een complete wereld van God, waar bevelhebbers van hemelse legers strategieën bedenken en soms ook nederlagen lijden: de afgezant van God tegenhouden, 21 dagen lang. Maar het devies is van het boek Openbaring, daar komen we volgende keer nog duidelijker aan toe: *de overwinning staat vast*, winnen zal die zwarte macht van de duivel nooit en hij weet het.
Maar hij blijft intussen aan de gang met dreigen en verleiden en stoken.
Toch, om naar een eind toe te gaan, het meest wonderlijke blijkt nog niet dat er twee werelden zijn, maar het meest wonderlijke is die *onderlinge verwevenheid* tussen die twee werelden. Ze zijn met elkaar verweven. Wat *hier*

gebeurt oefent invloed *daar*. Omgekeerd ook: wat *daar* gebeurt heeft een enorme uitwerking *hier*.
En daarom wordt in de bijbel soms even de sluier opgelicht. Niet om ons nieuwsgierig te maken, dan gaan we er over fantaseren, en dat is de bedoeling niet. Ook geen bizarre fantasieën er op na houden en daardoor mensen in angst brengen. Omgekeerd juist. Hier wordt de sluier even opgelicht met maar één doel en dat is dat wij *blijven volharden in het gebed*! Meestrijden zoals Mozes dat deed met z'n handen opgeheven in de strijd tegen Amalek. Bidden zoals Paulus ons dat leerde. Inderdaad, wie weet heeft Jacobus de spijker op de kop geslagen toen hij zei: "Maar u hebt niet omdat u niet bidt!" *Volhardt in het gebed*. Het heeft een bereik dat volkomen buiten uw gezichtsveld valt: al bij het eerste zuchten van Daniëls gebed heeft hij de hemel bewogen en heeft God geantwoord en komt er actie. Wij krijgen van God de hoogwaardige plaats van *medestrijders* voor Zijn overwinningen. En dat is het belang van het gebed. Voor elkaar, voor de gemeente en voor de volkerenwereld.
Want ook de moderne oorlogen worden in de lucht beslist. Amen.

Verkondiging van zondag 28 mei 1995 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"God is getrouw, die niet zal gedogen, dat u boven vermogen verzocht wordt, want Hij zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen, zodat u ertegen bestand bent"* 1 Corinthiërs 10: 13

Schriftlezing: Genesis 3: 15; 4: 23-26, Lucas 19: 11-18

Tekst: Daniël 11 en 12

Liederen:

- Opwekkingslied 281
- Psalm 81: 1,4,5 en 7
- Psalm 81: 8 en 9
- Lied 229: 1, 3 en 5
- Lied 23
- Lied 235

Introductie verkondiging:
Hoop en verlangen, tussen Hemelvaart en wederkomst.
Het slot van het boek Daniël helpt ons op 3 punten om het vol te houden op God te vertrouwen in de tijd tussen Hemelvaart en wederkomst. Daarover gaat ook de kinderpreek: Wat moeten wij doen, als het wel lijkt alsof Jezus is weggereisd naar een ver land. (Lukas 19: 12).
1. **Onthulling.** De man in het linnen (10: 5; 12: 6) leest met ons de krant (hfst.11) en al lezend leert Hij ons *dieper te zien*, tot op de diepste achtergrond: de strijd tussen de slang en het zaad der vrouw (Gen. 3: 15): de twee wegen.
2. **Ontwaking.** Hij wijst ons ook op de uitredding van God aan het eind. Dan zal de grote ontknoping plaatsvinden. In het uur van de hoogste nood als alles verloren lijkt, zal Hij -zonder toedoen van mensenhanden- de antichrist doden. In het uur van de opstanding zal Hij 'verderven, wie de aarde verderven', maar zegenrijk doen opstaan de martelaren en slachtoffers van het geweld van de Vijand. Op dit geboorte-uur van het Rijk van God moeten wij blijven *hopen.*
3. **Ontspanning.** Dat mag ons ook ontspannen maken. Als Daniël de details wil weten van het wanneer en hoe, krijgt hij alleen raadselachtige antwoorden, bedoeld voor de mensen die dan leven. Zelf wordt hij gebeden alles uit handen te geven en in geloofsrust te *vertrouwen* op Hem, die Daniël, en met Daniël ieder die gelooft, tot zijn bestemming (=erfdeel) zal brengen. (Hfst. 12:13)

In de kinderpreek, gehouden door Janneke Hogendorf, werd uitgelegd hoe wij de tijd tussen Hemelvaart en de wederkomst van Jezus, als het Koninkrijk van God begint, moeten doorbrengen. Aan de hand van de gelijkenis van de ponden (Lukas 19: 11-27) werd uitgelegd: We moeten niet maar afwachten hoe het hemels Koninkrijk zal zijn, en welke plaats wij daarin zullen hebben, hoewel het ook heel leuk is om op je rug in het gras liggend te bedenken hoe Jezus op die wolken terug zal komen, maar we moet nu iets doen met datgene wat God ons geeft aan talenten of ponden, al zijn ze nog zo klein.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Als thema van het gehele boek Daniël heb ik wel genoemd: *De wereldmachten tegenover de Godsregering.* Je ziet niet veel van de Godsregering, zeggen Nebukadnezar en Belsazar en alle wijzen en geleerden uit die tijd, ondanks alle dromen die ze dromen. Maar de Here geeft aan Daniël onthulling, inzicht, doorzicht. Dat hebben we vele malen gelezen en op ons in laten werken, en nu volgt in hoofdstuk 11 en 12 een soort van climax.

Geen gemakkelijke hoofdstukken, maar wel heel apart. Eigenlijk -dit vooraf- ben ik er door getroffen dat het zoveel dingen voor mij samenbracht, deze week. Want toen ik deze preek voorbereidde, zaten al die verschrikkelijke berichten die je hoort en leest mij in het hoofd en op het netvlies, wat er gebeurt in Bosnië en in Turkije, en al de verschrikkingen die je hoort in Tsjetsjenië, dat is het ene waar je geest vol van is. En dan aan de andere kant was het Hemelvaart, waar we net over gehoord hebben. Een Koning die naar een ver land wegreisde. Ik dacht: nou, inderdaad, dat gevoel heb ik nu ook. Die Koning is weggereisd naar een ver land, en hier zitten wij in een geschiedenis van bloed en tranen en hoe kan je in de wereld die twee bij elkaar brengen? Dat is wat ik vanmorgen wil proberen. Of het lukt? Daniël helpt ons erbij.

Want die man in het linnen, die hier aan het woord is, is een wonderbare figuur. We hebben er de vorige keer bij stil gestaan. Het is aan de ene kant een priesterlijke gestalte, want hij is in het linnen gekleed, en zo was de hogepriester gekleed. En aan de andere kant is het een profeet, want hij geeft in hoofdstuk 11 en 12 een profetisch vergezicht. Priester-profeet, die verschijnt daar aan Daniël, ver voor Jezus geboren is. Maar bleef Jezus eigenlijk niet altijd toch alleen maar de priester en de profeet? En is het koningschap niet iets wat Hem nog wacht? Weggereisd naar een ver land, zegt Hij zelf, om daar de koninklijke waardigheid in ontvangst te nemen en dan als Koning terug te keren. En in die tussentijd? In die tussentijd helpt Hij ons de krant lezen. Want dat vond ik het meest verbluffende van dat hoofdstuk 11. U moet dat maar eens nalezen.

Dat gaat maar door, die strijd tussen de koning van het noorden en de koning van het zuiden, het is alsof je een bericht leest van de twintigste-eeuwse geschiedenis. De strijd in de wereldoorlogen, wat er is gebeurd, wat dr. de Jong allemaal in kronieken heeft samengevat, je zou het er zo naast kunnen leggen. Of wat je tot vandaag toe op het journaal ziet als het gaat om Ruslands gevecht met z'n satelietstaten of om het bloedige gevecht in Bosnië. Hoofdstuk 11 hier is precies zo'n geschiedenis. Het is wel in nette taal verteld, maar het is net zo'n tragisch, dramatisch verhaal als wij eigenlijk iedere dag om ons heen in deze twintigste eeuw opmerken. Eigenlijk is het wondere van dit hoofdstuk 11, dat Jezus het zegt.

Als we nu even die profetische gestalte in linnen zien als een voorgestalte van Jezus, voordat Hij verscheen en z'n bediening volbracht, dan is het alsof Hijzelf ons even de krant voorleest. Zo lees ik hoofdstuk 11. Want het gewoon seculiere geschiedenis, zoals wij het kennen, en Hij leest het voor, exact het één na het ander zoals het gaat gebeuren. Ik denk dat die profetie van Daniël misschien ook een beetje is bijgeschaafd en bijgewerkt in later eeuwen, ik denk dat wel, maar dat doet er verder niet toe. Hij heeft aan Daniël verteld zo en zo en dat en dat gaat er allemaal gebeuren. Dat is wel heel opvallend! Wat is zijn bedoeling dan daarmee?

Z'n bedoeling is dat Hij ons op die drie punten helpt die ik op het informatieblad met drie woorden heb samengevat. Hij helpt ons met de *onthulling*, Hij onthult wat er eigenlijk gebeurt, en in de tweede plaats, Hij laat ons zien dat alles uitmondt in de opstanding, de *ontwaking*, noemt Hij het in hoofdstuk 12. En het derde is dat we om die twee redenen uiteindelijk toch *ontspannen* mogen zijn.

Want het hele boek eindigt uitermate ontspannen: Ga heen Daniël, leg u te ruste, vertrouw op God, Hij brengt je tot je bestemming. Dat is eigenlijk de finale van het boek, ik heb kort samengevat wat ik nu ga uitleggen.

Dat is zo de gang van het gebeuren. Eigenlijk moest ik toen ik dit doorlas, denken aan hoe wonderlijk ons menselijk bestaan eigenlijk is. En mij kwam een voorbeeld voor ogen. Ik denk dat ons menselijk bestaan te vergelijken is met dat je halverwege het boek van de geschiedenis in stapt, en je stapt er ook weer uit voordat het voltooid is.

Ik moest denken aan wat me een keer is overkomen, toen ik bij een boekverkoping een boek kocht, dat boek was heel oud en verfomfaaid en de eerste hoofdstukken waren eraf gevallen en de laatste, dat overkomt me ook als ik te lang met m'n bijbel rondloop, dan valt Genesis er af en Openbaring, maar ik ging dat boek lezen en ik vond het eigenlijk best spannend, maar ik kon er geen touw aan vast knopen, want ik wist natuurlijk niet welke misdaad zich had voltrokken in dat eerste hoofdstuk, dat was er afgevallen. En ik las door, en bij hoofdstuk 10 hield het weer op. De ontknoping werd me ook niet verteld. Kun je je voorstellen hoe je dan achter blijft?

Nu, zo blijven mensen vandaag, wij allemaal zoals we vandaag in wezen zijn, achter als we het journaal horen, als we de boeken van de Jong lezen, als we de twintigste-eeuwse geschiedenis bestuderen, dan blijven we precies zo achter. Er is geen historicus die vandaag op wetenschappelijke gronden kan vertellen wat de zin is van de geschiedenis. Nee, natuurlijk niet, want je weet het eerste hoofdstuk niet en je weet het laatste niet. Wij stappen in het boek van de geschiedenis, ergens halverwege, we worden geïntrigeerd door dingen die gebeuren, we staan verdwaasd te kijken en we stappen toch allemaal weer uit voordat het slot er is. Ook Daniël, hij stapt in, in hoofdstuk 1, op veertienjarige leeftijd, in een trein die hij niet op gang heeft gezet. Hij komt daar aan het hof van een vreemde koning, ik denk dat hij ook niet wist wat hem overkwam. Maar hij bleef wel trouw aan God, en God liet hem zien wat er eigenlijk gebeurde. En aan het eind stapt hij uit, voordat dat laatste hoofdstuk er is, en als die man in het linnen hem niet een handje geholpen had, dan had hij daar gezeten en gedacht: ik ga er verdwaasd weer uit weg, ik snap er niets van.
En deze hoofdstukken 11 en 12 zijn ons gegeven om ons het begin, aanduidenderwijs, maar vooral ook het slot, de ontknoping, mee te geven. Dat is eigenlijk de betekenis van hoofdstuk 11 en 12 van het boek Daniël. De Here Jezus leest met ons de geschiedenis, maar Hij laat wel weten wat er eigenlijk gebeurt.
Ik ga even terug nu naar hoofdstuk 11. Dit hoofdstuk, zoals ik al gezegd heb, geeft de geschiedenis weer van de strijd die er ontbrandde na het uiteenvallen van het koninkrijk van Alexander de Grote. Toen waren er vier rijken die met elkaar gingen vechten, tenslotte waren er nog twee, de koning van het noorden en de koning van het zuiden, eindeloze dramatiek, maar intussen, lees eens tussen de letters door wat een bloed en tranen daar zijn geplengd, wat is er niet allemaal gebeurd? Veldslagen, onschuldige mensen afgeslacht enz. enz. Het volk Israël zit geklemd tussen het koninkrijk van het noorden en het koninkrijk van het zuiden.
En dan zegt die man in het linnen: Maar moet je opletten, aan het eind komt er uit wat er altijd al inzat. Achter die agressie, machtsdrang en haat tussen de volkeren, daar zit uiteindelijk dat in wat er aan het eind uitkomt wanneer die ene verschrikkelijke koning op het toneel van de wereld verschijnt: Antiochus Epifanes. Een man die in de Schrift wordt getekend als een verrader, als een machtswellusteling, als een wreedaard, en waar is hij uiteindelijk op gericht? Uiteindelijk balt al zijn vijandschap zich tegen het Heilig Verbond, en tegen de tempel! En hij verwijdert het dagelijks offer, en hij vervolgt de rechtvaardigen, de vromen die naar de wet van God willen leven. De hogepriester wordt opgehangen, er vinden verschrikkelijke slachtingen plaats in Jeruzalem, en als God die tijd niet een klein beetje korter had gemaakt, zegt de Schrift, dan waren zelfs de meest rechtvaardigen bezweken, zo'n grote tijd van zware benauwdheid, jaren lang. Ongeveer drie, vier jaar heeft dat geduurd, vandaar dat steeds voorkomende getal van drieënhalf jaar.
Aan het eind komt eruit wat er eigenlijk altijd al inzat.
En wat er altijd al inzat is wat we lezen aan het begin van de bijbel, daar heb je het plot, de oorspronkelijke misdaad om in de taal van de detectiveroman te blijven. Daar is het fout gegaan. In Genesis 3 en 4 lezen we ervan. Daar in het paradijs, en toen Kaïn die Abel vermoordde, en toen Lamech, het zaad van de slang die zich wreekte, zeventig maal zeven maal, enz. enz. En toen daarna Seth en Enos, het geslacht van hen die vertrouwden op God, *toen begon men de naam van de Here aan te roepen*.
Altijd zie je die twee wegen, aan de ene kant broedend het verzet tegen God, en aan de andere kant degenen die zich door de genade van God afhankelijk maken van Hem. Die twee wegen die gaan schuil achter de geschiedenis. En dat is het eerste wat de Here Jezus laat zien: *Je moet dieper zien*. Je moet dieper zien als je de krant leest, je moet achter die agressie en haat toch altijd de vijand van God aan het werk zien. Die probeert om zijn plan in de war te sturen. Maar waar mondt dat in uit? Want als je dan die geschiedenis van hoofdstuk 11 tenslotte gelezen hebt, oké, dan wordt ook aan de heerschappij van Antiochus Epifanes plotseling een halt toegeroepen. En zonder toedoen van mensenhanden, staat er. Hij sterft ineens, ergens in een legerkamp, hij schijnt één of andere koorts gekregen te hebben en in een mum van tijd was hij dood, zo verwijderd van het toneel.
In het nieuwe testament ziet de apostel Paulus dat altijd als een beeld van hoe het ook zal gaan aan het eind der tijden, als de laatste samenballing tegen God zich verheft, de antichrist, hij zal verwijderd worden van het wereldtoneel door de adem van de mond van Jezus als Hij terugkeert. Dus er staat nog een grote ontknoping te wachten.
Dat is dan ook de hoofdbetekenis van hoofdstuk 12. Want de beklemmende vraag die ons na de lezing van hoofdstuk 11 overblijft en blijft overvallen is: Hoe zal die aangebrachte schade ooit goedkomen? Hoe kan het verdriet van deze wereldgeschiedenis ooit worden weggenomen? Denk aan die 71 jonge mensen die deze week stierven onder die zinloze bomaanslag in Tusla. Je kunt wel zeggen: aan het eind komt er een ontknoping, maar komt dit dan nog ooit eens een keer goed? Daarover gaat het laatste hoofdstuk van Daniël. Het zegt: *Na die tijden van grote verdrukking zal de Koning verschijnen en die gaat alles rechtzetten!* Dat is een zeer wonderlijk bericht hier voor het eerst in het oude testament dat het zo duidelijk gezegd wordt.
Over de grenzen van de dood heen zal daar de Koning verschijnen en Hij gaat de dingen rechtzetten. En dat zal betekenen een eeuwig ontwaken. Er staat letterlijk: Velen zullen ontwaken ten leven in een wederopstanding, en

anderen zullen ontwaken tot eeuwig afgrijzen. En dat eeuwig lees ik niet als eindeloos in de tijd, maar dat lees ik als grondeloos, grenzeloos. Er zal een eeuwig herstel plaatsvinden, ik geloof met terugwerkende kracht. Ik denk dat God met terugwerkende kracht alles goed gaat maken. En ik weet ook niet hoe, maar ik denk dat dat het is wat hier beloofd wordt. Zeker, dan zal er eindelijk recht geschieden aan hen die door geweld het slachtoffer werden. Ik denk dat hier ook een antwoord ligt op de vraag: al die mensen, al die gewelddaders in de geschiedenis, zal er ooit recht geschieden? Ja, er zal eens recht geschieden. Zij zullen opstaan tot eeuwig afgrijzen. Ze zullen daar staan en overvallen worden door het afschuwelijke gevoel van: hoe heb ik dit ooit kunnen doen, dit ontzettende? Maar anderen, de rechtvaardigen, en de slachtoffers van het geweld, zij zullen daar stralen als de sterren aan het firmament, dat zijn beelden. Dat stralen is voor mij het beeld van helemaal tot je recht komen en in eer en heerlijkheid gesteld worden. Ik denk dat aan het eind dus de balans opgemaakt wordt.
En dan wordt hersteld in heerlijkheid wie hier vertrapt werd als slachtoffer. En aan de ander kant zullen diegenen die zelf geweldenaars zijn, daar krijgen wat ze hier niet kregen: er is aan het eind een vergelding.
Dat is het uitzicht wat hier aan het slot van het boek gegeven wordt. Ineens wordt ons hier in het laatste boek van Daniël onthuld, dat deze geschiedenis van de volkerenwereld niet zinloos is. Er komt, je zou haast zeggen een geboorteuur, en zo wordt het in het nieuwe testament ook later vertaald. Het zijn dus barensweeën geweest wat we lazen in hoofdstuk 11. En straks dan wordt het Kind van het Koninkrijk geboren. En dat zou ik ook het liefste boven Daniël 11 en 12 willen zetten. Die woorden van de apostel Paulus uit Romeinen 8: *Want wij weten dat tot nu toe de ganse wereld in al haar delen zucht en in barensnood is.* En niet alleen zij, maar ook wijzelf. Dat is denk ik in één zin echt wat hoofdstuk 11 en 12 ons willen berichten. Alle verschrikkelijke dingen die gebeuren, ze zijn de krampen en de stuipen, nee, niet van een stervende schepping, maar de man in het linnen zegt: ze zijn uiteindelijk de barensweeën die een hernieuwde schepping voortbrengen. De pijn is gelijk. Misschien doet het krijgen van kinderen wel meer zeer dan sterven. *Maar de uitkomst is anders*.
En dat is wat de man in het linnen ons zegt. Er is een andere uitkomst straks in dat geboorteuur, dan komt de Koning en het herstel der dingen en dan treedt het Rijk binnen. En dat is nu naar Daniëls bericht het grote verschil tussen de krant zoals Jezus die leest, en de krant zoals wij hem lezen iedere dag. Wij moeten hem leren lezen door zijn ogen. Met dit perspectief wordt Daniël getroost en heengezonden. Daniël wil graag meer weten. Ik denk dat dat u en mij ook zo vergaat. Hij wil meer weten, vooral over het wanneer dan en hij wil weten over het hoe. Hoe werkt dat dan?
Maar hij krijgt alleen maar het uitzicht op die man in het linnen die daar staat boven de rivier, dat is het bewegen der volkeren, en Hij staat daar met de handen opgeheven en zweert dat het zo zal zijn. Dat is het enige perspectief wat Daniël verder nog krijgt. Boven de stroom staat Hij, boven de woelingen der volkeren, en Hij zweert: zo zal het zijn, maar tot de eindtijd blijven deze dingen voor u verborgen. Het zal duren, nog een tijd en tijden en een halve tijd, zegt Hij. Eerst moet de geschiedenis nog verder rijpen, dat is ook een antwoord. Het is als een boze zweer, waar uit moet rijpen wat er niet in hoort, in de geschiedenis. Er moet uitkomen wat er in zit, wie rein is hij worde nog reiner, en wie goddeloos is hij worde nog goddelozer. We horen het boek Openbaring ook hier.
En dan komt de ontknoping. *Maar jij Daniël*, staat dan aan het slot, *je moet van nu af aan leren de dingen los te laten, leg je te ruste, wacht op de opstanding, dan komt alles tot zijn bestemming.*
Ik moest denken aan het graf van prins Willem van Oranje in Delft. Die grote Prins Willem van Oranje heeft maar twee woorden op zijn graftombe en die zijn in het latijn: *Expectat Resurectionem:* Verwachtende de opstanding. Dat is alles wat er op staat. Zo eindigt ook het boek Daniël.
Onthulling, ontwaking en ontspanning, dat waren de drie kernwoorden van deze laatste hoofdstukken.
Onthulling: ja, tussen de bedrijven door wordt ons toch onthuld wat de krachten zijn achter de geschiedenis. De strijd tussen Kaïn en Seth. Zie dieper dan je de krant leest, dat is het eerste.
Het tweede, de *ontwaking*. Er komt een grote ontknoping aan het eind van de geschiedenis. Dan zullen de rechtvaardigen ontwaken ten leven, en ik reken daarbij ook alle slachtoffers. En de vijanden van God, die ontwaken tot eeuwig afgrijzen. De geschiedenis is niet zinloos. Het zijn geen stervensweeën, maar barensweeën waar we doorgaan.
En tenslotte, heel persoonlijk, *leer de dingen los te laten, en je aan God toe te vertrouwen*, de ontspanning. Dat moet Daniël heel persoonlijk nog extra leren aan het slot van zijn boek. Leg u te ruste en wacht op uw bestemming, staat er, dat is uw erfdeel. De vervulling van Gods goede belofte dat we zullen mogen wonen in een herstelde en een vernieuwde schepping. Met dat uitzicht eindigt het boek.
Nog even terugkomend op de kinderpreek, zo leren we uit Daniël 11 en 12 toch ook om te doen wat Jezus ons heeft opgedragen tussen Hemelvaart en wederkomst. En dat is: Hem verwachten! En dat is: de geesten onderscheiden! En dat is: niet wanhopen! En dat is: moedig onze plek innemen tussen hoofdstuk 2 en hoofdstuk 10.
We weten, de toekomst en de allereerste aanvang, ze zijn voor ons mensen nog onbekend, maar door de Schrift onderwezen.
Zo leert Daniël ons moedig onze plaats in te nemen tussen Hemelvaart en wederkomst. En intussen? Ja, natuurlijk

net als Daniël ook gedaan heeft in alle 12 hoofdstukken die we gelezen hebben: woekeren met de ponden die God ons heeft toevertrouwd. Amen.

Deel van het gebed na de laatste preek over het boek Daniël:

Heer, we komen tot U, en we danken U dat U ons ertoe oproept om te blijven bidden, en dat U ook wacht op onze gebeden. En dat het hoofdgebed dat U ons geleerd hebt, Here Jezus, dat dat het gebed is dat Uw Koninkrijk mag komen. We hebben gehoord dat U bent weggereisd naar een ver land, en Heer, we wachten op Uw terugkeer. En we weten ook echt niet hoe dat kan, en soms twijfelen we eraan. Maar we roepen tot U en we willen U vragen: Wilt U toch geven dat wij het intussen volhouden en dat we U blijven verwachten. En Heer, we willen U blijven bidden om de komst van Uw Rijk, om de dag van Uw wederkeer, wanneer alle dingen nieuw zullen worden, wanneer er recht zal worden gedaan en ook de volkeren Uw wet zullen leren, geen wapens meer zullen opnemen maar er vrede zal zijn tussen de volkeren met Jeruzalem in het midden. Heer, we zien uit naar die toekomst en we bidden daar ook voor. En intussen willen we U vragen: Wilt U ons een helder inzicht geven om te weten waarop het aankomt, om de geesten te onderscheiden en om ook te doen wat U van ons vraagt: dat we woekeren met wat we hebben en dat ook royaal delen met anderen. Amen.

Meerdere preken van Wim Rietkerk zijn verkrijgbaar bij
Joke van der Veen,
Scharlakendreef 128
3562 GD Utrecht.
Voor meer informatie over de verspreiding via Internet:
Gert Jan Kole

(Reacties aan Wim Rietkerk)

*Alle preken zijn uitgewerkt door Joke van Veen
en aangepast voor HTML door Gert Jan Kole.*

terug naar de homepage

Samuël

Een serie preken van Wim Rietkerk over I Samuël 1 - 7.

Samuël 1
Samuël 2
Samuël 3
Samuël 4
Samuël 5
Samuël 6, 7a
Samuël 7b

**Verkondiging van zondag 11 september 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 1; N.T.: 1 Corinthiërs 4: 5 - 10
Tekst: 1 Samuël 1: 15, 16

Liederen:

- Lied 294: 1, 2, 3 en 6
- Psalm 62: 1 en 5
- Psalm 86: 4
- Lied 9: 1, 2, 3, 6, 7, 9 en 10
- Lied 429

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Deze geschiedenis van Hanna, het is een vertelling van een leven vol tragedie, heel persoonlijk levensverdriet. En toch ook een openbaring als je het leest. En ik denk dat je het zo moet zeggen omdat over heel die geschiedenis, als je die leest en ziet waar die uitmondt in de lofzang van Hanna, je eigenlijk het licht van God ziet vallen, en het licht van zijn heilsplan.
Deze preek van vanmorgen ligt in het verlengde van vorige zondag. Want vorige zondag was de tekst: *Dat we mogen kennen de lengte, de breedte, de hoogte en de diepte van Jezus Christus, Die alle verstand te boven gaat.*
Nu, hier in Samuël zien en lezen we in levende lijve en met eigen ogen hoe dat Messiaanse licht daar, al in het oude testament, valt over de gebrokenheid van het bestaan. In zeker opzicht kun je zeggen dat Hanna ons vanmorgen allemaal daarnaar meetrekt, omhoog voert met beide handen, naar Hem toe, Die ze in het laatste woord van haar loflied prijst: de Gezalfde, de Messiaanse Koning.
Maar we lezen eerst weer eens het verhaal. In enkele verzen aan het begin, vers 1-4, wordt het kader van deze geschiedenis aangegeven. Het begint met: Er was eens een man, Elkana, en hij ging ieder jaar naar Silo. Daar waren Eli, Hofni en Pinehas. Dat is de inzet.
'Er was eens' betekent in de bijbel nooit het begin van een sprookje. Maar het betekent altijd: Nu gaat er iets nieuws gebeuren. Je zou eigenlijk moeten vertalen: En het geschiedde. Zoals Lukas 2 begint, en zo mag je het hier ook vertalen: Er gaat nu iets nieuws gebeuren.
En dat is nodig ook, want de namen van Hofni en Pinehas weerklinken aan het slot van dit kader. Hofni en Pinehas, heel Israël kende hen, het waren bekende figuren. Het zijn namen die Israël direct doen denken aan verloedering. Aan het slot van Richteren lezen we daarvan, want 1 Samuël sluit daar direct bij aan. We lezen daar: Toen deed iedereen wat goed is in eigen oog. Daar eindigt Richteren mee. En daar knoopt hier 1 Samuël 1 bij aan. "In die dagen was er geen Messiaanse koning in het land", zegt Richteren. En daar komt het door. De koning van God ontbreekt, en wij zeggen in onze tijd: "Als de kern van Christus wegwijkt, dan vervalt een land. Dan gaat iedereen doen wat goed is in eigen oog. En mensen worden als schapen die geen herder hebben." Maar dan gaat God iets doen: En het geschiedde.
Het eerste boek van Samuël beschrijft de overgang van deze verloederende en verloederde Richterentijd naar Koningen. Het is de overgang van een tijd waar sprake is van seksuele verwording, op zichzelf gerichte genotzucht, en religieuze verdwazing, zie Richteren 19 - 21. In Samuël 1 wordt beschreven hoe dit overgaat in Messiaanse

tijden, straks, in dit boek nog, komt de koning, de man naar Gods hart eraan: David. Zo had God het bedoeld. Zo wilde Hij als het ware in deze overgang Israël wegleiden uit die Richterentijd. En als ik het zo beschrijf, dan voelt u hoe het begin van dit boek Samuël *mij* erbij betrekt. Want in zeker opzicht gaat het, zoals in heel de bijbel, over u, over mij, over ons.
De vraag die oprijst is: "Zouden wij misschien ook in zo'n overgangstijd leven?"
Tussen aan de ene kant verwording, geestelijk verval, en aan de andere kant het rijk van de Gezalfde, de komende Koning. Leven we daar eigenlijk niet volgens de bijbel? Waar bidden we anders het Onze Vader voor: Uw rijk kome? We leven met het oog op de komst van de Messias. Nu, dan zijn we des te meer benieuwd naar wat deze geschiedenis van Hanna ons te zeggen heeft!
De tweede etappe in het verhaal. Na de inleidende woorden -vers 1-3- zwenkt de camera en zoomt als het ware in op een heel huiselijk tafereel. Kan dat, dat een groot begin, een nieuw begin van God, zo klein begint? Daar in een huisgezin, bij een vrouw zonder kinderen? We lezen van een persoonlijke tragedie. Wij zouden zeggen: "Ja, maar dat is toch brandhout voor het koninkrijk van God?" Maar de Here denkt daar anders over. En dat zal blijken. Je zou kunnen zeggen: "Hij gebruikt brandhout en Hij maakt er een bouwsteen van!"
Alles wat hier gebeurt is voor ons wel ontzaglijk herkenbaar. Een gezin, een gebroken gezin met, onderhuids en soms in wilde uitbarstingen, haat en jaloezie. Allereerst is daar de fout van Elkana, om er een tweede vrouw bij te nemen als de eerste onvruchtbaar blijkt, maar ja, hij had het voorbeeld van Abraham, die had het ook zo gedaan. En dan de spanningen tussen die twee, Hanna met haar verdriet, en Peninna met haar triomf. En dan lezen we van Elkana's machteloze pogingen om Hanna toch te bemoedigen, te troosten. Eerst met een dubbel deel, daar wordt mee bedoeld een dubbel deel van de tienden die hij opzij had gelegd om één keer per jaar dat feest daar in Silo te gaan vieren, maar dat was olie op het vuur. Het veroorzaakte juist bij die bedevaartstochten naar Silo altijd reizen vol spanning, vol competitie, en Peninna's felle drift om Hanna te vernederen, ze tergde haar tot Hanna tenslotte nergens meer was en dan troostte Elkana haar. Hij zei heel lief tegen haar: "Maar ben ik je dan niet meer waard dan tien zonen?" Maar echt troosten deed het niet, het schoot erlangs heen, het zat dieper bij Hanna. En dat valt dan in de aandacht bij het derde deel van dit hoofdstuk. Dan valt als het ware alle licht op de persoon van Hanna.
Wat gaat er in haar om, wat beleeft ze, en wat is daar zo bijzonder aan dat God deze vrouw uitkiest om voor heel Israël een nieuwe tijd te doen aanbreken? Dat zijn de vragen waarmee we dit deel lezen. En de kern, daarom de keus van de tekst, is ongetwijfeld dat *gebed in de tempel*.
Eens, zo lezen we, nadat de hele familie te Silo gegeten en gedronken had, -het zal me de maaltijd wel geweest zijn met zo'n sfeer-, stond Hanna op en ging naar de tempel. En daar voor het aangezicht van de Heer stort ze haar hart uit, haar hele hart, ze zegt Hem alles. En de hogepriester ziet haar, ziet haar mond bewegen en ziet hoe ze daar blijft zitten: ze lijkt wel dronken! Dat wordt vaker gedacht als mensen door de Geest van God worden aangevuurd. En hij zegt tegen haar: "Ga eerst je roes uitslapen!" Maar dan zegt zij: "Ik ben een diep bedroefde vrouw, en ik heb mijn hart uitgestort voor de Here." En ze zegt dit met grote waardigheid: "Houdt uw dienstmaagd niet voor een nietswaardige, ik ben alleen maar door grote zorg en smart gekweld."
Wat hier opvalt is natuurlijk in de eerste plaats dat bijzondere woord -waarom we ook psalm 62 hebben gezongen-: *Je hart uitstorten voor het aangezicht van God*. Dat is niet zo maar een gewoon gebed, een tafelgebed of een avondgebed, nee het is echt met alles wat je denkt en voelt voor de Here komen. Dat woord "storten" doet aan water denken, zo iets als een dijkdoorbraak, zo overspoelt Hanna de Here met alles wat in haar leeft. En toen Eli dat begreep heeft het hem een soort heilig besef gegeven. Zoiets van: Als iemand dat doet, dan blijft dat niet onverhoord! En met het gezag van zijn hogepriesterschap, waartoe hij zich soms ineens verhief, zegt hij tegen haar: "*Maar dan geeft God je ook waar je om gebeden hebt.*" Hij geeft dus die belofte.
Er zit een tweede aspect aan dat gebed van Hanna, dat is ook heel bijzonder. Het staat er vlak voor, in vers 11. Als ze zo haar hart uitstort voor de Here, dan vindt er, terwijl ze dat doet, een verdieping plaats, want ze zegt: "Heer, als U dan werkelijk naar de ellende van Uw dienstmaagd omziet en mij gedenkt en me een zoon geeft, dan sta ik hem af, dan is hij voor U, en voor U alleen." Hier raken we volgens mij de diepste kern. Terwijl Hanna bidt, beseft ze ineens haar werkelijke nood. Dat er onder haar verdriet een ander verdriet zit. En dat is zoiets van: "Ja, waar dient mijn leven nu voor?" Iets van: "Ik voel me verloren, wat draag ik nu bij aan het werk van U in deze wereld?"
Nu moet u niet vergeten dat die bijdrage in het oude testament, in het oude verbond, voor vrouwen voornamelijk en vooral gezien werd in het baren van kinderen voor de komende generatie waar de Messias uit geboren zou worden. Daarom *zonen*: via het volgende geslacht brengt God zijn Rijk. Die gedachte zat er in gebakken. Geen kinderen betekende dus: Niets bijdragen aan het Koninkrijk van God, geen waarde hebben voor Hem!
En daar ligt Hanna's diepste verdriet. En om dat aan God heel duidelijk te maken zegt ze: "Heer, het gaat me niet om mezelf, dat denkt Elkana misschien wel, maar hoe lief hij ook is, dit begrijpt hij niet. Het gaat me niet om mijzelf, het gaat me om U, om Uw werk, om Uw belofte aan Abraham gegeven en via Israël aan heel de volkerenwereld, dat werk waarmee U beloofd hebt de mensheid te verlossen van de zonde, van hun schuld en van de dood. Daarom gaat het me. En als bewijs dat het me echt daarom gaat: Geef me een zoon voor dat doel, en ik

geef hem voor z'n hele leven aan U terug. Hij zij U alleen toegewijd."
Ze zegt eigenlijk: "Mijn eenzaamheid mag eventueel nog groter worden dan nu, als Uw zaak maar wordt gediend, als ik met mijn leven maar een steentje, een bouwsteentje, mag bijdragen aan Uw komende Koninkrijk!"
Dat vind ik nu de kern van het gebed van Hanna. Ze stoot hier in haar gebed door naar de eigenlijke nood *onder* de nood. Er zit een nood onder uw nood. Er zit een bovenkant aan ons verdriet, daar botsen we altijd tegen op, maar er zit ook een onderkant onder onze onmacht, onder onze pijn en eenzaamheid, of onder die leegte of radeloosheid waar we aan lijden, en daar stoot je alleen toe door als je je hart uitstort voor de Here.
Ik denk dat het eigenlijk toch altijd zo is, dat wij het gevoel hebben dat ons leven de moeite niet waard is. Het is niet de moeite waard, voor de mensen niet en voor God niet. Dat wat Hanna zegt: "Ik ben geen nietswaardige", dat gevoel is het. Waar dient mijn leven nu voor? Waar heeft het voor gediend en waar zal het voor dienen? Ik ben onvruchtbaar voor het Koninkrijk. Dat is eigenlijk de diepste nood. *De nood onder onze nood.*
En die nood heeft altijd de kleuren van het messiaanse lijden. Jezus die dat uitriep tot God: "Mijn God waarom hebt U Mij verlaten?" En *met* die nood kwam dan God. God kwam in actie en ging handelen.
En dat leidt me tot het laatste punt. Er is een nood onder onze nood, zei ik. Maar er is ook een *vreugde boven onze vreugde*. Dat lezen we aan het slot, bij de geboorte van Samuël, en het loflied van Hanna. Als Hanna naar huis gaat, verhoort de Here haar gebed. Elkana komt tot haar, heeft gemeenschap met haar: "en de Here gedenkt haar". Dat vind ik mooi gezegd. De mens verwekt, maar God opent toch uiteindelijk de moederschoot. Dat is bijbels gezegd. Het is niet zo: Wij maken kinderen. Dat blijft natuurlijk, inclusief het handelen van de mens, het handelen van God. Hanna zoogt haar kind, dat duurde meestal zo tot 3 á 4 jaar. En dan gaat ze met hem naar de tempel. En ze wijdt hem voor z'n verdere leven geheel toe aan de dienst van God. En dit wordt de profeet die Israël uit de Richterentijd wegleidt en heenvoert naar messiaanse tijden. We lezen en zien dat in het slot van Hanna's loflied. Het is eigenlijk de proef op de som, want daar zien we opnieuw wat we daarnet al tussen de regels door lazen in hoofdstuk 1. We zien daar opnieuw, nu voor het laatst, in het hart van deze vrouw. Wat haar bewoog, en waarom zij een scharnier werd in het heilshandelen van God. Als zij haar diepe vreugde uitzingt over de geboorte van haar zoon, dan lees je nauwelijks over hoe blij ze is met dat kind en wat dat haar al voor een stuk levensvervulling gegeven heeft, nee, dan stoot ze door naar een vreugde boven haar vreugde. En dat is dat nu iets van God gebleken is. Zoals er een nood is *onder* onze nood, zo is er een vreugde *boven* onze vreugde. "Mijn hart juicht in de Here", zegt ze, "want Hij is mijn rots. Fantastisch dat ik een zoon heb gekregen, maar mijn diepste vreugde is dit dat nu gebleken is dat God echt leeft, en dat Hij een God is die eigenlijk altijd weer al onze waarden omkeert."
Want dat is toch de kern van dit loflied van Hanna. God is een God die al onze waarden omkeert. Hij heft de arme omhoog en Hij drukt de rijke neer. Hij geeft de onvruchtbare zonen, zeven zonen, maar wie rijk is aan kinderen verwelkt. Hij is de God die soeverein over heel het leven beschikt en op het beslissende moment precies omgekeerd handelt als wij denken. Namelijk in ontfermende liefde. Helden, de bogen van helden, verbreekt Hij, en de wankelenden schraagt Hij. En Hij doet dat door zijn Gezalfde, waar het hoofdstuk op uitmondt.
Nu kunt u begrijpen waarom ik hier in één adem de apostel Paulus bij las. Hij zegt: Dit is nu onze schat: de kennis van Christus. God heeft het doen schijnen in onze harten om ons te verlichten met de kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Christus. Dat God zo is als Hij was. Maar de apostel zegt ook: We hebben deze schat in aarden vaten, we zijn allemaal Hanna's. In alles onder de druk, maar niet in het nauw! Om raad verlegen, maar niet radeloos! Vervolgd, maar niet verlaten! Ter aarde geworpen, maar niet verloren. Ten alle tijde het sterven van Jezus in ons omdragende, maar opdat ook het leven van Jezus openbaar wordt.
Dat is wat Hanna, al eeuwen voor Jezus' komst, in zich droeg. Waarom zij ook zo'n aparte plaats krijgt in de bijbel. Waarom God haar gebruikte. Hier is het antwoord op de vraag waarom God nu zo' vrouw, daar en toen, gebruikte als instrument. Letterlijk om Samuël voort te brengen en zo de hoorn van zijn Gezalfde te verhogen.
En de vraag waarmee ik eindig is: Maar geldt dat nu alleen voor Hanna?
Is deze geschiedenis ons nu gegeven om naar te kijken en desnoods op een voetstuk te zetten, als een groots monument en dan zeggen: prachtig, maar natuurlijk te hoog gegrepen voor mij!? Precies het omgekeerde is waar. Want de boodschap van dit hoofdstuk is: God wacht, ook vandaag, op u, op ieder van u en van jullie. Omdat Hij mensen zoekt, die Hij wil gebruiken bij de bouw van zijn Koninkrijk! Mensen die zeggen: Daar ga ik voor, om zijn Messiaanse Rijk een klein beetje meer naderbij te brengen.
Weg van de leegte van onze tijd naar deze vervulling! Weg van de "verwoestijning", zoals het wel genoemd wordt, van de negentiger jaren, naar een zinvolle inzet voor het beloofde land. Weg van teleurstelling naar verwondering. Weg van ontmoediging naar bevestiging. Ja, daar is Jezus nu naar op weg, nog veel sterker dan in het oude verbond. Op die weg schakelt Hij u, jou, ieder van ons in. Er zijn bij God geen onbetekenende mensen. En op die weg schakelt Hij mensen in met een leefprobleem. Misschien nooit aan gedacht, maar dat vind ik één van de meest verbluffende dingen! Mensen met een leefprobleem, die schakelt Hij in! Zeg nooit: Ja, maar ik zit in een persoonlijke levenstragedie, en ik ben dus voor God volkomen onbruikbaar. Kijk dan naar Hanna. Zij ging in haar gebrokenheid tot God. En ik denk dat ze drie dingen deed, die ik wil meegeven aan het slot, ten voorbeeld voor ons.

Het eerste wat we gezien hebben, psalm 62: *Stort uw hart uit voor de Here*! Dat deed Hanna. Dat werd een scharnier. Waarlijk mijn ziel, zegt psalm 62, keer u stil tot God. En als ze dat doet, en dat is het tweede, dan *stoot ze door naar de nood onder haar nood*. Onder ieder 'buitenkantverdriet' zit een 'onderkantverdriet'. En dat 'onderkantverdriet', daar is Jezus voor gekomen. Daar raakt Hij ons aan. Daar raakt Hij u aan, daar raakt Hij jou aan. Daar laat Hanna zich ook aanraken, wat het ook is. Eenzaamheid, leegte, schuld, angst, gevoel van zinloosheid, waardeloosheid, laat je daar aanraken! En *in die diepte wil Jezus je aanraken en bevrijden en.... gebruiken!* Dat is het derde.
Laat je dan ook, in de derde plaats, als Hanna, in jouw gebrokenheid gebruiken voor God. Zeg tegen Hem, zoals Hanna dat deed: Heer als U me hierin wilt gebruiken, dan wil ik zelfs nog wel dieper lijden.
Want dat proef ik bij Hanna. Dan wil ik zelfs nog wel dieper lijden, dan ben ik zelfs bereid om te sterven voor U. Ze zegt: "Mijn zoon die hieruit geboren wordt die is vanaf de aanvang van zijn leven voor U." Dat is denk ik, wat de bijbel bedoelt, *de heiliging van het leven achter Christus aan.* Sterven met Christus, om dan ook met Hem op te staan. Want dan komen de krachten vrij van de opstanding! Dat is de messiaanse weg. De messiaanse weg, die eens is geopend, eens buiten ons, voor ons, zonder ons. Eens en voorgoed is die geopend. Maar die nu alleen hier en nu oplicht met ons en door ons in ons. Zo heeft God het bedoeld. Laat u dan als levende stenen gebruiken bij de bouw van een geestelijk huis, door Jezus Christus onze Heer. Amen.

**Verkondiging van zondag 18 september 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 2
Tekst: 1 Samuël 2: 17, 21b

Liederen:

- Lied 399: 1 en 3
- Psalm 77: 4
- Psalm 78: 14, 20, 23, 25
- Psalm 15
- Psalm 76: 7
- Lied 305: 2

Verkondiging: Gemeente van Christus,
"Van verval tot reformatie", dat zou je eigenlijk kunnen zetten boven deze hoofdstukken uit de eerste helft van het boek Samuël. Het is een overgangstijd. We zagen in hoofdstuk 1 dat het boek Samuël aanknoopt bij de Richterentijd. Het boek Richteren eindigt met: "Toen deed ieder wat goed was in eigen oog", en straks dan zien we de contouren voor ons van het Messiaanse koningschap. En daartussen staat deze overgangstijd. Daar leren we natuurlijk heel veel van.
Wat gebeurt er nu als God het volk, zijn volk weer wegvoert uit een dal en heenvoert naar een nieuwe Messiaanse tijd? Ik denk dat dat ons ook heel veel leert. Wat is er nodig om van het één tot het ander te komen? Hoe komen we uit het dal? Want in een bepaald opzicht kun je onze tijd, buiten maar ook binnen de gemeente, vergelijken met een dal, met een laagte. Buiten de gemeente, waar ik straks op inga, de collectieve onverschilligheid, de geestelijke leegte, en binnen de gemeente vaak de ontmoediging en niet ook moreel verval? Hoe komen we uit dat dal weer heen naar die hoge heirbaan van het leven door de Geest? Noem het als je Gereformeerd bent een reformatie, noem het als je Evangelisch bent een opwekking. Hoe komen we daar?
We lezen deze weken door Samuël heen en we gaan stap voor stap. Iedere keer ontdekken we weer een nieuw moment. Even terugblikkend naar vorige week: **Stap 1**: Dat was Hanna's gebed in de diepte.
Alles gaat veranderen, ook voor Israël, als één vrouw met een leefprobleem voor het aangezicht van God doorstoot naar de nood onder haar nood. Dat zagen we vorige week. Dat persoonlijke gebed wordt keerpunt voor heel deze verdere ontwikkeling. Natuurlijk, je kunt zeggen: "Het is toch God die Hanna uitkiest?" Zeker, want je ziet steeds weer God aan het werk. Maar aan de menselijke kant staat wat de verantwoordelijkheid is van ons, willen we überhaupt door God gebruikt worden. En daar gaat het over in deze stappen. Dus het eerste was dat kernpunt uit hoofdstuk 1: "Mijn ziel keert zich stil tot God, van Hem is al mijn heil", zoals dat in psalm 62 staat. En dat doet Hanna in Samuël 1.
Nu vandaag **stap 2.**
Samuël 2, eigenlijk een pijnlijk hoofdstuk. We komen in aanraking met iets oneindig schrijnends. Het wordt geen

leuke preek. Het oordeel begint bij het huis van God. Dat zegt later de apostel Petrus. Dat komt omdat daar ook het verval inzet. Want hier komen de priesters Hofni en Pinehas, de zonen van Eli, ter sprake. En hoe díe met het heilige omgingen. Zij waren de priesters, en er wordt ons tot in details verteld hoe zij daar eigenlijk speelden met het heilige. Als degenen die voorgangers zijn in het geloof zelf niet in de eerste plaats geloven wat ze zeggen, en niet helemaal zijn in wat ze uit het woord van God putten en doorgeven, ja dan wijkt de levende omgang met God en dan wordt het een spel, een ritueel. Moet je nagaan, deze priesters hebben met het volk gebeden, ze spraken de zegen uit, dat was het werk van de priester. Ze voltrokken de eredienst, met offerande en al, maar wat er intussen gebeurde wordt onbarmhartig in het licht gezet. Hun knecht stal het beste offervlees, en dat tegen alle regels in die God juist voor de offerdienst gegeven had! Ze verrijkten zichzelf van de gaven van het volk. Zelfs vóór dat -wat moest- het vet tot eer van God als rook was opgestegen, haalden ze dat vlees dus al naar zich toe, dan kon er nog veel mee gebeuren: er kon handel mee worden gedreven, En als de mensen die het gaven zeiden: "Maar dat kun je toch niet maken, dat kan toch nooit een bevel zijn van de priester?" Dan antwoordden de priesters: "Als het niet goedschiks kan dan gaat het kwaadschiks!"

Het directe gevolg was, zoals we al lazen, dat de mensen afhaakten. Ze keken er doorheen en zeiden: "Godsdienst, kijk maar naar de priesters, dat is misleiding! Je wordt door de priesters zoetgehouden met hoge beloften, beloften van de hemel en van troost voor de toekomst, maar intussen spekken ze hun eigen zak!" Ik denk dat dat op de één of andere manier, eigenlijk door alle tijden heen steeds meer zo gegaan is. Aan de ene kant kun je zeggen is daar ook -tot vandaag toe- dat grote onheil van de verachting van het offer, wat we lazen in de tekst, maar ze is altijd een gevolg van iets. Kijk, wat we hier lezen in die centrale tekst is dat, ten gevolge van het gedrag van die priesters, de mensen het offer van de Heer gingen verachten. Wanneer je vandaag te maken hebt met de duizenden, misschien in ons land met miljoenen, die het evangelie de rug toe keren, gekeerd hebben in deze eeuw, dan kun je er niet om heen om te zeggen dat daar achter een stuk verachting ligt van het offer. En dat geldt ook voor onze gemeente, wie lid is maar wie niet of nooit meeviert en gemeenschap zoekt rond de tafel, rond het offer van Christus, daar zit een stuk minachting in voor de dienst aan God. Maar laten we wel weten: die minachting komt ergens vandaan, zegt de Schrift, die wordt door iets veroorzaakt. En hier in 1 Samuël 2 wijst de vinger zonder pardon terug naar de voorgangers. Corrupt priesterschap. Egoïstisch consumptief gedrag wat eigenlijk dan weer gelegitimeerd wordt door de positie die ze hebben en waardoor het heilige wordt misbruikt. DE priesters Hofni en Pinehas, ze namen uit wat goed smaakte en ze sliepen bij de poort met de vrouwen die dienst deden. En dat alles zonder enige diepe bewogenheid voor waarvoor ze stonden. Van binnen leeg, van buiten rituelen. En tenslotte met agressie: Geef op, anders komt er wat van. Je zou in het algemeen hier kunnen zeggen dat als de voorgangers van het geloof, de leraren, vaders, dominees, politici, rechters, professoren, dat als daar niet een diep respect spreekt voor dat wat God hen gezegd en gegeven heeft, dan haakt de volgende generatie af. Die minacht het offer. Ik weet wel, er valt hier ook meer te zeggen want het is natuurlijk opvallend dat als je verder leest, in hoofdstuk 8 vers 3, dan wordt verteld dat ook de zonen van Samuël zelf afhaakten. De grote Samuël krijgt straks in zijn eigen gezin ook te maken met zonen die het offer van de Here geringschatten. Er zijn dus ook mensen die volledig Gods zaak zijn toegewijd en toch haken hun kinderen af. Ik denk dat die lawine van ongeloof die dan om hen heen is en die corruptie, die besmet soms onder de drempel van je deur door je eigen gezinnen.

Wat moeten we daar nu aan doen? Dat is de hoofdzaak waar we het nu over hebben. Wat stellen wij hier nu tegenover? Het eerste wat opvalt in dit hoofdstuk 2 is hoe het *niet* moet. Ik denk dan aan de hier breeduit vertelde en uitgesponnen houding van Eli zelf. Eli die zelf ongetwijfeld een oprecht gelovige was. Ik heb altijd een zwak voor Eli, niet in het minst -dat mag gek klinken- voor de manier waarop hij stierf. Want dat is toch zeer opvallend. Het wordt verteld in hoofdstuk 4, dat, als hij daar zit op zijn stoel en de slechte tijding krijgt dat zijn beide zonen zijn omgekomen, dan siddert hij, maar als gezegd wordt dat de ark van de Here is buitgemaakt dan slaat hij achterover en breekt zijn nek.

Dat heeft op mij altijd grote indruk gemaakt. Dan denk ik: Daar zat toch ergens ook wel het hart van Eli. En toch wordt Eli hier in dit hoofdstuk breed besproken als een man die een stijl van omgang heeft ontwikkeld zoals het niet moet. Wat doet Eli dan verkeerd? Want lees maar in vers 22 tot 25: hij spreekt toch z'n zonen toe en hij spreekt ze vrij direct toe. Hij zegt: "Pas op, mijn zonen, je zondigt tegen God en je brengt bovendien nog het volk tot overtreding!" Dus duidelijker kan het niet. Hij zegt: "Als je tegen mensen zondigt heb je tenminste nog God die voor je kan intreden, maar als je tegen God zondigt, dan sta je regelrecht voor Hem."

Maar toch lezen we dat later, als je verder leest in hoofdstuk 3: 13, als de Heer Zelf en boodschap heeft voor Eli, dat de Heer dan Zelf zegt: "Ik heb Eli te kennen gegeven dat Ik over zijn huis voor altijd gericht zal oefenen, om de ongerechtigheid waarvan hij geweten heeft, immers, zijn zonen brachten een vloek over hem en hij heeft hen niet eens berispt!"

Het lijkt elkaar tegen te spreken. In hoofdstuk 2 berispt hij zijn zonen. Ik kom daar zo nog op terug, want dat berispen betekent niet in de eerste plaats met woorden berispen, dat betekent tucht oefenen. Dat staat er eigenlijk. Maar hier, als je dit gedeelte over Eli echt goed leest vers 21 -25, dan zegt Eli wel de goede dingen, maar het staat

allemaal in de toonaard van: *wat ik toch van jullie moet horen*. Vers 21, 23 en 25. Als je het erbij neemt dan staat er in vers 22 dat hij hoorde wat zijn zonen Israël al niet aandeden: ze sliepen met de vrouwen die dienst deden bij de ingang van de tabernakel. Dan zei hij tot hen: "Waarom doen jullie dergelijke dingen?" En dan: "Dat ik het hele volk over die wandaden hoor spreken!" Weer dat hele volk wat hem dwarszit als hij over die wandaden spreekt. En dan ten derde zegt hij: "Dit gaat niet mijn zonen, het is geen goed gerucht wat ik over u hoor!" Als dit steeds weer terugkomt: *ik hoor; wat een kwaad gerucht; wat moet ik van jullie horen; het hele volk spreekt er over*, dan krijg je toch het gevoel dat Eli in de eerste plaats getroffen was door wat de mensen er van zeggen. Wat zegt het volk er niet allemaal van? En dan ligt er iets in die vraag, moet je proeven: Maar waarom doen jullie dit nu toch mijn zonen? Proef je wat daar in zit? In dat *waarom* zit zeker teleurstelling over zijn zonen, en tegelijkertijd zit er verwijt in: Dit kan zo niet! En er zit ook verontwaardiging in: Hoe is het in de wereld mogelijk? Maar in dit alles vind ik toch dat Eli wel wat erg bij zichzelf blijft hangen in de kritiek. Hij komt met *zijn* verontwaardiging, *zijn* teleurstelling, *zijn* frustratie. Als ik het iets verder doortrek dan hier staat dan zegt hij: "Arme ik, dat ik toch zulke kinderen heb". Dat zit er ook in, in Eli's hele houding zit iets van: "Wat zullen de mensen er wel niet van zeggen", echte verburgerlijkte kritiek is dat. En aan de andere kant: "Arme ik, dat ik toch zulke kinderen moet hebben!" Maar dan kom je bij je kinderen met jezelf aandragen en dat zijn de twee punten waarom ik denk dat de Here God Zelf later zegt: "En hij heeft zijn zonen niet eens berispt." En daarmee heeft Hij bedoeld wat ik al zei: Kijk, wat hij *niet* heeft gedaan is in een soort van heilige verontwaardiging op een gegeven moment zeggen: "En dit kan niet voor het aangezicht van *God*!" Zoiets heeft Eli niet gezegd. En daar komt natuurlijk bij dat Eli hier niet alleen naar voren treedt en optreedt als vader van zijn kinderen, er is hier meer aan de hand, hij is hogepriester die verantwoordelijkheid draagt voor de heiligheid in de dienst van God! En ik denk dat als de Here later zegt: "En toch heeft hij geen tucht geoefend", dat Hij dan hierop gewezen heeft: In je ambt van hogepriester ben je niet gekomen met heilige verontwaardiging, en daarna een God-welgevallige actie! Dat is er niet geweest.

En ik denk dat dit hoofdstuk daarom Eli als een waarschuwend voorbeeld ons voor ogen houdt. Als hogepriester had Eli meer moeten doen, hij had moeten opkomen voor de heiligheid van God. De heiligheid van God hoog moeten houden. Ligt daar eigenlijk niet de kern van dit hele hoofdstuk? God kan en zal nooit verdragen wat hier gebeurt. Wat hier gebeurt onder een gelovig waas met heilige rituelen, verbergt seksueel los gedrag: ze sliepen met de vrouwen in de poort; en dienst aan de Mammon: consumptief gedrag wat nergens op leek. Je verrijken met een vroom gezicht.

Wie in een kerk tot echte opwekking wil komen, en ik denk dat dat universeel voor alle tijden geldt, die zal altijd door deze nauwe tunnel heen moeten van deze morele keuzes. Dat is eigenlijk de kern van dit hoofdstuk: *morele keuzes.*

In het nieuwe testament staat: Doe dan alle oude zuurdesem van deze wereld uit uw midden weg. Paulus zegt: "Christus is opgestaan, Hij is het paaslam, Hem vieren we met ongezuurde broden, dat wil zeggen: -nu komt de toepassing- alle zuurdesem van slechtheid en boosheid moet uit de gemeente verdwijnen. Als die blijven, kruipen ze naar binnen en waar leiden ze toe? Anderen kijken erdoor heen en gaan de dienst van God verachten. Dat betekent: geen dienst aan de Mammon juist binnen het heiligdom. Geen dienst aan de Mammon, dat is een keihard woord. En het betekent in de tweede plaats: geen seksualiteit dan binnen een levenslang trouwverbond. Dat is ook een 'hot item' vandaag. Een levenslang trouwverbond, en dat *in* het huwelijk. Nu, dat zijn van die bijbelse grondregels die zo'n hoofdstuk eigenlijk naar boven haalt.

En natuurlijk, morele keuzes worden toch altijd geboren vanuit de houding van een toewijding vanuit het hart: Neem mijn leven, mijn lichaam, mijn geld, mijn goed, neem het en laat het toegewijd zijn aan Uw eer. En op de achtergrond, en dat is in dit hoofdstuk heel duidelijk zichtbaar, die *heiligheid* voor God, waarvan wij toch eigenlijk zijn vervreemd. Als het u vergaat zoals mij, dan schrik je van dit hoofdstuk. Ik schrik als ik lees: *want God wilde hen doden*! Dat staat er. En: Wie Mij eren zal Ik eren, maar wie Mij versmaden zal Ik versmaden! Dan schrikken wij! Dat past toch helemaal niet bij ons beeld van God? Omdat wij in ons beeld van God geen besef meer hebben van de heiligheid van God! Er zijn dingen die voor Hem niet kunnen en niet mogen bestaan. En dan denk ik heus niet -dat zou een misverstand zijn- aan 'vals determinisme' of 'God had toch al het plan om hen te doden', nee, God doodt niemand vanuit Zichzelf, maar het is wel zo dat als mensen tot op de bodem *tegen* hem kiezen er geen leven voor zijn aangezicht mogelijk is en Hij dat ook doet, dan stelt Hij daar een daad, dan snijdt Hij dat af.

En ik denk hier op de achtergrond eigenlijk iets wordt aangeraakt wat voor ons allemaal van groot belang is: besef krijgen van de heiligheid van God. Waar Gods heiligheid uit het gezicht verdwijnt daar komt het oordeel. Het begint bij het huis van God. We krijgen er hier een hele levendige beschrijving van wat in het tweede deel van dit hoofdstuk wordt beschreven: hoe Eli daar de profeet op bezoek krijgt en die zegt het hem aan.

Hij zegt: "Eli, jij en jouw huis waren verkoren tot het priesterschap, maar nu wordt het aan jou ontnomen. En je zonen Hofni en Pinehas zullen op één dag sterven, er zal in jouw huis geen oude man meer voorkomen."

Dat vond ik eigenlijk wel heel aardig, want dat betekent dat als er oude mensen voorkomen in een geslacht dat dat een zegen van God is: dus onze samenleving, met steeds meer mensen boven de vijfenzestig. Als er géén ouderdom

meer voorkomt dat is een gericht van God, staat hier. God oefent het gericht zo ten volle over het huis van Eli. Het priesterschap wordt hem ontnomen, het wordt aan een ander gegeven, en die ander zal grote naam maken voor het oog van God.
Ik ga nu wat nader op die hoofdzaak in. Wat had Eli nu *moeten* doen? Ik zei al, in zijn positie als hogepriester had hij tucht moeten oefenen. Ik denk hier inderdaad regelrecht zijn zonen dit ambt ontnemen. Dat had hij moeten doen. Hij had een diepe sloot moeten graven tussen de heiligheid hier van de gemeente en het morele kwaad daar.
Hoe doen wij dat nu vandaag? Ik heb daar de hele week mee zitten worstelen. Nu, punt 1: ik denk echt dat wij te veel op de softe toer zitten à la Eli. Wij zijn wel heel erg pastoraal, maar wij zijn heel weinig profetisch. Dat de gemeenten de keurtroepen van God zijn, en dat de wereld daarnaar kijkt en daaraan de heiligheid en de liefde en het karakter van God afmeet, dat zijn hoge dingen, die we opnieuw moeten gaan beseffen. En ik voor mij, ik zou niet terug kunnen naar die ouderwetse tuchtoefening. Ik heb het woord tucht nu al een paar keer laten vallen. En in de gereformeerde traditie waren daarvoor bepaalde wegen, je had er formulieren voor, je hebt een eerste trap, een tweede trap en een derde trap, het begint bij het afhouden van het Avondmaal, en het eindigt bij de ban. Maar ik heb dan altijd in herinnering de ruzieachtige debatten, al direct bij de eerste stap, en de grote misstanden die er waren. Sommigen moesten als het ging om een publiek kwaad, publiek schuldbelijden. Al die dingen hebben een hoop kwaad gedaan en ze hebben het wapen van de kerkelijke tucht wat een zwaard moest zijn, eigenlijk bot gemaakt, tot een keukenschilmesje gedegradeerd.
Wat moeten wij nu? Één ding moeten we van Godswege vermijden en dat is: worden als Eli. Want dit hoofdstuk is tot onze waarschuwing geschreven. En we zitten er soms dichtbij. Eli dacht: maar wat zouden de mensen er niet allemaal van denken! En Eli kwam naar zijn kinderen toe met zijn eigen frustraties. En toen ging hij op de softe toer: jongens jongens, waarom, waarom? Nu, ik denk dat wij toch weer scherper moeten leren snijden met dat woord van God en met diep besef van heiligheid. Maar eerlijk, ik weet niet precies hoe! Ik denk met een heel open vizier, dat wil zeggen zelf op de eerste plaats uitermate kwetsbaar, want dat zwaard gaat eerst door jezelf heen, het moet eerst in mijn leven schiften. De oude mens en de nieuwe mens. Ik wil niet terug naar dat botte keukenschilmesje. Dat kan niet. En ik zou wel willen dat de Avondmaalstafel altijd open blijft staan voor tollenaren en zondaren, maar als er iemand komt die dan naar jouw mening fout zit, dan ga je wel naar hem toe, achteraf. Dat laten we niet lopen. En dat hoeft dan niet een ouderling altijd speciaal te doen, dat doet iedereen hier. Als je iemand hier ziet aangaan waarvan je denkt: maar bij die heiligheid van het offer van Christus past toch niet die levensstijl, dan ga je er naar toe, de tuchtoefening is eigenlijk een gezamenlijk iets van de gemeente, zo bannen we het kwaad uit ons midden. En dat kun je natuurlijk alleen doen als het eerst door je eigen hart is gegaan. Als je eerst zelf integere keuzes hebt gemaakt voor het aangezicht van God. Ik denk dat hier een heel belangrijk onderdeel ligt van die weg vanuit de diepte van verval naar de hoogte van Gods heil.
Ik denk dat bij ons te veel en te vaak gezegd wordt: jongens jongens, waarom doe je toch dit, waarom minacht je toch het offer van de Here, waarom dien je de mammon? Dat denken we toch heel vaak. Waarom spelen dingen van materieel welzijn, een nog grotere auto, een beter inkomen, je carrière, toch altijd een rol boven je werkelijke toewijding aan Christus? En waarom is er los leven 'loose living' zoals de Engelsen zeggen, op het gebied van seksualiteit, want dat is er, in de gemeente. En dat zijn dingen daar moeten keuzes gemaakt worden. Eerst ikzelf, en vandaar uit, en dat geldt voor ieder van u, ieder eerst bij zichzelf, daar moet dat Woord eerst schiften en uiteen trekken en vernieuwen, en dan ook integer en kwetsbaar naar elkaar toe. En ik denk steeds weer met als kern de heiligheid van God. Beseffen dat God een heilig God is. En met dat besef iets krijgen van het snijdende, van: dit kan absoluut niet voor het aangezicht van God! Dat moeten we kunnen zeggen, durven zeggen op een bepaald moment. Dan snijden we niet in mensen, want mensen wil God altijd behouden, maar dan snijden we wel in het kwaad dat zo diep in de gemeente is doorgedrongen. We snijden 'Godloos' gedrag eruit. En dat met het zwaard van de Geest.
En hoe dat precies moet weet ik niet, ik weet één ding: niet zoals Eli, maar wel bewogen door de heiligheid van God. En ik denk dat we dat keukenmesje nooit kunnen vervangen door het zwaard van de Geest als we niet eerst zelf diep bewogen zijn over de heiligheid van God, en daarmee eerst snijden in eigen vlees.
Dit was eigenlijk het middengedeelte van m'n preek. Nog niet het slot, want ik heb eigenlijk het belangrijkste overgeslagen.
Ik weet niet of u het gemerkt hebt, ik ben dit hoofdstuk doorgelopen maar na het begin ben ik doorgegaan met die profetie, ik heb een heel groot stuk overgeslagen, een schitterend gedeelte: vers 18 - 22: "Samuël nu diende voor het aangezicht des Heren en Hanna kwam ieder jaar met een kleine mantel. En God zegende haar met nog vijf kinderen", en dan staat er dat bijzondere woord: "*En de jonge Samuël nu groeide intussen op bij de Here*". Dat vind ik prachtig. Het bijzondere hiervan vind ik het contrast. De zonen van Eli 'hoeren en zwelgen' om het grof te zeggen, maar intussen, in precies datzelfde klimaat, in precies dezelfde tempel, groeit Samuël op bij de Here. Dat vind ik een schitterend contrast. Het laat zien dat de Heer intussen al werkt aan een nieuwe lijn. Dit is eigenlijk de nieuwe loot die God al heeft aangezet en nu aan het opkweken is. Een spruit, een nieuwe loot, een nieuw begin. Het is daar al aan het beginnen, midden in de jungle van onheilige verwording. Daar is Samuël en daar komt Hanna met

haar attente zorg, dat laat weer zien dat grote dingen voor God niet bestaan uit geweldige heldendaden. Er wordt verteld over die mantel, ieder jaar weer een nieuwe want Samuël groeide er natuurlijk steeds weer uit. Dat dat kleine ook verteld wordt, zodat wij ook oog hebben voor juist datgene wat mensen doen in het hele kleine en gewone, dat dat groot is voor de Heer. En Eli is daarbij, hij onderwijst Samuël en hij is daarbij met zijn zegen, Eli komt er bepaald niet alleen slecht af, hij is toch ook een zegenrijke figuur in die situatie. En zo zie ik in die situatie rond Samuël toch een stukje evangelie te midden van gericht. Het is alsof de schrijver wil zeggen: Heus, God bewaart Zijn volk en Hij gaat verder met Zijn volk, en Hij heeft hier Zijn toekomstige leiders al verweekt, terwijl de generatie van Hofni en Pinehas nog zit te tobben in moreel verval. En mensen wegblijven. Het nieuwe begin is in knopvorm al aanwezig.
En ik las bij J. Koopmans, de dominee die in de oorlog zo ongelukkig is omgekomen, die een veelbelovende pastor en theoloog was, die zei bij deze passage: God laat de band tussen hemel en wereld niet doorsnijden. Niet door Hofni en Pinehas, niet door -en dan dacht hij terug aan de kerkgeschiedenis- de verwereldlijkte clerus in de Middeleeuwen, waarop natuurlijk daarna het Marxistisch atheïsme is gekomen. Was het niet Marx, die zei: godsdienst is opium voor het volk? Hij verachtte het offer des Heren met miljoenen achter hem aan. En toch zegt Koopmans: De band tussen hemel en wereld laat God niet doorsnijden, noch door militant atheïsme, noch door modernisme en paganisme: er blijft een rest. Zevenduizend die de knie voor Baäl niet buigen. 144.000 naar Gods verkiezing. En die gaat God weer inzetten om opnieuw allen te bereiken, want z'n hart gaat naar allen uit. Verkiezend is Hij bezig.
Ik vind het een prachtig hoofdstuk dat laat zien wat nu echt 'verkiezing' is. God verkiest Samuël, eerst Hanna, dan Samuël, Hij is verkiezend bezig om weer een nieuwe loot te laten opkomen en vandaar uit weer een nieuwe zegen te verbreiden aan heel Israël, en door Israël naar de volkeren. Zo is God continu aan het werk, maar het gaat soms door diepten. Want nieuwe spruiten komen pas eerst als bossen gekapt zijn.
Ik ga samenvatten. De tweede stap op de weg van verval tot reformatie.]
We zijn in dit hoofdstuk getroffen door de druk en de diepte van het kwaad, hoe dat inwoekert tot midden in het heiligdom en vandaar uit overal zo diep invreet, dat, terwijl voorgangers het heilige misbruiken, kinderen het heilige gaan verachten. Treurig is dat. In de minachting voor het offer wordt geoogst wat jaren is gezaaid. Hoe in de wereld kan het ooit weer goed komen? De Schrift leert ons hier: God laat ons op deze weg niet alleen. Hij is de God die vernedert en verhoogt. Daar horen we Hanna: Hij vernedert en verhoogt. Terwijl Hij aan de ene kant als een chirurg snijdt, -een chirurg, dus tot welzijn van de patiënt-, en wegsnijdt, of om een ander beeld te gebruiken: terwijl Hij als een houthakker kapt, boom na boom: daar gaat het geslacht van Eli, maar terwijl Hij dat doet is Hij met Zijn andere hand al bezig om nieuwe loten te planten: Samuël groeide op bij de Here. Zo zet God zijn doel door. Straks mondt Hij uit bij David en bij de Messias.
En wat ons betreft? Wij zeggen ten antwoord: Heer, help ons om niet te zijn als Eli, maar schep in ons een houding, zoals die ook in Jezus Christus was. Waar we die totale eenheid zien van heiligheid en liefde. Genade èn waarheid. Jezus zei: Liever kap Ik m'n hand af, dan dat Ik er door tot zonde wordt verleid. Jezus die afgodendienaars verdreef uit de tempel, weg uit het heiligdom van God, maar die voor kwetsbare bomen ons leerde bidden: *Heer, geef ze nog één jaar.* Amen.

Verkondiging van zondag 2 oktober 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 3
Tekst: 1 Samuël 3: 10

Liederen:

- Lied 1:
- Psalm 27: 4
- Lied 326: 5
- Lied 329
- Psalm 62: 1 en 7
- Lied 363
- Psalm 68: 10

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Toen ik jaren geleden over dit gedeelte van Samuël preekte, had ik zo'n oude koffiemolen meegenomen, misschien herinneren sommigen zich dat nog. Ik had zo'n ouderwets ding met zo'n knop waar je mee moest draaien, en als je

daar koffiebonen in deed, kwam er keurig gemalen koffie uit en je kon daar lekkere koffie van drinken, dan werkte dat ding. Ik gebruikte dat als een voorbeeld voor de menselijke geest. Want als je nu grind in zo'n koffiemolen doet, en je gaat dan draaien, dan hoor je een gekraak, en als je door zou draaien dan werkt het mechanisme niet meer en je vernielt het zelfs. Dat noemde ik als een voorbeeld.
Als je nu datgene wilt waar we ons vanmorgen op concentreren: *de kunst van het luisteren,* en je vergelijkt de menselijke geest voor een moment met zo'n koffiemolen, en je voedt die menselijke geest niet met het goede materiaal, maar bij wijze van spreken met grind zoals in het voorbeeld? Je bent dus de hele dag bezig, en wat laat je toe in je menselijke geest? Een half uurtje kranten, Libelle, Viva en wat er nog meer mag wezen, dat gaat er allemaal in. En dan komen er een hele boel wirwargesprekken over dit en dat, dan komt er eens een uurtje televisie, de een of andere show. Zo gaat het de hele dag maar door, allemaal pulp in die geest. En tenslotte werkt die menselijke geest niet meer, die leert het luisteren af! Omdat die geest niet gevoed wordt met de goede woorden. Er moet dus iedere dag een moment zijn dat wij onze geest voeden met de woorden van God, en om dat goed te doen, daarvoor hebben we de kunst van het luisteren nodig.
Vanmorgen gaan we in dat tweede deel van Samuël 3 nog eens in detail na wat dat betekent, en hopen dat we daardoor ook daadwerkelijk die woorden van God dieper tot ons laten doordringen, zodat onze geest het verwerkt, zodat we zelf een profetische gemeente worden. Want dit hele hoofdstuk gaat niet alleen over Samuël, zoveel honderden, duizenden jaren geleden, hier komen *wij* ter sprake.
Ik begin met een detail, een kernwoord. Eén kernwoord in Samuël 3 is: *nog niet*. Het staat er een paar keer op een wezenlijk moment. In het begin staat er in vers 3: Nog was de lamp van God niet uitgegaan. En dan staat in vers 7 weer: En Samuël kende de Here nog niet. *Nog niet* was de oude lamp uitgegaan, en *nog niet* was de nieuwe lamp aangestoken. Want die lamp Gods, het zal ook letterlijk misschien een lamp geweest zijn in de tempel, maar daar op dat moment, na de woorden over Eli, slaat dat natuurlijk op Eli, die oud was, maar toch nog, laten we zeggen, een waakvlam in het huis van God was. *Nog was de lamp niet uitgegaan.* En tegelijkertijd: Samuël was nog niet ontbrand. Tussen twee tijden in. Het tweede wat opvalt staat in het opschrift boven dit hoofdstuk, want vers 1 is eigenlijk het opschrift en in vers 2 begint het verhaal. Nadat gezegd is: de kleine Samuël hielp Eli in de dienst in de tempel, dan staat er: *Maar toen in die tijd was het woord van de Here schaars.* En dan staat er direct een verklaring bij: gezichten braken niet door. Dat staat er eigenlijk. Dat detail wil ik eens even boven water halen, het geeft een goed antwoord op wat het betekent dat het woord van de Here schaars is omdat gezichten niet doorbraken. Er staat eigenlijk in de oorspronkelijke betekenis van dat hebreeuwse woord: een bres slaan. In de NBG-vertaling staat: *gezichten waren niet talrijk.* En inderdaad, als iets een bres slaat, dan maakt het zich daarna breed en wordt talrijk. En die betekenis hebben alle vertalers genomen. Maar Martin Buber, een joodse uitlegger van de bijbel zegt: In dit geval moet je nu eens even blijven vasthouden aan die grondbetekenis, die oerbetekenis, en dat is: zich een bres slaan, doorbreken. En dat heeft mij heel veel gezegd. Er staat dus eigenlijk in dit opschrift: Het woord van God was schaars in die tijd, verschijningen van de Here, zoals Hij sprekend optrad braken niet door. En dat is een tweede dieptepeiling van Samuëls tijd. God trok zich niet terug, maar zijn woorden braken niet door. Hij roept en Hij roept: we zien het voor ons in dit hoofdstuk. Er staat 4 keer: Hij roept en Hij ging voort met roepen, staat er in het hebreeuws, alsof de schrijver zegt: Hij ging maar voort met roepen, Lied 1: Hij roept maar steeds voort, maar bij mensen brak het niet door. Dat blijft het hoofdprobleem van Israël. Later zegt de profeet Jesaja, als hij de geschiedenis van Israël overziet, en wee ons als we er niet naar luisteren, dan zegt Jesaja, namens God: Te raadplegen was Ik voor hen die naar Mij niet vroegen. De ganse dag breidde ik mijn armen uit naar een opstandig volk. De bijbel wil dus zeggen: God *is* te vinden voor wie Hem zoeken, voor wie hebben leren luisteren. Ook wij leven in zo'n tijd, waarin je toch wel mag zeggen dat de woorden van God schaars zijn. Want waar horen we nu echt nog een woord van God? Er fladderen duizenden woorden rond, of miljoenen, maar waar vind je nu echt een woord van God? Dat is schaars. Nu, het opschrift zegt: dat komt omdat zijn verschijning in zijn woord niet doorbreekt. En gelukkig dat andere sleutelwoord in 1 Samuël 3 zegt: *nog* niet doorbreekt. Nog is de oude vlam niet uit, nog is de nieuwe niet aan.
We hebben dus in 1 Samuël 3 weer met zo'n *keerpunt* te maken. Een keerpunt tussen twee tijden. En waar wij voor moeten bidden, waar ik voor bid, dat is dat wij, u, jij, ik, wij allemaal, in 1994, in zo'n keerpunt betrokken mogen worden. Want we dreigen onder de golven van secularisatie, zoals het dan plechtig genoemd wordt, maar het is eigenlijk een vervreemding van God, we worden door die golf van ontkerkelijking overspoeld. Maar zoals we zingen, gezongen hebben, en lezen in de bijbel: maar God is steeds dezelfde, en Hij, Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid, staat in de Hebreeënbrief. Aan Hem ligt het niet. Maar wij, zijn wij klaar en bereid Hem te horen, dat is toch de hoofdvraag als we deze geschiedenis van de roeping van Samuël lezen. Zijn we bereid om Hem dan toe te laten in ons leven, zodat God ons kan gebruiken. Ik zie in Samuël iets van mijn eigen gezicht, ik herken daarin ons gezicht. Hij doet het eigenlijk precies zoals wij het doen. Wanneer een stem, een woord van God, in de nederlandse taal, Samuël heeft het in het hebreeuws gehoord, een menselijke stem, wanneer die tot hem, tot ons komt, wat doen we? We ontwijken. Inderdaad, het opschrift boven 1 Samuël zegt: Er zit een

dikke korst om ons hart, en het breekt niet door! Er hangt een sluier over onze ogen, en we zien het niet. En er zitten, dat kan ik ook wel zeggen, diepe onwilligheden in onze ziel, want we willen er niet aan. En die moeten allemaal overwonnen worden wil het woord van God echt doorbreken. En we zullen zien, en dat is ook de bedoeling van de verbinding van dit hoofdstuk met de avondmaalsdienst, we zullen zien, dat van God uit, Hij tot het uiterste gaat. Want dat is het avondmaal: God is tot het uiterste gegaan. Zijn woord is brood geworden dat gebroken is. En gebroken brood, ja dat moet toch doorbreken bij de mensen. Maar daarvoor is veel nodig, en we zien eerst hoe dat gebeurt bij Samuël. We lezen dat in deze bekende roepingsgeschiedenis. Want het is een roepingsgeschiedenis. God riep, en Hij ging voort met roepen. Het lijkt hier samen te vallen met Samuël bekering. Het is tegelijk ook een bekeringsgeschiedenis. Want er staat bij: Samuël kende de Here nog niet. Ik denk dat dat heel vaak zo gebeurt bij in de kerk gelovig opgevoede kinderen, zoals Samuël. Ik denk dat het vaak zo is, dat pas als ze de roepstem van God aan hen gericht horen, dringt het tot hen door dat God maar niet een collectiviteit aanspreekt, een heel volk, een hele massa, één van de velen, maar dat God ook ieder van u, mij, ieder van ons persoonlijk op het oog heeft. En zij moeten leren het woord van God op te vangen als persoonlijk tot hen gericht, zoals Samuël dat moest leren. Dat noemt 1 Samuël 3 het hoofdkenmerk van het kennen van de Here. Daar zit een dimensie extra in. Dat is niet maar met het hoofd veel van Hem weten, maar dat is: Zijn woord horen als iets dat op mij persoonlijk gericht is. Wanneer dat gaat gebeuren dan leren we de Here kennen. Dat is een omgangskennis. En dan gaat ook ons leven veranderen. Wat is daarvoor nodig? Eigenlijk iets heel eenvoudigs, ik heb het al een paar keer gezegd: kunnen luisteren. Maar dat allereenvoudigste blijkt vaak het allermoeilijkste. Let maar op Samuël, hij ligt op zijn bed, 12, misschien 14 jaar, wel dicht bij de ark, ook veelzeggend, met z'n verzoendeksel. En dan ineens, midden in de nacht, hoort hij een stem. En dat was nu het moment waarop God tot Samuël sprak. Op een unieke manier. Tot ons, tot u en mij spreekt Hij ook op een unieke manier, bij iedereen weer op een andere manier. Bij ons gaat het hier door het woord, dat is ons toevertrouwd. Dat dan levend wordt. En wat gebeurt er dan? Nu, die stem roept *hem*, zegt maar één ding: Samuël! Roept niet een waarheid uit of zet niet een stelling neer, vertelt niet een verhaal, nee, *hij* wordt geroepen. En wat doet Samuël dan? Samuël schrijft dat wat God doet aan een mens toe. Hij denkt: 't Is Eli, dat kan niet anders. En dienstbereid loopt hij naar Eli toe en zegt: Kan ik u helpen? En dan helpt Eli hem, dat is die waakvlam. Dan helpt Eli hem te beseffen dat het de Here is die hem roept. Samuël maar denken dat het Eli was, maar 't was de Heer! Dat heeft me altijd als eerste getroffen. Aan mensen toeschrijven wat van God komt. Je kunt zeggen: zelfs de grootste theologen zijn er mee bezig, zelfs de grootste execheten bestuderen de bijbel van a tot z, en die hebben het dan over de theologie van Markus, en de theologie van Paulus, en van Luther, na de tijd van de bijbel, enzovoorts. Altijd maar aan mensen toeschrijven wat eigenlijk van God komt. Daar zit een stuk afweer achter. Het woord van God komt altijd als een menselijke stem. Sprak toen hebreeuws, vandaag zal het nederlands spreken tegen jullie, tegen u. En je denkt niet dat het God is. Daar dacht Samuël ook niet aan. En dan helpt Eli hem en zegt: het is de Here. Echt horen betekent in een preek, in een nachtgezicht, in een fijn gesprek, een lezing van de bijbel betekent: dat er uit horen. Zoveel weerstanden laten wegsmelten. En, vooroordelen laten afbreken, dat moet je erbij zeggen, totdat je dat er uit hoort, Zijn stem aan ons gericht. Vaak is onder onze drukte een stille stem, die is daarachter altijd aan het woord om u en mij te roepen. Ik zei al, er is veel voor nodig, en ik houd me maar even aan Samuël. In heel eenvoudige bewoordingen leert Eli aan Samuël de basishouding. En die is: loslaten. Ga liggen, zegt hij. Je vooroordelen loslaten. "Zoiets kan toch niet?" "Ik niet, ik ben de moeite niet waard". "Zou God mij persoonlijk aanspreken?" Of: "Ik ben te jong, of ik ben te oud", we hebben allemaal onze ideeën. Eerst dat allemaal loslaten! En het tweede is: Je beschikbaar stellen. Samuël zegt tegen Eli, zoals hij het ook tegen God zegt: hier ben ik Heer. Dat is stil worden voor God. En dan de ander ook echt bij mij binnenlaten. Dat alles zit in die ene eenvoudige zin opgesloten, die Eli aan Samuël voorzegt: Spreek, Here, want uw knecht hoort. Daarmee leert Eli Samuël zich beschikbaar te stellen. *Heer hier ben ik,* en dan besef ik: U bent er en U spreekt. Ik bevestig God daarin: Spreek, spreek! Als we het niet goed genoeg horen zeggen we: Spreek! We moedigen Hem aan: Laat het me horen. Ik geef mijn vooroordelen op, dat zoiets niet kan. En ik laat U binnen, want ik hoor. Uw knecht hoort. Je hand achter je oor leggen, geestelijk gezien. Dat is het. Wat heeft U mij te zeggen? Waar die houding aanwezig is, daar komt de Heer, zo staat het heel prachtig in vers 10. Dat is toch eigenlijk ook een kernvers: Daar komt de Here en Hij blijft staan. Hij loopt niet voorbij, maar Hij blijft staan. Daar denkt Hij: hier moet Ik wezen, en daar roept Hij tot vandaag toe. Dus deze wereld ligt onder de roepstem van God en als Hij hier niet gehoord wordt door u en door mij, waar dan wel? Wij zijn toch degenen die ons zondag aan zondag laten aanspreken door het woord? Als je nog nooit die stem van God persoonlijk aan jezelf gericht gehoord hebt, leer het dan. En wees er zeker van dat God daarop zit te wachten. Ik zou als Eli willen zeggen: Leg je neer en zeg het tegen God: Spreek Heer, want ik, Uw knecht, ik hoor! Al;s dat gaat gebeuren, in de gemeente, dan komen er nieuwe tijden, dan wordt de gemeente een profetische gemeente, dan gaan we elkaar aanspreken, dan gaan we met elkaar onze buren, onze omgeving, de stad aanspreken, dan komt er een tegenbeweging tegen die golf waar ik het eerder over had, van vervreemding van God. Dat zien we hier als het ware beginnen, in 1 Samuël 3.

Even in vogelvlucht de rest. Wat hoort Samuël dan? Nou, het is slecht nieuws. Slecht nieuws voor Eli en voor zijn

huis. Eli heeft zijn zonen niet bestraft, zo moeten we het lezen. Dat zagen we de vorige keer. Hij had dat moeten doen. Vorige keer, in hoofdstuk 2, heb ik dat heel uitdrukkelijk naar voren gehaald: Er komt geen opwekking en geen reformatie, als we geen besef hebben van de heiligheid van God. Als dat besef er niet is dan komt het er nooit. Om te beginnen bij Hanna, dat gebed in de diepte, in hoofdstuk 1, en dan in hoofdstuk 2 het besef van de heiligheid van God, en de morele keuzes die daaraan verbonden zijn. En dat heeft Eli niet gezien en niet gedaan: hij heeft zijn zonen niet bestraft. En dan snijdt de Here Eli af. Het is een tak die verder geen vrucht kan dragen in zijn Koninkrijk. Dat is slecht nieuws. En Samuël, hij zit daarmee, maar hij gaat gewoon corveen, deuren open doen en wat er zo te doen is in de tempel. Dat wil zeggen, hij durfde er niet mee te komen bij Eli. En dan opnieuw treft ons hier toch Eli. Want het is Eli hier, die Samuël tot een volgende stap dringt. Ook als het slecht nieuws is voor mij, zegt hij, zeg het. Durf het, kom ermee. Er zit iets in van: Ik heb liever met God slecht nieuws, dan helemaal geen God. En dan durft Samuël. En hij deelde hem alles mee, zonder ook maar iets te verzwijgen. En wat doet Eli? Hij berust. Typisch Eli. Ik zei al, het is een waakvlam. Nu eens wakkert hij onbeholpen, en dan ineens, dat zien we ook, dan steekt hij aan. Hier Samuël. Wonderlijk, want het is door Eli toch dat Samuël leert profeet te zijn. Een soort van wat Von Staupitz, de biechtvader van Luther, was bij Luther, dat is Eli. En zo leert Samuël profeet te zijn, echt te zeggen wat God hem gezegd heeft. Doorgeven wat de Here aan u gaf, wat het ook kost. En dat hoort ook bij dit keerpunt. Het is dus: leren luisteren, het is daarna -hij bleef liggen tot de morgen-: leren verwerken, want daar ben je mee bezig, dat moet je verwerken, en daarna: leren doorgeven. Die drie dingen zijn wezenlijk, wil het woord van God opnieuw kunnen doorbreken. Als Samuël dat leert, zo lezen we, dan geeft de Heer er zijn werking aan. Hij laat geen van zijn woorden ter aarde vallen. Een prachtig woord. Ieder van zijn woorden werken wat uit. Dat is Samuël, dat is de profetische bediening. Dan wordt de schaarste, die boven het hoofdstuk staat, opgeheven. En dan gaat het woord van God opnieuw geschieden. Dat is wat nodig is in deze tijd, dat het woord van God opnieuw gaat geschieden, waar het hoofdstuk mee eindigt. Het landt weer, van Dan tot Berseba, in geheel Israël.
Nu, dat was 1 Samuël 3. De derde stap op de weg van Richteren naar de messiaanse koningstijd. Richteren, toen ieder maar deed wat goed was in eigen oog, naar de tijd van koning David. Het is een tijd van *nog niet*, en *toch al*. Een tussentijd. De kernvraag in die tijd is: hoe kan het woord van God opnieuw tot ons hart spreken. Wat moeten wij er nu aan doen om het opnieuw te laten landen, zodat het overkomt? Nu, wat daaraan gedaan moet worden is nu eigenlijk al genoeg gezegd met het voorbeeld van Samuël. Leren stil worden, leren luisteren, leren loslaten, me beschikbaar stellen, en dan verwerken, en dan doorgeven. Dat alles. Het zijn kernpunten van het christenzijn. Als je die niet kent, dan ken je de Here nog niet. Maar daar wil ik niet eindigen bij wat u moet doen en wat ik moet doen, wat wij allemaal niet moeten doen, ik wil eindigen bij wat de Heer voor ons gedaan heeft. Dat: En Hij spreekt voort, en Hij ging voort te spreken, en Hij sprak opnieuw. Wat heeft Hij niet allemaal gedaan om bij ons over te komen. Dat zien we aan het avondmaal, bij brood en wijn. Zover is Hij in Jezus Christus met zijn woord tot ons gegaan, tot ons gekomen. Hij heeft het als het ware even willen verpakken in brood en wijn, om ons zo ermee aan te raken, en om ons te verzekeren: Kijk, zover ben Ik gegaan in mijn liefde voor u. Het gericht is nu weggedragen en genadetijd gloort. De Heer kwam en ging staan, lezen we in vers 10. Dat doet Hij vanmorgen weer, hier in ons midden. Hij komt, en Hij gaat staan, en Hij noemt u allen bij name. En Hij zegt: Zou dit breken van het brood, en wat dat betekent, zou dat niet nu bij u en bij jou mijn gezichten mogen doen doorbreken?
Neem, eet en gedenkt en gelooft. Amen.

Verkondiging van zondag 9 oktober 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 4; N.T.: 1 Johannes 1: 14; Colossenzen 1: 25-29

Tekst: 1 Samuël 4

Liederen:

- Lied 381
- Psalm 85
- Psalm 80: 1, 2, 3 en 7
- Opwekkingslied 334
- Lied 464

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Dit hoofdstuk komt natuurlijk in zijn geheel ter sprake, toch lees ik nog eens het slotvers. Hoofdstuk 4: 22, waar de vrouw van Pinehas dit zei: *Weg is de eer uit Israël, want de ark van God is buitgemaakt.* Dat vers heeft mij eigenlijk

het meest ontroerd in dit hele hoofdstuk. Het is in dit laatste vers alsof de verteller van dit verhaal zo even daarover na zit te mijmeren, want het laatste vers is een letterlijke herhaling van het voorlaatste vers. Hij had het al gezegd, maar het is alsof hij nog een keer zijn hoofd in zijn hand neemt en zegt: "Moet je nagaan", zo met je dat eigenlijk vertalen, dàt zei ze, "Weg is de eer uit Israël, want de ark van God is buitgemaakt. Hoe verwonderlijk, een vrouw is hoogzwanger, en krijgt het bericht van de dood van haar man, en daar nog overheen het bericht van de dood van haar schoonvader, maar waar ze krimpend van barensnood, en tenslotte stervend van pijn eigenlijk alleen maar mee bezig is, is: *de ark is weg!* Die *heerlijkheid* -eer en heerlijkheid zijn hetzelfde woord- is verdwenen uit het land. God is dood, zouden we vandaag zeggen. En ze vernoemt haar pasgeboren zoon niet naar haar gesneuvelde man, en evenmin naar haar oude gestorven schoonvader, nee, ze geeft hem de naam: Ikaboth. Dat betekent: I = weg, kavoth = de heerlijkheid van de Here. Weg is de heerlijkheid van de Here. De namijmerende verteller kan daar niet over uitgedacht raken. Dat zei ze: Weg is de heerlijkheid van de Here.
Het is weer typisch voor het boek Samuël, dat het ons zo meeneemt naar diepere wateren. Naar diepere achtergronden. Naar de eigenlijke nood van land en volk. En ik vind Eli's schoondochter toch wel tot één van de groten behoren uit de Schrift. Wij zouden zo denken, de vrouw van Pinehas zal wel uit het zelfde hout gesneden zijn. Hoeveel vrouwen worden niet met hun man geïdentificeerd? Volkomen ten onrechte, blijkt hier weer. Want hier ineens komt de vrouw van Pinehas naar voren. Wat moet die vrouw niet hebben meegemaakt? Haar man sliep met de vrouwen uit de poort! Weet je wat dat betekent voor de eigen vrouw? En dan hier. Hier heeft ze dat gerichtswoord gehoord, al het onheil, het één na het ander, heeft haar toegeslagen als een roffel. En waar ze mee bezig is, tot in haar hoogste en diepste stervenspijn dat is het allereerste: de heerlijkheid van de Here is verdwenen uit het land. Ik denk, die vrouw van Pinehas was de eigenlijke priester, de eigenlijke priesteres in het land. En hier ligt opnieuw een kernpunt. Dit besef moet eerst doorbreken, wil God weer opnieuw nieuwe wegen openen. Dan pas leren wij uit onze nederlagen. En dat is de hoofdzaak in dit hoofdstuk. Dat blijkt, want wat bij de vrouw van Pinehas opvalt, valt ook op in de reactie van Eli. Ik ga zoals u ziet van het laatste vers het hele hoofdstuk teruglezen. Want Eli daarvoor, we zien hem zitten, heel ongebruikelijk, want normaal zat hij bij de ingang van de tempel, maar nu, nu daar een slag gaande was, nu zat hij bij de weg. En daar zit die oude Eli, 98 jaar, staar in de ogen, blind, oud en zwaar, in grote spanning en bezorgdheid om de *ark*, staat er al gelijk bij. En dat blijkt dan ook als je ziet hoe schitterend dat verteld wordt in vers 16, dat bericht van die marathonloper, die daar als een razende diezelfde dag van het slagveld naar Silo komt om het slechte nieuws te vertellen, en de stad had het al gehoord, en dan roept Eli hem erbij, en dan wordt het daar in vers 16 als het ware stapsgewijs verteld. Eerst: Israël is op de vlucht geslagen! Een grote nederlaag, slecht nieuws. Dan, de tweede stap: Maar ook uw beide zonen Hofni en Pinehas zijn dood! Verschrikkelijk, maar Eli zal het vermoed hebben. Hij zal die onheilsprofetie van het vorige hoofdstuk heus wel met zich meegedragen hebben. Hij blijft ongebroken in zijn stoel zitten. Maar dan, als climax: Ook de ark van God is buitgemaakt! Dat is nieuws wat hem totaal verpletterd. En hij klapt achterover met zijn zware lijf en hij breekt z'n nek. Ik heb een paar weken geleden al eens gezegd: Hij is in z'n dood nog het grootst. Want hier zien we toch waar z'n hart klopte, wat hem het meeste bewoog. En dat moet bij hem zijn hele leven geweest zijn die blijdschap over het geheimenis, waar hij de wachter van was! De wachter van het grote geheimenis dat daar de heerlijkheid van God midden in Israël woonde! In de ark, dat is een geheimenis.
Daar kunnen wij nog maar nauwelijks inkomen, wat de ark voor een gelovige Israëliet betekende. Ik dacht, misschien kun je het het scherpst zeggen als je zegt: Wat de ark voor een gelovige Israëliet betekende, dat is voor ons Jezus Christus en zijn heil. Daarom zegt Paulus ook in Collossenzen, dat gedeelte wat we lazen in het Nieuwe Testament: Zo is Christus voor ons de 'kavoth', de heerlijkheid van God. En Hij is onder de heidenen! Dat is het grootste geheimenis denkbaar voor een jood als Paulus! En dat daarmee die ark in geestelijke zin inderdaad later onder de Filistijnen beland is. "Dit is het geheimenis van de heerlijk die ik mag verkondigen", zegt Paulus, " Christus onder u, onder u de heidenen, de hoop der heerlijkheid." En ergens anders, in Romeinen 3, daar noemt de apostel Paulus Christus letterlijk het verzoendeksel.
Laten we eens even die ark voor ogen roepen. De ark zoals die daar stond in het heiligste der heiligen. Daar mocht alleen de hogepriester en dan nog maar één keer per jaar binnentreden. En dat was het allerheiligste deel van de tempel. En daar stond de ark. Tussen de draagbomen. En dan daarboven die cherubs, en onder die cherubs de verzoendeksel. En dan daaronder die verzoendeksel de tafelen der wet, de grondwet van het verbond, de tekenen van het verbond, maar ook de heilige wil van God. Heilzame regels, maar met een scherpte! Doe dit en ge zult leven. Maar altijd onder de verzoendeksel. Een schitterend beeld eigenlijk, de verzoendeksel en daaronder de wet. Genade en waarheid. De heiligheid van God, en zijn barmhartigheid. Eigenlijk daar op een majestueuze wijze voorgesteld in de ark, de ark van het verbond. "En daar", zegt de Here, "daar woon Ik. Boven die ark woon Ik in Israël." Als je dat beeld voor ogen roept, gaan we er iets van aanvoelen wat het eigenlijk verdriet was van Eli en van de vrouw van Pinehas. Het is het verdriet om de *afwezigheid* van God, in zijn genade en in zijn waarheid. Soms gaan buitenkerkelijken ons voor in het doorvoelen van dat verdriet. Ik denk aan mensen als Ellen van Warmond of Marsman, of aan de grote filosoof Nietsche, die in zijn rouwklacht over de afwezigheid van God het uitschreeuwde:

"God is dood", zegt hij aan het begin van de twintigste eeuw met al zijn verschrikkingen. "God is dood en wij hebben hem gedood! Hoe hebben we het kunnen doen", zegt Nietsche, "de zon doven die ons beschijnt? En de horizont uitwissen waarbinnen ons leven zin kan hebben?"
God is dood en we hebben hem gedood. Die rouwklacht was profetisch over de twintigste eeuw. En Nietsche zelf is er waanzinnig van geworden.
Wat 1 Samuël 4 ons leert is: "Er is geen vernieuwing mogelijk, geen verandering in de samenleving, geen doorbraak van de Messiaanse heilstijd, als Israël niet eerst dit verdriet leert uit haar nederlagen. Want ik stap nu even helemaal terug naar het eerste begin van 1 Samuël 4, dat was de inzet van dit verhaal: "Waarom heeft de Here ons heden de nederlaag laten lijden?" Dat is de inzet, het begin van deze hele geschiedenis. Waarom? De Filistijnen versloegen Israël, en de leiders van Israël, de oudsten staat er, stelden de goede vraag. Niet: "Waarom leden wij nou toevallig de nederlaag?" Nee, ze voelden aan dat er iets mee aan de hand was. En ze zeiden: "Waarom heeft de Here ons hier de nederlaag laten lijden". Die vraag is heel goed. En laten we eerlijk zijn, soms durven wij die vraag niet eens te stellen. Als we terugkijken naar een eeuw kerkzijn in Nederland, of we kijken naar onze eigen gezinnen, of als we terugkijken op ons eigen leven, of een bepaalde dag in ons leven. Je zou kunnen zeggen: "Naar binnen gerichte ogen en een hoog hart." De autonome mens, die zichzelf weer in het middelpunt stelt. Professor Berkhof, die mijn leermeester is, die noemde dat altijd met drie woorden. Hij zei: "De twintigste eeuwse mens wordt door drie woorden gekenmerkt: Konsumptie, manipulatie -lees maar verder in dit hoofdstuk-, en dan ten slotte autonomie, zichzelf de wet stellen. KMA noemde hij dat, de KMA van de duivel. En nederlagen zijn het gevolg. Onder eigen oog. Nederlagen waar God de Here zelf de hand in heeft.
Nu raken wij uit het veld geslagen bij een nederlaag. Zeker als we daarin het gevoel hebben dat God zelf ons daarin tegenkomt. Daar maken we al direct de eerste fout. Want Gods nederlagen hebben altijd een doel. Het zijn nooit doelen in zichzelf, maar altijd een middel. Want God is in de Bijbel de grote pedagoog Die altijd weer met zijn volk bezig is. Hij wil er iets mee, en de oudsten van Israël hebben dat goed aangevoeld. Ze stellen de vraag en ze stellen hem goed, en dan luisteren ze niet eens naar het antwoord. Want in één zin gaat het verder: ze denderen door. Het is eigenlijk schokkend dat ze na een goede vraag überhaupt niet luisteren naar een antwoord. Ze hadden tenslotte, daar begint het hoofdstuk mee: "Het woord van Samuël kwam tot geheel Israël", ze hadden Samuël erbij kunnen roepen, de profeet van God. Ze hadden het eventueel nog kunnen vragen aan de oude Eli, maar nee, in plaats van een antwoord af te wachten, vluchten ze in actie: Want het kan niet dat de Here God niet aan onze kant zou staan.
Is dat niet het oerbesef wat we allemaal hebben? Dat kan toch niet, dat God de Heer niet aan onze kant staat? Dat is toch onmogelijk dat Hij ons in de steek zou laten? En ze slepen hem erbij, letterlijk, de ark. In plaats van die andere weg, die ons later in het hoofdstuk gelukkig gewezen wordt. En dat is verdriet toe te laten, en dan de weg te gaan van de klacht en de verootmoediging, we hebben diverse psalmen daarvoor. Ik denk aan al de 'negen'hoofdstukken in het Oude Testament: Ezra 9, Daniël 9, Ezechiël 9, Jeremia 9, overal waar de profeten dit zagen, dat God ons een nederlaag doet lijden, daar hebben ze zich verootmoedigd. Ze hebben een rouwkleed aangedaan en tranen vergoten. Geroepen tot God, ze gingen het gevecht aan. Een gevecht *met* God *tegen* God. Dat is wat God had gewild. Maar hier in Samuël, in tijden van deformatie, vlucht men in actie. Hier wordt het heilige erbij gesleept. Om dan maar in onze naam de overwinning te garanderen en te forceren. En zo moet de ark opdraven. We zetten de 'c' in onze vaandels en we marcheren voort, zoals we toch gedaan hebben. En als het geen 'c' is dan is het de 'r' van reformatorisch, of de 'e' van evangelisch. En daar gebeurt het omgekeerde van wat iedereen verwacht. De Filistijn schrikt wel, want de God van Israël had een indrukwekkende naam, maar daarna vatten ze moed. Ze vatten moed en daarna gooien ze zich in de strijd op leven en dood, en Israël wordt verslagen en de ark wordt buitgemaakt. Dertig peletons van Israël worden in de pan gehakt. En dan volgt de enig richtinggevende reactie: Eli en de vrouw van Pinehas. Zij reageren op de enige wijze die hier bij past. En dat is door te treuren precies over dat waarover getreurd moest worden! Want in de tweede nederlaag trekt God zich nog een stap verder uit Israël terug. Nu zover dat het niet meer valt te ontkennen. 't Is bij wijze van spreken zichtbaar voor ieder oog. Het heilige der heilige staat leeg. Er is geen blijk meer van Gods aanwezigheid te bekennen. En als Eli dat ziet breekt hij z'n nek. En de vrouw van Pinehas noemt haar zoon met haar laatste ademtocht Ikaboth: weg is nu de heerlijkheid van de Heer. Dat zei ze, zegt de verteller: "Weg is de heerlijkheid van de Here uit Israël. Want de ark van God is buitgemaakt!
Hoe je dit alles nu in detail zou moeten toepassen in deze tijd, eerlijk gezegd weet ik dat niet. Ik ga eigenlijk af op de hoofdlijn van dit verhaal. De hoofdlijn van dit verhaal, het grote punt wat het Woord van God ons hier verkondigt, en dat is: Dender niet over je nederlagen heen, en daarna: Durf te treuren. Want wij durven niet meer te treuren over momenten van Gods afwezigheid. Maar als wij daarover noch juichen noch treuren, wat is het dan? Is het er dan wel? Of is het testament leeg? En als we treuren, dan treuren we toch niet als degenen die geen hoop hebben? Daarom las ik 2 Corinthe 7, waar Paulus zegt: "Er is tweeërlei droefheid, een droefheid naar de wereld, en een droefheid naar de wil van God. En de droefheid van de wereld brengt de dood, trouwens, daar is ook die filosoof Nietsche een heel goed voorbeeld van, want het was uiteindelijk toch een droefheid naar de wereld die hij uitdrukte. Maar er is ook een droefheid naar Gods wil. "En die droefheid naar Gods wil", zegt Paulus, "die brengt

een onberouwelijke inkeer tot heil". Prachtig gezegd, zo is het. Die droefheid die zie ik nu bij Eli, en bij de vrouw van Pinehas. Zij laten hier beiden, op het slotmoment van hun leven, even in hun hart zien. En dat maakt dit dieptepunt van hun leven straks in de eeuwigheid het hoogtepunt, daar ben ik zeker van. Want uit hun doodssnik stijgt levensgeur. Want is dit niet de grote heenwijzing in dit hoofdstuk naar het kruis, waar tenslotte zelfs Jezus zegt, en zo de rouw toelaat in zijn hart: "Mijn God, waarom hebt Ge Mij, ons, verlaten?" Een dieptepunt wat ook door Jezus' zelfovergave hoogtepunt werd. Toen de Here Jezus zelf door die droefheid heen, de droefheid onder alle droefheden heeft laten vervullen, toen heeft Hij, zegt de Schrift, de droefheid daarmee met zich weggedragen. Toen Hij dat had geroepen en de geest gaf, toen scheurde het voorhangsel, van boven naar beneden, toen lag daar het heiligdom weer open, en de ark van God daar midden in werd zichtbaar voor aller oog. Maar dat is ook in nieuwtestamentische tijden nooit automatisch. God is nooit automatisch in ons midden. Hij is nooit onpersoonlijk in ons midden. Hij is nooit magisch in ons midden, en nooit sacraal, in sacrale woorden en sacrale daden, rituelen, daarin is Hij niet. Hij is nooit een verlengstuk van ons. Hij is nooit onze kroon, Hij is nooit ons bezit, Hij is nooit onze eer. Het is altijd precies omgekeerd. En daarom is en blijft het een wonder van genade. Het is een geheimenis dat God in ons midden is.In die arke der verlossing! Iets waar we eigenlijk nooit helemaal bij kunnen: God zelf in ons midden.
Nou, dat leren we beseffen uit onze nederlagen. En dat was het thema van deze dienst. Leren uit onze nederlagen. Misschien ging het wat te snel. Ik zal nog een poging doen om het samen te vatten.
Niets is zo moeilijk als eerlijk te zijn over je nederlagen. We zijn trotse mensen. Te durven zeggen: 't Was een nederlaag! Dat te durven zeggen is een hard ding, 't is zuur, het doet zeer, maar het is zo heilzaam. Vooral als we de vraag zo stellen als Israël het in de aanvang deed: Waarom deed de Here ons de nederlaag lijden? Want dat stelt die nederlaag in een heel ander licht. Hij is in die nederlagen met ons aan het werk! Alleen, wij zien het niet. Wij zien het zeker niet zolang we gewoon maar doordenderen, zoals Israël deed. Al gauw de moeilijk vragen toedekken met onze vroomheden, daar zijn we heel goed in, en onze clichés, erger nog, we slepen er heilige dogma's bij en liturgieën, ja zelfs het allerheiligste blijk van Gods aanwezigheid, het kruis, kunnen we nog opheffen in onze gevechten en strijd. Om dan maar weer snel aan de slag te gaan. Ja, tot, zoals in dit hoofdstuk blijkt, soms de nederlaag verpletterend is. En we inderdaad haast zouden zeggen: God is dood. En dan komen daar de Eli's, en de vrouwen van Pinehas, en zij leren ons treuren. "Zalig die treuren", dat zegt Jezus. "Zalig die treuren, want zij zullen vertroost worden". Natuurlijk die zó treuren. Treuren naar de wil van God, zegt de apostel Paulus, niet naar deze wereld. Treuren omdat zijn heerlijkheid dan wegwijkt uit het land. En hun treuren zet God aan tot handelen. Maar daarover de volgende keer in 1 Samuël 5.
Maar nu, wij leerden droefheid naar Gods wil, en dat heeft tot uitwerking verontschuldiging, verontwaardiging, vrees, verlangen, ijver, bestraffing, dat ook, want daar ging Eli mank aan. Ineens komt er leven en is er weer echt leven en menszijn in de gemeente. Zo moet in alle delen blijken dat we zuiver staan in deze zaak van de godsverduistering in de twintigste eeuw. Alleen droefheid naar Gods wil brengt onberouwelijke inkeer tot heil.
Dat leert ons psalm 85 met nieuwe moed te zingen en te bidden wat we nu gaan doen, opwekkingslied 334, als antwoord op deze preek: *Kom Jezus, kom, vul dit land met uw heerlijkheid, want waar U bent zal de nacht verdwijnen!* Amen.

**Verkondiging van zondagmiddag 23 oktober 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 5
Tekst: 1 Samuël 5

Liederen:

- Lied 301: 1, 2, 5
- Psalm 78: 1, 2
- Psalm 78: 21-23, 25
- Lied 435: 1, 4, 5
- Psalm 68: 1, 8, 11
- Credo

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Ik wil beginnen met een korte terugblik. We zijn al enkele weken bezig met het boek Samuël, en ik kan me voorstellen dat er wat wegzinkt uit vorige hoofdstukken.
Waar zijn we aanbeland in dit belangrijke boek Samuël. Eigenlijk, dat was de opzet, zagen we stap voor stap,

hoofdstuk voor hoofdstuk, wat er moest gebeuren om Israël uit de tijd van de Richteren heen te voeren naar de koningstijd. Er zat iemand in de kerk, die de Bijbel niet goed kende, voor die was het een beetje abracadabra, maar dan leg ik dat nog even een keer uit.
Die tijd van de Richteren, die staat in de bijbelse geschiedenis altijd bekend als het diepe dal. *Toen deed iedereen wat goed was in zijn eigen ogen.* Zo eindigt dat boek. En de koningstijd, er zitten veel plussen en minnen aan die tijd, maar toch, in de geschiedenis van Israël is de koningstijd een hoogtepunt. Dat was David, toen Salomo, en het Messiaanse rijk schijnt al door de kieren heen. Dus uit het dal naar hoogten Messiaanse hoogten.
Zo zie ik dus deze Samuëlse tussentijd, dat eerste deel van het boek Samuël , wat we nu bespreken een beetje als model voor onze tijd. Uit het dal, zou je kunnen zeggen, van de twintigste eeuw met zijn verschrikkelijke wereldoorlogen, met tot vandaag toe zijn schrijnende tegenstellingen tussen rijk en arm, met wat wij hier in het Westen zeggen de godsverduistering en de kerkverlating. En toch op weg -we bidden het iedere keer weer: Dat Uw Koninkrijk kome- toch op weg naar het Messiaanse rijk!
Maar het gaat via stappen, en die stappen hebben we na elkaar gezien. Om ze even nog kort aan te geven: Het ging via Hanna, via Eli -hoofdstuk 2-, via Samuël -hoofdstuk 3-, en de vrouw van Pinehas -hoofdstuk 4-. En dan nu de val van Dagon.
Over iedere stap nog even een korte terugblik.
Het begon eigenlijk, die omslag daar, bij Hanna. In de diepte van haar gebed, 'de profundis', in het Latijn, een gebed uit de diepte. En daar begint blijkbaar iedere vernieuwing, iedere reformatie. Dat begint bij de naamloze enkeling, een vrouw met een leefprobleem, 1 Samuël 1. Maar die toch doorboort in haar bidden tot de eigenlijke nood achter haar nood. Dat was het geheim van haar gebed.
Toen kwam Eli, hoofdstuk 2. En waarom hij faalde. Want hij trad niet krachtig maar halfslachtig op. Het kwaad was onder zijn eigen kinderen doorgedrongen tot in het heiligdom. En wat zegt Eli? "Jongens, jongens, wat moeten de mensen er toch wel niet van denken!" En dat tweede hoofdstuk heeft ons bepaald bij de noodzaak van het maken van radicale morele keuzes. En zonder dat komt er nooit vernieuwing. Radicale, morele keuzes.
En toen kwam Samuël, hoofdstuk 3. Samuël die eerst en vooral moest leren luisteren. De kunst van het horen, daar waar Jesaja over spreekt, horen zoals leerlingen doen. Nieuw horen naar wat God nú tot mij, tot ons te zeggen heeft. Daar begint de profetie en profetische belichting is een onmisbare hoeksteen om te komen tot Messiaanse tijden.
En de vorige keer hoofdstuk 4. In hoofdstuk 4 was toch eigenlijk wel het absolute dieptepunt. De Filistijnen overwinnen Israël. En ze oefenen een ontzettend -intussen wel aangekondigd, maar toch ontzettend- gericht uit over Eli, het huis van Eli, z'n priesterdienst, maar ook over het volk. Er vallen duizenden doden. Eli breekt z'n nek, en de vrouw van Pinehas blaast de laatste adem uit bij de geboorte van haar kind, en waarom? Omdat de ark van God is buitgemaakt. Dat zei ze, zo eindigt het hoofdstuk: "De heerlijkheid van de Here is verdwenen uit het land". En toen stierf ze. En de zaak van God lijkt verloren. De ark, de heerlijkheid van God, weg uit het land. En als dat zo is, wat moeten wij dan nog? Met zulke sombere gevoelens eindigt hoofdstuk 4. In de vorige dienst zei ik: in hoofdstuk 4 leren wij uit onze nederlagen.
En dan nu hoofdstuk 5. De ark is buitgemaakt. Ze wordt een speelbal in de hand van de Filistijnen. En daarbij overheerst het gevoel dat het toch gekomen is door Israëls onheilig gedrag. Israël heeft vuile handen. De onbesneden Filistijnen nemen de ark en brengen hem waar ze willen. Dat zit even in de taal aan het begin van het hoofdstuk. In de oude vertaling staat het er nog heel prima. Die heeft letterlijk het Hebreeuws vertaald. "En ze namen de ark en ze brachten" en dan staat er in vers 2 weer: "En ze namen en ze brachten". En die herhaling geeft aan: Ze deden er mee wat ze wilden, ze sleepten die ark, de bron van Gods zelfopenbaring, ze namen hem, zetten hem waar ze wilden, erger nog, er staat: "Ze zetten hem bij in hun eigen pantheon". Hij komt daar naast Dagon, hun afgod, te staan. En ik dacht, misschien is dat toch ook een parallel. Met hoe in deze eeuw talloos vele onbesneden twintigste-eeuwse denkers zich hebben aangematigd om het heil van het hart van God weg te verklaren. Ze hebben het in hun handen genomen en stukgedacht. Naast alle ideologieën gezet, die onze eeuw hebben beheerst. Lenin zei: "Het christelijk geloof is gewoon één van de vele ideologieën. Weg was de heerlijkheid en de eer en de heiligheid, en het ontzag en de majesteit en de ontferming van de zelfopenbaring van God. Te grabbel gegooid voor de heidenen. En dat mee door onze schuld.
Ze deden ermee wat ze wilden, zo begint hoofdstuk 5. De bijbel op één lijn met de 'sprookjes van Grimm', of 'het Heilige Boek van India', of 'Das Kapital' van Marx, of 'het boek van Mormon', en ga maar door. Dat hangt trouwens toch vandaag een beetje in de lucht. Iedereen heeft zo zijn eigen waarheid. Het hoort bij de Richterentijd, ze is postmodern. Niet alleen *doet* ieder wat goed is in eigen oog, maar ieder *gelooft* ook wat waar is in eigen oog.
Zo staat daar de ark van God naast Dagon, de vruchtbaarheidsgod in de tempel. Ook deze God zal op zijn wijze wel in dit heilige huis van de Filistijnen passen. Naast Dagon en Astarte en Baäl en Romfa en Moloch en noem maar op.
Maar dan komt in dit hoofdstuk 5 de grote verrassing. Het begint in vers 3: maar toen de Asdodieten de volgende morgen vroeg opstonden -zo van: staat ie er nog? Zoals kinderen na een Sinterklaasavond de volgende morgen gauw gaan kijken of al hun speelgoed er nog staat- dan ligt daar die tarwegod Dagon met zijn gezicht

voorovergeklapt voor de ark van de Here. En hier zet nu het nieuwe thema in, dat wat ik uniek vind in dit hoofdstuk 5 in het boek Samuël. Een nieuw hoofdstuk over het handelen van God in en rond Israël. Een klein voorproefje in miniatuur eigenlijk van wat straks daar in het groot gaat gebeuren waarvan we lazen bij Jesaja in het tweede hoofdstuk. De dag van de Heer tegen al wat hoog is.
Zo is het nieuwe thema van dit hoofdstuk de val van de afgoden, want daar gaat het om. De Heer zal opstaan tot de strijd. Zo zien we Hem hier in 1 Samuël 5. Ineens zijn we hier in 1 Samuël 5 in een heel andere wereld beland. Wat een verschil, dit hoofdstuk, met dat sombere hoofdstuk 4. Hoofdstuk 4 is somber en zwaar en het eindigt in de ellende eigenlijk en dan hier dit hoofdstuk, het heeft ondanks verschrikkelijke dingen toch iets in zich van humor en van ironie en van een zekere lichtvoetigheid. Zoiets van alsof God wil zeggen: "Ja, jullie denken nu wel dat mijn zaak verloren is, maar nu ben Ik aan de beurt", en dan ineens zien we hem in actie. Een totaal onverwachte wending. Er zit zoiets in van psalm 2: "Hij, die in de hemel zetelt, lacht." Ik moet ook altijd bij deze geschiedenis denken aan de torenbouw van Babel, Genesis 11, waar ook de mens tenslotte denkt dat ie God wel helemaal van zijn troon heeft gestoten. "Onze toren reikt nu tot in de hemel, nu zal niets van wat we denken voor ons onuitvoerbaar zijn". En dan daalt de Here neer, alsof Hij wil zeggen: "Nou, dat was een hele afstand voordat Ik bij jullie was". En de ironie komt daar in voor dat Hij hun spraak verwart, en Babel, de poort van God zeiden ze, dat maakte Hij 'babbel'. En de ironie dringt overal door, mensen raken verward in hun eigen taal en zijn met machteloosheid geslagen.
Zoiets zien we ook hier. Als de mannen van Asdod 's ochtends vroeg bewust hun nieuwe aanwinst nog eens gaan bewonderen, dan ligt daar die grote Dagon met z'n gezicht voorover op de grond voor de ark. En ze zetten hem geschokt weer overeind. Niets geleerd dus. En de volgende morgen overkomt hen nog iets ergers. Dan ligt Dagon daar met zijn hoofd en zijn arm van de romp gebroken, en dat hoofd en die arm liggen dat precies op de drempel. Spottend voegt de verteller eraan toe: "Nu weten jullie waarom de priesters van Dagon als vast gebruik niet op de drempel mogen stappen". Blijkbaar hing daar een bordje -tot in de huidige tijd, staat er- voor de tempel met: "Niet op de drempel stappen. Dat is onheilig gedrag". Nu weet u dat, zegt de Bijbel vol spot. Er zit ook iets in van: Moet u toch nagaan hoe vasthoudend mensen hun afgoden blijven vasthouden, hoe hardleers ze zijn. Ook als de onmacht van die afgod overduidelijk gebleken is, blijven mensen er nog mee dwepen. Ongelooflijk.
Dat leidt ons een stap verder naar de kern van dit hoofdstuk. En dat is die val van de afgoden. Als God zich opmaakt om te handelen is dat het eerste wat Hij doet bij de Filistijnen. De afgoden moeten van hun sokkel. En daar moet ik vanmiddag eens wat breder bij stil staan, hier in het midden van de uitleg. Wat is dat een afgod, wat was het toen, en wat is het vandaag? Nu, die Dagon, waarvan hier sprake is, is de korengod van de Filistijnen. Dat wil zeggen, hij zorgde ervoor, was als het ware een belichaming, een zichtbaar symbool, een beeld, van die vruchtbaarheidskracht die in de aarde het graan teweeg bracht, het koren deed groeien. Dagon was de hoofdgod van de Filistijnen, we lezen dat ook bij Simson. Simson in de tempel van Dagon, waar hij de pilaren deed breken. De Filistijnen aanbaden de kracht van de vruchtbaarheid. En dat was deze god, en ze hadden er ook nog meer goden voor, de menselijke vruchtbaarheid, de seksualiteit, Astarte. En er waren ook nog krijgsgoden en allemaal symbolen van machten en krachten, waarvan de mens diep afhankelijk is. Want daar gaat het om. Waar je je van afhankelijk weet, daar wil je invloed op uitoefenen, dat wil je in je greep krijgen. Dat is afgoderij. Eigenlijk is dat het geheim. Dus dat waarvan je ten diepste afhankelijk bent, daar wil je invloed op uitoefenen en dat wil je tenslotte in je greep krijgen. Daar zit weer dat superieure, dat ongebrokene in van de mens die niet afhankelijk wil wezen. Dat zie je tot vandaag toe. We willen de krachten en de machten waarvan we ten diepste als heel klein mensje ontzaglijk afhankelijk zijn, die willen wij beïnvloeden, die willen we in onze hand krijgen, zodat we tenslotte zelf niet meer afhankelijk zijn, maar oppermachtig. Dat kun je doen met alle krachten waarvan de mens afhankelijk is. Van de vruchtbaarheid, van de kracht van leven en dood, de krachten van de oorlog en de vrede. Zo wilden de Filistijnen eigenlijk zelf koning zijn en zelf die machten beïnvloeden.
't Klinkt heel modern. Ten diepste is het *niet afhankelijk* willen zijn, niet de ware afhankelijkheid kennen, van de Schepper van hemel en aarde. En je lot in eigen hand willen nemen. En geen macht over je leven willen toelaten. Alles zelf in de greep willen krijgen. Dat zijn allemaal termen die je zo kunt toepassen op onze tijd. Maar de prijs die je ervoor betaalt is enorm. Want je moet constant blijven beheersen. Je moet constant blijven geven aan die goden, je moet constant blijven offeren aan die goden. Een afgod begint eigenlijk altijd met je te fascineren en je aan te trekken: "Ik bied je fantastisch veel", zegt Dagon. Tarwe, zoals vandaag onze nationale 'plan-economie', dat is ook zoiets, die kan het zo makkelijk worden. Ik bied je tarwe, welvaart. "Ik bied je ontzaglijk veel", zegt Astarte. Seksueel genot. Nou, vandaag kun je dat in overvloed krijgen op de kabeltelevisie enzovoort. "Ik bied je ontzaglijk veel", zegt de krijgsgod, toen Romfa. Zulke (af)goddelijke macht kennen we vandaag ook. "Ik bied je ontzaglijk veel", zegt de atoombewapening met z'n atoomraketten: overwinning over je vijanden. En zo kun je maar doorgaan. "Maar", zeggen ze, "als u maar offert". En de mens zegt: "Dat doe ik, want op die manier krijg ik welvaart, en krijg ik genot en krijg ik de overwinning en krijg ik de dingen in mijn greep, oefen ik er invloed op uit." Maar intussen worden we zelf ingesponnen door diezelfde macht van de afgoden.

De Bijbel leert vanmiddag: Het eerste wat God doet als Hij optreedt, dat is die afgoden beschaamt maken. Eerst moet eigenlijk die afgoderij eruit, verbroken worden voordat de ware God kan worden erkend. En zo brengt God eerbied teweeg onder de mensen. En de manier waarop Hij dat doet, hier in de tweede helft van dit hoofdstuk, het doet zeer als je dit leest en het is hard. Waar ook die ark naar toe gebracht wordt, Asdod, Gad, en dan Ekron, waar ze hem ook naar toe sleepten, daar sloeg de Here hen met builen, zo lezen we. Eigenlijk staat er: aambeien. Dat hebben ze maar zo niet vertaald, maar het benaderd het nog eens even heel veel erger, die schaamte die erin zit. In psalm 78 lezen we de echo tot diep in Israëls geschiedenis. In vers 66 gaat het over deze geschiedenis, we zongen er ook van, en dan staat er: "Zijn tegenstanders sloeg Hij van achteren." Een altoos durende smaad deed Hij hen aan. En ook daarin zit weer iets van de ironie, God maakt ze beschaamd. Overal waar de ark kwam, van Asdod tot Ekron, overal trof de hand van de Here de stad met zeer grote verwarring en gezwellen braken uit van achteren en de mensen stierven, groot en klein. En ze jammerden en ze klaagden in dodelijke verwarring.
Waar ik dan steeds aan moet denken als ik zo'n geschiedenis lees als 1 Samuël 5 hier en dan achteraf terugblik, dat is toch die bedoeling. Wat is nu de bedoeling van God geweest? Wat wilde Hij daar nu mee? Wilde Hij mensen kwellen? Kan zoiets ooit de bedoeling van God geweest zijn? Ik geloof er niets van. Nee, wat God bedoelt als zijn gericht over de mensen komt, dat is dat Hij hen van hun troon wil stoten. Dat Hij hen wil brengen tot verootmoediging. Ik denk hier nu even aan de grote stad Ninevé, even heidens als de Filistijnen. Met een koning, net als hier. Maar toen God hen sloeg, toen scheurde de koning van Ninevé zijn kleed en hij verootmoedigde zich. En God wendde de rampspoed af! En ik denk aan een andere koning, ook een heidense koning, Nebukadnezar, toen God hem sloeg en hem vernederde, toen, staat er in de Bijbel, heeft hij zich verootmoedigd en in zijn nood geroepen tot God, en God heeft zijn lot gewend. Je ziet in de Bijbel ook voorbeelden waar Gods bedoeling er ook echt helemaal uitkomt. Dat staat op de achtergrond, ook hier in 1 Samuël 5 en ook, denk ik, op alle plaatsen waar God komt met zijn gericht. Daar is het nooit het gericht van iemand die lust heeft in vernietiging. "Ik heb geen luist aan de dood van de zondaar", zegt de Here, "maar daarin dat hij leeft!" Ik zie het als een operatiemes van de grote Chirurg, die zegt: "Dit mes moet erin, wil er überhaupt iets van terecht komen." Nu, daarvoor heeft Hij hier dan ook een ingrijpende en smadelijke operatie gedaan. Het was onafwendbaar. De afgoden moesten vallen. De mensen hadden zich moeten verootmoedigen. Daar is de Here hier mee bezig in 1 Samuël 5. Door zich 'resteloos' eigenlijk uit te leveren aan de Filistijnen. Dat vind ik ook iets heel wonderlijks in dit hele hoofdstuk. Als mensen denken: Nu is de zaak van God verloren, uitgeleverd aan de heidenen, in de handen gekomen van onbesneden Filistijnen, dan lijkt het of God diep ademhaalt en dan pas handelt in een verheven stijl en met een onmiskenbare kracht. Het deed me denken aan wat later de kern is van de heilsgeschiedenis, dat de ark van de genade, want die ark is toch eigenlijk een afbeelding van Jezus, dat als de ark van de genade daar aan de Filistijnen wordt uitgeleverd en ten slotte aan een kruis wordt geslagen, en we allemaal denken, dat dachten de discipelen ook: nu is alles verloren.
En straks, als de dag van de Here aanbreekt, nu grijp ik even terug op Jesaja 2, ik denk dat er dan weer zoiets zal gebeuren. Op het moment waarop alles verloren lijkt, en in Openbaringen lezen we : Zelfs de laatste twee getuigen zullen daar op de straten van het heidense Babylon gedood zijn, dan zal de Heer verschijnen op een dag tegen al wat hoog is, en dan worden al onze afgoden bespottelijk gemaakt. En de mensen zullen ze voor de ratten en de vleermuizen werpen, zegt Jesaja. En da zal de Here alleen Koning zijn in de luister van zijn majesteit, en dan zal alle knie voor hem buigen. Dat is het waar deze geschiedenis toch als het ware een voorafschaduwing van is.
Zo zagen we 1 Samuël 5 tegen deze achtergrond van heel de Schrift.
Nu tot slot. Wat horen wij nu. Want we hebben het doorgelezen en doordacht, andere gedeelten van de Bijbel erbij gehaald, maar dan komt dat wat Samuël ons leerde: Heer wat heeft U mij nou te zeggen? Wat horen wij nu uit dit hoofdstuk voor mij, voor ons vandaag, persoonlijk?
Ik hoor daarin zelf twee dingen. Eén scherp bericht, en eigenlijk toch ook iets heel vertroostends in dit hoofdstuk. Over die twee tot slot nog een kort woord.
Zoals ik al zei, het eerste in dit hoofdstuk is de ironie van God over onze afgoden. De onbesneden Filistijn zit ten slotte in het hart van ieder van ons. Geen mens heeft zozeer de machten in de greep willen krijgen als de westerse mens met z'n rede en techniek en ten slotte zet hij zichzelf in het middelpunt, in plaats van de ware afhankelijkheid steeds kennen, willen wij manipuleren en beheersen, ten slotte alles beheersen. Dat is afgoderij en ook wij allen hebben die Filistijn in het hart dat we dingen in ons hart een plaats geven die eigenlijk alleen aan God toekomt. De persoonlijke boodschap van dit hoofdstuk dat is: Kijk je leven er op na. Kijk je eigen leven er op na en gooi die afgoden eruit voor het te laat is. Voor de Heer zelf komt, en dat lezen we hier in Samuël 5, met schrik en pijn en vernedering. En daarom is de doorlopende boodschap van de Bijbel: Verneder je op tijd voor de Here, dan hoeft Hij dit niet naar u toe uit te voeren, en wie zich op tijd vernedert, die zal Hij verhogen. Dat is de ene kant van dit hoofdstuk.
Het tweede wat ik leer uit 1 Samuël 5, is eigenlijk wat ik zei voor mij, en ik denk voor u en voor ons allen iets eindeloos vertroostends, want het lijkt wel of God hier pas goed los komt! Zolang Israël hem niet langer vermoeit. Hij gaat zijn hoge gang alleen. Als de vrouw van Pinehas denkt: Ja, nu is de eer geweken uit het land, en wat moet

er nu nog van Gods eer en heerlijkheid terechtkomen? In mijn gezin, in mijn volk, in mijn gemeente, waar ook. Is God niet geweken uit ons midden? Dan zegt 1 Samuël 5: "De herder van Israël sluimert noch slaapt. Dan ontwaakt Hij", zegt psalm 78. Wees niet bang. Uiteindelijk heeft God ons niet nodig om tot zijn eer te komen. Wanneer Hij moederziel alleen is, dan komt Hij pas goed los! Dat lees ik in dit hoofdstuk. Dat blijkt steeds weer in de heilsgeschiedenis. Dan gaat Hij aan het werk, dan slaat Hij afgod, demon en duivel terneer, en dan ontsteekt Hij zijn Licht, het opstandingslicht, dat daar doorbreekt in het midden van de geschiedenis, op zo'n soort moment, toen iedereen dacht: Nu is het afgelopen. Toen kwam daar opstandingslicht, en het ging naar Samaria, en naar Damascus, naar de Filistijnen, de heidenen allemaal daaromheen, ze werden bereikt door dat licht. Dat vind ik het vertroostende van dit hoofdstuk. De Heer zelf zal het doen. Wij mogen soms eventjes met Hem oplopen, en op onze beste momenten eens even met Hem meewerken, maar uiteindelijk is Hij het zelf die het doet. Daar mogen we ook aan denken als u, als ik, als we soms denken: Het lijkt alsof er niets meer van terecht komt. Dan zegt de Here in 1 Samuël 5 tot ons: Laat het maar aan mij over: Ik zal het doen. En daarop zegt hoop ik, weet ik, heel de gemeente: Amen.

Verkondiging van zondag 30 oktober 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 6 en 7
Tekst: 1 Samuël 6: 18, 1 Samuël 7: 6

Liederen:

- Lied 235
- Psalm 63: 1, 2
- Lied 62
- Lied 484
- Lied 214: 1, 2, 3
- Psalm 62: 5
- Lied 465: 3

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Morgen, 31 oktober, is het hervormingsdag, en daarom hebben we ons deze zondag daar ook wat op gericht. "Een vaste burcht is onze God" heeft weer geklonken en we denken terug aan 31 oktober 1517, toen Luther daar de 95 stellingen sloeg op de vleugeldeuren van de slotkapel in Wittenberg. Begin van vernieuwing, vernieuwing van de kerk. Reformatie. En dat is eigenlijk dit, dat het evangelie van de genade wordt herontdekt. En dat verbind ik nu met deze geschiedenis. Je zou kunnen zeggen: De ark van God keert terug. Want de ark, dat is toch het beeld van de genade van God, de verzoendeksel daarboven, zo wil Hij wonen onder Israël. En die ark was weggeweest en keert nu weer terug onder Israël. Een beeld, vind ik, van wat men in die tijd beleeft heeft als de vernieuwing van de kerk: Opnieuw komt God tot de gemeente door zijn evangelie, door zijn woord, het woord van zijn genade, en spreekt van verzoening. Daardoor zijn de gereformeerde kerken sterk 'woordkerken' geworden. In het hoofdstuk wat we hier nu lazen, uit Samuël, daar blijkt dat het antwoord toch wel heel belangrijk is. En daar concentreren we ons op voor het komende kwartier, om dat te begrijpen wat nu het antwoord is wat dan van de gemeente gevraagd wordt. De ark keert terug. Je zou kunnen zeggen: God doet een zet, en nu verwacht Hij van Israël een tegenzet. Hoe zal het volk op die terugkeer reageren? Nu, dat brengt ons direct, zoals ik al zei, bij het meest gevoelige punt uit dit hoofdstuk. Daar ineens zo'n slachtpartij. Het staat er ook letterlijk in die bewoordingen. Als we eerlijk zijn dan begrijpen wij het niet. Je zou er eerst wat treurig van worden, want die inwoners van Beth-Semes, die de ark ontvingen, waren aanvankelijk ontzaglijk blij (vers 13). Die wagen kwam daar binnen in dat priesterdorp Beth-Semes, dus men was gewend met de ark om te gaan, en dan strandt die ark daar op het landgoed van een zekere meneer Jozua, en de filistijnse stadsvorsten zien dat van een afstand gebeuren, en alle mensen in de velden, ze zijn daar aan het graanoogsten, komen naar die ark toe, 't is mei-juni, en begrijpen direct wat het is en ze zijn enthousiast. Ze hakken die kar aan stukken en flinters, steken hem in de brand en offeren daarop de twee koeien die de kar trokken en, staat er, nog vele andere brandoffers. Ze hebben daar de hele dag feest gevierd. We kunnen ons dat moeilijk meer voorstellen, maar je moet je even indenken dat de ark voor de Israëlieten toch was: De aanwezigheid van God.
Ik denk dat ze in die tussenliggende tijd, toen de ark weg was, dat gevoel hebben gehad wat we uitdrukten bij het eerste lied wat we vanmorgen zongen: verweesd achterblijven. Dat gevoel hebben ze gehad. Bidden tot een lege plek. Denken: God heeft ons vergeten. En dan komt daar ineens die ark terug, en ze zijn blij en ze steken offers aan

en ze vieren feest.
En dan ineens komt daar die plotseling klap. Ineens, als die mannen daar bezig zijn, staat er in vers 19, richtte de Here een slachting aan onder hen. Het staat er letterlijk zo: de Here richtte een slachting aan. Het staat in het hebreeuws wat moeilijk. Er staat dan bij: 50 op de 1000, en dan snap je het ook niet helemaal meer. Er staat letterlijk in het hebreeuws: vijftigduizend. Er staat eerst: Hij richtte een slachting aan onder 70 zielen, dan vijftigduizend, niemand die precies weet wat dat betekent. Dus ik laat die vijftigduizend maar helemaal weg, 't waarschijnlijkste is dat het er later aan is toegevoegd. Maar in ieder geval, laten we het even op zijn minimaalst nemen, 70 man. Zeventig man uit dat dorp, worden, ik weet niet hoe, het staat er niet bij, plotseling door de dood getroffen. En ja, je blijft daar zelf ook verbijsterd bij zitten. Daar zijn mensen die goed reageren op de terugkeer van de ark, denken we, blij een respons te zien, denk je dan, en dan ineens daar die slag. Wat moeten we daarmee? Ineens kon ik me vereenzelvigen met dat wat opstandige lied 484, daarom heb ik dat ook laten zingen, waar dan ook iemand aan het woord is waarbij je het gevoel hebt dat hij spontaan voor God heeft gekozen. Je gaat met Hem in zee, en dan ineens die terugslag, dat verbijsterende van ineens merken dat God niet antwoordt, integendeel, dat Hij antwoordt met je tegen te komen. De zeventig mannen in Beth-Semes sneuvelen daar midden in dat feest. en we vragen ons af: Wat moet ik daarmee. O bittere schrik, staat er, blinde schrik, in lied 434. Als ze dit merken roepen ze het buurdorp te hulp, Kirjath-Jearim, en ze zeggen: "Kom die ark alsjeblieft ophalen, parkeer hem maar ergens achteraf". Zo eindigt eigenlijk dit hoofdstuk, dit gedeelte. Deze reactie, en de gevoelens die daarbij horen, toen ik dat doorvoelde dacht ik: Toch wel wonderlijk, dat dit tegelijkertijd precies de kern is van wat wij mensen vandaag aan God opdoen. Een schok, een teleurstelling, vervreemding, verbittering, onbegrip. En heus niet omdat wij naar ons gevoel ons ongelovig hebben opgesteld, integendeel, we hebben het echt geprobeerd, we hebben gegeven wat we konden, maar toen, *o blinde schrik, ontvreemdt ge mij dan ding voor ding al het oude en vertrouwde?*, zegt lied 484. *Ge maakt me steeds meer vreemdeling en ik zie voor me kruis na kruis. En vraag me af ben ik nog Uw beminde?* Wie zichzelf herkent in dit lied, en die denkt: Ja, precies, daar zit ik, die wil ik het verdere verhaal van de terugkeer van de ark vertellen.
want als je dat dan verder bestudeert, dan ga iets heel bijzonders ontdekken. In de eerste plaats, de tekst vers 18. Let eens even op dat diepe vermoeden dat toch die Beth-Semieten daar uitdrukken, als dit dan gebeurt en God hen verbijstert. Je denkt, als je leest wat daar staat: Waren ze daar nu maar verder op doorgegaan! Dat raakt de kern. Ze zeggen: "Maar wie kan bestaan voor het aangezicht van de Here, van deze heilige God?"
Drie dingen wil ik daar over zeggen.
Als eerste denk ik dat heiligheid hier betekent: God is de *gans andere.* Misschien dat sommige van de kinderen wel eens luisteren naar het voorlezen van de vertellingen van Nanya, van de schrijver C. S. Lewis. In die kinderboeken van deze schrijver wordt de Here vaak aangeduid met een leeuw, Aslan, die zo nu en dan uit een ver land verschijnt. Maar, zegt dan de verteller, pas op, het is wel een leeuw, en hij is niet tam. En dat was het eerste wat ik bedacht. Eigenlijk willen wij altijd een God die bij ons past, die op onze maat is gesneden. Die precies doet wat we van hem mogen verwachten. Een getemde leeuw. Ik denk dat zoiets de inwoners van Beth-Semes plotseling hebben begrepen. Dat God de gans andere is. En dat ze toch ondanks hun blijdschap iets heel wezenlijks misten. wat was dat? We lezen in een kort zinnetje: Omdat ze in de ark hadden gekeken. Dat heeft u misschien op de lagere school nog gehoord: ze keken in de ark en daar hadden ze niet aan mogen zitten, denk maar aan later de priester Uzzia. Maar dat staat er in het hebreeuws niet, dus ook hier kom ik klem te zitten. Er staat in het hebreeuws niet: Omdat ze in de ark hadden *ge*keken, er staat meer, wat u vindt in de normale nieuwe vertaling: dat ze de ark hadden *be*keken. Dat staat er wel bij, dat ze de ark hadden *bekeken.* Daar proef ik toch zoiets in van: niet die houding die God nog zoekt. Iets van de toeschouwershouding, van we kijken er *naar*, en we *be*kijken het, we houden hem daarmee toch ook wel als de anderen buiten ons. Daar hebben ze ineens iets van geproefd, toen daar dit grote ongeluk hen trof. Iets van psalm 77, waar staat: O God, in heiligheid is Uw weg.
Toch kwam ik hier niet helemaal mee uit, en ik ging verder lezen, vandaar dat ik hoofdstuk 7 erbij moest nemen om hier uit te komen.
Want het tweede dat hier bij aansluit is dan toch eigenlijk de uitleg van de profeet Samuël een paar verzen verderop. We gaan verder met het verhaal. Als dan die ark daar is geparkeerd, zo noem ik het maar, in Kirjath-Jearim dan blijft het volk jarenlang de Here achtervolgen met hun klachten, staat er. Dus ze blijven maar roepen tot God, want ze zitten onder dat juk van de Filistijnen. En dan, dan komt de profeet Samuël. Die gaat het ze uitleggen en zegt: Ja, maar moet je luisteren! In vers 3: "Toen zei Samuël tot het gehele huis van Israël , als jullie je met heel je hart tot God bekeren, dan zal Hij je redden van die onheilige machten." En ineens krijgt hier het verhaal een verdieping. Blijkbaar zitten wij mensen ontzaglijk ingewikkeld in elkaar en kunnen met de ene kant van onze ziel toch wel erg blij zijn met God, maar houden toch aan de andere kant kamers dicht voor hem. Houden we onze handen gevuld met dingen die we eigenlijk los moeten laten. En daar gaat Samuël dan op door. Hij zegt tegen het volk Israël: "Je moest die Baäls en die Astartes er eens uitgooien! Dien hem met *heel* je hart."
En ineens begin ik wat meer van God te begrijpen. Hoe moet Hij zich voelen, als een volk hem ontvangt met

brandoffers en naloopt met smeekbeden, maar intussen toch daar die handen gevuld houdt en die kamers op slot, met dingen die niet bij God passen, die hun liefde verdeeld houden. En zoiets kan er bij God niet in. Daar kan Hij niet mee leven, dat hoort bij zijn heiligheid, dat hoort *ook* bij zijn heiligheid, Hij is de Ander, maar Hij is ook heilig daarin, en hier komt nu heel erg mooi naar voren daarom wilde ik dat er uitdrukkelijk bij betrekken, dat Hij heilig is in *zijn liefde*.
Het is zoiets als wanneer een jongen verliefd is op een meisje, dan kan hij het niet uitstaan dat zij met een ander zou uitgaan. Of als een vrouw getrouwd is met een man, en ze houdt van hem, dan zal ze toch eigenlijk in haar hart nooit kunnen nemen dat die man er een andere vriendin op na houdt met wie hij dan ook een huwelijksrelatie heeft, dat lukt niet. En dat proef ik hier in het begin van hoofdstuk 7, God die zegt: "Het bij mij wel of alles, of niks". En dat heeft Hij gemist in de manier waarop Hij ontvangen is. En als de profeet Samuël dat met veel klem zegt, dan gaat Israël door de knieën. Ik vind dat een schitterend hoofdstuk, dat hoofdstuk 7, we komen daar volgende week zondag ook op terug.
Dat leidt me namelijk tot het derde punt in die terugkeer van Israël tot de Here. Want dat is het eigenlijk wat hier in feite geschetst wordt: God keert terug tot ons, maar Hij wil dat wij ook tot hem terugkeren. De terugkeer van de verloren ark moet weer beantwoord worden door de terugkeer van Israël. Pas dan is eigenlijk die terugkeer van de ark compleet. En die terugkeer vindt dan plaats in Mizpa, vers 6. Heel Israël komt bijeen in Mizpa, Samuël onderwijst, hij doet voorbede, en Israël, het doet iets wat het sindsdien door de eeuwen heen op het netvlies heeft gehouden. Daar loopt het volk langs de stadsbron van Mizpa, en ze putten allemaal, klein en groot, met een vat wat water en als ze verder lopen dan plengen ze dat op de grond. En Israël plengt daar water, de hele dag, voor het aangezicht van God. Ik vind dat het mooiste beeld van wat die terugkeer tot de Here eigenlijk is. Ze vasten en bidden, en biddend plengen ze daar water uit de bron van Mizpa. Zo, zeggen ze, is onze ziel uitgegoten voor U.
Daar zitten voor mijn besef een aantal punten in.
In de eerste plaats: dat plengen van dat water is voor mij een beeld van totale openheid. Wie zijn ziel uitstort als water op de grond, zoals Hanna deed, als we even teruggrijpen, die kropt de dingen niet langer op, maar die laat het uit zich lopen. Dat is toch eigenlijk het beeld van dat water: je laat het uit je lopen. Dan stroomt verdriet er uit en agressie en wrok en bitterheid, dat moet er allemaal uitlopen wil er echt weer een ontmoeting komen met God.
Maar het tweede wat opvalt is dat dan ook de afgoden ineens losgelaten worden! Die stromen mee! Die afgoden die Hofni en Pinehas, ook uit de vorige hoofdstukken, vasthielden. Ineens kom ik totaal open voor God te staan, en pas dan ben ik bereid toe te geven wat ik allemaal voor hem achterhield. Al die dingen die Hij niet kan uitstaan. Eigendunk, of m'n onmisbare ambities, of mijn projecties van hoe God wel moet wezen, anders hoef ik hem niet. Mijn onopgeefbare stijl van leven, met z'n domme verslaving in z'n stress. En zo heeft iedereen zijn punten die hij los moet laten en erkennen dat hij niet openstaat voor God. Dat is het tweede.
En dan, als die dag daar in Mizpa water wordt geplengd, ja dan wordt het volk pas goed ontvankelijk voor wie God eigenlijk is en voor wat Hij te zeggen heeft. Wat Samuël moest leren in hoofdstuk 4.
Ik zie dit als een hoogtepunt in het boek Samuël. Daar komt eigenlijk alles wat we geleerd hebben in de vorige hoofdstukken weer terug. We zullen daar volgende week op doorgaan.
We zien: Zeker, God komt tot ons! Hij blijft z'n volk bezoeken. Maar we hebben hem nooit als een stuk bezit. We hebben hem nooit als een tamme leeuw. Hij doet met ons, Hij gaat ons in en uit. Zo eindigt het Liedboek. En altijd keert Hij weer tot ons weer. Maar wat doen wij, de kerken van de Reformatie hebben een Mizpa nodig, een moment van totale openheid voor de Here. Waar eindelijk nu eens alles uitkomt wat er inzit. Een Mizpa van afwassing, een Mizpa als een daad van openheid, een Mizpa van ontvankelijkheid. Echt letten op wie God is. En ik denk dat er niets is wat de Heer zo diep beroerd als dat. Als we zo water zouden plengen voor het aangezicht van God, dan bespeurt Hij echte liefde. Mizpa is het einde van alle zelfbeklag. Mizpa is het einde van alle zelfverwijt, van alle zelfprojectie, of alle zelfverwerkelijking. Nee, het is gewoon een daad van eerlijke, totale en radicale openheid voor God. Zuiverheid, toewijding. Op dat moment laat God zich kennen, want als dan de Filistijnen terugkomen, ik moet dat einde er toch zeker bij betrekken, ze komen opzetten, ze voelen zich bedreigd dat daar zo'n landdag was in Mizpa van de Israël, en ze pakken hun wapen en ze gaan er weer tegenin, dan bidt Samuël tot de Here, en hij offert een melklam in zijn geheel. Toch even nog die heenwijzing, dat ook in die toewijzing we ook nog het van die Ander moeten hebben. en dan offert hij dat melklam in zijn geheel, en dan doet God het donderen en bliksemen boven de Filistijnen, zodat ze in totale verwarring afdruipen. En Israël behaalt de overwinning.
Dat is nu het laatste blijk van de terugkeer van de ark. Dat er weer overwinningen worden behaald, daar mondt het in uit! Dat heeft me ook getroffen. Overwinningsleven, dat hebben we nodig. en waar dat zichtbaar wordt, ja, daar is de ark geland. En daar is de Here zelf terug, en daar wordt de kracht van zijn opstanding zichtbaar. Daar zwaait Hij, zoals we straks zullen zingen, de overwinningsvaan. Maar de boodschap van Mizpa dat is dit: Voor een echte terugkeer van de verloren Vader, van de verloren ark, hoe je het ook zeggen wilt, daarvoor zijn er twee nodig. En dat is het wat Mizpa ons leert. Ook de verloren zoon moest terugkeren. En wat we zagen in dit hoofdstuk dat is dit dat die verloren zoon liever die God ergens parkeert, dan dat hij zich bekeert. En daar ligt de kern.

Ik vat het nog één keer samen in drie korte woorden.
Het eerste wat ik leer van Mizpa is: Mizpa bestrijdt ons oerwantrouwen tegen God. O blinde schrik, het overviel mij ook toen ik het las. En dat oerwantrouwen borrelt weer overeind. Maar inderdaad, het is *blinde* schrik. Dat overviel ons in dit hoofdstuk. We dachten toch weer even dat God niet echt een Vader is. Maar een loeroog, een noodlot, een wurggreep. O, *blinde* schrik.
Want het tweede dat Mizpa leert is dat God de Here juist precies omgekeerd is. Hij is maar op één ding uit, Hij is een 'lover', zouden we vandaag zeggen. Hij is maar op één ding uit, het is bij hem alles of niets: *Dien mij met uw gehele hart.* Ja, daarvoor heeft Hij dan inderdaad 70 mannen in Mizpa, ja, we moeten toch zoiets zeggen als: een paar jaartjes eerder naar huis gehaald, laten we het maar wat relativeren. Ik denk, we zullen ze tegenkomen straks, hoop ik, in het Koninkrijk van God. Ze moesten dienen voor dat ene doel en dat is: het hart van Israël terugwinnen. Ze moesten dienen voor dat ene doel dat God hen, het hele volk weer wilde terugdringen tot de dienst aan hem. Dat is het tweede dat Mizpa mij leert.
Het derde wat Mizpa leert is dat we nog heel wat mogen verwachten! Als wij naast 'woordkerk' ook 'antwoordkerk' worden, dan keert dat overwinningsleven terug. En dat zien we nu reuzegroot voor ons in Jezus zelf. Want daar is het in één leven ons allemaal eigenlijk voorgeleefd. Toen Hij als het unieke melklam van God zich plengde en uitgoot als water in die drie uren diepe duisternis op Golgotha, en Getsemané daarvoor. Toen keerden met hem wij allen terug tot God de Vader. Wat een kracht kwam er toen vrij! Het voorhangsel scheurde van boven naar beneden, inderdaad, bliksem daalde neer op de wachters en het graf brak open en er kwam opstandingsleven openbaar, en de vijand van God werd verslagen. Dat mogen wij overal verwachten waar wij in Jezus, en in de kracht van zijn opstanding en ook in de gemeenschap van zijn lijden erop uit trekken. Dan komt er weer overwinningsleven. De overwinning van God op het rijk van de boze.
En waar het ons om moet gaan, ook deze dag, vlak voor 31 oktober, dat is om de doorwerking van de reformatie. Zeker, Jezus heeft het eens, en daar, en toen voor ons gedaan, maar dat betekent natuurlijk niet dat het niet ook in ons moet gebeuren. En dat is Mizpa. En als Mizpa komt dan breekt de messiaanse tijd door, dat gaat vanaf hoofdstuk 8 beginnen, en dat komt omdat de bruid dan klaar is. Klaar voor ontvangst van de bruidegom.
En op hem zingen we nu samen dat Lied 214. Amen.

**Verkondiging van zondag 6 november 1994 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Schriftlezing: O.T.: 1 Samuël 7: 10 - 17, N.T.: Mattheüs 6: 25 - 34

Tekst: 1 Samuël 7: 12

Liederen:

- Lied 488b
- Psalm 65 : 1, 5, 6
- Lied 350
- Psalm 145: 1, 2, 3
- Lied 127 : 1, 4, 5, 8
- Lied 44 :
- Lied 456 : 3

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Vandaag hebben we een 'gedenkuur', want dat is een dankstond eigenlijk. Het is een gedenkuur waarop we even stil staan in de tijd en daarbij natuurlijk terugkijken en vooruitblikken. Want echt danken is altijd *ge*denken. En dat gedenken is eigenlijk iets wat helemaal niet past in de sfeer van deze tijd. Ik las pas geleden een definitie van de westerse mens, en die filosoof zei: de westerse mens is een wezen zonder verleden, zonder toekomst, op ieder moment opnieuw geboren. En dat op ieder moment opnieuw geboren, dat geeft mij zo'n gevoel van "leven op de punt van de tijd". Alsof ieder moment weer opnieuw een punt is, we leven *hier en nu* op de punt van de tijd, maar het idee dat die punten samen een lijn vormen, en dat ze in wijder verband staan, dat is weggevallen. Ik moet altijd denken aan een heel bekende roman die al weer twintig jaar oud is, maar die wij, ik toen lazen, met heel veel instemming, en dat is van een engelsman, Aldous Huxley, en dat gaat over schipbreuk op een onbewoond eiland. Pala-island, en de hoofdpersoon van dat spoelt daar aan, ergens in de Indische Oceaan, en komt daar dat eiland op. Het is totaal verlaten, er staat ergens een hutje en hij verkent het wat, en als hij dat waggele hutje, waar blijkbaar toch mensen geweest zijn, aan dat krakende deurtje opendoet, dan ineens hoort hij, en hij schrikt zich halfdood:

"Here and now, boys!" Dat hoort hij, maar er is niemand. Hij denkt: Waar komt dat nu weer vandaan? Dan blijkt het een papagaai geweest te zijn, die iemand daar heeft achtergelaten, en die de vorige eigenaar dit ene geleerd heeft: "Hier en nu, mensen!" Here and now, boys! En dat is het enige wat hij de hele dag uitriep: 'Here and now!'
En dat weerspiegelde toch wel de sfeer van de zestiger jaren, we leven niet in het verleden: de kerk is ook geen museum, we leven ook niet in de toekomst: we zijn geen Jehova-getuigen, maar we leven hier en nu. Op weer dat punt van de tijd. Maar waar we toen positief tegenover stonden, dat heeft zich intussen als een besmettelijke ziekte uitgebreid. Want de moderne mens is daardoor *a-historisch* geworden, zeggen wij. Het is de diepste achtergrond van de house-cultuur. Leven in de roes van het moment. We zijn een geslacht geworden dat zijn eigen geschiedenis niet kent.
En het is waar. Als we aan die eerste geschiedenis terugdenken, dan botsten we op tegen twee wereldoorlogen. Daar houden we ons dus maar weg van. Maar als het gaat om de toekomst, dan handelen we ook liever als en struisvogel. En het is war, als je in toekomst denkt denk je: Hoe moet het gaan met mijn baan, of dan zijn we dieper dan vroeger ervan doordrongen dat de wereldvoorraden van olie en energie eindig zijn en in de niet te verre toekomst uitgeput raken. En we denken aan het milieu dat zich tegen ons zal keren. en we zien wereldpolitici die wel koorddansers lijken om nog enigszins de zaken in de hand te houden, en we willen ook met de toekomst niks te maken hebben. Pluk de dag. Niet getreurd, wie dan leeft, wie dan zorgt. Dat noem ik allemaal leven op de punt van de tijd. En die houding is een besmettelijke ziekte. Die moet ook radicaal veranderen wil onze wereld toekomst krijgen. En dat is de boodschap van het Woord van God voor deze morgen.
We leren dat vanmorgen bij de opgerichte steen van Samuël. Een steen, opgericht om te gedenken. We leren *terugzien*, maar dan wel met het oog op wat God ons gegeven heeft. En dan leren we in het heden *rondom ons te zien*, het tweede punt, en in de derde plaats, de *toekomst met vertrouwen tegemoet te gaan*.
Dus dat leren we van deze opgerichte steen van Samuël. Eigenlijk heel bijzonder dat Samuël dat deed. Moet je daar in een heftige strijd zijn gewikkeld, het hoogtepunt net achter je hebben zoals in Mizpa, en dan daar een wondere overwinning boeken. Wat doen wij? Wij razen voort van moment tot moment. Wij zouden gedacht hebben: Nu verder, en dan nog dit en daarna dat. Maar nee, Samuël na die overwinning daar bij Mizpa maakt een pas op de plaats en daar midden op die vlakte waar zonet de Filistijnen waren verslagen, richt hij een enorme steen op. Hij roept het volk daar om samen en die steen noemt hij dan Eben-Haëzer, steen der hulpe, en hij zegt daarbij: "Die steen staat hier, en op dit moment wordt hij opgericht, dat betekent dat tot nu toe God ons geholpen heeft." Daar moeten we even bij stilstaan, dat moeten we na laten klinken. Na de bekering in Mizpa nu overwinning bij Eben-Haëzer. Dat is een ijzeren wet in het Koninkrijk van God. Wie zich met heel het hart tot God bekeert, die gaat ook iets van dat overwinningsleven boeken, bemerken. En dat blijkt, want als we dan zo het slot lezen van de beschrijving van de tijd van Samuël, want in 1 Samuël 8 dan komt de koning eraan. Met allemaal vraagtekens omgeven, maar hier in 1 Samuël 7 eindigt toch deze periode die dan eindigt met een beschrijving van Israël, dat nu een periode van rust en welvaart tegemoet gaat. Na Mizpa is er shalom. Dat straalt het slot van dit hoofdstuk uit. De Filistijnen worden teruggedrongen. Altijd moet je bij die Filistijnen hier denken aan die onbesneden filistijnse geest, ze staan toch ook ergens model voor de vijanden van God. Je moet niet al te gauw denken aan mensen van vlees en bloed, maar je moet dat erbij in de achtergrond zien. Die filistijnse geest wordt teruggedrongen, Samuël leidt het volk tot vrede met de omringende volkeren, de Amorieten. En hij trekt daar rond van jaar tot jaar. Moet u eens even opletten hoe aardig dat beschreven wordt, van Bethel naar Gilgal naar Mizpa. Drie plaatsen met gedenkstenen. De eerste gedenksteen werd opgericht in Bethel, en de naam die werd gegeven door Jacob, Genesis 28, en toen trok hij naar Gilgal, dat waren ook gedenkstenen. Twaalf stenen daar nog half in de Jordaan, toen Jozua Israël binnenleidde. In het boek jozua hoofdstuk 4 kunt u dat lezen. En dan Mizpa. En daar had hij net bij Eben-Haëzer ook een gedenksteen opgericht. Van gedenksteen naar gedenksteen trekt hij rond, en richtte op iedere plaats Israël , staat er. En ten slotte bouwde hij zelf een altaar , een lofprijzing voor God. Blijkbaar had Samuël dat bouwen van die steen zelf ook geleerd. Van Jacob, van Jozua. Bethel, Gilgal. En er zit ook zoiets als een voortgang in die stenen, vind ik. Bij Bethel dat is iets overweldigends, dat daar Jacob ligt in die woestijn, en dan ziet hij daar God boven aan een ladder, en engelen gaan op en neer. En dan zegt hij: "Deze plaats is ontzagwekkend. Dat de heilige God gemeenschap zoekt met een man zoals ik". Dat is Bethel. En dan Jozua, die bij Gilgal twaalf stenen oprichtte voor de twaalf stammen van Israël, die zegt: "En als jullie kinderen daar langs lopen, en die stenen zien en vragen: Waar is dat nu voor? Zeg dan tegen hen: Dit is de plaats in de Jordaan waar de wateren werden afgesneden voor de ark van het verbond." Zo staat het er. De wateren werden afgesneden voor de ark van het verbond. Die trouw van God waarmee Hij dat wat Hij Jacob beloofde gaat doorzetten, die zet zich door ten koste van wateren en grendels die het beloofde land dichthouden. Dat is die tweede steenhoop. En dan komt Mizpa. We gaan alleen door veel strijd het Koninkrijk van God binnen. Eben-Haëzer dat is een monument van de overwinning op die filistijnse geest. Zo trok Samuël rond, jaar na jaar, van gedenksteen naar gedenksteen. Blijkbaar moest ook Israël dit voortdurend leren. En ik denk zoiets van: Als we dat doen, gedenken, dan worden we ook zelf van zwerfstenen tot gedenkstenen. Dan worden we ook zelf van stenen die daar maar zinloos lagen in de vlakte, tot iets wat God bouwt als een monument

voor zich.
Ik heb weer drie punten. Hier ligt het eerste punt wat we vanmorgen moeten leren, *meenemen en doorgeven* aan het slot van Samuëls regeerperiode.
Het is: leren van de gedenkstenen, en zelf gedenkstenen oprichten. Dat doen we nu. Het is een klein gedenksteentje, zo'n monumentje van de oogst, en het gebed daarbij, daar maken we toch even een pas op de plaats en we zeggen: Dat heeft God gemaakt. Dat alles heeft God gemaakt. We denken wel dat wij het kunnen vandaag, maar we blijven afhankelijk op zo'n moment. Zo leren we iets weer omhoog te halen. we laten zo'n jaar niet doorrazen, maar we zeggen: Even pas op de plaats, en we kijken op, omhoog en we danken God ervoor. Tot hiertoe heeft Hij ons dit gegeven en ons geholpen.
Nu, zulke gedenkstenen moeten we eigenlijk allemaal en gezamenlijk steeds weer oprichten. We hebben natuurlijk gedenkstenen, het Avondmaal is een gedenksteen, en alle feestdagen zijn zulke markeringen in het kerkelijk jaar die we vieren. Maar ook persoonlijk. Ik denk, iedere dag mag in zo'n moment eindigen: even terugzien. Niet leven op die punt van de tijd, niet voortrazen. Halt houden, terugblikken, zeggen: Tot hier toe heeft de Here me geholpen. Heeft Hij dat echt vandaag? We kunnen dan terugblikken op een dag. We blikken zondags terug op een week. Er zijn momenten dat we een langere periode terugblikken. Zo richten we gedenkstenen op. En wat bewerkt dat nu? Wat bewerkt dat als we dat doen? Nu, het bewerkt ineens de doorbreking van die desastreuze houding dat we leven op het punt van de tijd. Ieder moment worden we opnieuw geboren, dat is dan die omschrijving van de westerse mens. Het is onzin, want we leven op een lijn. En ineens beseffen we dat we opgenomen zijn in een veel groter verband. En dat is zo bevrijdend om dat te beseffen, en zo bemoedigend naar de toekomst toe! Dat is het eerste wat we hier leren. Dat bedoel ik met: dan worden we zelf van zwerfsteen die maar lukraak leven, tot gedenkstenen, er komt structuur in ons leven, we worden monument van het handelen van God. *Hoe stenen spreken.* Inderdaad, dat is het eerste punt.
En ik ga naar het tweede punt. Ik zei al,als je dat doet, dan ga je ook *in het heden anders leven*. Want, het kernpunt is, je beseft dan in het heden dat je leeft in een wijder plan van God. Het heilsplan van God omsluit de eeuwen. Daar zingen we van met de liederen van de kerk. Wij moeten ons dat steeds weer bewust worden. We leven in het kader, in de grote ruimte van het heilsplan van God. En wij moeten ons afvragen persoonlijk, maar natuurlijk ook hier als gemeente: Hoe passen wij eigenlijk in dat plan? Doen we het goed? Dat moeten we ons voortdurend afvragen. En dat moeten we ons gezamenlijk afvragen. Daarom moet je daar in een preekbespreking over doorspreken. Dat hoop ik vaker te doen als het tenminste aanslaat. Ieder individueel, maar ook de gemeente, past in een wijder plan van God. Daar hebben we de afgelopen weken steeds weer bijzondere dingen van gezien. Ik herhaal nu even wat we toen hebben gezien. Denk aan Hanna, een vrouw, zei ik, met een leefprobleem, die ene vrouw wordt gebruikt door God als een scharnier in zijn heilsplan. Ook zij krijgt een plaatsje in het heilsplan van God. We zien ook wat er bij haar gebeurt, dat God dat speciaal bij haar doet, dat gebed in de diepte. Maar we slaan een hoofdstuk verder op en we zien een hele oude man, Eli. Hij komt op een gegeven moment in de hoofdstukken voor als een man van 98 jaar, en nog blijkt God geïnteresseerd in hoe hij zich in laat voegen in dat heilsplan. Dus denk niet dat je bij God ooit met pensioen gaat. Een man van 98, en God is nog steeds benieuwd hoe hij zal reageren. Zou hij nu echt op Mij letten en doen wat Ik wil, of zal hij compromissen sluiten. En Eli is een mengvorm. De ene keer sloot hij compromissen, daar staat hij voor bekend, maar we hebben hem ook gezien als soms toch wel een man van bijzondere statuur. En het wonderlijkste was toch wel dat hij zijn nek brak op het moment dat hij hoorde dat de ark van God verloren ging. Dat was heel bijzonder. Niet dat hij z'n nek brak, maar dat hij hem *toen* brak. En dan ga je één hoofdstuk verder, en dan lees je over Samuël, een jongen van twaalf! Moet je nagaan, een jongen van twaalf, en hij krijgt een plekje in het heilsplan van God. Mensen van 98, kinderen van twaalf. En God is benieuwd. Zal Samuël zich laten aanspreken? En hij moet de kunst van het horen leren, daar hebben we ook bij stil gestaan. En dan komt Israël in zijn geheel, in hoofdstuk 4 aan bod. En Israël in zijn geheel moet leren omgaan met God, ze manipuleren het heilige, ze zijn er oververtrouwd mee geraakt en ze hebben gedacht dat God wel automatisch aan hun kant stond. En dan leert God hen diepe lessen. Ook dat hebben we gezien.
Zo leren zulke momenten van gedenken bij de stenen die Samuël opricht, zo leren die ons te staan in het heden, en ons af te vragen: Doen we het goed? Zijn we samen echt op de plek waar God ons hebben wil als gemeente? Jagen we elkaar op of laten we elkaar links liggen? Zijn we wettisch of lijden we onder de softe aanpak van Eli? Ontmoedigen we nieuwe initiatieven of stimuleren we die, zelfs als we er nog een beetje onze vraagtekens bij hebben? Wij leven op een lijn, en God wil dat we op die lijn staan, en daarbij elkaar bemoedigen om die plaats te vinden die Hij wil dat we innemen. Individueel, persoonlijk, maar ook gemeenschappelijk. Welke roeping heeft onze gemeente in deze stadssamenleving? In de samenwerking met de plaatselijke kerken? Doen we het wel goed in het kerkverband, dat is goeie vraag, pas in het kerkblad gesteld. Dat zijn allemaal vragen die ons bepalen bij: Zijn we hier nu werkelijk op onze plaats bezig zoals God het wil in het wijdere heilskader wat Hij heeft? Of zijn we nalatig? En zijn we waakzaam tegenover onze tijd, de filistijnse geest, de onbesneden geest? Of leven we ook zelf heimelijk vanuit verborgen compromissen? Al die dingen hebben we de afgelopen weken doordacht, zijn aan de

orde geweest.
Vandaag maken we ook mee met het oog daarop een pas op de plaats, en we zeggen: *Tot hiertoe heeft de Here ons geholpen.* En wat wil Hij nu van ons, en hoe gaan we van hier uit verder?
En dat is het derde en het laatste wat ons moet treffen. Als we zo dat vers 12 er even uitlichten, die steen die Samuël opricht en er deze naam aan geeft, dan lezen we direct na vers 12 in één adem: Zo werden de Filistijnen vernederd en drongen het gebied van Israël niet meer binnen. Dat is een commentaar wat we nodig hebben om dit woord te verstaan. Dat *tot hiertoe* betekent dus niet, wat veel mensen soms denken, tot hier toe maar niet verder. Zo van tot vandaag toe, maar wat betreft morgen: 't kan vriezen en 't kan dooien. Nee, het betekent integendeel toe Samuël die steen oprichtte en zei: Tot hiertoe heeft de Here ons geholpen, dat hij in één adem er aan toe voegt: Van toen af werden de Filistijnen vernederd en ze drongen het land Israël niet meer binnen. Hij trekt dus van daar uit ook een lijn naar de toekomst en zegt: Deze steen is de garantie dat het straks ook zo verder gaat lopen. Dus die gedenksteen geeft ons moed voor de toekomst.
Ik moest denken aan een heel bekend woord wat de apostel Paulus later zet aan het eind van een lang gedeelte in de Romeinenbrief, als hij zegt: "Hoe zal Hij, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, -dat is in het verleden, dus teruggeblikt-, hoe zal Hij die ons in het verleden dat grote gegeven heeft, ons niet met hem ook alle dingen schenken?" Dat is de toekomst. Dus als je bij de gedenksteen beseft wat God gedaan heeft in het verleden Hij heeft ons zelfs het liefste wat Hij had gegeven: zijn eigen Zoon. Maar dan is al het ander niets voor hem! Dan geeft Hij ons met hem ook alle andere dingen. En daar is Hij mee bezig. Heenwerken naar het herstel van alle dingen.
Dus, kort gezegd: Gedenkstenen oprichten in de tijd is de enige therapie tegen de grootste ziekte van deze tijd. Dat is dat leven op het moment met alle angst en onzekerheid van dien. Want wie leeft op de punt van een naald, altijd opbrandend op het punt van de tijd, het heden, roes, housse, extase, die is in feite op de vlucht voor de toekomst. Bang alleen al om te denken aan morgen. En daarom las ik het slot van de bergrede erbij. "Weest u echter", zegt Jezus, "niet bevreesd voor wat er morgen niet allemaal kan gebeuren, wat ook morgen rust in de hand van God". Jezus kan zo spreken, omdat Hij, meer dan menig ander, geleefd heeft op een lijn. Jezus leefde niet op de punt van de tijd. Maar Hij leefde in een lijn, in het besef dat er een daarvoor was, wat heel ver reikte, en dat er een daarna kwam, wat ook heel ver zal reiken. En dat er hoogte was, de ladder heeft ook Hij gezien, en diepte. Zo stond Hij in de ruimte. En dat alles wil deze gedenksteen, Eben-Haëzer ons meegeven. *Tot hiertoe heeft de Here mij geholpen*. Dat doet Hij omdat Hij het ook tot *daar*toe doet. Want in die al gevierde overwinning heeft zich de toekomst al aangediend! Ik vertrouw op God, en ik ga in dat vertrouwen voort. En dat is het wat we als derde leren uit deze gedenksteen.
Ik vat het nog even kort samen aan het slot.
Het is belangrijk om telkens weer in de lijn van Samuël gedenkstenen op te richten, waarop we danken voor de hulp die God ons heel concreet in de vlak daarvoor of ver daarvoor liggende periode gegeven heeft. Oogst en werk, overwinning op onze depressie als we geen werk hadden, overwinning van onze hebzucht, toen we de welvaart eens even helemaal voor onszelf dachten te krijgen, in al die dingen, de doorbreking daarvan en het vieren daarvan, heeft de Here ons geholpen. Dat betekent in de tweede plaats in het heden: leren leven, niet op de punt van een moment, maar op een lijn. Mijn leven zien als onderdeel van een groot heilsplan van God. En de vraag steeds weer stellen: Hoe komen we daarin verder? Laten we niet vluchtig leven, preek gehoord, weg, vergeten. Wat doet het nu eigenlijk? Leef niet vluchtig, raas niet voort. Maar neem tijd voor nader gesprek. Denk er over door, laat de dingen naklinken.
En ten slotte: Eben-Haëzer betekent heel veel voor de toekomst. Want wie beseft hoe de Here hem of haar tot hier toe geholpen heeft, en wie dat viert, die weet zich ook zeker van Gods vaderhand in de toekomst.
God is getrouw, zijn plannen falen niet! Amen.

Meerdere preken van Wim Rietkerk zijn verkrijgbaar bij
Joke van der Veen,
Scharlakendreef 128
3562 GD Utrecht.
Voor meer informatie over de verspreiding via Internet:
Gert Jan Kole

(Reacties aan Wim Rietkerk)

Alle preken zijn uitgewerkt door Joke van Veen
en aangepast voor HTML door Gert Jan Kole.

terug naar de homepage

Verkondiging van zondagmorgen 30 juni 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Gelukkig de mensen, die sterk zijn in U; in hun hart zijn gebaande wegen" Psalm 84: 6

Schriftlezing: Psalm 84

Tekst: Psalm 84

Liederen:

- Lied 480: 1, 3 en 4
- Psalm 63: 1
- Opwekkingslied 40
- Psalm 84: 1, 2 en 3
- Psalm 84: 4, 5 en 6
- Lied 424
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging:

"Je wordt pas echt mens als je je sterkte in God zoekt"

Deze preek is de tweede in een serie van drie overdenkingen van de psalmen. Vorige week luisterden wij naar psalm 77, vandaag psalm 84 en volgende week psalm 121. Psalm 84 is een pelgrimslied...., maar wacht even, is dit de beschrijving van een pelgrimsreis uit vroeger dagen, uit Israëls tijd? Het verlangen naar de levende God (vs.3) en de gebaande (pelgrims)wegen in het hart (vs.6) spreken een andere taal. Het gaat over ons. De pelgrimsreis is hier een beeld van het leven van iedere gelovige. De psalm valt uiteen in drie delen:

1. "Het hart van een mens is onrustig in ons tot het rust vindt in God". Deze uitspraak van Augustinus past wonderwel bij vers 1-4. Het is de uitdrukking van en diep verlangen naar de gemeenschap met God: heimwee. God zegt: "Zelfs de allerkleinste en de ogenschijnlijk meest onbeduidende mag bij mij thuis zijn.(vs.4)

2. Dit verlangen verandert de mens: in zijn hart komen de gebaande wegen. Letterlijk is dat in het oude Israël de gewone naam voor een verharde weg, een geplaveide weg, in tegenstelling tot de niet geplaveide paden. Hier is het de uitdrukking voor het karaktervolle van een mens zonder dubbelzinnigheden, kronkelwegen of dwaalwegen, je wordt er een ander mens van!

3. Zonder Christus komen we nergens. Dat zit al heel diep in deze oudtestamenstische psalm ingevouwen in dat gebed: zie en aanschouw uw Gezalfde (=Messias). In Hem is God onze zon en ons schild, positieve genezende kracht en kwaad afwerende bescherming in de week die komt.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Om deze psalm goed te verstaan zou ik hem in drie delen willen splitsen en dat met een kernwoord aangeven. Als u zo de psalm doorleest denk ik dat het eerste hoofddeel, vers 1-4, als kernwoord heeft: *verlangen*: mijn ziel verlangt, vers 3a. En het tweede deel lees ik vanaf vers 5 tot en met vers 8, dat kenmerkt zich door dat dubbele: gelukkig de man, -welzalig de mens, ouderwets gezegd, maar inderdaad het is een felicitatie-, gelukkig is de man *in wiens hart gebaande wegen zijn, die zijn sterkte zoekt in God.* En dan volgt daarna dat derde en laatste wonderlijke deel, dat eigenlijk helemaal gaat rondom het gebed aan die Gezalfde: *Zie en aanschouw de Gezalfde*.
Wie die driedeling volgt ziet hoe de psalm begint met heimwee, dat diepe verlangen naar God, en dan voortgaat in een gelukwens, het doet je wat, het verandert je, het maakt je een ander mens, en tenslotte eindigt het met een smeekbede, waarin we eigenlijk weer teruggeworpen worden op het feit dat we alles te danken hebben aan een derde, die Messias, want Gezalfde is de letterlijke betekenis voor Messias.

Dat is zo de hoofdlijn van de psalm. Alles draait om God en toch gaat het om de mens. Dat is kenmerkend voor de psalm, eigenlijk voor heel de bijbel. Het draait om God, maar het gaat om de mens. En dat laat psalm 84 zien, vandaar dat ik als kern in de samenvatting op het informatiebulletin heb gezet: *Je wordt pas echt mens als je je sterkte in God zoekt*. Dat vind ik de kernboodschap van de psalm.

We gaan de psalm nog eens na, door zo stap voor stap deze drie delen met elkaar door te lezen.

Ik zei al, het eerste gedeelte heb ik getypeerd met *heimwee*. Heimwee, 'heim' is thuis en 'wee', dat is een heel diepe hunkering. Want dat eerste deel van de psalm is doortrokken van dat plotselinge verlangen, dat gevoel van daar thuis te komen, want, staat er boven, het is een pelgrimslied, dat wil zeggen dat deze psalm in de eerste plaats geboren is in de mond van iemand die een lange pelgrimstocht voltooid had, en dan in de buurt komt van Jeruzalem, en dan kun je soms zo op de stad neerkijken vanaf één van die daarom liggende heuveltoppen. Moet je je indenken: de pelgrim -man of vrouw- heeft daar onweer, woestijnachtige gebieden en allerlei gevaarlijke momenten getrotseerd, door de donkere bossen, is al lang op reis en komt dan tenslotte daar uit bij Jeruzalem, en ziet daar die woning van God, die tempelgebouwen liggen, zo zegt hij het dan.
En dan is daar een climax in die drie zinnen in vers 2 en 3, eerst van: "Nu besef ik pas hoe ontzaglijk veel ik van die tempel houd, hoe daar mijn hart naar uit gaat", en dan dat tweede: "Mijn ziel verlangt ernaar om daar te zijn", en dan het derde, en daarin stoot hij door naar dat wat er toch de kern van is: "Mijn hart en mijn vlees, -dat wil zeggen heel mijn bestaan- jubelen, tintelen van verlangen om te komen tot de ontmoeting met de levende God".
Daar heb je dat woord wat zo uniek is voor de bijbel, de bijbel spreekt over God als *de levende God*. Maar dat is eigenlijk de inzet van de psalm. Ik noemde dat een soort van diepe herkenning, eigenlijk vindt mijn leven daar zijn vervulling, daar weet ik dat ik thuiskom. En dit voltrekt zich in het leven van die pelgrim als hij dicht bij Jeruzalem komt. Soortgelijke gevoelens kunnen mensen overvallen als ze jaren van huis geweest zijn, bijvoorbeeld na de laatste wereldoorlog, mensen die in Duitsland in een kamp hadden gezeten, of aan het front waren geweest, en dan na jaren weer thuiskomen. En dan, als het grind onder je voeten knarst, het geluid van de klink van de poort, de geur in de keuken, en het tikken van de klok, dan zeg je: "Ja, hier kom ik thuis". Dat soort grondgevoel, dat wordt nu door de dichter als het ware aangegrepen, gebruikt om te zeggen: Zo is het toch met ons mensenleven in verhouding tot God. Eigenlijk zijn wij ontheemden, vreemd, maar we komen pas thuis als we daar de gemeenschap ondervinden met God.

Dat zijn de gevoelens die in dat eerste deel van psalm 84 liggen opgesloten. Plotselinge verwondering, hoe ongelooflijk dat we bij de gemeenschap met God de diepste vervulling van ons leven mogen vinden. Het heimwee en het thuiskomen zijn hier de beschrijving van gevoelens die de dichter overvallen als hij weer naar de tempel gaat. Dat is de inkleding en daarachter zit dat diepere, dat vind ik het bijzondere van deze psalm, het is ingekleed in oudtestamentische vormen, het gaat over de tempel, de voorhoven en dat wat de dichter in de liturgie van die tijd beleefde, maar ik denk dat wij dat op onze wijze ook kennen. Die gevoelens komen bij ons boven wanneer we muziek horen waarin God centraal staat, of bij een ontmoeting met iemand die ons echt het woord van God doorgeeft, zodat we door die woorden ineens zijn stem horen, of in samenkomsten waar Christus centraal staat, daar worden bij ons hele diepe gevoelens opgeroepen, en die gevoelens, zegt psalm 84, kun je het best omschrijven met heimwee. Opklimmen van de inkleding van de uiterlijke vormen, de traditionele woorden, de liturgie, naar, wat een duitse theoloog eens noemde, de God *achter* God. En ik begrijp wat hij bedoelt, achter de God van de overlevering, van de traditie, van de uiterlijke vormen, klimt hij op naar de God die leeft. De psalm gaat ons daarin voor: Mijn hart en vlees jubelen tot de levende God.
En daar stoot de dichter er dus door, dat in en onder en achter alle vormen van liturgie, van woorden en hymnes, van woordkeus en beeldtaal het gaat om die levende God. De werkelijk bestaande, reële, levende, ene, barmhartige, heilige God. Waar dat gebeurt is het alsof een mens thuiskomt, of er een diep verlangen wordt vervuld.

Er schuilt een heimwee in het mensenhart, dat niet psychologisch valt te verklaren en dat tijd en ruimte te boven gaat. En dat is dat verlangen naar God: U, die mij geschapen hebt.
Het is zelfs zo dat de eerste evangelieverkondiging in onze germaanse landen daarbij aansloot. Ik las deze week het begin van de nieuwe roomskatholieke catechismus, en die begint met een prachtig verhaal. Het is een verhaal over hoe de eerste ierse zendelingen hier aan de germanen duizend jaar geleden het evangelie brachten. En waar is het allemaal begonnen? Nu wordt verteld, een mooi verhaal, dat daar een ierse monnik een bezoek bracht aan de frankische koning, ik geloof Clovis, en die zat met zijn edelen rond een openhaardvuur in zo'n kasteelzaal. In het jaar duizend hadden ze natuurlijk nog geen glas, dus rondom in die zaal waren luchtgaten in de muren, die open waren, daarom school men dicht rondom het vuur om warm te blijven. En daar zat ook de ierse monnik bij, iedereen was benieuwd wat hij te zeggen had. En als hij het woord krijgt, dan vliegt daar opeens door één van die open gaten een vogel naar binnen. Iedereen hoort het klapwieken van de vleugels en kijkt, en die vogel vliegt het ene gat in, en

het andere gat weer uit. En dat grijpt die ierse monnik aan. Hij zegt: "Kijk, iedereen heeft het gezien, die vogel vliegt er hier in en daar weer uit. Dat is nu het beeld van het menselijk bestaan. Je wordt geboren, komt het leven in, sterft, gaat er weer uit, maar wat is de zin van dit alles als je nergens thuis komt?" Alle germaanse edelen die daar zaten voelden waar hij naar toe wilde, dat die man gelijk had. Dat hun leven een gat had, een leegte, ons leven is verloren als er geen thuis is! Als de vogel die geen nest heeft, zo vliegen wij even door het bestaan om er weer uit te vliegen. Ik weet niet of die zendeling toen psalm 84 erbij heeft opgeslagen, maar hij had het kunnen doen, want de dichter van psalm 84 gebruikt ineens ook dat beeld, van die mus en die zwaluw, een voorbeeld uit de natuur. Hoe verloren hun leven zou zijn zonder een nest, en dan komt er zo'n klein beeld wat op zijn netvlies is blijven steken toen hij als pelgrim daar de tempelhof binnenkwam, ineens zag hij daar in de tempelhof onder het brandofferaltaar een zwaluwennest! En daar, een nest van een mus! En ineens wordt dat voor hem een fantastisch beeld, hij zegt: " Moet je nagaan, zelfs een vogeltje, een onbeduidend vogeltje -wie denkt aan een mus-, zelfs dat onbeduidende vogeltje krijgt daar een nest, een thuis onder Uw altaren!" En dat wordt voor hem een fantastisch beeld. Er is geen mens of God wil hem een thuis bezorgen, en wil hem bergen onder zijn vleugelen. En zo vertelt die ierse monnik, - ik weet niet of hij dit laatste werkelijk gezegd heeft, maar zo zou hij het hebben kunnen zeggen-, hoe ons leven zijn diepste zin heeft als ons hart rust vindt in God, zoals Augustinus al zei. Ons hart blijft onrustig in ons, totdat het rust vindt in God. Die diepe hunkering en dat weten dat die bestemming er is voor de kleinste en de grootste, dat zeggen de mus en de zwaluw, dat is het eigenlijk wat het eerste deel van psalm 84 helemaal vervult en doortrekt. En pas als de dichter dat beseft, dan prijst hij zichzelf en zijn medepelgrims gelukkig, dat is het tweede deel. We lezen drie keer in de psalm: *welzalig*, in vers 5, vers 6, en dan aan het slot komt het in vers 13 nog een keer terug.
Ik zei al, dat is de gewone uitdrukking voor een gelukwens. Er staat: je bent gelukkig te prijzen: gefeliciteerd! Dat betekent het.

De psalm zegt dus iets heel bijzonders: Dat diepe verlangen, je rust vinden in God, dat heeft een enorme uitstraling naar het karakter van de mens. Geloven in God maakt mensen bijzonder, het werkt zich uit in een bepaald soort mensentype. Dat kun je ook omkeren: wie niet gelooft in God, dit heimwee niet kent, die verliest iets, die raakt van zijn anker af en ook dat heeft een uitstraling op het soort persoonlijkheid dat hij wordt. Eigenlijk is dit heel actueel, wat hier in het middendeel van psalm 84 staat, want wij leven in een tijd waarin heel veel mensen God loslaten, en waarin dan toch eigenlijk het gevoel groeit van: Wat maakt het eigenlijk uit? Zijn niet-gelovige mensen nu minder goede mensen? En zijn christenen nu echt betere mensen?
De tendens in onze tijd leidt altijd weer tot een soort van volgende stelling: of je nu in God gelooft of niet, het maakt geen verschil!
Dat is natuurlijk een heel verleidelijke stelling, want iedereen weet voorbeelden te noemen van christenen die zich schandelijk gedragen, en iedereen weet voorbeelden te noemen van niet-christenen, niet-gelovigen, die voorbeeldig zijn, dus wat maakt het uit? Daar gaat nu deze psalm tegenin. De bijbel zegt: het maakt wel degelijk uit! Het maakt een enorm verschil! En dat wil ik tot me laten spreken en ook doorgeven. Wie echt in zijn hart met God rekent, die doet bepaalde dingen niet die je anders wel zou doen. Dat is hier gewoon gegeven, zo ligt het.

In psalm 84: 6 staat: *Gelukkig te prijzen zijn de mensen die in Uw huis wonen en die hun sterkte bij U zoeken.* Dat zijn dus niet de 'naam'christenen, die worden hiermee gelijk al buiten boord gezet, de 'naam'christenen die uiterlijk tussen de christenen zitten, zoals schijntarwe, valse tarwe, opkomt tussen het goede tarwe. Die worden niet bedoeld, nee: Gelukkig hij, zij die zijn *rust, houvast, vrede en vreugde in God zoekt.* Daar gaat het over, over die mensen. "In hun hart", zegt de psalm, "zijn de gebaande wegen".
Dat vind ik prachtig gezegd: in hun hart zijn de gebaande wegen. Zo typeert de psalm die mens. Gebaande wegen in je hart hebben, dat zegt voluit iets over een soort mensen. Gebaande wegen, dat hebreeuwse woord wat daar staat is gewoon het huis-tuin-en keukenwoord voor een verharde weg. Je had allerlei paden die niet verhard waren, kronkelend tussen de heuvels door, kronkelweggetjes, maar er waren ook verharde wegen, en die gingen recht op het doel af, zoals de pelgrimsroute zelf die de dichter gevolgd had. Daarom zegt Ida Gerhard ook: "Ze hebben pelgrimswegen in hun hart".
Die directheid en duidelijkheid wordt het kenmerk van het binnenleven van een christen. Wat je van buiten ziet: hij is een pelgrim, en hij loopt naar een reisdoel, dat wordt ook het kenmerk van het binnenleven. Ineens valt de sluwheid weg: het zijn gebaande wegen, dus de sluwheid valt weg, het masker valt af, de dubbele bodem verdwijnt, de kronkelwegen met de verborgen doelen veranderen. De verraderlijkheid, de afgoden, alles verdwijnt.
Ziet u dat dat een ander soort mens is? Ik denk dat wij vandaag heel erg sterk dat gelovige zelfbewustzijn nodig hebben, en dat christelijke karakter: harten waarin gebaande wegen zijn.

Daar heb ik wat over zitten filosoferen, over gebaande wegen. Die staan tegenover kronkelwegen, tegenover doodlopende wegen, en tegenover dwaalwegen. Dat zijn drie dingen in ieder mens, die ons van nature in het hart zitten. En dat moet verdwijnen. En dat trekt zich recht, als het hart zich laat vervullen door verlangen naar God in

wie ik mijn sterkte zoek. Dan trekken mijn wegen recht, dat gaat absoluut gebeuren, dat is een vaste belofte voor een ieder die dat doet. Kronkelwegen, dat zijn de dubbelzinnigheden, vind ik, van ons zondige hart. Iets zeggen, maar iets anders bedoelen. Mensen misleiden, liegen, om de tuin leiden, een pokerface trekken, jaloers zijn, je eigen wil doorzetten, eigenwijs zijn. Eigenlijk is ons hart vol van zulke kronkelwegen, maar dat trekt zich recht tot een gebaande weg als ik op God vertrouw.
Doodlopende wegen, en dat zijn er heel veel, dat zijn wegen die ons eigenlijk aantrekken, omdat ze wel naar een fantastisch doel *lijken* te leiden, maar ze lopen absoluut dood. Het zijn de wegen die naar een verkeerd doel leiden, je zou kunnen zeggen heel dat vervlochten zijn van ons leven met afgoden, de doelen van onze tijd: geld, goed en genot. De winkel open, ook op zondag, en vooral er naar toe gaan, vooral consumeren. Alles op het spel zetten om nog meer winst te maken, nog meer geld te verdienen. En genot: onze tijd is over-sexueel, met valse prikkels, via advertenties, het kabelnet, de film, zelfs de muziek, dat lijken aantrekkelijke wegen, en we worden erdoor van *de* weg afgetrokken, ze lopen absoluut dood, ze stellen teleur, ze laten je leeg en uitgeblust achter.
Waar gebaande wegen zijn wordt de kronkelweg recht, wordt de doodlopende weg niet ingeslagen, wij hebben het door, die loopt dood, en de dwaalwegen worden onderkend, want we laten ons toch zo verstrooien en afleiden. De dwaalwegen, dat zijn die dagelijkse misleidingen. We hebben echt gewild die dag voor God te leven maar we laten ons weer verstrooien door iets, halverwege zijn we van het spoor af.
De dichter zegt: Als ik mijn reisdoel helder voor ogen houd en mijn kracht in God zoek, en ik zeg iedere dag: "Heer, U bent mijn sterkte, U bent mijn doel", dan word ik eerlijk. Dat gebeurt, dan word ik eerlijk, dan krijg ik karakter, dan houd ik mijn zaak op zondag dicht, dan gooi ik de porno-zenders van het net af, dat kan, met een heel kleine moeite kun je ze zo van je net afgooien, dan drink ik niet teveel wijn, dan word ik een open en een kwetsbaar mens, want ik heb heimwee, en ik laat mijn leven doortrekken met dat verlangen naar God.

Wie zo zijn reis door het leven voltrekt, die gaat iets uitstralen, zegt de psalm. Ik lees nu verder naar vers 7: *Trekken ze door een dal van balsemstruiken, verkeren ze in een oord van bronnen.* Dat is natuurlijk een prachtig beeld, ook weer ontleend aan die pelgrimstocht, want die balsemstruiken zijn akelige, harsachtige, prikkende struiken, en vlak voor dat je in Jeruzalem aankwam was daar zo'n dal wat in de zomer lag te zinderen in de hitte, en daar lagen die akelige rotstruiken, en ellendige kwellingen, want daar zijn ze natuurlijk een beeld van, en dan moest die pelgrim daardoor en dat stak hem en kleefde aan zijn voet, er zat hier en daar een slang onder die struiken verborgen, waar hij voor moest oppassen, en dat wordt dan voor de dichter een beeld. Want wat gebeurt? Mensen zeiden al eens vaker tegen hun kinderen: Weet je wanneer de najaarsregens komen? Als de pelgrims weer op komen dagen voor het loofhuttenfeest.
Want dat is een feit, in die tijd van het jaar dalen de najaarsregens neer, de vroege najaarsregens, vlak voor het loofhuttenfeest, en dat is de tijd dat die pelgrims door dat dal liepen. Ziet u wat er gebeurt? Heel wonderlijk, dat wordt een beeld, een fantastisch beeld van wat er gebeurt onder de voeten van die pelgrims, dan daalt daar die najaarsregen neer in die zelfde tijd en dat zelfde dal met die prikkende, akelige, harsachtige struiken, die kleverige dingen, die je dwarszitten en irriteren, wordt dan tot een oord van bronnen! Ineens ritselen daar beekjes, komt daar leven, en veranderen die struiken in bronnen, zegt de dichter.
Dat is natuurlijk een beeld, een beeld voor wat er in het leven gebeurt als je op God vertrouwt, in Hem je sterkte zoekt. Zelfs bij pijnlijke problemen komt er juist dan op die momenten iets boven van de kracht van God, en dat verkwikt, dat heeft een uitstraling naar anderen toe. Ik heb dat vaak meegemaakt, want ik ben vaak betrokken geweest bij zwaar getroffen mensen, en dan heb je ze bezocht en dan denk je achteraf: eigenlijk heb ik meer gekregen dan dat ik heb gegeven. Dat zal uw aller ervaring wel eens zijn geweest: je gaat naar die mensen toe, en inderdaad, de balsemstruiken zijn bij hen een oord van bronnen geworden, daar is de kracht van God doorheen gekomen.

De apostel Paulus geeft daarvan in het nieuwe testament een voorbeeld als hij het heeft over zijn eigen doorn in het vlees, u kent die passage wel, hij had één of andere pijnlijke kwelling, hij noemt dat een doorn in het vlees, en dan bidt hij daarvoor tot drie keer toe, maar God neemt niet weg. En dan zegt Paulus: "Daar heb ik iets heel dieps geleerd, namelijk dat de kracht van God pas openbaar wordt in zwakheid". En dan zegt hij: "Ik zal in die zwakheden gaan roemen, want ze worden tot een oord van bronnen".
De balsemstruik werd tot een oord van bronnen, de kracht van God openbaart zich eerst ten volle in zwakheid. En dat is het ook wat daar op volgt: Zo gaan zij voort van kracht tot kracht. Dat is niet de eigen kracht, maar *kracht in zwakheid*. En zo gaan zij voort van het ene naar het andere moment waarin zij in hun zwakheid kracht van God ontvangen, tot ze hun reisdoel bereiken, en dat is het verschijnen van God in Sion.
Dat is het slot van het tweede deel van de psalm. Het is dus ontleend aan wat ieder najaar gebeurde als daar de regens kwamen en de verschroeiende hitte en de verschrikkelijke struiken die daar stonden, die plaatsen veranderden in oorden van bronnen. Ik kan me heel goed voorstellen en er heel goed mee meevoelen dat de dichter op dit punt aangeland, behoefte heeft om te bidden, want tot nog toe heeft hij nog niet gebeden. Als je zo tot slot

alle aandacht op de mens hebt gericht, en daarmee in de spiegel hebt gekeken, dan leidt dat tot gebed, en daar eindigt deze psalm met name in, in dat slotgedeelte vanaf vers 9; *Hoor mijn gebed, neem het ter ore, o God van Jakob*. En natuurlijk, in dat gebed zit dan: Hoe word ik zo'n mens, hoe blijf ik op die weg?
En daar gaat het slot van die psalm over en die geeft daar een heel duidelijk antwoord op, eigenlijk heel verbluffend. Want het gaat in het centrum van die psalm over die Gezalfde! *Zie en aanschouw het aangezicht van uw Gezalfde*. Eigenlijk mondt dat gebed maar in één smeekbede uit en dat is: Zie en aanschouw uw Messias. Dat staat er, dat is alles wat hij bid. Zeshonderd jaar, achthonderd jaar, misschien wel duizend jaar voordat de Messias verscheen! Zo ver daarvoor bidden er al bidders hier in Israël: Heer, zie ons aan in die Gezalfde. En ik weet wel, de dichter van psalm 84 heeft daarbij gedacht aan David, of aan een zoon van David, de koning uit het geslacht van David. Maar je zou beter moeten zeggen: hij heeft gedacht aan wat God belooft dat Hij door die Gezalfde koning gaat doen. Daar heeft hij aan gedacht, dat Hij door de Zoon van David de wereld zou zegenen, het kromme zou rechttrekken, genade en ere zou geven, daar heeft hij aan gedacht, en daar is dat slotdeel van psalm 84 dan ook vol van.
Al die andere dingen, dat diepe verlangen en dat wat de mens ontvangt in zijn verhouding tot God, al die dingen vinden hier hun centrum in het geconcentreerd zijn op de Messias, op Jezus Christus, de Zoon van David. Hij werkt het in ons, en wij vragen God: "Heer wilt U door Hem ons vrucht doen dragen, en wilt U door Hem ons sterk maken, wilt U door Hem ons vergeven, door Hem ons ook tot een zon en een schild zijn."

En Hij verandert ons innerlijk. Er komt een innerlijke vastberadenheid die aan het slot van de psalm zo prachtig in een beeld wordt gevat: "Ik ben liever één dag drempelwachter op de drempel van de tempel, de geringste positie, dan dat ik duizend jaren vertoef in de tenten van de goddeloosheid". Hij gaat totaal en alleen voor de ontmoeting met God. Zoek het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, en de dichter weet: dan wordt al het andere hem gegeven.
Daar eindigt de psalm. Het gebed van de psalm is: Here, hoor mijn gebed, zie en aanschouw het aangezicht van uw Gezalfde.
En als God naar de mensen kijkt en Hij hoort hun gebeden, en Hij ziet hoe ze tobben en hoe ze tekortschieten en hoe ze falen, dan maakt dit gebed dat daar ineens tussen God en de mens de Messias inschuift, met zijn zegenende handen, met zijn voorbede voor de wereld, de Messias stapt er tussen, en God ziet ons in en door Hem. En dan gaat zijn zon weer schijnen en dan gaat Hij ons met zijn schild beschermen, dat staat aan het slot, en *dan wordt zijn kracht in zwakheid openbaar*. En daarom eindigt de psalm met die lofprijzing: *Gelukkig de mens die op U vertrouwt.*

Tot slot vat ik nog even samen. Deze psalm is eigenlijk geschreven om ons op de weg te houden. Dat is de kern van de psalm, het is een pelgrimslied. Het gaat de psalm erom ons op de weg te houden en de ogen op het reisdoel te richten.

En je zou kunnen zeggen als punt één: *dring daarom steeds weer in uw leven door tot dat diepste heimwee, waar het christendom duizend jaar geleden begon*. Dring door tot dat diepe verlangen naar God, laat dat bovenkomen en laat je erdoor leiden.
Punt twee: *kies voor die gebaande wegen*, toon christelijk karakter, en het derde: *schuil onder het kruis*, dan wordt het een goede week en zal de Here u zegenen, want Hij onthoudt het goede niet aan wie oprecht op Hem vertrouwen. Amen.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 7 juli 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Ik bid niet dat U hen uit de wereld wegneemt, maar dat U hen bewaart voor de boze" (uit het hogepriesterlijk gebed: Johannes 17: 15)

Schriftlezing:

- Numeri 6: 22-27
- Openbaring 7: 9-17

Tekst:

- Psalm 121: *Wien God bewaart is wel bewaard*

Liederen:

- Lied 431: 1 en 3
- Psalm 121: 1 en 2
- Opwekkingslied 125
- Kinderlied 34
- Lied 329: 2
- Lied 20: 1, 2 en 5
- Psalm 121: 3 en 4

Introductie verkondiging: *De weg terug*

Psalm 121 is een psalm voor de weg terug, als na de bemoedigende vieringen in de tempel de dichter het 'gewone' leven weer in moet. Voor een Israliet waren de bergen plaatsen vol gevaren (vgl Lucas 10: 30). Ze worden voor de dichter tot een zinnebeeld van de onoverkomelijke moeiten, die hij voorziet. Psalm 121 is bij nader toezien geen psalm met alleen maar onschokbare zekerheden. Ze begint in ieder geval met een vraag vol radeloosheid: Ik zie de hoge bergen aan! Wie zal mij daar ooit doorheen helpen?
In die diepe berzorgdheid krijgt de dichter een antwoord. Het wordt hem toegesproken door (wat het meest waarschijnlijk is) de dienstdoende priester in de tempel: "De HERE zal u bewaren!" Tot zes keer toe wordt het hier gezegd: De HERE is uw Bewaarder, Hij zal u bewaren voor alle kwaad!
Het antwoord roept veel vragen op, als wij het zouden lezen als een soort waarzeggende voorspelling voor de toekomst, die waar wordt zonder dat wij er iets aan doen. Maar zo is het antwoord niet bedoeld! Het is een zegen, die de dichter van de priester meekrijgt bij zijn vertrek uit de tempel naar huis. Een zegen vervult zich langs de weg van de gelovige aanvaarding. De HERE komt daar zelf in mee! Neem het aan, geloof het en het zal u geworden! In wat voor omstandigheden u ook geraakt, de HERE bewaart u. Wat dat belooft, zien we deze zondag.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Psalm 121 is eigenlijk een parel onder de psalmen, in vorm, in opbouw en in inhoud, één van de allermooiste. Maar tegelijk is het ook een psalm die ons voor de allermoeilijkste vragen stelt. Want wat zou u zeggen als je die psalm gelezen hebt in het ziekenhuis, in een zaal vlak voor een operatie, wat mij een keer is overkomen, en de patient sterft onder het mes?
Wat moet je er dan op zeggen, achteraf? Hij zal u bewaren voor alle kwaad. Wat is dit voor een psalm? Wat wil deze psalm ons meegeven? Geeft deze psalm ook houvast als mijn voet wel wankelt en het kwaad me hevig treft? Met die vragen in ons hoofd gaan we die vragen stap voor stap door, om hem goed te begrijpen.

In de eerste plaats, wat is dit voor een psalm? Er staat boven: het is een bedevaartslied, net als psalm 84 die we

vorige week overdachten. Ja, maar toch is er een groot verschil, want psalm 84 en eigenlijk alle andere bedevaartsliederen, zijn liederen die gemaakt zijn voor als je optrekt *naar* Jeruzalem, als je gaat *naar* de tempel, we hoorden vorige week dat verlangen, en hoe de dichter de tempel in de verte zag liggen en wat er dan allemaal door hem heen ging.
Maar deze psalm 121 is de enige -en hij springt er dus uit- die niet gemaakt is voor als je naar de tempel optrekt, maar als je van de bedevaart weer naar huis teruggaat! Dat is het typerende van psalm 121. Hij is gemaakt voor de weg terug. Al die andere bedevaartspsalmen zijn gemaakt voor de heenreis, psalm 121 droeg de pelgrim mee voor dat moeilijke moment als hij weer terug moet.
Wonderlijk dat God daarvoor zorgt, voor die momenten. Denk je eens even de dichter in. Hij is in Jeruzalem geweest op één van de hoogtijdagen: pasen, pinksteren of het loofhuttenfeest, maar nu is de tijd voorbij, hij heeft daar heel bijzondere dagen gehad. Hij heeft gezongen, gedanst, gevierd, maar nu is de tijd voorbij en hij moet weer terug. En dan op de avond van zijn terugreis, valt alles weer zwaar op hem neer. Ik denk me zo in dat hij daar loopt op de muren van Jeruzalem, hij denkt aan thuis, de zorgen drukken op hem. Hij moet zijn werk weer beginnen, z'n stokoude moeder woont bij hem in, z'n zoon kan geen werk vinden en ontwikkelt zich zonderling, zelf tobt hij met zijn gezondheid en denkt: Wat moet er ooit van komen als ik straks zelf in bed kom te liggen? En dan nog de politieke spanningen in die tijd, conflicten met de buurlanden en nu ook nog die zware terugreis! Ineens worden de bergen die hij daar vanaf die muur zo rondom Jeruzalem ziet voor hem tot een beeld van alle dreigende gevaren die er voor hem liggen, en zo moeten wij het begin van die psalm lezen.

Ik hef mijn ogen op naar de bergen, vanwaar moet mijn hulp komen? Wie zal mij bewaren? Is er één die daar mij behoed?

Er zit een stuk eenzaamheid in die beginvraag en ook een stuk aanvechting en radeloosheid. De bergen zijn hier niet de plaats vanwaar hij de hoogste bijstand verwacht, dat is een fout in de oude berijming. Nee, de bergen hier zijn de plaatsen waar je wordt overvallen door onheil, denk maar aan de hoofdpersoon in de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan. Die man daalde af vanuit Jeruzalem, door het judeese bergland, en daar werd hij overvallen door een rover. Misschien had hij vlak daarvoor wel psalm 121 gezongen. Bergen zijn plaatsen waar je om kunt komen onder rovershand of door dorst of -toen nog- door wild gedierte. "Ik hef mijn ogen op naar de bergen", zegt de dichter, "en mij overvalt benauwdheid en angst".
Het wordt voor hem ineens een beeld voor alles wat hem benauwd. De operatie die hem wacht, of die onoverkomelijke moeiten die niet te ontwijken zijn, je kunt er niet omheen lopen, je moet erdoor. "Wie zal me daarbij helpen?", vraagt de dichter, "Sta ik er alleen voor?"

En dan komt vers 2. Er is veel gesproken over vers 2. Moest er niet staan: *Uw* hulp, want alles staat verder in de tweede persoon, in de aanspraak, maar nee, er staat echt *mijn* hulp. Dus het lijkt alsof de dichter ineens vanuit zijn eigen hart dat antwoord voelt opwellen wat hij toch ook toen al in de tempel zo vaak heeft gehoord: *Mijn hulp is in de naam van de Here, die de hemel en de aarde gemaakt heeft.* En dat echoot na en hij zegt dat tegen zichzelf: Mijn hulp is van de Here, die de hemel en de aarde gemaakt heeft. Maar als hij dat heeft gezegd, dan komen de vragen pas goed bij hem naar boven, precies dezelfde vragen waarmee we begonnen. Wat betekent dat? Zal de Here dan echt kunnen helpen? Bewarend, behoedend aanwezig zijn als het gevreesde werkelijkheid wordt? Als rovers me overvallen? Als ik straks op bed kom te liggen? Als ik geen werk vind? Als alles fout loopt, als de zon steekt des daags en de maan des nachts? Is Hij er dan ook?

En dan lijkt het of de priester nog eens even voorbij liep op de rand van de muren van Jeruzalem en hem antwoord geeft. Want het dan volgend gedeelte is een antwoord. Het lijkt wel alsof daar die priester dat zegt wat hij eigenlijk alle wegreizenden meegaf, want hij zegt tegen hem: "Ja, wees niet bang." Met grote klem zegt hij tegen de twijfelvragen van deze persoon: *"De Here is uw bewaarder, Hij zal uw voet voor wankelen behoeden, Hij zal uw voeten niet geven tot wankeling"*. Dat staat er, en: "*Hij is de bewaarder van Israël, Hij sluimert noch slaapt. En Hij zal u niet door de zon laten steken en niet door de maan in de nacht, Hij zal u bewaren voor alle kwaad, van nu aan tot in eeuwigheid.*" In die lijn antwoordt dan de priester.
En wij gaan dat antwoord nog eens even na. Het is in de Nederlandse vertaling niet zo duidelijk, maar er staat zes keer *niet* in het Hebreeuws, en er staat zes keer *bewaren*. Dat vind ik heel bijzonder. Zes keer staat er *niet*, en het staat in het Hebreeuws telkens voorop. Dus niet pas achteraf, Hij zal het niet doen, maar: *niet* zal Hij het doen. Ik proef daarin een antwoord. In vers 3a, 3b, 4a, 4b, 6a, 6b staat in het Hebreeuws het *niet* voorop. Het wordt haast tot een roep: *Nee, dat zal Hij niet doen!*
U denkt: maar de Here God laat me vallen. "Nee", zegt de priester, "Hij zal uw voet niet geven tot wankeling." En u denkt: Hij slaapt en Hij sluimert, ik merk niets van hem, Hij laat toch alles op z'n beloop. En de priester zegt: "Nee, dat doet Hij niet. Niet zal Hij sluimeren, niet zal Hij slapen." Dat staat er twee keer. Ja, de vegetatiegoden, de Baäls

in die tijd, die slapen in de wintertijd. Maar de God van Israël sluimert noch slaapt, er is niets wat zijn oog ontgaat, en waar Hij niet met heel zijn hart bij betrokken is. Zie, de bewaarder van Israël sluimert noch slaapt. En dan weer: "Straks steekt de zon op me in, de hitte van de dag, en als ik 's nachts wegschuil dan word ik gebeten door de maan", zegt de dichter angstig. Overdag een zonnesteek en 's nachts een maanziekte, want men dacht in die tijd dat je dat 's nachts aan de maan opliep. "Nee", zegt de priester, "De Here is uw bewaarder, niet zal de zon u steken overdag, en niet de maan bij nacht. Maar de Here zal u bewaren." Tot zes keer toe gebruikt de priester dit ene woord uit de zegen. Het is precies hetzelfde woord als er staat in Numeri 6: *De Here zegene u en Hij behoede u.* Daar is het met behoeden vertaald, maar in het Hebreeuws is het hetzelfde woord als hier in psalm 121 staat: Hij beware u. Dat woord neemt hij eruit, en dat neemt hij zes keer op. Hij zegt: "En de Here is uw bewaarder, Hij zal u bewaren." Ik vind dat een heel bijzonder woord, en ik denk dat het ook om die reden is dat de Here Jezus daarom bidt in het hogepriesterlijk gebed, Als Hij bidt voor allen die door zijn woord in Hem geloven bidt Hij eigenlijk maar voor één ding: dat God hen zal bewaren, niet wegnemen uit de wereld maar bewaren.

In dat bewaren zit eigenlijk alles wat de God van Israël kenmerkt.
Want bewaren dat doet een vader, bewaren doet een koning, bewaren doet een wachter op de muur, bewaren gebeurt door een herder, bewaren dat doet een vriend. Je kunt dat woord 'bewaren' laten aansluiten bij al de prachtige beelden die de schrift van de God van Israël, van de Vader van Jezus Christus, geeft. Want bewaren is: de wacht houden. Terecht komt het woordje herder in onze berijming voor, daar doet het aan denken, zoals een herder de wacht houdt. Maar bewaren is ook: zorg dragen zoals een vader die alles geeft voor de kinderen die hij heeft. Zorgdragen is het, maar ook beschermen, zoals een goede koning dat doet bij zijn onderdanen. Een strijdbare koning beschermt zijn volk, dat is ook bewaren. En bewaren is waken. De wachter die daar op de muur van Jeruzalem liep en waarschuwde als er gevaar was. En tenslotte, denk eens aan die uitroep van Kaïn: ben ik de bewaarder van mijn broeder? Daar staat datzelfde woord weer, bewaarder.
De bewaarder van Israël is het tegenovergestelde van Kaïn, het is als een vriend die zich betrokken voelt op de ander, zich voor de ander inlaat, zoals een vriend dat doet. Ja, daarom staat dit er zes keer. Tot zes keer toe wordt dit hèt beeld van wat God doet ten opzichte van hen die Hem vertrouwen.
Calvijn voegt er nog iets aan toe, hij vraagt zich af: Waarom toch tot zes keer toe die herhaling? En dan antwoordt Calvijn zichzelf: "Hoe moeilijk is het om van je wantrouwen tegen God genezen te worden. Daarom herhaalt de profeet zo dikwijls wat hij duidelijk genoeg in één woord had kunnen uitdrukken". Calvijn zegt: Ja, zelfs na zoveel herhalingen gebeurt het ons toch nog dat we bij het vallen van alleen maar een blad van een boom al sidderen en beangst zijn alsof God ons had vergeten. En omdat we dus in veel twijfel en wantrouwen verstrikt zijn, daarom wil de psalm door die herhaalde betuiging van Gods aanwezigheid ons verzekeren van zijn bescherming". Dat is de uitleg van Calvijn die hier bij aansluit.
Inderdaad, we moeten steeds weer van dat diepe wantrouwen tegen God verlost worden. Bij het minste of geringste wat er in ons leven gebeurt laait ons wantrouwen tegen God weer op, en daarom dit zo vaak herhaalde: *Hij zal u bewaren*.

Het antwoord op de twijfelvragen van de dichter beantwoordt de priester hiermee precies omgekeerd als wij het doen. Wij gaan -ik heb me daar toen in dat ziekenhuis zelf ook op betrapt- op zulke twijfelvragen beknibbelen. We gaan een beetje God zitten verdedigen en we zeggen: "Ja, Hij redt soms wel, maar ja, andere keren niet". En we zeggen: "Hij redt uit de ene nood wel en uit de andere niet". Er staat hier in vers 7: "Hij zal uw ziel bewaren". Er was een gelovige man op die zaal die dat zei, hij dacht: "Gelukkig, dan kun je dat nog volhouden als iemand op de operatietafel bezwijkt, daar helpt het dan niet, maar voor die ziel dan toch wel, die wordt bewaard". Maar dat staat er niet. Dat woord *ziel* dat hier staat, dat is echt oud-testamentisch die hele persoon: lichaam, persoonlijkheid, de hele mens. En daarom hoort het ook als een parallel-zin bij die andere zin: *Hij zal u bewaren voor alle kwaad*. Wat een ongelooflijke royaliteit. Er zit een climax in die psalm. De Here zal uw ziel bewaren, dat is een climax. Geen stap terug, maar een stap vooruit. Alles, je persoonlijkheid, je relaties, je verstand, je gezin, je geest, er is niets uitgezonderd.
Wonderlijk dat de priester dat zo antwoordt op die twijfelvragen, van waar mijn hulp vandaan zal komen. Is er echt iemand die mij straks, als de bergen op mij vallen en de heuvelen mij bedekken, is er dan echt iemand die mij bewaart? Op die angstige vragen neemt de priester absoluut geen gas terug. Hij antwoordt met een uitbundigheid en een royaliteit die verbijstert. Hij zegt: *Want de Heer is uw bewaarder en Hij zal u bewaren en Hij slaapt noch sluimert, wees niet bang. Hij is onafscheidelijk van u.*
En dan gebruikt hij dat beeld van de schaduw aan uw rechterhand, een prachtig beeld van wat de Here wil zijn. Want er is niemand die, al is het maar voor een seconde, zijn eigen schaduw kan verwijderen. Loop maar eens in de zon, je kunt geen seconde bij je eigen schaduw vandaan! Dat heb je helemaal niet voor het zeggen, die schaduw blijft. En dan zegt de priester: "Zo onafscheidelijk blijft de Here met je meegaan, als je schaduw aan je rechterhand". En waarom die rechterhand? Dat was omdat men in die tijd vaak letterlijk handtastelijk strijden moest

met de vijand, dan had je een zwaard in je rechterhand en dan was die rechterkant wel je kwetsbare plek. Dus zit er iets in: Hij is onafscheidelijk aan je verbonden, juist op die plek waar je jezelf niet verdedigen kunt daar staat de Here en daar is Hij altijd, onafscheidelijk als de schaduw aan je rechterhand. En wat doet Hij daar? Daar is Hij aan het bewaken, bewaren, beschermen, behoeden, de wacht houden, trouw blijven, in verzekerde bewaring houden, al deze betekenissen zitten in dit woord opgesloten. En Hij bewaart daarbij uw voet voor wankelen en uw hoofd voor de zonnesteek, ja, Hij bewaart u voor alle kwaad, niets uitgezonderd, naar lichaam en ziel, totaal, zo is God, dat doet Hij. Zo gaat Hij met u mee.
En zo zegent de priester de aangevochtenen: de Here zal uw uitgang en uw ingang bewaren van nu aan tot in eeuwigheid.

In die laatste zin blijkt het allerduidelijkst dat deze psalm dus een afscheidszegen was. Uw uitgang, maar ook: uw ingang. Hij waakt over u. Nu gaat u over de donkere bergen, maar God zorgt ervoor dat u ook weer thuiskomt: De Heer is uw bewaarder, Hij zal u bewaren voor alle kwaad. En daar zit in: *Geloof het en je zult het merken.* Geloof het en het zal u geworden. Zo is de psalm bedoeld.
En als de dichter vraagt: "En als mijn voet dan wankelt, is het dan ook waar?" Dan zegt de priester: "Dan zal de Heer u bewaren!" En als de psalmist zou vragen: "En als ik dan sterf?" Dan zegt de priester: "De Heer is uw bewaarder, Hij zal u bewaren voor alle kwaad." Zo wonderlijk gaat het in het geloof. Het wordt waar langs de weg van geloof en vertrouwen.
Eigenlijk verbazingwekkend hoe de priester, of beter hoe de schrift, antwoordt op aanvechting, op angstvragen. Wij hebben de neiging om bij angstvragen te minimaliseren, dat zei ik al. Wij zeggen: "Misschien wel, misschien niet, bij sommigen heeft God het gedaan bij anderen weer niet, of je moet het geestelijk zien, de ziel zal Hij redden." Maar de priester van psalm 121 doet dat niet, die stort zijn hart uit en zegt: "Man, vrouw, wees niet bang!" Hij is voor 200 % zeker dat de Here met u meegaat, want dat is zijn Naam! *Zo zult gij mijn Naam op de gemeente opleggen en Ik zal hen zegenen!* Snap je wat de priester hier aan het doen is? Hij is eenvoudig gehoorzaam aan het naspreken wat God gezegd heeft. Zo zal je mijn Naam aan de gemeente opleggen: De Heer is uw bewaarder, en Ik zal hen zegenen.
En dacht je dat God het ooit niet deed? De priester is er voor 200 % zeker van en hij zweert het: dit is Zijn Naam.

Ik denk dat daar ook misschien wel het diepste antwoord ligt op de vraag hoe je dit zo kunt volhouden. De priester spreekt hier niet over de voorzienigheid, over de almachtige die ons wel zal beschermen, nee, hij heeft het over die ENE, die heel bijzondere, die unieke, die Israël droeg door de Rode Zee, over Hem heeft hij het. Die zijn Zoon zond en voor ons op Golgotha heeft doen sterven en doen opstaan, over die God spreekt hij. Die God die weet wat het is om aangevochten te zijn en die ook weet wat het is om te vallen, die zelf onderging in de meest verschrikkelijke dood die denkbaar is, en die zo alle lijden op zijn schouders nam. Die Heer, daar wordt hier van gesproken, die bewaart en redt uit alle nood.
"Zelfs als dood en hel ons aangrijnzen" zegt Luther in dat lied 'een vaste burcht': "Al wordt de wereld ook een hel en het leven niets dan lijden, wij vrezen niet, Immanuël zal stellig ons bevrijden".
En nu pas begrijp ik ook hoe de psalm bedoeld is. Deze psalm is bedoeld als een belofte die ik mij mag toe-eigenen door er op te vertrouwen: geloof het en het zal geschieden.

Zo kom ik aan het slot tot een samenvatting van wat we zo uit deze psalm hebben gezien.
We lazen psalm 121. Een parel onder de psalmen, noemde ik hem, in opbouw en kracht. Maar ook een psalm die je ineens voor allerlei moeilijke vragen stelt. Wat kun je met deze psalm als je voet wel wankelt, en als de zon wel steekt? We zijn de psalm woord voor woord gaan doorlezen en we deden de ene ontdekking na de andere.
De *eerste* is wel dit, dat deze psalm niet uit triumf is geboren, maar juist uit aanvechting. Het begint niet met zekerheid, maar het begint bij radeloosheid: Ik hef mijn ogen op naar de bergen, hoe kan ik daar ooit doorkomen, wie zal mij helpen?
En hoe beantwoordt de psalm dat? Dat is het *tweede*, we zagen het in het licht van Numeri 6: *door te zegenen*. In psalm 121 wordt uitgerekend aan die angstige mens, die aan torenhoge bergen zijn vragen stelt, een zegen meegegeven, die krijgen u en ik mee, de zegen die de priester uitgesproken heeft, en die dus als een spoor door de eeuwen is gegaan. Hier spreekt de bewaarder van Israël, de Here zegent je, Hij behoedt je zesvoudig. En we zagen wat dat allemaal inhield, dat Hij onze vader wil zijn, onze koning, onze herder, onze wachter, onze vriend.
En dan het *derde*: het is dus helemaal geen toekomstvoorspelling die, wat ik ook maar doe, of ik mij er wat van aantrek of niet, waar wordt. Dat is het niet, het is geen waarzeggerij, het is een zegen! "En zo", zegt de Here tegen de priesters, "Zo moet je mijn Naam op het volk opleggen".
En dat doet de priester dan ook heel eenvoudig en heel trouw. Als het harde leven na het vertrek uit de tempel zich weer opdringt, dan geeft hij u en mij het grote wonder mee van de God van Israël. De God van Israël die door de diepten met ons meegaat, die gezegd heeft: "Ik ben er voor jou!"

Dat is zijn Naam, wist u dat? Jahwe betekent: Ik ben er voor jou, en Ik keer het alles ten goede. En er is geen seconde in je leven of Ik ben je schaduw aan je rechterhand. En Ik zal je bewaren voor alle kwaad.
Zo staat het er. In dat licht vind ik het wel heel opzienbarend dat psalm 121 maar één keer in het nieuwe testament terugkeert. Daar wil ik ook mee eindigen. We hebben het gelezen in Openbaring 7. Daar staat, als de bevrijde gemeente aan het eind van de geschiedenis voor de troon van God bijeen komt, thuiskomt uit de grote verdrukking, dat ze dan onder andere psalm 121 zingen. Ze zullen niet meer hongeren en dorsten, ook zal de zon niet op hen vallen, want het Lam zal hen weiden, zoals Hij eigenlijk altijd al gedaan heeft.
En dat zal dan overduidelijk worden, want wie thuiskomt bij God, die zal pas goed zien hoe Hij eigenlijk altijd al onze voet voor struikelen behoedde. Amen.

Terug naar de de verkondiging van deze preken .

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 14 juli 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "In bekering en rust ligt uw redding, in stilheid en vertrouwen uw kracht" Jesaja 30: 15

Schriftlezing:

- Jesaja 2: 6-18
- Openbaring 18: 20-24

Tekst:

- Psalm 125

Liederen:

- Psalm 108: 1 en 2
- Lied 115: 1 en 3
- Psalm 17: 3 (oude berijming)
- Kinderlied 33
- Psalm 125
- Lied 28
- Opwekkingslied 184

Introductie verkondiging: "In onmacht: vertrouwen!"

Wij hebben het deze week in de terugblik op wat er een jaar geleden in Srebrenica gebeurde opnieuw beleefd: hoe mensen ten onder gaan in een geweldspiraal en anderen er machteloos bij staan. Psalm 125 is in zo'n soort situatie geboren. Het is helemaal niet een lieflijke psalm voor de gegoede burger, die zich bij een jubileum bevestigd voelt in zijn goede keuzes. Het is een protest-song gemaakt voor mensen, die zich dood schamen, omdat zij in hun onmacht geen andere uitweg zagen dan meedoen met ongerechtigheid. Ja, zegt de psalm: wij leven in bezet gebied, alleen: het blijft niet zo. Er komt een dag van de Here tegen al wat hoog is! Dan zal blijken, dat zij, die in onmacht vertrouwden op God en zich niet tot kronkelpaden lieten verleiden uiteindelijk toch aan het langste eind hebben getrokken.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Psalm 125 spreekt rechtstreeks tot ons hart: Wie op de Here vertrouwen, die zijn als de berg Sion. Vertrouw op Hem en je bent als de berg Sion, en dat geeft aan: je krijgt een grote vastheid, als een berg. Een berg is een symbool voor vastheid en duurzaamheid: je bent als de berg Sion, je komt door de zwaarste stormen. Als de pelgrim aankwam vanuit een lange aanreistocht, en daar weer opnieuw die berg Sion, zo'n 750 meter hoog, zag liggen, omgordeld door die rij heuvels, de bergen die soms in toppen nog hoger zijn dan de berg Sion, dan zei die pelgrim: "Kijk, zo ligt de Here rondom zijn volk, van nu aan tot in eeuwigheid."
Toch is psalm 125 niet allereerst een vroom lied voor de individuele gelovige. Dat zou het misschien zijn als het hier stopte. Maar wie de psalm verder leest en in zijn geheel neemt, die merkt dat het eigenlijk een protest-song is. Lees maar verder bij vers 3, daar staat: Want de scepter der goddeloosheid zal niet blijven rusten op het erfdeel van de rechtvaardigen! Een protest-song, zoals Willem Bilderdijk ze schreef bij de franse bezetting: Holland groeit weer, Holland bloeit weer; en zoals we ze destijds, als we de leeftijd hadden, konden horen bij Radio Oranje in de duitse bezettingstijd, en later, zoals ze werden gemaakt tijdens de Vietnam-oorlog. De protest-songs, dat is eigenlijk de categorie waar deze psalm 125 bij hoort. Maar de psalm, let wel, is onderdeel geworden van het psalmboek van de kerk, van het liedboek voor Israël, eigenlijk het enige liedboek voor de kerken, en daarmee is deze psalm ook

boven zijn lokale oorsprong uitgeheven, dit lied is gemaakt door een Israëliet die leed onder een beklemmende bezetting van de stad en van het land, zoals het soms in Israëls geschiedenis gebeurd is. Maar opgenomen in het psalmboek krijgt het ineens een universeel karakter, het is ineens alsof het een protest-song geworden is van kosmische omvang.

En dat is de reden waarom ik er Jesaja bij gelezen heb, en Openbaring 18. Want de bijbel zelf ziet eigenlijk heel de aarde als bezet gebied, en als het erfdeel van de rechtvaardigen. De aarde is ons erfdeel, dat staat letterlijk zo in de bergrede. Zalig zijn de zachtmoedigen want zij zullen de hemel beërven, denken wij, maar dat staat er niet! Er staat: want zij zullen de aarde beërven, de aarde is het erfdeel van de rechtvaardige!
Maar het is bezet gebied, daar is de vijand van God gekomen, en heel de schepping is in de handen van de vijand gevallen en daar zingt deze psalm over. Hier wordt ons een lied aangeboden dat we moeten en mogen zingen als er momenten zijn dat die bezetting van de vijand ons te zwaar wordt. In ons persoonlijk leven, en dat heeft alles te maken met ziekte en aanvechtingen, depressies, maar ook in de samenleving! Het heeft alles te maken met de soms heel beklemmende aandrang van de machten van de boze dat zelfs de rechtvaardigen hun handen uitstrekken naar onrecht.
Dat staat er, dat is psalm 125. In het nieuwe testament zegt de apostel Petrus: "U moet wel weten, uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een briesende leeuw en hij zoekt wat hij zal verslinden." Daarvoor hebben we nu psalm 125 gekregen, om de weg te vinden.

U ziet, ik begin de uitleg van de psalm eigenlijk precies midden in de psalm, in vers 3, bij die scepter van de goddeloosheid, en dan stoot ik van daaruit door naar wat dan die bezettende macht is, en hoe die ons knelt en kan verleiden zodat wij onze handen gaan uitstrekken naar onrecht, en dan kom ik tenslotte natuurlijk toch weer terug bij dat bijzondere beeld waarbij de psalm begint, die berg Sion met zijn vastheid en met de gordel van bergen daar omheen als beeld van wie op de Here vertrouwen.
Psalm 125 opent ons dus in de eerste plaats de ogen voor het feit dat wij leven in bezet gebied, zo noem ik dat. Daarom las ik Jesaja. Moet je die ene na die andere zin daar eens lezen, het is eigenlijk ongelooflijk, net alsof je een spiegel voor ogen krijgt. Er staat: Israël wordt verleid door het Oosten en ze plegen toverij als de Filistijnen. Dat zijn de twee dingen die in onze samenleving van alle kanten binnensijpelen. De invloeden uit het Oosten, en met een boek als 'De Celestijnse belofte' een New Age boek door miljoenen verslonden, en wat een toename is er aan occulte praktijken in onze samenleving, als je eens wist wat daar onderhuids gebeurd, op scholen en overal, occulte praktijken zijn zeer populair.
En Jesaja gaat verder: En intussen: heel het land is vol zilver en goud en aan zijn schatten is geen einde. De welvaartsstaat. En dan staat er daarna: Ook is het land vol paarden en wagens. Intussen zijn wij westerse landen tot aan de tanden bewapend met afschuwelijk wapentuig wat maar ligt opgeborgen. En tenslotte staat er: We buigen ons neer voor het werk van onze handen. Want waar draait het om in onze samenleving? Dat is toch de techniek? Wij zijn allemaal diep onder de indruk van de techniek op alle gebieden, bij het bouwen, de tunnels en enorme bouwwerken, en alle andere gebieden waar mensen zich eigenlijk neerbuigen voor het werk van hun handen: je kunt denken aan Internet, of harttransplantaties, alles wat in de bedrijven steeds meer wordt opgedreven, nieuwe technologische vindingen: wij verwachten daar ook de redding van.

Maar Jesaja zegt: Het is eigenlijk een verlaging, want de mens aanbidt het werk van zijn eigen handen, zo verlagen zich de mensen en vernederen zich de mannen, vergeef het ze niet. En dan kondigt hij het aan: Er komt een dag van de Heer tegen al wat hoog is. Daar vertelt Johannes op Padmos ons dan veel meer van, de stad Babylon waar eerst alles zo mooi was, zo als de schepping eigenlijk bedoeld was, het werd daar zichtbaar en hoorbaar, in het geluid van de citerspeler en de zanger, de kunst die beoefend werd, het geluid van de molen die graan dorst, de stem van bruid en bruidegom, maar alles verstomt omdat daar het gericht van God over komt en waarom? Omdat er in diezelfde stad gruweldaden plaatsvonden. In de stad Babylon werd gevonden het bloed van profeten en heiligen, ja, van allen die geslacht werden. Miljoenen en miljoenen doden, alleen al als we denken aan deze eeuw met de jodenvervolging, en we dachten dat het nooit meer zou gebeuren, en onder onze ogen worden er weer duizenden afgeslacht. En toen maakte God een einde aan Babylon, en pas toen zag Johannes het nieuwe Jeruzalem oprijzen voor zijn ogen.

Tussen Jesaja en Openbaring 18 lees ik nu deze psalm 125, een pelgrimslied, een lied voor de opgang, een lied voor als we op weg zijn naar het nieuwe Jeruzalem, wanneer de Here zelf de bezettende macht zal vernietigen. Want dat leert het nieuwe testament ons. In de taal van de laatste oorlog gesproken: D-day, de dag van de overwinning van de vijand is al geweest, de landing in Normandië is geweest, de meesterzet in het grote schaakspel tussen God en de duivel is al gedaan, Jezus heeft als Zoon van God de zondemacht doorbroken, de schuld verzoend, en zo in principe de duivel de doodsteek al aangebracht, want die heeft geen voet meer om op te staan. De duivel heeft alleen een voet om op te staan als hij kan aanklagen, en dat heeft Jezus verwijderd. Maar het is nog geen V-day, geen Victory-

day, er is nog geen uiteindelijke laatste overwinning, die staat nog uit. En in die hongerwinter, tussen D-day en V-day, in die tijd leven wij, en dat is een tijd van grote aanvechting, zegt de bijbel.

En nu begrijpen we: dat is het achtergrondscenario achter psalm 125. Het verklaart ook heel veel dingen uit ons kleine leven wanneer we plotseling benauwd worden, aangevochten worden, geen uitweg zien, maar het verklaart ook heel veel over onze samenleving.
Het grijpt de dichter naar de keel. Ineens doorziet hij het, die redeloze onmachtsgevoelens, die de duivel als het ware zaait. Ze drijven zelfs de meest rechtvaardigen er nog toe om hun handen uit te strekken naar onrecht, zegt psalm 125. En dat is het tweede dat opvalt in deze psalm. Wij zijn zo zwak, dat als God het niet verhoedt, we allemaal zomaar gedragingen gaan vertonen die lijnrecht ingaan tegen dat wat we weten dat goed is. Het is eigenlijk veel minder makkelijk om op God te vertrouwen dan we denken. Wie door onmacht geslagen is en toch verder moet, die gaat noodsprongen maken. Je gaat compromissen maken waar geen compromis gemaakt had mogen worden. Dat gebeurt in de samenleving. En in het persoonlijk leven, dan weten we eenvoudig niet welke keuze we moeten maken, en in die onmachtgevoelens kunnen we of maar zelf dingen doen en eigenlijk daarmee een beslissing forceren, en we kunnen ook apathisch neerliggen. Zo steken we, bij grote druk in een conflict wat ons machteloos maakt, óf de kop in het zand, struisvogelpolitiek, we wassen onze handen in onschuld, óf we kiezen de weg van het geweld en maken vuile handen. Zo vlucht de mens weg in wegen van onrecht, heel scherp wordt dat in psalm 125 ontmaskerd. Dan strekken zelfs de rechtvaardigen hun handen uit naar onrecht, staat er, en ze worden hun medemens ontrouw. In het politieke spel rond Srebernica zou het me helemaal niets verbazen dat ook op zich rechtvaardige mensen hun handen hebben uitgestrekt naar onrecht. In iedere oorlog krijgen ook de allerheiligsten vuile handen, ze gaan meedoen met geweld of ze gaan meedoen met sluwheid, of ze vluchten weg in lafheid, in de houding van Kaïn. Ben ik mijn broeder's hoeder? En dat is heel verschrikkelijk. De psalm zegt: Eigenlijk wil je het niet, je wilt vrede, verzoening, liefde, nabijheid, maar de situatie is zo erg dat je wel gedwongen wordt tot ontrouw, tot loslaten, tot je afkeren, of geweld gebruiken. Heel vaak smeden we compromissen met de duivel. Nu, in die nood is psalm 125 geboren.

Welke uitweg wijst nu die psalm?

Punt 1: de psalm opent eerst onze ogen ervoor dat het niet zo blijft. Heel nadrukkelijk staat er: die scepter van de goddeloosheid zal niet blijven rusten op het erfdeel van de rechtvaardige. Zoals Jesaja dat zegt: Er komt een dag van de Heer tegen al wat hoog is. En dat is het vertrouwen wat de bijbel wil voeden. Ook door zo'n inzicht van Johannes op Padmos. Er komt een dag dat de vijand van God wordt ontmaskerd, en dat het gericht geoefend wordt over al zijn handlangers. Als het niet hier en nu gebeurt, dan gebeurt het straks op de jongste dag. Daarom: wees niet bang, ze zullen hun straf niet ontlopen, de oorlogsmisdadigers en de gladde politici, die evenzeer, en in de samenleving van ons, al diegenen die mensenlevens vernielen, de drugdealers, degenen die zich verslingeren aan criminaliteit, er komt een dag dat ze allemaal worden weggevaagd, en dat geeft lucht, zegt de psalm. De dag van de toorn komt tegen al wat hoog is, en dan zal God de krachten van de hoogmoedige mens vernederen en Hij zal de slachtoffers verhogen. En zo gaat Hij alles rechtzetten, want als God komt als Rechter, betekent dit in de schrift altijd dat Hij de kromme levens van mensen weer rechtbuigt. Wat in het verborgene mensen is aangedaan, komt dan openbaar, wat mensen is aangedaan waardoor levens werden vernield, dat wordt dan weer rechtgebogen en goedgemaakt, en dat is: Hem verwachten als Richter, Rechter van het heelal.
En daaraan, dat is het tweede, ontleent dan de dichter de kracht om op te roepen tot vertrouwen. Daarom, zegt hij, vertrouw op de Here. Laat je er niet toe verleiden om te handelen uit onmacht, maar leer in je onmacht te vertrouwen op God. En dat is zeker het hoofdpunt van de psalm. In onmacht juist vertrouwen. Niet vluchten in een compromis, of je terugtrekken, niet met geweld knopen doorhakken, maar er gewoon mee naar God gaan, en zeggen: Heer, ik weet het niet, ik zie geen enkele uitweg, ik voel me verleid tot actie in paniek, of tot apathie, tot ongeloof, maar help U me, toont U me de weg en ik zal die gaan. Dat is: je vertrouwen stellen op de Here. En wie zo zijn vertrouwen op God stelt die krijgt die bijzondere belofte waarmee de psalm begint, en die leert bidden om wat God belooft.

Over die beide punten, het begin en het einde van de psalm tot slot nog een enkel woord.
Wie in de aanvechting niet zelf de handen uitstrekt naar wat in wezen kronkelpaden zijn, maar wie zonder te weten wat hij moet doen zijn vertrouwen stelt op God, die wordt in psalm 125 vergeleken met de berg Sion. Die krijgt een vastheid in zijn leven die niet te schokken is en een duurzaamheid die niet verdwijnt. Stel je vertrouwen op God, doe het maar als je bij het ouder worden niet weet hoe het verder moet, doe het als je voor een keuze staat, bijvoorbeeld een partner voor het leven, doe het bij conflicten op je werk. Doe het ook als de samenleving je dingen opdringt waarvan je weet dat ze niet deugen. Vertrouw op de Here in alle omstandigheden van het leven en Hij redt je er uit -je hoeft niet te vallen in het gedrag dat je onontwijkbaar leek!

Zo groei je in kracht. Het mooiste van deze liederen Hammaäloth is dat ze ons leren te groeien in kracht, het zijn letterlijk: zangen van opgang, liederen die ons omhoog voeren, dicht naar God toe, liederen die ons op de weg naar Sion vasthouden. Deze psalm zegt: Dat gaat via vertrouwen -in onmacht vertrouwen op God; en belooft: Hij maakt je als de berg Sion. Daar merk je zelf niets van maar het gebeurt. Je leven krijgt vastheid en duurzaamheid en je wordt beschermd: de Here legt zich rondom je als de bergen om Jeruzalem. De boze krijgt geen kans meer binnen te dringen want de Here beschermt je tegen zijn aanvallen. En je leert bidden, dat is het derde punt aan het slot van de psalm. Here, doe goed aan de goeden en de oprechten van hart, maar laat hen die zich tot kronkelpaden neigen en de bedrijvers van ongerechtigheid vergaan. Vrede zij over Israël.
Een hard gebed. God is geen God die goed en kwaad gelijkelijk omarmt, Hij zegent de goede en straft de kwaden. Dat zal straks blijken en daar bidden wij nu al voor! Laat de vrede van Christus heersen in uw hart (Colossenzen 3:15).

Zo lazen wij opnieuw psalm 125, een ontzaglijk bemoedigend lied voor mensen die eigenlijk overweldigd worden door de bezettende macht, rechtvaardige gelovigen die met heel hun hart het goede willen, maar de overmacht van de vijand is gewoon te groot, de cultuur is zo normloos en zo wetteloos dat wij mee gaan doen, op financieel gebied worden wij ineens calculerende burgers, op moreel gebied zwakken ook wij de bijbelse regels af: sex alleen binnen het huwelijk, dat kun je toch vandaag niet maken...
Zo laten wij ons inpalmen door de bezettende macht, in de politiek smeden wij compromis-wetten, dat is vandaag helemaal ingeburgerd als een soort christelijk realisme. Maar waar is dan het vlammend protest tegen de voorrang van economie boven ethiek? Tegen misdaad en verslaving? Tegen bederf van de schepping? Tegen de dood van ongeborenen? Enzovoorts, enzovoorts.
De kern van de psalm is: Houdt vol, en als je je machteloos voelt: Stel je vertrouwen op de Here! Doe het gewoon, want de scepter der goddelozen zal niet blijven rusten op deze goede aarde, het erfdeel van de rechtvaardigen. Bidt dan: Heer, geef vrede aan uw volk!
Dan ben je als de berg Sion. Amen.

Terug naar de de verkondiging van deze preken .

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

o:gjkole@knoware.nl">gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 25 augustus 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

"Zegent de Heer ook in de nacht!"

Schriftlezing:

- Genesis 12: 1-3;
- Mattheüs 14: 22-25;
- Lucas 24: 50-53

Tekst:

- Psalm 134

Liederen:

- Psalm 103: 1
- Lied 319: 1, 2 en 4
- Psalm 34: 7
- Lied 320: 1 en 4
- Psalm 145: 2, 3 en 6
- Psalm 134: 1, 2, 3
- Lied 399: 6
- Lied 456: 3

Verkondiging: Gemeente van Christus,

We begonnen de schriftlezing met dat bekende grondwoord uit Genesis over de zegen. God verbindt aan Abraham zijn zegen. En door Abraham, en door Israël uit Abraham ontsproten, en dus door de Zoon van Israël, uit Israël geboren, de Messias, gaat van nu af aan een zegen uit over deze gevallen en vervloekte schepping. Dus eigenlijk is de hele geschiedenis van Israël, en heel de geschiedenis van de kerk tot vandaag toe de geschiedenis van die zegen. En dat woord staat nu in psalm 134 centraal.

En daar willen we ons vandaag op richten, bij de bevestiging van ambtsdragers. Deze psalm werd vroeger altijd gezongen na de bevestiging van ambtsdragers: Dat 's Heren zegen op u daal. Het blijkt een foute uitleg te zijn, want niet de gemeente zingt deze psalm naar de ambtsdragers toe, maar de ambtsdragers zingen het de gemeente toe! We hopen dit allemaal te ontdekken als we met elkaar deze psalm stap voor stap doorlezen, en proberen te begrijpen wat daar nu eigenlijk staat.

Ik ontdekte iets heel bijzonders in deze psalm, op drie punten.

Eerst dat wondere feit dat het een wisselwerking is, een elkaar toezingen zoals vaak bij deze bedevaartsliederen.

Het tweede is dat kernwoord zegenen, we staan stil bij wat dat betekent.

En het derde wat me al sinds lange tijd zeer getroffen heeft is dat kleine zinnetje: *ook in de nacht.* Merkwaardig dat dat er zo tussen staat, alsof het een soort van toetssteen is. Ik kom hier nog op terug.

De kern is van deze psalm is dus het *zegenen*. Je zou kunnen zeggen: "De werkingskracht van het ambt hangt af van het zegenen, en de toetssteen is: "Zegent u hem ook in de nacht?"

De psalm begint met: Komt, prijst de Heer alle gij knechten van de Heer. Wie zegt dat tot wie? Boven de psalm staat: een bedevaartslied. Het is de laatste van de bedevaartsliederen, je kunt ook zeggen: het is een climax. Hier gaat het weer over de zegen die de vervloekte aarde moet binnendringen. En deze psalm is aan het eind geplaatst, dus werd hij waarschijnlijk gezongen aan het einde van de bedevaart. De pelgrims gaan weer terug naar hun werk en hun dorp en zij groeten nu, aan het slot van alle vieringen, bij het afscheid de priesters en de Levieten, die daar in de tempel en in Jeruzalem achterblijven, en die daar dagelijks en in de nacht hun dienst verrichten. Zo moeten we ons dat indenken.

Het is dus ook een afscheidspsalm. Het volk wat weer naar huis gaat bidt dit de dienaren in de tempel, de Levieten en de priesters, toe.

"Jullie die daar staan in het heiligdom, komt -dat is een extra opwekking- komt, zegent de Here", zeggen ze. Zegent de HERE, jullie die staan in het huis van de HERE, -weer die verbondsnaam met hoofdletters-, en dan tenslotte, die daar ook in de nacht in het huis van de HERE staat. Drie keer in die eerste zin de verbondsnaam die betekent: Ik ben er voor jou.

Laat Hem in het middelpunt staan, dat bidden ze de priesters en de Levieten toe. Dat vind ik heel apart. Er staat heel uitdrukkelijk hier hetzelfde woord wat ook staat in vers 2 en in vers 3, dat komt er in onze vertaling niet uit, want het Nederlands Bijbel Genootschap heeft het vertaald met: "Looft de Here", en "prijst de Here", en dan: "de Here zegene u". Maar er staat drie keer hetzelfde werkwoord in het Hebreeuws. Er staat heel uitdrukkelijk drie keer: zegenen, *barach*. "Heft uw handen op, zegent Hem", en dan: "de Here zegene u."

Dat vind ik heel apart. Het volk roept dus de dienaren van God op om bovenal zelf de Here te zegenen, en pas daarna volgt in vers 3 horizontaal een aanspraak aan het volk. "De Here zegene u", antwoorden dan de priesters uit Sion, "Hij die alle dingen draagt in zijn scheppingsmacht."

Ik denk dat het NBG die vertaling veranderd heeft, niet drie keer zegenen gebruikt heeft, omdat wij dat vreemd vinden. Wij, mensen die de lagere zijn, God die de hogere is, zegenen? Wij denken: God zegent ons, wie zijn wij dat wij Hem zouden zegenen? Dat is de omgekeerde wereld, en daarom heeft het NBG gezegd: dan vertalen we dat met loven en prijzen, en in de derde plaats, als God het aan ons doet, dan vertalen we het met zegenen. Maar dat is niet bijbels, en ook niet joods. Een heel opvallend verschil bij het gebed bij de maaltijd. Christenen bidden: Here, zegen deze spijzen. Joden doen het omgekeerd, een Jood zegent God *om* de spijze. Ieder aanvangsgebed van de Joden bij de maaltijd is: Heer, gezegend zijt Gij, Heer van hemel en aarde, om wat U ons gegeven heeft. En in de berijming wordt dat feilloos getroffen. "Zegent, mijn ziel de grote naam des Heren."

God zegenen is Hem vertellen dat je blij bent dat Hij er is, en blij bent om wat Hij voor je gedaan heeft. Dat Hij goed voor je is, rechtvaardig en trouw, geduldig, en dat Hem ook zeggen. Dat is God zegenen. Dan zegt de bijbel: dat doet Hem goed. Misschien ook een voor ons vreemde gedachte, wij denken: God is hoog en verheven, hoort Hij dat wel? Nee, de bijbel zegt: als mensen, zijn volk, zijn dienaren, als zij Hem zegenen, dan doet dan Hem goed. Want God is ook een persoon, God is Iemand, Iemand met een hart. En God zegenen is eigenlijk: Zijn hart verwarmen. Zeggen dat je van Hem houdt, zeggen dat je Hem liefhebt, zeggen dat je dankbaar bent voor wat Hij is en voor alles wat Hij je gaf. Dat is God zegenen.

En nu zegt hier psalm 134: daar begint nu alle zegen horizontaal. Als dat verticale er niet eerst is, dan kun je al dat horizontale wel schudden. Dat is eigenlijk de boodschap van deze psalm. En het volk weet dat. Dat zegt: als die dienaren nu maar God blijven zegenen! Als zij dat maar blijven doen, ook in de nacht, dan varen wij daar wel bij. En zo gebeurt het ook. Het volk zingt dat bij het afscheid, en de priesters antwoorden aan het volk: en u allen uit Sion, zegene u de Here. Dat is van God uit naar het volk toe.

Dat is zo in een paar woorden het geheim van die wisselzang in psalm 134. En zo gaan we het elkaar straks ook toezingen.

Maar met het zingen alleen zijn we er niet. Het gaat er natuurlijk om het ook te doen. En in de tweede helft van deze preek wil ik dat met u doordenken, wat dat nu eigenlijk betekent voor het werk in de gemeente en daarbuiten. En dan staat dat kleine zinnetje *ook in de nacht* centraal.

Ik zei al in het begin dat de werkingskracht van het ambt staat of valt met het zegenen. En deze nadruk van psalm 134 trekt al het werk in de gemeente en in het koninkrijk van God weg uit dat benauwende rijtje van plichten en

taken en wat je niet allemaal moet doen. Als wij denken aan het ouderlingschap, aan het diaken-zijn, dan stel ik me zo voor dat iedereen direct denkt: help! Huisbezoeken, kerkenraadsvergaderingen, collecteren, activiteiten opzetten, gaven in de gemeente stimuleren, zieken bezoeken, enzovoorts enzovoorts. Dat is natuurlijk allemaal prima, maar psalm 134 houdt ons even vast en zegt: de kern van de zaak is dat niet. En de gemeente moet dat ook niet in de allereerste plaats van zijn ambtsdragers verwachten. Ze moeten, wat het volk hier doet bij de priesters, hen allereerst oproepen om te blijven bij de kernzaak, ze moeten hen toeroepen: "Gij dienaars aan de Heer gewijd, zegent allereerst zijn naam, te allen tijd." En dan ook dat tweede: "Jullie, die des daags zijn gunst verwachten, zegent de Here ook in de nachten."

Toen ik dat zo op me in liet werken zag ik achter die psalm in de allereerste plaats de gestalte oprijzen van de Here Jezus. Want dat is natuurlijk ook het geheim geweest van Jezus' bediening, zijn werk als onze hoogste ambtsdrager.

We lazen dat in Mattheüs 14: Hij was op ene berg alleen. En terwijl de discipelen ploeterden op het meer, in de nacht in een storm, was Hij daar op eenzame hoogte aan het bidden. Hij was daar in de nacht en zegende zijn Vader.

Hij op de berg, zijn Vader zegenende, en de discipelen daar in het diepe worstelende. Dat is het beeld dat ik, denkend aan het evangelie, zo vanuit de psalm zag opdoemen. En dat zien we ook aan het eind van Jezus' leven. Overal zien we de wet van psalm 134 als het ware in Jezus' leven toegepast. In Gethsémane, de discipelen sliepen of ze vluchtten, maar Jezus was daar alleen en Hij zocht de Vader in dat bidden. Hij zegende eigenlijk de wil van zijn Vader over zijn leven, en daar worstelde Hij mee. En toen Hij daarmee klaar was, toen kon Hij er ook weer op uitgaan en tot een zegen zijn voor velen. Want daar eindigt het evangelie van Lucas mee: terwijl Hij hen zegende, scheidde Hij van hen.

Dus we moeten ons Jezus voor ogen houden als degene die achter de psalm staat, die achter het ambtswerk staat, die achter de hele gemeente staat, en dat we Hem altijd mogen zien als degene die zegent.

En dat is die geheime wet: Jezus had wat met God, en daarom hebben wij wat met Hem. Als Jezus niet steeds altijd weer in die bediening had gestaan van het de Vader zegenen, dan was Hij voor ons van geen waarde geweest. Dat is ondenkbaar, maar ik zeg dat zo om de kern aan te geven. En daar komt het op aan: de dienaar van het nieuwe verbond is er Een die eerst de Vader zegent, en dan van daaruit zegen geeft aan het volk. Dat is het geheim van iedere ambtsdrager. We moeten dus oppassen voor het 'socialiseren' van de ambten. Dat ambtsdragers van die bezige bijen zijn die overal maar rondsnorren en activiteiten opzetten: dit moet en dat moet en er moet zo veel ontzaglijk veel, dan pakt psalm 134 ons beet en zegt: nee, eerst dit: zegent de Here, zegent de Vader. Doe dat eerst en trekt er dan pas op uit.

Ik zet daarmee niet de ambtsdragers op een voetstuk. We hebben het zo over die twee categorieën, het volk en de dienaren, de gemeente en de ambtsdragers. Nee, in het nieuwe testament is er alleen een gradueel verschil tussen ambtsdragers en gemeenteleden. Het is een hele goede gereformeerde term om te zeggen dat het ambt, welk ambt het ook is, alleen een 'verbijzondering' is van het ambt dat we allemaal hebben. Dus de ambtsdragers hebben een 'verbijzondering' van het ambt van alle gelovigen.

Dus geldt deze wet van psalm 134 niet alleen voor ambtsdragers, maar ze geldt voor ons allemaal, voor u en voor mij.

De eerste opdracht die deze psalm ons meegeeft is: zegent de Heer ook in de nacht. En daarom doemde daar voor mij die gestalte op van de Here Jezus, die in de nacht ons droeg en zo een zegen werd, die in de nacht de Vader vasthield en Hem zegende en zo tot een kracht kon worden voor heel de wereld.

Dat kleine zinnetje 'ook in de nacht' heeft me altijd getroffen, zei ik al. Hoe vaak hebben we deze psalm niet gezongen als een zegenbede, en dan steeds dat vreemde 'ook in de nacht' daartussen. Ik heb er wat commentaren op nageslagen, en die weten er geen van allen goed raad mee. Ik zal een paar oplossingen noemen.

De ene zegt: blijkbaar zongen ze deze psalm toen ze 's avonds aankwamen, of 's avonds weggingen van de tempel: gij die hier dienst doet in de avond. Ik vind dat wat vergezocht.

Een tweede zegt: sommige grote feesten begonnen met een nachtdienst. Dat is nog niet zo gek, het zou misschien wel de historische oorsprong kunnen zijn, ik weet het niet. Wij hebben ook een kerstnachtdienst, zo hadden de joodse grote feesten vaak een nachtdienst voordat het feest begon, en dan zou deze psalm worden gezongen. In ieder geval aardig gevonden.

Een derde kwam met deze oplossing: er stond eigenlijk 'bij dagen en bij nachten' en bij het overschrijven is dat 'dagen' vergeten. Ook heel inventief maar een klein beetje schriftkritiek vind ik het wel.

Zo waren er een heleboel oplossingen om dat woord 'ook in de nacht' uit te leggen. Maar toen ik de psalm in zijn geheel las en daarbij op de achtergrond de gestalte van de grote ambtsdrager Jezus zag, die juist in de nachten altijd worstelde met zijn Vader en zo tot een zegen werd voor het volk, toen werd dit woord voor mij toch wel een heel bijzonder woord, het werd een toespitsing en een toetssteen. Of we echt God zegenen komt toch vooral uit in de nachten.

En wat betekent dat 'in de nachten'? *Dat niemand je ziet*, daar ligt echt wel de toetssteen, daar heeft de Here Jezus al over verteld in de Bergrede. Daar leerde Hij de discipelen te bidden in de binnenkamer, als niemand ons ziet. Want voor de mensen, voor anderen houden we de voorgevel op. Maar Jezus zegt: "Het echte, het ware vind je in de binnenkamer, wanneer we daar bidden, en de Vader die in het verborgene ziet, die zal u vergelden." Zo heeft de Here Jezus dus ook de discipelen al heengedrongen naar die verborgen omgang met God. Dat zit in de nacht, als niemand u ziet. Niet voor het oog van de mensen. Daar is de toetssteen.

Maar er is nog iets: 'in de nacht' is in de bijbel ook altijd de *plaats van gericht*. De tiende plaag in de nacht in Egypte. De nachten zijn de momenten waarop we overvallen worden door eenzaamheid en door aanvechting en door geestelijke verwarring en door klein geloof en twijfel, wat maken we soms niet door in de nachten. Moet je ook dan God zegenen? Ja, dat staat er. Zegen God ook in de nacht, hoe is dat mogelijk. Dat is totaal onmogelijk, tenminste als we onszelf niet kunnen laten terugvallen op die gestalte van Jezus zelf. Want als je zelf niet kunt bidden dan mag je je laten terugvallen op die ene Hogepriester die het wel deed en die het wel doet; Hij die de gestorvene is, nog meer de opgewekte, de rechterhand van God is, die ook voor ons pleit. In momenten van onmacht bid ik altijd gewoon maar letterlijk na wat Jezus ons heeft leren bidden, dat helpt. De discipelen konden toen ook niet bidden en vroegen de Here Jezus: "Leer ons bidden." En Hij leerde hen bidden. En als je dat maar gewoon nabidt dan ben je bezig te bidden waarvoor Jezus nu nog bidt. En voeg je je worstelend toch in dat bidden tot God, dat zegenen van de Vader. Dat is het tweede.

En tenslotte is de nacht in de bijbel ook een woord voor soms een heel *tijdsgewricht,* een hele periode. Toen Israël in ballingschap werd gevoerd, was het in de nacht. En ze moesten het leren om ook daar vol te houden God te zegenen, ook in de nachten. En daarom las ik vanmorgen Romeinen 13. Want in Romeinen 13 zegt de apostel Paulus van onze tijd, de tijd tussen de eerste en de tweede komst van Jezus, dat dat eigenlijk een nacht is! En hij zegt: "De nacht duurt al heel lang, maar hij is vergevorderd, de dag is nabij!" En hier zegt de psalm nu ook: "In die nacht moeten we volhouden de Vader te zegenen". Het evangelie zegt: "De Here Jezus is als een koning heengereist naar een ver land, en hier zijn wij intussen alleen gelaten, we zijn in de nacht, maar zouden we daarom het zegenen vergeten?" Nee, juist dan komt het er op aan dat wij als dienaren aan de Heer gewijd Hem blijven zegenen, ook in de nacht.

Over die zegen hebben we het nu gehad. Daar draait eigenlijk alles om. Dat is iets ongrijpbaars voor ons mensen, maar er wordt een aantal regels aangegeven in deze psalm: doe dit, en je wordt tot een zegen! Volg op wat het volk je toezingt: "Zegen de Here, ook in de nacht", en je wordt tot een zegen.

Psalm 134, een psalm met het oog op de bevestiging van ambtsdragers, maar ook met het oog op onszelf. De zegen moet verder. Dat dreef Abraham, dat dreef Israël, dat drijft de gemeente van Christus. Die zegen is het extra wat het leven echt levenswaardig maakt. Die rivier van Ezechiël, die uit het heiligdom stroomt naar de woestijn en naar de Dode Zee, en die zegen verdrijft de vloek. Het is de kracht van de liefde van God, die zichtbaar wordt in levensherstel. Dat is de zegen, heel aards. In brood en wijn, maar ook heel diep in verzoening en in vrede. Die zegen gaat uitstromen, van de gemeente uit naar de wereld, van ambtsdragers uit naar de gemeente, als de dienaren de lofzang gaande houden, als ze God blijven zegenen ook in de nacht. Als niemand je ziet, als de golf van aanvechting over je komt, en ook als de wederkomst uitblijft. Zo heeft Jezus het ons voorgehouden. Hij is op die weg ons voorgegaan, en ons op die weg ook onze kracht, Hij zal daarin naast ons staan. Amen.

Terug naar de de verkondiging van deze preken .

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 21 januari 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Zondag 1:

De wondere wending

Welkomsttekst: "Niemand van ons leeft voor zichzelf en niemand sterft voor zichzelf; want als wij leven, het is voor de Here en als wij sterven, het is voor de Here. Hetzij wij dan leven, hetzij wij sterven, wij zijn van de Here." (Romeinen 14 : 7,8).

Schriftlezing: Genesis 5:28,29; Ezechiel 16:1-9; Johannes 15:13-17; 1 Petrus 2:5,9,10.

Tekst: Heidelbergse catechismus zondag 1

Liederen:

- Psalm 131
- Lied 244: 1 en 2
- Lied 244: 3 en 4
- Lied 91: 1 en 4
- Lied 454
- Psalm 73: 10

Introductie verkondiging:

De wondere wending. Het oude leerboek van de kerk begint de uitleg van de bijbelse leer heel persoonlijk. Eigenlijk heel modern. Wat heb je eraan als je gelooft? Wat biedt het je? Wij mogen er zijn bij God met onze noden en met onze moeiten. Wij leven in een gebroken bestaan, waar ieder mens zoekt naar troost. Dat klinkt misschien een beetje sentimenteel : 'troost', maar waarom zouden wij ons groothouden? Het leven is vaak uitermate hard en onherbergzaam. Waar vinden wij dan ons laatste houvast ? Het bijzondere van het antwoord van de catechismus is de vertolking van de wondere wending, die het hart is van het evangelie: onze enige troost ligt niet in wat wij bezitten, maar in het feit dat Iemand ons 'bezit'. Paulus zegt het steeds in die typische kleine bijzinnetjes: "Neen, niet dat wij Hem kennen, maar dat Hij ons kent, -dat wij door Hem gekend zijn-, dat is onze diepste troost." Wij zien deze zondag hoe dit antwoord tegenover Oost en West een derde weg wijst en hoe het drieerlei gezegende uitwerking heeft in ons leven: het maakt ons onaantastbaar, zeker, en toegewijd.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Er wordt verteld dat er eeuwen geleden toen Boeddha nog leefde een vrouw tot hem de toevlucht nam. Het verhaal staat bekend als: De oude moeder en het mosterdzaadje. Ik heb het van J.H. Bavinck. Die moeder trof iets verschrikkelijks: Haar enige zoon stierf. Zij was als arme vrouw getrouwd met een man uit een hogere kaste en werd daarom door heel de familie behandeld als een

slavin. Tot zij een zoon baarde: op dat moment werd zij als moeder van die zoon gerespecteerd en geeerd. Maar toen stierf die zoon, in een dag was hij weg, en de moeder liep met luide jammerklachten rond in het dorp: "Wie kan mij helpen? Mijn kind is dood!!" Toevallig bracht net Boeddha een bezoek aan het dorp en hij hoorde de vrouw en zag haar aan en zei: "Vrouw, je hebt er goed aan gedaan bij mij hulp te zoeken. Ga heen, ga alle huizen langs en als je bij een huis komt waar nog nooit iemand gestorven is, vraag dan om vijf mosterdzaadjes. Neem die mee en kom dan bij mij terug." De vrouw schepte moed en ging heen, maar hoe zij ook zocht en bij welk huis ze ook aanklopte, er was geen huis te vinden waar niemand gestorven was. De dood had bij alle deuren aangeklopt. Toen begon de vrouw te begrijpen wat Boeddha bedoeld had en zij droeg haar kind naar buiten, waar hij verbrand zou worden. En ze zei bij het afscheid: "Nu weet ik dat dit alle mensen overkomt en dat er geen huis is waar niet is geweend." En er overviel haar een diepe troost en ze werd leerling van Boeddha, die zei: "Heel het leven is lijden: geboren worden, opgroeien, kinderen krijgen, oud worden, sterven. Het leven is lijden en op het moment dat ik begrijp dat dit niet persoonlijk bedoeld is maar dat ik mijn persoon er juist in los moet laten, is de troost een feit." Dat is de troost van Boeddha.

Hoe anders zijn wij westerlingen. Want het enige voorbeeld dat ik kon bedenken bij de troost die westerlingen zoeken was de oude verbanddoos van mijn vader, waarop een man stond, een misdadiger aan de schandpaal met zijn hoofd in het blok, en iemand reikte hem een pijp met tabak van Van Rossum, het gezicht straalde op: Van Rossums troost. Ik neem dat toch wel serieuzer dan het bedoeld is, want inderdaad, zo gaan wij westerlingen om met de pijn van het bestaan, wij proberen te repareren, en als dat niet lukt vluchten wij er uit weg in genotmiddelen. Wij zoeken verstrooiing als de werkelijkheid zeer doet: consumptie, luxe, vakantie, of sterker nog: drugs, drank, roes en house moeten helpen om de werkelijkheid te ontvluchten.

Zo kiezen het Oosten en het Westen ieder zijn eigen weg: het Oosten berust en verzinkt erin, het Westen vlucht en loopt er voor weg. Het is wel opvallend hoe actueel de Heidelbergse Catechismus is als zij, heel scherp in contrast met Oost en West, de derde weg laat zien, die ook in een eenvoudige zin te benoemen is, namelijk: Je in de golven van het soms keiharde leven vastgehouden weten. Net als Noach, door wie de Here de zonen van Seth troostte (Genesis 5: 29). Dat is de eerste keer dat het woord troost in de bijbel voorkomt, als Lamech zijn zoon de naam Noach geeft, zeggende: Deze zal ons troosten over de moeitevolle arbeid onzer handen op deze aardbodem die de Here vervloekt heeft. Hij troostte de mensen door de ark te bouwen. De ark is de plaats waar wij samen met de vogels en dieren temidden van de woeste golven gedragen worden. En die ark, dat is Jezus voor ons, dat is de derde weg. Zoals wij op het kerstfeest zingen: Zo is Hij de volkeren komen troosten.

Waar ik nu vanmorgen in het bijzonder bij stil wil staan is de bijzondere wending in deze eerste zondag van de Heidelbergse Catechismus. Het is al heel bijzonder dat de catechismus zo inzet, bij deze vragen: Waar ligt mijn laatste houvast in de pijn van het leven? Maar ik vind het antwoord wat daarna komt nog veel specialer. De verrassing ervan zal velen ontgaan omdat zij deze zondag 1 al sinds hun jeugd uit het hoofd kennen, maar ik zal proberen om eens even bij wijze van contrast te laten voelen hoe bijzonder dit antwoord is. De catechismus zegt namelijk niet: Uw enige troost ligt in wat u gelooft, maar: in wat er over u geloofd wordt; en: Uw enige troost ligt niet in wat u bezit, maar in het feit dat een ander u bezit; en Uw enige troost ligt niet in wat u denkt, maar daarin dat er aan u gedacht wordt! Zo kan ik eindeloos doorgaan: uw troost is niet dat u God kent, maar dat God u kent. Uw troost is niet dat u Jezus hebt - denk maar aan al die liederen die natuurlijk heel goed bedoeld zijn: Als ik Hem mag kennen, Hem de mijne weet-. Nee, zegt de catechismus, dat moet je omdraaien: Uw troost is niet dat Hij de uwe is, maar dat u de Zijne bent. Dat noem ik nu de wondere wending in de Heidelbergse catechismus en daarmee stoot zij direct in zondag 1 door naar de kern in het evangelie. Want hoe vaak blijven wij niet tobben omdat deze beslissende ommekeer voor onze ogen en ons hart gesloten bleef? Met al onze goede bedoelingen, met al ons brave naar-de-kerk-gaan, bijbellezen, bidden enz, met al

ons vroom geloof, bleef het toch uiteindelijk krampachtig, want wij zagen onze troost of onze houvast in ons geloof, in wat wij bezitten, in onze kennis van de waarheid, of ons vertrouwen op God. De catechismus slaat ons hier in zondag 1 alles uit handen door te zeggen: Dit is je enige troost: niet dat jij Christus bezit, maar dat Hij jou bezit; dit is je enige troost: niet dat jij Hem, maar dat Hij jou vasthoudt, niet dat jij in Hem gelooft, maar dat Hij in jou gelooft; niet dat jij Hem kent, hoe mooi ook, maar dat jij door Hem gekend bent! Zo spreekt ook de Schrift, ik denk aan de apostel Paulus die in 1 Korinthiers 8 zegt: ""De kennis maakt opgeblazen, maar de liefde sticht. Wie zegt: ik ken Hem, heeft nog niet leren kennen zoals hij behoort te kennen want de ware kennis is dit, dat wij door Hem gekend zijn."

Ik zal u een voorbeeld geven. Stel dat een jongen verliefd is op een meisje. Hij ziet haar, vindt haar leuk, hij droomt van haar, hij is steeds met haar bezig. Maar wat is in dit alles nu het enige waar hij echt blij mee is? Niet dat hij op haar verliefd is, maar of zij het ook is op hem! Dat is waar het om draait, en dat is het wat de Schrift zo'n kostbaar boek maakt, want dat bezingen ons de Schriften -denk aan Ezechiel 16- "Zo werd u de Mijne!" Dat is de kern waar de schriftlezing in uitmondde: Israel vergeleken met een ongewenst Bedoeinenkindje: niet gewenst, niet gewild, de wereld had aan haar - want het zal wel een meisje geweest zijn- geen behoefte, het wordt zomaar weggeworpen langs de weg. En toen kwam de Here voorbij. Nu, dat mag u op gezag van Christus ook als het geheim van uw leven leren zien. Zoals wij nu hier zitten, wij zijn allemaal door de aarde voortgebracht, kinderen van Adam, en wij liggen langs de weg van het bestaan terneergeworpen in ongeborgenheid, in ziekte, in eenzaamheid, in stress, in faalangst. Maar toen kwam de Here voorbij in Zijn ontferming, en Hij heeft ons aangeraakt en ons aangesproken, en ons kleren gegeven en voedsel, en toen wij oud genoeg waren: toen ging Hij een verbond met ons aan. Zo werd u, zo werden wij van Hem. Proeft u het verschil? Niet: Zo werd Hij van mij, maar: Zo werd ik van Hem. Wat is uw enige troost beide in leven en sterven? Dat ik met lichaam en ziel beide in leven en sterven het eigendom ben niet van mijzelf, maar van Jezus Christus.

Want heel het werk van de Here Jezus is daarop nu juist gericht geweest om ons vrij te kopen en zo van slaven tot vrienden te maken. Hij betaalde de schuld en bevrijdde ons uit de macht van Satan. Zo sprak Hij bij het laatste Avondmaal in Johannes 15 tot zijn discipelen: "Niet jullie hebben Mij, maar Ik heb jullie uitgekozen -natuurlijk met een doel-: om heen te gaan en vrucht te dragen tot eer van de Vader!" Niet: u hebt Mij, maar: Ik heb u! Dat is het wonder van de enige troost: Wij zijn het eigendom van een ander! Onze schat is niet: Wat wij bezitten, wij weten, wij geloven, wij kennen, maar steeds weer omgekeerd: Dat een ander mij vasthoudt, mij bezit, in mij gelooft, mij begrijpt. Daar ligt de kern van het evangelie.

Wat dat voor u en mij mag betekenen wil ik u nog in drie kernwoorden meegeven.Punt 1) Het maakt ons onaantastbaar. Punt 2) Het maakt ons zeker. Punt 3) Het maakt ons toegewijd aan Hem.

1) Het maakt mij onaantastbaar. Het is wel opvallend dat dat het eerste is wat de catechismus noemt na de inzet: "Hij bewaart mij zo dat zonder de wil van mijn hemelse vader geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja, zelfs zo dat alles, letterlijk alles moet meewerken ten goede." Dat bedoel ik met onaantastbaar. Het lijkt een groot woord, maar toch is het dat wat de catechismus bedoelt: Niet dat ons niets meer overkomt - er gebeuren ons soms verschrikkelijke dingen-, maar die verschrikkelijke dingen kunnen ons niet meer scheiden van de liefde van Christus. Ik ben in al die dingen van Hem en dat maakt alle verschil. Ik ben in het midden der golven in Hem als mijn ark geborgen. Maakt dat mij ongevoelig, heft dat mij uit boven het lijden, blijf ik er sto‹cijns onder? Zoiets van: mij kan niets meer raken? Het tegendeel is het geval. Heel veel dingen raken ons diep, doen zeer, storten ons soms in diepe dalen van bange vragen, en toch mag ik mij in al die diepten het eigendom weten van Christus! En Hij belooft ons: "Uiteindelijk doe ik alle dingen medewerken ten goede, ook de dingen die regelrecht van de duivel kwamen! Hoe weet ik niet, maar ik vertrouw er op. Paulus vertelt in 2

Korinthi‰rs 11 hoe hij eens door een engel van de satan geslagen werd en de Here, toen Paulus er om bad, het kwade niet wegnam, maar het wel deed meewerken ten goede! Het maakte Paulus weer opnieuw diep bewust van de genade, en daardoor een beter apostel. Niet Hij is van mij, maar ik ben van Hem!

2) Het maakt mij heel zeker. Dat is het tweede wat de catechismus zegt, en dat zinspeelt op ,,n van de ergste ziekten van de ziel, dat is de scepsis, de diepe onzekerheid van de moderne mens. De mens die denkt vanuit zijn 'ik', die de wondere wending niet kent, die mens blijft onzeker, die blijft twijfelen. Ik denk hierbij aan het schilderij van Cezanne, waarmee hij de moderne schilderkunst inluidde aan het begin van de twintigste eeuw. Hij ging naar Tahiti en dacht: "Daar is nog pure natuur, daar vind ik het onbedorven leven en zekerheid voor mijn ziel." Maar hij vond er alleen maar achterdocht en agressie. Dan schildert hij het bekende doek over de burgers van Tahiti met ondermeer de kwellende vragen: "Waar kom ik vandaan? Waarheen ga ik? Wie ben ik?" Dat zijn de martelende vragen die de mensen onzeker maken, en die alleen verdwijnen waar ik die wondere wending meemaak waar hier zondag 1 van spreekt: 'ik' wordt uit het centrum verwijderd. Het punt is niet langer of ik Hem ken, maar dat Hij mij kent! Ik luister in openheid naar zijn woord, en dat is het wat Hij mij zegt, vanaf het moment van de doop: Je bent van Mij! Alleen dat maakt mij zeker van eeuwig leven.

3) En dat maakt mij ook bereid, van harte bereid om voortaan voor Hem te leven! Dat is tenslotte het derde wat zondag 1 ons verzekert: echte gehoorzaamheid wordt nooit door dwang bewerkt, het komt alleen als vrucht van vrijheid en liefde. Dat bedoelde Jezus ook toen Hij in Johannes 15 zei: "U bent nu niet langer slaven, maar u heb ik mijn vrienden genoemd." Het is niet de zweep van de wet, maar de boodschap van de genade die ons van harte bereid maakt voor Hem te leven. En wij vragen ons dan af: "Maar wat kan ik doen om een zo hoge liefde te beantwoorden?" De apostel Paulus geeft het antwoord: "Van nu af aan leef ik niet meer voor mijzelf, maar voor Hem die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft overgegeven." Dat is de derde uitwerking van 'onze enige troost', zoals de Heidelbergse catechismus het noemt.

We zagen vanmorgen die wondere wending van zondag 1. Dat is nu 'putten uit de schat der kerk'. Zo hebben onze voorvaderen de vraag beantwoord naar de enige troost, ons enige houvast in de gebrokenheid van het bestaan. En het antwoord is -om nog even terug te komen op het begin-, het is niet het oosterse antwoord: verzinken en onthechten. Het is ook niet het westerse antwoord: ontvluchten en verdringen. Maar het is de ark van Noach, het is Christus. Het is: mij gedragen weten in de golven. Het is: durven nazeggen dat ik het eigendom ben van Jezus Christus. De enige troost, ze ligt niet in wat ik van Hem weet, geloof, krijg of wat ik voor Hem doe. Het ligt dieper, in wat Hij mij gegeven heeft, hoe Hij mij kent, liefheeft en tot zijn eigendom verworven heeft. Dat alleen geeft mij temidden van alle moeiten iets onaantastbaars, het maakt mij zeker van mijn toekomst en bereid voortaan voor Hem te leven! Dat is de vrucht van die wondere wending in Gods verhouding tot mij. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 28 januari 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Zondag 2:

Geen therapie zonder goede diagnose

Welkomsttekst: "Zij, die gezond zijn, hebben geen geneesheer nodig, maar zij, die ziek zijn. Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars, tot bekering." Lucas 5: 31-32

Schriftlezing: Lucas 5: 17-26 Romeinen 7: 7-12, 18b-25

Tekst: Zondag 2 uit de Heidelbergse catechismus

Liederen:

- Lied 32: 1, 2 en 5
- Psalm 147: 1 en 4
- Psalm 147: 7
- Lied 335: 1, 2, 6, 7 en 8
- Lied 87
- Opwekkingslied 260
- Psalm 117

Introductie verkondiging:

Geen therapie zonder de goede diagnose Stel je voor: Je bent ziek en gaat naar de dokter en hij geeft je wel een verdovend middeltje tegen de pijn, maar geen geneesmiddel tegen de eigenlijke kwaal. Of, erger nog, hij geeft je wel een geneesmiddel, maar dan een voor een heel andere ziekte. Hij heeft geen, of de verkeerde diagnose gesteld. Dat is een ramp. Je moet eerst je ziekte kennen, om daarna pas goed te weten wat het juiste medicijn is en hoe het werkt. Deze simpele wijsheid heeft Jezus veel moeite gekost. Hij stuitte er steeds op dat de mensen een verkeerd beeld hadden van hun ziekte: Zij zochten de oorzaak waar die niet lag. Daarom zien we hoe de Here Jezus altijd in gesprek ging met de mensen die Hem om hulp vroegen. Nu, dat gesprek gaat de catechismus vandaag ook met ons aan. Want je mag dan wel belijden en geloven dat Jezus het antwoord is, maar op welke vraag? Hij heeft ons gered (zie zondag 1 van de Heidelbergse catechismus), maar zondag 2 vraagt: Uit welke nood? Het antwoord op die vraag lezen wij niet af uit de krant of uit de pijn van ons bestaan. Die geven ons schrijnende symptomen te zien. De eigenlijke ziekte zit in de botten van onze persoonlijkheid: zonde, als weigering om God en de naaste lief te hebben. Middel tot diagnose: de wet. Therapie: Persoonlijk geloof in Jezus. Verkondiging: Gemeente van Christus, In zondag 2 van de catechismus gaat het eigenlijk over iets heel moderns. Namelijk: Voordat je het goede medicijn gaat gebruiken, moet je wel eerst de goede diagnose gesteld hebben.

Verkondiging:

In zondag 1 ging het over 'het grote medicijn'. Want Jezus Christus is Gods geneesmiddel, zou je kunnen zeggen. God heeft deze gebroken en gevallen mensheid een geneesmiddel gegeven en dat is Jezus, de Heiland der wereld. En zondag 1 zegt: Wij zijn door Hem gered. Dat is de kern van de zaak. U kent dat teken wel, zo'n vuist met een vinger omhoog, met daaronder de tekst dat Jezus de weg en het antwoord is. En zo is het ook, maar zondag 2 vraagt terecht: "Wat heb ik nu aan die boodschap als ik niet weet op welke vraag Jezus het antwoord is?" Of om het iets zwaarder te zeggen: "Jezus is de redder, maar uit welke nood heeft Hij ons dan gered?" Want als je natuurlijk niet weet waar Jezus je uit gered heeft, hoe kun je je er dan ooit over verheugen dat je gered bent? Waarvan heeft de Here Jezus ons gered? Of om nog even dat medische beeld wat ik net gebruikte aan te houden: Ja, Jezus is het hemels medicijn voor onze dodelijke ziekte. Maar over welke dodelijke ziekte hebben we het dan? Is Jezus het medicijn voor iedere ziekte, moeten we bij alle nood en alle kwalen en problemen gewoon zeggen: Jezus is het antwoord?

U ziet, hier liggen veel vragen. De catechismus geeft hierop een raak antwoord, die zegt: Nee, je moet eerst de goede diagnose stellen. Om echt te weten wat dat betekent, moet je eerst weten -zoals de catechismus dan zegt- wat je ellende is. En dan hoe God ons daaruit bevrijdt.

Ik moest daarbij direct denken aan dat verhaal uit Lucas 5. Daar kwamen die mannen en brachten hun verlamde vriend bij Jezus, ze hadden het grootste vertrouwen dat Hij uit die nood zou kunnen redden, en als die verlamde voor de voeten van Jezus is neergelaten vanaf het dak, dan is daar die bijzondere reactie van Jezus die zegt: "Mijn zoon, uw zonden zijn u vergeven!" En iedereen denkt: "Maar daar kwam die man toch helemaal niet voor? Hij kwam voor genezing van zijn verlamde benen en Jezus geeft hem vergeving van zonden! Hoe kan dat nu?" Iedereen staat er wat verlegen bij te kijken en zo'n soort verlegenheid overvalt ons ook als we de catechismus beginnen te lezen. Eerst zo'n bijzonder begin: zondag 1: de enige troost, Jezus is de bevrijder en de redder en de bewaarder. En dan, als wij bij wijze van spreken allemaal door het open dak aan zijn voeten onze problemen neerleggen, en zeggen: "Heer help me, ik ben werkeloos! Heer help me, ik ben ziek! Heer help me, ik ben eenzaam! Heer help mijn vriend, want hij heeft verdriet! Help de mensen die bij Fokker werken! Help mijn moeder, want ze is stervende!", dan valt er een stilte. En dan komt er maar een antwoord: "Mijn kind uw zonden zijn u vergeven!" Dat zegt de Here Jezus natuurlijk niet zomaar, en ook niet uit onmacht. Vaak denken we dat dan toch weer heimelijk, want we hebben zo'n diep ingeboren wantrouwen tegen Hem, dat Hij niet kan helpen. Hij trekt zich veilig terug in het geestelijke, denken we dan. Alsof Hij met die concrete aardse materiele dingen niks kan. Maar dat is natuurlijk niet zo, daar kom ik later nadrukkelijk op terug. We moeten dat anders zien. Het is zo dat Jezus zegt: "Er moet eerst iets anders gebeuren om effectief te kunnen helpen." Hij heeft als een knappe dokter met een oogopslag het probleem gezien achter het probleem. Hij heeft gezien welke diepe ziekte er schuil gaat in de mensheid en daar gaat Hij op in. Eerst moet de goede diagnose gesteld zijn en pas dan komt de juiste therapie. Zo pakt Hij onze nood bij de wortel aan. Ik denk nog even aan de lamme man, die ze daar bij Jezus brengen. Er moet toch ook een reden zijn dat Jezus dat bij hem speciaal zo deed? Ik voel wel wat voor die uitleggers die zeggen: "Waarschijnlijk is die man verlamd geraakt omdat hij een geslachtsziekte had." Zoiets als aids. Hij was kriskras met vrouwen naar bed gegaan en toen had hij een geslachtsziekte opgelopen en in een verder stadium had dat de man verlamd. Dat gebeurt bij sommige van die ziekten. En wat doet dan de Here Jezus? Hij spreekt hem aan op zijn diepste nood, namelijk dat hij zich zo ontzaglijk schuldig gevoeld heeft! Daar stoot Jezus dan eerst naar door als Hij zegt: "Mijn zoon, je zonden zijn je vergeven. Ik mag in de naam van God vergeven! Ga heen in vrede." Toch trekt de catechismus dat antwoord, die diagnose, nog veel breder. De catechismus verbindt hier een paar conclusies aan en zegt: "Ook als we niet direct van gevolg en oorzaak kunnen spreken, dan geldt het nog dat er voorgrondsproblemen zijn en een wortelprobleem, een achtergrondsprobleem." Nee, de catechismus zegt niet dat iedere ziekte, iedere ramp teruggaat op een door die mens bedreven zonde. Dat zegt de

bijbel ook niet. U weet dat de Here Jezus daar de discipelen eens op heeft aangesproken, in die geschiedenis van de blindgeborene. Toen zeiden de discipelen, toen ze hem zagen zitten: "Dat komt omdat hij gezondigd heeft! Hij heeft gezondigd, of zijn ouders misschien, toen hij nog in de moederschoot was." En toen moest Jezus ze terechtwijzen. En Hij heeft gezegd: "Noch hij heeft gezondigd, noch zijn ouders." En toch vraagt hier de catechismus, en dat doet ze in naspreken van de Schrift: "Waaruit kent gij nu uw diepste ellende?" En ze antwoordt: "Die ken ik uit de wet van God." Er zijn voorgrondsproblemen, die kennen we uit de krant en uit het nieuws, en uit de dagelijkse praktijk, maar, zegt de catechismus: "Let op, er is ook een achtergrondsprobleem!" Er zijn duizend-en-een voorgrondsproblemen, je zou kunnen zeggen: dat zijn de symptomen van een diepere, daarachter liggende nood. En de verhouding tussen die achterliggende nood en de voorgrond is er niet altijd een van direct gevolg en oorzaak, het is soms indirect. We lijden aan een gebroken wereld, en dat gaat terug naar ergens in dat oerverleden waar foute beslissingen zijn gemaakt. Door de mens. Zo zegt de catechismus dat. En ze gaat ook verder, ze zegt: "We kennen dus onze eigenlijke ellende niet uit de krant of van de televisie, of uit het ziekenhuis of de gevangenis. Daar zien we een hoop ellende, maar de eigenlijke ellende zien we toch pas als we kijken in de spiegel van de wet van God. En daar vertelt de apostel Paulus heel veel over in de Romeinenbrief. Hij zegt bijvoorbeeld: "Ik zou nooit geweten hebben wat zonde is, en wat er dus ten diepste bij mij fout zit, als ik niet de wet had leren kennen! Zolang ik de wet nog niet kende, leefde ik er vrolijk op los, maar toen kwam het gebod, en toen tot mij door begon te dringen wat God eigenlijk van mij verwachtte, toen begon dat gebod te leven, maar ik ging eraan dood!" En dan geeft hij een voorbeeld, het tiende gebod: Gij zult niet begeren. Hij zegt: "Als de wet dat niet gezegd had, dat je niet mag begeren, had ik het nooit geweten. Dat ik, zelfs als ik alleen maar verlang naar dat wat mijn naaste heeft zelf te bezitten, dat ik zelfs dan al het gebod overtreed. Toen ik dat begon in te zien ging ik eraan kapot."

De catechismus brengt dat heel dicht bij ons door al die geboden samen te vatten in het liefdegebod. Moet je nagaan, ik kan keurig alle geboden houden, -denk maar aan die rijke jongeling: niet vloeken, niet stelen, niet liegen-, en toch kan ik met al mijn fijne wetsonderhouding nog het wezenlijke missen, doordat ik het niet uit liefde doe. En daarom geeft de catechismus die samenvatting. Die schrijft ze over uit de mond van Jezus, die gezegd heeft: "Eigenlijk vervul je al die geboden met dat ene werkwoord: liefhebben." En dat is nou net het enige dat we niet doen. We zijn heel ijverig, we rennen, we jagen, we praten, we handelen en uitgerekend dat ene dat we niet doen dat wil God! We doen duizend dingen, maar dat ene geven we niet. De apostel Paulus zegt: "Al sprak ik tongentaal, in de taal van engelen, en al had ik al het geloof zodat ik bergen verzette, en wist ik alle dingen, al gaf ik mijn lichaam om te worden verbrand, maar ik had de liefde niet, ik ware niets, ik had toch nog alles gemist." Dat brengt Paulus tot die wanhopige uitspraak: "Ik, ellendig mens".

De wortel van alle ellende is de onwil om lief te hebben. De weigering om in alle omstandigheden van het leven, ook als de golven hoog slaan, en ons schip heen en weer gaat op die golven, om dat dan te ankeren in de trouwe, nooit wankelende liefde van God. Want dat is de opdracht. Continu vallen we terug op ons basiswantrouwen, want zo zou ik willen omschrijven wat de catechismus tenslotte haat noemt. "Wij zijn van nature geneigd God en onze naaste te haten", zegt de catechismus. Dus eigenlijk die liefde te onthouden en toch weer terug te vallen in dat basiswantrouwen.

Nu, Jezus is gekomen om ons daarvan te genezen. Dat is eigenlijk de boodschap van Lucas 5, en ook van Paulus. Als hij gezegd heeft: "Ik, ellendig mens, wie zal mij verlossen uit dit lichaam dat in de greep van de dood is?", dan antwoordt hij zelf: "God zij dank, Jezus Christus. God heeft ons het liefste gegeven wat Hij had, tot in de bitterste dood aan het kruis toe, en dat is zijn medicijn om ons te verlossen van dat basiswantrouwen." Om onze rebellie te doorbreken, om de haat te veranderen, en zelfs als het bitterste lot mij treft, heb ik nu nog een basis die onschokbaar is, en dat is Golgotha. Dat wil de catechismus ons in zondag 2 nog eens inprenten.

Ik kom nog even terug op waar ik mee begon. Ik zei: De catechismus is heel modern. Ze zegt: Zeker, Jezus is het antwoord, maar we moeten wel weten op welke vraag! Zeker, Hij is hemels medicijn, maar we moeten wel weten op welke ziekte! Kijk maar naar die verlamde man, hij zocht genezing voor zijn lamme benen, maar Jezus keek dieper, en hij kreeg vergeving van zijn zonden. Toen zei ik: Lijkt dat eerst toch niet op een soort vlucht? Een soort van je terugtrekken in het geestelijke? Het zichtbare blijft kapot, maar in het onzichtbare wordt genezing gegeven? Karl Marx noemde dat: Pie in the sky. Luchtkastelen. Ik kan de vraag ook anders stellen: "Hoe relevant is zondevergeving? Wat heb ik er nu aan als er in de diepte genezing is, maar op de voorgrond wordt niks zichtbaar? Eigenlijk gemakkelijk!" En dat is nu precies wat de omstanders ook dachten: "Wat heeft die man nu aan schuldvergeving? Nogal aanmatigend!", dat zeiden dan de vromen, de Farizeeen. En de anderen, die niet zo vroom waren, zeiden: "Nogal makkelijk!" Want daar zinspeelt Jezus op in vers 23 als Hij zegt: "Wat overlegt ge nu in uw hart? Wat is gemakkelijker te zeggen: Uw zonden zijn u vergeven?, of: Man, sta op en wandel?" Want Hij ziet ze denken: "Dat is veel makkelijker, zonden vergeven!" En dan zegt Jezus: "Maar om u te laten zien dat de Zoon des mensen de macht heeft om zonden te vergeven", en dan tegen de verlamde: "Sta op en wandel!" Hij geeft dat andere nog bovendien. Dat is de boodschap! De genezing van het lichaam dient in het evangelie als bewijs van de genezing van de ziel. En die twee horen bij elkaar. Het herstel van de buitenkant, een paar lamme benen, dient als teken van de verzoening aan de binnenkant. En die twee mogen we nooit losmaken. Denk dus niet dat de Here Jezus niet bewogen was over die voorgrondsnoden, waar we iedere dag onder lijden, en waar Hij ook onder leed, waar Hij zich mee inliet, Hij ziet ze en Hij werkt eraan, maar Hij heeft wel en plan, en dat is het plan van de verzoening. Eerst verzoening, en dan genezing, dat zien we hier ook. En daarom mogen we de Here Jezus ook aanroepen om onze lamme benen, om onze werkloosheid, om onze gebroken relaties, om wat ook. Uiteindelijk zal Hij ook die gebrokenheid totaal herstellen. En Hij zal niet rusten voordat zelfs die hele gevallen en gebroken wereld is rechtgezet. Maar Hij begint wel bij de kern, je zou kunnen zeggen de ontsteking die de oorzaak is van alle koorts. En pas als die is weggenomen dan komt de rest. En hier en nu zien we dat al in tekenen oplichten. Jezus richtte tekenen op. Wij mogen daarom ook de Here concreet voor genezing bidden, en voor uitredding. Lichamelijke genezing, psychische genezing. We mogen Hem bidden voor werk, vriendschap, voor brood, een huis, voor dat waar onze nood ligt. En soms licht hier en nu al iets op van die totale genezing die Hij straks en daar belooft. Maar de prioriteit ligt bij de verzoening, bij het herstelde vertrouwen en de nieuwe mens die we in Christus al mogen zijn. Eerst zijn er de tijden van verzoening, en dan is er, bij Jezus wederkomst, totale vernieuwing. Dat noemt de bijbel: De wederoprichting van alle dingen. Zo werkt nu eenmaal de redding van Christus, van de kern uit naar de buitenkant. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reakties: stuur een email naar Wim Rietkerk

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 11 februari 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Zondag 3a:

Ieder mens heeft een zwarte doos

Welkomsttekst: "Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede met God, door onze Here Jezus Christus, door wie wij ook de toegang hebben verkregen tot deze genade." Romeinen 5:1.

Schriftlezing: Ezechiel 18: 1-4, 20-23; Romeinen 2: 1-2; 3: 19-20; 5: 12-17

Tekst: Heidelbergse catechismus zondag 3a

Liederen:

- Lied 327
- Psalm 139: 1 en 2
- Psalm 139: 14
- Lied 461: 1 t/m 7 in wisselzang
- Lied 172
- Psalm 107: 19 en 20

Introductie verkondiging:

"Ieder mens heeft een zwarte doos" In deze preek gaat het over de beklemmende vraag: "Wat is er met de mens aan de hand, dat er veraf en dichtbij zulke ontzettende dingen gebeuren?" De twintigste eeuw is de eeuw waarin de meeste slachtoffers zijn gevallen van oorlog en geweld. Eergisteren Srebrenica, gisteren Oost-Londen. De Catechismus vraagt: "Heeft God de mens dan zo slecht en verkeerd geschapen? Nee, God heeft de mens goed en naar zijn beeld geschapen, dat wil zeggen in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, zijn Schepper, naar waarheid kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige heerlijkheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen. Waaruit komt deze verdorven aard van de mens dan voort? Uit de val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders, Adam en Eva, in het paradijs, want daar werd onze natuur zo verdorven dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden. Maar zijn wij zo verdorven, dat wij helemaal onbekwaam zijn tot iets goeds en uit op alle kwaad? Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God opnieuw geboren worden. Verkondiging: Gemeente van Christus, Als er een vliegtuig is neergestort wordt er, zoals u weet, met man en macht gezocht naar de zwarte doos. Daar dacht ik deze week aan na dat verschrikkelijke ongeluk bij Puerto Rico, waar een Boeiing neerstortte en 189 mensen, die misschien al dachten aan een rustige thuiskomst, in een klap in het water verdwenen. Op dit moment wordt er door duikers van de Amerikaanse marine gezocht naar de zwarte doos, the black box. Want zoals u weet zitten daar alle vluchtgegevens in, en alleen daaruit kunnen ze aflezen wat er nu eigenlijk fout is gegaan, en wat belangrijker is, hoe je dan mensen op tijd kunt redden en zulke rampen kunt

voorkomen.

Verkondiging:

In deze derde zondag uit de catechismus gaat het om de vraag wat er fout ging met de mens. Er is iets niet goed gegaan met de mens. Alle andere schepselen in de natuur kun je verontschuldigen als ze iets fout doen, ze kunnen het niet helpen, het zit in hun natuur als ze wreed zijn. Ik zag vorige week de kat van Kortenhoeve in Eck en Wiel met een muis spelen die hij gevangen had. Hij haalde hem op het grind, en telkens liet hij hem weer los, dan liep de muis keihard weg maar werd weer gepakt en kreeg weer een knauw of een krabbel, tot de poes hem na een hele lange tijd eindelijk doodbeet. Maar zoiets kun je een poes niet verwijten. Het zit in zijn genen, hij heeft een poezennatuur -die wij wreed noemen- ge-erfd. En omdat het een dier is, kan hij zich niet boven zijn eigen aanleg en zijn eigen 'materiaal' verheffen. Hij moet wel spelen met zijn prooi, je zou kunnen zeggen: hij is zelf een prooi van z'n instincten. Hetzelfde geldt voor een sluipwesp, voor een tijger, en bloedzuiger, een stier, noem maar op. Zij kunnen het niet helpen. Er is daarom in de dieren- en de plantenwereld geen sprake van schuld of zonde, in zeker opzicht is dat alles geprogrammeerd.

Maar nu het grote verschil met de mens: De mens is niet geprogrammeerd! Wij zitten niet vast aan onze aanleg en onze genen. Er zijn wel christenen die dat denken, en ze verwijzen dan naar het leerstuk van de erfzonde. Maar dat is geen bijbels woord: erfzonde. In Ezechiel 18 lezen we dat je de zonde nooit erft. De profeet zegt: "Ieder mens is persoonlijk verantwoordelijk." En de gedachte dat een mens erfzonde heeft, dat zondigen nu eenmaal in je genen zit zoals bij een kat zijn wrede instinct -en heel veel gereformeerde mensen denken dit- dat is een diep ingeworteld misverstand. Niet bijbels. Er is geen mens op aarde die dwangmatig moet zondigen. Die twee begrippen passen niet bij elkaar. Een sluipwesp moet dwangmatig z'n eitjes wel leggen in een ander levend dier, hij kan niet anders. Maar als dat zo zou zijn bij ons, als wij dwangmatig moesten zondigen, en dus niets anders konden vanwege onze aanleg, onze genen, dan zou God ons ook niet ter verantwoording roepen. Dan zou Hij toch niet vragen: "Waarom heb je dat gedaan?" Dat kun je bij een sluipwesp ook niet vragen. En zeker zou Hij ons niet schuldig houden, en zeker zou Hij ons niet oordelen, en zeker zou dan voor ons geen vrijspraak nodig zijn, en zeker zou Christus niet gekomen zijn. God zou eenvoudig onze genen hebben gerepareerd, of een nieuwe set gemaakt hebben en de oude weggedaan.

Nee, er is iets heel anders aan de hand met de mens. De mens is een schepsel van heel andere orde. God heeft de mens gemaakt als zijn 'tegenover', zegt de catechismus in naspraak van Genesis. God heeft de mens gemaakt als zijn bondgenoot op aarde. Je zou kunnen zeggen: De mens is de gouverneur-generaal van God op aarde. En tegelijkertijd heeft Hij hem ook gemaakt als zijn vriend, met wie Hij in de avondkoelte kwam wandelen, zoals we lezen in Genesis, om nog eens even de dingen door te praten. En daarom is de verhouding van God met ons er een als van een vader met zijn zoon, of een dochter met haar moeder. Het is een liefdesband, en het is gebaseerd op een soort van gelijkheid, niet dat een mens ooit God wordt of zou zijn, maar toch is het een soort van gelijkheid. En dat geeft de mens een heel hoge positie, boven alle andere schepselen. We zijn door God gemaakt als zijns gelijke. Zo zegt Genesis het. God schiep de mens naar zijn beeld, dat is als zijns gelijke. God is een persoon en Hij schiep de mens als een persoon. En daarin zijn wij aan elkaar gelijk. En daarom heeft de mens iets goddelijks. Het staat letterlijk zo in Psalm 8: "U hebt hem bijna goddelijk gemaakt". En daarom kan de mens zelf in vrijheid handelen, hij kan zelf keuzes maken ten opzichte van zijn eigen genen, zijn instincten en zijn begeerten, hij staat er boven en kan er mee omgaan, hij kan keuzes maken, hij kan creatief zijn, hij kan nee zeggen tegen zijn instinct, hij kan ingaan tegen zijn eigen aanleg, hij kan de natuur naar zijn hand zetten, dieren temmen, bruggen bouwen, harten transplanteren, kortom: de mens staat voor niets. Zeg nooit dat de bijbel een laag mensbeeld heeft! Dat idee doet wel eens de ronde. De bijbel heeft een heel hoog mensbeeld, bijna goddelijk wat de mens allemaal kan. Van ruimtevaart tot

operaties op afstandsbediening via de computer, zoals we van de week zagen. Maar het mooiste en het meest ontroerende van de mens is zijn menselijkheid. Zijn menselijkheid heeft hij met God gemeen. Je zou kunnen zeggen: Het is de goddelijkheid en het is de menselijkheid van de mens. Daar bedoel ik mee: zijn mededogen, de bewogenheid, de tranen van de mens, de ontroering, de aanhankelijkheid, de kwetsbaarheid, het vertrouwen, dat hoort allemaal bij een echt mens, bij een echt persoon. Natuurlijk, dat heeft hij van God gekregen, als z'n evenbeeld. Er is dus alle reden voor een lofzang op de mens. Alleen juist dan, als we zo hoog denken van de mens, met de bijbel in de hand, juist dan komt de vraag op: "Maar hoe kon dan die fantastische Boeiing neerstorten? Hoe is het mogelijk dat diezelfde mens toch zo diep gevallen is, dat hij zo wreed kan zijn, zo laf, zo kil, soms beestachtig, zo jaloers, hebzuchtig, en daardoor rampen veroorzaakt? Ongekende rampen, hoe kan dat dan?

De catechismus zegt dat je daarvoor moet zoeken naar de zwarte doos. En daarmee ben ik weer terug bij waar ik begon. Ieder mens heeft een zwarte doos. En wil je weten wat er fout ging in de mens, dan moet je die zwarte doos zoeken, zo doet Paulus dat in de Romeinenbrief, en zo doet de catechismus dat hier in zondag 3. Door die vraag te stellen: "Maar wat is er dan fout gegaan?" Een vraag die in de twintigste eeuw wel helemaal voor de hand ligt. Wie denkt aan Auschwitz, die vraagt automatisch: "Wat is er dan toch fout met ons?" Wie denkt aan Srebrenica, die vraagt dat weer opnieuw: "Wat is hier gebeurd, hoe kon zoiets gebeuren?" En dicht bij huis, let u eens op de details van wat je hoort in dat rapport van Van Traa over criminaliteit, en wat er niet allemaal daaromheen gebeurt. We kunnen denken aan gebroken familieverhoudingen, incest, vandalisme, dom geweld op straat, druggebruik, een bom die ontploft in Londen. Wie dat alles zo langs zijn oog voorbij ziet gaan, die zegt: "Maar wat ging er nu mis met de mens?"

Het mooie antwoord van de bijbel, uit de Romeinenbrief, is dat het heel persoonlijk is wat er fout ging. Niet teveel filosoferen over de mens in het algemeen, nee, Paulus spitst het toe op ieder van ons persoonlijk. En hij zegt: "Ieder van u, ieder mens heeft een zwarte doos. En pas als je die vindt, kun je de vraag wat er fout ging beantwoorden". Was het een materiaal fout? Dat is bij een vliegtuig natuurlijk een heel reele mogelijkheid. Er kan in het vliegtuig zelf een constructiefout zitten. Die komt er onherroepelijk uit als die gegevens uit die zwarte doos bekend worden. "Nee", zegt de catechismus, "Een ding staat vast, er was geen materiaalfout!" Lees maar in Genesis 1, direct al aan het begin, na iedere scheppingsdag zegt de Here God: "En zie, het is zeer goed". Tof, staat er, dat betekent niet perfect, maar het betekent wel gaaf, totaal geschikt voor het doel. Nee, een constructiefout is het niet. Dat zegt Ezechiel ook tegen Israel: "Hoe kun je dat nu denken?" In die tijd dachten de Israelieten dat het een constructiefout was. Ze zeiden: "Als je zondigt kun je dat niet helpen. De vaderen hebben zure druiven gegeten, en de tanden van de kinderen zijn stroef geworden". En dat zegt ook die fout-begrepen erfzondeleer: "Het zit nu eenmaal in je genen". Dat zeggen ook vandaag heel veel humanisten die geloven in de evolutieleer: "Het is gewoon een weeffoutje in de evolutie". En dan ben je mooi verontschuldigd! Een lustmoordenaar vergrijpt zich aan een kind, tja: foutje in de evolutie! Een vandalist slaat zonder enige reden je fiets of je raam of je gebit in elkaar, tja: foutje in de evolutie! Serven doden achtduizend moslims, ja: foutje in de evolutie! Weet je wat het allemaal ten diepste is? Het is een poging van de mens om zijn schuld op anderen af te schuiven. Op de natuur, of op God, of op de omstandigheden. Maar de zwarte doos in iedere mens produceert andere gegevens! Dat lazen we in Romeinen 2, en ik zei al: "Dat is heel persoonlijk". Paulus heeft het in Romeinen 1 gehad over net zulke grove zonden als wij zojuist noemden, hij begon met afgoderij, ging verder met seksuele uitspattingen en het botvieren van machtswellust op zwakke en weerloze mensen, roddelen, opscheppen, ruziezoeken, u kunt het lezen in Romeinen 1: 30, en als hij het allemaal heeft opgesomd dan keert hij zich om en kijkt naar zijn vrome toehoorders en zegt: "En nu jullie, dat vinden jullie natuurlijk ook allemaal totaal fout! Maar als jullie dat allemaal ook totaal fout vinden, heb je eigenlijk je eigen vonnis al getekend. Want waarin je een ander oordeelt, daarin oordeel je jezelf."

En daar blijf ik even heel dichtbij, want ik zie daarin de beschrijving van de zwarte doos. De zwarte doos is eigenlijk het geweten van de mens. Wat hij ten diepste voelt in zijn hart, en als dat geweten wordt geopend, wat komt er dan uit tevoorschijn? Allemaal waardeoordelen! En nu zegt Paulus: "Waarin je een ander oordeelt, veroordeel je jezelf!" Er is dus in die zwarte doos van het menselijk hart heel veel te beluisteren. "Het meest aangrijpende zijn die voortdurende waardeoordelen", zegt Paulus. We keuren het af wat een lustmoordenaar doet, we verafschuwen het. Zo staat het in onze zwarte doos. We verafschuwen geweld op straat, bomaanslagen, we veroordelen dat. Geweld is heel erg, en zo gaan we verder. We veroordelen roddel: dat is fout. We veroordelen diefstal: dat is fout. We veroordelen malversaties en geldzucht: dat is fout. We veroordelen koele onverschilligheid, die ze vandaag tolerantie noemen: fout. We veroordelen trouweloosheid in het huwelijk en daarbuiten: fout. En dan afgoderij, op iets vertrouwen buiten God: fout. Zo staat onze eigen zwarte doos totaal vol met oordelen. En nu het punt: Wat doet God als Hij wil weten waarom onze boeiings stranden? Hij spoelt de zwarte doos terug! Hij doet niets anders dan de tape terugdraaien van onze zwarte doos. En dan laat Hij het ons horen. Hij hoeft niet veel te zeggen, Hij laat precies horen wat wij in de cockpit hebben gezegd, vanaf het begin van de rit tot het einde, het staat er allemaal op. Dan zegt de Here: "Kijk, daar zei jij, op dat moment: Roddelen? Fout! Hoor maar. Maar wat deed jij daar? En hier zei jij: In geldzaken moet je eerlijk zijn, dat doet een christen. Maar wat deed jij daar, toen je je belastingformulier zat in te vullen? En hier had je het over ego‹sme, en je wees het radicaal van de hand. Maar wat deed je daar dan, toen je voordrong aan het loket? En hier zei je: Ik haat kerkelijke verdeeldheid! Maar wat zei je toen daar over de vrijgemaakten, om een voorbeeld te noemen? En misbruik van seks en gewelddadigheid, natuurlijk, dat verafschuw je, maar vanwaar die fascinatie, dat we toch altijd die verslagen waarnaar ons oog als het ware getrokken wordt, willen lezen tot in de details?

Vanaf het begin van ons leven is onze zwarte doos vol met zulke absolute waardeoordelen. En vanaf hoofdstuk 2 van de Romeinenbrief zegt Paulus: "Daarmee heb je eigenlijk het vonnis geveld over jezelf. We weten dat Gods oordeel onpartijdig gaat over allen die zulke dingen bedrijven". De Here God hoeft alleen maar die zwarte doos terug te draaien en dan weet je zelf wat fout ging. Alles ging fout toen je wat je zelf wist niet deed. Dat is het. Je bedreef wat je als fout aanwees bij de ander. En die fout ligt in het hart van de mens. En die fout ligt daarin dat hij in eigen vrijheid herhaalt wat Adam begon te doen. Dat is wat de Schrift ons leert over de oorsprong van het kwaad. Het is begonnen bij Adam en Eva in het paradijs, zo lees ik hier in de Heidelbergse Catechismus, en zo zegt de Schrift het ook. Daar is het begonnen, maar het is tot alle mensen doorgegaan, zegt de apostel in Romeinen 5: 12, omdat allen gezondigd hebben precies zoals Adam overtrad. Wij worden geoordeeld omdat wij de zonde van Adam herhalen in ons leven. Iedere nakomeling van Adam en Eva heeft in eigen verantwoordelijkheid de zonde van hen herhaald. Daarin staan we allemaal schuldig voor God. Dat is nu onze verdorven 'aard'. Daar zet ik wel aanhalingstekens bij, bij die aard, want het zijn niet de genen die in mijn lijf zitten ingebakken of zoiets, of een instinct. In die richting moet je niet denken. Nee, het mankement ligt niet in het materiaal. Dat zegt de catechismus duidelijk. Het ligt in wat de mens ermee doet. En terwijl we weten wat goed is, wij allemaal, doen we in vrijheid het omgekeerde. Dat is het waar het fout gaat. En Paulus zegt: "Dat is onexcuseerbaar. Daar is geen excuus voor." Die breuk met God is daardoor doorgegaan tot alle mensen toe. En die overtreding van de eerste mensen in het paradijs, Adam en Eva, waardoor zij meenden zelf wijs te worden, daar hebben wij onze eigen dingen voor. Onze wijsheid, onze gemakzucht, onze burgerlijkheid, onze kilheid, onze hebzucht, gezapigheid, ieder herhaalt op zijn eigen wijze de zonde van Adam, en daarin ligt de oorzaak van de val van de mens. Dat bericht van de zwarte doos over de gevallen mens, het lag niet aan de omstandigheden, het lag niet aan de informatie, de piloot had de kaart voor zich, de goede aanvliegroute, alleen, het was menselijk falen, hij deed bewust waarvan hij wist dat het niet goed was. En dat is het onbegrijpelijke menselijke probleem. Onbegrijpelijk.

Hoe kan dat ooit goed komen, welke les trekken wij uit deze informatie uit de zwarte doos? Daarmee eindigt zondag 3, en daarmee gaat Romeinen 5 ook zo heel duidelijk voort: "Dat kan alleen door wedergeboorte". En evenmin als een mens zichzelf geboren kan laten worden, kan hij zich wedergeboren laten worden. Dat moet aan je gebeuren. Je kunt er zelf wel wat aan doen in de zin dat je je ervoor openstelt, maar het moet aan jou gebeuren. Dat is het wonder van het werk van de Heilige Geest. De Heilige Geest van God, die broedend zweeft over de wateren van de oervloed bij de schepping, die zweeft ook rond over het gevallen leven bij de herschepping. God is bezig ons totaal andere mensen te maken. En dat doet Hij door Jezus, dat is de weg waarlangs Hij handelt. Jezus komt in ons door de werking van de Heilige Geest. Dat is de weg, zo werkt God aan de verandering van de piloot, in ons hart, en er komt een andere geest in mij, in die piloot aan de stuurknuppel. Dat gebeurt als u, als ik, als wij Jezus aannemen, als wij Hem erkennen als de Redder van ons leven, die ook de schuld die op ons ligt heeft uitgewist, weggedragen, en als we Hem volgen van nu af aan in alle keuzes van ons leven, als we vragen of de Heilige Geest in ons wil komen om ons een ander hart te geven, dan maken we de goede keuzes. Wat er dan gebeurt, wordt door de apostel Paulus beschreven in een machtig overzicht. Hij zegt: "Zoals de zonde de wereld binnenkwam, door een mens, zo kwam ook de genade van God door een Mens, Jezus Christus." Maar dan zegt hij met herhaalde en steeds toenemende nadruk: "Maar, de kracht van de genade is veel meer dan overvloedig geworden. De kracht van de genade is nog veel groter dan de kracht van het kwaad. Zoals door die ene mens zonde zich als het ware uitbreidde tot al die miljoenen mensen en ze allemaal besmette, zo komt de genade van God, en die leidt van die talloos vele veroordelingen tot een genadebetoon, tot eeuwig leven".

Dat is de weg die Paulus wijst, ons verkondigt. Zo worden we opnieuw geboren, dat is de herschepping, die brengt ons in aanraking met de genade van God, die in ons komt en ons verandert. Zoals we in de schepping God kenden in zijn majesteit en in zijn macht, zo kennen we in de herschepping God in zijn ontferming en zijn barmhartigheid. En zo kennen we Hem dieper. De verloren zoon kende het hart van zijn vader beter dan der zoon die thuis bleef. Zo zagen we hier een hoofdstukje uit de leer van de kerk.

Samengevat uit het evangelie: Het raakt die hele moeilijke vraag wat er nu eigenlijk fout ging met de mens. Want talloos veel rampen en eindeloos veel verdriet gaan terug op het falen van mensen. Daarin zijn christenen en boeddhisten en humanisten en mohammedanen het allemaal eens. Ze erkennen allemaal dat er iets niet goed is met de mens. Maar wat is het? De bijbel zegt: "Je moet luisteren naar het terugspelen van de zwarte doos." Ieder mens heeft een zwarte doos. U hebt er een, ik heb er een, en die laat zien dat het niet aan de Schepper lag, noch aan het materiaal, wij zijn het zelf die, als we niet door de Geest van God wedergeboren worden, tot alles in staat zijn. Dat is natuurlijk een verbijsterende ontdekking. Maar ook een heilzame ontdekking, omdat ze ons heendrijft naar Jezus Christus, de enige Geneesheer door Wie we de toegang hebben tot een genade die overvloediger is dan de overtreding. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 18 februari 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Zondag 3b:

Over de oorsprong van het kwaad

Welkomsttekst: "In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd" Jesaja 43: 9

Schriftlezing: O.T. Job 16 en Job 42: 1-6 N.T. Mattheus 27: 45-56

Tekst: Zondag 3b van de Heidelbergse catechismus

Liederen:

- Lied 427
- Psalm 65: 1
- Opwekkingslied 350
- Lied 447
- Lied 297
- Psalm 138: 3 en 4

Introductie verkondiging:

Over de oorsprong van het kwaad. Centraal staat in deze dienst de vraag van de Heidelbergse Catechismus zondag 3: "Heeft God de mens dan zo slecht en verkeerd geschapen?" U ziet, hier wordt de vraag gesteld naar de oorsprong van het kwaad. In de vorige preek hebben wij in navolging van de catechismus de nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de mens: "Nee", zegt de catechismus, "God heeft de mens goed gemaakt, maar de mens heeft gezondigd." In ieder mens zit een zwarte doos, en als die geopend wordt dan zie je waar het fout ging. Dat is de lijn van de menselijke verantwoordelijkheid. We gaan nu nog een keer terug naar de vraag: "Had de Here het dan niet kunnen voorkomen? Dat is dezelfde vraag, maar nu, oog in oog met verdrietig en vaak onbegrijpelijk lijden: Hoe kan het rijmen met het geloof in Gods almacht? De moeilijkste vraag van de mens uit naar God toe. Dit is meer doorgevraagd langs de lijn van de goddelijke soevereiniteit. We horen uit het boek Job 3 'antwoorden': a: Met God is deze vraag een probleem, zonder Hem is het een groter probleem (Job 2: 9) b: De Here blijkt niet ongenaakbaar verheven boven onze nood, maar heel diep daarin betrokken (Job 16: 19 en 20) c: God geeft niet altijd het antwoord, Hij is het antwoord. (Job 38-42). Hij leert ons het meer te bestrijden dan te begrijpen.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Dit is de tweede preek over zondag 3 van de Heidelbergse catechismus. Want we waren eigenlijk nog niet klaar met de behandeling van die grote vraag die daar gesteld wordt, misschien wel de allermoeilijkste van alle vragen, naar de oorsprong van het kwaad: "Heeft dan God de mens zo boos en verkeerd geschapen?" Dat is de vraag naar God en het kwaad. En het antwoord van de catechismus benadrukt de verantwoordelijkheid van de mens: "Nee, want God heeft de mens goed

en naar zijn evenbeeld geschapen, dat is in ware gerechtigheid en heiligheid om Hem recht te kennen en om Hem te loven en te prijzen en lief te hebben en met Hem in eeuwige heerlijkheid te leven." En als de catechismus dan doorvraagt: "Waar komt het dan vandaan?", dan valt alle licht op het falen van de mens. Het is de mens die heeft gefaald.

Het beeld wat ik in de vorige preek uitwerkte is dat van de zwarte doos. Als een vliegtuig verongelukt moet je de zwarte doos vinden en openmaken en dan kun je aflezen wat er fout ging. Zo heeft ieder mens een zwarte doos, en ook de mensheid heeft er een. We lazen toen daarover in Romeinen 2. Daar staat dat God op de jongste dag alleen maar die zwarte doos zal opendoen, en dan spoelt Hij het bandje terug, en dan wordt duidelijk wat er mis ging. Daar leest God af dat wij wisten wat goed was, maar dat wij het niet deden. Die lijn volgt de catechismus. En die lijn volgen wij in deze preken ook: De lijn van de menselijke verantwoordelijkheid. En toch heeft dat na de vorige preek verschillende van u onbevredigd achtergelaten of, beter gezegd: half tevreden. Want de waarheid van de menselijke verantwoordelijkheid is maar een lijn. Het is een belangrijke lijn, een noodzakelijke lijn, een pijnlijke waarheid, maar er is ook zoiets als godsbestuur, en goddelijke soevereiniteit, en een God die regeert. Had God dan toch dat alles niet kunnen voorkomen? Staat Hij bij dit alles machteloos? Heeft Hij dan al zijn kaarten uit handen gegeven misschien, zodat de mens maar doen kan wat hij wil? Al die vragen zijn zeker vragen die in de twintigste eeuw aan de orde moeten komen, die de mens blijven kwellen. En daarom las ik bij deze tweede bespreking van zondag 3 uit het boek Job. Want het zijn precies die vragen die Job bleven kwellen. De vrienden van Job zaten bijna allemaal op die lijn van de menselijke verantwoordelijkheid. In hun toespraken die u kunt lezen in de voorafgaande hoofdstukken, ze zijn eigenlijk in veel opzichten een uitwerking van de Heidelbergse catechismus, zondag 1 - 5. Die vrienden hielden Job voor: "Het kwaad gaat terug op menselijk falen. Kwaad heeft je getroffen en wij huilen met je mee." Want dat deden ze en daar mogen we blij om zijn, want eerst zaten ze zeven dagen en zeven nachten zonder iets te zeggen aan zijn bed. Dat was het allerbeste wat ze deden, maar daarna probeerden ze hem met hun antwoorden te troosten, en ze zeiden: "Job, moet je horen, het gaat allemaal terug op de zonde van de mens. God zegent de rechtvaardige, maar de goddeloze gaat te gronde." (Job 15). En zo had Elifaz allang daarvoor gezegd in hoofdstuk 4: "Wie kan zeggen dat hij rechtvaardig is? Niemand lijdt onschuldig!" Dat staat boven hoofdstuk 4. En dan luisteren we naar Job, in hoofdstuk 16. Job blijft onder al die antwoorden ongetroost. "Iets dergelijks heb ik al vaak gehoord", zegt hij, "Gij zijt allen jammerlijke vertroosters. Waart ge slechts in mijn plaats, dan zou je wel anders spreken!" En daar raakt Job de kern van het probleem. Wie zelf door een ramp wordt getroffen blijft met alle terechte antwoorden toch altijd onbevredigd. Ons hart blijft doorvragen. Doorvragen naar God toe. Had het echt niet anders gekund? "Kunt U dit aanzien en niets doen? Is dit ooit te rijmen met Uw almacht?" Vragen, vragen en nog eens vragen. Een jongetje van zeven krijgt leukemie. Waarom hij en waarom zo jong? Mevrouw Gebke Koning, zijn moeder, heeft daar een mooi boek over geschreven. Ouders van een vermiste zoon, al maanden in onzekerheid, waarom treft het hen, en hoe moet ik dat begrijpen tegen de achtergrond van ouders die iedere avond het lot van hun kinderen in de handen van God leggen? De vrienden van Job bleven het uitleggen, ze probeerden het met grote nadruk op de menselijke verantwoordelijkheid. Maar Job zegt: "Ik blijf ongetroost!" Job bleef God ermee bestormen, hij roept Hem ter verantwoording. Hij noemt God zijn tegenstander, met pijn. Hij noemt het een gewelddaad, iets wat nooit zou mogen, nooit zou moeten kunnen. Iets wat hij niet verdiend heeft. Hij gaat daarbij over de schreef. En God roept hem terug, maar toch... Het is een feit dat deze Jobsvragen in de twintigste eeuw de belangrijkste reden zijn waarom mensen niet meer in God geloven. Van alle twijfelvragen die de moderne mens in het geweer brengen tegen het geloof is dit bijna altijd de eerste: "Hoe kan ik het bittere lijden in de wereld nu rijmen met het bestaan van een almachtige en liefdevolle God?"

En op die vraag hebben wij niet echt een mooi, gesloten antwoord. Dat is onze verlegenheid, maar er zijn wel heel belangrijke diepte-inzichten die je uit de schrift kan leren. In het engels noemen we dat

'eye-openers'. Een aantal van die vaste steunpunten waar je je aan kunt vastklampen. Een paar daar van, uit het boek Job, wil ik aan u voorleggen.

Ik zei al, dit is de reden voor talloos veel mensen om het geloof in God maar op te geven. En mijn vraag aan hen is altijd weer: "Maar heb jij dan wel een oplossing? Is de loochening van God dan wel een oplossing voor je probleem?" Daar heeft Job ook mee geworsteld. We lezen daarover in Job 2: Zijn vrouw koos die weg, net als zoveel mensen in de twintigste eeuw. Toen zij het doodsbericht ontving van haar zeven zonen en drie dochters, en bovendien haar man aantrof met een ongeneeslijke lichamelijke ziekte (Job 2: 9), toen zei ze tegen Job: "Maar volhardt je nu nog in je vroomheid? Zeg God vaarwel en sterf!" Maar Job zei tegen haar: "Zoals een zottin spreekt, zo spreekt ook gij. Zouden we het goede van God aannemen en het kwade niet?" In dat alles zondigde Job met zijn lippen niet. Hier ligt de eerste 'eye-opener' van het boek Job. De uitweg van de vrouw van Job is de uitweg van de hedendaagse mens. Wij kunnen het lijden van de mens niet rijmen met het bestaan van God, en daarom strepen we God weg. Maar Job noemt dat zotheid, dat wil zeggen onverstand, verblinding. Waarom? Omdat de ontkenning van God het probleem alleen maar erger maakt, nog peilloos oneindig dieper. Want zonder God is er totaal geen licht. Het is daarom ook heel opvallend en met elkaar in tegenspraak, dat aan de ene kant mensen God laten vallen vanwege dat lijden in de wereld, en dat aan de andere kant mensen pas tot geloof in God komen via dat bittere lijden. Precies het omgekeerde! Het probleem van het lijden heeft veel moderne mensen tot ongeloof gebracht, maar precies hetzelfde geldt ook voor het omgekeerde, hetzelfde lijden heeft ook talloos veel mensen tot geloof in God gebracht. C. S. Lewis noemt het lijden zelfs de luidspreker van God om een slapende wereld wakker te roepen, Gods megafoon. Een voorbeeld: Een gezin, dat niets van de bijbel of God afwist, een buitenkerkelijk gezin, een dochter van negen jaar verloor door verdrinking. Zij hadden vragen: "Hoe kan dit? Onbegrijpelijk, in wat voor wereld leven wij?" En toen heeft hun buurman, een dominee, hun verteld dat je in het geloof inderdaad geen rondgesloten antwoord hebt, maar zonder geloof heb je helemaal niks, dan heb je geen een antwoord! En het meest gangbare antwoord van vandaag is een 'nul-antwoord'. Namelijk: Wat moet een mens anders zeggen dan dat het een foutje is in het evolutieproces! Dat zeggen ze dus. En wie dat zegt troost ouders van een gestorven kind helemaal niet. Die ouders weten dat dat niet waar is, een leugen, dat kan niet. Dit is maar niet een groeifoutje, hier wordt het kwaad gekleineerd, het is geen groeifoutje, het is veel erger. Dit mocht niet bestaan, dit had nooit gemoeten, dit is kwaad, dit is het hart van het kwaad! Onbestaanbaar. Het hart van het kwaad is dat het nooit had mogen gebeuren, dat het eeuwig onmogelijk had moeten zijn. Demonisch, verfoeilijk, verwerpelijk, onaanvaardbaar. Hoe je het ook noemen wilt. En dat is precies wat de bijbel zegt van het kwaad. In de bijbel blijft het kwaad van de eerste tot de laatste pagina kwaad, het wordt nooit goedgepraat. Buiten het geloof in God om moet het wel zo zijn dat het kwaad op de een of andere wijze wordt ingepast. Buiten God om wordt het kwaad ingepast, als men het onderdeel van een groeiproces noemt, of het wordt onoverwinnelijk geacht, zoals de vrouw van Job het noemt: "Zeg God vaarwel en sterf, en laat de dood maar heersen over je." Die inpassing van het kwaad zien we bij Darwin, het kwaad wordt ingepast in een groeiproces, er komt iets goeds uit voort, het is een onderdeel van een fase, van de evolutie. Maar daarin vindt de ziel van de mens geen troost. En de weg van de vrouw van Job is: Zeg God vaarwel, en dan blijft alleen nog maar de dood. Dat is de weg van de zelfmoord, zoals Kurt Cobain, of zoals we bij de filosoof Nietsche kunnen lezen: Laat de dood gewoon winnen. En ook dat vermag geen mens te troosten.

Wat ik dus lees uit het boek Job is punt een: Met God hebben we een probleem, maar zonder God hebben we een dodelijk probleem. Want als God wegvalt kunnen we niet meer volhouden dat kwaad kwaad is. Je zou kunnen zeggen, een beetje filosofisch: "Als er helemaal geen bestek is, dan kun je dat wat gebouwd wordt nooit afwijzen als iets wat tegen een plan ingaat." Om een voorbeeld te noemen: Er is een tekenaar, die heeft een ideaalbeeld in zijn hoofd, en daarnaar wordt de tekening gemaakt. En je kunt pas zeggen dat de tekening mislukt is als het niet correspondeert met het ideaalbeeld van de

tekenaar. Maar is die tekenaar weg, dan heb je geen enkele mogelijkheid om te zeggen dat die tekening fout is! Die tekening is wat hij is, daar kun je alleen stompzinnig in berusten of het kwaad vergoelijken. Dat is het eerste. Job is daarom door het ongeloof niet aangesproken, hij noemt zijn vrouw een zottin, want hij heeft door dat die weg -zeg God vaarwel en sterf- een 'nul-oplossing' is en dus een valstrik.

Maar wat dan? Daarvoor lazen we het zestiende hoofdstuk van het boek Job. Hij blijft ongeremd en met heel zijn hart klagen over het kwaad. Maar hij gaat ermee naar God, naar de tekenaar. Dat is het meest opvallende. Hij kan het niet rijmen met God en met dat wat hij van God begrepen heeft van het ideaalbeeld van de tekening. Hij heeft gelijk. Hij ziet de tekening en hij weet: "Dit klopt niet met het ideaalbeeld wat de tekenaar in zijn hoofd had. Ik ga naar Hem toe!" En zo legt hij zijn klachten voor God, en dan gebeurt er iets heel bijzonders. Job begint te bidden, eerst hoor je hem zijn vuist ballen, God is een tegenstander die de tanden tegen hem knarst, en Job protesteert tegen God. En halverwege gaat zijn beroep, zijn vechten tegen God over in een beroep op God! Dat is wel heel bijzonder (vers 19). Job zegt nu ineens: "Zie, mijn getuige is de hemel". En dat woord getuige is in het hebreeuws niet een 'getuige a-charge', maar een 'getuige decharge', dat wil zeggen het is niet een belastende, maar een vrijpleitende getuige! Die ziet Job in de hemel! En in het volgende vers noemt hij Hem de 'go'el', het woord wat we in het boek Ruth vaak tegenkomen voor Boaz, en aan het slot voor Obed, de losser, de borg, de pleitbezorger. Job noemt die getuige zijn losser. Een die aan zijn kant staat, het voor hem opneemt, en die tegelijkertijd ook macht heeft bij God, want Hij is in de hemel! Een Middelaar, ,,n die hem en God vasthoudt in een onverbreekbaar verbond. En die haalt Job erbij: "Ook al bespotten mij mijn vrienden, nochtans richt zich mijn oog schreiend op God opdat Hij de mens recht doet tegenover God." Wonderlijk gezegd. Een beroep op God tegen God. Ik denk niet dat Job ooit bedoeld heeft dat er een kwade en een goede kant aan God zitten. Die kant gaat de bijbel ook niet op. Maar wat Job wel heel bijzonder diep onder woorden gebracht heeft is dat hij zich beroept op wat hij weet van God tegenover die kant van die ondoorgrondelijke mysterie.

En dat is het tweede wat ik wil onderstrepen in het boek Job: God staat niet onbewogen boven of afzijdig van onze pijn en ons verdriet. Dat is natuurlijk een onmisbare kennis om het vol te houden. Daarom heb ik dat woord uit Jesaja ook boven deze dienst gezet: "In al uw benauwdheid was ook Ik benauwd." Dat zegt de Here tegen Israel. God staat dus niet buiten ons lijden, Hij staat er niet los van, Hij staat er niet boven, eens zal blijken dat Hij er meer onder leed dan wij. Hij laat zich er volledig mee in en Hij gaat er in op. Dat is het tweede wat de bijbel ons zegt. En dat is natuurlijk een ontzaglijk dragend diepte-inzicht wat we mogen hebben. Wat een hoop geeft ons dat in het midden van alle donkerte te weten dat God zich in dat lijden laat betrekken, dat Hij daarin naast ons staat.

En dan komt het derde punt, de kern van het boek Job. Dat is natuurlijk de verschijning van God aan Job in de storm, en daar wordt denken wij dan ook het laatste antwoord gegeven. Zal nu de Almachtige eindelijk alles in een 'storm-antwoord' uit gaan leggen? Dat had Hij kunnen doen, op zijn minst had Hij Job toch iets kunnen vertellen van datgene wat wij uit de proloog van het boek lezen. Hoofdstuk 1, Gods gesprek met de satan, zijn strijd met Job als inzet, het feit dat Hij dan Job in zeker opzicht uitlevert maar toch over hem waakt, dat alles wat zich voltrok in de onzichtbare wereld, daar valt geen woord over. Daar lezen we niets over in Job 38 - 42. God komt met geen enkele uitleg in dat opzicht. Wat doet Hij dan? Hij komt alleen met Zichzelf, Hij verschijnt, dat is het. Dat is het derde wat ik leer uit het boek Job en wat natuurlijk nog veel dieper doorbreekt in het Nieuwe Testament waar we straks zullen eindigen bij het Mattheus-evangelie: God verschijnt! Hij komt met zichzelf in zijn majesteit bij Job, en op Golgotha in zijn zelfopofferende bewogenheid. Bij Job in zijn majesteit, Hij zegt tegen Job: "Maar waar was jij Job, toen Ik de aarde grondvestte? En wat denk jij wel dat jij kunt?" God tempert Job. "Denk je nu echt dat jij het beter weet dan Ik? Denk je echt dat Ik, de Schepper, werkeloos neerzit? Ik, die alles in aanzijn roep, zelfs de pleiaden zijn als een kralenketting om Mij heen, het ganse

heelal ligt in mijn hand!", dat zegt God tegen Job en daar gaat Hij vers na vers op door. En wat wij in een bekend lied zingen dat God zegt: "Heus, wat mijn liefde wil bewerken, dat ontzegt Mij mijn vermogen niet!" En hoe Hij dat doet legt Hij niet uit. Ik kan daar maar een conclusie uit trekken, uit het boek Job, en dat is dat God niet het laatste antwoord geeft, maar dat Hij het is. De God van de bijbel is continue bezig om Zich aan ons te presenteren en te zeggen: "Zo ben Ik!" En dan ons te leren vertrouwen op Hem zonder dat we het nog zien, dat is eigenlijk wat God wil. Blijkbaar wil Hij dat als ons antwoord, dat we op Hem vertrouwen ook als we niet alle antwoorden in de vingers hebben. En zo, door te vertrouwen op Hem ook leren het kwaad te bestrijden, misschien wil God liever dat wij het kwaad bestrijden dan dat wij het begrijpen. Dus Job krijgt in die verschijning een basis om op God te kunnen vertrouwen, en dat is eigenlijk ook een 'kern-antwoord'. Je zou het kunnen vergelijken met een kapitein op een groot schip, wat die zegt tegen een angstige passagier die denkt dat het fout gaat, dat ze de golven in gaan. Die kapitein kan natuurlijk niet in vijf minuten zijn navigatiewijsheden, die hij zelf in tien jaar heeft geleerd, gaan uitleggen. Maar hij kan wel vertrouwen wekken door te zeggen: "Kijk hier in de stuurkamer, het loopt me niet uit de hand, je kunt op me vertrouwen." En door zo te spreken wekt hij basis voor vertrouwen, en dan durft de passagier het weer aan.

We eindigden in deze dienst de schriftlezing met de dood van Jezus aan het kruis: "Toen zei de hoofdman, een Romein,: "Zie, deze was een zoon van God!", en het voorhangsel van de tempel scheurde open van boven naar beneden. En het allerheiligste lag bloot voor aller oog." Dat vind ik een schitterend beeld, daar zien we God in het hart, dat ligt in het verlengde van Job. In Jezus heeft God ons nog dieper laten zien wie Hij is en hoe diep bewogen Hij met ons is. Daar onderging Hij zelfs helse pijn: de dood. Nu, alle vragen beantwoordt dat niet, maar het geeft ons wel een basis om op God te vertrouwen. Als Hij ons zijn Zoon gegeven heeft, zal Hij ons dan ook niet met Hem alle dingen schenken? God wil blijkbaar liever dat wij het kwaad bestrijden door te vertrouwen en tegengas te geven dan dat wij het begrijpen. Hij geeft ons een basis om op Hem te vertrouwen. "Hier zie je hoe Ik ben, hoe diep Ik je liefheb, wat Ik voor je over heb!", dat zegt God en Hij belooft ons zijn aanwezigheid steeds weer, temidden van het lijden, temidden van de golven komt Jezus en loopt op het wankele bootje toe.

Dit waren zo wat bijbelse antwoorden op het grootste vraagstuk van onze tijd naar de oorsprong van het kwaad. Samenvattend: We concentreerden ons in deze dienst op die andere lijn. De ene lijn was die van de menselijke verantwoordelijkheid, nu de lijn van Gods soevereiniteit, zijn allesomvattend bestuur. Daar vlammen de vragen door en ze snijden door ons heen als we denken aan zoveel om ons heen. Maar drie dingen lieten we ons leren uit het boek Job. 1. Met God is er een probleem, maar zonder Hem is er een dodelijk probleem. 2. De God van de bijbel zegt: "In al uw benauwdheid was ook Ik benauwd", en daar mogen we ons op beroepen, op God tegen God. 3. God geeft niet altijd het antwoord, Hij is het antwoord.

En zo schept God in ons vertrouwen om het vol te houden en het kwaad meer te bestrijden dan het te begrijpen. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 25 februari 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Zondag 4:

Geen vrede zonder gerechtigheid

Welkomsttekst:

"Wij zijn dus gezanten van Christus, alsof God door onze mond u vermaande; in naam van Christus vragen wij u: Laat u met God verzoenen, Hem, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid Gods in Hem" 2 Corinthiers 5: 20-21

Schriftlezing: Jesaja 5: 1-7; Romeinen 1: 18-25

Tekst: Zondag 4 van de Heidelbergse catechismus

Liederen:

- Lied 217: 1 en 2
- Psalm 101: 1, 2, 4 en 5
- Lied 449: 1 en 2
- Lied 449: 3, 4 en 5
- Lied 61
- Lied 177
- Psalm 103: 9

Introductie verkondiging:

Geen vrede zonder gerechtigheid Dit is de laatste preek van een serie van 5 over het eerste hoofddeel van het leerboek van de kerk: de Heidelbergse catechismus. Dit deel is erop gericht om de basis te leggen voor het begrijpen van het werk dat de Here Jezus voor ons gedaan heeft aan het kruis op Golgotha. We zijn deze zondag de periode ingegaan van voorbereiding op de Goede Vrijdag en Pasen. Moge de lezing en overdenking van deze zondag 4 ons met hulp van Jesaja en Paulus ertoe leiden om nog meer te begrijpen van de liefde van God, die sterk is, verontwaardigd, fel en bewogen.

In de kinderpreek legde Alberthe te Brake aan de kinderen uit dat wij de regels van God (de tien geboden) nodig hebben om geen 'ongelukken' in ons leven te krijgen. In een verhaal gaf ze de verkeersregels en -borden, die wij nodig hebben om op straat geen ongeluk te krijgen, als voorbeeld.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, jongens en meisjes, Vanmorgen wil ik proberen om de kindervertelling van Alberthe nog een stapje voort te zetten, en dat kan ik het gemakkelijkste doen door te beginnen met een bericht uit de krant, waar de laatste weken veel over geschreven is, dat oorlogstribunaal wat nu een onderdeel is van het vredesplan in Bosnie. Dat vredesakkoord van Dayton. Een van de onderdelen van dat akkoord is dat er een oorlogstribunaal moet komen om alle oorlogsmisdadigers te berechten en er zijn al een paar verdachten vanuit Bosnie overgebracht naar Nederland, die zitten hier in Scheveningen in de gevangenis. En dat roept ook weer veel conflicten op. En de vraag rijst dan op: "Waarom moet dat nu? Er is nu toch een regeling getroffen waarin alle partijen zich kunnen vinden? Waarom dan toch nog een oorlogstribunaal?" Toen de journalisten dat aan de architect van dat vredesplan, de amerikaan Holbrooke, vroegen, antwoordde die heel diepzinnig. Hij zei: "Het kan nooit vrede zijn zonder gerechtigheid." Stel je voor dat al die misdaden onberecht bleven, achtduizend moslims weerloos neergemaaid in Srebrenica, stel je voor dat dat soort dingen kunnen gebeuren zonder dat ze ooit berecht worden, in wat voor samenleving kom je dan? Dan wankelt het recht op de straat. En dan wordt uiteindelijk ieder menselijk leven en de samenleving tussen de volkeren onmogelijk.

In diepere zin, en een stap doorgevoerd is het dit waar de catechismus vandaag over handelt. De catechismus zegt: "Zo heeft God een rechtsgeding met de mens." Het eerste wat me zo bijzonder getroffen heeft is de bewogenheid van God, daarom las ik die gelijkenis uit Jesaja 6, want daar voel je die bewogenheid. Daar vertelt God hoe Hij alles heeft ingezet, een land heeft ontgonnen, de stenen er uit weggehaald en toen zorgvuldig al die wijnstokjes daar heeft ingeplant, er een doornhaag omheen heeft gelegd en een muur opgericht, en tenslotte een perskuip voor al de goede druiven die Hij verwachtte, en toen het begon te groeien bracht het alleen maar wilde druiven voort in plaats van goede. En dan voel je die bewogenheid van God: "Wat had Ik dan nog moeten doen om dit tegen te gaan? Wat heb Ik niet gedaan wat Ik wel had moeten doen?" In de catechismus ligt de bewogenheid van de mens: "Doet God de mens dan geen onrecht, dat Hij in de wet van hem eist wat hij niet doen kan?" In de bijbel is het precies omgekeerd. In de bijbel is er de bewogenheid van God toe naar de mens: "Maar wat had Ik dan nog aan jullie moeten doen dat die wijngaard kon opbloeien? Want die wijngaard is Israel, dat zijn de mannen van Juda, die Ik daar heb geplant in het beloofde land. Eerst heb Ik hen gered uit Egypte, toen daar geplant in het beloofde land, en wat had ik er veel verwachting van!" God had gewild dat daar, vanuit het beloofde land, met deze wijngaard, een stroom van zegen zou gaan naar alle volkeren. En wat gebeurde? De profeet zegt: "Ik verwachtte goed bestuur, en het werd bloedbestuur. Ik verwachtte rechtsbetrachting, maar ik zie rechtsverkrachting." Alle regels en wetten, natuurwetten, als een symbool van de goede Tora, de wetgeving van God, werden door Israel met de voeten getreden en het gevolg was een samenleving waar geweld overheerste, waar mensen niet in een vredevolle verhouding met elkaar leefden maar waar de verhoudingen verbroken werden en waar naar buiten toe geen zegen maar alleen maar oorlog en geweld zich verspreidde. En dan die bewogenheid van God: "Wat had Ik er nog aan moeten doen?" Ik ken dat gevoel een klein beetje van heel vroeger. Als wij vroeger naar het strand gingen, dan bouwden we daar hele mooie zandkastelen, met torens en een gracht eromheen, en dan haalden we met emmertjes water uit de zee om echt water in de gracht te doen, en ik weet nog heel levendig van een keer dat het bijna klaar was en dat een paar opgeschoten jongens voorbij kwamen die zich verveelden, wel tien jaar ouder dan wij, en die daar met een grote sprong boven op ons kasteel sprongen. Hoe kwaad je dan bent en verontwaardigd! Die kwaadheid en die verontwaardiging, eigenlijk ligt die ook achter de catechismus als die zegt: "God vertoornt zich daarover met verschrikkelijke toorn, Hij is verontwaardigd, Hij kan het niet uitstaan dat het zo fout is gelopen."

Maar wat is er dan foutgelopen? Dat is mijn tweede punt: Wat is er fout gegaan? Daarvoor ga ik nog

even terug naar het beeld wat ik ,,n van de vorige keren heb gebruikt: het beeld van de zwarte doos. De bijbel zegt: "Kijk, in ieder mens zit een zwarte doos. En we weten dat je uit de zwarte doos kunt aflezen wat er eigenlijk fout ging als een vliegtuig neerstort. En wat God de Here doet om ons duidelijk te maken waar het nu eigenlijk fout ging, is dat Hij de zwarte doos uit ieder mensenleven op een bepaalde dag, en dat is zeker op de jongste dag, zal opendoen, en dan de tape zal terugspoelen, en dan zegt Hij: "Moet je nu eens luisteren hoe goed je het wist! Al die 'verkeersregels', je wist ze allemaal. Al de geboden van God, je hebt ze gehoord, je hebt ze je in je leven eigen gemaakt maar je hebt er anderen naar geoordeeld. Want luister maar..." En dan spoelt Hij de band terug en dan horen we het, en inderdaad: daar zeiden we iets over iemand die roddelde, we hadden er een vlijmend oordeel over. En dan zegt de Here God: "Kijk, en daar deed jij het zelf!" Die en meer voorbeelden heb ik toen gebruikt. Je kunt zo eindeloze oordelen afluisteren uit ons leven, want er gaat haast geen dag voorbij of we hebben zo'n waardeoordeel. Over de gemeente bijvoorbeeld: "Ik heb zo'n hekel aan die vrijblijvendheid, dat er geen echte gemeenschap is!" Krasse woorden, pittige woorden, en die staan op je band, en de Here God laat het horen en dan zegt Hij: "Daar heb je dat gezegd, maar wat deed jij daar? Je deed precies het omgekeerde, de mogelijkheden werden je geboden en je hebt ze niet gepakt!" Al die geboden die de Here geeft, al die regels voor samenleven, het omgaan met de schepping, het omgaan met de natuur, het omgaan met elkaar, al die oordelen kennen we, we hebben ze gesproken, we hebben anderen erop geoordeeld, en de Here God hoeft ze alleen maar terug te draaien en te zeggen: "Hier heb je dit gezegd, en wat deed je toen daar?" En dan zakken we door de grond. En de Here God zegt: "Waarom heb je dat gedaan?" En Hij zal komen met zijn verontwaardiging: "Begrijp je niet dat daardoor dat mensenleven, de menselijke gemeenschap, Israel, de gemeente, maar ook de wijdere samenleving -want Israel staat eigenlijk model voor hoe God handelt met heel de wereld- die wijngaard is Israel maar is ook eigenlijk het paradijs, de goede schepping. En heel die wereld, we hebben haar verdorven door ons overtreden van het gebod. En dan vraagt de catechismus: "Maar konden we het eigenlijk wel helpen, het is toch eigenlijk onrechtvaardig van God, dat Hij van ons vraagt wat een mens niet kan doen?" Gelukkig wordt het direct daarna gecorrigeerd: "Het is wel degelijk zo dat een mens het kon doen, maar de mens heeft zichzelf en zijn nakomelingen door moedwillige ongehoorzaamheid en door het ingeven van de duivel -want ook die stookt erachter- van al die goede gaven berooft."

Dat is het wat hier, in deze zondag 4, aan de orde komt. De catechismus zegt: "Daarover vertoornt God zich verschrikkelijk, want heel zijn goede wijngaard is daardoor verdorven geraakt. En er kan geen vrede komen als niet eerst dat wordt rechtgezet." Dat is eigenlijk het hoofdpunt, daar werkt de catechismus naar toe. Er kan geen vrede komen als er niet eerst een tribunaal is geweest waarin dat overtreden is rechtgezet. En als de catechismus dan tenslotte vraagt: "Maar God is toch ook een God van liefde en van barmhartigheid?", dan maakt ze duidelijk in het antwoord dat wie dat hier zegt eigenlijk niet heeft begrepen wat die liefde van God is. Die heeft het evangelie niet begrepen. Want de liefde van God is maar niet als een spons waarmee Hij alles uitwist, of een soort kneedbaar rubber waarmee we doen kunnen wat we willen, nee, de liefde van God is zo hard als diamant. De liefde van God confronteert ons met onze verantwoordelijkheid, houdt ons schuldig, en dan dwars door alles heen houdt Hij ons vast. Maar dat gaat dan wel door de hel heen!

De liefde van God gaat door de hel heen. Daar wil ik in het tweede deel van de uitleg wat meer over zeggen. Want tot een paar keer toe wordt hier in de antwoorden van de catechismus gesproken over de eeuwige straf. Ons overtreden is zo groot, dat daar geen tijdelijke straf, geen momentele genezing of reiniging genoeg is. De overtreding tegenover Gods hoogste majesteit moet ook eigenlijk rechtgezet worden door een eeuwige, niet alleen een tijdelijke, maar een eeuwige straf. Nu, een eeuwige straf, dat is eigenlijk wat de bijbel de hel noemt. De mens heeft de hel verdient. Daar wil ik het wat nauwkeuriger over hebben. Want veel mensen schrikken er voor terug om in een tijd als vandaag, een verlichte tijd, te spreken over de hel. En daar is wel reden voor, want talloos veel predikers hebben

door een bepaalde toon aan te slaan eigenlijk de mensen met een prediking van hel en verdoemenis de kerk uit gepreekt. Dat waren niet juiste voorstellingen over de hel. En toch moeten we begrijpen wat de bijbel daarover leert en dat wil ik in drie punten wat nader verhelderen.

Want het is een feit: niemand heeft zoveel over de hel gesproken als juist de Here Jezus. Dat is heel opvallend in het Nieuwe Testament. En ik denk dat als we Hem zouden vragen: "Heer, waar hebt U ons van gered?", dat Hij dan dat zou zeggen: "Ik heb jullie gered van de hel!" Er is een hemel en er is een hel, en ons aardse leven is in de kern genomen eigenlijk alleen maar een startbaan: Je kunt crashen, en je kunt vliegen. En of je het een of het ander overkomt, dat hangt af van de keuzes die je hier en nu in dit leven maakt. Daarom is het zo belangrijk om te weten hoe we dan van die eeuwige straf kunnen worden bevrijd, hoe we voorkomen dat we straks in die eeuwige straf belanden. Daarvoor heb ik in de eerste plaats Romeinen 1 gelezen, want daar wordt iets heel uitzonderlijks gezegd. Het bijzondere van de Romeinenbrief is dit, dat de hel niet wordt voorgesteld als een soort van noodlot waar je komt terwijl je het niet kon helpen. Dat is weer een van die karikatuurvoorstellingen waar ik vanmorgen de vinger bij leg. In de bijbel is de hel nooit een noodlot waar je komt, terwijl je er niets aan kon doen. Dat lees je uitzonderlijk scherp in Romeinen 1, want daar wordt heel uitdrukkelijk verteld: "Doordat er ongerechtigheid is op aarde, waardoor die wijngaard werd bedorven, daardoor komt de toorn van God. (Rom. 1: 18)" De toorn van God komt over alle ongerechtigheid en goddeloosheid, dat wat mensen in ongerechtigheid ten onder houdt, we verdringen en we vervangen de waarheid, en daarover komt de toorn van God.

Maar hoe komt die dan? Het is heel opvallend dat de apostel, als hij de toorn van God beschrijft, niet zegt: "Ze komt als een soort bliksemslag uit de hemel", maar dat hij zegt dat de toorn van God over de mensen komt als een consequentie van hun eigen daden. Als we lezen vanaf vers 24 hoe dan die toorn van God verschijnt, staat er steeds weer met een vast ritme: "Daarom heeft God hen overgegeven. Daarom heeft Hij hen laten gaan". Dat is heel opvallend, je zou kunnen zeggen: "De toorn van God, dat is de hel". De toorn van God begint overal daar waar God mensen voort laat dazen in de richting die ze zelf waren ingeslagen. U moet zich dat zo voorstellen: Een mens wil doelbewust 100 km p\u rijden waar je maar 50 km mag, om nog even bij de verkeersregels te blijven. Wanneer hij tengevolge daarvan tegen een boom rijdt, en zijn been verliest, dan is het dat wat de bijbel bedoelt met de toorn van God. Die vereffent de misdaad. En het gevolg maakt iedereen duidelijk dat dit niet kan. En die toorn kwam dus niet uit in een soort van bliksemstraal op het hoofd van de wetsovertreder, nee, die werd zichtbaar in het keihard oplopen tegen de consequenties van je eigen daden.

Dat vind ik de eerste, en eigenlijk wel de meest belangrijke 'eye-opener', een goede, heldere omschrijving van wat de hel nu eigenlijk is. Je zou kunnen zeggen: "De hemel is de plaats waar de mens tegen God zegt: Uw wil geschiedde... (Denk maar aan het Onze Vader: Uw wil geschiedde, gelijk in de hemel alsook op aarde). De hel is precies het omgekeerde, dat is de plaats waar de Here God tegen de mens zegt: "Als je dan niets anders wilt, Ik heb je honderd keer willen tegenhouden, maar als je dan niets anders wilt: Jouw wil geschiedde...". Zo neemt God de mens serieus in zijn daden. Dat is eigenlijk de diepe achtergrond achter de bijbelse nadruk op de hel. Het is geen noodlot dat ons overkomt zonder dat we het hebben gewild, nee, het is de consequentie van onze eigen keus. En die hel begint hier al, waar we domweg voortdazen, waar God ons laat gaan op de wegen die we zelf hebben gekozen.

Maar er zit ook een tweede kant aan de hel: De hel is ook de plaats waar op een uitzonderlijke wijze alle onrecht aan het eind van de rit wordt vereffend. Dat zegt de catechismus in dit gedeelte als ze vraagt: "Maar is God dan ook niet barmhartig?", en dan antwoordt: "Ja, Hij is wel barmhartig, maar als die barmhartigheid losgemaakt wordt van zijn gerechtigheid en zijn heiligheid - er zijn hierbij nog wel kanttekeningen te zetten over wat die bijbelse worden betekenen, maar denk maar aan: geen vrede

zonder gerechtigheid - als je die barmhartigheid losmaakt van zijn gerechtigheid, dan is het geen barmhartigheid meer!" Een vader die zo aardig en lief is voor zijn kinderen, dat hij ze rustig laat blowen in hun slaapkamer, is geen aardige vader. En de minister van justitie die zo aardig is dat hij maar geen geldboete meer oplegt bij verkeersovertredingen, is een knoeier en moet direct worden afgezet. Precies zo is het ook naar God toe. Een God die niet het recht handhaaft, de gerechtigheid herstelt en weer in evenwicht brengt, die de zonde niet bestraft, dat is geen liefdevolle God. En daarom is de hel tegelijkertijd ook de plaats waar de toorn van God alle ongerechtigheid verzengt en verschroeit. Wij kunnen daar niet omheen. De bijbel zegt dat dat aan het eind van de geschiedenis, na het jongste gericht zal beginnen: de hel. De bijbel gebruikt daarvoor de meest uitdagende beelden: de hel is de plaats waar iedere zonde wordt vergolden, waar alle onreinheid wordt weggebrand, waar iedere overtreding op de tape wordt teruggedraaid, en geen oneffenheid wordt over het hoofd gezien. Er zal een totale 'onrechtverzengende' vuurgloed doorheen trekken. En het is een feit, dat wie zichzelf totaal met zijn zonde vereenzelvigd heeft, zonde geworden is, dan ook door die gloed zal worden verschroeid. Dat is ook de uitleg die de bekende evangelische verkondiger John Stott kiest. Die zegt: "De zondaar zal uiteindelijk in rook vergaan." De traditionele leer van de kerk zegt: "Er zal zonder een einde aan de tijd, een altijddurend gericht zijn".

Daar zijn veel vragen omheen. Er zijn dan ook kerkelijke leraren geweest die gezegd hebben: "Is dat precies wat er staat?" De bekende Engelse denker C.S. Lewis zegt: "Ik blijf het zien als een louterend vuur waar de zonde wordt weggebrand en de zondaar opnieuw tot keuzes wordt gebracht." En tenslotte zijn er vandaag ook veel mensen die zeggen: "De bijbel bedoelt met eeuwigheid niet een eindeloze tijd, maar een tijdperk." En zo zou de hel een nieuwe eeuw, een nieuw tijdperk omvangen.

Ik ga nu niet verder op deze gedachten in, waar het mij nu hier om gaat is toch de ernst van de zaak. Want hoe je het ook wendt of keert, wat je ook voor uitleg kiest, niemand heeft zo vaak over de hel gesproken als Jezus, en ons er voor gewaarschuwd. Het is een verschrikking om daar te komen en je komt er als je hier en nu niet de goede keuzes maakt! Het is vooral de Here Jezus geweest die de mensen heeft gewaarschuwd: "Pas op, je kunt in de hel komen als je niet tijdig, hier en nu, Mij volgt en je bezittingen Mij ten dienste stelt (dat zei Jezus tegen de rijke jongeling), verkoop wat je hebt en volg Mij."

En, dat is het laatste punt, daar drijft ook deze catechismus-zondag ons naar toe. De catechismus is ergens op uit, wil eigenlijk dat iedereen die dit hoort en leest daardoor het toevluchtnemende geloof leert kennen, zoals ze vroeger zeiden. Dat wil zeggen dat we vanuit de ernst van deze zaak leren schuilen voor de toorn van God onder de bescherming van het kruis van Christus. Want daar alleen zijn we veilig. En daar kunnen we ook komen met al onze overtredingen, de moordenaar aan het kruis nog op het laatste moment, want de liefde van God heeft ons door dat gericht heen vastgehouden. En de hel is ten diepste op Golgotha doorleden. Want dat is mijn derde omschrijving van de hel: De hel, dat is Golgotha! Daar heeft Jezus die eeuwige straf weggedragen! Daar heeft zich de toorn van God in die drie uur diepe duisternis over het hoofd van Jezus ontladen en daar is de vrede gekocht. Jezus Christus is als het ware de bliksemafleider op het dak van onze wereld, en ieder die zich met die bliksemafleider laat verbinden, is altijd veilig en altijd safe.

Om nog een keer te eindigen waar we begonnen: Er is geen vrede zonder gerechtigheid, en daarom maken we ons op in deze veertigdagentijd voor Goede Vrijdag en Pasen om opnieuw te gaan begrijpen, om opnieuw op ons af te laten komen, hoe groots het is dat Jezus voor ons de hel is doorgegaan, en dat wij het daarom niet meer hoeven als we tot Hem de toevlucht nemen. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 1 september 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Stelt u ten dienste van God, als mensen, die dood zijn geweest, maar thans leven." Romeinen 6: 13

Schriftlezing:

- Exodus 17: 8-13;
- Colossenzen 1: 1-14

Tekst:

- Colossenzen 1: 9 en 10 (vertaling Het Boek)

Liederen:

- Lied 225: 1, 2 en 3
- Psalm 86: 5 en 4
- Lied 252: 1 en 2
- Lied 333: 1, 2, 3 en 4, 5
- Opwekkingslied 355
- Lied 95
- Lied 317: 1 en 2

Introductie verkondiging:

De noodzaak van de groei van christelijk karakter.

In de beroemde engelse vertaling van het nieuwe testament van J.B. Philips wordt vers 6 als volgt vertaald: "Wherever the Gospel goes it produces Christian character" (Waar ook maar het evangelie wordt verkondigd produceert het christelijk karakter.). Dat is een mooie typering van de kern van dit gebed van de apostel voor de gemeente: dat wij mogen groeien: dat wij mogen groeien in praktisch inzicht om te weten hoe ons vertrouwen op God ons leidt tot een andere stijl van leven. Veranderde mensen! Daar gaat het om in het christelijk geloof. Dat is de zichtbare buitenkant van de gemeente. Er is ook een onzichtbare binnenkant. Dat is de aanvurende voorbede zelf, waar de apostel ons hier inzicht in geeft. Hij lijkt hierin op Mozes, die op de berg de handen geheven hiel. Liet hij ze zakken, dan verloor Israël. Hield hij ze geheven, dan won het! Eigenlijk wordt ons hier in dit eerste hoofdstuk van de Colossenzenbrief in eenvoudige lijnen uitgelegd, wanneer het mis gaat in de kerk (en er gaat veel mis) en wanneer het goed gaat!

Verkondiging: Gemeente van Christus,
We beginnen deze morgen de lezing van de Colossenzenbrief. Die brief is eigenlijk heel spannend, want ze laat ons feilloos zien wat er bij ons mis is, en ook hoe het goed kan gaan. En waar de trein van de rails is gelopen, want dat er in onze tijd iets met het christendom aan de hand is, dat zal niemand

ontkennen. Hier in West Europa is in de tijd van één generatie de helft van het aantal kerkleden weggegaan. En in bijna alle West-Europese landen zijn de christenen nu een minderheid geworden. Wat ging er mis?

Ik lees deze brief van de apostel Paulus als aan ons geschreven. Trouwens, zo moet je de bijbel altijd lezen, dat is nu het unieke van de bijbel, wat hem onderscheidt van alle andere knappe, geleerde, mooie, ontroerende boeken in de wereldliteratuur. Wat de bijbel daarvan onderscheidt is dat door de bijbel God tot u, tot mij, tot ons spreekt. Dus als we de bijbel lezen werkt de Geest van God zo dat dat woord gericht wordt tot mij. Dat is het geheim van de bijbel, en zo lees ik dus ook deze brief. Je zou in dat opzicht het opschrift best mogen veranderen en kunnen zeggen: Paulus, door God aangesteld als apostel, en Timotheüs de broeder, aan de trouwe gelovige leden van de Jeruzalemkerk, Tuindorp Oost. We wensen u de genade en de vrede toe van God onze Vader. Zo begint Paulus altijd met een groet. Een fijne groet, want inderdaad, genade en vrede ligt aan de basis van alles.

Maar dan: hoe begint hij zijn brief? Het meest opvallende bij de brieven van Paulus is dat hij altijd begint met te vertellen waarvoor hij bidt en waarvoor hij dankt. Bijna al Paulus' brieven beginnen met een inkijkje in de keuken van zijn leven, wat je zou kunnen noemen de verborgen achtergrond achter al zijn werk. Eigenlijk de onzichtbare achterkant van alle christelijk werk en al het werk in de gemeente voor kerk en evangelie.

Als we dus de vraag stellen: Wat ging er mis?, dan mogen we in de eerste plaats denken aan de achterkant van het christelijk werk. In het Oude Testament lezen we daar een prachtig beeld van: Het zijn de opgeheven handen van Mozes, die niemand zag. Hij zat op een verborgen plek boven op de berg, terwijl Israël in het dal streed met Amalek. Maar wat niemand zag dat was beslissend. We lezen daar: zolang Mozes zijn beide handen geheven hield won Israël de slag tegen Amalek, de vijand van God. Maar zodra Mozes de handen liet zakken dan verloor Israël de strijd. En zo kwamen Jozua en Hur hem ondersteunen, zodat hij die dag van 's morgens vroeg tot 's avonds laat de handen geheven hield. Dat is het eerste wat we lezen in de brieven van Paulus, hij is eigenlijk de Mozes van het nieuwe verbond. Het eerste wat hij zegt is dat hij zijn handen geheven houdt naar het heiligdom.

Je zou je kunnen afvragen, als je de kerk in West-Europa ziet, ook in ons land, dat er in één generatie zo velen de kerk verlaten, zou dat misschien komen omdat onze handen moe zijn geworden? Hebben we die laten zakken? Laten we die zakken? Zijn we traag in de gebeden? Dan krijgt Amalek de overhand. Het is in ieder geval een punt om vast te houden en om met des te meer aandacht te luisteren naar waar Paulus dan voor bidt. Dat vertelt hij allemaal tot in detail. Leren bidden zoals Paulus deed, dat is het waar we vanmorgen mee bezig zijn. Wat valt op in dit gebed? Hoogte, diepte, lengte en breedte, dat zijn vier opmerkingen die ik wil maken over dit gebed van Paulus.

In de eerste plaats: *breedte*.

Paulus bidt voor een gemeente die hij nog nooit heeft gezien. Hij was nooit in Colosse geweest, een stadje in Klein-Azië, dat ontstaan was onder de prediking van zijn medehelper Epafras. In het eerste hoofdstuk, vers 7, vertelt Paulus daar al van. En Paulus heeft er alleen van gehoord. "En sindsdien", zegt hij, "bid ik voor jullie onophoudelijk." Ik denk dat Paulus een soort van veldheer-gevoel heeft gehad, met een strategisch overzicht: Schitterend, op die flank halen we grote overwinningen, daar heb ik grote verwachtingen van, en al ben ik er niet persoonlijk bij geweest, toch zal ik dat met mijn gebed aanvuren. Dat doet Paulus dus ook als hij er niet persoonlijk bij betrokken is. Zoiets zit ook achter ons gebed voor de volkeren iedere zondag: aanvuren wat elders gebeurt. In vers 6 zegt Paulus: "Het evangelie wast op en groeit over de hele wereld!" Paulus heeft een wereldwijd uitzicht: het wast op en draagt vrucht. "Het produceert overal waar het wordt verkondigd christelijk karakter" zegt de bekende engelse vertaling van Philips. En als het laatste volk is bereikt komt Jezus terug. Want dat is de inzet

van de evangelie-verkondiging, dat staat in Mattheüs 24. En dus ziet Paulus de dingen heel breed. Hij voelt zich net zo betrokken bij de gemeente in Spanje als bij de gemeente in Azië. Christenen hebben op de één of andere wijze altijd per definitie een mondiaal besef. "Think global, act local", (denk mondiaal, handel plaatselijk), dat is christelijke taal. Een 'boven-nationale' visie hebben we. Paulus leert ons breed te bidden voor heel Gods werk.

Het tweede dat opvalt gaat meer in de *diepte.*

Paulus begint met te danken. Om het nog scherper te zeggen: Paulus bidt alleen voor die dingen, waar hij eerst voor heeft gedankt. Dat is een diepe, sta daar maar eens bij stil. Het heeft me ontzaglijk getroffen: bidden voor iets waarvoor je eerst hebt gedankt! Wij gaan, als we bidden voor andere mensen, er altijd direct toe over om te bidden voor datgene wat ze missen. Maar daardoor komt ons bidden op het verkeerde spoor. Het wordt dan ook heel vaak moraliserend bidden. We brengen onze eigen onvrede over onszelf en over anderen, alle tekorten, tot uitdrukking. En daar word je niet vrolijk van. Hoe vaak heb ik dat niet meegemaakt, bij mezelf en bij anderen. Wij bidden voor dat wat we missen. Maar Paulus bidt *niet voor wat hij mist maar voor wat hij heeft* en waarvoor hij eerst God dankt! Kijk maar: "Te allen tijde danken we God voor het geloof in de Here Jezus wat is ontstaan. En te allen tijde danken we God voor de liefde die van jullie uitgaat naar zoveel gelovigen. En te allen tijde danken we God voor de hoop die voor jullie is weggelegd."

Het is eigenlijk psalm 134 (zie preek 25 aug. '96) in praktijk gebracht. Eerst zegent Paulus God om wat Hij gedaan heeft. En hij zegt: "Gezegend zij Uw naam, voor wat U gedaan heeft", en pas dan komt hij op dat volgende. Dat vind ik iets heel bijzonders, het was voor mij nieuw toen ik dat ontdekte: eerst danken en dan bidden, en dan bidden voor precies dat waar je net voor gedankt hebt! Want dat doet Paulus, hij bidt om meer van hetzelfde! Ik denk dat we dat vergeten zijn, dat aanvurende bidden. Paulus bidt niet voor wat hij *mist*, maar voor wat hij *vindt*. Hij bidt niet voor de *af*wezigen, maar voor de *aan*wezigen, niet voor iets dat er *niet is*, maar voor *groei* in dat wat God *wel* gegeven heeft. En als dan die gemeente sterker en vuriger wordt, dan gaat daar natuurlijk ook werking van uit naar die afwezigen. Maar dat is de orde, God werkt via de rest naar het geheel. En daarom zien we Paulus zo bidden als hij hier doet. Ik vind dat de diepte van Paulus gebed. Gefundeerd op dat wat God gedaan heeft en bezig is te doen.

Dan de laatste punten, *lengte en hoogte*.

Paulus gaat verder: "*Daarom* -u ziet dat dat gebed dus verbonden is aan dat danken- *bidden wij nu ook sinds de dag dat we dit gehoord hebben*". Je denkt soms dat Paulus hele dagen gebeden moet hebben, want waar die man niet allemaal voor gebeden heeft, en dat allemaal onophoudelijk, dagelijks, en waar bidt hij dan om? Om meer van hetzelfde! Hij bidt om een totaal ander leven: de levensheiliging. Ik zal de werkwoorden even laten zien, dan kunt u zien wat Paulus zegt in dit gebed, want het zijn veel woorden.

INZICHT om: de Here waardig te WANDELEN

1. VRUCHTDRAGEND

2. GROEIEND in KENNIS

3. VERSTERKT WORDEND in KRACHT

4. DANKEND in BLIJDSCHAP

Waar hij dus om bidt (vers 9), dat kernwoord in het begin: daarom bid ik dat u met de rechte kennis van

Zijn wil vervuld mogen worden in alle wijsheid en geestelijk INZICHT. Hij bidt dus eerst heel praktisch. Niet om een hoofd vol kennis, maar om praktisch begrijpen van wat God wil dat u *doet*. Ik vind het wel verrassend dat hij daarvoor bidt. Hij wil graag dat ieder lid van de gemeente bezig is met zich af te vragen: Wat wil God nu dat ik doe? En daar heb je wijsheid voor nodig, en geestelijk inzicht en begrip. En die verdere werkwoorden volgen daaruit: om de Here waardig te WANDELEN. Dat is wat hij daarna vraagt. En dat staat in het midden, en daarna volgen 4 toevoegingen. In het Grieks heel logisch: *vruchtdragende, groeiende* in kennis, *versterkt wordende* in kracht, en *dankende* met blijdschap. Dat zijn die vier dingen waarin dat moet uitkomen, en die staan dus logisch aan dat *wandelende* toegevoegd. Zo zit dat gebed in elkaar. En wat valt dan op? Het hoofdwerkwoord in het midden van dat gebed: WANDELEN. Dat is een metafoor. Wandelen is bij Paulus de christelijke levenswandel, dat is als een veranderd mens leven. Daar bidt hij voor, dat die gemeente mag gaan leven als radicaal veranderde mensen. En alle kennis, inzicht, wijsheid, geloof waar Paulus om bidt, waarvan hij bidt dat we ermee vervuld mogen worden, daar is hij in geïnteresseerd. Paulus is niet geïnteresseerd in formele dingen, of we wel lid zijn van een kerk, -dat moeten we natuurlijk wel zijn, maar dat is een formaliteit-, hij is er in geïnteresseerd of we wel werkelijk christelijke levenswandel vertonen, daar bidt Paulus voor, dat het vernieuwde mensen mogen worden. We hebben helden en heiligen nodig, en omdat we die missen gaat iets van de fascinatie van het christendom verloren. God wil uit gevallen, gebroken mensen, kinderen van Adam, nieuwe mensen maken. Met een heel andere levensstijl. En Hij is geen professor, die achter Zijn bureau een nieuw ontwerp zit uit te werken, maar Hij is eigenlijk een HTS-er, iemand die het realiseert, die het in de praktijk wil waarmaken. En de nieuwe mens, dat is Jezus, dat is de mal, het model, en God gaat al die kromgegroeide mensen in die mal slaan, naar dat model omvormen, en zo leert Hij ze vertrouwen, dat is het eerste wat we moeten leren: vertrouw op God! En zo leert God hen gehoorzamen, en de goede keuzes maken, en zo leert Hij ons protesteren. En zo leert Hij ons radicaal ervoor te gaan.

De grootste werfkracht van de kerk is niet de moraal - dat wij zo goed weten hoe het moet. Nee, het is het levende voorbeeld, al is het maar van één mens, die in de praktijk brengt wat we geloven. Moet je nagaan wat één mens, denk maar aan Moeder Theresa, voor uitstraling kan hebben omdat zij nu ook werkelijk doet wat Jezus gezegd heeft. Wat wij nodig hebben, en wat de Here zoekt, zijn mensen die er helemaal voor gaan, maar dan ook helemaal. Alles wat ze doen, hebben en geven, dat ze dat doen voor Hem, de Here waardig te wandelen. Daarvoor heb je natuurlijk praktisch inzicht nodig, geestelijk inzicht, wijsheid, maar dit alles met de bedoeling dat ik dan ook de goede keuzes maak!

Stel, ik sta voor een keus: Is dit de juiste man of vrouw voor mij? Daar maak ik een punt van: Is dit degene die de *Here mij wil geven?* Dat is waar Paulus voor bidt, dat wij daar een punt van maken en dan de goede keus doen. Dan bid ik om geestelijk inzicht. Welk beroep moet ik kiezen, welke opleiding moet ik volgen? Allemaal keuzes, en dan maak ik daar een punt van dat ik met die keuze iets wil doen wat de Here behaagt, wat iets van Hem uitstraalt in mijn leven. Hoe besteed ik mijn vrije tijd? Kan ik het zo besteden dat het de Here behaagt? Of hoe ga ik om met een lastige collega? Daar maak ik een punt van in mijn gebed.

Ik denk aan het gebed van Paulus: bidt om geestelijk inzicht en wijsheid, om hierin die keuze te maken die de Here waardig is, die iets van Hem laat zien, van Zijn mildheid en geduld. Naar welke zender kijk ik op televisie? Laat ik porno toe in mijn huis? Waar leg ik de grenzen? Elke dag hebben we met die keuzes te maken. Daar maak ik een punt van, ik bid om geestelijk inzicht, om die keuze te maken waardoor ik iets doe wat de Here waardig is. Het zijn allemaal grote beslissingen die de samenleving beïnvloeden, want hoe kon het ooit gebeuren, zo'n uitbarsting van verschrikkingen, kinderporno en al die verschrikkelijke ontwikkelingen die nu boven water komen? Vrucht van een ontwikkeling! Hebben wij daarin zelf wel op tijd de grenzen gezien, bijvoorbeeld dat sexualiteit iets is wat in de bedding van het huwelijk hoort? Maar we laten het maar gaan, en dan gaat het alle kanten op en dan gebeuren er

rampen en dan gaan we zitten kermen, maar de beslissingen waren ver daarvoor. Zo bidt Paulus voor de gemeente: "Heer, geef hen meer wijsheid, geestelijk inzicht, praktische kennis om de Here waardig te wandelen." En dan komen die vier dingen naar voren: dan ga je vruchtdragen voor God, (we zongen daarvan in Lied 252), dat is dat 'christelijk karakter': mildheid, barmhartigheid, iets van rechtvaardigheid, heiligheid, het zijn allemaal dingen die dan onze persoonlijkheid gaan vormen.

Het tweede waar Paulus voor bidt is: groeien in kennis. Maar dan bedoelt hij wel: ervaringskennis, kennis die het gevolg is van gehoorzaamheid. Dat is een ander soort kennis. Je hebt kennis die haal je uit de bijbel, en je hebt een andere kennis die geboren wordt uit gehoorzaamheid. Je hebt keer op keer God gehoorzaamd en gemerkt wat Hij toen deed, en dat geeft je ervaringkennis. Het is fantastisch als je die hebt, die horen we op te bouwen en die groeit dan.

En het derde wat Paulus noemt is kracht om het vol te houden: versterkt wordende in kracht. Je hebt kracht nodig om het vol te houden. Geduld om te verdragen en niet te versagen, dat zongen we.

En het vierde is: het dankbare besef dat we in het licht leven. Dat is ook iets heel bijzonders: dankbaarheid in blijdschap. En dat is dan ook het grote waarmee Paulus eindigt. Hij ziet zijn werk in een heel weids perspectief, en daar eindigt hij dan ook mee in die hymne, die dankzeggende hymne aan God, die ons, de gemeente, bevrijd heeft uit de macht der duisternis en overgezet heeft in het Koninkrijk van de Zoon van Zijn liefde, die ons de verzoening gebracht heeft, en die bestaat uit de vergeving der zonden. Dat zien we bij de doop bevestigd, en dat vieren we bij het Avondmaal.

Het Koninkrijk van Gods liefde, daar horen wij bij. Dat is verschenen in Christus, en dat gaat voort, tot Amalek is overwonnen. Zo staat Mozes daar te bidden, en intussen voert Jozua de strijd tot Amalek overwonnen is. Intussen staan wij niet met lege handen, maar worden wij gerecruteerd. Geen dienstplicht meer, maar wel een vrijwilligersleger. Je moet er zelf voor kiezen. Paulus zou zeggen: Ik dank God dat jullie er al voor hebben gekozen, want anders zat je hier niet in de kerk. Hij dankt God voor het geloof in de Here Jezus dat er is, en voor de liefde die wij de heiligen toedragen, en voor de hoop die voor ons is weggelegd. En nu leert hij ons bidden om meer van hetzelfde. Een geloof dat uitkomt in praktisch vertrouwen. Een geloof dat zichtbaar wordt in dagelijkse keuzes, tegen de verraderlijke, sluwe verleidingen van het kwaad. Denk maar aan de verschrikkingen die vandaag gebeuren.

Zo kom ik tot een afronding en een conclusie, na de overdenking van dit gebed van Paulus.

Ik begon met: Wat ging er mis? Hoe kon het dat het christelijk geloof in Europa zo ver is teruggedrongen? Dat de kerk is afgeslankt tot een kleine minderheid? En er nu in de samenleving ook verschrikkelijke breuklijnen zichtbaar worden?
Het antwoord wat ik uit dit eerste hoofdstuk van de Colossenzenbrief heb gehoord, bestaat uit twee dingen: Waar was al die tijd de onzichtbare achterkant van het christendom, waar waren de Mozessen en de Paulussen?

En in de tweede plaats: Waar was de zichtbare buitenkant van het christendom? Als er niet één, maar honderdduizend Moeders Theresa waren zou het aanzien van de aarde veranderen. Al er niet één, maar tienduizend Bonhoeffers geweest waren, zou het aanzien van de aarde veranderen. Als er niet één, maar een miljoen Jimmy Carters -om maar eens wat te noemen vandaag- waren, dat zou toch een heel groot verschil uitmaken.

Als er meer heiligen en helden waren dan zou de kerk weer gezien worden als de voorhoede van een machtig leger, dat geen nederlagen boekt maar overwinningen. Amen.

Terug naar de de verkondiging van deze preken .

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmiddag 8 september 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing:

- Colossenzen 1: 1-24

Tekst:

- Colossenzen 1: 19 en 20

Liederen:

- Psalm 85: 1 en 3
- Lied 32: 1 en 5
- Psalm 89: 9, 11 en 18
- Lied 210: 3 en 4
- Lied 181: 1, 4, 5 en 6
- Lied 288: 1, 2, 7 en 8
- Credo
- Lied 399: 1 en 3

***Inleiding op de verkondiging**:*

In de vorige preek over Colossenzen zagen we hier in het eerste hoofdstuk de gestalte oprijzen van Mozes in het oude verbond. Israël streed met Amalek, en Mozes hield zijn handen geheven in gebed, en zolang hij zijn handen geheven hield had Israël de overwinning, maar liet hij ze zakken dan leed Israël de nederlaag. Ik zie Paulus hier in het begin van deze brief ook zo verschijnen. Met die gebeden voor een gemeente die hij helemaal niet kent. Hij heeft alleen van horen zeggen van hen vernomen. We hebben vorige keer stilgestaan bij het bijzondere van zijn gebed.

Een paar punten:

Paulus bidt voor de dingen waar hij eerst voor heeft gedankt. Hoe belangrijk is dat: Eerst dankt hij God voor alle gaven die Hij deze gemeente gegeven heeft. En dan bidt hij om meer van hetzelfde. En waar hij dan voor bidt is toch vooral, als we dat zo nagaan, voor de praktische levensheiliging: "Ik bid voor de hele gemeente dat ze mogen groeien in geestelijk inzicht, praktisch inzicht in wat de wil van God is, om de Here waardig te wandelen." Daar gaat het Paulus dus vooral om. Dan komt dat in de eerste plaats uit in vruchtdragen in goede werken, in de tweede plaats het krijgen van ervaringskennis van God. In de derde plaats dat ze geduld hebben om te verdragen en in de vierde plaats dat ze mogen groeien in blijdschap, om het heil wat hen gegeven is. Dan beseffen ze opnieuw dat ze zijn overgezet uit het rijk der duisternis in het koninkrijk van de Zoon van zijn liefde, in wie wij de verlossing hebben. En als Paulus dat gezegd heeft gaat hij regelrecht op het doel van de brief af en dat vinden we in de verzen 15 - 24.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

De hoofdzin die ik voorlas luidt dat God alle dingen met zich wil verzoenen door Hem. Wij vieren vanmiddag het avondmaal en dat is het feest van de verzoening. Wat is verzoenen eigenlijk? Verzoenen doe je als je twee tegenover elkaar staande partijen weer tot elkaar brengt. Ik zie dat nog voor me deze week op de televisie: in Israël Netanyahu aan de ene kant van de tafel, en Arafat aan de andere kant, en dan die stijve handdruk over de tafel heen. Dat is natuurlijk wel een heel mager voorbeeld van een wel heel magere verzoening. Maar een voorbeeld is het. Twee daarvoor totaal gescheiden partijen zaten aan één tafel. Verzoening vooronderstelt dus dat er vlak daarvoor scheiding was. Tweeheid, gescheidenheid, vijandschap. Al deze woorden, ook hier in de tekst in vers 20-24, gebruikt de bijbel altijd weer voor de wereld zonder God. De bijbel zegt: "Eigenlijk is deze geschapen werkelijkheid

losgeraakt van God." Twee partijen, vervreemding, scheiding. Deze wereld is niet verzoend met God. En wij ervaren dat ook zo. Wij ervaren deze wereld ook los van God, zonder genade.

Waar is God in België, bij die macabere vondsten van al die kinderslachtoffers? En waar is genade daar in Irak voor de Koerden met een wrede tiran? En veel minder dramatisch en veel dichter bij huis: waar is de Heilige Geest in een laboratorium? En als je door een supermarkt loopt, waar ervaar je dan iets van God?

God hier en de wereld daar, het zijn twee werkelijkheden, twee kampen, even ver van elkaar verwijderd als de hemel van de aarde. En op sommige heilige momenten en op sommige heilige plaatsen is er even een contact, bijvoorbeeld bij het avondmaal, mits goed gevierd. Maar inderdaad, ook wij beleven verder de aardse werkelijkheid hier los van God. Twee partijen, onverzoend.

Wat we nu vanmiddag horen in de Colossenzenbrief en wat we met elkaar gaan vieren, dat is iets heel bijzonders. Het is dit dat God met die tweeheid nooit genoegen neemt en ook nooit genoegen zal nemen. En nog een stap verder, dat het ook zo door God nooit gewild is.

En daarom zegt de apostel Paulus met die ongelooflijke zin: "Het heeft God behaagd om met zijn ganse volheid -dat is een term die hij overneemt van de dwaalleraren in Colosse, daar vertel ik straks meer van- in die ene persoon Jezus Christus woning te maken, om dan, door Hem vrede gemaakt hebbende, alle dingen weer met zich te verzoenen."

Zo is die zin. En er zit in dit hele gedeelte, als je de woorden van de apostel leest en herleest, een soort pleitvaardige toon. Het lijkt alsof hij in een gevecht is gewikkeld. Dat voel je door dat steeds herhaalde 'alles', 'alle dingen', 'alles'. Hij zegt tot zeven keer toe 'alles' en 'alle dingen', alsof hij vecht tegen een dwaalleer. Die was er ook inderdaad, die zei: ja, sommige plaatsen, sommige plekken, maar niet alles!

En daartegen vecht Paulus nu precies in deze Colossenzenbrief. Hij vecht tegen een dwaalleer die de kracht en de betekenis van Jezus beperkt tot bepaalde plaatsen, bepaalde momenten, een beperkte ruimte, een lokaal gebeuren: iets voor ons maar niet voor anderen; voor een deel van mijn leven, maar niet voor heel het leven; voor een bepaalde plaats, de kerk, maar niet voor het laboratorium. En dat ziet Paulus in Colosse als het grote gevaar waar hij zich tegen keert.

De dwaalleraren in Colosse waren mensen van een joods-hellenistische achtergrond, ze hadden een mystieke visie op de werkelijkheid, die je kunt vergelijken met dat wat je vandaag bij de New-Age beweging aantreft. Als je een boek leest uit de New-Age beweging, bijvoorbeeld de Celestijnse belofte, dan lees je dat Jezus daar ook op een hoog voetstuk wordt geplaatst. Het is heus niet zo dat ze niet geloven in Jezus Christus.

Maar ze zeggen: "Kijk, de ganse volheid van God zit in de veelheid, want God werkt door een veelvoud van -hier zegt Paulus overheden, machten, tronen, dat citeert hij allemaal van die dwaalleraren- vandaag zeggen ze door een veelvoud van energieën werkt de volheid van God om ons opstijgend uit deze materiële wereld heen te werken naar de gemeenschap en de harmonie en de vrede enzovoort."

Zulk soort dwaalleraren waren daar in Colosse ook aan het werk. En het is heel apart dat Paulus hier regelrecht op zijn doel afgaat als hij zegt: "Het zou de totale ondergang van de gemeente betekenen en het is een aanval op het hart van de kerk, als we Christus opbergen in een hoek, als we Hem beperken tot een deel, als we zeggen: Ja, Christus is er ook, voor een bepaald onderdeel voor ons, als we Hem alleen op de zondag zien, en Hem zien als degene die de genade aan ons geeft. Maar daarnaast is er de natuur, en de samenleving, en het gewone leven van maandag tot zaterdag. En dat delen we met anderen, die eigenlijk even materialistisch zijn als wij, en even wanhopig bij het journaal als wij, en even vervreemd van alle leven van God als wij zijn."

Daartegen richt zich nu de apostel Paulus met een boodschap die ons doet duizelen. Want hij zegt: "Die ganse volheid, waar jullie het steeds over hebben, die heeft God alleen in Jezus woning doen maken. En door Hem is Hij in een proces bezig om alle dingen weer met zich te verzoenen."

Alle dingen! Dus ook die zinloze moorden in België, en ook Irak, en ook het laboratorium, en ook de supermarkt, inderdaad.

De verzoening begint dus wel bij het avondmaal en bij de viering van de verzoening, het begint op Golgotha, maar vandaar uit wil ze verder! Dat is die zin: Nadat Hij vrede gemaakt heeft door zijn bloed aan het kruis, strekt het zich

daarna uit tot alle dingen, de zichtbare en de onzichtbare dingen, alles wat er is tussen hemel en aarde. Heel de kosmos met alle machten en tronen die daarin werkzaam zijn" En Paulus citeert van die goddelijke uitstralingen die men in die tijd benoemde met allerlei namen. En zegt hij: "Ze worden weer allemaal met God verzoend."

En hier gaat Paulus zo ver dat het ons helemaal duizelt: "Ze zijn eigenlijk allemaal al in en door en voor Christus geschapen!"

Jezus is niet alleen de eerstgeborene uit de doden, -want dat geloven we-, maar Hij is de eerstgeborene van de ganse schepping, van de zichtbare en de onzichtbare dingen. Bomen bloemen, planten, dieren, stenen, zon en maan, maar ook de machten, de onzichtbare machten die in deze werkelijkheid werkzaam zijn, die zitten achter de wetenschap, achter de techniek, achter de politiek, achter de economie, ja ze ontlenen hun nu tegen God gerichte kracht eigenlijk alleen aan Hem.

Ik stel me niet voor dat ik u vanmiddag de diepte en de omvang van het woord dat de apostel hier gebruikt zou kunnen uitleggen, maar wat we willen is, ons openstellend voor dit woord, dat we een besef krijgen, dat een besef wakker wordt van iets dat we tot nu toe maar nauwelijks beseffen.

En dat is hoe groot en hoog en alles omvattend de reikwijdte is van die ene persoon Jezus Christus.

Ik denk dat we allemaal wel vertrouwd zijn met de woorden dat we in en door Hem gered zijn. En dat we in en door Hem deel hebben aan de genade van God. Dat geloven we. Maar dat we ook in en door Hem geschapen zijn! Dat is het nieuwe wat Paulus er hier aan toevoegt. Dat we ook in het laboratorium in Hem zijn, als we proeven doen, en dat we ook die vermoorde meisjes in Hem mogen zien, en Saddam Hoessein, onder Zijn zeggenschap! Ja, dat God bezig is alle dingen met zich te verzoenen.

Dat is iets, dat is ons totaal nieuw. We zijn eigenlijk provinciaal geworden in ons geloof, wellicht dat het daardoor zijn vleugels verloor.

En daar brengt Paulus ons hier in deze Colosse-brief bij terug. Hij brengt daarin een totale verandering teweeg door ons te verkondigen: *Jezus Christus is de eerstgeborene van de ganse schepping.*

Ik grijp even terug op psalm 89. Daar komt dit voor, in vers 28, en het betekent niet per definitie een volgorde: de eerstgeborene die het eerst in een tijd, in een volgorde, geboren is. Je kunt moeilijk zeggen dat Christus de eerste is die geboren is. Christus is in het midden van de geschiedenis verschenen. Maar als we psalm 89 lezen zien we iets heel aparts, daar staat: David werd door God tot eerstgeborene *gemaakt*, hij was ook geen eerstgeborene. Hij zal zeggen: Mijn Vader, mijn God, rots van mijn heil, en God zal hem zeggen: Ja, ik zal hem stellen tot een eerstgeborene, tot de hoogste van alle koningen.

Eerstgeborene betekent dus niet een volgorde, maar een *rangorde*: "Ik zal hem *stellen* tot de hoogste van alle koningen."

Je mag het dus ook zo zeggen dat Jezus Christus de eerstgeborene is onder alle schepselen, dus niet alleen van degenen die uit de doden zijn opgestaan, de geredden, maar van alle schepselen op de hemel en op de aarde, dat betekent dus dat zij allemaal op Hem zijn aangelegd.

De schepping was al aangelegd op de verlossing. Toen God alle dingen schiep, schiep Hij heel die werkelijkheid met een wortel, zou je kunnen zeggen. Hij schiep ze in Hem en door Hem en tot Hem. Ze zouden dus in Hem, in Christus, doel en ontsluiting vinden.

Om bij dat beeld te blijven: planten hebben een wortel, maar die zie je niet want die zit onder de grond. Zo zit in alle dingen in de hemel en op de aarde als het ware een onzichtbare oorsprong, een onzichtbare onderkant. Om een ander beeld te gebruiken: God gaf ze een onzichtbare formule mee, een code, die er helemaal uitkomt als Jezus verschijnt, de logos, zegt Johannes 1.

Of om het nog anders te zeggen: Alles wat geschapen is, wat we zien rondom ons heen, overal waar we komen, wijst boven zichzelf uit, dat is zichzelf niet genoeg, het vraagt om voltooiing, het vraagt om een ontsluiting, en die heeft God gegeven toen Hij Zijn Zoon gegeven heeft. Maar dat had God al in alle dingen gelegd toen ze geschapen werden.

Wat Paulus hier verkondigd is ongelooflijk verstrekkend, want dat betekent dat dus de wereld al aangelegd is op Jezus! Eigenlijk is de kerk dus een tijdelijk instrument om dat de hele wereld duidelijk te maken, maar daarna gaat God weer verder om alle dingen, heel de wereld, met zich te verzoenen.

Het is misschien speculatief, maar ik denk: als er nooit een zondeval was geweest in het paradijs, als er geen verstoring was geweest van de harmonie, geen tweeheid, geen vijandschap, geen dood, dan was nòg heel de schepping aangelegd geweest op de komst van hun Koning, dan had nòg heel de wereld, oceanen en bossen, de volkeren, de mensen, de dieren, dan zouden ze in eerbied gewacht hebben op de verschijning van hun aller Koning, waarvan Adam als het ware de voorbode was.

Maar zo is het niet gegaan. De zondeval is gekomen -en hier concentreren we ons speciaal op het avondmaal-, en Adam werd van wegbereider rebel, en in plaats van harmonie kwam scheiding, vervreemding en schuld, en dat zit achter die totale vervreemding van de schepping.

Dus toen de Koning verscheen moest Hij eerst die schuld verzoenen, de orde die geschonden is rechtzetten. En daarom moest Jezus eerst op Golgotha de zonden van de mensen verzoenen, en daarom heeft Hij eerst vrede gemaakt door het bloed van het Lam, zoals we ook hier weer lezen, door het kruis op Golgotha, de kern van het evangelie.

Maar niet om daarbij halt te houden, maar om van daaruit weer alle dingen met zich te verzoenen! Dat is de tweede dimensie in dat woord verzoening. Het betekent dat eerst de schuld wordt uitgewist, partijen worden weer met elkaar verenigd, maar daarna breekt het uit in levensherstel. Het recht is voldaan, het leven kan weer opbloeien. Na het brood komt de wijn. Nu komt de Zoon van God pas toe aan zijn eigenlijke missie, en dat is: heel die aangelegde schepping weer in eenheid brengen met God. De totale wederherstelling van alle dingen. De cherubs die met een vlammend zwaard de toegang tot het paradijs en de toegang tot de boom des levens bewaakten, vanwege onverzoende zonden, die komen weer terug, maar ze komen te staan met open vleugels op de ark der verzoening, boven op de verzoendeksel.

En wie daar verzoening krijgt zal hen ginds op de weg ten leven niet meer aantreffen, de weg naar de levensboom is daarmee opengebroken.

En zo zijn we allen omgeven door een goddelijk proces waarin God bezig is om alle dingen weer met zich te verzoenen. Overal moet de gebroken draad met God weer worden aangeknoopt.

Ik vat nu samen.

Overal moet de gebroken draad met God weer worden aangeknoopt. Vanuit de zondag op de maandag. En ineens zie ik in die dode kinderen in België het gelaat van de gekruisigde, de keerzijde van het heil. Dat mag je zo zien. En ik vat moed, want heel de schepping wordt van het juk van de vergeefsheid bevrijd. En ik zie in Saddam Hoessein de laatste stuiptrekkingen van de duivel die weet dat hij de strijd al verloren heeft. En ik zie in het laboratoriumonderzoek dat ieder levend ding wat onderzocht wordt een geheim draagt, een scheppingsprincipe heeft wat je met een microscoop nooit zult vangen. Het wijst boven zichzelf uit. En ik ga boodschappen doen in de supermarkt met de Here Jezus in mijn hart. Daar sprak Zacharia al van: "Zelfs op de bellen van de paarden zal staan: de Here heilig." Heel het leven komt onder Gods beslag. En ik ga steeds dieper de grootheid en de glorie van Jezus zien, en ik ga Hem natuurlijk ook steeds meer verwachten. Dat is de uitwerking van die grote woorden van de apostel als hij zegt: **In Hem zijn alle dingen geschapen, op Hem is alles aangelegd. Uit Hem zijn alle dingen, tot Hem zijn alle dingen, voor Hem zijn alle dingen.**

Hem zij de eer in alle eeuwigheid. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

**Verkondiging van zondagmorgen 15 september 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Welkomsttekst: *Laten wij dan najagen wat de vrede en de onderlinge opbouw bevordert.* Romeinen 14: 19

Schriftlezing: Colossenzen 1: 24 - 2: 4
Tekst: Colossenzen 1: 28

...om ieder mens in Christus volmaakt te doen zijn...

Liederen:

- Lied 314: 1, 3 en 4
- Psalm 48: 1 en 3
- Lied 75: 13-15
- Kinderlied 34
- Psalm 118: 8
- Lied 322
- Lied 301

Introductie verkondiging: *Werk in uitvoering*

Veel mensen knappen af op de kerk, omdat zij niet door hebben, dat de gemeente van Christus nog een bouwwerk is dat in de steigers staat. Er is werk in uitvoering. Veel is onaf, er gaan dingen fout, wij lopen winkelhaken op. Als er één is die daarover mee kan praten is het de apostel Paulus wel. In dit persoonlijke hoofdstuk van de Colossenzenbrief vertelt hij hoe hij dat beleeft. Hij ziet de pijn als een lijden met Christus terwille van de opbouw en groei van de gemeente. Hij geeft hier heel duidelijk het diepste doel ervan aan. Dat geeft ons ook richting als wij op deze startzondag een nieuw seizoen van gemeente-werk beginnen. "Hem verkondigen wij, als wij ieder mens onderrichten in alle wijsheid, om ieder mens in Christus volmaakt te doen zijn." (: 28). Paulus geeft daar zelf de inhoud van aan, als hij zegt: dat betekent voor mij: 1. harten troosten; 2. mensen in liefde verenigen; 3. en hen verder helpen op de weg naar de rijkdom van een volledig inzicht in de geheimenis van Christus, in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn. Hoe meer wij in het geloof aanvaarden wat wij in Christus hebben en zijn, des te meer worden wij zelf echt mens (volmaakt = volmenselijk).

Verkondiging: Gemeente van Christus,
We hebben vandaag onze startzondag, een nieuw seizoen is aangebroken. En alles gaat weer beginnen: de kringen, de clubs, de diensten, de bezoeken. Een nieuw jaarprogramma kondigt zich aan. Eigenlijk draaien al die plannen om, wat je zou kunnen aanduiden met één woord: gemeente-opbouw. En daar gaat het nu ook precies over in het deel van de Colossenzenbrief wat we hebben gelezen.
Gemeente-opbouw, de gemeente als een gebouw dat nog in opbouw is. En daar heeft Paulus het heel vaak over. In al de brieven die hij schrijft aan de gemeente gebruikt hij die woorden. De opbouw van gemeente, de gemeente als een huis wat nog in de steigers staat.
Wat leren wij daar nu van als we dit zo horen? Eigenlijk moet ik een stapje verder gaan en zeggen: als je hier nu luistert wat God ons in deze woorden van de apostel Paulus te zeggen heeft wat heeft Hij ons dan te zeggen? Wat nemen we daar uit nu mee voor het komende jaar zodat we niet op de verkeerde voet staan of niet op de verkeerde manier bouwen aan dat huis. Want je kunt natuurlijk op een goed fundament zo bouwen dat er ten slotte zoiets als de toren van Pisa tevoorschijn komt, wat scheef staat. Of je kunt op dat goede fundament misschien wel loodrecht bouwen, zoals de bijlmerflats, maar dat is niet om in te leven. Dus er zijn talloze manieren waarop we fout kunnen bouwen. Hoe doen we het goed? Daar gaan we vanmorgen naar luisteren.
Dit is eigenlijk een heel persoonlijk gedeelte van de apostel. Hij is er heel diep zelf bij betrokken. Maar toch heb ik

het met die woorden niet gemakkelijk gehad deze week. Als je goed leest wat de kern van de zaak is, en die hebben we er uitgelicht, vers 28, dan zegt Paulus dit: "Alles doe ik: reizen, onderwijzen, verkondigen, richting aangeven, leiding geven, waarschuwen, ik doe het allemaal met één doel en dat is: om de gemeente in Christus volmaakt te doen zijn."

In Christus volmaakt zijn. Ik heb daar de hele week mee rond gelopen. Wat bedoelt Paulus daarmee? Is het doel eigenlijk niet veel te hoog gegrepen? Hoe kan ik dat nu zo doorgeven dat het dicht bij huis komt? Wij zijn eigenlijk al blij als er wat gemeentekringen goed lopen, als een kerkdienst mooi gevonden wordt, als men niet teveel hekel heeft aan de catechisatie, maar Paulus zegt hier: in Christus volmaakt doen zijn! Dat is zijn doel. En je hebt ook de neiging om te zeggen: ja, wat Paulus hier zegt dat is natuurlijk alleen voor een elite, dat is iets voor Billy Graham of Watchman Nee, of wat uw helden zijn, Henk Binnendijk, mensen die er helemaal fanatiek voor gaan. Nee, zegt Paulus. Hij zegt in één zin tot een aantal keren toe: *ieder mens.* Dat zegt hij niet voor niets, want die dwaalleraren hadden zo'n elite op het oog, een keurkorps. Die moesten tot bijzondere heiligheid opstijgen. Niets daarvan vind je bij Paulus. Hij heeft het over jong en oud, hij heeft het over een oma van 80 en een vader van 33, hij heeft het over heel eenvoudige en heel geleerde mensen, *ieder mens,* zegt hij, met grote nadruk.

Dus dat blijft sinds Pinksteren het hoofddoel van gemeentegroei, dat wij allen in Christus volmaakt zouden worden. Daar heb ik mee geworsteld kan ik wel zeggen deze week, en ik heb wat ontdekkingen gedaan. Het zijn er vier en ik wil ze na elkaar aan u doorgeven.

In de eerste plaats, -daar begon ik mee en dat was iets dat me direct trof bij het lezen van dat hele stuk, en in het algemeen als je Paulus hoort spreken over de gemeente-, *Paulus ziet de gemeente als nog onaf. Onvolmaakt,* niet gearriveerd. Maar wel in een proces begrepen, in beweging, onderweg. Dat is nu zo'n eenvoudig inzicht, maar het is toch zo'n belangrijk inzicht. De gemeente is dus om in dat beeld van een gebouw, opbouw te blijven, als een gebouw dat nog in opbouw is, in aanbouw, het staat nog in de steigers. *Werk in uitvoering!*

Waarom is dat nu zo belangrijk om je als eerste bewust te maken? Het bewaart ons voor aan de ene kant te hoge verwachtingen, en aan de andere kant de bittere teleurstelling. Ga maar eens na hoe vaak dat in de gemeente gebeurt, het heeft me eigenlijk getroffen hoeveel mensen er zijn die toch zeggen: ik heb er een trauma aan over gehouden, of die verbitterd raken, diep teleurgesteld in de gemeente. Leef je dan dit beeld eens even in van een gebouw dat nog in de steigers staat.

U komt aangelopen bij een gebouw in aanbouw, er staan nog schuttingen omheen en je kunt er zo langs kijken. Je ziet een afvalhoop, er liggen plassen water, en kijk je nauwkeuriger dan zie je binnenmuren opgetrokken van witte gasbetonblokken, een waardeloos gezicht. Dan kijk je naar binnen en als er al een plafond is is het nog niet eens gestucd. Het liefst zou je wegrennen, zeker als je verwacht dat je daar een fijne salon aan zou treffen waar je heerlijk zou kunnen relaxen. Dan word je natuurlijk teleurgesteld. Of je verwacht dat je even heerlijk kunt slapen in een verwarmde slaapkamer. Dan wordt je teleurgesteld. En als dan bovendien de bouwvakkers die je daar ziet rondlopen met de ene na de andere sigaret in hun mond en ze doen niks, of ze rommelen maar wat aan zonder dat ze op het bouwplan letten, je ziet dat die muur daar absoluut scheef gaat, dan ben je helemaal geneigd gillend weg te lopen. En zo lopen veel mensen gillend weg uit de kerk. Daarom benadruk ik dat. De apostel zelf zegt het ons al: de gemeente is in aanbouw, die staat nog in de steigers! Misschien dat velen helemaal geen idee hebben van gemeente-opbouw, en ik heb wel eens iemand horen zeggen: "Daar heb ik nog nooit van gehoord, van gemeente-opbouw, gemeente-opbouwplan, gemeente-groei, dat zijn allemaal nieuwe ideeën."

Toch lopen deze ideeën zo weg uit Paulus onderwijs! De gemeente is een gebouw in aanbouw. Werk in uitvoering, er staan steigers. We hadden het kunnen weten maar we liepen er aan voorbij.

Ik maak het nu even heel praktisch. Stel, u doet dit jaar mee, en toch wordt u behoorlijk teleurgesteld. De kerkdienst bevalt je niet en je eigen kring valt uiteen en je mist wat je zoekt en je vindt afval waar je het niet verwachtte. Wat doe je dan? De eerste gaat in een hoek zitten mopperen, die zijn er. En de tweede zegt: Ik haak af, ik beweeg me naar de rand van de gemeente. En de derde bedenkt een wild plan wat in één dag gerealiseerd moet worden, wat nergens op slaat. De apostel Paulus zou u vanmorgen eigenlijk zo op dat bordje willen wijzen wat bij ieder werk in uitvoering staat: *werk in uitvoering*! Waarom gaat u dan niet des te vuriger aan de slag? Waarom steekt u dan niet zelf de handen uit de mouwen? Waarom die luxe-houding? Professor Rookmaker noemde dat de 'easy chair mentality'. (luie stoel mentaliteit), nu daar kom je niet ver mee in de kerk.

Bovendien, grote dingen en diepe waarheden en machtige kunstwerken, ze zijn nooit anders tot stand gekomen dan na veel pijn en grote inspanningen. Iets wat echt de moeite waard is, is nooit voor niets. Denk maar aan een edelsteen, die wordt onder grote druk pas tot die edelsteen die hij is. Ik kom daar straks nog op terug. Dat was punt 1, voor mij wel een hele grote ontdekking.

Het tweede punt. Daarom, zegt de apostel, *span ik mij ook in met zware strijd en onder veel verdrukkingen*. Dat zegt hij hier een paar keer in deze tekst. Hij was een top-architect zou je kunnen zeggen. En laten we eerlijk zijn, wij zijn in de tijd eigenlijk alleen wat eenvoudige bouwvakkers. Hoe hoger je staat op de ladder, hoe zwaarder de prijs is die

je betaalt. Zo is het in het leven. Paulus weet het en hij is er ook toe bereid. Want hij kent de hoogste Architect! En de hoogste Architect heeft gebouwd met het offer van Zijn eigen leven. En omdat hij die navolgt, zegt Paulus: daarom heb ik het er graag voor over want het is ten behoeve van Jezus' gemeente dat ik lijd. En dan gebruikt hij die wondere zin: ik vul aan in mijn lichaam wat nog ontbreekt aan het lijden van Christus, ten behoeve van Zijn gemeente. Paulus heeft daar natuurlijk niet mee willen zeggen dat er aan Jezus' unieke lijden aan het kruis iets ontbrak, want zijn hele verkondiging is te zeggen: daaraan ontbreekt niets, Jezus heeft het volkomen voor ons volbracht. Maar, zegt Paulus, op grond van dat unieke lijden, dat fundament, moet er door ons nog wel wat doorleden worden. Dat zegt Paulus hier wel. Door ons moet ook wat doorleden worden ten behoeve van de gemeente en haar opbouw. Dus er moet op dat verzoenend lijden van Jezus aan het kruis als het fundament, een nieuwe gemeenschap rijzen van verzoende mensen, en ook dat gaat niet zonder lijden. Dat kost een prijs, dat is het tweede wat ons opvalt. Wat is Paulus daar met heel zijn eigen leven bij betrokken, je voelt zijn hart, hij is er dag en nacht mee bezig. En hij heeft diepte gekend en toch volgehouden. Wij zijn maar gewone bouwvakkers, dus we hoeven geen kleine Paulussen te worden, maar we mogen ons wel aan hem op trekken. Paulus schrijft heel vaak over tegenslagen, hier over strijd en tranen, en toch wordt hij nergens verbitterd. Hij stuitte op enorme weerstanden, meer dan wij ooit zijn tegengekomen. En toch gaat hij bijna vrolijk voort, hier in dit hoofdstuk. Hij lijdt enorm, u moet in 2 Corinthiërs 11 die lijst maar eens lezen: Wat ik niet allemaal doorgegaan ben: stokslagen, stenigingen, schipbreuken, smaad, enz. enz..

Toch is hij positief. Hoe komt dat nu? Dat komt omdat Paulus de leerling en de discipel is van Jezus, daarom is het zo, omdat hij iets van Jezus in zich draagt, Hij die alle leed van de wereld droeg en die alle smaad over zich heen kreeg, en die niet schold en niet verbitterd werd maar het doorleed. Hij ging er mee naar God en het werd een groot geheim, het leidde tot *het grote geheim.*

En dat is het derde punt. Dat kunnen we natuurlijk niet missen als we dit gedeelte lezen. Tot drie keer toe is er sprake van een groot geheim. Achter dit alles, die gemeente-opbouw, schuilt een groot geheim, en achter Paulus. De positieve manier waarop hij tegenslagen verwerkt, daarachter schuilt het geheim van de grote Architect, en dat is niet makkelijk te kennen, dat zou ik wel eens willen benadrukken, dat is niet makkelijk te kennen.

Ik zei al, dat is bij alle grote kunstwerken het geval. Als je voor het eerst de Mona Lisa ziet, het grootste kunstwerk in de geschiedenis van de schilderkunst, dan valt dat tegen. Ik heb het gezien, en het viel tegen. Want je hebt uitleg nodig, heel veel uitleg, en dan moet je je inspannen en daar heb je tijd voor nodig, en dan moet je het *leren* zien. En als je het niet leert zien ga je het nooit waarderen.

Een ander voorbeeld: zo'n prachtige geode. Als je naar een edelstenen- of mineralententoonstelling of -museum gaat, wordt daar iets verteld over kostbare gesteenten, en onder die kostbare gesteenten zijn vooral geoden de mooiste. Er zijn hele grote, en kleinere. Het zijn uitermate kostbare stenen, daar gaan ze voor hakken in de bergen om hem eruit te krijgen, en dan moet je hem nog herkennen, want anders zie je de waarde niet, dan zie je een stukje cement wat je opzij zou schoppen! Daarna moet je hem weten te openen en dan moet je hem nog op de goede manier weten te snijden en te polijsten, en wat er dan uitkomt! In zo'n opengebroken geode zie je al wel de kristallen zitten.

Dus dat is een ander voorbeeld van iets wat ik nu een geheimenis noem, iets wat je op het eerste oog er niet aan af ziet. Een steen die de bouwlieden hebben verworpen, zongen we. Je zou er een schop tegen geven, maar je moet het *leren* zien, en dan leren openen, en dat kost inspanning.

Voor zo'n geode moet je beitelen in een rots, soms dagen zonder resultaat, en als je hem dan ziet moet je hem kunnen herkennen, en daarna nog kunnen openen. En dat is allemaal van toepassing op dat wat het geheim is van de gemeente en de uitstraling daarvan. Dat geheim, daarvan zegt hier de tekst tot drie keer toe: dat grote geheimenis is Jezus Christus. Wat wij niet in Hem hebben!

Laat me eens een paar dingen noemen. We hebben alleen in Jezus Christus zekerheid dat we geliefde kinderen van God zijn, dat alle toorn van God is weggedragen, dat God in alle eeuwigheid niet meer op u en op mij vertoornd is, dat danken we alleen aan dat kostbare geheim, aan Jezus lijden en sterven aan het kruis op Golgotha.

We hebben gezongen van een ander geheim, lied 75: O, Christus Die voor ons begin en einde zijt, der wereld zin. Dat wil zeggen: we hebben in Jezus Christus de zin van ons leven gekregen. We dwaalden allen als schapen, en we wisten niet wat de zin van het leven was. En toen verscheen Hij en Hij heeft al onze antwoorden gegeven, al onze vragen beantwoord, al onze noden aangeraakt, en Hij heeft gezegd: Ikzelf, Ik ben de weg, de waarheid en het leven.

En wat er niet in Jezus Christus is, als je de kerkgeschiedenis leest: genezing, kracht tot het martelaarschap, liefde waar mensen die zelf niet meer hadden, allemaal in Hem, en Jezus voert ons heen naar die unieke mens zo als God ons gewild heeft. In Jezus is er zelfs uitzicht op de toekomst. Daar hebben we een vorige keer bij stilgestaan, Hij is het Hoofd van een verheerlijkte schepping, zelfs heel de schepping, alle dingen, bomen, bloemen, planten, sterren, de hele kosmos, die is eigenlijk op Hem aangelegd. Het is als een park dat wordt klaargemaakt voor de intocht van de koning. En midden in het park komt het huis, en ook dat huis wordt klaargemaakt voor de komst van de koning,

de gemeente. En zo is deze geode de hoeksteen van de gemeente, haar grote geheim.
En dat leidt me tot het vierde en het laatste, nu begrijpen we er iets van waarom Paulus maar door één ding bezield is, en dat is die gemeente laten zien *wat het betekent dat wij in Christus volmaakt zijn*. Zo moet je het vertalen. Dat is dus ons doel als we een nieuw seizoen van gemeente-activiteiten beginnen.

Daar maak ik drie opmerkingen over.
Dat 'in Christus volmaakt doen zijn' legt Paulus uit in hoofdstuk 2:2. En dat is eigenlijk een fantastisch programma. Hij zegt: Ik ben bezig harten te troosten, in liefde te verenigen, en u te doen groeien in de rijkdom van een volledig inzicht. Dat zijn dus de drie punten. Dat wil zeggen: in en onder alle activiteiten waarvan we straks meer horen, gaat het om mensen, om u en om mij. En wij zijn zwakke mensen, en falende mensen, we zijn gekwetste mensen, en we hebben troost nodig. Dat is het allereerste, en we laten ons door Freud niet van de wijs brengen. We hebben troost nodig in ons hart, staat hier: *het troosten van de harten.* Een mooiere omschrijving weet ik eigenlijk niet van wat de eerste bodemlaag is van gemeente-opbouw: elkaar troosten in de harten. Harten troosten, zondag 1 van de Heidelbergse catechismus: wat is uw enige troost in leven en sterven?
Het tweede is: *in liefde verenigen*. Ieder lid van de gemeente hoort in relaties te staan. We zijn geen zak met kille knikkers, stuiters die stil en kil naast elkaar zitten, maar we zijn een druiventros, zo vergelijkt de bijbel ons. En in liefde verenigen, dat tweede, dat betekent die band leggen en vasthouden en voeden. En dat betekent soms je excuses maken, een andere keer een ruzie verzoenen, een derde keer geroddel het zwijgen opleggen, verbanden onderhouden, zo hoort ieder lid in de gemeente die verbondenheid te kennen en te beleven. Dat kan natuurlijk nooit zonder cellen, zonder deel te nemen aan gemeentekringen in wat voor vorm ook. Maar in en onder dat alles torent daarboven uit dat derde: groeien tot de rijkdom van een volledig inzicht, dat is het hoogste. Zonder dat mislukt alles, ook die eerste twee punten. Het is *groeien in het kennen van wat we in Christus hebben*. Zo moet u het lezen, dat luistert heel nauw. Christus is het geheimenis van God, in wie we alle schatten van kennis en wijsheid hebben. Ze zijn daarin verborgen, zegt Paulus. Daar komt dat woord verborgen, het ligt niet zomaar op straat, je moet er diep voor delven.
En hier komt in de tekst zelf dat beeld naar voren van die geode in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn. Daarna als ze zijn opgedolven dan groeien wij in de kennis van wat we in Christus hebben. Daarvoor zijn dus alle vormen van uitleg. Bijbelstudie, huisbezoek, vakantiebijbelfeest, kindernevendienst, al die dingen zijn eigenlijk daarop gericht. De schat moet worden opgedolven en zoveel mogelijk van die schittering en die kracht daarvan moet worden uitgestald zodat jong en oud worden getroost in hun harten, verenigd in liefde, en ontdekken wat we *in* Christus hebben.

Daar sta ik tenslotte nog even bij stil, bij die zin: *in Christus volmaakt doen zijn*. Er staat eigenlijk, zoals Paulus het zegt: ik wil u stellen; in 2 Cor. 11 zegt hij: als een schitterende bruid voor Christus als Hij terugkeert, ik wil u stellen als volmaakt in Christus. En dat betekent dus niet dat wij volmaakt moeten worden, dan komen we weer onder hele hoge druk te staan van dat wij die ladder op moeten klimmen naar de grotere volmaaktheid, nee, het betekent precies het omgekeerde, het betekent dat wij in geloof leren aanvaarden wat we in Christus zijn. Ontzaglijk blij zijn dat we in Christus voor God al volmaakt zijn. En volmaakt betekent bij Paulus: volmenselijk. Het is kwalitatief, het is niet benedenmenselijk, niet bovenmenselijk als supermens, nee, echt authentieke mensen, daar is Paulus op uit, daar is God op uit. En dat worden we niet als we als Baron von Münchhausen ons aan onze eigen haren uit de problemen proberen te trekken, maar als we proberen ons over te geven aan Jezus Christus, en gaan zien wat we in Hem hebben. Gerechtvaardigd, geheiligd, al verheerlijkt. De nieuwe mens ligt klaar in Hem. En hoe meer we in het geloof, in een open hart van Hem ontvangen en echt waar laten zijn, hoe meer we zelf echt mens worden. Want dat is het uiteindelijke doel: volmenselijk. En daar is heel de gemeente-opbouw op gericht. Wat een werk, onderdeel zijn van het gebouw van de gemeente, als een levende steen die draagt, als een metselaar die bouwt, of als een timmerman die schaaft, wat ook uw gave is: zet ze in en leer van de apostel die vier punten die ik u vanmorgen mocht meegeven:

1. We zijn nog in proces. Er is werk in uitvoering, we staan nog in de steigers, wees dus reëel in je verwachtingen.
2. Niets is voor niets. Grote kunstschatten leer je pas liefhebben langs de weg van veel inspanning. En een geode vinden kost heel veel zweetdruppels en openen is veel werk. Hoeveel te meer geldt dat van het grootste geheimenis wat er is, het geheimenis van God. En daarop is alle gemeentewerk gericht, dat is het derde punt:
3. Ontdekken wat we in Christus als het grote geheimenis van God hebben.
4. Dat houdt voor ons ieder een concreet programma in, vul het maar in. Hoe gaat u het doen? Harten troosten, in liefde verenigen, groeien, helpen groeien tot de rijkdom van een volledig inzicht in wat we in Christus hebben.

Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 22 september 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Welkomsttekst: *"Ik ben de wijnstok, jullie zijn de ranken. Wie in mij blijft, gelijk Ik in hem, die draagt veel vrucht"*
Johannes 15: 5

Schriftlezing: Genesis 5: 24; 17: 1-8
Colossenzen 2: 4-10

Tekst: Colossenzen 2: 6 en 7

Liederen:

- Lied 30: 1, 5 en 7
- Psalm 26: 1, 3 en 5
- Lied 78: 1 en 2
- Kinderlied
- Opwekkingslied 244
- Psalm 89: 7 (oude berijming)
- Lied 429

Introductie verkondiging: Niet rennen, niet slenteren: wandelen
*Wie Christus als zijn Heer aanvaardt heeft, moet ook in Hem wandelen, en dat bestrijkt het hele leven. Het maakt dat wij als een boom geestelijke wortels krijgen, als een huis worden opgebouwd, als een schip vast aan een anker komen te liggen in de storm, en tenslotte dat de dankbaarheid de boventoon mag krijgen.
Het is dus heel belangrijk om (van) die wandel in Christus te leren!*

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Paulus doet hier in deze tekst een oproep aan heel de gemeente: *Wandelt in Hem.*
Het is eigenlijk een scharniertekst in deze brief. De vorige keren hebben we diepe dingen gehoord over wie Jezus Christus is: de Eerstgeborene van de ganse schepping; en over hoe de gemeente moet worden opgebouwd, en nu lijkt het of Paulus zich meer wendt *van de leer naar het leven.*

Hij richt zich hier duidelijk op de consequenties die dit heeft voor mijn dagelijks levensgedrag. *"Wandel dan ook in Hem".* Denk niet alleen over Hem na, en praat niet alleen over Hem, maar wandel in Hem. Het zal blijken dat deze oproep van Paulus alles te maken heeft met het leven van alledag. Want zonder dit raken we ontworteld, zegt hij, en verliezen zowel de gemeente als ook de samenleving zijn wortels. En dat lijkt het grootste probleem te worden van ons land, van Nederland in de 21ste eeuw.
En zonder wandel in Hem worden we niet gebouwd als gemeente. Geen gemeente-opbouw zonder gehoorzaamheid aan dit woord.
En tenslotte: zonder die wandel in Hem verliezen we ons anker. We zijn als een schip op drift geraakt. Ik kom bij alle drie die beelden aan het slot weer terug.

Eerst een voorbeschrijving van waar we vanmorgen mee bezig zijn als we luisteren naar dit woord. Ik wil beginnen bij wat *de voorwaarde* is voor dat wandelen in Christus, dan wil ik het hebben over *de inhoud* en vat dat samen in drie korte punten aan het eind, en dan wil naar *de vier gevolgen* van het wandelen in de Here.

Voorwaarde.

Zoals ik al zei, het is de apostel Paulus zelf die ons eerst de voorwaarde voor dat wandelen in Hem duidelijk schetst. De zin begint met: "Nu u Christus Jezus als Heer hebt aanvaard, wandelt in Hem". Dus daarop is zijn beroep gebaseerd, en dat is zo belangrijk dat ik er niet genoeg bij kan stilstaan, juist als je in de kerk geboren en getogen bent. Dan is het gevaar heel groot dat je in een soort van halfslachtig christendom altijd blijft meegaan, natuurlijk geloof je, maar geloof je eigenlijk wel? Natuurlijk lees je wel in de bijbel, maar luister je echt? Natuurlijk zit je op een club of een kring, maar ben je er echt helemaal in? Dat halfslachtige komt omdat je nog niet echt ja hebt gezegd. En daar spreekt Paulus de gemeente op aan. Hij zegt: "*U hebt Jezus Christus als Heer aanvaard.*" Daarmee verwijst hij naar iets wat ze gedaan hebben in hun eigen leven, en het is tegelijk een appèl aan mij en aan ieder van ons om dat ook te doen: ga niet voorbij aan dat moment van de keus. Christen word je niet door geboorte, dat dacht je misschien, maar dat is een foute gedachte. Ik heb eens een evangelist horen zeggen: "God heeft geen kleinkinderen." Daar bedoelde hij mee: iedere generatie moet zelf weer opnieuw door zelf de Here Jezus te aanvaarden, kind van God worden.

Niemand zal straks kunnen zeggen: ja, maar mijn vader en moeder hebben toch wel geloofd! Dat bedoelt de evangelist met: God heeft geen kleinkinderen. Hij zal zeggen: Heb je zelf toen je er van hoorde God ook aangenomen?

Denk je eens in dat een vader en een moeder, na lang gespaard te hebben, een fantastisch kado gaven aan hun zoon of dochter, bijvoorbeeld vier weken een reis om de wereld. Dat kind krijgt dat aangeboden bij een bijzondere gelegenheid en laat de tickets voor de vliegreis op tafel liggen en hij kijkt er niet meer naar om en laat de datum verlopen! Leef je eens in die ouders in: die zijn geschokt!

En zo is God geschokt als Hij dat grote geschenk aanbiedt, het grote geschenk van God aan de mensen, dat wat Jezus Christus gedaan heeft: de schuld van de mensen gedragen en de dood overwonnen, dat biedt God ons van jongs af -wat bij de doop al gezegd wordt- aan, en wij zouden het laten liggen, of er wel eens in kijken en denken ja wat moet ik ermee en we lopen verder. Ik denk dat de apostel daarom met zoveel nadruk zegt: Je moet zelf Jezus als Heer aanvaarden. Er komt een moment waarop je dit begrepen hebt, het is tot je doorgedrongen, en dan komt er een act van jouw kant. En die act van jouw kant is dat je je handen opent, je laat het je geven, je neemt het aan. En dat kan ieder op zijn manier doen. Als we een evangelisatie-bijeenkomst hadden zou ik zeggen: Wie doet het, kom naar voren. Wij zijn daar als gereformeerden natuurlijk veel te schuchter voor en worden we verlegen. We vinden dat demonstratief en dat is het ook wel een beetje, maar goed, al doen we dat dan niet: doe het dan voor jezelf! Dat moment waarop je bij jezelf zegt: Heer, bedankt dat U dat voor mij gedaan hebt. Dan neem je Christus Jezus aan als de Messias, je neemt Hem aan als Heer. En Hij wordt de Heer van je leven. En daar spreekt Paulus die gemeente op aan. Hij zegt: Daar begint het allemaal.

Het begint ook bij de doop, het aanbieden van dat geschenk, maar het actieve christelijke leven begint bij dat zelf aannemen van wat je bij de doop en in het evangelie wordt toegezegd en gegeven. Op grond daarvan, zegt Paulus, *als* je dat gedaan hebt, en *nu* je dit gedaan hebt en *omdat* je het gedaan hebt: wandel dan ook in Hem! Dus hij wil zeggen: Denk niet dat dat het einde is van het verhaal, als je Jezus hebt aangenomen als je Heer begint het pas! Vanaf dat moment ga je wandelen in Hem.

Inhoud.

Dat wandelen, wat betekent dat nu? Dat is mijn tweede punt. Ik kan me voorstellen dat iemand zegt: Wandelen, dat klinkt een beetje gezapig. Paulus grijpt hier terug op wat in het hele Oude Testament voorkomt. En dat is dat beeld van wandelen wat in het Oude Testament gebruikt wordt voor de praktijk van het rekenen met God. Dat deed, zoals we lazen in Genesis 5 Henoch , hij wandelde met God en God was daar zeer door getroffen, Hij gaf hem dan ook een hele speciale plaats, God heeft Henoch opgenomen, hem als het ware over de dood heengetild. En Abraham is een voorbeeld, Abraham wordt opgeroepen: Wandel dan voor Mijn aangezicht en wees onberispelijk. Dus het heeft een moreel element, wat betekent goede keuzes maken. En de Psalmen zijn er vol van. We zingen: Leer mij naar Uw wil te handelen, laat mij in Uw waarheid wandelen. De hele bijbel, het Oude Testament, de psalmen staan vol van dat wandelen met God. Dat betekent: rekenen met Hem van maandag tot zaterdag, het is een niet-religieus woord, het heeft consequenties voor mijn gedrag, voor mijn keuzes van alledag, tussen mijn morgen- en mijn avondgebed. Het gaat hier niet om de heilige momenten, het gaat om de nuchtere alledaagse momenten, praktisch christen-zijn, zou je kunnen zeggen. En dat wordt in de bijbel met dat beeld van wandelen vergeleken. Wandelen is heel uitdrukkelijk gekozen, het is beeldspraak. Wandelen kun je aan de ene kant afbakenen tegen rennen en jagen, en aan de andere kant tegen slenteren. Dat er zoveel mensen hart- en vaatziekten krijgen komt omdat ze alleen maar rennen, ze wandelen niet, ze rennen en jagen. En dat er aan de andere kant zoveel mensen zijn die zich dan maar verliezen in spelcomputers of alcohol, dat komt omdat ze slenteren, hun gang heeft geen doel.

Dan raak je verveeld. Verveling is veel te veel dingen hebben, tenslotte vervelen we ons dan. De schrift roept ons op tussen jagen en rennen aan de ene kant, en slenteren aan de andere kant, om te wandelen. Wat doet iemand die wandelt? Het meest opvallende is die wondere combinatie van inspanning en ontspanning. Aan de ene kant is het een heel vernuftig mechanisme, dat wandelen. Je hele lichaam is erbij betrokken in een gedisciplineerde beweging. Er zit in het christelijk leven dan ook een heel goede discipline. Maar tegelijkertijd is het ook heel ontspannen. Je houdt je zintuigen naar alle kanten open. Je geniet van de bomen langs de gracht, je hoort de vogels weer die je niet hoort als je jaagt of slentert. Je verheugt je over het gezelschap van degen die met je meewandelen. Dat alles vind ik typerend voor wandelen. Inspanning en ontspanning, discipline en tegelijkertijd concentratie, maar tegelijk staan alle poriën van je huid open naar de wereld rondom je. Zoiets is wandelen. En doe je dat met God en doe je dat met God in Jezus Christus zoals hier staat, dan heb je de hele dag die poriën van je bestaan open voor Zijn werkelijkheid. Daar reken je dan mee, dat is echt een oefening, het gaat niet vanzelf. Je zou kunnen zeggen: dat komt uit in drie punten. Het betekent: *openstaan voor de onzichtbare wereld.* Geloven wij daar als twintigste-eeuwse mensen nog in: onzichtbare wereld? En toch is dat wat hieraan ten grondslag ligt. Het betekent ook *morele zuiverheid, goede keuzes maken*, en het betekent tegelijkertijd ook iets van een *mystieke verbondenheid.*

Over alledrie een enkel woord.

Rekenen met de onzichtbare wereld. Dr. Francis Schaeffer noemde dat de grootste opdracht voor de twintigste-eeuwse christenen, want wij zijn één-dimensionale mensen geworden, we rekenen alleen met wat we zien, ruiken, wat we horen, wat we eten. Maar de bijbel spreekt van een onzichtbare wereld daarachter, daarin, daar doorheen is de werkelijkheid van God, en de werkelijkheid van de Heilige Geest, van engelen, en ook de werkelijkheid van demonen en van de boze die steeds bezig is te infiltreren, de machten en de overheden. Een volgende keer zal ik het daar uitgebreider over hebben, maar Paulus was daar diep van doordrongen. Leven in de onzichtbare wereld, 'living in the super-natural now', zo sprak Schaeffer erover. Dat is een opgave, want wij leven verwereldlijkt, binnenwerelds. Terwijl echt christen-zijn, wandelen in Christus Jezus, betekent in die werkelijkheid leven, je poriën openhouden voor die werkelijkheid.

Het tweede punt: het gaat gepaard met *morele zuiverheid.* Wandel voor Mijn aangezicht, wees onberispelijk, zegt de Here tegen Abraham. Dat betekent volgens mij dat je bij al je grote en je kleine keuzes altijd even contact houdt met boven, dat wil zeggen even rekent met wat God wil. Dat is soms ook iets heel nuchters, gewoon rekenen met wat Hij gezegd heeft. "Wie in Mij blijft, en in wie Mijn woorden en Mijn gebod blijven, die draagt veel vrucht", staat in de Johannesbrief. Dus dat 'in Christus blijven' betekent heel vaak je herinneren wat Hij geboden heeft en daarnaar handelen. Daar gaat vooral Colossenzen 3 over, dus daar kom ik op terug.

En dan dat derde punt, dat is dat daar zeker een *mystieke dimensie* in is. Daar zijn wij als gereformeerden ook wat huiverig voor, voor mystiek, we denken dan dat we zweverig worden en onze ogen moeten sluiten, en dat betekent mystiek ook eigenlijk, je ogen dichtdoen en wegzinken in de diepte van je eigen ziel. Maar dat is het niet. Het is heel nuchter, maar in die nuchterheid ook wel heel diep. Die mystieke eenheid die wij hebben met Jezus Christus, Hij is de schaduw aan onze rechterhand. Ik denk dat misschien die mystieke eenheid het meest nuchter en toch ook heel diepzinnig wordt omschreven in de bijbel met: het is een verbondsverhouding. Dat lazen we al in Genesis 17. Wij zijn in Christus, dat wil zeggen zoals we ook in Adam zijn, zo zijn we nu overgeplaatst in Christus. Adam is het oude verbondshoofd, Christus is het nieuwe verbondshoofd. Alles wat voor Hem geldt, geldt ook voor mij. Hij is gestorven, dus ik ben gestorven, Hij is opgestaan, dus ik ben opgestaan. En die Opgestane leeft nu in ons! Dat is iets heel bijzonders, je daarin te oefenen, dat is toch wel het hart van het wandelen in Hem, dat is zelfs nog meer dan een huwelijksverhouding. Een huwelijksverhouding beleef je ook iedere dag, als het goed is ook als de ander er niet bij is, er is toch een ondertoon, je rekent met die ander, maar dit is nog intenser, nog dieper.
Zo schrijft Paulus over de verhouding tussen Jezus Christus en ons. Wandel in Hem, dat is in Christus. In Christus heeft God ons onze bruidegom gegeven. Wij zijn de bruid, Hij is de bruidegom, weer dat huwelijksverbond. En dat geldt voor de tijd tussen ontbijt en avondgebed, tussen zondag en zondag, dat is waar de apostel ons met onze neus bovenop drukt: Nu je Jezus als je Heer hebt aanvaard: wandel dan ook in Hem! Dat betekent dus op ieder moment van de dag openstaan voor de onzichtbare wereld, het betekent morele keuzes maken, leven bij Zijn geboden, en dat betekent die diepe wondere verbondenheid met de gestorvene en opgestane Heer.

Vier gevolgen.

Nu het mooiste, dat derde deel van de tekst.
Als Paulus er aan denkt wat dat uitwerkt, komt hem het ene na het andere beeld voor ogen. Dan zegt hij: "*Je krijgt wortels als een boom, je wordt gebouwd als een huis, en je wordt bevestigd, verankerd als een schip dat op drift is,*

met een anker diep in de bodem. En tenslotte de kroon: Je vloeit over in dankzegging." Ik zie in deze reeks een soort van opklimming, je zou er zelfs de levensloop van kunnen aflezen. Een mens begint met wortelen, dan gaat hij bouwen, en dan raakt het schip soms op drift, en dan uiteindelijk overvloeien in dankzegging.

Wortels.

Paulus begint met: dan krijg je wortels.

Dat is een heel diep woord. Want het is waar: Als een mens niet leert vertrouwen op God die zijn bron is, dan verliest hij zijn wortels. Dan is hij als een boom waar de wortels van opdrogen. En die blijft nog aardig lang staan. Achter ons huis staat een boom waarvan de wortels verdroogt zijn. Die boom staat daar vrolijk en ik zie hem ook nog niet zomaar omvallen, maar ik ben wel bang als er een storm komt, dan vrees ik.

Het is wel een enorm triest beeld, maar ik denk dat we dat ook nodig hebben om te beseffen waar we in onze samenleving mee bezig zijn. Luister maar naar de troonrede op prinsjesdag. Het gaat weer beter met de economie, er is weer geld te besteden.

Maar je moet eens opletten waar het aan wordt besteed. Miljoenen en miljarden, waar wordt het aan besteed? Allemaal, behalve een paar gulden om de staatsschuld te verminderen, aan dichtbij-doelen. Het is de verbetering van onze welvaartsstaat. Twee weken daarvoor was er een commissie, met van Middelkoop als voorzitter, die een rapport heeft uitgegeven over het milieu. Dat rapport is ontzettend. Het zegt, niet als hypothese maar als een feit na alle geleerden gehoord te hebben, dat we de dood van het milieu tegemoet gaan. Regelrecht, als we zo doorgaan. En dan gaat het over het uitgeven van onze financiën, en dat rapport ligt dan in een la, en niemand doet er wat mee. Dat wil zeggen dat we geen lange termijn doelen hebben! We hebben alleen dichtbij-doeleinden, en dat is typisch voor een samenleving waar de wortels van verdrogen, die gaat steeds meer aan de oppervlakte in de humus van een welvaartsstaat leven. Als een samenleving niet meer wandelt met God in Christus, dan verliest het zijn wortels, zijn beworteling. En dan gaan straks letterlijk de bomen dood, die verliezen al hun wortels, dat is het gevolg ervan. Maar wie werkelijk leeft met God, die leert lange-termijn doelen na te streven. Zorg voor de schepping, structuren bouwen waardoor gerechtigheid en vrede op aarde kunnen komen.

En dat dan heus niet omdat wij het Koninkrijk van God op aarde moeten brengen, maar wel, in gehoorzaamheid aan Jezus Christus, omdat dat een voorproefje is van wat komen gaat. Daar worden we toe geroepen.

Wie wandelt in Christus krijgt wortels, die gaat zich inzetten voor lange-termijn doelen. En dat is de vrucht van wandelen met God.

Opbouw.

Daarna pas wordt je opgebouwd, dat is dat tweede beeld. Wortelen vind ik typisch iets voor de eerste fase van ons leven, doorstoten naar de vragen van zin en betekenis en doel en oorsprong, dat moet eerst gesetteld, maar dan, als die wortels er zijn, dan volgt die opbouw. Bouwen en vestigen, dragen. Dat zijn typisch kernwoorden bij de tweede belofte. Wie wandelt met God zal zien dat hij wordt gebouwd, hij gaat dragen, hij wordt een gebouw, een huis waarin anderen een plek kunnen vinden. Zo zijn er mannen en vrouwen in het Koninkrijk van God die hele geslachten dragen. En nog alle vrienden daarbij. En zo zijn er gemeenten die als een huis zijn waar ze iedereen wel een plekje weten te geven. Dan wordt je een groot gebouw en dan vindt er gemeente-opbouw plaats. Dat is een belofte wanneer wij wandelen in Jezus Christus.

Anker.

En dan het derde: Als er stormen komen daarna, en ons schip raakt op drift, wandel dan in Hem en je krijgt een anker. Dat is een belofte. Ook een beeld dat heel realistisch bij ons leven aansluit. Wij zijn niet altijd bomen met wortels, en we lijken niet altijd op een huis dat draagt. Maar vaak zijn we gewoon maar schepen op drift, geteisterd door de golven, aangevallen door de storm, en wat dan? Als die stormen over ons leven razen in de opvoeding, of in je huwelijk, bij zware ziekte, werkloosheid, wat het ook is, Paulus zegt: Ook dan , wandel in Hem en je levensschip krijgt een anker, en dat anker is in die rotsbodem die Jezus Christus is. En de storm is heus niet weg, en de stormen zijn niet stil, maar je hebt wel vaste grond gevonden waarin je anker eeuwig rust.

Dankzegging.

De climax van de beelden vind ik in die overvloeiende beker. Het deed me denken aan psalm 22: Mijn beker vloeit over. En het is waar, wie wandelt in de Here en wie zo geworteld, gebouwd, verankerd in de liefde van Christus is, die draagt tenslotte de grondtoon van dankbaarheid.

Dankbaarheid die soms ook aan het eind van het leven in bijzondere zin bij mensen naar voren komt. Niet dat dat altijd moet, maar vaak is het wel zo. De kroon op ons leven is die dankbaarheid om alles wat God ons gegeven heeft. Dwars door alle stormen heen. Soms zitten we helemaal in fase 1: wortels zoeken; en dan zuigt fase 2 ons op: de energie van het bouwen; soms zijn we in fase 3 als een schip op drift.

Maar Paulus zegt: "Wandel in Hem en uiteindelijk zal Hij ook dat vierde doen doorbreken, en dat is dank." Dank voor een leven dat je om niet gegeven is, dat soms niet eenvoudig was, en vaak door grote pijnen heen moet, maar dat onder grote belofte staat. De grote belofte dat God wat Hij begonnen is ook afmaakt.

Dat is het wat we deze keer uit de Colossenzenbrief hebben mogen overdenken, op ons af mochten laten komen.

Het eerste was: aanvaardt Hem. Daarna: wandel dan ook in Hem. En dan, op die lijn, tussen morgen en avond gaan er dingen gebeuren in uw leven. Je raakt verworteld, je wordt gebouwd, je hebt een anker, en tenslotte, je vloeit over in dankzegging. Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 6 oktober 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

In deze dienst werd Gerrit Jan Rijken van Olst gedoopt.

Welkomsttekst:

***"Want niet hij is een Jood, die het uiterlijk is, en niet dat is besnijdenis, wat uiterlijk aan het vlees geschiedt, maar hij is een Jood, die het in het verborgene is, en de ware besnijdenis is die van het hart, naar de Geest, niet naar de letter.
Dan komt zijn lof niet van mensen, maar van God"
(Romeinen 2: 28-29)***

Schriftlezing: Jeremia 9: 23-26
Colossenzen 2: 8-15

Tekst: Colossenzen 2: 8, 11 en 13 "Laat u niet misleiden"

Liederen:

- Lied 16
- Psalm 103: 5 en 7
- Lied 170: 1, 2 en 3
- Lied 338
- Opwekkingslied 174
- Kinderlied 2: Kom maar.
- Opwekkingslied 125
- Psalm 103: 9

Introductie verkondiging: Christus tegenover de 'wereldgeesten'.

Er is vandaag sprake van een nieuwe religiositeit. Heel veel mensen laten zich aanspreken door het boek "de Celestijnse belofte" of gaan naar Jomanda. De damesbladen hebben een vaste rubriek over horoscopie (bent u een stier of een boogschutter?) en u zou ze niet te eten moeten geven, die meedoen aan occulte praktijken, yoga-trainingen, transcendente meditatie of iriscopie. Toch zullen er nog meer mensen zijn die hun diepste zin en houvast zoeken in materialisme. Al deze -ismen: materialismen, occultisme, pantheïsme komen uit dezelfde koker. Paulus noemt dat de 'wereldgeesten'. Het zijn demonen die hun wijsheden inpakken in een zeer aantrekkelijke heilsleer. In de doop wordt ons voor ogen gesteld langs welke weg God ons echt wil genezen. Ze wijst boven zich uit naar wat 'niet door mensenhanden' aan ons geschiedt, als wij door het geloof op Christus vertrouwen! Dat houdt Paulus ons voor in dit deel van zijn brief over Christus, als het grote geheimenis in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Ik heb vanmorgen een geneesmiddel voor u meegebracht. Wat tabletjes die, zo staat op het doosje, te gebruiken zijn om onrust en spanning weg te nemen. Het is een kalmeringsmiddel. En als je dan de bijsluiter neemt staat daar op wat er allemaal in zit en wat het doet. Bijvoorbeeld: het helpt om examen-angst te onderdrukken, spanningen de baas te kunnen en heerlijk ontspannen te kunnen slapen. Maar dan lees ik verder bij de kleine lettertjes: de bijwerkingen. En dan staat er ineens: we raden wel iedereen aan dit te gebruiken in overleg met uw dokter, want dit medicijn heeft een verslavende werking. Dat betekent dus dat wie dit lang gebruikt er toch onherroepelijk aan verslaafd raakt. Een medicijn waar je aan verslaafd raakt, dat je van je spanningen afhelpt, je heerlijk ontspannen doet slapen, is dat eigenlijk niet gevaarlijk? Natuurlijk, daarom staat het erbij: raadpleeg eerst uw dokter. Waarom? Omdat het je eigen oplossing van je levensproblemen blokkeert. In plaats dat je jezelf afvraagt: Wat is nu eigenlijk de bron van al die spanningen, waar zit de wortel van mijn angst, en zo zelf doorwerkt naar de wortel van het

probleem, in plaats daarvan neem je een chemisch hulpmiddel en dat doet het voor je. Heel relaxed en gemakkelijk: je neemt een pilletje en je bent van al je zorgen af. Maar dat chemische hulpmiddel maakt wel dat je zelf niet meer naar de wortel van het probleem toegaat en dat aanpakt.

Dat beeld van een geneesmiddel kwam mij voor ogen toen ik deze week dit gedeelte van de brief van de apostel Paulus aan de Colossenzen las. Paulus waarschuwt midden in die brief: Wees op uw hoede, laat u niet misleiden (vertaling Het Boek). Maar wat er eigenlijk staat is: laat u niet slaaf maken, laat u niet meeslepen als een slaaf, als buit achter de zegekar. *Laat u niet opnieuw slaaf maken*. Wie dat stukje zo eens bestudeert, merkt op dat het hier over 'gevaarlijke' wijsheid gaat. Ik vind dat een schitterende term, dat is precies de typering van verleidende machten die christenen in hun geloof proberen weg te slepen van God en te verleiden. Het is wijsheid, maar gevaarlijke wijsheid. En dat gebeurt nooit door botte leugens of domme praatjes. Het is altijd iets dat heel aantrekkelijk is en veel belooft.
Denk maar eens aan alle -ismen die de twintigste eeuw in hun greep hebben gehad: het communisme, het fascisme, vandaag het materialisme, morgen wie weet het pantheïsme, allemaal -ismen.
Het communisme en het fascisme zijn ontmaskerd, maar het materialisme komt tot vandaag toe met fantastische beloften. Kijk maar naar de STER-reclame iedere dag, ze beloven een gaaf lichaam, en ontspanning en relaxed genieten onder de palmbomen, bevrediging van al je behoeften als je maar die produkten koopt van de welvaartsstaat. En miljoenen mensen worden er in meegezogen, maar ze hebben niet de kleine lettertjes gelezen op de bijsluiter. Het werkt verslavend en je merkt dat het het doorstoten naar de eigenlijke problemen in ons leven als het ware afsluit. En al gauw kun je er niet meer van af.
En dat geldt op een andere manier precies ook zo van de reactie op het materialisme. Want ik zie vandaag die twee grote bewegingen de mensen in de greep krijgen: het materialisme en aan de andere kant de reactie daarop: de nieuwe religiositeit. Ik noemde dat met een moeilijk woord pantheïsme, dat wil zeggen dat alles doortrokken is van een goddelijke energie. Die bewegingen kun je overal vinden, en de interesse daarvoor is overal heel groot. Interesse voor de sterrenbeelden, voor het kaartlezen, voor het glaasje-draaien, yoga, transcendente meditatie, massa's gaan naar Jomanda, misschien lijkt dat op het eerste oog heel onschuldig, maar velen zeggen: het helpt, maar voor je het weet hebben mensen zich opengesteld voor machten die daar achter werkzaam zijn.

En daar wijst de apostel Paulus hier op. Hij zegt : Deze machten zijn eigenlijk demonische machten, ze komen uit de koker van de boze, en ze maken dat mensen door die machten worden weggetrokken van het geloof in een *persoonlijke* God. Want daar draait het om, dat God echt een persoon is Die jou liefheeft en die je leven leidt.
Je ziet vandaag volop van die gevaarlijke wijsheid bv. bij de New Age-beweging. Het boek 'de Celestijnse belofte' wordt door ontzettend veel mensen gelezen en ingenomen als een medicijn. En het boek heeft ook wat, het is geen onzin. Paulus spreekt hier niet voor niets van 'gevaarlijke *wijsheid*', er zit in het pantheïsme grote wijsheid, bijvoorbeeld: alles hangt ook inderdaad met alles samen, en: de wereld is geen produkt van tijd en toeval, dat leren ze daar, er zit een plan achter en een doel. 'De Celestijnse belofte' bevredigt je behoefte aan inzicht in de samenhang van de dingen en in het persoonlijke doel van je leven. Het geeft je inzicht in relaties, en de energievelden tussen mensen. Eigenlijk is alles, zeggen ze, doortrokken van energieën en daar kun je op inwerken en verantwoordelijk in meesturen totdat alle mensen zich door die energieën laten meenemen en opvoeren tot een hoger bewustzijn, en dan een kosmisch bewustzijn en tenslotte een goddelijk bewustzijn.
Zulke diepe inzichten waren er ook in Paulus' dagen. Ze noemden het in die tijd *gnostiek,* naar het griekse woordje 'gnosis' en dat betekent diepe kennis, ware kennis. En als je die kennis had, kennis met een grote K, dan was je toch eigenlijk wel boven het gewone vertrouwen op God als je Vader verheven. En tenslotte kon je dan opklimmen tot eenheid met het goddelijke. Paulus zegt: Die ideeën komen uit een verkeerde koker. Het is de vijand van God, die wel heel diepe inzichten geeft, maar je met die halve waarheid die tenslotte een hele leugen is, toch wegtrekt van het eenvoudig geloof aan het evangelie van Jezus Christus. Er zit in deze religieuze therapieën iets wat als anti-stof werkt, wat mensen immuun maakt voor het ware geloof, voor de Enige die echt geneest, en dat is Christus.

Ik ben nu in de tekst terecht gekomen bij vers 9 en 10, waar Paulus in tegenstelling tot die wereldgeesten wijst op Jezus Christus, waarbij hij al die geladen woorden gebruikt: in Wie al de volheid van God lichamelijk is. Het Boek doet al een poging om te zeggen: het wezen van God is daar verschenen in menselijke gedaante. Eigenlijk is dat het grootste wonder van de bijbel, dat de God die de Schepper is van hemel en aarde, daar zichtbaar in Jezus, in een mens zoals u en ik op aarde gekomen is en gezegd heeft: wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.
In Jezus kunnen we God zien in Zijn ontferming, in Zijn heiligheid, en ook in Zijn vaste voornemen de schepping te redden. Dat is de volheid van God die in Jezus Christus woont. Tegenover de geneesmiddelen van de wereldgeesten zoals Paulus ze noemt, staat de uitredding, de therapie, de genezing van Christus. En Paulus zegt dat heel confronterend. God zit niet in al die energieën, en in al die bewustzijnsverruiming, dat zijn uitvindingen van

tussenwezens, wereldgeesten tussen de macht uit de duisternis en de wereld. En ze proberen de wereld weg te trekken van het evangelie, want eigenlijk is de wereld het krachtenveld tussen God, de God van liefde en van waarheid, en de vijand van God, de boze. En wij zijn als het ware in het geding, de spelers in het schaakspel, en er wordt van twee kanten aan ons getrokken en dat moeten we ons bewust zijn, we moeten op ons qui vive zijn. Dat is eigenlijk het eerste hoofdpunt wat Paulus hier aangeeft. Wees op je qui vive, laat je niet opnieuw tot slaaf maken, kijk naar de bijsluiter, daar staat het in. Het lijkt eerst heel aantrekkelijk en je kiest ervoor, maar wanneer je erin geraakt bent dan krijgt het een greep op jou en dan ben je niet meer vrij.

Ik heb vorige week geluisterd naar een Spanjaard die in Eck en Wiel (stichting l'Abri) was en in zo'n beweging getrokken was. Hij vertelde: "Toen mijn vrouw overleed was ik totaal verward, en die transcendente meditatie gaf me een zalige rust. Maar toen ik dat een tijd had gedaan merkte ik dat ik er niet meer vanaf kon, en dat ik niet meer echt kon bidden."

Die twee dingen, *er niet meer van af kunnen en niet meer kunnen bidden,* zijn vaak de gevolgen. Toen heeft hij een soort van 'verloren zoon-achtige' ervaring opgedaan, toen hij een keer een kerk binnen liep en werd aangesproken. Hij heeft toen zijn oude gewoontes afgewezen en zich teruggekeerd, of weer opnieuw gewend tot Jezus Christus. Door Christus worden niet onze zenuwen gekalmeerd. En door Christus wordt ook niet ons bewustzijn verruimd in die zin. Maar in de spiegel van Zijn leven leren we wie we eigenlijk zijn, en gaan we tot de wortel van het probleem. En dat is zo de inhoud van het vervolg wat Paulus nu gaat zeggen.

Jezus brengt ons terug bij het grondprobleem van ons leven, en legt de vinger bij de diepste ontsteking, die aan de wortel ligt van alle problemen. En die diepste ontsteking is onze onbesnedenheid van hart. Daarom las ik Jeremia. Het is ook een hard woord! In Jeremia zegt de profeet over alle volkeren rondom Israël: "Ze zijn wel besneden -heel veel volkeren besneden ook hun zonen- maar ze zijn onbesneden van hart, maar Israël is dat vooral." Daar gaat de profeet toe naar de kern van het probleem: onbesneden zijn van hart, *dat is een hart hebben van steen.*

En een hart van steen hebben we zolang we op onszelf gericht zijn. Dat is de kern van de zonde, dan worden we keihard. We laten geen enkele openheid meer toe, er kan ook niemand binnen, uiteindelijk is het zelfs zo versteend dat we het zelf niet eens meer door hebben. De profeet zegt: "De wijze roeme niet in zijn wijsheid, en de sterke niet in zijn kracht, de rijke niet in zijn rijkdom, maar wie roemen wil roeme hierin dat hij verstand heeft en dat hij Mij kent, de Here die recht, goedertierenheid en gerechtigheid doet."

Daar gaat het over in dit tweede deel, en Paulus legt uit wat die genezing is van dat stenen hart, hij legt dat uit met behulp van de doop. En daarom past deze tekst zo goed bij een doopdienst. De doop, zeggen wij, is een teken en een zegel. Het is aan de ene kant een tekening, een afbeelding, een illustratie. En dat kun je op veel manieren uitleggen, in dat lied 338 hebben we het al uitgelegd gekregen. In dat lied wordt eigenlijk iets heel verschrikkelijks gezegd, en ik kan me best voorstellen dat sommigen die misschien voor het eerst dit horen: Farao die in de wateren ten onder ging, en Noachs generatie die daar in de zondvloed verdronk, is de doop daarvan een afbeelding? Wat verschrikkelijk is dat, wat is hier aan de gang?

Nu moet je dan begrijpen dat die twee dingen, Farao die onder ging in de golven en Noachs generatie die onderging in de zondvloed, dat ze worden gebruikt als een aanloopje voor dat wat eens en voorgoed in Jezus is gebeurd. Dat is de inhoud van dit lied: Jezus is aan het kruis onder de golven van de toorn van God verzonken. De toorn van God over dat stenen hart. God kan er geen vrede mee hebben dat wij een stenen hart hebben, Hij kan er geen vrede mee hebben dat wij zelfzuchtige mensen zijn, want dat is de kern van de zonde. En omdat Hij daar geen vrede mee kan hebben doet Hij het gewoon onder de golven weg! Dan zal je zeggen: dat is een ramp, dan zijn wij weg, dan is er geen toekomst meer! Nee, zegt nu de doop, en daarom is de doop helemaal niet somber maar juist een heel bijzonder genadeteken van God, uit de dood rijst weer het leven op! En dat is ook in Jezus gebeurd. Dus in Jezus zien we dat iemand gekruisigd is, ondergegaan onder de golven van de toorn, maar ook weer is opgestaan uit de doden! Want Jezus is uit de dood opgestaan, en Hij is de bron van al het nieuwe leven, en wie nu met Hem in contact komt, die wordt van die zonde, die zelfzucht genezen. Die krijgt ineens een openheid in zijn hart. Want in het hart ligt de wortel van alle ziektekiemen, en het wordt van het hart uit genezen, en dat komt omdat Jezus ons geneest van de zelfzucht, en omdat Hij in weer in contact brengt met God, want daar was heel Zijn leven op gericht.

Zo draait de uitleg van wat de genezing is die Jezus geeft altijd rondom drie kernwoorden. Jezus geneest ons hart, dus Hij gaat door tot aan de wortel, als je de bijsluiter zou lezen lees je: *deze genezing gaat door tot de wortel*; en het tweede is: *Hij raakt altijd ons tere punt,* daar waar wij zelfzuchtig zijn, daar waar we ons doel hebben gemist, daar waar we niet het gebod hebben gedaan terwijl we het wel wisten. Daar waar we dus zelf van God vervreemde mensen zijn. En *daar komt Hij binnen met zijn vergeving,* zijn genezing. En het derde: *vandaar uit ontstaat een nieuwe relatie met God.* En zo spreekt hier Paulus over dat grote wonder. Hij zei: dat is de eigenlijke doop, want daar moeten we natuurlijk wel een streepje bij zetten, dat Paulus zegt: het eigenlijke is niet de besnijdenis die met mensenhanden gebeurt, maar wat God door de Geest aan het hart doet! En dat geldt natuurlijk net zo voor de doop,

het is niet hetgeen we vanmorgen hebben gezien, doop met water door mensenhanden, maar het eigenlijke is dat wat gebeurt als Gerrit Jan en u en ik door het geloof waar laten zijn wat we hier hebben gezien, wat als een beeld ons hier is voorgeschilderd: Gestorven met Jezus Christus en opgestaan tot een nieuw leven. Dat laten wij door het geloof waar zijn, en dat is de eigenlijke doop.

Niet dat wat met handen gebeurt. U moet dus niet denken: O, ik laat mijn kind maar dopen, en dan is het voor eeuwig behouden. Dat is een fatale misvatting, de doop is een pleitgrond, op grond van de doop mogen we zeggen: Heer, U hebt zich door Uw belofte aan dat kind verbonden. Maar die beloften worden pas waar langs de weg van geloof en bekering.

En dat geloof is waar ik tenslotte wat meer bij stil wil staan. Dat geloof eigent ons toe wat we in Christus hebben en dat moet u doen, dat moet ik doen, dat moet Gerrit Jan doen. Daar hebben we voor gebeden, dat als hij volwassen wordt dat hij dan ook zelf bewust die keus maakt. En ik denk dat dat een punt is wat we hier bij de uitleg van dit gedeelte van de Colossenzenbrief mogen onderstrepen: *door het geloof.*

En dat leidt me tot een paar slotopmerkingen: wat is dan dat geloof, en hoe werkt dat contact met Christus nu als genezing van mijn diepste nood?

Wat is dat geloof?

Ik kan dat duidelijk maken met behulp van een vervelend voorval dat me niet lang geleden overkwam. Ik had de lichten van mijn auto laten branden, en dus was de dag daarop mijn accu totaal leeg. En hoe krijg je dan je auto weer aan de praat? Dat lukt wel, als je maar even de hulp krijgt van een volle accu. Gelukkig was er iemand in de buurt met een auto met een volle accu, dus de auto's dicht bij elkaar gezet, bumpers tegenover elkaar, en toen stonden we allebei te kijken... En hij had geen kabel, en ik had geen kabel! Op dat moment voel je je rampzalig! Wat heb je aan een volle accu terwijl de jouwe leeg is, als je geen kabels hebt?

Dat is precies de situatie, geestelijk gezien, van talloos veel mensen, die wel gedoopt zijn, en dus eigenlijk daar een volle accu in hun leven hebben meegekregen, maar ze hebben geen toegang tot de energie die daar inzit! Ze blijven met een lege accu achter omdat ze geen kabel hebben. Nu: die kabel is het geloof. Het is een werk van Gods Geest in ons, maar ook voor 100 % een werk van u en van mij, dat moet je *doen*. Je krijgt deel aan de kracht van de opstandingskracht van Jezus Christus door het geloof. Niet door de doop, maar *door het geloof in de belofte van de doop*. Vergis je dus niet. De doop zegt alleen: Hier staat de accu van uw grote Buurman, maar als er geen contact mee wordt gemaakt door de kabel van het geloof heb je er niets aan. Integendeel, je krijgt zelfs een rampzalig gevoel aan het slot. Het geloof is dus het verbindingssnoer met de krachtbron, het in wezen vertrouwen op God. Het is: waar laten zijn wat hier is voorgeschilderd. Zien door de ogen van God en zeggen: Heer, als het zo is dat ik al gestorven ben voor mijn zonden en opgestaan tot een nieuw leven: laat het waar zijn! Laat het waar zijn in mijn leven. Op die manier open je je hart voor God en geeft je Hem de kans om bij de wortel van je problemen te raken.

Hiermee ben ik weer bij waar ik begon, en kom ik aan de tweede slotvraag: *hoe werkt dat dan als therapie?* Dat zijn hele diepe dingen. Het werkt in de eerste plaats omdat *de schuld wordt vergeven*. Dat ga je beseffen als je echt contact zoekt met God. Dan ga je je schuld beseffen en die wordt weggenomen. Prachtig vertaald in Het Boek: ons strafblad heeft God aan het kruis genageld, want ons strafblad is Jezus, Hij heeft alle zonden van de wereld op zich genomen, Hij is het Lam van God. Jezus is ons strafblad en God heeft dat aan het kruis genageld en zo is voor eeuwig verdwenen.

Maar het tweede wat er direct mee verbonden is: *daardoor is de angel weggenomen uit de aanklacht van de satan en uit de macht van die wereldgeesten*. Die zijn nu ontwapend, hun wapen is hen ontnomen, maar dat gaat altijd via een gijzeling. Doordat ze ons aanklagen bij God kregen ze een macht over ons, maar nu zijn ze ontwapend en aan het kruis openlijk tentoongesteld: *Jezus is Heer over alle machten*. Dat is het tweede, en dat is die kracht waaraan wij deel krijgen door het geloof: opstandingskracht.

Zo staat het hier in Colossenzen. Ieder christen kan die opstandingskracht in zijn leven ervaren. En als je me dan vraagt: Ja, maar hoe zal dat zich bij mij uitwerken? Wel, het zal bij iedereen een andere uitwerking hebben, naar het zal genezende werking hebben. Want de ene mens lijdt aan heel andere dingen dan de andere mens. De ene mens lijdt aan peilloze eenzaamheid, wie door de kabel aan die grote Accu wordt verbonden die krijgt daardoor genezende kracht, ook voor die peilloze eenzaamheid. Maar een ander lijdt aan wroeging, die denkt altijd maar terug: had ik dat maar anders gedaan, maar door de kabel, aan de accu verbonden komt er genezende vergeving, en word je weer in de vrijheid gesteld. En een derde lijdt aan angstige rusteloosheid en zo kan ik nog wel een kwartier doorgaan, maar *door de kabel van het geloofsvertrouwen te verbinden aan de accu van Christus, stroomt er vrede en kracht in ons leven.*

En daar gaat het allemaal om, daar is de hele brief voor geschreven. Het geheim van Christus is Zijn kracht. Voor Zijn opstandingskracht moeten de machten wijken. Daar eindigt Paulus zijn uitleg. Achter alle verleidende machten staan de wereldgeesten, dat zijn demonische machten van de duivel die ons van God aftrekken. Maar ze wijken voor ieder mens die zijn kabel verbindt aan de accu van het kruis en de opstanding van Christus, en daar ben je een heel

leven mee bezig. Het kruis heeft die wereldgeesten ontwapend en uiteindelijk machteloos tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.

Zo sluit ik af met nog één keer terug te komen bij dat beeld van dat geneesmiddel waar ik mee begon. Er is een enorm aanbod van geneesmiddelen op de geestelijke markt van onze pluriforme samenleving. Maar in de kleine letters staat wel de waarschuwing.

De doop wijst ons een andere weg, het schildert ons voor ogen een wortel-geneesmiddel. Medicijn voor dat stenen hart. Zoek dan met heel je hart contact, je hebt de kabel in je achterbak, leg aan, en zie hoe die energie je opwarmt! Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 13 oktober 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

In deze dienst werd het heilig avondmaal gevierd.

Welkomsttekst: *"Komt allen tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven"*. (Mattheus 11: 28)

Schriftlezing: Colossenzen 2: 16 - 3: 17
Tekst:

- Colossenzen 2: 16
- Colossenzen 3: 1-4
- Colossenzen 3: 5-17

Liederen:

- Lied 267: 1 en 3
- Psalm 92: 1, 2, 3
- Lied 33
- Kinderlied 8
- Lied 214: 3, 4, 5
- Lied 285: 3 en 4
- Psalm 22: 11 en 12
- Lied 317: 2

Introductie verkondiging: *Christus: Bevrijder en Herschepper*
Wij vieren vandaag het avondmaal. Opnieuw laten weij het tot ons hart dooordringen wat de Here Jezus voor ons gedaan heeft. Waar heeft het verbinding met ons leven?
In de brief aan de Colossenzen wijst Paulus ons in een antwoord daarop op twee dingen:
1. Christus bevrijdt ons. "Laat niemand u blijven oordelen". Schuldgevoel, het gevolg van menselijke geboden en instellingen, maar ook angst, het gevolg van een vreemd juk, dat mensen ons opleggen, verdwijnen, waar Hij binnengelaten wordt.
2. Christus herschept. De oproep van Paulus om "te zoeken wat boven is" loopt dan ook uit in heel aardse en dicht bij de hand liggende adviezen, waarmee wij na de viering van het avondmaal worden weggezonden. Concentratie op Christus in de hoge maakt ons hartstochtelijke mensen met diepe bewogenheid en innerlijke ontferming in de diepte op aarde.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Wij overdenken vanmorgen voor de avondmaalsviering dat eerste woord dat we nu uit de Colossenzenbrief hebben gelezen, dat centrale woord: *Laat niemand u blijven oordelen.*
Ik vind dat een heel bijzonder woord, juist als heenleiding naar de viering van het avondmaal. Want een van de grootste hindernissen die ons tegenhoudt om het avondmaal te vieren dat is juist die aanklacht, van binnen en van buiten. Het schuldige geweten. Die innerlijke stem die zegt: jij denkt wel dat je erbij hoort, maar de mensen moesten eens weten! En dat knagende gevoel van: je voldoet niet, je deugt niet, je hoort er niet bij.
Er zijn in de gereformeerde traditie heel veel mensen vaak van het avondmaal weggebleven omdat ze zo'n gevoel hadden. En dat gevoel krijg je zolang je zelf je onder een soort juk voelt staan. En dat juk komt hier in de Colosse-gemeente, waar Paulus deze brief aan schrijft, vooral van de kant van super-geestelijke mensen, die zeiden: raak

niet, smaak niet, roer niet aan. Het waren mensen die heel nauwgezet de oude joodse wetten met de daarop geschreven commentaren van de rabbijnen onderhielden, spijswetten vooral, en ze combineerden dat met een soort van New-Age-achtige inzichten. Over spirituele energieën in voedsel en daaraan verbonden inzicht in de onzichtbare wereld. En daar moest je 'gnosis', kennis van krijgen. En ze zeiden: als je nu dit wel eet, en dat niet, en heel nauwgezet je lichaam verzorgt, en heel preuts bent op het gebied van sexualiteit, goed omgaat met je energieën, dan word je een spiritueel mens.

En Paulus zegt: kijk uit, want dat wordt een nieuw juk. Ondanks alle schijn van wijsheid en vroomheid en diepzinnigheid draait het altijd om de mens, om jezelf. En hij zegt in vers 18 heel fraai: je blaast je eigen ego ermee op, op een quasi vrome manier. Maar het draait niet om Christue, die het hoofd is van het lichaam, en je raakt ook vervreemd van de gemeente.

Zo spreekt Paulus erover. Je houdt je niet aan Christus.

Wat is nu het unieke van Christus? Dat kan ik, samenvattend wat Paulus ons hier schrijft, met twee kernwoorden aanreiken: Christus bevrijdt en Christus herschept. Dat is eigenlijk de boodschap van deze dienst.

Eerst dat eerste. Terwijl we overal elders omringd worden door stemmen die ons toeroepen wat we moeten doen en waaraan we moeten voldoen, terwijl we elders overal lasten opgelegd krijgen, welke beweging of welke religie ook, ze leggen de mensen altijd lasten op, wat wij moeten doen om geestelijk te worden, om God te bereiken. In het evangelie is het altijd precies omgekeerd. Dat woord van de Here Jezus moeten we altijd in gedachten houden: Kom tot Mij, en Ik zal u *rust* geven. Dat wil zeggen: Ik neem die lasten van je af. En dat is eigenlijk wat we vieren bij het avondmaal, want als je het formulier leest is dat absoluut het hart van de zaak. De apostel Paulus zegt hier: Laat niemand u blijven oordelen. Als je het hart leest van het avondmaalsformulier dan is het ook precies dat, *dat Jezus Christus het oordeel voor ons heeft weggenomen!* Hij heeft de vervloeking van ons op Zich geladen, opdat hij ons met Zijn zegening vervullen zou. En aan het kruis heeft Hij Zichzelf naar lichaam en ziel vernederd tot in de allerdiepste versmaadheid en angst der hel toen Hij riep met luider stem: Mijn God Mijn God waarom hebt U Mij verlaten? Opdat wij door God zouden worden aangenomen, en nooit meer door Hem verlaten zouden worden. En ten slotte heeft Hij door Zijn dood en bloedstorting aan het kruis het nieuwe en eeuwige verbond van de genade en de verzoening vervuld toen Hij zei: Het is volbracht.

Dat is wat we iedere keer weer vieren: Het is volbracht. En daarom zegt de apostel: Laat u niet weer een juk opleggen. Of dat nu een juk is van oude wettische tradities, want wij hebben in het christendom ook zo onze plechtige tradities en soms subtiele wetten opgebouwd, maar evenmin geldt dat voor de wetten, het juk van allerlei nieuwe spirituele bewegingen. Die komen ook met voorschriften van het genre: raak niet, smaak niet, roer niet aan. Let op de energie-velden, is het tegenwoordig, en : dit kan wel, maar dat kan niet. Paulus zegt: Laat je niet weer een juk opleggen! Laat niemand u blijven oordelen, zegt hij. En dat raakt ons allemaal waarschijnlijk het diepst waar wijzelf op grond van zulke morele codes en voorschriften van onszelf ook zijn gaan denken dat we absoluut nooit aan de maatstaf zullen voldoen. Ik heb eens uren gepraat met iemand die zei: Eigenlijk, als het erop aan komt, voel ik mij altijd schuldig. Bij alles wat ik doe voel ik mij schuldig. Het is altijd of er iemand achter mij staat die toetst wat ik doe en me het gevoel geeft dat ik tekort schiet. Ik voldoe niet. En ze vroeg: Is dat nu God? Is dat mijn geweten? Hier, uit Colossenzen 2, blijkt heel duidelijk dat dat God niet is. Dat zijn mensen, identificatiefiguren, stemmen die helemaal innerlijk geworden zijn, ik denk soms letterlijk dat het boze geesten zijn die in ons komen, die in ons kruipen en die ons permanent van binnen uit belagen met hun commentaar. We zijn nog lang niet wat we moeten zijn, en we voldoen niet aan Gods eis enz. enz. We moeten heus niet zo vlotjes denken dat we een kond van God zijn, zeiden ze in de gereformeerde traditie. Hoe meer we tot Christus gaan hoe meer we die stemmen herkennen als de stemmen van de grote aanklager.

Het evangelie van deze morgen, waarmee ik u uitnodig tot het avondmaal is: Ga tot Jezus Christus en Hij bevrijdt je van die stemmen, want Hij heeft je zonder voorwaarden aanvaard, Hij heeft aan het kruis alles volbracht, en Hij nodigt u er deze morgen toe uit om tot Hem te komen.

En Paulus zegt: Hou je dan ook aan Hem, dan raak je vrij van ieder juk, innerlijk en uiterlijk, en je ontvangt rust, die last valt van je af.

En daarom dat woord: Kom tot Mij allen die zo beladen zijt, en Ik zal u rust geven.

Colossenzen 3: 1-4:

Met deze woorden van de apostel willen we ons vandaag laten oproepen tot het gelovig ontvangen van brood en wijn. Het lijkt wel of deze woorden speciaal geschreven zijn voor de viering van het avondmaal, waar we ook altijd van te voren lezen: laten we onze harten opheffen.

Het lijkt bij de eerste lezing of alles in het teken staat van de wereldmijding. Zoek dan wat boven is, niet wat op de aarde is. Het kijkt wel een beetje overeen te komen met wat die dwaalleraren daar leerden over opklimmen naar de

onzichtbare geestelijke werelden, waarin in je als ingewijde inzichten kreeg met engelen-verering enzovoort. Het is precies waar Paulus tegen waarschuwde. Maar wie beter oplet merkt dat Paulus alleen een stukje taalgebruik overneemt, om dat dan heel subtiel van binnen uit te corrigeren door twee punten.
In de eerste plaats door de nadruk. Waar de nadruk op ligt in de zin zoals ik ook las was in vers 1: Indien ge dan met Christus zijt opgewekt, zoek de dingen die boven zijn *waar Christus is*. Zo moet je het lezen. Waar Christus is, daar ligt de nadruk op. Het is of Paulus wil zeggen: Ja, wij geloven ook dat de mens in volkomen verkeerde zin aards gezind kan zijn, dat kan. Een materialist is aardsgezind, een egoïst is aardsgezind, dat kan. Alleen, dan moet hij zijn heil niet zoeken bij Jomanda of bij onzichtbare werelden van hemelse machten of weet ik wat voor Celestijnse belofte met verhoogde trillingniveaus en vandaag zelfs in het management nog spirituele bio-managementtheorieën enzovoort enzovoorts, gepaard gaand met ascese en meditatie, die hemel biedt geen heil, zegt de apostel. Maar zoek de dingen die boven zijn waar Christus is. Dus niet het hemelse als zodanig is onze redding, maar Christus is onze Redder die bevrijdt. We hebben Hem en Hij zit op de troon van God en is daar onze voorspreker. En we verwachten Hem dan ook terug op aarde. Dat is het tweede waarin de correctie zit van de apostel. Hij komt straks hier op aarde alle dingen nieuw maken. En dan pas zullen wij ook verschijnen in onze ware gedaante. Nu is ons leven nog verborgen in Christus met God, maar dan zullen we hier verschijnen in heerlijkheid. En die tweede correctie die corrigeert dat hemelverlangen en die wereldmijding. Volgens de bijbel is onze toekomst op de aarde en niet in de hemel. We mogen een tijdje im de wachtkamer zijn opgenomen, maar waar we ten slotte verenigd zullen worden is hier rond het nieuwe Jeruzalem op de nieuwe aarde waar de hemel neerdaalt uit de hoge. En als zo Christus straks terugkeert, staat in de bijbel, dan zullen wij met Hem daar zijn en als koningen heersen. Dat is een enorm grote belofte voor alle christenen. Ook een bijzonder houvast wanneer christenen sterven. Het is een belofte ook voor die christenen die gestorven zijn. Ook hun leven is net als het onze verborgen in Christus bij God. Onze diepste persoonlijkheid, de eigenlijke kern van onze persoonlijkheid is ook nu al verborgen in Christus bij God. En die komt er straks pas uit. Het is alsof, als Hij straks terugkeert, dan die liefdesformule, die kern van onze persoonlijkheid, een soort van geestelijke DNA-formule, die laat Hij ontspringen in een nieuw materieel bestaan. Zo zal het gaan, en het zal oneindig veel heerlijker zijn dan het hier op aarde ooit geweest is. Want dan zullen we elkaar zien zoals we door God bedoeld zijn, totaal zonder enig gebrek, zonder het bederf van de zonde, hersteld en voltooid.
Het slot van de grote scheppingsdag van de verlossing, de achtste dag, dan zal de Here God opnieuw een stapje terug doen en kijken naar wat Hij gemaakt heeft en dan zal Hij zeggen: Ja kijk, zo had Ik jou nu bedoeld! Zo is het goed. Dat is nu nog verborgen in Christus bij God, maar Christus is onze herschepper. Hij bevrijdt en Hij herschept. En ook dat vieren we bij het avondmaal, want dat zijn de tekenen van het nieuwe leven: de wijn wordt geschonken op grond van het gebeuren van de bruiloft van het lam als alle dingen nieuw zullen worden gemaakt. Dat houdt ons voor 100 % aan deze aarde verbonden, zonder meer. Als we die toekomst krijgen dan betekent dat dat we nu al als het ware met dat wat God bedoeld heeft met de schepping gaan werken en ons daarvoor inzetten. En daarom zingen we straks ook juist dat lied: Want nu de Heer is opgestaan, nu vangt het nieuwe leven aan. Nu begint het. En straks als Hij terugkeert is het voltooid.
Het 'heft uw harten omhoog' blijkt dus te betekenen: blijf de aarde trouw en laat het nieuwe leven hier en nu al beginnen. Maar dat kan natuurlijk niet als we de kracht putten uit onszelf, zegt de apostel, daarvoor moeten we onze kracht putten uit Hem die daar zit naast de Vader op de troon.
En daarvoor heeft de Here Jezus ons nu ook het avondmaal gegeven, waar Hij door de zichtbare tekenen van brood en wijn laat zien: zo tastbaar en zo reëel wil Ik door Mijn Geest nu al in u komen, en u heenvoeren naar het grote feest, en zo zeker als u brood en wijn ontvangt, zo zeker kom Ik in u met Mijn liefde. En wij willen Hem danken voor die grote gave.

Colossenzen 3: 5-17

Na de viering van het avondmaal willen we luisteren naar de apostolische oproep van Paulus in Colossenzen 3, de oproep om Christus te gedenken.
Wat er uit die viering van de gemeenschap met Christus voortvloeit dat lezen we in Colossenzen 3: 5ev. Meer dan ooit blijkt uit het vervolg hoe aards die viering, van de gemeenschap met Christus in de hemel, moet worden uitgewerkt en waargemaakt. Doodt dan de leden die op de aarde zijn, lezen we. Dat woordje *dan* moet je onderstrepen. *Daarom*, dat is het sleutelwoord. Alsof de apostel wil zeggen: als je echt Christus zoekt die boven is, dan dood je de leden die op de aarde zijn, en daarmee bedoelt hij zoals we lezen in Het Boek: Weg dan met al die aardse zonden. Die leden die op de aarde zijn zijn al die eigenschappen van onze oude mens die we in Adam hebben, maar nu in Christus hebben afgelegd. Doodt ze. Wat bedoelt hij daarmee? Bedoelt hij daarmee dat we niet meer mogen eten, niet meer drinken, niet meer liefhebben, niet meer werken? Nee, hij bedoelt daarmee dat wat niet bij de goede schepping van God behoorde. Wat de goede schepping van God bedreigt en verstoort. Al die dingen

waarom de toorn van God komt: hebzucht, genotzucht, eerzucht, hartstocht, echtbreuk, al die dingen die het door God goed geschapen mensenleven verzieken. Vuile taal, heftigheid, kwaadaardigheid, roddel. Doe ze uit uw midden weg, dan verander je steeds meer naar het beeld van Christus. En dat is het beeld van God zoals de Vader ons bij de schepping al bedoeld had. En daarin is geen onderscheid tussen jood en griek, tussen sciet of barbaar, tussen slaaf en vrije, maar alles en in allen is Christus. Op heel bijzondere wijze wordt dat dan daarna in vers 12- 17 uitgewerkt. Paulus vergelijkt het nieuwe leven met een jas, een pak, een jurk die je aandoet. Doet dan aan die nieuwe mens die je in Christus al bent. En waar komt dat dan in uit? Dat komt uit in in de eerste plaats innerlijke ontferming. Doet dan aan innerlijke ontferming. Dus die vernieuwing gaat van binnen uit naar buiten. Eerst innerlijke bewogenheid en dan vandaaruit goedheid en nederigheid en geduld. U hebt hier en nu de vergeving van uw zonden gevierd. Nu, zegt de apostel, geef die vergeving dan ook door aan uw vrienden en kennissen waar zij u iets schuldig zijn, en trek om die nieuwe jas dan ook de ceintuur, de gordel, van de liefde. Want die houdt op perfecte wijze alles bijeen. En luister maar naar één scheidsrechter, en dat is Jezus Christus. Laat de vrede van Christus in uw hart regeren, scheidsrechter zijn, staat er. Jezus Christus geeft u absoluut een fluitsignaal als u iets doet wat de vrede met Hem in uw hart verstoord. En weest dankbaar. Onderhoud het nieuwe leven in u, door het woord van God iedere dag een plek te geven in uw hart, en geef het door in alle tact en wijsheid. En bovenal: houdt de lofzang gaande. En tot slot: ja, al wat je doet, in woord en werk, doe het in de naam van de Here Jezus, God de Vader dankende door Hem. Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 20 oktober 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

In deze dienst werden Martijn en Wouter van Leusen gedoopt.

Welkomsttekst: *"Want Ik, de HERE, ben uw Heelmeester"* (Exodus 15: 26)

Schriftlezing: Oude testament: Exodus 15: 22-27
Nieuwe testament: Colossenzen 3: 9-22

Tekst: Colossenzen 3: 18-21

Liederen:

- Lied 225
- Psalm 139: 1 en 8
- Lied 483: 1, 2 en 4
- Lied 333
- Kinderlied 7
- Lied 326: 1 en 5
- Opwekkingslied 180
- Lied 167: 5

Introductie verkondiging: *Opvoeding: regels of relatie?*
Veel van zijn brieven eindigt de apostel Paulus met leefregels of huisregels, zoals ze genoemd worden, maar let op! Is dat wel zo? Zijn het wel echt regels waarvoor hij vecht? Opnieuw de wet: doe dit en laat dat? Wie de apostel zo leest heeft hem niet begrepen. De huisregels aan het slot zijn bij Paulus een praktische invulling en toespitsing van de werkelijkheid van Christus in ons leven. "Trek Hem aan, als een jas, als een nieuw mens" (3: 12). Jezus Christus is niet alleen de Redder, Hij is ook onze Heelmeester. Het gaat in de navolging van Christus om herstel van al onze relaties. Eenmaal door de Rode Zee geleid, liep Israël vast op een poel van bitterheid. Daar leerde de HERE hen zijn inzettingen en als een beeld daarvan liet Hij hen een stuk hout werpen in de poel en het water werd zoet. Bitterheid verdwijnt waar Christus binnenkomt.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Ik wil vanmorgen beginnen met een denkbeeldige enquête. Niet zo denkbeeldig, want ik heb de gegevens afgelezen uit een echte. Maar stel je voor, je zou hier in Utrecht een enquête houden op straat, bijvoorbeeld op de Oudegracht voor de HEMA, en je zou willekeurig de voorbijgangers vragen: Wat maakt u nu gelukkig? Dan schijnt het zo te zijn dat 99 % van de voorbijgangers eerst begint met iets dat heel materieel is: een mooi huis, een nieuwe keuken, een geluidstoren met alles erop en eraan, dat soort dingen. Maar het is ook zo dat iedereen daar heel makkelijk van af te krijgen is. Want het schijnt zo te zijn dat als de interviewer maar even aanhoudt en doorvraagt met vragen als: Zou dat je nu echt gelukkig maken?, dat dan alle ondervraagden direct wel doorstoten naar iets diepers. En dat ze dan zeggen:, ja, een goed huwelijk, een goede relatie met mijn vrouw, of dat mijn kinderen het goed maken. Of ze beginnen over ruzie thuis, of over verstoorde arbeidsverhoudingen. Maar altijd gaat het over relaties. En dat is eigenlijk heel diepzinnig, want het is een feit dat datgene wat mensen echt gelukkig maakt toch altijd *harmonieuze relaties* zijn. Je mag zo rijk zijn als Rockefeller, maar als je een slecht huwelijk hebt is je leven nog beroerd, met al je geld. En je mag een kasteel van een huis hebben en een Cadillac ervoor, maar als je enige zoon nooit meer bij je thuis wil komen, dan zou je er alles voor over hebben dat die verhouding weer goed werd.
Het is toch wel heel opvallend dat alle mensen dat beseffen, dat wat een mens echt gelukkig maakt goede, liefdevolle relaties zijn.
Nu begrijpen we waarom de brieven van Paulus bijna allemaal daarin uitmonden, want daar lopen ze op uit, op die huisregels. Als je het zo leest, dan geeft het wel even een shock. Zo direct, dat heel concrete. Een hele beroemde

uitlegger van de bijbel, Lohmeyer, zegt: "Ik vind het maar ongepast, volgens mij heeft hij gewoon overgeschreven aan het eind, uit andere boeken." Hij vindt het ongepast dat als die hoge woorden zijn weerklonken, over de genade van Christus, het heil en de opstanding, dat het dan ineens gaat over ouders en kinderen, en hoe een man moet omgaan met zijn vrouw, enz. enz.. Dat doodgewone, dat laag bij de grondse.

En toch doet Paulus dat, heel nadrukkelijk in al zijn brieven. In al zijn brieven eindigt hij bij relaties en hoe je voorkomt dat bitterheid relaties verziekt. Zo zou je het kunnen samenvatten. En dat doet hij om maar één reden en dat is dat heel de komst van Jezus in de wereld daarop gericht is! Waarom is Jezus op aarde gekomen? Dat is om relaties te herstellen. Daar is al Zijn werk op gericht. En als het daar niet in uitmondt is Jezus tevergeefs gestorven. Jezus is niet alleen de Redder die de verzoening met God aanbrengt, maar Hij is ook onze Geneesheer, dat is eigenlijk de grote boodschap, het thema van deze dienst. Jezus is niet alleen onze verlosser, Hij is ook onze Heelmeester. En daarom eindigt de apostel altijd weer opnieuw zijn brieven met de beschrijving van die helende kracht, die genezende kracht die van Jezus uitgaat naar menselijke relaties.

U proeft hoe ik toen ik die woorden *bitter* daar aantrof tot een paar keer toe, ik kom daar straks nog op terug, hoe ik toen wel noodzakelijkerwijs teruggedreven werd in het oude testament naar ook zo'n geschiedenis. Waar eerst de redding was en toen de genezing. Het is wonderlijk dat je dat zo leest in het oude verbond, als Israël daar uit Egypte is bevrijd en het is door de Rode Zee gevoerd (Exodus 12-14), en de Farao is verzwolgen in de zee, dan staat het volk daar op de andere oever, gered en wel, en dan denkt Israël: ja, en nu het beloofde land, want we zijn gered! En wat gebeurd? Na een paar dagreizen staan ze daar voor die poel van bitterheid, want zo moet je dat woord Mara vertalen. Ineens stuiten ze daar op een zee van water, maar het was niet te drinken, want het was bitter. Dat vind ik heel diepzinnig. Moet u nagaan: God redt hen uit de macht van de boze, en waar belanden ze? Bij de poel der bitterheid.

En dat is wel zo levensecht, precies zo gebeurt dat, mensen worden gered door de boodschap van het evangelie, ze nemen Jezus Christus aan, ze denken: nu breekt het paradijs aan, nu wacht het beloofde land, maar wat gebeurt er? Ze lopen vast in een poel van bitterheid, plaatsen waar verstoorde relaties zijn, waar ineens pijn is en moeite: Mara, bitter. En daar moeten ze dan iets heel dieps leren. En dat is dat God niet alleen hun redder is, maar ook hun dokter, hun geneesheer, hun heelmeester.

En zo neemt de Here God op dat moment Mozes bij de hand en *leert* hem wat voor hout hij in dat meer moet gooien. Wat het geweest is weten we niet, maar er staat wel heel uitdrukkelijk dat de Here hem leerde welk hout een genezende inwerking had op dat water. En zo gebeurt het, Mozes gooit dat hout in het water, Israël drinkt het en leeft op. En de Here God zegt: Luister zo naar Mijn geboden, Mijn inzettingen, want dan leg Ik geen van de kwalen op die de Egyptenaren kwellen, want Ik de Here ben jullie Geneesheer. Dus dat hout is een symbolische toevoeging, een illustratie bij die inzettingen die de Here hier geeft aan Israël: Houd je eraan en je leven wordt goed, je relaties herstellen zich. Zo moeten we leren die genezende kracht van de Here God te ondergaan in onze relaties.

En eigenlijk sluit dat goed aan bij Paulus, daar heb je ook een beeld, en ook praktische inzettingen, die we nu gaan bestuderen. Maar tegelijkertijd is daar ook dat hout als een beeld van de genezende kracht van Christus' opstanding die we in ons leven en in onze relaties toelaten en het bittere wordt zoet. Doe dat en het wordt zoet, want Hij is uw heelmeester, en Hij redt ons in geschonden relaties.

Maar daarvoor moeten wij zelf veel doen, Israël ook, en Mozes moest ook veel doen, luisteren naar de wijsheid van God in de Tora. Wij moeten ook veel doen, wij moeten leren dat de Here God bij alles wat Hij gemaakt heeft de gebruiksaanwijzing erbij gegeven heeft. Zoals wanneer je in de winkel een vaatwasmachine koopt daar de gebruiksaanwijzing bij krijgt.

Zo heeft de Here God het huwelijk geschapen en mensen in gezinnen geplaatst, en Hij heeft er de gebruiksaanwijzing bij gegeven, daar moet je dus naar kijken, naar luisteren, en naar handelen. Anders loopt het fout.

Dat God mensen in structuren plaatst, het huwelijk, het gezin, de arbeidsverhoudingen, waar ik later nog eens op terug zal komen, maar dat God mensen in structuren plaatst, dat is helemaal nieuw voor de moderne mens, want die denkt dat alle mensen kleine eenheden zijn. Nederland: zoveel miljoen eenpersoonshuishoudens. Dat is natuurlijk onzin, want al die individuele mensen staan in verbanden, die heeft God in structuren geplaatst. En voor die structuren, en nu spreken we alleen nog maar over het huwelijk en gezin, heeft God de gebruiksaanwijzing erbij gegeven. Dat zijn Zijn inzettingen, en die moet je dan ook doen, in de praktijk brengen, en dan rust daar een belofte op. Als we dat doen, in openheid naar Jezus toe die onze kracht is en die ons daarin helpt, dan wordt bitter water zoet. Dat is een belofte. Dan herstellen zich relaties. Dat was het eerste punt.

Nu het tweede wat ik wil doorgeven. Dat zijn die praktische huisregels. En het sluit mooi aan bij de doop. Ik begin bij de vaders, ga dan naar de moeders en eindig bij de kinderen. Eerst de vaders, want zij worden tenslotte hier als enigen twee keer door Paulus aangesproken, in vers 19 en in vers 21. Het valt op dat Paulus bij de mannen vooral benadrukt dat ze warmte en genegenheid moeten geven. Mannen moeten galant zijn, moeten gevoelig en attent zijn,

ze moeten warmte geven en genegenheid, tijd nemen voor hun vrouwen. Dat zit allemaal opgesloten in die eerste, heel nuchtere aanwijzing aan die mannen, van wie Paulus zegt dat ze hun vrouwen moeten liefhebben, ze moeten die liefde hen laten voelen. Zoals de Here Jezus dat deed bij de gemeente. En wanneer Paulus dan de vaders vermaant ten opzichte van hun kinderen, dan vind ik de engelse vertaling eigenlijk het mooist, waarin staat: Do not overcorrect your children. De engelsen zeggen: dril je kinderen niet. Zo zouden wij het misschien moeten zeggen: drillen en vitten. En ook dan geldt: zoals de Here Jezus ook nooit vitte en drilde, maar Hij legde de kinderen de handen op en zegende hen.

Er is een serie over opvoeding op de televisie, en in de eerste aflevering was het hoofdthema: Ouders moesten eens wat minder opvoeden! Ik vond dat een goeie, want Paulus waarschuwt in Colossenzen 3 ook tegen overopvoeden als hij zegt: prikkelt uw kinderen niet. Hij bedoelt: irriteer ze niet doordat u ze continue het gevoel geeft dat ze niet voldoen, dat ze iets niet goed doen, of dat ze iets doen wat niet bij hen past. Het is eigenlijk heel belangrijk dat ouders bij hun kinderen hen voortdurend aanvoelen op de eigen uniekheid van hun persoonlijkheid en dat ze daarin worden bevestigd. Geef ze complimenten, houdt van je kinderen zoals ze zijn en dwing je kinderen nooit om een kopie te worden van jezelf. Of nog erger, zet ze niet onder de stilzwijgende druk dat zij iets moeten gaan doen wat u in uw leven nooit hebt gerealiseerd. Dat leidt allemaal tot ongelukken. Ieder kind is een uniek schepsel van God, zelfs als ze, zoals een tweeling vlak na elkaar geboren worden, dan is ieder kind een uniek, eigen, zelfstandig wezen, en daar gaan, en daar mogen ouders van genieten. Dat is eigenlijk het belangrijkste bij de opvoeding: genieten van je kinderen. Daarom vind ik het beeld dat bij opvoeders hoort meer het beeld van de tuinier dan van de smid. Een tuinier is altijd aan het begieten, en natuurlijk is er ook plaats voor correctie, het onkruid moet je weghalen, en een heel enkele keer moet je zo'n plant een beetje bijbuigen, maar dat doe je heel voorzichtig, met veel liefde voor die plant. Dat is eigenlijk een goed beeld voor opvoeden. Maar niet die smid, niet dat ijzer proberen om te buigen, plat te slaan, dat is allemaal niet de bedoeling en leidt tot ongelukken. Want de Here God heeft in ieder kind zelf een kiem van uniekheid gelegd, en die mogen de ouders beminnen, er uit laten groeien door onkruid af te kappen, en het mooie eindeloos te beminnen en te bevestigen. Dat is de taak bij de opvoeding.

En het is waar, als ouders zelf bitter zijn dan gebeuren er ongelukken. En laten we eerlijk zijn, we zijn zelf allemaal geboren en getogen in een gebroken wereld, bij tijden allemaal onder het gevaar om bitter te worden of bitter te zijn. Onze kinderen worden wel gedoopt, zoals in deze dienst, ze gaan door de Rode Zee heen, maar ze komen daarna bepaald niet in het beloofde land. Ook zij stuiten op Mara, op bitterheid. Tot twee keer toe worden hier de vaders gewaarschuwd tegen bitterheid. Luther vertaalt: mannen hebt uw vrouwen lief, wees niet bitter tegen hen, en daarna: verbittert uw kinderen niet. Ik vind het heel opvallend dat dat woord bitter hier dus steeds naar voren komt, want bitterheid is in de bijbel een wortel van allerlei kwaad. In Efeze 4 wordt het de eerste genoemd van allerlei slechte dingen die relaties verzieken. De bitterheid eerst, en van daar uit komen uitvallen van woede of innerlijke kilheid en onverschilligheid, want dat gaat ook op bitterheid terug, en dan vandaar uit irritaties of jaloezie. Als je bitterheid voelt of diepe teleurstelling, die vaak voorkomen uit onvervulde verlangens, soms ook rancune over wat u is aangedaan, leer daar dan allereerst dat hout in te gooien. Dat wil zeggen: laat eerst de liefde van Christus komen. *Bekleed je met Christus*, zegt Paulus, en als je dat doet dan gaat er in je leven iets werkelijkheid worden van de kracht van de genezing, van vergeving, van de kracht om lief te hebben, die putten wij uit Hem. En daarom kiest Paulus voor dit vermaan, dat hij dat aansluitend aan: trek de nieuwe mens aan, zo toepast, zo laat hij het ons als het ware voor ogen zien, dat als we de kracht van Jezus in ons leven toelaten, dan gaan we die warmte uitstralen, dan gaan we liefde geven en dan trekken we ons niet mokkend terug of vallen uit in irritaties. Dat is het wat de apostel aan de vaders voorhoudt.

In de tweede plaats de vrouwen. Tot hen zegt de apostel alleen dat ze zich moeten voegen. Het Boek vertaalt dat heel mooi: Vrouwen, voegt u naar uw mannen want dat is wat de Here van u verwacht. Ik vind het heel bijzonder dat het Nieuwe testament zo spreekt over de vrouw en de moeder. In die tijd waren vrouwen in een heel andere positie dan vandaag. Vandaag zijn man en vrouw volkomen gelijk. Gelijkwaardig en gelijkberechtigd, en een huwelijk is iets wederzijds, en dat is natuurlijk grote winst ten opzichte van het oude antieke verleden, waar een huwelijk een eenzijdig van de man uit gesloten contract was. Je voelt hoe Paulus daarop inspeelt, op die situatie waarin er nog een hiërarchie was: hier staan de mannen en daar, ondergeschikt, de vrouw op een andere plaats. Als Paulus daarop ingaat vind ik het opvallend dat hij dan toch eerst zo heel uitdrukkelijk die mannen aanpakt. Dat is wat in die tijd. Paulus zegt in die samenleving van mannen en vaders, waar die een soort van halfgoden waren, tegen hen zegt hij: jullie doen het niet goed, er zit te veel bitterheid bij jullie, laat Christus je genezen. En dan zegt hij, met zo'n knipoog naar de vrouwen: Maar maak er geen rel van, voeg je wijs en verstandig naar je man, zoek wat de Here welgevallig is, dat zegt Paulus tegen de vrouw. En doe dat in de stijl van Jezus Christus. Ook vrouwen, net als de man, moeten opzien naar Hem, en zich door Hem laten vullen. En wat is de stijl van Christus? Dat is altijd geweest een combinatie van waardigheid en totale wegcijfering. Dat vind ik de wondere combinatie van twee dingen die je in Jezus altijd in één ziet. En Paulus zegt: dat is nu het sieraad van de vrouw. Aan de ene kant zelfrespect, aan de andere kant dienstbaarheid. Niet jezelf in het middelpunt stellen, maar je dienst aan de man en

het gezin.
Dat is wat Paulus steeds weer zegt. Niet de revolutie brengt genezing, maar Jezus Christus brengt genezing. Paulus zegt: laat Christus in je huwelijk toe en dan groeit het vanzelf uit naar gelijkwaardigheid, dat is ook zo, want in Hem is noch Jood, noch Griek, noch Scyth noch barbaar, noch man noch vrouw, in Christus zijn we volkomen gelijk voor God.
Maar dan komen ook de verschillen goed naar voren. Je gaat elkaar aanvullen in plaats van elkaar beconcurreren en je laat de man de plaats van de eerste, zoals het al vanaf de schepping geweest is, maar je vult hem daarbij aan en je dient hem en de kinderen. Zo staat het hier bij de apostel Paulus. Hij zegt tegen de vrouwen: zoek je kracht in die dienende liefde van Jezus Christus, dan bewaar je de eenheid, je respecteert je man, je veracht hem niet, hij is de man die God je gaf.
En ten slotte de kinderen. Als ik één ding uit Paulus' huisregels lees wat betreft de kinderen dan zijn dat altijd twee dingen. Het eerste is dat hij benadrukt dat je kinderen niet moet ontmoedigen. Dat zegt hij in andere brieven ook steeds. Kinderen moeten bevestigd worden, dat is een heel diep psychologisch inzicht. En het tweede is: kinderen moeten hun plaats weten. Een opvoeding als een dwangbuis is heel erg, maar een totaal vrije opvoeding is minstens zo erg. Ik heb vaker dat kind geciteerd wat in een spotprent in de krant stond met een uitdrukking naar de moeder toe: Moeder, moet ik vandaag weer doen wat ik zelf mag kiezen? Dat is inderdaad een ramp voor een kind. Want kinderen moet je dingen voorzeggen, kinderen moeten grenzen kennen, kinderen moeten een kader hebben, een vast kader en continuïteit, kinderen moeten normen leren. Dat moeten ze leren, soms met harde hand, heel duidelijk en soms absoluut leren. En daarbinnen geeft God vrijheid, en daarbinnen vraagt de Here van de kinderen dan ook gehoorzaamheid, dat ze die grenzen in acht nemen, dat ze hun ouders respecteren en waarderen, ook in hun zwakte en in hun gebreken. En dat ze dat ook als kind al doen in een diepe verhouding van afhankelijkheid van de Here, wetende dat dat is wat Hij wil, en het daarom doen. En als ze dat doen, en zo ook de Here toelaten in hun leven, dan maakt Hij ook in hun leven bitter water zoet. En daarom zegt Paulus: kinderen, je moet je vader en je moeder gehoorzamen, dat vindt de Here goed, zo wil Hij in je leven rust en ook genezing brengen, en goede ontplooiing.
Zo zijn we aan het eind gekomen van die paar huisregels van de apostel Paulus. De hoofdzaak was: Christus' kracht wil genezend doorwerken in open, liefdevolle, herstelde relaties. Christus is het hout van God, in Hem zitten alle geboden en inzettingen van God opgesloten, werp Hem in de poel van bitterheid en bitter water wordt zoet. Wat dat praktisch betekent heeft de apostel ons nu met een paar pennestreken duidelijk gemaakt.
Vaders, laat je in gespannen situaties niet door bitterheid of verwijt leiden, trek je niet terug, vaak is je superieur terugtrekken nog erger dan agressief uit te vallen, of je irritatie af te reageren. Trek je niet verbitterd terug, maar bevestig je kinderen en wees attent en voorkomend en liefdevol tegenover je vrouw, laat zien dat je van haar houdt.
En vrouwen, sluit je aan bij je man, bewaar de eenheid.
En kinderen, doe wat je ouders zeggen, doe ook de dingen die je niet leuk vindt om te doen.
Maar voor allen, getrouwd of ongetrouwd, ouders of geen ouders, geldt natuurlijk: zoek je wijsheid in alle relaties waarin je staat bij de Here. Dan geeft Hij *oases.* Dat vind ik zo'n mooi slot om mee te eindigen. Israël kwam daar aan bij die poel van bitterheid, daar werd het water zoet, en toen kwamen ze in een oase, met twaalf waterbronnen en zeventig palmbomen, inderdaad, God geeft zelfs oases in de woestijn, als wij maar die genezende kracht van Christus in ons leven toelaten. Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 10 november 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Dankstond voor gewas en arbeid.

Welkomsttekst: *"U komt de stilheid toe, een lofzang, o God van Sion"*
Psalm 65: 2

Schriftlezing: Oude testament: Genesis 1: 26-28; 2: 15; 3: 17-19
Nieuwe testament: Johannes 8: 31-36; 1 Corinthiërs 15: 58

Tekst: Colossenzen 3: 22-4:1, doe uw werk van harte...

Liederen:

- Lied 408
- Psalm 65: 1, 2 en 6
- Lied 350
- Kinderlied 33
- Lied 287
- Lied 210: 3 en 4
- Psalm 103: 1 en 9

Introductie verkondiging: De verlossing van ons *werk.*
Veel mensen hebben moeite op hun werk. Er hangt iets van de vloek van Genesis 3 over alle arbeid. Maar in het Nieuwe testament lezen wij, dat Christus gekomen is om ons van die vloek te bevrijden. "Als de Zoon u vrijgemaakt heeft, dan zult u waarlijk vrij zijn." Joh. 8: 34.
Hoe werkt dat ten aanzien van ons werk? In de tekst uit Colossenzen wordt dat aan het slot van Paulus' brief uitgewerkt in enkele grondregels, die op heel de bijbel gebaseerd zijn:
1. De Heer is diep geïnteresseerd in uw werk, wat u doet en hoe. Ook hoe u het gedaan heeft en hoe je je erop voorbereidt. Hij heeft er tenslotte zelf de opdracht voor gegeven in Genesis 1 en 2. Kortom: geen scheiding tussen natuur en genade. Christus is Heer over heel het leven.
2. De genezing van het onder de vloek liggend werk begint bij de persoon en vernieuwt vandaar uit de structuur. Van binnen naar buiten. Tot alle slavernij verdwenen is!
3. De ware bevrijding is de bevrijding van: mensen behagen en anderen naar de ogen zien. Als wij ons werk doen: voor de Here en niet voor de mensen, komt er een genezende uitstraling naar alle relaties waarin wij dit doen en staan wij onder de belofte.
4. Heel het leven is in feite een grote werk-week met de uitbetaling aan het eind: het erfdeel. Met dat erfdeel wordt bedoeld een woonplaats in de gemeenschap met God op de nieuwe aarde. Daar zullen vele eersten de laatsten en vele laatsten eersten zijn. (vgl. Lukas 16: 25)

Verkondiging: gemeente van Christus,
Veel mensen hebben moeite op hun werk. Het is vanmorgen de jaarlijkse dankstond voor gewas en *arbeid*. Dat vergeten we vaak, maar de lezing uit de Colossenzenbrief bepaalt ons bij dat laatste. Arbeid, ons dagelijks werk. We danken er voor, deze zondag, als het goed gaat, en tegelijkertijd concentreren we ons ook juist op dat gebied waar ook tegelijkertijd zoveel problemen liggen, want dat geldt ook voor velen. Daar willen we ook voor bidden. Ik sprak onlangs met iemand die zei: "Alles ging goed op mijn werk, tot ineens vanuit de top ons bedrijf werd gereorganiseerd. Ik kreeg een nieuwe chef." Ik zal niet zeggen wat die man allemaal over die chef zei, maar het gunstigste was nog dat hij dom was en niet te vertrouwen. En hij zei: "Intussen moet je wel met zo iemand je leven, het grootste deel van je dag doorbrengen." Van een ander weet ik dat zij jaren lang in de ambtenarij altijd maar weer

hetzelfde werk moet doen. Ze is er totaal op uitgekeken, en nieuwe banen liggen niet voor het opscheppen. Dat is ook niet eenvoudig. En een derde vindt helemaal geen werk in de zin van een betaalde baan. En dat knaagt aan je, aan je zelfvertrouwen, en aan je zelfrespect. Je zou tenslotte wel weg willen kruipen.
En zo zijn er heel velen die hier zitten waarvan ik zeker ben dat ze zouden kunnen vertellen over de moeiten die ze hebben in en om hun werk. Daar echoot in mee wat we lazen uit Genesis, over die vloek op de schepping. Maar laat ik niet somber beginnen, er zijn anderen die juist fantastische verhalen vertellen. Dan moet ik altijd weer denken aan mijn contacten met een vrouw uit deze gemeente, die houd ik zo in gedachten: toen zij oud geworden was en terugkeek op haar leven, zei ze altijd als ik haar sprak: "Ik heb toch zulk mooi werk mogen doen!" Dat zei ze iedere keer. Ze leidde een kraamkliniek, en alle jaren van haar ouderdom keek ze terug op haar werk en werd ze weer helemaal blij. Zo belangrijk is werk. Belangrijk is het als je er op terugziet, belangrijk is het als je het doet, en belangrijk is het als je je er op voorbereid, want heel veel mensen zijn nog maar in het proces van de voorbereiding, in studie of opleiding. Het is belangrijk om daar over na te denken, want je besteedt tenslotte driekwart van je leven aan je werk! Dat is een groot deel van je tijd. Belangrijk en fijn dat we vanmorgen bij het licht van de bijbel met dat deel van ons leven bezig mogen zijn. En met die hoofdvraag: Wat zegt de Here nu over ons dagelijks werk. Dat is het thema van deze preek.
Ik heb vier punten. In de eerste plaats: mag ik eens de aandacht vragen voor het feit *dat* de bijbel daar zo veel over spreekt? Dat is eigenlijk iets wat me, toen ik terugblikte na bestudering van het bijbelgedeelte, zo trof. Wij denken altijd weer dat christenzijn, en de navolging van Christus, dat dat iets is wat te maken heeft met de kerkgang op zondag en het moment van het avondgebed, laten we zeggen voor het geestelijk leven. En sommigen voegen daar aan toe: ja, als je wordt gedoopt en als je trouwt, en als je sterft dan gaat de bijbel open en dan is het spannend en belangrijk. Maar dat is natuurlijk helemaal niet bijbels en helemaal niet wat Christus wil. Want Jezus Christus is juist gekomen voor het midden van het leven, als we gezond zijn, in de kracht van ons leven, en dagelijks worden beziggehouden door duizend en één dingen, je zou kunnen zeggen het natuurlijke leven, dat heeft Zijn interesse. Daar begint de bijbel mee en daar eindigt ze mee. Schepping - herschepping. God is geïnteresseerd in hoe ik mijn werk doe. Je zou kunnen zeggen: Hij wil er op maandag bij zijn, en ook op dinsdag en ook op de andere dagen van de week. Hij is erbij als u moeite hebt met uw werk, of als het werk de keel uithangt of als je terugkijkt op twaalf ambachten dertien ongelukken, als je nog studeert. Als je erop terugziet, dat hele terrein van het werk en wat we daarin doen en hoe we daarmee omgaan en welke keuzes we daarin maken, daar is Hij uitermate bij betrokken. Hij houdt van ons, Hij wil daar ook bij zijn. Ik vind het heel belangrijk om dat als eerste punt naar voren te schuiven. Als jaloezie boven komt, als je je ergert over een collega, als je je verveelt, of als je op een voetstuk staat en alles voor je buigt, overal, driekwart van uw leven, in uw dagelijks werk, daar vindt de proef op de som plaats of je christen bent of niet. Daar laat je Christus werken en je aanspreken en leiden. Als je dat gescheiden houdt van je christenzijn dan ben je geen christen. Dat is punt één.
Ik leid dat af uit Paulus, die huisregels waarmee hij al zijn brieven eindigt en waarmee hij werkgevers en werknemers aanspreekt. Met die twee categorieën heeft iedereen te pakken. Slaven en heren, want die samenleving van toen die viel uiteen in 50 % slaven en 50% heren. Het was echt een op slavenstand gebaseerde samenleving. En tegen al die mensen, slaven en heren, zegt Paulus: "Je bent christen geworden, laat het dan ook zien in je dagelijks werk."
Punt twee. Wat ons dan opvalt als we gaan luisteren naar wat de apostel Paulus zegt, dat is dat hij persoonlijk iedereen aanspreekt. Hij gaat geen lange uiteenzetting geven over 'de structuur van de toenmalige samenleving' en hoe wij daarin verandering moeten aanbrengen. Nee, hij spreekt de mensen aan, persoonlijk: gij slaven, gij heren. Daar leid ik een bijbelse regel uit af. Eerst de persoon, dan de structuur. Die structuur is ook belangrijk, maar eerst de persoon en dan de structuur. Paulus had alle reden om de structuur van die toenmalige samenleving aan te pakken, want dat was een onrechtvaardige structuur. Heren konden in die tijd met hun slaaf doen wat ze maar wilden. Niet in bijbelse tijden, maar wel bij de Romeinen. Dat kunt u lezen bij Aristoteles, als het u interesseert. Aristoteles zegt: die mensen, slaven, zijn een andere categorie, een lagere soort mensen, en de heren konden met die slaven doen wat ze maar wilden, het was een soort van veredeld vee. Nu, Paulus vindt die ongelijkheid absoluut fout en in de gemeente mag er ook niets van zichtbaar zijn. "Als bij u een rijke binnenkomt", zegt Jakobus later, "en hij krijgt en ereplaats, dan zit je wel goed fout. Want in de gemeente zijn noch armen, noch rijken, en geen standen."
Dus Paulus vindt die ongelijkheid tussen heren en slaven radicaal fout. U kunt er over lezen in een briefje dat hij schreef aan Filemon. En ook in deze tekst proef je wel die ondertoon, als hij bijvoorbeeld tegen die heren zegt: "Jullie zijn ook slaven, want je hebt een Heer in de hemel." Daar gebruikt hij diezelfde titel, *jullie zijn wel heren, maar je staat onder een andere Heer!* En tegen de slaven zegt hij: "Jullie zijn vrij in de Here." En zo laat hij voelen hoe het zit, hij legt daarmee als het ware dynamiet onder die onrechtvaardige structuren, maar hij roept niet op tot revolutie, dat valt ons op. Hij roept niet op tot revolutie in de samenleving. Hij zegt: "In de samenleving moet die verandering van binnen uit komen. eerst Christus navolgen en dan zelf een ander mens worden, en als er dan heel veel mensen zijn die dat doen, dan gaat dat automatisch de samenleving veranderen, en onrechtvaardige structuren

veranderen in rechtvaardige". En dat is in de geschiedenis ook gebleken, gelukkig is de slavernij hier in dit deel van de wereld tenminste totaal afgeschaft.

Dus het begint bij je hart, dan gaat het naar je handen, dan naar je hoofd, het verandert de mens, de individuele mens, en vandaar uit werkt dat als een zoutend zout veranderend in de samenleving. Dat is wat ik uit Paulus' huisregels leer.

En dat leidt me tot het derde punt. Die verandering van binnen uit. Paulus zegt tegen de slaven: "Slaven, voeg je in die bestaande structuur, gehoorzaam uw heren in alles, maar luister wel hoe je het doet! Niet als mensenbehager om hen naar de ogen te zien, maar met een eenvoudig hart en een eerbiedige liefde voor Christus die de Heer is, want je dient Christus als Heer en dan is alle onrecht uitgesloten. Doe dan je werk van harte, wat je ook doet!" *Wat je ook doet*, zegt Paulus, *doe het voor de Here*.

Dat blijkt de kwaliteit van je werk uit te maken. Wat je ook doet, doe het voor de Here en niet voor mensen. Hier ligt natuurlijk duidelijk het zwaartepunt in Paulus' onderwijs over menselijke arbeid. Doe uw werk als voor de Here en niet voor mensen. En dat zegt hij precies ook zo tegen de heren. "Heren, jullie hebben Christus als Heer, en dat betekent voor jullie dat je de mensen billijk en rechtvaardig behandeld." En in dat woord billijk ligt ook gelijkheid, Paulus vlecht dat erin, zo geeft hij ze nog een stille hint. Maar tegen beide zegt hij "Doe je werk als voor de Here en niet voor mensen."

Daar moet ik natuurlijk breed bij stilstaan, want dat verandert alles. Wie zich in zijn werk afhankelijk maakt van mensen, die laat zich eigenlijk een juk opleggen. En laten we eerlijk zijn, dat doen we allemaal. Ik begin maar bij mezelf. Het is voor mij een grote verleiding om bij mijn werk allereerst te gaan denken aan waardering en de aandacht van mensen. Dan doe je je werk voor mensen, voor lofprijzing van mensen. En daar je heimelijk eerst op te richten in plaats van omgekeerd, dat je je werk eerst voor de Here doet, en dan voor de mensen. Paulus benoemt dat heel scherp. Hij zegt heel scherp veroordelend: "Pas op voor die twee dingen: mensen behagen en hen naar de ogen zien." Voor slaven was dat natuurlijk helemaal een verleiding, voor de doorsnee slaaf in die tijd, zolang die heer binnen oogbereik was en zag wat je deed, dan sloofde je je uit, maar draaide hij zich om dan deden ze gewoon wat ze zelf wilden. Ze draaiden zo die heren een rad voor ogen. Mensenbehagers, noemt Paulus dat heel scherp afwijzend. Je baas naar de ogen zien, dat schept een oneerlijke, een onwaarachtige samenleving. Maar wat erger is: dat creëert pas echte slavernij, want je raakt totaal afhankelijk van het oordeel van je medemensen. Wie altijd maar werkt en werkt om in de gunst te komen bij mensen, en wie altijd eerst opziet naar zijn medemens, wie altijd denkt: wat zal die ander wel van mij denken, en hoe kan ik zo werken, zo handelen, zo spreken dat die ander mij aardig vindt? En dat hij me waardeert en beloont? Paulus zegt: zo iemand wordt pas echt slaaf. Arme slaven van mensen, die altijd eerst letten op het effect van hun woorden, op anderen, en dan pas spreken. Arme slaven van mensen, arme ambtenaren, leraren, studenten, dominees, die eerst naar de ogen kijken van de medemensen om hen heen, om dan hun gedrag te bepalen en dan te weten wat ze zeggen moeten. Dat is pas echt slavernij. Paulus zegt tegen de slaven van zijn tijd: "Beste slaven, eigenlijk zijn jullie geen slaven. Zodra je je werk doet voor de Here en niet voor mensen, dan ben je in principe bevrijd." En dat geldt tot vandaag toe. Je bent in principe bevrijd van al die vleierij, die angstige afhankelijkheid van de medemens, dat eerst denken wat mensen van mij vinden en dan pas doen, je bent daarvan bevrijd langs die ene weg en dat is dat je je werk doet voor de Here en niet voor mensen. Dat is heel eenvoudig. Denk er eerst aan wat God van je vraagt, hoe Hij die collega naast je ziet, hoe Hij wil dat je je werk doet, en doe je werk vanuit die eenvoud van hart. Gewoon van binnen uit, zoals je hart het je ingeeft, oprecht, direct, zonder mensen te behagen, zonder je chef naar de ogen te zien. Dat bevrijdt enorm, daar kan ik van meepraten. Niets is zo bevrijdend om je werk te mogen doen voor de Here, niet voor mensen. Dat veroorzaakt dus helemaal niet dat mensen dan onbelangrijk worden of dat je maar over je medemens heen gaat lopen. Want dan heb je er nog niets van begrepen. Wie Christus dient als Heer gaat door Zijn ogen heen naar de ander kijken. En Hij is de Herschepper, dus je gaat door Zijn ogen heenkijken naar wat er in de wereld nodig is. En Hij is degene die ook mijn medemens liefheeft en kent. Dus ik ga de medemens liefhebben en kennen. Je krijgt als je zo Christus dient, een verhouding tot je medemens die je volop volwassen mag noemen, dat wil zeggen, in wat voor positie je ook staat, je behandelt die ander op voet van gelijkheid. Kritisch en bewogen, echt menselijk. Wie Christus dient als Heer, die gaat pas de medemens ook goed dienen. Nu niet meer slaafs afhankelijk, maar heel volwassen. Afhankelijk en onafhankelijk, kritisch en tegelijkertijd liefdevol.

Dat leidt me tenslotte naar het vierde en laatste punt. Het is of bij dat punt de camera die in dat detail van persoonlijk leven zich even helemaal verloor, zich dan weer uitzoomt en het in een breder kader stelt, in het bredere verband van het bijbels onderwijs. Paulus zegt als een soort van klemtoon achteraf: u weet toch dat u van de Here als vergelding de erfenis ontvangen zal? Met dat woord wil ik mijn overdenking over werk eindigen. Met het oog daarop heb ik ook Genesis gelezen en 1 Corinthiërs 15. Net als bij een uitzoomende camera, die eerst gericht was op een detail, waaiert het beeld nu uit in de breedte en de wijdheid en de verte van het heilsplan van God. Want we lazen in Genesis: God heeft de mens een opdracht gegeven, Hij heeft hem voor werk in de wereld gezet, met werk. Met een opdracht om te werken, dat is een roeping. En Hij heeft er een belofte aan verbonden, Hij heeft gezegd: de

uitbetaling komt aan het slot. Soms wordt heel het leven in de bijbel vergeleken met een werkweek, aan het eind van de week krijg je je salaris. Dan wordt de balans opgemaakt en dan komt de Heer en dan geeft Hij aan ieder, de Here Jezus heeft dat al heel vaak verteld in gelijkenissen, dan geeft Hij aan een ieder wat hem toekomt nadat de balans is opgemaakt. Dat erfdeel wat we dan krijgen is eigenlijk genomen uit de beeldspraak van de oud-israëlische boer, die zijn zoons op het erf hield, nog tot in ouderdom, maar die dan die jongens als hij wegviel ieder een erfdeel gaf. De eerste een dubbel erfdeel, de tweede en volgende allemaal een eigen erfdeel. Ze hadden er zelf hard voor meegewerkt, en toen was het nog niet van hen, maar aan het eind krijgen ze ieder een stukje.

Zo staan wij met ons dagelijks werk dus in dat veel weidsere verband. Eerst een cultuuropdracht, in Genesis, en dan de vloek op ons werk, Genesis 3, de zonde kruipt binnen, mensen naar de ogen zien voor jezelf centraal stellen, niet meer denken aan de geboden en de normen, de schepping bederven, dat komt er allemaal in, in Genesis 3, maar dan verschijnt daar de tweede Adam, Jezus Christus en die zegt: Maar wie door Mij bevrijd wordt, die wordt pas echt bevrijd. Want ik bevrijd je van die vloek van de zonde. Ook dat dagelijks werk wordt door Christus van z'n vloek bevrijd. En die vloek dat is de vergeefsheid, dat je denkt: waar doe ik het eigenlijk voor?

Paulus zegt: het wonder van Christus is dat Hij zelfs het meest minderwaardige werk opheft tot grote hoogte. Daar moet ik natuurlijk tot slot bij stilstaan. Als vergelding de erfenis!

Dan denken wij: dan krijgt natuurlijk degene die heel veel en heel belangrijk werk heeft gedaan een groter, president Clinton, Billy Graham, Moeder Theresa of noem maar op die krijgen vast een behoorlijke portie, en degene die hier heel onbelangrijk werk heeft gedaan krijgt een klein erfdeel.

Nu, dat is totaal fout gedacht. Paulus zegt: "Die beslissing zal niet vallen bij *wat* we gedaan hebben, -die slaven deden misschien stompzinnig werk-, maar *hoe* we het gedaan hebben." Want *hoe* we het doen, daarin ligt de grootheid van de mens. In het koninkrijk van God zullen we straks bij de afrekening mensen aantreffen aan de top die we hier nooit hebben gezien. Die hier naamloos iets deden waar we nauwelijks op letten. Dat is zeker, want de laatsten zullen eersten zijn, en de eersten worden juist laatsten. Dus er komen daar vrouwen aan de top waar we hier nooit van gehoord hebben. Een vrouw die haar hele leven vloeren dweilde, maar die dat deed op een manier, met zo'n toewijding, die staat daar aan de top! Slaven uit de tijd van Paulus, die naamloos zijn verdwenen uit het boek van de geschiedenis. Politici die afgingen voor de ogen van de mensen. Of dominees die nooit bij iemand bekend werden en misschien hun hele leven ergens in een dorpje achteraf werkten, dat worden straks de groten in het koninkrijk van God. De arme Lazarus die op God vertrouwde -dat zegt zijn naam- die komt aan de boezem van Abraham, een ereplaats. En de rijke man, die zo'n prachtige praalbegrafenis kreeg die lijdt daar in een vlam. Zo zal het gaan. En dat gebeurt als wij ons werk doen van harte voor de Here en niet voor de mensen. Dat is beslissend, daar ademt de aarde van op. Want wie Christus dient die gaat de hof van Eden pas echt bewerken en bewaren. Niet uitzuigen en opeten. Daar ademt ook uw chef van op, want die chef voelt dat u iets hebt dat anders is. En de leerlingen in de klas ademen daar van op. Hier staat geen mens voor hen die zich afhankelijk heeft gemaakt van hun sympathie, want dat drukt ook op een klas. Daar ademt eigenlijk iedereen van op. Want er gaat een uitstraling uit van zo iemand die van Jezus Christus komt, Hij die ons vrijmaakt, Hij neemt de vloek weg van alle arbeid. En zelfs het stomste werk wordt zinvol omdat we het doen voor Hem.

Zoals een moeder zelfs blij kan zijn als er iets in het gedrag van haar kind is wat niet goed is. Bijvoorbeeld, ze komt de kamer binnen, en haar 5-jarige dochter heeft daar schoenen gepoetst, en overal zit zwarte schoensmeer, en ze denkt: Help!! Maar dan ziet ze hoe dat kind naar haar opkijkt en ze ziet in die ogen dat dat kind het helemaal voor haar heeft gedaan, dan zegt ze natuurlijk: Fantastisch dat je dat voor me gedaan hebt! En daarna denkt ze: Nu even gauw de boel opruimen!!

Zo zal het aan het eind van de tijd ook zijn. Dan zal de Heer Zelf komen en even de boel opruimen. En dan zal Hij aan iedereen zijn eigen erfdeel geven. Een plekje op die verheerlijkte nieuwe aarde waar gerechtigheid woont.

Zo hebben we vanmorgen in vier punten gezien wat een soort van grondregels zijn die de Here wil meegeven op deze dankstond voor gewas en arbeid, deze keer speciaal gericht op arbeid.

1. Hoe bijzonder dat Christus koning wil zijn over heel ons leven. Niet alleen over het geestelijke, maar ook juist over het natuurlijke, ook over ons werk, of het nu betaald of onbetaald is, dat maakt voor Hem niet uit.
2. We zagen dat we eerst persoonlijk worden aangesproken: jij slaaf. Eerst persoonlijk christen zijn, een ander mens worden, en dan daarna komen de structuren.
3. Het belangrijkste is dat ik van binnen uit mijn werk leer doen voor de Here en niet voor mensen. Want de ware slavernij is die innerlijke afhankelijkheid: je altijd maar afhankelijk maken van de mensen, of die je aardig vinden of belonen.
4. Die innerlijke houding krijgt een enorme belofte, het wijdere heilsplan van God. Ons werk wordt bevrijd als we het weer leren doen voor de Heer der schepping. Colossenzen: de Heer der schepping Jezus Christus. Uit Hem zijn alle dingen, door Hem zijn alle dingen, tot Hem zijn alle dingen, en straks als de Heer der schepping weerkeert dan geeft Hij ons ieder naar Zijn wijze en naar ons gedrag ons erfdeel.

Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 17 november 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

In deze dienst deden 3 gemeenteleden belijdenis en werden 2 kinderen gedoopt

Welkomsttekst:
"Heer, geef mij meer geloof!"
(Lucas 17: 5)

Schriftlezing: Lucas 17: 1-6

Tekst: Lucas 17: 5 en 6: Door oefening sterk...

Liederen:

- Opwekkingslied 281
- Psalm 106: 1, 2, 3 en 21
- Lied 344: 3
- Lied 334: 1 en 4
- Kinderlied 35
- Opwekkingslied 167: 1, 2 en 3
- Kinderlied 1
- Lied 477
- Psalm 117
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: Geloof is als een mosterdzaad.
Geloof is niet iets wat je als bezit op zak hebt, zoals geld. Heb je veel, dan voel je je sterk, maar heb je weinig dan voel je je zwak. Steeds weer vallen wij op momenten van wanhoop of zwakte door de mand, zoals de discipelen hier. Ze meenden in hun totaal gevoel van onmacht dat er toch zoiets als een 'hogere' kwaliteit in hen zelf moest zijn om hen erdoor te helpen. Of Jezus hen die alsjeblieft wilde geven....! Maar Jezus antwoordde vrij hard: die kwaliteit zal je in jezelf nooit vinden of krijgen. Het is juist de kern van het ware geloof dat het niets is in zichzelf. Het is toevluchtnemend. Het ziet af van zich-zelf. Maar hoe klein het ook is, dat is nu juist haar kracht: want geactiveerd brengt zij God in actie.
Wij staan op deze zondag van doop en belijdenis stil bij de vraag: hoe ons geloof kan groeien en welke belofte daarop rust. Ook nu weer draait alles om dat grote wonder, dat al onze 'kwaliteit': de rechtvaardiging, de heiliging, leiding en uitredding niet in onszelf liggen maar in Hem die zich voor ons heeft overgegeven en die zich bij de doop met een eed aan ons verbonden heeft.

Bij de doop werd aan de aanwezige kinderen de betekenis uitgelegd, en kregen zij allen een handjevol mosterdzaadjes.

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Belijdenis doen is eigenlijk geen eindpunt maar, als het goed is, een startpunt. Juist als je ja gezegd hebt en die keus voor God gemaakt hebt, dan komen er van die momenten waarop je denkt: ja, maar nu haal ik het niet, dit kan ik niet, hiervoor ontbreekt me alle moed en alle kracht.
Zo'n moment maken de discipelen hier in de gelezen tekst mee. Vlak voor deze tekst met de vraag: *Heer geef ons meer geloof*, lezen we dat ze dat vroegen op het moment waarop Jezus het had over zeven keer zeven maal vergeven. Zeven keer per dag, iedere dag, in één week dus zeven keer zeven maal. "Iedere keer als uw broeder bij u komt en hij heeft berouw -dat staat er wel bij!- en vraagt om vergeving, dan moet je uit royaliteit van de liefde van God die vergeving geven". Als de discipelen dat horen en zich indenken wat dat betekent, dan denken ze: Dat halen we nooit!! En dan komen ze met die vraag: Heer, geef ons meer geloof.
Er zullen veel momenten komen voor degenen die belijdenis hebben gedaan, dat zo'n gevoel je overkomt, dat je in

situaties belandt waarin je helemaal geen uitweg weet of waarin je wel weet wat je zou moeten doen, maar het lijkt je volstrekt onmogelijk. Dat gevoel van onmacht, dat ligt hier ten grondslag aan die vraag: *Heer, geef ons meer geloof.*

Het is wel opvallend dat de discipelen dan *dat* vragen, meer geloof. Ze vragen niet: "Geef ons dan meer liefde". Ze weten wel dat die liefde toch weer geloof nodig heeft. Ze zeggen ook niet: "Geef ons meer psychologische vaardigheid om deze situatie aan te kunnen". Ze weten dat dat allemaal wel aardig is, maar als je geen geloof hebt dan loopt het met die psychologische vaardigheden ook allemaal fout. Ze zeggen ook niet: "Geef ons meer kennis". Dat zegt de westerse mens, met meer kennis voelen wij ons sterk. Nee, de discipelen zeiden: "Heer, geef ons meer *geloof"*. En ze zijn verworteld in de schrift, in psalm 111: alle kennis zit gefundeerd, die begint, bij de vreze des Heren. Dus is het eigenlijk wel een hele mooie vraag, er zit al geloof opgevouwen in die vraag.

Tegelijkertijd is het ook heel opvallend dat hier plompverloren staat: de *apostelen* vroegen dit. In vers 1 zien we dat: Jezus sprak tot Zijn discipelen. En dan in vers 5 staat: en de apostelen vroegen Hem: Heer, geef ons meer geloof. Het is of Lucas door die woorden te kiezen wil zeggen: dit blijft een vraag die echoot door de apostolische kerk heen, en heel de apostolische bediening en het apostolische ambt kan alleen dan functioneren als hier een goed antwoord op gekregen wordt. En zelfs apostelen vragen het: Heer, geef ons meer geloof.

Nu het antwoord. Eigenlijk een heel bijzonder antwoord, typisch zo'n antwoord zoals de Here Jezus dat zo vaak doet, want op het eerste oog lijkt het een afstraffing. Je moet die woorden maar eens proeven: *Heer, geef ons meer geloof*. Als de Here Jezus nu gezegd had: "Wat ben Ik blij dat jullie dat vragen, dit en dat moet je nu doen...". Maar wat zegt Hij? Hij zegt: "*Al had je maar het geloof als een mosterdzaadje, dan zou je al het onmogelijke mogelijk kunnen maken!"* Hier zit iets in van het terugdringen, eigenlijk van een klap in je gezicht, een beetje een koude douche, vind ik. En dat komt omdat Jezus in die vraag toch iets heeft geproefd van wat we allemaal doen als we in situaties komen van grote nood, of spanning, of druk, moeite of onmacht. Weet je wat we dan allemaal doen? Dan gaan we het zoeken *in onszelf*. Dan zeggen we: Waar is nu *mijn* geloof gebleven? Help, *ik* heb hier geen geloof!! En zo redeneren de discipelen hier ook, de Here Jezus heeft dat feilloos gezien: Als jullie in moeilijkheden komen dan zoek je het weer in jezelf! Natuurlijk geestelijk, je wilt wel meer geloof alsof het geld is wat je in je portemonnee kunt stoppen, een hele hoop geld, een hele hoop geloof, dan voel ik me sterk dan kan ik er weer tegenaan. Maar zo werkt het niet! En Jezus is zo streng omdat Hij dat punt er bij ons in wil hameren. Hij wil als het ware zeggen: Maar als je nu in nood bent, zoek het dan eens een keer *niet bij jezelf*, juist dan niet, en zoek het juist dan niet bij jouw sterke geloof, en zeg dan niet: Heer geef me meer geloof, alsof *jij* je er dan weer op grond van *jouw* geloof uit kunt redden.

Dat is Jezus' eerste hoofdpunt. Maar Hij zegt ook: Eigenlijk is geloven niks, geloven is *het helemaal van die Ander verwachten*, en al heb je daarvan, -en dan komt het bemoedigende, want het is natuurlijk niet echt een afstraffing-, al heb je daarvan maar zo'n klein flintertje, dan kan God al grote dingen doen. Dat is Jezus' antwoord.

Daar wil ik wat breder bij stilstaan. Het eerste is dus aan de ene kant dat terugdringen. Ik heb haast het gevoel dat de Here Jezus denkt, of zo'n zelfde soort gevoel heeft als wat Petrus had bij Simon de tovenaar. Dat verhaal staat in Handelingen, en die Simon zag Petrus grote dingen doen, en hij dacht: als ik dat nu ook *heb*, dat geloof, dan kan ik ook grote dingen doen! En hij zegt tegen Petrus: "Wat moet ik daarvoor betalen?" Hij wilde Petrus er wel geld voor geven! Vandaar die krachtige afweer van Jezus: Dat is het niet. Geloof is niet een bezit wat wij hebben, waar wij uit kunnen putten omdat het iets van onszelf is, maar -en dat is dat bemoedigende-, Jezus zegt daarover niet: als je het *had*, maar als je het *hebt.*

Geloven is eigenlijk een gat, een gat in je hart. Het is een *je helemaal opheffen tot God*, het is een *openheid naar Hem* toe, een *afhankelijkheid* laten voelen, en in zichzelf is het dus niks. Kunnen ontvangen, en kunnen krijgen, en niet in jezelf hebben. En dan zegt de Here Jezus *niet* -en daar moet ik wel een streepje onder zetten, want dat is niet goed vertaald-, Hij zegt niet: Dat geloof hebben jullie niet dus hou maar op.

Als je dat idee zou hebben zit je ernaast. Nee, Hij zegt: "*Dat hebben jullie*!! Als je *dat* geloof hebt, al is het maar een mosterdzaadje, dan zou je tot deze moerbeiboom zeggen: Wordt ontworteld en in de zee geworpen en het zal je geschieden!"

Dus het is een *realis,* niet een *irrealis*. Dat is een bemoedigend punt, Jezus heeft best wel geproefd dat er achter die vraag van de discipelen al wel dat kleine beetje geloof zit. Want ze vragen het dan toch maar aan Hem. En dat is geloven. *Geloven is het van God vragen, en Hem het je laten geven*. Dat heeft Jezus geproefd, en daarom zegt Hij : "Al heb je maar een geloof zo flinterklein als een mosterdzaad". En dat "*al heb je*" heeft Luther goed vertaald en het kinderlied vertaalt het goed: als je een geloof *hebt* als een mosterdzaad, niet als je het had.

U zult het inmiddels wel van de kinderen in uw handen hebt gekregen. Dat mosterdzaadje was heel bekend, het was het kleinste van alle zaden, maar als je dat in de grond stopt en het laat werken, dan groeit het uit tot één van de grootste struiken in het oude oosten. En dat werd natuurlijk een beeld, het is vaker door de Here Jezus gebruikt, en hier wordt het gebruikt voor dat flinterdunne schilletje van geloof wat wij vaak alleen maar hebben. En Jezus zegt

dus: "Al heb je het maar nog zo klein, en je gebruikt het, dan wordt het onmogelijke mogelijk!"

Hier leert de Here Jezus ons dus hoe geloof kan groeien.
En hoe kan het groeien? Met dat beeld van het mosterdzaadje is eigenlijk alles al gegeven. Je moet het in de grond stoppen, en niet in een donkere kast laten liggen. Of om een beeld uit de computertaal te gebruiken: je moet het aanklikken en activeren, inschakelen, dan gaat het werken, al is het nog zo klein. Het zit misschien maar ergens in een schuilhoekje in je eigen hart, dan moet je daarbij aansluiten. Het zit misschien ergens diep verzonken in je hart, om een voorbeeld te noemen: een gelijkenis als die van de barmhartige Samaritaan: Je zoeft langs een autoweg, en je ziet een automobilist met pech staan, en even flitst het door je heen om te helpen, maar nee. "En hij ging aan de overkant van de weg voorbij".
Even twijfelde je, maar toen dacht je aan je afspraak en zoefde je verder. Een gemiste kans. Je hebt dat kleine beetje geloof wat er zat niet geactiveerd. Je hebt er niet naar gedaan. Gauw naar je volgende afspraak. Jammer, het zaadje is niet gebruikt.
Een ander voorbeeld: Je bent ernstig ziek en inderdaad -want je gaat het weer bij jezelf zoeken- je denkt: had ik maar meer geloof! Je ziet als bergen op tegen de dag van morgen.
Geloven is heel bewust zeggen: *Met morgen heb ik niets te maken*. Maar *vandaag* sluit ik mijn accu aan op die grote krachtbron van God. En ineens geef je Hem de kans om in het *heden* bij je te zijn, en je bent blij in het heden, en je bent jezelf vergeten wat betreft de toekomst. Die rottige moerbeiboom blijkt ineens ontworteld en in de zee geworpen.
Want zo heeft Jezus het natuurlijk bedoeld, het was oosterse beeldspraak. Zelfs het onmogelijke wordt mogelijk, als je met dat piepkleine geloof God maar een kans geeft, als het maar toevluchtnemend geloof is. Dat zeiden de oude gereformeerden, maar het is het natuurlijk wel. De kern van het geloof is dat toevluchtnemende. In zichzelf is het niks, het is een lege hand. Maar een geloof, een piepklein geloof als een mosterdzaadje, wat een kracht kan daardoor in je leven komen! Ineens, in een reuze-conflict als je ruzie hebt met de ander, dan ga je denken: Hoe zou de Here Jezus die man nu zien? En ineens verandert heel je verhouding met die ander. Het geldt eigenlijk voor alle moeilijke omstandigheden. Laat de Heer er in toe en probeer door Zijn ogen te zien. Dat is eigenlijk dat zaadje in de aarde doen, in de aarde van je eigen leven. Je moet het erin doen, je moet er wel wat aan *doen* dus, je moet het activeren, mee laten spelen in al je aardse keuzes, dat is dat zaadje in de aarde doen.

En doe je dat, dan moet je er natuurlijk wel wat aan toe voegen. Dat is het tweede punt: geen zaadje groeit zonder water en geen zaadje groeit zonder licht. Als je geen beeldspraak wilt gebruiken: geen zaadje van geloof groeit zonder dat het Woord daar aan toegevoegd wordt, zonder dat je je zelf met dat zaad stelt onder de bediening van dat Woord, daar is de kerk voor. Dat is het wezen van de kerk: samenkomen in de gemeente, en de kern daarvan is: je laten beregenen, dat woord van God over je leven laten gaan. En dat kleine zaadje van het geloof in je leven kan ontkiemen.
Er moet dus Woord bij, water erbij, regen erop.
En Licht moet er aan toe gevoegd worden, als het gaat opgroeien. Licht vind ik de Heilige Geest, dat vind ik de lofprijzingsdienst, dat vind ik het gezamenlijke gebed. Ruimte geven voor de Geest van God, dat is het licht laten schijnen op dat ontkiemende zaadje. En er dan ook niet aan trekken, laat het maar groeien. Dat is het tweede.

En dan tenslotte het derde punt: *onkruid wieden*!
Want er zijn duizend-en-één soorten onkruid, die als je het maar laat groeien, dat kleine ontkiemende zaadje overwoekeren. Jezus heeft daar in een andere gelijkenis over gesproken: geld, rijkdom, een luxe leventje, dat werkt zo, dat overwoekert dat opkomende zaad, het verstikt het. Of je carrière, of je hoogmoed of je jaloezie, al de dingen die eigenlijk dat kleine wonder, *dat je leven mag openbloeien naar God*, helemaal dichtsluiten. En de New Age-beweging is zo'n vals onkruid, en het sektarisch gelijk willen hebben, het kerkisme in de kerk, en het wetticisme in de kerk, het zijn allemaal van die gemene soorten onkruid die echt het opgroeiende zaad verstikken. Sta daarvoor open en haal het onkruid tijdig weg uit de tuin van je leven.

En als je die drie dingen dan doet?
1) Duw dat zaadje van je geloof in de grond van je dagelijks leven
2) Laat water (het woord van God) en licht (de Heilige Geest) toe.
3) Wiedt het onkruid. Dat is echt een bewust werk wat je moet doen.

Als je dat doet sta je onder *bijzondere beloften,* en daarmee eindig ik.
Zoals ik al zei: *Zelfs het onmogelijke wordt mogelijk*. Dat zegt Jezus. Dat bedoelt Hij met die moerbeiboom. Dat was een spreekwoord in die tijd, een moerbeiboom was bekend omdat hij zulke hele diepe wortels had, hele gemene

lange wortels, die kreeg je niet uit de grond. Daarom kiest Jezus die boom als voorbeeld, Hij zegt: "Zelfs die moerbeiboom, als je ertegen spreekt en zegt: wordt ontworteld en in de zee geplant!, dan wordt hij ontworteld en in zee geplant!"

Met andere woorden: waar wij menselijk gezien geen weg zien, daar baant God een pad. Dat is het. Een goed voorbeeld daarvan is het volk Israël bij de Rode Zee. Die zagen menselijkerwijs gezien geen weg. De Farao achter zich, water voor zich, *en God baande een pad*.

Soms liggen er inderdaad bovenmenselijke problemen voor ons, een moerbeiboom met die rotwortels. Dat was zo bij de apostelen, en zo zijn in de kerk ook altijd weer mensen tegen die onmogelijkheden opgebotst.

Om nog even terug te gaan naar die apostelen, zij liepen op tegen diepgewortelde Grieks-Romeinse culturen, dat was zo'n moerbeiboom. En hij *is* ontworteld! En het christendom *is* doorgedrongen, dat is het wonder.

En zo liepen Willibrord en Bonifatius hier in de Nederlanden op tegen die moerbeiboom van het Germaanse heidendom en ze zeiden: "Wordt ontworteld en in de zee geplant!, en hij verdween". Het christendom kreeg zijn volle kracht. En nu zijn we weer op z'n retour, we roepen weer om geloof, want achter die nieuwe religiositeit zit een diep besef van "zo komen we er niet". Kennis helpt ons niet, psychologie helpt ons niet, geld en luxe goederen helpen ons niet: *Heer geef ons meer geloof!*

En dan zegt Jezus: "Zoek het *niet bij jezelf,* maar laat dat kleine beetje, dat je je lege handen uitstrekt naar Jezus Christus, laat dat actief worden. Als je dat doet, dan verdwijnt die moerbeiboom, die persoonlijke problemen, die weerstanden in de cultuur, dan ga Ik daar op in".

Om het kort samen te vatten: *Activeer het kleine beetje geloof dat u hebt.*

Ook een heel klein draadje geeft God al ruimte om te werken. Door een glasvezeltje zijn al die computers op de wereld met elkaar verbonden, het is niks, en daar straalt maar alles doorheen.

"Dus het hoeft maar piepklein te zijn", zegt de Here Jezus, "Maar activeer het, sluit het dan ook aan op de grote Krachtbron, en dan komt Hij door in uw leven, en dan laat Hij zich niet onbetuigd, want Hij is getrouw, en Hij laat niet los wat Zijn hand begon". Amen.

**Verkondiging van zondagmorgen 22 december 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.**

Welkomsttekst: *De HERE immers gaat voor u heen en uw achterhoede is de God van Israël.* Jesaja 52: 12

Schriftlezing: Lucas 1: 15-17; 3: 8-14
Johannes 3: 28-30; Mattheüs 11: 2-6

Tekst: Lucas 1 vs 17; *Ten einde de Here een weltoegerust volk te bereiden...*

Liederen:

- Lied 125
- Psalm 96: 3, 4, 6 en 7
- Lied 120: 1 en 3
- Kinderlied 4
- Lied 321: 1, 2 en 3
- Lied 46
- Lied 322
- Psalm 98: 4

Introductie verkondiging: *God zet ons aan het werk.*
Op deze vierde adventszondag letten wij op de grote gestalte van Johannes de Doper. Wij moeten door hem heen, willen wij wel-toegerust de Here tegemoet gaan.
Wat doet hij?
We zien dat na elkaar in drie concentrische cirkels.
1. In de wijdste kring roept hij het volk ertoe op om vruchten voort te brengen, die de bekering waardig zijn. Het hart moet worden bekeerd, de vruchten van de Geest moeten worden gevoed, de gaven gestimuleerd en ontdekt. Daarin hebben de ambten en bedieningen een beslissende rol. Zij moeten "toerusten", om zo de Here een Hem wel-toegerust volk te bereiden.(Matth. 3 en Luc. 3).
2. In de nauwere kring van zijn discipelen leert Johannes hen zijn grondhouding: bij alle werk in de gemeente en voor het evangelie geldt: "Hij moet groeien, ik moet minder worden."(Joh. 3)
3. In de diepste kern van de omgang met zichzelf en zijn eigen aanvechtingen komt de Heer hem zeer nabij en leert hem twee dingen: Vrees niet: het werk van God gaat door en: brand niet door in ergernis of verbittering.
Johannes werd gezonden ..ten einde de Here een weltoegerust volk te bereiden bij Zijn eerste komst. Wij leven voor de tweede komst. Wat hij deed wordt in deze tijd voor de wederkomst opnieuw actueel. Zijn wij weltoegerust?

Verkondiging: Gemeente van Christus,
Ik heb vanmorgen deze tekst gekozen omdat in deze dienst de bevestiging plaatsvond van een ouderling en een pastoraal medewerkster. Het is eigenlijk de mooiste omschrijving van alle werk, het doel van alle arbeid in de gemeente. Toerusting, dat is het kernwoord. In het midden van deze tekst staat: Ten einde u een *weltoegerust* volk te bereiden.
Toerusting, dat woord gebruiken wij, en werd in die tijd ook gebruikt, voor een leger bijvoorbeeld dat werd voorbereid voor een expeditie. Let u maar eens op hoe piekfijn de soldaten erbij lopen die naar Bosnië vertrekken. Van te voren worden ze geïnspecteerd, hun kleding, schoenen, rugzak, geweer en ander materieel, alles wordt in orde gemaakt om goed toegerust hun taak te kunnen volvoeren. Niet alleen voor zo'n expeditie wordt dat woord gebruikt, ook voor iets feestelijks, het meubileren van een huis dat bewoond gaat worden en waar bruid en bruidegom na hun huwelijk in gaan trekken en waar ze met hun vrienden tot in de laatste uurtjes hard aan hebben gewerkt, zodat -en dan komt dat woord- *alles wel toebereid* is als de huwelijksdag daar is.
Toegerust, toebereid, klaar voor wat komen gaat. Dat moest de taak zijn van Johannes de Doper. Zo bereidde hij de komst van Jezus voor, en dat is natuurlijk de tweede reden waarom ik op deze zondag, de vierde zondag van advent,

deze tekst koos.
Johannes bereidde Israël voor op weg naar de eerste komst van Jezus, wij zijn op weg naar de tweede komst, de wederkomst. Maar wij komen daar niet of we zullen door Johannes de Doper heen moeten, die wondere gestalte die daar bij alle evangeliën eerst verschijnt. Het volk Israël moet daar eerst doorheen, willen ze in een goede staat zijn om Jezus te kunnen ontvangen. En zo hebben wij Johannes de Doper nodig bij onze voorbereiding op Jezus' wederkomst. Dat is een vreugdevol werk, daarom lazen wij uit het troostboek van Jesaja dan ook hoofdstuk 52, waarin staat dat het iets heel feestelijks heeft om je voor te bereiden op de komst van de koning, zoals een bruid die zich voorbereid op de bruiloft. Jesaja zegt: "Trek uw pronkgewaad aan." En tegelijk kost het ook zweetdruppels, want alle rommel moet worden opgeruimd. En wat er niet in ons levenshuis thuishoort moet worden verbrand. Johannes de Doper is als het ware ons model, zoals hij het deed bij de eerste komst, zo doen wij het bij de wederkomst.
We zien vanmorgen het werk van Johannes de Doper in drie concentrische cirkels. De eerste schriftlezing vertelt over zijn taak, zijn woorden aan de schare, zijn boodschap aan heel het volk, dat is de buitenste, de wijdste cirkel. In de tweede schriftlezing zien we de beschrijving van de grondhouding die hij als het ware leert aan zijn discipelen, dat is de tweede, een engere cirkel. En dan de derde schriftlezen, daar lazen we wat hij moet leren in zijn eigen persoonlijk levensdrama. Dat is de kleinste cirkel. Drie teksten over die grote gestalte van Johannes de Doper. "In heel het oude verbond", zei Jezus, "is er niet een groter dan hij." Hij zei er nog iets bij, daar kom ik later op terug.
Wat die reuze-gestalte ons leert en geleerd heeft is nog nauwelijks in kaart gebracht, maar we zullen vanmorgen een poging doen.
Wat was nu het eerste als we denken aan de breedte van het werk van Johannes de Doper? Dat eerste punt: hij predikte tot heel het volk, priester en tollenaar, ruwe soldaten, nette verpleegsters, vrome gelovigen, koppige ongelovigen, hij riep ze allemaal op, nee, niet tot navolging, Johannes was een unieke figuur, maar tot bekering! Precies zoals Elia dat deed. "In de geest en de kracht van Elia", staat er. En wat deed Elia? Hij leerde Israël dat God een levende God is. Dat was het punt, dat moest Achab leren, en dat moest ook de vrome Obadja leren. Bekeerden en onbekeerden, hij spreekt ze allemaal aan en hij laat hen zien wat het betekent dat we een God hebben die leeft! Dat is het punt, we hebben een God Die leeft, Hij komt eraan! Denk maar aan de Karmel, waar Elia dat liet zien. Johannes de doper zegt: "De bijl ligt aan de wortel van de boom, zijn jullie er wel klaar voor als de Koning straks binnenkomt? En als Hij met röntgenstralen dwars door je hele bestaan heen kijkt? Dan wil Hij goede vruchten zien. En zijn die er niet, dan velt Hij de boom." En toen hij dat zei, schrokken de soldaten zich dood. Want ze wisten dat geweld en drank en vrouwen hun leven in de greep hadden. En toen kwamen de bankdirecteuren van die tijd en de calculerende burgers en de luxe vakantiezoekers, en de frauderende uitkeringtrekkers, en ze krijgen allemaal last van hun geweten. En Johannes zegt: "Doe er wel wat aan voor het te laat is!" Als je twee sets kleren hebt, geef dan die ene die je niet gebruikt aan hem die niets heeft. En doe met je geld en je eten precies zo.
En zo ben je er voor klaar als de Here komt. Doe weg wat niet deugt bij Zijn komst, en maak je mooi. Een bruid die haar bruidegom verwacht maakt zich mooi, die trekt feestkleding aan. Je siert je met gaven die je God aan je laat geven en die je in Zijn dienst ontplooit. Zo krijgt levensreiniging en levensgenieting beide een plaats.
Wat opvalt bij Johannes' optreden is die wondere uitwerking, van wat er gezegd wordt in het allerlaatste woord uit het oude testament, Maleachi 4: 6: "Hij zal de harten van de vaderen doen terugkeren naar de kinderen", waar nog bij staat: "En de harten van de kinderen naar de vaders." In Lucas valt dit laatste weg. Waarom eigenlijk? Je krijgt de indruk dat wanneer de Here echt verschijnt, de kinderen voorop gaan en de ouderen volgen.
Vandaag de dag lijkt het precies omgekeerd: de ouderen blijven, de jongeren haken af. Maar in de eindtijd, en dat is de gedachte die hier achter zit, in de eindtijd voor Jezus' komst, zal dat veranderen. Dan vindt er een opwekking plaats, juist onder de jongeren. En die zullen op hun beurt de ouderen meeslepen. Dat heb ik toch wel hier en daar zien gebeuren, ook in onze tijd. En het is waar: terugkerende verloren jongste zonen brengen de oudste zonen weer tot nieuw leven. Dat is een follow-up van de gelijkenis. Zo zal het werk zijn van Johannes de Doper. Hij zal de harten van de oudste zonen even blij maken met de ontferming en het bewogen hart van de Vader als de verloren zoon het vindt. Dat is de breedste taak van Johannes de Doper. Zijn werk is dus: voorbereiden, ijsbreker zijn, sneeuwruimer. Mensen duidelijk maken door zijn woord en door zijn optreden dat ze God nodig hebben en dat ze zich daarop moeten voorbereiden, toebereiden, toerusten, klaarmaken als een leger voor de expeditie, als een huis dat gemeubileerd wordt voor het bruiloftsfeest.
Dat kan alleen met succes gebeuren als we in het werk in de gemeente ook de gestalte dragen van Johannes de Doper. Ik stap nu over van Lucas 3 naar Johannes 3. Daar heeft Johannes een gesprek met zijn discipelen. het is de wat meer gesloten cirkel van zijn eigen discipelen, de kring van hem toegewijde mensen, die naar hem toekomen en die tegen hem zeggen: "Maar heb je niet door dat je je aanhang verliest? Daar aan de overkant van de Jordaan is iemand bezig die u gedoopt hebt, en iedereen gaat naar hem toe!" En dan toont Johannes aan de discipelen zijn diepste drijfveer. Hij zegt dan: "Ik ben niet uit op mijn eer en mijn aanhang, het hoort juist tot mijn wezen dat ik van

mijzelf afwijs!" Daar komt die enorme vinger, die op het schilderij van Matthias Grunewald getekend staat, op dat drieluik. Op het middenstuk staat Jezus afgebeeld, gekruisigd, en die vinger van Johannes is daarop gericht. Hij wijst van zichzelf af. Bij dit schilderij staat, in het Latijn: "Hij moet groeien, en ik moet minder worden." Dat zegt Johannes tegen zijn discipelen. "Want", zegt hij, "ik ben alleen maar de vriend van de bruidegom." The best man, zeggen de Engelsen. Die staat er bij als bruid en bruidegom trouwen, en hij kan daarin een dienst vervullen, en hij geniet van de stem van de bruidegom. Zo is het ook, al zijn vreugde is vervuld als die twee elkaar vinden, dat is zijn feest. Hij zou geen moment dingen naar de hand van de bruid. En de bruid dat is de gemeente. En de ware voorganger, de ware pastor, de ware ouderling dingt zelf niet naar de hand van de bruid, maar alle blijdschap is vervuld als hij ziet dat de bruid zich uitstrekt naar de bruidegom, dat de gemeente zich uitstrekt naar God. Dat is waar het om gaat. Dat is die innerlijke grondhouding van Johannes de Doper. Niets is voor hem zo'n grote vreugde als wanneer mensen naar Jezus gaan, als ze voor Hem hun leven toebereiden, als ze in Hem hun kracht zoeken. Als ze Hem hun lied toezingen, Hem hun leven wijden. Geen groter vreugde dan dat.

En als dat hem zelf buiten spel zet? Dan compenseert hij dat gemis door de vreugde om die groei. Pastors, ouderlingen, jeugdwerkers, evangelisten, alle medearbeiders in het Koninkrijk der hemelen moeten leren loslaten. Ze moeten leren loslaten en leren heenwijzen. Zoek het niet bij mij, zoek het bij Hem! Dat is de innerlijke houding van Johannes de Doper, ons ten voorbeeld.

Ten slotte in de derde plaats. Er kondigt zich hier toch al iets aan dat schrijnt, en dat is de bittere tegenstelling tussen Johannes' vreugdeboodschap aan de ene kant en zijn levenslot aan de andere kant. Voorloper te zijn van de grote koning, vriend van de bruidegom, en dan zo'n levensweg? In Mattheüs 11 wordt ons verteld dat Johannes in de gevangenis belandt en daar in de kerkers van Herodes wordt vastgehouden, en we weten dat daar straks de beulen van Herodias komen, en we weten hoe daar zijn leven is beëindigd, onthoofd. Hoe kan dat? Je ziet dat zo vaak in de kerkgeschiedenis. De vurigste verkondigers van het evangelie worden zelf vaak op de ergste manier in de mangel genomen. Ik denk bijvoorbeeld aan Guido de Bres, de opsteller van onze Nederlandse geloofsbelijdenis, waar we door de eeuwen heen uit hebben geleerd. Hij is zelf in de gevangenis terecht gekomen en er niet meer uit gekomen, op soortgelijke wijze als Johannes de Doper. Hij is in de gevangenis geëxecuteerd. Ik denk ook aan anderen, von Bodelschwing bijvoorbeeld, een pastor, centrum van een Duitse opwekkingsbeweging, en hij verliest al zijn kinderen aan kinkhoest. In onze gebieden dominee Woelderink, hoogleraar van de kerk, krijgt op een dag bericht dat zijn kinderen verdronken zijn. Hoe kan dat? Dienaren die op de voorste linie staan en dan zelf zo getroffen worden, daar zit iets raadselachtigs in. Hoe kan dat, dat Jezus blinden ziende maakt, lammen doet lopen, armen het evangelie verkondigt, maar intussen Zijn heraut Johannes laat wegsterven in de gevangenis? Ik kan dat niet volgen. En Johannes kon het zelf nog veel minder volgen. En hij stuurt dan ook zijn discipelen erop uit naar de Here Jezus toe, en die zeggen, en dat is een twijfelvraag: "Bent u het nu die komen zou? Of moeten we toch een ander verwachten?" Zo diep kan die twijfel doorvreten, zelfs bij Johannes, de grootste uit het oude verbond.

Het is heel bijzonder te zien hoe Jezus dat opvangt. Hij staat erbij, Hij hoort alles, en Hij begrijpt alles, en Hij is er geen seconde bij in paniek. Hij is geen seconde van Zijn stuk gebracht. En ook is er geen moment verwijt naar Johannes toe, Hij vraagt niet: "Hoe zit dat nu?"

Het enige wat Jezus doet is wijzen op de tekenen van het Koninkrijk. Hij zegt: "Kijk maar, lammen wandelen, blinden zien, aan armen wordt het evangelie gebracht", en dan voegt Hij er maar een ding aan toe en dat is: "Zalig wie aan Mij geen aanstoot neemt!" Dat zijn de twee troostpunten waaraan Johannes de Doper zich moet vastklemmen als zijn levensschip zinkt. Het eerste is: God gaat verder met Zijn werk, en dat is een werk van totaal levensherstel. Blinden worden ziende, lammen wandelen, aan armen wordt het evangelie gebracht, zelfs doden worden opgewekt. Dat is het programma van Gods Koninkrijk en het gaat door! Kijk maar, je discipelen kunnen het zien. Er zit iets in van: dit moet eerst gebeuren, het evangelie moet verkondigd worden tot aan het einde der aarde, tekenen moeten aan de komst vooraf gaan, dingen moeten rijpen, kunnen groeien.

Er is ook best wel reden om je te laten troosten door grote dichters, zoals William Cowper, een man die zijn hele leven gedeprimeerd was, die enkele liederen uit het liedboek dichtte, bijvoorbeeld uit lied 447:

God gaat Zijn ongekende gang,
wat Hij bedoelt dat rijpt tot zin,
wordt klaar van uur tot uur.
De knop is bitter, is begin,
de bloem wordt licht en puur.

En het tweede wat Jezus dan zegt is: "Zalig is wie aan Mij geen aanstoot neemt." Dat is heel bijzonder. Daar hoor ik in: "Laat het voor u niet tot een struikelblok worden". Dat woord staat er ook letterlijk. Iedereen kent in zijn of haar leven van die donkere tunnels, en van die dieptepunten waarop het even lijkt alsof alle licht verdwenen is. En wat de Here Jezus aan Johannes leert is eigenlijk heel bescheiden. "Laat zo'n moment niet tot een struikelblok worden", zegt Hij. "Ik vraag geen groot geloof", dat vraagt Hij hier ook niet van Johannes, "en ook geen tandenknarsend

gezongen loflied, en ook geen te vroeg gegrepen triomf."
Er is soms alle reden tot treurigheid en verdriet, of felle twijfelvragen. Er is bij Jezus geen verwijt, het enige wat Hij zegt is: "Zalig wie aan Mij geen aanstoot neemt." Met dit minimum ben je al een held. Dat wil zeggen: "Johannes, laat dit je niet doen struikelen." Aanstoot nemen is: je verdriet laten omslaan in verbittering, en je twijfel in ongeloof, en je uitzichtsloosheid in wanhoop. "Nee," zegt Jezus, "Hou vol!" Dat is eigenlijk Zijn boodschap aan Johannes. "Hou vol, ook dit hoort bij de weeën van Mijn Koninkrijk."
Wij begrijpen dat niet, maar blijkbaar moeten we -dat heeft Paulus al verteld toen hij zijn ouderlingen aanstelde in Listra en in Antiochië (Handelingen 14)- blijkbaar moeten wij door veel verdrukkingen heen het Koninkrijk van God binnengaan. Ook dat hoort bij de gestalte van Johannes de Doper. De grootste in het oude verbond, maar de kleinste in het nieuwe is groter dan hij. Want wij hebben zoveel meer gezien dan hij. De diepte van het lijden van jezus Christus, maar ook Zijn opstanding, Zijn hemelvaart, de gaven van de Geest, de belofte van het Rijk. Intussen, als we het licht missen, dan trekken we ons toch weer op aan Johannes de Doper en dan beseffen we dat dat te verwerken ook hoort tot de diepste geheimen van het christenzijn.
Ik vat samen: We zagen vanmorgen de bediening van Johannes de Doper waar wij allemaal doorheen moeten willen we aankomen bij het Koninkrijk.
Drie cirkels. De wijdste daar raakt de boodschap heel het volk, en werkt hij, ten einde de Here een weltoegerust volk toe te bereiden. Gemeente-opbouw, gemeente-toerusting. Het eerste punt voor de gemeente in de eindtijd. Dat leren we.
Ten tweede: Hij moet groeien, en ik moet minder worden. Dat is de enige passende grondhouding voor alle werk in de gemeente.
En in de derde plaats: bij onbegrepen tegenslag: Het Rijk gaat door! En zalig wie aan Mij geen aanstoot neemt! Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 10 November 1996 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Dankstond voor gewas en arbeid.

Welkomsttekst: "U komt de stilheid toe, een lofzang, o God van Sion" Psalm 65: 2

Schriftlezing:

Oude testament: Genesis 1: 26-28; 2: 15; 3: 17-19
Nieuwe testament: Johannes 8: 31-36; 1 Corinthiërs 15: 58

Tekst:

Colossenzen 3: 22-4:1, doe uw werk van harte...

Liederen:

Lied 408
Psalm 65: 1, 2 en 6
Lied 350
Kinderlied 33
Lied 287
Lied 210: 3 en 4
Psalm 103: 1 en 9

Introductie verkondiging**:** *De verlossing van ons werk.*

Veel mensen hebben moeite op hun werk. Er hangt iets van de vloek van Genesis 3 over alle arbeid. Maar in het Nieuwe testament lezen wij, dat Christus gekomen is om ons van die vloek te bevrijden. "Als de Zoon u vrijgemaakt heeft, dan zult u waarlijk vrij zijn." Joh. 8: 34.

Hoe werkt dat ten aanzien van ons werk? In de tekst uit Colossenzen wordt dat aan het slot van Paulus' brief uitgewerkt in enkele grondregels, die op heel de bijbel gebaseerd zijn:

1. De Heer is diep geïnteresseerd in uw werk, wat u doet en hoe. Ook hoe u het gedaan heeft en hoe je je erop voorbereidt. Hij heeft er tenslotte zelf de opdracht voor gegeven in Genesis 1 en 2. Kortom: geen scheiding tussen natuur en genade. Christus is Heer over heel het leven.

2. De genezing van het onder de vloek liggend werk begint bij de persoon en vernieuwt vandaar uit de structuur. Van binnen naar buiten. Tot alle slavernij verdwenen is!

3. De ware bevrijding is de bevrijding van: mensen behagen en anderen naar de ogen zien. Als wij ons werk doen: voor de Here en niet voor de mensen, komt er een genezende uitstraling naar alle relaties waarin wij dit doen en staan wij onder de belofte.

4. Heel het leven is in feite een grote werkweek met de uitbetaling aan het eind: het erfdeel. Met dat erfdeel wordt bedoeld een woonplaats in de gemeenschap met God op de nieuwe aarde. Daar zullen vele eersten de laatsten en vele laatsten eersten zijn. (vgl. Lukas 16: 25)

Verkondiging: gemeente van Christus,

Veel mensen hebben moeite op hun werk. Het is vanmorgen de jaarlijkse dankstond voor gewas en *arbeid*. Dat vergeten we vaak, maar de lezing uit de Colossenzenbrief bepaalt ons bij dat laatste. Arbeid, ons dagelijks werk. We danken er voor, deze zondag, als het goed gaat, en tegelijkertijd concentreren we ons ook juist op dat gebied waar ook tegelijkertijd zoveel problemen liggen, want dat geldt ook voor velen. Daar willen we ook voor bidden.

Ik sprak onlangs met iemand die zei: "Alles ging goed op mijn werk, tot ineens vanuit de top ons bedrijf werd gereorganiseerd. Ik kreeg een nieuwe chef." Ik zal niet zeggen wat die man allemaal over die chef zei, maar het gunstigste was nog dat hij dom was en niet te vertrouwen. En hij zei: "Intussen moet je wel met zo iemand je leven, het grootste deel van je dag doorbrengen."

Van een ander weet ik dat zij jaren lang in de ambtenarij altijd maar weer hetzelfde werk moet doen. Ze is er totaal op uitgekeken, en nieuwe banen liggen niet voor het opscheppen. Dat is ook niet eenvoudig. En een derde vindt helemaal geen werk in de zin van een betaalde baan. En dat knaagt aan je, aan je zelfvertrouwen, en aan je zelfrespect. Je zou tenslotte wel weg willen kruipen.

En zo zijn er heel velen die hier zitten waarvan ik zeker ben dat ze zouden kunnen vertellen over de moeiten die ze hebben in en om hun werk. Daar echoot in mee wat we lazen uit Genesis, over die vloek op de schepping.

Maar laat ik niet somber beginnen, er zijn anderen die juist fantastische verhalen vertellen. Dan moet ik altijd weer denken aan mijn contacten met een vrouw uit deze gemeente, die houd ik zo in gedachten: toen zij oud geworden was en terugkeek op haar leven, zei ze altijd als ik haar sprak: "Ik heb toch zulk mooi werk mogen doen!" Dat zei ze iedere keer. Ze leidde een kraamkliniek, en alle jaren van haar ouderdom keek ze terug op haar werk en werd ze weer helemaal blij.

Zo belangrijk is werk. Belangrijk is het als je er op terugziet, belangrijk is het als je het doet, en belangrijk is het als je je er op voorbereid, want heel veel mensen zijn nog maar in het proces van de voorbereiding, in studie of opleiding. Het is belangrijk om daar over na te denken, want je besteedt tenslotte driekwart van je leven aan je werk! Dat is een groot deel van je tijd. Belangrijk en fijn dat we vanmorgen bij het licht van de bijbel met dat deel van ons leven bezig mogen zijn. En met die hoofdvraag: Wat zegt de Here nu over ons dagelijks werk. Dat is het thema van deze preek.

Ik heb vier punten. In de eerste plaats: mag ik eens de aandacht vragen voor het feit *dat* de bijbel daar zo veel over spreekt? Dat is eigenlijk iets wat me, toen ik terugblikte na bestudering van het bijbelgedeelte, zo trof. Wij denken altijd weer dat christen-zijn, en de navolging van Christus, dat dat iets is wat te maken heeft met de kerkgang op zondag en het moment van het avondgebed, laten we zeggen voor het geestelijk leven. En sommigen voegen daar aan toe: ja, als je wordt gedoopt en als je trouwt, en als je sterft dan gaat de bijbel open en dan is het spannend en belangrijk. Maar dat is natuurlijk helemaal niet bijbels en helemaal niet wat Christus wil. Want Jezus Christus is

juist gekomen voor het midden van het leven, als we gezond zijn, in de kracht van ons leven, en dagelijks worden beziggehouden door duizend en één dingen, je zou kunnen zeggen het natuurlijke leven, dat heeft Zijn interesse. Daar begint de bijbel mee en daar eindigt ze mee. Schepping - herschepping. God is geïnteresseerd in hoe ik mijn werk doe. Je zou kunnen zeggen: Hij wil er op maandag bij zijn, en ook op dinsdag en ook op de andere dagen van de week. Hij is erbij als u moeite hebt met uw werk, of als het werk de keel uithangt of als je terugkijkt op twaalf ambachten dertien ongelukken, of als je nog studeert.

Als je erop terugziet, dat hele terrein van het werk en wat we daarin doen en hoe we daarmee omgaan en welke keuzes we daarin maken, daar is Hij uitermate bij betrokken. Hij houdt van ons, Hij wil daar ook bij zijn. Ik vind het heel belangrijk om dat als eerste punt naar voren te schuiven. Als jaloezie boven komt, als je je ergert over een collega, als je je verveelt, of als je op een voetstuk staat en alles voor je buigt, overal, driekwart van uw leven, in uw dagelijks werk, daar vindt de proef op de som plaats of je christen bent of niet. Daar laat je Christus werken en je aanspreken en leiden. Als je dat gescheiden houdt van je christenzijn dan ben je geen christen. Dat is punt één.

Ik leid dat af uit Paulus, uit die huisregels waarmee hij al zijn brieven eindigt en waarmee hij werkgevers en werknemers aanspreekt. Met die twee categorieën heeft iedereen te pakken. Slaven en heren, want die samenleving van toen die viel uiteen in 50 % slaven en 50% heren. Het was echt een op slavenstand gebaseerde samenleving. En tegen al die mensen, slaven en heren, zegt Paulus: "Je bent christen geworden, laat het dan ook zien in je dagelijks werk."

Punt twee. Wat ons dan opvalt als we gaan luisteren naar wat de apostel Paulus zegt, is dat hij persoonlijk iedereen aanspreekt. Hij gaat geen lange uiteenzetting geven over 'de structuur van de toenmalige samenleving' en hoe wij daarin verandering moeten aanbrengen. Nee, hij spreekt de mensen aan, persoonlijk: gij slaven, gij heren. Daar leid ik een bijbelse regel uit af. Eerst de persoon, dan de structuur. Die structuur is ook belangrijk, maar eerst de persoon en dan de structuur. Paulus had alle reden om de structuur van die toenmalige samenleving aan te pakken, want dat was een onrechtvaardige structuur. Heren konden in die tijd met hun slaaf doen wat ze maar wilden. Niet in bijbelse tijden, maar wel bij de Romeinen. Dat kunt u lezen bij Aristoteles, als het u interesseert. Aristoteles zegt: die mensen, slaven, zijn een andere categorie, een lagere soort mensen, en de heren konden met die slaven doen wat ze maar wilden, het was een soort van veredeld vee. Nu, Paulus vindt die ongelijkheid absoluut fout en in de gemeente mag er ook niets van zichtbaar zijn. "Als bij u een rijke binnenkomt", zegt Jakobus later, "en hij krijgt en ereplaats, dan zit je wel goed fout. Want in de gemeente zijn noch armen, noch rijken, en geen standen."

Dus Paulus vindt die ongelijkheid tussen heren en slaven radicaal fout. U kunt er over lezen in een briefje dat hij schreef aan Filemon. En ook in deze tekst proef je wel die ondertoon, als hij bijvoorbeeld tegen die heren zegt: "Jullie zijn ook slaven, want je hebt een Heer in de hemel." Daar gebruikt hij diezelfde titel, *jullie zijn wel heren, maar je staat onder een andere Heer!* En tegen de slaven zegt hij: "Jullie zijn vrij in de Here." En zo laat hij voelen hoe het zit, hij legt daarmee als het ware dynamiet onder die onrechtvaardige structuren, maar hij roept niet op tot revolutie, dat valt ons op. Hij roept niet op tot revolutie in de samenleving. Hij zegt: "In de samenleving moet die verandering van binnen uit komen. Eerst Christus navolgen en dan zelf een ander mens worden, en als er dan heel veel mensen zijn die dat doen, dan gaat dat automatisch de samenleving veranderen, en onrechtvaardige structuren veranderen in rechtvaardige". Dat is in de geschiedenis ook gebleken, gelukkig is de slavernij hier in dit deel van de wereld tenminste totaal afgeschaft.

Dus het begint bij je hart, dan gaat het naar je handen, dan naar je hoofd, het verandert de mens, de individuele mens, en vandaar uit werkt dat als een zoutend zout veranderend in de samenleving. Dat is wat ik uit Paulus' huisregels leer.

En dat leidt me tot het derde punt.

Die verandering van binnen uit. Paulus zegt tegen de slaven: "Slaven, voeg je in die bestaande structuur, gehoorzaam uw heren in alles, maar luister wel hoe je het doet! Niet als mensenbehager om hen naar de ogen te zien, maar met een eenvoudig hart en een eerbiedige liefde voor Christus die de Heer is, want je dient Christus als Heer en dan is alle onrecht uitgesloten. Doe dan je werk van harte, wat je ook doet!" *Wat je ook doet*, zegt Paulus, *doe het voor de Here.*

Dat blijkt de kwaliteit van je werk uit te maken. Wat je ook doet, doe het voor de Here en niet voor mensen. Hier ligt

natuurlijk duidelijk het zwaartepunt in Paulus' onderwijs over menselijke arbeid. Doe uw werk als voor de Here en niet voor mensen. En dat zegt hij precies ook zo tegen de heren. "Heren, jullie hebben Christus als Heer, en dat betekent voor jullie dat je de mensen billijk en rechtvaardig behandeld." En in dat woord billijk ligt ook gelijkheid, Paulus vlecht dat erin, zo geeft hij ze nog een stille hint. Maar tegen beide zegt hij "Doe je werk als voor de Here en niet voor mensen."

Daar moet ik natuurlijk breed bij stilstaan, want dat verandert alles. Wie zich in zijn werk afhankelijk maakt van mensen, die laat zich eigenlijk een juk opleggen. En laten we eerlijk zijn, dat doen we allemaal. Ik begin maar bij mezelf. Het is voor mij een grote verleiding om bij mijn werk allereerst te gaan denken aan waardering en de aandacht van mensen. Dan doe je je werk voor mensen, voor lofprijzing van mensen. En daar je heimelijk eerst op te richten in plaats van omgekeerd, dat je je werk eerst voor de Here doet, en dan voor de mensen.

Paulus benoemt dat heel scherp. Hij zegt heel scherp veroordelend: "Pas op voor die twee dingen: mensen behagen en hen naar de ogen zien." Voor slaven was dat natuurlijk helemaal een verleiding, voor de doorsnee slaaf in die tijd. Zolang die heer binnen oogbereik was en zag wat je deed, dan sloofde je je uit, maar draaide hij zich om dan deden ze gewoon wat ze zelf wilden. Ze draaiden zo die heren een rad voor ogen. Mensenbehagers, noemt Paulus dat heel scherp afwijzend. Je baas naar de ogen zien, dat schept een oneerlijke, een onwaarachtige samenleving. Maar wat erger is: dat creëert pas echte slavernij, want je raakt totaal afhankelijk van het oordeel van je medemensen. Wie altijd maar werkt en werkt om in de gunst te komen bij mensen, en wie altijd eerst opziet naar zijn medemens, wie altijd denkt: wat zal die ander wel van mij denken, en hoe kan ik zo werken, zo handelen, zo spreken dat die ander mij aardig vindt? En dat hij me waardeert en beloont? Paulus zegt: zo iemand wordt pas echt slaaf. Arme slaven van mensen, die altijd eerst letten op het effect van hun woorden, op anderen, en dan pas spreken. Arme slaven van mensen, arme ambtenaren, leraren, studenten, dominees, die eerst naar de ogen kijken van de medemensen om hen heen, om dan hun gedrag te bepalen en dan te weten wat ze zeggen moeten. Dat is pas echt slavernij.

Paulus zegt tegen de slaven van zijn tijd: "Beste slaven, eigenlijk zijn jullie geen slaven. Zodra je je werk doet voor de Here en niet voor mensen, dan ben je in principe bevrijd." En dat geldt tot vandaag toe. Je bent in principe bevrijd van al die vleierij, die angstige afhankelijkheid van de medemens, dat eerst denken wat mensen van mij vinden en dan pas doen, je bent daarvan bevrijd langs die ene weg en dat is dat je je werk doet voor de Here en niet voor mensen.

Dat is heel eenvoudig. Denk er eerst aan wat God van je vraagt, hoe Hij die collega naast je ziet, hoe Hij wil dat je je werk doet, en doe je werk vanuit die eenvoud van hart. Gewoon van binnen uit, zoals je hart het je ingeeft, oprecht, direct, zonder mensen te behagen, zonder je chef naar de ogen te zien. Dat bevrijdt enorm, daar kan ik van meepraten. Niets is zo bevrijdend om je werk te mogen doen voor de Here, niet voor mensen. Dat veroorzaakt dus helemaal niet dat mensen dan onbelangrijk worden of dat je maar over je medemens heen gaat lopen. Want dan heb je er nog niets van begrepen. Wie Christus dient als Heer gaat door Zijn ogen heen naar de ander kijken. En Hij is de Herschepper, dus je gaat door Zijn ogen heenkijken naar wat er in de wereld nodig is. En Hij is degene die ook mijn medemens liefheeft en kent. Dus ik ga de medemens liefhebben en kennen.

Je krijgt als je zo Christus dient, een verhouding tot je medemens die je volop volwassen mag noemen, dat wil zeggen, in wat voor positie je ook staat, je behandelt die ander op voet van gelijkheid. Kritisch en bewogen, echt menselijk. Wie Christus dient als Heer, die gaat pas de medemens ook goed dienen. Nu niet meer slaafs afhankelijk, maar heel volwassen. Afhankelijk en onafhankelijk, kritisch en tegelijkertijd liefdevol.

Dat leidt me tenslotte naar het vierde en laatste punt. Het is of bij dat punt de camera die in dat detail van persoonlijk leven zich even helemaal verloor, zich dan weer uitzoomt en het in een breder kader stelt, in het bredere verband van het bijbels onderwijs. Paulus zegt als een soort van klemtoon achteraf: u weet toch dat u van de Here als vergelding de erfenis ontvangen zal? Met dat woord wil ik mijn overdenking over werk eindigen. Met het oog daarop heb ik ook Genesis gelezen en 1 Corinthiërs 15. Net als bij een uitzoomende camera, die eerst gericht was op een detail, waaiert het beeld nu uit in de breedte en de wijdheid en de verte van het heilsplan van God. Want we lazen in Genesis: God heeft de mens een opdracht gegeven, Hij heeft hem voor werk in de wereld gezet, met werk. Met een opdracht om te werken, dat is een roeping. En Hij heeft er een belofte aan verbonden, Hij heeft gezegd: de uitbetaling komt aan het slot.

Soms wordt heel het leven in de bijbel vergeleken met een werkweek, aan het eind van de week krijg je je salaris. Dan wordt de balans opgemaakt en dan komt de Heer en dan geeft Hij aan ieder -de Here Jezus heeft dat al heel

vaak verteld in gelijkenissen- dan geeft Hij aan een ieder wat hem toekomt nadat de balans is opgemaakt. Dat erfdeel wat we dan krijgen is eigenlijk genomen uit de beeldspraak van de oud-israëlische boer, die zijn zoons op het erf hield, nog tot in ouderdom, maar die dan die jongens als hij wegviel ieder een erfdeel gaf. De eerste een dubbel erfdeel, de tweede en volgende allemaal een eigen erfdeel. Ze hadden er zelf hard voor meegewerkt, en toen was het nog niet van hen, maar aan het eind krijgen ze ieder een stukje.

Zo staan wij met ons dagelijks werk dus in dat veel weidsere verband. Eerst een cultuuropdracht, in Genesis, en dan de vloek op ons werk, Genesis 3, de zonde kruipt binnen, mensen naar de ogen zien voor jezelf centraal stellen, niet meer denken aan de geboden en de normen, de schepping bederven, dat komt er allemaal in, in Genesis 3, maar dan verschijnt daar de tweede Adam, Jezus Christus en die zegt: Maar wie door Mij bevrijd wordt, die wordt pas echt bevrijd. Want ik bevrijd je van die vloek van de zonde. Ook dat dagelijks werk wordt door Christus van z'n vloek bevrijd. En die vloek dat is de vergeefsheid, dat je denkt: waar doe ik het eigenlijk voor?

Paulus zegt: het wonder van Christus is dat Hij zelfs het meest minderwaardige werk opheft tot grote hoogte. Daar moet ik natuurlijk tot slot bij stilstaan. Als vergelding de erfenis!

Dan denken wij: dan krijgt natuurlijk degene die heel veel en heel belangrijk werk heeft gedaan een groter, president Clinton, Billy Graham, Moeder Theresa of noem maar op die krijgen vast een behoorlijke portie, en degene die hier heel onbelangrijk werk heeft gedaan krijgt een klein erfdeel.

Nu, dat is totaal fout gedacht. Paulus zegt: "Die beslissing zal niet vallen bij *wat* we gedaan hebben, -die slaven deden misschien stompzinnig werk-, maar *hoe* we het gedaan hebben." Want *hoe* we het doen, daarin ligt de grootheid van de mens. In het koninkrijk van God zullen we straks bij de afrekening mensen aantreffen aan de top die we hier nooit hebben gezien. Die hier naamloos iets deden waar we nauwelijks op letten. Dat is zeker, want de laatsten zullen eersten zijn, en de eersten worden juist laatsten. Dus er komen daar vrouwen aan de top waar we hier nooit van gehoord hebben. Een vrouw die haar hele leven vloeren dweilde, maar die dat deed op een manier, met zo'n toewijding, die staat daar aan de top! Slaven uit de tijd van Paulus, die naamloos zijn verdwenen uit het boek van de geschiedenis. Politici die afgingen voor de ogen van de mensen. Of dominees die nooit bij iemand bekend werden en misschien hun hele leven ergens in een dorpje achteraf werkten, dat worden straks de groten in het koninkrijk van God. De arme Lazarus die op God vertrouwde -dat zegt zijn naam- die komt aan de boezem van Abraham, een ereplaats. En de rijke man, die zo'n prachtige praalbegrafenis kreeg die lijdt daar in een vlam. Zo zal het gaan. En dat gebeurt als wij ons werk doen van harte voor de Here en niet voor de mensen. Dat is beslissend, daar ademt de aarde van op. Want wie Christus dient die gaat de hof van Eden pas echt bewerken en bewaren. Niet uitzuigen en opeten. Daar ademt ook uw chef van op, want die chef voelt dat u iets hebt dat anders is. En de leerlingen in de klas ademen daar van op. Hier staat geen mens voor hen die zich afhankelijk heeft gemaakt van hun sympathie, want dat drukt ook op een klas. Daar ademt eigenlijk iedereen van op. Want er gaat een uitstraling uit van zo iemand die van Jezus Christus komt, Hij die ons vrijmaakt, Hij neemt de vloek weg van alle arbeid. En zelfs het stomste werk wordt zinvol omdat we het doen voor Hem.

Zoals een moeder zelfs blij kan zijn als er iets in het gedrag van haar kind is wat niet goed is. Bijvoorbeeld, ze komt de kamer binnen, en haar 5-jarige dochter heeft daar schoenen gepoetst, en overal zit zwarte schoensmeer, en ze denkt: Help!! Maar dan ziet ze hoe dat kind naar haar opkijkt en ze ziet in die ogen dat dat kind het helemaal voor haar heeft gedaan, dan zegt ze natuurlijk: Fantastisch dat je dat voor me gedaan hebt! En daarna denkt ze: Nu even gauw de boel opruimen!!

Zo zal het aan het eind van de tijd ook zijn. Dan zal de Heer Zelf komen en even de boel opruimen. En dan zal Hij aan iedereen zijn eigen erfdeel geven. Een plekje op die verheerlijkte nieuwe aarde waar gerechtigheid woont.

Zo hebben we vanmorgen in vier punten gezien wat een soort van grondregels zijn die de Here wil meegeven op deze dankstond voor gewas en arbeid, deze keer speciaal gericht op arbeid.

1. Hoe bijzonder dat Christus koning wil zijn over heel ons leven. Niet alleen over het geestelijke, maar ook juist over het natuurlijke, ook over ons werk, of het nu betaald of onbetaald is, dat maakt voor Hem niet uit.

2. We zagen dat we eerst persoonlijk worden aangesproken: jij slaaf. Eerst persoonlijk christen zijn, een ander mens worden, en dan daarna komen de structuren.

3. Het belangrijkste is dat ik van binnen uit mijn werk leer doen voor de Here en niet voor mensen. Want de ware

slavernij is die innerlijke afhankelijkheid: je altijd maar afhankelijk maken van de mensen, of die je aardig vinden of belonen.

4. Die innerlijke houding krijgt een enorme belofte, het wijdere heilsplan van God. Ons werk wordt bevrijd als we het weer leren doen voor de Heer der schepping. Colossenzen: de Heer der schepping Jezus Christus. Uit Hem zijn alle dingen, door Hem zijn alle dingen, tot Hem zijn alle dingen, en straks als de Heer der schepping weerkeert dan geeft Hij ons ieder naar Zijn wijze en naar ons gedrag ons erfdeel.

Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 12 januari 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: Toen Jezus de stad zeg, weende Hij over haar en zei: "Och, of gij ook op deze dag verstond wat tot uw vrede dient...." Lucas 19: 42

Schriftlezing:

- Mattheüs 12: 4-17

Tekst:

- Lucas 14: 15-24

Liederen:

- Lied 305
- Psalm 139: 1, 7 en 10
- Lied 62
- Lied 333: 1, 2, 3, 4 en 5
- Kinderlied: Mozes' moeder zingt.
- Lied 63
- Lied 295
- Psalm 33: 7 en 8

Introductie verkondiging: *Het geheim van het Koninkrijk (1)*

"Wie hoorder is en niet dader, die gelijkt op een man die het gelaat waarmee hij geboren is in een spiegel beschouwt; want hij heeft zich beschouwd, is heengegaan en heeft terstond vergeten hoe hij eruit zag".

Dit woord uit Jakobus' brief (1: 23 en 24) past goed bij deze gelijkenis. Want het lijkt wel alsof deze gelijkenis slechts een troostwoord is voor alle uitvallers en mislukkelingen, die na de verontschuldigingen van de eerst-genodigden een bijzonder welkom krijgen, maar het is in feite een spiegel, een verborgen appèl aan het adres van de gezonde en levenskrachtige mens, die het gevaar loopt de hele wereld te winnen, doch schade te leiden aan zijn ziel. Het blijft het grote wonder van Jezus' komst, dat Hij de Messiaanse tijd inluidt, die de voorbereiding vormt voor het Koninkrijk. Wie zich in dat verborgen rijk van Christus, nu, laat betrekken en inschakelen, zal straks niet buitenspel staan of de deur in het gezicht geslagen krijgen. Aan het slot wordt dat toegespitst in drie praktische punten:

1) geen verbondsautomatisme,

2) zie het moment,

3) leer los te laten.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het is winter, en wat mij in de winter fascineert is de natuur. Wie in deze koude dagen door de bossen dwaalt, of bescheidener hier in het stadspark een wandeling maakt, die moet wel getroffen worden door het gevoel dat alles slaapt. En als er sneeuw ligt geldt dat wel heel in het bijzonder. Dan is alles stil, alles wacht, alles slaapt.

Maar toch, vergis u niet, er gebeurt heel veel. Ik heb op mijn wandeling eens heel nauwkeurig al die ogenschijnlijk dorre takken bekeken. Aan iedere tak zitten knoppen, die soms al heel ver zijn gezwollen. En ineens dacht ik eraan hoe ik bollen heb geplant in de tuin. En dat die intussen al wortel hebben geschoten. De meeste bloembollen dringen met hun knop al van onder tegen die harde bevroren ijslaag aan. De lente en de zomer komen eraan.

Dit voorbeeld uit de natuur brengt ons heel dicht bij de boodschap van Jezus. Want al Jezus' woorden, al Zijn gelijkenissen, Zijn onderwijs in de Bergrede, en natuurlijk Zijn eigen levensweg, die Hij bewust koos, ze draaien allemaal rondom dat ene thema wat ik las uit Mattheüs: *Bekeer u, want het Koninkrijk der hemelen is nu nabij gekomen.*

En dat is Jezus' boodschap geweest: het Koninkrijk is nu heel dichtbij gekomen. Dat was Jezus' antwoord op de nood van de mensen. Er waren altijd zieken om Hem heen en Hij verkondigde hen het Koninkrijk en richtte er de tekenen van op. Er waren altijd vrome mensen onder Zijn gehoor die alles zo goed wisten. Hij verkondigde hen het Koninkrijk zo, dat het hen van hun stuk bracht. Want vrome mensen kiezen voor *v*eiligheid in plaats van *h*eiligheid. En er waren ook altijd activisten onder Zijn gehoor, politieke activisten, want Israël leefde toen onder een bezettende macht. Een van Jezus' discipelen heette Judas de messentrekker.

En wat deed Jezus? Hij verkondigde hen het Koninkrijk, en zo zette Hij ze op een heel andere voet. En als zich al een Romeinse officier uit Kapernaüm, of een weduwe uit Tyrus, of een tollenaar uit Jericho bij Hem aandiende, Hij verkondigde hen het Koninkrijk.

Welk Koninkrijk, en wat bedoelde Hij daarmee? Daarover wil ik het deze en volgende diensten hebben, over het geheim van het Koninkrijk, met zijn fascinerende belofte, maar ook met zijn onontkoombare eisen.

Bij dat woord 'geheim' wil ik vanmorgen beginnen. We hebben daarvan gezongen in lied 63: *De Heer verschijnt te middernacht, nu is nog alles stil*.

Aan de komst van God gaat een incubatietijd vooraf. Daarmee bedoel ik een *rijpingstijd.* Erwten leg je in de week, zaad moet groeien. Dat noemden de Joden in Jezus' tijd al *het rijk* of de *tijd van de Messias.*

Om Jezus' boodschap goed te begrijpen moet u dit als een soort schema altijd weer goed voor ogen houden.

Aan komst van God als Koning gaat dus de Messiaanse tijd vooraf. In de geschiedenis ziet u dat als een lijn vanaf de schepping, met de zondeval, maar daarin ook steeds weer van God uit Zijn beloftes, Zijn profeten, Zijn verbonden die Hij sluit met Israël, en later met David, en dan komt de Messias, en dan breekt de Messiaanse tijd aan.

En die tijd kondigde Jezus aan, Hij zegt: "Dat is nu aangebroken." In de synagogen in Nazareth zegt Hij: "Heden is dit schriftwoord in uw oren vervuld." En dan leest Hij uit Jesaja van de Messiaanse tijd.

Wat is kenmerkend voor die Messiaanse tijd?

In de Messiaanse tijd is het Koninkrijk van God, dat straks universeel aan zal breken, nu al beperkt en in het verborgene aanwezig. Dus wat straks universeel is -de Koning rijdt binnen, het Rijk gaat beginnen, de psalmen spreken er al van-, dat is hier nog particulier, dat wil zeggen beperkt tot een groep: Israël, de gemeente. En wat straks algemeen is, dat is hier heel bijzonder. Wat dan publiek wordt verkondigd voor allen, dat is hier nog verborgen en je hebt er de ogen van het geloof voor nodig.

Straks als Jezus terug komt zal Zijn zeggenschap openbaar worden voor ieders oog. En aan de intocht van dat Rijk gaat nu een tijd vooraf. Noem het een rijpingstijd, een groeitijd. Eigenlijk is de natuur een prachtig beeld van die Messiaanse tijd. In die Messiaanse tijd wordt de komst van de Koning voorbereid. We worden erbij betrokken, u en ik, zoals Jezus zegt in de taal van de bruiloft: "Zodat de bruid klaar is als straks de bruidegom binnenkomt." Of, in de taal van de gelijkenis: Straks komt de laatste nodiging, zijn we er dan klaar voor?

Blijkbaar is het een grote misvatting dat het Koninkrijk van God ons zomaar als een rijpe vrucht in de schoot valt, zonder dat wij ons er op hebben ingesteld, zonder dat we er ook maar iets voor hebben opgegeven, zonder dat we er ook maar iets voor hebben gedaan. Dat is een grondige misvatting, en alle evangeliën spreken dat ook tegen. Maar blijkbaar leefde die vrome misvatting in Jezus' dagen ook al onder de gelovige Joden, want daar begint dit verhaal, waar ik nu naar over ga.

Lucas 14, vers 15: "Ja", verzucht één van de disgenoten die met Jezus aanzit aan de maaltijd, "zalig zijn we als we straks het brood zullen eten in het Koninkrijk van God."

Dat moment moet je eigenlijk eerst even proeven om de invalshoek van de gelijkenis te begrijpen. Het is een soort vroom moment: zalig wie aanzit en brood eet in het Koninkrijk van God.

Maar er zit een vals toontje in. Daarvoor vertel ik u even de setting. Jezus is uitgenodigd in het huis van één van de hoofden van de Farizeeën. Dat wordt verteld in vers 1. Maar daar zegt Hij en daar doet Hij een paar dingen die niet leuk zijn. Eerst geneest Hij iemand op de Sabbatdag, dat zag de Farizeeër als werk en dat mocht niet op de Sabbat, het irriteerde dus de vromen, ze zeiden: "Dat had U toch net zo goed morgen kunnen doen?" En daarna ziet Jezus dat iedere gast die binnenkomt spontaan de beste plaats kiest die er dan nog open is. En Hij zegt daar iets van. Dat laatste is opvallend, want Hij was zelf ook gast. Dat maakt de sfeer er niet beter op, maar het getuigt wel van moed. Wij zien zulke dingen wel, maar wij zeggen ze niet. En tenslotte oefent Jezus kritiek op het soort mensen dat de Farizeeër heeft uitgenodigd.

Stel je voor, je komt ergens als gast, en Jezus zegt tegen de gastheer: "Zo, zijn dat je gasten?" Hij oefent daar kritiek op uit. En dat zegt Hij ze recht in het gezicht: "Het zijn allemaal mensen die het jullie morgen weer terug kunnen doen. Ze kunnen je later zelf terug betalen. Je zou beter bedelaars kunnen uitnodigen, en gehandicapten, die kunnen het je niet teruggeven. Dan handel je in de stijl van het Koninkrijk."

Daar komt voor het eerst het Koninkrijk naar voren. En dan, op dat moment, onderbreekt één van de gasten dit gesprek, hij denkt: laat ik het op een beetje hoger niveau krikken. Hij gaat geen seconde in op het zere punt dat Jezus aansnijdt, maar hij zegt alleen: "Ja, Heer, zalig wie brood zal eten in het Koninkrijk van God." Een vroom woord, hij denkt: het is Sabbat, -wij zouden zeggen het is zondag, na de dienst-, laten we een vroom gesprek beginnen. Een voorspiegeling van de eeuwige Sabbat. Kom, laten we de discussie eens even wat op geestelijk niveau brengen!

En dan vertelt Jezus deze gelijkenis, en dan zegt Hij: "Je hebt gelijk, ingaan in het Koninkrijk is echt het meest fantastische, dat is het allerbelangrijkste in het leven. Maar heb je dat verhaal gehoord van wethouder Cohen?"

En dan vertelt Hij een verhaal dat pas daarvoor gebeurd was.

Die wethouder had een luxe diner belegd ter ere van het jubileum van de stad, en alle genodigden hadden ja gezegd. Want in Israël, in het oude oosten gaf je twee uitnodigingen, eerst één een paar maanden van te voren, en dan, op de

dag zelf als alles klaar was, nog even een kaartje.

Op de eerste uitnodiging had iedereen ja gezegd. Prachtige uitnodiging, ze voelden zich zeer vereerd, natuurlijk, het waren dan ook veelal de vrienden van de wethouder, de burgemeester, directeur A. van de bank, topchef B. van de plaatselijke winkelketen, rector C. van het stedelijk gymnasium, en een paar professoren natuurlijk. Dominees hadden ze in die tijd niet, dus ik kom er mooi van af. Maar moet je horen wat er toen gebeurde. Toen het diner voorbereid werd, en de gasten naar het gebruik van die tijd de kaartjes kregen, de tweede herinnering, waarop stond: Morgen om 4 uur, daar en daar, hartelijk welkom!, toen ineens liet iedereen het afweten. Het regende afzeggingen, en bij iedereen waren het heel begrijpelijke dingen. De directeur van de bank had net een afspraak over de aankoop van een stuk land. Sorry! En grootgrondbezitter B, die 25 hectare land in bezit had, kreeg net die middag een nieuwe tractor binnen, en hij moest bij de aflevering zijn om alles te controleren, anders zou hij later nooit meer kunnen reclameren. Sorry dus, ik kan niet komen, het spijt me erg! Een derde verontschuldigde zich niet eens maar zei: "Ja hoor, ik ben net getrouwd, de groeten!" Alsof hij dat een maand tevoren niet wist. En zo regende het afzeggingen.

Erg is dat, irritant. Van te voren heb je als gastheer mensen uitgenodigd, en als het moment daar is, heeft iedereen iets anders. En het zijn geen foute dingen, het zijn allemaal heel reële dingen: landaankoop, controle van je materieel, je vrouw en je kinderen. Maar tegen hun belofte in laten ze al die dingen voorgaan, terwijl ze die natuurlijk ook best hadden kunnen uitstellen. Het land wacht, het materieel kan met een beetje moeite ook een dag later ook wel gekeurd, en die pasgetrouwde vrouw loopt heus niet weg. Maar de eigenlijke reden was natuurlijk, toen puntje bij paaltje kwam, dat niemand eigenlijk zin had in die maaltijd. Ze wilden er hun gewone plichten niet voor opgeven. En dat was natuurlijk een klap in het gezicht van de gastheer. Natuurlijk, die werd kwaad! En hij nodigde eerst de junks uit, zo van de straat. De bedelaars en de uitvallers, de blinden en de armen. In een tijd zonder sociale zorg waren die op straat te vinden. En ze kwamen van alle kanten. En toen het huis daarmee nog niet vol was zei hij: "Ga dan maar buiten de stad, want de landwegen en de veldpaden die vind je allemaal buiten de muren van de stad, rond de boomgaarden en de wijngaarden. *Dring* -dat is beter vertaald dan dwing, wat de kerk er van gemaakt heeft-, dring ze om in te gaan. Dring ze om in te gaan want mijn huis moet vol!

En zo eindigde Jezus Zijn verhaal. "Zo kwam het dat het huis toch vol raakte, maar alle eerstgenodigden ontbraken."

Wat doet zo'n verhaal nu? Wat deed het hen en wat doet het ons?

1) Het eerste wat het mij doet en zeker ook de mensen toen gedaan heeft: het schokt mij in mijn zelfbeeld. Om nog eens even terug te gaan naar die vrome opmerking in vers 15 waarop Jezus reageerde, de man die dat zei had echt het idee: als er straks één groep in het Koninkrijk van God zal aanzitten, dan zijn wij het wel! Dat dacht hij echt. Het was nog behoorlijk ver in de toekomst, dus redelijk veilig, maar er is geen greintje twijfel. "Zalig als wij daar straks samen brood zullen eten in het Koninkrijk van God. Heerlijk, natuurlijk horen wij daar bij!"

En dan deze reactie van Jezus, die eigenlijk alles ondersteboven keert! "Als puntje bij paaltje komt laten die eerstgenodigden het allemaal afweten", zegt Jezus. Wat een schok in ons zelfbeeld, in onze zelfgerustheid! Een heilzame schok.

2) Het tweede wat opvalt zei ik al: "Als puntje bij paaltje komt".

Zolang de uitnodiging heel algemeen blijft, zeggen allen ja, let maar op. Zolang het algemeen blijft, het kost je niks, dan zing je van alles.

Delf vrouw en kind'ren 't graf, neem goed en bloed ons af, het maakt ons alles niks uit, zegt Luther, *wij gaan ten hemel in.* En we zingen het van harte allemaal mee, want dat kost niks.

Maar zodra de grond onder onze voeten heet wordt? Het is een appèl voor ons hier en nu: ga ervoor! Door een goede keus in het heden: laat je werk, laat je bezittingen, laat je vrouw ook op dat moment achter, kom helemaal alleen en ga ervoor. En op dat moment haken allen af. En dat brengt God de tranen in de ogen. Erg is dat, een algemene uitnodiging die niets kost, ons zelfs iets oplevert, een stukje eerbetoon, een stukje bevestiging, een veilig gevoel dat mag worden opgestreken, daar zeggen we ja tegen. Maar dan als het moment daar is, als de concrete keus gevraagd

wordt, en dan denk ik heus niet bij het doodgaan, nee, dan denk ik hier en nu, straks komt in het heden de grote nodiging tot het feest, en dan geven allen werk, carrière, bezit en gezin de voorrang.

Hoe herkenbaar is dat. Wij jagen voort in werk, bezit en huwelijk. Allemaal heel concrete zaken. Maar als het er op neer komt om heel concreet los te laten, de Here door Zijn Geest in mij te laten werken, al is het iedere dag tien minuten, al is het één keer per maand één Avondmaalsviering, al is het één keer per week een bijbelstudieavond, als het daarop aan komt, dan hebben alle andere dingen voorrang. Daaraan herken je de mentaliteit. Die duikt al op in het heden.

3) Het derde wat ik leer is: hoe moeilijk is het om het moment te onderkennen, het 'momentum' waar alles om draait. Zo te leven dat we midden op de dag, midden onder ons werk, 's avonds op onze vrije avond, ineens denken: dit is de roepstem van de Heer! En je dan te laten storen en echt met Hem te rekenen. Geen excuses te bedenken maar daadwerkelijk te gaan.

Een vriend belt je op, een bedelbrief ligt op je bureau, een kerkenraad nodigt je uit, een overspannen iemand spreekt je aan: God roept je, heel concreet.

En als Jezus terugkomt zal het publiek zijn, maar even concreet.

Maar nu, we leven in de Messiaanse tijd, nu moeten we ons trainen, nu in het verborgene zonder dat iemand het ziet. Om ons te trainen en te testen. Zou ik gaan of laat ik het afweten? Zou ik het doen of ga ik mij verontschuldigen? Zo is de Heer met ons bezig. Hij roept, Hij test, Hij trekt, Hij nodigt, Hij daagt uit.

En wij? Ja, als we als blinden door het leven gaan merken we niets. Dan zeggen we: "Echt, ik heb daarvan nooit iets gemerkt!" Wij letten alleen op de eendimensionale wereld van land, ossen en de vrouw. Maar als Jezus ons de ogen opent voor het Koninkrijk, dan gaan we het verborgen karakter van het werk van God hier en nu al herkennen. En van daar uit gaan we dan steeds sterker uitzien naar die doorbraak straks.

Dit was een klein onderdeel uit het onderwijs van Jezus.

Het ging over het geheim van het Koninkrijk. Ik ga aan het slot weer terug naar het begin. Jezus' Messiaanse tijd gaat als een verborgen rijpingstijd vooraf aan de publieke komst van het Koninkrijk. Dat is een groot wonder. Het is een genade dat Hij ons deel geeft aan Zijn Rijk. Maar die Messiaanse tijd, die verborgen tijd, is ingelast om ons te trainen. Om ons te doen rijpen, om ons te doen groeien als zaad in de akker wat er dan ineens uit zal springen. Daarom ligt achter heel deze stekelige gelijkenis toch eigenlijk een heel diep bewogen hart. Hier wordt ons de spiegel voorgehouden om ons er toe te drijven om te zeggen: "Maar dit zal mij nooit overkomen!"

En als we dat zeggen na deze gelijkenis, dan heeft Jezus Zijn doel bereikt. Maar dat betekent dan wel:

1) Je zelfbeeld corrigeren,

2) Leren loslaten.

3) Steeds dat moment zien en daar een antenne voor krijgen,

Ik denk dat we er onze prioriteitenlijst nog eens op moeten nazien.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen
in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische
kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan
voor de eerste virtuele preekbespreking,
binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 19 januari 1997 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Ik vermag alle dingen in Hem, die mij kracht geeft."

Filippenzen 4: 13

Schriftlezing:

- 1 Samuël 14: 6-13
- 2 Koningen 10: 12-17
- Mattheüs 9: 35-38

Tekst:

- Lucas 14: 25-35

Liederen:

- Lied 90: 1, 2 en 6
- Psalm 108: 1 en 2 (oude berijming)
- Lied 481: 1 en 3
- Kinderlied 8
- Psalm 25: 6
- Lied 326: 2, 3 en 4
- Lied 456 1, 2 en 3

Introductie verkondiging: *De radicaliteit van het Koninkrijk (2)*

Na de bespreking van het geheim van het koninkrijk aan de hand van Lucas 14: 1-25 in de vorige morgendienst, nu het onderwijs van Jezus over radicaliteit in het slotdeel van dit hoofdstuk. Niets is zo radicaal als de oproep van de Heer; je eigen leven haten, je familie loslaten, van al wat je bezit afstand doen... Wat in de wereld heeft de Here Jezus bedoelt met deze door en door radicale oproep? We lazen al in het oude testament: in ieder geval niet een radicaliteit als die van Jehu. Hoe licht ontaardt de radicaliteit in fanatisme of zoals het vandaag heet: fundamentalisme. De stijl van het Koninkrijk is anders. Het is afzien. Jezelf totaal verliezen aan die Ene, die van je houdt. Niet als een opvlieging maar vooraf weldoordacht. Zoals Jonathan. Hoe vreemd het ook mag klinken:

gedragen door een weldoordacht eigenbelang. Juist als ik alleen Zijn doel in het oog houdt en alles wat ik heb en ben daaraan ondergeschikt maak, verlies ik zelf mijn diepe onvrede en komt mijn leven tot zijn bestemming. De kenmerken van deze radicaliteit zijn: diep vertrouwen, weldoordacht overleg, goede afstemming op de echte doelen en een zelfvergetenheid die bereid is alles los te laten. Ja, dat kan alleen omdat die Ander eindeloos te vertrouwen is.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het gaat vanmorgen over radicaal zijn. Radicaal zijn, dat betekent: alles op één kaart zetten. Wij als gereformeerden, denk ik dan, wij hebben wat met radicaliteit. Deze week was ik in een streng-christelijk milieu, en dat heeft hier in Nederland altijd de klank van: die zijn fanatiek. Die naam hebben wij. Radicaliteit, misschien zijn er sommigen onder gereformeerden die zich er ook wel graag mee willen sieren. Maar daar is wat mee, met dat radicale. Want vaak glijden we weg tot fanatisme, dat is de verzieking van radicaliteit naar de ene kant. En aan de andere kant vindt er opeens een omslag plaats naar het andere, zo'n slap liberale houding, dan gaat de pendel helemaal de andere kant op: alles is goed en alles mag en alles kan.

Het is dus de moeite waard om eens te luisteren naar wat Jezus nu leert wat het betekent om radicaal christen te zijn, radicale navolger van Jezus.

Wat is dat? Als je radicaal bent wil je maar één ding bereiken, en daar heb je alles voor over.

Bijvoorbeeld: je wilt de elfstedentocht winnen. Je moet eens nagaan hoe de mannen in de kopgroep getraind hebben! Die hebben dagen, weken, maanden getraind, alle tijd en alle geld hebben ze er voor over, om dan tenslotte dat ene doel te bereiken, en dat is dan natuurlijk winnen!

Dat is een voorbeeld van radicaliteit.

En inderdaad, in dit gedeelte wat we uit het Lucasevangelie hebben gelezen wordt het overduidelijk: Jezus wil dat we radicaal zijn. Daar gaat het eigenlijk om. Hij wil dat we radicaal zijn, en Hij noemt dat zelfs de pit van het christen-zijn. Jezus zegt aan het slot van dit gedeelte: "Als we niet radicaal zijn dan heeft het zout dat we zijn de zoutende kracht verloren." En wat heb je nu aan zout dat geen bederfwerende en geen smaakmakende kracht meer heeft? Je gooit het weg, je spuugt het uit.

Dat was de laatste zin van de tekst. Maar direct aan het begin van de tekst, vers 25 en 26, heeft Jezus heel duidelijk aangegeven wat Hij onder radicaliteit verstaat. En Hij geeft er twee voorbeelden van, twee mini-gelijkenissen: de torenbouwer en de veldheer. En bovendien heb ik er nog twee voorbeelden uit het oude testament, uit het oude verbond bij gelezen: Jonathan en Jehu.

Dat alles, deze beelden, deze woorden, die verhalen uit het oude testament helpen ons te begrijpen waar de kern ligt, hoe makkelijk radicaliteit om kan slaan in fanatisme, vandaag fundamentalisme. Wat zei Jehu ook al weer tegen Jonadab, die andere stoere figuur uit het oude testament? Hij zei: "Zie en aanschouw mijn ijver voor de Here." Daar heb je het. Die radicaliteit die omsloeg, bij Jehu al, in fanatisme.

Wij kennen die -ismen- in de twintigste eeuw, ze is er door in bloed gedompeld. Communisme, fascisme. Maar we kennen ze ook in de kerk. Ineens wordt mijn zaak de zaak van God: fanatisme. En kerkscheuringen waren het gevolg. Maar aan de andere kant: let dan eens even op Jonathan. Wel wonderlijk: hij stelde zijn leven in de waagschaal en hij versloeg samen met zijn wapendrager een bataljon Filistijnen. Maar in alles wat hij deed vertrouwde hij geen seconde op zijn eigen kracht. Heel bijzonder. Hij zegt: "Zou de Here niet even goed kunnen verlossen door weinigen als door velen?"

Daar wil ik eigenlijk wel beginnen, bij wat Jonathan ons als voorbeeld voorhoudt, want dat is Jezus ten voeten uit. Je begrijpt niets van Jezus als je niet begrijpt dat dat heel Jezus' leven kenmerkt. Eigenlijk zou het zo uit Zijn mond genomen kunnen zijn: "Mijn Vader kan even goed verlossen door weinigen dan door velen." En uiteindelijk redt Hij de hele wereld door Een. En die Ene vertrouwde Zich zo blindelings toe aan Zijn Vader dat Hij zelfs het kruis, die uitzichtloze weg, vrijwillig op Zich nam. En toen heeft God Hem niet beschaamd. Miljoenen, miljarden zijn daardoor gezegend.

Je zou kunnen zeggen: hoe dieper dat basisvertrouwen op God als de Vader, hoe radicaler ook de overgave. En dat keert Jezus nu in de tekst hier eens even om. Jezus zegt: "Hoe radicaler je overgave, hoe dieper ook dat niet te

beschamen vertrouwen van God zich over je zal uitstrekken." En daar roept Jezus toe op. Eigenlijk, wat ik zo aangaf aan de hand van Jonathan, en wat het hart is van Jezus, dat is mijn uitgangspunt als ik vanmorgen uit het evangelie met u mag spreken over Jezus' oproep tot radicaliteit.

Want hoe diep de liefde van God reikt en hoe absoluut je Hem kunt vertrouwen, dat ontdek je alleen langs de weg van de overgave. Alles loslaten, op Hem alleen hopen. En daarom heeft Jezus Zijn prediking van het Koninkrijk der hemelen ook altijd verbonden met deze oproep tot radicaliteit. Die radicaliteit heeft een basis, en daar stelden we ons vanmorgen eerst op. En het blijkt in wezen therapie te zijn. Maar het is waar, het kost een prijs.

En dat zullen we zien in dit kernhoofdstuk uit het evangelie, Lucas 14.

Ik kan mij best voorstellen dat velen van u, toen ze mij dat woord uit Lucas 14 hoorden voorlezen, dat woord eigenlijk met gemengde gevoelens hebben aangehoord. Misschien zelfs met een beetje tegenzin. Die oproep om alles op te geven, gericht aan de scharen, niet alleen aan de discipelen, maar aan allen die Hem volgden. Jezus zegt: "Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader en moeder, kinderen, broers en zusters, ja, zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn!" Dat klinkt ongelooflijk zwaar. Haten, je eigen vader, je eigen moeder, wat is daar nu mee bedoeld? Er zijn fanatici die dit letterlijk hebben genomen en zelfs hun eigen ouders aan de inquisitie overleverden, of op een andere manier slecht behandelden, bijvoorbeeld bij een kerkscheuring. Maar Jezus leefde uit het vijfde gebod, de geboden waren Hem in Zijn hart gelegd: Gij zult uw vader en uw moeder eren, respecteren, liefhebben als degenen die God aan je heeft toevertrouwd. En God spreekt zichzelf heus niet tegen.

Haten betekent hier -en op veel andere plaatsen in de bijbel trouwens- niet: gevoelsmatig verafschuwen of slecht behandelen, nee, het betekent in de bijbel heel vaak: op de tweede plaats zetten. Denk maar aan dat oudtestamentische woord over Jacob en Ezau, waar staat: "Jacob heb Ik liefgehad, maar Ezau heb Ik gehaat." Zou God lievelingen hebben die Hij liefheeft, en anderen per definitie afwijzen? Nee, ook Ezau heeft Hij liefgehad, maar Hij heeft die sterke Ezau, die als eerste uit de moederschoot kwam en die altijd de man was die voorop liep, op de tweede plaats gezet. En dat bedoelt de bijbel met: Hij heeft Ezau gehaat. Zo ook hier.

Jezus neemt de scharen die Hem volgen serieus. Dat is wel heel bijzonder, Hij zwaait niet wat met de wijwaterkwast over de menigte, van: jullie komen straks allemaal wel in de hemel. Nee, Hij neemt ze heel serieus, Hij spreekt ze ook persoonlijk toe, ieder van hen en Hij zegt: "Echt vrede vind je nooit zolang je op twee sporen rijdt. Zolang je je door duizend-en-een dingen laat verstrooien." Daarom las ik Mattheüs 9 erbij, daar staat hoe Jezus de schare aanzag, Hij zag hen voortgejaagd en afgemat als schapen die geen herder hebben. En hier in Lucas 14 geeft Hij de therapie! Hij verteld hen wat ze doen moeten om die diepe onrust en dat gestreste kwijt te raken. Ik denk dat dat nog veel sterker geldt voor onze tijd dan voor die tijd toen. Voortgejaagd en afgemat, we leven in een tijd, in onze negentiger jaren waarin we zeggen: "Het grote verhaal is verdacht, we leven in tijden zonder helden en we zijn allemaal bang voor radicale mensen."

Wij lopen niet meer achter één führer aan. Het gevolg is wel dat we ook niet weten waar we überhaupt achteraan lopen. Wij verstrooien onze aandacht over vele dingen. Zoveel uur televisie, zoveel uur een drukke baan, 'quality-time for the family' (verantwoord tijd besteden aan je gezin) en dan uitgaan op je vrije zaterdag. Een beetje God, een beetje wereld, een beetje kerk, een beetje film, van alles wat. En intussen knaagt daar wat, dan komt daar dat lege gevoel: waar doe ik dit allemaal voor? En nog een stap verder: de zwaarmoedigheid, depressie. Niets vreet zozeer door de moderne samenleving heen als depressies. Voor mijn vijfentwintigste jaar had ik het woord depressie nog nooit gehoord. En vandaag kun je over depressies wel een bibliotheek vul. Middeleeuwse theologen zeiden al: "Dat is een gevolg van halfslachtigheid." Verdeelde aandacht, op veel paarden tegelijk voortjagen. Op twee sporen rijden en tenslotte raak je uitgeblust achter. Gedeprimeerd. Wie zijn leven verdeeld over tien doelen, heeft in geen een doel echt vrede.

Jezus oproep tot radicaliteit is therapie. Als Hij de grote schare ziet die maar achter Hem aan blijft gaan, voortgejaagd en afgemat als een kudde die geen herder heeft, dan zegt Hij tegen hen: "Wil je vrede vinden, dan is er maar één weg, en dat is: je moet er helemaal voor kiezen. Maak alles ondergeschikt aan de navolging van Mij. De band met je ouders: op de tweede plaats. De band met je broers en zusters: op de tweede plaats. De band met je vrienden en vriendinnen: op de tweede plaats. Je ambities: op de tweede plaats. Zelfs je eigen leven: op de tweede plaats." Dat zegt Jezus. En ook: "Wie niet zijn kruis draagt en achter Mij komt, kan Mijn discipel niet zijn." Dat kruis betekent niet je kwalen en je ongenoegens, je lijdensweg. Je kruis betekende in die tijd: je eigen executiemiddel. Iedere tot de kruisdood veroordeelde misdadiger moest zijn eigen kruis naar de plaats van executie dragen. Dat weten we ook van de Here Jezus, de 'Via Dolorosa'. Hij heeft Zijn eigen kruis op Zijn eigen schouders

moeten dragen naar de executieplaats. Weer zo'n aanstootgevend beeld. Jezus neemt dat beeld en zegt: "Zo moet je iedere dag de bereidheid om je eigen leven te executeren op je schouders meedragen". Dat heeft Hij gezegd. Wie Jezus volgt wordt ergens als Jacob, mank aan zijn heup. En dat geldt voor iedere christen. Een christen leeft in die houding: mijn leven, Heer het is voor U, U toegewijd, doe ermee wat U wilt.

Dat is de kern van alle radicaliteit, en daar geeft Jezus dan ter verheldering twee op elkaar lijkende gelijkenissen bij. Beide gaan over halfheid. Halfheid en de rampzalige gevolgen als de mens iets doet met een halfslachtig hart. Jezus vertelt: Stel je voor, een rijk en machtig man besluit een toren te bouwen, aan zijn kasteel. Maar hij doet het zo uit een opwelling en uit de losse pols en hij haalt er werklui bij, ze gaan aan de slag maar halverwege is zijn geld op. Wat achterblijft is een onnozele stomp stenen op zijn erf, die heel het landschap ontsiert. En iedereen die voorbij komt spot ermee en lacht hem uit: "Kijk hem, zo goed begonnen en hij kon het niet eens afmaken!" Zo is iemand die wel goed christelijk werk begon, maar later moet aankloppen bij Sociale Zaken om humanitaire en financiële chaos op te lossen. Jezus wil hiermee zeggen: Je kunt beter niet beginnen dan iets half te doen. Het profijt van zo'n onderneming komt er namelijk pas aan het eind uit.

Datzelfde geldt bij het tweede voorbeeld, de tweede gelijkenis. Ik neem het maar als een beeld in onze tijd. Stel je voor, er zijn rellen in Amsterdam, en de burgemeester zendt er overhaast zonder goed overleg honderd ME-ers naartoe. En er staan daar tweeduizend relschoppers. Honderd tegenover tweeduizend, dat wordt niets, dat wordt een bloedbad, daar gaan doden vallen. Hij had goed moeten overleggen en als hij wist dat er tweeduizend relschoppers waren, er vierduizend ME-ers op af moeten sturen. Dan was er heus geen slachtoffer gevallen. Zo los je het probleem op door overmacht en door goed overleg, goed doordenken wat je doet, weten waar je mee bezig bent. Opnieuw een voorbeeld van hoe een christen niet halfslachtig te werk moet gaan. "Je moet goed van te voren overwegen wat je doet", zegt Jezus. Niet zo maar gauw even een opvlieging, honderd gulden in de collectezak om je geweten weer even te sussen, dat is niet waar het om gaat. Zoiets laat je zelf ook altijd in onvrede achter. Maar wie zegt, weloverwogen: "Ik geef me aan Zijn doelen geheel, en ik laat alles los en ik vertrouw op God in deze zaak", die gaat iets beleven, die ziet zijn toren voltooit! En die ziet de vijand verslagen.

Jezus eindigt die twee gelijkenissen dan ook met de uitspraak: "Zo zal niemand die niet afstand doet van alles wat hij bezit, mijn discipel kunnen zijn." Het gaat dus om alles of niets, dat is radicaliteit.

Ik zei al dat ik me best voor kan stellen dat u, als u dat zo aan hoort, dat doet met dubbele gevoelens. Wat wil Jezus nu, wil Hij echt dat we onze bankrekeningen maar opheffen, zendeling worden in Nieuw-Guinea, in het klooster gaan of naar Jeugd met een Opdracht? Is het fout om gewoon een normale burger te zijn, een mooi huis te hebben waar je hard voor gewerkt hebt, te genieten van iets wat je veel geld gekost heeft, is dat fout? Genieten van wat je in je huwelijk, in je gezin, in je vriendenkring hebt? Wie dit denkt heeft er niets van begrepen.

Die uitspraak: Wie zijn leven verliest zal het vinden, komt namelijk niet uit de sfeer van het klooster of de religiositeit of uit het geestelijk leven. Dat heeft me deze week nog het meest de ogen geopend. Want die uitdrukking komt uit het leger. Het is een uitdrukking die een commandant hanteert als hij 'peptalk' geeft aan zijn soldaten vlak voor het gevecht. Het is eigenlijk een heel intelligente bewering. Die commandant gaat met zijn soldaten de vuurlinie in en zegt vooraf: "Jongens, één ding, als je gaat zitten denken -vandaag zouden we zeggen- hoe je die kogel moet ontwijken die straks zeker zal komen, en je begint krampachtig weg te duiken en je denkt alleen aan je eigen leven, dan zal je het zeker verliezen. Maar als je gaat en je vergeet je eigen leven, je verliest je leven, dan zal je het winnen!" Uit die stijl komt deze opmerking. Een hele levenswijze opmerking. Je hoort hem ook bij het parachutespringen. Als je uit het vliegtuig moet springen, met zo'n pakje op je nek, dan zegt zo'n trainer ook: "Kijk, als je gaat denken: hoe kom ik hier levend doorheen -je probeert je leven te behouden- en als het dan achter je gaat rommelen en je trekt aan het touwtje en je gaat je spastisch vastgrijpen in al die draden, dan ga je en je valt je te pletter.

Maar als je geen seconde denkt aan wat er gebeurt, je doet wat je opgedragen is, -je vergeet je leven-, dan zal je het winnen! Je trekt aan je touwtje, de parachute gaat open en je komt keurig op de grond."

Uit die sfeer is deze uitspraak an Jezus gekomen. Zo heeft Hij het bedoeld. Eigenlijk, als je erover na gaat denken, is dat een zeer wondere les. Jezus wil zeggen: "Al je verlangens, je doelen, je levensidealen, je wensen: je krijgt ze alleen via de omweg van het ze vergeten". Want dat is natuurlijk een omweg. Hij zegt: "Willen jullie je leven behouden, en dat willen jullie toch, en al die verlangens die je hebt, dan moet je het eigenlijk helemaal loslaten. En dat niet alleen, dan moet je dat toevertrouwen, je overgeven aan de zaak van het Koninkrijk: God liefhebben boven alles".

En dat heeft bij Jezus de kleur van: Zoek het Koninkrijk van God, en al het andere word je bovendien gegeven!

Dat is een omweg, eerst het Koninkrijk van God zoeken, en als je dan alles hebt losgelaten krijg je het via de achterdeur weer terug. Een wondere omweg, en het is echt waar: al het andere word je bovendien geschonken, ik kan uit ervaring spreken. We gaan bezitten als niet-bezittende.

Om weer naar dat basisvertrouwen terug te keren, ik moet hier denken aan een apart verhaal wat ik gelezen heb van de pas overleden Henri Nouwen. Hij had vrienden bij het circus Boltini, The Flying Rodleys. Het waren trapeze-artiesten die op fabelachtige wijze rondbuitelden tussen de masten van een circustent. Henri vroeg aan de hoofdpersoon, Rodley, die een val maakte en dan in een slingerbeweging wegschoot en dan de ander, Joe, vastpakte hoe hij dat toch in de wereld voor elkaar kreeg. Toen zei Rodley: "Eigenlijk doe ik niets. Ik ben niet de eigenlijke ster. Nee, de ster is niet degene die valt, het is degene die vastpakt. Ik laat me los en ik zweef in een slingerbeweging naar Joe toe, maar hij moet mijn polsen pakken, en hij doet het prima, hij doet het altijd goed."

En Henri Nouwen vraagt verder: "Dus jij doet eigenlijk niks?" "Nee", zei Rodley, "ik doe niks. Het ergste wat een springer kan doen is als hij probeert de vanger te vangen. Het is niet de bedoeling dat ik Joe vang, maar Joe mij! Een springer moet springen en een vanger vangen. En Joe is fabelachtig goed, dus ik val gewoon."

Ik vond dat een schitterend voorbeeld van wat basisvertrouwen is waar Jezus van spreekt, waarom Hij al deze dingen zo kan zeggen. Daar moest ik aan denken bij Jezus' oproep tot radicale overgave. Want dat is natuurlijk de kern van radicaliteit: overgave. Evangelische radicaliteit bestaat uit echte overgave. En dan zegt Jezus erbij: "Met het verstand voorbereid!" Geen wilde sprong, maar met het verstand voorbereid en dan... hartgrondig los te laten, vooraf goed getraind, en tenslotte zelf vergeten.

"En dan is het Joe die mij vangt", zei Rodley.

Nu, zo kent Jezus Zijn Vader, in restloos vertrouwen. Zo gaf Hij zich aan Zijn Vader over en Hij wist dat Die ving. En Hij heeft het gedaan. Want God maakt het vertrouwen op Hem nooit beschaamd.

Ik ga aan het eind samenvatten.

Radicaliteit, daar hadden we het over, de radicaliteit die hoort bij het Koninkrijk der hemelen. Ik begon met te zeggen: "Dat is vandaag niet populair." Het is een weggezonken deugd.

Iedereen denkt bij radicaliteit aan een ijver als van Jehu, radicaliteit als fanatisme, zelotisme, fundamentalisme, en we hebben de ellende ervan gezien. "Zie mijn ijver voor de Here", zei Jehu, en alles is bedorven.

Maar intussen zijn wij in een pendelbeweging wel bij de brokstukken achtergebleven. Die alles ziekmakende tolerantie, zou je daar niet eens driftig over worden als je de kranten leest? Hoe verschrikkelijk dat is, je kunt je kind laten aborteren omdat het buiten regent, heb ik deze week gehoord. Alles kan, alles mag, alles is goed, we moeten ieder in zijn waarde laten.... totdat Kaïn weer opstaat: ben ik mijn broeders hoeder?

En zo zag Jezus de schare ook: schapen zonder herder, afgemat, zwaarmoedig.

Hoor dan naar Jezus' oproep om radicaal te zijn, niet als Jehu, maar zo als Jonathan. Dat is de radicaliteit van de omweg.

Gewoon je eigen leven vergeten en God liefhebben boven alles. Vader en moeder, broer en zus, zelfs je eigen leven een tweede plaats geven, dat is het. Dat betekent: loslaten, vertrouwen. Daarom begon ik met die woorden van de apostel Paulus, die zijn daar een uiting van, want dan zeg je tenslotte: Ik vermag alle dingen in Hem die mij kracht geeft.

"De Here kan evengoed door weinigen verlossen als door velen", zei Jonathan. Dat is hetzelfde. En daarbij hoort: met verstand overleggen. Dat staat er ook bij. Van te voren uitrekenen wat het je kost en er dan helemaal voor gaan. Met de kruisbalk op je schouder, iedere dag de oude mens afleggen en de nieuwe mens aandoen. Dat alles hoort tot de radicaliteit van de navolging.

Alleen dat belooft genezing van een verdeeld hart.

Alleen dat belooft wat we lezen in de Schrift: vrede die alles te boven zal gaan.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen
in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische
kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan
voor de eerste virtuele preekbespreking,
binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 26 januari 1997 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Deze dag is bijzonder aan de Here gewijd. Wees niet treurig, put kracht uit de vreugde, die de Heer u geeft" Nehemia 8:11 (vert. Groot Nieuws)

Schriftlezing:

- Lucas 15: 1-10

Tekst:

- Lucas 15: 8-10

Liederen:

- Lied 91: 1 en 4
- Psalm 81: 1, 4, 7, 8 en 9
- Lied 341: 3
- Lied 335: 1, 2, 3, 6, 8 en 9
- Kinderlied 22
- Lied 443
- Psalm 150

Introductie verkondiging**:** *De vreugde van het Koninkrijk (3)*

In het evangelie van Lucas lezen wij in hoofdstuk 15 drie gelijkenissen. Ze gaan over het verloren schaap, de verloren penning en de verloren zoon. Ze lijken sterk op elkaar. Alle drie monden uit in blijdschap. Daar ging het Jezus om. Hij wilde duidelijk maken, waar het de vrome omstanders aan schortte. Hoe staat dat bij ons? In heel de bijbel speelt vreugde een grote rol. De schepping, waar de bijbel mee begint, is ondenkbaar zonder vreugde (Job 38: 7 en Spreuken 8: 31). Toch is die vreugde 'licht te schenden'. Dood en zonde hebben hun intrede gedaan in de wereld. Dat vergalt alle vreugde. Het was Jezus' missie om de vreugde te herstellen. Hoe doet Hij dat? Het zal in ieder geval niet gaan zonder dat wij iets beseffen van de pijn van God, en Zijn zoekende liefde (in ieder van deze gelijkenissen op eigen wijze verbeeld) en Zijn vreugde, als wat verloren leek te zijn weer bij Hem thuiskomt. Zie, ik verkondig u grote blijdschap, die heel het volk ten deel zal vallen! Dat is meer dan scheppingsvreugde, God de Schepper is de Ontfermer.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Dit is de gelijkenis van de verloren penning. Deze penning was waarschijnlijk een munt van vier gram zilver, met een waarde van ongeveer een dagloon van een man. Toch nog een behoorlijk bedrag. Maar er is wat met deze munt uit de gelijkenis. Het was er één van de tien die de vrouw gekregen had van haar man toen ze trouwde. Ze droeg die tien munten in een keten om het hoofd of om haar nek, het was dus eigenlijk haar bruidstooi, en tegelijk was het een

teken van de liefde van die man naar haar toe. En het was van hoge waarde. Ieder van die schellingen, zoals hier staat, een ‘drachme’, staat er in de grondtekst, een zilverstuk. Elk van die munten was in een montuur gevat en zo tot een ketting samengevoegd.

Nu kun je begrijpen dat die vrouw daar enorm over inzat. Wie weet hoe het gebeurd was, ‘s avonds, ‘s nachts, bij het afleggen dat een keer één van die munten uit dat montuur was geraakt en ergens, ze wist niet waar, was weggeschoten over de grond. En die oosterse huizen waren niet zo goed verlicht als de onze, er zat maar één klein raampje in, verder was het donker. En de vloer was een rotsgrond met wat zand erop. Die vrouw is geschrokken en dacht: Dat is een slecht voorteken!

Dat zeiden ze in die tijd, als je zo’n munt uit je bruidstooi verloor. Je kon het je man beter niet vertellen! De paniek slaat haar om het hart en ze gaat zoeken. Ze steekt een olielampje aan en ze haalt haar bezem van palmtakken en ieder hoekje en gaatje veegt ze uit, en zwiept met de bezem zodat de munt zal rinkelen als hij geraakt wordt. Zo is ze bezig met zoeken, en ineens hoort ze iets rinkelen in de hoek en ze bukt en pakt het tussen wat stenen uit en ja, het is hem!

De Here Jezus vertelt verder in deze gelijkenis: die bevrijding, die last die van haar afvalt, en die vreugde dat ze de munt weer heeft is zo groot, dat ze al haar buren en vrienden en vriendinnen bij elkaar roept en zegt: Ik trakteer, want ik heb de munt weer terug uit mijn bruidstooi!! Hij was verloren, maar ik heb hem gelukkig weer gevonden. En zo zijn ze blij en vieren een klein feestje.

Dat is het verhaal. En nu zegt de Here Jezus: "Kijk, die vrouw is eigenlijk God. Zo is God, en de blijdschap die die vrouw heeft, is net zo’n blijdschap als er in de hemel is als er één mens is die zich omkeert en weer terugkomt bij God."

Het is heel bijzonder dat de Here Jezus zo over God spreekt. Wij, ieder van ons, onze kinderen, wij zijn te vergelijken met zo’n schelling, zo’n kostbare munt, die een voor Hem niet uit te drukken waarde heeft. En God kan het niet verdragen als er ook maar één van de kostbare munten die Hij heeft kwijtraakt. Hij heeft er iets mee, en als het onverhoopt gebeurt -en het is gebeurd, en het gebeurt nog- dan rust Hij niet voor Hij die kwijtgeraakte ‘munt’ weer gevonden heeft.

Dat is in hele eenvoudige woorden de kern van het evangelie. God heeft zo’n grote liefde voor ons, voor jou, voor u en voor mij, dat Hij voor ieder van ons zelfs Zijn Zoon erop uit zond om dat werk te doen.

Ik zei al, die vrouw, dat is God, maar je kunt ook zeggen: die vrouw dat is de Here Jezus die erop uittrok en die bijlichtte en die heeft gewerkt en gezocht tot Hij de verlorene vond en hen weer invoegde in Zijn bruidegomstooi en zo verhief tot een heilig verbond.

Maar toch, als je deze geschiedenis leest en ook daarbij het verhaal van de herder, ook zo’n soort gelijkenis, en daarna het verhaal van de verloren zoon, -deze verhalen van de verloren munt, het verloren schaap en de verloren zoon staan in één bundeltje in Lucas 15-, dan is het toch absoluut een feit dat alle nadruk valt op de *blijdschap aan het slot*.

Daar wil ik vanmorgen in het bijzonder bij stilstaan, bij de blijdschap die we in ieder verhaal lezen, en de vreugde over het terugvinden. De herder nodigt zijn vrienden uit, de vrouw haar buren en kennissen, en de vader van de verloren zoon zegt: Laten we feest vieren en blij zijn, want mijn zoon was verloren en is gevonden!

Over die vreugde dus. Jezus miste die vreugde bij de vromen, daar begint het hoofdstuk mee. Hij trok op met mensen uit de criminaliteit: tollenaren, met mensen uit de onderwereld, aan de rand van de samenleving: publieke vrouwen. De schriftgeleerden en Farizeeën die dat zagen spraken er schande van en zeiden: "Waarom neemt Hij niet meer tijd voor ons?" Ze ergerden zich eraan. En dan vertelt Jezus hen dit verhaal en dat heeft natuurlijk als point: je zou juist ontzettend blij moeten zijn! Jezus zegt: "Ik snap niet waarom jullie niet blij zijn!"

Over die blijdschap wil ik het hebben, over ware blijdschap, oppervlakkige blijdschap en wat eigenlijk de bijbelse visie is op vreugde.

Mijn grote kritiek op het christendom van deze tijd, op mijzelf, op de gemeente, is, als het gaat over vreugde, dat wij die vreugde als het ware veel te veel beperken tot de vreugde van de schepping, de vreugde die het leven geeft. Dat is natuurlijk heel reëel. Om concreet te zijn: neem nu kinderen krijgen. Dat is het grote wonder van de schepping, en

dat geeft enorme vreugde. Als alles goed gaat, het kind is geboren en groeit op, iedere dag weer wat meer, dan geeft dat vreugde. Blijdschap als het gezond opgroeit, je erover verheugen. Heel je leven kan daardoor een feest worden, zolang er geen kink in de kabel komt. Die feestvreugde van het leven kennen we. Als je op een mooie zomeravond door de stad loopt, en alle terrasjes zijn vol met mensen die gezellig zitten te eten, als je op skivakantie gaat of gaat schaatsen, als je een jubileum viert, geniet van je werk of van een mooi boek: overal vreugde. Maar het is niet de vreugde van het Koninkrijk. Het is de *vreugde van de schepping*. Denk niet dat ik die vreugde betuttel of afkraak of bekritiseer, nee, ook die vreugde komt van God, want God is de Schepper. Maar de vreugde van het Koninkrijk gaat dieper.

En daar wil ik het over hebben, daar leidt Jezus ons naar toe, daarvoor is Hij gekomen. Want laten we eerlijk wezen, die vreugde van de schepping die is wel reëel, maar ze is ook zo ontzaglijk snel weer verstoord. Denk maar aan weer een vader die zijn twee kinderen en zichzelf vermoordt, denk maar aan een spookrijder die een dodelijk ongeluk veroorzaakt, zo kan het ook gaan.

Ik heb een vorige keer iets gezegd over depressie. Sommigen dachten dat ik ermee bedoelde dat alle depressie uit ongeloof voortkwam, maar dat is natuurlijk helemaal niet het geval. Depressie, een ziekte van de geest, is in heel veel gevallen te vergelijken met een ziekte van het lichaam. Het is eigenlijk een deel van de gebrokenheid, als iemand kanker krijgt komt dat ook niet door zijn ongeloof! En zo is het ook met depressies. Ze overvallen ons omdat ze deel zijn van een gebroken en een gevallen schepping.

Op aarde was, als ijdel glas, de vreugde licht te schenden. Dit kleine gedichtje geeft dit precies aan.

Wie alleen maar schaatst op de vreugde van de schepping, die schaatst op dun ijs. Morgen zak je erdoor. Want hoe groots en heerlijk de schepping van God ook is, ze is gebroken, en vaak zitten we neer bij de scherven. En dan neemt dat alle vreugde weg. Daarom ben ik zo blij met het evangelie.

In Lucas 10 zegt Jezus tegen de discipelen: "Verheug u niet daarover dat u heer en meester bent over de schepping, maar dat uw namen staan opgetekend in de hemelen." Dat is een diepere vreugde waar Hij de discipelen naar toe brengt. En dat heeft alles te maken met het dopen. Het besef dat ik zo kostbaar ben dat God zelfs Zijn leven, het leven van Zijn eigen Zoon -dat is nog meer dan je eigen leven- ervoor op het spel heeft gezet om mij te zoeken. De bijzondere band van die vrouw met dat ene zilveren muntstuk aan die bruidstooi, en wat ze ervoor over had om het te zoeken, Gods band met ons, dat is niet de schepping, dat is genade. God kan het niet hebben dat er één van de door Hem geschapen mensen verloren gaat. Dat staat in de bijbel. En wat de Here Jezus hier doet is eigenlijk dat Hij ons eerst meetrekt naar de *pijn van God*, om ons zo heen te leiden naar die *diepere vreugde*. En dat wil ik nu aan het slot, toepassend met wat in de tekst staat, met u doen.

Eerst stimuleert Jezus ons om ons te vereenzelvigen met de vrouw die haar munt verloor. En dan vandaar uit voert Hij ons in drie stappen mee naar ware vreugde.

In de eerste stap moeten we mee afdalen in de pijn van God. Het doet Hem wat als Hij één van de honderd schapen -als de herder-, één van de tien schellingen -als deze vrouw-, de jongste zoon -als de vader- als Hij die kwijtraakt. In ieder van die gelijkenissen komt een ander aspect van dat kwijtraken naar voren: het kan zijn door domheid van het schaap; door onachtzaamheid van de vrouw, die in deze gelijkenis ook eigenlijk de kerk is; en het kan evengoed een bewuste keus zijn, van de verloren zoon.

In alle drie de gevallen gaat de herder, de vrouw, de vader, zoeken. Bij alle drie anders, dat is ook heel mooi om te zien. Als het gaat om de domheid van het schaap dan riskeert de herder zijn leven door zelf af te dalen in de kloof. Als het is door onachtzaamheid dan komt daar ineens zorgvuldigheid, de vrouw gaat zoeken, gaat alles ordenen en reinigen om die munt weer terug te vinden. En als het gaat om een bewuste keus van de jongste zoon, dan wacht de vader. Dat is het enige wat hij doet. Hij trekt, door te wachten en op de uitkijk te staan. Maar nooit laat het God onverschillig. Het smart Hem aan Zijn hart. Kun je je dat voorstellen, een God met tranen in de ogen, een God met groeven in het gezicht, zoals ik me bij de vader voorstel bij de terugkeer van de verloren zoon na het lange wachten. Een God die in Jezus zelfs al het lijden van de mens in Zijn eigen hart opneemt. En toch is het zo.

Zo is God door Jezus uitgelegd. En er zal nooit vrede komen in ons hart en nooit echte vreugde als we dit aangezicht van God in een gekruisigde Heer niet diep in ons hart toelaten. Dat is de eerste stap naar ware vreugde.

En de tweede stap is de weg van vereenzelviging met Zijn zoekende liefde. Jezus zegt: "Maar wie van u zou niet

hetzelfde doen als die herder? Wie van u zou niet hetzelfde doen als deze vrouw? En als deze vader?" Een oproep tot vereenzelviging. In alledrie de gelijkenissen van Lucas 15 wordt ons verteld wat Zijn zoekende liefde is als een model voor ons. De herder trekt er op uit in de woeste afgrond, de vrouw is zoekend en vegend en bijlichtend bezig in haar eigen huis, en de vader wacht. En bij allen is het de nooit afzwakkende, zoekende liefde van God, waarvan het een beeld is. Die zoekende liefde, dat is eigenlijk de tweede etappe die we van Jezus leren en waar we doorheen moeten om te komen tot dat derde, die vreugde.

Als die eerste twee er niet zijn, het afdalen in de pijn van God, en vereenzelviging met Zijn zoekende liefde, dan komt het ook nooit tot het derde, de verdiepte vreugde van het Koninkrijk. Die intense blijdschap als ineens blijkt dat het schaap terecht is, de munt is gevonden, de zoon weer thuis is gekomen. Wat een vreugde als de herder het schaap ontdekt en op zijn schouders neemt. En wat een opluchting bij de vrouw die de schelling weer terug vindt. En wat een vrede op het gelaat van de vader als hij zijn verloren zoon weer omarmt. Dat is eigenlijk de vreugde van het Koninkrijk.

En die vreugde is meer dan spontane scheppingsvreugde.

Ze is door pijn, -de eerste stap-, en vereenzelviging -de tweede stap-, eindeloos verdiept. Ze is niet meer lol en feest, maar ze is verdiept tot verwondering en ze is uitgebroken in vasthoudende ontfermende liefde naar alles wat zwak is en wat is afgedwaald. En ze kan niet meer stuk.

En alleen als we deze vreugde van het Koninkrijk ontdekken en in ons toelaten, gaan we ook steeds meer ontwaren wat het geheim is van het Koninkrijk. En dan gaan we ons ook geven, radicaal geven. Maar die vreugde van het Koninkrijk, ze moet wel door fases heen, en die vat ik nog even kort samen.

Natuurlijk, laten we daar heel duidelijk in zijn, die vreugde begint bij de vreugde over de schepping. Maar vandaar daalt ze af in de pijn van God als die vreugde verstoord wordt, en die vreugde *is* verstoord. Wat zo mooi begon is zo vaak ontzaglijk diep gevallen. En dan zet ze zich voort in de vereenzelviging met die onophoudelijke zoekende liefde van God die niet ophoudt en die het verlorene zoekt. De herder, de bruid, de vader. En dan breekt ze uit in een vreugde als blijkt dat het goed komt! De vreugde van het Koninkrijk, dat is de vreugde over het herstel, dat is de vreugde over de wederoprichting van alle dingen, dat is de vreugde over de terugkeer van de zoon bij de vader, dat is de vreugde van de genezing en de vreugde van de toekomst, wanneer de gebroken schepping zal zijn hersteld en vernieuwd rondom het nieuwe volk van God en het nieuwe Jeruzalem.

Die vreugde die de Heer u geeft, die zij uw toevlucht.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan voor de eerste virtuele preekbespreking, binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 9 februari 1997 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "U hebt de beste wijn tot het laatst bewaard"

Johannes 2: 10b

In deze dienst werd het avondmaal gevierd.

Schriftlezing:

- Johannes 2: 1-11

Tekst:

- Johannes 2: 11

Liederen:

- Lied 255: 1
- Psalm 136: 1, 2, 3, 11, 12, 13
- Kinderlied 8
- Lied 74
- Lied 199
- Psalm 22: 11
- Psalm 103: 1 en 4
- Lied 432: 1 en 2

Introductie verkondiging: *De vreugde van het Koninkrijk (3b)*

Jezus' ouverture.

Zie het wonder van Jezus te Kana: echt water veranderde Hij in echte wijn, om zo de vreugde van de bruiloft te redden. Het lijkt een 'luxe-wonder', maar het is in feite de meest diepzinnige van allen: het geeft aan dat Jezus kwam om de vreugde van de schepping te herstellen. Gods goede schepping is geschonden, gebroken, ten ondergang gedoemd; Jezus kwam als Herschepper, Recreator, Vreugdevorst. Hij is Zelf in eigen persoon de nieuwe inzet van God: een opgaande lijn dwars tegen de neergaande in. Zodat de het diepe woord weerklinken kan: deze bruidegom heeft de beste wijn voor het laatst bewaard! Dit noemt de Schrift niet de eerste (een telwoord) maar 'het beginsel' van Zijn tekenen. Dat ziet op een rangorde. Hier zit alles in vervat. Zoals in de ouverture van een grote symfonie de hele symfonie al tot klinken komt!

Wijn als teken! Van Jezus (Genesis 49: 11), van redding (Mattheüs 26: 28) en van toekomst (Mattheüs 26: 29).

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Er staat: "Dit heeft Jezus gedaan als het begin van Zijn tekenen". Dit slot is eigenlijk de sleutel voor het verstaan van heel de voorgaande geschiedenis, die bekende geschiedenis van de bruiloft te Kana.

Aan het slot wordt verteld hoe we dit verhaal moeten begrijpen. Niet als de eerste van een serie tekenen, dat staat er uitdrukkelijk niet, nee, er staat een woord in het grieks dat we bij de muziek het beste kennen als er sprake is van de *ouverture*. Het *beginsel,* staat in de oude vertaling.

Het woord duidt aan dat in dit begin alles al ligt opgesloten, zoals dat is bij een ouverture. Een grote symfonie begint met een machtige inzet en daar zit dan heel de melodie al in, die later wordt uitgewerkt. Zo wordt hier in één zo'n kleine gebeurtenis in Kana in Galilea, in Madurodamstijl eigenlijk de kern van heel dat ongelooflijke machtige Messiaanse heilswerk van Jezus getroffen. En daarom staat er dan ook in de tweede zin van die tekst direct bij: "*En zo heeft Hij Zijn heerlijkheid geopenbaard."*

Zeshonderd liter wijn is het natuurlijk niet geweest. Dat kan alleen als het een teken is dat boven zich uitwijst. Iets heel kleins kan een teken zijn van iets ongelooflijks. Één kleine straal licht, daar kan heel de zon in meekomen.

En zo is dit één straal licht waar heel de zon van Jezus *glorie*, staat er, in mee komt, die alles doorschijnende verlichting. Glorie, dat is licht en waarheid en genade ineen. Immense genade, zoals het evangelie opende: Het woord is vlees geworden, we hebben Zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader in genade en waarheid.

Dat wordt hier zichtbaar voor de ogen van de discipelen, en wie dat zien, die geloven! De derde zin van onze tekst.

Want inderdaad, je kunt *kijken,* en je kunt *zien.* Je kunt deze geschiedenis bekijken, en dan blijf je intussen nog blind. Maar je kunt ook *zien*, er doorheen zien hoe groot dat wonder is wat er achter ligt en ineens zichtbaar wordt, en dat is dat God in deze gebroken schepping een tegenbeweging op gang heeft gebracht. En als je dat ziet dan ga je geloven. En dat geloof komt de Here Jezus vanmorgen in ons midden versterken door brood en wijn.

Die wijn van het avondmaal is ten diepste diezelfde wijn, dezelfde wijn als van de bruiloft in Kana. En dat zien we als we de heerlijkheid van Jezus erin zien. En die zien we zodra de wijn voor ons tot een teken wordt. Ja, zelfs het begin van alle tekenen: de ouverture!

Om dat te zien keren we eerst weer terug naar deze geschiedenis en naar het begin van het verhaal. Er staat: "En het gebeurde op de derde dag." Dat is wonderlijk, het staat er natuurlijk niet voor niets. In een joods commentaar heb ik gelezen dat veel bruidsparen in Israël trouwden op de derde dag van de week. Want, en dat is inderdaad waar, de derde dag van de schepping, Genesis 1, is de enige dag waarop God twee keer zegt: "En zie, het was zeer goed." Al die andere dagen zegt Hij het één keer, Hij vergeet het trouwens ook een enkele keer, maar op de derde dag zegt Hij het twee keer. "En God zag, en zie, het was goed." En de rabbijnen zeiden: "Dat is de dag om op te trouwen, voor de bruid zegt Hij het een keer en voor de bruidegom zegt Hij het een keer!" Hoe het ook geweest is, deze derde dag is een begrip. Het is ook hier niet zomaar een nummer, het is een begrip. De derde dag heeft alles te maken met de blijdschap van de schepping. De vreugde van de schepping, Genesis 2, die culmineert eigenlijk in de vreugde van de bruiloft. En daar moeten we ook beginnen willen we het verhaal verstaan dat past bij die inzet.

De inzet is dat daar op een bruiloft in Kana, heel gewoon, zo bijzonder was dat op zichzelf niet. Daar werden alle mensen genodigd, ook Jezus en Zijn moeder en Zijn discipelen. *Daar begint Jezus Zijn heerlijkheid te openbaren,* staat er later. Dus niet in een gevangenis, en ook niet bij bedelaars, niet op een kerkhof, nee, Hij begint op een bruiloft! Het is heel bijzonder dat Hij daar begint. Daar mondde in Genesis 2 heel dat machtige scheppingswerk van God in uit: *scheppingsvreugde.*

Als het feest begonnen is en de gasten maar blijven binnenkomen en de wijn rijkelijk stroomt, gaat er ineens een

gerucht door de genodigden heen: er zijn problemen met de wijn! Wat is het geweest? Een misrekening van het aantal genodigden, of was ergens de wijn verspild waar ze toch genoeg van hadden ingeslagen? Wat het ook geweest is, we weten het niet, maar als het feest nog lang niet voorbij is, dan komt daar dat gerucht dat de wijn op is. Een ongekende blamage op iedere oosterse bruiloft, het feest knapt er op af. Dat moment moeten we eerst proeven. Het feest van de verstoorde scheppingsvreugde. Ik neem dat heel diep.

De wijn is op. Hoe vaak zouden we dat eigenlijk niet tegen elkaar kunnen zeggen? Ik bedoel dat niet letterlijk, maar wat die woorden uitdrukken. De wijn is op betekent eigenlijk: *de fleur is eraf*. We leven nog wel, maar de pit is eruit. Het uitbundige is weg. Wat namelijk tot de kern van het leven van de schepping behoort dat is dat extra. Toen God de wereld schiep gaf Hij aan iedere bloem en plant, aan elk schepsel, dat extra mee wat bij het leven hoort, en dat is: vreugde. Uitbundige vreugde dat we er mogen zijn. En dat is de wijn, een uitdrukking van dat extra.

En inderdaad, hoe vaak zeggen we niet, misschien nu wel, tegen elkaar: "De wijn is op, de vreugde is verstoord, het spel is bedorven. Ik ben een sjouwer geworden in plaats van een genieter."

En wonderlijk genoeg, het is waar, het bederf van die vreugde begint bijna altijd bij de intiemste verhoudingen. Het huwelijk, de geboorte, het gezin. Daar begint de vreugde die verstoord wordt. En vandaar uit trekt het de hele schepping door. De scheppingsvreugde is verstoord, de dingen zijn niet meer zoals God ze bedoeld heeft. De wereld is uit zijn voegen geraakt. Dat hoef ik niet verder aan te tonen, ook vandaag niet.

De hele week die achter ons ligt met weer opnieuw een vader die zijn kinderen doodt, met helikopters die neerstortten, 73 jonge mensen stierven, en iedereen heeft gehoord over het dreigende tekort aan drinkwater op aarde, door de vervuiling van het water. We hebben misschien in onze gedachten de dode dieren, de varkenspest.

Nee, de wereld is niet zoals God haar bedoeld heeft. De scheppingsvreugde is danig verstoord en eigenlijk zien we overal een neergaande lijn. En dan moet je dit verhaal lezen, en eens opletten.

Het is Maria die zich hier niet bij neerlegt. Als er een schaduw valt over het feest, dan denkt zij aan Jezus. Dat is hier toch wel weer het oerbeeld van de gemeente. Als de gemeente merkt dat er een schaduw valt over het feest, dan denken we aan Jezus. Dat is de ware gemeente. Zeker wij die gehoord hebben van al die beloften over de Messias, wij denken bij die neergaande lijn maar aan één Mens, en dat is Jezus. En Maria zegt tegen Hem: "Ze hebben geen wijn." Dat is het enige wat ze zegt, en dat is genoeg. En Jezus voelt het, Hij weet precies wat ze bedoelt. En daarom die uiterst bijzondere reactie. Hij zegt: "Vrouw, wat heb ik met u van doen?" Hij dringt haar terug en zegt: "Mijn uur is nog niet gekomen." Eigenlijk zou je hier even door moeten bladeren in het evangelie van Johannes, want '*Mijn ure is nog niet gekomen*', daar spreekt Johannes vaker van, in hoofdstuk 13 bij de voetwassing, vlak voor Goede Vrijdag, en dan in hoofdstuk 17, in het hogepriesterlijk gebed. Johannes 13: En voor het paasfeest, -weer zo'n derde dag-, toen Jezus wist dat nu Zijn ure gekomen was, toen heeft Hij de zijnen liefgehad tot het einde. Toen heeft Hij Zijn kleren afgelegd -weer zo'n teken- en toen heeft Hij hun voeten gewassen.

Toen Jezus wist dat Zijn ure gekomen was. In Johannes 17 bidt Hij in het hogepriesterlijk gebed: "Vader, nu is de ure gekomen, verheerlijk nu Uwe Zoon."

Dus dat uur, dat is het uur van Jezus dood èn Zijn opstanding! Als Hij Zichzelf tot aan het kruis toe wegschenkt aan een gevallen wereld dan wijkt de vloek van de schepping. En dan breekt de derde dag aan, dan staat Hij op, de Koning als een korenaar. Daar zingen we straks van.

Daarover spreekt Jezus hier al in een notendop op de bruiloft in Kana. Hij zegt tegen Maria: "Nu nog niet, hou je rustig." Nu is dat moment nog niet aangebroken. Maar dan, dat wonder, waarom ik deze geschiedenis voor deze zondag bij de viering van het avondmaal gekozen heb, Jezus zegt niet: "Zie het maar uit te houden, Mijn ure is nog niet gekomen, je moet maar blindelings geloven". Nee, dan juist geeft Hij een teken. Vooruitgrijpend op wat Hij straks zal doen in heel de schepping, richt Hij een voorteken op. En Maria had dat al voorzien, had dat al vermoed. Tegen de bedienden zegt ze, achter Zijn rug om: "Houd je beschikbaar, doe wat Hij zegt."

En dat is in feite ook alles wat van ons gevraagd wordt: *ons beschikbaar houden, doen wat Hij zegt.*

En dan, als Maria zo voorbereidend werk gedaan heeft, gezegd heeft wat ze moeten doen, dan is daar die verschijning van Jezus en Zijn machtswoord. Hij verlaat halverwege het feest de maaltijd en gaat achter in het huis naar de bedienden en Hij zegt: "Vul de vaten die daar staan met water." Zes enorme vaten, in elk kan honderd liter. Reinigingswater, naar het gebruik der joden. Liters reinigingswater, maar als de nood aan de man komt heb je er niets aan. Maar Jezus gaat er naar toe en zegt: "Vul ze met water, en als je dat gedaan hebt, schep er wat uit en breng het aan de leider van het feest." Dat is natuurlijk de man die het meest in de zenuwen zat en die ook absoluut niet kon weten waar deze wijn vandaan kwam. Een onverdacht getuige. En de bedienden doen wat Jezus gezegd heeft, en brengen de leider de wijn, en hij veert op, zulke wijn heeft hij nog nooit geproefd. Hij haalt de bruidegom erbij en zegt: "Je dient altijd eerst de goede wijn op, en dan, als er flink gedronken is dan kun je rustig met mindere komen, niemand die dat doorheeft. Maar u hebt het omgekeerd, u hebt de beste wijn tot het laatst bewaard."

En dan zegt Johannes de evangelist: "Kijk, dat heeft Jezus nu gedaan als ouverture van Zijn symfonie. Van de symfonie van Zijn Messiaanse heilswerk."

Eigenlijk zit hier alles dus in. De scheppingsvreugde wordt hersteld, de neergaande lijn wordt omgebogen tot een opgaande lijn. En waar iedereen denkt: de beste wijn is aan het begin, daar keert Jezus het om. Hij zegt: *Je zult nog verbaasd staan, het allerbeste moet nog komen.*

En daar wil ik tenslotte het meest aandachtig bij stilstaan. Bij die uitspraak van de ceremoniemeester, want dat is hij. Hij heeft het helemaal niet in geloof gezegd, net als bij Kajafas. Johannes houdt van zulke momenten in zijn evangelie. Kajafas, in hoofdstuk 11, die zei ook in totale naïviteit in één zin precies de kern van het heilswerk. Hij zei :"*Het is beter dat één mens sterft dan dat het hele volk verloren gaat*!" En dat is precies de kern, en Kajafas begreep hem niet.

En zo is het ook hier. De ceremoniemeester zegt: "Iedereen zet eerst de goede wijn voor, en dan de slechte, maar u hebt de goede wijn tot het laatst bewaard."

En dat is precies de kern van het heilswerk van Jezus. In een schepping in neergaande lijn is Jezus de door God gezonden Messias, de Redder Die in eigen persoon die grote tegenbeweging in gang zet. Dat gebeurt ook op de derde dag, en Hij zegt: "De beste wijn komt aan het eind."

Dat is de vreugdevolle boodschap van de bruiloft te Kana. Ook een soort boodschap naar ons toe, als we hier zo, na de week die ik schetste, zitten op de eerste dag van de week. Denk niet dat alles achteruit gaat, dat alles eindigt in mineur. Zeg niet: hier is mijn leven, alles wat er mooi aan was stond in het begin, toen ik jong was en gezond en ondernemend. Maar nu ben ik moe of ik ben ziek of ik ben oud, en ik kan eigenlijk alleen maar wachten op de dood. De wijn bij het avondmaal spreekt niet alleen van *verzoening,* maar ook van *vernieuwing*. De beste wijn is voor het laatst bewaard, staat hier. Er is een tegenbeweging ingezet. Natuurlijk, in het midden van de geschiedenis is het begonnen, de volheid van de tijd noemt het nieuwe testament dat. Toen is Zijn ure gekomen, de ure dat Jezus Christus als Zoon van God daar stierf voor ons allen en opstond uit de doden, en Die toen pas die belofte zei: *"Maar nu maak Ik alle dingen nieuw."* Wij wachten op de wederoprichting van alle dingen. Jezus is de herschepper, Hij is de wederoprichter van alle dingen.

Het is wonderlijk mooi dat dat al direct zit opgesloten in dit begin van Zijn tekenen. Daarom zei ik dat dat de ouverture is. Hier zit alles al in. Hij Die er was als scheppingsmiddelaar aan de aanvang, Die door het Woord alles is geworden, en Die verscheen in de volheid van de tijd, in het midden, Hij is het Die straks zal verschijnen aan het einde.

En dan zal Hij zeggen: "Welkom, ga binnen in het Koninkrijk van Mijn Vader, dat u bereid was vanaf de grondlegging van de wereld."

Ik denk dat Jezus dan deze ceremoniemeester gaat citeren: de beste wijn voor het laatst bewaard!

Kunnen we dat volhouden, dat geloof? Kunnen we dat volhouden, dat vertrouwen? Ook als we nog diep aangeslagen worden door die neergaande lijn, ook als daar een slagschaduw valt over die scheppingsvreugde? Ook na deze week, kunnen we het volhouden, is het geen wensdroom? Ik denk dat wij het nooit zouden volhouden als onze weg niet werd bezaaid met tekenen, als daar niet telkens tekenen waren die ons dat laten zien. Die ons laten zien dat Zijn ure al gekomen is en dat straks die belofte vervuld wordt. Ik zie de fonkelende wijn in de beker van de bruiloft te Kana, en ik denk aan het avondmaal. En wat Jezus de discipelen meegaf toen Hij zei: "Deze beker is het nieuwe verbond in Mijn bloed, drink daaruit en Ik zeg u, van nu aan zal ik het niet meer drinken, deze vrucht van de wijnstok, tot Ik haar met u nieuw zal drinken in het Koninkrijk van Mijn Vader."

De beker met de wijn is de beste wijn die Jezus tot het laatst heeft bewaard, en tegelijk net als bij de bruiloft te Kana, wijst het boven zichzelf uit naar de wijn van het grote bruiloftsfeest, bij de wederoprichting van alle dingen. Neemt dan en drinkt daaruit, en gedenkt en gelooft. De beste wijn voor het laatst bewaard.

Ik ga samenvatten tot slot.

Wat we vanmorgen zagen, Jezus Christus is onze Verlosser, Hij is de Messias, van Israël, van de volkerenwereld. Hij komt ons redden, nee, niet *uit* deze wereld, alsof die oude schepping een soort van zinkend schip is van waaruit we worden gered, weggetrokken. Nee, Zijn reddingswerk *herstelt* de scheppingsvreugde. En waar biologen en soms ook theologen alleen nog maar verlies van energie zien, een neergaande lijn, die zeggen: de beste wijn was aan het begin, de 'Big Bang', daar horen we hier in Johannes een andere muziek: de ouverture van Jezus' symfonie.

En wat horen we dan? We horen: de scheppingsvreugde zal worden hersteld, hef de beker en zet deze nieuwe wijn aan uw lippen en zeg het wat de leider van dat feest zei, dat grote wonder: "Deze Bruidegom heeft de beste wijn voor het laatst bewaard." Om dat waar te maken heeft Jezus, zoals we lezen in het oude formulier, Zijn leven afgelegd, daarvoor heeft Hij alle vervloeking op zich genomen, om ons met Zijn zegening te vervullen. En toen Hij zei aan het eind: "Het is volbracht", toen heeft Hij de basis gelegd voor deze belofte, die belofte die we vanmorgen konden horen. Deze prijs was nodig om te kunnen zeggen wat toen gezegd is, daar op het bruiloftsfeest in Kana. *Jezus heeft de beste wijn voor het laatst bewaard*. Dat bleek op de derde dag.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan voor de eerste virtuele preekbespreking, binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 16 februari 1997 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: ***'Het Koninkrijk Gods komt niet zo, dat het te berekenen is, ook zal men niet zeggen: "Zie, het is hier of daar!" Want zie, het Koninkrijk staat midden onder u!'***

Lucas 17: 21

Schriftlezing:

- Daniël 2: 34 en 35
- Handelingen 4: 32-35

Tekst:

- Marcus 4: 26-29

Liederen:

- Lied 20: 1 en 2
- Psalm 138: 1, 2, 3, 4
- Lied 304
- Lied 239: 1, 2, 3, 6 en 7
- Psalm 103: 9

Introductie verkondiging: *De genade van het Koninkrijk (4).*

Wij lezen van de vroeg-christelijke kerk: en er was grote genade onder hen. Dat kwam uit in een sfeer van vrijheid, waarin men ontspannen zelfs de dingen waaraan wij het meest gehecht zijn konden loslaten. Dat is de eerste vrucht van de verkondiging van het Koninkrijk zoals in deze gelijkenis. Leven uit het geheim dat God werkt in het verborgene. Het zaad groeit vanzelf en God is trouw, ook waar wij niets zien. Wij dragen aan Zijn eigenlijke werk ook niets bij. Dat geloven maakt ons gelovig zorgeloos en bevrijd ons van alles wat wij moeten.

Charles Swindoll zegt in: Genade is een risico:

Loslaten betekent niet dat ik de liefde loslaat, het betekent dat ik niet bepaal hoe een ander leven moet.

Loslaten is mijn machteloosheid toegeven, wat wil zeggen dat de uitkomst niet in mijn hand ligt.

Loslaten is niet alles aan mijn wensen aanpassen, maar aanvaarden wat elke dag mij brengt.

Loslaten is minder bang zijn en meer liefhebben.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Vanmorgen opnieuw een uitleg van het Koninkrijk. De eerste uitleg begon ik over het *geheim* van het Koninkrijk, toen over de *radicaliteit* van het Koninkrijk, en de laatste twee keer over de *vreugde* van het Koninkrijk. En nu over deze gelijkenis, die ons ook een aspect van dat Koninkrijk der hemelen laat zien. Waarom werd ik hier nu door aangesproken? Er staan zo veel teksten over het Koninkrijk, dat was tenslotte Jezus' boodschap. Ik koos voor deze gelijkenis omdat ik vermoed dat Jezus dit met name heeft verteld omdat Hij voorzag dat er tijden zouden komen dat de discipelen vol met vragen zouden zitten over dat Koninkrijk, dat ze zouden zeggen: "Ja, nu hebben we de krachten ervan gezien, van het geheim ervan gehoord, de vreugde ervan meegemaakt, maar nu? Wat is er hier en nu van te zien?" En dat sloot op de een of andere manier aan bij waar ik zelf zat, en misschien waar u ook wel zit. Want er zijn van die momenten dat we, wanneer we zulke teksten lezen, hooggestemde teksten over het Koninkrijk van God, daarna terug vallen in ons eigen leven, en denken aan waar we zelf staan of aan de ziekte die ons nu overvalt, aan alle vragen die bij ons opkomen. Vragen als: waar zien we dat Koninkrijk? En wat wordt er van ons verwacht?

Ik denk dat dat ook een klein beetje de signatuur is van deze tijd. Als ik denk aan de negentiger jaren en aan onze samenleving die wel post-christelijk genoemd wordt met een wat dan heet 'paars' kabinet, wat toch betekent dat er geen christelijke partij in de regering betrokken is, dan denk ik dat het ook een beetje het gevoel is wat in onze samenleving bestaat. De helft van de Nederlanders wil met het christendom niet veel te maken hebben. Dat roept vragen op als: "Wat heeft het ons nu eigenlijk opgeleverd? Zoveel eeuwen christendom, en hoe staat het nu met het Koninkrijk?" Echte basisvragen, en die werpen ons weer terug op de eerste grondbeginselen, en ik vind dat de Here Jezus met name in deze gelijkenis die vragen aanraakt en ons daarop wil aanspreken.

Je zou haast zeggen: Als de Here Jezus vandaag geleefd zou hebben en hier zou zijn -we weten dat Hij leeft, maar ook dat Hij niet hier is-, wat zou Hij gezegd hebben als Hij nu hier zou staan en de discipelen in zo'n twijfelstemming had aangetroffen?Ik denk deze gelijkenis. Want in een notendop bevat het alle antwoorden op de vragen van nu. Ik heb drie punten. In de eerste plaats: Misschien is het bij ons weggezonken, maar we moeten niet vergeten dat de Here Jezus overal waar Hij kwam en wat Hij ook deed, toch altijd weer opnieuw Zijn boodschap liet cirkelen rondom dat waar Hij mee begon: *Het Koninkrijk is nabij gekomen!* Ik wil dat weer even sterk naar voren brengen. Jezus gaf de discipelen geen les in vaderlandse geschiedenis, Hij filosofeerde ook niet over de voorzienigheid van God, Hij was ook geen politiek activist, Hij had ze onder Zijn discipelen, maar was er zelf geen, maar altijd als Hij mensen aantrof in hun nood dan kwam Hij met de boodschap van het Koninkrijk. Dan zei Hij tot hen: *Het Koninkrijk van God, de Here God in Zijn ontferming is je eindeloos nabij*.

Ik heb eerder uitgelegd wat dat geheim is van het Koninkrijk. Het is als de presentie van de zomer in de winter. Zo zit het met het Koninkrijk. Ga je naar buiten in de winter, dan zie je niks van de zomer. Of toch? Wie echt goed kijkt ziet de knoppen al zwellen en voelt bij wijze van spreken onder zijn voeten al dat het groeit en de krokussen zijn al boven. Jezus zegt: "Zo is het met het Koninkrijk. Het is als een ondergronds geheim." De God van de natuur is dezelfde God als de God van de genade: *onze Schepper is ook onze Redder*. Dat wil zeggen dat wij de stijl van hoe Hij redt kunnen aflezen uit de schepping! Hij doet Zijn Koninkrijk komen in een stijl, een manier van doen zoals wij Hem ook leren kennen uit de natuur, uit de schepping. Aan bloeien gaat altijd groeien vooraf. Voor de oogst is er eerst een hele lange aanlooptijd, en zo moeten wij het Koninkrijk zien. Dat betekent dat we bij al die twijfelvragen waarmee ik begon, en waar ook niet-christenen ons mee confronteren: wat heeft dat christendom ons opgeleverd, waar zien we nu iets van God in deze tijd?, dan leren we van de Here Jezus dat we niet direct een discussie aan hoeven te gaan over de voorzienigheid van God en waar Hij niet allemaal ingrijpt van boven, en waar je dat wel en niet kan zien, maar eigenlijk worden we door de Here Jezus altijd gedrongen om dan het goede nieuws maar weer door te geven, om te zeggen: *"En toch is daar het Koninkrijk! En straks komt het, en daar gaat een onderstroom aan vooraf."*

Ik zie hier ook het grote verschil tussen het evangelie, en bijvoorbeeld de catechismus. De catechismus begint, als Gods Vaderschap wordt ondervraagt in zondag 10 direct met over de voorzienigheid te spreken: God Die vanuit de hoge ingrijpt. De heilsgeschiedenis als een serie inslagen van boven in de menselijke geschiedenis, zoals een ouderwetse naaimachine die steeds weer draden inslaat in het daaronder liggende doek.

Maar als naar het evangelie luister, dan zegt Jezus dat Gods handelen juist veel meer te vergelijken valt met een onderstroom, een altijd aanwezige onderstroom onder alles wat gebeurt. Nu eens hier, dan weer daar, en daar komt dat boven. Overal wordt dat gelaat zichtbaar van die God Die een plan heeft met de schepping, en Die de schepping niet loslaat. Je zou kunnen zeggen: het Koninkrijk is een subversief gebeuren, een ondergronds gebeuren, een werk

in het verborgene. Zoals de zomer al aanwezig is in de winter. Zo is het Koninkrijk.

En dat is het eerste wat de Here Jezus overal verkondigt. En in die stroom bewegen we ons als we dan gaan luisteren naar deze gelijkenis. Dat is mijn tweede punt. Want als dan de mensen vroegen: *Hoe werkt dat dan, en hoe komt dat Koninkrijk en waar is het zichtbaar?*, dan geeft de Here Jezus op die vragen in deze gelijkenis het antwoord. Heel opvallend dat de gelijkenis zo sterk met het woordje *zo* begint. *Zo* gaat het in het Koninkrijk. Overal elders beginnen gelijkenis heel rustig: *het is* in het Koninkrijk der hemelen *als*, maar hier is het: *zo gaat het* met het Koninkrijk.

De gelijkenis zal ons niet vertellen wat het Koninkrijk precies is, maar hoe het er mee staat, hoe het werkt, en -wat straks mijn derde punt is- hoe wij daar dan mee moeten omgaan. En dan vertelt de Here Jezus dat verhaal van het vanzelf groeiende zaad. Hij zegt: "Let nu eens op een boer, hoe hij zich gedraagt. Hij werpt het zaad op de grond". Zo staat het er: hij *werpt* het op de grond. Die woordkeus laat zien: hij is royaal, en hij heeft er vaardigheid in. Het is wel een kwestie van een goed doordachte beweging: Hij werpt het zaad op de grond. En dan? Dan staat er: Hij gaat slapen. Hij slaapt en hij staat op. Nacht en dag. Echt oosters, eerst de nacht, dan de dag. En het zaad komt op en groeit, zonder dat de boer weet hoe. Die boer komt naar voren als een bijzonder ontspannen mens. Hij heeft zijn werk gedaan, gezaaid, en daarna gaat hij naar bed en hij staat op. Nacht en dag, nacht en dag, en verder doet hij niks. *Want,* staat er, *de grond brengt vanzelf vrucht voort.* In fasen, eerst een halmpje, dan een aar, en daarna het volle koren in de aar. En dan ineens is er weer actie, zodra het rijp is. Dan breekt ineens de drukte los, dan komen de knechts en gaat de sikkel erin en daarna wordt het oogstfeest gevierd.

Maar wat Jezus wil zeggen is: Tussen zaaien en oogsten gebeurt er ogenschijnlijk niets! Dat is natuurlijk in eerste instantie niet zo'n leuk antwoord. Het zou veel fijner geweest zijn als de Here Jezus eens even precies had uitgelegd waar God nu wel werkt, en wat Hij dan doet, en langs welke wetten, zodat je het een beetje kan narekenen en mee kan helpen, en als Hij ons had gezegd wat wij in ieder stadium van dat proces zelf moeten doen. Maar Jezus vertelt daar niets van. Integendeel, Hij zegt: "Als een boer gezaaid heeft weet hij ook niet hoe dat zaad nu uitkiemt tot een halm." En laten we eerlijk zijn, wij met al onze moderne deskundigheid over cellen, en chromosomen of genetische aanleg, wij snappen vandaag nog evenmin iets van het wonder van het leven. Waarom deelt een cel zich? Wat drijft hem? En hoe komt het dat een tarwekorrel als hij in de grond gezaaid wordt, feilloos kleine worteltjes vormt die naar beneden gaan, en feilloos een halmpje dat naar boven gaat? Het is daar overal even donker! Daar begrijpen we niets van en dat kunnen we ook niet nadoen. Daar kunnen we eigenlijk niets aan bijdragen, dat moeten we gewoon zijn gang laten gaan.

En dat past Jezus nu regelrecht toe op het geheim van het Koninkrijk. Hij begint dus eigenlijk met verwondering. Hij zegt: "Wanhoop niet, verwonder je! Het gaat heus wel verder en het gebeurt zonder dat u zelf weet hoe."

Weet u waar Jezus hier eigenlijk mee bezig is? Hij is eigenlijk iets aan het uitleggen wat voor ons mensen blijkbaar het moeilijkste is om aan te pakken. Dat noemde ik al '*de genade van het Koninkrijk'* Het beste voorbeeld daarvan lezen we in het oude testament, in die droom van Nebukadnessar als daar dat beeld staat opgericht, dan wordt aan het eind verteld dat er een steentje losraakt, en dan staat daar zo schitterend bij: *zonder toedoen van mensenhanden*. En dat is een woord dat hier door de Here Jezus letterlijk had kunnen worden geciteerd bij dat vanzelfsprekend groeiende zaad. Het beslissende gebeurt zonder toedoen van mensenhanden. En dat heeft de Here God Israël al wel honderd keer willen inprenten. Het begon al bij de intocht, als ze daar de sleutel tot het beloofde land, de stad Jericho voor hun voeten vinden, dan geeft God hen de overwinning op die stad, maar zonder toedoen van mensenhanden. Ze moeten er zeven keer omheen lopen, en op de zevende dag zeven keer, en dan vallen de muren.

God doet het zonder toedoen van mensenhanden. En dat noemt de bijbel *genade*. Genade is de barmhartige daad van God waarmee Hij zonder enig toedoen van mensenhanden ons redt. En u weet, dat is de kern van het evangelie. God neemt ons aan als Zijn geliefde kinderen op grond van wat Jezus aan het kruis heeft gedaan. En Paulus noemt dat zelfs de dwaasheid van het kruis, dat God zondaren vrijspreekt. Zonder dat u er ook maar iets voor hebt hoeven doen, of ooit voor gedaan hebt, zegt God tot u: "Om wat Jezus gedaan heeft, zonder dat jij er iets aan gedaan hebt, ben jij Mijn geliefde kind." Aan de voet van het kruis zijn we toeschouwers en geen medewerkers. Dat leert ons allemaal in een notendop deze kleine gelijkenis van het vanzelfsprekend en vanzelf groeiende zaad.

En dat geldt, zegt Jezus, niet alleen voor het begin van ons christen-zijn, maar dat betekent ook alles voor het vervolg van ons christen-zijn. Op God vertrouw ik dat Hij het doet groeien, het zaad. En de hoofdzaak is dat ik zo op Hem vertrouw dat ik ontspannen mijn weg mag gaan.

En voor veel mensen is dit iets heel moeilijks, misschien wel voor ons allemaal. Want wij willen juist in alle belangrijke zaken zo ontzettend graag zelf een vinger in de pap hebben. En dat geldt voor de natuurlijke mens, we willen alles controleren, maar het geldt ook voor de geestelijke mens. Voor de natuurlijke mens, juist mensen uit de twintigste eeuw, je zou kunnen zeggen: er is geen mens die zozeer alles onder eigen controle wil brengen en houden als de westerse mens in de twintigste eeuw. Er zijn mensen die niet alleen de geboorte onder controle willen hebben, maar er zijn er ook nog die naar de kliniek gaan en willen regelen of ze een jongen of een meisje, dat vind ik wel het toppunt van controleren. En zo willen we eigenlijk zekerheid van de wieg tot het graf.

En wat geldt in het natuurlijke leven, dat kruipt ook binnen met die oude mens mee in het geestelijke leven. Dat dringt sterk door. En dan krijgt het vaak een heel vroom gewaad. Want wat is er vromer dan eindeloos je kinderen voor te lezen uit de bijbel, met ze te bidden, 's morgens, 's middags, 's avonds en wat is er vromer dan mee te werken aan gemeente-opbouw en ijveren voor evangelisatie, en dat met een diep verlangen van: de kerk moet anders. En de niet-christenen moeten worden bereikt en de eigen christenen moeten worden gemobiliseerd, en zo zijn we maar bezig met trainen en beïnvloeden en opbouwen en daar is in die ijver ook ontzaglijk veel gepresteerd, maar soms lijkt het of God er ondertussen nauwelijks toe doet. En ineens realiseren we ons dat we voortdurend bezig zijn met zelf alles in kaart te brengen, in de hand te nemen, het zelf te controleren en te beheersen. En het is of Jezus met die kleine gelijkenis hier dat allemaal in één klap van tafel veegt en zegt: Maar die boer ging slapen. Hij had gezaaid en toen ging hij slapen en hij stond op. Nacht en dag, dag in dag uit tot de oogst kwam. Dat wil zeggen, toen hij het zaad gezaaid had deed hij niets meer! Zo nu en dan zal hij misschien eens zijn gaan kijken of het groeide, maar hij wist maar al te goed dat als hij het uit de grond zou halen om er iets aan te doen dat hij dan het hele proces vernielde. Hij verwonderde zich, hij liet los, hij vertrouwde. Dat was alles.

Daar wil ik op de derde plaats bij stilstaan, want dat is toch eigenlijk wel de kern van wat deze gelijkenis bij ons wil bewerken. De gelijkenis wil ons helpen om te staan in die vrijheid van genade. Dat lazen we in Handelingen 4: *En er was genade onder hen.* Het is opvallend dat dat woord wordt gebruikt voor de vroegchristelijke kerk. Als de genade van God aan hen wordt verkondigd en door hen is aanvaard, dan ontstaat er ook genade onder hen. En waar komt die in uit? In een wonderbaarlijke vrijheid. Zij zijn in staat om dat wat wij allemaal krampachtig vasthouden los te laten! Ze zijn in staat om God te vertrouwen, in staat om elkaar lief te hebben zonder elkaar te controleren. Ik denk dat dat het doel is geweest van deze gelijkenis. Niemand kan ontkennen dat de kern van deze gelijkenis ligt in dat kleine woordje *vanzelf*. De aarde brengt vanzelf zijn vrucht voort. Dat maakt die boer in zijn eigen leven op een heel speciale manier zorgeloos. Maar dan wel op een heel speciale manier. Het is niet de zorgeloosheid van iemand die zijn interesse verloren heeft, de zorgeloosheid van de onverschillige of de nonchalante. Nee, het is de zorgeloosheid van iemand die letterlijk *zorgeloos* geworden is. Dat is het. Ik moet dan altijd denken aan 'blind Willy Johnson'. Professor Rookmaker reisde altijd naar Amerika op zoek naar de wortels van de moderne muziek en dan hij stapels 'blues' bij zich van Amerikaanse negers. En die speelde hij af. Er was muziek bij van een neger 'blind Willy Johnson', en hij begeleidde zichzelf op een wasbord, en hij zong met zo'n zware stem: "Take your burden to the Lord and leave them there". En dat lied heeft hij veel gespeeld als een voorbeeld van waar eigenlijk de blues hun kern vinden en wat aan de wortel ligt van de moderne muziek. Maar die ene zin: Take your burden to the Lord en leave them there (breng je zorgen naar de Heer en laat ze daar) betekent dat ik los moet laten. Dat betekent niet dat ik fluitend langs anderen heen leef, maar dat betekent dat ik ze de vrijheid laat. Loslaten betekent niet dat ik banden doorsnijd, maar het betekent dat ik anderen niet overheers.

> Loslaten betekent eigenlijk: je eigen onmacht vrolijk toegeven, en denken: de uitkomst ligt niet in mijn hand.
> Loslaten is niet: oordelen, maar: anderen in de handen van God laten, hen toestaan zelf mens te zijn.
> Loslaten is niet langer beschermend zijn, maar anderen de werkelijkheid wel laten zien.
> Loslaten is niet: alles aan mijn wensen aanpassen, maar het is eigenlijk: blijmoedig aanvaarden wat iedere dag me brengt.
> Loslaten is niet: altijd maar weer spijt hebben van het verleden, maar het is eigenlijk: open zijn voor de toekomst.
> Loslaten is: minder bang zijn en meer liefhebben.Dat is in de derde plaats wat deze gelijkenis ons wil meegeven.

Ik vat die drie punten aan het eind samen. We begonnen bij die basisvragen die in ons eigen hart opwellen als de hemel wel gesloten lijkt en ongeneeslijke ziekte treft ons, waar is dan dat Koninkrijk en de kracht daarvan? Of in de samenleving, als we denken aan zoveel eeuwen christendom en wat heeft het veranderd? En kunnen we niet even vrolijk zonder? Dan komen er vragen in ons op: Mogen we werkelijk verwachten dat Jezus deze aarde bevrijden zal van het kwaad en van het onrecht en van het lijden, zoals Hij ons beloofd heeft? Dat is de basisvraag waarmee we begonnen.

Nu, Jezus voorziet dat er momenten zijn waarop de discipelen dat zullen vragen, en met het oog op die vragen leert Hij hen dan die les van het Koninkrijk, van de verkondiging van het Koninkrijk.

Het eerste was: het Koninkrijk is als een *onderstroom*. Dat begrijp ik altijd weer uit Jezus gelijkenissen. Het is de verborgen zomer in de winter. Het is er veel reëler dan wij denken, en het gaat verder. Even zeker als koren dat groeit onder de grond.

Het tweede. Op de vraag *hoe* dat voortgaat zegt Jezus: "Dat gaat vanzelf!"

Dat zegt Hij op een heel speciale manier namens God. Ik moet daarbij denken aan de manier waarop een heel groot pianist, die net op een fantastische manier Beethoven heeft gespeeld, en als mensen dan vragen: Hoe doe je dat toch? dan zegt hij: Het gaat vanzelf! Zo zegt Jezus dat ook, en er ligt een bovenmenselijke vaardigheid achter.

Het derde wat we hoorden was die oproep, verscholen in deze gelijkenis. Wie de genade van God leert geloven en aanvaarden, gaat genade verspreiden - en dat is het derde waar Jezus op uit is. Hij wil ons leren net zo *zorgeloos* te worden als die boer. De zorgeloosheid van iemand die verwonderd staat van de genade van God en die zorgeloos is omdat hij zijn oude mens, die altijd maar weer wil beheersen, heeft losgelaten en die zorgeloos is omdat hij eindelijk van zijn angsten bevrijd is.

Daar is Jezus op uit met deze boodschap, het evangelie van het Koninkrijk.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan voor de eerste virtuele preekbespreking, binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 23 februari 1997 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Zoekt eerst het Koninkrijk en Zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden". Mattheüs 6: 33.

Schriftlezing:

- Filippenzen 3: 7-16

Tekst:

- Mattheüs 13: 44-46; de schat in de akker en de parel van oneindige waarde

Liederen:

- Lied 1 (liederen uit het liedboek v/d kerken)
- Psalm 105: 1 en 3
- Lied 7: 1, 2 en 4
- Lied 335: 1, 2, 3, 6 en 9
- Kinderlied 5 (uit de eigen kindermap)
- Psalm 119: 13, 14 en 22
- Lied 487
- Opwekkingslied 180 (uit de bundel opwekkingsliederen)

Introductie verkondiging: *De schat van het Koninkrijk (5)*

Wat gebeurt er als iemand onverwacht een schat vindt? Heel veel! Zo veel, dat juist deze twee kleine gelijkenissen er bij uitstek voor dienen om alles, wat in de voorafgaande diensten over het Koninkrijk gezegd is nog een keer in nieuwe vorm samen te vatten en te overdenken.

1) Het brengt de vinder in een spanning, die kenmerkend is voor iedereen die een discipel is van het Koninkrijk: Hij heeft de schat en toch heeft hij hem niet: het Koninkrijk is onder ons als een geheim: 'al reeds' en 'nog niet'! Je moet er wel oog voor krijgen!

2) Opvallend is hoe beide eigenlijk alles er wel voor over hebben om die gevonden schat nu ook te hebben. Zij laten alles los terwille van dat ene. Over radicaliteit gesproken.

3) Toch ligt de kern bij het woord: en in zijn blijdschap hierover... ging hij heen. De vreugde van het Koninkrijk doet duizendvoudig wat plicht en wet met veel gezucht nauwelijks vermogen.

4) Dat komt omdat hier alles staat in het teken van de onverdiende genade. In de ene gelijkenis overkomt het een (arm) iemand bij toeval, in de andere gelijkenis gebeurt het bij een (rijk) iemand na een zoektocht. Beide zijn er echter zo door verrast, de wereldse onverschillige en de religieuze zoeker. Want dit is van een totaal andere orde!!

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Voor ons huis wordt de oude brug van de Pausdam gerestaureerd. Ik kijk daar op uit, en zie dus precies hoe ze dat doen. Ze doen dat door de eerste muur met een drilboor helemaal af te breken, en dan verschijnt een tweede muur, een oude, middeleeuwse muur, die laten ze onaangeroerd. Daarna zag ik hoe een oude binnenmuur bloot kwam te liggen, en daarin verscheen bij het blootleggen een steeds groter gat met daarin een prachtige deur, een poort. Toen gingen de arbeiders daardoor naar binnen, en ik dacht: "Dat wil ik meemaken!" Ik ging naar buiten en zag hoe ze met zaklampen naar binnen gingen en daar een hele tijd bleven. Toen ze eruit kwamen ging ik direct naar ze toe en zei: "Wat bijzonder! Heb je nog wat gevonden?"

De rest van het verhaal is door mij gefantaseerd.

Dus stel je voor dat ze tegen mij gezegd hadden: "Ja, we liepen daar door een donkere gang, en kwamen in een deel van de kelder van het huis van die overbuurvrouw, dat kon je van boven af zien, en wat zagen we? Een kist met gouden, middeleeuwse munten, dukaten. Maar niks zeggen, we gaan aan het werk!" Ik vroeg me af wat ze gingen doen, maar ik heb niks gezegd. Een week later kom ik mijn overbuurvrouw tegen op straat en die zegt: "Moet je horen! Er komt een makelaar bij me, en die zegt tegen mij: je huis is wel niet in de verkoop, maar ik heb iemand gehad die er een groot bod op doet: 2 miljoen!" Ze vroeg aan mij: "Wat moet ik nu doen?" Ik zei: "Natuurlijk altijd doen!" Ze ging verder: "Ik kan er een veel mooier huis voor terug kopen!" En ik natuurlijk knikken!

Zo dacht ik me dat allemaal in. Het had maar zo vlak voor mijn huis kunnen gebeuren. Jezus beschrijft het hier in die kleine gelijkenis van de schat in de akker. Want of het nu een akker is of een herenhuis met een kelder, het punt waarover het gaat is: Wat gaat er gebeuren als iemand daar ineens onverwacht een schat in ontdekt?

Dit gebeurde in het oude Palestina heel vaak, want ze hadden geen brandkast en ze hadden geen bank, dus als er maar wat gebeurde, stopten de mensen hun schatten in de grond. En dan vergaten ze de plek waar ze het hadden verborgen, of ze sneuvelden in de oorlog, en dan vond een ander later die schat! Jezus neemt dat als voorbeeld voor wat er gebeurt als wij in aanraking komen met Zijn boodschap. En Zijn boodschap was altijd weer: het Koninkrijk: nu is het Koninkrijk heel dichtbij gekomen. Dat was Zijn boodschap. En waar Hij ook kwam, bij zieken, of bij aangevochtenen, bij vromen en farizeeën, overal bracht Hij diezelfde boodschap.

In de voorgaande preken heb we daar meer bij stilgestaan en deze gelijkenis bevat alle kleuren, alle facetten van wat we de laatste weken met elkaar hebben gezien. Met deze twee kleine gelijkenissen kan ik alle punten weer eens opnieuw helder voor de geest roepen.

In de eerste plaats:

Met deze twee gelijkenissen, de schat in de akker en de koopman met zijn parel, wordt iets wat heel moeilijk is heel eenvoudig en duidelijk gemaakt. Want het moeilijke is: het Koninkrijk wat Jezus verkondigde *is er al, en het is er nog niet*! Dat is eigenlijk heel moeilijk voor ons te begrijpen. *Het is er al en het is er nog niet*. De Here Jezus zegt: "Het staat midden onder u, en de krachten kun je zien! Ik heb het met eigen ogen gezien: lammen wandelen, blinden worden ziende, aan de armen wordt het evangelie gebracht, dat is het Koninkrijk!" Dat zei Hij tegen Johannes de Doper.

Maar aan Zijn eigen discipelen leerde Hij te bidden: "Laat Uw Koninkrijk komen!" Dus is het er blijkbaar nog niet. Het is er alreeds en het is er nog niet. In een vorige preek zei ik: *zoals de zomer aanwezig is in de winter*. Dat is het *geheim* van het Koninkrijk.

En dat wordt ons nu in deze gelijkenis duidelijk gemaakt met die schat en die parel. Zodra die arbeider de schat gevonden heeft, heeft hij hem, en toch heeft hij hem niet. Want waar of niet, hij heeft hem! Hij is getroffen, aangeraakt, verwonderd, bewogen. Wie dat meemaakt wordt nooit meer wie hij vroeger was. Er is iets in zijn leven binnengekomen, wat hem totaal uit zijn baan getrokken heeft. De aanblik van die gouden muntstukken zal hij nooit vergeten, en dat plotselinge gevoel van: nu ben ik rijk! En dan de blijdschap die in hem opvlamde!

Maar tegelijk weer met twee voeten op aarde teruggekomen beseft hij: Maar ik heb hem nog niet! Hij heeft hem en hij heeft hem niet. Voelt u die spanning? Nu zegt Jezus: "Zo is het nu met het Koninkrijk der hemelen. Je krijgt er deel aan, je ogen worden geopend, maar je hebt het nog niet!"

Je bent gedoopt, daar is je in feite die schat getoond. Maar je moet hem je nog helemaal toe-eigenen. Je hebt al het heil in Jezus ontvangen en toch... je strekt je er naar uit alsof je het nog krijgen moet. Hoort u de apostel Paulus, in Filippenzen 3? Op het ene moment zegt hij: "Wij dan die volmaakt zijn, laten we ons uitstrekken naar..... enz, de roeping die van boven is, omdat we al in Christus gegrepen zijn. Want denk niet dat we al volmaakt zijn." Het duizelt je. "We zijn volmaakt", en tegelijk: "Denk niet dat we al volmaakt zijn". In die spanning staan we in het Koninkrijk van God.

Sommige christenen hakken de knoop door naar de ene kant: ze doen net of de schat van het Koninkrijk al helemaal hebben, ze zijn overgeestelijk. En ze komen nauwelijks meer met twee voeten op aarde terug in de realiteit. Andere christen hakken de knoop door naar de andere kant, in tegenovergestelde richting en ze zeggen: "Die schat is helemaal niet van ons! We hebben geen enkel houvast. Je kunt eigenlijk nergens zeker van zijn."

Zij hebben het *algemeen betwijfelde* christelijk geloof, het is alles nog toekomstmuziek. Pinksterbeweging aan de ene kant en modernisme, humanisme aan de andere kant.

Maar wie bijbels wil denken en handelen moet eerst dit moeilijke geheim van het Koninkrijk verstaan. *Het is er en we hebben het*. We hebben het Goddank, er is absolute zekerheid mogelijk. Want we zijn aangeraakt door die kostbare parel van de genade van God en er is geen weg terug. We zullen los van die kostbare schat nooit Gods vrede meer kennen.

Maar tegelijkertijd is waar: *we hebben hem nog niet!* "Heel de schepping zucht nog", staat er in de Romeinenbrief, "en wacht op het openbaar worden van de zonen van God."

Het Koninkrijk is er en het moet ons nog geworden. Geloof dat het u gegeven is en het zal u geworden.

Om dit eerste punt af te sluiten: we moeten er dus oog voor krijgen en ontwikkelen, om achter de wirwar van de feiten en dagelijkse beslommeringen de geheime werking van het Koninkrijk te zien. Je kent die afbeeldingen wel, waar je op het eerste gezicht in zwart-wit een wirwar van lijnen ziet, maar als je goed kijkt, en je kijkt in plaats van naar de witte lijnen naar de zwarte, of omgekeerd, dan ontdek je er iets in, een naam of gezicht.

Ineens licht het op, en zo is het ook met de schat in de akker, en met de parel van grote waarde, dat is het geheim van de Zoon, Hij is het Koninkrijk in persoon. Het is niet meer uit onze aardse geschiedenis te verwijderen, het bewijs van de genade-heerschappij van God, en het belooft totaal herstel. Dat is het eerste punt. Geloof dat je het ontvangen hebt, en het zal je geworden.

Maar nu het tweede punt: Dat gaat niet automatisch! Daar hebben we ook al eerder bij stilgestaan. De weg van het *gevonden hebben* naar het *krijgen* is een heel belangrijke weg, en het is een riskante weg! Je kunt het op die weg nog weer verspelen, het is een gevaarlijke weg, een kostbare weg.

Nee, wij verdienen die schat niet door wat voor iets we ook doen op die weg. Dat is in dit beeld ook volkomen duidelijk. Die schat werd om niet gevonden. Daar heeft die arbeider niets aan gedaan. En die koopman ook niet, daar kom ik straks nog op terug. Het is ondenkbaar dat de man na zijn vondst zijn armen over elkaar deed en ging

wachten. Integendeel, toen ging hij heen en verkocht al wat hij had en kocht die schat. Hij eigende die zich toe. En die weg, die noemt onze traditie de *toe-eigening des heils*, die is onmisbaar en absoluut!

Ik noemde dat de *radicaliteit* van het Koninkrijk, en ik omschreef die als de radicaliteit van zelfvergeten overgave. Denk maar aan de toen gebruikte voorbeelden van de trapeze-kunstenaar en van de parachutespringer.

Hier in deze twee kleine gelijkenissen wordt een ander beeld gegeven, in beide precies hetzelfde. Die koopman en die arbeider, ze gaan heen en laten alles los wat ze hebben, en ze kopen die ene schat. Zo diep laten ze zich in die gang van het Koninkrijk betrekken. De inwoners uit de geboorteplaats van Jezus in Nazareth weigerden dat, en die kregen de schat dan ook niet. Gedoopt zijn is niet genoeg. Je moet de schat wel kopen.

Stel je voor dat de arbeider en de koopman niet alles hadden ingezet, ze hadden de schat niet gekregen. "Alles doe ik," zegt de apostel Paulus later, "om Hem te kennen en de kracht van Zijn opstanding."

En Jezus geeft er hier en in andere gelijkenissen Zelf het voorbeeld bij van mensen in de wereld, die om puur uiterlijke winst bereid zijn heel hun aardse hebben en houden ervoor in te zetten. "Nu", zegt Hij, "zo is het ook in het Koninkrijk van God." Je moet loslaten je vader en je moeder, je vrouw en je kinderen, ja, je moet alles wat je hebt loslaten, en anders krijg je het niet! Trouwens, als je het zelf niet loslaat wordt het je op een ander moment uit je handen gewrongen. Alles loslaten en verkopen, zoals die arbeider en die koopman. Ze lieten er alles voor los en iedereen dacht: "Die zijn niet goed bij hun hoofd! Daar staat hij op de markt en verkoopt zijn bed, z'n tafel, z'n huis met z'n tuin, en dat voor die ene transactie!" Die transactie waardoor hij straks die schat in eigen bezit krijgt. Wonderlijk.

Ja, het is wonderlijk gesteld met de radicaliteit van het Koninkrijk der hemelen. Zeer doordacht, en tegelijkertijd ook een beetje vreemd. Ze is ook uiteindelijk alleen te begrijpen -daar ging de derde preek over- als we een streep zetten onder vier kleine woordjes uit die gelijkenis.

Dat is het derde punt. Er zijn exegeten die zeggen: Die vier kleine woordjes dat is de kern van de zaak. En dat is: *in zijn blijdschap erover* gaat hij heen en verkoopt al wat hij heeft. En dat is de kern van alles. Die arbeider en die koopman van de parel verkochten hun huis en hun bezittingen dus niet omdat ze het moesten. Ze moesten niets! Er was niemand die hen ertoe verplichtte om die schat ook te kopen. Het zou dom geweest zijn als ze het niet gedaan hadden, en jammer, maar plicht? Nee, er was niemand die hier zei: "En nu moet je!"

En hier ligt heel subtiel het verschil tussen wettisch christendom en echte navolging. In de wettische orthodoxie is de blijdschap verdwenen. En daarom heb ik twee keer stilgestaan bij de vreugde van het Koninkrijk. Hoe blij was de vrouw die haar verloren penning terugvond! Dat was de schat van de liefde van haar man, want het was een deel van de bruidstooi die ze op haar voorhoofd had. Hoe blij was ze toen ze die terugvond. En hoe blij waren de bruiloftsgasten, toen bleek dat deze bruidegom in Kana de beste wijn tot het laatst bewaard had. Dat is de vreugde van het Koninkrijk, dat kan alleen het Koninkrijk in ons verwekken.

De wet en de plicht kunnen wel wat, maar niet veel. Wat de zweep van de wet met veel moeite bewerkt, gebeurt in ijltempo door de vreugde van het Koninkrijk. Want zoals ik al zei: "Je vergeet het niet meer als je één keer door deze schat bent aangeraakt. Je raakt er nooit meer van af, het is eigenlijk bloedlink om in de kerk te zitten onder het evangelie. Want als die vreugde daarover toeslaat, dan moet je voor de rest wel je hart vasthouden. Alles komt op het spel te staan. Je laat los en je zet alles in, want je wilt die ene schat hebben. Je gaat ervoor.

Er is maar één ding waar mensen onbeheerst hebzuchtig mogen zijn, één ding waar ze onbeheerst inhalig mogen zijn, zo inhalig als we maar zijn kunnen, en dat is oog in oog met de genade van God. Dat Hij er echt is en dat Hij ons liefheeft. Wie de parel van die liefde één keer gezien heeft en één keer gevoeld heeft, die geeft er alles voor. Wie deze wijn geproefd heeft die wil geen andere, die raakt die smaak niet meer kwijt, die wil altijd meer. Dat is eigenlijk, met een beeld gezegd, de toe-eigening van het heil. Het is de radicaliteit van de overgave, en van het loslaten. Daar heb ik dan ook vaak over gesproken.

Punt vier is de kern van de vorige preek, en dat is: onder dit alles ligt de genade van het Koninkrijk. En daar gaat natuurlijk uiteindelijk ook in deze gelijkenissen alles op terug. God geeft die schat en die parel *om niet.* Wij voegen dus niets aan onze wezenlijke redding toe, zeggen de theologen, of zoals we vorige keer zagen: Zonder toedoen van mensenhanden raakte die steen van het Koninkrijk der hemelen los en rolde de wereld in om alle beelden van menselijke grootheid te verpletteren.

Allemaal beelden, hier dit: de werklui die de schat ontdekten, ze waren nergens op uit, ze vonden hem gewoon bij toeval. En ineens stuitten ze op die kist met goud. Wie had dat gedacht dat zoiets hun ten deel zou vallen. Puur geluk. *En dat is genade: puur geluk*. Dat kun je zeggen van de genade van God.

Zijn er dan ook niet die er naar zoeken? Al die zoekers, mensen die echt naar God zoeken, zoals goudzoekers naar goud? Juist vandaag komt dat weer op, denk maar aan de boekenweek, helemaal gewijd aan het zoeken naar God. Daarom heeft Jezus twee gelijkenissen verteld over dezelfde zaak. Je vraagt je misschien af: wat heeft die tweede gelijkenis nu te betekenen, is in die eerste niet alles gezegd? Nee, de ene zocht, de ander niet. De eerste zocht niet, die arbeider, die vond het, zou je kunnen zeggen, bij toeval. Maar die ander zocht wel. De arbeider zocht niet, de koopman zocht wel, dat is het verschil.

En wij zouden denken: dan zou de één dus gevonden moeten hebben en de ander niet. Die zocht, vindt, en die niet zocht, vindt niet. Maar dat klopt niet, beiden vinden. Ook de koopman die zocht, stuit door puur geluk op die uitzonderlijk kostbare parel.

Wij blijven ergens denken dat juist voor het vinden van die schat van het Koninkrijk van God de mens toch wel erg zijn best moet doen. Maar Jezus snijdt dat radicaal af. Het Koninkrijk zelf is puur genade. Voor alle mensen: seculiere - ongeïnteresseerd, of religieuze - zoekend. Voor God maakt het geen verschil. De koopman was even verrast, even stomverbaasd toen hij deze parel vond, als de arbeider toen hij daar ineens die schat met gouden munten vond. Bij beiden geldt: de genade van God is om niet.

En daar wil ik ook deze serie over het Koninkrijk van God mee besluiten.

Het grote wonder dat God ons Zijn genade gegeven heeft, geïnvesteerd heeft in deze wereld om niet, voor allen. Voor allen, voor u voor mij, *om niet.* Dat is het grote wonder in de geschiedenis van de mensheid, dat God daar in is ingetrokken, ingedaald, in is verschenen in Jezus Christus.

En dat God Zelf daar het heilswerk heeft volbracht, in Zijn Zoon, op Golgotha. En dat toen de Geest is uitgezonden.

En zo is het het wonder van uw en mijn leven in het klein, dat de Here God daarin is binnengekomen, en dat Hij ons heeft aangeraakt en ineens zagen we het, en we waren verwonderd en verheugd.

De Heer heeft ons gezien en onverwacht
zijn we opnieuw geboren en getogen.
Hij heeft Zijn licht ontstoken in onze nacht,
gaf ons een levend hart en nieuwe ogen. (Lied 487)

Dat is ten diepste onze schat, die persoonlijke liefde voor u en voor mij, door Jezus Christus, en daarin ingevouwen belofte op belofte op belofte.

Belofte voor de volkerenwereld, belofte voor het herstel van de schepping, belofte voor de wederoprichting van alle dingen.

En als we dat zien, gaan we in blijdschap daarover heen, de nieuwe week in, waarin het vakantiebijbelfeest in de kerk gevierd wordt, een feest waar het evangelie gezaaid mag worden, we zullen bidden dat ook de kinderen deze schat mogen ontdekken.

En we geven wat we hebben, en we laten los wat ons deert.

Zo eenvoudig is het.

Amen.

Reageren op de inhoud? Email naar Wim Rietkerk!

Direct reageren? Schrijf je opmerkingen
in het gastenboek!

Reaktie op de redactionele en/of technische
kant van deze site? Email de Webmaster

Doorpraten? Bezoek een dienst of meld je aan
voor de eerste virtuele preekbespreking,
binnenkort live op deze site!

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 29 juni 1997 door M.R. van den Berg,
emerituspredikant van de Nederlands Gereformeerde kerk te Utrecht.

Schriftlezing: Jesaja 66: 1 - 6

Tekst: Mattheüs 5: 1 - 3:

Toen Jezus nu de schare zag, ging Hij de berg op, en nadat Hij zich had neergezet, kwamen Zijn discipelen tot Hem en Hij opende Zijn mond en leerde hen zeggende: "Zalig de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen."

Liederen:

- Lied 328
- Psalm 9: 1, 5 en 6
- Lied 7: 1 en 4
- Kinderlied 17
- Psalm 72: 1. 4. 6 en 7
- Lied 294: 1, 2 en 6
- Lied 121: 3 en 4
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: Een wonderlijke *felicitatie.*

In de loop van de eeuwen is de bergrede met daarin de zaligsprekingen vaak gebruikt op een manier, die tegen de bedoeling ervan ingaat. Zo heeft men beweerd dat deze woorden van Jezus niet bestemd waren voor het inrichten van het publieke leven, maar uitsluitend voor de binnenkamer. Uit reactie daartegen hebben anderen de bergrede volledig gepolitiseerd. Beide opvattingen doen tekort aan de bergrede zelf, die bedoeld is als instructie voor een christelijke levenswandel voor Christus' leerlingen en begint met een felicitatie aan het adres van de armen van geest. Bij hen moeten we denken aan de armen en verslagenen van geest (Jesaja 66: 2), die bij de profeten herhaaldelijk ter sprake komen en in de psalmen zelf hun onderdrukkers aanklagen en uiting geven aan hun vertrouwen op de Here. Zij zijn te feliciteren, uiteraard niet vanwege hun armoede, maar vanwege het feit dat het koninkrijk der hemelen voor hen bestemd is. Een maatschappij waarin alles draait om het maken van winst en sociale voorzieningen worden opgeofferd aan het marktmechanisme heeft van al deze zaligsprekingen geen syllabe begrepen.

Verkondiging:

Gemeente van onze Here Jezus Christus, broeders en zusters,

Nadat de Hongaarse opstand in november 1956 door de Russen was neergeslagen, werd in Boedapest een massa-bijeenkomst van vooraanstaande Hongaren georganiseerd om de loftrompet te steken op het communisme. De sprekers probeerden elkaar te overtreffen in het wijden van hoogdravende, lovende woorden aan het adres van de Russen. Het verhaal gaat dat in die vergadering op een gegeven moment de componist Zoltan Kodaly met een in rood gebonden boekje naar het podium stapte, uit dat boekje de zaligsprekingen voorlas en toen de zaal verliet. Dat was in de toenmalige omstandigheden een moedige daad en een uitermate zinvol gebruik van de zaligsprekingen. Helaas zijn ze in de loop van de geschiedenis lang niet altijd zo zinvol gebruikt. De opkomst van het marxisme in de vorige eeuw is voor een deel in de hand gewerkt doordat een aantal industriëlen en werkgevers de zaligsprekingen misbruikten als een zoethoudertje voor hun arbeiders. Waarom zou je verbeteringen aanbrengen in de ellendige positie waarin ze verkeerden, als juist armen te feliciteren waren en gelukkig te prijzen? Ze gebruikten de zaligsprekingen als middel om hun geweten te sussen en als een vrome dekmantel voor het instandhouden van ten hemel schreiende armoede van hun arbeiders. Die arbeiders moesten op hun plaats gehouden worden en daar zongen ze ook van in hun kerkliederen. Er is een Engels gezang waarin de volgende regels voorkomen: "The rich man in his castle, the poor man at his gate, God made them high and lowly, and ordered their estate." In het Nederlands: de rijke man in zijn paleis, de arme bij diens poort, God schiep hen hoog en laag, en verordineerde hun maatschappelijke positie."

Het venijn zit in die laatste regel: verordineerde. Met andere woorden: armoede wordt hier als een goddelijk gebod gezien, waaraan niet getornd mag worden. Precies zoals men de slavernij en de apartheid als een instelling van God verdedigde en handhaafde, zo gebeurde dat ook met de armoede. Als iemand arm is, dan is dat door God verordineerd, en dan mag je daar geen verandering in brengen. Je mag wel aalmoezen geven, en ook wel aannemen, maar structurele verbeteringen najagen dat mag niet, want dan ga je tegen Gods instellingen in. Het navrante is dat in dit Engelse kerklied de rijke in zijn vorstelijke woning, en de arme bij de poort daarvan, beiden weggelopen zijn uit de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus. Een gelijkenis waarin de Here Jezus nu juist duidelijk wilde maken dat God er helemaal niet mee ingenomen is dat die arme daar maar bij de poort moet liggen te bedelen. Handhaving van die status quo is helemaal niet door Hem verordineerd. En dat dit kerklied die gelijkenis annexeert en in feite in haar tegendeel omzet, dat is één van de vele voorbeelden uit de kerkgeschiedenis waarin de bijbel tegen z'n bedoeling in voor het karretje van bepaalde groeperingen van mensen gespannen wordt, en we moeten maar niet denken dat we daar zelf immuun voor zijn, want dat zou een fatale vergissing wezen.

Een andere manier om zich de consequenties van de bergrede en van de zaligsprekingen van het lijf te houden bestond hierin dat men zei dat die woorden van Jezus niet bestemd waren voor het inrichten van het publieke leven, maar voor de binnenkamer. Ze waren alleen maar bedoeld voor de opbouw van het individuele geloofsleven, en hadden geen maatschappelijke consequenties. En op die manier had men zich dan op een comfortabele manier van de scherpe kanten ervan bevrijd. Het volgen van Jezus ging zich op die manier uitsluitend in de huiskamer afspelen, en zo kon je wel erg vroom zijn, maar geen zuurdeeg, geen zoutend zout in je omgeving.

Natuurlijk kon het niet uitblijven dat er een reactie kwam op de sociale en de economische wanverhoudingen in de vorige eeuw. Ik noemde het marxisme al, voor Marx waren de godsdiensten de opium van het volk, de drugs waarin de armen wegvluchtten voor de harde en bittere werkelijkheid van hun leven. Maar ook in onze eeuw kwam er, zij het laat, een reactie. In de zeventiger jaren van deze eeuw vond een politisering van de zaligsprekingen plaats. Men ging ze hanteren als een reeks politieke slogans en ging ermee de barricade op. Maar ook zo was er sprake van verkeerd gebruik, het was onjuist om ze in de politiek te laten opgaan. Dat kan duidelijk worden als we nagaan in welke omstandigheden ze voor het eerst werden uitgesproken en aan wie ze waren geadresseerd.

Mattheüs plaatst ze in zijn evangelie in de begintijd van Jezus' optreden. De tijd waarin Hij rondtrekt in Galilea en het koninkrijk der hemelen verkondigt. In die prediking sloot Hij zich aan bij Johannes de Doper, wiens grote thema was: het koninkrijk der hemelen is nabijgekomen, het staat voor de deur. En dat koninkrijk wordt nu door Jezus geproclameerd. Door die aanduiding koninkrijk der hemelen heeft men zich vaak op een dwaalspoor laten brengen, men heeft daar vaak in beluisterd dat dat koninkrijk helemaal niets met deze aarde te maken had, dat het een louter hemelse aangelegenheid was, alleen maar bedoeld om in de ziel een hemelverlangen op te roepen, maar dat was een fundamentele misvatting. Het koninkrijk der hemelen vindt zijn oorsprong wel in de hemel, maar dat heeft alles met de aarde te maken, en is voor de aarde bestemd. Dat blijkt, om maar iets te noemen, wel heel duidelijk uit psalm 72, die we zongen, waar van de Koning van dat rijk gezegd wordt dat Hij recht verschaft aan de ellendige, de arme, en de verdrukkers verbrijzelt, en nog veel meer. Het koninkrijk der hemelen, dat is dus allerminst iets ongrijpbaars, niet iets zweverigs, maar het realiseert zich grijpbaar en tastbaar in de aardse werkelijkheid. En dat koninkrijk dat staat voor de deur, zegt Jezus. In feite is het er al. Het komt naar de mensen toe in de prediking van het evangelie. Maar toch niet alleen daarin, het komt ook in de genezing van allerlei ziekten, van pijn, van bezetenheid, die genezingen

zijn de tekenen van dat gekomen koninkrijk. En eigenlijk kun je het nog het beste zo zeggen: dat koninkrijk is gekomen in de persoon van Jezus Christus Zelf. Hij is de Koning die recht en gerechtigheid brengt, die het leven geneest en vernieuwt, en die de ellendige verlost. En da zijn er die in Hem gaan geloven, zoals de discipelen bijvoorbeeld. Zij zijn de eerste burgers van dat koninkrijk. En die burgers hebben nader onderricht nodig. In het nieuwe testament wordt de prediking altijd gevolgd door onderricht. In zijn prediking proclameerde Christus dat koninkrijk, en die prediking wordt nu gevolgd door nadere instructie voor diegenen die die prediking in geloof aanvaarden. Datzelfde vinden we ook bij de apostelen, die prediken de verlossing en de verzoening in Christus, en daarna krijgen degenen die deze prediking in geloof aannamen, nader onderricht inzake een christelijke levenswandel. Als in het nieuwe testament de leer ter sprake komt, dan gaat het meestal niet over wat wij leerstukken zijn gaan noemen, maar over richtlijnen voor een christelijk leven. En dat onderricht gaat Christus nu geven. Voor de aanwezige mensen was het meteen duidelijk dat Hij onderricht zou gaan geven, want Hij ging immers op de berg zitten, en zitten was in die tijd de houding van een leraar. Rabbi's gaven zittend onderwijs. En Jezus' discipelen komen dan ook op Hem af en groeperen zich rondom Hem, en ze beseffen: Jezus gaat instructies geven, daar moeten we bij zijn! En dan opent Jezus zijn mond en begint zijn onderricht met negen felicitaties, negen gelukwensen. En ik denk dat allen die naar Hem stonden te luisteren wel met hun oren geklapperd zullen hebben. Want het zijn wel heel merkwaardige felicitaties.

Wie worden er normaliter gefeliciteerd? Dat zijn mensen die iets te vieren hebben, mensen die geslaagd zijn voor een examen, mensen die promotie gemaakt hebben, dat zijn situaties waarin mensen worden gefeliciteerd. Maar Jezus keert de rollen om, Hij feliciteert de armen, en de mensen die verdriet hebben, en de vervolgden, en de verdrukten. Zeg nu zelf: dat zijn wondere gelukwensen! De eerste luidt: te feliciteren zijn de armen van geest. Er wordt en er werd over deze woorden veel gefantaseerd. De meest vreemde verklaringen zijn er van gegeven. En dat komt doordat men deze felicitatie lossneed van het geheel van de schrift en hem op zichzelf plaatste, en hem toen ging verklaren. Nou, dan kun je er inderdaad een heleboel kanten mee uit. En men vergat daarbij dat Christus sprak tot joden. Tot eenvoudige vissers, landbouwers, handwerkslui, huismoeders. Die hadden geen brede ontwikkeling genoten, maar ze kenden wel het oude testament, de wet en de profeten werden iedere sabbat in de synagoge gelezen. En die mensen die moesten kunnen begrijpen wat Jezus bedoelde, en het ligt dus eigenlijk voor de hand dat je je eerst moet afvragen of het oude testament ook zo iets kent als armen van geest. Want als dat het geval is dan is meteen duidelijk wat Jezus bedoelt. En in het oude testament blijkt die uitdrukking inderdaad voor te komen. In Jesaja 66: 2 daar is bijvoorbeeld sprake van de ellendige, de arme, en de verslagene van geest. Die mensen, die armen, die ellendigen, die verslagenen van geest, die staan daar tegenover de brutalen die de halve wereld hebben, en die met hun ellebogen werken, en die over lijken gaan om hun doel te bereiken. Op die manier kregen de brutalen hun schaapjes wel op het droge, en ze waren dan ook in staat om omvangrijke offers te brengen in de tempel: stieren, schapen en wierook. Maar wat ze met de ene hand aan de Here gaven, pakten ze met de andere hand weer terug, door de arme te verdrukken. En dan zegt de Here: "Op zulke offers, van zulke mensen, sla ik geen acht, ze laten me koud. Ik sta niet aan de kant van deze brutalen, maar aan de kant van hun slachtoffers, die door hen onder de voet gelopen en in een hoek geduwd worden." En als dat maar lang genoeg duurt, en als er geen uitzicht of verbetering is, dan wordt je geest op den duur murw en mat en terneergeslagen. "Op die mensen, die er zo ellendig aan toe zijn, sla Ik acht", zegt de Here, "Op de arme en verslagene van geest die Mijn woord in acht nemen, en op Mijn woord vertrouwen." Hoort u? Daar stuiten we op die mensen, die armen van geest. En nu we dank zij Jesaja 66 weten wie ermee bedoeld worden, herkennen we hen ook de hele bijbel door. Steeds weer komen we hen tegen. In de psalmen bijvoorbeeld, daar komen ze zelf aan het woord, als slachtoffers van de uitbuiters. Slachtoffers van de mensen die akker aan akker trekken, die het ene bedrijf na het andere opslokken. Daar komen ze aan het woord als de slachtoffers van de mensen met de poen, in hun kalfsleren fauteuils, voor wie de enorme winst die ze maken nog niet groot genoeg is, en die daarom met een stalen gezicht zogenaamd wegens slechte bedrijfsresultaten, arbeiders op straat zetten. Daar komen ze aan het woord als slachtoffers van de gladde jongens, die met een vriendinnetje aan elke arm in dure nachtclubs rondhangen. In de psalmen uiten ze hun klachten en klagen ze die uitbuiters aan bij God.

Maar niet alleen in de psalmen komen we hen tegen. Ook bij de profeten. En die slingeren die uitbuiters hun vlammende protesten in het gezicht, en ze ontmaskeren hen, en samen met hen soms ook de leidende priesterklasse, die met die uitbuiters onder een hoedje speelden en met hen aanpapten. Een maatschappij waarin de markteconomie het een en het al is, waar het belang van mensen uitsluitend afgemeten wordt aan hun economische waarde, waarin steeds meer winst maken het enige adagium is, waarin op een sociaal beleid tegelijkertijd steeds meer beknibbeld wordt, een dergelijke maatschappij kweekt zulke armen en ellendigen.

Ik denk dat ik u niet duidelijk hoef te maken dat de huidige maatschappij waarin we leven zich in die richting ontwikkelt. Maar toch maar even een voorbeeld. Onlangs circuleerde in het nieuws het bericht dat de

vrouwenmishandeling de maatschappij jaarlijks meer dan 300 miljoen gulden kost. De suggestie die van dat bericht uitging was dat er vanwege die kosten toch eigenlijk iets aan gedaan zou moeten worden. Met andere woorden: niet het lot van die vrouwen, maar de eigen portemonnee wordt de drijfveer voor het nemen van actie. Een maatschappij waarin de mens zo hoe langer hoe meer ondergeschikt gemaakt wordt aan de markteconomie maakt zichzelf rijp voor Gods oordeel. In Israël ging dat zo toe. De armen verkeerden er in miserabele omstandigheden, er was niemand die verlichting in hun situatie bracht, en ze konden in hun ellende alleen maar op de Here hopen, tot Hem hun toevlucht nemen. En dat laatste, op de Here hopen, tot Hem je toevlucht nemen, dat is in de bijbel kenmerkend voor de armen die daar ter sprake komen. Er zijn natuurlijk ook armen die helemaal niet op de Here vertrouwen, en die zichzelf recht willen verschaffen, en die met hun verdrukkers op de vuist gaan, zulke armen zijn er in onze tijd, ze zullen er ook in bijbelse tijd geweest zijn. Over zulke armen gaat het in de bijbel niet. In de bijbel zijn armen mensen die niemand anders meer hebben dan de Here. Het zijn mensen die alleen op Hem vertrouwen, en hun heil van niemand anders meer verwachten, ook niet van hun eigen gebalde vuist. Die mensen heeft Christus op het oog, en zij worden door Hem gefeliciteerd. En opnieuw moet er gezegd worden: Wat een ongewone felicitatie.

Wij zouden het nog ergens kunnen plaatsen als er gezegd werd: gelukkig te prijzen zijn de armen die het niet langer nemen, en die het recht in eigen hand nemen, en die stakingen uitroepen, en die met de rijken op de vuist gaan, en die zo verbetering van hun situatie weten af te dwingen. Voor een dergelijke felicitatie zouden we nog begrip kunnen opbrengen. Maar Jezus' felicitatie stuit op een muur van onbegrip. Ben je te feliciteren, als je arm en verslagen bent van geest, als je geen enkel uitzicht hebt op verbetering van je huidige situatie, als je helemaal murw geslagen bent, omdat je niet meer weet hoe je de eindjes aan elkaar moet knopen, en als de Here de enige is tot wie je je toevlucht kunt nemen? Dat is toch van de gekke dat je dan te feliciteren bent? "Zeker", zegt Jezus, "dan ben je echt te feliciteren."

Dat moet in Jezus' dagen toen de mensen nog wel in het koninkrijk van God geloofden, al als een soort vloek geklonken hebben, maar in onze tijd, nu de verwachting van het koninkrijk der hemelen nauwelijks nog een rol speelt, nu wekt dat alom verontwaardigde en briesende reacties op. Alsof armoede zoiets begerenswaardigs zou zijn. Natuurlijk feliciteert Jezus hen niet omdat ze arm zijn. Dat zou inderdaad pervers zijn. Maar vanwege het feit dat het koninkrijk der hemelen van hen is, omdat zij hun verwachting op God stellen behoort dat koninkrijk hun toe, en daarom zijn ze te feliciteren. Als het koninkrijk van God, dat wil zeggen als Christus zelf, in wie dat koninkrijk concreet gestalte krijgt, als Hij je deel is, dan ben je nu al een gelukkig mens, ook al zijn de omstandigheden waarin je verkeert, nu niet om over naar huis te schrijven. Uiteraard betekent dat voor de rijken geen alibi om de armen dan maar in hun sop te laten gaarkoken. Een maatschappij waarin dat gebeurt, en die zich niet inzet voor een verbetering van de positie van armen, en die de sociale voorzieningen op offert aan het marktmechanisme, is bepaald niet te feliciteren. Het koninkrijk der hemelen is namelijk niet voor hen, die zich volledig inzetten voor hun eigen belang, en die hun heil verwachten van de marktwerking, maar voor hen die zich ervan bewust zijn dat ze niets hebben in te brengen dan lege briefjes. En die daarom hun verwachting uitsluitend op Christus stellen. Alleen voor hen is het komende koninkrijk. Waar de brutalen de halve wereld niet meer zullen hebben, waar niemand meer over lijken gaat, waar nergens meer een hoek is waar nog slagen vallen, en zeg nu zelf, als dat koninkrijk je deel is, dan ben je toch echt te feliciteren? Wat zou het fijn zijn als het nu eindelijk eens kwam!

Amen.

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 6 juli 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "De Geest van de Here HERE is op mij, omdat Hij mij gezonden heeft om een blijde boodschap te brengen aan ootmoedigen, om te verbinden gebrokenen van hart, om alle treurenden te troosten, dat men hen geve hoofdsieraad in plaats van as". Jesaja 61: 1 en 2.

Schriftlezing: Oude Testament: Jesaja 61: 1-4;
Nieuwe Testament: Johannes 11: 33-35, Lucas 19: 41 en 42.

Tekst: Mattheüs 5:4. Zalig die treuren, want zij zullen vertroost worden.

Liederen:

- Lied 454: 1,2,3
- Psalm 65: 1 en 2
- Lied 463: 1, 2 en 4
- Kinderlied 28
- Psalm 130: 3 en 4
- Lied 280
- Lied 115: 1, 2 en 3

Introductie verkondiging: *Een traan is als een loep.*

Veel mensen zijn op zoek. Religie mag weer. 'Spiritualiteit' is een veel gebruikt woord. Bij mijn terugkomst na de vakantie heeft dit bericht uit de Volkskrant mij het meest getroffen:

> **Face-lift geeft Christus een multi-raciaal gezicht.**
> Van onze correspondent Jan van Putten (ROME)
> Christus krijgt een ander gezicht. Voor die operatie heeft het Vaticaan een Braziliaanse schilder uitgezocht. De Christus van Claudio Pastro zal niet meer van het blanke ras zijn, en niet meer een lijdende, maar een triomferende uitdrukking hebben. De nieuwe afbeelding zal door de kerk worden gebruikt voor alle publikaties over het jubeljaar 2000. Dit heilig jaar moet van de paus het begin worden van een nieuwe era van het christendom.

Wij moeten terug van de 'Christus' van eigen makelij naar de Christus van de Schriften. Nergens treedt Hij zo duidelijk op ons toe als in de bergrede. Zoeken wij naar echt geestelijk leven? Laat dan de zaligsprekingen doordringen in je hart.
Vorige week zijn we ermee begonnen. Vandaag een nieuw aspect van de 'arme van geest': het gaat nooit zonder tranen. Toch spreekt Jezus hier niet over huilen en triest zijn zonder meer. Wie treurt ervaart een verdriet onder zijn/haar verdriet. Zoals Hanna, Jeremia, Petrus, Paulus en Jezus. Tranen werken als een loep. Door het 'kleine' wat mij hier en nu treft zie en voel ik pijn om het grote: een wereld verloren in zonde en gebroken onder de

gevolgen van de zonde. Wie daarom treurt, staat onder een hoge belofte: zo iemand zal vertroost worden. Geen enkele 'face-lift' zal ooit de tranen van Jezus' ogen mogen verwijderen. Hij weende om Jeruzalem. Hij weende om de dood van zijn vriend Lazarus. Tegelijk wist Hij: hiervoor ben Ik gekomen om instrument te zijn van God, die vertroost!

De bergrede wordt wel de 'grondwet' van het Nieuwe Verbond genoemd.
Wij lezen het begin van de bergrede als een spiegel om ons zelf daarin te toetsen. Mattheüs 5: 1-16: De zaligsprekingen, in scherp contrast met wat 'de mensen' zeggen.

De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de rijken, die prat gaan op wat ze hebben. Dat zijn de steunpilaren van de samenleving.
Maar Jezus Christus zei:
zalig de armen van geest, want van hun is het Koninkrijk der hemelen.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de harden, want hun kan het leven geen pijn doen.
Maar Jezus Christus zei:
zalig die treuren, want ze zullen vertroost worden.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de doorzetters, want zij bereiken wat in de wereld.
Maar Jezus Christus zei:
zalig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde be-erven.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de zelfgenoegzamen, want ze tobben nooit over hun fouten.
Maar Jezus Christus zei:
zalig die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want ze zullen verzadigd worden.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de slavendrijvers, want ze boeken resultaten.
Maar Jezus Christus zei:
zalig de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de pienteren, want ze weten door de mazen van het net te glippen.
Maar Jezus Christus zei:
zalig de reinen van hart, want zij zullen God zien.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn de ruziezoekers, want met hen wordt tenminste rekening gehouden.
Maar Jezus Christus zei:
zalig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.
De meeste mensen zeggen:
gelukkig zijn zij die zich nergens in mengen, ze krijgen nooit iemand tegen.
Maar Jezus Christus zegt:
zalig de vervolgden om der gerechtigheid wil, want zij zullen het Koninkrijk be-erven.
Gij zijt het zout der aarde, als nu het zout zijn kracht verliest, waarmee zal het gezouten worden? Het deugt nergens meer toe dan om weggeworpen en door de mensen vertreden te worden. Gij zijt het licht der wereld. Een stad die op een berg ligt kan niet verborgen blijven. Ook steekt men geen lamp aan en zet haar onder de korenmaat, maar op de standaard, en ze schijnt voor allen die in het huis zijn. Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat ze uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
Veel mensen van vandaag zijn geestelijk op zoek. Ze komen er niet voor naar de kerk, maar ze zoeken het bij groei-trainingen, of bezinning-weekends, en vanmorgen op de radio heb ik nog geluisterd naar Jomanda.
Achter ons huis staat een spiritueel centrum. Het heet "de Regenboog" en is open voor iedereen. En u weet: het thema van de boekenweek was "mijn God". Dat wil zeggen mijn God, iedereen de zijne. Ik las gisteren een

bijzonder citaat uit een brief van de franse piloot en intussen erg bekende schrijver Antoine de St. Exuperie. En die zegt: "Och, er is in deze wereld eigenlijk maar één probleem: hoe kan men de mensen het besef teruggeven van de geestelijke betekenis van hun bestaan?" En dan gaat hij verder: "Men kan niet langer leven van ijskasten en politiek, van balansen en kruiswoordraadsels. Dat kan men niet langer." Kunnen wij daar zo maar bij aanknopen? Die vraag dringt zicht op: laat dit, het zoeken naar spiritualiteit, zich nu naadloos verbinden met christelijk geestelijk leven, met christelijke spiritualiteit? Zijn het eigenlijk allemaal variaties op hetzelfde thema? Of is Christus uniek?

Die vraag willen we vanmorgen, en ook de komende zondagen overdenken. In de taal van Francis Schaeffer: What is true spirituality? Zo noemde hij zijn eerste boek: Wat is nu waar, echt, geestelijk leven?
Want wat geldt van kunst, dat geldt ook van geloof: er is kunst en er is kitsch. Er is ware en er is valse spiritualiteit. En het is best de moeite waard, en heel belangrijk dat we vandaag ons daar heel diep mee gaan bezig houden, en openstaan, luisteren naar wat God daar over te zeggen heeft. En dat doen we vanmorgen door te luisteren naar de Bergrede.
Nergens vinden we in zulke sobere bewoordingen, in een enkele pennestreek de beschrijving van die geesteshouding. Het zijn negen zinnen, maar acht en negen zijn eigenlijk een herhaling van hetzelfde. Het zijn eigenlijk acht - twee keer vier - zinnen, de beroemde zaligsprekingen.
Hoe lezen we ze? We zijn er vorige week al mee begonnen. We lezen ze niet als acht eisen waaraan wij moeten voldoen, maar als acht beloften. Acht beloften die we mogen ontvangen als we in Christus tot die geesteshouding die daar in enkele pennestreken wordt neergezet, uitgroeien.
Er is hier een parallel met de wet van de tien geboden. Dat zijn ook geen tien eisen waaraan wij eerst moeten voldoen, en pas daarna zouden we ons kinderen van God mogen noemen? Het is precies omgekeerd! Ook de wet van de tien geboden begint met: "Ik ben de Here, uw God. Dus jullie zijn Mijn kinderen! En Ik heb je uitgeleid uit het diensthuis Egypte. Ik ben Uw God en Vader, jullie zijn Mijn kinderen, doe dan dit en dat, anders raak je die vrijheid kwijt. Dan word je opnieuw slaven."
Wordt wat je bent, zo zou je het kunnen zeggen.
En dat geldt precies eender voor de bergrede, en hier dit begin, die zaligsprekingen, die hebben precies dezelfde vorm. Eerst lezen en horen we wie Christus is, Hij staat daar voor hen, dat staat an het slot van Mattheüs 4, en Hij verkondigt hen het evangelie van het Koninkrijk, het nieuwe verbond, de heilstijd die nu gekomen is, het jubeljaar, en dan zegt Hij: "Kijk, als je in Mij blijft dan is dit de belofte. Daarom heet de bergrede ook de bergrede. Daar zit natuurlijk iets achter: toen ging Hij de berg op en Hij sprak. Wie deed dat nog meer? Wie was daar vroeger, die ook de berg op ging, en toen de woorden van de levende God meenam en verkondigde? Mozes! Zo laat de bergrede ons eigenlijk voelen: hier staat de nieuwe Mozes. Meer dan Mozes staat hier! "U hebt gehoord dat tot de ouden gezegd is", -dat komt steeds als een ritme voor in de bergrede- dat is Mozes, "maar Ik zeg u...", en dan komt de verdieping en de vervulling.

Op dit punt moeten we dus de eenheid vasthouden tussen het oude en het nieuwe verbond, tussen Mozes en Jezus. Ook Jezus, net als Mozes, ze begonnen met het evangelie. Mozes: Ik ben de Here uw God, Ik heb u bevrijd. En Jezus Christus zegt: "Ik ben niet gekomen om te verderven, maar om te behouden! En omdat jullie Mijn discipelen zijn: zalig ben je! En daarom moet je uitgroeien tot zo'n arme van geest."
Ook Jezus begint met beloften, met wat we hebben, met wat we zijn. Met genade, en dan zit daar in ingebouwd de nodiging, de prikkel en de uitdaging. Natuurlijk, als we dit lezen -zalig de armen van geest, zalig die treuren- dan zit daarin de prikkel van: maar ben je het ook echt, een arme van geest, een reine van hart? Zijn we dat echt, zachtmoedig, barmhartig?
"Nu", zegt Jezus, "als je daar op dat punt je gemis beseft, kom dan tot Mij en Ik zal je met Mijn Geest vervullen en je omvormen naar Mijn beeld."

Met deze woorden en dit eerste punt heb ik zo in grote lijnen als het ware de toonzetting geschetst van de bergrede. Zo lezen we de bergrede en de zaligsprekingen. Maar dan nu terug naar die vraag: hoe wordt hierin nu aangegeven war ware spiritualiteit is? Welk totaalbeeld krijgen we hier? Ik vind dat nog steeds het scherpst geformuleerd door Francis Schaeffer in dat boek 'True Spirituality', vertaald in het nederlands: 'Leven door de Geest'. Waar geestelijk leven is een wondere combinatie van zwakheid en kracht. Hij noemt dat met die vreemde paradoxale uitdrukking: actieve passiviteit. En ik denk inderdaad dat daar het kernverschil ligt tussen Christus en de New Age. Want alle moderne visie op spiritualiteit ziet de geestelijke dimensie in de mens als een stukje van de rijkdom van de mens. Hoe diep de mens ook ontaard is, hij heeft een goddelijke kern. Hoe grote materialist hij ook is -en in hun stramien mag je het ook blijven- hij heeft toch altijd een gouden rand. En hoe diep de mens ook gevallen is, hij heeft zolang hij mens is in ieder geval toch die geestelijk diepte. Spiritualiteit in de negentiger jaren is eigenlijk het gouden aureool rondom een verder imperfect mens. Het is dus een stukje van zijn diepste bezit. Het is een kwaliteit. Spiritualiteit als verkoopartikel. Emil Ratelband verkoopt het als een produkt voor hoge prijzen. En hij zegt: zalig

de mens die beseft hoe een ongelofelijke potentie hij in zichzelf heeft. En hij zou er aan toe kunnen voegen: en zielig de armen van geest, en zielig wie treuren. Maar dat is spiritualiteit als verborgen rijkdom in de mens, in de zichzelf verwerkelijkende mens, die alle kracht uit zichzelf put en in zichzelf heeft, en uit zichzelf moet halen. En die zich niet hoeft te bekeren. Dat is in de negentiger jaren moderne spiritualiteit.
En zet daar nu eens de bergrede naast? En ga dan eens opnieuw luisteren, om dat contrast te proeven. Dat is precies het omgekeerde. De ware spiritualiteit is eigenlijk die van de faillietverklaring van de mens. Het is eigenlijk het totaal met lege handen staan. Zalig -zou je kunnen zeggen- is de mens die het niet heeft. Die niets in zichzelf heeft waarin hij nog vertrouwen stelt dan alleen in God. En dat totaal met lege handen staan voor God, dat is de arme van geest. Jesaja 66 is vorige week gelezen, en Meint van de Berg heeft het vorige week met name in het tweede deel van zijn preek heel duidelijk uitgelegd. De arme van geest is de mens die niets meer heeft om op te vertrouwen dan alleen God. Dat is de arme van geest, de ootmoedige. Maar eigenlijk doortrekt die inzet alle acht andere zaligsprekingen, en in alle acht komt maar één soort mens naar voren. Het is de mens die niet sterk is in zichzelf, maar die zijn ware staat heeft leren kennen. Ik denk hierbij aan het beeld van Zadkin, in Rotterdam, die zo smartel_ke gestalte van een man die een gat heeft in zijn romp. Het lijkt wel alsof zijn hart eruit gescheurd is. Waar de spil zit, waar bij ons altijd en eeuwig alles om draait, daar is bij hem een gat. En toen ze bij de onthulling van het standbeeld aan Zadkin vroegen: "Wat heb je daar eigenlijk bij gedacht?" toen zei hij: "Ik hoop dat er vogeltjes zullen komen om in dat gat hun nestje te bouwen.". Daar moet ik altijd aan denken wanneer ik in Rotterdam langs dat beeld rijd. Eerst die leegte, en dan vanuit de hoge, de vogel, die een nest van nieuw leven daar bouwt. Zoiets loopt als een rode draad door de zaligsprekingen. Een zwitserse bijbeluitlegger typeert de bergrede met het duitse "Umwertung aller Werte". Het is een totale wending, de man die met totaal lege handen staat, en die een gat heeft waar zijn egocentrische hart zat, die wordt nu juist gelukkig geprezen. Jezus zegt: je denkt dat je arm bent maar, man, vrouw, je moest een weten hoe rijk je bent als je daar bent. Je denkt dat je arm bent als je alleen nog maar op God vertrouwt, maar je moest eens weten, eigenlijk is heel het werk van God erom begonnen ons eindelijk eens zo ver te krijgen. Want zulke lege handen gaat God vullen. Voor zulken is het Koninkrijk. Schaeffer noemde dat *actieve passiviteit*. Het is in de kern passief, want ik laat los en ik erken mijn onmacht, ik besef mijn leegte, mijn zwakte, mijn schuld. Ik zeg met Paulus: ik, ellendig mens. Maar daarvan maak ik -dat is uiterst actief- mijn kracht. Dat is actieve passiviteit, in mijn onmacht mijn kracht zoeken. Dan wordt de rechtvaardiging van de goddeloze tot het centrale werkzame principe in de heiliging. Want die twee staan niet los van elkaar. Ik laat mij in mijn leegte vullen vanuit de hoge. Heer, ik ben onvruchtbaar, maar werkt U Uw vruchten door mij.

Ik kom nu tot het derde en laatste punt. Ik focus nu, ik zoom als het ware in op een onderdeel van de zaligsprekingen die ik vanmorgen bespreek, de tweede zaligspreking.
Die leert ons: dit geestelijk leven draagt altijd in zich iets van smart, van pijn. Het gaat niet zonder tranen. En dat lijkt op het eerste gezicht zoiets sombers. Lijdensmystiek, mompelt de één. En een ander denkt aan huilebalken of zwarte-kousenkerk. Ik zou het vanmorgen daar wel eens totaal uit weg willen trekken. Trouwens, Jezus Zelf leert drie verzen verderop in de bergrede: als jullie somber zijn: was je gezicht en toon een vrolijk gelaat. Geen as op het hoofd en gescheurde kleren. Toon dat verdriet alleen aan je Vader in de hemel, en Hij zal het je vergelden.
In die lijn ligt dat woord van Jezus: zalig die treuren, want ze zullen vertroost worden. Ja, dat heeft niets te maken met zelfkwelling of zwarte kleren of triestigheid, maar het betekent eigenlijk dit: het doorstoten van mijn puur persoonlijke privé-ervaring naar het alles-omvattende. Nu zeg ik het een beetje abstract, maar ik zal dat invullen. Je zou kunnen zeggen: het is in de kleine pijn de grote pijn voelen. Het is eigenlijk treuren en treuren gaat niet samen met huilen. Er staat niet 'huilen', er staat niet 'jammeren', helemaal niet 'klagen', maar er staat treuren. Misschien helpen voorbeelden ons het best. Hanna, in het oude testament, ze kon geen kinderen krijgen, dat was haar "kleine" verdriet. Klein tussen haakjes dan. Peninna had zonen en dochteren, dat doet zeer. Elkana wilde haar troosten met dat verdriet, en dat was natuurlijk heel lief van hem, hij zei: "Maar ben ik je dan niet meer waard dan tien zonen?" Maar Hanna heeft zich daardoor toch niet ten diepste getroffen geraakt gevoeld, want het eigenlijke verdriet van Hanna lag dieper, er zat een verdriet onder haar verdriet. En dat blijkt in 1 Samuël 2, als ze daar dat gebed bidt in de tempel en als dan ineens blijkt dat het haar nog niet eens gaat om zelf een kind te hebben, want ze zegt: "Heer, als ik een kind krijg, dan is het van U." En dan geeft ze het los, uit handen. Dus waar ging het haar dan uiteindelijk om? In dat gemis heeft ze diep beseft dat ze onvruchtbaar was voor het Koninkrijk, voor de voortgang van de Messiaanse belofte, voor Zijn werk! En ik denk dat daar de kern ligt van dat treuren. Wie treurt in de zin van de bergrede, dat zijn degenen die in de erkenning van hun eigen tekort eigenlijk pijn hebben over het feit dat ze God niet actief zien in de wereld, in hun leven. In de erkenning van hun eigen tekort, want dat treuren raakt mijn zonden, in het perspectief van de gevallenheid van de wereld, en het raakt de gevolgen van de zonde, waar heel de wereld door uit zijn voegen geraakt is. Wie treuren dat zijn mensen die in het kleine van hun eigen ongeloof en schuld, hun eigen gebrokenheid, het grote beseffen en laten doorklinken.
Wie treurt, zei ik al, zegt met de apostel Paulus: ik, ellendig mens.

De Engelsen hebben daar een mooie uitdrukking voor, die zeggen: 'confession', belijdenis van schuld, is niet genoeg. Maar je hebt ook 'contrision' nodig. Confession en contrision, samen horen bij het komen voor God. Erkennen dat we zondaar zijn is confession, maar contrision is de gebrokenheid van het hart daarover. Het is rouw dragen, berouw hebben daarover. Dat is het wat Paulus had in Romeinen 7 toen hij zei: ik ellendig mens. Wat Petrus had na de verloochening, zoals we dat lezen: en hij weende bitter. Maar het is ook wat Hanna had, het is het lijden in mijn eigen kleine leven onder de gebrokenheid van de zonde, en dan ineens beseffen hoe dat verbonden is met de Gebrokenheid met een hoofdletter, en met de afwezigheid van God, en de gevolgen van de zonde. Christen zijn kan nooit zonder tranen. Er was een filosoof die zei: de traan werkt als een loep, je ziet er de werkelijkheid drie keer zo scherp door. En zo is het ook. Door de tranen heen zien we ineens hoe erg die zonde is van de ik-centrale mens die heel ons menszijn verwoest. En door de tranen heen zien we de waarheid van hoe erg het is, een wereld vervreemd van God. En door de tranen heen verdiept zich ineens het verdriet van het kleine tot het allesomvattende. Eigenlijk is dan dat ik doodga niet meer zo erg, maar dat het zover gekomen is dat de dood de goede schepping van God komt binnendringen en zo verwoestend kon doorgaan en zoveel schade aan kon richten dat universeel allen sterven. Dat is erg. Treuren heeft dus altijd iets in zich van een verdriet onder een verdriet. Om het vanuit de bijbel kort samen te vatten: wie treurt treurt om de zonde en om de gevolgen van de zonde. En in dat verdriet is het ineens geworden tot het verdriet van God. Ineens gaan we door de tranen in de pijn iets beseffen van Gods tranen, en Gods pijn. Want daarom las ik het nieuwe testament. Jezus die weende, weende over Jeruzalem en haar schuld, haar verlorenheid. Jezus die weende over Lazarus, dat kleine werd voor Hem een venster tot het grote, Hij werd verbolgen in de geest. Hoe het ooit zover kon komen dat de boze, de vijand van God, zoveel kwaad kon aanrichten. Dat zijn de tranen van God. Maar dát treuren, zegt de bergrede, heeft een belofte. Bij Jezus natuurlijk allereerst, want dat treuren is het dragende motief geweest waarom Hij zelfs aan het kruis ging, om die zonde uit de wereld te verwijderen, en de gevolgen van de zonde op te heffen. En die belofte, die daaraan gehecht zit, die geeft Hij door. Dat treuren, zegt Hij, heeft een belofte. Zalig die treuren, want zij zullen vertroost worden. Er is een belofte, de parakleet: Ik zal u een ander, een Trooster zenden, lezen, we. Woorden van Jezus. Ik zal u een Ander, een Trooster zenden, de Parakleet, en Hij zal u troosten en in eeuwigheid bij u zijn. En de bijbel eindigt met de belofte: straks zal God komen om onder ons te wonen en Hij zal alle tranen van onze ogen afwissen.

Ik eindig met een krantebericht. Het was het krantebericht wat me het meest trof toen ik terugkwam van vakantie. Dan blader je zo de kranten door, en ineens, in de Volkskrant, las ik dat bericht, over Christus, die een nieuwe face-lift krijgt. Er is een groot beeld, een groot schilderij van Christus in het Vaticaan, en het Vaticaan heeft aan een schilder, Claudio Pastro, een opdracht gegeven om dat beeld, dat schilderij van Christus over te schilderen. En, wordt er verteld, hoe hij dat doet. In ieder geval moeten die tranen van Zijn gezicht. En dat lijden moet weg. Dat was uit de derde eeuw, maar wij leven in de twintigste eeuw! En die schilder krijgt de opdracht dat beeld van Christus over te schilderen: de tranen moeten weg en er moet iets van een stille triomf komen. En de europese Christus mag voor mij inderdaad overgeschilderd, het moet nu ineens een multi-raciale braziliaan worden. Nu, dat lijkt mij geen vooruitgang. Ik denk, wat je hier dus eigenlijk weer aantreft, en ik eindig door weer terug te grijpen naar het begin: die twintigste-eeuwse spiritualiteit sluit die nu naadloos aan bij de bergrede, bij Jezus Christus Zelf? Ik zie dit bericht van het overschilderen van dat beeld als een illustratie bij wat het hoofdverschil is. Tussen de zelf-centrale, jezelf ontwikkelende en verwerkelijkende spiritualiteit van de negentiger-jaren -weg met de tranen en daarvoor inde plaats stille triomf, vooruitgangsgeloof- dat is de nieuwe Christus van de jaren 2000. Maar het is wel de valse Christus. En wij willen ons vasthouden aan de Christus van de Schriften. Geen europeaan, geen blanke, geen braziliaan; het is een jood. Hij is Zoon van David en dat zal Hij altijd blijven. En Zijn heil omvat alle volkeren. En wat Hij wel is dat hebben we gezien. Hij is het model: de arme van geest, Hij is het! Die treurt: Hij is het. De zachtmoedige: Hij is het. Die hongert en dorst naar de gerechtigheid: Hij is het. De barmhartige, de vredestichter, en Hij zegt ons deze dag: "Zalig die treuren." Hij treurt, want zolang de wereld nog niet totaal bevrijd is dan is het doel van God nog niet tot z'n eindresultaat gekomen. Hij treurt, Hij is zelf het Lam van God, Hij gaf zijn leven om de zonde weg te dragen, en alles wacht nu op de finale, dat ook de gevolgen van de zonde uit de schepping worden verwijderd. En Hij zegt: "Jullie die treuren, je zult vertroost worden. Het werk gaat door. En intussen: blijf wie je bent. Arm van geest, treurend, zachtmoedig, hopend en hongerend naar gerechtigheid."
In Lucas staat: Zalig zijn jullie..... Dat heeft Jezus gezegd, en we zijn het in Hem. Zalig zijn jullie armen van geest, zalig jullie die nu wenen, blijf wat je bent, en vandaar uit, laat je steeds weer terugvoeren naar wat je bent: wordt wie je bent. Je staat onder een hoge belofte. Het Koninkrijk, de troost, de aarde, verzadiging van vreugde. Zoek in die zwakte je kracht.
Amen.

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 13 juli 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Komt tot Mij allen die vermoeid en belast zijt en leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart en u zult rust vinden voor uw zielen". Mattheüs 11: 28.

Schriftlezing: Oude testament: Psalm 37: 1-11.
Nieuwe testament: Mattheüs 25:30.

Tekst: Mattheüs 5: 5: Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven.

Liederen:

- Lied 487: 1 en 3
- Psalm 76: 1, 3 en 5
- Lied 252
- Kinderlied 12: 'Zoek eerst het Koninkrijk'
- Psalm 25: 6
- Lied 300: 1, 2, 3 en 5
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: *De kunst van het loslaten.*

De bergrede wordt wel de grondwet van het Koninkrijk der hemelen genoemd. De acht zaligsprekingen aan het begin vormen samen een profielschets van de burger van dat Koninkrijk. U mag ze ook lezen als een omschrijving van echt geestelijk leven: 'ware spiritualiteit'. Zó ziet een echt christen eruit! Wij mogen ook zeggen: Zó moeten wij worden. Wat wij in Christus al zijn. De zaligsprekingen zijn dus niet acht typen van mensen. Het zijn acht kleuren van het witte licht van Christus in ons.
Vandaag de zachtmoedigen. Dat is niet de omschrijving van het 'softe' type. Mozes en David waren zeer krachtige persoonlijkheden. Toch noemt de Schrift hen zachtmoedig. Dat komt omdat zij hun kracht onderschikten aan het hogere doel van Gods plan. Dat kan niet zonder loslaten van alle eigen aardse verwachtingen. Dit wordt in de preek breder uitgelegd. Jezus verbindt juist aan dit loslaten deze belofte. Wie de aarde loslaat zal ze beërven! Een wijsheid voor jonge 'idealisten' en voor oude mensen, die aan dit leven blijven kleven.
Voor verdere lezing:
"De bergrede", uitgelegd door dr. Martin Lloyd-Jones,
"Maar Jezus zegt....", door drs. H. de Jong (v.d.Berg, Kampen)

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
De filosoof Nietsche heeft zich doodgeërgerd aan de bergrede. Hij noemde dat een slavenmoraal. En daar bedoelde hij mee dat het wel lijkt of hier in de bergrede, en met name ook in de zaligsprekingen aan het begin, alsof daar een voortdurende lofprijzing plaatsvindt van de zwakke, de zwakte en zwakheid. De soften, de mietjes, de onderkruipers, die worden hier ten troon verheven, zo zegt hij. Want een slaaf ontbreekt zelf de macht om zijn leven in handen te nemen, een slaaf is machteloos, en een goede slaaf is zacht, meegevend, en wat gebeurt? In de bergrede

legt Jezus een gouden rand om deze verfoeilijke zwakte. De bittere pil van het slaafzijn wordt verguld. Typisch een slavengodsdienst in de catacomben, het christendom. Dat zei Nietsche. Alle mensen met een diep minderwaardigheidsgevoel komen hier aan hun trekken. Je hoeft niet krachtig te zijn, je hoeft geen macht te hebben: macht hebben is slecht, sterk zijn is slecht, zachtheid en onderworpenheid wordt de hemel in geprezen. Nietsche verfoeide de bergrede.

En ik laat hem vanmorgen zo eens even aan het woord omdat ik denk dat hij iets onder woorden brengt dat we allemaal wel eens boven voelen komen bij de bergrede. En dan denk ik met name hier aan dit woord, deze derde zaligspreking: zalig zijn de zachtmoedigen. Direct denken we aan dat aardige, zachte, lieve mensentype dat altijd inschikkelijk is, nooit nee zegt, braaf doet wat je hem of haar vraagt, het onderworpen type, dat niet hoog van zichzelf denkt. Haast zou je zeggen: de halfzachte. Dat is te sterk gezegd, maar die kant gaat het op als we het woord zachtmoedig horen. En direct komt dan bij ons inderdaad zo'n vervelend gevoel naar boven: dat nu juist zulke mensen worden zaliggeprezen! Niet dat wij hen dat niet gunnen, maar we zouden ze graag iets anders toewensen. Dat ze eens mondig worden, en dat ze zichzelf durven zijn! En dat ze sterk zijn, nee durven zeggen, optreden. Inderdaad, alstublieft geen slavenmoraal die een misstand de hemel in prijst.
Toen dit alles mij zo door de geest dwarrelde bij het lezen van deze zaligspreking, ben ik gewoon eens de bijbel gaan opslaan, met de Concordantie erbij, en heb ik gekeken hoeveel keer het woord zachtmoedig nu voorkomt in de bijbel. Nu, in het oude testament zestien keer, en het wordt vijftien keer vertaald met 'ootmoedig', en één keer met 'zachtmoedig'. Ik kom er zo bij wie dat was. In het nieuwe testament komt het maar vijf keer voor, en nog een paar keer meer in een iets andere vorm, maar al die vormen heb ik zo eens op een rij gezet. En de grote ontdekking was dat wie in de bijbel zachtmoedig genoemd worden allemaal krachtige persoonlijkheden zijn!
Als je dat er niet bij zou bestuderen dan zou je denken: nou, in de bijbel, het oude testament, daar zal Eli de hogepriester, u weet wel, die wat softe figuur in Samuël, wel zachtmoedig genoemd worden. Of misschien denken we aan die lieve Jonathan, of die zachte Stefanus in het nieuwe testament, of de stille Maria die daar zat aan de voeten van Jezus, misschien Dorkas, die zo mooi kon breien, zulke figuren in de Bijbel.
Nu, wie zo denkt, zit ernaast. Als je erover gaat lezen in het oude testament en je gaat de persoon over wie het gaat erbij halen: dat zijn allemaal sterke persoonlijkheden, krachtige leiders, mensen die driftig zijn en temperamentvol, die voor zichzelf opkomen, die nee durven zeggen, zulke figuren. En dan inderdaad die ene keer dat in het oude testament het woord zachtmoedig letterlijk voorkomt, dat is in Numeri. Numeri 12: 3, en daar wordt het voor Mozes gebruikt: "Mozes nu was de zachtmoedigste onder alle mensen op aarde."

Mozes is een sterke persoonlijkheid geweest, een man met een enorm temperament. Hij slaat, op ongeveer veertigjarige leeftijd een Egyptenaar dood, in een opkomende felle driftbui, en daarvoor moet hij vluchten. En dan, kijk eens hoe hij optreedt als leider van Israël: verre van een slaaf! Hij heeft juist slaven bevrijd uit de hand van die machtige Farao. En zo wordt hij dan ook afgebeeld in de kerkgeschiedenis. Michel Angelo heeft dat gedaan in de Sixtijnse kapel als een man vol kracht en majesteit. Zo trad Mozes op, en hij was zeer zachtmoedig, meer dan enig mens op de aardbodem. En waarom? Ik denk omdat hij in al zijn kracht had leren luisteren en onderschikken, en volgen. In zijn kracht en in zijn temperament. En zoiets zie je ook bij Abraham, dat is een andere figuur die zachtmoedig genoemd wordt. In Romeinen wordt gezegd dat hij het is die de wereld zal beërven, de letterlijke belofte voor de zachtmoedige. En je leest ervan bij David, in de Psalmen, en in het nieuwe testament Petrus en Paulus, allemaal sterke, dominerende overheersende persoonlijkheden, die niet behoorden bij de onderdanige, zachte, zwakke typen, integendeel, ze wisten wat het was om woedend te worden en met de vuist op tafel te slaan, en op te komen voor zichzelf. Juist van dezen wordt gezegd: ze waren zachtmoedig. U begrijpt het al, zachtmoedig staat hier dus niet voor een karaktertype. Ik heb dat vorige keer ook al gezegd, en ik onderstreep dat nog eens: geen van deze acht zaligsprekingen gaan over typen mensen. Het gaat niet over sociale groepen, het gaat niet over psychologische typen, integendeel: de bergrede spot met al die indelingen. En de bijbel noemt hier een hartstochtelijk dominerend type zachtmoedig, en de bijbel zou een soft type zoals Eli hoogmoedig kunnen noemen.

Maar als we dat gezien hebben, wat bedoelt dan de bergrede met name met al deze typeringen aan het begin, deze zaligsprekingen? En hier in het bijzonder met deze 'zachtmoedige die de aarde beërft'? We zagen dat al een klein beetje de vorige keer, het zijn allemaal kleuren van het witte licht van Christus in ons. Zo zou ik het het beste kunnen typeren. Dat wil zeggen: hier aan het begin van de bergrede wordt zo even een profielschets gegeven van wat nu een echt christen is. Dat wil zeggen een profielschets van de burger van het koninkrijk der hemelen. De bergrede is de grondwet van het koninkrijk der hemelen, en dat begint met zo eens even neer te zetten hoe de burger van het koninkrijk der hemelen er uitziet. Nu nog op die wondere, dubbele wijze, we moeten nog worden wie we in Christus al zijn, en daarom zit er een appèl in deze zaligsprekingen. Maar straks, in de nieuwe hemel en op de nieuwe aarde dan zijn deze mensen het, en allemaal hebben ze deze acht eigenschappen. Het is niet zo dat er één zachtmoedig is, en de ander is barmhartig, nee de vruchten van de Geest uit Galaten zijn allemaal van toepassing op

die ene persoon die we in Christus al zijn en die we nog met elkaar mogen worden, met vallen en opstaan. En daarom is het zo belangrijk om deze acht typeringen van de burger van het koninkrijk der hemelen op ons te laten inwerken, tot ons te laten doordringen.

Nu, vandaag dus die zachtmoedigen. Wat is nu die zachtmoedige? Ik noemde al Mozes, die zijn hartstocht en leiderscapaciteiten onder hogere regie stelde. Zich onderschikte met zijn leven aan de leiding van God. Dat is zachtmoedig. En inderdaad, dat zie je ook bij Abraham, die uittrok uit zijn vaders' huis, uit zijn vaderland, en totaal de Here volgde. En ik denk aan David en zijn levensstijl, met vallen en opstaan, David had de kenmerken daarvan. Het is eigenlijk een geesteshouding, zou je kunnen zeggen. Niet een soort mensen, maar een geesteshouding, een mentaliteit die hier ons voor ogen geschilderd wordt. Voor alle typen, voor sterke en voor zwakke persoonlijkheden, voor wispelturige mensen, voor creatieve alternatieve mensen, voor flegmatische mensen, wie u ook bent, de bergrede en deze acht typeringen: hou ze steeds als een spiegel voor ogen, want ze leren u wat de gestalte is van Jezus Christus in u. "Niemand kan", zegt Jezus, "het koninkrijk binnengaan of hij moet deel hebben aan deze karakterstructuur, aan dit soort persoonlijkheid. Hij moet in de derde plaats zachtmoedig geworden zijn", zegt Jezus hier in de derde zaligspreking. Dat is heel ingrijpend, en eigenlijk een omkering van onze natuurlijke persoonlijkheid. In drie punten: 1) wat het is, 2) hoe we het krijgen, 3) wat het belooft, gaan we daar vanmorgen op in.

Als ik zocht naar één typering van wat nu zachtmoedig is, heb ik toch gedacht dat de scherpste typering deze is: de zachtmoedige kent de kunst van het loslaten. Dat komt nog wel het meeste uit als we de tweede zin er direct bij betrekken. Zalig zijn de zachtmoedigen want zij zullen de aarde beërven. Dat Jezus dat belooft aan deze mensen, dat komt omdat zij nu juist de aarde hadden leren loslaten. De aarde staat hier dus voor, je zou kunnen zeggen: alles wat het natuurlijke bestaan aan dromen en verlangens in zich draagt. En die wordt nu juist aan de zachtmoedige beloofd -daar kom ik in het derde punt nog breder op terug-, maar dat komt omdat zij nu juist die aarde hebben losgelaten. En dat is zo'n wonderlijk heilsgeheim, we hebben daar al van gezongen in Lied 252, maar je raakt er eigenlijk niet over uitgedacht dat de bijbel dat steeds weer zegt. Jezus met Zijn oproep: "juist wie het leven verliest om Mijnentwil krijgt het terug!" Juist wie de aarde prijsgeeft, die zal de aarde beërven! Wonderlijk is dat.

En wat is dat dan, het aardse loslaten, prijsgeven? Dan denk ik inderdaad aan de kunst van het loslaten, want het is een kunst. Want wij allemaal, ieder mens draagt in zich van nature een hele reeks aardse verwachtingen. Die draag je als verlangens en als dromen met je mee. Verwachtingen over wat het leven ons kan bieden: carrière, een huis, een gelukkig huwelijk, en als we getrouwd zijn kinderen, gezonde kinderen, en als we gezonde kinderen hebben gelovige kinderen, en dat ze ook nog de goede partner kiezen, en dan weer dat ze dat en dat bereiken in de wereld, maar het leven loopt altijd anders dan we denken. En hier in de bergrede zit stilzwijgend de hint: komt veel nood niet juist daar uit voort? Dat we altijd krampachtig en gestressed vasthouden aan onze aardse dromen? Onze voorstelling over hoe mijn leven toch zou moeten zijn wil ik echt gelukkig worden.
Maar ik zei al: het loopt altijd anders. Er gebeuren dingen, ik ben vijfentwintig en heb niet die studie kunnen kiezen die ik graag wilde, of ik word voor dat beroep wat ik graag wilde niet aangenomen. Ik wilde trouwen maar er kwam geen partner in mijn leven; ik wou gezonde kinderen, en geen zieke; ik was 57 jaar en ik wou geen kanker krijgen.... Wat doe ik dan? Dan kan ik of wegzinken in wanhoop, of me optrekken in een soort van kille onverschilligheid. Hoe vind ik daarin nu de juiste geestelijke houding?

Nu, daar gaat het eigenlijk vanmorgen over in deze derde zaligspreking. Jezus zegt: "Dan moet je leren loslaten." Maar hoe dan? Kan ik dat? Nee, dat kan ik niet. Dat kan ik niet als ik een sterke persoonlijkheid ben, en dat kan ik ook niet als ik een zwakke persoonlijkheid ben, want ik ben een zoon van Adam, en het typische van ons mensen, van alle mensenkinderen is: wij willen zelf controle houden over ons leven! Zelf over ons leven beschikken, het zelf opbouwen, het zelf in handen houden, het zo laten ontwikkelen zoals ik mij dat graag had gewenst. En uit die verlorenheid -dat is het in feite- roept Jezus ons weg.
En Hij zegt vanmorgen tegen u, tegen mij: "Zolang jij zelf die aardse dromen die jij je zo hebt voorgesteld vasthoudt, met alle verlangens die daarbij horen, dan ga je juist verliezen! Dan word je daar een gevangene van! Maar als je tot Mij komt zoals je bent, en je gaat je leven totaal aan Mij ondergeschikt maken, aan Mij én aan Mijn plan toewijden, zoals Mozes dat deed, dan wordt alles anders. Dan zul je van Mij leren wat echt leven is".

Want echt leven is dat je je leven met al zijn dromen en wensen ondergeschikt maakt aan het heilswerk van God. God houdt van je en Hij heeft je lief, en Hij staat te popelen om ieder van onze levens vrucht te laten dragen. Maar zoals bij een wijnstok, die moet worden gesnoeid en geknipt, en we worden ingeënt en dat kan niet zonder de kunst van het loslaten.
En dat is zachtmoedigheid. De ware zachtmoedige heeft net als Mozes geleerd om alleen op God te letten en op wat

Hij wil dat ik doe. Mozes is eigenlijk de grote geschiedenis van het loslaten. Hij moest zijn carrière loslaten. Ik denk dat hij, als prins aan het hof van Farao, zich zijn leven totaal anders had voorgesteld. Alles gaat anders als hij daar in een dolle driftbui die Egyptenaar heeft doodgeslagen. Dan moet hij vluchten. En dan is hij daar in Midian. Hij heeft een vrouw, kinderen, een goed bestaan: huisje, boompje, beestje, en wat gebeurt? Hij moet weg, hij wordt weggeroepen. Weer opnieuw: loslaten. En dan moet hij een onwillig volk gaan leiden, dat hem soms bij tijd en wijle wel kan vermoorden. En hij was zachtmoedig omdat hij in die lange oefenweg restloos leerde los te laten.

Welke weg moest hij gaan? Hij let op de wolkkolom en de vuurkolom. Wat moesten ze eten? Hij verwacht het van God: manna, iedere dag opnieuw, niet eens voor twee dagen. Waar naar toe? De weg die God hen zal leiden naar het beloofde land. Ja, Mozes blijft het voorbeeld denk ik. Jezus zegt, -en Hij zegt dat letterlijk in Lucas 6-: "Laat los en je zal losgelaten worden!" En het is waar. Iemand die vasthoudt, die denkt dat hij koning is, heer en meester van de situatie, en dan gebeurt die wonderlijke omkeer en je wordt een gevangene van je eigen dromen. En het averechtse gebeurt! Jezus zegt: "Laat los en dan zul je losgelaten worden". Dan ga je die zelfde bevrijding beleven die ook Mozes onderging, en David, en Jezus natuurlijk in de eerste plaats.
Wie vasthoudt raakt onvrij, verkrampt en geknecht, opstandig en verbitterd en daarom zegt Jezus: Gelukkig te prijzen de man en de vrouw die van de Heer heeft geleerd om dat los te laten. En dan niet los te laten met knarsende tanden, maar met dat wondere vertrouwen dat wat God met ons voorheeft niet minder is dan onze dromen, maar meer. God heeft meer met ons voor. Wat wij dromen en wensen is te klein in Zijn oog. En Hij zegt: "Ik heb meer met je voor!" Zalig de zachtmoedigen die door pijn en verbittering heen hebben leren loslaten, want God gaat met ze aan het werk. Ze krijgen bijzondere beloften.

Nu, hoe kan ik die kunst van het loslaten nu leren? Dat was dat tweede punt. Ik denk dat je de bergrede en deze woorden uit de zaligsprekingen geen seconde goed leest als je ze losmaakt van Hem die daar spreekt! Eigenlijk moet je voortdurend in het oog houden dat Hij het is die dat zegt en dat Hij Zelf ons als het ware daarmee uitnodigt, zoals Hij dat letterlijk in Mattheüs 11 onder woorden brengt. Want dan zegt Hij dat wat onderhuids steeds in de bergrede zit opgesloten en als je je daarin onmachtig voelt, en denkt: dat kan ik niet, dat is plank te hoog, dat is niet voor mij, dan zegt Jezus: "Kom tot Mij, en leer van Mij dat Ik zachtmoedig ben, en nederig van hart. Komt tot Mij die vermoeid en belast zijt, gestressed en bezwaard." Er zijn dingen waar we mee opstaan en waarmee we naar bed gaan, en Jezus wil dat wij ze loslaten. En Hij kan dat willen omdat Hij zo'n groot inzicht heeft in dat hogere plan van God. God heeft niet minder maar meer met ons voor in Zijn heilsplan, en dat is het wat Jezus gedreven heeft. Daarom zegt Hij vlak voor die oproep: "Dank U, Vader in de hemel dat U dit voor wijzen en voor verstandigen verborgen gehouden hebt, maar aan kinderen hebt geopenbaard". Namelijk dat God en Zijn heil en Zijn liefde niet op minder uit is, maar op meer dan we verwachten. En dat is het wondere wat Jezus Zelf ook heeft moeten leren. We lezen in Hebreeën 4 dat Hij Zelf die gehoorzaamheid ook heeft moeten leren door wat Hij heeft geleden. En daarom is Hij bij uitstek degene die ons daar voor kracht wil geven. Hij nodigt ons uit om bij ons in de levensschool te gaan en Hij zegt daarbij: "Mijn juk is zacht en Mijn last is licht." Want we gaan steeds meer begrijpen van dat 'meer' dat God met ons voor heeft.

Ten slotte, het derde punt. Wie zo van Jezus leert, wie leert om los te laten, die staat onder die hoge belofte. Dat vind ik natuurlijk weer een heel apart punt hier in de bergrede. De bergrede gaat over het Koninkrijk van God, en wat wordt beloofd, hier in het centrum van de bergrede? Zalig de zachtmoedigen want zij zullen de aarde beërven! Dat moet ons toch wel diep treffen. Er staat niet: Ik beloof hen het paradijs, of toekomstige heerlijkheid, of de hemel. Er staat: Zalig de zachtmoedigen want zij zullen de aarde beërven.
Ik lees dat niet direct alleen maar als iets voor een verre toekomst. Ik lees dat toch in de eerste plaats ook als iets voor hier en nu. Heel concreet, aan deze zijde van het graf. Wie loslaat krijgt er iets heel bijzonders voor terug. Ik citeerde al uit Lucas 6 waar staat: Laat los en ge zult losgelaten worden. Je wordt zelf een bevrijd mens, je wordt wakker, hier en nu. En je realiseert je ineens hoe je eigenlijk een gevangene was van je eigen dromen en plannen. Wie leert loslaten, hij krijgt er vele dingen hier en nu, aardse dingen, voor terug.
Ik mag hier iets vertellen van een lid van onze gemeente. Een man die op zevenenvijftig-jarige leeftijd kanker kreeg, en die toen al zijn dromen en zijn verlangens moest loslaten. En toen hij dat deed, en met vallen en opstaan, toen kreeg hij er een verdiepte verhouding met zijn vrouw, en uiteindelijk een diepgeslaagd huwelijk voor terug, heel aards en dat voordat hij stierf. Een aards stuk vreugde nog voor het graf.
In het verlengde hiervan mogen we in de eerste plaats er oog voor krijgen dat wie leert los te laten, dat die juist hier en nu die vrijheid krijgt van dat hij erfgenaam is van deze aarde. Ik citeer uit het boekje van ds. H. de Jong over de bergrede. Hij zegt: Het is merkwaardig dat zachtmoedige mensen vaak kunnen gaan en staan waar ze willen. Ze kunnen overal onder-door, ze voelen zich overal thuis, ze worden nergens opgejaagd. Mensen die zich druk maken om hun eigen rechten hebben nooit rust, al gaan ze nog zo ver met vakantie zodat het wel lijkt of de aarde van hen is. Maar de aarde is niet van hen, de zachtmoedigen bezitten het land en lopen daar als erfgenamen rond. Frank en

vrij.

Dat is de zaligheid van het Koninkrijk voor wat het hier en nu betreft. Maar natuurlijk, daar zit die diepere dimensie in. En dat is als Jezus zegt: ...zij zullen de aarde beërven. Beërven, Hij gebruikt een beeld van iets dat veel verder reikt. Dat betekent: Eigenlijk zijn we nu nog allemaal onmondige zonen, en God de Vader heeft Zijn testament nog niet bekend gemaakt. En gedurende dit aardse leven leven we daar naar toe, dat straks dat testament wordt geopend, wat komt daar dan uit? Wie krijgt dan wat? Onder dat beeld staat ons leven. Straks als de bazuinen klinken, en het Koninkrijk aanbreekt, dat is het moment waarop de Vader het testament opent en zegt: Nu kan Ik pas goed bekend maken aan wie Ik de aarde heb nagelaten. Niet aan de brutalen. Die hebben de helft van de wereld. Nee, aan de zachtmoedigen. "Om weinig zijn jullie getrouw geweest, over veel zal Ik je stellen." En dan krijgen juist diegenen die de aarde en haar aardse dromen loslieten, de aarde met zijn aardse vreugde terug. Vervuld en verheerlijkt en vervolmaakt. Maar bijzonder blijft dat wel, dat ze de aarde terugkrijgen. En dat onze toekomst er dus één is van een vernieuwde aarde.

Daarom eindig ik vanmorgen met een gedicht van Hans Werkman, het gaat over het Groninger hogeland.

Nauw begrensd oneindig land
klei en gratie hand in hand
hoge hemel, lage grond
die me aan uw landschap bond
vol tarwe, sterke wind
die me aan uw kluiten bindt
altijd zie ik langs de dijk
Bierum, Roodeschool en Spijk

Altijd keer ik tot u weer,
Zeerijp, Eenum, Garrelsweer,
oude dorpen, oude stijl.
Westerende, Oldenzijl,
namen met een lief verleden.
Loppersum, Uithuizermeden,
starend over dit bedaarde land
laat ik een wensdroom vrij.

Geef ons op de nieuwe aarde
duizend bunder nieuwe klei.
Geef ons daarop, lieve Heer
Zeerijp, Eenum, Garrelsweer.
Geef ons in dat eeuwig heden
een vernieuwd Uithuizermeden.
Geef ons Roodeschool en Spijk
in de kromming van de dijk.

Geef ook Bierum, Oldenzijl,
Westerende, eeuwig heil.
Geef ons door uw trouwverbond
hoge luchten, zware grond.
En als ik hier dan weer sta,
naast U door de kluiten ga,
knijp ik in Uw Vaderhand
dank voor dit oneindig land.

Amen.

Verkondiging van zondagmiddag 13 juli 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

In deze dienst werd het Heilig Avondmaal gevierd.

Schriftlezing: Jesaja 55: 1 - 7

Lucas 18: 9 - 14; Filippenzen 3: 10 - 12

Tekst: Mattheüs 5: 6, zalig die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.

Liederen:

- Lied: 477: 1
- Psalm 42: 1 en 7
- Lied 50: 1, 3 en 8
- Psalm 34: 4
- Lied 356
- Psalm 103: 1 en 9
- Geloofsbelijdenis

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
Er was niet zo lang geleden een enquête, een onderzoek onder middelbare scholieren, om te ontdekken wat zij eigenlijk wisten van de tien geboden. Aan ieder werd gevraagd: "Kan je een van de tien geboden noemen?" Iedereen wist er wel een. En sommigen wisten er vele, maar één gebod wist niemand. En dat was het tiende gebod. Alle geboden werden vroeg of laat door iemand genoemd, maar 'gij zult niet begeren' werd door niemand genoemd.

De onderzoekers vroegen zich af hoe dat kwam. Ze verbonden dat met onze sterreclame en met onze consumptiemaatschappij. Want daar wordt iedere dag bij ons een beroep gedaan op onze begeerte. Wanneer verkoopt een bedrijf een nieuwe spijkerbroek? Wanneer verkoopt een garage een nieuwe auto, met vandaag de dag natuurlijk airconditioning? Natuurlijk als mensen er eerst naar verlangen! Je verkoopt geen enkel product als mensen er niet eerst naar gaan verlangen, als dus niet eerst de begeerte geprikkeld is. Dat weten de salesmanagers, en de reclamedeskundigen, die weten dat feilloos. Is er geen honger naar het product, dan verkoop je het nooit. Dat geldt ook voor letterlijke honger, een mens eet niet als hij geen honger heeft.

Dat is zo vanzelfsprekend, dat er geen enkele middelbare scholier ooit op de gedachte kwam dat begeerte op zichzelf niet goed is. Waarschijnlijk heeft hij gedacht: hoe kun je anders een welvaartsamenleving op gang houden? Hoe anders dan door voortdurend verlangen te prikkelen, door begeerte op te wekken?

Het woord uit de zaligsprekingen wat we vanmiddag overdenken, dat sluit hier bij aan, ik moet eigenlijk zeggen: dat grijpt er op aan, het haakt er op in, met een weerhaak blijft het zitten. Er zit iets in van een ontmaskering als we deze woorden van Jezus zo heel ontwapenend als voor het eerst, maar dan vooral ook met het bovenstaande als achtergrond opnieuw beluisteren, en dan de accenten goed leggen. Jezus zegt: "Zalig die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, die zullen verzadigd worden." Er zijn duizend en één verlangens en begeerten, maar die blijven allemaal onverzadigd.

Alleen die begeerte -hongeren en dorsten naar gerechtigheid- wordt verzadigd. Daarmee zitten we direct in het eerste

punt van wat ik vanmiddag ter voorbereiding op het Avondmaal naar voren wilde brengen. Dat is -zoals we dat doen voor de Avondmaalsviering- zelfbeproeving. De vraag die hierin natuurlijk op ons afkomt en bij ons doordringt dat is: waarnaar verlangen wij eigenlijk? Hongeren en dorsten naar gerechtigheid? Wat drijft ons ten diepste? Hebben wij dat tere gebied van onze diepste hunkering, want dat is eigenlijk de stuurcabine in de menselijke geest -dat hebben die reclamedeskundigen goed door- , hebben wij die stuurcabine wel voldoende beschermd? Afgeschermd tegen al die prikkels die ons dagelijks omringen? Wat drijft ons ten diepste? hebben we onze diepste verlangens echt op het goede doel gericht? En wat is dat? Of hebben we het laten overwoekeren door valse begeerten, vervuiling van de stuurcabine van die geest? Dat zit ook in dat woord uit Jesaja, dat diepe protest, waarom geeft het volk toch geld voor wat niet verzadigen kan? Dat is de eerste vraag waar we vandaag bij de inleiding op het Avondmaal bij stil willen staan. Er zit een stuk maatschappijkritiek in, en een indringende vraag aan ons persoonlijk. Maatschappijkritiek: ja, zitten we wel op de goede weg? Als we meedoen aan een samenleving waar permanent de honger en de dorst wordt geprikkeld, wordt opgeroepen. Maar honger en dorst waarnaar? Ja, geluk, dat is wat de mensheid drijft. En ook onze welvaartmaatschappij: zalig die hongert en die dorst naar geluk. Maar het wonderlijke is, en dat zit in de ondertoon van Jezus' woord: Wie hongert en dorst naar geluk wordt nooit verzadigd. Je oog wordt steeds groter, en als je denkt dat je je maag vol hebt, dat wordt je maag steeds wijder. En de horizont van verzadiging die wijkt altijd weer weg. De consumptiemaatschappij kan eeuwig doorgaan. Er is altijd wel weer iets nieuws te bedenken waarnaar mensen begeren. En tenslotte blijf je uitgeput achter. En nooit zal een mens die uit is op geld of bezit of macht of seks zeggen: ja, nu heb ik het, nu is mijn beker verzadigd, nu ben ik vervuld. Integendeel, van de vele voorbeelden die me voor de geest kwamen heb ik er één uit genomen van de bekende Amerikaanse schrijver Ernest Hemingway. Toen hij op het toppunt van zijn macht was, eer en aanzien had, zijn boeken wereldwijd werden verkocht, hij had geld, hij had roem, hij eigenlijk alles wat het hart begeert, toen schoot hij zichzelf een kogel door het hoofd. En in zijn naschrift vertelde hij dat hij had verwacht vrede en verzadiging te vinden, maar hij viel toen hij alles had in een diep gat. Was dat het??

Het woord uit de zaligspreking stelt ons voor een toets, ook ieder persoonlijk voor een kritische vraag. Misschien zegt u op die vraag: wat is dat diepste verlangen nu bij mij?, och welvaart kan mij niet zo veel schelen, als ik maar gezond ben, als het maar goed gaat met mijn gezin, met mijn kinderen, mijn vrienden, en als ik maar in vrede mag zitten onder mijn vijgenboom. Dat is het geluk wat ietsje dieper gaat, maar wat de meesten van ons zal drijven. Ook dat is een onderdeel van de mensheid op zoek naar geluk, en zelfs hier zaait de bergrede twijfel. Is het echt zo, dat dat ons leven geluk geeft? Kan je met dat geluk uiteindelijk voor God komen? En zeggen: "Heer, dat is het wat mijn leven hier op aarde zin gaf."?

Geluk is een bijproduct. Zodra je geluk tot je hoofddoel maakt, dan zal het je bij de handen afbreken. Je blijft onverzadigd achter. Geluk is een bijproduct als je je begeerte, je diepste verlangen, richt op de zaak die het waard is. Jezus zei niet: Zalig wie hongeren en dorsten naar geluk, ze zullen verzadigd worden, nee, Hij zei: "Zalig wie hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, die zullen verzadigd worden!" Dat is dat totaal andere van de bergrede.

Wat heeft Jezus daar nu mee bedoeld? Dat leidt me tot het tweede: de overdenking van wat gerechtigheid is. Zo gaat het in het formulier ook: eerst zelfbeproeving, en dan overdenking van de kern. Zelfbeproeving schept vragen, breekt ons open, schudt ons wakker: waarom weegt ge geld af voor wat geen verzadiging geeft? En dan nu een kort moment van overdenking van de kern, wat we straks gaan vieren bij het Avondmaal.

Wat is die gerechtigheid? Dat is de inhoud van de viering van het Avondmaal. Als ik dat in een paar zinnen moet zeggen is dat heel moeilijk, maar dan zou ik toch zoiets zeggen als: gerechtigheid is dit, dat alles, heel de schepping en heel mijn leven, gaat beantwoorden aan de bedoeling van God. Dat noem ik gerechtigheid. Je kan het ook anders zeggen: gerechtigheid is dit dat de zonde niets meer bederft. Dat niet alleen de zonde zelf, maar ook de gevolgen van de zonde uit de schepping en uit mijn leven zijn weggetrokken, ja dan is er gerechtigheid. Ik kan het nog weer anders zeggen: gerechtigheid is dat mijn hart vrede vindt met God, en met mijn medemens, en met de natuur rondom mij heen: dat is gerechtigheid.

De bijbel geeft er voorbeelden bij. Het beste voorbeeld vind ik die kleine gelijkenis van de farizeeër en de tollenaar. De farizeeër zegt alleen maar: "O God ik dank U". Hij is helemaal vervuld, je zou zeggen: bij hem is de beker al vol, hij is verzadigd, helemaal vervuld van wat hij heeft en wat hij kan en wat hij voor God gedaan heeft. Blij met zijn plek, blij met zijn geestelijk leven. Maar de tollenaar is daar doorheen gezakt en die zucht maar één ding en dat is: "O God, wees mij zondaar genadig". Daar proef je nu dat hongeren en dorsten naar gerechtigheid. Het is ineens doorzien wat die tollenaar deed, het is ineens doorzien dat geld en positie en macht en huiselijk geluk en een lang leven, dat ze de diepste verlangens niet verzadigen. En dat dan toegeven, en dat erkennen als dwaasheid, en dan zeggen: "O God vergeef het me, en laat me met U verder mogen gaan."

Als wij dat voor God doen, en vanmiddag het Avondmaal vieren, dan doen we dat met die bede in ons hart: "Heer, als ik begeerte zet op dingen die niet uit U zijn, het is niet wat ik wil, vergeef het me." En we stoten dieper door, misschien bij de één dramatischer dan bij de tollenaar, en bij de ander in stilte en in het verborgene, zoals dat bijvoorbeeld plaats vond bij Nicodemus, nadat hij met Jezus dat gesprek heeft gehad (in Johannes 3) is dat in stilte bij hem doorgegaan.

En we lezen in Filippenzen 3, dat Paulus, ook een farizeeër naar de wet, zegt: "Alles doe ik om Hem te kennen en de kracht van Zijn opstanding, gemeenschap aan Zijn lijden, om te komen tot de opstanding uit de doden." En dan zegt Paulus: "Nee, niet dat ik het al bereikt zou hebben of reeds volmaakt zou zijn, maar ik jaag ernaar, of ik het ook grijpen mocht. En waarom? Omdat ik ook door Jezus Christus gegrepen ben". Want Jezus is de leraar der gerechtigheid. Hij wekt in ons die honger, en dan gaan we ons achter Hem aan uitstrekken naar dat totale levensherstel, want dat is gerechtigheid: totaal levensherstel.

We leren dat bij het Avondmaal, dat is zelfs de kern van de viering. Bij het Avondmaal wordt ons voor ogen gesteld hoe God de weg gebaand heeft tot totaal levensherstel. Daarom is het Avondmaal in de eerste plaats voorteken van een feest. Jezus zegt: "Ik eet en drink dit met u, totdat ik haar -het brood en de wijn- met u nieuw zal eten en drinken in het Koninkrijk van Mijn Vader." Dat is een heenwijzing naar het grote feest wat komen gaat. En aan het Avondmaal gedenken we hoe Hij de weg daartoe heeft opengebroken.

Er zijn dus twee momenten, ook in gerechtigheid. De gerechtigheid wordt door Jezus vervuld, gerealiseerd, volbracht, maar tegelijkertijd is het ook die uiteindelijke uitkomst tot totaal levensherstel, de vernieuwing, leven naar Gods bedoeling. En dat is precies wat we bij het Avondmaal vieren. Eigenlijk is het Avondmaal een generale repetitie.

Toen de grote Chinese leider Deng overleed, trof het me dat ze op de televisie de generale repetitie van de begrafenis lieten zien. De dag ervoor was er een soldaat die Deng moest voorstellen, en die werd gedragen, en de stoet ging precies de route langs, en er waren mensen die speelden de familie, de saluutschoten weerklonken, alles werd ter voorbereiding ingeleefd.

Zo is het ook met het Avondmaal. We vieren al even de bruiloft van het Lam, de bruiloft tussen Christus, de bruidegom, en ons, de gemeente, als het Koninkrijk gekomen is en alle tranen van de ogen zijn afgewist. En we doen dat niet zomaar, we hebben er een basis voor. Want God heeft Zijn Zoon gezonden, en Hij heeft aan de gerechtigheid voldaan. Zoals we lezen in het oude Avondmaalsformulier heeft Jezus aan het kruis, heeft Hij van het begin van Zijn leven tot aan het einde, heeft Hij de toorn van God tegen onze zonden weggedragen, Hij werd in de hof van Getsemane gebonden, opdat wij zouden worden ontbonden. En Hij leed ontelbare smaadheden, opdat wij nimmer te schande zouden gemaakt worden. En Hij is onschuldig ter dood veroordeeld, opdat wij voor het gericht van God vrijgesproken zouden worden. En zo heeft Hij de vervloeking op Zich geladen, om ons met Zijn zegening te vervullen. Dat is wat wij vieren bij het Avondmaal. De dood en de opstanding van Jezus Christus. Zo heeft Hij de relatie met God hersteld. En wij? We gaan alvast vooruitgrijpen, een generale repetitie op het totale herstel. Als straks Jezus terugkeert en alle dingen nieuw worden dan vieren we een feest, het bruiloftsfeest van het Lam. Dit is nog maar een voorproefje, een generale repetitie. En inderdaad, soms lijkt het er nauwelijks op, was is nu dat kleine slokje wijn en dat kleine stukje brood? Maar een kinderhand is gauw gevuld, en wie echt gelooft, die ziet ook dat kleine wonderlijke gebeuren hier in de kerk met andere ogen. Die ziet er wat in, want dat is geloven. Bij het gebroken brood denken we aan Zijn liefde, die voor ons de gerechtigheid verwierf. En bij de geheven beker zien we totaal levensherstel. We toosten erop, op het extra van Gods overvloeiende genade, waarmee Hij Zelf straks alle dingen vernieuwen zal. En dan zullen de doden zijn opgestaan, ook de kinderen die gestorven zijn, en de blinden zullen zien, en de suïcidalen bruisen van levenslust, en de gedeprimeerden stralen, en heel het leven is straks van de zonde verlost. Bevrijd van de gevolgen van de zonde. Dat voor ogen houden en daar dan naar hunkeren. Hongeren en dorsten betekent er naar hunkeren. En dat is Avondmaal vieren. Want daarvoor, voor dat totale levensherstel, is het Avondmaal de generale repetitie. En dat leid me tot het derde en het laatste punt.

Met dit woord aan het slot: want zij zullen verzadigd worden, daarmee worden we eigenlijk aan het Avondmaal genodigd. Zalig wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden. Daar zit een nodiging in, er is op de hele wereld maar één plaats waar verzadiging beloofd wordt, verzadiging van onze diepste verlangens, en dat is aan de voeten van Jezus. Daarvan is de viering het Avondmaal een voorproefje, daar worden de ogen geopend voor de aan ons voltrokken genade, en daar komt de Here in brood en wijn tot ons, en daar wekt Hij, daar verzadigt Hij het verlangen naar totaal levensherstel. Dat noemt Jezus verzadiging.

Verzadiging, daarvan kan je alleen spreken als dat wat je gegeven wordt de verwachting overtreft, dan wordt het verzadigd. En dat is precies wat Jezus bedoelt. We zullen niet quitte spelen, we zullen niet zeggen als we daar zijn: "Ja, dat hadden we wel zo'n beetje verwacht". Zo zal het niet zijn. Nee, in Gods liefde, door Jezus, zit een diepte en een reikwijdte die onze diepste dromen overtreft. En dat is de verzadiging. En brood en wijn worden door de Heilige Geest een middel waarlangs die verzadiging in ons wordt opgeroepen, waarin de hunkering daarnaar wordt versterkt, en de zekerheid dat dat ze komt, bevestigd, boven bidden en beseffen. Meer dan wij doorhebben zal de Here in ons werken. Hier en nu en straks. Hier en nu als Hij door de viering van het Avondmaal in aanvechting kracht geeft, en in schuld vergeving, en in onze vreugde verdieping, en in ons verdriet steun. Zo komt Christus in ons, en geeft boven bidden en wensen, hier en nu al. Maar dat geldt natuurlijk met name ook voor de toekomst. Wie hunkert naar genezing van onze gebroken wereld, mag bij het Avondmaal gelovig uitzien naar de wederoprichting van alle dingen. Dat is ons beloofd. En God zal onze diepste verlangens vervullen. Sterker nog: verzadigen. En ook daarvan geldt dat het al onze voorstellingsvermogens te boven gaat als er straks een nieuwe hemel is en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont. De aarde wordt vervuld van gerechtigheid, zegt Petrus. En alle volken zullen heenstromen naar Jeruzalem. Dat profeteert Jesaja. De zwaarden zullen worden omgesmeed in ploegscharen, speren tot snoeimessen.

En Jezus zegt hier: "De treurenden worden vertroost, en de zachtmoedigen gaan de aarde beërven, die krijgen de touwtjes in handen, en de vernederden worden opgericht, en de reinen van hart zullen God zien." Dan wordt heel deze in zijn voegen gekraakte schepping rechtgezet, en ze zal er staan voor God en Hij is onze vrede. Dat wordt ons beloofd bij het Avondmaal.

En daarin zit een nodiging: "Komt, en smaakt dat de Here goed is".

Amen.

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 27 juli 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Spreekt zó en handelt zó als (mensen past), die door de wet der vrijheid zullen geoordeeld worden. Want onbarmhartig zal het oordeel zijn over hem, die geen barmhartigheid bewezen heeft; barmhartigheid (echter) roemt tegen het oordeel"*. (Jacobus 2: 12 en 13)

Schriftlezing: Exodus 34: 1-7; Johannes 8: 2-11
Tekst: Mattheüs 5:7, Zalig de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.

Liederen:

- Lied 16
- Psalm 33: 2
- Lied 483
- Kinderlied 25
- Lied 326: 1 en 5
- Lied 440
- Psalm 33: 8

Introductie verkondiging: *Barmhartigheid en barmhartigheid is twee!*

Zijn wij echt barmhartige mensen?

Er is in onze tijd veel schijnbarmhartigheid. Medegevoel bijvoorbeeld is de stijl van: hoe zielig....., zonder dat wij de handen uitsteken en iets doen. Echte barmhartigheid is een werkwoord, een gedrag. Het Hebreeuwse woord is 'chesed' en dat betekent trouw zijn aan het verbond, en dat in je gedrag tonen. Daar komt ook het recht in mee, en waarheid. Los van recht en het de ander tot zijn recht laten komen en los van waarheid wordt barmhartigheid een uiting van gemakzucht of egoïsme. Hoe moeilijk is het de ware barmhartigheid te vinden en zelf te leren!

Daarvoor luisteren wij vanmorgen naar het onderwijs van Jezus, de enige voluit Barmhartige. Hij leerde "de acht schreden", (Lucas 10: 33-35), Hij ging ze zelf, Hij werkte ze in ons! Ga heen, doe gij evenzo!

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
Barmhartigheid, daarover hebben we het deze morgen en we hebben er wel de schriften bij opgeslagen. Die hebben we er ook wel bij nodig. In het oude testament lazen we hoe op de Sinaï al dat woord 'barmhartigheid' klonk, bij die wondere verschijning van God aan Mozes, het eerste wat Hij zegt is: barmhartig. En we lazen uit het nieuwe testament de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan en een voorbeeldgeschiedenis: Johannes 8.

Het is niet overbodig zei ik, want als er één woord is dat beduimeld is en misbruikt, dan is het wel het woord barmhartigheid. Werken der barmhartigheid, en wij noemen de diaconie de 'dienst der barmhartigheid'. Maar het is toch altijd een stiefkind gebleven in de kerk. En 'dienst der barmhartigheid', 'diaconie' er zijn nog velen die

terugdenken aan een pannetje soep, en dat wat in het verleden de sociale zorg was waar men zich door de kerk toch niet echt geholpen voelde. Vandaag neemt de wereld dat over. Wat vroeger diaconaal werk was, van de kerk, dat wordt vandaag door driekwart gedaan door de sociale dienst, in dienst van de overheid. Maar ook dan vragen we ons af: wat is dat, barmhartigheid. Is bijstand barmhartigheid? Ik zit in de bijstand? Is dat niet weer net zoiets als vroeger dat pannetje soep? Is onze samenleving wel barmhartig als we heel zorgzaam zijn voor elkaar door ieder een uitkering te geven? En verder mag iedereen doen wat hij wil? Is het barmhartig, de praktijk van onze samenleving? Het heet misschien barmhartig, maar is het dat ook? Is het barmhartig wat we deze week bij herhaling op de televisie konden zien, als een dokter iedere vrouw op haar verzoek abortus verleent? Is dat barmhartigheid? Ieder het zijne geven en gunnen? En om nog een voorbeeld uit het nieuws te nemen: Is het barmhartig als in het Groninger verzorgingshuis Blauwburgje aan zieke, noodlijdende mensen een zachte dood wordt toegediend? Want dat is euthanasie, een zachte dood, heel barmhartig! Is het dat? Allemaal voorbeelden die laten zien dat het eigenlijk een heel moeilijke vraag is wat barmhartigheid is. Wat is het, en natuurlijk vooral: hoe leren we het? En waar halen we het vandaan, en wat belooft het? Dat zijn de vragen die we vanmorgen stellen aan dit woord van Jezus, een zaligspreking.

Een heel belangrijk woord, want, om dat woord nog even in zijn eigen plaats te laten: het is één van de acht zaligsprekingen, die bestaan uit twee keer vier. De eerste vier zaligsprekingen die we de vorige keren hebben gezien, die beschrijven allemaal meer een innerlijke geestesgesteldheid. Mensen die diep afhankelijk zijn, armen van geest, treurend, hongerend en dorstend naar gerechtigheid, en dat zijn woorden die Jezus in de allereerste plaats sprak tot de discipelen: jullie armen, -zo staat het in Lucas-, om hen te bemoedigen. Voor jullie is het Koninkrijk. Maar dan gaat Mattheüs verder en geeft dan ook het vervolg van Jezus' onderwijs en dat zijn dan die tweede vier zaligsprekingen. En dat zijn allemaal punten van gedrag, iets wat ze *doen*. Barmhartig zijn ze, vredestichters, reinen van hart, dat is meer een gedrag van de burger van het Koninkrijk der hemelen. Want het gaat hier over wat echt christenzijn nu eigenlijk is. Wat voor mens we worden als we in Christus zijn. Dat is eigenlijk dit deel van de bergrede.

En dan staat daar bij het begin van die tweede vier dit woord: zalig de barmhartigen. Maar dat klinkt in Jezus' mond als een verrassing. Hij zou ook gezegd hebben -denk maar aan die barmhartige Samaritaan- : niet die priester met zijn pastoraat, die zouden wij misschien barmhartig noemen, en niet die Leviet met zijn diaconaat, die zouden wij misschien barmhartig noemen, maar dan noemt Hij de Samaritaan, de Marokkaan misschien, die precies doet, in praktijk brengt wat Jezus barmhartigheid noemt. Er zit iets in van een verrassing. Een verrassing die we vandaag ook mogen horen. Niet die dienst met z'n mooie bijstandsregeling, en niet die zo ijveren voor een zachte dood, maar het zijn diegenen die daadwerkelijk doen waarvoor Jezus kwam. En wat is dat?

Het is in ieder geval niet maar zo'n vaag medegevoel hebben met een slachtoffer. Daarom is de vertaling 'medelijden' uit Het Boek, zoals we dat lazen, eigenlijk niet goed. Dat is eigenlijk maar een halve zaak. Ik kan me voorstellen dat die priester en die leviet, toen ze daar die man half doodgeslagen aan de andere kant van de weg zagen liggen, wel met iets medelijdends bekeken hebben. Waarschijnlijk wel, het zijn toch ook mensen geweest, die hebben gedacht: die man is er verschrikkelijk aan toe, maar ik moet toch op mijn klok letten, en ik moet mij aan mijn schema houden, laten we maar hopen dat ie door een ander geholpen wordt..... enz. En zo heeft ieder zijn excuus gemaakt. Maar door diep medelijden ontroerd worden is nog geen barmhartigheid. En dat komt ook naar voren als je dat woord in de bijbel bestudeerd, want barmhartigheid, hier in het nieuwe testament, heeft natuurlijk een oud-testamentische achtergrond in een woord wat veel meer wijst op een gedrag dan op een gevoel. Natuurlijk hoort gevoel erbij, maar het is vooral gedrag. Dat Hebreeuwse woord 'chesed', in het oude testament, waarvan dit woord in het nieuwe testament een vertaling is, betekent eigenlijk: heel trouw handelen, loyaal zijn, in een verbondenheid. Ik ben verbonden met die persoon, en nu ben ik loyaal, ook als het mij veel kost. Het is een gedrag.

Als wij dus mensen alleen maar zielig vinden, de kindertjes in Zaïre, of mensen in een verpleegtehuis, dan is dat op zich geen barmhartigheid, het kan zelfs het omgekeerde worden zolang het zich niet omzet in een gedrag. Dan zult u misschien zeggen: "Ja, maar help, ik kan toch nooit alle kinderen in Zaïre adopteren, of verpleger worden in een verpleeghuis?" Nee, en daarom vertelt Jezus nu juist die gelijkenis van die barmhartige Samaritaan, waarbij Hij als het ware zegt: Als je dat nu maar bij die ene, die God op jouw weg zet, doet, dan is je roeping vervuld." Zo simpel loopt die gelijkenis. Wij zeggen ook: Maar mijn naaste, de wereld is vol van mijn naasten, ik kan toch niet iedereen.... En dan zegt Jezus: "Die ene, die op jouw weg lag en tegenover wie jij barmhartigheid aan je naaste moest bewijzen, die is het. Hou je aan die ene, doe dat en ga heen." Stel je voor dat alle mensen één kindje adopteerden in Afrika, dan waren er geen ongeadopteerde arme kinderen meer! En als alle mensen maar één patiënt in een bejaardentehuis of in een verpleeghuis opzochten, dan zouden ze allemaal bezoek krijgen. Zo zou het moeten. Barmhartigheid is een gedrag.

De acht schreden van de barmhartigheid, dat heb ik geleerd van een roomse priester. In de roomse ziekenzorg is die barmhartige Samaritaan met zijn gedrag onderverdeeld in acht schreden, dat zijn de acht schreden der barmhartigheid. Ik vond dat wel heel bijzonder. Soms staan ze in een ziekenhuis van oude origine afgebeeld, die acht schreden, en ze volgen gewoon letterlijk de tekst uit de bijbel.

Die acht schreden, dat is 1. zien, dan 2. naderbij komen, dan 3. de wonden verzorgen, dan 4. opheffen, dan 5. naar de herberg brengen, dan 6. verzorgen, dan 7. vooruitzien met die man, ten slotte: 8. terugkomen. Dat is echt barmhartigheid bewijzen.

In een bekend boek van Franz Kafka vertelt hij het verhaal van een handelsreiziger, Gregor. Hij wordt wakker op een kwade morgen, en ontdekt hoe hij een kever geworden is. En zijn vrouw en z'n vader zijn vervuld van ontzetting, tot tranen toe geroerd in medegevoel. En als de dagen verstrijken blijven ze bewogen, maar als de weken verstrijken, begint het gevoel wat weg te ebben. En als de maanden verstrijken dan wordt die handelsreiziger die een kever geworden is iedereen tot een last. Ten slotte gaat zijn vrouw van hem walgen, en aan het eind gooit zijn vader een appel boven op hem en hij wordt verpletterd. Zo doodt hij de kever, en dus eigenlijk zijn zoon. Het verhaal illustreert het eerst punt van vanmorgen en dat is: barmhartigheid als medegevoel is niet toereikend. Kafka wilde zeggen: zo worden talloos veel mensen 's morgens vroeg wakker met het gevoel voor de omgeving alleen nog maar een last te zijn, een kever. En wat doen we dan? De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan leert ons de schreden der barmhartigheid. Daartussen weeft zich: hij werd met ontferming bewogen. Het gevoel doet er natuurlijk toe, maar dat weeft zich daartussen.

Het eigenlijke zijn die acht schreden:

1. de ander echt zien, dat is barmhartig. Heel veel mensen worden wel bekeken, maar worden ze ook echt gezien? Als niemand je ooit echt ziet, dan voel je je een 'nobody', dan voel je je niemand.
2. het tweede is naderbijkomen. Niet zomaar plompverloren binnenvallen, maar heel gevoelig iemand naderen.
3. en dan iets doen: wonden verzorgen, olie en wijn, staat er. Verzachten met olie, en reinigen met wijn.
4. en dan opheffen, de vierde schrede. Opheffen als iemand gewond is, en dat kan alleen als degene die dat doet weet wat dat is. Die zelf ook gekwetst en gewond is, die weet hoe het voelt. Heel gevoelig heft hij hem op zijn ezel.
5. en dan brengt hij hem naar de herberg. Je hoeft het niet alleen te doen, je mag het ook samen met anderen doen, je moet hem naar een veilige plaats brengen.
6. en dan komt dat zorgen, waarbij je niet versmelt met de ander want dan ga je samen onder, maar waarbij je ook niet op een afstand blijft. Dat gevoelig erbij zijn en geven, en toch tegelijkertijd de ander daar laten, het hem zelf laten doen.
7. en dan komt er ook vooruitzien. Hoe gaat het nu verder naar de toekomst toe.
8. en dan tenslotte het wondere: het terugkomen. Terugkomen en zien hoe het gaat.

Barmhartigheid is dus een gedrag, een handelwijze. Dat was mijn eerste punt.

Nu het tweede: Dat gedrag is ergens op gebaseerd. Wij zongen psalm 33, daar staat: op trouw gegrondvest zijn Zijn daden, op liefde rust Zijn heilig recht. Recht en liefde, barmhartigheid en rechtvaardigheid, horen ineen, dat zijn twee kanten van een zelfde zaak. Dat is het tweede wat ik mis in deze tijd. Neem nu die vragen rond uitkeringen, abortus, euthanasie, ik noemde die voorbeelden. In al die gevallen kom je er niet uit met barmhartigheid als een gevoel, maar vooral, en dat is nu mijn punt, er moet gerechtigheid bij. Barmhartigheid doet alleen hij die recht doet. Of, om het anders te zeggen: wie de ander tot zijn recht doet komen. Dat ontbreekt in de moderne 'werken der barmhartigheid'. Een uitkering alleen valt straks hetzelfde lot ten deel als het pannetje soep. De persoon die het krijgt blijft onvervuld, omdat hem als mens geen recht gedaan wordt. Hij voelt zich afgedankt met een uitkering. En dat kan niet. Ik kan hier natuurlijk niet een oplossing brengen voor het grote probleem van de werkeloosheid, en evenmin van die andere vraagstukken. Maar het gaat mij om het bijbelse principe, om dat vanmorgen wat te ontvouwen.

Barmhartigheid, zonder inzicht wat recht en rechtvaardig is, loopt altijd vast. Het is niet rechtvaardig als een man en een vrouw een kind krijgen, zelf verwekt, zelf gekregen, en als ze het dan laten weghalen, omdat ze daar niet klaar voor zijn. Dat is niet rechtvaardig, niet naar God toe en niet naar dat kind toe, en niet rechtvaardig naar de structuren toe die God gemaakt heeft. Maar als het niet rechtvaardig is om dat kind weg te laten halen, is het ook niet barmhartig. Veere van. En het is niet terecht als een ziekenhuis of een dokter zomaar beschikt over het leven van een langdurig zieke. Dat recht hebben ze niet. En dan is het ook niet barmhartig, als ze euthanasie toepassen. Want

barmhartigheid en rechtvaardigheid gaan altijd samen. Dat heb ik geleerd uit die andere schriftlezing, dat leren wij natuurlijk boven al op de Sinaï, Exodus 34. Daar roept de Here God Zijn naam uit: barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid, maar de schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig. Dat zegt de Here er dan Zelf direct bij. De schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig. Dat gaat diep, dat betekent dus dit, dat barmhartigheid nooit schuld of zonde, of onrecht of lafheid, of wreedheid wegwuift, alsof barmhartigheid een soort van wattendeken is, die je over al de ellende heenvleit. Integendeel, barmhartigheid ziet heel scherp, juist ook onrecht en zelfzucht en hoogmoed. Het is een totale misvatting om te denken dat barmhartige mensen daaraan voorbijzien. Zoals ik zei: die mantel der liefde is geen wattendeken. Integendeel, ik denk dat niets zo barmhartig is als heel scherp bijvoorbeeld misbruik van uitkeringen, aan de kaak te stellen. Dat is heel barmhartig. En niets is zo barmhartig als een vrouw, die een kind verwacht, en de man met wie ze sliep verantwoordelijk te houden voor hun daden. Dat is heel barmhartig. En niets is zo barmhartig als in de opvoeding je kind soms heel duidelijk straf op te leggen, of een tik verkopen. Spaar uw kinderen de roede niet, staat er in Spreuken. Dat is barmhartiger dan die slappe, alles-kan-en-mag mentaliteit. Ik heb dat al eens eerder genoemd, ik vind dat een van de ergste citaten uit de opvoeding van deze tijd, het jongetje wat tegen zijn moeder zegt: "Mama, moet ik vandaag weer doen wat ik zelf mag kiezen?" Soms is het uiterst barmhartig om woedend te worden, structuren aan te geven, en de ander te laten voelen: dit is het wat je moet doen. Dan laat je voelen dat de ander je echt ter harte gaat. De ander doet ertoe, en jij wilt dat de ander tot zijn recht komt, en dat onrecht wordt afgestraft. Daarom, barmhartige mensen zijn vandaag misschien wel voorvechters voor een strengere gevangenisstraf! Misschien zijn dat wel bij uitstek de barmhartigen, zodat die misdaad zich niet herhaalt. Want barmhartige mensen komen op voor de rechten van het slachtoffer, en niet van de misdadiger, en voor de rechten van de gehandicapte, voor hen die geen mond hebben om te spreken, en zulke mensen spreekt Jezus zalig. Dat zijn vechters en strijders.

Maar daarachter zit natuurlijk de barmhartige. Want recht en barmhartigheid zijn één in de schrift.

Van hieruit leidt een verdere weg. Dat is mijn derde punt, de diepste kern van barmhartigheid. Als het recht gesteld is en de misdaad aangewezen, en het onrecht ontmaskerd, wat allemaal bij barmhartigheid behoort, dan gaat de echt barmhartige nog een stap verder. Die zegt aan het eind: En toch.. Dan volgt bij de echt barmhartige een onverwachte wending, en daar wil ik ook oog voor hebben. Ik heb dus twee punten van kritiek: op barmhartigheid als medegevoel alleen, en barmhartigheid zonder recht, maar ik heb ook een positieve inbreng, en dat is die verdieping die de bijbel in het woord aanbrengt, en dat is dit punt: die onverwachte wending.

Een wending zoals je die op een bijzondere wijze ziet in die geschiedenis van die vrouw uit Johannes 8. Ze is op heterdaad betrapt op overspel, en: 'recht is recht', zeggen de schriftgeleerden, de vrouw verdient de doodstraf. Je vraagt je trouwens wel af waar de man blijft, want die had het even zwaar verdiend, dat staat letterlijk in Deuteronomium 22. Ga maar na, de man en de vrouw, beiden inderdaad, de schriftgeleerden hebben gelijk, daar stond de doodstraf op door steniging. Recht is recht. En vergis u niet, Jezus denkt daar niet anders over. Er staat helemaal niet dat Hij daar anders over denkt. Het loon dat de zonde geeft is de dood. Als dat niet waar was, dan zou Hij Zelf nooit aan het kruis gegaan zijn. Maar het wondere van Jezus' benadering van deze vrouw, is niet dat Hij het recht uitwist of andere regels stelt. Maar het is die onverwachte wending aan het slot, dat is de verwondering. Je moet er eigenlijk het grote schilderij van Rembrandt bij hebben, die daar die vrouw schetst zoals ze daar zit. Een meisje nog met neergeslagen ogen. En dan daar die wijzende vinger van die Farizeeër. En dat heeft Jezus ook gezien, en over zien gesproken: Hij zag haar. Dat heeft Hij gezien, en Hij zette zich op de grond neer, en Hij schreef met Zijn vinger in het zand en zei niets. En na enig heen en weer gepraat viel daar natuurlijk toch op den duur een stilte en daarna zegt Jezus: "Wie van u zonder zonde is werpe de eerste steen." En dan dringt er iets diepers door, en dat moet je hier ten gunste zeggen van de Farizeeën en de schriftgeleerden, en met name van de ouderen onder hen, want het zijn de ouderen die dat nog dieper beseffen dan de jongeren. Ze gaan weg, één voor één, te beginnen bij de oudsten. En ze lieten Jezus alleen met die vrouw. En in die één op één stille ontmoeting daar gebeurt nu dat diepste wonder van barmhartigheid. Jezus laat genade gelden boven recht, en Hij zegt: "Vrouw, heeft niemand u veroordeelt, dan veroordeel Ik u ook niet. Ga heen, en zondig van nu af aan niet weer". Dat is psalm 33: Op trouw gegrondvest zijn uw daden, op liefde rust uw heilig recht. Dat is het wonder van God. Uiteindelijk rust alles, ook het recht, op Zijn liefde.

Eigenlijk kunnen wij zo'n ontmoeting, en zo'n zekerheid alleen krijgen aan de voet van het kruis. Ik heb zitten denken: wat zou Jezus daar in het zand geschreven hebben? In mijn ogen zou het het mooiste zijn als Hij daar het kruis had getekend, zoiets, dat Hij zelf zijn leven zou geven tot een losprijs voor allen. Want daarom kon hij dit zeggen: Vrouw, dan veroordeel Ik u ook niet! Wat een gezag! Hier staat Degene aan wie God heel het oordeel in handen heeft gegeven, en die zegt: Toch ben Ik niet gekomen om te oordelen, maar om in het leven te behouden.

Dat is het evangelie, wat we ook iedere zondag weer opnieuw bij uitkomen. Jezus zelf, Hij is de grote Barmhartige. En Hij leert ons barmhartigheid, tegen het oordeel. En die barmhartigheid voert ons uiteindelijk terug naar het hart van God, want dat is het wat aan het kruis is opengegaan. Aan het kruis van Christus, daar is het hart van God open gegaan, daar zien we Zijn recht, maar daar zien we ook Zijn genade.

Zo komen we aan het eind tot een slotsom.
Ik begon met schijnbarmhartigheid, die eigenlijk onbarmhartig is. Onze wereld, en laten we daarbij maar bij onszelf beginnen, onze godsdienst, ze is vol van schijnbarmhartigheid, dat is gevoel zonder daad, dat is als we barmhartigheid losmaken van gerechtigheid, van waarheid. Schijnbarmhartigheid is het als we er beroepsmensen op af sturen, dan is het barmhartigheid als een wattendeken. Maar ware barmhartigheid stelt het recht en spreekt het oordeel, zonder meer. De bijbel begint bij de donder vanaf de berg Sinaï, waar het lichtte en bliksemde. Maar ze gaat natuurlijk pas echt open op die andere berg, de heuvel Golgotha, en dan in die drie uren diepe duisternis. En daar is gebleken hoe diep die barmhartigheid reikt.

We begonnen met die gelijkenis van de barmhartige Samaritaan, en ik wil er ook mee eindigen, maar dan in de uitleg van Augustinus. En die uitleg, die preek van Augustinus, die is in glas in lood gezet, in de grote kathedraal in Chartres, als u eens in de buurt komt moet u gaan kijken. In de zuidwand staat in glas in lood de heilsgeschiedenis. Het is heel apart, want als je gaat kijken zie je eerst de schepping van de mens, dan Adam en Eva in het paradijs, dan de slang en de zondeval, en dan de uitdrijving uit het paradijs, en dan staat er even een open streep, en dan komt daar een man op een ezel, een zieke man, en de barmhartige Samaritaan. En zo heeft Augustinus eigenlijk het verhaal verteld. Hij zegt: Ja, die barmhartige Samaritaan is natuurlijk Jezus Zelf, die, toen Adam viel en wij in hem, gekomen is, en toen de mens ten dode toe gebroken was heeft Hij hem op een ezel gelegd, toen is Hij al die acht schreden van de barmhartigheid met hem gegaan.

Hij heeft hem gezien, is naderbij gekomen, heeft zijn wonden verzorgd, heeft hem meegenomen naar de herberg, voor hem gezorgd, vooruitgezien, en: Hij komt terug. Hij komt om te vragen: Is het zo goed? Dat is de diepste dimensie. En wij, laten wij die acht schreden van barmhartigheid zelf ook praktizeren, in de komende tijd. Dan staan we onder hoge beloften. Dan zal Hij bij Zijn terugkeer -Hij is de Koning van het rijk- Hij zal op ons toetreden en Hij zal zeggen: Ga in, kom in het Koninkrijk van mijn Vader, want wat jullie aan de minste van mijn broeders hebben gedaan, dat heb je aan Mij gedaan.

Kom in het Koninkrijk van mijn Vader! Amen.

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 3 augustus 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Exodus 33: 18 - 23

Mattheüs 23: 25 - 28; Handelingen 8: 4 8; 18 - 24;

1 Corinthiërs 13: 9 - 12

Tekst: Mattheüs 5: 8; *Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien.*

Liederen:

- Lied 437
- Psalm 101
- Opwekkingslied 125
- Kinderlied 17
- Psalm 51: 4 en 5
- Lied 443

Introductie verkondiging: *Zullen wij God zien?*

Verkondiging:

Gemeente van Christus,
Deze zesde zaligspreking raakt ons eigenlijk als geen ander in het hart. Ons moderne mensen, maar ook alle eeuwen door is het dit woord van Jezus wat in de gemeente de harten geraakt heeft. Het gaat over het zien van God. Zullen we God zien? Kunnen we God zien?

U zult zeggen: Ja, misschien was dat een vraag in de Middeleeuwen, maar dat is niet zo. Het is de achterkant van ook talloos veel vragen die juist in onze tijd steeds weer gesteld worden. Er was vlak voor de vakantie een forum, hier in de universiteit, en dat ging over het thema van de boekenweek: Mijn God. Ze hadden vertegenwoordigers van alle groepen aan de universiteit uitgenodigd om aan dat forum deel te nemen, en de hele zaal zat vol studenten. Een van de deelnemers, een bekende figuur hier aan de universiteit, die staat bekend als agnost, had met enkele woorden de hele zaal in de greep. Hij zei: "Kijk, jullie hebben het nu over dat thema 'mijn God', jullie vragen wat ik geloof, nu, ik kan daar heel kort in zijn: ik heb hem nooit ontmoet. Ik heb gekeken, ik heb gezocht, ik heb bestudeerd, maar ik heb hem nooit gezien". Dat zei hij met een zekere directheid en heel de zaal was er eigenlijk wel direct door aangesproken. Ja, want hoe kun je nu geloven zonder te zien?

Daarachter zit dan toch, ook bij deze man en bij de talloos velen die zijn levensbeschouwing zijn toegedaan, dat zelfde waar het hier over gaat: een verlangen, een verlangen om God te mogen zien. En in zijn negatief sluit dat aan bij het verlangen wat dwars door alle eeuwen heen in de gemeente en in de theologie en in de Middeleeuwen ter sprake is gekomen. De middeleeuwse theologen zeiden: dat is ook het hoogste wat de mens ooit kan bereiken, het laatste doel van ons pelgrims, als we op weg zijn door de tijd, is aan te komen bij de stad van God, en dan Hem te mogen zien van aangezicht tot aangezicht. Dat noemden ze een 'visio Deï', het aanschouwen van God.

Maar er is wel iets mee, want Mozes had dat ook als diepste wens: één keer de Here God Zelf te mogen zien. We

lazen dat in de eerste schriftlezingen, in Exodus 33. Maar het antwoord van God was: Nee! Niemand zal God zien en leven. En als uiterste gunst mag Mozes dan even een glimp van Hem opvangen. Hij wordt in een rotsspleet gezet, verborgen, en dan gaat de Here voorbij, en dan mag Mozes Hem even in de rug zien. Dat is alles. In de rug, in het Latijn is dat 'quasi a tergo', en dat zei de grote Linaeus, de wetenschapper die de planten en de natuurwereld onderzocht, als hij Gods wonderschone natuur bestudeerde. Dan zei hij: "Ja, het is ons toch net nog als Mozes, we zien Hem 'quasi a tergo', als in de rug, alsof Hij voorbijgegaan is, en we mogen Hem van achteren zien." Dat is al wel iets, maar het is niet dat volle. Zullen we echt God zien? Van aangezicht tot aangezicht? Dat was een groot onderwerp van gesprek van de middeleeuwse theologen. En die zeiden: "Ja, maar dan moet er wel eerst heel veel veranderen in ons".

En dat is het eigenlijk wat Jezus hier in de bergrede naar voren schuift. Het lijkt of Hij heel die discussie hier op een ander plan heft, als Hij zegt: "Zalig de reinen van hart, want zij zullen God zien." Het lijkt alsof Jezus wil zeggen: "Het grote probleem zit niet in God, maar het zit in u."

Ik denk dat dat ook een begin van een antwoord is op die grote vragen die mensen vandaag vervullen. Mensen die daar staan in de twintigste eeuw, die spreken van de verberging van God, "ik heb God nooit gezien", zeggen ze, "ik weet niet of God hier is", of in vrome taal: "God heeft Zich verborgen". Eerst zien en dan geloven, dat is de twintigste eeuw.

Maar het lijkt of Jezus het hier even op een ander niveau verheft. Hij zegt: "Het ligt niet aan God als wij Hem niet zien, maar het ligt aan de mens. Zalig de reinen van hart, want zij zullen God zien."

Eigenlijk komen hier geheimen naar voren van een heel andere orde dan de microscoop en het zien met menselijk oog. Het gaat hier eigenlijk om het zien met het hart van God en later mogen zien van aangezicht tot aangezicht. Jezus zegt: "Dat geheim van God gaat alleen open voor de reinen van hart". Eigenlijk is dat ongelooflijk, die omkering die Hij daarmee aanbrengt. Ik zei al: "Wij denken: het ligt aan God -en dat denkt iedere agnost en ieder zoeker-, Hij heeft Zich teruggetrokken." En Jezus draait het om. Hij zegt: "Nee, het ligt niet aan God, het ligt in de eerste plaats aan de mens."

Denk maar aan die gestalten in de heilsgeschiedenis die even God hebben gezien! Iets van God hebben gezien. Jesaja, die de zoom van Zijn kleed ziet, en dan uitroept: "Wee mij, want ik ben een man onrein van lippen. En Petrus, toen die even God zag in Jezus, en uitriep: "Ga uit van mij, want ik ben een mens onrein van hart."

Daarover gaat dus deze zesde zaligspreking. De belofte van het kennen, van het zien van God, van aangezicht tot aangezicht, maar eerst moet onze onreinheid wijken.

Eigenlijk ligt in dit zesde woord uit de bergrede de missie van Jezus Zelf omschreven. Hij Die gekomen is om ons te reinigen van alle ongerechtigheid, en Die ons door ons te reinigen in staat stelt de Vader te ontmoeten. Dat willen we vanmorgen breder zien.

Dus na deze inleiding willen we met elkaar dit woord tot ons laten spreken als een woord wat ons opwekt tot reiniging, reinheid.

Drie stappen: Jezus zegt: dat zien van God is alleen weggelegd voor de reinen van hart. Reinen van *hart*, dat is dus de spanning tussen buitenkant en binnenkant. Het tweede wat Hij zegt is: Het is alleen weggelegd voor de *reinen* van hart, daar gaat het over de spanning tussen reinheid en onreinheid. En het derde is: Die reinheid van hart, als je dat bestudeert in de bijbel, dan blijkt het altijd iets te maken te hebben met gaafheid, wie rein van hart is, heeft een onverdeeld hart, eenvoudig en echt.

Dus Jezus leert: Je zal God nooit kunnen zien als je alleen maar een 'buitenkant'-christen bent. Zijn eerste pijl is dus eigenlijk gericht op de vromen. Ik las daarbij Mattheüs 23: "Wee u, schriftgeleerden en Farizeeën, gij huichelaars, want jullie reinigen wel de buitenzijde van de beker en de schotel, -want die komt in aanraking met de buitenwereld, het oortje en de rand en de bodem-, maar van binnen zijn jullie vol roof en onmatigheid."

En dan raakt Jezus natuurlijk een heel gevoelig punt, want hoe vaak zijn wij ook niet meer bezorgd over wat mensen van ons denken, dan wat God van ons denkt? En zodoende houden wij ons maar aan de vormen van ons geloof. We bidden aan tafel, het juiste clichéwoord op de juiste plaats, een braaf gezongen lied, we staan er goed op, het Nederlands Dagblad of de Trouw ligt op de salontafel en onze kinderen gaan naar de christelijke school: van buiten lijkt dan alles perfect. "Maar", zegt Jezus dan, "Je moest eens in het hart kijken, eens even achter die coulissen. Dan

zie je onzekerheden, en ruzies, en slechte huwelijken, en bitterheid en hebzucht."

Weet u dat Veronica bijvoorbeeld, percentagegewijs net zo veel bekeken wordt door abonnees van Tros als van de AVRO, als van de NCRV of de EO? Het maakt allemaal niet uit: gelijkelijk kijken we ernaar.

Het moet voor Jezus, die dwars door de buitenkant heen keek, eigenlijk een crime geweest zijn als Hij de mensen zag en dan achter die voorgevel direct als het ware helder zag wat daar achter verborgen zat? Hij zegt dan: "Roof en onmatigheid." Het zijn harde woorden. Roof betekent: iets vasthouden, het ligt tegen verslaving aan, maar het gevolg is juist controleverlies, en onmatigheid. Zolang dat alles zo is, kan je onmogelijk God zien, zo staat het, zo zegt Jezus het. Het komt er op aan om rein van hart te zijn. Het is dus hier de tegenstelling tussen buitenkant en binnenkant. "Zelfs als je alleen nog maar in je hart je broeder vervloekt", zegt Jezus later -niet als je hem slaat, maar als je in je hart alleen nog maar een scheldwoord tegen hem zegt of denkt,- dan heb je eigenlijk het gebod al overtreden. En wie een vrouw alleen nog maar aanziet om haar te begeren, heeft het gebod al overtreden, die heeft al echtbreuk gepleegd.

Wie dat tot zich door laat dringen begint te begrijpen waarom Jesaja, en waarom Petrus uitriepen: "Heer, ga uit van mij, want ik ben onrein van hart."

Dat leidt me tot dat tweede punt. Het hart op zichzelf is onrein. Als Jezus ons hier terugwerpt op de binnenkant, en zegt: "Reinig eerst de binnenzijde", dan zijn we er nog lang niet uit. Want het is waar: de eigenlijke mens leer je pas zien als je let op zijn hart. En het hart is in de bijbel de cockpit van het vliegtuig. Uit het hart zijn de uitgangen des levens. Vanuit het hart wordt het hele leven bestuurd, en daar kan je zien wat die mens eigenlijk is. Maar wat zie je dan? De Here Jezus heeft Zelf daarover de discipelen onderwezen, in Mattheüs 15, toen Hij zei: "Uit het hart komen alle boze overleggingen". En dan noemt Hij op alles wat een mens onrein maakt. En Jeremia had al gezegd: "Arglistig is het hart, boven alles, ja verderfelijk. Wie zal het kennen?"

Dus teruggaan naar de binnenkant van het hart brengt ons in aanraking met een broeinest van hebzucht en ongeloof en trots en bitterheid. Inkeer naar binnen, de weg van veel mystieke bewegingen van vandaag, is niet de weg. Want wie echt zijn eigen hart leert kennen die gaat pas beseffen hoezeer hij reiniging nodig heeft. Die onreine geest moet eruit.

En het heeft me daarom diep getroffen, gaande naar de volgende schriftlezing uit Handelingen 8, dat het er zo met nadruk staat. Want als Filippus het evangelie verkondigt en Christus predikt, -dat is eigenlijk God laten zien in het aangezicht van Christus-, dat dat alleen maar dan echt tot vrucht leidt als tegelijkertijd de onreine geesten wijken! Je zou het op onze tijd kunnen toepassen: de godsverduistering, zoals dat heet, die zal alleen wijken als de onreine geesten worden uitgedreven. En die onreine geesten wonen in ons hart en die moeten eruit. Die onreine geest van dat agnosticisme, wat eigenlijk gevoed wordt door een heilig verlangen naar 'het absolute weten'. En alleen als we absoluut weten, -zo reikt de mens eigenlijk boven zich uit-, dan gaan we ook, als we daar bewijs gekregen hebben, geloven.

Ik denk dat Jezus dat een onreine geest zou hebben genoemd, een promethesche mens die uitreikt boven zichzelf.

Maar niet alleen in de wereld van de universiteit leeft dat, het leeft eigenlijk door heel de samenleving heen. Ik denk dat geldzucht, drankzucht en roddelzucht dat dat allemaal onreine geesten zijn.

Geldzucht: vandaag de dag gaat iedereen speculeren, houdt de koersberichten bij, het is het gesprek van de dag: waar heeft u eigenlijk u geld belegd? Dan komt die onreine geest binnen van de geldzucht.

En drankzucht is zo'n onreine geest. U moest eens weten, hoeveel er achter de coulissen gedronken wordt. En roddelen, over je medemens. Onreine geesten zijn er overal, eigenlijk is ons hele hart bezoedeld.

Als Jezus het dus heeft over God zien en over ons hart, dan zegt Hij: "Er is geen meubelstuk in de kamer van je hart, of het is bezoedeld".

En als het niet Jezus was die dat zei, dan zouden we hier helemaal vast komen te zitten, maar als we er steeds weer op letten dat Hij het is die het zegt, en dat Hij gekomen is om die onreinheid weg te nemen.

Een van de goede gevolgen van het overdenken van dit woord vanmorgen, als we thuis zijn, dat we ons dan afvragen: waar zitten bij mij die onreine geesten, die het eigenlijk God onmogelijk maken om bij mij binnen te

komen.

Nu nog een derde punt. Ik heb deze week alle plaatsen waar het gaat over reinheid van hart opgeslagen. Daarbij ben ik door één ding getroffen en dat is: wie een rein hart krijgt, -dat geldt voor driekwart van die teksten-, die wordt gaaf. Zo zouden wij het het beste kunnen zeggen. Een rein oog is een oog dat gekenmerkt wordt door eenvoud, op één doel gericht. Je wordt niet alleen van iets gereinigd, maar ook tot iets gemaakt, zegt Jezus. Positief. Je verliest je onrust, je verdeelde hart, en je wordt eenvoudig en echt. We lezen dat in psalm 86: leer mij naar Uw wil te handelen, neem mijn hart en voeg het saam, tot de vrees van Uwe Naam.

Een onverdeeld hart hebben. Dat is eigenlijk in de bergrede de zuiverheid, en de reinheid. Ondubbelzinnig zijn, niet een verborgen agenda hebben, maar zoals zijn zoals je spreekt, dat ben je. En zoals iemand zich voordoet, zo is zijn wezen. In alles komt die ene kwetsbare mens naar voren, die arme van geest, die zachtmoedige, soms treurend en soms heel blij, die eigenlijk maar op één punt absoluut is, en dat is vertrouwen op God.

Dat zijn eigenlijk de burgers van het Koninkrijk, zo worden ze hier door de Here Jezus geschetst, en aan hen geeft Hij dan die belofte, waar we nu aan het slot bij willen eindigen: en zij zullen God zien.

Wonderlijk dat Jezus die nadruk legt. Het ligt niet aan God dat we Hem niet zien, maar het ligt aan ons, aan mij, aan u. Want met die eerste categorie mensen, mensen met een masker op, daar kan God niets mee, daar kan Hij niet door heen komen, en met die tweede categorie mensen, bezet door onreine geesten, die kan Hij niet vervullen, dat is in de natuurkunde al een wet, waar het ene lichaam is kan het andere niet zijn, en dat geldt ook in het geestelijke leven. Als we vervuld zijn met onreine geesten dan kan God er niet binnenkomen. En het derde, dat verdeelde hart, dat blokkeert eigenlijk ons 'zien van God'. Het hoofdpunt van de bergrede is dat Jezus met Zijn kracht die barrières doorbreekt. Hij ontmaskert ze en Hij wil er door heen breken. Er zit een verborgen appèl in dit woord: open je hart en Hij zal die spanning tussen buitenkant en binnenkant gaan afbreken. Open je hart en Hij zal die onreine geesten er uit weggooien. Open je hart en je wordt gaaf: een mens uit een stuk met een onverdeeld hart. En dan ga je God zien. Aan het begin van de preek zei ik: Dat zagen alle theologen in de middeleeuwen als het laatste reisdoel van de pelgrim: God zien. En Mozes hunkerde ernaar: Zou ik even U mogen zien? God houdt hem tegen, uit het nieuwe testament begrijpen wij: Hij houdt hem *even* tegen. Want het blijft het laatste perspectief. We lezen dat in 1 Corinthe 13: nu kennen we nog onvolkomen, maar dan zullen we volkomen kennen, nu zien we nog als door een spiegel in raadselen, maar dan zullen we zien: van aangezicht tot aangezicht. Het blijft dus het reisdoel van de christen. Maar het wonderlijke is dat in dit woord van Jezus zit opgesloten dat dat ook al iets belooft voor hier en nu. Daarom liet ik dat woord zingen uit de oude berijming, waar staat: Gods vriendelijk aangezicht heeft vrolijkheid en licht, voor alle oprechte harten. Het is eigenlijk een commentaar, die zaligspreking die zo sterk benadrukt: het is niet alleen voor straks en daar, het is ook voor hier, waar wij zo ons laten omvormen door de kracht van de Heilige Geest, en biddend opzien tot Jezus, daar gaat die belofte van de bergrede hier en nu al waar worden. Daar realiseert Hij Zich in ons leven. God zien, ja misschien moeten we inderdaad met Mozes zeggen: het zal bij ons altijd maar een glimp blijven, maar Linnaeus werd door de bliksem getroffen als hij ineens zo'n wondere samenhang zag bij het bestuderen van plant en bloem. God zien, dat is op het onverwachts, als je denkt: nu ga ik onder, nu ben ik reddeloos verloren, en dan ineens die dragende hand, die wondere presentie, dat weten: dit was de Here. Het voltrekt zich eigenlijk meestal in de hele kleine dingen, die ons doen beseffen dat Hij er was die ons leidde, dat Hij er was die ons droeg, die ineens ons de ogen ervoor opende dat Hij er echt is en dat Hij onze gebeden verhoort, dat Hij ons leven leidt, dat Hij ons draagt. Dat is God zien, dat is een glimp opvangen en daardoor versterkt worden in dat diepe verlangen dat wacht aan het eind van de reis.

God zien, het wordt ons beloofd voor iedere dag van de week, hier en nu, en het wordt ons beloofd voor straks als de Heilige en de Verhevene de hater van alle onreinheid dan tenslotte de mens zal ontmoeten van aangezicht tot aangezicht. Die gave, dat is de boodschap van de bergrede, komt nooit zonder opgave, zoals we lezen, om daarmee te eindigen, in de Hebreeënbrief: Jaagt dan naar de heiliging, zonder welke niemand ooit God zal zien. Amen.

©1997 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 17 augustus 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?"Ik schep de vreugde der lippen: vrede, vrede voor hem die verre, en voor hem die nabij is, zegt de Here, en Ik zal hem genezen". (Jesaja 57: 19)

Schriftlezing:

- Psalm 85
- Efeziërs 2: 14-17
- Romeinen 12: 17-21
- Tekst: Mattheüs 5: 9: 'Zalig zijn de vredestichters, want zij zullen zonen van God genoemd worden'.

Liederen:

- Lied 285: 1 en 2
- Psalm 89: 6 en 7
- Lied 285: 3 en 4
- Lied 337
- Kinderlied 25
- Psalm 85
- Psalm 82: 3
- Opwekkingslied 180

Introductie verkondiging: Vrede stichten moet je leren!

Vanmorgen zien wij in drie stappen hoe wij op de weg van vrede stichten verder moeten worden geleid.

Het is:

1. zelf vrede aan je laten geven.
2. een andere gezindheid laten groeien.
3. praktische vaardigheden aanleren. Wij noemen er vier.

Vredelievende gezindheid is niet genoeg. Er staat een werkwoord: vrede maken. Deze zevende zaligspreking is de

climax van alle zaligsprekingen. Hier komen wij heel dicht bij het hart van God. Hij is de God van vrede (Rom.15:33). Heel Zijn heilswerk is daarop gericht: shalom!

Het doopvont bepaalt ons vanmorgen bij de bron van alle vrede. In Christus ondergedompeld worden wij ertoe geroepen vredestichters te zijn. De belofte luidt: niet de machthebbers (zoals keizer Augustus) noch de sporthelden, die wij vandaag zo typeren, maar de vredestichters, die zullen Godenzonen genoemd worden, in het kielzog van die Ene, die alle vrede fundeerde en daarom als enige die naam echt verdiende.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Wie goed luisterde heeft in alle liederen en schriftlezingen dat woord vrede gehoord. Ook vooral in dat lied 285, die diepe heimwee naar vrede. "Geef vrede, Heer, geef vrede". Bij het voorbereiden deze week merkte ik dat het nieuws er vol van was. In dat tweede vers staat hoe waar dat is: "De wereld wil slechts strijd". Vijftig jaar geleden was de tweede wereldoorlog in Indonesië vooral wat betreft Japan beëindigd, dat was op het nieuws, met de verschrikkingen die daar toen gebeurd zijn, we horen van het vrijkomen van India, maar er is geen vrede tussen India en Pakistan en al die volkeren daaromheen. We horen van Bosnië en van wat het peace-proces heet in Israël, en als nooit tevoren ben ik door dat lied getroffen en erbij bepaald.

Dat heimwee naar vrede, wat is er aan de hand, dat die vrede niet komt? Daar gaat deze zevende zaligspreking over. Zalig is een ouderwets woord voor een gelukwens. Jezus prijst gelukkig.... en dan komen die acht typeringen. Niet acht soorten mensen, maar acht kleuren in een diamant eigenlijk, die mensen in zich dragen. En de zevende is deze zaligspreking. De achtste zaligspreking is voor mijn besef eigenlijk een toegift, zoiets van: dit is wel de prijs die je ervoor betaalt! Daar eindigt Jezus dan mee, met dat achtste en negende woord.

Eigenlijk leiden al die voorgaande zes zaligsprekingen naar die zevende toe, zeven, het getal van de volheid.

Aan de basis de armen van geest. Dat zijn diegenen die zich diep afhankelijk wisten van God alleen, een daarom denken dat ze zwak zijn. Maar Jezus zegt: Dat zijn de sterken. Van daaruit komen we bij de treurenden. Treuren dat is met diepe empathie meeleven met al degenen die verdriet hebben en die de gerechtigheid missen. Daarna de hongerenden en de dorstenden, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid. Dan die vierde, de zachtmoedigen, dat zijn mensen die de kunst hebben geleerd van het loslaten. Eigenlijk zijn het allemaal geesteshoudingen. Die vier basistyperingen zijn als het ware de grondhouding, dat is een diepe innerlijke mentaliteit.

Bij die tweede vier gaat het meer om uiterlijk gedrag, wat mij in de wereld dan opgedragen wordt of overkomt. Dat zijn de barmhartigen, en de reinen van hart, en die twee zijn eigenlijk voorwaarden om tot dit zevende te komen. Eigenlijk kan niemand een vredestichter zijn die niet zelf een reine van hart is. Daar komen we straks op terug. En zo leidt die hele typering van dat profiel van de burger van het Koninkrijk der Hemelen als in een climax heen naar dit hoogtepunt, en dat is: Hij is een Vredestichter! En ineens worden we ons er opnieuw van bewust dat vrede inderdaad het allesomvangende woord is waarmee God aanduidt waar Hij op uit is.

Als we de Here God een regelrechte vraag zouden stellen: "Waar bent U op uit?", dan zou Hij zeggen: "Shalom!" En zo spreekt Paulus ook over Hem. Als je de brieven leest, die zin "de God des vredes" zat hem voor in de mond, lees maar de brief aan de Romeinen waar hij eindigt met: "De God nu des vredes zij met u." Dat is God ten voeten uit. En in de Filippenzenbrief: "De God nu van de vrede vervulle u met....", en zo eindigt hij ook bij de brief aan de Tessalonicenzen. Als Paulus en passant spreekt over God, en Hem typeert zoals hij Hem in zijn hart draagt, dan is het de God van de vrede.

En als je het Oude Testament leest, daar wordt verteld hoe God heenwerkt naar een doel, want dat is de betekenis van het oude testament, en dat doel is de komst van de Messias, al die beloften van de komende Messias, daar wordt Hij verkondigd (Jesaja 9): Een Zoon is ons geboren, een Kind ons gegeven...., en dan komen een heleboel typeringen: sterke God, wonderbare raadsman, eeuwige Vader, en het hoogtepunt is weer: Vredevorst. Daar is Hij op uit en daarom, als Jezus geboren is, het Kerstfeest, dan is dat natuurlijk de engelenzang: Vrede op aarde!

Dus als je de bijbel leest dan moet het je treffen, in het oude en het nieuwe testament: alles is eigenlijk op dat ene gericht, en dat is: Shalom! En shalom betekent in de bijbel meer dan alleen het feit dat je geen geweer of pistool in je hand hebt, dat betekent niet alleen afwezigheid van oorlog, maar dan is het nog geen vrede! Dat zou de bijbel geen vrede noemen! Vrede is als alles weer is rechtgezet, als de verhoudingen weer zijn verzoend. Vrede is het niet als er niet meer geschoten wordt, maar als er wordt omarmd. Dan is er vrede, als de verhoudingen weer echt staan.

Dat geldt niet alleen tussen de landen, maar ook voor alle gebroken verhoudingen die tot oorlog voeren. Dat is dus shalom. En daar is God op uit.

En nu zegt Jezus hier in de bergrede dat God daarvoor medewerkers uitkiest. Toch wel heel apart dat God zegt: "Die vrede komt er nooit als het volk wat Ik uitkies niet zich daartoe laat uitkiezen dat ze vredestichters worden!" En dat is natuurlijk het fascinerende van deze zevende zaligspreking, en daar willen we breder bij stilstaan: Wat moet je daarvoor doen, en hoe word je dat? Dat is de hoofdvraag, maar tegelijkertijd kunnen we er niet aan voorbij dat dit tocht ook weer zo'n onmogelijk woord is. Ik ga even terug naar het eerste wat ik zei: "Geef vrede, Heer, geef vrede, de wereld kent slechts strijd." Maar wie is er nu hier die kan zeggen: "Ja, ik ben een vredestichter". Als wij dit horen en invullen met bijbelse inhoud, dan kruipen we steeds verder weg. Dan krijgen we steeds dieper het gevoel: maar wie zal dat ooit kunnen? De harde realiteit is dat we in een wereld leven waarin het ontzettend moeilijk is om vrede te stichten, en waarin niemand het eigenlijk goed lukt. Waar ligt dat nu aan? Bosnië, Ierland, Israël, waar je ook bent, er is geen vrede. Je kunt het ook zeggen van de volkeren in Europa, we hebben wel vrede, maar is er echt vrede tussen de Duitser en de Nederlander? Is er echt vrede in het hart? Die politieke oorlogen, uitbarstingen van geweld, die moet je bijbels gezien alleen maar zien als een vulkaanuitbarsting die het gevolg is van wat daar onder verborgen zit. Het zijn erupties van het daaronder liggend broeden en woelen en kolken van vuur en geweld. En dat geldt niet alleen tussen landen, dat geldt ook in bedrijven, dat geldt in menselijke verhoudingen, soms midden in het meest tere wat er is, het huwelijk en het gezin, dan opeens beamen we weer wat we zongen: de wereld wil slechts strijd. Dan komt daar weer naar boven vanuit een weet ik wat voor raadselachtige diepte van het menselijk hart: strijd, haat, conflict, jaloezie, bitterheid, het welt overal op, en zo nu en dan stulpt dat er uit als uit een vulkaan, en dan hebben we oorlog, zelfs een wereldoorlog. Maar eigenlijk is heel het leven doorziekt van oorlog. Ik hoorde een trainer eens zeggen: "Voetbal is oorlog!" Dat hoort een gezellige sport te zijn. Ik was een tijdje geleden op de universiteit, daar kreeg een college over groepsdynamiek, en de professor zei: "Eigenlijk kun je groepsdynamiek, dat wat er plaats vindt tussen mensen in een kleine groep, het best begrijpen als je er van uit gaat dat elk mens een eigen territorium heeft, en dat niemand het toelaat dat een ander zomaar even op jouw territorium komt." Daar ging hij verder over filosoferen, maar het is eigenlijk de taal van de oorlog. Ieder mens is eigenlijk een klein landje, heeft een eigen territorium, en pas op als je erop komt of binnendringt, want dan is er oorlog. En in de oorlog wint altijd de sterkste het pleit. 'Daar wordt het recht beleden, de sterkste wint het pleit.'

Ik denk dat dat de reden is waarom het zo moeilijk is om vrede te stichten, en waarom zo'n woord, om eerlijk te zijn, ons doodslaat: wat moeten we nu met zo'n woord aan? Zalig zijn de vredestichters. Er staat niet: zalig zijn de vreedzamen, maar de vredestichters. Daar moeten we ook even de nadruk op leggen. Sommige vertalingen zeggen: zalig de vreedzamen, maar dat is het niet. Het is niet een type mens, een vreedzaam, gemoedelijk mens, makkelijk in de omgang, daar gaat het hier helemaal niet over, het gaat over de mens die vrede sticht, vrede maakt. Dat maakt die bergrede eigenlijk tot een onmogelijk boek, want niemand kan dit. We zijn er dagelijks getuige van hoe onmogelijk het is om echt vrede te stichten. Er mag eens even een gewapende vrede zijn, zoals in Bosnië, maar echt vrede? Dan moeten er veel diepere dingen aan de orde komen. Dan moet die zon van de gerechtigheid gaan schijnen! Er is geen vrede zonder gerechtigheid, zonder verzoening, zonder genezing. "De zon van de gerechtigheid zal opgaan over deze wereld", zegt Maleachi, "En hij heeft genezing onder zijn vleugelen". We zingen daar van. Dat is het, het moet doorgaan, maar hoe worden wij in dat grote 'peace-proces' nu ingeschakeld?

Het eerste antwoord is: daarvoor is een 'major-operation' nodig, een engels woord waar ik hier een soort van harttransplantatie mee bedoel.

Het tweede is: dat moet leiden tot een andere mentaliteit. Daar helpen natuurlijk die overige zaligsprekingen bij.

En het derde dat zijn een aantal praktische aanwijzingen die de bijbel ons geeft, en stuk of vier.

Dan ten slotte kom ik weer terug bij die belofte, want het eindigt met de grote belofte.

In de eerste plaats: hoe kunnen wij nu ooit vredestichters worden? Daarvoor is een hele grote operatie nodig. Eigenlijk gaat daar de hele bijbel over, en spreekt daar niet optimistisch over. Je zou het zo kunnen samenvatten: je kan pas dan vredestichter zijn als er eerst vrede aan jou gesticht is.

Dat noem ik die harttransplantatie, in een ziekenhuis zijn de harttransplantaties de grootste operaties die er zijn.

En ik denk dat het daar ook aan ligt. Waarom is er dan strijd? Waarom is het dan zo moeilijk om vrede te stichten? Dat komt omdat er iets hapert aan mijn hart. En daar wordt je mee geboren, met een haperend hart, dat is geen

ouderdomskwaal. En dat moet je ook ontdekken. Vreemd genoeg was mijn eigen eerste ervaring, de ontdekking dat mijn hart niet goed zat, bij een film, van Ingmar Bergman. Ik herinner het me nog als de dag van gisteren. Het was een verschrikkelijke film: de maagdenbron. In die film vermoorden criminelen, bandieten, een boerendochter. Die boerendochter was trouwens niet zo aardig, dat blijkt later in het verhaal, maar die bandieten doden dat kind, en dan zie je de begrafenis, en dat staat nog altijd op mijn netvlies gegrift. Iedereen liep achter het paard en de wagen waar het lijk op lag aan, en al die figuren werden gefilmd. En ze hadden allemaal wroeging. Ze dachten: "Dat kind is nu dood, dat hebben schurken gedaan en die verdienen straf, maar als ik naga, ik was ook nooit aardig tegen haar. Dan verweet ik haar dit, en daar heb ik ruzie met haar gehad en nooit verzoend....", iedereen had in die film wel iets wat hij bij zichzelf ontdekte wat Jezus in de bergrede zegt: Wanneer je alleen nog maar in je hoofd denkt, een gemeen woord, een scheldwoord, dan heb je in je hart al doodslag gepleegd! En dat werd zo verfilmd, en het heeft mij nooit meer los gelaten. Zo diep gaat dat, mijn hart hapert. En als je dat merkt, dat je in je hart geen gevoelens van liefde en van aanvaarding hebt ten opzichte van die ander, als je merkt dat je daar fout zit, is er maar één weg: dan moet je op de knieën voor God, en dat tegen God bekennen, erkennen, en vragen of je een nieuw hart mag krijgen, en dat betekent dat de Geest van God en Jezus Christus Zelf in je komt, en in jou woning maakt, en je van binnenuit verandert! Dat is de kern van alles, en als je dat niet zelf aan je hebt laten doen, dan word je zelf ook nooit een vredestichter. Er moet eerst vrede aan jezelf gesticht zijn. "Ja", zeg je dan, "dat is voor buitenkerkelijken". Nee, dat is het niet. Paulus zegt dat midden in de Corinthebrief. Ik citeer een stukje uit Corinthe 4 waar hij tegen de gemeente zegt: "Wij zijn dus gezanten van Christus, -en zo zou ik het ook aan u door willen geven-: wij zijn gezanten van Christus, alsof God door onze mond u vermaande, laat u met God verzoenen! Hem die geen zonde gehad heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid Gods in Hem". Dus we moeten in Christus gedompeld worden, dat is de boodschap van de doop, iedere keer weer opnieuw. Daarom dopen we. Alleen ondergedompeld in Christus kan er van dat vredesproces ooit wat terecht komen.

Vanuit die verandering van het hart bloeit dan wel een andere mentaliteit op, en dat is het tweede waar ik het over wil hebben. Die verandering maakt ons tot mensen waarin die typeringen tot uiting komen, het witte licht van zoals God de mens bedoeld had, breekt uiteen in zes, zeven, later acht kleuren. Geënt in Christus als de wijnstok gaan we vruchten dragen en dat zijn de vruchten van de Geest. En wat is nu van al die typeringen die Jezus geeft in de zaligsprekingen nu de kern? En dan vooral denkend aan dat vredesproces, dat we allen vredestichters moeten worden? Ik denk dat die persoon die we schetsten, met die zes typeringen, dat die van zichzelf bevrijd is. Ik denk dat dat toch de kern is. Dat hij niet meer in een situatie met mensen altijd op zijn eigen strepen staat, zijn eigen recht laat gelden, denkend: wat kan ik er aan hebben?, of: hoe kan ik hier gekwetst worden?, en dus direct het defensiemechanisme optrekt, al die dingen verdwijnen bij degene die afhankelijk is van God en de Here het laten doen, die meevoelt, treurt met de ander, die hongert en dorst naar gerechtigheid, dan maak je je eigen persoon totaal aan ondergeschikt, en die de kunst heeft geleerd van het loslaten, die barmhartig is geworden, en vooral rein van hart. Hier kom ik dus weer terug bij dat rein van hart. Als je die mentaliteit zelf niet hebt, kun je zelf ook niet voor anderen tot vrede worden, of aan de vrede voor de ander meewerken. Ik zou al de kleuren die de bergrede zo schetst zou ik willen samenvatten als: een vredestichter is een onzelfzuchtig mens. Die is van zijn eigen zelf bevrijd. En dan kan hij ook vertrouwen wekken bij anderen, recht doen aan de pijn van een ander, de ander begrijpen, de beide partijen begrijpen. Want waar een conflict is zijn er altijd twee die pijn lijden, en die je moet kunnen begrijpen in hun bitterheid en in hun agressie en wrok en jaloezie. Dat is het wat ik zou willen zeggen over die mentaliteit: onzelfzuchtig en heel diep afhankelijk. Daar past mooi de bede bij uit Filippenzen 2, waar Paulus zegt: "Laat die gezindheid bij u zijn, die ook in Christus Jezus is". Dat is steeds weer dat apostolisch vermaan: laat die gezindheid van Jezus in je zijn, laat Zijn liefde in je hart toe, laat Hem jou maken zoals Hij je wil hebben.

Dan het derde punt: maak dat nu eens praktisch. Wat moeten we dan doen om vrede te stichten? Ik heb alle preken en studies die ik over dit gedeelte had nog eens nagelezen, ik zocht iets heel praktisch over hoe je dat nu moet aanpakken. Degene die me daarbij het meest heeft geholpen is Martin Lloyd Jones, een engelse prediker, die ook een boek heeft geschreven over de bergrede, wat ik iedereen kan aanraden, en die schrijft bij dit punt iets heel praktisch. Hij schrijft: 'het allereerste wat je moet leren als je vrede wilt stichten is je mond houden.' Ik vond dat heel treffend: je mond leren houden. Hij heeft dat niet van zichzelf, hij haalt er een citaat bij uit Jacobus 1:19: Wees snel om te horen, langzaam om te spreken, langzaam tot toorn. Zeggen mensen iets tegen je, en voel je op het puntje van je tong al direct een mooi weerwoord opkomen, slik het in en denk eerst na. Wees langzaam om te spreken. En als mensen je iets negatiefs vertellen over een medemens, een medebroeder of -zuster, over iemand die je kent, bedwing je, houdt het voor je, vertel het niet verder: langzaam tot spreken. "Wie zijn tong niet in toom houdt", zegt Jacobus, "die verwekt ruzie en die laat roddel toe", die geeft slechte geruchten door, die verraadt zijn beste vrienden, die is geen vredestichter, maar een ruziezoeker. Een tong is een klein lid, maar net als een klein vlammetje kan het een groot bos in brand zetten.

Het tweede ook heel praktische advies is: probeer niet direct te vallen in een vlucht of een vechtgedrag. Dat hebben we geleerd uit de psalmen. David overschreeuwt in de psalmen nooit zijn verwarring. Daarom lezen wij denk ik de psalmen zo graag. David begint steeds met: 'mijn God, ik ben angstig', of: 'ik voel me beschaamd', of: 'mijn geest versmacht in mij', of: uit de diepten van mijn ellende'. Hij brengt eerst de verwarring onder woorden. Wij willen altijd de verwarring direct ontvluchten, of ertegen vechten. Of we reageren heel snel, of we vluchten weg. Dat is het tweede heel praktische: als je dat in je voelt opkomen: vlucht niet en vecht niet! Maar laat het maar gebeuren, voel maar eens wat er aan de hand is, laat de verwarring in je toe, en dan krijg je ook de ruimte om ermee naar God te gaan en die zon van de gerechtigheid er over te laten schijnen.

En dan het derde: als je dat doet en je gaat er mee naar God, dan geeft Hij je inzicht, verstand. Dat lijkt een dooddoener, maar het is heel erg belangrijk; begrijpen wat er eigenlijk aan de hand is. 'Denk na', zegt de schrift, 'analyseer waar de schoen wringt'. Alle verwrongen verhoudingen zijn te begrijpen, als je je daar in hebt ingevoeld. En dan kan je er ook licht op laten vallen, inzien wat je doen moet. De apostel Paulus zegt ergens zelfs over de duivel: "We kennen zijn streken, zijn gedachten." (2 Corinthe 2:11). Dat wil zeggen dat Paulus geanalyseerd heeft hoe de duivel aan het werk is, want in conflicten is altijd de duivel aan het werk. En als je dat niet inziet, dan geef je geen goed antwoord. Je moet dus die geestelijke wapenrusting aandoen (Efeze 6), sterk staan in God, duidelijk zijn en moedig zijn.

Dat leidt me tot een vierde praktische tip: wees creatief in het bedenken van middelen om vrede te stichten. In Romeinen 12 lazen we er een paar. Het is eigenlijk een heel creatief idee dat, als je een vijand hebt je dan niet doet wat je van nature wilt -en dat is hem in ieder geval geen eten te geven-, maar dat je dan juist iets extra's doet: zet hem een goede maaltijd voor! Je leest dat ook in het oude testament. Een creatief idee. En Jezus zegt verderop in dit hoofdstuk: "Als je vijand je dwingt een mijl mee te gaan, ga er twee met hem mee." Daar moet je ook maar opkomen, dat dat helpt om vrede te stichten! En: "Als iemand je hemd geeft, geef hem ook je mantel!" Daarmee bedoelt Jezus niet dat je een doetje moet zijn, en over je heen moet laten lopen, maar Hij bedoelt het heel creatief. Die creatieve, onverwachte daad die de ander tot inkeer brengt en denkt: 'wat is hier aan de hand?' en dat schept opeens een openheid om verder te kunnen praten.

Eigenlijk is natuurlijk koning Salomo uit het oude testament daarvan het beste voorbeeld. U kent het verhaal van die twee moeders, en het schijnbaar onoplosbare conflict over dat kind. Het was een heel creatief idee om te zeggen: 'snij dat kind maar doormidden', want hij wist direct dat de ware moeder zou zeggen: 'geef het dan maar aan de ander!" Zo kon hij een groot conflict rechtvaardig oplossen, want dat is vredestichten. Dus: wees creatief.

Nog eens die praktische adviezen op een rij:

1. Wees langzaam tot spreken.
2. Val niet in vlucht- of vechtgedrag, maar voel de verwarring.
3. Analyseer. Probeer het te begrijpen wat er aan de hand is.
4. En dan mag je ook op God vertrouwen voor allerlei creatieve invallen om mensen op een andere voet te zetten.

Natuurlijk is er veel meer over te zeggen. Maar dit zijn in ieder geval een paar stappen op de weg naar het grootste wat de bijbel ons opdraagt, en waaraan de grootste belofte verbonden is, en dat is: vredestichter zijn in het voetspoor van Jezus Christus. En de belofte die daarmee verbonden is -want zij zullen zonen van God genoemd worden- is ook de grootste belofte. We moeten het niet vertalen als kinderen van God, in sommige vertalingen staat dat, want er staat letterlijk zonen van God. In die tijd stond er op de munt de afbeelding van een godenzoon. Keizer Augustus zag zichzelf als een godenzoon. En die godenzonen waren de sterren, de uitblinkers, de machthebbers. Zoals we dat in onze tijd nog hebben overgehouden voor voetballers: 'daar komen de godenzonen', las ik pasgeleden in de krant. Maar dat is de zelfde sfeer. De sporthelden, de krachtige, de stoere, de machtige, dat zijn de godenzonen. En weer keert de bergrede het om en zegt: "Wie zullen zonen van God genoemd worden? Niet de stoere, niet de machtige, niet de sportheld, niet de machthebbers, maar de vredestichters, de naamloze vredestichter, het is een zwaar werk, en je behaalt er nooit eer mee." Als straks de grote afrekening komt, dan zullen we nog verbaasd staan: vrouwen als Hanna, en Deborah, en Dorcas, en Florence Nightingale, misschien noem ik er wel teveel maar zulke types zie ik voor me, en Jezus zegt dan, met voorbijgaan aan alle kampioenen en presidenten: "Dat zijn ze, vredestichters." En Hij roept de naamloze bemiddelaars erbij uit de concentratiekampen, die tussen beiden kwamen en daarbij soms hun

eigen leven verloren; de weerlozen die werden neergeschoten, dat zijn de vredestichters. Figuren als bisschop Romero, of Martin Luther King, of Anne van der Bijl als hij een poging doet tussen de Palestijnen en Israëli's, dan denk ik: ja, die richting moeten we op. En diegenen noemt de Here Jezus hier: Zonen van God. In het kielzog van die Ene grote Vredestichter. De enige die het echt was, en die daarom ook de Zoon van God heet! Omdat Hij de Vredestichter was. En we zullen blij zijn als we in Zijn kielzog mee mogen varen. Aangenomen zonen van God achter Hem aan die het tot uitvoer bracht en zal brengen. Daar zingen we van, biddend: Heer, laat in deze wereld die zon van de gerechtigheid opgaan, zodat in alle pijn en verdriet en haat licht mag schijnen, het licht van de vredestichters. Psalm 82:3.

Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 24 augustus 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?"Want ook de Zoon des mensen is niet gekomen om zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen." (Marcus 10: 45)

Schriftlezing:

- Jesaja 51: 1a, 12-16
- Johannes 15: 18-20

Tekst:

Mattheus 5: 10-12: *Zalig de vervolgden om der gerechtigheid wil.*

Liederen:

- Lied 32
- Psalm 135: 1, 2 en 10
- Lied 106
- Lied 341: 3
- Kinderlied 35
- Lied 485
- Psalm 56: 5 en 6 (oude berijming)

Introductie verkondiging: *Genade is niet goedkoop.*

Deze uitdrukking van de Duitse theoloog Bonhoeffer zou ik boven de achtste en laatste zaligspreking willen zetten: zalig zijt gij als men u smaadt en liegende allerlei kwaad van u spreekt om mijnentwil... Deze achtste zaligspreking is niet een onbeduidend aanhangsel na de zevende. Het is de enig dubbele zaligspreking. Tot twee keer toe zegt Jezus: Wil je mijn gestalte dragen, dan gaat het je wel veel kosten. Waarom is dat zo? Waarom zegt Jezus dit met zoveel nadruk? Dat zijn de eerste vragen die in ons opwellen. Maar het belangrijkste is toch wel de ontdekking, dat het licht op dit lijden valt vanuit de achtste zaligspreking ons 1) troost, 2) standvastig maakt, ja, en zelfs 3) vreugde geeft! De pijnlijke vraag tenslotte is: wat is er met ons aan de hand als dit lijden om Christus' wil ontbreekt?

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Ik wilde vanmorgen bij deze laatste zaligspreking weer even teruggrijpen op de vorige zeven, en dat doen in dat overzicht wat ik vorige week ook al aangaf, want deze acht zaligsprekingen vormen met elkaar wel een eenheid. U kunt dat al zien door de belofte van deze laatste, en de belofte van de eerste met elkaar te vergelijken: ze zijn precies hetzelfde. Zalig de armen van geest, want voor hen is het Koninkrijk der hemelen, en: zalig de vervolgden, want voor hen is het Koninkrijk der hemelen. Het is alsof Jezus daarmee de cirkel rond maakt, Hij rondt het zo af, Hij wil daarmee aangeven: zo is het tot een volheid gekomen. Er is dus een samenhang tussen deze acht zaligsprekingen, als je in deze tijd zou vertalen zou je eigenlijk een modern woord moeten gebruiken als: felicitaties. Maar we praten in de klassiek gedragen taal, en het ligt nu eenmaal zo in het spraakgebruik om te spreken over de zaligsprekingen. Maar het zijn 'gelukkigprijzingen' aan het adres van deze acht, niet *typen mensen*, maar deze ene mens, de mens Gods, zou je kunnen zeggen, die deze acht *facetten* heeft, die acht kleuren draagt. En die samenhang wil ik even laten zien:

In die eerste vier, rechtsonder, zit iets van een gemis, het zijn mensen met ergens een tekort, ergens een stuk afhankelijkheid, en Jezus zegt: Het zal vervuld worden, jullie zullen vertroost worden, jullie zullen verzadigd worden, jullie zullen de aarde beërven.

En dan vloeit uit deze vier beschrijvingen met iets van een gemis, iets voort met een volheid, er vloeit een gedrag uit voort, jullie worden barmhartig, en rein van hart, en natuurlijk bovenal vredestichters. Een prachtige omschrijving van wat een christen kenmerkt: barmhartig, rein van hart, en vredestichtende daden verrichten.

De eerste en de laatste hangen samen in hun belofte; het tweede opvallende punt is dat er een opbouw in zit; en het derde punt is dat aan het slot, na dat moment van volheid van de zevende zaligspreking, de achtste er nog een beslissend moment aan toe voegt, waar we ons nu op concentreren.

Zeven is het getal van de volheid, en in de zevende zaligspreking, in vredestichten, daarin komt de hoogste, de diepste, de meestomvattende roeping van een christen tot uitdrukking. Maar dan moet u toch die knik naar de achtste zaligspreking niet zo lezen alsof dat een soort aanhangsel is wat er aan het slot nog even aan toegevoegd is, als een P.S., zo is het niet. Dat heeft de Here Jezus heel duidelijk gemaakt door deze achtste zaligspreking als enige een dubbel karakter te geven. Er is maar één zaligspreking die twee keer voor komt, en dat is deze. Zalig zijn de vervolgden, want hunner is het Koninkrijk der hemelen, en dan wordt het nog een keer herhaald: zalig bent u, wanneer men u...- en dan wordt dat uitgelegd -: smaadt, lastert, om Mijnentwil, want groot is uw loon in de hemel en verheugt u. Dus dat wordt twee keer gezegd, dat betekent dat Jezus met die verdubbeling iets heeft willen zeggen, als het ware dat dit niet zomaar een achterafje is, maar iets heel belangrijks aan het slot. En voor het eerst wordt het daar ook heel persoonlijk gemaakt. Voor het eerst zegt Hij : Zalig bent u!

Hoe Lucas dat vertelt in de veldrede, dat Jezus al direct vanaf het begin de discipelen direct persoonlijk aanspreekt, dat doet Mattheus aan het slot, als Jezus persoonlijk aan het eind zegt: En dit alles, nu de cirkel rond is, is uiteindelijk het profiel van de burger van het Koninkrijk der hemelen. En dat wilt u toch wezen? U bent toch rondom Mij gekomen?

Nu, zo ziet hij eruit, die mens van God, zoals hij eigenlijk in die Ene, de spreker van deze woorden natuurlijk in al Zijn volheid voor hen stond. Achter al deze woorden steeds de nodiging van Jezus zelf horen, die zegt: Kijk, zo ziet de burger van het koninkrijk der hemelen eruit, en zo kun je worden, als je je steeds als een loot in Mij als de wijnstok laat invoegen, dan ga je vrucht dragen. Want het zijn tegelijk ook de vruchten van de Geest. En dan is het niet zo dat de ene deze vrucht draagt en een ander de andere, maar al deze acht facetten, deze vruchten van de Geest, ze worden door de Heilige Geest gewerkt in ieder christen, ieder die zich in Hem als de wijnstok laat invoegen. Die omschrijving van wat een christen kenmerkt is eigenlijk ten diepste Jezus Christus Zelf, de mens naar Gods beeld gemaakt. Het witte licht van het beeld van God breekt in de werkelijkheid van het menselijk bestaan in acht kleuren uiteen, ook deze achtste.

Deze laatste zaligspreking is geen P.S., zei ik al. Het is niet een onbeduidend aanhangsel aan het slot, nee, het is een dubbele waarschuwing, en een dubbele belofte. Waarom dit onverwachte en zo nadrukkelijke slot? Waarom heeft Jezus dat nu aan het eind aan de discipelen voorgehouden? Iets van: pas op, als je echt zo wilt worden, zo'n soort mens, pas dan wel op, want dan gaan er dingen gebeuren! Weet wel dat je vervolgd kunt worden, mensen zullen je smaden, vervolgen, en liegende allerlei kwaad van je spreken. Daar eindigt Jezus mee. Waarom? Ik denk dat Jezus dit er aan toegevoegd heeft omdat Hij ziet dat de discipelen er veel te optimistisch tegenaan kijken. Als je die eerste zeven hoort, dat fascineert, en in spontane reactie zeg je: die kant wil ik op, zo wil ik wezen! En dan zegt Jezus aan het eind wat politici vandaag de dag ook zeggen: Er hangt aan alles een prijskaartje, hier hangt wel een prijskaartje aan! Dat geldt ook wel bij uitstek voor het christen-zijn, trouwens ook voor het ouderling en diaken zijn. Aan alles hangt een prijskaartje. Jezus zegt zelf: Wie Mij navolgt, zal vervolgd worden, zet je dus maar schrap. In Johannes 15 staat: Ze hebben Mij vervolgd, ze zullen ook u vervolgen. We lezen het weer in Petrus, waar we lazen: Laat de vuurgloed die tot beproeving dient, u niet bevreemden. Petrus weet uit ervaring dat je hart kan opbreken als je er te naïef tegen aan gaat. De wereld wacht niet op het christelijk getuigenis, en het woord van waarheid dat wil eigenlijk niet gehoord worden. Mensen staan niet te trappelen om iemand die het Woord van God brengt te ontvangen. Niet iedereen wil een ouderling ontvangen, en een diaken die de waarheid zegt is niet populair, die krijgt vast en zeker een veeg uit de pan.

Ik heb me eens laten uitleggen wat er gebeurt, en dat ter uitleg van deze zaligspreking, als er bij een ontsteking in het lichaam antibiotica wordt toegediend, als genezend medicijn. Stel je hebt longontsteking, je hele lichaam is ziek, je hebt koorts, en als je dan antibiotica krijgt, dan doodt dat de ziekmakers. Als het even kan zullen die alle 'antibioticasoldaten', om in die taal even te spreken, overweldigen en opeten. Daarom moet een dokter ook goed opletten dat hij een krachtig genoeg 'leger' toedient. En precies dat gebeurt als wij in Christus' kracht profetisch optreden.

Je zou kunnen zeggen dat de bijbel onze wereld vergelijkt met een ziek lichaam, een doodziek lichaam. En we weten het allemaal, toen die eerste genezende injectie werd toegediend, Christus aan het kruis, toen heeft het lichaam het afgestoten, daar buiten Jeruzalem op Golgotha.

En nu zegt Jezus: alle nawerkingen van diezelfde beslissende injectie die overkomen mijn navolgers. Het heeft talloos velen het leven gekost. Al de discipelen heeft het hun leven gekost. Het kost ons vandaag vaak verachting. Het verlies van populariteit: smaad. Alles wat je zegt wordt verkeerd uitgelegd: afwijzing. Mensen lusten je niet. En Jezus zegt: Als je dat overkomt, schrik dan niet. En

Petrus zegt heel plechtig: Laat de vuurgloed die tot beproeving dient je niet bevreemden. Dat is precies dezelfde zaak, de uitleg van de bergrede, van de zaligsprekingen. Maar Petrus, die iets later leefde, zegt er wel iets bij: "Maar denk niet te gauw dat het lijden je overkomt om Christus wil". Dat is natuurlijk wel een nuttige toevoeging. Ik citeer: "Laat niemand van u moeten lijden omdat hij iets verkeerds doet of bijvoorbeeld een bemoeial is". Ik vind het apart dat hij dat er aan toe voegt, je zou ook kunnen zeggen: laat niemand van u moeten lijden door een tekortschieten in fijngevoeligheid en tact, of omdat je bekrompen bent, of omdat je ouderwets bent of betweterig of eigenwijs, noem maar op. Wij kunnen o zo gemakkelijk onze eigen tekortkomingen een stralenkrans geven: zie je wel, dat overkomt me nu omdat ik christen ben. Heel vaak haat de wereld ons, niet omdat we zo christelijk zijn, maar omdat we zo onchristelijk zijn. Ze hadden van ons anders verwacht. En toch moeten we vandaag ook scherp aan dat eerste vasthouden. Er is haat in de wereld tegen het heilzame evangelie. Vergeet dat niet. Het zieke lichaam stoot het heilzaam medicijn af. En laat je daardoor niet in de war brengen, dat is eigenlijk wat Jezus wil zeggen. Er is altijd wel iets fouts te vinden in een christen, laten we dat erbij zeggen. Er is ook altijd iets fouts te vinden in de kerk, in de kerkgeschiedenis, en zo kan je je alle kritiek wel persoonlijk aantrekken. En wij leven natuurlijk in een tijd waarin de zonde van de kerk en het christendom breed worden uitgesponnen, en door vergrootglazen worden bekeken, zeker. Waar Jezus hier de ogen voor wil openen is vooral voor die diepere dimensie van de haat, die ten diepste gaat tegen het evangelie en het profetisch christenzijn, waar Hij het mee vergelijkt: ‘zo hebben ze de profeten voor u vervolgt’. "En dat moet je eigenlijk", zegt Jezus, "zelf leren ontdekken". Je moet het leren zien, anders treft het je bij verrassing en het blaast je van de sokken. En dat geldt natuurlijk in de eerste plaats voor mensen die christen worden in een niet-christelijke cultuur, en de eerste christenen in onze cultuur, vandaag de dag in Pakistan, in China, in een marokkaans gezin. Dominee v.d. Brink vertelde dat hij een marokkaans meisje bezocht dat pas christen geworden was, en die in grote zielenood kwam, zoals hij zei. Ze zei tegen hem: "Ik wou bijna dat Christus niet de enige was, want nu moet ik mijn vader groot verdriet doen, want hij gaat me verstoten, en tegelijkertijd is hij zo lief, ik hou van hem." Dat schrijft hij in zijn commentaar op de bergrede, en daarna zegt hij: "Toen heb ik dat meisje de achtste zaligspreking voorgehouden."

Dat meisje zei dus: "Ik wou bijna dat Christus niet de enige was." Kiezen voor Christus breekt je op in een niet-christelijke cultuur. Maar zou het je alleen in een niet-christelijke cultuur opbreken? En moet je onze cultuur christelijk noemen? Ik kan je vertellen dat als je dit zegt, *dat Christus de enige is, de enige weg, de waarheid en het leven*, dat je ook hier in Utrecht aan de theologische faculteit er niet echt in ligt, dan kijken ze je toch wat vreemd aan, want we leven helemaal niet meer in een christelijke cultuur, en veel christelijke theologie is syncretistische theologie. Want Christus is voor velen vandaag, in onze doodzieke wereld, niet meer het enige medicijn. Wie vandaag zegt van wel, en heel hard, en heel duidelijk, die komt er uit te liggen, absoluut, en die zal vijandschap ondervinden. Verbaas u niet als de wereld u haat. Ook niet als je ouderling of diaken bent, want de wereld zit vaak midden in de kerk. De meeste haat heeft Jezus ondervonden, zoals we weten, vanuit het verbondsvolk. Niet van buitenaf, maar van binnenuit, van mede-gelovigen. En daarom is dit zo belangrijk dat de discipelen het moeten weten.

Maakt dat ons niet een beetje over-wantrouwig, een beetje paranoïde?

Nee, ik ga er van uit dat Jezus tegen psychisch gezonde mensen gesproken heeft. En psychisch gezonde mensen hebben het tegenovergestelde probleem, die zijn in de regel te naïef. Ze zijn te goed van vertrouwen en daardoor te slap, en te toegeeflijk. Ze nemen eigenlijk soms de kracht van hun boodschap terug, door het glad te strijken zodra er vijandschap getoond wordt: ‘nou, kijk, nee, zo heb ik het niet precies bedoeld.’

Maar Jezus zegt: "In plaats daarvan, ga er van uit dat je bij een profetisch geluid altijd haat ondervindt.

Zo hebben ze de profeten vóór u gedood". De gemeente zal in haar profetische gestalte altijd gehaat worden. En waarom is het nu zo belangrijk om dit te weten? Ik denk om drie redenen. In de eerste plaats: het *vertroost*; in de tweede plaats: het maakt je *standvastig*; en in de derde plaats: het geeft een heel *diepe vreugde*. Dat laatste is toch ook heel bijzonder.

Het eerste: het kan heel diep vertroosten, als je dit plotseling beseft. Een bepaald soort kritiek kan je heel erg van je stuk brengen. Ik weet nog hoe het mij heeft bemoedigd, dat ik op zo'n moment het woord las uit Johannes 15, waar de Here Jezus zegt: "Ze hebben me zonder oorzaak gehaat". Wat moet het voor Jezus geweest zijn, zonder enige reden gehaat te zijn. Want bij ons is natuurlijk altijd wel enige reden, dat geven we grif toe. Maar bij Jezus was het voor 100 % puur, en toch die haat. Als we nu dat voor ogen houden en als ons dan zoiets overkomt, dan is het toch bemoedigend om dit te horen.

Dat het tweede. Het zieke lichaam wil deze injectie niet, dus hou vol, blijf standvastig. Als de achtste zaligspreking ontbrak, dan zouden we snel van ons stuk gebracht zijn, en we zouden niet zo standvastig neergezet worden als Jezus hier doet. Zonder die achtste 'schakering' zouden mensen uiterst onzeker kunnen worden. Komt er kritiek, dan denken ze altijd eerst: het zal wel aan mij liggen. Worden ze vervolgd: ze zullen snel in een depressie vallen en zeggen: "Hoe kan dat nu? Ik stond alleen het goede voor!" Worden ze veracht of in een kwaad daglicht gezet, dan trekken ze zich terug en zeggen: het is niet zo persoonlijk bedoeld!

Maar Jezus zegt in de achtste zaligspreking: "Dit overkwam mij, dit zal ook u overkomen". En nu ineens, nu weten we het, het zijn de afstotingsmechanismen van een ziek lichaam, het is ten diepste de vijandschap van de duivel, die erachter zat, hier brandt iets door van zijn venijn, en daar laten we ons toch niet door van ons stuk brengen? Het kan zelfs zo zijn dat als u deze vijandschap bespeurt, in de gemeente of daarbuiten, dat je je aanvalskracht verdubbelt! Als dit het diepste verzet is, wees dan standvastig. Trek de geestelijke wapenrusting aan, volhardt in het gebed, mobiliseer medechristenen, hou vol. Want dan bent u blijkbaar op een heel belangrijk punt gestuit. Heel vaak, als je zo'n venijn voelt, dan denk je: nu heb ik blijkbaar iets aangeraakt, wat echt de kern was, en dan komt die ander met tegengas. Die punten, waar we vandaag tegengas op moeten geven zie ik op het gebied van twijfel aan de uniekheid van Christus, en daaraan verbonden het loslaten van het gezag van de bijbel, in de brede christenheid.En ik denk dat het ligt op de doorwerking van zijn genezende kracht. In kerkelijke verhoudingen, dan is er verzet, als je werkt voor de eenheid van de gemeente van Christus dan komt er verzet, met de meest stomme tegenargumenten. En als je werkt aan de doorwerking van die genezende kracht in maatschappelijke ontbinding, en je wijst aan waar het zit, dan komt er tegenwerking. Jezus zegt: "Weest standvastig!"

De derde reden waarom Jezus dit zo benadrukt aan het slot, is omdat dit weten je uiteindelijk toch heel erg blij maakt. Dat vind ik toch wel heel bijzonder, dat Hij tot twee keer toe zegt: Verblijdt u en verheugt u." Dat lijkt wel heel vreemd, maar toch is het waar. Op het moment dat een christen gehaat wordt om Christus' wil, dan breken voor hem ineens de breedste vergezichten open. Jezus zegt dat letterlijk: Eerst een terugblik, en dan een vooruitblik. Hij zegt: "Verheugt u en verblijdt u want -de vooruitblik-: uw loon is groot in de hemel", u bent op weg naar de toekomst, het hemels Koninkrijk, er komt een afekening aan het slot. En dan het tweede, dat is precies zo groots, de terugblik: "Precies zo hebben ze de profeten vòòr u vervolgd." En met dat we zo vooruit- en terugkijken gebeurt er iets heel wonderlijks: we voelen ons in een beweging opgenomen.

Dat missen wij, we staan allemaal op een klein eilandje en leven als atomen, maar we hebben een voorgeschiedenis, én we hebben een geschiedenis die komt! We zijn in een beweging opgenomen, psalm 90: we zijn de beweging van Zijn ontferming opgenomen. We zijn maar niet een afgevallen blad van een boom, maar we staan in de stroom van de geschiedenis. En die is heel kort: je bent er even, en

je mag even meegaan, er waren mensen voor ons die hetzelfde hebben ondergaan, en er zal straks een moment zijn, dat iedere pijn die hier doorleden is, wordt gecompenseerd. Want God waakt over ons bestaan. En Hij heeft een alle haat en strijd overwinnend plan. Er zijn een heleboel dingen die ik niet snap als ik leef, maar één ding staat vast: dat totaal-plan tot genezing van het zieke lichaam gaat door, en zal overwinnen. En in dat totaalplan zijn christenen ingezet. En er zijn heel wat profeten gesneuveld, en aan het eind straks, komt de grote afrekening, en dan zal er een speciaal loon zijn voor de 'commando-troepen', zo zou je de kerk kunnen noemen. Want blijkbaar heeft Jezus de discipelen en hun volgelingen zo bedoeld, in het verlengde van de oudtestamentische profeten zijn het de commandotroepen. Kwetsbaar, met veel gesneuvelden, maar straks geëerd en beloond, met een bijzondere plaats.

We hoeven niet bang te zijn bij het denken aan 'loon'. Het is geen loon wat wij nu zo verdiend hebben, het is een taak die we kregen, dat was genade, en voor de uitvoering van die taak geeft God ons kracht, en straks geeft Hij ook die commando's een extra plek. En dan denk ik natuurlijk in de eerste plaats aan alle echte martelaren, die als 17-jarige hun leven gaven voor een vuurpeleton, of dat Marokkaanse meisje, aan Pakistaanse christenen die onthoofd worden, of een Messias-belijdende Jood, noem maar op. Daar denk ik op de eerste plaats aan, en ik verheug me met hen, en ik hoop er later honderdduizenden om mij heen te zien, en wie weet krijg ik nog een klein tikkie mee, zo moeten we het maar zien.

Dat is dus echt reden om je te verheugen en te verblijden. De achtste zaligspreking troost, maakt standvastig en geeft een diepere vreugde. Maar nu tenslotte. De enige vraag waar ik deze week mee achterbleef, en achterblijf, want ik heb hem niet opgelost en die ik tenslotte maar aan u meegeef: hoe komt het dat wij zo weinig vervolgd worden? Dat is de vraag die hier blijft staan. Deze achtste zaligspreking heeft een verontrustende nasmaak. Natuurlijk, u zult zeggen: ja, maar er zijn christelijke tijden aangebroken, we leven in een zogenaamde christelijke cultuur, ja, hoewel.... Maar om met Kierkegaard te spreken: zijn toen niet alle wilde zwanen ineens tam en mak geworden? Wat deze zaligspreking mij in ieder geval meegeeft dat is die bezinning op de profetische roeping van de kerk. Waar zijn ze, de wilde zwanen? Waar zijn ze, die het aandurven om de infectiehaard van onze ook doodzieke wereld te lijf te gaan, precies waar de haard zit, waar zijn die?? Daar wil ik u mee naar huis sturen. Maar ik doe dat niet zonder eerst even samen te vatten wat we vanmorgen zagen.

In deze achtste zaligspreking krijgen we een dubbele waarschuwing én een dubbele belofte. Jezus zegt: "Weet wel dat als u zegt dat deze mens, die we net getypeerd hebben met die zeven kleuren, die zeven typeringen uit de voorgaande zaligsprekingen, als die uw held is, uw model, als u zegt die kant wil ik op, -en daar ligt natuurlijk die nodiging van Jezus in: die kant moet het op! Kom bij Mij, dan geef ik het je!- deze mens beërft het Koninkrijk en hem wordt vreugde beloofd. Ga deze weg in. Maar", zegt Jezus, "Weet dan wel, er zullen momenten zijn wanneer men u smaadt en liegende allerlei kwaad van u spreekt, er wachten vast en zeker tijden van vervolging". Het doodzieke lichaam zal het medicijn van Christus niet zonder gevecht en tegenaanval in zich opnemen. Maar verheug u en verblijdt u: het is de proef op de som. Amen.

Verkondiging van zondagmiddag 31 augustus 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing:

- Jesaja 57: 14 -21
- 2 Corinthiërs 3

Tekst:

- Mattheüs 5: 1 - 12

Liederen:

- Lied 483 (liedboek voor de kerken)
- Psalm 82
- Uit Opwekking: lied 317
- lied 277
- lied 298
- lied 331
- lied 445
- Credo

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Vanmiddag gaan we samenvatten en toepassen. De afgelopen weken hebben we in acht keer de zaligsprekingen uit de bergrede overdacht. En ik ben heel blij om deze middagdienst te hebben om zo samen met u terug te kijken en samen te vatten, en onszelf de vraag te stellen: Wat heeft de Here ons door deze woorden nu willen zeggen?. Zet het eens op een rij, en zet het eens in deze tijd, dat is eigenlijk de opdracht waarvoor ik me voor vanmiddag zelf gezet heb. Dit zijn ze, van onder naar boven gelezen, omdat er iets inzit van een opbouw: armen van geest, het fundament, en dan daarop de eerste vier: treurenden, zachtmoedigen, en hongerenden en dorstenden. Die vier typeringen zijn een geeste*houding*. En dan daarop gebouwd, als op een zuil, het *gedrag* van de christen: barmhartig, rein van hart, en als hoogtepunt nummer 7, de vredestichters. Maar daar eindigt het niet, vorige keer zagen we dat de laatste, de achtste zaligspreking, bepaald niet maar een aanhangsel is, het is een heel belangrijke toevoeging, en dat zullen we ook vanmiddag weer zien.

In de acht zaligsprekingen wordt een profielschets gegeven. Als er een nieuwe commissaris van de koningin wordt gezocht, en ik ben daar bij geweest toen dat hier in Utrecht gebeurde een aantal jaren geleden, dan geeft de Provinciale Staten een profielschets van de man of de vrouw die ze zoeken. Nu, de acht zaligsprekingen zijn een profielschets van de mens die God er toe verwaardigt om straks commissaris van de Koning, de grote Koning, te zijn, of bescheidener gezegd, om straks de burger van het Koninkrijk te zijn. En dat moeten we bepaald niet te klein zien. Want de Bijbel begint met te zeggen dat alle mensen naar het beeld van God zijn geschapen: Genesis 1: 28. Allen staan daarvoor

kandidaat. Maar voor ze het Koninkrijk mogen binnengaan, moet er wel wat met hen gebeuren. Ze moeten hun oude mens in Adam afleggen, en ze moeten de nieuwe mens in Christus aandoen. Eigenlijk is die nieuwe mens Jezus Christus Zelf.

De acht zaligsprekingen zijn eigenlijk acht typeringen van die ene nieuwe mens. Ik vergeleek het met de acht kleuren van een diamant. Het zijn dus niet acht soorten mensen, nee, het is die ene, door de Heilige Geest van God geleide mens, die nieuwe mens. Als wij ons als rank in de wijnstok van die ene nieuwe Mens, Jezus Christus, laten enten, dan gaan wij naar dit beeld veranderen. Daarom las ik 2 Corinthe 3, want dat is het geheim van het nieuwe verbond. Dan worden wij een levende brief van Christus, en we veranderen -zo eindigt het hoofdstuk- van heerlijkheid tot heerlijkheid naar het beeld van Christus door de Heer die Geest is. Zo werkt Hij in ons. Inderdaad, deze acht zaligsprekingen mag je ook lezen, zoals we verscheidene keren gezongen hebben met gezang 252, als de acht vruchten van de Geest, die God de Vader als de landman doet groeien in ieder rankje dat zich in Jezus Christus laat inlijven. Dat is een proces. God de Vader, Schepper van hemel en aarde is bezig om wereldwijd die oude mensen in Adam om te vormen tot de nieuwe mens in Jezus Christus. Dat is eigenlijk het geheim van de geschiedenis. Je mag de geschiedenis zien in het licht van Exodus, zegt Mattheüs. Want Jezus is hier eigenlijk de grote Mozes: Hij gaat de berg op en Hij spreekt, zoals Mozes vanuit de berg mocht doorgeven van God, zo staat hier meer dan Mozes. En ook Jezus begint, net als Mozes, met: "Nu bent u gered." Maar dan ook op weg! De tien geboden, ze beginnen niet met het gebod, ze beginnen met de genadeverkondiging, ze beginnen met: "Ik ben de Here uw God, Ik heb u uit het diensthuis gered, en dan nu: leef naar die redding, want anders word je opnieuw slaaf van het huis in Egypte."

En zo is ook de bergrede opgebouwd. Die begint dus met de genadeverkondiging, en dat zijn de zaligsprekingen, dat zijn genadeverkondigingen.

Zalig bent *u*, die door Jezus bent aangeraakt. Dat bent u toch? U die aan Jezus zijn leven geeft, u bent door Hem gered, en in Hem *bent* u al een nieuwe mens, *wordt dan wie je bent!* Dat is het appèl van de zaligsprekingen. Zo kan je dus de zaligsprekingen lezen als een schets van het christelijk karakter. En voor mij mag je hier het woord spiritualiteit gebruiken. Wil je weten wat ware, echte, betrouwbare, door God bedoelde en gezochte spiritualiteit is, lees dan in de bergrede deze acht zaligsprekingen, en je vindt het er eigenlijk in al zijn vormen neergezet. In scherp contrast met de spiritualiteit van deze tijd. En zo wil ik ze allebei even neerzetten en daarna één voor één bespreken.

Als ik een schets maak van wat hieruit voortvloeit voor wat dan bijbelse spiritualiteit is, dan beginnen we weer van onderen. Armen van geest: relatie in afhankelijkheid, en daaronder heb ik gezet: dat is eigenlijk de mens die gerechtvaardigd is door het geloof, die in een nieuwe relatie met God is gesteld, door het werk van Jezus waarin hij gelooft. En dat is de afhankelijke. Ik ga daar straks breder op in. Ik ga ze allemaal even langs, om u een idee te geven dat dit toch een schets is, vandaar uit is het een mens die ziet door een traan, zalig die treuren. En het derde, daar staat: zalig de zachtmoedigen, ik heb dat in een vorige preek getypeerd als degenen die de kunst van het loslaten hebben geleerd, maar hier heb ik dat woord gebruikt wat de kern is van alle levensheiliging, en dat is: actieve passiviteit. Ik kom ook daar nog op terug.

En dan vandaar uit is het heel bijzonder dat de bergrede juist een profiel schetst van een mens die leeft met een gemis. Die vier zijn zo de grondhouding: de rechtvaardiging door het geloof als basis, en de heiliging die daar uit opbloeit, maar in de eerste plaats als een mentaliteit. En vandaar uit de drie fundamentele houdingen, de gedragingen, normen en ethiek, politiek, economie, psychologie, dat komt allemaal in dat bovenste gedeelte naar voren. In daden van ontferming -zalig de barmhartige-, in mensen die persoonlijkheidsgroei kennen, -gaaf en één worden, van binnen zuiver: rein van hart-, en het derde, die God gebruikt om echt shalom te stichten. Dat is zo in grote lijnen de profielschets van de

ware spiritualiteit.

En daar zit een prijskaartje aan, en dat is door Jezus uitdrukkelijk aan het eind gezet: als je je zo opstelt, dan gaat het je ook wat kosten.

Ik wil dat vanmiddag dus proberen te contrasteren met de spiritualiteit, zoals dat heet, van de mens van vandaag. Want onze tijd is geestelijk veel meer op zoek dan wij denken. De moderne westerse mens is niet een ‘pur sang’ materialist, en Bonnhoeffer had ongelijk toen hij zei: "Na de oorlog gaan wij een niet-religieus tijdperk tegemoet." Maar moet je nu eens om je heen zien: mensen stromen in duizenden naar Jomanda, het boek ‘de Celestijnse belofte’ is een bestseller, het lied van Freek de Jonge komt op de toptien, en waarom? Puur en alleen vanwege de titel: er is leven na de dood.

Het had moeten heten: ik ben niet bang meer voor de dood. In de boekenweek is wel gebleken dat wat wij vandaag spiritualiteit noemen, voor veel mensen heel belangrijk is, alleen: hoe?, en welke?

Met het oog daarop deze schets, om even u van tevoren een overzicht te geven, en dan zal ik dat daarna stap voor stap breder bespreken, anders zegt u: nu ga je wel heel vlug, in vogelvlucht zo hier de spiritualiteit van de mens van vandaag, krijg ik het nog een keer te horen, Eerst een overzicht om een idee te hebben waar ik dan naar toe wil. U heeft dat nog in uw hoofd, die zeven plus acht schetsen van de bijbelse spiritualiteit, je zou kunnen zeggen: dit is eigenlijk van onder op naar boven weer gelezen wat ik kenmerkend vind voor de spiritualiteit van de mens van vandaag, die niet kan leven bij alleen maar materialisme, die zegt: er moet meer zijn. Maar al die nieuwe spiritualiteit zoekt zijn kracht in het verruimen van ons bewustzijn. Vandaar die concentrische cirkels aan het begin. Welke vorm van spiritualiteit u vandaag ook tegenkomt, het zal er altijd eentje zijn die je middelen, wegen, aanbiedt om je bewustzijn te verruimen, zodat mijn bewustzijn zich ten slotte verruimt tot een kosmisch bewustzijn, en dat vergroten van mijn bewustzijn geeft mij in alle facetten van mijn persoonlijkheid een verrijkt geestelijk leven.

Vandaar uit kom ik naar het tweede. Het is heel wonderlijk, dat ze in ‘de Celestijnse belofte’ absoluut geen raad weten met het lijden, met de gebrokenheid. In deze spiritualiteit wordt het lijden óf ontstegen, -en dat kan natuurlijk, overgeestelijk worden-, of het wordt ontkend. En dat is contrast met die tweede zaligspreking: zalig die treuren. De derde zaligspreking die ik net typeerde met actieve passiviteit, dat is eigenlijk zalig de zachtmoedigen, dat heb ik hier getypeerd: eigenlijk gaat het er bij hen altijd om de tegenstellingen die je tegenkomt ín je te verenigen: mannelijk en vrouwelijk, goed en kwaad, haat en liefde, probeer het ín jezelf bij vergroot bewustzijn als het ware in je eigen geest te omvatten. Dat is wel een bepaalde uitleg van zachtmoedig, en anders dan de bijbel geeft. En tenslotte, wanneer het gaat in de bijbel om *hongeren en dorsten naar gerechtigheid,* waar ik moet leven met een gemis, daar is de moderne spiritualiteit toch altijd zichzelf genoeg: je komt niet uit die cirkel van jezelf in dit geestelijk leven.

Vandaar uit die drie typeringen daarboven: barmhartigheid als een daad van ontferming vind ik in de moderne spiritualiteit veel meer terug in de indische gelatenheid. Barmhartigheid wordt in India vertaald met: gelatenheid. En gelatenheid is heel tolerant alles als het ware laten gebeuren, tenslotte ook degene die sterft gaat weer een nieuw bestaan tegemoet, die komt op andere wijze weer terug, en het kan dus heel gauw omslaan in onverschilligheid.

En de reinen van hart: spiritualiteit in onze tijd is inderdaad zeer eerlijk, maar het is de eerlijkheid van Paul de Leeuw, de eerlijkheid zonder integriteit, zonder waarheid.

En tenslotte: de vrede, waar de spiritualiteit van deze tijd uiteindelijk in uitmondt, dat is harmonie. Dat

is niet *shalom,* wat de bijbel zegt, maar dat is yin-yang, dat is goed en kwaad, haat en liefde, man en vrouw, licht en donker, alles in één groot besef verenigd, en ik daarmee verzoend.

Dit was zo dat tweede overzicht. Nu punt 1: Alles wat Jezus zegt staat dwars op dat wat de mensen denken. En nergens komt dat beter uit dan bij de eerste van de vier zaligsprekingen. Even nog weer die twee gecontrasteerd, en één voor één ga ik ze met u na: een preek met acht punten dus.

Basaal en aan alle andere zaligsprekingen voorafgaand is die typering de *arme van geest*. We hebben gezien: de arme van geest in de bergrede is geen zwakbegaafde, al hoort die er zeker bij, nee, het is de nederige van hart uit Jesaja. Daarom lazen we Jesaja 57. E n wat is nu typerend voor die nederige van hart? De nederige heeft een herstelde relatie tot God, waarin hij zich heel diep van God alleen afhankelijk weet. Dat is de arme van geest, gerechtvaardigd door het geloof alleen, heeft hij vrede met God door onze Here Jezus Christus. Het is dus iemand die zich gerechtvaardigd weet door het geloof alleen en die in die relatie een terrein heeft in zijn leven waarin hij weet: hier ben ik nu totaal en alleen van God afhankelijk. En ik zei al: daarin voelt hij zich zwak. En Jezus zegt: "Maar juist om die reden ben je sterk: gefeliciteerd!!" Die afhankelijkheid beleeft de christen als een zwakte, maar het is zijn kracht. En daar ligt nu het meest basale onderwijs van Jezus. Hij voert mensen terug tot een herstelde relatie met God. Hij maakt ze arm van geest. Hij zegt tegen Zijn discipelen: "Jullie voelen je nu kwetsbaar, afhankelijk van die ene relatie, maar je bent er juist sterk door."

Wie goed luistert heeft intussen begrepen waar het grote knelpunt zit met onze westerse, 20e-eeuwse spiritualiteit, het zit in het woord: *relatie*.

Een christen als spiritueel mens, als je het zo wilt noemen, heeft een relatie, en een niet-christelijk spiritueel mens, heeft een verwijd bewustzijn. Dat is iets anders. In plaats van een bekering komt ontwaking, let maar op. En spiritueel zijn is een verwijd bewustzijn hebben, maar het staat wel in contrast met wat je hier leest, namelijk afhankelijkheid in een relatie, dat is het eerste waar het in het christelijk leven om gaat.

Van hieruit bloeit een heel andere basishouding op. Er staat: *zalig die treuren* aan de ene kant, zien door een traan, en aan de andere kant de overstijging of de ontkenning van het lijden. Leren uit wat je lijdt en omgaan met lijden is voor een modern mens heel moeilijk. Wie geen relatie heeft met God weet zich geen raad met het lijden en de gebrokenheid. Je gaat vloeken of vluchten. Of je wordt spiritueel, dan vergroot je je bewustzijn, tot ten slotte goed en kwaad, pijn en vreugde in een hogere harmonie verenigd worden. Maar het is niet echt.

Veel echter is het om te treuren, en treuren, wat Jezus hier noemt, dat is: doorstoten naar een verdriet onder alle verdriet, en dat noem ik: zien door een traan, door je tranen. En ik zei toen ik hier over preekte: een traan werkt als een loep. Wie treurt ziet scherper wat het eigenlijke verdriet is onder alle verdriet, zoals Hanna. Ze had geen kind, dat was haar voorgrondsverdriet, maar ze keek door die traan, en zag als haar eigenlijke verdriet iets daaronderliggend, en dat was dat ze door haar kinderloosheid geen bijdrage kon geven aan de komst van het koninkrijk. En dat was het verdriet onder haar verdriet. Je zou kunnen zeggen: het verdriet is dat we in een wereld leven die de heerlijkheid van God mist. Een wereld zonder Vader, dat is erg, dat is treuren. En dat bloeit op uit het arm van geest zijn.

Het maakt je wel losser van de aarde, -de derde typering-. Aan de ene kant heb ik gezet de zachtmoedigen, ze kunnen loslaten, ik gebruikte weer dat woord actief passief en omgekeerd, passief actief, en aan de andere kant heb ik staan: willen beheersen, de tegenstellingen in jezelf verenigen.

De derde zaligspreking zegt: Zalig de zachtmoedigen, want *zij* zullen de aarde beërven, als je het niet

met die klemtoon leest, dan snap je het niet. *Zij* zullen de aarde beërven, dat wil zeggen zij die hem losgelaten hebben! Zij die de aarde met al haar hartstochten en diepe verlangens hebben leren loslaten. Loslaten staat tegenover vasthouden, beheersen, willen controleren. En dat is toch altijd weer de spiritualiteit van de westerse mens. Wij zijn daarin versterkt door de enorm technische prestaties, wij kunnen enorm veel, bijvoorbeeld een camera laten rondrijden op Mars, en de moeilijkste harttransplantaties verrichten enz. enz.. En dat heeft geleid tot een geesteshouding die altijd wil beheersen: zelf in de hand houden, zelf bepalen hoe ik leef, ook spiritueel, de tegenstelling in mij verenigen, spiritueel eigenlijk alles omvatten en als het even kan ook invloed uitoefenen. Onderschat niet de invloed van het occulte, wat altijd dat doel heeft: invloed uitoefenen op mijn eigen lot.

Maar de zachtmoedige is de mens die de aarde heeft leren loslaten, zoals Mozes. Mozes die daarom juist zo sterk was, omdat hij in de school van het leven van God had geleerd om los te laten. Stap voor stap, het hof van Farao, en in Midian, zijn herdersbedrijf en zijn gezin, en dan stap voor stap de woestijnreis en tot slot is hij niet in het beloofde land gekomen. Maar dat kan natuurlijk alleen als dit loslaten de keerzijde heeft van het aan God toevertrouwen, en restloos Hem vertrouwen. Wonderlijk, juist aan deze mensen, die zo leven: loslaten en toevertrouwen aan God, aan hen belooft de Here de aarde. Het Koninkrijk der hemelen is niet de hemel, de hemelen betekent gewoon een ander woord voor God, omdat men het woord God niet uit wou spreken. Het Koninkrijk der hemelen dat is de hemel op aarde, en daar hoort heel de aarde bij, met haar duizend bunder nieuwe klei, zoals we in dat gedicht zagen.

En het gaat in de bijbel echter altijd via een wonderlijke knik. Van krijgen via verliezen, van opstaan via sterven, van actief zijn, maar altijd in die actie weer loslaten. Actief en passief in één. Mijn kracht zoeken in die passiviteit: God laten werken in mij en in anderen, en daarin mijn kracht zoeken: actief zijn en tegelijkertijd passief zijn in al mijn actie. Dat is eigenlijk de geestelijk wet van de heiliging, die gebaseerd is op dat eerste: arm van geest zijn: de rechtvaardiging.

De vierde zaligspreking noem ik: leven met een gemis. Er staat aan de ene kant *hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, leven met een gemis,* en aan de andere kant in dat zelfbespiegelende van die nieuwe spiritualiteit het alles in jezelf hebben en jezelf genoeg zijn. Daar wil ik ook een moment breder bij stilstaan, want niets is zo erg voor een modern mens dan iets te moeten missen. Wil je een artikel verkopen, een nieuw artikel, bijvoorbeeld een airbag, dan moet je mensen eerst leren dat ze iets missen. Dat wisten ze niet dat ze dat missen, maar ze missen het, en dat leer je ze eerst, een auto zonder airbag is niks, en dan werkt het. En dat komt omdat niemand wil leven met een gemis. Zielig is dat. Eén grote jacht naar geluk, Geluk als behoeftebevrediging. Lijnrecht daar tegenover zegt Jezus: "Zalig die hongeren en dorsten naar gerechtigheid. Niet naar geluk. Het eigenlijke gemis is niet het geluk, het gaat dieper, het is gemis aan gerechtigheid. Mensen zijn ongelukkig. Niet omdat ze een airbag missen of wat ook, een groter huis of een grotere zeilboot, mensen zijn ongelukkig omdat de verhoudingen tussen de mensen verbroken zijn! Gerechtigheid is een woord wat *genezing van gebroken verhoudingen* betekent. Stel je voor dat dat in Bosnië plaatsvond. Maar ook in uw eigen gezin en op kantoor. Rechtvaardigheid is dit, dat we in die herstelde verhouding dan ook leren delen. Dat niet iedereen naar zich toe haalt wat hij of zij krijgt, maar dat we delen wat we hebben. Stel je eens voor dat wij als westerling echt onze welvaart gingen delen met de armen in de wereld: dan komt er gerechtigheid! En de bijbel zegt: dat is pas echt geluk. Echte bijbelse spiritualiteit is niet maar incidenteel een gift overmaken naar de Stichting Redt een kind, het is het hongeren dorsten naar die gerechtigheid, heel diep van binnen, daarnaar hunkeren. En altijd ergens rondlopen met dat schrijnende gevoel dat deze wereld niet klopt. Hij is niet zoals God ze gewild en bedoeld heeft. Het typische is: geluksverlangen, altijd maar weer dat gemis bevredigen, wordt nooit verzadigd, het vraagt altijd meer. Maar het wonderlijke is dat wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid, die staan onder een belofte, die mag zeker zijn: straks komt de dag van verzadiging, zegt Jezus. Zij worden verzadigd: *hij zal het*

zien tot verzadiging toe.

Even een stop. We hebben er nu vier gehad. Die eerste vier zaligsprekingen hebben één ding gemeen: ze zijn typeringen van een mentaliteit. Alle vier hebben ze iets kwetsbaars, want eigenlijk draait het bij alle vier om een gemis. Er is iets wat ze niet ten volle hebben: gemeenschap met God, totaal levensherstel, de nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont. Geen van die dingen bezitten ze. We leven met een gemis. Wonderlijk eigenlijk, leven met een gemis is het ergste wat een westerling kan overkomen, want alles moet hier en nu vervuld. Daarom heb ik erbij gezet: vervulling. Maar in Christus is dit nu juist de kern, de basishouding van alle ware spiritualiteit is mij gelukkig geprezen weten in *het niet hebben*. Het is leven met een gemis. Soms het uithouden met dat gemis, met diepe vrede, want wie deze dingen echt mist, die staat onder een hoge belofte, zegt Jezus. Pas in het gemis ga je bevroeden wat God voor je in petto heeft, en zoals Jezus zegt: waarvoor Hij gekomen is. Het is eigenlijk dus heel vreemd, je rijk weten in je armoede. Zo zou ik die eerste vier willen typeren.

En nu de volgende drie. Er staat barmhartigheid, ik heb daar het woord solidair laten vallen, wel een beetje een modieus woord, maar het is toch eigenlijk wel wat barmhartigheid wil zeggen. Verbondstrouw, zegt de bijbel, en het komt uit in daden. En daar tegenover staat die houding die zo makkelijk binnenkruipt in de moderne spiritualiteit, een soort van tolerantie, iedereen het zijne laten, in India heet het gelatenheid, die zomaar kan omslaan in onverschilligheid. Dit is een meer actief gedrag, want het is zonder meer een feit, dat dit tweede viertal, met name de eerste drie, hierop voortbouwen. Ze schetsen een beeld van normen en waarden. Een andere ethiek, zou je kunnen zeggen, en ze leggen basis voor persoonlijkheidsgroei. Dat tweede punt van eerlijkheid en ze stimuleren ons tot economisch politieke inzet.

Ik ga naar de vijfde over. Onze samenleving verhardt. Waar dat door komt weet ik niet, maar ik heb deze week drie keer in de krant verhalen gelezen van mensen die stierven of verdronken, terwijl omstanders zich er onbewogen niets van aantrokken. Ik lees het Nederlands Dagblad, een betrouwbaar blad denk ik, een professor van 82 sterft op het strand. Drie uur lang hebben tientallen badgasten op het drukke strand er naast gezeten. Ze zagen dat hij dood was, ze gingen weer in de zon liggen, en ze hebben alleen hun handdoek enkele meters verder gelegd. 26 augustus 1997. De burger van het Koninkrijk der hemelen is barmhartig, en dat is in de bijbel niet een barmhartig *gevoel*. Dat komt er natuurlijk ook bij, maar het is niet medelijden, nee, we zagen in de studie over dat woord dat het eigenlijk een weg is: de achtvoudige weg, zoals we die aflazen uit de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan. De acht schreden der barmhartigheid: zien, dan dichtbij komen, de wonden verzorgen, opheffen op de ezel, naar de herberg brengen, daar voor hem zorgen, dan vooruitzien voor die ander, en later terugkomen ook. Zo is God in Christus. En zo slaat dat op ons over. Uit diepe verbondenheid met gebroken en gevallen mensen bloeit barmhartigheid op. Van binnenuit als een gevoel in je ingewanden, want dat is het hebreeuwse woord, het heeft te maken met de baarmoeder bij vrouwen, maar het mondt uit in verbondstrouw, in trouwe daden van solidariteit, dat woord mag je daar best gebruiken. En dat is de bijbelse barmhartigheid. En dat is wel ver verwijderd van gelatenheid, en tolerantie, en uiteindelijk onverschilligheid. Het tweede is: dat is niet maar een buitengevoel, het is van binnen echt.

Een stapje verder naar zes: de reinen van hart. Ik zet hier weer tegenover elkaar de reinen van hart, geen masker, en het heeft alles te maken met persoonlijkheidsgroei, tegenover eerlijkheid zonder waarheid. Een burger van het koninkrijk der hemelen ingeënt in Jezus Christus, die is van binnen echt. Dat is een van de diepste kenmerken van het christelijk leven: van binnen gaaf. Zo moet je ook de nadruk leggen: gelukkig zijn de reinen van *hart*, daar gaat het om. En wat dat betreft heeft Freud gelijk gehad: de mens is als een ijsberg, er zit maar een topje boven water, en een enorme massa onder water. Wat gaat er daar niet allemaal in ons om! U bent toch niet als de schriftgeleerden en de Farizeeën die van buiten

gezien rein waren, -de schotel reinigden, zegt Jezus-, maar van binnen vol onreinheid. Eerlijk worden ten opzichte van jezelf. Van binnen discipel zijn en dus ook discipline kennen van binnen, dat hoort bij de burger van het koninkrijk der hemelen. Met Job zeggen, -Job 31-, ik heb met mijn ogen een verbond gesloten, hoe zou ik dan een maagd hebben aangezien? Met mijn ogen een verbond gesloten. Van binnen de naaste zijn rijkdom gunnen, van binnen verlangen naar God. Natuurlijk, dat is ook gedrag, ik hoef mijzelf niet te vergeten in al mijn ijver, maar dan niet via navelstaren en door middel van allerlei bewustwordingstechnieken, de Celestijnse belofte reikt je er een heleboel voor aan: energieën in je toe laten, nee. Zet daar maar tegenover psalm 139, die bede gebaseerd op dat eerste: doorgrondt mij en ken mijn hart. Dat zeg je tegen God. Zie of bij mij een zondige weg is, en leidt mij op de eeuwige weg.

Nu tenslotte de zevende zaligspreking: de vredestichters. Aan de ene kant heb ik gezet: vredestichten door verzoening, de andere kant vrede als hogere harmonie. Vredestichten, het zal er wel omgaan wat je met die vrede bedoelt. Als de zevende zaligspreking zegt: het mondt uiteindelijk hierin uit, in die daad van het vredestichten, dan is wel de kernvraag: over wat voor vrede hebben wij het? Want dit is het grootste van de bijbel: God is uit op vrede, shalom, en Jezus heet al heel diep in het oude testament: Vredevorst. En toen Hij stierf aan het kruis zei Hij: "Nu is de vrede gekocht." Daar staat: 'nislam', dat heeft Hij gezegd, daar zit shalom is. De bijbel heeft het vertaald met volbracht, maar Jezus heeft eigenlijk gezegd: nu is de vrede gekocht. Shalom is veel meer dan het opheffen van de oorlog, het is eigenlijk gaafheid, het is dat alles weer op zijn plaats is. Het is dat alle verhoudingen hersteld zijn, dat heel de schepping opbloeit zoals God haar bedoeld heeft. Dit is het land wat de Here ons geeft, psalm 85, waar de vrede met een kus wordt begroet. Dat is natuurlijk iets heel anders dan yin-yang. Mensen die Jezus navolgen die gaat God gebruiken om vrede te stichten, in de concrete gebeurtenissen van iedere dag zijn zij de antibiotica die de agressieve ziektekiemen doden.

Daar komen we aan het eind weer bij uit: zalig de vervolgden, tegenover dat wat in de lucht hangt en dat is wat de grootste deugd is: je aan te passen. We zagen bij deze laatste woorden: zalig de vervolgden, dat deze wereld te vergelijken is met een ziek lichaam, en komen daarin de gezonde cellen, en komt daar in de injectie van God van Zijn antibiotica, dan komt er oorlog. Dat wordt afgestoten. Aan deze ethiek van de bergrede hangt een prijskaartje: ze hebben Mij vervolgd, zegt Jezus, ze zullen ook u vervolgen. En ook dit staat lijnrecht tegenover de spiritualiteit van de democratie van onze tijd: daar geldt 50 % + 1, en de deugd van de aanpassing: Zalig de aangepasten: ze krijgen met niemand ruzie. Jezus leert precies het omgekeerde: zalig zijn jullie als je zo Mijn gestalte vertoont, in deze twee keer vier houdingen en gedragingen. Je zal hetzelfde lot ondergaan als ik, maar het zal je iets heel bijzonders geven.

Daar eindigde ik vorige keer mee, en daar wil ik ook nu mee eindigen.

Wie zo smaad en vervolging ondergaat, die weet zich in een hogere beweging opgenomen. Eigenlijk begon ik de preek daar ook mee. En dat is nu aan het slot van de zaligspreking die hoge belofte en dat hoge rijk. Zo hebben ze de profeten voor u gedood, zegt Jezus, maar het heeft God niet tegengehouden om Zijn belofte te vervullen! Zoals ik zei aan het begin: de dragende grond van al deze zaligsprekingen is het goede nieuws van het Koninkrijk! God is bezig om in een enorm proces mensen te veranderen. Zieke, zondige, gebroken mensen worden door God en door Jezus en door de Heilige Geest veranderd tot armen van geest die het rijk beërven. Dat is natuurlijk het grote en allesdragende geheim, en daarom houden we het vol, Dat is de basis waaruit deze nieuwe spiritualiteit mag opbloeien, als vruchten van de Geest, voor wie zich in Christus laat enten, en waar we om willen bidden.

Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 7 september 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?"Ja, wij willen de Here kennen, er naar jagen Hem te kennen. Zo zeker als de dageraad is zijn opgang. Dan komt Hij tot ons als de regen, als de late regen, die het land besproeit." (Hosea 6: 3)

Schriftlezing:?Hosea 1: 2-4; 3; 11.

Tekst:??Hosea 6: 4 en 11: 8: *"Mijn hart keert zich in Mij om...".*

Liederen:

- Lied 38: 1, 2 en 5
- Psalm 106: 1 en 2; 18 en 22
- Lied 335: 1 - 5; 6 - 9
- Kinderlied 14
- Lied 102
- Lied 461
- Psalm 103: 9

Introductie verkondiging: Hosea: *God als de bewogen Minnaar.*

Op deze zondag beginnen wij met de lezing van de twaalf kleine profeten. Iedere zondag willen wij de kernboodschap van één van deze profeten centraal stellen. Hosea is de eerste en opent de rij. Hij

profeteerde ±725 voor Christus in Samaria. Als geen ander heeft de Here hem doen voelen wat Hij zelf voelde voor Israël. Dat deed Hij door een heel ongewone opdracht: hij moest trouwen met een prostituee. Hosea doet het: en hij houdt van die vrouw! Maar dan begint een diep pijnlijke geschiedenis van ontrouw en overspel. Gedurende dat proces gaat Hosea pas goed begrijpen wat er leeft in het hart van God in zijn verhouding tot zijn volk. Eigenlijk gaat het in Hosea op het thema: wat is echte liefde? Dat voert ons naar onze eigen tijd. Ja, wat is liefde? "I love you": morgendauw, zou de profeet zeggen. Liefde als gevoelsopwelling kwetst, als het niet doorgroeit tot trouw en zich verdiept tot wat in 1 Corinthe 13 staat: agapè.

Hosea leert ons: die liefde woont in het hart van God. Wij Efraïm, Europa, hebben zijn hart gebroken, in een geschiedenis van ontrouw. Maar Hij kan het niet aan, de gerichten ten einde te doorvoeren en zegt: "Mijn hart keert zich om in Mij!" Dat alles voert ons naar de liefde, die in zijn heilige verhevenheid aan al ons liefhebben ten grondslag ligt.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Deze eerste kleine profeet, Hosea, de eerste uit de reeks, is in het boek van de profeten wat 1 Corinthe 13 is in de brieven van het Nieuwe Testament. Noem het maar het Hooglied van de liefde. Want daar gaat het over in dit boek. Het gaat eigenlijk over de kwaliteit van liefde. Kan je liefde leren? Is liefde een gevoel? Kan je blijven liefhebben, ook na 40 jaar getrouwd te zijn? Of gaat het over na een tijdje? Wat moet je doen om het te leren? Waar vallen we op terug? Zoals we hier allemaal zitten weten we dat liefde het hoofdgebod is: liefde tot God en liefde tot je naaste. Dat wordt ons ook iedere zondag voorgehouden. Want God *is* liefde.

Maar wat is liefde? Wat we in 1 Corinthe 13 horen, in abstracte taal, in woorden, dat wordt in het boek Hosea in beeldende taal, als een stukje geschiedenis voor ogen geschilderd.

Hosea, de profeet die ons heeft geleerd wat ware liefde is. Hosea geeft het venster op God, op het hart van God; Joël heeft het over de geschiedenis, en Amos is de profeet van de sociale bewogenheid.

We gaan stap voor stap een facet van wat deze -zogenaamd kleine- profeten ons te zeggen hebben tot ons laten spreken. Zogenaamd klein, want het zijn grote profeten. Klein slaat alleen op de omvang van het boek. De twaalf profeten bij elkaar beslaan ze 10035 verzen, en alleen al de profeet Ezechiël beslaat 1237 verzen, dus in dat opzicht zijn ze klein. Maar verder zijn het grote gestalten uit Israëls geschiedenis die ons, zoals hier bij Hosea, een blik geven in het hart van God. En daar kunnen we tot vandaag mee doen!

In die eerste tekst wordt ons geleerd wat liefde *niet* is (Hosea 6:4), en in de tweede tekst wat de kern is van de liefde van God. (Hosea 11:8)

Wat het niet is: In hoofdstuk 6 komt eigenlijk de gekwetste minnaar aan het woord. Is dat wel van toepassing op de Here God Zelf? Ja, als je het leest staat er: "Wat zal Ik u aandoen, o Efraïm? Wat zal Ik u aandoen, o Juda?" Daarbij is Ik het onderwerp van de zin, met een hoofdletter. Wat zal *Ik* u aandoen. Het gaat hier dus inderdaad over God, over Hemzelf. Hij is diep gekwetst, zo diep over Israël gekwetst, dat Hij zegt: Wat zal Ik u aandoen? God is heel diep gekwetst in zijn omgang met Israël.

En het unieke van de profeet Hosea is, dat hij de boodschap van God, de kernboodschap, niet alleen moest doorgeven met woorden, maar hij moest het zelf aan den lijve ondervinden wat God voelde in zijn relatie met Israël. Daarom heeft Hosea die opdracht gekregen, waarvan we lazen in hoofdstuk 1.

God zegt dan tegen Hosea: *Ga er op uit en bemin een hoer, een tempelprostituee*. Dat is niet in een

visioen gebeurd, of in een droom, zoals sommige commentaren menen te zeggen. Nee, dit is werkelijk zo gebeurd! Deze opdracht heeft Hosea gekregen: Ga naar dat tempelcomplex! Prostitutie werd in die tijd in Israël bedreven rond het tempelcomplex, daar waren aan de tempel verbonden prostituées, en er zat aan dat overspel altijd een religieus tintje. Want als je naar die publieke vrouwen ging en overspel bedreef, dan beïnvloedde je ook nog een keer de god van de vruchtbaarheid: Baäl en Astarte, dan kon je nog rekenen op meer vee, betere oogst, en zo trok Israël massaal naar die tempels!

En nu zegt God tegen Hosea: Ga naar dat tempelcomplex, naar de prostituées, kies er één uit, en koop haar vrij! Ga van haar houden, trouw met haar, en verwek uit haar kinderen. En Hosea gehoorzaamt. Hij trouwt met Gomer. En wat er dan gebeurt wordt in het boek steeds tussen de regels door beschreven, want als bij die vrouw de eerste liefde voorbij is dan verloochent ze haar aard niet. Steeds weer opnieuw trekt ze naar vreemde mannen. En dan komt die klacht, in Hosea 6. De Here God zegt: "Kijk Hosea, nu weet je wat Ik voel in mijn relatie tot Israël. Ik zou u wat kunnen aandoen!"

Nu, dat heeft Hosea ook vaak gedacht: Ik kan haar wel wat aandoen! En waarom? Er staat: uw liefde was als een morgenwolk, als een dauw die in de vroegte vergaat. En daar ligt nu dus de diepe kritiek van God op de liefde van Israël. Ze is niet afwezig, maar ze is vluchtig. Ze is niet afwezig, maar ze is tijdelijk, ze is een opwelling, die zodra de zon maar een beetje gaat schijnen verdwijnt. Dat is een heel bijzonder beeld: uw liefde is als een morgenwolk die zich als een dauw over het veld verspreidt. Morgendauw, en dan komt de zon en die brandt, en lost dat allemaal op in het niets.

Ik denk dat het precies zo gegaan is tussen Hosea en Gomer. Ze schijnt hem in de aanvang best bemind te hebben maar toen de eerste liefde over was, toen is ze het met andere mannen gaan houden: uw liefde is als morgendauw.

En vraag die boven komt, en dat is precies ook de goede vraag die wij vandaag nodig hebben: Wat is onze liefde? Wat is de kwaliteit van onze liefde? Wij, die ondergedompeld worden in een eros-cultuur, want driekwart van alle liedjes en van alle films vallen in het genre van *'I love you'*. Liefde als opwelling, liefde die voorbijgaat, die als het er op aan komt teleurstelt, liefde die eigenlijk helemaal zwijmelt van zichzelf: onrijpe liefde. Dat is precies wat God op Israël tegen heeft. En wat Hem heel diep geraakt heeft. Eros is bij hen niet verdiept tot agapè. Uw liefde was als morgendauw, een gevoelsopwelling. Een mooi lied in de kerk, een ontroering bij de Mattheuspassion, een incidentele daad, wat geld voor dit of dat goede doel, maar toen de zon opkwam was het weg.

Toen de aanbrak, daar midden op de beurs, midden op de binnenhof, in de collegezaal, op kantoor, op school, in de volheid van de dag toen het aankwam op die rustige, bewuste, krachtige, dragende toewijding, toen was het alleen maar lucht. *Uw liefde was als een morgenwolk, als een dauw die in de vroegte vergaat.* "En daarom", zegt Hosea, "heb ik er met mijn profetieën op ingehouwen." En daarom begrijpen we waarom het bij de liturgie in de kerk zo vaak draait om zonde en schuld. Daar zit gekwetstheid achter. God is als een minnaar die niet verder kan komen bij zijn geliefde dan zo nu en dan eens een avondje uit.

Dat is het eerste en het negatieve deel van de preek. Eros is mooi, niets fout aan verliefdheid, romantiek hoort erbij, net als de morgendauw bij de dag, alleen, denk niet dat dat de eigenlijke liefde is waar het in de bijbel om draait. Als die liefde niet verdiept is, als ze wegsmelt met de kracht van de zon, dan blijkt haar ijdelheid. Je zou je af kunnen vragen: liefde als gevoelsopwelling, liefde als een korte aandoening, liefde als eros, is dat de liefde die God van ons vraagt?

Ik moet zeggen dat het me opviel dat het in Hosea 14 in het laatste hoofdstuk, positief voorkomt. Het is heel opvallend, daar komt die liefde voor als een milde verkwikking, een wezenlijk onderdeel van de

liefde van God. In vers 6 staat: *Mijn liefde zal ook zijn als de morgendauw.* Het lijkt wel of God zegt: Het moet bij de morgendauw niet blijven, maar het hoort er wel bij. Het moet er niet bij blijven, want dan is het uiterst ontoereikend, en uiteindelijk diep kwetsend voor de partner. We kunnen dit eerste deel van de preek natuurlijk niet beëindigen zonder onszelf die gewetensvraag te stellen in onze, in mijn relatie tot God: Hoe is de kwaliteit van de liefde tot Hem? Is ze echt? Is ze duurzaam? Trotseert ze de hitte van de dag? Of blijkt het toch uiteindelijk maar morgendauw?

En als je eerlijk bent en zegt: het is dat laatste, weet dan wel hoe diep dat God treft. Je zou haast kunnen zeggen dat de hele bijbel erom draait, om dat punt: hoe kan de Here God ons zover brengen dat wij in vrijheid, spontaan, zelf, vanuit de morgendauw komen tot de ware liefde? Vanuit de eros groeien naar de agapè van 1 Cor. 13? Dat mag ons op deze zondag wel in het bijzonder treffen na de dood van moeder Theresa.

Na dit eerste diep-kritische vers, uit hoofdstuk 6, nu dat tweede vers uit hoofdstuk 11. Daar wordt doorgestoten naar de gestalte van ware liefde. Het begint weer opnieuw met gekwetstheid. Hosea is een gekwetst boek, een historische terugblik, we hebben het gelezen in hoofdstuk 11: "Toen Israël een kind was heb Ik het liefgehad, uit Egypte heb Ik mijn zoon geroepen, maar hoe meer Ik hen riep, des te meer dwaalden ze weg." Het gaat over Efraïm, en ik moet hier vaak denken aan de Brits-Israëlbeweging die zegt: Efraïm dat is Europa. Ze zeggen dat letterlijk, of dat echt zo is weet ik niet, maar geestelijk hebben ze gelijk. God heeft een hele speciale verbondsrelatie met Europa in het nieuwe verbond. Weggeroepen uit een verstikkend diensthuis van het heidendom en tot hoge positie gekomen. Heel de wereld is onder de invloed van Europa gekomen, maar hoe zwak is die wederliefde van Europa geweest? Hoe meer je ze roept des te meer dwalen ze weg (vers 2). Zoiets kun je eigenlijk nauwelijks zonder tranen lezen. Die altijd weer trekkende liefde van God tot Israël, zijn zoon, -later zegt Ezechiël: heeft Hij zich Israël tot zijn bruid gewonnen-, en dan altijd weer die afkerige blik naar andere minnaars! In vers 3: "Ik leerde Efraïm lopen, Ik nam hen op mijn arm, maar ze erkenden niet dat Ik het was die hen genas. Met mensenhanden trok Ik hen, met koorden der liefde, maar ze liepen andere goden na!". Onder als deze woorden hoor je natuurlijk steeds weer ook Hosea, met zijn gekwetste liefde. Gomer, die hij tot zijn vrouw nam, prachtig kleedde, sieraden gaf, maar wat was haar antwoord? Ze kon haar hoerennatuur niet verloochenen. Hosea zegt: "En het pijnlijkste was nog als ze zei van dingen die ik haar gaf: die heb ik van mijn minnaars gekregen."

Wat is dan de reactie bij de ander? Eerst pijn, het vlamt als een pijn, en dan daarna hele diepe teleurstelling, en daarna woede. "Zal Ik ze weer terugvoeren naar Egypte?", zegt de Here, "Wacht, Ik stuur ze naar Assur!" Die was tien keer zo wreed als Egypte. "En dan moeten ze het maar voelen, en als ze tot Mij roepen, dan luister Ik niet!" Voelt u de woede?

"Hij zal ze geenszins opheffen", zegt de profeet.

En dan ineens, als die woede eruit is, die wondere wending. Dan zegt de Here, over Efraïm: "Maar hoe zou Ik u -twee andere steden in die buurt, Adama en Zeboïm-, ooit kunnen prijsgeven, u overleveren, o Israël, u omkeren als Sodom en Gomorra, Ik kan het niet over Mijn hart verkrijgen, Mijn hart keert zich in Mij om, ten volle wordt Mijn erbarming opgewekt."

Pijn, teleurstelling, woede, maar ineens slaat dat om in ontferming en in daden van trouw. Het hele boek Hosea zegt: "Kijk, zo is God. Hij zegt: Ik zal mijn brandende toorn niet ten uitvoer brengen, want Ik ben God en geen mens, Ik ben heilig in uw midden." Mooi is dat, dat heilig hier dus is: God is de gans Andere, is Liefde.

Hier zien we in enkele zinnen zo het beeld geschetst het beeld van ware liefde. Hier staat niet verstand

tegenover gevoel, of saaie routine tegenover erotische opwelling, hier staat diepe, zelfwegcijferende passie tegenover vluchtige, zelfcentrale emotie. Hier wordt de eros verdiept tot agapè. En deze liefde, die de liefde van God is, gaat zo diep, dat het ook vasthoudt waar de ander loslaat. Die gaat zo diep dat het ook doorgaat waar het niet wordt beloond, waar er geen weerwoord komt. Zover, dat ze vergeeft, ook waar de ander faalt. Dat is een wonder. Dat is het wonder van 1 Corinthe 13: de liefde is onbaatzuchtig, ze is niet opgeblazen, ze zoekt zichzelf niet, ze wordt niet verbitterd, ze rekent het kwade niet toe, ze is niet blij over ongerechtigheid, maar ze is blij met de waarheid. Alleen: alles bedekt ze, alles gelooft ze, alles hoopt ze, alles verdraagt ze.

Nu, die liefde vergaat nimmermeer. Dat is de liefde van God, in Jezus Christus. Want Hosea 11, 1 Corinthe 13, dat is geen menselijke liefde. Onze menselijke liefde, we zagen het in het eerste punt, is als morgendauw. Daar schetteren onze radio's van, en daar schrijft de boulevardpers over, dat draait in onze bioscopen. Maar de ware liefde dat is deze zelfverloren, diepe passie, die zich omzet in daden van zelfverloochening en toewijding. Fijn dat zoveel mensen dat in een vrouw als Moeder Theresa hebben opgemerkt. Maar zij zou zelf de eerste zijn die van zichzelf zou hebben afgewezen, op Jezus.

Een korte samenvatting tot slot.

Het eerste boek van de twaalf kleine profeten is Hosea. Het brengt ons helemaal bij de kern van het evangelie. De liefde van God, niet als een morgendauw, maar als de constante, diepe bewogenheid van God die pijn kent en teleurstelling en woede, maar die dan ineens omslaat uit diepe gronden die niemand bevroedde, in ontferming en vergeving, en in daden van trouw. Eigenlijk is de mooiste omschrijving van liefde: verbondstrouw. Een God die niet losliet wat zijn hand begon. Vanaf het prilste begin, tot het moment waarop Hij zal zijn alles en in allen. Zo is Hij, God, en geen mens, heilig in ons midden. Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 14 september 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?"En zie, Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding van de wereld" (Mattheüs 28: 20).

Schriftlezing:?Joël 1: 1-4; 2: 1-2, 12-14, 18-19,23, 28-32;3: 18-21

Tekst:??Joël 2: 28; Verlies niet je visie!

Liederen:

- Psalm 75: 1
- Psalm 51: 5
- Kinderlied 12
- Lied 244
- Lied 363
- Lied 427: 1 en 4
- Opwekkingslied 58

Introductie verkondiging: *Joël, de visionair, of: Gods hand in de geschiedenis.*

De tweede 'kleine' profeet Joël geeft ons met zijn profetie de bril, die wij moeten opzetten om te zien wat God aan het doen is in de geschiedenis. Er zijn voorgrondgebeurtenissen en er gebeurt iets op de achtergrond. Joël leert ons door te vragen: wat gebeurt hier nu eigenlijk? Wat is de Here aan het doen? Wat is zijn plan met Israël, met de volkeren, met mijn leven? Hij ziet hoe de Heer op de achtergrond heen werkt naar Zijn dag en daarbij mensen inschakelt. De Heilige Geest komt ons te hulp. Die geeft ons de visie op het heilsplan van God, het enige 'grote verhaal' dat niet voorbij gaat. Bij het licht van deze profetie en rond de viering van het Avondmaal zien wij vanmorgen de twee lijnen waarlangs God werkt in deze wereld, ja, vecht om de overwinning: gericht en genade! Op 'Sion', waar het kruis stond, getoond. Van daar uit gaat de boodschap van redding de wereld in. Ook vandaag.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Wat horen wij nu als de boodschap van God uit dit boek Joël, deze 'kleine' profeet. We lezen deze weken de kleine profeten, vorige keer Hosea, en nu Joël. Klein zijn ze alleen in de omvang van het boek, niet in diepte en in grootte, in de betekenis van hun boodschap. Twaalf kleine profeten, en de tweede is Joël. Wat wil God ons nu zeggen door dit boekje van deze kleine profeet, uit het jaar - niemand die het precies weet. De exegeten gaan uiteen van 800 voor Christus tot 400 voor Christus, daar laat ik het ook maar bij. Ik ga wat we gelezen hebben nog eens even na, zodat de boodschap van de hele profeet een beetje helder voor u staat.

We lazen in hoofdstuk 1, het begin, dat waar alles mee begon. Het begon namelijk met een ontzettende sprinkhanenplaag. En die waren niet alleen in de oudheid een ramp voor het Oosten. Die sprinkhanen waren woestijnsprinkhanen van ongeveer 6 centimeter lang, ze vreten hun eigen lichaamsgewicht per dag, en strijken daar, als er zo'n plaag optreedt, met miljoenen neer over de akkers en de velden, en

vreten alles af wat groen is. In 1958 was er nog één in Ethiopië, en ze vraten in twee dagen tijd 160.000 ton graan, tarwe, alles wat op de velden stond, op, waar 400.000 mensen tien jaar van kunnen eten. Zoiets gebeurde hier, en daar begint nu Joël. Hij begint met zo'n sprinkhanenplaag. Maar wat doet Joël? Hij zegt: "Daar zit wat achter!" En dat is Joël, hij ziet een voorteken van iets wat gebeuren gaat, er zit iets achter, het is niet zomaar tijd en toeval, wat wij zeggen. Nee, er zit iets achter, een plan van God, wat ergens in uitmondt. "En daarom", zegt hij, "omdat God erachter zit, bekeer u!" En dan zijn we met grote stappen al in hoofdstuk 2 aangekomen.

"Bekeer u met geheel uw hart, niet alleen uw kleren, maar uw hart". En dan, als Israël dat doet, tussen hoofdstuk 2: 17-18, daar moet je eigenlijk een gat zien vallen, en dat staat er ook in onze vertaling. Als Israël dat dan doet en echt terugkeert tot God, dan keert de Here tot Israël terug. En de enorme sprinkhanengolf wordt door een oostenwind opgenomen, plastisch beschreven, en stort zich dan - dat gebeurde ook- in de richting van de zee. 'En hun stank stijgt op in uw neus', staat er dan, want al die dode sprinkhanen vormen een decimeters dikke laag op de stranden van Israël, en rotten daar weg. En de natuur leeft op. Want Joël is een profeet, die heeft gehouden van de natuur, dat proef je in iedere zin. Je hoort steeds weer over de bomen, over de woestijn die groen wordt, dat wordt hij dan ook, na hoofdstuk 2:17 gaat het weer over de woestijn die groen wordt en het geboomte wat weer vrucht draagt voor iedereen en de dorsvloer waar het graan is en de perskuipen vol most en olie, de natuur leeft op en Israël mag weer blij zijn: Verheugt u, u hebt een leraar ter gerechtigheid. Waarschijnlijk is dan Joël wel bedoeld, maar er zit natuurlijk veel meer diepte in: u hebt een gids die u de diepte van het plan van God laat zien. En Sion verheugt zich daarover. Maar dan? Dan -ik ga met grote stappen weer door naar hoofdstuk 2: 28- zegt de profeet "dat is alleen nog maar een voorproefje, straks in de eindtijd, dan komt de grote dag. Dat is de laatste finale, en dan stort de Here God Zijn Geest uit op alle vlees. En dan komt dat bijzondere vers wat ik als tekst heb gekozen: dan gaan de ouden dromen dromen, en de jongelingen gaan gezichten zien. En te Sion zal er ontkoming zijn voor alle volken. En dan wordt dat eindtijdbeeld geschetst, er komt een grote slag in het dal van Josafath, tegen alle vijanden van God en dan mondt dat uit, het hele boek mondt eigenlijk uit in een stroom van zegen, levend water dat stroomt vanuit Sion, en dat heel de wereld vernieuwt. Een herstelde, herschapen wereld. Vergeving en genezing, daarmee eindigt dan hoofdstuk 3: *en de Here woont te Sion*. Zo ongeveer is de hoofdlijn van het boek van Joëls' profetie.

Joël is dus een visionair. Hij ziet achter de verbijsterende voorgrondverschijnselen het plan van God. En als onze tijd één ding nodig heeft dan zijn het Joëls, nieuwe Joëls die het plan van God zien in de geschiedenis, achter al die verbijsterende voorgrondverschijnselen. En daarin ligt de link met onze tijd. Onze tijd, waarin velen eigenlijk gedesoriënteerd zijn, en zodra ze maar dieper doorvragen naar de betekenis van de feiten, het niet weten. Nu, Joël leert ons hier: Je moet de geschiedenis in het groot van de volkeren, maar ook in het klein van je eigen leven, je moet dat zien in het licht van de komst van de dag van God. Hij zegt: de geschiedenis heeft zijn ontknoping in de dag van God en die werpt zijn schaduw vooruit. In concrete gebeurtenissen, en die moet je leren zien. Je moet leren kijken achter de voorgrondverschijnselen naar de achtergrondgeschiedenis van God. En dat schetst Joël met zijn inzicht, in de taal van die tijd. Er zijn dus dingen bij die ons wat moeilijk voorkomen, niet makkelijk te begrijpen, maar, de Schrift helpt ons, we hebben nu daar geen tijd voor, maar als je Handelingen 2 leest, dan is er nog zo'n visionair die Joël citeert, en dat is Petrus: "En op de Pinksterdag, zie ik hier voor ogen gebeuren wat Joël heeft voorspelt. En dan citeert hij dit vers, Joël 2: 28: De Geest is uitgestort en de Geest valt van nu af aan op alle vlees, en vanuit Sion is er ontkoming voor de volkeren. En dan zegt Petrus: dat is Joël, en dat vervult zich. Wij kijken dus eigenlijk naar Joël toch via de pinksterdag. En wij kijken naar Sion, wat Joël niet deed, maar wij wel, via dat wat op Sion gebeurd is: het kruis op Golgotha! En wij kijken naar deze profetie niet alleen via de twaalf stammen van Israël, maar via de twaalf discipelen, die van daar uit al de volkeren die stroom van genezing gingen uitreiken.

Dat alles leert ons Joël de visionair. En het begon met die sprinkhanenplaag. En hij stelde zich de vraag: Wat zit daar achter? En ik zei al: daar zit de link met onze tijd. Ineens beseffen wij hoe wij allemaal kinderen zijn van deze tijd, en als je dat in een paar zinnen zou typeren, kun je zeggen: In onze tijd zijn de mensen die grote lijnen kwijtgeraakt, ze zijn argwanend geworden om te spreken van wat het plan van God is met deze wereld. Ik zie nog altijd die ene man voor me na de val van de muur in Berlijn. Een journalist interviewde de mensen daaromheen, en er stond één man bij, de tranen liepen over zijn wangen en hij zei: "Ich bin enttauscht". Die man had dertig, veertig, vijftig jaar geloofd in het grote verhaal van het communisme, en hier viel het in duigen. Dat is de sfeer van onze tijd. Wie ook maar een ideaal heeft, een droom, -daar gaat het hier toch over?- of een vergezicht, of een profetie, die is verdacht. Dan loopt je erin, dan raak je toch tenslotte teleurgesteld. En hoe zijn wij achtergebleven? Met een hele hoop welvaart, en stromen van informatie: feiten, feiten, feiten, maar geen betekenis. Gedesoriënteerd, zonder visie. Wij ook, we zijn onze visie verloren. We zijn bang om die visie van Joël weer op te pakken, vast te houden. Daarom deze morgen Joël. In onze tijd stort zich een stroom van informatie over ons uit, en de Heilige Geest stort zich ook uit, en Die leert ons om achter al die feiten de betekenis te zien, te zien wat de grote lijn van God is.

In een tijdsbestek van vijf minuten deze week hoorde ik van een bomexplosie in de Ben Jehudastraat, van een gezonken veerboot in Haïti met honderden doden, en van een bekende journalist die op 59-jarige leeftijd aan kanker stierf. En de volgende dag zette ik het nieuws aan, en ik kreeg weer zulke berichten, en ik ging gewoon verder. En zo laten we het over ons heen stromen, en we blijven verbijsterd achter. Zonder te begrijpen wat voor plan daarachter zit en wat dat betekent, en wat het voor mij betekent, en bovenal wat God daardoor mij te zeggen heeft! Dat denken zijn wij ontwend, en daarvoor hebben we Joël nodig, die ons de bril van de profetie op de ogen zet en zegt: "Kijk wat er eigenlijk aan de gang is!" En dat geldt precies zo voor ons persoonlijk leven. De één ervaart een ontslag, en de tweede breekt zijn been, de derde viert zijn vijftigjarig jubileum, de vierde heeft ruzie met zijn vriend, de vijfde is net aan de vakantie bezig, feiten en gebeurtenissen, ze rijgen zich aaneen, maar wat we niet doen is vragen wat nu het plan van God is met mijn leven, wat Hij daardoor te zeggen heeft.

En dat is nu Joël. Zo worden we eigenlijk mensen die leven als dieren, we wandelen maar door de geschiedenis als blinden. De profeet Joël leert ons vragen: "Wat zit erachter?" En dat gaan we vanaf nu doen. We zeggen bij alles wat gebeurt, in mijn leven en in het groot: wat zit erachter? Want er zit wat achter, we leven niet in een wereld van tijd en toeval, we zongen van de God die regeert, en die een plan heeft. Gelovig zijn is visionair zijn. Het valt samen op de pinksterdag, als de Geest uitgestort wordt, dan gaan oude mensen dromen dromen en jongelingen gaan gezichten zien, en we gaan vragen: Wat is het plan van God met mijn leven? Dat is het eerste kenmerk van een pinksterchristen. Achter de voorgrondverschijnselen het patroon ontdekken. En ik las hier een heel mooi verhaal bij, van een Perzische tapijtenknoper. In Perzië worden toch van die ongelooflijk mooie tapijten geknoopt, en die ene man had een heleboel kinderen, die hij allemaal liet meewerken, aan elke hoek van het tapijt zat er eentje te werken, maar hij was zo geniaal, dat hij met zijn patroon rustig aan de gang ging en dan keek hij naar wat elk van zijn kinderen deed, en als dan het tapijt was afgeknoopt, dan bleken al die kleine patroontjes van zijn kinderen er heel mooi in te passen, en het tapijt was klaar. Zoiets zegt hier Joël over de geschiedenis. Er is een achtergrondgeschiedenis, en, zou je kunnen zegge, het is zoiets van een beweging vanuit het centrum, Sion, naar de einden der aarde.

Van hier uit is het een heel klein stapje om naar het avondmaal te gaan. Want als je je afvraagt: wat is dan die achtergrond, wat zijn nu die achtergrondverschijnselen, en wat is dan dat grote plan van God? Nu, als je je dat afvraagt kan ik dat met één beeld duidelijk maken. Want wat het avondmaal ons laat zien, het symbool van het avondmaal, brood en wijn, ze zijn eigenlijk in 'a nutshell' zeggen de Engelsen, en hun kern, zijn zij dat wat God deed en doet op de achtergrond. Want waar spreekt het

avondmaal van? Van precies de zelfde dingen als waar Joël van spreekt. Het avondmaal zegt: in de tekenen van brood en wijn, die beker van gericht, waarvan Jezus zei: "Laat hem aan Mij voorbijgaan", en waarbij Hij bloed zweette in de hof van Gethsemané, daarvan zegt het avondmaal: dat is de drinkbeker der dankzegging geworden, die wij dankzeggende zegenen! God is een God die toornt over deze wereld, omdat hij niet is zoals Hij hem gewild heeft, en die zijn vijanden tegenstaat, dat zegt Joël heel duidelijk, en dan tegelijkertijd is God een God groot van genade en van barmhartigheid, zoals we gehoord hebben. En die barmhartigheid is het avondmaal. Daar heeft die Ene Mens, Gods Zoon, het gericht voor ons weggedragen en daarom helpt het avondmaal ons die grote visie vast te houden. Van nu af aan gaan we zo tegen de geschiedenis aankijken. Steeds weer opletten: waar is het God die toornt over iets wat niet naar Zijn wil is, dat zie je, en waar is Zijn ontferming, die God die bezig is Zijn plan te voltooien tot aan de einden der aarde.

Zo leren wij de geschiedenis in het groot en in het klein in ons eigen leven lezen. Postmoderne mensen die zeggen: het grote verhaal is voorbij, die leren zo weer het grote verhaal vasthouden, en zien hoe God werkt in de geschiedenis, vanuit Sion naar de einden der aarde. Wat God doet op het zendingsveld, het is eigenlijk de geschiedenis van de opgestane Heer. En wij, we laten ons ook inschakelen bij de voortgang van dat werk, en vragen: Wat is Gods plan dan met mijn leven in het grote kader van dat werk van God? Dat vragen ze zich af op de pinksterdag, en dan gaan de ouden dromen dromen en de jongelingen gezichten zien. En we vergeten eindelijk van Randwijk, die dichtte:

> Wij, zonder buidel uitgezonden,
>
> om te genezen waar we konden,
>
> te zegenen waar anderen slaan,
>
> te vroeg vertraagde onze voet,
>
> we hebben ons te vroeg genesteld
>
> en een weerbarstig fort gemetseld,
>
> rondom een volk dat trekken moet.

En zo laten we ons meenemen, geleerd van dit gedicht, meenemen in de beweging van God. Ondersteund door het avondmaal en met het oog op de einden der aarde. Dat is het wat we van Joël leren. Ik stop hier met nog een korte samenvatting. Je zou kunnen zeggen: bij het avondmaal blijven wij niet hangen aan de uiterlijke tekenen van brood en wijn. Zo blijven wij bij Joël niet langer hangen bij de uiterlijke tekenen van de radionieuwsdienst, we hebben van Joël geleerd: wat zit erachter? En we hebben van Jezus het antwoord gekregen: Achter die uiterlijke tekenen daar sta Ik, de gekruisigde, de opgestane. Ik heb Mijn missie voltooid op Sion, en nu ga Ik met jullie mee alle dagen tot aan de voleinding der wereld. En Ik zal Mijn Geest uitstorten op alle vlees, en dan zullen ouden dromen dromen en jongelingen gezichten zien. Christus stoot de hemel open, een vuur komt door de wereld lopen, de Geest schrijft wegen in de tijd. Dat gaan we zingen met lied 244. Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 21 september 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?*"Er zijn er, die uitstrooien en toch nog meer verkrijgen, terwijl anderen meer inhouden dan recht is en toch gebrek lijden. De zegenende ziel wordt overvloedig verkwikt, wie laaft, wordt zelf ook gelaafd"* (Spreuken 11: 24-25)

Schriftlezing:

Amos 1:1-4; 2:6,7,13,14; 4:1-3,6-9; 5:1-6,14-17; 9:11-15.

Deuteronomium 30: 11-20

Tekst:

Amos 5: 14: Waarvoor leven wij?

Liederen:

- Opwekkingslied: 355
- Psalm 18: 9 en 15
- Lied 7
- Kinderlied 25
- Psalm 27: 4
- Lied 320
- Opwekkingslied: 334

Introductie verkondiging: Zien door de bril van Amos!

Wie ziet door de bril van Amos schrikt! Zeker als hij/zij leeft in een tijd van welvaart, na Prinsjesdag. Onverschrokken legt Amos de vinger bij de zere plek. (1:3;2:7;3:10;4:1). Hij heft het meetsnoer. Hij raakt ons geweten. Hij leert ons wat het is om sociaal bewogen te zijn. Toch komt hij niet met een plan om de wereld te verbeteren. Hij is profeet. Hij peilt de nood tot op God. Hij kan zich niet aan Zijn stem onttrekken. Het is als bij een leeuw die brult! (1:2).

Voor gelovigen is Amos als een luis in de pels: Zoeken jullie de Heer? vraagt hij. Zingen jullie dat in je liederen? Zoek dan ook het goede! Voor wie komen jullie op? Wat doe je met je geld?

Voor niet-gelovigen is Amos een slaghamer! Waar dendert die trein van jullie samenleving eigenlijk naar toe? Leegte en verveling zijn onontwijkbaar als er geen doel is. Zij zijn een gevaarlijke voedingsbodem voor zelfzucht, roes en stress. Zoekt de Here, dat alleen leidt tot echt leven!

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Vandaag gaat het over Amos, de veehouder uit Tekoa.

Geen priester, ook niet iemand uit een profetenschool, een gewone man, een agrariër daar in een dorpje ten zuiden van Jeruzalem. Hij begint zijn boek zelfs met te zeggen: "Ik heb de stem van God gehoord en ik kon niet zwijgen, want Hij was als een leeuw die brult." Zo heeft hij Gods stem, Zijn boodschap over Israël vernomen en geeft die door in een tijd van welvaart. Amos is een van de weinige profeten die geprofeteerd heeft in een tijd van grote welvaart, ongeveer 750 jaar voor Christus.

Amos is onder de kleine profeten het meest sociaal bewogen. Hij is eigenlijk toch wel het meest wat wij ons zo voorstellen bij een profeet. Want dan denken wij aan iemand die tegendraads zijn stem verheft tegen alle sociale misstanden. Amos was dan ook zeer populair in de zestiger jaren. Amos hekelt de bedden van ivoor, het eten van lamsvlees, de protserige rijkdom, de misdrijven tegen de menselijkheid van alle volken, zonder uitzondering. Gemene wreedheden, de walgelijke mode, de uitbuiting van de arme, maar ook liturgie zonder inhoud. Amos, hij zou vandaag zeker iets zeggen over Szebrenica, de massagraven. Hij zou zeker iets zeggen over het speculeren met geld op de beurs. Hij zou zeker iets zeggen over het asielbeleid. Hij zou zeker spreken over XTC-pillen en de koopzondagen. Zo in de stijl van: "Zie dat domme koopvee in Hoog Catharijne, die zich als schapen laten drijven langs de voerbakken van de consumptiemaatschappij. Het moet zelfs op zondag!" Dat zou de stijl zijn van Amos.

Dit zijn natuurlijk ook allemaal punten die in de aandacht moeten staan, en waar Amos breed over zou uitweiden. En met recht, want de mensheid is er sinds 750 voor Christus niet beter op geworden. Soms denk je: nog wreder, en wereldwijd gezien nog armer, en met nog meer protserige rijken, nog meer

vluchtelingen, en nog meer gearriveerdheid onder de christenen? Er is alle reden voor om hier breed over uit te weiden. En toch doe ik dat niet. Want ook al is Amos inderdaad de profeet van de sociale bewogenheid, toch ligt in dat sociale alleen nog niet de kern. Hij is woedend, hij is verontwaardigd, hij steekt zijn nek uit, hij kondigt het gericht aan, hij neemt geen blad voor de mond, en toch zit het hart van zijn protest niet in het sociale, maar in het religieuze. Ik bedoel daarmee dit, dat hij de dingen altijd trekt, peilt, in hoe de mensen staan in hun verhouding tot God, daar stoot hij altijd weer toe door. En daarom zou hij over Szebrenica zeggen: "Dat is gebeurd, en dat kon gebeuren, omdat niemand echt rekende met God!" En hij zou over de overbodige luxe van onze tijd zeggen: "Maar daar zoeken mensen hun kracht in omdat ze niets anders hebben om voor te leven!" Dat zou hij zeggen. En hij zou van Europa, hier in de twintigste eeuw, zeggen: "Ze hebben één wereldoorlog gehad -we lazen dat zo in hoofdstuk 5, zo sprak hij Israël aan- we hebben één wereldoorlog gehad, maar tot Mij hebt ge u niet bekeerd. We hebben twee wereldoorlogen gehad, maar tot Mij hebt ge u niet bekeerd! En toen kwam de koude oorlog, maar tot Mij hebt ge u niet bekeerd!" Dat is Amos. En hij zou na prinsjesdag zeggen: "Deze regering en dit parlement, het slooft zich best uit, voor de minstbedeelden, de zieken, het milieu, maar ze doen het wel zonder Mij! En dan ga je veel missen. Dan ga je de afhankelijkheid missen, en vandaar uit ga je de verwondering missen, en alles wat met echte eerbied voor God samenhangt." Amos zou zeker gezegd hebben: "Zet dan ook alsjeblieft niet 'God met ons' op de rand van de euro!" Tegen ons christenen zou hij gezegd hebben: "En wat jullie betreft: zijn jullie wel afhankelijk? Of belijd je met je mond het credo, maar leef je in de praktijk van je leven net zo calculerend en net zo egocentrisch als alle anderen?"

Dat zijn de vragen waar Amos ons mee confronteert. Met sociale bewogenheid, vast en zeker, het moet ons diep raken, en we moeten Amos in zijn sociale concreetheid lezen en herlezen en toepassen, zoals ik dat met een paar uithalen naar onze tijd net gedaan heb. Maar we zouden Amos totaal onrecht doen als we niet juist vandaag vooral letten op die gerichtheid naar boven. Hij zou altijd weer zeggen: "Maar waar is God in dit alles? De Here brult uit Sion! Horen jullie Zijn stem dan niet?" Dat zegt hij tegen Israël. "De leeuw heeft gebruld, wie zou niet vrezen?"

En wij zouden dat nog des te meer moeten zeggen want wij gaan nog dieper door, dat zullen we aan het eind zien. Wij zeggen: "De Leeuw uit Juda heeft gebruld." En toch zegt Amos in een vast weerkerend refrein: "Maar tot Mij hebt ge u niet bekeerd. En in hoofdstuk 5: Zo zegt de Here tot het huis van Israël: "Daarom, zoekt Mij en leeft! En zoekt het goede, en haat het kwade, opdat ge leeft, en de Here, de God der heerscharen met u zij, zoals je zegt!"

Dat is de tekst voor vanmorgen: haat het kwade en hebt het goede lief, en houdt het recht hoog in de poort, misschien zal de Here, uw God, u genadig zijn.

Zo proeven we in die woorden waar Amos op uit is. Hij legt zijn vinger op de eigenlijke tere plek in onze samenleving. En dat is: ja, waar leven we eigenlijk voor? En als het in het parlement ter sprake komt dan zegt de premier: "Dat is het zingevingvraagstuk." Daar wil hij dan niet verder op doorgaan. Het is natuurlijk wel de kern van alles. Ik heb zo de algemene beschouwingen gevolgd voor zover ik dat kon in de Tweede Kamer. En ik denk inderdaad: fijn dat alles zo goed verdeeld wordt, en fantastisch dat de economie zo goed gaat. Ja? Echt? Ik hoor heel weinig meer over de gevaren van het vooruitgangsgeloof. Maar toch, de vraag die Amos het Nederlandse volk zou voorzetten zou zijn: "Maar waar doe je het nu voor? Waar leef je nu voor? Waar geloof je nu echt in? Denk je echt dat je gelukkig bent als je allemaal maar een klein rechtvaardig deel van de 300 miljard inkomsten ontvangt? En denk je dan echt dat je leven aan zijn doel beantwoordt als je het materieel en economisch goed hebt?" Dat denken wij: dan zit het wel goed, dan is alles safe, als we dat kleine deeltje van het materiële en economische welzijn hebben dan is het goed." Denk je dat echt?

Maar hoe komt het dan -dat heb ik gehoord op het nieuws- dat 65 % van de Nederlandse jongeren gebruikt gedurende het weekend XTC-pillen! Ik weet niet of het waar is, ik stond verbijsterd, maar laten we even aannemen dat het de helft is, dan is het nog ongelooflijk! En dan die waanzinnige uitbarstingen van geweld op straat! Dat zijn symptomen! En weet u hoe dat komt? Dat komt omdat mensen gewoon niet meer weten waarvoor ze leven.

Vandaag is het startdag in onze gemeente. De clubs gaan weer beginnen, bijbelkringen maken zich op, een winterseizoen breekt aan met lezingen, catechese, allerlei contacten en onderwijs; Amos zou vragen: "Maar waar zijn jullie op uit? Trek je je nu terug in je eigen kleine kringetje? Of ben je verbonden met stad en samenleving?" Dat zou Amos willen. Want het geloof mag weer vandaag, maar op één voorwaarde: dat je het wel voor jezelf houdt, privé, onder elkaar. Amos zou hiertegen direct vlammend optreden, want God is niet een privé-God, en de God van hemel en aarde is bewogen met Ierland, en met Iran, en met Tsjetsjenië, en met Suriname, en Hij hoort het roepen van de arme, en Hij ziet wat gebeurt in raadzalen, en in warenhuizen, en in beursgebouwen. En Hij wil dat wij in Zijn Naam uit onze kleine knusse clubs en kringetjes breken: ramen open, kijk het komende jaar vooral door deze bril van de profetie van Amos!

En wat zegt hij dan? Zoek het goede en haat het kwade! En dan voegt hij er twee zinnen aan toe: *opdat jullie leven*, -en dan volgt de tweede- *en zo aldus zal dat God met ons* waar jullie het altijd over hebben *waar worden!*

Ik wil bij ieder van die zinnen wat nader stilstaan.

Eerst dat: zoekt het goede. Dat is letterlijk een heel bekend hebreeuws woordje wat wij ook in onze Nederlandse taalschat hebben: *tof*. En tof betekent *gaaf*, geschikt voor het doel waarvoor God het gemaakt heeft. Dat is goed. Een stoel die lekker zit is tof in het hebreeuws, want die dient waarvoor hij gemaakt is. Je kunt dus zeggen: tof is de doelgerichtheid, meer nog de doelgeschiktheid. Dat is een hele opgave, als de profeet zegt: zoek dat goede, contact, gemeenschap, lied, gebed, onderwijs, bijbelstudie, alles zo inrichten dat het toerust voor een doel waarvoor God ons geschapen heeft. Dat zegt Amos. Dat is goed. Altijd vragen: maar wat heeft dit nu voor doel? En waarom kies je die studierichting? En waar ben je op uit met je bijbelkring? En is het echt God kennen? Is het echt Hem dienen? Is het echt het welzijn van je medemens bevorderen? Iets betekenen voor de samenleving, voor de wereld waarin je leeft? Of draait het toch eigenlijk alles weer om jezelf, en jouw kring?

Dat zijn benauwende vragen aan ons, en ook even benauwende vragen aan onze samenleving. Een samenleving zonder God, welk doel streven we na? Alles is heel goed geregeld, we leven in een prima georganiseerde samenleving, het is net als met een trein, waarvan iedere coupé mooi verzorgd is, een pracht locomotief ervoor, en goede vering, een mooie restauratiewagen halverwege waar je fijn kunt dineren, maar we weten niet waar we naar toe rijden!

"Waar leef je voor?", vraagt Amos. En dan geeft hij ook het antwoord, dan zegt hij: Zoek het goede! Zoek die baan die je de mogelijkheid biedt om voor je medemens iets te betekenen. Heb je daar wel eens aan gedacht? En leef zo iedere dag dat je ruimte overhoudt om te bidden! Lukt dat? Doen we dat? En deel je dagen zo in dat je je eigen intiemste relaties niet verwaarloost, een bezoek aan je moeder die ouder geworden is. Laat liefde en recht bovenaan staan, en zet je voet dwars als er weer meer verdiend moet worden, of dingen nog effectiever moeten gaan lopen. Dat is de leugen van het vooruitgangsgeloof. Altijd meer is altijd beter. En intussen kreunt de natuur, en intussen plunderen we de voorraadkamers van deze wereld, en de armen der wereld worden er geen haar beter van.

Zoek het goede, zegt Amos. Dat is ook de opdracht voor het jaarprogramma in de kerk. Wees

missionair, dat is ons als kerkenraad gisteren voorgehouden. En help elkaar om het doel van het leven te vinden. Dat is toerusting tot dienstbetoon. Zeg niet alleen: ja, wat spreekt het mij eigenlijk aan? Wat kan ik er mee? Dat vragen we altijd: *wat kan ik ermee?* Daar moeten we eens mee ophouden wat *ik* er mee kan. We moeten ook eens een keer vragen: wat zou de ander ermee kunnen? En wat betekent dit voor de noden van de stad, buiten je, in de wereldsamenleving? Zorg dat er volgend jaar in Utrecht eens een duidelijk christen in de gemeenteraad komt! Dat zouden we eens moeten proberen. En zet je voor in je inzet voor vluchtelingen, en steun degenen die dat werk doen! Kortom, alles wat het leven van je naaste tot zijn doel doet komen, dan ben je goed bezig, dat is tof.

Maar dan dat tweede. Wonderlijk genoeg komt dan pas in de tweede plaats die zin dat jijzelf er dan ook beter van wordt. Maar dat staat op de tweede plaats: Zoek het goede, haat het kwade, *opdat je leeft!* Dat is pas echt leven, zegt Amos. En dat heeft hij van Mozes, daarom lazen we Deuteronomium 30. Apart is dat, dat Mozes altijd eerst zegt: Kies voor God de Here -en dan denken wij direct: o, dan moeten wij allemaal het klooster in, of apart vroom worden-, en dan zegt hij in één adem daaraan toegevoegd altijd weer: dan kies je het leven! Dus je wordt niet wereldvreemd als je je steeds weer oriënteert op God en het goede zoekt, integendeel, dan gaat je leven zelf zich ontvouwen naar de bedoeling van God.

Maar doe je het niet, en drijf je met de welvaartsstaat mee: stress overdag, roes 's avonds. Dat is de welvaartsstaat. Maar dan krijg je wel God tegen! En je zal het merken ook. En daarover handelt heel het boek Amos. God als een leeuw die verscheurt. Maar tegelijkertijd heeft het bij Amos altijd die keerzijde: Maar zoek je de Here - en dat is bij hem hetzelfde als 'zoek je het goede'-, dan zal langs die weg de Here uw God met u zijn.

Over die laatste zin ook nog een enkel woord.

Gelijk gij zegt.. Dat zinnetje vond ik heel apart. Wat bedoelt de profeet daarmee? Hij zinspeelt op een gezegde. De Israëlieten groeten elkaar vaak met de woorden, zoiets als A Dieu, God zij met je. Zoals jullie zeggen, zegt Amos. Wij hebben het als randschrift op de gulden: God met ons. "Dat zeggen jullie toch?", zegt Amos, "nu, laat ik jullie dan dit mogen zeggen: alleen langs deze weg is God met je! En als je die weg niet gaat is God niet met je, dan krijg je Hem tegen! Aldus, alleen langs deze weg van die ene zingeving: Zoek de Here en zoek het goede, dan alleen zal je Hem aan je zijde hebben." En wee u als u die twee losmaakt! Dan ben Ik helemaal niet met u. Ik ben niet met de kerk als ze wel zegt: Here, Here, en mooie liturgieën heeft, maar niet het goede doet, dan ben Ik niet met die kerk. En Ik ben niet met de samenleving die zegt: wij zoeken wel het goede, maar wij zoeken niet de Here. Met die samenleving ben Ik niet.

Alleen langs deze weg ben Ik met u.....

Dit was zo een greep uit de boodschap van Amos. Ik kom tot een samenvatting en een toespitsing aan het slot, en eindig dan bij Amos hoofdstuk 9.

Amos, zei ik, is de profeet van de sociale bewogenheid. En we hebben hem horen losbranden tegen wreedheid en obsceniteit, tegen massamoorden, tegen overdadige schranspartijen. Even bewogen ook om de zonden in de boezem van Israël: een vader en een zoon slapen met hetzelfde meisje, zegt de profeet. Erg is dat. En er wordt lamsvlees gegeten, en waarom zijn de bedden eigenlijk van ivoor, vraagt hij. Terwijl ze wijn drinken, en de verbreking van Jozef hen niet bekommert, diep bewogen is Amos ook over de uitbuiting van de armen, geld ontnemen aan nabestaanden, enz. enz. En toch, we gaan aan zijn hart voorbij als we in dat alles niet bovenal proeven hoe hij treurt over het wegvallen van de persoonlijke band met God. "Dat moet u opbreken", zegt hij. De trein van onze samenleving dendert

door, maar let wel op de alarmsignalen. U moet weten waar u heengaat. Daarom zegt hij: zoek de Here, en zoek het goed, alleen dan is er toekomst.

En daar eindigt het boek Amos mee. In een vaag vermoeden, dat er een nog krachtiger appèl nodig is wil het volk echt voor God kiezen. En dat is die profetie over het vervallen huis van David. Amos zegt aan het eind: "Het vervallen huis van David moet weer worden opgebouwd, en alleen als die vervallen hut van David weer wordt opgericht, dan is er toekomst." David, de man naar het hart van God, daar wacht de wereld op. En zo komt de profeet aan het eind met een onverbrekelijke heilsbelofte. De leeuw die brult van Amos 1, dat is in Amos 9 de Leeuw uit Juda. De Leeuw die heel deze uit zijn voegen geraakte wereld rechtzet, en die dat in de diepte al gedaan heeft, terwijl Hij het in de breedte nog komt doen.

We hebben een profeet, groter dan Amos. We staan onder nog hogere heilsbeloften. En daarom is onze verantwoordelijkheid nog groter. En dat mag ons bemoedigen voor het seizoen dat komt. Vraag Hem erbij, en volg Jezus na, en laat je door Hem leiden. Dat is de leeuw van Juda, en Hij brult bij onrecht, maar Hij gaat ons ook voor op de weg naar de vrede. Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 5 oktober 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?"Onbarmhartig zal het oordeel zijn over hem die geen barmhartigheid bewezen heeft; barmhartigheid (echter) roemt tegen het oordeel". (Jakobus 2: 13)

Schriftlezing:

Genesis 4: 8-10, Mattheus 27: 38-43, Openbaring 6: 9-11.

Tekst:

Obadja 1: 2,8,17a,21: *Boos zijn... hoe kom ik er uit?*

Liederen:

- Psalm 93
- Lied 294: 1-6
- Psalm 48
- Kinderlied 3
- Lied 242: 2,3,4,5
- Lied 477
- Opwekkingslied 184

Introductie verkondiging:

Verontwaardiging, gericht, genade, de drieslag van Obadja.

Schelden lucht op, zegt een commentaar op Obadja. Dat vind ik een te goedkoop commentaar op zo'n diep bewogen boek. Het is zeker waar dat wij ons al gauw afvragen of het wel mag.., of dit woedende profetische geluid wel spoort met het Nieuwe Testament en de boodschap van vergeving. Wij doen er beter aan ons af te vragen of wij niet zelf gevangen zitten in een soort versuikerd christendom. *Kennen wij dat nog wel: de verontwaardiging om dingen die eenvoudigweg niet kunnen? Waar ook God over toornt! Zoals Obadja verkondigt, gekwetst door de arrogantie en het leedvermaak en dan nog wel van zijn broedervolk. Zeker, je kan zo kwaad worden dat je jezelf erdoor beschadigt en soms zouden we Obadja wel even tegen zichzelf willen beschermen. Toch komt hij er uit: door het in de hand van God te leggen. "Alles sal reg kom." (vs.21) Nog dieper haast is zijn plotselinge boven zichzelf uitgaande profetie: maar er zal ontkoming zijn op de berg Sion. Het wijst al diep in het oude testament vooruit naar wat wij volgende week zondag vieren: het 'nachtmaal der genade', Christus, de bron van verzoening.*

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Obadja is de kleinste van de twaalf 'kleine' profeten: 1 hoofdstuk in de hele bijbel. We weten niet veel van hem, maar we weten alleen zeker dat hij leefde in Juda, in de tijd van de verwoesting van Jeruzalem, door koning Nebukadnezar, die toen het volk wegvoerde naar Babel, in 586 voor Christus, het begin van de grote ballingschap. En Obadja heeft deze profetie ontvangen toen de beelden nog op zijn netvlies stonden. Hij heeft het allemaal met eigen ogen gezien, toen Nebukadnezar de stad overviel en plunderde, de mannen doodde en de vrouwen meesleurde, hoe daar het broedervolk Edom, -en daarbij moet je niet vergeten dat de Edomieten de nakomelingen van Ezau, de broer van Jacob, zijn. Dat broedervolk Edom woonde ten Zuidoosten van Juda, van Jeruzalem-, en dat volk stond daar in grote getale en wreef zich in de handen, gniffelde bij wat hier gebeurde. Sterker nog, de enkeling die ontsnapte, werd door hen beroofd van zijn bezittingen en sloegen hem neer. Al die beelden staan nog op het netvlies van Obadja, en dat heeft hem zo diep geraakt, dat heeft hem gekwetst in zijn hart. En hij roept uit, midden in dat boek, en daarom las ik de vertaling uit Het Boek, want die vertalen het precies goed in dat middengedeelte, dat Obadja zegt: "Dit hadden jullie nooit mogen doen". Dat zegt hij: dit had nooit mogen gebeuren. Zo'n soort verontwaardiging leeft er bij hem. Er zit onderhuids verdriet, zoals bij zoveel mensen die denken: maar dit had toch nooit mogen gebeuren! De vrouwen uit Szebrenica die dat enige tijd geleden in Den Haag hebben uitgeroepen: dit had nooit mogen gebeuren! Zo'n soort verdriet leeft in het boek Obadja. En zo'n soort verdriet leeft er in de harten van heel veel mensen. Zo is het al sinds Abel, ook door zijn broeder gedood. En dat het Edom is die dit doet, dat is eigenlijk wat hem nog het meest steekt. En die verontwaardiging slaat bij Obadja om in woede. Mag dat? Dat is de eerste vraag die dit boek bij ons oproept als we het lezen. Mogen we boosheid zo rechtstreeks uiten? Is een christen niet juist een mens die altijd geneigd is te vergeven en toe te dekken? Dat is de eerste vraag die Obadja ons voorlegt.

En dan het tweede. Wat daarna gebeurt is dat Obadja het gericht afroept over al dat onrecht. "Wat u Israël hebt aangedaan", zegt hij. In vers 2, vers 8, "het komt straks op uw eigen hoofd terug". Vers 2: God zegt: Ik zal u vernederen onder de volkeren, met al je trots, en dan zal Ik al jullie wijsheid teniet doen." Er komt een dag van de Heer tegen al wat hoog is. Dat is het tweede wat ons opvalt in het boek Obadja. Ook hier hebben we onze vragen. Vragen over: is dit toch eigenlijk niet erg oudtestamentisch? Is de God van het oude testament toch niet anders dan Die van het nieuwe? Gerichtsaankondiging, en dat zo diep, en uit de mond van God? Moeten we dit overslaan? Gewoon Obadja links laten liggen? Of

toch luisteren? Luisteren en leren en ons laten gezeggen? Dat is het tweede.

En het derde dat ons treft in dit boek, dat ook hierdoor een gouden draad loopt. Zo kun je dat noemen. Het is alsof Obadja midden in dit boek, midden in zijn toorn en zijn woede en zijn vlammende gerichtswoorden dan toch maar ineens tot twee keer toe als het ware boven zichzelf uitwijst, en dan zegt: "Maar op Sion is ontkoming." Dat staat midden in het boek, en hij eindigt met de woorden: "De Heer zelf zal als Koning regeren", en dan komt er dat prachtige woord: richten. Daar eindigt het boek.

Je merkt dat hij als het ware aan het eind pas tot rust komt en vrede kent. Maar ook dat laatste deel stelt ons voor vragen. Wat wordt er bedoeld met Sion? En hoe werkt dat dan vandaag? Heeft dat vandaag nog iets te zeggen, en wat betekent dat koningschap wat we verwachten?

Zo roepen alledrie momenten van Obadja bij ons vragen op.

Eerst hebben we de vraag over die verontwaardiging van Obadja. Hij is verontwaardigd, er zijn twee dingen die hem diep hebben getroffen. Het eerste is hoogmoed en het tweede is leedvermaak. Die twee dingen staan in Obadja centraal. De eerste acht verzen gaan over de hoogmoed van Edom, en de tweede over hun leedvermaak.

De eerste over hoogmoed. Ze hebben zich daar hoog in de rotsen opgetrokken, en bluffen bij zichzelf: wie zou ons ooit kunnen bereiken? Eigenlijk is hier tegelijk in beelden prachtig aangegeven wat hoogmoed nu eigenlijk is. Hoogmoed is eigenlijk dit: dat wij ons voor mensen onkwetsbaar maken. Wat Edom uitstraalt: *ik ben sterk, wij zijn wijs*. Edom stond bekend om zijn wijze mannen, de intelligentsia van die regio zat in Edom. Je kunt het vandaag nog zien in de rotsstad Petra: een hele stad in de rots uitgehouwen. Maar Obadja proeft wat daarachter zit. De diepe wens zich totaal onkwetsbaar te maken: "niemand kan meer met mij concurreren, ik zit hier in mijn ivoren toren, en wij zijn safe". Ik vind dat West Europa wel iets gehad heeft, en nog heeft van Edom. Wij met onze wapendepots, wij met onze diepe drang om de wereld te regeren, te beheersen. En altijd meer en beter. Dat is toch wat een Europeaan kenmerkt: Economie moet groeien. Dat is een dogma, daar valt niet aan te wringen. Schiphol moet groter. Er moet meer ruimte komen voor het verkeer. Ruimtevaart moet ontwikkeld worden. Ik ben best voor vooruitgang, maar als ik Obadja hoor over Edom, dan slaat mij de schrik om het hart. Edom zei: "Wie kan mij wat? Ik ben onaantastbaar, nu ben ik veilig. Nu kan niemand nog met mij concurreren. Nu beheersen we vanaf onze hoge torens de wereld". Ja dat is Edom. En dan die scherpe woorden van Obadja er tegen in. Eigenlijk verontwaardiging, gericht op die hoogmoedige Edomieten, vooral als hij ziet waar dat toe leidt. Dat is vers 11-14, dat is die verontwaardiging over dat wat ze daardoor mensen aandoen. Want daar zit zijn diepste verontwaardiging. Merkwaardig, Nebukadnezar wordt niet eens genoemd. Het lijkt alsof het toch zoiets is van wie in een eerlijke, regelrechte strijd de ander geweld aandoet, dat is erg, maar nog veel erger is dat wat hier gebeurde. Dat terwijl die slag plaatsvond stonden daar ineens die zelfrechtvaardige Edomieten en wezen hen met de vinger na, en zeiden: "Zie je wel? Dat krijg je er nu van. Eigen schuld, dikke bult."

Israël en Juda en Jeruzalem, ze weten van zichzelf best wel dat ze geen lieverdjes zijn. En als God ze een les leert, dan is Obadja bereid om dat aan te pakken. Maar als er dan de pijn is van de slag, en anderen gniffelen, en het is nog wel je eigen broeders die zeggen 'net goed, verdiende loon', ja, dan wordt Obadja razend en dan zegt hij: "Dat had nu nooit mogen gebeuren. Leedvermaak is niet dat je de ander een wond aanbrengt, maar dat is in de wond die een ander heeft aangebracht zout wrijft. Dat is leedvermaak. Als je er over gniffelt en zegt: "Net goed, verdiende loon."

En zulke dingen gaan diep. Wij zijn kwetsbare mensen, en als zulke dingen in ons leven gebeurd zijn, dan levert dat trauma's op. Veel mensen leven met zulke trauma's. Van familieleden die hen bezeerd of

op hun hart getrapt hebben, bespot of veracht of vernederd. Dat zal je maar gebeuren, dicht bij huis. Dan is het gevaar inderdaad heel groot dat je er ziek van wordt. Naar twee kanten toe kan je ontsporen. Dat leer ik van Obadja. Je kan het verdringen en je kan wraak nemen. Dat zijn twee verkeerde wegen, twee wegen die tot onheil voeren. Verdringen is geen weg, dat kan je hier leren van Obadja. Ten onrechte denken juist vrome mensen vaak dat ze hun kwaadheid moeten verdringen. Dat is niet de weg van Obadja, maar ook niet de weg van Jezus, die de geldwisselaars uit de tempel wegranselde met zijn zweep. Ook niet de weg van Paulus, die gezegd heeft: "Geef toorn een plaats, laat het toe, deel het met anderen, breng het tot uitdrukking!"

Maar aan de andere kant, wie het recht in eigen hand neemt, dat is die andere weg, en kwaad met kwaad vergeldt, die maakt de ellende alleen nog maar groter. "Laat de zon niet over een opwelling van uw toorn ondergaan," dat zegt de apostel Paulus ook. Dat wil zeggen: geef er aan toe, maar houdt het in de hand, en richt je oog op de zaak waar het om gaat. Val niet in de fout van de tegenstander door hem terug te betalen met zijn eigen wapens. Neem het niet in eigen hand. Dat is vooral wat me getroffen heeft bij Obadja, en dat leidt me ook tot dat tweede punt. Je ziet dat Obadja met alles wat in hem opkomt toch eigenlijk steeds ging en gaat naar God. Hij luistert naar wat de Heer hem zelf hierover te zeggen heeft. En inderdaad, dan komen bijzondere dingen naar voren.

Het tweede punt van Obadja's profetie: Wat hoort hij dan als hij zo met alles wat er in hem is naar God gaat? Alleen maar sussende woordjes? Lieve woordjes, van: Vergeet het nu maar, of vergeef het nu maar? Of: trek je er niets van aan? Of: je moet je er boven verheffen? Al zulke dooddoeners, niets van dat alles. Het eerste wat Obadja hoort is dat God er net zo kwaad over is als hij. Dat vind ik heel bijzonder. God is net zo kwaad als Obadja, misschien nog wel meer. Want dat is de achtergrond achter al die gerichtswoorden. De God van de Bijbel is een heilige God, en die God kan trots en arrogantie en leedvermaak niet uitstaan. Hij kan het niet aanvaarden. C.S. Lewis zegt het in zijn kinderverhalen: Hij is wel een leeuw, maar Hij is geen tamme leeuw! Er zit in de geschiedenis een stuk vergelding. En vergelding die op God terug gaat.

Als Hitler en zijn vrouw Eva zich met ampul vergiftigen, -een ampul met vergif, moet je nagaan, we kennen de voorgeschiedenis-, in hun tuin achter het berlijnse overheidsgebouw, 1945, dan zie ik daarin goddelijke vergelding. En als Edom later als volk verdwijnt, en ondergaat in het grotere geheel van de Arabieren, wat gebeurd is, dan zit daar iets in van goddelijke vergelding. God is een heilig God, dat betekent dat Hij zelf nog meer dan wij gekwetst en verontwaardigd is als mensen van hun waarde worden beroofd. Want dat is natuurlijk *verontwaardiging*. Bij God kan dat niet. Een steek onder water, leedvermaak, vernedering, wraak, en dan nog wel bij de ene broeder tegenover de ander, zoals Edom dat deed, en zoals Kaïn dat al gedaan had, en zoals de schriftgeleerden deden aan de voet van het kruis. En zoals dat nu nog steeds gebeurd, er zijn zoveel slachtoffers, we leven in een totaal abnormale wereld. En dat leert ons Obadja, en hij zegt: God staat aan de kant van de slachtoffers, en Hij neemt het ook niet! Want Hij is een heilige God. Als dat het laatste woord was van Obadja dan zouden we toch eigenlijk allemaal voor de bijl gaan, want u kunt wel kijken naar uw eigen wonden, en we kunnen natuurlijk snel met onze vinger wijzen naar Edom, en in onze tijd naar die kinderkiller in België, of naar de paparazzi die een stervende vrouw gingen fotograferen, dat was het enige waar ze in geïnteresseerd waren. Maar we moeten natuurlijk erkennen dat die paparazzi in ieder van ons zit! Want wij kopen de foto's, wij zijn nieuwsgierig en wij laten ons overvallen door dat zalige gevoel van binnen van: wat een geluk dat dat mij niet is overkomen! Kaïn, zegt de bijbel, zit in ieder van ons. En Edom, ik zei het al, staat eigenlijk model voor de volkerenwereld, voor heel Europa, voor alle volkeren. En als het alleen zou gaan naar recht en gerechtigheid, dan zouden we allemaal omkomen.

En daarom ben ik door Obadja aan de ene kant verontrust, maar aan de andere kant ben ik ook met name door die gouden draad door Obadja heen toch ook weer bemoedigd, en eigenlijk vertroost. Want

hij zet het er dan toch maar weer in, die Obadja. Midden in zijn boek staat er: "Maar op Sion is ontkoming." En in het laatst van het boek komt weer dat woord 'richten'. En dar staat: "Straks komen de geredden op de berg Sion, om vandaar heel het gebergte van Ezau te richten, en dan zal de Here Koning zijn over alle volkeren." Daar eindigt zijn boek. Dat noemde ik die gouden draad. Eigenlijk hebben alle kleine profeten, en ook Obadja, een heel diep zeker weten dat er straks iets zal gebeuren dat een bron van genezing zal openen voor alle volkeren. Even repeteren: dat zag Joël: jongelingen zullen dromen dromen; en dat zag Amos: hij eindigde met die profetie over die vervallen hut van het huis van David, en dan zou er heil komen voor de volkeren. Ezechiël ziet het letterlijk: als en stroom van levend water die ontspringt aan de tempelpoort en van daaruit zelfs het water van de Dode Zee geneest: "Ik zal een keer brengen in het lot van Sodom en Gomorra". Wist u dat dat in de bijbel staat? Ezechiël 16: 53. Zover reikt die genezende kracht, en dat gaat van Sion uit. Van waar de tempel staat, waar al het heil van God gebeurt. De plaats waar Jezus gekruisigd is, op de berg Sion. Waar Hij alle leedvermaak van de wereld over zich heen kreeg, en zo eigenlijk tot een pijn maakte in het hart van God, om daarna op te staan uit de doden, en te verkondigen: voor ieder mens en voor ieder volk is er gerechtigheid en is er genezing. Dat is het evangelie. Dat is de gouden draad die ik ook door het boek Obadja zie lopen.

Het is niet het eerste, want dat is bij Obadja verontwaardiging. En het is ook niet het tweede, want dat is gericht, huiveringwekkend. Maar het is wel het derde en het laatste woord van Obadja. Op Sion zal ontkoming zijn en dan zal de Heer regeren. Sion is eigenlijk Jezus Christus. En niemand die bij Hem schuilt zal beschaamd uitkomen. Het Lam van God dat de zonden van de hele wereld heeft weggedragen. Vanuit Sion ziet Obadja dan ook een optreden van rechters. Heel opvallend. Aan het slot, dat woord, daar staat in het hebreeuws eigenlijk: er zullen vele Mozessen optrekken naar Sion en van daaruit de volkeren richten. Mozessen, staat er, dat betekent ook: gered, uit het water getrokken. Maar dat dat woord daar staat: dan zullen ze gaan naar die verwaten bergtoppen van Ezau en dan zullen ze daar *richten*. Een universeel beeld, dat heil belooft uit alle volkeren uit Kaïn en Ezau gesproten. Ze zullen hen richten. Er komt een heilstijd waarin wat krom is wordt rechtgebogen. En dat wat goddeloos is wordt uitgebrand, en dat God weer opricht wat Zijn bedoeling was met de schepping. Want richten betekent eigenlijk: rechtzetten. In de bijbel is een rechter een rechtzetter en hij komt uit Sion. *Zo zal de Heer regeren, zijn koningschap staat vast.* Daar begonnen we de dienst mee, en daar eindigen we hem ook. We leven de wederkomst tegemoet.

En zo komt eigenlijk Obadja aan het eind van zijn boek tot rust. Hij vindt zijn diepste vrede in het weten dat uiteindelijk alles rust in de hand van God. Hij regeert. En Hij heeft een stroom van genezing geopend op Sion. Geloof in Jezus Christus en je krijgt er deel aan. Dat is eigenlijk de boodschap van Obadja. En die genade breekt straks wereldwijd door. Als de Here komt, en door zijn heiliging de wereld zal regeren, dan wordt de roep van de zielen onder het altaar gehoord. En ze worden koningen en priesters, en ze zullen als Mozessen, nieuwe Mozessen, verlossers, redders, in een wereld binnentrekken die kromgegroeid is, en ze zullen daar de volkerenwereld heil brengen. Wie daarin gelooft, die kan zijn woede loslaten, en die vindt vrede, ondanks alle pijn. Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 12 oktober 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:?*"Want alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe."* (Johannes 3: 16)

Schriftlezing:

Jona 1: 1-6, 14- 2: 2,6; 3; 4.

Tekst: In de leerschool bij God.

Liederen:

- Lied 1
- Psalm 139: 1,3,5,7 en 8
- Lied 335: 1,2,3,6,8 en 9
- Kinderlied 5
- Lied 478: 1,5,6 en 7
- Lied 474
- Psalm 32: 4
- Lied 465: 3

Introductie verkondiging: ***Jona als spiegel.***

Midden in de rij van kleine profeten staat het kleine boekje Jona met het doel de profeet (en ons) een spiegel voor te houden: u, die het zo goed weet, waar staat u? Afzijdig, kil, onbewogen? Meer blij (en bij tijd en wijle bezorgd) om ùw 'wonderboom', dan bewogen om de nood van de wereld!?

Jona vlucht weg van het aangezicht van de Heer als hij de grote opdracht krijgt. Maar God roept hem erbij en leert hem in drie stappen wat na de komst van Jezus Christus iedere discipel moet leren: onverdiende redding (hst.2), onverwacht erbarmen (hst. 3) en onvermoede bewogenheid (hst 4).

'God heeft de volkeren lief' (Deuteronomium 33: 3) en zijn uitverkiezing is instrumenteel!

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Gisteren was het 'Grote Verzoendag' en vierde heel Israël 'Jom Kippoer'. En deze week, -en dat sluit daar mooi op aan-, is het daar dus loofhuttenfeest. En wat nu zo speciaal is, is dat op de Grote Verzoendag aan het eind van de dag het boek Jona wordt gelezen. En wij sluiten daar deze zondag met het boek Jona dus heel bijzonder bij aan. U kunt zich voorstellen dat ik deze week steeds met de vraag zat: waarom lezen ze nu toch aan het eind van Grote Verzoendag en aan het begin van het Loofhuttenfeest Jona? Afgelopen vrijdagavond was ik op een bijeenkomst, en daar zag ik iemand met

een keppeltje, een joodse man, en mijn eerste vraag toen we elkaar hadden begroet was: "Waarom wordt nu eigenlijk bij Jom Kippoer, aan het eind van de Sabbat, het boek Jona gelezen?" Het antwoord was: "Om twee redenen. De eerste is: het boek Jona laat ons zien hoe ver de genade van God reikt. Aan het slot van de Grote Verzoendag dan leest heel Israël de bekering van Ninevé. En dan moet je weten wat voor stad dat was! Dat is dus een waardig slot van de Grote Verzoendag, maar de tweede reden is dat het boek Jona eigenlijk voor ons een spiegel is, en wij Joden hebben eigenlijk een hekel aan dat boek. Want wie het boek Jona leest ziet in de spiegel zijn eigen gezicht, en hoe ziet dat er uit? Zeer confronterend!"

En bij dat tweede punt wil ik nu beginnen: Jona als een spiegel. Een uniek boek tussen die twaalf kleine profeten. Alle andere kleine profeten bevatten profetieën, dat kunt u zo nalezen. Maar dit boek niet. Dit boek gaat over de profeet. En daarom zeggen de uitleggers allemaal: het is alsof midden in die profetieën daar ineens één klein -inderdaad ironisch, en zeker ook humoristisch, maar wel zeer confronterend-, boekje verschenen is, waarin het nu eens even niet in de eerste plaats gaat over de inhoud, maar vooral over de boodschap achter de boodschap. Als we gaan lezen, ik lees even uit hoofdstuk 3: *Maak u op en ga!* Die twee lettertjes 'ga' dat is eigenlijk de grote opdracht! Het is wel heel opvallend, -en dat had ik nooit eerder ontdekt-, dat de Here Jezus als Hij de discipelen er op uit zendt met de grote opdracht naar de einden der aarde, '*ga dan heen'* dan citeert Hij Jona. Want dit woord 'ga', als je het in het hebreeuws vertaalt, dan is dat letterlijk het woord dat Jezus gebruikt: *ga dan heen* en verkondig het evangelie tot aan de einden der aarde. Dat is de roeping, dat is dus de opdracht. En waarheen moet Jona gaan? Ninevé!

Ik zei al, die joodse man zei tegen mij: Dan nog wel naar Ninevé, de stad die Nimrod stichtte, aan het begin van de bijbel, dat was zo'n woeste opstandeling tegen God, en die stad heeft een geschiedenis, eigenlijk één grote geschiedenis van goddeloosheid. We kennen in het oude testament Sanherib, die kwam daar vandaan, de vijand van Israël. En Ninevé staat vol met tempels van de meest walgelijke afgoden, en dan? Het was de hoofdstad van Assyrië in die tijd, dat waas de grootste vijand van Israël! En daar moet Jona naar toe!

Denkt u dat hij het deed? We weten het allemaal: hij deed het niet. Jona vlucht. En hij vlucht naar Tarsis, en dat ligt in Spanje, en Spanje was voor Israël 'de einden der aarde'. De evangelist op de vlucht. De drager van de waarheid van God in de wereld sluit zich liever op in het vooronder van een zeeschip, en sukkelt daar in slaap. Vlucht en slaap, dat zijn de twee woorden die de profeet kenmerkt. "Ga dan heen", zegt de Here God tegen de duif van zijn gemeente, want Jona betekent duif. Overschrijdt de taalgrenzen, -want dat is onvermijdelijk-, trek heen over etnische grenzen, over culturele grenzen, over religieuze grenzen. Dat moet je vooral zeggen in onze multiraciale samenleving. Trek over al die grenzen heen! Overschrijdt ze! Dat zegt de Here God. Vertel ze de waarheid van het evangelie.

Tja, wat doen wij daar eigenlijk aan? En wat doe jij daar aan? De gemeente van Christus moet over grenzen heen. Maar als Jona de opdracht krijgt, met alle respect voor de inhoud van de boodschap, hij is orthodox, hij gelooft in de drieslag van de catechismus -ellende, verlossing en dankbaarheid-, dat is Jona ten voeten uit, dan zegt hij maar één ding: "Naar Ninevé ga ik niet! Dáár ga ik echt niet naar toe, er is ten slotte ook nog zo iets als uitverkiezing! Ik moet er toch niet aan denken, straks lezen die Ninevieten de Thora!!" Wij zouden zeggen: straks krijg nog een kerk met meer turken dan Nederlanders! Jona acht God daar echt toe in staat. Hij zegt: "Ik zie het Hem nog doen ook!" Maar hij moet er niet aan denken. In ieder geval, hij wil er niet zijn leven voor inzetten. Hij vlucht en valt in slaap. En het ontroerende van het boek Jona is dan dit, dat God het daar niet bij laat. Drie stappen zijn nodig om Jona's hart te bekeren. Eigenlijk is Jona het boek dat verteld hoe God een bekeerd mens bekeert.

Drie stappen. Punt 1: Jona wordt teruggeworpen op die ook voor hem zelf onverdiende genade. Dat is hoofdstuk 2.

En punt 2, hoofdstuk 3: Jona wordt ooggetuige van Gods erbarmen, zelfs over Ninevé.

En punt 3, hoofdstuk 4: Jona krijgt een retorische vraag mee die achterblijft als een dolk in z'n buik.

Over dat eerste punt: Jona vlucht. Psalm 139: maar waarheen zou een mens vluchten, weg van het aangezicht des Heren? Dacht je dat het hem ooit zou lukken? God weet hem heus wel te vinden, en God zoekt hem op.

En moet u dan een s opletten wat Hij doet. We kennen het verhaal, maar wat de bedoeling van God met dit verhaal is? Als we lezen: Hij verwekte storm, dat schip komt in grote nood, de mensen spreken die ene vreemdeling aan, betrekken hem erbij, werpen het lot, het valt op hem en dat is hij de schuldige, en in dat heidense denken waarbij je de god dan verzoent met het offer van deze man. En Jona, helemaal down, zegt: gooi mij maar in het water. En ze zwiepen hem de zee in en daar verdwijnt Jona in de diepten der zee. En dan moet je eens opletten op dat ingelaste hoofdstuk 2. Dat laat precies zien wat God Jona wilde leren. Want het wonder van die enorme vis die Jona opslokte en dan ineens weer uitspuwt, is dat door die wondere weg Jona leert dat zijn eigen verkiezing en zijn eigen redding, dat die onverdiend zijn. Hij leert daar roepen tot God, en ondergaat dan dat grote wonder dat God hem redt op een zeer bijzondere wijze. De vis spuugt Jona uit en hij zingt het loflied. Dat doet mij denken aan het dopen. Eigenlijk is dat het eerste wat Jona moet leren, hij moet leren wat wij bij de doop leren, wat we de kinderen altijd weer uitleggen, dat water is het water van de golven waarin we onder gaan. Ons menselijk bestaan gaat onder in de golven, de golven van het gericht, soms expliciet de golven van de toorn van God, de golven van de dood, daar verdrinken we in als God ons er niet uit redt. En dat doet Hij door Jezus. Als we in Hem geborgen zijn, worden we door die golven heen gedragen, en dat is verkiezing. Verkiezing is niet bevoorrechting, maar begenadiging, en dan natuurlijk daarna die opdracht. En genade is beseffen hoe onverdiend het is dat God ons langs die wondere wijze in die geborgenheid, in die grote vis, dat Hij ons daardoorheen vasthoudt en liefheeft en weer nieuw leven geeft in Christus, als Zijn kinderen en erfgenamen. Dat is de basis.

En dan het tweede: Jona is er nog lang niet als hij dit beseft. Dat denken wij wel, maar het is alles nog ik-betrokken. Je kunt dat hoofdstuk 2 ook lezen met een rood potlood en dan moet je eens onder alle woordjes *ik* en *mij* een streepje zetten. Dan regent het van de streepjes! Alles draait nog om Jona zelf. Oké, hij is gered, hij zingt een danklied tot God, maar het is alles ik, ik, ik. En tenslotte is hij gehoorzaam, maar het is wel afgedwongen. Hij gaat naar Ninevé, maar o, o, wat een zendeling! Hij loopt daar in Ninevé rond, zo kil als wat en hij zegt gewoon: "Nog veertig dagen en dan keert God jullie ondersteboven!" Dat is alles wat hij zegt. Keihard zegt hij de waarheid van God en als hij dat gedaan heeft is hij blij dat het erop zit en hij loopt naar de heuvel ten oosten van Ninevé en daar gaat hij zitten, om te zien wat God nu gaat doen. Maar dan lezen we hoe dat onmogelijke gebeurt: God geeft daar een opwekking! De Ninevieten horen die boodschap en hen overvalt grote schrik. En dan staat er: "Tot hun koning toe, allemaal, ze scheuren hun kleren en zeggen: wie weet, wie weet heeft God berouw!" Zelfs hun beesten, de schapen en de runderen, ze vasten mee, ze krijgen geen eten, zelfs zij moeten meedoen met het vasten voor God, en de Here God haalt zijn hand over zijn hart. Er staat: En Hij kreeg berouw over het kwaad dat Hij over hen beraamd had en Hij deed het niet.

Ik zei al, dit is de tweede stap van God om die bekeerde Jona te bekeren. Hij laat het Jona gewoon met eigen ogen zien dat zijn ontferming niet alleen uitgaat naar Israël, en niet alleen naar deze enkeling Jona, maar ieder volk en iedere enkeling die berouw heeft en zijn kleren scheurt en terugkeert tot God.

Ieder volk ter wereld, en iedere enkeling die dat doet mag rekenen op de genade van God. Jona zei gewoon: nog veertig dagen en jullie gaan er allemaal aan. En toen greep de Geest van God dat goddeloze Ninevé aan en wat gebeurde? Ze bekeerden zich. En dan zie je dat wonderlijke, dat dat die orthodoxe Jona steekt. Hij denkt: een God die niet doet wat Hij gezegd heeft! Hij heeft het toch gezegd: "Ik keer die stad na veertig dagen om", en nu doet Hij het niet! Dat is wel heel speciaal als het gaat om de absolute gerichten van God. Je ziet toch altijd weer in de bijbel dat blijde nieuws: wie weet doet Hij het niet, wat Hij gezegd heeft! En daar speculeren de Ninevieten op: "Wie weet doet Hij het niet!" En daarom eindigt de Grote Verzoendag denk ik met Jona, om duidelijk te maken: inderdaad, God ontfermt zich zelfs over Ninevé.

We zijn nu aangeland bij hoofdstuk 4. Daar zit Jona, op een heuvelrug tegenover de grote stad Ninevé, onder een hut die hij zich daar gebouwd had. Ik vond dat wel typisch, een hut, een sukka. En Sukkot is loofhuttenfeest. Zo viert Jona zijn loofhuttenfeest: Nu zou hij mooi kunnen zien hoe God de volkeren zou vernietigen. Dan leert de Here God hem die les: vanuit zijn loofhut ziet hij hoe op die veertigste dag het gericht omslaat in ontferming, en Ninevé gaat vrijuit! Een voorteken van het vrederijk. Echt loofhuttenfeest vieren is zitten in een hut, en dan vreugde hebben over de volkeren die daar heenstromen naar Jeruzalem. Dat staat te gebeuren, Zacharia 14: dan zullen de volkeren het loofhuttenfeest vieren, optrekken naar Jeruzalem, en van de Here de Thora leren. Dat staat er zo letterlijk.

Maar hoe dan ook, Jona is er niet door gesticht. hij is alleen maar geërgerd, sterker nog, hij wordt down, hij raakt zelfs zwaarmoedig. Neem mij dan maar het leven, zo erg ergert hij zich aan dit gebeuren. Ik moet steeds weer denken aan de oudste broer van de verloren zoon uit de gelijkenis van Jezus. Diezelfde ergernis. Moet je nagaan: leven wij daar een heel levenlang met God, we offeren er alles voor op, en dan komt daar op het laatste moment die verloren zoon, of dat fascistische volk, of dat verlopen Amsterdam, of die moordenaar aan het kruis, dat smerige Ninevé. En op het laatste moment laat God ze nog binnen! Jona ergert zich groen en geel. En dan stoot God door naar de kern, en dat is die voor mensen niet te doorgronden, onvermoede barmhartigheid, bewogenheid van God. En dat laat Hij Jona dan zien, met dat ironische voorval van de wonderboom. Er schijnen van dat soort struiken te zijn, die in razend tempo opgroeien. En die boom bij Jona schiet daar in één nacht tevoorschijn, geeft hem schaduw: Jona blij. Maar een dag daarna knaagt een worm de wortel door! Een vis, een schaap, een rund, een worm, de dieren zijn belangrijk in dit boek Jona, belangrijk voor God. En de worm doet zijn werk, en Jona zit weer in de brandende hitte. En dan komt God tenslotte met zijn belangrijke les naar Jona en Hij zegt: "Jona, waar zit nou toch eigenlijk jouw hart?? Waar ben jij nu eigenlijk blij over? En waar kan jij nu eigenlijk om huilen? Wat zijn de dingen die jou nou van binnen bewegen?" Dat maakt Hij bij Jona duidelijk, en dan zegt Jona heel eerlijk: "Dat is die wonderboom, die heeft mij goedgedaan!"

Wij hebben zo allemaal onze wonderbomen die ons goed doen. We ergeren ons aan een kras op onze nieuwe auto, of een beetje hogere hypotheek, of lekkage in de kelder, of wat kan er niet allemaal gebeuren waarover we blij zijn, en waarover we huilen? Heb je vakantie, gaat het regenen! enz. enz. Jona zegt: "Ik ben eigenlijk de hele dag bezig met mijn wonderboom! Dat heeft mij heel goed gedaan, heerlijk die schaduw. Waarom hebt U hem weggedaan? Ik ben vertoornd, en terecht vertoornd" Dat zegt hij dan nog wel tegen God. En dan zegt de Here God: "Moet je eens nagaan, die wonderboom heb je cadeau gekregen! In een nacht kwam hij op, in een dag ging hij neer. Het heeft een seconde geduurd! Moet je dan eens nagaan wat Ik voel! Als daar een hele cultuur bedreigd wordt, als daar een hele stad onder dreigt te gaan. Jij haalt je schouders op en denkt: nou ja, hun zaak, eigen schuld, dikke bult, hun verdiende loon". Over leedvermaak gesproken! Denk hierbij eens terug aan de preek over Obadja, die was zo woedend over leedvermaak. Wordt ons hier niet een spiegel voorgehouden? "Wanneer ge een ander oordeelt, oordeelt ge uzelf", zegt de apostel Paulus. Maar intussen, hier aan het

eind gaat het wel diep. Ingepakt in een ongelofelijke mildheid, want let ook eens op de mildheid van God. Hij wordt niet kwaad, Hij zegt niet: Jona, weg met die vent! Nee, Hij blijft met hem aan het werk. Jona, de oudste zoon, die maar niet kan begrijpen hoe het hart van God klopt. En de Here God zegt tegen hem: "Als jij je zo ergert over een wonderboom, dan kun je nu gaan begrijpen waarom Ik bewogen ben over een stad met 120 mensen, doodgewone mensen". -Die stad was ongeveer zo groot dat er 120 mensen woonden. Er staat *ongeletterde* mensen, hier worden niet de kinderen mee bedoeld, maar de mensen die niet eens het verschil tussen hun rechter- en hun linkerhand kennen-. "En dan al die dieren die daar leven? En die bij Ninevé's ondergang zouden zijn gedood?"

Met die retorische vraag eindigt het boek. Het leidt ons tot het hart van God. God die bewogen is om de mensen die Hij geschapen heeft naar zijn beeld. Hoe ver ze ook van Hem zijn weggezonken. En God die bewogen is over heel de schepping, mens en dier, ze liggen onder zijn ontferming. Onvermoede bewogenheid bij God. En die vraag laat Hij bij ons als het ware zitten: "Kan je begrijpen dat Ik bewogen ben? Zo bewogen om Ninevé?"

Daar eindigt dus het boek. Ik vat nog even samen. Ik zei: Jona is het boek waarin God probeert de profeten een spiegel voor te houden. Het is eigenlijk een boek waarin God met drie stappen de bekeerde gelovige bekeert. En we zagen in de eerste plaats dat dat is: doe het volk zijn doop verstaan. Echt begrijpen wat dat betekent is de basis voor alles.

En het tweede was: let ook eens op wat God doet in Ninevé! Hij doet vandaag ook ongelooflijke dingen, en we kunnen ervan horen als we ons hart en onze ogen open houden. In één eeuw een heel volk van Koreanen bereikt met het evangelie, om maar een voorbeeld te noemen. God verandert mensen, inderdaad.

En het derde is: Laat uw kille hart bewegen.

Als we dat doen eindigt de vlucht. Zou die echt eindigen? We weten het niet. We weten niet wat Jona's reactie is, het staat er niet bij. Het boek eindigt met een open vraag, naar u en naar mij. Een open vraag, en zeggen we ja? Of zeggen we nee? Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 19 oktober 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de HERE van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met Uw God" (Micha 6: 8)

Schriftlezing:

Micha 1:1-9; 2:1-7; 4:1-4; 5:1-4; 6:1-8; 7:18-20.

Tekst:

Micha 7: 18, "Wie is een God als Gij?"

Liederen:

- Lied 304
- Psalm 122: 1 en 2
- Psalm 97: 1, 4 en 7 (oude berijming)

- Lied 478: 1, 5, 6 en 7
- Lied 280
- Lied 257

Introductie verkondiging: ***De rechter blijkt vader, de koning een herder.***

De Here heeft een rechtsgeding met zijn volk (1-3). De balans wordt opgemaakt. Er volgt aanklacht op aanklacht. Heel de schepping wordt er tot getuige bij geroepen (hst.6). Er is een kloof tussen God en de mens. Ook de volken zijn erbij betrokken. Israël moet in zeker opzicht de hete kolen uit het vuur halen voor alle volkeren. Wat God in Israël deed, doet en doen zal, bepaalt mede hun lot. Wij zongen: 'in Jeruzalem daar staan de zetels van het gericht.'

Voltrokken door en aan die wondere gestalte van een koning met de trekken van een herder, die Micha mag aankondigen in hoofdstuk 5. Hij is de brug naar de Messiaanse heilstijd, die nergens mooier wordt geschilderd dan in Micha 4.

Toch is de kern van Micha zijn bewogen oproep tot omkeer en zelfovergave. Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat de Here van u vraagt: geen offers, (of iets van uzelf), maar u zelf. Zelf gaat hij ons daarin voor als hij in het laatste hoofdstuk 7 eindigt met een psalm van zelfovergave en vooral: aanbidding: Micha's handtekening onder zijn eigen profetie: Wie (Mi-) is als Gij (-cha)!

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Micha is geboren ongeveer in het jaar 750 voor Christus. 724 voor Christus is Samaria gevallen, dus in de tijd dat hij profeteerde, en nog een eeuw later en dan valt ook Jeruzalem.

Micha, 'Mi' betekent wie, en 'cha' is een afkorting van 'cha ja hu', en dat betekent de naam Jahwe. Dus 'wie is als Jahwe' dat is de naam die zijn ouders hem hebben gegeven. Maar aan het slot van het boek Micha, zoals we lazen in hoofdstuk 7, dan vinden we die naam in zijn eigen boek terug: Wie is een God zoals Gij, die zelfs onze zonden werpt in de diepten van de zee?"

Dat is Micha. Zoals een kunstschilder zijn eigen handtekening zet in een hoekje van het doek, zo laat Micha aan het slot ons voelen wat hem zijn hele leven lang gedreven heeft, wat hem vervulde onder de kracht van zijn eigen profetie. De grote verwondering: Wie is een God als Gij? Onvergelijkelijk, in geen beelden te vangen. Al onze voorstellingen gaat Hij te boven.

Een woord als dit is eigenlijk alleen in muziek te vangen, en toen ik deze preek maakte, schoot me te binnen dat de grote J.S. Bach hier een cantate op gemaakt heeft, precies op dit vers: U, Jehova wil ik zingen, want wie, wie is een God als Gij? Dit grote, diepe, blije ontzag voor de onvergelijkelijke grootheid en diepte van God, dat is wat ik proef door heel het boek van Micha heen.

Als ik bij het begin begin: hij ziet hoe God een rechtsgeding heeft met de volkeren. Daarmee begint het boek in hoofdstuk 1, vers 2, een oproep aan de volkeren: Volkeren luistert allemaal, alles wat op aarde leeft let op: de Heer klaagt u aan. Psalm 97. Maar als we verder lezen dan blijkt dat die aanklacht zich toch met name richt op Israël. En de profeet Micha wil Israël zeker niet de grond instampen met zijn oordelen, hij spreekt ook van een machtige heilstijd, hoofdstuk 4. Alleen, dan moet er eerst nog heel veel gebeuren, want zo kan het niet.

Dat is ook Micha ten voeten uit. Verschijnen voor deze onvergelijkelijke God, dat kan niet zomaar. En

er volgt aanklacht op aanklacht, de profeet lijkt wel de officier van justitie in dat grote rechtsgeding. Hij stelt Israël in staat van beschuldiging. En dan verschijnt in hoofdstuk 5 die bijzondere strafpleiter, iemand uit Israëls eigen midden, en die zal de vrede kopen, voor Israël en de volkeren, uit Bethlehem Efrata geboren. Een Koning die een Herder is, wiens oorsprong is vanouds.

Ja, en als dat zo is dan durft Micha dat rechtsgeding universeel te maken. Hij betrekt er in hoofdstuk 6 heel de schepping bij. Wat is Israël gebeurde en gebeurt, het raakt alle volkeren in de wereld. Daar in Jeruzalem, daar staan de zetels van het gericht, zongen we, psalm 122, de troon waar David zal regeren. En zo worden we allemaal aangesproken in dat vers waarmee we de dienst openden. Micha 6: 8: "Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat de Here van u vraagt." En wat is dat anders dan rechtdoen en liefdevolle trouw praktiseren en oprechte overgave, overgave tot God. Zeker, dat woord is een kernwoord uit Micha's profetieën. Maar zoals ik zei, het hoogtepunt is het slot. Dat juist ook Micha zelf wordt heengeleid tot aanbidding: Ik zal uitzien op de Here, ik zal wachten op de God van mijn heil, wie, wie is een God als Jahwe? Weten we nog wel wat dat is? Aanbidden, lofprijzen? Lof, aanbidding, wijsheid, kracht, worden op aarde en in de hemel Heer, voor Uw liefde U toegebracht. Dat is aanbidden. Je helemaal verliezen in een God die alle begrip te boven gaat en zelfs je stoutste verwachtingen overtreft. Dat is Micha, zo zijn we weer in één hoofdlijn door het hele boek heengegaan. En daar verdiepen wij ons nu in.

Hoe kwam Micha daar toch toe, en wat leidde hem tot die aanbidding? Ik denk drie dingen. Eerst zien we in het eerste deel hoe Micha de kloof vergroot, dan in het tweede deel hoe hij de brug legt, en in het derde deel drijft hij iedereen eroverheen, tot het uitmondt in aanbidding.

Zo wil ik u hiermee de profeet Micha op het hart binden.

Punt 1: Micha schetst een ongelofelijke kloof, en hij doet het op veel manieren. Hij klaagt allen aan, de leiders van het volk, want zij, in hun verdediging van het land tegen de Assyriërs die opdrongen uit het noorden, de hoge ambtenaars en de generaals, zij verdrongen eerst de armen en de weduwen, ze stalen hun grond om daarop hun verdedigingswerken en hun eigen huizen te bouwen. Dat is altijd zo. Als een samenleving gaat kraken, zijn de zwakken het eerst de dupe. Dan wringen de sterken zich naar voren. Zo is het in die tijd, en dat gebeurt met veel corruptie, met veel bedrog en met veel geweld. Micha noemt ze rechtverkrachters en aartsrovers. Zo spreekt hij ze aan, hij trekt verschrikkelijke beerputten open, nog erger dan die van de zaak Dutroux. Mensen die elkaar letterlijk opeten, dat is er echt zo. En tenslotte verwijt hij de voorgangers van die tijd dat zij hun schapen de hemel in preken.

Micha zegt: "Weet u wat de waarheid is? God heeft een rechtsgeding met u!!" Dat is Micha. En de leiders van het volk hebben het gelezen en zeggen: "Man, hou toch op met dat gepreek, we zijn afstammelingen van Jacob, en ons heeft de Here trouw beloofd. Zou Hij er genoeg van krijgen??" En ze gaven hoog op van de trouw van God. En Micha noemt het valse gerustheid.

Zelden was die boodschap zo actueel als vandaag. Want vandaag is de stemming in onze samenleving - en dat dringt ook binnen in de gemeente- tweeërlei. Als er al gesproken wordt van God die Rechter is, dan zegt het merendeel van de mensen: als er een God is, dan zal Hij zich tegenover ons moeten rechtvaardigen! Dat is een arrogante verwaten houding van de west Europeaan. "God in the dock" (God in de beklaagdenbank), dat is een titel van een onlangs verschenen boek.

Terwijl Luther nog worstelde met: "Hoe krijg ik een genadige God?" Hij zag zichzelf in de beklaagdenbank zitten en zei: Maar wat kan ik doen dat ik voor Zijn rechterstoel kan bestaan?

De west Europeaan zegt precies het omgekeerde: Wat kan God doen om zich voor mij te

rechtvaardigen? En dan is de boodschap van Micha wel nodig. En waar mensen wel religieus zijn, en waar ze open staan voor de Celestijnse belofte, daar krijg je een beeld van God als een alles doordringende wattendeken, een alles doortrekkende energie, die zich over alles heen vlijt, over ons gekneusde leven, zo gelooft de west Europeaan.

Dus wij hebben Micha nodig. Micha zegt: God is anders. God is geen zielige aangeklaagde, en nog minder een wattendeken. Maar God troont in de hoge, en Hij roept alle volkeren op tot verantwoording! En Hij ziet lijnrecht, dwars door tot de bodem van ons hart, al ons egoïsme en onze hebzucht, en onze hoogmoed. Al onze zonden. Gebrek aan eerbied voor het leven, dat is wat vandaag aan de orde is. Daar komen alle dingen uit voort, inderdaad. "Uw zonden houden u gescheiden van God", zegt Micha, "Hij heeft met u een rechtsgeding!" En zo stelt hij de kloof. Dat was het eerste, daar gaan de eerste hoofdstukken over.

Dan lezen we verder. Toch is Micha geen doemprediker. Integendeel, midden in het boek, in hoofdstuk 4 en 5, daar verkondigt hij waar zijn eigenlijke hart ligt. En dat ligt in dat diepe weten dat de God van Israël niet op onheil uit is, maar op heil. En hij zegt wat we zongen, in het eerste lied: Hij zet zijn plan door. We hebben het gelezen. Het is een ongekend visioen, van heil voor alle volkeren rondom Jeruzalem. De tekst die we lazen staat zelfs in marmer gegraveerd op de deur van het gebouw van de Verenigde Naties in New York: 'Zwaarden zullen worden omgesmeed tot ploegscharen, en speren tot snoeimessen, en geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen, en ze zullen de oorlog niet meer leren.'

Die heilstijd komt als de Heer terugkomt en rechtspreekt over de volkeren.

Maar hoe kom je daar? En hoe krijg je daar deel aan? Dat is zeker het hoogtepunt van het middendeel van Micha's' profetieën, hoofdstuk 5. Dat zie ik als de brug. De enige brug naar die heilstijd is die wondere afstammeling uit het geslacht van David, uit het huis van David. Straks wordt Hij geboren in Bethlehem Efrata: "Al zijt ge klein onder de geslachten van Juda, uit u zal Hij voorkomen die een heerser is en zijn oorsprong is van ouds, en Hij zal staan en Hij zal u weiden." Dat is het werk van een herder. "Hij zal staan en Hij zal u weiden als een herder in de kracht des Heren, en u zult rustig wonen, want Hij zal groot zijn tot aan de einden der aarden, -waar Hij ook de discipelen naar toe stuurde-, en Hij zal vrede zijn."

Dat is het midden van Micha's profetie. Wie twijfelt of hij daar wel ooit komt, die moet zich dus onder deze koning stellen. Er is eigenlijk maar één brug over deze kloof heen naar de heilstijd, naar God en Zijn heil, en dat is de navolging. Geloven in Jezus Christus die Hij gezonden heeft, en bij Hem schuilen in je schuldbesef, en in Hem geloven als de enige brug die God over de kloof gelegd heeft. Dat geldt voor Israël, dat geldt voor de volkeren.

Dat geldt voor Israël: "Ze zullen zien op wie ze doorstoken hebben, en over hem een weeklacht aanheffen als over een eerstgeborene", zegt een andere kleine profeet. Dat geldt ook voor de volkeren: in het boek Openbaring lezen we: "Gaat het niet goedschiks, dan zullen ze voor Hem buigen kwaadschiks. Zie, Hij komt met de wolken, en elk oog zal Hem zien. Alle stammen der aarde", staat er dan. Alle stammen der aarde zullen over Hem weeklagen dat zij niet in Hem geloofd hebben, dat zij Hem in feite opnieuw gekruisigd hebben. Ontzettend! En dan zal Hij over hen richten, als Rechter van het heelal. Dat is vreeswekkend. Het valt niet samen met verdoemen, maar het zit erbij. Voor een eeuw verdoemen, maar het valt er niet mee samen. Want richten, dat heb ik al vaak gezegd, is tegelijkertijd rechtzetten, rechtbuigen wat krom is, alle verzet doorbreken, alle zonde en verzet er uit branden, tranen drogen, genezen. Zo zal het gaan. Jezus is de brug over de kloof.

Maar dan het derde en laatste, we zijn nu bij hoofdstuk 6: het zal om uzelve gaan. God wil niet dat wij onze keuzes en beslissingen voor ons uitschuiven. Kwaadschiks straks, met veel pijn en wroeging, is het dat wat we willen? God wil dat we het goedschiks doen, uit innerlijke eigen bereidheid. En dat is het magistrale hoofdstuk 6. Het rechtsgeding wordt weer opgenomen, en het wordt verwijd en verdiept. En heel persoonlijk. Het loopt uit op dat persoonlijk toegespitste woord: "Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat de Here van u vraagt." Niet o, Jacob, of o, Israël, of o, Adam. Het rechtsgeding wordt verbreed. Heel de schepping wordt er bij geroepen als getuige: "Hoort gij bergen de aanklacht, en gij onwrikbare grondvesten der aarde?" Het gaat over de ontmoeting tussen God en de mensheid. En de Rechter blijkt ten diepste toch ook weer hier een vader: "Mijn volk, wat heb ik u aangedaan?"

Is dat een aanknopingspunt? Want Hij zet zich hier even vrijwillig in de aangeklaagdenbank. "Heb Ik jullie reden gegeven om zo de afgoden na te lopen?" En dan komt Israëls' reactie, maar wel heel persoonlijk, in de ik-vorm, voor ieder individueel lid van het volk. "Wat moet ik doen?" vragen ze, ineens ik. Niet wij, maar 'ik', in een plotselinge betrokkenheid, "Waarmee zal ik ooit de Here tegemoet treden en mij buigen voor de God in de hoge? Brandoffers of eenjarige kalveren? Zal ik mijn eerstgeborenen geven voor de zonden van mijn ziel? Is dat wat Hij wil?"

Zo kwelt zich hier de berouwvolle zondaar. En dan komt het antwoord van boven: "Ik heb u bekend gemaakt o mens wat de Here van u vraagt. Hij wil niet iets van u, Hij wil u zelf." Dat is eigenlijk het antwoord. Dat is de kern van dit inhoudsvolle woord van Micha. Wij denken altijd weer opnieuw dat God iets van ons vraagt. In 'lichte' kerken weinig: één keer in een jaar naar de kerk of zo, in zwaardere kerken iets meer: één keer in de maand naar de kerk, en in heel zware kerken nog meer: twee keer per zondag? Dat is allemaal onzin natuurlijk. God vraagt helemaal niet iets van ons. Hij vraagt onszelf. En dat is de inhoud van het antwoord dat Micha hier hoort. Niets anders dan: recht doen, getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God. Er ligt hier de nadruk, niet zozeer op wat we moeten doen, maar op een zijnswijze. Het is in enkele pennenstreken een zijnswijze: wandelen met God, iedere dag, me aan Hem geven, me openstellen voor Hem. Eigenlijk is dit een kenschets van een huwelijk. Een goed huwelijk is niet dat twee mensen elkaar altijd maar iets geven, dan is het niet goed. Het is pas goed als ze zichzelf geven. En dat komt uit in een zijnswijze. En de geur van die omgang met God, dat zit in die laatste woorden verspreid. Die gerechtigheid is de ander ruimte geven, en liefdevolle trouw in alle verbanden waarin we staan, en dan opmerkzaam wandelen met uw God. Die zijnswijze is iets dat alle rechten en plichten te boven gaat. Vrijwillige liefdevolle toewijding aan God en aan de mens, dat is wat de Here van u vraagt. Wat de Spreukendichter zegt: Mijn zoon, geef me uw hart. Niet iets, maar jezelf. Dat is heel persoonlijk, en daarmee zijn we weer aangekomen bij het slot van Micha.

In de eerste plaats zagen we: Micha is de profeet die de kloof vergroot (hoofdstuk 1-3) en die het heil voorzag, en die de brug verkondigde (hoofdstuk 4 en 5), en die in hoofdstuk 6 iedereen persoonlijk ertoe dringt om te komen, om onszelf te geven. En dan sluiten we af met het zevende hoofdstuk, en daarin komt hij zelf. Want Micha eindigt met een psalm, in de ikvorm: "Ik zal uitzien naar de Heer, ik zal wachten op de God van mijn heil, ik zal Zijn gramschap dragen, Hij zal mij uitleiden in het licht", en dan eindigt hij in die aanbidding: "Wie, wie is een God als Gij?"

Daar eindig ik mee. Wat bijzonder dat we in dit profetische boek van Micha niet alleen de grote woorden van God tot ons horen, maar ook het antwoord van de profeet. En nog extra bijzonder dat het uitmondt in aanbidding. "Hij is onvergelijkelijk", zegt Micha: "Wie is een God als Gij, die onze zonden ziet en Hij werpt ze in de diepte van de zee?" Daar eindigt Micha, in Gods trouw en aanbidding.

En daar eindigen wij mee: Eeuwig dank en ere, lof, aanbidding, wijsheid, kracht, worde op aarde en in de hemel, Here, voor Uw liefde U toegebracht! (lied 287).

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 26 oktober 1997 door W.G.Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing:

Nahum 2

Tekst:

Nahum 1: 7

Liederen:

- Lied 267: 1 en 3
- Psalm 105: 3 en 4
- Lied?333: 1, 2, 3, 5
- Kinderlied 28
- Psalm 107: 1, 20
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: ***Nahum: Trooster?***

De naam Nahum betekent net als Noach: Trooster. Maar de vraag is bij de lezing van dit boek: kan je je daarmee nu troosten? Het is een boodschap van gericht! Het woord 'troosten' komt hier alleen negatief voor: Verwoest is Ninevé, waar zal ik troosters voor u zoeken? (hst 3: 7). Die zijn nergens te vinden bij zo'n troosteloze aanblik.

En toch! Toch is er troost. In eens zo tussen de regels door laat Nahum doorklinken, waarom zijn ouders hem toch met ere zo hebben mogen noemen. Al oefent Hij gericht, het is de keerzijde van zijn liefde: Hij is ergens op uit! Als een geïnspireerd beeldhouwer.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

De eerste verzen zijn de kern van het boek van Nahum, een profeet die, zoals het eerste vers vertelt, woonde in Elkos, waarschijnlijk ergens in de buurt van Ninevé. God toonde hem in een visioen de komende ondergang van Ninevé, en Nahum zegt daarbij: "God waakt met jaloezie over zijn eer, in zijn

toorn neemt Hij wraak op alle mensen die tegen Hem in opstand komen. De Here vernietigt al Zijn tegenstanders. De Here is erg geduldig, maar zijn kracht blijkt ongelooflijk groot en Hij laat niet ongestraft wie schuldig blijkt te zijn."

Als tekst voor de uitleg vanmorgen heb ik het vers gekozen wat daar op volgt, vers 7: "De Here is goed, Hij is een helper in nood, een schuilplaats voor allen die op Hem vertrouwen." Of, zoals het in de vertaling staat van het Nederlands Bijbelgenootschap: "De Here is goed, een sterkte ten dagen der benauwdheid. Hij kent hen, die bij Hem schuilen."

Als je dit boek Nahum gaat lezen maakt het je op het eerste oog angstig. "Niet geschikt voor jeugdige kijkers", want het gaat over de gewelddadige ondergang van een wereldstad: Ninevé. Nahum voorspelt dat tot in de kleinste details. Vrouwen rennen gillend over straat, plunderaars die van het ene huis naar het andere trekken, er liggen stapels lijken, huizen zijn platgebrand, en het is precies zo gebeurd, in het jaar 612 voor Christus. Zouden we dit boek maar niet liever overslaan?

We lezen deze weken de kleine profeten, maar zouden we deze maar niet even wegmoffelen? Nee, ik sla het niet over, want er staat één ding in wat zo belangrijk is dat we het allemaal, jong en oud, vandaag van Nahum moeten leren, ook de kinderen. En dat is dit: Als God iets doet wat zeer doet, als Hij straft, als Hij het gericht oefent, -of zoals hier staat: Hij toornt-, dat doet Hij niet gauw, en niet graag. Enkele weken geleden lazen we Jona, die een eeuw voor deze profetie nog zei: "Er is nog een uitweg!"

Maar als de Here God geweld gebruikt en gericht oefent -en dat is het hoofdpunt van Nahum-, dan is dat altijd de keerzijde van Zijn liefde. Dat is de les die Nahum ons leert. God drijft ons op de goede weg, soms met straffende hand.

En dat is een les die wij maar niet lijken te leren. Want we hoeven nog niet eens geweld van Gods kant te ondergaan, het hoeft alleen nog maar een speldenprikje te zijn, en wat doen wij? We sputteren tegen en we slaan zijn hand af, of we worden ineens gevuld met wantrouwen, of erger nog: we wijzen Hem af.

Daarom moest ik denken aan Job. Als je bij Job leest hoe hij zwaar getroffen wordt, dan is zijn eerste reactie een hele hoop vertwijfeling, en aan het eind zijn tweede reactie toch ook, maar uiteindelijk zegt hij: "De Here heeft gegeven en de Here heeft genomen, de Naam van de Here zij geloofd." En dat is niet bedoeld als een karikatuurvoorstelling, nee, de Schrift houdt ons die houding voor om het geheim van Job te leren. Want dat kan Job zeggen, omdat Hij dwars door alles heen bouwt op dat ene fundament, en dat is de ontferming van God, hij kent God als de God van liefde. De God van de bijbel heeft geen twee gezichten. In Deuteronomium staat: "De Here onze God is Één, ondubbelzinnig." Gods gerichten laten ons iets zien van zijn bewogenheid en zijn liefde.

Om in de taal van het boek Openbaring te spreken: "Hij verderft wie de aarde verderven". God is als een chirurg, Hij snijdt ongeneeslijke kankergezwellen weg uit deze aarde. Ninevé was zo'n gezwel geworden en God snijdt het eruit. En dat is inderdaad niet iets voor kleine kinderen, maar zelfs een klein kind kan begrijpen dat als je een splinter in je vinger hebt die er toch uit moet, ook al doet dat ontzettend zeer. Doe je het niet dan ontsteekt je hele vinger en tenslotte wordt je hele lichaam ziek.

Zo lees ik Nahum, het gericht over Ninevé. Daarbij moeten we weten dat Ninevé de hoofdstad was van de vijand van Israël, en bolwerk van vijandschap tegen God. Eigenlijk begint het met een opschrift dat je moet vertalen met 'een brief'. Nahum woonde in Ninevé, hij was waarschijnlijk één van de vroege ballingen die daar al naar toegevoerd was. En, terugdenkende aan de koude oorlog in onze tijd, zou je

het opschrift kunnen vertalen met: 'Brief van onze correspondent te Moskou', zoiets moeten we erin voelen.

Nahum woonde daar, en hij schrijft: "De Heer heeft mij laten zien: Er is geen redden meer aan, Hij oefent gericht". Zo begint het boek. Maar Hij zegt er direct achter aan: "Maar God is goed!" En daarom heb ik die tekst er uit gelicht, dat is de boodschap van Nahum. Nadat eerst in zes verzen verteld wordt hoe God straft en gericht oefent, staat er in dat zevende vers ineens: "Maar Hij is goed, en een schuilplaats voor allen die bij Hem schuilen." Het wel opvallend: de bijbel zegt nooit: God is toorn, of God is wraak, of God is naijver, maar de bijbel zegt wel: God is liefde, dat is zijn wezen, al het andere is bijkomstig, dat vloeit uit dat wezen van God voort. Zijn liefde blijkt heilige liefde, en het blijkt straffende liefde en wrekende liefde, maar het is liefde.

Dus zegt Nahum: "Daarom is Hij een sterkte ten dage van benauwdheid", en als tweede: "Daarom neemt niemand tevergeefs de toevlucht tot Hem".

Dat zijn de twee punten die ik uit Nahum naar voren haal. Ze helpen ons om dat geloof in de liefde van God vol te houden.

Punt één: Gods liefde is sterk, en punt twee: Gods liefde stelt nooit teleur.

Het eerste punt: Nahum zegt met grote kracht: Die God is onze sterkte. En hij gebruikt daar een woord wat betekent: een bergvesting, een vesting die in een berg is uitgehouwen, waar we een toevlucht naar toe mogen nemen.

Wat dus op het eerste gezicht bang maakt, maakt bij nader toezien blij en heel geborgen. Want als het echt zo is dat God zijn sterkte en zijn toorn en zijn straf totaal ten dienste zet van zijn plan, van zijn liefde, zijn heilsplan, hoe veilig zijn we dan?

Een bekende engelse componist en dichter voer in het jaar 1760, dus ruim twee eeuwen geleden, op een passagiersschip van Frankrijk naar Engeland. En halverwege -het was een zeilschip-, stak er een storm op, die uitbrak in een orkaan. De masten braken, de zeilen sloegen aan flarden, de woedende golven braken het schip in tweeën op een rots vlak bij de kust, en de componist wist maar één ding te doen: Hij klemde zich vast aan een stuk wrakhout. En al drijvend onder dat geweld van die orkaan dreigde hij met zijn wrakhout en al tegen een rots aan te pletter geslagen te worden, en hij riep tot God, en terwijl hij zijn ogen dicht deed en dacht: "Nu ga ik", werd hij door een waterstroom meegezogen die hem meetrok in zo'n in de berg uitgehouwen grot. Ineens was daar die inham in de rots waar hij in verdwijnt. En later vertelde hij: "Ineens lag ik daar bij te komen, buiten hoorde ik de storm razen, en daar boven me was die machtige rots, en het was me alsof ik voor het eerst begreep wie God was. God is als een rots, Hij is ongenaakbaar, je kan op Hem te pletter slaan, maar wie op Hem vertrouwt wordt door dezelfde sterke rots beschermd en omvangen. Nergens in mijn leven heb ik me zo geborgen gevoeld als op dat moment toen die storm raasde en ik daar onverwacht in die grot werd uitgespuugd."

En hij schreef een hymne: 'rock of ages.

Rock of ages, cleffed for me, let me hyde myzelf in Thee

Rots der eeuwen, toevluchtsoord, laat mij schuilen Heer, bij U.

Dat is letterlijk een citaat van Nahum. En ik denk dat het ook precies aangeeft wat Nahum zegt. God is als een verpletterende rots, maar Hij heeft daar die holte, die grot waar we in mogen schuilen. Precies hetzelfde wat ons angstig maakt, kan ons ook een ongelooflijk gevoel van veiligheid en van

geborgenheid geven. En dat weten we omdat wat God doet gedragen wordt door zijn ontferming: God is liefde. Zijn toorn is de keerzijde van zijn liefde. Dat is het eerste wat Nahum zegt: Schuil bij Hem!

En die engelse dichter zei: die grot, die holte in de rots, dat werd voor mij een beeld van hoe God is in het aangezicht van Christus: Wie schuilt bij Hem, vindt een vrede en geborgenheid die alle verstand te boven gaat.

Maar dan het tweede. Als we even weer teruggaan naar Ninevé: al die vrouwen en kinderen dan? En al die dieren? God is toch geen wals die overal overheen gaat? In Jona 4 lazen we, daar eindigt het boek zelfs mee, dat de Here God zegt: "Maar zou Ik dan niet de stad sparen waar meer dan 120 duizend mensen zijn die het onderscheid niet kennen tussen hun rechter- en hun linkerhand, benevens veel vee?" Dat staat over diezelfde stad Ninevé.

Ik heb in dat tweede gedeelte van vers 7 een antwoord daarop gehoord. Daar staat: Hij kent allen die bij Hem schuilen. En in Groot Nieuws staat vertaald: wie bij Hem schuilen krijgen nooit te horen: Ik ken je niet.

Dat is het tweede punt wat ik van Nahum leer. In de oude taal van de Dordtsche Leerregels gesproken is dat: Het universele aanbod van genade. Nooit en nergens zal er ooit een mens roepen tot God en bij Hem geen gehoor vinden. En daar denk ik dan maar aan als ik denk aan al die kinderen en vrouwen, aan al die mensen vermalen in de raderen van de geschiedenis, alle slachtoffers, alle vluchtelingen, ze stromen tot vandaag in ons land toe. Ik denk zelfs aan al die biggetjes die daar bungelden aan die hijskraan. Ik leer uit de Schrift, en ook hier uit dit vers van Nahum wat zo plotseling opvlamt midden in zo'n onheilsprofetie, dat heel dit bestaan, met al zijn smart, door de ontferming van God is omvangen. En Hij gaat het ook allemaal weer nieuw maken. En dan komt ook alles weer terug, en dan krijgen mens en dier de plaats die hem toekomt, zoals God het gewild heeft. Maar God is nog niet klaar, Hij is de grote chirurg.

Dat proef ik hier allemaal uit het boek Nahum. God is goed, Hij kent wie bij Hem schuilen. En dat kennen van God omvangt alle mensen en alle dieren, alle planten, alle zeeën, we zijn samen met heel Zijn schepping gekenden. Gekend door Hem. En Nahum zegt: "Wie dan ook maar tot Hem komt, God bergt hem op in zijn sterke vesting", en straks in de herschepping tovert God alles weer tevoorschijn: gereinigd, gelouterd en vernieuwd.

En daarom: schuil bij Hem. Wij weten meer dan Nahum. Wij kennen God zoals Hij is in het aangezicht van Jezus Christus. Het Nieuwe Testament verkondigt ons het nog veel duidelijker: Alleen wie weigert de liefde van God toe te laten, en dus zichzelf afsluit voor het licht, die maakt iedere redding onmogelijk. Maar wie bij Hem schuilt, wie ook, nooit zal God zeggen tegen wie echt bij Hem komt schuilen: jou ken Ik niet. En dat belooft alles. Dat belooft toekomst voor alle kinderen, voor alle misleide mensen, voor alle bedrogen mensen, voor al die kleine mensen die door de grootmachten zoals Ninevé verpletterd worden, God kent ze allen en Hij houdt ze in zijn hart omsloten. In Christus is er toekomst voor mens en dier. We hebben het deze zondag opnieuw mogen vieren, bij woord en sacrament. Het gaat door de golven heen, maar we rijzen er uit op, als uit het water van de doop. En we horen nu al wat God straks gaat zeggen: Kom in, en beërf het Koninkrijk van Mijn Vader, dat u bereid is vanaf de grondlegging van de wereld.

Dat is de stad van God. Gelukkig zijn er niet alleen steden als Ninevé, er is ook die andere stad, de stad zoals God die bedoeld heeft en die dichter bij is dan wij denken.

Wij hebben een sterke stad,

een stad met muren en schansen,

wij hebben een sterke stad,

een stad waar de kinderen dansen

en waar men muziek maakt en zingt,

een stad door de Heer omringd. (Lied 28).

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondag 16 november 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg, want de kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid" (2 Corinthiers 12: 9)

Schriftlezing:

Habbakuk 1:1-4, 13, 14; 2:1-4; 3:1-3, 13, 16-19.

Tekst:

Habbakuk 3:17 en 18

Liederen:

- Lied 289: 1-4
- Psalm 84: 1 en 3
- Lied 106
- Kinderlied 35
- Psalm 22: 1 en 2
- Lied 35

- Psalm 73: 9 en 10
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: *Habbakuk, de meest 'postmoderne' profeet!*

Deze week gonsde het door de media van de christelijke pers en EO-TV: het nieuwe rapport 'God in Nederland'. Veel meer mensen dan wij dachten zeggen te geloven....., maar veel minder mensen dan wij dachten vinden het nog bij de kerk.

Het werpt ons wel terug op de vraag: wat is echt geloof? "Ook de boze geesten hebben geloof en zij sidderen." Jakobus wil met die uitspraak (2: 19) zeggen: er is geloof en geloof. Het gaat om echt geloof. Vanmorgen is de profeet Habbakuk daarbij onze gids. Je hebt het gevoel dat hij in hoofdstuk 1 alle traditionele antwoorden achter zich laat. Hij kan er niets mee, oog in oog met het gruwelijke oorlogsgeweld van zijn tijd. Valt hij nu in een gat van wanhoop en twijfelvragen? Het omgekeerde gebeurt. Zijn profetie eindigt zelfs op hoge hoogten (3:19). Hoe kan dat? Dat lezen wij in hoofdstuk 2 en 3. Hij trekt zich terug in zijn 'wachttoren'. God is er en Hij spreekt. Er komt stilheid en vertrouwen. Hij krijgt een machtig visioen. Het breekt door in zo'n grote vreugde dat hij uitroept: "Al zou letterlijk mij alles ontvallen, dan nog zou ik mijn diepste vreugde vinden in God."

Eerst geloofde hij 'omdat', nu is dat veranderd tot een geloven 'nochtans'.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

De profeet Habbakuk heeft iets unieks. En dan bedoel ik niet de mooie opbouw, het zijn drie hoofdstukken en ze vormen een eenheid. Als u goed geluisterd hebt: ze beginnen in de diepten en ze eindigen op de hoogten. Wat is er met Habbakuk gebeurd dat hij die beweging maakt?

Dat leidt ons naar dat unieke, en naar dat wat hij ook ons wil leren. En dat is om ons zo mee te voeren vanuit dat moment waarop het 'vanzelfsprekendheidgeloof' -waarin we zijn opgevoed en dat we zo met ons meedragen-, verpulvert, naar waar die verdieping in treedt. Ik heb het genoemd: van geloven omdat naar geloven nochtans, dat kernwoord in de tekst. Dat vind ik het unieke van Habbakuk. Hij neemt ons bij de hand, en hoe belangrijk is dat juist vandaag!

We weten uit dat onderzoek 'God in Nederland', dat pas gehouden is, dat driekwart van de Nederlanders zegt te geloven, maar ze zoeken het niet bij de bijbel, niet bij het evangelie. Wat is er toch gebeurd? Zijn ze in deze beweging van Habbakuk opgenomen? Het vanzelfsprekendheidgeloof verpulverd? Kunnen ze doorstoten naar dat nieuwe? Waar staan ze? Wat is een echt geloof?

Dat zijn de vragen waar we ons over willen buigen, samen met hen, in die verbondenheid. Wellicht nemen wij door deze beweging te maken hen mee. Dit ter inleiding.

Nu allereerst: wie was Habbakuk? Hij leefde ongeveer 600 jaar voor Christus, in Judea, niet ver van Jeruzalem, en hij was een agrariër. Maar we moeten ons niet een geslaagde herenboer voorstellen, tussen de wijngaarden van Judea. Zijn land is platgewalst, want Nebukadnezar met zijn gewelddadige leger is er al doorgetrokken. Als je een beeld wilt vinden van deze tijd, dan moet je denken aan zo'n figuur als een van die Koerden uit het land van Saddam Hoessein, een vluchteling, vermagerd en berooid. Zijn boerderij is platgebrand, z'n gezicht gekerfd, z'n vuisten zijn gebald. En daar begint Habbakuk de klacht, zijn roepstem tot God. We hebben het gelezen in hoofdstuk 1: "Hoe lang, Here, roep ik om hulp en Ge hoort niet? En hoe kunt Gij dit aanzien?"

Als ik me zo inleef in wat hier gebeurt in dit hoofdstuk 1, dan bespeur ik iets wat heel veel mensen overkomt als alle oude zekerheden wegvallen, als er dingen gebeuren die ze niet vermoed hadden, en dan ineens dat 'vanzelfsprekendheidgeloof' wankelt. Het gebeurde ook met de vromen uit het oude verbond, ze zijn precies als wij -en Habbakuk natuurlijk ook-, opgevoed in de sfeer van het 'daaromgeloof'. Natuurlijk geloof je. Het is je met de paplepel ingegeven. En als je goed christelijk bent opgevoed heb je ook de redenen om te geloven meegekregen. Je gelooft omdat. Je gelooft en je bidt omdat je dagelijks voedsel uit de hand van God komt, net als de adem in je mond. En je gelooft omdat je eigenlijk niet kan geloven dat er geen God zou bestaan. Want waar zou je dan terecht komen? Evolutionisme, nihilisme, relativisme. Coffeeshops, abortusklinieken, kinderporno. En zo vlucht je vanzelf steeds weer in het geloof. Wie gelooft mag ook rekenen op zegen: Wie goed doet goed ontmoet. God zegent de rechtvaardigen. De bijbel geeft antwoord op al onze vragen.

Dat noem ik dat 'omdatgeloof'. Het is redelijk, het heeft argumenten, het wil overtuigen, het zet de traditie voort, en in die stroom worden we opgenomen, daar leven we in. Ja, en dan gebeuren er dingen zoals met Habbakuk gebeurden. Gebeurtenissen niet om aan te zien. "En juist rechtvaardigen", zegt hij in hoofdstuk 1, "worden aan de haak geslagen zoals je vissen uit het water trekt." Er overkomen ons dingen die wij in ons mooie nette burgerlijke leventje helemaal niet kunnen inpassen! Zoals: ik worstel met mijn geaardheid die niet te veranderen lijkt, mijn broer heeft het niet, mijn zus heeft het niet, en we zijn in hetzelfde christelijke gezin opgegroeid. Of: mijn moeder is oud, maar waarom sterft de een voortijdig, en moet de ander maar wachten, waaraan heeft ze dat verdiend? Of: ik had gedacht na een mooie studietijd een baan te krijgen, en een partner, maar nu nader ik de veertig al en waar blijft het? Of: net vorige week heeft mijn dokter me verteld dat ik een zeldzame spierziekte heb, die niet te genezen is.

Op zulke momenten stort ons leven in. En dat is wat hier met Habbakuk gebeurde. Zijn geloven 'omdat' brak hem bij zijn handen af. Het gaf hem geen troost meer, die traditie. En dan gebeurt er iets heel bijzonders, en dat zien we in hoofdstuk 1. Hij werpt zich met al die vragen rechtstreeks op God, en dat is het eerste wat me treft bij Habbakuk, in één woord: eerlijkheid.

1) En dat is dus het eerst punt: eerlijkheid. Maar dan eerlijkheid voor God. Niet eerlijkheid naar de mens toe, er maar uit brallen wat je allemaal voor protest hebt, nee, daarmee gaan naar God. Hij zegt tegen God: "Heer, dit kan niet! Ik kan het niet verzoenen, de gedachte dat U de Heilige bent, en de Barmhartige, en dat dit gebeurt!" Hier helpt geen catechismusantwoord. Het kan gewoon niet: kinderen die worden misbruikt, en God die rein van ogen is, dat ziet en niets doet! Gewone aardige mensen, bijeen gedreven ergens op een grasveld tussen de heuvels in Bosnië, en dan weggemaaid! Die tonelen staan Habbakuk voor ogen, en hij kan ze niet rijmen met wat het evangelie zegt van God.

"Heer", zegt Habbakuk, "U bent te rein van ogen om het kwaad te zien. Maar hoe werkt dat dan bij U?"

En zo hebben door de eeuwen heen mensen God bestormd: "Heer, waarom?? Zijt Gij niet vanouds Mijn God, de Heilige? Waarom roep ik tot U in mijn eenzaamheid? In mijn 'zo' zijn? En ik krijg geen gehoor."

Dat is de eerste fase waar Habbakuk hier doorheen gaat. Het doet zeer. Maar tegelijk moeten we zeggen: 'Ja, als je er zo mee omgaat komt er ook heel veel boven wat toch wezenlijk is om echt mens te zijn. Je zou kunnen zeggen: realiteitszin, en eerlijkheid, en directheid naar God toe en naar de mensen toe'. En dat is hoofdstuk 1.

En natuurlijk, daar kan het niet bij blijven. En daar blijft het ook bij Habbakuk niet bij. We gaan verder

lezen. Na zijn klacht in hoofdstuk 1 gebeurt er eigenlijk iets heel bijzonders in hoofdstuk 2. Habbakuk trekt zich terug. "Ik stelde mij in mijn wachttoren", staat er. "Ik wil gaan staan op mijn wachttoren en - na alles wat daar gezegd is!_, uitzien naar wat Hij tot mij te zeggen heeft."

2) Ik zou het bij dit tweede punt, dit tweede hoofdstuk, met u wel eens willen hebben over wat de plaats en de betekenis is van de 'binnenkamer'. Want wat Habbakuk hier de wachttoren noemt, is eigenlijk een hele bijzondere omschrijving, een hele unieke omschrijving van wat de Here Jezus in de bergrede de 'binnenkamer' noemde: "En gij, wanneer ge bidt, ga naar uw binnenkamer, sluit de deur en bidt tot uw Vader die in het verborgene ziet."

Dat is precies wat Habbakuk hier doet. En de 'binnenkamer', -ik vind het mooi dat dat hier zo genoemd wordt-, is bij Habbakuk de wachttoren. Daar op de wal had hij een speciale plek, en een wachttoren heeft iets van afstand. Je neemt afstand, je trekt je op, en je wacht, en je ziet uit. Dat zit er ook in. Hij luistert, hij wacht op wat God nu te zeggen heeft. En dan gaan er dingen gebeuren. Zijn Vader die in het verborgene ziet, spreekt tot zijn hart. Dat lezen we in hoofdstuk 2, en daar wil ik in de tweede plaats bij stilstaan.

Want hier wordt het geloven 'nochtans' geboren. En dat is een ander soort geloven, je zou kunnen zeggen: het is meer van hart tot hart. Zo zou ik dat nieuwe geloven van Habbakuk in de tweede plaats willen typeren. Geloof geboren in de binnenkamer is geloof wat het hart raakt. En het volgt op wachten en luisteren. Zoals bij Job in het onweer, waarna hij zegt: "Het is of ik U nu pas voor het eerst heb gezien." En bij Elia is het in de zachte stem van de stilte. En hier bij Habbakuk in de wachttoren. Maar in alle gevallen van hart tot hart.

Het mooie van Habbakuk is dat hij het de wachttoren noemt. Hij blijft betrokken op de wereld, hij kijkt uit de wachttoren naar buiten. Het is dus geen gevoelsmystiek, als inkeer in de diepte van mijn eigen ziel, nee, de binnenkamer in de Schrift is de wachttoren. En in dat wachten zit ook dat zelfde: niemand beschikt over God. Er zijn tijden dat we moeten wachten, in diepere zin echt wachten op zijn woord, stil worden, dit hoofdstuk spreekt ervan aan het slot, wanneer Habbakuk zegt: De Heer is in zijn heilige tempel, en daarom: zwijg voor Hem gij ganse aarde."

God blijft vrijmachtig in Zijn zelfopenbaring, Hij is geen automaat, maar Hij is de Heilige. En dat moeten wij weten. En dat gaan we beseffen als we net als Habbakuk in onze geloofstwijfel en strijd de wachttoren zoeken.

"Ga in uw wachttoren, zie uit naar wat Hij u zeggen zal, en Hij zal tot u spreken", want God laat geen bidder staan, en er is nog nooit iemand geweest die geklopt heeft, en Hij heeft niet opengedaan. "Uw Vader die in het verborgene ziet", zegt Jezus, "Hij zal het u vergelden."

3) Het derde punt. Wat hoort dan Habbakuk in de wachttoren? Ik verbind nu de inhoud van hoofdstuk 2 met dat visioen van hoofdstuk 3. Want hoofdstuk 2 is een boodschap, hoofdstuk 3 een visioen, en die zitten in elkaar verweven. De inhoud daarvan, de kern, het geheim, heb ik eigenlijk al verraden. Habbakuk krijgt geen uitleg, ik lees dat nergens. Ik laat dat visioen uit hoofdstuk twee, dat vijfvoudige wee, en de uitwerking van die theofanie zoals God verschijnt van de Sinaï, weer opnieuw in nieuwe taal en voor wat mij betreft soms bizarre beelden daar even staan, ik ga daar even aan voorbij om me te concentreren op de kern, heel aandachtig en indringend, op de hoofdzaak. Want wat heeft de Here nu toch in hemelsnaam aan Habbakuk bekend gemaakt, dat hij zo radicaal omslaat? Het is ongelooflijk. In drie hoofdstukken vanuit de diepste diepten tot naar de hoogste hoogten! Vanuit: ik snap niet hoe ik dit ooit kan volhouden in het geloof -alle redenen vallen weg- naar: en toch geloof ik! "Al zou er geen vijgenboom meer bloeien, en er geen opbrengst meer aan de wijnstok zijn, en de vrucht van de

olijfbomen teleurstelt, en de akker geen spijze meer oplevert en de schapen uit de kooi verdreven zijn, geen runderen meer in de stallen, nochtans zal ik juichen in de Heer, jubelen in de God van mijn heil", zegt hij aan het slot, en dat is toch zeker een hoogtepunt.

Wat is hier gebeurd, dat Habbakuk zo uit de diepte oprijst tot de hoogte? Het antwoord ligt in wat in de wachttoren gebeurt. Daar heeft God hem geantwoord, en zo eenvoudig is het. Het ligt niet allereerst in wat God hem dan allemaal gaat tonen, maar ik denk dat het gewoon hierin lag, dat God er was. Dat Hij er was en dat Hij sprak, dat is het. En dat is een wonder, steeds weer opnieuw. We maken vaak de fout te we denken dat dat wonder ligt in de uitleg, in al de verklaringen die dan moeten gaan volgen. Die zijn natuurlijk ook belangrijk, en die zullen ook niet ontbreken, laat ik dat erbij zeggen, maar het grootste wonder ligt daar nog voor, of eronder, erachter, ik weet niet hoe ik dat zeggen moet, maar het is het wonder dat de levende God er werkelijk is! Dat is het wonder! En dat Hij spreekt!

Ik heb een vriend die vroeg gestorven is en die ligt begraven in Dordrecht, en hij heeft een heel bijzondere tekst op zijn graf. Op de steen staan gebeiteld de woorden uit Johannes 16: 23, en dat zijn die eenvoudige woorden: "Te dien dage zult ge Mij niets vragen." Ik heb daar vaak over zitten peinzen, en ik ben gaan kijken wat er precies in die tekst en in dat hoofdstuk staat en inderdaad, het staat er. Dit wordt gezegd met het oog op de ontmoeting die straks zal komen, tussen de Bruidegom, Christus, en Zijn gemeente, de bruid. En in dat woord ligt eigenlijk besloten dat daar ineens alle vragen wegvallen! Het wonder dat God er is is veel groter en veel paradoxaler dan alle antwoorden die Hij geeft. Als de Vader zich in het verborgene doet gelden, -wat Jezus belooft-, in de binnenkamer, dan is dat onverwoestbaar. Dan is dat niet meer uit de ziel van de mens te verwijderen. En Habbakuks latere neerslag van die ontmoeting, vind ik met alle respect niet verpletterend. Het blijven moeilijke teksten, en voor ons westerlingen soms bizarre beelden in hoofdstuk 3, maar waarom is Habbakuk tegelijkertijd toch zo'n groot profeet, en zo kostbaar, zo onmisbaar? En zo overtuigend? Dat is omdat hij mij meevoert, uit de diepte, naar 'der hinden' hoogte. En dat komt door die afschijn van de Godontmoeting. "Hij is er werkelijk, Hij is er en Hij sprak!" zegt Habbakuk. "Ik ging in de wachttoren en Hij sprak tot mij!" God is voor iedereen te kennen, en ook al vallen alle catechismusantwoorden weg, al kan ik niets meer met wat mijn vader, mijn moeder, mijn dominee en de kerk mij verteld hebben, al gebeuren er verschrikkelijke dingen: ik breng het in eerlijkheid bij God -dat is hoofdstuk 1- en ik ga staan op mijn wachttoren -hoofdstuk 2- en dan is Hij daar, De Here in zijn heilige tempel, en Hij sprak!

En wat zei Hij dan? Ik parafraseer het antwoord uit hoofdstuk 2: 4: "Die goddeloze gaat absoluut ten gronde, -dat zijn die Chaldeeën-. En jij, je bent mijn geliefd kind." Dat is wat God tegen Habbakuk zei. "En niet op grond van je goede werken, of omdat je zo braaf was in je leven, maar gewoon omdat je in de rechte verhouding tot Mij bent gesteld, en omdat je op Mij vertrouwt. Ga zo verder." Zoiets heeft Habbakuk gehoord. Zo parafraseer ik de woorden uit hoofdstuk 2: 4. Habbakuk moest ze zelfs op een bord schrijven, en aan de mensen doorgeven. "Zie de opgeblazene, niet recht is zijn ziel in hem, die Chaldeeër, maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven."

Later heeft volgens mij alleen de apostel Paulus echt begrepen wat Habbakuk hier bedoelde, toen hij zei: "Maar dat is eigenlijk wat wij opdoen aan de voet van het kruis, want daar valt alles wat we zelf hebben, en wat we hebben in te brengen, onze verdienste, onze prestaties en mooie antwoorden, die vallen daar weg, en daar staan we, net als de moordenaar die daar hing aan de rechterzijde van Jezus Christus, en we staan er met lege handen en we worden aangenomen! We worden aangenomen zoals we zijn, gerechtvaardigd alleen door het geloof. En Paulus maakt dat tot het fundament van de Romeinenbrief, en het is door de eeuwen meegegaan in de kerkgeschiedenis, en dat is wat Habbakuk hier opdeed aan God. Ver voordat Jezus kwam en voor ons stierf als de Zoon van God, heeft Habbakuk dit geheim al gepeild. God neemt ons aan om niet. Hij heeft ons lief, Hij houdt ons vast in al onze pijn, in al ons verzet, en in al onze wanhoop. En in hoofdstuk 3 voegt hij daar nog een machtig visioen aan

toe. "God zal straks aan het eind der tijden verschijnen, -en ik heb dat gezien, zoals eens op de Sinaï-. En dan scheurt de hemel open, en dan komt Hij ons bevrijden." Dat is de korte inhoud van hoofdstuk 3.

Alleen dat geloof houdt ons overeind. De rechtvaardige zal uit dat geloof leven. En dat doet Habbakuk dan ook, en er komt een vreugde in zijn hart zo groot dat hij wel kan dansen, want hij eindigt met die hinde.

"De Here HERE is mijn kracht", zegt hij. Niet mijn traditie, niet mijn mooie antwoorden, of mijn ervaren zegeningen of wat ook, nee, HERE, staat er dan, met hoofdletters, Jahwe, de God met de eigen naam. En wat is die eigen naam? Ik ben er voor jou. Wist u dat dat de naam van God is? En dan zegt Habbakuk: "En die God is mijn kracht. Hij maakt mijn voeten als die van een hinde, Hij doet mij treden op de hoogte, inderdaad niet alleen mijn ziel, ook mijn lichaam wordt vrij, en mijn voeten, die ik verkrampt vasthield, lijken net zo los en elegant als de hoeven van een springend en jubelend hert. Halleluja. Inderdaad, een lied om te zingen bij snarenspel."

Zo eindigt Habbakuk.

Maar nu? Bij de slotsom keer ik weer terug naar het begin. We vroegen ons daar af: Wat is nu dat geheim van Habbakuk, wat is de hoofdlijn van zijn boek, wat is zijn boodschap aan ons? Ik zei aan het begin: het is eigenlijk dit dat hij ons meevoert, of beter dat hij ons helpt door te stoten van een 'omdat'-geloof naar een 'nochtans'-geloof. Alleen dat woord zou voor mij de kern van Habbakuk mogen zijn, hoofdstuk 3: 18, het eerste woord: nochtans.

We zongen het in psalm 22. Het staat ook aan het slot van Habbakuk: nochtans zal ik juichen in de Here, jubelen in de God van mijn heil!

Dat is Habbakuk, de profeet van het geloven 'nochtans'.

Geloven 'omdat' is natuurlijk geen onzin, ik denk dat het daar bijna altijd begint. Het is belangrijk om na te denken over de redenen waarom u gelooft, zeker, maar er blijft over alle geloven 'omdat' nog een waas. Een waas van voorlopigheid, een waas van onrijpheid. Helemaal rond hebben we de bewijzen niet, het is vaak van mensen geleerd, of klakkeloos van de traditie overgenomen, en waar God dat ziet gaat Hij aan het werk, daar voert Hij ons in de diepte, en uit de diepte naar de hoogte! En daarvoor gaf Hij ons nu deze profeet Habbakuk, die ons leert in hoofdstuk 1 eerst heel eerlijk te worden, heel eerlijk voor God. En dan in de tweede plaats in de wachttoren binnen te gaan, dat is de binnenkamer, een wachttoren. En dan daarna om daar de woorden van God te horen. Hij is er en Hij spreekt. En dan dat visioen vast te houden wat we lezen in hoofdstuk 3.

Maar onder alles dat besef hebben: Hij is er echt en Hij spreekt! En Hij zegt: in die serene zelfovergave, zoals Ik Mijzelf heb laten kennen aan het kruis, wees zelf daarin stil en onthoudt Mijn naam: Ik ben er voor jou!

De rechtvaardige zal uit dat geloof leven.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondag 23 november 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Prijst, o volken, onze God, en laat luide zijn lof weerklinken, die onze ziel herleven deed. Want Gij hebt ons getoetst, o God, ons gelouterd, gelijk men zilver loutert." (Psalm 66: 8-10)

Schriftlezing:

Zefanja 1:1, 7-14; 2:1-4; 3:7-17.

Tekst:

Zefanja 3: 16 en 17: *"Hij zal zwijgen in zijn liefde.."*

Liederen:

- Opwekkingslied 234
- Psalm 98: 3 en 4
- Lied 96

- Kinderlied 17
- Psalm 82
- Opwekkingslied 321
- Lied 44

Introductie verkondiging: *Zefanja: gericht als loutering.*

Wie Zefanja begint te lezen wordt allereerst teruggestoten en overdonderd door gerichtswoorden. Alle schepselen en heel de wereld dreigt eraan te gaan. Maar allengs komt er meer lucht. Steeds meer worden de gerichten geadresseerd. In hoofdstuk 2 komt de deur op een kier: "Komt tot inkeer! Misschien is er ontkoming!" In hoofdstuk 3 tenslotte breekt ook de profetie van Zefanja door in een heilsaankondiging voor alle volken, maar wel in het bijzonder voor het overblijfsel van Israël, dat schuilt bij de naam van de HERE. Gerichten zijn als vuur dat wegbrandt wat niet in Gods plan en bij Zijn heiligheid past. Dat leren wij steeds weer van de kleine profeten: het komt met een appèl: laat je ontmaskeren en keer je tot Hem!

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Vandaag een tussentijdse balans, en dat doen we aan de hand van Zefanja, de enige zwarte profeet. Eigenlijk staat er: Zefanja, de zoon van een Eritreeër, want Kush lag waar nu Eritrea ligt. Zefanja, de zoon van Kushi, je zou dus inderdaad kunnen zeggen, de enige die waarschijnlijk een zwarte moeder gehad heeft. Precies weten we het niet want de daarvoor liggende vaders, grootvaders zijn allemaal weer Judeërs, dus men vermoedt dat hij een zoon is geweest die bij de tempelslaven is verwekt. Er waren bij het personeel rondom de tempel velen afkomstig uit verre landen.

Maar dat is maar een detail. Het gaat over Zefanja, de negende 'kleine' profeet. De eerste negen profeten hebben allemaal geprofeteerd vóór de Babylonische ballingschap, en daarna komen Haggaï, Zacharia en Maleachi, die hebben alledrie gesproken ná de Babylonische ballingschap, en die hebben in hun profetieën nog meer nadruk op de komst van de Messias gelegd.

Bij Zefanja komen we bij een soort tussentijdse balans. Wat hebben wij tot nu toe geleerd, wat hebben we ervan vastgehouden? Wat hebben deze kleine profeten ons nu te zeggen? Ik wil dat aangeven met behulp van Zefanja. Dat kan ook heel goed, want alle motieven van die andere profeten komen toch ook weer terug bij Zefanja. De structuur van m'n preek is heel eenvoudig, dit keer niet in getallen, maar in letters. Ik begin met een V, en daarna ga ik het hebben over het ABC van de kleine profeten, en dan eindig ik ook weer met een V. Een beetje cryptisch, maar dat is om het te onthouden.

Eerst de kern: het begin en het einde van al deze profetieën, maar je kan dat zelfs ook breder maken: het begin en het einde van heel de schrift, dat is altijd weer de trekkende liefde van God. En ik noemde dat een V, dat staat voor Vaderhart. De schrift voert ons altijd weer terug naar het Vaderhart van God. "Hij zal over u zwijgen in zijn liefde", dat is het slot van Zefanja. Daar begon ook Hosea. Want de eerste kleine profeet, Hosea, was een boek over die intieme, persoonlijke liefde van God. Een liefde die je kan vergelijken -bij Hosea- met de liefde tussen man en vrouw, minnaar-minnares, maar die in de schrift toch steeds weer vergeleken wordt met die trekkende, alles omvangende liefde van een vader voor zijn kinderen. Zoals hier toch eigenlijk de ondertoon is van Zefanja, zoals een vader blij is met zijn kinderen, met ze juicht, ze bevestigt, bejubelt, ze bemoedigt, en dan ineens sprakeloos kan worden omdat hij zoveel van ze houdt. Dat is eigenlijk wat Zefanja zegt: zo zal God dan sprakeloos zijn in zijn liefde. En dat is wat de Here God er steeds maar weer bij ons wil inhameren, alsof Hij wil zeggen:

"Maar waarom twijfelen jullie toch steeds weer aan mijn goede bedoeling? En hoe komt het dat altijd maar weer dat wantrouwen tegen Mij oprijst in jullie hart?"

Hosea moest het in levende lijve aan Israël voorleven. Hij moest zelf een vrouw kiezen als bewogen minnaar. En hij ging ontzaglijk van haar houden. Maar ze werd van hem afkerig. Het beeld van de afkerigheid van Israël tegenover God. En wat ging er toen in Hosea om? Alsof God wil zeggen: "Dat gaat ook in Mij om als jullie je zo tegenover Mij gedragen."

En zo vestigt Hij in die kleine profeten in het begin alle aandacht op die persoonlijke liefde van Hem voor Israël. En daar mondt dit negende boekje van Zefanja ook in uit: De Here uw God is in uw midden als een held die verlost. En dat gaat gepaard met een zo overstelpende vreugde bij God, dat Hij er geen woorden voor heeft: Hij zal zwijgen in Zijn liefde.

Als ik dan verder denk aan het nieuwe testament, dan komt me dat beeld voor ogen van de gelijkenis van de Here Jezus over de verloren zoon. Dat eindigt ook daar. Misschien heeft u het beeld voor ogen van het schilderij van Rembrandt, hoe daar die zoon neerknielt en die vader daar de armen om hem heen slaat. Dat is zwijgen in liefde. En zo is God. Daar eindigt Zefanja, daar begon Hosea. Ik noem dat het hoofdmotief van heel de schrift, maar ook doordringend in de kleine profeten. Je kan zeggen: Dat is natuurlijk ook de missie van Jezus, om mensen daar steeds weer bij te brengen.

Niemand heeft ooit God gezien, zo omschrijft Johannes, de evangelist, heel Jezus boodschap, maar de eniggeboren Zoon, die aan de boezem van de Vader is, die heeft ons Hem uitgelegd, doen kennen. Jezus is dus eigenlijk de vervuller van alle profeten, ook van deze kleine profeten. Hij brengt ons, met name natuurlijk ook door zijn liefde, die zo ver gaat dat het ons bevattingsvermogen te boven gaat - want wie is bereid voor de zonde aan het kruis te sterven?- door zijn liefde brengt Hij ons thuis bij het Vaderhart van God.

Maar daar moet je natuurlijk nooit te snel overheen gaan! Dat betekent dat achter, boven en onder deze wereld met en bij alles wat er gebeurt, er een Vaderhart klopt! Wij leven dus in een persoonlijk universum, en geen kil en koud en mechanisch universum, zoals dat van Steven Hawkins wat we op televisie zien. Nee, zegt de Schrift, uiteindelijk is in het centrum van het universum een hart dat klopt, een vaderhuis met vele woningen, daar mondt het in uit: en dan zal Hij zwijgen in Zijn liefde.

Dat is het eerste, maar niet het enige wat de kleine profeten ons te vertellen hebben. En bij Zefanja komt dat er aan het slot pas uit, en dat is vaker zo bij de kleine profeten. Er gaan drie hoofdstukken aan vooraf, en die leren ons in nauwe verbondenheid met andere kleine profeten het ABC, en dat is wat typisch is voor alle kleine profeten, en dat wil ik nu even op een rij zetten.

Want ook al is dat het hoofdmotief, wat ik net zei, die hoofd-V, het Vaderhart van God, alle kleine profeten botsten vandaar uit op tegen een harde werkelijkheid, die in niets lijkt op een vaderhuis. Dat hebben alle kleine profeten gemeen. Dat zien we vanmorgen ook in Zefanja. En in die botsing, tussen dat wat ze als boodschap uitdragen en die harde werkelijkheid, ontvlammen de profetieën. En dat brengt de kleine profeten heel dicht bij ons. Want ook wij botsen op tegen een werkelijkheid die helemaal niet past bij de wereld als een vaderhuis. De wereld een vaderhuis?? Vraag het aan Habbakuk! Hij is een gebroken man tengevolge van al het geweld en het verschrikkelijke lijden wat hij ziet, en hij zegt tegen God: "U die rein bent van ogen, kunt U dat wel zien? Die werkelijkheid klopt niet met de wereld als een vaderhuis, vanwege het vele verdriet!" Maar ook om andere redenen, ook vanwege de zonde van de mens. Wij leven in een wereld waarin iedereen zelf bepaalt wat hij wil. Onze economisch bestuurde samenleving is wel vergeleken met een trein die doordendert zonder machinist, en niemand weet waar het eindigt, en waar het eigenlijk naar toe gaat. En dus doet iedereen maar wat

hem of haar goeddunkt. En over die wereld heeft Zefanja het in die eerste twee hoofdstukken. En niet alleen Zefanja, ook Joël en Amos, Obadja en Micha, allemaal zijn ze tegen die harde werkelijkheid - aan de ene kant van de schuld en de zonde van de mens, aan de andere kant ook het lijden-, opgelopen. Een wereld die Zefanja scherp typeert.

Even terug naar hoofdstuk 1: 12: "Dan zal de Here Jeruzalem met lampen doorzoeken en wat treft Hij aan? Mannen die dik geworden zijn op hun droesem, en ze denken bij zichzelf: de Here doet geen goed en de Here doet geen kwaad." Dat is ten voeten uit de mentaliteit van de burgers van Jeruzalem in de tijd van Zefanja. En die mentaliteit kennen wij ook. Er zijn maar weinig mensen, zegt het rapport dat pas verschenen is, die echt atheïst zijn. Dat heeft me getroffen. Er is een nieuw rapport over het godsdienstige leven in ons land: 'God in Nederland', en daaruit blijkt dat maar betrekkelijk weinig mensen echt atheïst zijn, nog niet eens twintig procent. Maar driekwart van de Nederlanders gelooft dat er wel zoiets is als God, maar precies zoals hier in Zefanja: Hij doet geen goed en Hij doet geen kwaad. Er gaat in ieder geval niets van uit. En laten we eerlijk zijn: is dat bij u en bij mij nou zo veel anders?

Ik was deze week op een grote conferentie in Dalfsen, bestemd voor leiders en voorgangers uit de evangelisch reformatorische wereld, de achterban van de EO. Er was een forum in de middag, en één van de interviewers van de EO stelde daar die priemende persoonlijke vragen, en vroeg aan die mensen van het forum, een dominee, een doctor, allerlei vooraanstaande mensen in kerkelijk Nederland: "Wanneer hebt u nu voor het laatst God in uw leven iets zien doen, heel concreet?" En van de vijf moesten toen vier het af laten weten. Als wij wel in God geloven, maar niet geloven dat Hij iets doet, dan zijn we natuurlijk geen haar beter dan een atheïst die God verwerpt! En in Jeruzalem was het vol van zulke mannen, zegt Zefanja. Mannen die diep bij zichzelf dachten: Maar God doet toch niks, Hij doet geen goed en Hij doet geen kwaad.

Nu, wij kunnen orthodox zijn en heel bijbelgetrouw, en toch eigenlijk in dit practisch atheïsme vervallen. Weet u waar die mentaliteit toe leidt als er bij ons op dat punt geen doorbraak komt? Dan leidt dat tot die sfeer van Zefanja 1! Hij zegt: "Weet je waar dan hun aandacht naar uitgaat? Ze gaan uitheemse kleding dragen, ze stappen over de drempel heen en worden dik op hun droesem." Allemaal hele wonderlijke typeringen. Weet u wat hij daarmee bedoeld heeft? Ze gaan uitheemse kleding dragen: dat betekent niet dat wij tot vandaag toe veroordeeld zijn geen uitheemse kleren te dragen, maar het betekent wel dat het bij hun alleen maar draaide om de mode. En ze gingen over de drempel heen, dat is bijgeloof. Bij ons zijn dat horoscopen enzovoorts. En het derde, ze werden dik op hun droesem: de droesem is van de wijn, een versuikerd nevenproduct wat vrijkomt bij gisting van wijn en bier, waar je dik van wordt. Wel opvallend, die drie dingen worden dan typerend voor de praktische atheïst. We gaan alleen nog maar denken aan onze hypotheek, en hoe we ons geld beleggen, hoe we onze oude dag veilig stellen en wat voor nieuwe auto we gaan kopen, welke vliegvakantie we volgend jaar gaan boeken, en op onze leestafel thuis liggen dan alleen de reisgidsen, modetijdschriften, en een damesblad met de horoscoop. Dan heb je het, dan heb je die mens uit Zefanja 1, helemaal ingepakt door de consumptiemaatschappij. En dat soort volk trof de Here aan toen Hij met een lampje ging schijnen in Jeruzalem. Ze dachten bij zichzelf: De Here doet niks, Hij doet geen goed en Hij doet geen kwaad.

Er is wel veel te veranderen! We moeten wel grondig veranderen als die boodschap ons hart raakt. Die kleine profeet liet toch die mentaliteit ontmaskeren. Wat die profeten daartegen zeggen is niet lieflijk, en ook niet zachtzinnig. Ze zeggen keihard: "Uw rijkdom zal worden geplunderd en uw huizen verwoest." En allemaal spreken ze over de dag van het oordeel. Dat geldt voor Joël, voor Amos, voor Obadja, en we zien het ook bij Zefanja. Bij alle kleine profeten horen we van gericht. De dag van de Here tegen al wat hoog is. Een dag van verbolgenheid, een dag van angst, krijgsgeschreeuw, vuur, vernietiging, zegt Zefanja.

Je kunt zeggen: dat moet je historisch lezen. Deze kleine profeten, zoals ik al zei, ze leefden allemaal vóór de val van Jeruzalem en van Samaria, en hun boodschap is dus tijdbepaald. Ze moesten toen en daar het gericht verkondigen. Dat is ook gekomen, in 586 is Jeruzalem gevallen en geplunderd, zijn de huizen vernietigd en is de rijkdom meegenomen. Maar zo makkelijk kunnen wij ons er niet van afmaken door te zeggen: dat geldt dus niet meer voor ons! Het antwoord is dat de God die ze verkondigden nog steeds dezelfde is. En over de twintigste eeuw zeggen de kleine profeten ons niks, maar ze leren ons wel wie God is en wat de ware godskennis is. En het eerste wat we steeds weer moeten concluderen uit de kleine profeten, en ook hier uit Zefanja, dat is: God is niet lievig, als je een modern beeld van God wilt gebruiken, dan is God zoiets als een chirurg. Hij is niet een lieve vader die zijn kinderen over de bol aait zoals Eli dat deed met zijn zonen die allerlei schurkenstreken uithaalden. Nee, God komt met vuur en Hij laat het er niet bij zitten. Hij is als een groot chirurg, die met het vuur van zijn operatiemes alles er uit snijdt wat niet in het goede lichaam thuishoort. Dat is het eerste.

En als je alleen dat leest en ziet hier bij de kleine profeten, dan schrik je. Lees alle hoofdstukken maar eens door. Bij de eerste hoofdstukken draait je hart in je om. Dan schrik je. Ik heb me een voorbeeld ingedacht, dat je ook misverstanden kan krijgen als je de kleine profeten leest. Ik dacht als voorbeeld -dat kan tegenwoordig met al die televisieprogramma's over buitenaardse wezens-: stel je eens voor dat er een marsmannetje zo loodrecht vanuit de hemel hier in Utrecht neerdaalde, zo recht in het AZU binnenkwam, en midden in een operatiekamer tijdens een operatie verscheen. En dat marsmannetje kijkt om zich heen, ziet allemaal mannen in pakken en ze zijn een slapende man tot in zijn hart toe aan het opensnijden! En wat denkt zo'n marsmannetje?: Dit is ongelooflijk! Wat zijn hier voor perverse criminelen bezig! Ze snijden regelrecht in het hart van een slapende man! Maar als hij verder kijkt, en alles weet, dan verandert zijn stemming in het omgekeerde.

Zo gaat het mij bij het lezen van de kleine profeten. Zo kan het ons overkomen dat we als een marsmannetje binnenvallen in deze profeet over het gericht, Zefanja, Obadja, en we denken: Die hele wereld gaat eraan!

Als je het eerste hoofdstuk uit Zefanja leest denk je: "Dit is blinde woede die alles kapot slaat." Tot je verder gaat lezen, en breder, en de achtergronden gaat ontdekken. En dan ontdek je dat het een Chirurg is die hier bezig is. En je ontdekt het tweede: er zit een visie achter.

Dat treft ons bij Zefanja ook, misschien meer in hoofdstuk 2. Als je daar leest: "Kom tot u zelf -daar zit een visie achter, een oproep in-, kom tot inkeer, gij schaamteloos volk, en zoek genezing. Dan hoeft die operatie helemaal niet plaats te vinden. Zoek de Here, u ootmoedigen in het land die Zijn verordeningen volbrengen. Zoek gerechtigheid, zoekt ootmoed!"

Dus daar gaat een appèl van uit, want God bedoelt iets met zijn boodschap, Hij is ergens op uit: misschien dat u geborgen wordt op de dag van de toorn. Zefanja betekent: bij God ben je geborgen. Dat komt ook steeds weer voor in dit boek. Maar je proeft hier in hoofdstuk 2 met name waar God op uit is. Ezechiël zegt: "Hij heeft geen behagen in de dood van een zondaar, maar daarin dat hij leeft." God wil die weerbarstige stad Jeruzalem omvormen tot een leefgemeenschap. God heeft een visie. Hij ziet iets in dat kille, afstandelijke, weerbarstige volk. Hij ziet iets in die volkerenwereld. In Micha staat: "Straks zal Jeruzalem worden de stad van de vrede, en de volkeren zullen steeds daarheen trekken om bij te tanken."

En die visie breekt bij Zefanja ook door, met name in hoofdstuk 3. "Dan zal Ik de volkeren andere, reine, lippen geven, opdat ze de naam van de Here aanroepen en Hem dienen met eenparige schouder. Uit Kush zullen ze komen -daar komt Kush weer voor, hst. 3:9- uit het zwarte Afrika naar een

vernieuwd Jeruzalem. En tenslotte blijft daar een nederig en toegewijd volk over, dat schuilt bij de naam van Jahwe."

Nu, daar zie je in een notendop weer die visie van de kleine profeten. Het gericht leidt tot iets. De schilfers springen eraf, de splinters vliegen in het rond, maar uiteindelijk staat daar dat beeld zoals God dat in Zijn dromen altijd al zag: Jeruzalem als zijn bruid, en alle volkeren daaromheen in shalom. God is een chirurg, Hij snijdt het negatieve weg, maar Hij is ook een beeldhouwer, Hij heeft een positieve visie, Hij is ergens op uit. Ook God heeft dromen en de dromen van God komen altijd uit.

Ik moet hierbij denken aan het al vaker vertelde verhaal van de grote beeldhouwer Michelangelo, die eens stond te beuken en te hameren op een lelijk stuk rots, en toen een voorbijganger vroeg wat in de wereld hij toch aan het doen was zei hij: Ik haal de engel eruit die er in zit.

Er zit dus een visie achter alle gerichten. Als u dingen overkomen die u leven wel lijken af te breken tot de laatste steen, denk dan aan die beeldhouwer en zijn beeld. Maar ook als ik denk aan de twintigste eeuw, met zijn verschrikkingen: twee wereldoorlogen, toen Bosnië, en Rwanda, dan leer ik van de kleine profeten dat God een droom heeft, en dat Hij dwars door de dwaasheden van de mensen en de woede van de duivel, daar doorheen aan die droom vasthoudt. Hij blijft werken, en Hij blijft verder gaan met die droom. En dus wij ook.

Dat leidt me tot het derde: wat ik tot nu toe geleerd heb van de kleine profeten, en wat me weer brengt bij hoofdstuk 3 van Zefanja, en dat is eigenlijk in één zin te zeggen: God is getrouw en Zijn plannen falen niet. Hoofdstuk 3 van Zefanja eindigt met de beschrijving van de slotfase, als de Here komt. En dan roept de profeet -dán al- Jeruzalem toe: "Jubel, dochter van Sion en juich, o Israël, want alle gerichten zijn nu achter u, en uw vijand is verslagen, en de Here God Zelf is in uw midden als een held die verlost." God is als een chirurg, met een mes wat snijdt. Hij is als een beeldhouwer met een droom. Maar Hij is ook een architect die alles doet naar vast bestek, zoals we zingen met de psalmen. Architect, Beeldhouwer, Chirurg, het ABC van de kleine profeten, zo doen zij ons God kennen. En het komt tot ons met een appèl, een appèl om ons te bekeren. Come back to the basics, (keer terug naar de basis) dat is ook een soort van abc, en dat zit natuurlijk ook door alle kleine profeten heen.

Maar ik eindig weer bij een V, waar ik begon. Straks zal heel de schepping verheerlijkt voor Hem staan, met een verloste gemeente, de bruid van Christus, en met volkeren die het nieuwe Jeruzalem binnenkomen, en met vreugde en met verzoening, en in vrede. De V's stromen altijd over in dat eindvisioen van de kleine profeten. Verheerlijkt, dat is het beeld wat we krijgen aan het eind van Zefanja: "Te dien dage zal de Here in uw midden zijn als een held die verlost." Het complete tegenbeeld van hoofdstuk 1: "Hij doet geen goed en Hij doet geen kwaad." En dan aan het slot: De Here zal midden in u zijn als een held die verlost. "Vrees niet", zegt Zefanja: "Hij zal in uw midden zijn als een God die zo blij is over u dat Hij er geen woorden voor heeft. Zo zal Hij zwijgen in Zijn liefde en uitgelaten zijn in vreugde."

Met die vreugdetoon eindigt hier de negende kleine profeet. Het is een profeet, die zwarte Ethiopiër, Zefanja, de zoon van Kushi, die ergens in zijn voorgeslacht ook nog een Hizkia heeft. Was het koning Hizkia? We weten het niet, maar in ieder geval: er stroomt messiaans bloed door zijn aderen. Hij is de profeet die alleen al met zijn paspoort en zijn geslachtsregister en daarna met zijn boodschap verkondigt dat God groot is. De Chirurg, de Beeldhouwer, de Architect, die zich uit alle volkeren een gemeente vergadert, en Hij doet dat door die Held, waar Hij toch al van spreekt, en waar de andere profeten meer van gaan zeggen: die Ene Held, in Wie Hij toch eigenlijk al in ons midden gekomen is, en die in ons midden zal blijven werken om ons te redden tot de verheerlijking, tot het plan van God klaar is.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondag 30 november 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Omdat u het bevel bewaard hebt om Mij te blijven verwachten, zal ook Ik u bewaren. Zie, Ik kom spoedig." (Openbaring 3:10)

Schriftlezing:

Haggaï 1: 1-9; 2: 2-6 en 10; 2: 11-16; 2: 21-24.

Tekst:

Haggaï 2: 11-16 en 20c.

Liederen:

- Psalm 132: 1 - 4
- Lied 62
- Lied 321: 1 - 3
- Kinderlied 51
- Lied 78: 1, 2 en 4
- Psalm 33: 8

- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: ***Oppervlakkige aanraking of toewijding met het hart.***

Haggaï profeteerde van augustus tot december in het jaar 520 voor Christus. Het is vlak na de terugkeer van Israël uit ballingschap. Zijn boekje bestaat uit vier profetieën, die het volk wakker roepen uit hun zelfzuchtige traagheid (1), aanmoedigen, als zij denken dat hun eigen werk toch niets voorstelt (2), opscherpen met verrassend wetsonderricht (3) en hoop geven (4) op de reële komst van de Messias uit het geslacht van David. De noodzakelijke voorwaarde voor die komst is de wederopbouw van de tempel, zoals de noodzakelijke voorwaarde voor de wederkomst de opbouw van de gemeente is, de levende tempel, de bruid van Christus. Er is dus alle reden om in adventstijd te luisteren naar Haggaï. Wij zoomen vanmorgen in op de derde profetie. Daar zit eigenlijk alles in wat hij ons wil zeggen: de sombere, in wezen ontdekkende, neergaande lijn.... en nog krachtiger de Messiaanse opgaande lijn en hoe wij deel kunnen krijgen aan die opgaande beweging!

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Die drie laatste (van de twaalf) kleine profeten zijn ook de laatste drie boeken van het oude testament, zijn allemaal geschreven na de terugkeer van Israël uit de ballingschap. Klein worden ze genoemd, niet omdat hun boodschap niet verreikend en heel diep is, -groot dus-, maar alleen door de omvang van hun boeken, in verhouding tot Ezechiël, Jeremia en Jesaja.

Deze drie profeten aan het einde van het oude testament profeteren allemaal over de komst van de Messias, de blik wordt naar voren gericht, het zijn lichtvonken in die 'tussen-testamentaire' tijd. Het oude testament eindigt ongeveer 500 jaar voor Christus, en dan volgen er dus nog verschillende eeuwen voordat Jezus in het jaar 0 geboren wordt. Dus deze profetieën van Haggaï, Zacharia en Maleachi zijn eigenlijk in een soort adventstijd gesproken. Ze brengen in die tussentijd de bijzondere belofte aan Israël dat er iets bijzonders gaat gebeuren, iets dat alle verwachtingen overtreft. Daar mondt dan ook deze profetie van Haggaï in uit: Zerubabel, de zoon van Zealthuël, zoals hier staat, is de officiële koning uit het geslacht van David. Dat moet u erbij weten. Hier eindigt Haggaï zijn profetieën met te zeggen: "Kijk, die Zoon van David ga Ik tot mijn zegelring maken", en met een zegelring bekrachtigde je officieel de besluiten van een koning. Wie de zegelring had was de gevolmachtigde van de koning, de plaatsvervanger, die had de macht.

En zo zegt God: "Ik ga Mijn plaatsvervanger op aarde brengen, uit het geslacht van David." En Haggaï zegt: "Dat moet wel Zerubabel zijn!" Het was de achter- achter- achterkleinzoon van Zerubabel, maar dat kon Haggaï ook niet weten. Maar het was wel in die geslachten dat God de Messias zou doen geboren worden, en daarmee eindigt dus het boek Haggaï.

Intussen: waartoe roept hij het volk op, als ze zo staan in de adventstijd, als ze uitzien naar de komst van de Messias, als ze daar bijzondere beloften ontvangen dat God grote dingen gaat doen, waartoe roept hij dan dit Israël op? Nu is het heel opvallend, en ik vind dat ook een bijzondere parallellie met onze adventstijd, met ons die de wederkomst tegemoet leven: het volk Israël moet bouwen aan de nieuwe tempel, daar midden in het verwoeste Jeruzalem. De bevolking was weggevoerd, ze waren zeventig jaar weggeweest, nu komt daar een kleine groep terug, enkele duizenden, tienduizenden, ze verspreiden zich om Jeruzalem en de stad, ze krijgen enorm veel tegenwerking, maar Haggaï zegt: Willen jullie nu de komst van de Messias goed tegemoet gaan, dan moeten jullie de tempel herbouwen. "Want vanuit de tempel, de plaats van Mijn presentie, van daaruit zal Ik in de wereld gaan werken." En

zo gaan ze aan de slag. Maar al spoedig is er grote tegenslag. De mensen die in Jeruzalem waren blijven wonen werkten tegen, wilden niet meedoen. Ook het materiaal werd hen niet geleverd, en zo gebeurde het dat ze eigenlijk inzakten. Ze lieten de tempel liggen, staakten de herbouw, en besteedden dan maar al hun aandacht alleen aan hun eigen huizen. In die situatie treedt de profeet Haggaï op. En hij zegt tegen dat volk: "Maar zien jullie nu wat je aan het doen bent? Jullie zitten zelf in luxueuze -er staat: weldoortimmerde- huizen, maar intussen laat je het huis van God in een ruïne liggen. Zien jullie niet in dat dát het is waardoor al die tegenwerking ineens optreedt? Dan wijkt de zegen!" Dat zegt hij in hoofdstuk 1, en het volk laat zich gezeggen. Zerubabel voorop, en dan de hogepriester. De koning en de hogepriester lopen voorop en ze zeggen: "Hij heeft gelijk!" En ze beginnen de herbouw van de tempel.

En dan komt hoofdstuk 2, en daar wil ik speciaal bij stil staan. Want als ze dan enige tijd bezig zijn, en om zich heen kijken, en ze zien daar die fundering en de omvang langzaam oprijzen, dan denken al de oude mensen terug aan hoe het vroeger was, en dan zeggen ze: "Maar dit lijkt nergens op! Als je denkt aan de machtige tempel van Salomo die hier gestaan heeft, dat halen we nooit, het wordt niets!" En de jongeren denken ook: "Zou het wel ooit lukken?" Ze raken ontmoedigd en denken bij zichzelf: Dit wat we hier aan het doen zijn: het stelt eigenlijk niets voor.

En dan komt het tweede optreden van de profeet Haggaï. In die situatie geeft hij hen onderwijs. Hij wil hen bemoedigen om het vol te houden, en zo willen wij ons door die woorden ook laten aanspreken. Bemoediging om het vol te houden, dat is eigenlijk de eerste inhoud van de profetie van Haggaï aan de mensen, en hij begint met uit te leggen dat het werk van God altijd klein begint, maar dat je het mag blijven verwachten, en dat het straks alle verwachtingen overtreft. Dat zijn eigenlijk zo de dingen die hij in hoofdstuk 2 aan Israël voorhoudt. Hij zegt: "Het begint klein, zoals een baby'tje wat er nog maar net is. De tweede, derde, vierde maand dan zie je het nog niet, maar het groeit en ontwikkelt, en het zal straks al je verwachtingen overtreffen." Dat is de eerste boodschap die Haggaï aan Israël brengt.

Maar dan dat tweede, het eigenlijke wat hij op zijn hart heeft. En dat is dat wonderlijke incident dat hij naar de priester gaat en vraagt om onderricht uit de wet. We moeten ons voorstellen dat hij eerst boodschappen had gedaan in de stad, bij de tempel langs is geweest want daar kon je in de bijgebouwen vlees kopen wat overbleef nadat er was geofferd, dat mochten mensen kopen, dat was heilig vlees. En dat hij dat zo in de slip van zijn lange mantel droeg, met de andere boodschappen daar weer bij. Zo gaat hij naar de priesters en hij stelt hen vragen. "Ik heb hier heilig vlees, én brood, kaas en eieren, -zouden wij vandaag zeggen-. En als dat heilige vlees nu indirect vluchtig in aanraking komt met de boodschappen die ik net gekocht heb, de dagelijkse dingen, worden die dan ook heilig?" En de priesters wisten het antwoord al wel, maar zullen misschien de bijbel erbij hebben opgeslagen, Leviticus, en "geen sprake van!", zeggen ze, "zo eenvoudig gaat dat niet!" En dan keert Haggaï de vraagstelling om, en zegt: "Luister, met die andere slip van mijn mantel ben ik toch, nadat ik boodschappen had gedaan, bij een rouwhuis langsgelopen, en ik raakte zo per ongeluk met mijn jas de kist. Zijn nu mijn boodschappen ineens ook allemaal onrein?" Een parallelvraag dus. En de priesters zeggen: "Ja, nu zijn die boodschappen onrein." En dat is eigenlijk het onderwijs wat Haggaï van de priesters meeneemt en dan richt hij zich tot het volk en zegt: "Hebben jullie het gehoord? De kracht van het onreine is vele malen groter dan de kracht van het heilige!" Het is eigenlijk een boodschap waarvan je denkt: welke kant wil hij nu toch op? Dit wordt wel bijzonder ontmoedigend. Het onreine besmet de omgeving wel, maar het heilige heeft die kracht niet. Brood, kaas en eieren, ze worden niet heilig door de aanraking met het heilige stukje vlees, maar wel onrein door de slip van de mantel die onrein is geworden! Er is een onevenredigheid tussen het heilige en het onreine. Wat onrein is heeft een ongemerkte en ongemene besmettende uitstraling, maar het heilige heeft die kracht niet.

Toen ik daar over nadacht dacht ik: dit is aan de ene kant natuurlijk ontzaglijk reëel. Ik wordt dan

getroffen doordat de bijbel zo eerlijk is en zo realistisch. Want het is natuurlijk volkomen waar wat hier gezegd wordt. Zo werkt dat ook in het leven. In Prediker 10 staat: één dode vlieg doet de zalf van de zalfbereider stinkend gisten. En dan zegt hij direct daarna: een weinig onverstand heeft veel meer invloed dan de wijsheid zelf. Dat is precies zo'n uitspraak. Eén slechte schakel doet de ketting breken.

Het beschrijft de werkelijkheid precies zo als die is. Dit is nu die negatieve lijn, die ons bepaald bij de werkelijkheid. "Onreine woorden", zegt Haggaï, "ze zinken weg naar de schuilplaats van je hart". Onreine muziek, ze laat je niet onberoerd, ze straalt iets uit wat je zelf ook onrein maakt. Onreine beelden, -het hoeft maar één flits te zijn van iets heel sadistisch wat je op de televisie ziet-, het blijft soms wel dagen hangen, het besmet ons. En dan verdwijnt de zegen, dan wijkt de Here weg, daar kan Hij niet bij zijn. En Haggaï zegt: dat is de verklaring waarom wij soms de wind tegen hebben. Israël had gedacht toe ze uit ballingschap terugkwam: nu gaan we de Messiaanse tijd tegemoet, -denk maar aan de visioenen van Jesaja, hoofdstuk 2, en aan Micha,- nu gaat het waar worden! Als ze maar in Jeruzalem waren, als ze maar in aanraking waren met het heilige, dat was ten slotte vanouds de stad van God. Er zijn vandaag nog mensen die begraven willen worden op de Olijfberg, want die aanraking met de heilige berg geeft hen de beste kans straks mee te doen met de opstanding. Haggaï gaat daar vlijmscherp tegenin met dit stuk onderwijs uit de Thora. Hij zegt: "Ja, inderdaad, uiterlijke aanraking met het onreine heeft desastreuze gevolgen. Maar gek genoeg: uiterlijke aanraking met het heilige bewerkt niks!"

En dat zet mij aan het denken. Eigenlijk is Haggaï een opwekkingsprediker. Hij zegt: "Pas op, jullie denken dat de uiterlijke aanraking met het heilige je zelf ook heilig maakt." Wij denken precies omgekeerd: aanraking met het onreine, dat doet ons niets. Maar Haggaï draait het om en dat heeft me zeer getroffen. Hij zegt: "Omgaan met het onreine, dat heeft een ongemene uitstraling! Je hebt het misschien niet door maar het beïnvloedt je tot op de bodem van je hart. Maar aanraking met het heilige, denk niet dat je dat rechtvaardigt." Psalm 1 zegt: daarom moet je niet samenzitten in de kring van de spotters. Ook zo'n woord wat wij totaal zijn vergeten. Wij zeggen: je moet altijd openstaan voor iedereen. De bijbel zegt dat niet. Die zegt: als je echt bespeurt dat er iets is wat niet deugt, en iemand gaat daar in je vriendenkring openlijk spotten met het heilige: dan moet je de band verbreken: je zit niet aan in de kring der spotters.

Alleen al de uiterlijke aanraking met drugs, dat heeft een uitstraling. Alleen al de uiterlijke aanraking op het kabelnet met een televisiestation als SBS maakt al onrein. Of bij anderen zal het zijn: speculeren met geld op de beurs. Alleen maar een uiterlijke aanraking met wat onrein is, maakt je onrein. Haggaï zegt: "Denk niet dat de uiterlijke aanraking met het heilige daartegen opweegt. Een rituele lezing van de bijbel na het eten, of zonder dat je hart erbij is je kind laten dopen, of zo nu en dan eens een kerkdienst bezoeken, die uiterlijke aanraking, zolang het uiterlijke aanraking is met het heilige, het werkt niets uit. Het heilige heeft niet de kracht van een automatische uitstraling.

Haggaï zegt tegen Israël dat terug is in Jeruzalem: "Je moet niet denken dat je omdat je op een heilige plaats zit nu zelf ook heilig bent. Jammer genoeg, maar automatische uitstraling heeft alleen het onreine, niet het heilige. Anders gezegd: eigenlijk is het heilige heel kwetsbaar.

In Prediker 10, wat ik net citeerde, daar wordt vlak daarvoor het beeld geschetst van een stad in belegering. Totale verwarring, dreigende ondergang, de vijand rond de poort, er is in de stad één wijze die haar had kunnen redden, staat er, maar niemand zag naar hem om. En dan komt de uitspraak: "een weinig onverstand heeft meer invloed dan wijsheid en eer. En wijsheid is beter dan oorlogstuig, maar één zondaar bederft alle goeds."

Eigenlijk predikt de Schrift, en Haggaï hier heel diep, het failliet van de schepping van God. Ze is in het

bereik geraakt van de boze, en onder de invloed van het onreine wat doorwerkt overal tot aan de randen toe. En die onreinheid wint het van het heilige. Ja, dat zegt de priester in het uiterlijke wetonderricht. Maar dan komt Haggaï. Dan komt natuurlijk in dit profetische boek de wending. Hij zegt: Jullie hebben het wel steeds goed gehoord, zowel bij onrein als bij heilig gaat het in het voorbeeld om uiterlijke aanraking. Dat is het punt waar alles om draait. Het heilig vlees zit in een slip van de mantel, zo bij de andere boodschappen gegooid. Het gaat om een uiterlijke aanraking.

En als je dan het hele boek van Haggaï leest, dan snap je waarom hij met dit voorbeeld komt. Hij is eigenlijk vlammend bewogen met een volk dat zich alleen uiterlijk heeft laten aanraken, maar dat niet met de hand, en met de daad, en daardoor ook ten diepste met het hart, Jezus eerst stelt op de agenda, het Koninkrijk van God eerst zoekt, de tempel eerst herbouwt en dan pas het eigen huis. Kijk, dan is het geen uiterlijke aanraking meer en dan wentelt ook totaal het lot, dan gaat het totaal anders werken. Alle profetieën van Haggaï gaan eigenlijk tegen de nonchalance van de oppervlakkige aanraking. En dan zegt hij twee dingen: de oppervlakkige aanraking met het heilige geeft je niks, dat kan je beter laten. Maar de oppervlakkige aanraking met het onreine, waarvan je denkt dat je daar wel tegen kunt: ik ga hierheen en daarheen, ik lees dit en dat, en alle muziek beluister ik enz. enz., vergis je niet, het heeft een uitwerking die je totaal vervuilt. Dat is Haggaï. Maar hij zegt erbij: "Wanneer je doet wat jullie nu zijn begonnen te doen, -in hoofdstuk 1, ze hebben geluisterd naar de profetie en zijn begonnen met de herbouw van de tempel-, wanneer je dat doet met heel je hart, met je handen, dan sta je onder de machtige belofte, want dan komt de zegen weer terug. Als je die zelfzucht laat wijken en echt het koninkrijk van God in het middelpunt van je leven zet, dan wendt zich het lot en, zegt hij dan: "Van nu af aan zal Ik u zegenen". En dat is natuurlijk de bijzondere belofte van Haggaï aan het slot. Waar de vluchtige aanraking verandert in toewijding, daar gaat een andere wet werken: de verborgen wet van het koninkrijk van God. En dat gaat dwars tegen die neergaande lijn van Prediker in. En dat is een opgaande lijn. "Ook al lijkt het niets in uw ogen", zegt Haggaï in hoofdstuk 2, toen ze de fundamenten hadden gelegd van de tempel, "het zal de heerlijkheid van de tempel van Salomo ver overtreffen. Straks zal daar staan de Man die zegt: meer dan Salomo ben Ik."

En van die toekomstige tempel zal het voorhangsel van boven naar beneden worden weggescheurd, open tot God voor alle volken, en van daaruit op de pinksterdag wordt de Heilige Geest uitgestort, omdat daar het Lam van God gestorven is en opgestaan. Dat is de heerlijkheid van die toekomstige tempel. En hier in Haggaï zien we iets van de stijl van het Koninkrijk van God. Het begint klein, maar het groeit groot uit. Het lijkt eerst niets, maar het wordt door de kracht van God groot. Het is nu nog een miezerig tempeltje, maar er komt straks een heerlijkheid in van God die eigenlijk een zegen uitstraalt tot aan de einden der aarde. De profeet Ezechiël heeft daar een prachtig beeld voor. Die zegt: Wat ik zie is de tempel, die herstelde tempel waar ze nu aan bouwen, en dan zie ik een klein stroompje water van onder de poort de woestijn in lopen, en dat zwelt aan tot een beek, dat bruist aan tot een rivier, en het geneest de woestijn en de Dode Zee. Ziet u, dat is die omgekeerde wet van het Koninkrijk van God, het begint klein maar het zwelt aan en het geneest de wereld.

Want het is waar, de vluchtige aanraking met het heilige maakt niemand heilig. Maar waar het geen vluchtige aanraking meer is maar een zaak van het hart, daar gaat God werken. Dan staan wij onder zijn zegenende belofte en dan gaat een tegenbeweging plaatsvinden, en de neergaande lijn wordt overwonnen.

Nota bene, dat is toch eigenlijk het hele verhaal van het evangelie? Dat er één Man was, die drie jaar in Israël rondtrok, en zich toen gegeven heeft als het Lam van God, aan het kruis is gekruisigd, en die ene Man heeft letterlijk miljoenen mensen gezegend, gereinigd van onreinheid, bevrijd van haat. En God gaat er mee door.

Is dat niet het grote voorbeeld? Hoe klein het begint en hoe groot God er door werkt? Via dat kleine mosterdzaadje van Jezus Christus, en in die zegen deelt iedere discipel van Hem, daar komt ineens een opgaande lijn, een Messiaanse tegenbeweging. Die is vele malen sterker dan al het onreine dat ons iedere week weer omringt.

Dat is de boodschap van Haggaï in de adventstijd.

Ik vat samen.

Haggaï zegt: "Lijkt het als niets in jullie ogen wat jullie bezig zijn om te doen? Wanhoop niet." Ben je bang voor de zuigkracht van het onreine? Bidt God, Hij geeft je kracht. Ben je misschien al aangeraakt door de dood? Voel je je ten dode opgeschreven? Denk dan aan die tegenbeweging: de kracht van Jezus' opstanding! God draagt ons door de dood heen. Denk je te gering van je eigen inbreng? Denk dan aan die wet van het mosterdzaadje. God zegt: "Van nu af aan zal Ik je zegenen."

En daar is Hij mee bezig. Nu legt Hij de fundering van zijn Koninkrijk, straks breekt het uit. En je kan het zien. Waar mensen hun eigen welvaart en hun eigen weldoortimmerde huizen helemaal aan zijn rijk en zijn liefde ondergeschikt maken, daar zie je het beginnen.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 14 december 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

Ik verblijd mij zeer in de Here, mijn ziel juicht in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, met de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omhuld. (Jesaja)

Schriftlezing:

Uit Zacharia 1 t/m 6: de acht visioenen

Tekst:

het vierde visioen uit Zacharia 3: 1-7 en 9b

Liederen:

- Lied 125: 1, 2 en 4
- Psalm 96: 1, 6 en 7
- Lied 327

- Lied 473: 1, 5, 6, 7 en 10
- Kinderlied 50
- Psalm 72
- Lied 297

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Zacharia past in een tijd van advent. Want samen met Haggaï en Maleachi hebben deze profeten in een donkere tijd Israël heengewezen naar de toekomst, naar de komst (= advent) van Jezus Christus.

Ik neem even de tijdtabel erbij. Israël is weggevoerd onder Nebukadnezar, de stad is gevallen in 586 vóór Christus, ongeveer iets na 538 v. C. is de eerste terugkeer begonnen onder koning Sirus, en in 520 v.C. zijn de profeten Haggaï en Zacharia opgetreden. We weten dit precies, want de datum staat erbij. Vier jaar later wordt de tempel ingewijd, en dan volgt de laatste profeet Maleachi.

Één interessant detail uit dit overzicht is dat hieruit blijkt dat Zacharia heel jong was. Zijn grootvader Iddo was volgens het boek Nehemia actief bij de eerste terugkeer rond het jaar 540 v. C. Dat is de Iddo die als priester diende onder Nehemia, en dat is maar twintig jaar ervoor. Maar hoe je ook je hersens breekt: Zacharia moet heel jong geweest zijn, ik schat 20 à 25 jaar.

Wat treft ons nu het meest als we dat hele boek Zacharia overzien? Ik denk dit: dat de Here Zacharia, voor hij zijn verdere leven als profeet begint, eerst in een achttal visioenen een inzicht geeft in het geheel van zijn heilsplan. Dat heeft me het meest getroffen toen ik Zacharia las, dat overzicht. En daar wil ik beginnen: deze acht visioenen van Zacharia zijn de heilsgeschiedenis in een notendop. In het tweede gedeelte stoten we door naar het hart van zijn boodschap, naar de kern van zijn acht visioenen, en tenslotte komen we bij onszelf: wat doen wij in 1997 met deze boodschap? Dus 3 punten: overzicht, inzicht en opdracht van Zacharia, de profeet.

Het overzicht.

De Here toont Zacharia in acht visioenen wat Hij zelf doet: zijn heilsplan. Als we dat bekijken merken we dat alles draait om dat vierde visioen: de komst van Christus. Jozua, Joshua, is dezelfde naam als Jezus. Maar die komst raakt heel de wereld. God is heel exclusief in het kiezen van zijn instrument, maar Hij is heel universeel, wereldwijd, in zijn uiteindelijke bedoelingen. Dat kan ik heel mooi laten zien in het overzicht van de acht visioenen.

Het eerste visioen. De ruiters gaan uit over de gehele aarde, verkennen de wereld en komen terug met een boodschap. En in het achtste visioen, daar krijg je weer gekleurde paarden, en de hele wereld komt daar weer in het vizier. Het eerste en achtste visioen horen bij elkaar. De ruiters die er op uit trekken, de hele aarde verkennen, en ze komen tegen de avond terug. Het is een wereld in duisternis, het is avonduur. En het achtste visioen eindigt met die vier paarden in soortgelijke kleuren, met vier wagens, ze trekken uit naar de vier hoeken der aarde, dat staat er heel uitdrukkelijk bij, maar ze komen van tussen twee grote koperen bergen, zoals de tempel ook twee koperen zuilen had. In het Oosten is dat altijd de afbeelding van de morgenstond en de opgaande zon. 'Zie het was avond geweest -het eerste visioen-, en het was morgen geweest -het achtste visioen-, de dag van het heilsplan van God.'

Het begint dus met dat eerste visioen. Alles is wanhoop, donkerte. Zoals Joachim Klepper zijn

adventslied maakte: "God lijkt wel diep verborgen in onze duisternis." De verkenners komen terug van het doorkruisen van de gehele aarde en ze zeggen: "De wereld is in volkomen rust." Moet je nagaan, in een tijd vol rumoer en geweld en volkerenopstanden, want toen was dat politiek zo, komen ze terug en zeggen: "De wereld is in volkomen rust!" En de engel van de Here, die daarbij staat, breekt uit in wanhoop en zegt: "God ontferm U!" De uitleg van deze woorden is, juist gezien de reactie van de engel van Jahwe, heel erg eenvoudig. Die rust van de volkerenwereld is het totale onbewogen zijn met de dingen van het Koninkrijk. Ze zijn in geen enkel opzicht bewogen of aangeraakt door de barmhartigheid van God. Geen ritseling van het Koninkrijk is te zien. En de verkenners en de engel zeggen: doodse rust. De zwijgende planeet noemt C.S. Lewis de aarde in een van zijn boeken. In plaats dat de aarde losbreekt in gejuich voor de Koning, is hier alles in doodse rust. Zacharia krijgt al direct in dit eerste visioen heilsbeloften mee. God zegt: "Maar nu ga Ik aan het werk. Ik keer in erbarmen tot Jeruzalem terug."

En dan wisselt het toneel. Het tweede visioen van de vier horens en het derde van de efa en die van de boekrol horen ook bij elkaar. In beide visioenen versmalt zich als het ware even de visie: God gaat aan het werk in de volkerenwereld en ook in het zesde en het zevende visioen is God aan het werk in de volkerenwereld: het versmalt zich.

De vier horens zijn de vier agressieve machten in de wereldpolitiek die zich tegen God en zijn Gezalfde verzetten (psalm 2). Maar dan ziet hij hoe daar de smeden komen en de horens afzagen: God gaat het beheersen, gaat er tegenin, en maakt zo ruimte vrij voor het derde visioen. En dit derde en het vijfde zijn ook weer aan elkaar parallel, het lijkt of God ze nog weer versmalt, nu tot Jeruzalem. En die bijzondere belofte in het derde visioen is: Jeruzalem zal op een nieuwe wijze door God worden gebruikt, niet als een versterkte burcht met dikke muren. Zacharia ziet daar die man met de meetlat, en dan krijgt hij de boodschap: zeg tegen die man een negatief woord: "Leg die meetlat weg, want Ik, de Here Zelf zal tot een muur zijn rondom haar (Jeruzalem) en haar heerlijkheid van binnen". Dat is het derde visioen. En je ziet: God gaat werken door Jeruzalem dat daar ligt als een open stad: een eeuwig model voor de gemeente.

En dan volgt parallel daaraan in het vijfde visioen de zevenarmige kandelaar -in Openbaring de zeven gemeenten- die daar op onzichtbare wijze door zeven keer zeven leidingen wordt gevoed door de Heilige Geest, die oliekan met daarachter de twee bomen van de Priester en de Koning waardoor de olie toevloeit naar die zevenarmige kandelaar.

Zo is er eigenlijk een beweging als van een zandloper. Het gaat naar het midden, en dan ineens nadat het heilswerk van God in de breedte begonnen, versmalt tot de volkeren, en dan Jeruzalem, dan spitst het zich toe en valt alle licht op één man, die ene man die Jozua heet, en die het hogepriesterschap bekleedde. En in dit vierde visioen ziet Zacharia een klein toneel, het is in de raad van God. Hij ziet hoe Jozua staat voor de troon van God en de satan klaagt hem aan. En het is of God daar verlegen bij staat. En de Here zei tegen satan: "De Here straffe u!" Een vreemde dubbelheid. Aan de ene kant kan Hij Jozua niet accepteren met vuile kleren aan, en aan de andere kant zegt Hij: "Zo kan het niet." Maar de satan heeft gelijk: hij heeft vuile kleren aan. Hij staat daar als vertegenwoordiger van het volk -dat is de hogepriester-, en hij staat daar met zijn vuile kleding. En dan treedt daar ineens die andere wondere gestalte op, die steeds in deze visioenen intreedt, en dat is de engel van Jahwe, die speciale engel. In het oude testament treedt hij altijd op uitzonderlijke wijze op als de representant van God. En deze engel van Jahwe gaat staan en zegt: "Ik neem zijn ongerechtigheid weg!" En dan geeft Hij het bevel: "Trek hem zijn oude kleren uit en geef hem nieuwe feestkleren!" Hier wil ik als tweede punt bij stilstaan: inzicht.

Het inzicht.

Dit visioen in het midden van de acht is ons van jongs af aan bekend. Maar het kan ons niet genoeg worden verteld, dit bijzondere verhaal dat daar midden in onze geschiedenis de ongerechtigheid is uitgewist! Er zal nooit vernieuwing komen in de kerk, en er zal nooit verzoening komen in de volkerenwereld, die nog wijdere kring, en de aarde zal nooit vernieuwd daar staan voor het aangezicht van God, als we niet ons heil hier in de eerste plaats verankeren. De heerlijkheid van de Here in ons midden, wat we ook vieren bij het gebroken brood en de vergoten wijn: het avondmaal. En ook de Geest, bij die kandelaar die door zeven keer zeven leidingen de gemeente voedt vanuit de het oliereservoir, wat weer gevoed wordt uit de priester en de koning. Weer die ene, die dubbele figuur, de Priesterkoning, de Koningknecht, uit Hem stroomt het hele heilsplan van God dat kracht geeft. Er is geen opwekking en geen verzoening in de volkerenwereld, geen vernieuwing en geen groei in ons persoonlijk geloof of het moet steeds weer daaraan ontstoken worden. Daar wil ik bij stilstaan.

Midden in dat visioen staat daar die hogepriester Jozua. Het is als op de grote verzoendag, hij staat als representant van het volk in zijn ambt, maar de satan heeft gelijk: hij heeft vuile kleren. En dat besef hebben wij ook: Israël heeft de afgoden ruimte gegeven, en de kerk, wij weten dat we door de eeuwen heen vuile handen hebben gemaakt. Satan heeft gelijk, maar hij krijgt geen gelijk! Want dan gebeurt daar dat bijzondere, dat daar die gestalte, de engel des Heren intreedt en als het ware daar tussen komt en zegt: "Ik neem uw ongerechtigheid weg!" En dan worden zijn vuile kleren hem uitgedaan, en feestkleren met de tulband als bewijs van zijn ambt weer aangedaan. Dat noem ik een wondere ruil, het is eigenlijk de kern van het evangelie. Het zit in deze twee personen, die Jozua is Jezus, maar ook die engel des Heren is Jezus. Ze vallen in de werkelijkheid, later als het zich vervult, ineen. Jozua, Jezus, die voor ons tot zonde geworden is en als het ware namens de kerk staat in vuile kleren, en de engel des Heren die intreedt en zegt: "Ik neem uw ongerechtigheid weg. Geef hem feestkleding!" Dat is eigenlijk de kern van het evangelie. De bekende Engelsman die gestreden heeft tegen de slavernij, John Newton, noemde dat: amazing grace. Hij was slavendrijver, maar hij werd geraakt door de boodschap van John Wesley, een opwekkingsprediker, en toen heeft hij dat lied gemaakt, Amazing Grace: wonderbare genade. Dat hij die had meegewerkt aan zo'n verschrikkelijk misdrijf van slavernij, zwarte mensen van Afrika naar Amerika verhandelen, dat er voor hem genade was! En dat zijn vuile kleren werden uitgedaan en dat hij feestkleren aan mocht. Het is het evangelie van de wondere ruil.

In 2 Corinthe 5 zegt de apostel Paulus: dat is wat ons drijft, de liefde van Christus. Want we zijn tot het inzicht gekomen dat Één voor allen gestorven is, en dus zijn ze allen gestorven. Christus is voor ons tot zonde gemaakt opdat wij zouden worden gerechtigheid voor God in Hem. En wat u ook gedaan hebt en waar u ook vandaan kwam, en welk verleden ons ook bezwaart, dit punt in het midden van de geschiedenis, het is geen nauwe poort, het is een hele diepe bron. Wat er ook in ons leven is gebeurd, we kunnen altijd weer ons daarin dompelen en we kunnen altijd weer opnieuw vergeving vragen: Amazing Grace, we krijgen nieuwe kleren aan. En Hij, Hij heeft onze zonden voor ons weggedragen. De satan heeft gelijk, maar hij krijgt geen gelijk. Dat is het diepste punt in deze acht visioenen.

De opdracht.

Wat betekent dit diepste inzicht nu voor ons in de praktijk, wat doe ik ermee? Ik dacht daarover: probeer dat nu eens toe te passen voor mezelf, wat heeft het voor mij nu te betekenen in het dagelijkse leven?

Ik kwam op twee punten:

1. het leert me een andere houding;

2. het geeft me een opdracht.

Die opdracht staat trouwens ook letterlijk in vers 6. Eerst: een andere houding. Ik denk dat dat wat mij betreft betekent dat ik niet langer zo hopeloos defensief ben. Want wij allemaal, als we worden aangeklaagd zijn we hopeloos defensief, dan denken we: ja, het is zo en dan overvalt ons een angst voor de veroordeling, en vanuit die angst weren wij de aanklacht af, en worden extreem defensief. Dát verandert, Satan klaagde Jozua aan, en niemand sprak hem tegen, en toch hoeft Jozua niet bang te zijn voor hel en oordeel! Wij kunnen wanneer we worden aangeklaagd met alles wat er is gebeurd heel eerlijk worden, open en eerlijk omdat we er weg mee weten. En dat bewaart ons voor dat verschrikkelijke defensieve waardoor we nooit bij elkaar kunnen komen. Want we weten er weg mee doordat we met datgene waarin we fouten maakten, met de vuilheid van onze kleding, naar Jezus Christus gaan en Hem vragen: Wilt U die vuile kleren mij afnemen en mij nieuwe kleren aandoen? Vergeef me wat ik verkeerd heb gedaan en bekleed me met uw nieuwe mens. En dat doet Hij dan ook! Dan komt Hij in ons en dan bekleedt Hij ons met de nieuwe mens, zoals we lazen in Kolossenzen 3. Dan mogen we Hem aandoen. Daardoor hoeven we niet vastgekleefd te zitten aan het verleden, hoeveel wij ook hebben bedorven of verspeeld. Er is altijd een weg terug, en dat gaat via die nauwe poort van Jezus Christus, die tegelijk een diepe bron is: De weg van verzoening.

En dat heeft ook ontzaglijk veel te betekenen voor de wereld, de samenleving van de volkeren, en voor de kerk. Dat hebben ze in Zuid Afrika goed begrepen: rassen moeten zich met elkaar verzoenen. Wij moeten ons met elkaar verzoenen: Joden en Zwitsers, Surinamer en Nederlanders, de Ieren en de Engelsen, protestanten en katholieken, dat kan allemaal alleen als het door de nauwe weg gaat die hier als kern van alle heil gegeven wordt: vergeving aannemen die Jezus voor ons verworven heeft. Daarom zegt de apostel ook als hij gesproken heeft over die wondere ruil: Laat u met God verzoenen, dan komt er genezing. Dat geldt voor de volkerenwereld, maar dat geldt ook voor de kerk, waar we aan elkaar beschadigd kunnen raken. Wees niet defensief, maar wees daarin heel open en kwetsbaar. Dat kan omdat we er weg mee weten, omdat we weer terug kunnen keren naar de bron, ons daar kunnen laten reinigen en er zo een nieuwe gemeente, een levende krachtige gemeente kan groeien, één waar ze vroeger verdeeld was. Dat betekent voor mij het eerste: een verandering in houding. Maar het tweede wat het betekent is een opdracht. Dat staat letterlijk in vers zeven: wandel in Mijn wegen en neem de door Mij aan u opgedragen taak waar, dan geef Ik je een bijzondere plaats in Mijn huis, dan mag je de voorhoven bewaken, en dan mag je straks in Mijn Raad staan.

Een prachtige belofte die hij meekrijgt! Dat wil zeggen, die concentratie op dat ene nodige, de vergeving in Jezus Christus en het nieuwe leven, die maakt ons niet tot een groep naar binnengekeerde vromen, integendeel. Wandel in mijn wegen, zegt hier de engel de Heren, eigenlijk Jezus voordat Hij mens is geworden. Wandel in mijn wegen, dat wil zeggen dat we in de praktijk van iedere dag daadwerkelijk handelen zoals Hij gehandeld heeft. We trekken de nieuwe mens aan zoals dat staat in Kolossenzen 3. En het tweede was: Doe de taak die ik je opdraag! Ieder mens krijgt van God een taak. Doe die taak, en dat betekent: wees in het kleine getrouw. We hebben geen van allen grote taken, het zijn de kleine dingen, in je omgeving, je huis, je gezin, je werk, het hele leven bestaat uit een serie van kleine dingen. Wees in die kleine dingen trouw, wees in kleine dingen groot! Dat is de opdracht. Om vanuit die houding te leven door te putten uit de bron, door je door het nieuwe leven van Jezus helemaal te laten doortrekken: "Wees in het kleine getrouw en dan zal Ik je ook over het grote stellen", zegt de Here, "dan geef Ik je een bijzondere plaats in Mijn tempel, dan mag je de voorhoven bewaken, zegenen, en dan krijg je een uitstraling naar buiten toe in positieve zin, je mag daar mensen ontvangen, bemoedigen om mee te doen in de gemeente, en tenslotte: je krijgt een plek bij Mij in mijn raad, je krijgt een erepositie aan het slot.

Als dat zo is gaan we ook weer opnieuw begrijpen hoe dit visioen in de breedte gaat uitwaaieren. Wanneer we zo onszelf laten vernieuwen dan worden we een gemeente die licht verspreidt -het vijfde

visioen-, waar de Geest door kan werken, en dan komt daar die boekrol die vliegt en die heeft een reinigende werking ook buiten de kerk in de volkerenwereld. Hij brandt diefstal en bedrog weg, de boekrol vliegt naar de huizen waar dit gebeurt, brengt daar gericht en reinigt zo de wereld. En de efa met de vrouw, de goddeloosheid, ze gaat terug naar Sinear, waar ze vandaan kwam. En dan komen daar die vier wagens aangedraafd en de kracht van Gods legermacht, en die gaan naar het noorden, naar Babylon, daar waar het allemaal fout ging, Sinear. En het laatste visioen bemoedigt ons met een uitzicht dat ongelooflijk is: Zelfs het land der duisternis zal weten wat Uw luister is. Babel, de duivel, de hel zelf, ze worden opgeruimd: dan zal daar in het noorderland, de oorsprong van alle kwaad, Mijn Geest tot rust komen.

Dat gaat gebeuren als de Koning binnenrijdt (psalm 96).

En met dat uitzicht wil ik sluiten. We leven de komst van de Koning tegemoet, we leven in adventstijd. Zo zal Zijn Koninkrijk beginnen: de Rechter rijdt de wereld binnen, Hij richt de aarde naar Zijn recht, het pleit der volkeren wordt beslecht, Zijn trouw en Zijn waarheid overwinnen!!

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmiddag 14 december 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing en tekst:

Zacharia 13: 1

Zacharia 12: 10

Liederen:

- Lied 42
- Psalm 43: 3 en 4
- Opwekkingslied 268
- Lied 136
- Opwekkingslied 281
- Lied 15: 1 en 2
- Psalm 117
- Lied 456: 3

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Het eerste deel van de profeet Zacharia bestond uit acht visioenen, die we vanmorgen gezien hebben. Nog even om weer op te frissen, daarin zit samenhang, daarin zit voortgang en concentratie: Het begint bij de vier hoeken der aarde, daar gaat het ook aan het eind in het achtste visioen weer naar toe, maar in het midden, in het vierde visioen zagen we de centrale figuur, benoemd als Jozua, Joshua, die daar staat met vuile kleren, en hij ontvangt reiniging, vergeving. En dat beeld in het midden van die acht visioenen blijft in het tweede deel van Zacharia centraal staan. Dat tweede deel bestaat niet meer uit letterlijke voorzeggingen, niet meer uit visioenen, maar juist meer voorzeggingen en heilsbeloften die even opflitsten en dan weer doven, zoals wanneer je in de bergen loopt en er is mist om je heen, je soms opeens tussen de mistflarden door ineens een indruk krijgt in wat voor wereld je eigenlijk bent, en hoe de weg voor je ligt. Maar dan sluit de mist zich weer.

Zo zijn de profetieën van Zacharia in het tweede deel. Flashes, plotseling oplichtend, niet makkelijk te verstaan. Voorzeggingen die in detail soms heel sprekend zijn, maar niet altijd makkelijk om ze chronologisch te ordenen en in een totaalbeeld te vatten. We mogen blij zijn dat eerst die acht visioenen gehad hebben, want daarin passen ze.

Het lijkt alsof de profeet Zacharia, een jonge man van ongeveer 25 jaar, van de Here God eerst een totaaloverzicht krijgt. Alsof de Here God zegt: Kijk, als je dit grote heilsplan niet eerst helder gezien hebt, dan zal het je later veel moeilijker vallen om al die profetieën die Ik je verder nog zal geven, te begrijpen.

En zo is het tweede deel van Zacharia geen visioen, maar het zijn fragmentarische profetieën, voorzeggingen, flitsende inzichten, aan elkaar geregen soms als een kralenketting, maar toch wel weer met een zekere ordening. Want in hoofdstuk 12-14 zit zeker voortgang. We kunnen dat nu niet in detail uitwerken, maar we letten op de rode draad die door dat tweede deel loopt. En dat zijn die voorzeggingen over die centrale figuur in die visioenen. Hij wordt een koning genoemd, maar een koning die nederig is, eigenlijk meer een herder. En inderdaad, dat woord herder dat vinden we in het tweede deel van Zacharia veelvuldig.

Hij wordt een herder genoemd, maar er wordt iets nieuws van hem verteld. En dat gebeurt in niet altijd makkelijke beelden. Het is een herder die Israël, maar ook de volkeren -in Zacharia 11 gaat het over alle volkeren der aarde- niet overheerst met een harde knoet, maar met twee staven van lieflijkheid en samenbinding. Toch levert dat niet op wat deze goede herder had verwacht. Integendeel, wanneer we zo lezen dan bemerken we: zijn optreden leidt tot een conflict. De twee staven worden doormidden gebroken en de herder verdwijnt van het toneel. En als de goede herder van het toneel is verdwenen dan neemt een dwaze herder de leiding over en komt er een samenballing van strijdzucht onder de volkeren. Ze ballen zich samen tegen Jeruzalem (h. 12). Maar als dat zich af gaat tekenen, en rond Jeruzalem de volkeren samenballen, dan zal God ingrijpen. Dat zegt Zacharia. En terwijl Hij met zijn linkerhand de aanvallende volkeren slaat, zal Hij met zijn rechterhand de geest der genade en der gebeden uitstorten op de inwoners van Jeruzalem. En als dat gebeurt dan breekt de rouwklacht uit. Ineens beseffen de inwoners van Jeruzalem wat er eigenlijk is gebeurd, en ze heffen een rouwklacht aan als over een eerstgeborene die sterft. En dan ontsteekt God, dan vestigt Hij juist daar een bron tot ontzondiging en reiniging. Er lijkt een weg gebaand voor een finaal optreden waarbij de Heer als Koning verschijnt, -zo schets ik de profetieën van Zacharia- op de Olijfberg en dan zal Hij daar verschijnen met al Zijn heiligen en dan zal er vandaar een stroom van genezing door de wereld gaan. En al de volkeren zullen optrekken naar Jeruzalem en het loofhuttenfeest vieren. Zo is de grote lijn van Zacharia's profetie.

De tekst waar ik nader bij wil stil staan is dat ene detail. Middenin wordt verteld dat als die goede herder dat fatale lot heeft ondergaan en de volkeren zich samenballen rond Jeruzalem, dan zal de Here een geest van genade en van gebeden uitstorten op Jeruzalem. En dan zullen ze een rouwklacht aanheffen als over een eerstgeborene.

De eerste vraag is: wat is die rouwklacht die daar wordt aangeheven?

De tweede is: hoe vervult deze profetie zich nu?

En de derde: wat heeft het ons te zeggen?

De eerstgeborene, dat is degene in wie alle kinderen present zijn. Dus de eerstgeborene is maar niet de eerste van een rij kinderen, zoals bij ons, maar in Israël vertegenwoordigt hij alle kinderen, hij is de belangrijkste. Zo was dat in Israëls' gezinsleven. Als dus het eerste kind aan de Here werd toegewijd, -want dat werd gedaan met de eersteling, dus met het eerste kind in de tempel met een toewijdingoffer wat dan de plaats in nam van die eerstgeborene-, dan werd in die eerstgeborene heel het gezin de Here toegewijd, en in dat plaatsvervangend offer weer vrijgemaakt.

Die titel, eerstgeborene, wordt hier achteraf door Israël toegekend aan die herder, die koningsknecht. Die spruit uit de afgehouwen tronk van David, zoals Zacharia hem ook noemt. En wat gebeurt? Heel Israël breekt uit in een rouwklacht. Plotseling breekt het in hun bewustzijn door dat ze die goede herder die God hun gezonden had, hebben doen verongelukken! Zoals ouders die door hun eigen toedoen hun eerste zoon verloren. Maar denk niet dat dit iets is wat Israël alleen overkomt, in Zacharia 12 is het Israël, maar in Zacharia 11 zijn het al de volkeren. Ze delen in dit gevoel. Dat wil zeggen: de herder die God zendt wordt door Israël en door de volkeren verraden. Hij verongelukt, Hij wordt niet erkend, en Hij sterft een ellendige dood. Ja, tot God zelf de geest der genade en der gebeden uitstort, en dan breekt de rouwklacht door.

Zo gaat de profetie van Zacharia, maar hoe moeten we daar verder mee? Waar heeft zich dat vervult? Waar zal het zich vervullen? Er wordt in het nieuwe testament op twee plaatsen melding gemaakt van deze profetie. De eerste is bij Jezus eerste komst, de tweede keer is bij zijn wederkomst. U kunt het opslaan, de eerste keer is in Johannes 19: 37; de tweede keer wordt deze tekst geciteerd in Openbaring 1: 7.

Bij beide wil ik een moment stilstaan. Ze trekken dit vers in een weids perspectief. Het is al vervuld, zegt Johannes. Want als Johannes daar staat, samen met de discipelen, aan de voet van het kruis, en hij ziet hoe die Romeinse officier deze gekruisigde met de speer in het hart steekt, dan staat daar 'hij krijgt een woord' zoals we in sommige kringen zeggen. En dat is dit woord: 'ze zullen zien op Hem die ze doorstoken hebben', Zacharia 12. Ineens ziet hij hoe dat zich daar vervult. En ik verbind hiermee de vervulling in Handelingen. We lezen in het nieuwe testament zelf hoe deze vervulling zich doorzet daar aan de voet van het kruis. De discipelen hebben het gevoeld: ze zagen op Hem die ze doorstoken hadden. Maar die herkenning zet zich door op de pinksterdag, toen de eerste toehoorders van de apostel Petrus diep getroffen zeiden: "Maar wat moeten we doen? We hebben de Leidsman van ons behoud aan het kruis gebracht en gedood! Wat moeten we doen?" En Petrus zei: "Laat je dopen op de naam van de Here Jezus tot vergeving van je zonden en je zult de Heilige Geest ontvangen."

Dat sombere moment van diepe schulderkenning wordt tot een bron van ontzondiging en reiniging. "Want voor u is de belofte en voor allen die nog verre zijn, zovelen als de Here er toe roepen zal", zegt Petrus. Wij staan dus al in een stuk vervulling. Die geest der genade en der gebeden is uitgestort en daar breekt dit bewustzijn door.

Maar de tweede vervulling van dit woord zien we bij de wederkomst. Als Jezus' terugkeert op de wolk, de wolk van Gods presentie, die bijzondere wolk waarin Hij ook was opgenomen, als Hij terugkeert op die wolk, zo vertelt Johannes op Patmos in Openbaring 1, dan zullen alle stammen der aarde Hem zien, ook zij die Hem doorstoken hebben, en alle stammen der aarde zullen over hem een rouwklacht aanheffen. En daar wordt dit woord geciteerd.

Dat is wel heel bijzonder dat er nog een dieptedimensie ligt in dit profetische woord van Zacharia, wat nog uitstaat, wij verwachten dat moment nog dat Israël en de volkeren daar, getroffen door zijn verschijning, zullen zien op Wie ze doorstoken hebben en een rouwklacht zullen aanheffen als over een eerstgeborene.

Zo staan wij tussen de tijden, tussen de beide vervullingen in, aan de ene kant: we kennen het, en aan de andere kant: we zien er naar uit dat dat zal gebeuren. En daarom is er alle reden voor om op dit moment, en bij de viering van het avondmaal, deze woorden nog eens wat aandachtiger tot ons te laten spreken.

De geest der genade en der gebeden bewerken bij ons een dubbel gevoel. Aan de ene kant een heel diep

smartelijk bewustzijn, het is een zeer pijnlijk moment, maar wonderlijk genoeg daaruit voortkomend juist een bron tot ontzondiging. Want Zacharia 12:10 en 13:1 zitten aan elkaar verbonden. Dat ziet Zacharia in het tweede deel van zijn boek gebeuren in de toekomst. En in die toekomst staan wij, en in die toekomst vieren wij vandaag het Avondmaal. En we vieren het alleen maar goed als we het vieren in het licht van deze tweevoudige profetie van Zacharia, als we het ervaren als een vrucht van de uitstorting van de Heilige Geest en vieren met die tweeërlei houding. Allereerst de pijnlijke rouwklacht. "Ik zal over het huis van David en over Jeruzalem uitgieten de geest der genade en der gebeden, en ze zullen Hem aanschouwen die ze doorstoken hebben." Dat is het eerste wat we juist bij het avondmaal beseffen. Wij noemen Jezus het Lam van God dat de zonde van de wereld wegdraagt. Dat betekent: we vieren Hem en ontvangen Hem als degene die ook uw en mijn zonde weggedragen heeft. Maar dat betekent iets heel dieps, want als u en als ik geen zonde gedaan zouden hebben, dan zou Hij niet hebben hoeven sterven. Zo ligt het. Hij is aan het kruis gegaan om onze zonden. Mijn zonden hebben dat bewerkt. En dat nog wel juist bij Hem die geen zonde gedaan heeft, en die ons tot zonde werd, die tot ons kwam als de goede herder, met twee staven van lieflijkheid en samenbinding, die herder hebben de volkeren en Israël, wij samen, we hebben Hem verraden. We gaven uitbuiting de voorkeur, zegt Zacharia, boven lieflijkheid, en we verdeelden het volk Gods, eerder dan dat we het samenbonden. En dat verraad kostte Hem het leven. En dat besef is net zo pijnlijk als het besef van twee ouders die door hun eigen schuld hun oudste, eerstgeboren kind hebben zien verongelukken. Ik heb dat een keer in de krant gelezen, dat een boer met zijn tractor achteruit reed en zo zijn enige zoontje, dat achter de tractor speelde, overreed. Dat is nooit meer uit mijn gedachten gegaan, wat er dan door zo'n man moet zijn heengegaan. Dat besef is het eerste dat de geest der genade en der gebeden bewerkt onder de inwoners van Jeruzalem, een rouwklacht als over een eerstgeborene, Lam van God dat ook mijn zonden wegdraagt. Dat Hij moest sterven om u en mij vrijspraak te verwerven. Dat wordt nooit vanzelfsprekend. En dat gaat altijd weer door dat diepe besef heen van verbrijzeling en pijnlijk schuldbesef. Dat heeft Revius goed gedicht, toen hij zei: 't En zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten. nee, dat waren u en ik.

En ik besef bij het Avondmaal sterker dan bij enig ander moment in het gemeente-zijn, dat dat alreeds toegedekte schuldbesef, - Hij is er al doorgegaan, Hij zit aan de rechterhand van de Vader en Hij is onze Goede Herder, maar intussen - dit alles, het was wel mee door ons dat dit gebeurde. Het was om onze zonden dat Hij moest sterven. Sterker nog, de scherpe angel van die schuld is juist dat wij Zijn liefde afgewezen hebben! De goede Herder niet de plaats gaven die Hem toekomt, met zijn staf van lieflijkheid en samenbinding. Dat is bitter, maar het te beseffen is goed. Het is een vrucht van de geest van de genade en van de gebeden. Intussen, ik ga weer naar dat tweede, daarbij blijft het niet! Want uit deze erkenning ontspruit een zegenrijke bron. WEl heel bijzonder dat juist op dat moment staat: te dien dage zal er een bron tot ontzondiging en reiniging ontsloten zijn, voor het huis van David en voor de inwoners van Jeruzalem. Als de inwoners van Jeruzalem met die bittere rouwklacht voor God komen, door alle geledingen van het volk heen, dan gebeurt er iets wat al eerder was gebeurd, toen de broers van Jozef met hun bittere schuldbesef bij hem kwamen en dachten: dit uur en deze erkenning dat leidt tot onze ondergang, maar het werd juist bron van vergeving. En als Israël en de volkeren later de 'Grote Jozef' ontmoeten, dan gaat datzelfde gebeuren. Dat pijnlijke schuldbesef, en de angst dat dat leidt tot onze ondergang, dat wordt juist bron tot ontzondiging en reiniging.

Dat is ook tegelijk de taal van het avondmaal, dat is het geheim van het evangelie. Bij het Avondmaal krijgen we te horen: neemt, eet en gedenkt en gelooft: dit lichaam, deze wijn is vergoten en verbroken voor u, en het wordt tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

Twee doelen worden bij die bron genoemd: ontzondiging en reiniging. Dat wil zeggen: de vrijmaking van de kracht van de zonde, dat is ontzondigen, en tegelijkertijd ook reinigen van de gevolgen van de zonde, die vuile werking van het kwaad. Zo laten wij ons bij het Avondmaal ons innerlijk vernieuwen

en uiterlijk reinigen. De bron wast alle schuld af, en ze geeft ons een nieuwe gezindheid, dat priemende schuldbesef over wat ik met mijn zonden heb gedaan, heb aangericht, het wordt koninklijk vergeven. En de constante neiging om steeds maar weer afgoden aan te raken wordt weggenomen. Brood en wijn hebben grote werking. De Geest van God gebruikt ze als middelen om ons te doen voelen hoe groot die wondere liefde van Christus is. Hoe vaak we die 'verzondigden', maar ook hoe diep Zijn genezing in ons werkt, en ons omvormt. Brood en wijn, ja als voedsel, bron ten leven.

Zo bewegen wij ons vanmiddag in de vervulling van de profetie van Zacharia, tussen de tijden. Die geest der genade en der gebeden, ze is uitgestort, op de pinksterdag in Jeruzalem. En wij kennen iets van de rouwklacht van die ouders over hun eerstgeborene, maar ook: te dien dage is een bron tot ontzondiging ontsloten in Jeruzalem. Een sombere dag wordt een gloriedag. En daaruit komt ineens perspectief, we zijn op weg naar het Loofhuttenfeest. En de tempelbeek zal ter genezing uitvloeien over heel de aarde als de Here terugkeert. En dan zullen daar aan weerszijden de levensbomen groeien, met bladeren tot genezing der volkeren, en dan breekt de heilstijd aan. Ja, er zit in Zacharia nog een dimensie die nog op vervulling wacht. Daar vestigt Zacharia aan het slot onze aandacht op. Wij worden bij het Avondmaal daar ook aan herinnerd, aan de Bruiloft van het Lam, dezelfde Die als Eerstgeborene voor ons stierf. Hij zal als een Koning in alle heerlijkheid de aarde vervullen, en zelfs op de bellen van de paarden zal staan: De Here heilig. En Hij zal alle tranen afwissen en we zullen Zijn stem horen, als Hij dan zal zeggen: Zie, Ik maak alle dingen nieuw.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 21 december 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Want de genade Gods is verschenen, heilbrengende voor alle mensen..." (Titus 2:11)

Schriftlezing:

Maleachi 1: 6-10; 2: 17-3:6 en 4.

Tekst:

Maleachi 3: 1: 1-3b; 4:2.

Liederen:

- Lied 117: 1, 5, 7
- Psalm 136: 1, 2, 3
- Psalm 139: 9, 14
- Psalm 90: 1
- Kinderlied: 24
- Lied 145
- Lied 43
- Psalm 17: 3

Introductie verkondiging: ***Zilversmid en Zon der gerechtigheid***

Op deze vierde zondag van advent lezen wij de laatste van de twaalf kleine profeten. De twee beelden die Maleachi aanreikt om zijn komst mee aan te geven, dringen ons tot een antwoord op de vraag: 'hoe zal ik U ontvangen?', waarmee wij de dienst vanmorgen begonnen. Een zilversmid loutert. De zin schijnt ongenaakbaar en maakt met zijn stralen alles licht. Het hoofdpunt dat Maleachi aanraakt met zijn oproep tot ommekeer is heel actueel. Het is een heel diepe vorm van oneerbiedigheid en een daarmee gepaard gaande losse levensstijl. (1:8; 2:15; 3:5). Toch overheerst in deze messiaanse voorzeggingen de vreugde over de alles genezende uitwerking van de genade van God die in Jezus nu reeds reddend is verschenen.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Twee beelden hef ik bij Maleachi omhoog, het eerste in hoofdstuk 3: 3a: hij zal zitten, het zilver smeltend en reinigend, en het tweede in hoofdstuk 4:2: maar voor u die mijn naam vreest zal de zon der gerechtigheid opgaan en er zal genezing zijn onder haar vleugelen.

Het eerste beeld koos ik omdat hier de kracht ligt van deze kleine profeet in de adventstijd. Want Maleachi trad 50 jaar na de ballingschap op, in een tijd waarin als het ware het hoogtepunt van de terugkeer en de herbouw van de tempel en de inwijding van de tempel achter de rug lag, en nu zijn heel veel mensen teleurgesteld, en ook wat cynisch. Het is een tijd van geestelijke inzinking. De donkerte tussen de testamenten, zou je kunnen zeggen. Bij Maleachi houdt het oude testament op en daarna komt Mattheüs met de geboorte van Jezus Christus.

En in die donkerte tussen de testamenten geeft Maleachi heilsbeloften. Hij ook. De andere elf kleine profeten deden dat ook, maar Maleachi wel in het bijzonder, vooral aan het slot met die twee beelden, bemoedigende beloften. Hij zegt: "Hou vol, want de Heer is op komst!" En dan vergelijkt hij Zijn komst met twee activiteiten: Hij komt als een zilversmid en Hij is als de zon der gerechtigheid die opgaat over deze wereld.

Die twee beelden willen we tot ons laten spreken.

Dit hele boek is genoemd: 'mijn bode', waarschijnlijk is daarmee Johannes de Doper bedoeld, dat valt samen met Elia die in hoofdstuk 4 wordt genoemd: Johannes de Doper als de teruggekeerde Elia, deze gaat als een bode aan de komst van de Messias vooraf. En die Messias verschijnt tot de Zijnen, Levieten en priesters, heel kritisch, als een zilversmid.

Dat is het eerste beeld, een heel bemoedigend beeld. En tegelijkertijd verschijnt Hij universeel over deze wereld voor allen, als de Zon der gerechtigheid met genezing onder zijn vleugels. Een bijzonder beeld.

Vooraf nog even dit, want even een doorkijkje door de hele profeet kunnen we toch niet missen: Wat is nu het meest typische van Maleachi?

Dat zijn die korte dialogen, de korte gesprekjes die hij heeft met de mensen. Hij is daarin heel eigentijds. Hij is geen preker die vanaf de hoge kansel alleen maar woorden uitspreekt in een monoloog. Nee, hij luistert naar wat de mensen te zeggen hebben. En door heel het boek heen loopt in vast refrein het gesprek met zijn tijdgenoten. "En dan zegt gij....", zegt hij steeds, en dan komt een weerwoord.

Er zijn zeven van zulke momenten, die als een doorgaande lijn typerend zijn voor de, ik zou haast

zeggen 'postmoderne apologeet'. Want zo moet je het doen, ook in onze tijd, in een echt gesprek treden met de mensen.

Maar wat hoort hij dan? De profeet begint met het eerste in hoofdstuk 1: Ik heb u onveranderd lief. Het boek begint met waar het evangelie altijd begint. En dan krijg je in hoofdstuk 2 dat eerste weerwoord: Maar dan zegt gij: "Maar waarin hebt Gij dan uw liefde betoond? Waaruit blijkt het?"

Het tweede gesprek, we lazen dat ook in hoofdstuk 1 als dan de profeet zegt: "Let eens op wat jullie aan het doen zijn. Jullie priesters brengen offers, maar als je zo je eigen landvoogd zou behandelen, dan zou die absoluut zijn deur voor jullie gezicht dichtsmijten!" Want wat doen ze? Van al de dieren die geofferd werden kozen ze juist de manke, de lamme en de blinde uit, en die brachten ze tot offer, denkend: Dan houden wij al het mooie en goede! Maar als de profeet hen daarop gewezen heeft en daarbij zegt: "Jullie verachten de naam van God en jullie behandelen Hem minderwaardig", dan zeggen ze: "Maar waarin verachten wij nou de Naam van God? En waarin hebben wij Hem nu minderwaardig behandeld?"

In hoofdstuk 2 zegt de profeet: "Jullie staan krokodillentranen te wenen boven het altaar!" Wat bedoelde hij? Israël zei: we offeren en we offeren, maar het lijkt alsof er nooit een antwoord terug komt. God verhoort onze gebeden niet. En Maleachi antwoordt: "En dan vraagt gij nog waarom?" Dus weer maakt hij zich de tolk van dat bitse, wrange weerstandsgevoel wat de mensen tonen.

In hoofdstuk 2: 17 zegt Maleachi: "Jullie vermoeien God met uw woorden. En dan zegt gij: "Maar waarmee vermoeien wij Hem dan?" In hoofdstuk 3: 7 wekt de profeet op tot terugkeer. Hij zegt: "Keer je om, keer je om tot God. En dan zeggen jullie: "Maar in welk opzicht moeten we ons dan bekeren?"

En in hoofdstuk 3: 8 zegt de profeet in bewogenheid tegen hen: "Mag een mens God beroven? En dan zegt gij: "Maar waarin beroven we Hem dan?"

En tenslotte in hoofdstuk 3: 13 vat de profeet alles samen en hij zegt: "Jullie woorden over Mij", zegt de Here, "zijn vermetel". En dan zegt gij: "Maar wanneer zijn we ooit vermetel geweest? Waarin hebben we nu ooit vermetel over Hem gesproken?"

Wat proeven we nou in deze zeven voorbeelden die zo als een lijn door het hele boek lopen? Aan de ene kant vind ik het verademend dat Maleachi de gespreksgenoot aan het woord laat komen: hij treedt in gesprek. Maar als hij dat doet, dan bespeurt hij ineens iets wat door al die kleine gesprekjes heen loopt en wat is dat? Dat zou ik graag proberen onder woorden te brengen. Het is iets wat ik ook geproefd heb in dat kleine zinnetje, wat een gevleugeld woord geworden is, zelfs in de christelijke kring van Gerard van het Reve: Dat Koninkrijk van U, komt daar nog wat van? U kent het misschien ook. Daar zit iets in waar we ons mee kunnen vereenzelvigen -want wie kan dat niet?- en dat geldt eigenlijk voor al die zeven korte gesprekjes. Aan de andere kant snijdt dat me door het hart en waardoor komt dat? Er kwam me een woord voor de geest van de apostel Paulus uit de Korinthiërs brief. Paulus die op een gegeven moment tegen de gemeenteleden uitbarst: "Ge hebt geen besef van God! Tot uw beschaming moet ik dat u zeggen". Zoiets van een familiariteit tegenover God waarbij zelfs de Almachtige verlaagt wordt tot de eerste de beste schooljongen.

En dat is nu waar de profeet op ingaat. Geen brede discussies ten antwoord, maar hij peilt dat gemis aan eerbied, want dat is het. Een soort van twisterig tegenspreken zonder enig besef van wat er nu werkelijk speelt als je staat voor het aangezicht van de Almachtige! En daar gaat hij op in. Daarom begon ik de lezing ook bij hoofdstuk 1 waarbij Maleachi een voorbeeld neemt uit de maatschappij, zoals Jesaja zei: "Zelfs een rund kent zijn eigenaar en een os en een ezel degene die hem bezit, maar

Mijn volk heeft geen inzicht!" Zo zegt Maleachi -en het is wel opvallend dat hij die twee beelden neemt-: "De zoon eert zijn vader, en een knecht zijn heer, maar wanneer Ik tot jullie spreek, waar is dan de eerbied voor Mij?"

Dat hij dat zo samenbrengt vind ik heel bijzonder want het laat in één beeld zien waar het de profeet om gaat, waar hij zijn vinger bij legt. Echt kennen van God is altijd een mengeling van kinderlijk vertrouwen wat nooit tot familiariteit leidt -een zoon kent zijn vader- maar ook van dat andere, van een heel diep ontzag, wat nooit tot slaafse kruiperigheid leidt.

Zo schetst hij in een paar pennenstreken wat de echte houding is die de profeet wil zien. We zongen: Hoe zal ik U ontvangen, hoe wilt Gij zijn ontmoet? Als dan de profeet Maleachi de komst van de Messias aankondigt en wij ons daar op voorbereiden, dan denk ik dat dit korte schetsje van de hoofdlijn van Maleachi ons heel veel te zeggen heeft.

Laten we toch vooral dát in de eerste plaats bij ons laten doorkomen, dat wij die houding van eerbied kennen. En dat badinerende en dat twisterige en dat familiaire, dat totaal afwezige van besef van God, dat dat ons niet aankleeft. Ik proef dat bijvoorbeeld ook in de hele manier van praten rondom dat thema van de boekenweek: Mijn God. Als er ooit badinerend en in de stijl van die zeven twistgesprekken gesproken is over God, dan is het in Nederland, in die boekenweek. En de profeet Maleachi zou gezegd hebben: "Waar is de eerbied voor Mij?" We kunnen dan alleen echt kerstfeest vieren, als we in een houding van diepe eerbied komen voor God, ja, zeker met diep innerlijk vertrouwen, maar tegelijkertijd nooit familiair, maar met een heel diep besef van ontzag voor Zijn heiligheid en Zijn grootheid.

Dat is wat ik als eerste in die twee hoofdstukken tegenkom. Want die familiaire twisterigheid, dat wrange, soms cynische in de verhouding met God, de verhouding omhoog, werkt zich ook door in de verhouding opzij. Dat is hoofdstuk 2. Want ineens wordt men ook heel los in allerlei seksueel gedrag. Maleachi noemt echtscheidingen onder de priesters, de één na de ander, maar hij heeft het ook over slechte betaling van je arbeiders, en de wees en de weduwe worden niet meer bezocht en de vreemdelingen laten ze links liggen. Het hele rijtje. Het één hangt met het ander samen. De diepe eerbied, de vreze voor God, hangt samen met de liefde voor de naaste. Dan leren we heel gevoelig de geboden: God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf.

Als Maleachi zo in hoofdstuk 1 en 2 als het ware pratenderwijs met zijn tijdgenoten de basis gelegd heeft, iets gezegd heeft van hoe wij dan de komst van de Messias tegemoet moeten leven, dan komt hij met zijn twee bijzonder gekozen beelden. De eerste is: Hij zal zitten als een zilversmid. Ik vond die zin heel bijzonder, vooral dat zitten.

Ik heb eens met een echte zilversmid gesproken, die vertelde: "Dat zitten is heel belangrijk bij dat werk. Je zet een grote pot neer, doet daar al het oude zilverwerk in, en soms ook gesteente met zo'n zilverader. Dat wordt op een kolenvuur verhit, en dan gaat het smelten. Als je zilver verhit, komt er zuurstof vrij, wel twintig keer het eigen volume, dus dat borrelt en dat pruttelt, en langzamerhand is dat proces voorbij en de zilversmid zit daar letterlijk bij, kijkt in die pot, en moet zien -als hij een goede vakman is-, wanneer de pot van het vuur af moet. Dat moet precies op het goede moment, want als hij het te vroeg doet dan zit er nog vuil in het zilver, dan is het niet mooi. Doet hij het te laat dan trekt het zilver weer zuurstof aan, dan wordt het dof. Daarom zit hij erbij, en dat zitten is het meest kenmerkend, en hij loutert het zilver, en precies op het moment dat het zilver gaat glanzen, het moment dat hij zijn gezicht in dat zilver weerspiegelt ziet, op dat moment trekt hij de pot van het vuur, dan is het klaar."

Ik zei al, natuurlijk is het een beeld waarmee Maleachi het louteren wil laten zien. Het kwaad, de zonde,

die oneerbiedigheid, zoals bij de zonen van Levi, want het kleefde vooral ook de priesters aan, daarvan wil God hen louteren. Maar er zit ook iets bijzonder bemoedigends in, want op het moment waarop Hij Zijn gezicht, Zijn beeld ziet in dat zilver, dan is het vuil eruit.

Het deed mij denken aan een groot woord van de apostel Paulus in Romeinen 8, daar zegt de apostel: "En die Hij gekend heeft, heeft Hij tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld van Zijn Zoon, opdat Hij de eerstgeborene zou zijn onder vele broederen." Dat is een plechtig woord, maar daar staat eigenlijk dat God net zo lang aan ons sleutelt, loutert als een zilversmid, totdat het beeld van Zichzelf, dat is toch het beeld van Jezus, in ons zichtbaar wordt. En op dat moment is pas het proces voorbij. Eigenlijk een machtig beeld van de manier waarop God met ons bezig is, ons leven lang. Wij worden ons leven lang gereinigd en gelouterd, en het houdt pas op als God Zijn gezicht ziet in ons, wanneer wij beelddrager worden van Hem, dat beeld waarnaar Hij ons geschapen heeft: En God schiep de mens naar Zijn beeld. Dat beeld wordt vernieuwd door Jezus, en wij worden omgevormd naar het beeld van Zijn Zoon. En dat is het werk van die Zilversmid, een prachtig beeld van wat Jezus is komen doen. Daarvoor is Hij gekomen om ons zo om te vormen naar het beeld van God wat Hij zelf is.

Dat is het eerste beeld, daar zit iets in van branden en louteren, maar ook iets heel diep bemoedigends. En datzelfde vind je terug in het tweede beeld: Maar voor u die Mij vreest, maar voor allen die eerbied voor Mij hebben (Groot Nieuws vertaling) zal de zon der gerechtigheid opgaan, en er zal genezing zijn onder zijn vleugelen. Maleachi staat voor die eerbied. In het oude Egypte beeldde men de zon vaak af met vleugels. En onder mijn vleugelen zal ik u hoeden, dat is een heel diep bijbels beeld van God, van zijn moederlijke zorg. En ik denk dat dát ons bij mag blijven op ons netvlies, als we kerstfeest vieren. De zon der gerechtigheid is over deze wereld al opgegaan! Het licht van deze wereld is reddend verschenen! De Here Jezus is geboren in Bethlehem, en Zijn werk wordt gekenmerkt door twee dingen: gerechtigheid en genezing.

Het is ook opvallend dat het in die volgorde staat: eerst gerechtigheid en dan genezing. Niet dat die genezing niet al een schaduw vooruit werpt, alle wonderen die Jezus gedaan heeft zijn tekenen van dat laatste, finale, grote werk van genezing wat Hij komt doen als Hij terugkomt.

Bij zijn eerste komst ligt alle nadruk op gerechtigheid, bij de tweede komst alle nadruk op genezing. Daarom mogen we ook zijn wederkomst met zoveel verlangen tegemoet zien. Heel veel gereformeerde mensen zijn er eigenlijk een beetje bang voor. Dan denken ze: "Ik zie er eigenlijk helemaal niet naar uit!", want ze hebben gehoord dat Hij dan komt om te straffen. Maar dat is helemaal geen bijbels beeld. Hij komt ter genezing. De Rechter is de Rechtzetter, Hij komt ter vernieuwing, Hij komt genezen. En zoals Hij als de Zon der gerechtigheid is opgegaan in Bethlehem, zo komt Hij met genezing onder zijn vleugelen wanneer zijn voeten zullen staan op de Olijfberg. Zo zegt Zacharia het, en of dat letterlijk zo is? Ik hoop het, maar ik weet het niet, maar in elk geval: zoals Hij is heengegaan zo zal Hij verschijnen, Hij komt deze wereld genezen.

Het mooiste voorbeeld daarvan vind ik in de evangeliën, in het evangelie van Marcus, dat verhaal van die lamme man die door zijn vrienden naar Jezus wordt gebracht. Ze kunnen niet bij Hem komen, want er staan te veel mensen om Hem heen. Dan gaan ze het dak op en lichten de tegels van het platte dak op, en laten hem aan touwen zakken voor Jezus' voeten. En let dan eens op wat Jezus doet. Die verlamde man ligt daar en denkt: ik kom hier natuurlijk voor mijn lamme benen! Maar Jezus zegt: "Uw zonden zijn u vergeven!" En dan ziet Hij de schriftgeleerden die erbij staan denken: wat nu zonden vergeven? Dat kan God alleen, wat matigt deze mens zich aan?

En anderen zullen gedacht hebben: ja, zonden vergeven, dat kan Hij makkelijk zeggen, dat kun je nergens aan zien!

Jezus ziet dat allemaal. En dan zegt Hij : Om jullie te laten zien dat Ik de macht heb zonden te vergeven, -en Hij zal ook gedacht hebben: om iets te laten zien van hoe echt waar dat is, eerst gerechtigheid en dan geef Ik u ook genezing- sta op en wandel! En de man staat op van zijn bed, neemt zijn matras op en loopt het vertrek uit, God verheerlijkend. Daar zie je nu in één klein geschiedenisje de illustratie bij Maleachi 4. Eerst gerechtigheid, -want je moet eerst met God verzoend zijn, eerst moeten je zonden zijn vergeven, en dat is het eerste wat Hij tegen die man zegt-, en dan daarna, als iedereen denkt: is dat niet goedkoop, of heeft Hij wel het recht ertoe?, dan zegt Hij, als teken van wat Hij wereldwijd zal gaan doen: Sta op en wandel! En zo zal Hij als Hij terugkeert universeel tegen alle lammen en doven en gewonden zeggen: Sta op en wandel! Hij komt met genezing onder Zijn vleugelen. Een machtig beeld van wat de hele Schrift ons voorhoudt. Dat wij mogen schuilen bij Hem.

We begonnen met: hoe zal Ik U ontvangen, hoe wilt Gij zijn ontmoet? Wanneer we Maleachi lezen zou ik zeggen: de beste manier waarop wij Hem ontvangen is door ons daar op voor te bereiden, geconcentreerd op die twee beelden: de zilversmid en de zon der gerechtigheid. Bij de zilversmid laten we ons aanspreken: zit die badinerende toon misschien ook in mijn agressieve weerwoorden? Heb ik de eerbied gevonden die de grondhouding moet zijn om Jezus te ontvangen? Zoals daar de kribbe in Bethlehem Hem ontving, zo mogen wij Hem in ons hart ontvangen. Iedere dag opnieuw, ieder kerstfeest in het bijzonder. Maar het tweede is dat wij uitzien naar Zijn wederkomst, dat Hij zal komen met genezing onder Zijn vleugelen, en dan zullen we schuilen onder Zijn vleugelen, zoal kuikens bij de hen. En dan overkomt ons totale genezing. En Maleachi zegt aan het eind, en ik kan begrijpen dat hij maar één beeld ziet: Als dat gebeurt worden we net zo blij als kalveren die in het voorjaar de wei in mogen. Dat is het beeld wat Maleachi krijgt als hij denkt aan de zon der gerechtigheid met genezing onder zijn vleugelen: als uitgelaten kalveren zullen we dartelen in de lente. Uitgaan na een winter in gevangenschap. Zo groot zal onze vreugde zijn.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 19 april 1998 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Converteer deze pagina naar PalmPilot DOC Formaat

Welkomsttekst:?"Want wat zou het een mens baten, als hij de gehele wereld won, maar schade leed aan zijn ziel?

(Mattheüs 16:26)

Schriftlezing:?Job 19: 25-27; 1 Corinthiërs 6: 12-20

Tekst:??1 Corinthiërs 6: 20; zondag 17 Heidelbergse Catechismus

Liederen:

- Lied 437
- Psalm 139: 1, 7, 8 en 14
- Lied 333: 1, 3 en 4
- Kinderlied 30
- Lied 268
- Psalm 18: 15

Introductie: Leven in een lichaamscultuur.

In de Middeleeuwen draaide alles om de ziel - in de twintigste eeuw om het lichaam. De film en de mode, maar ook de gezondheidszorg en de vrije tijd, en nu ook de vraag van de overheid aan ieder van ons, wat er gedaan mag worden met mijn organen, alles draait om het lichaam. Is het lichaam de laatste bron van zingeving? Of is het een ingewikkelde machine en slagen we er steeds beter in om hem na te bouwen of van andere onderdelen te voorzien?

De bijbel is onze tijd ver vooruit. We ontvangen daarin het inzicht van onze Maker en zijn belofte over ons lichaam. Het heeft alles te maken met Pasen. Tegelijk geeft het ons een kompas waarnaar we ons

richten bij het vinden van antwoorden op moeilijke vragen waarvoor onze tijd ons stelt.

Bijbelteksten bij deze preek: Job 19: 25-27; 1 Corinthiërs 6: 12-20; Psalm 139; Zondag 17 van de Heidelbergse Catechismus:

Wat nut ons de opstanding van Christus?

1.?Ten eerste heeft Hij door zijn opstanding de dood overwonnen, opdat Hij ons de gerechtigheid, die Hij door zijn dood ons verworven had, kon deelachtig maken.

2. ?Ten tweede worden ook wij door zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven.

3. ?Ten derde is de opstanding van Christus voor ons een zeker onderpand van onze toekomstige opstanding in heerlijkheid.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Deze week kwam bij mij het woord 'Verheerlijk dan God met uw lichaam', uit de Corinthe-brief steeds weer naar voren. Ik kreeg, waarschijnlijk net als u allemaal een brief van de overheid over de donorregistratie, waarin ik moet aangeven wat er met mijn lichaam moet gebeuren als ik plotseling zou komen te sterven. Mogen uw organen er uit genomen worden, of uw huid, uw ogen? Of kan dat niet?

Merkwaardig genoeg zie je, vandaag meer dan vroeger, een soms belachelijke overwaardering van het lichaam. Plastische chirurgie moet ieder ouderdomsrimpeltje weghalen, aerobics garanderen fitheid, alles in mode en voeding draait om de lijn, het figuur, de 'look'. Wij leven echt in een lichaamscultuur. Het is een wonderlijk verschil met vroeger, want als je teruggaat in de geschiedenis van ons eigen land, naar de Middeleeuwen, naar de tijd van de Reformatie, toen draaide alles om de ziel: Wat moet ik doen om behouden te worden? Het lichaam werd gezien als iets lagers, als het stoffelijk omhulsel, een madenzak. Maar in de twintigste eeuw is het omgekeerd. En als in een pendelbeweging slaat het helemaal door naar de andere kant. Alles draait nu om het lichaam. Maar de ziel? De meeste mensen geloven niet eens meer dat een mens een ziel heeft! En dan heb ik het niet alleen over wanneer we dood gaan, dan zeggen we: dood is dood, het lichaam is dood, alles is weg. Maar de mensen geloven niet eens meer dat we een ziel hebben voordat we sterven, terwijl dat nu juist de hoogste waarde is van ieder mens!

Daarom koos ik als welkomsttekst voor deze dienst dat woord van Jezus: "Want wat zou het een mens baten, als hij de gehele wereld won, maar schade leed aan zijn ziel? (Mattheus 16:26).

De bijbel is in de boodschap en het onderwijs over het lichaam opvallend modern. Eigenlijk is de bijbel altijd de tijd ver vooruit, ook nu weer. Want wat lees je midden in het nieuwe testament? Ver voor de middeleeuwen, ver voor de twintigste eeuw staat er dit uiterst evenwichtige hoofdstuk over de betekenis van het lichaam. En heus niet in de taal van de middeleeuwen: het lichaam is een stoffelijk omhulsel, of: het lichaam hoort bij het lagere aardse leven, of in de taal van deze tijd: als we sterven laten we het lichaam achter als een afgevallen trap van een raket. Helemaal niet! De schrift spreekt uiterst respectvol over het lichaam: geschapen door God, geweven als een kunstwerk in de schoot van de moeder, een wonder werk van God. En op deze zondag na pasen vieren we de wederopstanding van het lichaam. Daar geloven we in. Dat staat letterlijk in vers 14, in de tekst: God heeft niet alleen de

Here Jezus opgewekt, maar Hij zal ook ons opwekken door zijn kracht.

Paaszondag ging over de opstanding van de Here Jezus, en nu zegt de schrift: niet alleen Hij is opgewekt, maar ook wij worden precies als Hij opgewekt.

Daarom citeer ik zondag 17 van de Heidelbergse Catechismus, het leerboek van de kerk, dat vertelt dat de betekenis van de Christus' opstanding is dat die voor ons een zeker onderpand is van onze toekomstige opstanding. En wij belijden iedere zondag: Ik geloof in de wederopstanding des vleses. Dat zeggen we heel plechtig, maar dat betekent: de opstanding van het lichaam, van mijn lichaam, zoals Job daarover spreekt: "Dit, mijn lichaam zal worden opgewekt, zoals het lichaam van Jezus werd opgewekt." En dat noemt de catechismus een onderpand. Een prachtig beeld. Als je een auto huurt moet je je paspoort geven als onderpand. Dan weet de verhuurder zeker dat je de auto terugbrengt. Zo moet je je voorstellen dat God de opstanding van Jezus gegeven heeft. Hij is echt opgestaan, en daardoor weten wij zeker dat God ons ook zo zal opwekken op de jongste dag. En dat kan je je niet plastisch genoeg voorstellen: dit, mijn lichaam. Job zei: "Nadat mijn huid aldus geschonden is -hij zat daar onder de zweren- zal ik uit dit mijn vlees toch God mogen zien." Reëel ziet hij uit naar de opwekking, de opstanding, de redding, ook van het lichaam.

Even een zijspoor, want het is schitterend als je bladerend door de bijbel ziet wat die nu zegt over het lichaam. De bijbel spreekt in het oude testament niet over de mens die een lichaam heeft, maar dat hij een lichaam is. En dan komen alle organen naar voren: de nieren, de lever, de gal, het hoofd, het hart, de voeten, de handen. Het zijn geen onderdelen van een machine, nee, ieder van die onderdelen ben ik, maar dan naar een ander facet. De bijbel spreekt als het ware 'in stereo' over het lichaam. Wij in mono: het is vlees, een machine en een aantal organen. Maar de bijbel zegt: mijn nieren verlangen; mijn lever wordt met smart doorboord; mijn gal is bitter; mijn hart weent; mijn bloed roept; mijn hals verlangt; mijn keel looft; mijn ingewanden zijn met ontferming bewogen; mijn voeten huppelen.

Ik vind dat zo bijzonder dat ik het op een rij heb gezet.

Psalm 16:7:

> ?Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijn nieren. De nieren zijn in de bijbel de zetel van het geweten.

Klaagliederen 2: 11:

> ?Ter aarde gestort is mijn lever. De lever is de zetel van smart. Als ik doorboord wordt door smart, dan gaat dat door mijn lever.

Jesaja 52: 7:

> ?Hoe lieflijk zijn de voeten van de vreugdebode. Het zegt helemaal niet dat het mooie voeten zijn, maar de voeten zijn een beeld van mij in mijn snelle bereidvaardigheid.

Spreuken 4: 23:

> ?Uit het hart zijn de oorsprongen van het leven. Het hart is de zetel van de wilsbeslissing.

Ook bron van gevoel en verlangen, maar vooral zetel van de beslissingen: vandaar uit worden alle beslissingen genomen.

Genesis 43: 30:

?Zijn ingewand ontstak jegens zijn broeder. Daar wordt mee bedoeld dat Jozef met ontferming bewogen werd. De ingewanden zijn in de bijbel zetel van erbarmen. Het woord 'barmhartigheid' is eigenlijk het meervoud van 'ingewanden '.

Job 20: 14:

?Ze wordt addervenijn, gal, in zijn binnenste. De gal is zetel van verbittering.

Dit is een bloemlezing uit het oude testament, er zijn nog meer voorbeelden. Ik vind het heel bijzonder dat de schrift zo spreekt over het lichaam in zijn waardigheid, over zijn eenheid met de hele persoonlijkheid. Lichaam en ziel zijn één en de organen zijn dragers van heel diepe gevoelens, ze horen helemaal bij mij. Ik zelf word er mee aangeduid. Mijn nieren, dat ben ik in mijn geweten.

Dit besef heb je nodig om weer terug te komen bij die tekst: verheerlijkt dan God met uw lichaam. Dat zegt Paulus. Zie dat lichaam dus niet als iets bijkomstigs. Het is niet maar een stoffelijk omhulsel. Nee - en dan komt het hoofdonderwijs van Paulus - dit lichaam is een tempel van de Heilige Geest. Daar wil ik het in het bijzonder over hebben.

Ik zei al: "De schrift is onze tijd vooruit". Ze valt niet in de fout uit de middeleeuwen, waar alles draaide om de ziel en het lichaam deed er niet toe. Maar de schrift valt ook niet in de fout van de twintigste eeuw, waar het lichaam alles is. Paulus zegt: "Nee, het lichaam is niet alles. Maar het is een tempel waar een Ander, de Heilige Geest, in woont."

Ik ga eerst wat dieper in op dit evenwichtige onderwijs van de schrift. En daarna pas ik dat toe op een aantal concrete problemen van vandaag.

Het precaire evenwicht. Het is schitterend om te zien dat de apostel Paulus hier twee dingen tegelijk zegt. Dat komt naar voren in dat ene beeld. Het eerste is: het lichaam is heel belangrijk. Het andere: maar als het niet bewoond wordt? Wat is een tempel zonder bewoning en zonder aanbidding?

Dat zei hij tegen de Corinthiërs die misleid werden. Er waren in die gemeente van Corinthe christenen die zeiden: "Je kan rustig sexualiteit consumeren zoals de maag voedsel tot zich neemt. God doet toch beiden teniet. Je lichaam is maar een tijdelijk omhulsel, straks verdwijnt het in de aarde en is weg. Zolang je in deze aardse tent woont en je maag verzadigt met eten, zo heeft het menselijk lichaam ook behoefte aan sex, en dat is geen probleem, er zijn legio manieren om die te bevredigen. Juist een christen doet daar niet moeilijk over, want straks vergaat het toch allemaal tot stof en as en stijgt je ziel op tot God."

Je hoort die geluiden eigenlijk tot vandaag toe. Paulus verfoeit die visie. Hij zegt: "Je vernielt jezelf ermee. Iedere andere zonde gaat buiten je lichaam om, maar niet hoererij, sex met iemand die je niet

publiek trouw hebt beloofd. Je vernielt er jezelf mee en je beledigt God. Want je lichaam is maar niet een stoffelijk omhulsel, iets minderwaardigs, nee - en dan komen die uiterst hoge omschrijvingen van het lichaam -: je lichaam is een tempel van de Heilige Geest, en het is een lid van het lichaam van Christus!" Een hogere omschrijving van ons lichaam is moeilijk te geven. Om je dat beeld voor te stellen zou ik u mee moeten nemen naar de griekse en romeinse steden uit die tijd, daar rees de vaak wit geschilderde tempel uit boven alle gebouwen. Van alle gebouwen is de tempel het mooist, midden in de stad, wit uitstralend. Zo beschrijft Paulus ons lichaam, het is een tempel, een plek die God gemaakt heeft om in te wonen. En al die gevoelens die aan mijn organen vast zitten, zoals boven omschreven, zijn allemaal gevoelens, realiteiten van de ziel waarmee de mens de Here God eert, want Hij heeft ons naar zijn beeld gemaakt.

Direct trekt Paulus hieruit praktische conclusies: gebruik het dus niet voor hoererij, voor sex zonder trouw. Maar gebruik het voor die gevoelens die God ons zelf gegeven heeft en waarmee Hij ons vervullen wil.

Maar, dan komt daar dat tweede bij om de hoek kijken, en dat lijkt nu weer de decentralisatie, of beter nog de relativering van het belang van het lichaam. Want ook al ben ik mijn lichaam, en ook al is mijn lichaam een schepping en straks een herscheppingswerk van God, tegelijkertijd is het ook niet van mij; ik ben van een Ander! Ik krijg mijn lichaam, ik heb mijzelf niet gemaakt, en het blijft ook van die Ander. En dat zit ook in dat beeld van die tempel opgesloten. "Weet u niet dat u een tempel bent van de Heilige Geest?" vraagt Paulus. Er zit een ondertoon in die vraag: "Je kan er maar niet mee doen wat jij wilt, het is de tempel van de Heilige Geest!" En een tempel zonder die bewoning is inderdaad een lege dop, een hopeloos ding. Die gedachte strijkt regelrecht in tegen de haren van de moderne mens. Wat? Zou iemand in het universum mij kunnen en mogen voorschrijven hoe ik moet omgaan met mijn eigen lichaam? Dat is toch de toon vandaag? En Paulus zegt heel rustig: "Ja, inderdaad, er is Iemand in het universum en Die heeft het te zeggen, ook over je lichaam." Want als je christen bent is je lichaam een tempel van de Heilige Geest, en dus vraag je wel wat Hij er mee doen wil. En ben je geen christen, dan blijft het altijd nog een schepping van God, want je hebt jezelf niet gemaakt! God gaf het ons met de gebruiksaanwijzing erbij. Dat trekt het lichaam weg uit het centrum, en dat is in de twintigste eeuw heel revolutionair. Want in de consumptie-industrie, in de mode, in de film, de beeldindustrie, in de medische zorg en zelfs bij filosofen wordt het lichaam vandaag gezien als de bron van alles. De bron van zingeving, zo noemt de bekende filosoof Michel Foucault het lichaam. Ja natuurlijk, een atheïst houdt niets anders dan het lichaam over, en alles draait dan ook om het lichaam. Eerst viel God weg, toen de onzichtbare wereld, de engelen en demonen, toen de ziel, en wat overblijft is een ontzield lichaam. Maar dat moet dan ook drager worden van alles wat het leven zingeeft. Het lichaam en alles wat het voelt met tientallen organen, wordt drager van zin. En is daar één orgaan bij wat alles zingevend stuurt en richt, dan wordt dat mijn afgod. De één kiest de maag, en loopt het gevaar het lichaam te mishandelen, het wordt vet. De ander het hoofd, aanbidt de wetenschap en loopt het gevaar het hoofd te mishandelen. Een derde de voeten, en hij wordt een sportfreak. Een vierde de genitaliën, en hij wordt porno-verslaafd. En zo rijzen de afgoden op in de twintigste eeuw en ze rijzen allemaal op uit het lichaam. En wat doet Paulus? Hij laat met één bijlslag Dagon op zijn gezicht vallen. "Dat lichaam, hoe centraal het ook is, wordt een lege dop als het geen bewoner heeft. Wat baat het een mens als hij de hele wereld wint maar schade lijdt aan zijn ziel." Als het lichaam niet meer is dan dat uiterlijke zonder die invulling, dan mist het die adem van God, waarmee de bijbel begint. Toen God ons zijn adem inblies werd de mens een levende ziel, lichaam en ziel. Alleen die aandacht voor de Geest van God zet het lichaam op zijn plaats. Het is niet de schatkamer van het menselijk bestaan. Het is niet de drager van zin, het is niet de vechtmachine, niet het lustobject, niet de genotsgenerator. Kortom, niet de schatkamer van alles wat de mens aan rijkdom bezit. Onzin. Het is 'slechts' een tempel.

"Slechts een tijd, een plaats van God", zegt de dichter Agterberg. "Houdt geen gelijkteken meer iets bijeen, dan wordt het afgeschreven op een steen." Dat is ook het lichaam.

Het is een bijzondere evenwicht wat de apostel Paulus aanbrengt bij het beeld van het lichaam. Lichaam, tempel van de Heilige Geest: verheerlijkt dan God met dat lichaam! Dan moeten we dat ook gaan toepassen. Wat voor conclusies mogen we hier nu tenslotte uit trekken voor onze omgang met het lichaam? Hoe doen we dat, God verheerlijken met ons lichaam, als we denken aan orgaantransplantatie, en het codicil wat we moeten ondertekenen, en als we denken aan voedsel en kleding, consumptie en mode? Het bijzondere van de schrift is dat we die conclusies zelf moeten trekken. Paulus geeft geen receptenboek, geen codex met allemaal mooie gedragsregels voor iedereen gelijk. Nee, hij geeft ons in dit onderwijs een kompas in de hand, met basiswaarheden. En de één neemt het kompas en loopt naar het reisdoel via de ene weg, een ander neemt het zelfde kompas en gaat langs een andere weg. Dat is niet erg, dat is goed, want het kompas wijst de weg. Als je je maar door het kompas de weg laat wijzen, dan kom je tenslotte toch goed terecht.

Dat is de eerste conclusie: het kompas wijst de weg. De Here dienen met mijn lichaam betekent de totale zeggenschap van Hem over mijn lichaam erkennen. Eten dat mijn lichaam niet goed doet laat ik staan. Roken, dat de gezondheid schaadt: weg ermee. Sex zonder trouw aan die ene: fout. Kleren die niet eerzaam zijn: weg ermee. Tatoeëren: we lazen erover in vers 19. XTC-pillen breken de tempel af: nooit doen. Je moet je lichaam behandelen als een tempel van God, en je ziel en je geest voeden met woorden van eeuwig leven. Dat betekent ook dat je met je lichaam rust zoekt, evenwicht, een fijne sfeer schept, de Here in je laten werken. Het is allemaal veel praktischer dan je denkt. Het is een soort levenswijsheid voor iedere dag. Breng die discipline op om je lichaam te openen, met al die gevoelens en met al die organen, voor de werking van de Heilige Geest van God. En Hij wacht daarop als een gentleman, op onze nodiging, maar als Hij dan wordt toegelaten, dan raakt Hij ook letterlijk mijn nieren aan, Hij geneest mijn lever, hij verzoet en verzacht mijn gal en mijn ingewanden doet Hij rommelen, mijn voeten doet Hij huppelen, en mijn handen maakt Hij vaardig tot alle goed werk. Dat is de eerste conclusie. Weg dus met die lichaamscultuur.

De tweede conclusie. Dus ook geen orgaantransplantatie? Of wel? De tijd is gelukkig voorbij dat enige dominee zou voorzeggen wat er moet gebeuren. Maar ik zie vanuit dit bijbels onderwijs een tweeledige nadruk en geef dat aan u mee. De eerste is: Hoe kan je God beter verheerlijken met je lichaam dan wanneer je sterft, en soms ervoor, er iets van te geven aan wie dat nodig heeft? Bloed bijvoorbeeld, en na de dood je organen? Het is denk ik een uiterst nobel geschenk. Jezus gaf zijn lichaam voor ons aan het kruis. Dan mogen wij wel onze nieren of ons netvlies geven. Maar tegelijkertijd, en dat is dat andere, er zijn grenzen. Zodra het gebruiken van organen leidt tot plunderen - dat woord las ik - van het lichaam alsof het geen eigenaar zou hebben, dan is daar weer die godverlaten geest van die autonome moderne mens aan de gang. Het lichaam als een grote machine waarvan alle onderdelen uit elkaar vallen zodra de dood intreedt. Kan dat zomaar, naamloos alle onderdelen opslaan in de diepvries? Dat is naar mijn inzicht respectloos en ik kan er niet in meegaan. Het moet een gave blijven die ik, of mijn nabestaanden namens mij, uit liefde aanbiedt. Maar recyclen? Nee.

Het zijn moeilijke vragen waarvoor de moderne tijd ons stelt: wat ik moet invullen, wanneer sterft een mens eigenlijk, mag je eindeloos reanimeren, de vragen rond het laten inslapen? Het is hier niet de plaats om daar op in te gaan, maar we moeten twee dingen vasthouden:

Ten eerste: We moeten blijven geloven in dat bijzondere beeld van het lichaam als een tempel van de Heilige Geest. Het lichaam is heel mooi, en tegenover de middeleeuwen zeggen we: het lichaam is net zo belangrijk als de ziel, maar tegenover de twintigste eeuw zeggen we: het lichaam is niet de drager of de vindplaats van de zin van het leven.

Ten tweede: Tegelijk zeggen we ook: het lichaam raakt in verval, ze wordt, als de Heer niet op tijd terugkomt een ruïne en tenslotte stof. Verheerlijkt dan God met uw lichaam zolang u het hebt, zolang u het kan, zo ver als u kan en zo breed als u kan in alles wat we hebben en doen. "Een levend dankoffer", dat zegt de Romeinenbrief over het lichaam. Een levend dankoffer voor Hem die ons met ziel en lichaam tot zijn eigendom heeft gemaakt. En die, als het lichaam in verval raakt, tegen ons zegt: "Denk dan aan Job die zei: ik weet dat mijn Verlosser leeft, en Hij is opgewekt, en daarom heb ik zijn lichaam als een zeker pand voor mijn opstanding in heerlijkheid." En als mijn organen, en zelfs het speeksel in mijn mond drager zijn van mijn identiteit, zouden die dan niet veilig zijn bij God? ?????? Amen

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 3 mei 1998 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Converteer deze pagina naar PalmPilot DOC Formaat

Welkomsttekst:??"Als er geen openbaring is verwildert een volk" (Spreuken 29: 18)

Schriftlezing:

- Genesis 2: 15 en 19
- 1 Corinthiërs 6

Tekst:

- 1 Corinthiërs 6: 12

Liederen:

- Lied 415: 1 en 3
- Psalm 24: 1 - 5
- Kinderlied 29
- Lied 326: 1, 3 en 4
- Psalm 86: 4
- Lied 485: 1 en 3

Introductie verkondiging: "Mag alles wat kan?"

Dit is de tweede preek uit een serie van drie preken over actuele eigentijdse medisch-ethische vraagstukken. De eerste preek ging over orgaandonatie. Vandaag: genetische manipulatie, klonen en kunstmatige inseminatie. Allemaal zaken waarover in Nederland dit jaar nog publieke beslissingen moeten vallen. Of het dus belangrijk is op welke partij je stemt!

In 1 Corinthiërs lezen wij natuurlijk niets over deze vraagstukken. Toch geeft de Schrift hier wel een

aantal basisregels als uitgangspunt! Ze liggen ingebed in de verkondiging van onze vrijheid in Christus. Die vrijheid kan je misbruiken. Paulus zet ons op het goede spoor. Dat willen wij vandaag overdenken en hier en daar toepassen op de geest van deze tijd en de uitdagingen waarvoor de moderne techniek ons stelt.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Deze week hoorden we het laatste nieuws wat ons toekwam uit de medische wereld. Zulke berichten kun je haast wekelijks op het journaal verwachten, en deze week hebben knappe dokters het gen ontdekt dat verantwoordelijk is voor het veroorzaken van longkanker. En ik zal zeggen wat ik ervan begrepen heb, al beweeg ik me hiermee op riskant gebied. Een gen is een ongelooflijk klein onderdeeltje van een DNA-molecule. En een DNA-molecule bepaalt de aanleg in ons lichaam. Dus iedere lichaamscel die groeit krijgt een klein groeiprogramma mee, en die bepaalt hoe die cel zich ontwikkelt. En dat groeiprogrammaatje bestaat uit genen, en nu zijn de dokters tegenwoordig zo knap dat ze die genen kunnen veranderen. En dat is voor mensen die longkanker hebben natuurlijk fantastisch nieuws. Hoewel, komt het nog op tijd voor hen? Maar het laat ons allemaal wel achter met bizarre vragen. Mag de mens zelf ingrijpen in genetisch materiaal, dat aan alle groei ten grondslag ligt? Overschrijden we zo niet grenzen? Spelen we zo niet God? De moderne technoloog zegt: "Alles is geoorloofd". Maar Paulus vraagt: "Is het ook nuttig? En laten we ons daardoor niet knechten?"

Mag echt alles wat kan? Dat zijn de vragen waar we ons nu mee bezig houden. En dit is de tweede preek over 1 Cor. 6, de tweede van een serie van drie over moeilijke, morele vraagstukken waar wij in de twintigste eeuw mee kampen en waar onze grootouders geen vermoeden van hadden dat wij daar ooit mee te maken zouden krijgen. Ze zijn het gevolg van een enorme voortgang van de techniek. De moderne mens beheerst de natuur en de techniek heeft zich ontwikkeld tot het instrument bij uitstek om de natuur te beheersen. Genesis, daar gaan we ons natuurlijk mee bezig houden. Staat dat daar? Maar we doen het op een manier die niemand ooit voor mogelijk hield., En dat stelt ons allemaal voor morele vragen. Mag alles wat kan? De vorige keer ging het over orgaandonatie. Vandaag alles wat we willen overdenken over dat bewerken van het genetische materiaal, wat te maken heeft met klonen, kunstmatige inseminatie, genetische manipulatie. En volgende keer hoop ik iets meer te zeggen over euthanasie.

Even tussendoor. Als we deze week gaan stemmen dan moet u letten op de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen. Ik heb hier in een krant keurig op een rij gekregen wat alle partijen zeggen over vijftien vraagstukken. Je kan het dan zo aflezen. Je moet dus niet alleen letten op mensen, maar je moet vooral letten op wat ze gaan doen. En als je die vijftien onderwerpen eens bekijkt, dan zijn tien ervan morele vraagstukken. Dat heeft me zeer getroffen. Want als je de debatten hoort op de televisie lijkt het wel allemaal te gaan over banen die verdeeld moeten worden, over financiën, over economie, maar waar het eigenlijk om gaat zijn de keuzes die de komende vier jaar gemaakt moeten worden op moreel gebied. Over verkeer, over de derde wereld, over de toekomst van de ziekenzorg, over het klonen van mensen, dat is dit jaar aan de orde. Let dus op de morele keus die de partij waar u op stemt gaat doen. En vooral, houdt in het oog dat de eerste roeping van een christen bij politieke keuzes bidden is. Dat staat als eerste in de bijbel. Bidden voor Nederland, bidden voor uzelf. Stemmen is onderdeel van de navolging van Jezus Christus.

En wat heeft Jezus Christus nu te maken met de morele problemen waar wij aan het eind van de

twintigste eeuw na zijn geboorte mee te maken krijgen?

Ik heb de vorige keer ook al gezegd hoe diep het mij getroffen heeft dat, als je de bijbel daarbij opslaat, die zo actueel is. De bijbel is niet tijdgebonden, zoals velen vandaag beweren en die eigenlijk de bijbel daarmee maar tegelijkertijd afwijzen. Nee, het is omgekeerd: de tijd is bijbelgebonden. Die uitspraak heb ik van ds. Henk de Jong, en het is zeer kernachtig: de bijbel is niet tijdgebonden, maar de tijd is bijbelgebonden, en dat komt omdat de bijbel het Woord van God is.

En natuurlijk, wat we nu gelezen hebben werd toen geschreven en dat sloeg op de situatie daar, van de gemeente van de Corinthiërs toen. Zeker, maar nu het geheim: omdat het de Heilige Geest is die daardoor sprak ligt er een kracht en een wijsheid in dit Woord dat alle tijden omspant! En dat tot vandaag toe krachtig spreekt. En zo willen we er nu dan ook naar luisteren.

Dat geldt met name van 1 Corinthe 6: 12, dit kernwoord van Paulus aan de Corinthiërs, maar dat geldt met name juist ook voor de vragen die ik vandaag voor het voetlicht wil brengen. Ik lees in de krant: Nederland wacht het debat over klonen af. Dit jaar moeten beslissingen vallen over wat je al dan niet mag doen met een embryo. En over kunstmatige voortplanting, het klonen van mensen. Genetisch manipuleren, dat leidt tot allerlei vragen.

Zoals u weet kunnen er baby's verwekt worden in het laboratorium, die daarna worden ingeplant. Kan dat? Mag dat? Kan een vrouw die alleen staat op zo'n manier een kind krijgen? Dat kan. En getrouwden, die geen kinderen kunnen krijgen, mogen die daar gebruik van maken? Of een homofiel stel dat een kind wil? En als een jong meisje wat wil bijverdienen, dan word je draagmoeder. Dat kan, om kinderen voort te brengen voor een ander. Het kan allemaal, maar is alles geoorloofd? En wat betreft genetische manipulatie? Mogen we zelf ingrijpen in zo'n DNA-molecule, zo'n groeiprogramma wat bepaalt hoe een plant, het dier, de mens zich ontwikkelt? Wist u dat er tegenwoordig steeds meer laboratoria oprijzen in de sector van de landbouw? Laboratoria voor plantengenetica, die gewassen ontwikkelen door het genetisch materiaal te veranderen. Bijvoorbeeld kool, waar een rups die ervan eet van doodgaat, dat kunnen ze in het genetisch materiaal inplanten. En maïs, die geen mannelijke bloemen meer voortbrengt, want dat geeft een veel betere oogst. En er is al koolzaad op de markt dat steriel is. En zo weken ze aan het creëren van nieuwe planten, en dat gaat eindeloos door. Ook in de hogere natuur, de dieren en de mens. We weten het, het schaap Dolly loopt al rond, en heeft al een jong gekregen, en er is een stier Herman, en dat zijn allemaal beesten die genetisch door de mens zijn gemanipuleerd. En de volgende stap is de mens. Erfelijke ziekten zullen kunnen worden behandeld. Maar wilt u weten of uw kind dat nog niet is geboren voor tien procent, of voor vijftig of tachtig procent kans heeft op longkanker? Wilt u het weten? En zo ja, wat doe je dan met die kennis? Aborteren als het zestig procent kans heeft, en houden als het tien procent is? Allemaal wonderlijke keuzes waarvoor we komen te staan.

En dan natuurlijk die verschrikkelijke mogelijkheid tot het klonen van mensen, waar natuurlijk niemand voor is. Maar het kan wel in de toekomst. Mag alles wat kan?

Dat waren, op een heel andere manier natuurlijk, ook vragen die toen al speelden, tweeduizend jaar geleden. Heel anders, maar toch waren in die eerste eeuw in de gemeente van de Corinthiërs, ook zulk soort basisvragen wel aan de orde. Het ging toen over recht vragen bij ongelovigen. Dat is het eerste deel van 1 Corinthe 6. En hoe prachtig wordt daar de hoge staat van de gelovige beschreven! Hij mag

oordelen over alle dingen, hij zal straks zelfs over engelen oordelen, zegt Paulus. En in het tweede deel van hoofdstuk 6 gaat het over gewijde ontucht. Dus in de eerste plaats waren er financiële conflicten in de gemeente, en men vocht dat uit voor de wereldlijke rechter, en in de tweede plaats was er een heidense levensstijl op sexueel gebied. In het kort heb ik gezegd: dat is sex bedrijven buiten de door God gegeven structuur van het huwelijk, en daarvoor gingen ze daar naar het tempelcomplex. Er hing daar vroeger in Corinthe blijkbaar zo'n sfeer van: wij zijn juist bevrijd, wij zijn bevrijde christenen, het deert ons niet. Geld en sex hoort tot het lagere aardse vlak waar Jezus ver boven staat, en op dat lagere aardse vlak is eigenlijk alles geoorloofd.

Zo hebben wij ook vaak de neiging om ons terug te trekken uit zulke ethische vragen. We gaan zondags naar de kerk, horen mooie dingen, maar het heeft geen contact met dat lagere aardse vlak. En dan vallen we in dezelfde fout. Wat we hier horen moet juist landen bij uw keuzes, die u deze week moet maken, en die te maken hebben met de moderne technologische ontwikkelingen. En zo willen we er dan vandaag ook over spreken.

Paulus haakt daar op in met dat ene kernwoord, en dat wil ik als een soort dragende basis overdenken en met u delen uit de Schrift. Die ene kernzin waar Paulus zegt: "Alles is mij geoorloofd...". Wel wonderlijk, hij gebruikt een citaat van wat daar de ronde deed, een spreekwoord: 'alles is ons geoorloofd'. Hij zegt: "Ja, alles is ons geoorloofd, maar...", en dan komen daar die twee toevoegingen bij. Wonderlijk dat hij die eerste zin niet ontkent met: dat is een ontzettende zin, die moet je nooit meer gebruiken! Als hij er echt zo'n bezwaar tegen aantekende zou hij dat gezegd hebben. Grosheide, een beroemde gereformeerde exegeet zegt dan ook: "Eigenaardig dat Paulus deze zin, die als spreuk daar in gebruik moet zijn geweest, wel beperkt maar niet voor onjuist gebruikt". Grosheide vermoedt dat het gaat om de kernachtige samenvatting van Paulus' eigen preken. Alleen, ze gaan er een totaal verkeerde kant mee op. En eigenlijk is dat in een notedop een profetische samenvatting van tweeduizend jaar christendom. Inderdaad, de vrijheid in Christus is ons verkondigd, maar welke kant zijn wij daar in onze tijd mee opgegaan? Daar gaat de apostel dan op in als hij zegt: "Jazeker, alles is ons geoorloofd, we staan in een ongekende vrijheid. Christus heeft ons in die vrijheid gesteld, Hij heeft ons bevrijd van haat en vervreemding, van zonde en van vloek. Alleen - zoals we al lazen in de Galatenbrief - gebruik dan ook die vrijheid voor het goede doel, anders ontaardt het in losbandigheid." En daarom zegt hij: "Alles is mij geoorloofd, -en dan voegt hij er twee zinnen aan toe- maar niet alles is nuttig, en dan: alles is mij geoorloofd, maar ik zal mij door niets laten knechten". In de eerste zin zet hij het positieve doel uit, en in de tweede zin heeft hij het over het te ontwijken negatieve bijeffect. Die twee punten geven naar mijn mening richting, ook in de ethische vragen van deze tijd.

In de eerste plaats. Hij zegt: "Alles is mij geoorloofd, maar niet alles is nuttig." Wie even naslaat wat voor vertalingen op dit vers bestaan, bemerkt dat het ook vertaald mag worden met heilzaam, of zinvol. Er zijn veel vertalingen voor dit woord. In het grieks staat er iets wat letterlijk betekent: wat bijdraagt. En dat is dan tot een technische term geworden: wat bijdraagt tot het heil, dus heilzaam vind ik eigenlijk wel het mooiste woord, eigenlijk een prachtig woord. Voordat je een keus maakt in vrijheid, moet je je eerst afvragen, in vrijheid, of dit wel heilzaam is. Dit woord heeft dr. Douma ertoe gebracht om grondregels te formuleren voor alle kunstmatige middelen bij de bevruchting. En dat boek kan ik u hartelijk aanraden, in een preek kun je niet alle vragen bespreken. Dit boek heet "De tien geboden" en het is eigenlijk een vakwerk over de uitleg van de geboden, met name als het gaat om deze actuele vragen. Wat Douma dan zegt bij het gebruik van kunstmatige middelen bij de bevruchting is: "Hier hebben we het antwoord heel erg duidelijk: het moet heilzaam zijn". Dan gaat hij dat iets nader

uitwerken: "Dat betekent dat als het helpt om de door de zonde ingedrongen onvruchtbaarheid te bestrijden binnen de door God gegeven structuren, dan mag je het gebruiken, dan is het heilzaam. Maar als het gebruikt wordt om de door God geschapen werkelijkheid, zoals die door God gemaakt is, te gaan veranderen naar ons beeld, dan spelen we God en dan is het ook niet heilzaam". Op die grond wijst hij het verwekken van een kind in een reageerbuis niet af. Hij zegt: "Het mag, alles is geoorloofd, maar, a) het moet van de ouders zelf afkomstig zijn, zaad en eicel, en alle bevruchte cellen moeten worden ingeplant, geen bevrucht leven dat die hoge waarde al gekregen heeft mag worden weggegooid, en b) het moet zijn binnen het kader van het huwelijk." Hier zien we wat hij dus doet in de praktijk. Alles mag, maar het moet de zonde en de gevolgen van de zonde bestrijden. Het moet heilzaam zijn. Maar zodra je gaat zitten aan de structuren zoals God ze gemaakt heeft alles naar zijn aard, zoals Hij het bedoeld heeft, dan spelen we God, dan vallen we in val van de duivel die zei: "Wat? Mag je van die ene boom niet eten? -Zelf vaststellen wat goed en kwaad is- daar mag je niet van eten? Ten dage dat je daar van eet -en je doet het dus toch-, zul je als God zijn!"

En daar staan wij midden in, zo speelt de moderne mens God. Maar ik vind het wel een heel bijzonder punt dat hier in deze eenvoudige regel: maar niet alles is heilzaam, zo een grondlijn wordt gegeven bij morele beslissingen. Natuurlijk kunt u vragen: hoe kan ik nu weten of iets bijdraagt aan mijn heil, of iets bijdraagt aan de bedoeling van God? Daarvoor hebben we de hele schrift nodig, en vandaar mijn teruggrijpen bij dit vers op Genesis. En met name op die drie punten: God schiep alle dingen naar zijn aard. Wij mogen dus niet met soorten gaan knoeien, knutselen met de schepping van God. Dat is iets wat God verfoeit, de Tora staat er vol van. En het tweede wat me altijd treft als ik Genesis lees, met name als ik denk aan de moderne technologie en wat dat belooft, en dat is dat zo uitdrukkelijk door God gezegd wordt: "En Hij plaatste de mens in de Hof van Eden om die - en dan staan er een paar prachtige woorden - om die te bewerken en te bewaren." Dat zijn schitterende woorden. Niet om die te beheersen en naar zijn hand te zetten, maar om die te dienen. Het woord dienaar komt daar in voor. In dat eerste woord staat eigenlijk: bedienen, dienaar zijn. En in het tweede woord staat: bewaren. Dus de mens heeft een beschermende functie ten opzichte van de schepping en hij heeft de taak niet manipuleren, niet beheersen, maar juist verzorgen. Dat was zijn taak en dat sluit het afweren van ziektekiemen in, maar iedere vorm van verbetering van de soorten uit.

Het derde punt uit Genesis wat me trof, juist als het gaat over de verhouding van de mens tot het dier, is dat er ten aanzien van de dieren, toen de Here God het gedierte schiep gezegd wordt: de mens moest namen geven, en zoals de mens het noemde zo zou het heten. Dat vind ik prachtig, want namen geven is eerst heel erg fijn waarnemen wat er voor je staat, heel gevoelig waarnemen wat de uniekheid van dit schepsel van God is, en het dan respecteren, en het dan in de kern treffen met een naam, en zo zou het dier heten. U proeft daarin het respect voor dieren, de mens kan maar niet doen met een dier wat hij wil, nee, hij moet het eren, respecteren, in zijn waarde laten. Wat een regels vloeien daar uit voort voor de omgang met het dier. Hoe afschuwelijk is dus het geknutsel met dieren.

Bij alles wat we doen moeten we ons afvragen: is het wel nuttig, zinvol, heilzaam? Het moet bijdragen - daar heb je dat woord - aan het goede plan van God, en daarbij moet je dan het goede plan wel weten, dus je hebt de bijbel erbij nodig, die helpt ons daarbij. Dat ligt alles opgesloten in die eerste bijzin van Paulus: alles is mij geoorloofd, maar niet alles is heilzaam.

Vraag je dus af: is dit genezend? Is dit een gave van God om de vloek van de schepping weg te dragen? Of is het een verleiding van de duivel die nog steeds rondgaat, en die ons ertoe verleidt zelf God te

spelen en te denken dat we de schepping moeten verbeteren. Dat is overmoed en die komt voor de val.

En dat is het tweede zinnetje wat we lezen in 1 Corinthe 6: 12: alles is geoorloofd maar ik zal me door niets laten knechten. Met één zin heeft de apostel hier aangeraakt wat de verschrikkelijke toekomst is van ieder mens die zijn vrijheid misbruikt. Wat gebeurt er dan? Dat waar jij je in vrijheid - want alle dingen waren je immers geoorloofd? - voor open stelt, en waar je je dus aan toevertrouwt, wat je in vrijheid naar je toe haalt, dat gaat een macht uitoefenen over jou, het gaat je inspinnen. Dat geldt voor alles wat een mens los van de liefde van Christus onderneemt. Ben ik niet vrij om maïs te veredelen, een schaap te klonen, een gen uit genetisch materiaal te verwijderen? Ja, maar als je het doet zet je processen op gang die niet meer terug te draaien zijn. Denk maar aan de tovenaarsleerling van Goethe, hij had van zijn meester allerlei tovenaarstrucs afgekeken, zoals water uit het niets doen ontspringen. Toen zijn meester weg was deed hij het hem na en ontdekte toen tot zijn smart dat hij de kraan niet meer dicht kon krijgen. "De geesten die ik riep zijn me nu de baas".

En precies zo vergaat het de moderne mens. Hij is als de tovenaarsleerling van Goethe, op alle gebieden. Ik ben vrij om te speculeren met geld, want alles is mij geoorloofd. Maar binnen de kortste tijd heeft dat geld mij in de greep, en laat ik mij door het geld knechten. Je denkt: leuk, Jomanda, die kunnen we uitnodigen, daar kunnen we ons voor openstellen. Want alles is ons toch geoorloofd? En vooral alles wat occult is dat fascineert. Maar eenmaal er bij betrokken en je ervoor opengesteld gaan die krachten je inspinnen. Zo werkt dat. En dat geldt voor sexualiteit en pornografie. Alles is me geoorloofd, ja, maar het maakt je wel tot slaaf ervan. En als er één gebied is waarvan dat wel helemaal geldt dan is dat genetische manipulatie. Het reproduceert zichzelf! En ineens krijg ik het er niet meer uit, wat ik er zelf in heb geweven.

De apostel zegt: "Ik zal me door niets laten knechten". En met die trotse zin wil ik eindigen. Want het is natuurlijk een trotse zin: ik zal me door niets laten knechten. Daar ligt ook een soort proef op de som in die zin aan het slot. Je zou je kunnen afvragen, zo na deze uitleg: Wat zijn nu dingen waardoor ik me heb laten knechten? Zijn die er in mijn leven?

De Corinthiërs wisten waar Paulus het over had: geld en sex. Maar er zijn veel meer dingen: je comfort, je drank, je geld, je tweede huis, je bankrekening. Als je niet zonder die dingen kan, dan ben je erdoor geknecht. De techniek vooral, ze overvleugelt ons. Paulus zou zeggen: dan heb je bevrijding nodig! En precies zo geldt het bij alle vragen van medische zorg. Zet er je hart niet op! Accepteer dat we in een gebroken wereld leven. Ik voor mij hoef niet tot iedere prijs gered te worden van de dood. Dan laat ik me toch door de dood teveel angst aanjagen. Daar ga ik een volgende keer op verder. Alles is me geoorloofd, maar ik zal me door niets laten knechten, zegt de apostel. En dat helpt om iedere valse drijfveer te ontmaskeren.

Ik kom tot een samenvatting van wat we hebben gezien.

We zagen hoe de apostel ons hier in 1 Corinthe 6 de rijkdom voorhoudt die we in Christus hebben. Hij predikt over de vrijheid in Christus. Ja, we zijn vrij, alles is geoorloofd. Alleen, let dan op die twee grote dingen.

Het eerste: het moet wel heilzaam zijn, passen in het plan van God met jouw leven, met deze wereld, met zijn schepping. Dat plan moet je dan ook weten.

Het tweede: het moet ons niet naar Egypte terug voeren, dat wil zeggen onder de heerschappij brengen van boze machten. Eerst denken we ons daarvoor in vrijheid te mogen openstellen, dan gaat het ons fascineren, vervolgens inpalmen, en daarna knechten. En we zijn opnieuw slaaf in plaats van vrije.

We begonnen deze uitleg met de moderne technologie. Die stelt ons voor grote vragen. Wel of niet genen in het erfelijk materiaal veranderen? Wel of niet kunstmatige bevruchting? Wel of niet maïs eten dat chemisch steriel is gemaakt? De Heer vraagt van ons: leg die regels maar aan. Was het heilzaam? Past het bij bebouwen en verzorgen? Verdreef het de vloek op de schepping? Of was het toch weer die slang die zei: "Als je dat doet zal je als God zijn". En dan is het gevolg omgekeerd aan wat je wilde. Zoals Goethes' leerling eindigde: "De geesten die ik riep die worden mij nu de baas."

Sta dan in de vrijheid waarmee Christus u heeft vrijgemaakt!

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 10 mei 1998 door W.G. Rietkerk,

Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Converteer deze pagina naar PalmPilot DOC Formaat

Welkomsttekst:?"Zie, Ik heb u in mijn handpalmen gegrift, uw muren zijn bestendig voor Mij" (Jesaja 49: 16)

Schriftlezing:

?Jesaja 43: 1-8; Romeinen 14: 7-12

Tekst:

?1 Corinthiërs 6: 19 en 20

Liederen:

?Lied 20: 1 en 2

?Psalm 89: 1, oude berijming

?Opwekkingslied 355

?Opwekkingslied 180

?Kinderlied 6

?Lied 258

?Lied 473: 1, 3, 7 en 9

?Psalm 68: 7

Introductie verkondiging: Mag je zelf over je leven beschikken?

Dit is de derde preek over eigentijdse ethische vraagstukken aan de hand van 1 Corinthiërs 6. De eerste preek ging over orgaantransplantatie en de lichaamscultuur, de tweede over genetische manipulatie en moderne theologie (mag alles wat kan?). De laatste en derde op een rij over euthanasie en 'zelfbeschikking'. Vandaag stoten we door naar de diepste achtergronden achter ons leven. Niemand van ons heeft zichzelf gemaakt, wij zijn een ontwerp van God. Het heeft mij getroffen, dat zowel van Mozes als van David geschreven staat, dat zij de tempel maakten naar het model dat God hen van te voren getoond had. (Exodus 25: 40; 1 Kronieken 28: 19) Zo zijn wij, als de vervulling van de

oudtestamentische tempel een ontwerp van God. "Weet u dat niet?" vraagt Paulus, "Dat u een tempel van de Heilige Geest bent... en dat u dus niet van uzelf bent"? Juist als die 'tempel' in verval raakt, is dit een heel diep houvast. De Heidelbergse Catechismus noemt dit: onze enige troost in leven en sterven! Daar vloeit ook een duidelijk standpunt ten opzichte van euthanasie uit voort: wij beschikken niet zelf over ons leven: wel zijn we geroepen om ziekte en pijn te bestrijden en ook in lijden elkaar te helpen en dat houvast te vinden.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Deze week zijn de verkiezingen geweest en we weten dus waar we aan toe zijn. Het ligt voor de hand dat in de komende regeerperiode van 4 jaar de wetten over euthanasie die nu al als ontwerpwet klaar liggen, zullen worden aangenomen. En in die ontwerpwetten is dit de grote verandering, dat wat voorheen stond in het wetboek van strafrecht: euthanasie nee, tenzij..., dat wordt nu omgekeerd, in de toekomst wordt dit uit het wetboek van strafrecht genomen en is het dus: euthanasie ja, mits... Een wending in de geest.

Euthanasie betekent letterlijk: een zachte dood. Eu thanatos is een 'zachte dood' in het grieks. Het is iemand zacht en pijnloos doen inslapen wanneer een mens in een uitzichtloos lijden terechtgekomen is. Vanouds heeft de medische stand zich heel terughoudend opgesteld in zulke situaties, tenslotte: de dokter is er om het leven te genezen of leefbaar te maken. Maar niet om het leven weg te nemen. Maar er zijn omstandigheden waarin een mens heel erg moet lijden. Mag je zo iemand dan niet zacht laten inslapen? Wat zou u willen dat met u gebeurde als u in de laatste fase van een dodelijke ziekte bent, of zo oud dat de lust tot leven u vergaan is? U voelt het verleidelijke in de gedachte om dan te zeggen: Dan hoeft het voor mij niet meer, laat dan de dokter mij maar uit mijn lijden verlossen. En zo denken vandaag heel velen. Vandaar een verandering in de wet.

Maar we staan hier, ook wij, in de toekomst wel voor een enorme keus. Ik neem in zo'n geval mijn leven in eigen hand en ik beslis zelf over het einde. Hoe moeten we hierover denken vanuit de bijbel? Welke bijbelse normen moeten hier gelden? Het woord van de apostel uit 1 Corinthiërs 6 werpt hierop wel een heel bijzonder licht. Hij stelt een gewetensvraag: "Maar weet u niet dat u een tempel bent van de Heilige Geest? En dan voegt hij er dat kleine zinnetje aan toe: "en dat u niet van uzelf bent?" En in dat kleine zinnetje schuilt een wereld van gedachten. Gedachten die ons ook zullen mogen leiden bij zo'n moeilijk en teer onderwerp als euthanasie. Hoe te handelen bij uitzichtloos lijden?

We zien na elkaar drie punten, en die knopen zo aan bij de drie zinnen uit de tekst. Eerst wil ik het hebben over dat dit eigenlijk een heel diep geheim is, dat ge niet van uzelf zijt. En in de tweede plaats wil ik toch vooral het licht laten vallen op hoe diep dat ons mag bemoedigen! En het derde punt is wat we daaruit mogen afleiden voor ons gedrag. Deze drie stappen doen we in de uitleg.

Geheim

Wat ik al zei, wat mij in de eerste plaats diep heeft getroffen toen ik die tekst weer las is dat kleine vlijmende zinnetje. We hebben het er enige tijd geleden al over gehad over het lichaam als een tempel van de Heilige Geest, maar dat Paulus dan in een zinnetje eraan toevoegt: "En weet ge niet dat ge niet

van uzelf zijt?" Wij zijn niet van onszelf, dat wil zeggen er is Iemand die zich over mij gedachten heeft gemaakt. Je zou kunnen zeggen dat ik het 'project' ben van een Ander. Ons lichaam, en voor de bijbel is dat ons lichamelijk bestaan, onze persoonlijkheid, ze is een tempel van de Heilige Geest. Ja, bij de geboorte van een kind, met hoeveel schroom en bewondering staan we niet iedere keer bij de geboorte van een nieuw kind? En er is in dat hele proces van dat groeien van zo'n kind eigenlijk niets wat je zelf kan doen. Je kan veel in de war sturen, maar de groei is een wonder van God, een kunstig borduurwerk, zeggen de psalmen (psalm 139), wat God geweven heeft in de schoot van onze moeder. Zo zijn wij dus een maaksel van God. Hij heeft zich er gedachten over gemaakt, over ieder van ons persoonlijk, hoe die hem zou maken. Hij is een ontwerper, een groot kunstenaar, die talloos veel ontwerpen op zijn tekentafel heeft liggen, zo stel ik me dat voor, en die met dat enorme scheppingswerk bezig is. Dat is en blijft een zaak van grote bewondering. Iemand heeft mij gewild! Er is Iemand die wanneer Hij aan mij denkt zegt: "Dat is Mijn project!"

Juist in het bijbels onderwijs over de tempel valt dat op. Want ik ben gaan bladeren in het oude testament, wat zegt: God woont in Israël in de tempel. En als je dan ziet hoe God die tempel gemaakt heeft, het is heel opvallend dat zowel bij het maken van de tabernakel door Mozes, Exodus 25, als ook later bij de bouw van de tempel door David, 1 Kronieken 28, bij beiden staat er heel uitdrukkelijk: en Mozes maakte de tabernakel naar het ontwerp -er staat letterlijk naar het model- dat de Here hem getoond had op de berg. En van David staat precies hetzelfde: hij bouwde de tempel naar het onderricht wat de Here hem daarover gaf. Dat geldt in nieuw-testamentische tijden toegepast voor iedere christen. Want wat in het oude testament de woonplaats van God in Israël was, de tempel, dat is in het nieuwe testament eigenlijk in diepste zin Jezus, die de vervulling is van heel die tempeldienst. Hij zegt ook in Johannes 2: "Breek deze tempel af en in drie dagen zal hij worden opgebouwd", en Hij sprak hier over zijn lichaam. U kent dat verhaal bij de tempelreiniging. Maar Paulus zegt: "Maar Christus, die woning maakt in de harten van de mensen, vormt ons om tot een levende tempel."

Zoals in het oude verbond God woonde in een gebouw van hout en steen, zo woont Hij in het nieuwe verbond in levende mensen. Levende mensen die een woonplaats van God zijn door de Heilige Geest, een tempel van Hem. De tempeldienst is zo vervuld in ieder mens in wie de Here door zijn Geest woont. En nu mag je die lijnen verder doortrekken, ook die zijn gemaakt naar hemels model. Wij worden omgevormd naar het model wat God heeft, en dat is: Jezus Christus. Zo zijn wij een project van God. Hij woont in ons door zijn Geest. En over ieder onderdeel heeft Hij zijn gedachten en bij ieder onderdeel wil Hij wonen.

Ik denk nu even aan die preek van een paar weken geleden: het hart, zetel van alle beslissingen, daar wil Hij wonen, in het uitgangspunt van al mijn handelen. En zo gaat de schrift verder: Hij spreekt tot ons in de nacht, psalm 16, de nieren, het geweten: dan onderwijzen ons de nieren. Hij neemt onze bitterheid weg en verzacht zo de gal. Hij is het die ons beweegt en ontroert tot in onze ingewanden toe, zo maakt Hij mij barmhartig. In het hebreeuws is 'ingewanden' hetzelfde woord als 'barmhartig'. En we hebben in die eerste preek gezien hoe nauw lichaam en ziel samenhangen in de bijbel. Hij maakt onze voeten vaardig en bereid om te rennen voor het evangelie, en onze heupen maakt Hij los, Hij omgordt me met de waarheid, Hij geeft glans in de ogen door de hoop, onze keel maakt Hij los zodat we Hem kunnen prijzen, en Hij geeft ons kracht in onze armen om Hem te gehoorzamen. Zo woont Hij in ons naar lichaam en ziel. We zijn zijn project en ik vind dat heel bijzonder. En waar ik mee begon zien we heel erg sprekend als een kindje geboren wordt, dan staan we allemaal verwonderd. En soms ervaar je dat ook heel in het bijzonder midden in ons leven, als je gezond bent en het lichaam als het ware in alle onderdelen functioneert, maar geldt dat nu ook aan het eind van het leven? Het bijzondere is dat de schrift zegt: Het geldt van de eerste tot de laatste ademtocht. Hij werkt in ons, woont in ons door zijn

Geest. En dwars door alles heen, tot de laatste ademtocht, werkt Hij aan onze persoonswording, boetseert Hij ons naar zijn beeld. En dat gaat door, ook bij verval van krachten. En dat is een voor ons oog ondoorgrondelijk proces. God blijft werken in de mens, soms langs wegen die we niet begrijpen, maar straks zal de uitkomst duidelijk zijn.

Dat is het eerste, het grote geheim waar Paulus hier de aandacht voor vraagt, als een soort fundering voor heel onze visie op menszijn, op lichaam en geest. We zijn het maaksel, het model, het project van God en van jong tot oud, ook als mijn lichaam in verval raakt, dan zijn daar die open handen: "Heer, schijn door mij, woon in mij, en ook als ik niets meer kan, wilt U me dan dragen."

Kortom, punt een is: we zijn dragers van een diep geheim, beelddragers van Christus, tempel van de Geest. Nu ga ik op twee manieren daar verder op door. Ik wil eerst de troost en het bemoedigende van dat evangelie benadrukken, en dan daarna waartoe het ons oproept.

Bemoediging

Is het niet in de eerste plaats een heel bijzondere dragende en bemoedigende kracht, dit te weten? Dat we in alles wat ons overkomt niet van onszelf zijn? "Weet u dat niet?", zegt Paulus. Als Jesaja het volk Israël in ballingschap voert, -dus Paulus kan zeggen weten jullie het niet, want daar staat het al-, als Jesaja het volk in ballingschap aanspreekt, dan is dat ook het eerste wat hij tegen hen zegt: "Maar nu, zo zegt de Here, uw Schepper en uw Formeerder, o Israël, -dus uw Architect-: vrees niet, want Ik heb u verlost, Ik heb uw naam geroepen, -en dan komt het-: gij zijt Mijn. En daarom, wanneer u door het water trekt, Ik ben met u. En gaat u door rivieren, ze zullen u niet wegspoelen. Ja zelfs als u gaat door het vuur, zal de vlam u niet verbranden, want Ik de Here ben uw God, de Heilige Israëls, uw Verlosser."

Dat was de belofte waarmee Jesaja Israël al bemoedigde als ze door de vuurproef heen moest, en dat moeten we allemaal, vroeg of laat. Dan zegt God: "Je bent niet van jezelf, je bent van Mij. En daarin ligt de garantie dat Ik je trouw blijf en met je verder ga." En zo moeten we aankijken tegen perioden van grote pijn en moeite. Nergens zegt de bijbel: "Neem je leven in eigen hand en maak er een eind aan." Nee, wat het evangelie ons voorhoudt is veel dieper. Zelfs als rivieren u overspoelen en het vuur u verteert, je bent van Mij en Ik laat je nooit los. Ik heb u in mijn handpalmen gegrift. Dat is een woord, vier hoofdstukken verder in Jesaja. Ik heb het daarom ook boven het informatiebulletin als welkomsttekst gezet. Dat zegt de Here tegen Israël in diepe nood. Ik heb je naam in mijn handpalm gezet. En de handpalm is de holte van Zijn hand, en daar heb Ik jouw naam gegraveerd. Uw muren staan bestendig voor me. Dat doet me weer denken aan dat project, God heeft voortdurend dat beeld van Israël voor ogen en dat vervult zich in het nieuwe testament voor ieder van ons. Hij heeft voortdurend in zijn handpalmen de namen gegrift. En gegrift betekent getatoeëerd, onuitwisbaar daar neergezet. Zoals een minnaar dat doet als hij altijd aan zijn geliefde denkt. Maar ook zoals een man doet die zich totaal heeft vastgelegd op een ontwerp, en zegt: het staat voortdurend in mijn hand, hier werk ik aan, hieraan blijf ik trouw. Het is onuitwisbaar in de holte van mijn hand gegrift. En dat is een bijzondere dragende kracht, ook bij het ouder worden en bij ernstige ziekte. Nee, dat betekent niet dat het ons voor pijn behoedt. Soms is er een heel diep en onherstelbaar verval. Maar het is een valse suggestie die vandaag opklinkt dat je dan moet kiezen tussen òf uitzichtloos lijden òf zelf je leven in de

hand nemen. Dat is een typisch Nederlandse leugen. Want er zijn vandaag bijzonder goede middelen om de pijn te bestrijden. En door alle tijden heen hebben de mensen hun stervende zieken vertroost en verzorgd, hun lijden verzacht, met een diep geloof dat vaak de moeilijkste momenten in ons leven vaak ook de momenten zijn waarop God in ons werkt op zijn wijze, en laat Hem dat doen, in het lijden. Euthanasie is eigenlijk een vlucht voor het lijden, en ten diepste een vlucht uit het leven, het lijden afwijzen. Hitler is ermee begonnen, met het doden van wat hij noemde onwaardig leven. En ik denk dat wij moeten oppassen. Anders krijgen we zoiets van: zolang ik geen plezier meer heb hoeft het voor mij niet meer. Het is eigenlijk hedonisme ten top gevoerd. Maar de schrift leert ons: God houdt ons vast, ook in het lijden. En ook dan zijn we een woonplaats van God in de Geest. En het dilemma is dus niet uitzichtloos lijden òf euthanasie, het dilemma is vluchten uit het leven in de dood, òf in het leven moedig biddend, huilend, het samen volhouden, en het evangelie onder onze voeten hebben, en ons laten aanspreken door het troostboek van Jesaja die zei: "Vrees niet, Ik heb u verlost, Ik heb u bij uw naam geroepen, u bent van Mij." En dat komt weer terug in het nieuwe testament, ook bij die lezing uit de Romeinenbrief, waar de apostel zegt: "Niemand van ons leeft voor zichzelf en niemand sterft voor zichzelf, want als we leven: het is voor de Here, en als we sterven: het is voor de Here. Hetzij we leven hetzij we sterven, we zijn van Hem". En dat is ons houvast, we zijn van Hem. Hij staat daarin naast ons, Hij leeft in ons, vereenzelvigt zich met onze pijn en draagt ons erdoor. En soms zien we niet hoe, maar het is wel zo dat de uitkomst vast ligt en dat we er aan vasthouden omdat de schrift zelf het ons zegt.

Gedrag

Daar vloeit ook een houding uit voort die heel diep anders is dan de houding van: ik beschik zelf over mijn leven. Ik ga nu over op het derde punt, wat voor gedrag hier uit voortvloeit. Beslissend in alle vragen over euthanasie is heel diep dat punt van het zelfbeschikkingsrecht. Beschikt een mens zelf over zijn eigen leven? Is mijn lichaam van mij? Mag ik er mee doen of laten doen wat ik wil? Ben ik mijn eigen maker? Is mijn lichaam mijn project? Als dat zo is dan kan ik begrijpen dat euthanasie een van de mogelijkheden is. Ik besluit in mijn soevereine zelfbeschikkingsrecht er zelf een eind aan te maken. Of ligt het anders? Heeft mijn lichaam bij leven en bij sterven een hoger doel? Leef ik, zoals we zongen, voor Hem die mij geschapen heeft? Dit geloof lijdt niet tot passiviteit, zo van laat maar gebeuren wat er gebeurt. Integendeel, het maakt ons juist actief, creatief en ook heel verantwoordelijk. In iedere gave, dat geheim, ligt ook een opgave. Paulus zegt: "We zijn gekocht en betaald, Christus heeft ons met het offer van zijn lichaam vrijgekocht van vreemde machten, verheerlijkt dan ook God met uw lichaam." Vorige keren heb ik dat toegepast op de lichaamscultuur, in de bloei van het leven, en ik zou dat tenslotte ook willen toepassen op het eind van het leven, en op de tempel in verval. Wie echt gelooft dat ieder mens een project van God is, een schepsel van Hem in wie Jezus zelf woont, die zet zich tot het uiterste in om medearbeider van God te zijn bij het zegenen van de mensen. Dat is onze roeping, medearbeider zijn van God in zijn project. En zo zijn we medearbeiders van God als we gehandicapten een zelfstandige plaats in ons midden geven, als volwaardige medemensen. En we zijn medearbeiders van God als we demente bejaarden verzorgen. De adeldom van een cultuur kan je afmeten aan de mate waarin die cultuur zijn eigen zwakken en zijn eigen geesteszieken verzorgt. Wij zijn medearbeiders van God op zijn best als we als wijkverpleegster mensen helpen met wassen en aankleden, van de een naar de ander, en je moet het vandaag nog snel doen ook, want je moet een heleboel tegelijk doen. Dat is een koninklijk werk van God. En als we, zoals bijvoorbeeld in de stichting Kuria gebeurt, onze stervenden helpen om zonder pijn en in vrede te sterven, dan is dat medewerker zijn van God. Nederland doet het minst van alle Westeuropese landen aan palliatieve zorg en roept het luidst over het veranderen van de wetgeving. Dat is heel erg. Daarom is het heel belangrijk

dat we vandaag horen: er is een andere weg. En eigenlijk bindt de schrift dat ons op het hart. En die andere weg is: stervenden troosten, pijn bestrijden en daar creatief mee omgaan, hopelozen moed geven, gehandicapten een menswaardig leven verschaffen. En dat kan omdat -en dan keer ik natuurlijk weer terug naar kern waar we ook mee begonnen-, om wat ik het diepste geheim noem van het leven, en dat is: ons leven is een onderdeel van een Ander zijn verhaal! Wij zijn een project van God. Hij heeft ons gemaakt en niet alleen gemaakt, maar Hij heeft ons ook grote beloften meegegeven. Hij maakt dat project af. Hij heeft ook de volle verantwoordelijkheid voor die scheppingsdaad op zich genomen toen Hij in Jezus onder onze moeiten bezweken is. Hij heeft ons zo gekocht naar lichaam en ziel. En dat geheim is onze enige troost. Zoals de ouderen zeker nog uit het hoofd weten, zondag 1 van de Heidelbergse Catechismus: Wat is uw enige troost, beide in het leven en sterven? Dat is dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet het eigendom ben van mijzelf maar van mijn trouwe Heiland Jezus Christus. Hij heeft mij gekocht met zijn kostbaar bloed, en Hij bewaart mij zo, dat zonder mijn Vader zelfs geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja dat zelfs alles dienen moet tot zijn heil. Dat belijden we en daarvoor heeft Hij ons zijn Geest gegeven om ons zeker te maken van het eeuwige leven. Daarvoor ontvang ik zijn Geest. Die Geest maakt mij bereid om alles te doen, om de pijn te bestrijden, in lijden mij door Hem te laten dragen, en het oog gericht te houden op de Goede herder, die de zijnen bij name kent en die hen ook draagt in het uur van de dood.

Amen.

©1998 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 20 september 1998, door W.G. Rietkerk,?
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "**En de bouwstof van haar muur was diamant**" (Openbaring 22:18)

Schriftlezing:?Genesis ?25?: 19-34

Tekst:?Genesis ?25?: 19-34

Liederen:?Lied ?225?

?Psalm?146?:?3

?Psalm?105?:?2 en 3

?Lied?334?:?1, 2 en 4

?Kinderlied?24

?Kinderlied?7

?Lied?482

?Opwekkingslied?71

Jakob 1

Dit is de eerste preek van een serie over de persoon van Jakob in het boek Genesis. Vandaag beginnen wij met zijn geboorte en jeugd, zoals in Genesis 25 wordt beschreven. Wij lezen er vier heel belangrijke uitgangspunten uit af, die belangrijk zijn voor een ieder die zich echt door God wil laten omvormen tot de mens, zoals Hij ons zien wil. Dat is namelijk het meest sprekend uit het leven van Jakob: hoe God hem omvormde van het ruwe weerbarstige 'materiaal', dat hij was tot een echt mens, met karakter. Zo werkt God in Christus vandaag nog, maar nu wereldwijd in allen, die in Jezus zijn eerstgeboorterecht delen. Bij de doop aan ons bevestigd. Hoe gaan we daarmee om? Wij kunnen het verachten als Esau. Willen wij echt zelf ook groeien naar de mens zoals God dat bedoelt, dan geeft dit hoofdstuk bijzondere steun: er werd al voor wij er waren voor ons gebeden (1), er was een ontwerp (2), er is 'ruw materiaal' (3),onder belofte van genade, die alles transformeert (4).

***Verkondiging**: Gemeente van Christus,*

God is uit op diamanten. Om dat duidelijk te maken, heeft Hij ons in het oude testament de geschiedenis van Jakob gegeven. Want Jakob, dat is de geschiedenis van hoe God een ruwe steen omvormde tot een stralende diamant. Een diamant is het resultaat van immense druk. Men heeft me verteld dat het in wezen bestaat uit net zulk ruw materiaal als wij hier en overal in de grond hebben, maar het is door een enorme druk gegaan, door hitte gesmolten, onder immense druk geperst, daarna gesneden en geslepen. Het treft me altijd weer, vandaar de welkomsttekst, dat in het boek Openbaring de beschrijving komt van het nieuwe Jeruzalem, het zijn beelden van de stad, maar eigenlijk beeld van heel de gemeente, dan staat daar heel uitdrukkelijk: maar de bouwstof van haar muur was diamant.

Iedere keer als er een begrafenis is van een ouder iemand, en je in een rouwdienst zo'n heel leven overziet, dan ben ik altijd weer onder de indruk van het werk van God in het leven van mensen. Steeds is dat weer een klein voorbeeldje van hoe ruw materiaal wordt omgevormd tot karakter, tot unieke formaties, tot diamanten. Die zijn dan nog niet klaar, ze worden door God nog verder gereinigd en geslepen.

Maar toch is het leven van oudere mensen, als het goed is, vrucht, en resultaat, van een heel lang vorming- en schaafproces van God, totdat God hen gevormd heeft zoals Hij ze hebben wil, en dat zijn allemaal stuk voor stuk, diamanten. Even een zijspoor, het is dus ook een groot verlies, als ouderen in de samenleving, en ook in onze gemeente, zo gescheiden worden van jongere mensen.

Want wij jongeren hebben de ouderen nodig, om in de realiteit te zien waar God op uit is, en hoe Hij in ons leven werkt.

Dat besef, dat God aan het werk is om ons om te vormen tot karakters, tot prachtige mensen, verdwijnt in onze samenleving. De bedding is het gezin, het huwelijk, wat onder hoge druk staat en in verval raakt. De schaafmiddelen zijn normen, vaste normen, want zonder dat komt er niets van terecht. Dat zie je dan ook in onze tijd, alles draait om persoonlijkheden die leven in het hier en nu, het gaat om de uitstraling, de look en de glamour, het lichaam, maar dat is iets anders dan waar het in de Schrift om gaat, en in het werk van God in het leven van mensen.

Daarom heb ik heel bewust deze geschiedenis van Jakob uitgekozen, uit het Oude testament, want hij is de aartsvader, waaraan wij leren hoe God werkt in ons leven, dat mogen wij direct op onszelf toepassen, in uw en mijn leven. Van ruw materiaal tot diamant, zou je kunnen zeggen.

Het evangelie leert ons dat, wat God in het oude verbond, in Israël, doet onder enkelingen, particulier, dat doet Hij door de komst van Jezus nu universeel, overal waar het evangelie verkondigd wordt. Dat is het nieuwtestamentisch perspectief.

God is in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende. Dat is de basis op grond waarvan we dat wat God deed in Jakob, direct mogen toepassen op onszelf, ons eigen leven. Zo werkt Hij door Jezus en door de Heilige Geest nu in u en in mij. Zo smelt Hij, zo schaaft Hij, zo snijdt Hij en zo slijpt Hij.

Daar gaan we het over hebben: Jakob, van ruw materiaal tot diamant.

We lezen eerst over de **voorgeschiedenis**, dan, in het tweede deel van de tekst over '*destiny*'. Ieder menselijk leven heeft een **hogere bestemming**.

Het derde gaat over de **erfelijke natuur**. We zij er mee begiftigd, maar ook mee behept. Het is een gebroken gevallen natuur. Als het vierde, de **allesvernieuwende genade van God,** er niet bij kwam werd het niks.

Zo zien we hoe hier, in dit inleidende hoofdstuk op de geschiedenis van Jakob, de bakens uitgezet worden. Binnen deze vier hoekstenen van persoonlijkheidsgroei voltrekt zich de geschiedenis van Gods vormende omgang met de mensen. We volgen ze met de tekst op de voet.

De voorgeschiedenis.

Jakob komt niet zomaar uit de lucht vallen. Hij is het nageslacht van Isaäk. Er staat in de eerste zin: dit is de *geschiedenis* van Isaäk, maar er staat een hebreeuws woord dat je ook mag vertalen met *nageslacht.* Ik denk ook dat het beter is, want het gaat daarna over zijn nageslacht: dit is het *nageslacht* van Isaäk. Isaäk zelf was weer de zoon van Abraham. Hij was veertig jaar oud, vertelt de Schrift, dat wil zeggen: op Gods perfecte timing trouwt hij met Rebecca, de zuster van Laban. We herinneren ons uit het vorige hoofdstuk die bijzondere leidinggeschiedenis, hoe God Eliëzer, de slaaf van Abraham, leidt zodat hij de bruid vindt voor Isaäk, de zoon van Abraham. Daar wordt op gezinspeeld, en er wordt verteld, dat, na hun trouwen, Rebecca kinderloos bleef. Toen bad Isaäk de Here voor zijn vrouw, want zij was onvruchtbaar, en de Here liet Zich door hem verbidden, en ze werd zwanger.

Deze verzen leggen alles neer wat kenmerkend is voor Jakobs voorgeschiedenis.

Allereerst: hij is geboren in een gezin. Ja kun je zeggen, wat een dooddoener. Maar het is toch heel belangrijk om dat te benadrukken, dat God ieder mens doet geboren worden in een gezin, want het gezin is de broedplaats voor persoonlijkheden, daar worden karakters gevormd. Hoge verantwoordelijkheid dus voor de ouders. Neem er de tijd voor, laat je niet opjagen door de 24uurs economie of door carrièredrang.

Tijd aan je kinderen besteed is de beste tijd die je kan besteden, e kan het nooit meer overdoen, of inhalen. Heel belangrijk. We zongen het: het is zo weerloos en zo klein, zo'n kindje, maar het komt in een geborgen bedding van het gezin en heeft dat ook nodig.

Dat gezin heeft een voorgeschiedenis, die is ook al weer gelegd is door God. Een geschiedenis van leiding, lezen we dan in een paar zinnetjes, van gebed, en van gebedsverhoring. Ik denk dat dat voor ons allemaal heel bijzonder is, we raken dat historisch besef kwijt. We leven op de naald van het heden, en we moeten weer bijbels leren beseffen, dat we een voorgeschiedenis hebben.

Voordat ik, voor dat u, voordat wij er waren, is er al voor ons gebeden. Reken maar dat je ouders gebeden hebben voor je geboren werd. Het was een perfecte timing.

Bijzondere leiding van God ook, in het leven van je ouders. Niemand komt zomaar toevallig op de wereld. Wat ze vandaag wel zeggen: *je wordt geworpen in het bestaan*. Dat is onzin. Je bent ontwerp van de Allerhoogste, en er gaat een immense zorg en planning en pijn soms ook, en timing, aan jouw leven vooraf, voordat je maar iets besefte.

Maar nu, als we opgroeien mogen we het beseffen, en het is belangrijk dat we het beseffen, want het bevrijdt je van dat 'ijle herfstbladgevoel', wat rondwaart in deze tijd, een gevoel van nietswaardigheid en bestemmingsloosheid. Dat doortrekt onze samenleving als het vergif van de boze, en daar geeft de Schrift dus anti-gif tegen.

De hogere bestemming

Want wat gebeurt? Ik volg de tekst. Genesis 25: 22 en 23. Rebecca werd zwanger, God verhoorde het gebed en het was een tweeling. Maar die twee trapten en schopten elkaar, er staat een heel sterk woord: *stieten*. Dat betekent, ze knokten en vochten met elkaar, zo erg, dat het Rebecca tot wanhoop dreef. Ze gaat er mee naar God en zegt: waarom moet mij dit overkomen? Dan onthult God haar een geheim.

Ik moet erbij zeggen: dat is uniek in Rebecca's leven, dat Hij het haar onthult. Normaal krijgen wij dat niet te horen. God zegt: Twee volken zijn in uw schoot, twee natiën zullen zich scheiden, en de ene natie zal sterker zijn dan de andere, en de oudste zal de jongste dienstbaar zijn. Dat gaat tegen alle menselijke wetten in, dat is abnormaal.

Dat er twee keer en groot nageslacht uit haar geboren wordt, is een hoge roeping. Maar hoe het met die twee zal gaan, dat gaat tegen ieder normaal menselijk verwachtingspatroon in, want logisch is de jongere ondergeschikt aan de oudere, zeker in die tijd.

Maar God keert het om, zo zal God het regelen. Dat heeft niets met menselijk handelen of verantwoordelijkheid te maken, het is ergens hier, in dit tweede deel, een soort **hogere bestemming**, die God hier duidelijk maakt. Ik zei al, normaal weten wij dat niet, maar het is er wel. Boven ieder mensenleven hangt zoiets als een hogere bestemming. De Engelsen noemen dat 'destiny', de humanisten zeggen: dat is je lot.

Maar daarachter zit een besef van iets heel reëels, en dat is: hoeveel we ook denken zelf te kiezen, het meeste in ons leven overkomt ons. Je vrienden, je werk, je partner, de plaats waar je woont, je kinderen. Natuurlijk, je bent daarin zelf actief, en toch tegelijkertijd gebeurt het met me, en het gaat ook niet altijd zoals ik het wenste. Zo is het ook hier, een soort van hogere bestemming. Esau vocht ertegen, en het hielp niet. Het is de kunst om er vrede mee te hebben, en het kan, als je tenminste mag geloven dat achter die hogere bestemming ook een hogere hand zit! En die hogere hand is uit op iets heel moois. Kijk maar hier. Wat we hier leren is de grondwet uit het hart van God: niet wat sterk is is groot, maar wat echt zwak is, dat kiest Hij uit. Het is de allerzwakste van de mensen, die Hij tot de allergrootste van de mensen gemaakt heeft, de gekruisigde.

Bij de doop zien we dat, het is als een diepe zee, waarin je toch maar gaat, en er gebeuren dingen met je, maar God geeft je een taal, een teken mee, en dat is een heilgeheim. God wil met u verbonden zijn, en Hij is nabij, waar je ook bent. Dan kan je het aan, dan ga je ook zien hoe Hij in die kaders met je bezig is, bezig met iets heel moois. Want God is bezig om ons om te vormen, van ruw materiaal tot karakter. Dat is de basis, daar gaat straks dat vierde punt nog breder over door.

Maar eerst vervolgen we nog even de geschiedenis van Rebecca, en haar zwangerschap.

Erfelijke natuur

Genesis 25: 24-28. Toen haar dagen vervuld waren dat ze baren zou, waren er tweelingen in haar schoot. Twee ieder totaal nieuwe schepsels. Een helemaal met haar overdekt, die noemde ze dan ook Harry. Esau betekent harig, dus Harry, harig. Zo klonk het in die tijd. Het tweede kind werd geboren en hield de hiel van zijn broer vast, en die noemden ze dus Hieltje, hielvasthouder. Volgens sommige exegeten zit er al iets negatiefs in die naam, iets van pootjeslichter. Maar dat geloof ik niet. Ik denk dat het alleen iets is van: hij hield de hiel vast van zijn broer, het is een vechter, een strijder, en ze noemden hem naar dat gegeven.

Maar het hoofdpunt is hier: twee unieke namen drukken al direct uit dat hier twee verschillende mensen geboren worden. Een stapje verder: niemand van ons kiest zijn eigen erfelijk materiaal. We krijgen het gewoon allemaal maar mee, we hebben het niet zelf gekozen, en we moeten het er maar mee doen. Is het perfect, of wil je het tegendeel. Onze natuur is door de zondeval verdorven geraakt. Esau is een potentiële Lamech, een killer. Jakob is een potentiële farizeeër, een bedrieger.

Met jagen is niets mis, en met huiselijk zijn, aandacht hebben voor agricultuur ook niet. Een mooi, rossig, harig lichaam hebben is prachtig, en Jakobs slimzijn is ook geen ondeugd. Dus steeds zie je mooie creatuurlijke gaven aan de ene kant, en zondige, donkere driften en neigingen aan de andere kant. Ze liggen door elkaar in de mens, ze zitten gemixt in ieder van ons. De mens wordt dus niet als een onbeschreven blad papier geboren, zoals veel humanisten denken. Zoals ik al zei in de inleiding: we zijn ruw en weerbarstig materiaal. Het is belangrijk dat in het oog te houden bij de opvoeding. Aan de ene kant betekent dat: verwen je kinderen niet. Ze hebben leiding nodig, ze moeten normen leren: normen vormen. Maar geniet tegelijkertijd ook van ze! Want ze hebben een unieke persoonlijkheid, uniek materiaal, als je het zo mag zeggen, van hun Schepper meegekregen. Dat moeten ouders er uit beminnen. Ze moeten hen bevestigen, ze moeten dat zien, ze moeten ervan genieten, en die uniekheid er uit beminnen.

Zo zie je dat ook bij Rebecca en Isaäk. Ze houden van de unieke kwaliteiten van hun kinderen. Wildbraad van de jacht bij de één, en huiselijkheid bij de ander. Dat is natuurlijk fout, als de ene ouder het ene, en de andere ouder het andere kind voortrekt en bemint. Dat gaat straks grote problemen opleveren, daarin moeten we hen totaal niet navolgen. Maar het laat wel zien dat we als opvoeders zelf ook met fouten behept zijn, maar dat we moeten leren, leren van anderen, leren vanuit de Schrift, leren uit het voorgeslacht, en als conclusie bij het derde punt: zie je kinderen nooit als kopie van jezelf! Laat staan dat je ze zo wilt kneden. Nee, bevestig ze in de uniekheid van, ieder zijn eigen, gaven. Leef ze voor, hoe je alleen binnen de tien geboden karakter krijgt. Maar gaat dat zomaar?

Genade van God

Nee, dat gaat niet zomaar. Alleen als de genade van God in ons leven werkt en ingrijpt, snijdt, smelt, schaaft, schuurt, alleen als die genade van God er in grijpt, dan komt er pas echt wat van terecht. Dat is natuurlijk, als in een climax, wel het meest belangrijke waar de Schrift in de Jakobsgeschiedenis alle licht op laat vallen. Ik heb het nu over de genade van God, maar het wordt natuurlijk hier in dit slotverhaal, vers 27-34 anders genoemd. Het heet daar het eerstgeboorterecht. Dat is in de geschiedenis vanaf Abraham, Isaäk, Jakob, en dat gaat zo verder, onlosmakelijk verbonden met de Abramitische zegen. Die moet je er achter zien staan. Daar zit alles in: Ik zal u tot een groot volk maken, en u zegenen, en door uw nageslacht alle volken van de aarde zegenen. Dat is de zegen die God daar verbindt aan Abraham, Isaäk, Jakob en zo gaat het door de geslachten heen. Dat is Gods reddende heilsplan. Het is zijn ingreep in de zieke wereld, die natuurlijk straks zal uitlopen in de komst van Jezus.

Esau heeft dat eerstgeboorterecht. Maar Esau is een man van het heden. Hij is ruw, hij is eerlijk, hij is een brok natuur. Jagen, vissen, eten, drinken, maar verder, lees je hier en dat zeggen wij ook zo, zit er niets bij. In bergen en in dalen, maar nergens ziet hij God. Als hij dan een keer op een avond, zoals wordt verteld, terugkomt van de jacht, dan ziet hij daar hoe Jakob een gerecht heeft gemaakt, rode linzen, en dan zegt hij: "Laat mij slokken van dat rode, dat rode daar!" Dat 'slokken' is een heel uitdrukkelijk gekozen woord. Daar zit alles in, van gulzigheid, van vergaan van dorst en honger: geef mij dat. "Trouwens, vergaan doen we tocht allemaal", zegt Esau later cynisch, als Jakob hem z'n eis stelt. Want Jakob komt hier al in naar voren als de sluwaard. Hij ziet zijn kans, en zegt: "Je kunt alles krijgen, op een voorwaarde, verkoop je eerstgeboorterecht." En Esau stemt toe en zegt: "Wat kan dat mij schelen, ik ga toch dood, dus wat heb ik er uiteindelijk aan?" En zo verkocht hij aan Jakob zijn eerstgeboorterecht. Dan volgt dat slot: en hij at, hij dronk, hij stond op en ging heen. Het lijkt haast alsof de schrijver in deze zin, in vier korte stoten, zijn gevoel heeft willen leggen. Dat was het dus. Hij at en hij dronk, hij stond op en hij ging heen. Zo verachtte hij zijn eerstgeboorterecht. Dat was zijn leven, zo ging het. Zo gemakkelijk ook ging het. Vers 34 doet me zeer, ik zou erbij kunnen janken. Ik zie namelijk achter Esau, eigenlijk al die mensen die gedoopt zijn, in ons land

en daarbuiten, maar die het verloochenen. In het nieuwe testament worden alle gedoopten eerstelingen genoemd. Heel de gemeente, met hun kinderen, worden door Jakobus uitverkoren genoemd, om in zekere zin eerstelingen te zijn onder de schepselen. Ze delen in Jezus' eerstgeboorterecht. Bij de doop worden we in het verbond van God met Abraham opgenomen. Daarin belooft God ons zijn genade. Die heilskracht van God gaat ons veranderen tot een zegen, en het stelt ons tot een zegen.

Van ruw materiaal tot diamant, God doet het. Bij het doopvont zingen we: zo komt jouw leven aan het licht, zo krijgt het zin, zo krijgt het zicht. Gods adem heeft je aangeraakt en je tot bondgenoot gemaakt. Maar wat zeggen de meeste gedoopten, van ons land? Toch ook dit: "slokken van dat rode, dat rode daar. Er is de natuur en alles wat dat aan heerlijkheden te bieden heeft -en het heeft wat te bieden- en daar gaan we voor, en dood gaan we toch! Laten we eruit halen wat er uit te halen valt!" Ze eten, ze drinken, ze staan op en ze gaan heen. Zo verachten ze de genade van God, en dat is verschrikkelijk. Want zonder die genade van God verruwen we en vervallen we. Is het niet nu, dan wel de volgende generatie, maar het gaat gebeuren. Waant waar gaat het om draaien? Om het leven in het moment. De look en de glamour, het lichaam, de schittering van het moment, het succes, wat je hier en nu bevredigt. Let maar op het persoonlijkheidsideaal wat vandaag hoog aan de lijst staat, in de soapseries op televisie, in de politiek, in de geldwereld, overal. Ze zijn geen diamanten, maar ze zijn plastic. Het zijn geen karakters, maar sterren en zeepbellen. Er zit een afgrond van nihilisme onder: laten we eten en drinken, morgen sterven we.

In de vorige eeuw was er een bekende schrijver, die zei: "leer de natie haar doop verstaan, want als ze dat doet zal ze gered worden." En dat geldt tot vandaag toe. Want wat is nu de kern van de doop? Dat is dat we in Christus worden ingelijfd. Christus is de eerstgeborene, Hij heeft die zegen van Abraham en het eerstgeboorterecht al in die Ene Persoon verenigd, regelrecht zaad van Isaäk, de Zoon. Bij de doop verzekert God ons dat wij delen in dat eerstgeboorterecht. Alleen als we ons daar aan geven, dat in ons toelaten, dan komt er iets van ons terecht, dan kan Gods genade door ons de wereld in. Wat Esau betreft, hij krijgt later een tweede kans, daar komen we nog op terug. Hij wordt dienstbaar aan zijn broer. En Jakob? Ja, die denkt dat hij er is. Maar er is nog zoveel oude natuur in hem, zoveel schijnheiligheid en bedrog, zoveel zelf naar zich toehalen, want dat doet hij. Zoveel, dat het God nog moeite zal kosten om hun hem een diamant te scheppen. Maar daar zullen we de volgende keren breder bij stil staan.

Voor dit moment houden we voor ogen, houden we vast aan wat we op zo'n bijzondere wijze in dit eerste hoofdstuk over Jakob gezien hebben.

Samenvatting

1. God is uit op diamanten, Hij laat ons als in zonde gevallen zonen en dochters van Adam niet los. Jakob staat model. In hem leren we het wonder beseffen van onze **voorgeschiedenis**. Er is voor mij gebeden voordat ik bestond. Het was een perfecte timing en bijzondere leiding.
2. Ik sta onder **hogere bestemming**.
3. Ik ben begiftigd en behept met een **erfelijke natuur** die ik zelf niet koos maar meekreeg.
4. Maar daarover welft zich de genade van God, die zeer krachtig werkzaam is in Jezus Christus onze Heer.

Amen

Verkondiging van zondagmorgen 4 oktober. 1998 door W.G. Rietkerk,?
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Werk aan uw behoud in vreze en beven, want God is het, die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in u werkt."* (Filippenzen. 2:13)

Schriftlezing:?Romeinen 8: 12-17; 28; 29; Genesis 27

Tekst:?Genesis 27

Liederen:

- Psalm 68: 7
- Lied 435: 1 en 2, 4 en 5
- Kinderlied 34
- Lied 330
- Lied 317: 1 en 2

Jakob 2

Zonder zegen komen wij nergens. Wij worden geboren, groeien, bloeien, en verzinken. Wat is onze hoop als er verder niets is dan '*natuur*'? In de Schrift wordt ons oog geopend voor de *genade* van God, die in die gebroken en gevallen natuur ingaat, genezend en vernieuwend. Dat zit opgesloten in de zegen, die de Here aan Abraham al gaf. Esau ziet alleen de natuur, Jakob alleen de genade. Het maakt hem tot een ijveraar voor God zonder verstand. Hij beseft niet, dat Hij zelf in de eerste plaats 'ruw materiaal' is, deel heeft aan de zondige natuur en (in de taal van het N.T.) zijn oude mens moet afleggen en de nieuwe mens aandoen. Wij zien in Genesis 27 Jakob in zijn bedrieglijke natuur, juist als 'heilig bedrog' des te pijnlijker. De eerlijkheid waarmee Israël zich zelf beschrijft (en ons de spiegel voorhoudt...) heeft maar een achtergrond: de verwondering, dat God met zulke mensen wat kan! Mensen als u en ik. Hij is niet een God van ver, maar van nabij, rusteloos bezig om ons te veranderen naar het beeld van zijn Zoon. Dat zien wij in deze geschiedenissen van Jakob.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Jakob, dat is voor mij de geschiedenis van een man waarin God laat zien hoe Hij mensen verandert. Ik denk dat Jakob ons daarom in de bijbel gegeven wordt, als een soort model. Het is heel belangrijk is om daar bij stil te staan, omdat we in deze geschiedenis zien dat God echt werkt. Dat Hij niet een God is van ver weg, van hoog in de hemel, maar dat Hij Zich verbindt, met alle *ins* en *outs*, alle details van ons eigen kleine mensenleven, en dat Hij daarin werkt. In uw leven, in mijn leven, daarvoor hebben we deze geschiedenissen gekregen, om dat te zien. Deze geschiedenis leidt onze blik steeds op God, die als het ware de grote beeldhouwer is, die met zeer weerbarstig en keihard, ruw marmer omgaat, maar die voortdurend bezig is zijn werk te doen, om te vormen, naar het beeld van zijn Zoon. Daarom lazen we aan het begin van de dienst Romeinen 8, daar staat met zoveel nadruk dat heel het werk van God, vanaf Abraham, doorgaand naar Israël, en naar de verschijning van zijn Zoon, en dan naar de uitstorting van de Heilige Geest.

En waar gaat het dan om? Dat wij allemaal zullen worden omgevormd naar het beeld van zijn Zoon, die daarom dan ook de Eerstgeborene heet. Daar is God mee bezig.

Die geschiedenis van Jakob is ons daarom gegeven. Bij de eerste aartsvader, Abraham, wordt ons verteld over het verbond, hoe we recht staan tegenover God. Dan komt Isaäk, daarin gaat het over de zoon, in wie het verbond van God gestalte krijgt. Isaäk zelf komt als persoon niet zo voor het voetlicht, maar daarna komt Jakob, in hem maakt de Here duidelijk waar het Hem bij u en bij mij om gaat. In het nieuwe testament wordt dat genoemd: *de oude mens*

afleggen en de nieuwe mens in Christus aandoen. God is aan het werk, heel reëel, in uw en mijn leven. Jakob is de geschiedenis van die persoonsverandering, transformatie. Dt zien we ook weer in Genesis 27. In Genesis 25 zagen we de geboorte en de jeugd van Jakob, van ruw materiaal tot diamant. Daar leidden we toen die 4 punten uit af, die ik nog even herhaal.

We hebben een voorgeschiedenis, er is voor ons gebeden al voor we geboren zijn.

We hebben een hogere bestemming, die we zelf meestal niet weten.

We hebben allemaal ruw, erfelijk materiaal in ons. Daar overheen welft zich de genade van God, die daarin aan het werk gaat.

Waarom ik dit nog even laat zien, is omdat dit hoofdstuk aansluit bij die allesvernieuwende genade. We gaan dus op dat vierde punt verder, maar komen ook in de loop van deze uitleg op die andere punten terug, over dat ruwe, weerbarstige materiaal, en tegelijkertijd dat God zijn plan doorzet.

Allesvernieuwende genade

We beginnen bij het eerste begin van hoofdstuk 27. Wat valt daarin op? Ik lees het nog een keer.

Toen Isaäk oud geworden was werden zijn ogen zo verzwakt dat hij niet zien kon. Hij riep zijn oudste zoon Esau en zei tot hem: "Mijn zoon", en deze zei tegen hem: "Hier ben ik". Jakob ging verder en zei: "Zie toch, ik ben oud geworden, ik weet de dag van mijn dood niet, maar nu dan, neem uw wapentuig, uw pijlkoker en uw boog en ga het veld in. Schiet voor mij een stuk wild en bereidt voor mij een smaklijk gerecht zoals ik het graag heb, en breng het me, opdat ik ete, en dan zal ik u zegenen, eer ik sterf."

Wat valt nu direct op? Daar ligt die oude Isaäk, z'n ogen zo verzwakt dat hij nauwelijks meer kan kijken. Zijn benen zo stram dat hij niet meer zelf op jacht kan gaan. Zijn handen zo verstijfd dat hij niets meer klaar kan maken. En zijn geheugen? Ik vraag me af waar dat gebleven is. Herinnert hij zich niet meer van Jakob, van de profetie? Wie weet heeft hij zichzelf opnieuw gebonden gevoeld als op het altaar, een jeugdtrauma dat hem natuurlijk zijn leven lang is bijgebleven. Maar nu, weet hij, komt geen engel tussenbeide: hij gaat sterven. En wat doet hij? Alle licht valt daarop. Er is maar één ding dat hem op zijn hart drukt, -daarom is hij een aartsvader- en dat is *de zegen*. Hij weet: voordat ik sterf moet ik die zegen hebben doorgegeven! Diezelfde zegen die hem zijn leven lang, niet alleen toen hij daar op het altaar lag, maar ook de rest van zijn leven door gedragen heeft. Die zegen moet verder! Als alles wegvalt is dat het enige wat bij hem overblijft. Maar dat is dan ook wel ontzaglijk veel. Want die zegen van God, dat is het grote geheim dat Isaäk met zich meedraagt, het grote wonder dat God, de Schepper van hemel en aarde, de God van Abraham, met hem een verbond sloot, die in Isaäk zijn Zoon zond, en nu door het verbond en door zijn Zoon de wereld zegent, dát is eigenlijk die zegen. We staan er zelf middenin, nog steeds, we weten dat het zo gebeurd is, dat God de wereld gezegend heeft, dat is geen utopie.

We weten uit Romeinen 8, dat het zo ook gegaan is: de genade van God is reddend verschenen. Dat is ook alles wat Isaäk overhoudt, daar valt hij bij het oud worden helemaal op terug. Dat noemt Genesis hier *de zegen*, maar dat moet je zien als het geestelijke erfgoed van Isaäk. Hij denkt: als dát maar doorgaat, dan komt alles goed.

De ouderdom komt met veel gebreken, maar leert ook onderscheiden waar het op aan komt. Bijzaken vallen weg en de hoofdzaak komt boven, én het diepe verlangen om dat door te geven.

Dat is het mooiste hier van Isaäk, hij wil zijn geestelijke erfenis doorgeven, overhandigen. Esau zat er niet om te springen, maar toch verzint Isaäk een foefje om hem helemaal alleen bij zich te hebben, om hem dan dit mee te kunnen geven. Totaal belangeloos is het niet, want hij houdt van lekker eten, vooral van wildbraad, en hij zegt tegen Esau: "Bereidt het me smakelijk, zoals ik het altijd graag hebben wil". Dat weet Esau. Tot het laatst toe geniet Isaäk

van het leven en waarom niet? Zo verbindt hij het nuttige met het aangename. Want nuttig, belangrijk, wezenlijk, van groot gewicht is het wel wat Isaäk hier gaat doen. Want hij gaat de eerstgeborene zegenen. Maar als hij die lijn uitzet, dan beginnen de complicaties en de verwikkelingen, vers 5 - 33, u kent het verhaal. Om die verwikkelingen te begrijpen, moet u weten dat in het oude Israël, onder het oude verbond, de zegen onlosmakelijk verbonden was met het eerstgeboorterecht, dat legt vast wie de erfgenaam is. Het eerstgeboorterecht is ook een beetje materieel, de zegen meer geestelijk, spiritueel als je het zo wilt noemen.

Bij ons zijn ze gescheiden, het materiele geven we ook letterlijk door, maar het geestelijke is bij ons niet altijd logisch gebonden aan de eerstgeborene. In Israël wel, daar wordt de eerstgeborene de baas van de familie, hij beheert de erfenis, en ook al krijgen de tweede, de derde en de vierde ook allemaal hun deel, het loopt via de eerstgeborene, die heeft ook deel aan de geestelijke zegen. Maar Isaäk lijkt wel vergeten te zijn dat God bij de geboorte Jakob had aangewezen! De oudste zal de jongste dienstbaar zijn, staat er. De geschiedenis van de linzenmoes! En Esau wil het vergeten dat hij zijn eerstgeboorterecht verkocht heeft aan Jakob.

Jakob wordt de hoofdfiguur van dit verhaal, dit drama dat zich dan voltrekt. Want als Rebecca daar bij de deur dit hele gesprek tussen Isaäk en Esau heeft afgeluisterd, dan schiet ze direct op Jakob af en zegt: "Heb je het gehoord? Hij gaat Esau zegenen! Kom op, haal snel twee geitenbokjes, ik zal ze klaar maken zoals hij ze graag heeft, breng jij dat naar hem, zodat hij jou zegent!" En Jakob doet het. Hij pruttelt eerst tegen, maar hij doet het. In volle verantwoordelijkheid gaat hij op weg, haalt de geitenbokjes, kleedt zich om, trekt dierenvellen over handen en hals, want Esau was ruig behaard, en, met een zekere dubbelzinnigheid, zegt Jakob: "Ik ben glad." Zo treedt hij binnen bij Isaäk. We weten dat Isaäk eerst zeer wantrouwend is. Tot drie keer toe zegt hij: "Kom toch dichterbij!" Bij zichzelf mompelt hij: "Die stem is Jakobs stem, maar die handen zijn Esaus handen!"

En dan staat er veelzeggend: toen hij gegeten en gedronken had dacht hij: "Ik geef de zegen." Nog één keer zoekt hij bevestiging, haalt Jakob naar zich toe, kust hem, ruikt de geur en weet dat het Esaus geur is, en dan zegent hij Jakob.

Terecht zegt Esau, als hij thuiskomt en alles merkt: "Nu zie je waarom hij -terecht- bedrieger genoemd wordt!" Want Jakob betekent eigenlijk 'hielvastpakker', en van het woord hiel, daar is ook een zelfstandig naamwoord van gemaakt, 'hielig'. Dat zegt ons niets, maar in het oude hebreeuws betekent dat zoiets als *leep, link*. "Nu zie je wat zijn naam is, "zegt Esau, "tot twee keer toe heeft hij me bedrogen!"

En inderdaad, hier in deze geschiedenis zien we niet alleen Esau, Isaäk, Rebecca, maar ook Jakob, de nieuwe eerstgeborene, de fout ingaan. Isaäk, die niet wil zegenen degene die God had aangewezen, Esau, die wel met een bittere schreeuw reageert, maar die toch die zegen alleen begeert om zijn positie, voor zichzelf. Dan Jakob, die liegt en bedriegt voor het goede doel. Het is een zootje. Als dat de kerk is, het volk van God in zijn oervorm, dan zou je toch alle moed verliezen? Dan zou je nergens meer mee te maken willen hebben!

Maar weet u wat nu het meest verwonderlijke is van deze geschiedenis? Dat is dat dit het verhaal is dat Israël van zichzelf vertelt! Eigenlijk kan ik daar niet over uit. Hoe is het mogelijk, stel je even voor, dat wij Nederlanders dat zelfde zouden doen? Dat op de basisschool de kinderen de verhalen zouden horen, over hoe Nederlanders de eerste waren die slaven naar de Verenigde Staten brachten? Ik heb er zelf gestaan, op de kusten van Virginia, waar een zuil is opgericht met een inscriptie: *hier werden de eerste slaven gebracht door...* en dan staan daar Nederlandse namen, een Nederlandse kapitein. Stel je voor dat wij onze kinderen zouden vertellen hoe wij met de West-Indische en de Oost-Indische Compagnie hebben gelogen en bedrogen, in de handel en de zeevaart. Dat onze zeehelden bij ons wel helden heten, maar in de ons omringende landen heten ze zee*piraten***.** Stel je voor dat wij dat onze kinderen zouden vertellen? Een slecht geweten wordt gevoed, vaderlandsliefde afgeleerd en kinderen ontmoedigd! Nee, dat doen we niet..., en we maken een mooi verhaal.

Maar Israël deed het wel! Jakob is Israël! Israël vertelt van haar eigen stamvader, -en in hem zijn ze allen begrepen-, het vertelt onbeschaamd van zijn bedrog, en van zijn gedrag, uiterst eerlijk. Hoe kan dat nu? Snapt u het probleem? Wat zit daar achter? Nu, er zit een geheim achter dit probleem. Als het dit verhaal vertelt, wil het ons iets leren.

Israël is er niet op uit om ons iets te leren over Jakob in hun eigen voorgeschiedenis, nee, het wil ons iets laten zien van God, van de God van Israël. Het geeft inzicht in wie God is, dat Hij zo is dat Hij deze mens tot een volk heeft gemaakt waardoor Hij de wereld heeft gezegend. Er zit iets in van: die onderste steen komt boven. Het laat het volk zien in al zijn doortraptheid en zondigheid, maar dan met de bedoeling dat *dat* nu het materiaal is dat weerbarstig is, en hoe groot God is dat Hij ermee aan het werk gaat. Ik denk, dat overal waar God gaat werken, -dat kan je als een ijzeren regel aannemen-, daar zullen eerst mensen moeten beseffen wat voor weerbarstig materiaal ze eigenlijk zijn, of om het wat plechtig te zeggen: "Er zal nooit een opwekking komen zonder zondebesef, zonder zondekennis".

Daarom vertelt Israël heel eerlijk hoe rauw en zondig het materiaal is waar God mee werkt. Als we in psalm 146 lezen dat God zich de God van Jakob noemt, dan mogen wij tot vandaag toe met een zucht van verlichting zeggen: "Maar dat heb ik ook nog een kans!" Dat is de boodschap van Genesis 27. Niet: de mens wordt zwartgemaakt; niet: de geschiedenis van Israël wordt overdreven slecht verteld om je eigen nest even te bevuilen -dat gebeurt vandaag ook overal-. Nee, maar wel: laten we komen tot ware eerlijkheid, om je dán te verwonderen over God, over hoe groot Hij is, dat Hij met zijn genade daarop inwerkt en vasthoudt en verdergaat.

Een onmisbare schakel in de keten in het werk van God leer ik uit Genesis 27, dat is de zelfontdekking. Jezelf laten ontdekken, in je hart je laten ontdekken aan die dubbelzinnigheden, bedrieglijkheden, leugenachtigheden die er allemaal leven in ons hart. Laten we eens op een rij zetten wat die zonde van Jakob nu is.

Ik denk dat het nog niet eens op de eerste plaats bedriegen en liegen is. Als je in vers 12 leest, staat daar een heel opmerkelijk vers. Daar staat dat Jakob zelf zegt: "Als ik dat doe, zal mijn vader mij betasten, hij zal voelen dat ik Esau niet ben en dan zal ik in zijn ogen zijn als iemand die de spot met hem drijft. Ik zal vloek over mij brengen en geen zegen!" Ik heb dit altijd een beetje verbaasd gelezen: dat ik de spot met hem drijf...

Dus dat denkt Jakob bij zichzelf: dit is mijn eigenlijke fout, dat ik de spot met hem drijf.

Er staat in het Hebreeuws een woord wat 'toneelspelen' betekent. "Dat ik een spelletje met hem speel", bedoelt Jakob. "Dat ik hem niet echt serieus neem, de spot met hem drijf" Dat is Jakobs zonde.

Het zit dus in de relatie tussen hem en de medemens. Hij speelt met ze, hij manipuleert ze, hij ziet ze niet echt in de ogen, maar hij zet ze naar zijn hand. Dan dat tweede: hij doet dat om heilige redenen! Want Jakob is echt ernaar verlangend om die zegen en dat eerstgeboorterecht te bezitten. Daar zal hij goede redenen voor gehad hebben. Hij heeft de verhalen gehoord, van Abraham, zijn grootvader, van Isaäk, zijn vader. Hij is altijd getroffen geweest door het heilsplan van God en die zegenende bedoeling, daar wil hij in meedoen. Daarom gaat hij hier, en doet wat hij doet, speelt zijn spel. Hij doet het voor God. Eigenlijk vonden Rebecca en Jakob dat ze God een handje hielpen. Want had Hij het zelf niet gezegd: "De oudste zal de jongste dienstbaar zijn?" Toen Isaäk begon met Esau, dachten ze: "Dit loopt finaal uit de hand, dit gaat fout, hier moeten we wat aan doen!", en ze namen het in eigen hand. Daar ligt die tweede oerzonde van Israël. Als ik eerlijk ben vind ik het zo begrijpelijk allemaal! Voor Gods zaak een klein beetje onwaarachtig worden, dat doen we toch allemaal wel eens?

Er wordt avondmaal gevierd, in mijn hart heb ik geen vrede met God, maar ja, wat zouden mijn kinderen er van zeggen als ik niet aan het avondmaal ging? Dus word ik een klein beetje onwaarachtig voor het goede doel! Zulke momenten zijn er voortdurend in ons leven. Onwaarachtig zijn, toneelspelen, voor het goede doel: heilig bedrog. Heilig bedrog heeft de kerk van binnen uitgehold en een slechte naam gegeven. Want de Esaus die binnenkomen, kijken er dwars doorheen en zeggen: "Maar dat is helemaal niet echt!"

Daar ligt bij Jakob dan ook een groot probleem. Hij is wel gered, zou je kunnen zeggen, maar hij is niet vernieuwd, wel gerechtvaardigd, maar niet geheiligd. Hij weet zich een eerstgeborene, drager van de zegen, en tegelijk leeft hij helemaal naar zijn oude natuur, en in de kracht van zijn oude mens, met zijn eigen egoïsme, zijn eigen slimheden en

bedrieglijkheden en toneelspel. En het is waar: God gaat met die Jakob verder.

Dat leidt me dan ook tot het slotpunt waarmee we al vooruit kijken op de volgende hoofdstukken.

God gaat met Jakob verder, ondanks alles!

We lezen dat hier in het slot, in vers 33: *toen schrok Isaäk geweldig, want Esau kwam binnen, en zei: "Hier ben ik!". En Isaäk zei: "Maar wie was het dan die mij wildbraad bracht? Ik heb gegeten, en ik heb hem gezegend en gezegend zal hij zijn!"*

Ineens flitst het bij hem binnen, of nu zijn geheugen weer bovenkomt, of zijn geweten hem ineens weer duidelijke taal spreekt, ineens weet hij: het was ook Gods bedoeling dat het Jakob was! Gezegend zal hij zijn! Hij herhaalt die zegen aan het begin van het volgende hoofdstuk nog veel duidelijker. Als Jakob dan naar Laban gaat, dan zegt Isaäk: "De Here geve u de zegen van Abraham, u en uw nageslacht met u."

Ik concludeer daaruit weer dingen die ons zeer vertrouwd in de oren klinken, die we steeds weer opnieuw moeten horen, en dat is*: "Gods genade is onverdiend, ze is vrij en soeverein, ze laat zich niet door de zonde van mensen tegenhouden. Integendeel, ze werkt er op in, ze laat ons niet los, ze vormt ons om."*

Dat wordt ons in het nieuwe testament nog veel dieper gezegd en voor ogen gesteld dan in het oude. Daarom begonnen we de dienst uit Filippenzen 2, waar de apostel samenvattend zegt wat je leren mag uit dit hoofdstuk: Werk aan je redding, -dat is goed, dat is onze verantwoordelijkheid, die moeten we dragen,- maar dan zegt de apostel er gelijk bij: *Maar besef wel dat God het is die in je werkt, Hij werkt in je, zowel het willen als het werken.* Dat is een ondoorgrondelijk raadsel, dat wij moeten werken, maar dat we dat moeten doen met *respect* en *ootmoed*. Dat staat er, respect en ontzag. Want het is God die in ons werkt. De middelen zijn daarom heel belangrijk. We moeten ook de middelen leren van God, het steeds weer van Hem verwachten.

Samenvatting

Aan het slot wil ik samenvatten wat we in deze drie punten, wandelend door hoofdstuk 27, hebben gezien.

Ik begon met: ***God werkt echt in mensen***. Dat is zo belangrijk, dat je God niet alleen maar ziet als een God ver weg, maar een God die reëel in jouw en mijn leven werkt. Hij is daar echt in aan het werk! Als we dat niet gaan beseffen, dan kunnen we ons christenzijn wel weggooien. God is bezig met u, en met mij. Hij werkt echt in uw leven, want Hij wil, om met Paulus' woorden te spreken, dat Christus in u gestalte krijgt. Paulus zegt in de Galatenbrief: daarvoor doe ik al mijn werk. Ik werk als een vroedvrouw, opdat Christus in u geboren worde. Dat is in één zin zijn hele werk.

God wil ons omvormen naar zijn beeld. Maar wij? Wat ben ik toch blij met dit totaal eerlijke zelfbeeld van Israël. Welk volk heeft zichzelf zo diep, zo onbeschaamd in de geschiedenis van zijn stamvader blootgegeven? Dat is geen masochisme of zelfkwelling, maar dat is een heel diep besef van de grootheid van de genade van God. Want waar de zonde ongenaakbaar getoond wordt, daar gaat het wonder spreken dat God toch verder gaat. Hoe is het mogelijk dat God het uitgehouden heeft! Meer nog, dat Hij met dat grove, ruwe materiaal aan de gang is gegaan. Dat geeft ons ontzaglijk veel hoop en vertrouwen. Het brengt ons ertoe om precies het omgekeerde te leren doen van wat Jakob hier deed. In crisis, wanneer je denkt: "Nu gaat het allemaal fout!", ga dan niet zelf manipuleren, bedriegen, toneelspelen, maar **kom met die crisis gewoon voor God**, ga naar Hem toe, leg het in zijn handen. Dat is toch Gods werk? Hem in je laten werken? Op Hem leren wachten, je voor zijn Geest open stellen dan zal Hij, dan had Hij hier ook wegen gewezen. Dan zal Hij je ook wegen wijzen.

Kortom, dit hoofdstuk geeft ons weer de moed om *echt* te worden. Als deze God zich de God van Jakob durft te noemen, dan is er hoop voor ieder van ons!

Amen.

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 11 oktober 1998 door W.G. Rietkerk,?
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Ik geloof, Heer, kom mijn ongeloof te hulp*" (Marcus 9: 24)

Schriftlezing: Genesis 28: 10-22;
Johannes 1: 51,52; Mattheüs 28: 20

Tekst:?Genesis 28: 15: de droom in Bethel.

Liederen:

- Lied 460: 1, 2 en 5
- Psalm 147: 1 en 4
- Lied 106
- Lied 451
- Opwekkingslied 176

U bent mijn schuilplaats Heer,

U vult mijn hart steeds weer,

Met een verlossingslied.

Telkens als ik angstig ben,

Steun ik op U. Ik vertrouw op U,

Als ik zwak ben, ben ik sterk,

In de kracht van mijn Heer.

Jakob 3, Genesis 28: 15. De droom in Bethel***.***

Na de eerste dagreis in de woestijn verschijnt de Here Jakob in een droom. Het doet mij denken aan de profeet Elisa in II Koningen 6: hij krijgt even een inzicht in de onzichtbare wereld die ons omringt. Elisa bad voor zijn knecht: HERE, open toch zijn ogen, opdat hij zie. Híj zag: vurige paarden en wagens rondom Elisa.

Jakob zag een ladder en daarop een stroom van engelen, die 'opstegen en neerdaalden' en daar weer boven: de allesomvattende heilige Aanwezigheid vanGod. Toch is nog het meest bijzondere wat hij dan hoort! Na alles wat gebeurd is, (om niet te zeggen wat Jakob heeft uitgehaald) alléén maar heilsbeloften! Dat heeft mij het meest getroffen.Vanuit die woorden (vers 15) als centrum trek ik dan ook vanmorgen de lijnen door naar hoe God werkt in het leven van mensen! Daarvoor zijn ons deze geschiedenissen van Jakob gegeven. Wij zien hoe hier bij Jakob de vloer wordt gelegd voor al Gods verdere werk in zijn leven: verrassend(1), ontzagwekkend(2) en uitnodigend(3).

Verkondiging: Gemeente van Christus**,**

De rode lijn die door al deze verhalen van Jakob heen loopt, is hoe reëel God bezig is, werkt, in zijn leven. Jakob is hier als model voor ons allemaal. Hoe reëel God werkt als de grote beeldhouwer om mensen om te vormen naar het beeld van zijn Zoon. Zo zegt Paulus dat in Romeinen 8. *Van steenkool tot diamant*, zoals we in de eerste preek zagen. Dit keer zien we in deze geschiedenis van Jakob in de woestijn, wel heel bijzonder hoe reëel het is, dat Jakob die bijzondere droom ontvangt. Ik zie dat als een soort vloer, een bodem, onder alles wat God verder in het leven van Jakob gaat doen. Voor het eerst verschijnt Hij hier zelf aan Jakob, als je let op de details van wat Jakob ziet en als je luistert naar wat God dan zo nadrukkelijk zegt, dan ga je begrijpen dat hier de vloer wordt gelegd voor wat God verder in het leven van Jakob gaat doen. Let dan vooral, wat ik het meest bijzondere vind van dit hoofdstuk, op die kerntekst. Dat woord, dat God daar zonder enige conditie tegen Jakob zegt: "Ik ben met je, Ik sta achter je, Ik zal je niet verlaten." Daarom heb ik dit woord eruit gekozen, om ons bij het hart van de zaak te bepalen: God is aan het werk, Hij is aan het werk in Jakobs leven, maar de grote hoofdlijn van de bijbel is: Jakob is de eerst geborene, maar als straks dé Eerstgeborene de wereld ingezonden wordt, gaat God dat onder alle mensen doen. Zo is Hij aan het werk, in jouw leven, in uw leven, in mijn leven.

Maar hoe dan? Hier zien we in Jakob het model, we zien hier de verschijning, de ontmoeting tussen God en Jakob, we zien eerst hoe **wonderlijk verrassend** dat is, daarna hoe **ontzagwekkend**, en tenslotte hoe **uitnodigend**. Dat is wat Jakob ervaart in de woestijn van zijn leven, want daar begint het verhaal.

Verrassend

Jakob is één dagreis op weg in de woestijn, in de Negev. Hij komt bij een stadje of een nederzetting, we weten niet precies wat het geweest is, wat vroeger Luz heette. Daar midden in die woeste eenzaamheid 'gaat de zon over hem onder' staat er, en daar legt hij zijn hoofd op een steen, want er is niets anders om op te slapen. Daar ligt hij in de kille grauwe eenzaamheid, voor het eerst in zijn leven totaal alleen. Waarom deze reis? Ik heb niet alles gelezen, maar dat wordt uitgelegd in de tekst ervoor. Isaäk en Rebecca wilden niet dat hij een vrouw zou kiezen uit de Kanaänieten, maar uit de familie van Abraham. Die kwam uit Haran, daar was zijn familie, en daarom zenden ze Jakob 800 kilometer ver, door de woestijn, naar Haran. Dat is de eerste reden. Geen slechte, want Esau was daarmee in de fout gegaan. Kies een gelovige vrouw, zei Isaäk tegen Jakob. Dat geldt tot vandaag toe als een bijbelse grondregel. Waneer je nog voor de keus staat: kies een gelovige man of vrouw als partner. Isaäk zei tegen Jakob: "Het is de moeite van een lange reis waard!" Hij zond Jakob erop uit, de woestijn door. Vlak daarvoor wordt ook verteld dat Esau Jakob wilde doden. "Als straks Isaäk dood is, dan gaat Jakob eraan, ik kan hem wel villen!", zei Esau.

En Jakob vlucht, het is dus ook een soort ballingschap waarin hij belandt. Voor het eerst op reis, alleen in een uitgestrekte woestijn. Ik kan me voorstellen hoe hij daar ligt, de zon gaat onder, het is een duistere, oosterse nacht, hij legt zijn hoofd op een steen. Ja, daar heeft hij zich totaal alleen gevoeld, op zichzelf teruggeworpen.

Opvallend is dat er in de Jakobsgeschiedenis twee keer melding wordt gemaakt van de zon die ondergaat en weer opgaat. Hier gaat hij onder, en dan gaat hij pas weer op na Pniël, er zit nog iets van een samenhang in ook-, in hoofdstuk 31 vers 32. Daar lezen we: en de zon ging over hem op. De joodse Midrasj zegt: daar wil de schrijver mee zeggen dat de nacht zich uitspreidt zich over Jakobs ziel. Het is donker, kil, koud, de zon gaat over hem onder. En dan die verrassing! Dat 'en zie' is eigenlijk niet krachtig genoeg, in het Hebreeuws staat het er wel vier keer, dat drukt de verrassing uit. Ineens gebeurt er iets, midden in de nacht. Juist op dat moment komt de Here tot hem in een droom. Die droom licht als het ware iets van de sluier op. In die droom ziet Jakob een ladder, een trap, opgericht aan zijn hoofdeind, die eindeloos ver reikt tot boven in de hemel. En op die ladder ziet Jakob, -en let goed op de volgorde-, een stroom van engelen, die opstijgen en neerdalen.

Ik vind dat wel heel bijzonder, er staat niet dat ze eerst op hem neerdaalden met de boodschap van God, om daarna terug te brengen wat de mens er van maakt: nee, het is een omgekeerde volgorde. Ze rapporteren eerst wat ze hier hebben gehoord, ontdekt, gezien, ze brengen het omhoog tot voor de troon van God en dan zendt Hij ze weer neer

om te dienen. Want zo worden de engelen in de bijbel genoemd.

In Hebreeën 1 staat: ze zijn dienende geesten, uitgezonden ten dienste van hen die het heil zullen beërven. Wonderlijk dat de bijbel dat steeds weer even laat zien, dat er een veel intensiever contact is tussen God, de hemel, de onzichtbare wereld, en deze wereld. Daar is een voortdurende stroom van engelen die heen en weer gaan en het contact onderhouden. Ze gaan maar op, en ze dalen maar neer. Daarin zit al iets opgesloten van die grote verrassing, die straks ook blijkt uit de woorden die daarna volgen. Want als Jakob dan verder omhoog kijkt in die droom, dan, daar in de hoge, daar staat de Almachtige zelf in zijn glorie en majesteit. Dan spreekt Hij, en let eens op wat Hij zegt: "Jakob, Ik ben de God van je grootvader Abraham, en van je vader Isaäk", en dan wordt heel die Abrahamitische zegen herhaald. Het land, het nageslacht, de zegen: "Door jou zullen alle nageslachten van de aarde gezegend worden!" De Abrahamitische zegen daalt neer op Jakob, maar er komt een extra bij, en dat is heel bijzonder. Een persoonlijke belofte, onvoorwaardelijk. Want de Here zegt onvoorwaardelijk tegen Jakob: "En zie, Ik ben met je overal waar je gaat, en Ik zal je terugbrengen naar dit land, Ik zal je niet verlaten totdat Ik gedaan heb wat Ik je beloofd heb."

Waarom is dat zo verrassend? Als je deze geschiedenis leest, ziet wat Jakob daarvoor allemaal gedaan heeft, dan ben je verbaasd. Ieder verwijt ontbreekt. Het is een omarming van God zonder enige opgestoken wijsvinger, zonder waarom, zonder straf, zonder eis.

Nu begrijpt u waarom ik dit vers uit het hoofdstuk heb gelicht, hier raak je de kern van het evangelie en de oneindige wijsheid van God, als Hij daar zo'n mens in ballingschap, verstoten in de woestijn aantreft. Dat God hem als het ware eerst aan zijn hart sluit, zo zou je het kunnen noemen. Als God met Israël een verbond sluit, is het eerste wat Hij zegt niet -dat denken wij-: en nu de tien geboden doen! Ge zult, ge zult, ge zult... Dat is niet zo. Boven de wet, -dat hoort er absoluut altijd bij-, staat eerst: "Maar Ik ben de Here, uw God, en Ik heb je gered!" Dat is het eerste wat de Here zegt en daarmee sluit Hij ons aan zijn hart. *Ik ben de Here uw God, die u uit Egypte, het slavenhuis, geleid heb.* **Je mag er zijn**, dat is het eerste wat God zegt, en daarna komen er meer dingen. Als de Here God tot de mensen komt zegt Hij eerst: "Vrede zij u, vrede op aarde, in mensen welbehagen." Dat is het eerste wat we horen als Hij verschijnt.

De vroede vaderen zeiden: "*Het verbond van God met de mensen is totaal eenzijdig in zijn oorsprong, en tweezijdig in zijn uitoefening*." Dat was zo'n vaste slogan. Dat is ook wel de kern van de zaak. Het is inderdaad absoluut eenzijdig in z'n oorsprong. Of om het nieuwtestamentisch te zeggen: "Gods liefde gaat aan alle werken die wij doen, vooraf." En ze is onvoorwaardelijk.

Jezus heeft dat zelf geschetst in de gelijkenis van de verloren zoon. Wanneer die thuiskomt, dan zegt zijn vader ook niet als eerste: ga nu eerst je zonden belijden en je leven beteren, dan is er voor jou misschien ook nog een plaatsje in het vaderhuis. Nee, er staat: toen hij zijn zoon van verre zag -dat wil dus zeggen dat hij op de uitkijk stond-, liep hij op hem toe, en voordat de zoon nog maar een woord gezegd had omarmde hij hem. Zo is God. Dat zie ik ook hier weer in die verschijning aan Jakob. God zag hem van verre, zijn engelen hadden Hem van alles verteld, en Hij omarmt Jakob met die belofte: Jakob, Ik ben er voor jou, k zal alles vervullen wat Ik je beloofd heb, Ik zal je niet begeven, noch je verlaten.

Dat raakt namelijk precies het teerste punt, hier in Jakobs leven. Ik zie dat gedrag van Jakob, -zelfs in de moederschoot Esau's hiel vasthouden: je zult me niet verlaten!- als iets van een mens die altijd gedreven is geweest door angst om verlaten, verstoten te worden. Van daaruit tegelijkertijd angst om de controle te verliezen. Vandaar dat Jakob zo'n figuur is die alles bedisselt, alles in eigen hand neemt, alles manipuleert, -bedrog incluis, dat heeft hij er voor nodig-, en zo alles naar zijn hand zet. Als het hem maar niet ontglipt, dat is Jakobs angst. In die oerangst houdt hij Esau's hiel vast, neemt hij alle rechten in eigen hand: controleren en beheersen.

Dan blijkt dat juist alles fout loopt. Nergens zie ik zo diep de wijsheid van God als in de geschiedenis van deze droom. God is er, hier in de woestijn, nu alles hem ontvalt en zijn bangste dromen lijken uit te komen. Want hier is hij in totale eenzaamheid, en God geeft hem dan een tegendroom. God wijst er zelfs niet naar wat Jakob fout deed, maar Hij zegt: Jakob, Ik laat jou nooit en nooit en nooit en nergens in de steek!

Dat is nu die vloer, die dragende genade vanGod, die ook alles geneest.

Om een voorbeeld te geven uit het nieuwe testament: als Jezus tegen Zacheüs, de tollenaar die in de vijgenboom klom, zou zeggen: "Zacheüs, als je het nu eerst eens even goed ging maken met de mensen, of ophield met je vak, want het was totaal fout, dan kom Ik vanavond bij je eten!" Dan was Jezus nooit bij die man in huis geweest, Hij was er nooit te eten gekomen, Zacheüs zou nooit een ander mens geworden zijn. Maar Hij doet precies het omgekeerde, Jezus zegt: Zacheüs, vanavond ga Ik met jou eten. Geen condities, niets erbij, daar zie je precies ditzelfde. Jakob zou nooit een ander mens geworden zijn als God hem niet zo had aangeraakt. Zeker, er komt nog een hele geschiedenis bij! Laban, twee keer zeven jaar, daarna Pniël, maar hier legt God de vloer voor iedere verdere groei. Het is genade, rijk en vrij.. Dat heet weergaloze ontferming, daar kan je eigenlijk ook alleen maar over zingen.

Ontzagwekkend

Dan komt dat tweede punt. Alleen deze genade brengt Jakob in beweging. De wet verandert ons niet, maar de genade doet dat wel. Dat zien we. Voor het eerst zien we Jakob open, uit zijn rol, niet meer glad, niet meer de controle eisend. Hij zegt: "Hoe is het mogelijk, de Here was aan deze plaats, en ik heb het niet geweten." Dat vind ik zo'n mooi zinnetje. Ja, Jakob, er gebeuren dingen buiten je om! Er gebeuren in het geloof ontzettend veel dingen buiten ons om. We hebben maar een glimpje van wat God doet, we zijn meestal blind voor wat God doet in de hemelse gewesten. Dit had Jakob niet voor mogelijk gehouden, dat er dingen gebeuren waar hij geen besef van heeft. Ontzagwekkend, zegt hij, en zo is het ook. Hij zegt: "Dit is een huis van God, dit is een poort van de hemel!" Dan richt hij een gedenksteen op.

Uitnodigend

Nu even een sprong. Vanmiddag vieren we hier het Avondmaal. Bij iedere Avondmaalsviering staan wij ook stil bij gedenkstenen, want brood en wijn zijn onze gedenkstenen. Er is een verband tussen het één en het ander, tussen brood en wijn en die gedenksteen die Jakob daar opricht. Die band heeft Jezus zelf gelegd, toen Hij in Johannes 1 zei: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg ulieden, het grootste is dat straks die open hemel en dat intens verkeer tussen God en mensen, ze zullen opstijgen en neerdalen op de Zoon des mensen, door Mij zal plaatsvinden op de aarde. Dat betekent overal waar de Zoon des mensen is, waar zijn Geest werkt, waar we het Avondmaal vieren, daar is weer die open poort. Daar hebben we gedenkstenen bij gekregen, om daar weer bij bepaald te worden. Daar is weer die open poort, en boven aan de ladder zien we weer God in zijn eindeloze liefde voor een gebroken en gevallen wereld. Brood en wijn, ze zijn onze gedenkstenen, ze breken de hemel open. Getuigen van het wonder dat God daar staat, en dat Hij het ook ons belooft! Ik zal je niet begeven, ik zal je niet verlaten, tot al mijn beloften aan jullie zijn waargemaakt.

Daarom neemt Jezus die woorden ook op als Hij zegt: zie, Ik ben met u alle dagen, tot aan de voleinding van deze eon, van deze wereldtijd. De ladder is dus eigenlijk een slinger, zoals een slinger aan zo'n ouderwetse 'omaklok' van boven vast, maar van onder beweging. Hij beweegt mee, God beweegt met ons mee, overal waar we ook gaan of staan. Het is goed om dat iedere keer weer met elkaar te vieren, zoals bij het Avondmaal.

Ik kan u tenslotte wel verzekeren: dat alleen verandert mensen. Dat zien we aan het slot van het hoofdstuk. Dat slot, het is nog maar een beginnetje, ik weet het, maar toch is dit kleine beginnetje van Jakobs gelofte iets heel bijzonders. Bij eerste lezing stelt het teleur. Is dat nu echt alles wat God bewerkt met zo'n machtig visioen, zo'n droom? Het enige, luister maar eens goed, het enige wat Jakob uitbrengt is: "Als God dit doet wat Hij zegt, als Hij echt mij behoedt op deze weg, als Hij me echt brood zal geven, als Hij me echt kleren geeft om aan te trekken, als ik echt behouden mag terugkeren, ja, dan zal Hij mij tot een God zijn en deze opgerichte steen een tempel, en ik zal Hem de tienden gaan geven." Dat is toch weer dat wettische trekje: voor wat hoort wat, het is toch weer een beetje zakendoen met God.

Je kan die reactie heel teleurgesteld lezen, ik heb dat ook gedaan, eigenlijk al vele jaren als ik het las. Moet je nagaan, dacht ik dan, hoe kan Jakob nou toch zo reageren? God zegt conditieloos: "Ik ga met je mee!", en Jakob maar condities bouwen. Als God dit doet, en als Hij dat doet, en als..., wat een reactie! Conditieloze liefde vraagt

om een conditieloos antwoord. Dat is het enige volle antwoord. Maar toch ben ik door een joods commentaar op een andere voet gezegd. Die zei: "Ja, maar je moet eens letten op het begin, het is een gelofte. Dat staat in vers 20: *toen deed Jakob een gelofte*. Jakob deed een *gelofte*. Een gelofte is een manier om jezelf voor de toekomst aan God en zijn dienst te binden, vast te legen. Dat vind ik wel een mooi omschrijving. Ik had daar overheen gelezen. Het is een gelofte, en in een gelofte geef je jezelf voor de toekomst uit handen! Daar ligt toch eigenlij iets in van een sprong: ik geef mezelf voor de toekomst uit handen. Het is nog omringd met twijfelvragen. "Zou God het echt doen?" denkt Jakob, en als Hij het doet... Enorm veel twijfelvragen en onzekerheden. Hij meent dat hij eerst nog één, twee, drie, vier, vijf dingen moet zien, dus vol van die twijfel, en als hij dat dan allemaal gezien heeft, onder die voorwaarden, dan geeft hij zichzelf uit handen. Jakob, de man die alles zelf in handen wilde houden en onder controle wilde hebben. Als je het zó leest, dan denk je: ja, toch wel een enorme stap, er zit iets in van wat je ook leest bij die vader van die epileptische jongen in Marcus 9, die, als Jezus zegt: "Alle dingen zijn mogelijk voor God", ook om dat ongeloof te bestrijden, dan zegt hij: "Heer, ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp".

Zoiets proef ik hier bij Jakob, die zegt: "Ik heb nog allerlei ongeloofsvragen, maar ik spring, ik leg me vast. Als U dat waarmaakt, dan ga ik er ook helemaal voor!" Dat is voor God genoeg om verder te gaan.

Dat geldt tot vandaag toe. Wij westerse mensen, die alles willen beheersen, die zelf ons leven in handen nemen, het naar onze hand zetten, er komt een moment in het leven van ieder mens, dat God op ons toetreedt. Een lied zegt: *eens vindt Ge ons moe en zonder kracht* -Jakob is hier in de woestijn- maar er komt zo'n moment, en dan krijgt God de kans om Jakob in een droom te laten zien dat Hij er echt is: "Ik ben er voor jou", wat in het evangelie nog sterker wordt gezegd: "en Ik heb alles voor jou over!" De goede herder die zijn leven inzet voor zijn schapen.

En dan? Wat verwacht God dan van ons? Wel, als ik Genesis 28 aan het slot goed begrijp, dan is dat minimaal. Eigenlijk is het alleen dat we antwoorden: "Heer, als het echt zo is, dan ga ik er ook voor, voor honderd procent. Dat is het antwoord, ook het antwoord van Jakob, met de eed gezworen.

Dat heeft me toch weer gewonnen voor Jakobs reactie. Nee, hij is er nog niet. Hij is nog niet waar de Heer hem hebben wil. Maar er is een scheur, een barst in zijn narcisme, in zijn zichzelf-genoeg-zijn. Hij heeft zich afhankelijk gemaakt, en waar God dat ziet, daar gaat Hij verder in die kier, daar gaat Hij werken. God doet dat ook, Hij gaat voort met Jakob, in de school van het leven. Dat zullen we de volgende keer zien. Dan blijven de engelen opstijgen en God vertellen waar hij staat, hoever het met hem is, en neerdalen om te dienen. Daar voert God ons verder, op die leerschool die pas dan eindigt als, wat de apostel Paulus zegt in Romeinen 8: *als wij gelijkvormig geworden zijn aan het beeld van zijn Zoon."*

Zo reëel werkt God in het leven van Jakob. Even reëel is Hij nu aan het werk in zijn Zoon Jezus Christus. Onder u en onder mij, en onder de miljoenen die bij Hem schuilen!

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 18 oktober 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:: *"Het verhogen komt niet van Oost of West, noch uit de woestijn maar God is rechter, Hij vernedert dezen en verhoogt genen"*(Psalm 75: 7 en 8)

Schriftlezing: Genesis 29 en 30: 1 en 2, Romeinen 8: 28 - 30

Tekst: Genesis 29: 11 en 25; 30: 2

Liederen:

- Lied;470: 1, 2 en 4
- Psalm 5: 1, 2, 6 en 7
- Lied 437
- Kinderlied 11
- Lied 89
- Lied 78
- Psalm 25: 4 en 10

Jakob 4: Genesis 29: 11 en 25; 30: 2, in de leerschool van het leven

Er zijn tijden dat God tot ons spreekt. Er zijn tijden, dat God met ons 'doet' (Lied 487: 2). Dan werkt Hij aan ons in de dingen die ons overkomen. Soms treft het ons heel vreugdevol: een teken van zijn leiding. Maar even vaak gebeurt het dat Hij ons 'tegenkomt', ons raakt of wondt. Christen zijn is niet goedkoop. Echt omgevormd worden naar het beeld van Christus kost een prijs, sterker nog: de oude mens moet sterven en de nieuwe opstaan. Daar ligt nu de boodschap van het vierde deel van onze overdenking van de Jakobsgeschiedenis: de twee keer zeven jaar van lief en leed, minnen en werken bij Laban. Er ligt genezende, vergeldende en opvoedende gerechtigheid in wat God doet in de omstandigheden waarin Jakob belandt.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Twee keer zeven jaar in de leerschool van God. Zo zou ik dit volgende gedeelte uit het leven van Jacob willen omschrijven: Genesis 29 en 30.Twee keer zeven jaar beitelt, schuurt en slijpt God, als de grote Beeldhouwer, zijn knecht Jakob. Paulus zal later zeggen: "De oude mens die we in Adam zijn, moet sterven,de nieuwe mens die we in Christus zijn, moet opstaan." Dat is een heel werk, daar zit ook een prijskaartjeaan vast, want dat gaat veel kosten. Bij God vinden we niet alleen troost en geborgenheid, maar Hij snijdt ook diep in ons leven in. Hij laat ons keihard tegen onszelf oplopen, Hij houdt ons de spiegel voor: "Wat jij hier met die ander deed, zie hier, nu overkomt het jou, dan weet je hoe het voelt." Op talloos veel manieren gaat God in ons leven met ons aan de gang. Dat zien we hier in die twee keer zeven jaar van Jakob.

Misschien denkt u nu wel: "Ja, dat deed God wel met Jakob, maar niet met mij. Jakob is natuurlijk een aparte figuur uit de bijbel. Hij is zelfs een aartsvader van Israël, dus daar zal het allemaal wel waar voor zijn, maar bij mij? Ik merk er in ieder geval niets van!" Wie zo denkt zou ik speciaal op één ding willen wijzen: ook bij Jakob was er in die fase van zijn leven niets te horen en niets te zien. Ook aan Jakob werd het pas gaandeweg duidelijk wat er hier eigenlijk aan de gang was.

Ik ga nu over naar het bijbelverhaal zelf: noch in hoofdstuk 29, noch in hoofdstuk 30 lezen ook maar één keer dat God iets tegen Jakob zei. Als we terugbladeren naar hoofdstuk 28: Jakob in de woestijn, Bethel, de Jakobsladder, die geweldige belofte van God, daar verscheen God, daar sprak Hij, daar was contact. Daar wist Jakob zich gezegend. Bethel is zoiets als de basis. Wat wij in de bijbel in de Romeinenbrief in hoofdstuk 5 hebben uitgedrukt: "Wij dan, gerechtvaardigd door het geloof, hebben vrede met God." Dat is Bethel. Dat is de vloer, daar staan we op. Maar ook in de Romeinenbrief, hoofdstuk 6 en 7, volgt daarna de strijd tegen de wet, de strijd tussen de oude en de nieuwe mens. "Het kwade begon te leven", zegt Paulus dan, "en ik begon te sterven. Het goede wat ik wenste te doen deed ik niet, en het kwade dat ik niet wenste dat deed ik."

Ik zie Genesis 29 en 30, die twee keer zeven jaar van Jakobs leven, cruciale jaren, als een trainingskamp van God. In die tijd, -en dat is heel opvallend-, verschijnt God niet één keer aan Jakob. Toch is Hij enorm met Jakob bezig. God zwijgt na Bethel, tot hoofdstuk 31, daar komen we de volgende keer aan toe. God zit overal achter. Hier naderen we de kern van deze hoofdstukken. Dat is die hele diepe waarheid die we allemaal moeten leren in ons leven: *alles wat over ons komt in het leven is maar niet toevallig!* Nog indringender dan door woorden leert God ons in de dingen, in de gebeurtenissen, door de daden, door dat wat Hij ons in het leven zelf doet overkomen. Dat vormt, en daar ligt dan ook de emotie in dit hoofdstuk. Daarom heb ik die drie verzen eruit gelicht, die drie kernwoorden. Op drie punten lezen we dat: 1) Jakob weende, hij verhief zijn stem en weende -daar moet je oosterling voor zijn-. De tweede keer staat er: en hij raasde tegen Laban, na het bedrog. De derde keer, in hoofdstuk 30: 2: hij valt uit, hij wordt woedend.

Op deze drie plaatsen is er het moment waarop Jakob dit inziet, waarop hij los komt, er gebeurt iets met hem. Hij liep ook heus niet rond met de gedacht: "Ieder moment doet God wat." Integendeel, waarschijnlijk heeft hij lange tijden gedacht: "Waar is die God nu Die mij bij Bethel zo verschenen is? Die mij zo diep zijn liefde betuigde? Waar is Hij nu?" Maar dan gebeurden er dingen, en ze sneden diep in zijn vlees. De leerschool van het leven blijkt de leerschool van God. Omstandigheden waarvan ieder misschien zou zeggen: het is toeval, maar waarvan Jakob in een flits beter weet: dit kan geen toeval zijn, dit is de hand van God!

Laten we die momenten er eens uitlichten.

De ontmoeting bij de put

Als Jakob de reis door de woestijn, vol ontberingen, heeft afgelegd, lopend, 800 kilometer, dan komt hij aan bij de stammen in het Oosten. Hoe in de wereld vindt hij daar nu zijn oom Laban? De mannen bij de put zijn bepaald niet toeschietelijk. Ze hangen midden op de dag bij de put rond, voelen ze zich betrapt omdat ze zomaar midden op de dag zitten te wachten op de avond tot de herders samen de steen van de put wentelen? Hoe ook, Jakob vraagt heel vriendelijk: "Mijn broeders, vanwaar zijt ge?" Ze antwoorden kortaf: "Haran". "Ken je Laban, de zoon van Nahor?", vraagt Jakob dan. "Ja", zeggen ze. Verder niets. Jakob vraagt verder: "Gaat het hem wel?" Ze antwoorden: "Vraag het zijn dochter, daar komt ze aan".

Dan die reactie, typisch Jakob, hij denkt: Wegwezen met die lui, ik wil ze hier niet bij hebben! Hij zegt: "Ga je schapen toch water geven!" Maar de herders hebben hun excuus al klaar: "Nee, we moeten wachten tot de avond, alleen dan kunnen we samen de deksel van de put lichten". Jakob moet dan wel rechtstreeks op Rachel af. Als hij haar ziet schiet er zo'n elektrische schok door hem heen. Zo sterk, dat hij in z'n eentje de deksel van de put licht en haar schapen water geeft. Wat liefde op het eerste gezicht niet allemaal bewerken kan. Dan, het was tenslotte zijn nicht, omarmt hij haar en noemt zijn naam.

Calvijn zegt: Hij zal wel eerst zijn naam genoemd hebben en dan gekust. Ik vind het leuk dat Calvijn zich daarmee bezig heeft gehouden, maar de bijbel zegt het omgekeerd: Jakob kuste eerst en noemde toen zijn naam.

In ieder geval is het een moment van hoge emotie: dan verheft Jakob zijn stem en hij weent. Waarom? Hoezo? Dat moment moet je even proeven. Bedenk dat Jakob een huiselijk man is, hij is in eenzaamheid zijn weg door de woestijn gegaan, vele dagen, en dan komt hij hier. Bedenk ook dat Jakob, die zo huiselijk is, het verhaal van zijn moeder zo vaak gehoord heeft, hoe Eliëzer ook naar Laban ging, en ook een bron aantrof, en de eerste die hij ontmoette, na zijn gebed tot God, was Rebecca, Jakobs moeder. Komen bij Jakob die herinneringen boven? Eerst de put, dan de eerste die hij ontmoet, Rachel, wat gaat er dan door je heen?

Dat is de achtergrond achter die emotie die Jakob door zich heen voelt gaan. L'histoire se repète, zeggen de Fransen.

Inderdaad, het lijkt of de geschiedenis zich herhaalt. Maar met die geschiedenis ook het verhaal van Rebecca, die zei: "Kijk, dat was nu leiding vanGod!" Ineens ziet Jakob dat weer en denkt: "Kijk nu toch, hier ben ik, en opnieuw is daar God die mijn vrouw op mijn weg stelt!" Hij barst in tranen uit. Jakob, hij die altijd alles zelf in de hand hield, dat is zijn karakter, alles onder controle blijven houden, manipuleren, alles naar je eigen hand zetten. En nu, voor het eerst gebeuren er dingen met hem die hij niet in de hand heeft. In die omstandigheden ziet hij ineens hier de hand van God. Dat laat je niet onberoerd. Het zet direct ook de toon voor de volgende geschiedenis.

De eerste zeven jaar

Als Jakob een maand bij Laban is, zegt deze op een beleefde manier: "Zou je ook niet eens wat gaan doen?" De oosterlingen zeggen dat heel aardig: "Waarom zou je mij dienen voor niets?" Daarmee bedoelt Laban: "Laten we een contract maken, kom in dienst en ga wat doen. Zeg maar wat je loon moet zijn." Jakob ziet zijn kans en zegt: "Ik wil werken voor een bruidsschat". Want Laban had twee dochters, de oudste was Lea, maar die was niet mooi. Er staat in de bijbel: haar ogen waren flets. Niemand weet wat dat precies betekent, de één zegt waterig, de ander dof, maar ze was in ieder geval geen knappe gestalte. De jongste was Rachel, dat was een beauty, een schoonheid. Jakob wist wat hij wilde, hij was tot over zijn oren verliefd op Rachel. "Zeven jaar wil ik voor haar werken", zegt Jakob, en Laban gaat akkoord.

De zeven jaren vlogen om, ze waren voor Jakob als even zoveel dagen. Jaren, vervuld van verlangen dat niet direct werd bevredigd. Daar ligt een tweede punt in de leerschool van God. De ongeduldige Jakob leert wachten. De onbekeerde Jakob wilde zijn verlangen en zijn wensen direct bevredigen. Hij organiseerde het wel als het te lang duurde, dan haalde hij het naar zich toe. Maar hier leert het, leert God, Jakob zelfbeheersing, het leert hem het verlangen levend te houden, zonder het direct te bevredigen. Heel belangrijk, ook in onze tijd, in ons leven. Een onmisbare schakel om echt karakter te krijgen: verlangen leren dragen zonder direct te bevredigen. Daar groei je van, dan groei je in kracht.

Dan, na zeven jaar, is het moment van de bruiloft daar. Laban nodigt alle mannen van het dorp -er worden alleen de mannen vermeld- uit, en er komt een grote bruiloft, zeven dagen lang. Na de eerste dag is daar het moment dat de bruid door haar vader 's avonds naar het echtelijk bed geleid wordt van de bruidegom. Als die dag de bruiloft gevierd is en alle mannen van het dorp gegeten en gedronken hebben, -ik denk Jakob ook-, dan haalt Laban zijn truc uit. In het begin van de nacht, in het schemerdonker, brengt hij de bruid, gesluierd en al, bij de bruidegom. En Jakob, beneveld, slaapt met haar. Als hij 's morgens wakker wordt treft hij tot zijn verbijstering niet Rachel maar Lea in zijn bed aan. In zijn droom was het Rachel, maar 's ochtends, zie, het was Lea

Wie denkt niet terug? Die dubbelheid: zie, het was de stem van Jakob, maar de handen van Esau. *Zie, het was Lea...* Op dat moment springt hij op, rent naar Laban en roept: "Welke streek heb je me nu uitgehaald? Ik heb toch zeven jaar voor Rachel gewerkt?" En dan dat woord dat hij gebruikt: "Waarom hebt u mij bedrogen?" Het zit in de kern van zijn eigen naam. Laban antwoordt, van alles op de hoogte: "Bij ons -met de nadruk op *ons*- doen we zoiets niet, dat de jongste de oudste voorgaat. Bij *ons* gaat de eerstgeborene voor".

Dus niet alleen het bedrog van Jakob aan Esau komt hier naar boven, maar ook de gebeurtenis met de linzenmoes, waar Esau zijn eerstgeboorterecht verkoopt aan Jakob: ze worden hier gewroken. Ieder woord, ieder onderdeel in dit verhaal wijst terug naar Jakobs eigen bedrog, hij krijgt een koekje van eigen deeg. Ineens voelt Jakob wat het is om zo bedrogen te worden. Wat woorden niet kunnen doet het leven zelf. Ja, er is zoiets als vergeldende gerechtigheid. Wie zelf bedriegt wordt bedrogen. "Met de maat waarmee gij meet zult ge gemeten worden", zegt Jezus. Wees blij als dit je nog tijdens je leven overkomt, en niet na dit leven!

We zijn in onze tijd heel erg bang geworden om zomaar in ons leven de hand van God aan te wijzen. Toch is dat heel bijbels. De bijbel leert ons *niet*, laat ik dat heel duidelijk maken, dat alle omstandigheden regelrecht uit de hand van God voortkomen. Dan zou God het lot zijn. En, even aangenomen dat ik de mohammedanen goed begrijp, daar zou Allah zo'n god zijn, hij regeert alles, alles is gedetermineerd, wat gebeurt is zijn wil. Maar dat is niet wat de bijbel leert. Die zegt het heel subtiel: "*In alles wat gebeurt is God met ons bezig"*. Dat is wel een diepe waarheid. Er gebeuren dingen die niet door God gewild zijn, moord en bedrog, maar God werkt er wel doorheen. Het lijkt een en al toeval, maar het is geen toeval. De theoloog Miskotte zei: "Toeval is de naam vanGod als Hij optreedt in

vermomming". Maar waar het in deze geschiedenis van Jakob om gaat, en waar het nu ook steeds weer om gaat is: God is *echt* aan het werk, Hij *is* er echt. Hij zit erachter.

Wie goed doet, goed ontmoet, zeggen we. En wie kwaad doet, kwaad ontmoet. Vaak precies het kwaad dat je zelf anderen aandeed. In het klein en in het groot. Ik hoorde van iemand die bij een onhandige manoeuvre tijdens het parkeren tegen een ander aanreed. Een kras op die auto, maar hij was te laf, en te bang, te gemakzuchtig, om h et even te vertellen. Drie dagen later staat zijn auto geparkeerd. Een ander heeft er toen een flinke deuk in gereden, en niks verteld. Wat gaat er dan door je heen? Dan voel je, in het klein, iets van wat er, in het groot, door Jakob heen ging. Want ook in het groot geldt dat. Wie zelf geen liefde bewees, wie zelf loog of bedroog, de ander liet vallen of manipuleerde, ik voorzeg u, er komt een uur dat u overkomt wat u de ander aandeed. Dat is het uur van de waarheid.

Dat soort gebeurtenissen als bij Jakob werken wonderen uit. We worden er andere mensen van. Niet automatisch, maar als we daarin de tuchtiging van God ervaren, die ons even op de schouder klopt, dan wel. Dat moet er wel bij gezegd worden, dat we de hand vanGod er in herkennen. Dezelfde hand die Jakob eerder droeg, -en nog wel draagt-, diezelfde hand is het die hem hier slaat. God bedroog Jakob niet, maar Hij was het wel die in dit bedrog op hem toetrad en zo langzaamaan heenwerkt naar die andere Jakob, die de naam Israël zal dragen. Dat is een proces. Dat zien we tenslotte, als in een climax, ook in dat derde deel van Jakobs leerschool bij Laban.

De tweede zeven jaar.

Als Laban zijn wisseltruc heeft uitgehaald, legt hij wel een pleister op de wond. Direct na de bruiloftsweek mag Jakob ook met Rachel trouwen. Maar dan moet hij daar nog wel weer zeven jaar voor werken. Die tweede zeven jaar breken voor Jakob aan in een hele andere situatie, midden in de clan van Laban. Wat valt ons op in die tweede zeven jaar? Als je heel hoofdstuk 30 leest, treffen ons een paar dingen. In de eerste plaats: de zegen van God gaat wel door! In een tijd van zeven jaar heeft Jakob twaalf kinderen! "Ge zult uitbreken in menigte", had God gezegd. Maar je moet tegelijkertijd wel zien dat het toch werkelijk uitverkiezing is, dat dit nu de aanvangen zijn van het volk vanGod.

Als je dit hoofdstuk leest valt het tweede op: wat moet er nog veel geleerd in het mijnenveld van die familieverhoudingen! Het is een mijnenveld. Strijd en spanning, jaloezie en rivaliteit tussen Lea en Rachel, pijn die mensen elkaar aandoen, schrijnende eenzaamheid midden in het gezin. Lea kan het niet verdragen dat ze zoon na zoon baart en Jakob haar niet liefheeft. Onbemind zijn is het ergste wat een mens kan overkomen. Ze blijft het zoeken bij iedere zoon. "Nu zal hij me beminnen", denkt ze als Ruben als eerste geboren wordt. "Nu zal zijn haat verdwijnen", zegt ze bij Simeon. "Nu worden we één", bij Levi. Tot ze het uiteindelijk aan God overlaat. Daar zit ook bij Lea een leerproces achter. Bij de vierde zoon zegt ze: "God zal ik loven", en ze heeft het niet meer over Jakob. Maar dat komt weer terug, later in het hoofdstuk, want ze kan Jakob niet loslaten.

Maar Rachel wordt verteerd door jaloezie. Bij iedere geboorte van een kind van haar zus staat dat in haar op, tenslotte roept ze uit tegen Jakob: "Geef me kinderen, en zoniet, dan ben ik dood!" Ze zegt niet: dan *ga* ik dood, maar: dan *ben* ik dood. Zo diep zit dat in het bijbels oud-israëlitische levensgevoel. Voor een vrouw was kinderen baren de eerste roeping van God uit in haar leven. En baart ze geen kinderen, dan heeft haar leven geen zin: *dan ben ik dood.* Dan zien we bij Jakob die derde uitbarsting van emotie. Hij wordt woedend, hij *over*regaeert: "Neem ik soms de plaats vanGod in die u de vrucht van uw schoot ontzegd heeft?" Die overreactie laat voelen hoe diep dit zit. "Neem ik soms de plaats van God in?" Ja inderdaad, hij was zijn hele leven gewend geweest om voor God te spelen. Eindelijk krijgt hij dingen door.

We zijn bij het lezen na dit verhaal gestopt. Het verhaal gaat door, de rivaliteit tussen Lea en Rachel loopt nog verder op, het zijn zeven lange jaren die vergiftigd worden door afgunst, bitterheid, slimme trucs, magie, nijd. Dat alles gebeurt. Als je dit leest denk je: "Die uitverkiezing vanGod is werkelijk alleen te danken aan zijn genade die een volk tot die hoogte opheft". Want hier begint het, die aanvang van Israël. Dat alles gebeurt, -dat kun je ook zeggen vanuit het Nieuwe Testament-, als de oude mens de overhand heeft en als God afwezig is.

Wat me in die tweede zeven jaren treft, vat ik samen in drie punten.

De zegen gaat door. God gaat door met zijn werk, dwars door alle menselijke zonden en verwordingen heen. Hij gaat verder met zijn plan.

Wat heel treffend is: God opent Lea's schoot. Hier kijk je God weer even in het hart. Lea, de zwakste, de onbeminde, die geeft Hij de eerste plek. Daar zie je God, Hij geeft háár de eerste plaats, boven de sterke, de schone, de beminde. Dat is ook weer een les aan Jakob.

Tenslotte zie ik God aan het werk in Jakob. Als Jakob één ding leert, is het wel het wonder dat God steeds met hem verder gaat. Alle verhoudingen liggen scheef, en Jakob leert in die leerschool van het leven het enige wat nodig is*: op God te letten, en op wat Hij doet.* Ineens wordt God daarin voor Jakob een realiteit die hij heel serieus neemt, in al zijn relaties. In het krijgen van kinderen, in het opvoeden daarvan. Het gebeurt met vallen en opstaan. De ene keer vervalt hij in een *over*reactie, -het kwade dat ik niet wil, dat doe ik-. De andere keer valt hij in een *onder*reactie, -het goede dat ik wil dat doe ik niet-. De typisch foute manier van reageren. Tegenover Rachel de overreactie, de uitval, -want is dat een manier om je vrouw te troosten als ze zo pijnlijk getroffen is om dan te zeggen: ben ik God dat ik kinderen kan verwekken?- Maar tegenover Lea is Jakob altijd onderkoeld. Er wordt in al deze hoofdstukken, in heel de bijbel, niet één gesprekje tussen Jakob en Lea vermeld. Erg is dat. Tussen het zwijgen, dat slap is, en de overreactie die zo stoer is, daartussen moet Jakob toegroeien naar de man zoals God hem hebben wil. Maar hij is op weg. Hij ziet de hand van God in zijn leven, hij leert zijn zonden kennen, hij zweert het af om ooit nog voor God te spelen. Zo verschijnen als het ware de contouren van de ware Jakob, van de man die recht doet en gerechtigheid.

Tussen zwijgen en overreactie, onze twee manieren van handelen in, je verantwoordelijk gaan gedragen en daarbij ootmoedig wandelen met je God. Dat zijn de contouren van Israël. We zien Jakob dus in een geboorteproces.

In dit bijbelgedeelte, dit deel van de geschiedenis van Jakob, zagen we, -na Bethel waar de vloer gelegd werd-, nu de strijd. Denk aan Romeinen 7.

Samenvatting

Wat doen wij nu met deze episode uit Jakobs leven? Samenvattend: we leren er uit dat er fasen zijn in ons leven waarin God zwijgt, maar intussen ontzettend veel doet. Ik zei al, niet alles wat ons gebeurt en overkomt is daarom per definitie iets wat God *doet*. Maar, -en die stelling is volbijbels-, *in* alle omstandigheden is God bezig u en mij te leren, te bekeren, te snijden en te schaven en te schuren tot die oude mens dood is, en die nieuwe mens in ons opstaat, die in Christus geschapen is tot volkomen waarachtigheid, echtheid en heiligheid. God is uit op karakters. Wat Hij in Jakob als enkeling deed in het oude verbond, dat doet Hij in Jezus, de eerstgeborene van alle volkeren, en in allen die in Hem zijn ingelijfd. Daarom: vertrouw op Hem, let op zijn hand in je leven, zet het mes in je eigen vlees, en bidt dat gebed uit lied 78 tot Jezus:

Heer, laat me in U blijven, groeien, bloeien,?
o Heiland die de wijnstok zijt!?
Uw kracht moet in mij overvloeien,?
of 'k ben een wis verderf gewijd.?
Doorstroom, beziel en zegen mij,?
opdat ik waarlijk vruchtbaar zij!

Amen.

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 8 november1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"De zegen van de Heer, die maakt rijk; zwoegen voegt daar niets aan toe"* Spreuken 10: 22

Schriftlezing: Genesis 29: 25 - 30:16; 30: 25 - 31: 16

Tekst: Genesis 30: 27; 31: 5; Hoe herkennen wij de zegen?

Liederen:

- Lied 350
- Psalm 61: 1 en 3
- Lied 302
- Kinderlied 23
- Psalm 119: 14
- Lied 173: 1-4
- Lied 231: 1 en 2
- Lied 259
- Opwekking 331

Jakob 5:van zwerver tot herdersvorst: succes of zegen.

Genesis 30: 27; 31: 5; Hoe herkennen wij de zegen?

God is aan het werk om Jakob om te vormen van zwart steenkool tot een lichtdragende diamant. Zo begonnen wij de serie over Jakob. Dit keer een nieuwe stap.

Gedurende de zes jaren dat Jakob bij Laban werkt voor zijn eigen 'huis' (gezin), leert God hem het verschil tussen succes en zegen. Daar hebben wij ook baat bij. Het is nog echt de oude Jakob, met zijn trucs, maar meer dan ooit tevoren leert hij zeggen: het was de Heer! Het waren niet mijn trucs!

Hoe herkennen wij de zegen? Kunnen wij ze ook verspelen? Maar vooral: hoe krijgen wij er deel aan? Dat zijn de vragen die ons leiden naar 'eucharistie' (=dankzegging), het antwoord op de laatste vraag.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

De geschiedenis van Jakob bij Laban is een succesverhaal. Een zwerver wordt herdersvorst. We zouden in onze tijd boven dit verhaal zetten: van krantenjongen tot miljonair. Het was succes. We lezen dat in het slot van hoofdstuk 30: en hij verwierf zich kudden, slaven en slavinnen. Kudden, dat betekende geld, daarmee kon je kopen en ruilen. Slavinnen, slaven, kamelen en ezels: Jakob was een machtig man.

Dat is zo de voorgeschiedenis. Maar de bijbel zou de bijbel niet zijn als ons niet tegelijk de achtergrondgeschiedenis werd getoond. Vooral ook, hoe Jakobs ogen in de loop van die zes jaar steeds meer geopend worden, van die voorgrondgeschiedenis weg, naar de achtergrondgeschiedenis In zeker opzicht gaat Laban hem daarin voor. Daarom

begin ik met die tekst uit hoofdstuk 30: 27, het begin van het verhaal.

Eindelijk krijgt Rachel een zoon, ze noemt ze hem Jozef, wat betekent: *hij smaakt naar meer*: Daarna zegt Jakob: "Nu ga ik terug naar mijn vader". Maar hij moet toestemming vragen aan Laban, bij wie hij in dienst is. Als Laban er van hoort zegt hij heel beleefd: "Mocht ik toch uw genegenheid gewonnen hebben!" Daarmee bedoelt hij: "Alsjeblieft zeg, dat is het laatste wat ik wil, dat je weggaat!" Dan zegt hij iets opmerkelijks: "Want ik heb waargenomen dat de Here mij om uwentwil gezegend heeft." Dat is wel opvallend. Daarom zei ik: Laban gaat Jakob hier voor. Ineens komt hier dat woord **zegen**, het woord dat als een rode draad door Genesis heenloopt.

U weet, het begon bij Abraham: *om uwentwil zullen alle geslachten van de aarde gezegend worden*. Om die zegen draait het, niet alleen in Genesis trouwens, maar in heel de Schriften. Maar Laban heeft gezien: Jakob heeft het, wat hij aanraakt wordt goud. Waar Jakob werkte, liep alles mee. Laban zegt niet tegen Jakob: de Here heeft jóu gezegend. Hij zegt het heel apart: "Ik heb waargenomen dat de Here míj om uwentwil gezegend heeft." Ik vind dat heel bijzonder, ik ben daar door aangesproken, juist op deze dag van dankstond voor gewas en arbeid.

Laban ziet dieper. Dat is ook juist op de dankstond de bedoeling, dat we eens even door die voorgrond van succes en glamour heenkijken, en letten op de achtergrond die Laban zag: de Here heeft mij om uwentwil gezegend. Wij kijken zo vaak alleen maar naar het succesverhaal van Europa, en van Nederland. Het is een bijzonder bloeiend economisch jaar geweest, met even een recessie. Maar wij zijn zo licht geneigd om dan als vrome christenenen te denken: alle succes is zegen! Is dat zo? Is alle succes zegen? Kunnen we dan blij zijn

Moeten we dan blij zijn als ineens in andere delen van de wereld die zegen wegvalt? En is dat wel zo? Is welvaart niet vaak ook een vloek? Want welvaart verwekelijkt, welvaart verslaaft, welvaart is vaak in de handen van de duivel een middel om ons van God los te weken. Zo brengt deze geschiedenis ons bij de kern van de dankstond van deze morgen. Met die opmerking van Laban, die zegt: "Ik heb dat diepere daarachter gezien, ik heb leren zien dat daarachter de zegen van de Here is".

De vraag die ons dus vanuit dit gedeelte uit de Jakobsgeschiedenis toekomt is: *hoe leren wij die zegen zien*? Voor Jakob was dat ook de geestelijke les voor die fase van zijn leven. In deze zes jaar bij Laban leert hij weg te groeien van zijn eigen slimmigheden en trucs, van het letten op succes alleen, van het zelf manipuleren, we lazen dat hij daar volop mee bezig was. Hij leert er van weg groeien, om mee door dit woord van Laban, te letten op die achtergrondgeschiedenis, om te herkennen, om de zegen van God te herkennen. Om in te zien hoe je die kunt verspelen, en vooral, aan het eind, als hij teruggeworpen wordt op de God van Bethel, om te zien hoe je die kunt voeden en verwerven, hoe je je daarin kunt bewegen. Dat zijn de momenten die ik in deze overdenking naar voren wil brengen.

Het is iets wat Jakob moest leren. We zijn bezig met het groeiproces van Jakob. Het is iets wat Jakob leert, wat God in hem bewerkt, maar waar wij bij betrokken raken.

Bij de hoofdvraag: *hoe herkennen wij de zegen?* wil ik stilstaan.

Misschien moeten we eerst wel even scherper stilstaan bij de vraag: willen we het eigenlijk wel? Misschien zijn we wel zo verblind door uiterlijk succes dat we alleen daar bij stil blijven staan. Dan heeft onze dankstond de sfeer van: op mijn bankrekening staat vandaag meer dan een jaar geleden: reden om te danken! Of: het is me goed vergaan dit jaar, materieel zit ik er goed bij: goed dat we een dankstond houden. Dat kan oppervlakkig worden, alsof die uiterlijke dingen, het succes, de welvaart, per definitie zeggen dat we gezegend worden. Dat is niet zo. Zoals ik als zei: welvaart kan evenzeer een vloek zijn. God is niet een grote sinterklaas die willekeurig de pepernoten over de aarde strooit. Nee, de God van Abraham is de God die een plan heeft, een heilsplan voor deze wereld. Daar kiest Hij mensen voor uit, - zegen is altijd verbonden aan uitverkiezing -. Intussen probeert Zijn vijand, de duivel, tegengas te geven, het plan te verstrooien, mensen uit dit plan los te weken. Hoe doet hij dat? Door succes. Geef iemand een pluchen bank, zet hem in weelde, en hij is niet meer weg te krijgen, hij zit vastgebakken. Geef hem geld, meer dan genoeg om te eten, en God krijgt hem nooit meer in beweging voor Zijn plan. Welvaart is niet per definitie een zegen. Het is minstens zo vaak, misschien wel vaker, een vloek. Een pijl uit de koker van de boze. Dat zeg ik nu

niet in Midden Amerika, dat zeg ik in Europa, dat ongelooflijk rijke, soms walgelijk rijke Europa. Ik bedoel hiermee: je kan niet danken als je niet eerst de zegen hebt leren ontdekken, zoals Laban het heel mooi zegt. Alle elementen zitten daar in: "Ik heb waargenomen dat God mij gezegend heeft om een ander". Dan ga je nadenken. Die woorden in het verhaal geven ons alle kaarten in handen om in de eerste plaats te ontdekken wat zegen is.

Er zitten drie momenten in: God geeft het ons om een ander. Heeft u daar wel eens bij stilgestaan? God geeft ons zegen om een **ander**! Daar zit een *bovenpersoonlijk* moment in. Het tweede is: **God** geeft het. Dat moest Jakob leren. Hij heeft het niet in eigen hand, dat denkt hij wel, maar dat is een misvatting. Daar zit een *bovennatuurlijk* moment in. In de derde plaats: je herkent zegen aan de **dynamiek** die het teweeg brengt. Zegen zet je in beweging. Want je wordt ermee de wereld in gezonden. Er zit dus een *boventijdelijk* moment in zegen.

Bovenpersoonlijk, bovennatuurlijk, boventijdelijk. Ik leg ze alledrie nader uit.

Bovenpersoonlijk

In de eerste plaats: Laban zegt: " Ik heb gezien dat de Here mij **om jou** gezegend heeft." Als God ons zegent, doet Hij dat om Jakob, en dat is nog steeds zo! God zegent ons omdat onze ouders, grootouders voor ons gebeden hebben. Dat denk ik echt, zo was het al met Jakob zelf. Hij is drager van de zegen die God gaf aan zijn grootvader, toen aan zijn vader, en toen aan Jakob zelf. Ooit over nagedacht? Begin daar dan vandaag mee. Een bekend kunstschilder heeft mij eens verteld dat hij tot geloof kwam toen hij zijn vader een keer heeft horen bidden, door een gesloten deur, hij mocht het eigenlijk niet horen. En hij vertelde: "Het gebed dat ik daar gehoord heb heeft mij op de knieën gebracht." Dat verhaal ben ik nooit vergeten. God zegent ons altijd vanwege het gebed van een ander. Je vader, je grootvader, ik weet niet hoe ver dat in mijn geschiedenis doorgaat, het blijft die achtergrondgeschiedenis, die bepalend is voor de voorgrondgeschiedenis. Je ouders, je grootouders, maar als je bijbels gezien teruggaat, is het uiteindelijk het hogepriesterlijk gebed, wat Jezus bad voor allen die door het woord van de apostelen in Hem gaan geloven. Dát staat aan de aanvang van onze geschiedenis. "Bewaar hen voor de boze", heeft Jezus gebeden, "en dat ze allen één zijn en dat ze allen die zegen, die Ik nu mag doorgeven, weer verder geven." Daar sluiten we straks de dienst ook mee, als we gaan staan en de zegen krijgen die de Hogepriester voor ons allen heeft verworven. Wij worden gezegend om een ander, om Jakob.

Bovennatuurlijk

In de tweede plaats: er zit in de zegen ook altijd iets extra's. Twee mensen doen hetzelfde, de één heeft bijzondere uitkomst, en de ander niet. Kaïn, Abel, enzovoort. Laban zegt: "Dat heb ik waargenomen". Daar gaat het tweede gedeelte van dit verhaal over.

Ik stap nu over naar dat middenstuk, de bekende geschiedenis over hoe Jakob aan de gang gaat. Want hij denkt toch nog helemaal in de wetten van gevolg en oorzaak. Als je hem aan de slag ziet gaan met zijn kudden! Zijn hele gedrag spreekt de taal van: ik geloof in succes en ik kan het zelf wel realiseren. Jakob heeft dan nog geen echt begrip van wat zegen is. Want zegen bestaat altijd in het extra wat bóven gevolg en oorzaak uitgaat. Dat moet Jakob leren.

Hij leert het ook in deze geschiedenis. De tekst in het slot van hoofdstuk 30 is niet altijd even helder. Misschien denkt u: wat is er hier nu aan de hand met Jakob? Als je het eens rustig leest, dan zie je Jakob aan de gang gaan met drie principes die in zijn hoofd opkwamen. Jakob is in zeker opzicht misschien wel de eerste technicus: hij probeert de natuur te manipuleren. Hij doet dat met veel bijgeloof en magie, maar toch ook is hij de eerste man die probeert de natuur naar zijn hand te zetten door middel van techniek. Hoe doet hij dat?

Hij past drie principes toe: het ene is een magische idee, als je stokken schilt in een bepaald patroon en in de voederbak legt, dan krijgen de schapen en geiten, als ze uit die bak drinken, ook gestreepte, gevlekte en zwarte jongen. Een magische idee, wat wel vaker voorkwam. Ook in Nederland. Vroeger dacht men dat als je bij de verwekking van een kind aan een bepaald iemand dacht, dat het kind op die persoon zou gaan lijken! Dat noemen ze: zich verzien. Een bijgeloof dat nog lang bestaan heeft. Het is natuurlijk allemaal onzin, bijgeloof, maar dat zit er bij Jakob ook een beetje achter. Als de dieren in de voederbak maar keken naar die gestreepte, gevlekte of zwarte takken, dan kregen ze dat soort jongen. Bijgeloof tot en met, maar Jakob denkt dat hij het daarmee beïnvloeden kan.

Het tweede idee is dat hij de witte schapen, zodra ze gedekt worden door de rammen, laat kijken naar zwarte schapen. Ongeveer hetzelfde principe, dan zou dat ook een gunstige uitwerking hebben.

Het derde principe kan ik goed begrijpen, daar zit wel wat in. Het is een fokmethode. Jakob laat de zwarte bokken en rammen alleen omgang hebben met de sterke, witte ooien en schapen. Dan krijg je een sterk ras, gekleurd of gespikkeld, en dat was voor hem.

Hoe dan ook, het verhaal vertelt het wat door elkaar heen, maar we krijgen toch wel een goed beeld van wat Jakob drijft, dat hij zelf door eigen list en sluwheid de zegen naar zich toehaalt. Toch weer zelf manipuleren, zelf alles in de hand houden, zelf zijn succes realiseren. Dat is iets waar God hem dan stap voor stap van gaat genezen. Dat blijkt uit het volgende hoofdstuk.

Als Jakob ziet dat hij met al zijn rijkdom heel veel naijver, jaloezie verwekt bij de zonen van Laban, en als het gezicht van Laban begint te betrekken*: het staat niet meer als gisteren en eergisteren*, dan weet Jakob: er hangt een bui, en straks breekt die los. Hij is niet dom, dus hij denkt: nu moet ik maken dat ik wegkom. Maar bovendien, God zegt het tegen hem: "Jakob, je moet terug naar Isaäk, naar de plaats van je geboorte, naar '*Mokem*', staat er letterlijk, naar je 'Makoom', je geboorteplaats".

En dan leert de Here God hem iets, wat Hij in de loop van de jaren al heeft voorbereid. Want dán hoor je hoe Jakob in dit proces toch iets heel diepzinnigs heeft geleerd. Hij roept zijn vrouwen Rachel en Lea en zegt tegen hen: "God heeft mij iets laten zien. Ik dacht het met die gespikkelde takken werkte, maar toen gaf God mij ineens, net als bij Bethel, een droom, en in die droom verscheen mij een engel en ik heb gezien hoe, terwijl ik die kudde hoedde, voortdurend de gespikkelde, gestreepte en zwarte rammen en ooien de geiten en schapen bevruchtten". Zo heeft de Here God hem laten zien: "Jakob, er zit hier een bovennatuurlijk element in, daar heb Ik de hand in".

Tegelijk is dat ook het antwoord op de vraag, wat dan dat extra moment is. Dat is dat wij, met al onze inspanning nog geen zegen verwekken. Zegen is dat je ineens merkt dat achter alles wat een mens doet, God hem ondersteunt, draagt, deuren opent, vrucht geeft waar we dachten dat geen vrucht meer gekregen kon worden. Dát is wat Jakob hier leert. Hij leert die diepe afhankelijkheid van God.

Hij zal aan het eind van die zes jaar ook gedacht hebben: "Waar ben ik mee bezig geweest? Die engel heeft me zo duidelijk laten zien dat het iets was wat God zo gebruikte, Hij heeft mij op een bijzondere manier voorspoed gegeven en dat tegenover alle trucs van Laban in". Dat moeten we ook in het oog houden. In een klein zinnetje wordt verteld dat Laban blijkbaar wel tien keer het loon heeft veranderd. De ene keer zei Laban: jij krijgt alleen het gespikkelde vee. Tot zijn stomme verbazing werden er alleen gespikkelde jongen geboren. Maar dan zei Laban: je krijgt alleen het gestreepte vee. En er werden alleen gestreepte jongen geboren. Zo ging Laban van het één naar het ander. Op uitzonderlijke wijze heeft God Jakob gezegend, en hij dacht steeds dat hij het zelf deed.

Zo zit Jakob in elkaar, en zo treurig zitten wij ook in elkaar. Want wij denken ook dat wij het zelf gedaan hebben en we hebben absoluut niet door dat op de achtergrond de gebeden staan, die ver rijken, dat God daar staat, die gezegd heeft: "Ik kies jou uit om mijn zegen te dragen!" Dat is het wonder.

Boventijdelijk

In het derde element zit een boventijdelijk moment. Ik noem dat zo omdat het in de rij past: bovenpersoonlijk, bovennatuurlijk, boventijdelijk. Ik bedoel ermee: *de zegen van God zet ons altijd in beweging*. Daar zit nu de fout van Laban. Hij heeft gezien dat God hem gezegend heeft, maar wat doet hij? Hij weigert te delen. Daarmee verziekt de zegen en verandert in het omgekeerde. Dat zie je ook, want aan het eind zeggen de zonen van Laban: "Nu heeft Jakob al onze rijkdom meegenomen, het is allemaal overgegaan op hem!" Terwijl Laban - die natuurlijk gezien heeft dat hij zo gezegend werd door de aanwezigheid van Jakob -, had tegen Jakob moeten zeggen toen die hem vroeg wat zijn loon zou zijn: "De helft, laten we minstens delen wat we samen hebben verdiend." Maar dat doet

Laban niet, hij denkt: "Ik kom er goedkoop af, ik geef hem alleen de zwarte schapen". Dat was 1 % van de kudde, het stelde niets voor. Ineens zien we Laban in het hart, hij dacht er met een koopje af te komen: een man die niet wil delen. Daarin ligt de stagnatie van de zegen.

En dat is ook veelzeggend voor ons. Wanner wij de ontvangen zegen niet willen delen met anderen, dan stagneert die zegen. Dat was mijn punt: *je herkent de zegen dan ook bij uitstek aan de dynamiek waarin het je brengt*. Als die zegen je niet bezielt om er anderen mee te zegenen, dan is het geen zegen. Dan had God het in eerste instantie wel zo bedoeld, maar is het in ons midden verziekt.

Zo stelt de zegen ons voor een grote opgaaf. Dankstond is ook deelstond, zou je kunnen zeggen. Leren delen met de ander. Daarin ligt dat derde moment waaraan je de zegen herkent: *een gezegend mens beseft dat hij staat in de lijn van een traditie*. Hij beseft dat er voor hem gebeden is, ja, sterker nog, dat hij gezegend wordt om een ander. Daar zit een stuk uitverkiezing in. In de tweede plaats ziet hij daarin iets bovennatuurlijks, hij weet dat Gods hand daarin was. Soms kan je het niet eens aanwijzen, maar je weet het: daar zit Gods hand in. Dat wordt Jakob geleerd. En het derde: *succes* smoort met de bezitter. Als de bezitter van succes verdwijnt, dan verdwijnt ook het succes. Maar *zegen* ontsluit, zegen zet in beweging.

Ik hoorde onlangs weer het verhaal van de Hernhutters, een prachtig voorbeeld om het hoofddeel van de preek mee te beëindigen. Die Hernhutters begonnen in Hernhut, een klein dorpje in Zuid Duitsland, en hun boodschap spreidde zich uit over Europa, -Zeist, hier vlakbij-, over Noorwegen. Met een enorme bewogenheid om het evangelie te verkondigen. Het ging verder naar Suriname, en van daar uit naar de zuidelijkste landen, in het zuidelijkste puntje van Zuid Afrika, daar zitten de Hernhutters. Zo gaat dat, de zegen bezielt om er op uit te trekken. *Gezegenden zijn gezondenen*. Dat is wat we vanmorgen leren.

Ik vat kort samen, en wil van daaruit ook onze ogen richten op wat we vieren bij het Avondmaal.

We begonnen bij Jakob: van krantenjongen tot miljonair. Maar wat gebeurt er intussen met hem? Wat laat de Here hem zien in die zes jaar bij Laban? Waarin groeit hij?

We zagen: hij leert de zegen zien, zeker, door God in een droom, maar zo kan het tot vandaag toe gaan. God kan door een droom, door een engel, ons daarop indachtig maken. De engel helpt een handje om een tipje van de sluier van die achtergrondgeschiedenis op te lichten, zodat Jakob die ziet. Er ligt een dynamiek in de geschiedenis en dat is de zegen van God. De hele geschiedenis wordt gedreven door Gods wil om zegen te brengen tot aan de einden der aarde.

Hoe kan Jakob dat? Doordat hij steeds weer - dat blijkt aan het slot -, terugvalt op de God van Bethel. Daar eindigt dan ook dit gedeelte van Jakob. Aan het eind verschijnt de engel en zegt tegen hem: "Je moet altijd weer opnieuw bouwen op die gelofte bij Bethel gedaan: *Ik ben de God van Bethel*.". De God van Bethel is de God die ons onvoorwaardelijk zegent. Dat is het bijzondere van Bethel.

Jakobs leven was in die tijd een puinhoop en hij had er zelf niets aan gedaan, en God verschijnt hem en zegt: "Ik ben jouw God, eenzijdig, vast voor altijd". Dat is de God van Bethel. Daar moet Jakob op leren bouwen, juist ook in dat punt van het herkennen van de zegen.

Daar worden wij deze zondag ook weer naar teruggevoerd. Ik denk aan dat hele kleine zinnetje bij de instellingswoorden van het avondmaal: 'terwijl ze aten, nam Jezus een brood, en *sprak de zegen uit*. Dat zijn die oude zegenwoorden: *De God van Abraham, Isaäk en Jakob moge u zegenen*. Toen brak Hij het brood en gaf het aan zijn discipelen.

Ik denk dat daar, ook voor ons, het antwoord ligt op de vraag hoe je in die zegenstroom kan blijven: door het gebroken brood te eten en de wijn te drinken, door in de weg te gaan van Zijn liefde voor ons die vast ligt, zoals de liefde van God werd vastgelegd onder de voeten van Jakob bij Bethel.

Zo willen we dan ook het avondmaal vieren en daarbij steeds weer gedenken: hiermee bewegen we ons in de lijn van de zegen die al aan Abraham werd gegeven, die niet ophoudt totdat de einden der aarde verzadigd zijn.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen15 november 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *Als iemands wegen de Here behagen, doet Hij zelfs diens vijanden vrede met hem maken*. (Spreuken 16: 7)

Schriftlezing: Genesis 31 : 17 - 32: 3.
Tekst: Genesis 29 : 11 en 25; 30: 2

Mahanaïm, er zijn *twee* legers

Liederen:

- Lied 21 : 1 en 3
- Psalm 124 : 1 en 4
- Lied 485 : 1 en 3
- Kinderlied 28
- Opwekkingslied 211 : 1, 2 en 3
- Lied 466
- Opwekkingslied 337

Jakob 6: Grenzen kunnen stellen

Genesis 29: 11 en 25; 30: 2: Mahanaïm, er zijn twee legers

Hebt u uw leven niet meer in de hand? Buiten mensen u uit? Vindt u het moeilijk om nee te zeggen? Bent u vanwege niet verhoorde gebeden teleurgesteld in God?

Voor een gezonde, evenwichtige levensstijl is het belangrijk duidelijke grenzen te hebben. Een grens is een persoonlijke eigendomslijn, die aangeeft voor welke zaken wij verantwoordelijk zijn. Met andere woorden, grenzen definiëren wie we wel en wie we niet zijn.'

Deze woorden zijn het begin van een boek van Henry Cloud en John Townsend met de titel '*Grenzen*' (uitgeverij Koinonia), dat zo geschreven had kunnen worden na dit hoofdstuk uit het leven van Jakob.

Wij doordenken opnieuw een moment uit het groeiproces van Jakob. Het mooiste is wel, dat de Heer zelf zich zo diep laat betrekken in ons leven: Hij bevestigt, beschermt en waakt over onze groei tot vrije verantwoordelijke mensen, tot wij omgevormd zijn naar het beeld van zijn Zoon (Romeinen 8: 29).

We zien vier etappes: kritiek aankunnen, afgoden wegdoen, voor jezelf opkomen en grenzen stellen… binnen een verbond.

Verkondiging: Gemeente van Christus

Het grootste probleem waar wij in onze tijd mee kampen zijn gebroken relaties, gebroken verhoudingen. Ik las een boek over de 'generatie X' door iemand die een studie heeft gemaakt van de generatie die in de zestigerjaren zijn geboren. De generatie vlak na de Tweede Wereldoorlog worden de 'babyboomers' genoemd, die van de zestiger jaren 'generatie X'.

Wat is het meest kenmerkend van die generatie jongeren? Waar ze het meest mee te maken hebben en kapot op lopen, zijn gebroken relaties. Als je kijkt naar al degenen die de beroepsopleidingen, middelbare scholen en universiteiten bevolken, daarvan komt 50 % uit een gezin waarvan of de

ouders gescheiden zijn, of waar andere gebroken relaties zijn.

Volgens mij was Jakob zo'n 'generatie Xer'. Want als je de eerste fase van zijn leven bekijkt, kan je het zo leggen over 'generatie X'. Alle relaties verzieken, zijn kapot of verbroken. Er is een groot spanningsveld tussen zijn ouders Isaäk en Rebecca, daarna loopt de relatie met zijn broer Esau stuk, dan begint de relatie met zijn eerste vrouw Lea, waar hij niet voor gekozen had. Dan volgt de hele geschiedenis van zijn eigen gezin, die we eerder gelezen hebben, dan zijn verhouding met Laban. Jakob werd deel van dat gezin, maar als je die relaties daar bekijkt, dat kraakte van alle kanten.

Overal waar Jakob gaat of staat: gebroken relaties. En tóch is God daarin aan het werk. Dat is natuurlijk de boodschap van de bijbel, daarin ligt het evangelie, wat ik u mag brengen: dwars door alle gebrokenheid heen is God echt aan het werk, heel persoonlijk, in het leven van Jakob. Deze geschiedenis van Jakob staat niet in de bijbel om ons wat historisch inzicht te geven in wat God zoveel duizend jaar geleden deed. Nee, het staat model van wat God nú, in Jezus Christus, doet en werkt, - en nog steeds levend aan het werk is -, in ieder van ons, die op God vertrouwen. Zo is God in Jezus Christus bezig met ons. Hij waakt over onze vrijheid, zongen we. Paulus vat het hele evangelie samen in de Galatenbrief, waar hij zegt: "Daartoe zijn jullie nu geroepen, dat je zelfstandig, volwassen, in vrijheid zou mogen leven". God is er en Hij werkt, in het leven van Jakob, om hem om te vormen tot een man, gerijpt en gelouterd in de dienst aan God. Dat zien we nu in een nieuwe episode: Jakob schudt zich vrij. Ik zeg dat zo omdat het Hebreeuwse woord voor 'volwassenheid' letterlijk betekent: 'hij of zij die zich vrij schudt'. Dat is heel mooi gezegd.

Er vindt hier een grote stap plaats in het leven, in het groeiproces van Jakob.

Ik geef even een terugblik. We zijn bij de geschiedenis van Jakob begonnen en zeiden toen: 'Jakob, van ruw materiaal naar diamant'. Want zo is God met hem bezig. We zagen: er is een voorgeschiedenis, er is een hogere bestemming, de erfelijke natuur en allesvernieuwende genade. Dat waren de vier punten uit het begin van Jakobs leven, hoofdstuk 24 en 25 aflazen. De daarop volgende vier episodes kan je daar aan verbinden. Het begon met het bedrog tussen Jakob en zijn vader, toen hij zich verkleedde als Esau en zo zijn vader bedroog om de zegen. Daar zie je die erfelijke natuur. Daarna, bij de geschiedenis van Bethel, hebben we bij de allesvernieuwende genade stilgestaan, hoe God als het ware een vloer legt onder de voeten van de dan eenzaam zwervende Jakob. Toen kwam hij bij de put en begint zijn geschiedenis bij Laban, twee keer zeven jaar om een vrouw, eerst Lea, dan Rachel. Leiding van God, maar ook confrontatie. Hij loopt tegen zichzelf op, krijgt een koekje van eigen deeg. Hij leert in de omstandigheden te groeien.

Maar toch loopt er door het hele verhaal van Jakob heen, als een rode draad, die zegen.

Waar draait het nu om in dit gedeelte van Jakobs leven, het afscheid van Laban? Het beste komen we dat op het spoor als we op een heel klein woordje letten. We vinden dat twee keer in de tekst, in hoofdstuk 30: 25, en als laatste woordje van hoofdstuk 31. Het is een hebreeuws woordje wat wij verbasterd kennen als Mokem, de joden spraken voor de Tweede Wereldoorlog over Amsterdam als hun Mokem, hun woonplaats, hun plek. In hoofdstuk 30: 25 is het vertaald met geboorteplaats, in hoofdstuk 30 met woonplaats. Het woord 'plek' in het Nederlands heeft misschien nog de beste klank.

Dit verhaal begint met Jakob, die zegt: "Ik wil terug naar de plaats waar ik thuishoor". Het eindigt met Laban, die ook terugwil naar de plaats waar hij thuishoort. Dat heeft iets diepers in zich. Terugkeren naar je plek, je plek vinden, je plaats in het leven, de ruimte waarbinnen je jezelf mag zijn én waarbinnen je dan ook je roeping mag vervullen en je bestemming mag vinden. Dat is het.

Jakob weet: "Dit is het moment, nu moet ik gaan." Tot dan toe was hij als het ware helemaal versmolten met de familie van Laban, ingetrouwd. Om een moeilijk woord te gebruiken, het was een soort symbiose, versmelting. Maar nu weet hij dat hij sterk genoeg is om op eigen benen te staan. En, heel bijzonder: God bevestigt hem op die weg, in hoofdstuk 31. Jakob kiest er voor, maar de Here roept hem ertoe om die plek te vinden. Hij is er rijp voor. De plaats waar hij zijn bestemming

vindt, de ruimte waar hij nu zelfstandig zijn roeping kan vervullen, en dat is een hoge roeping. Want hij is bestemd als stamvader van het geslacht. Abraham, Isaäk, Jakob, hij is drager van de zegen. Nu moet hij, en dat weet hij, die roeping gaan vervullen. Daarvoor moet hij terug naar zijn eigen 'plek'.

We nemen het verhaal op waar we het de vorige keer onderbraken, het gesprek met zijn beide vrouwen. Hij legt het ook aan hen voor, ze zijn het hartgrondig met hem eens: dit is het moment van scheiding. Jakob maakte zich reisvaardig. Hij zette zijn vrouwen en kinderen op de kamelen, drijft zijn kudde uit de kraal, en - want zo ging het eerlijk gezegd wel -, hij knijpt er tussenuit. Net op een moment dat Laban drie dagen weg was voor een schaapscheerdersfeest.

Het besluit was goed, maar de uitvoering…, het is weer typisch Jakob. Hij durft de confrontatie niet aan en zet zo het patroon van gebroken relaties nog steeds voort. Het is een vlucht, wat zo mooi een eigen eerste stap naar volwassenheid had kunnen worden. Ik denk dat velen die eerste stap zo nemen, op een toch wat geforceerde manier, en, zoals Jakob hier ook, met angst vervuld.

Dan brengt God Jakob in een leerproces. Ik zie vier stappen in dat groeiproces.

Jakob leert: kritiek aanvaarden; afgoden ontmaskeren; opkomen voor jezelf; grenzen stellen.

In dat wondere slot van dit hoofdstuk richt hij grensstenen op, daaromheen houdt hij een maaltijd met Laban en maakt goede afspraken.

Ik lees die vier punten af uit het verhaal.

Als Laban thuiskomt van zijn schaapscheerdersfeest en hoort dat Jakob weg is met al z'n bezit, zijn dochters, zijn kleinkinderen, en dat hij bovendien nog zijn afgodsbeeldjes gestolen en meegenomen heeft, stelt hij een knokploeg samen en jaagt achter Jakob aan, die zich met al zijn vee niet zo snel kan bewegen. Hij heeft hem dan ook na drie dagen achterhaald. Maar in die nacht, voordat het tot een confrontatie komt, krijgt Laban een droom. Weer lezen we hier van zo'n wondere droom. In die droom weet Laban: dit is God. En God zegt tegen hem: "Denk erom, niet aan hem zitten, pas voor hem op. Vloek hem niet en vlei hem niet" Ik moest denken aan de vrouw van Pilatus, die later zei: ik heb vannacht een droom gehad, ter wille van deze man. God doet dat, dat Hij soms mensen een hint geeft. Hij zegt hier ook tegen Laban: afblijven.

Hoe dan ook, de confrontatie is nog steeds fel als na die nacht Laban Jakob ontmoet. Laban verwijt hem: Je hebt me misleid, je bent heimelijk gevlucht, en nog eens: je hebt me misleid. Dat is oud zeer openhalen, Jakob vastpinnen op zijn negatieve kanten, die Laban zelf ook had. Geen vrijheid, geen kans geven, bovendien zei hij: je hebt mijn afgodsbeelden gestolen.

Kritiek aanvaarden

Ik vind het heel bijzonder hoe Jakob hierop reageert. Heel volwassen, hij begint zich niet te verdedigen, hij begint niet te schelden van: jij kan er ook wat van. Nee, het is een hele eerlijke volwassen reactie, niet defensief. Heel kwetsbaar zegt hij: "Ik was bang!" Dat was het gewoon. Hij was doodsbang, hij had gedacht: als ik tegen Laban zeg dat ik wegga, houdt hij mijn twee vrouwen, ik kom nooit bij die man weg. Hij zegt dat ook: "Ik ben bang geweest."

Ik noem dat de eerste stap in een groeiproces: scherpe kritiek kunnen aannemen. Niet een schild optrekken, maar, zoals Jakob dat doet: zelf komen met je diepste angst en wat je ten diepste beweegt.

Jakob zegt het, en voegt daaraan toe: "En ik had er best redenen voor." Dat te zeggen ontwapent.

Afgoden ontmaskeren

Dan dat tweede. Laban zegt: Laat me dan eerst jullie tenten doorzoeken, want je hebt mijn afgodsbeelden meegenomen. Hij gaat met al zijn manschappen de tenten langs, want dat met die afgodsbeelden zit hem dwars. Merkwaardig dat dat zo'n rol speelt. Ik denk dat het ook een verziekende rol speelt in relaties. Vaak hoor je pas achteraf dat er iets heel anders was wat in het leven van die ander een rol speelde. Daardoor kan je pas begrijpen waarom de ander zo vreemd of zo krampachtig reageerde, of zo afwerend. Tot een echt gesprek kwam het niet, daar zaten die

afgoden tussen.

Hier vind je dat even boven water gebracht. Afgoden, dingen waaraan je verslaafd bent, waarop je vertrouwd buiten God. Dat zijn je afgoden. Die had Laban ook. Die afgodsbeeldjes raadpleegde hij als hij in nood was, en Rachel, kind van haar vader, heeft datzelfde vertrouwen blijkbaar opgevat, en heeft die huisgoden van haar vader meegenomen. Laban komt haar tent binnen, en Rachel, in haar angst, is slimmer dan de dochter van Jefta. Die verloor onder zo'n vloek haar leven. Maar Rachel weet ervan. Als de huiszoeking plaats vindt en de tent wordt doorzocht, zegt Rachel, de onschuld zelve, op het zadel gezeten: "Alstublieft heer, laat mij hier mogen blijven zitten, want het gaat mij naar de wijze der vrouwen".

Dit is toch wel een humoristisch onderdeel van het verhaal. Daar zitten die afgodsbeeldjes, weggemoffeld onder de rokken van Rachel. De bijbelschrijver wil zeggen: "Moet je zien wat je aan ze hebt in nood!" Er zit iets van ironie in, een spottende lach over de afgoden die niet echt en nooit werkelijk helpen. Maar die juist groei blokkeren. Ze moeten ontmaskerd worden, en straks, dat lezen we in hoofdstuk 35, gaat Jakob met Rachel die huisgoden in de grond begraven. Daar horen ze thuis, onder de grond, weg er mee. Afgoden blokkeren groei.

Het is steeds weer alleen die dragende hand van God, de ware God, de God van Abraham, die je echt op weg zet en bevrijdend werkt. Maar die nietige afgoden van Laban zijn nog niet goed genoeg voor de prullenbak, zegt de tekst.

Voor jezelf opkomen

Als het onderzoek van Laban is afgelopen en niets heeft opgeleverd, ziet hij ineens een heel andere Jakob. Zelf heb ik ook in de lezing van Genesis nog nooit zo'n Jakob aangetroffen. Hij is niet kruiperig of onderdanig naar Laban toe, niet lamenterend 'kijk eens hoe zielig ik ben', ook niet defensief of sluw, helemaal niet. Hij is puur verontwaardigd. Hij heeft gelijk en ongelijk, hij wist niet dat hij ongelijk had, hij dacht echt dat ze niets hadden gestolen, hij wist het niet van Rachel. Hij was eerlijk verontwaardigd en zegt tegen Laban: "Wat heb ik nu misdreven? Je bent al mijn spullen langs gegaan, laat maar zien wat ik gestolen heb." Dat was natuurlijk niks, en ineens komt bij Jakob alles boven. Hij zegt: "Moet je nagaan, twintig jaar heb ik u gediend, nooit iets van uw kudden genomen, altijd uit mijn eigen zak vergoed als er iets verloren ging. Zelfs een bokje voor mijn eigen maaltijd heb ik niet genomen. Wat heb ik gewerkt, overdag sloopte mij de hitte, en 's nachts de kou. En nooit heb ik er waardering voor gekregen."

Het is heel goed wat Jakob hier doet. Hij reageert het af, het komt er allemaal uit. "Twintig jaar heb ik bij u gediend, veertien jaar voor uw twee dochters, zes jaar voor uw vee. En als het aan u gelegen had was ik met lege handen weer terug gestuurd. Maar –en daar schrijf ik die vrijheid van uitdrukking ook aan toe-, de God van mijn vader Abraham en de *vreze* van Isaäk is met mij geweest." In onze vertaling staat *vreze*, een heel moeilijk woord, het komt maar twee keer in dit hoofdstuk in de bijbel voor. De vertaling die ik kies is *schuilplaats,* het Aramese woord. "De schuilplaats van Isaäk is met mij geweest. Ik was anders al lang vergaan. (Psalm 124: als de Here niet bij mij was geweest…). Maar nu, de Here heeft mijn ellende en mijn moeizame arbeid gezien, en Hij heeft me recht verschaft. Gisternacht, toen Hij u ervan weerhield mij geweld aan te doen."

Ik schrijf het daar aan toe dat Jakob zo vrijmoedig is. Hij weet die dragende hand onder zijn leven, hij weet dat God hem ziet en dat maakt hem sterk om op te staan en te zeggen wat er leeft in zijn hart, en niet bang te zijn voor mensen.

Dit deel, dit proces vind ik het mooiste deel uit de geschiedenis van Jakob. Dit gedeelte, waar hij eerlijk opkomt voor zichzelf, met zijn teleurstellingen en frustraties en zijn pijn komt, dat dan ineens Laban ook opveert, want ook dat treft ons. Terwijl je verwacht dat Laban wel kwaad zal worden, gebeurt precies het omgekeerde. Het lijkt of Laban ook ineens ontspannen is en denkt: "Ja, nu snap ik het allemaal." Ineens voelt Laban zich ook aangesproken als mens.

Ik denk dat we bij dit derde punt wel wat breder mogen stilstaan. Christenen hebben te vaak gedacht dat het pas echt vroom is als we maar slikken wat ons is aangedaan. Je moet altijd aardig zijn, je moet altijd ja zeggen, je moet altijd vergeven, niet protesteren, zelfs de andere wang toekeren, enzovoorts. Hier zien we hoe het ook kan, en hoe het moet. Jakob had het al veel eerder moeten doen. Gewoon op de goede wijze opkomen voor jezelf.

Om bij Laban verder te gaan, hij bindt in, en dan komt het hoogtepunt van het hoofdstuk. Nergens komt Laban zo menselijk naar voren als juist hier. Ik denk dat het hem goed gedaan heeft. Hij zegt: "Wat ben ik hier aan het doen? Dit zijn mijn eigen kinderen, het zijn mijn eigen kleinkinderen, het vee is allemaal bij mij afkomstig! Wat zou ik jullie toch ooit kunnen aandoen?" Ineens voelt hij de band trekken en wordt menselijk. En hij zegt: "Laten we een verbond sluiten". Daarmee eindigt het hoofdstuk.

Grenzen stellen

Heel breedvoerig wordt verteld hoe Jakob en Laban daarna scheiden. Ze scheiden, en toch laten ze elkaar niet los. Dat vind ik het bijzondere van dit slot. Het wijst erop hoe gebroken relaties kunnen genezen. Scheiden, en toch niet loslaten. Elkaars territorium afbakenen, en tegelijkertijd wederzijdse verplichtingen en verantwoordelijkheden vastleggen. Dat is wat hier gedaan wordt. Een groots voorbeeld van hoe de bijbel ons leert gebroken relaties weer te herstellen. Er worden zelf letterlijk grensstenen aangebracht. Laban zegt tegen Jakob: "Van nu af aan blijf jij daar, op je eigen benen, en ik hier. En God zij ons tot getuige dat ieder van ons, jij daar in ik hier, ons verantwoordelijk gedragen. Jij zorgt goed voor mijn dochters, en ik van mijn kant, ik zal deze grensstenen niet in vijandschap overschrijden. De steenhoop zij ons een zichtbaar teken van dit verbond. Hij zij ons tot getuige. Van nu af aan is het niet meer jij óf ik, maar: jij én ik. We moeten samen verder. Onder de hoed van de God van onze vaderen."

Zo leggen ze hun uitspraak vast met een eed. Jakob bracht een vredeoffer op de berg en hij nodigde al zijn verwanten uit om met een maaltijd de volwassen relatie te vieren. Daarna ging Laban weg. Hij kuste al de kleine 'Labannetjes, vrouwelijk en mannelijk', zoals het in het Hebreeuws zo mooi staat. Hij ging weer terug naar zijn plek, hij had zijn eigen plek en zijn eigen verantwoordelijkheden. Ieder zijn eigen plek, zijn eigen plaats, zijn eigen taak, zijn eigen roeping. Dat kan als er grenzen zijn, de vierde stap in Jakobs groei tot volwassenheid.

Grenzen stellen en die vastleggen in een bundelafspraak, in een verbond.

Stel grenzen. Het lijkt moeilijk maar het is 'levensnoodzakelijk'. Herstelde volwassen relaties kunnen alleen bestaan bij de gratie van zo'n bewuste afbakening van ieders eigen terrein. Ik hier, jij daar. Hier mag ik er zijn, mag ik helemaal alleen beslissen, zelf de kleur van m'n behang bepalen, zelf bepalen hoe ik mijn kinderen opvoed, zelf verantwoordelijkheden dragen. De pijn dragen als het niet lukt, zeker, en ook de diepe bevrediging als het wel lukt. Levensvervulling, levensbestemming, persoonlijke levensroeping. Daar werkt God naartoe in het leven van Jakob. Langs vele stadia. Die grensafbakening wordt gevierd met een maaltijd. Want wonderlijk, als een mens weet waar hij staat, en als hij het kan nazeggen: ik hier, jij daar, en als de grenzen niet vervloeien, maar iedereen zichzelf kan zijn, dan ineens is er weer gemeenschap mogelijk. Dan komt de familieband weer terug, en de lach en de traan, er kan weer worden gedeeld en er kan weer worden geholpen, en ieder weet waar hij staat. Ware gemeenschap is nooit een gesloten cirkel.

Ik heb daar drie beelden bij, van wat ware gemeenschap is.

1. Beeld van **versmelting**:
Ware gemeenschap is nooit een symbiose, een cirkel, waarin je je kleffig aan elkaar verbindt in overdreven afhankelijkheid en weinig verantwoordelijkheid. Dat is fout.

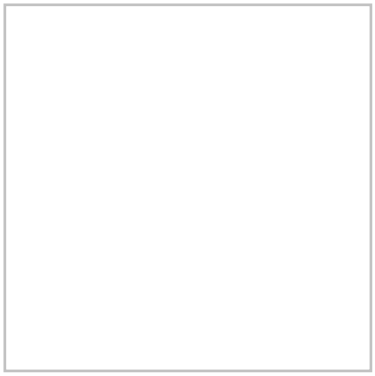

2. Beeld van **fragmentatie**

Dit is het ook niet, twee cirkels, in de moderne tijd denken we zo, gefragmenteerd. Ieder op zijn eigen eiland, ik hier, jij daar, en we hebben niets met elkaar te maken

3. Beeld van de **ellips**
Dit is het beeld van de ware gemeenschap, twee helemaal zelfstandige individuen, maar toch daar omheen verbonden in dat ene verbond met God, die zich de vriend van Abraham, de schuilplaats van Isaäk noemt.

Daar wil ik in het slotdeel nog even bij stil staan, dat de Here God zich zo diep laat betrekken in het persoonlijke groeiproces van zijn knecht Jakob. Dat doet Hij niet door onheil te voorkomen, vreemd genoeg. Daar hebben wij zelf toch altijd wat moeite mee. Ergens in ons achterhoofd hebben wij zo'n verborgen opvatting vanGod, zo'n karikatuurbeeld van Hem, dat we denken: "Waarom greep Hij toen niet in? Op het moment dat het nog kon, voordat Jakob Esau bedroog? Waarom was Hij niet in Jakobs tent toen de relaties verziekten en elf kinderen er onder leden? Waarom liet God dat toe, gebroken relaties?"

Eigenlijk hebben alle hoofdpersonen in dit verhaal gebroken relaties. Voor de kinderen is dat het ergst. Waarom laat God dat toe? Een vraag die uit dat beeld vanGod voortkomt. Maar God is niet die grote 'allesregelaar' met Wie we heerlijk mogen versmelten. Deze voorbeelden zijn ook op God van toepassing. Het is niet zo dat wij met God mogen versmelten. God is in de hemel en wij zijn op aarde. Hij heeft mensen verantwoordelijkheid gegeven en de geschiedenis is reëel. Maken mensen fouten dan lijden mensen daaronder. In zo'n werkelijkheid heeft Hij ons gezet.

Maar het is ook niet het beeld van twee cirkels. God in een gesloten cirkel boven, en wij in een gesloten cirkel beneden. Nee, het is een ellips. Hij is daar, en wij zijn hier. God is niet de grote Tita Tovenaar die ineens als het moeilijk wordt ingrijpt. God heeft de hele geschiedenis anders gewild. Maar als wij lijden onder de gebrokenheid, dan is daar zijn verbond om ons heen, dat is de ellips.

Dat is het grote wonder van de geschiedenis van Jakob. De gemeenschap met God is ook een ellips, geen twee cirkels.

Er is een verbond met bijzondere heilsbeloften. Hij laat ons niet echt alleen.

Wat we hier in deze geschiedenis zien is: God bevestigt Jakob op zijn verlangen om zelfstandig te worden, hoofdstuk 31: 3. God bevestigt Jakob in zijn voornemen om nu een plek te zoeken.

Het tweede is: God beschermt Jakob, hoofdstuk 31: 24. In het uur van de nood grijpt God in door Laban even te laten voelen: dit kan je niet maken.

Tenslotte: Hij is de God van Mizpa. De God die waakt. De grensstenen zijn een getuige van de realiteit dat God er is en Hij waakt. Hij houdt de wacht over de toekomst van Jakobs relaties. Dat is wat ik God zie doen in Jakobs bestaan. Hij is er steeds bij, heel reëel. Maar niet door de verantwoordelijkheden die wij moeten dragen van onze schouders weg te nemen. Maar wel door bij te sturen, te bevestigen, door in nood en pijn in te grijpen, en door te waken. Hij is er altijd bij. Via vele wegen en middelen.

Mahanaïm

God is er altijd bij en Hij heeft vele wegen en vele middelen tot zijn beschikking om ons dát ineens te laten voelen. Een woord, bezoek van een vriend, een brief, een droom, een ontmoeting op het goede moment. De middelen van God zijn eindeloos. Je moet het alleen zien, en je moet er mee leren rekenen.

Dat is ook het hoogtepunt in dit 'zelfstandigwordings-verhaal' van Jakob, hoofdstuk 32: 1 en 2. God leren zien.

Jakob ging zijns weegs en zijn metgezellen trokken verder. Toen hij verder ging ontmoeten hem de engelen van God. Jakob zag hen en riep: "Het is een leger van God! Mahanaïm!" 'aïm' in het Hebreeuws is de uitgang voor 'twee'. Jakob zegt dus: "Twee legers! Hier trek ik met mijn leger op

weg naar mijn plek, maar er is ook een ander leger, het leger van de engelen vanGod." In het nieuwe testament worden ze genoemd: dienende geesten, uitgezonden aan hen die het heil zullen beërven. God laat het even zien. Hij is er werkelijk bij. Hij trekt met ons mee, Hij is er en Hij werkt.

Mahanaïm, een mooi opschrift voor het eerste huis dat je zelfstandig gaat bewonen!

Amen.

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 22 november 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Ik laat U niet gaan, tenzij gij mij zegent"*

(Genesis 32: 26)

Schriftlezing:Genesis 32: 3;Philippenzen 3: 7-12

Tekst:Genesis 32: 28

Liederen:

- Lied170: 1, 2, 3
- Psalm42: 1 en 2
- Psalm119: 36, 30
- Kinderlied20
- Psalm56:1, 3, 4
- Lied461
- Lied297

Jakob 7: Genesis 32: 28: Van 'hielenlikker' tot 'man Gods'

De grootste wending in het leven van Jakob vindt plaats in het nachtelijke gevecht bij het oversteken van de Jabbok. Het uur van de waarheid, waar Jakob worstelt met God. Nu hij alles los moet laten, komt ook alles bij hem boven: zijn angst, zijn schuld, zijn hoop en laatste zekerheid... het is een sterven aan zichzelf en een opstaan tot nieuw leven.

Wij gaan vanmorgen door de vier fases heen, waar Jakob door moet gaan om tot die geestelijke vernieuwing te komen, een soort van 'second blessing': de stilte van de nacht (vs 24), de worsteling met God (25,26),de naamsverandering (27, 28), het besef: Pniël. Het maakt hem een ander mens. Mank aan de heup, d.w.z. gebroken in de kracht van zijn oude mens, maar van nu af levend in de kracht van de nieuwe mens, zoals God ons nu al ziet (in Christus), die wij met vallen en opstaan nu al mogen worden.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Strijden met God, dat is de naam van Israël. Kan dat? Wie zou het in zijn hoofd halen om met God te gaan vechten? We zeggen iedere zondag: ik geloof in God de Vader, de *Almachtige*. Wie zou het in zijn hoofd halen om als klein, nietig mensje met God de Almachtige te gaan vechten? Hoe kom je er op? En als je de strijd al ooit zou beginnen: je hebt toch geen kans van slagen? Toch, de geschiedenis van Jakob en zijn worsteling aan de Jabbok draait om dat kernpunt: zijn naam wordt veranderd. Jakob, via Jabbok, wordt Israël, dat betekent **strijder met God**.

Het wordt in dit verhaal nog vreemder, nog meer onvoorstelbaar: hij wint! Uw naam zal niet meer Jakob zijn, maar Israël, want ge hebt gestreden met God en mensen, en ge hebt overmocht! Jakob, die kleine, nietige, onbetrouwbare, liegende man, hij overwint de Almachtige. Dat is een verhaal dat moet worden uitgelegd. En het moet worden doorverteld, het is te gek voor woorden. De grote wending in Jakobs leven, dat is aan de orde in deze geschiedenis van Jakob in Pniël. We weten intussen, omdat we dat steeds herhalen in het nieuwe testament: het gaat hier om ons. Romeinen 8: 28, daar staat: zo worden wij in de Zoon omgevormd naar het beeld van Jezus Christus. God werkt in Hem, om ons om te vormen, vrij te maken van de zonden, en om te vormen naar het beeld van Zijn Zoon. Hij is hier, en helemaal hier in Pniël, zeer eindeloos dichtbij gekomen. We zien Hem van aangezicht tot aangezicht, en we worden gered.

Strijden met God:

hoe kom je erbij, wat houdt het in en hoe kan je winnen?

Zo lezen we de tekst.

Hoe kom je erbij?

Eerst: hoe komt Jakob hier nu toe? Dat lezen we in die dramatische voorgeschiedenis van Pniël. Een prachtig verhaal van hoe Jakob zijn ontmoeting met Esau voorbereidt. Als Jakob zijn bode op Esau heeft afgestuurd, hoort hij hoe deze met 400 gewapende mannen op hem afkomt. Dan slaat Jakob de schrik om het hart. Hier kan hij nooit tegenop. Een oude rekening wordt vereffend. Maar Jakob zou Jakob niet zijn als hij niet weer een sluw plan had bedacht. Hij stuurt drie keer een stootkussen van milde geschenken naar zijn broer, om zijn hart te verzachten en zijn komst voor te bereiden.

Want het was nog al wat, ik had er graag bij willen zijn. Eerst een kudde met tweehonderd geiten, en maar mekkeren. Dan weer een kudde, met tweehonderd ooien, vrouwelijke schapen, en twintig rammen, en maar blaten! Dan dertig zogende kamelen, dertig koeien en twintig ezelinnen, met hun partners. Wat een geloei en gehinnik en geblèr! Wat een vloedgolf aan vee. En dan de woorden die de knechten moeten zeggen: "Alles een geschenk voor u, mijn heer, van uw knecht Jakob, en hij komt achteraan". Steeds weer hetzelfde commentaar: voor u, mijn heer, van Jakob, uw knecht. Weer slim bedacht van Jakob, een zeer diplomatiek gebaar. Maar er staat nog iets in deze voorgeschiedenis, dat wij niet mogen overslaan als we Pniël willen begrijpen. Jakob bidt! Voor het eerst lezen we hier letterlijk een gebed van Jakob. Nood leert bidden, zeggen de mensen, maar dat is het niet alleen hier. Er klinkt in dit gebed, hier overdag, al iets door van wat zich voortzet in de nacht, zoals het zo vaak gaat. Jakob maakt de balans op. Eindelijk zegt hij rechtstreeks tegen de Here: "Het is eigenlijk een wonder dat U mij tot hiertoe gedragen hebt, dat U het met mij hebt uitgehouden!" Wat een verschil met Bethel. Daar sprak Jakob: als U dat doet, wil ik ook wel wat doen.

Hier spreekt een man die zegt: God het is een wonder dat U het met me hebt uitgehouden en dat u me ondanks alles toch gezegend hebt. In dit gebed, in vers 10-12, zie je Jakob opklimmen van al de gaven tot de Gever. Dat moet u onthouden: vechten met God kan alleen als je dat leert. Opklimmen van de gaven naar de Gever. Maar in de tweede plaats, hij komt in dit gebed ook met zijn pijn en zijn angst: Heer, ik ben doodsbang, dit loopt niet goed af! Daaronder ligt die loodzware last van die schuld. Het was zijn schuld geweest, daar waar het fout ging met Izaäk en met Esau. Tenslotte komt Jakob met zijn vraag. Als U dan zo genadig in mijn leven aan het werk bent geweest, zou het dan hier moeten afbreken? U, die me uw zegen beloofd hebt, gegeven hebt, U hebt het toch gezegd?

Ik zal u weldoen? Dat gebed van Jakob is het gebed bij daglicht. Daarna smeedt Jakob zijn slimme plannen en tegen de avond is alles op weg. De kudden dieren met zijn knechts, behalve hij zelf en zijn directe familie. Ik stel me die laatste overtocht tenslotte voor als een soort laatste daad. Nu valt de laatste bescherming, de rivier tussen hem en Esau, weg. Point of no return. Een punt waarop geen terugkeer meer mogelijk is. Vrouwen en kinderen heeft hij overgezet, en als deze rivier is overgezet, dan is Jakob weerloos in de hand van Esau, overgeleverd aan krachten die zijn controle te boven gaan. Nu moet hij alles loslaten. Dat is wat er hier door Jakob heengaat. Hij die alles altijd zelf in de hand hield, zelfs naar zich toe haalde, tot de zegen van God toe, onder controle hield, beheerste, nu moet hij loslaten. Loslaten aan wie, waarvoor? Jabbok betekent naast 'worsteling' in de volksetymologie daar ook 'leegte', lege wadiën, de Jabbok was een rivier die ook vaak droog stond. De schrijver zegt: in de leegte volgt de worsteling. Jakob wordt nooit Israel dan door Jabbok. Maar gelukkig, zijn naam blijft daar niet op steken.

Zo nam Jakob zijn vrouwen en kinderen, en bracht alles wat hij bezat naar de overzijde. Hij bleef alleen achter. Dat is het moment geworden van het gevecht. Een man worstelde met hem in de nacht. Misschien heeft Jakob eerst wel gedacht dat het een huurmoordenaar van Esau was. Of een rivierdemon. In die tijd geloofden de mensen daar dat iedere rivier zijn eigen demon had. Psychologen zeggen wel eens dat hij een gevecht leverde tegen zijn eigen schaduw. Maar wat Jakob, of anderen, of ik in eerste instantie ook gedacht mogen hebben, het vervolg van het

verhaal maakt overduidelijk wat hier aan de orde is. Gaandeweg heeft Jakob in dit gevecht, de worsteling die daar uitbreekt, ineens gemerkt: hier wordt mijn gevecht tastbaar dat ik heb met God! Hier komt God op mij toe, zoals Hij op Abraham, zijn grootvader was toegekomen en voor hem stond. Zoals Hij vocht met Mozes en Zippora. Zo'n gevecht is hier aan de orde. De engel die met hem blijft strijden, wil tegen het morgenuur weer weg. Dan zegt Jakob: nee, ik laat u niet gaan, tenzij ge me zegent. Bij die strijd wil ik nu in het hoofddeel van de preek stilstaan.

Wat houdt het in?

Die strijd met God, eigenlijk vind ik het ongelooflijk dat God als het ware een materiele handtekening zet onder het belang van dit gevecht. Je zou kunnen zeggen dat het een geestelijk gevecht is van Jakob met God, en God komt op hem toe in een man. Zo vecht Jakob dat geestelijke gevecht letterlijk in een worsteling met die man, aan de rivier, in die nacht. Jakob wist gaandeweg wat hem te doen stond, en dat was: vechten. Vechten en niet loslaten. We weten intussen wat de inzet was van dit gevecht. Het is Jakob die de balans opmaakt van zijn leven. Hij heeft alles eruit gegooid, alles erkend, zijn angst, zijn eenzaamheid, zijn bedrog, die loodzware last van zijn schuld, zijn wanhoop, alles heeft hij eruit gegooid voor God. Maar hij zegt: Maar U laat ik niet los. Als de engel hem vraagt: hoe heet je?, dan zegt hij: Jakob.

Voor het eerst zegt Jakob wie hij feitelijk is: Jakob, bedrieger. Toch, en dat is het wonder, laat Jakob zich er niet door terneerslaan. Hij zinkt niet weg in zelfmedelijden, zelfveroordeling, zelfverwerping. Het begint al in vers 12, als hij zegt: Heer, ondanks alles hebt U mij vastgehouden. Ondanks alles hebt U mij gezegend. Want U hebt immers gezegd... Dat is de kern, zo heeft Jakob als het ware God zijn belofte voor de voeten geworpen.

Luther zei al: als je God zijn beloften voor zijn voeten werpt, dan struikelt Hij erover, dan kan je winnen. Dat is de heilige kern van Jakobs gevecht, zichzelf totaal vergetend, alles heeft hij losgelaten, en hij zegt: Doe met mijn oude mens wat U goeddunkt, maar in Uw beloften ben ik meer. U hebt een heilsplan, U hebt mij uitgekozen, U werkt aan de zegen, U hebt de nieuwe mens al in het oog, die uit de oude groeien moet.

U hebt beloofd, U bent begonnen, U hebt al gegeven, laat niet los. Ineens gaat het Jakob niet meer om wat hij nu moet krijgen, zwarte of witte schapen, of Rachel of Lea, het gaat niet meer om Jakob of Esau, eenmaal alles losgelaten gaat het hem alleen maar om die zegen, dat wil zeggen om God in die zegen.

U weet wel, zegt hij tegen God, die zegen die U hebt beloofd! De strijd duurt voort, uur na uur en de engel wint niet. Hij kan niet winnen van Jakob. Dat is zo enorm, daar staat Jakob natuurlijk achteraf, net als wij, verbaasd over. De engel kan niet winnen! Ook al breekt hij wel Jakobs heup, zijn lendenen, de kracht van een man. Er staat eigenlijk niet eens dat de engel hem slaat, er staat dat hij hem alleen maar aanraakt. Er staat 'jigav' met een zachte g, het lijkt ook een beetje op Jakob. Dit verhaal is vol van zinspelingen op naamsverandering. Jakob - Jabbok, Jakob - jigab, dat zou ook een mooie naam zijn, aangeraakt in zijn natuurlijke kracht. Zijn lendenen blijven voor altijd verzwakt, gebroken. Er zit een prijskaartje aan dit gevecht.

Je houdt er wat aan over, inderdaad. Aangeraakte, dat zou ook een mooie naam zijn. Maar een mooiere houdt God zelf in petto, die komt daarna. Want als de morgen komt, en de engel weg wil gaan, komt er tenslotte uit wat Jakob zijn onoverwinbare kracht geeft: ik laat U niet gaan, tenzij ge mij zegent. Dat wil zeggen: U mag alles hebben, mijn kudden, die heb ik al vooruit laten gaan, mijn knechten, mijn vrouwen en mijn kinderen, maar dit ene laat ik nooit los, en dat is Uzelf, en in U de zegen. Dat is de kern van Jakobs gevecht met God, je zou het wat vreemd kunnen zeggen: hij vecht tegen God om God. Hij zegt hetzelfde als Mozes het later zal zeggen: Heer, ik ga niet verder, tenzij U met ons meegaat, tenzij U met ons optrekt. Dat is de kern van het gevecht. Op dat punt laat God zich vermurwen en krijgt Jakob een nieuwe naam. Want hier kan zelfs de Almachtige niet tegenop.

Dat is het mooiste uit deze ontmoeting. Jakob krijgt het mee in de naam. Nog niet heeft Jakob gezegd, na een lange worsteling: ik laat U niet gaan, tenzij U me zegent, of de engel vraagt hem: wat is je naam? Ik zei al, Jakob zegt: Jakob. Toen zei de engel: je naam zal niet meer Jakob luiden, maar Israël, dat betekent: strijder met God. Want je hebt met God gevochten en met de mens, en je hebt overmocht.

Een nieuwe naam is in de bijbel ontzaglijk veelzeggend, dat is veel meer dan wat er op je paspoort staat, een etiket, nee, het is hier de wisseling van zijn wezen. Het is of Jakob hier zegt: mijn feitelijke ik, mijn feitelijk identiteit was Jakob. Dat was ook zo, Jakob, daar zit in: het vastpakken van de hiel, hielenlikker, pootjeslichter, hoe je het noemen

wilt. Maar God zegt: je eigenlijke kracht is altijd al dat geweest, en dat komt er nu uit. Je eigenlijke ik, je ware naam is Israël. Het ware Israël heeft zijn vertrouwen afgetrokken van alles wat ons bindt aan ons ik, aan ons eigen heil, aan ons eigen leven, het heeft het daarvan afgewend en gericht op God alleen. Dat is Israël. Dan krijgt God de ruimte om ons te gebruiken. Zelf houdt Hij zijn ondoorgrondelijk geheim. Als Jakob vraagt: maar wat is dan Uw naam? Dan zegt Hij: wat vraag je toch naar mijn naam? Je zult nooit weten **wat** Ik ben, maar je weet nu toch **hoe** ik ben? Je hebt mijn aangezicht gezien, is dat niet genoeg? Jakob zegt: deze plaats is Pniël, want ik heb het aangezicht van God gezien, en Hij heeft mij het leven gegeven. Hij heeft me niet neergeslagen, Hij heeft me niet afgewezen, Hij heeft me niet weggemaaid, maar Hij heeft me genade gegeven en een nieuwe naam, en de zegen gaat door!

Hoe kan je winnen?

Hier ligt natuurlijk, -het derde punt van mijn preek-, de kern. God laat zich overwinnen. We vroegen aan het begin: kan je winnen van God? Kan ooit een stukje sterfelijk mens het winnen van de Almachtige? Het antwoord, met de hand op de bijbel is: ja! Maar dan moet je Hem wel treffen op zijn zwakke plek, en dat is zijn vaderhart, zijn verlangen om ons te zegenen. Dat is geen vrome bijbelse taal, maar dat is nu het onvoorstelbare wonder van de God van de Bijbel, van de God van Israël. Hij houdt echt van ons. We zeggen tegen Hem: Heer, ik laat U niet gaan, tenzij U me zegent. Alleen om Hem zelf en om die patriarchale zegen, daar draait het om. Jakob zegt: U hebt het toch beloofd? Als je daar een beroep op doet, dan kan de Almachtige daar niet tegenop, dan zwicht Hij en laat Hij zich vermurwen. Je kan het dus winnen van God. Niet van de Almachtige, maar wel van God de Vader. We zeggen dan ook God, de Vader, de Almachtige, in onze geloofsbelijdenis. "Hem heb ik gezien", zegt Jakob, "van aangezicht tot aangezicht, en Hij heeft mijn leven gered". Dat is Israël, zo vechten met God. Wist u dat dat ook uw en mijn naam geworden is? Als God naar ons ziet en vraagt: "Wat is jullie naam", dan zeggen we: "Nederlands gereformeerd, of evangelisch, of katholiek, of calvinist", en dan zegt Hij: "Een streep erdoor, je naam is Israël!"

Wij zijn in Israël ingelijfd door Jezus. Eigenlijk was Jezus Israël op zijn smalst. Alles samengebald in die ene Zoon van Jakob, die streed en overwon. Getsemané en Golgotha. Wat Jakob hier doet, het nog niets in vergelijking met wat straks de grote Israël, de Strijder tussen God en mensen, doen zal en gedaan heeft. We gaan er van zingen in lied 461: 5: Hij die voor ons gestreden heeft, alleen, man tegen man, als God en mens geleden heeft wat niemand lijden kan. In Hem zijn wij in Israël ingelijfd, dat betekent voor ons ontzettend veel.

Samenvatting

Een praktische samenvatting aan het eind.

Strijden is: alles durven loslaten, alles durven toegeven, en zo tot Hem gaan. Dat is het eerste, dat was die heenweg van Jakob.

En dan zeggen, als de kern van die strijd: en toch..., als de zonde ons benauwt, als angst ons overvalt: "Heer ik doe een appèl op uw hart, Uw vaderhart. Die zegen, die blijft beloofd". Dan raak je God op zijn zwakke plek, en nooit tevergeefs. En wij, wijzelf veranderen in die strijd, we krijgen een nieuwe naam, een nieuw hart, en nieuwe ogen. Want als God met ons vecht is dat niet om ons klein te krijgen, maar om ons groot te laten zijn. Als God met ons vecht is dat om ons te laten groeien. Want dan laat Hij ons winnen!

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 29 november 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: *"Want zijn maaksel zijn wij, in Christus Jezus geschapen om goede werken te doen, die God tevoren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen."* Efeziërs 2: 10

Schriftlezing: Genesis 33

Tekst: Genesis 33 : 9 - 11

Liederen:

- Lied 128 : 1, 4, 5 en 6
- Psalm 5 : 1, 3 en 7
- Opwekkingslied 125
- Lied 210
- Kinderlied 34
- Psalm 87
- Lied 466

Jakob 8: Genesis 33: 9 - 11:Jakob, van strijder tot begenadigde.

'En de zon ging over hem op toen hij door Pniël getrokken was.' (Gen 32: 31) Daarmee geeft de verteller aan dat er nu een nieuwe fase in Jakobs leven begint: hij is een ander mens. Een nieuw hoofdstuk begint: Jakob spreekt nu van genade in plaats van 'eerstgeboorte*recht*'. (vers 5 en 11) Je proeft in hem de verandering nu God in het centrum van zijn leven is komen te staan. Het oude is voorbij gegaan, zie het nieuwe is gekomen (2 Kor. 5: 17).

Wij zien vanmorgen hoe dit in Jakobs leven uitwerkt. Verwondering, verzoening, vertedering. Maar verzoening betekent niet dwangmatig: terugkeer naar de oude situatie. Jakob zet zijn weg zelfstandig voort. God heeft een plan met Jakob. Hij heeft een plan met het leven van ieder van ons. Hij is rusteloos bezig met het omvormen van mensen naar het beeld van zijn Zoon (Romeinen 8: 28). Dat zagen wij in deze serie over Jakob. Dat is belangrijk nieuws voor onze tijd, waarin het meer gaat om de 'look' en de uitstraling, dan om persoonlijkheid en karakter.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Terugblik

We begonnen deze serie van Jakob bij hoofdstuk 25, de geboorte van Jakob en Esau, met als thema: Jakob, van ruw materiaal tot diamant.

Een voorbeeld van hoe God in het oude Testament, groot model voor ons, in Jakob, één man, laat zien hoe Hij werkt. Hoe Hij mensen, te vergelijken met zwart steenkool, onder druk tot diamant maakt. Hoe Hij hen slijpt en polijst en zo vormt tot bouwstenen van de muren -die van diamant zijn!- van het nieuwe Jeruzalem. Een bijbels beeld dus, om te zeggen dat God bezig is om die muren, geestelijk gezien, op te trekken. Zoals God dat deed met Jakob, zo is Hij bezig met al de mensen die achter Jakob aan gaan: Jakob, de eerstgeborene, Jezus de eerstgeborene. De grote Zoon van Jakob is Jezus, en in Hem is God bezig met u en met mij.

Twee punten troffen ons in deze geschiedenis:

God is een God is van heel nabij, dat Hij werkt in ons leven.

Niet altijd merk je dat. We hebben één geschiedenis gezien waarin God veertien jaar lang, de periode waarin Jakob voor Rachel en Lea werkte, nooit een woord tot hem sprak. Toch was God bezig. Hij is een God van nabij en Hij werkt in uw en in mijn leven.

God werkt heel persoonlijk in ons.

Hij is betrokken op u en mij om ons om te vormen van die oude schepping in Adam gevallen, tot een nieuwe mens. *'Sta op, een morgen ongedacht'*, dat hebben we nu gelezen in de geschiedenis van hoofdstuk 33. Na een nacht van lijden, Pniël, nu *'een morgen ongedacht'*, een nieuwe Adam zien we hier verschijnen. Ja, nog heel gebrekkig, maar toch, de contouren tekenen zich af.

De uitgangspunten aan het begin van de serie, lazen we af uit de tekst:

- ieder mens heeft een hogere voorbestemming, we zijn maar niet zo uit de lucht gevallen, er is voor ons gebeden voor we geboren werden,
- we hebben allemaal een hogere bestemming,
- we bestaan allemaal naar onze erfelijke natuur uit steenkool.

Er is de allesvernieuwende genade van God. Zonder die genade komt er nooit iets van ons terecht. Maar als je daarop bouwt dan komt er iets nieuws te voorschijn uit uw en mijn leven.

Dat gaan we deze keer zien.

De kern van Jakobs verandering

We letten in hoofdstuk 33 op waarin dat nieuwe dan uitkomt. Ik volg de geschiedenis, maar het meest centrale punt neem ik eruit en laat vier daaruit voortvloeiende punten, veranderingen in het leven van Jakob, zien.

Eerst de kern. Ik ga weer terug naar het einde van hoofdstuk 32, naar Pniël.

De zon was ondergegaan bij Bethel, zoveel jaren geleden, en hij gaat weer op boven Pniël. We lezen dat Jakob zijn ogen opslaat, en Esau met zijn vierhonderd man aan ziet komen. Wat gebeurt er dan? Jakob stelt zijn vrouwen en kinderen op. Vooraan de slavinnen en hun kinderen, dan Lea met haar kinderen en achteraan Rachel en Jozef. Want als er iets ergs mocht gebeuren dan hebben de twee van wie hij het meest houdt de meeste kans te ontkomen. Op zichzelf is er niets mis als iemand de zaken slim aanpakt, op dat punt blijft Jakob dezelfde.

God verandert zelden onze genen. Wie slim is blijft slim, wie bedachtzaam is bedachtzaam, wie spontaan is spontaan, wie een optimist is blijft een optimist, strijdbaar blijft strijdbaar, enzovoorts. God is niet uit op veranderingen in het geschapen materiaal. Nee, Hij is er op uit om de mens, *die daarmee is toegerust*, te veranderen. Want we zijn allemaal als Jakob. We gebruiken onze slimmigheden om er *onze* doelen mee te verwerkelijken. Daar moeten we vanaf. Om het heel kort te zeggen: van *ik* in het centrum tot *God* in het centrum van mijn leven. Ik kan u verzekeren, als dat gebeurt, zoals bij Jakob gebeurde bij Pniël, dat maakt alles anders. Ook de manier waarop je met je genen, je slimmigheden of wat je verder nog in huis hebt, omgaat. Ook hier.

Want wat maakt het hier bij Jakob nu zo anders? Dat staat in een prachtige tekst, midden in de tekst, vers 10. Dan zegt Jakob tegen Esau: "Ik heb uw aangezicht gezien zoals men het aangezicht van God ziet." Laat die zin eens op je inwerken. Wat hij daar zegt raakt de kern. Na de worsteling bij Pniël heeft Jakob heel de situatie met Esau totaal en radicaal losgelaten. Hij heeft het als het ware in de handen van God gelegd. Zo gaat hij Esau tegemoet. Wat hem betreft is wat Esau doet gelijk aan wat God doet. Z'n lot is nu in Esaus hand. *"Zijn aangezicht is uw aangezicht. Slaat hij me en wreekt hij zich, het was allemaal mijn schuld, want ik heb het totaal en geheel verdiend, ik ben in zijn hand zoals ik in de hand van God ben."* Dan volgt het wonder, wat zich midden in het verhaal voltrekt. Want nauwelijks heeft Jakob zijn vrouwen en kinderen op de goede wijze opgesteld, zelf treedt hij nu voorop, buigt zich neer voor die overmachtige heer, zoals hij Esau noemt, zeven keer gaat hij op hem toe, of Esau snelt hem tegemoet, omarmt hem, valt hem om de hals, kust hem, *'en zij beiden weenden'*.

Ik moest bij deze beschrijving steeds denken aan die vader uit de vergelijking van de verloren zoon. Ook hij ziet zijn zoon van verre, de zoon is verbroken en schuldbewust, dan lezen we ook: 'hij zag hem van verre, snelde hem tegemoet, sloeg de armen om hem heen en kuste hem, en zij weenden.' Zo gaat dat als de genade van God overhand krijgt. Want zo is God. Wie Hem schuldbewust tegemoet treedt en denkt: 'nu komt het oordeel!', die vindt bij Hem een liefde, niet te geloven, en vergeving, en blijdschap.

Wat we hier lezen is het wonder van het evangelie: "ik heb uw aangezicht gezien zoals men het aangezicht van God ziet, en ik ben in het leven gebleven! Sterker nog, ge hebt een welgevallen aan mij gehad. Mijn broer hier was verloren, en is gevonden". Esau en Jakob, beiden zonen van Isaäk en van Abraham, ze laten hier in die ontmoeting zien wat de genade van God is. Dat is de kern, God staat hier in het centrum.

Wist u dat er in het hele boek Genesis maar twee keer het woord genade voorkomt? Dat is beide keren hier in dit hoofdstuk, in vers 5 en vers 11. Als Esau die hele sleep vrouwen en kinderen ziet vraagt hij Jakob: Wat heb je daar toch bij je? Dan zegt Jakob: "Dat zijn de kinderen die God in Zijn *genade* aan mij gegeven heeft. Daarna, in vers 11, zegt hij het nog een keer*: "God heeft mij genade bewezen".* Daar ligt de kern. Hier staat dus niet alleen God in het centrum, maar *de genade* van God. Dat is het wonder -wat steeds weer een wonder mag blijven-, dat God ons niet doet zoals wij verwachten. God deed hier niet wat Jakob van Hem verwachtte. Hij had er alle reden voor om te verwachten dat God zou komen met gericht, en in Esau is dat helemaal een reële verwachting. Wat verwachtte hij anders dan wraak, oordeel? Precies het omgekeerde gebeurt. Dat kenmerkt de nieuwe Jakob, Israël heet hij nu, wat betekent: hij die de confrontatie met God aandurfde, toen op zijn genade stuitte en zich daaraan vastklampte op leven en dood. Dat is Israël. Toen heeft hij gewonnen, want als je God op zijn genade vastklampt, op leven en dood, dan win je het. We zagen dat in de bespreking van Genesis 32. Voor die God richt Jakob een altaar op en zegt: "De God van Israël..." Dat is niet op hem persoonlijk gericht maar het betekent: de God die hij zó heeft leren kennen en Die hem díe naam gegeven heeft, Die is God. Inderdaad, we zouden het zo onder de evangeliën kunnen schrijven.

Meer veranderingen in Jakob

Het *zien van de genade* is de kern van Jakobs verandering. Als we de tekst volgen vloeien daaruit een aantal veranderingen voort, die een opvallend ander profiel schetsen van Jakob:

Verzoening: hij kan delen, en zo verzoenen.

Tevredenheid: hij zegt: ik heb alles.

Tederheid: de omgang met zijn kudde, met zijn kinderen.

Zelfstandigheid: hij vervolgt zijn eigen weg.

Verzoening

Als Jakob Esau en zijn hele familie ontmoet heeft, dan zegt Esau, wijzend naar al de kudden die Jakob drie keer vooruit gestuurd had: "Wat moet ik daar nu mee?" Dan antwoordt Jakob: "Die waren bedoeld om u gunstig te stemmen! Dan zegt Esau: "Maar mijn broeder, waar is dat nu goed voor?" Esau zegt voor het eerst: *mijn broeder*, terwijl Jakob hem steeds aanspreekt met: *mijn heer*. "Mijn broeder, waar is dat nu goed voor, ik heb al zo veel!" Let even op dat zinnetje, daar antwoordt Jakob aan het slot van dit gesprek op. "Ik heb al zoveel, -en dan heel mooi, heel diep-, maar wat van u is blijve het uwe!" Hoor je het Esau zeggen? Uit zijn mond klinkt het: wat van u is blijve het uwe, *die zegen hoef ik niet terug*. Voelt u het? Ook Esau is door iets heen gegaan. God heeft ook in hem gewerkt. Zodra Esau -en in hem de volkerenwereld- erkent dat Israël de drager is van de eerste zegen, dan is er een groot probleem uit de wereld, dan is de weg open naar verzoening. Daar kom ik nog op terug.

We letten nu eerst weer op Jakob. Hij had hier best kunnen afhaken. Toen hij merkte hoe Esau er over dacht: *ik hoef het niet, waar is dat goed voor?*, toen hij zag dat Esau niets wilde, hij zou vroeger zeker gedacht hebben: "Heb ik dat even goed voor elkaar? Mooi geregeld!" Maar nu niet. Nu zegt Jakob: "Geenszins, neem deze gaven uit mijn hand aan." Daarna zegt hij iets heel bijzonders, wat alleen de oude Statenvertaling goed vertaald heeft. Er staat in dat volgende zinnetje niet: "Neem mijn *geschenk"*, maar "Neem mijn *zegen."* Dat staat er in het hebreeuws. "Neem toch mijn zegen die mij gebracht is. God is mij genadig geweest, neem toch mijn zegen." Let eens op wat hier gebeurt, je moet dat gesprek proeven. Esau zegt tegen Jakob: "Neem toch wat jij hebt, het blijve het uwe." Jakob

zegt: "Die zegen, die ik je ontstolen heb, hier is die, laten we delen." Esau laat Jakob de zegen, Jakob, Israël, deelt de zegen. Israël geeft ze aan Esau, en Esau neemt ze aan. Dat is nu verzoening. Het woord wordt niet gebruikt, maar alles spreekt hier de taal van verzoening, en die vloeit voort uit genade. Genade was de kern in Jakobs verandering, verzoening vloeit er uit voort, en tevredenheid, en tederheid, en zelfstandigheid. Verzoening door te delen, en met een machtig perspectief! Want daarbij kom ik even terug op Esau en Edom, want Esau is Edom.

Esau, Edom, het is hier het oerbeeld van de 'broeder-heidenvolkeren', en Jakob is Israël, dat God als eerste uitverkoos om zijn zegen te dragen. Ja, zo liggen de kaarten tot vandaag toe. En hoe loopt het af? Het begint met conflict, het eindigt met vrede, doordat Jakob Esau in de zegen doet delen. Een ongelooflijk perspectief. Want het is precies zo gebeurd in de geschiedenis. Wij, Edomieten, delen in de zegen van Jakob, door Jezus, want Jezus is de grote Zoon van Jakob, de Eerstgeborene die God in de wereld bracht. We hebben al vaak geciteerd uit Romeinen 8, waar Paulus zegt: "En al degenen die Hij tevoren gekend heeft, heeft Hij bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld van zijn Zoon, opdat Hij de Eerstgeborene zou zijn onder vele broederen. Al die heidenvolkeren, ze worden geënt op die ene stam Israël. Dat is de eerste uitwerking van Jakobs transformatie.

Tevredenheid

De tweede uitwerking zien we in dat kleine zinnetje. Esau zegt: "Ik heb veel." Jakob zegt: "God is mij genadig geweest, *ik heb alles*." Jakob overtreft Esau. Nu snoeven ze en proberen elkaar te overtreffen op een hele goede manier. Jakob zegt: "God is mij genadig geweest, ik heb alles." Als of hij wil zeggen: dat is eigenlijk het grootste wat ik -denk aan Pniël- ontvangen heb." *Ik heb mijn God, dat is genoeg, veel meer dan 't meeste dat ik vroeg is me in Hem gegeven,* lied 466. Zo werkt dat. Wie echt Gods Vaderhart heeft, en wie dat heeft zien opengaan, die weegt zijn welzijn niet langer af in schapen en runderen. Hij houdt soms best wel pijn -straks moet Jakob Rachel missen-, het blijft hem zijn hele leven lang zeer doen. Toch is daar gelijkertijd een onderliggende vrede in Jakobs leven. Hij wordt gezegend met een stuk vrede temidden van zijn bezit en zijn gemis. *Ik heb veel*, zegt Esau. *Ik heb alles,* zegt Jakob, *want ik heb de genade van God gekregen.* Dat noem ik een tweede verandering in Jakobs leven. Dankbaarheid, tevredenheid.

Tederheid

Als Jakob verder trekt met zijn hele kudde en familie om zich heen, zegt Esau: "Laten we samen optrekken, ik zal u begeleiden." Dan antwoordt Jakob: "Ja, maar mijn heer, weet toch dat de kinderen teer zijn, en dat ik kleinvee en nog zogende kalfjes bij me heb. Jaag je die op, al is het maar één dag, dan sterft de kudde. Ga rustig voor mij uit, op je eigen snelheid. Ik kom wel naar de tred van het kleinvee en naar de tred van de kinderen." Mooi is dat, Jakob de drammer, die als de wiedewind bij Laban vertrokken was, al gauw op drie dagen voorsprong stond, zegt hier: "Ja, maar er zijn baby's, er zijn kalfjes, en we gaan naar de tred van de zwaksten." Dat noem ik tederheid. Er zat meer achter, maar toch voel ik er een eigen moment in. Op zijn minst valt hier toch het licht op het hart van Jakob als het hart van een herder die niet langer jaagt en drijft, maar die het ritme laat bepalen door de zwaksten. Is dat niet bijzonder? Naar de tred van kinderen, naar de tred van de kalfjes. Zo moet het gaan, als mensen echt leven uit genade. Daar kunnen we veel van leren. Doen we dat ook echt, de tred zetten naar de zwaksten?

Zelfstandigheid

Er zit ook nog meer achter, dat komt er tenslotte ook uit als Esau nog wel een extra oplossing achter de hand heeft. Hij zegt: "Laat me dan tenminste nog een bataljon soldaten bij je achterlaten, dan kunnen die je begeleiden op weg naar Seïr." Daar gaat Esau weer naar terug. Maar dan is Jakob heel beslist. Hij zegt: "Waarom toch? Alsjeblieft -dat zegt hij- laat mij alsjeblieft de genegenheid van mijn heer mogen winnen!" Wij zeggen: alsjeblieft zeg, wat betekent: nee! Dat zegt Jakob keihard: nee! Dat is toch een vierde moment in de veranderde houding van Jakob. Die wil ik niet voorbijgaan. Jakob wil doodgewoon zijn eigen weg verder vervolgen. Kort gezegd: verzoening met je broeder betekent niet dat je nu weer onder één dak moet gaan wonen en dus in oude patronen terug moet vallen. Jakob vervolgt zijn eigen weg. "Ik kom wel achter je aan", zegt hij, met weer de hem bekende slimmigheid. Maar h ij doet het niet. In plaats van de weg naar Seïr te vervolgen gaat hij rechtsaf, naar Sichem. Maar Esau heeft dat heus wel begrepen. In hoffelijkheid zit soms ook een klein beetje verhulling. Esau heeft het begrepen, en geaccepteerd. Hij zal gedacht hebben: je hebt gelijk, het is goed. Alle conflictstof is nu verzoend, maar samen wonen, weer in het oude gezin terug, dat is niet je roeping. Je bent nu zelfstandig, op eigen voeten. Ga je weg zelfstandig met God.

Dat is een vierde en mooi moment in het leven van een man die leeft onder de genade van God. Wie leeft met God in het centrum wordt geen doetje. Wie leeft met God in het centrum wordt geen voetveeg en laat zich zo ook niet gebruiken, en wordt ook geen slaaf van zijn broeder. Nee, hij krijgt iets van de fierheid van Jakob, die zelf van nu af aan zijn eigen leven vorm mag gaan geven. Niet meer onder vreemde machten, maar vrij onder God, op eigen benen. Zo heeft de Here het gewild. Niet alleen met Jakob, maar ook met u en met mij.

Daarmee kom ik aan het eind van dit hoofdstuk. Wat God deed in Jakob staat model voor u en mij. We mochten leren: leven met God in het centrum betekent: leven vanuit de genade vanGod. Dat is de kern van alles. Dat leidt ertoe dat er in ons leven relaties verzoend worden. Dat leidt ertoe dat we verzadigd worden, het leidt ertoe dat we vertederd zijn en dan volwassen worden. God is een God van nabij, Hij heeft een plan met uw leven. Hij gaat daarmee door, door dik en dun, dwars door alles heen. Door de Heilige Geest, en in Jezus die de Eerstgeborene is onder alle volkeren.

God zal u en mij, ons allen,
zelf bevestigen en schragen
en op zijn rol, waar hij de volken schrijft,
u tellen als in Israël ingelijfd,
en zo doen de naam
van Sions kinderen dragen.

Psalm 87.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmiddag 20 december 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Genesis 47 : 27 - 48: 22

Tekst: Genesis 48 : 14c

Liederen:

- Lied 390
- Psalm 27: 1 en 7
- Psalm 105: 1, 2, 3, 4, 16, 18
- Lied 304
- Geloofsbelijdenis
- Lied 456: 3

Jakob 9: 'de nieuwe mens': Jakob tot Israël geworden

Verkondiging: Gemeente van Christus

Wij verdiepen ons in het levenseinde van de aartsvader Jakob, die op zijn sterfbed ligt. Rembrandt heeft dat op weergaloze wijze geschilderd: de oude Jakob links en zijn twee kleinzonen aan zijn knieën, Manasse heeft hij zwart haar gegeven, duidelijk een joods jongetje, Efraïm is blond. Daarachter Jozef, die probeert in te grijpen. Rembrandt heeft als evenwicht, zo staat in de beschrijving van het schilderij, Aslat, de vrouw van Jozef erbij geschilderd. Het is een bijzonder schilderij omdat er al een stuk uitleg in ligt. Daar ligt die oude Jakob, en als je even terugbladert, denk je: de geschiedenis herhaalt zich. Want vlak daarvoor ligt de oude Isaäk, ook met twee jongens aan zijn knieën. Ook daar de vraag: wie krijgt die eerstgeboortezegen?

Maar dan, als de twee zonen door Jozef geleid zijn naar de goede plek, bij de goede hand, Manasse bij de rechter-Efraïm bij de linkerhand, wat gebeurt er dan? De oude stramme Jakob strekt zijn rechterhand uit, legt die op het hoofd van Efraïm, hoewel hij de jongste was, en zijn linkerhand op het hoofd van Manasse. Zo legt hij zijn handen kruiselings. Dat gebaar, die ruil, daarin zit nu alles wat die oude Jakob kenmerkt. Hij wordt hier dan ook in de bijbel vanaf vers 8 Israël genoemd, prins van God, die gestreden heeft met God en mensen en die heeft overmocht. Drager van de zegen van Abraham, die hij nu doorgeeft aan zijn zonen en kleinzonen. Daarover gaat nu de uitleg van de schrift.

Ik zet dat kleine detail, die zegen van Jakob, eerst in het wijdere verband van het hele boek Genesis, zelfs een beetje van de hele bijbel, dan wat nauwer in het verband van deze hoofdstukken, -vanaf hoofdstuk 46 gaat het weer over Jakob-, dan gaan we terug naar de kern, de betekenis van dat kruiselings zegenen, tenslotte trek ik daaruit wat conclusies voor ons.

De zegen van Jakob

We verdiepen ons in het levenseinde van Jakob. Na vele hoofdstukken, van 37 - 45 over Jozef en zijn avonturen, komt het boek Genesis weer breedvoerig terug bij Jakob. Wat is uit hem gegroeid, uit de derde grote aartsvader? Er zal nooit een vierde komen. In Jakob laat God zien waar Hij eigenlijk op uit is.

Dit is een vreemde versmalling in de heilsgeschiedenis. Als we het hele boek Genesis voor ons nemen, begint dat heel breed, denk maar aan hoofdstuk 1: *in de beginne schiep God de hemel en de aarde*. Wijder kan het niet. Het

verhaal gaat verder met Adam de mens, en de hele interesse is hoe de mensheid zich zal ontwikkelen in en uit die goede schepping van God. We lezen dat het na Kaïn ontaardt, er komt een zondvloed over heel de mensheid, bij Noach maakt God een nieuw begin, maar weer vloeit dat uit naar de einden der aarden, de volkerenlijst in Genesis 10, de torenbouw van Babel, God is bezig met heel de mensheid. Zo lezen we dat in hoofdstuk 1-11. Dan zoomt de camera in op één man, op Abraham, op één nomadenvolk, Abraham, Isaäk, Jakob.

Waarom die wonderlijke reductie, die versmalling?

Misschien kan ik dat duidelijk maken aan de hand van een voorbeeld. Ik weet niet of u wel eens gezien hebt hoe men in een fabriek een mal maakt, het eerste model voor een nieuw product. Aan zo'n mal wordt geschuurd en geslepen, want het moet voorbeeld zijn voor een heel nieuw soort product. Daar ligt dan ook het antwoord. Alle aandacht van God richt zich nu op dat ene gezin, die ene man en zijn geslacht. Er moet een nieuw mensentype komen, een ander soort. Dat is het ongelooflijke plan van God. Hij wil de mensheid vernieuwen en doet dat naar een nieuw model. Daarom die concentratie op Abraham, Isaäk en Jakob. In het nieuwe testament drievoudig vervuld in Jezus de Messias.

De apostel Paulus vat die inhoud samen in één van zijn meest kernachtige en inhoudsrijke brieven, de Galatenbrief, als hij in het slot zegt: "Want besneden te zijn of niet besneden te zijn betekent niets, maar of men een nieuwe schepping is!" Daar was het God om begonnen. Dan spreekt Paulus de gemeente ook aan als het Israël Gods, Galaten 6. Besneden te zijn of niet besneden te zijn betekent niets..., -dat moet je een jood horen zeggen!-, maar of men een nieuwe schepping is! Want daar is God op uit.

Genesis legt ons heel dit heilsplan uit. Het begint breed en dan ineens versmalt het. Die beweging zie je steeds weer in de bijbel. Het verbreedt zich in Exodus, de volkeren komen weer aan de orde, het versmalt zich weer in het boek Job, het gaat weer breed uit, Amos met alle volkeren komen ten tonele, het versmalt zich weer bij Hosea tot alles zich weer toespitst in de komst van die Ene, door Wie al die beloften van God worden vervuld, die het grote operatiemes van God is, om in alle mensen te werken en hen om te vormen naar zijn beeld. Hier in Genesis wordt ons het model aangereikt. In de eerste aartsvader Abraham wordt het fundament gelegd. Het fundament is het verbond, dat wordt met Abraham gesloten, daarvan zongen we in psalm 105. Isaäk komt kort, maar wel fel, voor in een paar hoofdstukken. Zijn persoon komt er niet helemaal uit, maar dat komt omdat alle licht moet vallen op de weg waarlangs God dat doet, en dat is wel via de zoon der belofte, dat wordt in het oude testament al gezegd: uit een onvruchtbare verwekt.

Dan komt Jakob. Vijfentwintig hoofdstukken lang slijpt en polijst de Here God dit model, zoals we in een van de eerdere preken zeiden, van weerbarstig materiaal tot daar uiteindelijk iets heel bijzonders, iets heel zuivers naar voren komt, ik noemde het een diamant. De muren van het nieuwe Jeruzalem zijn gebouwd uit diamanten. Dat staat in Openbaringen.

Want het is waar, wat we na Genesis 32 lezen is de keerzijde van Jakob. Voor hoofdstuk 32, voor Pniël, zien we hem in dat weerbarstige materiaal. Maar dan als hij daar bij Pniël met God geworsteld heeft, als een soort climax in een lange ontwikkeling, en een nieuwe naam krijgt, -God zegt: van nu af aan ben je Israël, je hebt gestreden met God en mensen, je hebt overwonnen-, dan zien we zo langzamerhand de contouren oprijzen van de ware Jakob zoals God hem ziet: Israël. Nee, het betekent niet dat er geen moeiten meer zijn. Ik denk dat de tweede helft van zijn leven haast nog veel meer moeiten kende dan de eerste helft. Rachel sterft. Schandalen onder zijn zonen. Jozefs bebloede mantel. Hongersnood tot stervens toe. Tenslotte moet hij zelfs Benjamin loslaten. Maar dan die plotselinge wending, waar natuurlijk die geschiedenis van Jozef voor verteld wordt. De plotselinge wending dat hij daar als grijsaard van over de honderd in Egypte komt en daar zijn liefste zoon weer terug ziet. Hier in Genesis 48 is hij 147 jaar en hij weet dat hij gaat sterven. En het is een groots sterfbed. Het is als een zonsondergang met gouden kleuren en prachtige uitstraling. Het laat ook heel veel facetten zien van het nieuwe leven waar God op uit is. Aan het eind van zijn lange levensweg zien we daar de nieuwe Jakob in de oude.

Ik kan natuurlijk uit de veelheid van stof maar een bepaald deel laten zien, daarom richt ik mij op het allermooiste. Dat zijn die kruiselingse handen, daar raak in niet over uitgedacht. Daar ligt Jakob, z'n zoon Jozef komt op bezoek, hij weet dat zijn einde nadert, en dan merk je dat zijn hele leven aan hem voorbij gaat. Ik ga nu verder met het hoofdstuk 48 uit Genesis. U moet trouwens eens opletten wat hij uit zijn lange veelbewogen leven zelf aan het eind naar voren haalt. Dat zijn eigenlijk maar twee dingen: 'El chaddai', God almachtig, zoals Hij aan Jakob verschenen was; en Rachel. Die twee dingen, God die hem verscheen in Bethel als de almachtige, God die hem nooit een verwijt maakte, u moet maar eens terugkijken door heel Genesis, aan Jakob wordt letterlijk door God nooit een verwijt gemaakt. Heel opvallend. Altijd heeft Hij gezegd: "Ik ben God, de almachtige, die je zegent." Toch is de Heer hem heel vaak tegengetreden. Hij heeft Jakob getuchtigd, Hij heeft hem geleerd, Hij heeft hem bestreden zelfs, met hem gevochten. Maar als God hem verscheen en sprak dan zei Hij altijd: "Ik hou van je, je bent mijn zoon, door jou ga Ik zegen de wereld binnen brengen."

Het tweede wat bij Jakob bovenkomt is zo menselijk, die kleine scène toen hij terugkeerde, over Rachel. Dat is zijn diepstpersoonlijke verdriet. Hij zegt het hier ook weer: "Dat ik haar heb moeten begraven, toen we nog maar kort van Efrath verwijderd waren." Daar voel je wat er bij hem bovenkomt. Had ze nog maar even het reisdoel mee mogen bereiken. Daar is Jakob nooit helemaal overheen gekomen.

Maar 'El chaddai' staat voorop, God de machtige in zijn liefde. Ook dan, juist dan komt er ook wel de pijn. Maar van daaruit de kern, daar stoot hij door. Het lijkt of ineens de geschiedenis zich herhaalt, zo verduidelijkt de schrijver van Genesis met dat nog even aan te geven. Want als die twee kinderen het bed naderen dan zegt die oude Jakob: "Wie zijn dat?" Dat geeft de schrijver gelegenheid om te zeggen: "Zijn ogen waren dof geworden en hij kon niet meer zien", ineens zien we daar de geschiedenis van Isaäk achter liggen. Dan brengt Jozef zijn twee zonen bij hem, de oudste, Manasse natuurlijk rechts, en de jongste, Efraïm, links. Natuurlijk kent Jakob die twee. Het zijn z'n twee liefste kleinzonen. De oudste heet 'vergetelheid', de jongste 'vruchtbaarheid'. Had Rachel ze nog maar kunnen zien. "Wat een wonder dat ik ze zie", zegt hij tegen Jozef, "Ik had niet kunnen vermoeden dat ik jou ooit nog zou weerzien, en nu heeft God me zelfs je nageslacht laten zien." Hij kuste en omhelsde hen. Toen, zo vertelt de schrijver, strekte Israël zijn rechterhand uit en legde die op het hoofd van Efraïm, hoewel hij de jongste was, en hij strekte zijn linkerhand uit en legde die op het hoofd van Manasse. Hij legde zijn handen kruiselings. Als Jozef nog wil ingrijpen omdat hij denkt: mijn vader ziet niet goed, dan zegt zijn vader: "Ik weet het, ik weet het, mijn zoon. Ook Manasse zal zich tot een groot volk ontwikkelen, maar nochtans zal de jongere groter zijn en diens nageslacht zal een volheid van volkeren worden." En hij legde zijn handen kruiselings.

Isaäk, zijn eigen vader, had ook de jongste de zegen gegeven voor de oudste, en de oudste de zegen voor de jongste, in zeker opzicht ook zijn handen kruiselings gelegd. Maar bij Isaäk was het afgedwongen door misleiding, hij was blind. Hier, Jakob is ook blind, ook zijn ogen zijn dof geworden, maar de schrijver zegt: "Hij zegent in de stijl van God, en hij doet het als ziende de onzienlijke. Hij zegent met zijn innerlijk oog wijd open, als een visionair, die na een levenslange pijnbank van Gods discipline nu ziet zoals God ziet. Hij zegent zoals God zegent, en hij doet het vrijwillig, eenswillend, eensgeestes. Waarin ligt nu die wondere schoonheid van Jakobs omgevormde hart? Ik zie daarin drie momenten.

De wondere schoonheid van Jakobs omgevormde hart

1. Concreet inhoudelijk

Jakob kende zijn twee kleinzonen. Er wordt verteld in Genesis 41 over die twee. Jozef gaf aan de eerstgeborene de naam Manasse, (Gen 41: 51) want, zei hij: "God heeft mij al mijn moeiten doen vergeten en ook het gehele huis van mijn vader." Dat voelt iedereen wel, 'ook het hele huis van mijn vader', die rotbroers zullen we maar zeggen. De naam van Manasse is vergetelheid. Maar toen daarna aan de tweede (Gen 41: 52) gaf hij de naam: Efraïm, want hij zei: "God heeft mij vruchtbaar gemaakt in het land van mijn ellende. Efraïm betekent vruchtbaarheid.

Als je die teksten niet helder voor de geest hebt, -er wordt ons in Genesis 41 verteld dat Jakob zijn kleinzonen kende-, als je dit er niet bij in gedachten houdt dan ontgaat je iets. Jozef zei, toen hem veel verdriet overkwam, bij de eerste zoon, toen er weer een zonnestraal door de wolken scheen: "God heeft me al mijn moeiten doen vergeten en ook het gehele huis van mijn vader." Iedereen begrijpt het, en het is soms ook een troost, vergetelheid als troost.

Maar het is natuurlijk maar een voorlopige oplossing, het is niet een echte verwerking. Maar dan later komt Efraïm, daarvan zegt hij: "God heeft mij vruchtbaar gemaakt in het land van mijn ellende." Dat raakt de kern. Niet alleen van Jozefs leven, maar ook van Jakobs leven, en van uw leven. Hier wordt het ware antwoord gegeven.

Ik denk dat Jakob altijd gedacht heeft: vergetelheid is een schrale troost. Maar dat God dwars door pijn en moeiten heen zijn vruchten in ons voortbrengt, ons vruchtbaar maakt in het land van de ellende, dat is zijn plan, de ellende heeft een doel. "Nu zie ik het", zegt Jozef, en hij zal teruggedacht hebben aan al die momenten, dat hij daar in die put zat, en in het huis van Potifar, in de gevangenis bij de schenker en de bakker, waar hij kleingelovig had gedacht: dit loopt gewoon muurvast, waar is hier nu iets van God te zien? Dat was kleingeloof.

Maar door al die druk en pijn heen is Jozef hier beland waar hij zijn hele volk tot zegen mag zijn. Zo heeft ook Jakob dat ontdekt. Dat is de naam Efraïm. Jakob keert hier Manasse en Efraïm om. Hij maakt Efraïm één, en Manasse twee. Vergetelheid, de pijn van de smart vergeten, kan alleen pas echt, -en dan gebeurt het ook echt-, wanneer we het mogen zien nadat de Here het kwade ten goede gekeerd heeft. Romeinen 8, als Hij alle dingen doet meewerken ten goede, en daardoorheen zijn vruchten in ons heeft voortgebracht. Efraïm is het uiteindelijke heilsplan van God. Vruchtbaarheid via veel pijn. Filippenzen 3, waar Paulus zegt: "Hem te kennen, daar ga ik voor, en zijn opstanding, en de gemeenschap aan zijn lijden." Manasse krijgt de troostprijs, hij moet volgen, en die volgt dan ook, want daarna kan je pas echt vergeten wat je allemaal doorleden hebt.

Zo zie je in deze kruiselingse zegen allereerst een stuk levenservaring van Jakob, het is doorleefd, gelouterd vertrouwen. Dat is de eerste kleur in Jakobs nieuwe menszijn.

2. Verrassende genade

Dat leidt me tot het tweede, wat natuurlijk het meest opvalt in Jakobs zegen. Waar het Isaäk werd afgedwongen, brengt Jakob het naar voren als eigen inzicht. Dat is ten diepste: eersten worden laatsten, en laatsten eersten. Bij God gebeurt alles omgekeerd naar wat mensen verwachten. Eigenlijk is dat de kern van genade: het onverwachte. Een sterke boom wordt geveld, en de zwakke loot, een rijsje uit een afgehouwen stam, die wordt groot. Een ter dood veroordeelde krijgt gratie en een sterke heerser, een man als Pinochet, komt voor het gerecht. De oudste, die het eerstgeboorterecht heeft, moet dienen en de jongste die geen rechten heeft, gaat voor. Dat geeft ergernis. Waarom moet dat zo? Jozef wil graag de handen op het hoofd van zijn zonen omleggen: de rechterhand op het hoofd van Manasse, de linker op het hoofd van Efraïm. De jongste is toch geen haar beter, en de oudste toch kwalitatief niets minder? Dat wist Jacob intussen ook wel, maar waarom wil de Here dit zo?

Dat is nu de aanstoot van het evangelie. Het rust niet op menselijke kwaliteit. U komt niet in het koninkrijk van God omdat u een beter mens bent dan uw buurman. Als hij u zou voorgaan, gaat hij u niet voor omdat hij beter is. God wil niet dat wij in iets anders roemen dan alleen in zijn grondeloze liefde. Soevereine genade, zei Calvijn, dat is het. Soevereine genade, waarin Hij deze verheft, en die vernedert, waarin Hij ons de ene dag verhoogt, en de andere dag verlaagt. Waarin Hij van degene die Hij verheft verwacht dat die het doorheeft, dat die het begrijpt: "Ik ben hier niet omdat ik beter ben dan de ander." Maar precies zo verwacht Hij van degene die Hij vernedert, dat die het ook leert zeggen: "God vernedert mij niet omdat ik slechter ben, of omdat Hij mij minder liefheeft." Zo leert God de sterke en de zwakke, zo leert Hij de rijke en de arme allebei. Hij leert ze te roemen in zijn genade, die soeverein is. Met het operatiemes van zijn genade blijft God wereldwijd opereren. Bij de één zet Hij het operatiemes in zijn trots en in zijn bezit, bij de ander in zijn minderwaardigheidsgevoel.

Ik sluit dit tweede punt af met een citaat uit 1 Corinthe 1, het zou zo onder Genesis 48 geschreven kunnen zijn: *Wat voor de wereld dwaas is heeft God uitverkoren om de wijzen te beschamen, wat voor de wereld zwak is, heeft God uitverkoren om wat sterk is te beschamen, wat voor de wereld onaanzienlijk en veracht is, heeft God uitverkoren, dat, wat niets is, om aan hetgeen wel iets is, zijn kracht te ontnemen, opdat geen vlees zou roemen voor God. Want uit Hem is het dat ge in Christus Jezus zijt, die ons van God geworden is: wijsheid, rechtvaardiging, heiliging en verlossing, opdat het zij, gelijk geschreven staat: Wie roemt, roeme in de Here.*

Dat is wat Jakob hier tot uitdrukking brengt met die kruiselingse handen. De tweede kleur in dat veranderde hart van

Jakob is: Ik roem in vrije gunst alleen. Het goud van de genade schijnt hier door Jakob heen.

3. Gods levensleiding in de zegen

Let u eens op wat Jakob daar dan met die gekruiste handen doorgeeft! Die door en door materialistische Jakob, we weten het nog van die zwarte en witte schapen, van die gespikkelde geiten, die materialistische Jakob geeft de minst materialistische zegen. Dat moet ons opvallen. Let maar eens op die woorden als u ze er bij opslaat. Het is haast Vader, Zoon, en Heilige Geest. Hij spreekt in drie woorden, en zegt : "God, voor wiens aangezicht mijn vader Abraham en Isaäk gewandeld hebben (1); God die mij als herder geleid heeft, mijn leven lang tot op deze dag (2); de engel die mij verlost heeft uit alle nood (3), Hij zegene deze jongelingen, zodat in hen mijn naam en die van mijn vader Abraham en Isaäk voortleve en ze in menigte mogen toenemen in het land." Nu is het niet Jakob haantje-de-voorste, nu zit er iets heel dieps in, als hij zegt: zodat in hen mijn naam voortleve..., dan noemt hij eerst zìjn naam, - God heeft met zijn genade in mij nog het meest gewerkt, had hij, met Paulus, kunnen zeggen-, zodat in hen mijn naam en die van mijn vader Abraham en Isaäk voortleve en ze in menigte mogen toenemen in het land. Dat is inhoudelijk de zegen van Jakob.

In de kern staat: de God die mij als herder geleid heeft. Daar komt dat woord leiding weer, daarvoor hadden we ook de geschiedenis van Jozef nodig om dat te begrijpen. God die het kwade ten goede keert. Die engel, de Heilige Geest, die hem verlost uit alle nood, zodat in hem, in zijn naam, zijn kinderen nu ook weer verder kunnen, zodat zijn naam mag voortleven in zijn nageslacht.

Wat me daarin het meest treft is toch wel die levensleiding. In deze zegen komt Jakobs hele leven mee. Een leven waarin God heeft gewerkt, gered, gebeiteld en geschaafd. Levensleiding, dat is de neerslag in deze diepe zegen van Jakob. Godsbestuur, het eerste, leiding het tweede, redding het derde. Dat zijn de drie delen van de inhoud van zijn zegen.

Ze laten ons zien waar Jakob aan het eind is uitgekomen. Spiegel dat nog eens een keer terug naar die oude Jakob van voor Pniël. Laten we eerlijk zijn, een bijna onsympathiek mens. Egocentrisch, manipulatief, altijd berekenend, sluw, het alles onder controle houdend, hij weet de dingen altijd naar zijn hand te zetten, zelfs als God hem verschijnt is er geen dankbare openheid, maar dan lijkt het nog of hij God met zijn beloften achter zijn eigen karretje wil spannen. Wat een verschil met de Jakob hier in de laatste fase van zijn leven. Let eens op wat hij zegt als hij Jozef wat vraagt, we hebben dat overgeslagen aan het slot van hoofdstuk 47. Hij zegt dan: als ik genade heb gevonden in uw ogen... Hij maakt zich daar afhankelijk, kwetsbaar. Hij is aan zichzelf ontdekt, in die laatste levensjaren. IJzingwekkend vergroot heeft hij zijn eigen fouten in zijn zonen gezien, is er zelf ootmoedig van geworden en hier op zijn sterfbed tot vrede gekomen. Hij ziet hoe achter alles Gods genadige, liefdevolle leiding zich verborg.

Eigenlijk heeft hij maar één verlangen: dat doorgeven aan kinderen en kleinkinderen. Hoe wonderbaarlijk die leidende en reddende hand van God is. Dat poetst het verdriet bij hem niet weg, bij Rachel blijven de tranen hem in de ogen komen. Maar het lijkt of hij doorschenen is door die vreemde genade van God. Alles spreekt van verzoening en vrede. Zo is het geworden. Zo zal het zijn, zo geeft hij de zegen door. En hij komt er zelf in mee, zo is het ook in het heilswerk van God.

Ik sluit met een tekst van Paulus uit 2 Corinthe 3, wat tegelijk een soort conclusie is naar ons toe: Wij zijn geen postbodes van de goede boodschap van God, maar we zijn zelf levende brieven!

De tekst is: (2 Corinthe 3: 2*) "onze brief zijt gij, geschreven in onze harten, kenbaar en leesbaar voor alle mensen, geschreven niet met inkt maar met de Geest van de levende God."* Daar zie je het weer opnieuw, nu begrijpen we ook waarom God zo lang aan Jakob gewerkt heeft om ons dat te leren, en hier ook, dat draagt hij over aan zijn zonen.

Misschien is de kerk van Christus in onze tijd daarom wel zo in verval geraakt, omdat wij halverwege die versmalling van God, wat ik in het begin zei, niet hebben mee willen maken. Misschien zijn we teveel postbodes

geweest, met alsmaar boodschappen van God voor de wereld. Maar God wil geen postbodes. Hij wil levende brieven. Geschreven door de Geest in de harten van mensen, zoals Hij bij Jakob deed.

Jakob moest eerst zelf een levende brief worden en daarna mocht hij dat doorgeven, die woorden en zichzelf, aan zijn kinderen.

Samenvatting

Dat doorgeven van de zegen deed Jakob hier met die kruiselingse handen. Efraïm als eerste, de belofte van Romeinen 8: Hij doet alle dingen medewerken ten goede, Efraïm, vruchtbaarheid, eerst, en dan Manasse.

Het tweede wat we zagen was: hij deed het met de handen kruiselings: opdat wie roeme, roeme in de Here.

In de derde plaats: we zien het vol van verdiepte ervaring, dat het echt waar is, dat God, voor wiens aangezicht we leven, zegt Jakob, dezelfde is als die ons als herder leidt, die ons in zijn engel redt.

Die God gaat mee met ons, met u, met mij, de toekomst tegemoet!

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van oudejaarsavond 31 december 1998 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Genesis 49, Mattheüs 13 : 24-30

Tekst: Genesis 49 : 18

Liederen:

- Lied 63
- Psalm 130: 3 en 4
- Lied 397
- Lied 447
- Lied 330
- Psalm 33: 8

Jakob 10: Genesis 49: 18

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Een oudejaarsavond heeft wel iets van een sterfbed. We dragen, bij wijze van spreken, het oude jaar ten grave. Zoals een sterveling op zijn sterfbed een heel leven moet loslaten, heeft het wel wat om op deze oudejaarsavond de lezingen over het leven van Jakob, die we al twee maanden houden, te besluiten. Nu vanavond Jakobs sterfbed, een passende afsluiting van dit jaar. Als je dit zo leest, dit hoofdstuk 49 uit Genesis, waarin staat: Jakob trok zijn voeten op zijn bed, gaf de adem en werd tot zijn voorgeslacht vergaderd, het einde van Jakob. Wat valt nu op in dit hoofdstuk? Alleen al het opschrift, het begin en het eind, de toon van het hele hoofdstuk, het moeten ons treffen dat Jakob zich in de laatste momenten van zijn leven maar met één ding heeft beziggehouden, en dat is de overdracht van de zegen die verder moest.

En het gebeurde, terwijl hij hen zegende dat hij van hen scheidde. Waar lezen we dat? Een bekend woord. Zo eindigt het evangelie van Lukas. Zo is Jezus geëindigd. Toen hij naar de hemel opvoer, is hij opgevaren met zegenende handen. Terwijl Hij hen zegende scheidde Hij van hen.

Hier, bij de aartsvader Jakob, kunnen we dat letterlijk overnemen. Het gebeurde dat terwijl hij hen zegende, hij van hen scheidde. Hij gaf ieder van zijn zoons zijn eigen zegen.

Het tweede wat opvalt is dat Jakob niet terugkijkt, maar vooruitziet. Zijn grondhouding is: wachten op wat nog komen moet. Hij kent de geschiedenis, hij kent het gevaar van de vrouw van Lot.

Ten derde. Hij zegt: "Op Uw heil wacht ik." Dáár komt het op aan. We zien hier hoe Jakob tenslotte, aan het eind van zijn leven, nog maar op één ding richt, en dat is: "Ik wacht op Uw heil." Wat betekent dat? Daar wil ik mee beginnen, met dit derde punt, vandaar naar het tweede, en dan weer uitkomen bij de zegen.

Ik wacht op Uw heil

Wat betekent dat woord, vers 18? Het bevat als een kernachtige korte zin een verzuchting van Jakob. Midden tussen die spreuken waarmee hij zijn zoons heenzond een verzuchting van Jakob waaraan wij ons vanavond, op oudejaar, ook mogen vastklemmen en aan optrekken. *Op Uw heil wacht ik*. Het staat er zo maar ineens tussenin. Eigenlijk past het er helemaal niet. Hij begint bij zijn zonen, ieder geeft hij een spreuk voor de toekomst mee, zegenspreuken. Er zijn nogal wat exegeten die beweren dat een latere overschrijver -u weet dat alle teksten van geslacht op geslacht werden overgeschreven, eerst door rabbijnen, later door de monniken- het er in de kantlijn heeft bijgezet. Die heeft dat gelezen, de lotgevallen van de twaalf stammen van Israël, want daar gaat het hier over, je proeft tussen de woorden van die zegenspreuken in dat het heus niet alleen een toekomst zal worden van rozengeur en maneschijn.

Er vinden ook pijnlijke dingen plaats en er is strijd.

Soms ook staan er gerichtswoorden bij, met twee pieken: Juda, uit u komt de verlosser, Silo, de heerser, die Israël zal hoeden als een herder, en voor wie de volkeren zullen buigen. Jozef, die de verlossing ontvangt en zegenrijk verder draagt. Maar de andere stammen, alleen al de vergelijking met de dieren, waar Genesis 49 door opvalt, maakt het in een blik duidelijk. Daar zit iets dubbelzinnigs in. Dan is een slang, Issaschar een ezel, Naftali een hinde, Benjamin een wolf. Daar kan het mooie beeld van Juda als een leeuw niet veel aan veranderen. Andere stammen zullen in hun gedrag, in hun lot, meer lijken op het dubbele gedrag van de slang, de ezel, de hinde en de wolf. Jakob spreekt hier geen suikerzoete beloften uit. Het zijn visionaire voorspellingen. Je kan er zo de geschiedenis van het oude en het nieuwe testament naast leggen. Heil en onheil, hoogte en diepte, licht en donkerte, ze liggen hier doorheen gemengd.

Veel exegeten zeggen dan ook dat de overschrijver hier zelf tussen heeft gezet: *maar het gaat hier bij dit alles toch om Uw heil, op Uw heil hoop ik, Heer.*

Maar ik zou zeggen: waarom zouden we die verzuchting nu niet juist in het hart van Jakob laten? Zo gelezen, laat dat ene zinnetje nu juist precies zien, waar Jakob na zijn lange bewogen leven nu uiteindelijk uitgekomen is. Hij zegt: "De geschiedenis gaat verder, ze gaat voort onder de leiding van God. Die achtergrondgeschiedenis zal er steeds doorheen breken van het heil van God. Maar de voorgrondgeschiedenis zal nog wat te zien geven aan pijn en conflict en moeiten. Maar uiteindelijk reikt het heil tot eeuwige heuvelen. Als hij dat zo zegt, komt hij tot die grondbelijdenis waar heel zijn leven in uitmondt: "Op Uw heil wacht ik, o Here."

Wat is dat nu, dat heil waar Jakob hier van spreekt? Dat ene waar hij zich naar uitstrekt? We lazen in Mattheüs 13: het Koninkrijk der hemelen laat zich vergelijken met een zaad dat uitgezaaid wordt in de akker van de wereld. Maar een boos man zaaide er onkruid tussendoor en beide kwamen op. Maar de diepe drijfkracht blijft dat eerstgezaaide zaad. Die primeur zet door, het zaad van de belofte van God, het zaad van Koninkrijk. Daar mondt straks dan ook alles in uit.

Als je op de vertaling let, valt het wel op dat iedere tijd en iedere vertaling zijn eigen keus heeft gemaakt. Wanneer je de oude statenvertaling leest, zegt die op Uw *zaligheid* wacht ik. Als je Groot Nieuws leest, staat daar *bevrijding*. Willibrord heeft *redding*. Wij lazen in de nieuwe vertaling: *heil*. Je zou kunnen zeggen: je kunt uit de keus van de vertaling afleiden hoe mensen dit woord hebben ingevuld. In de tijd van de Statenvertaling dacht men aan zaligheid, dat wat je bij het sterven ontvangt als de mens bij God komt, in de hemel is, een redding weg van de aarde met al haar pijn en moeite. Groot Nieuws, geboren uit de geest van de zestiger jaren, doet precies het omgekeerde, het spreekt van bevrijding, dat is een politiek woord. Het wil daarmee zeggen: Gods heil heeft alles te maken met redding van gevangenen, van armen, van verdrukten, hier en nu op aarde. Willibrord houdt het maar neutraal en kiest het neutrale woord redding, wat wij ook kennen, het is modern, denk maar aan reddingsboei, reddingsoperatie, je kan het naar alle kanten toe invullen.

Maar kan je met dit woord wel alle kanten op? Laat je de Schrift dan niet buikspreken? Als iedereen maar invult wat hij zelf verwacht, als we de woorden gaan invullen met onze dromen? Moeten we dat doen? Nee, het woord wat er eigenlijk staat in het hebreeuws is 'jeshua', dat wat Jozua gaat doen. Hij voert hen in het beloofde land. Dat wat Jezus gebracht heeft, die naam zit erin. Dat wil zeggen: het begint heel aards en reëel in de geschiedenis. Er zit inderdaad een bevrijdende kracht in de belofte van God die Hij aan Israël gaf en die van Abraham af als een zegen de wereld in gaat. Daar zit bevrijdende kracht in, hier en nu. Maar het stoot door, door de geschiedenis van Jozua en Jezus heen tot de komst van het Koninkrijk, en tot, -wat hier al staat-, de hemelse hoogten van de eeuwige heuvelen. Dat wat zich aan gene zijde van alle aardse verwachting ontplooit. Dat wat we verwachten als straks het Koninkrijk binnenkomt en daar de vreugde is van het feest. *Heil*, in de vertaling van Het Boek en van de nieuwe vertaling, heeft het nog het beste getroffen. Inderdaad, op dat heil wachten we. Die heelheid, dat heel de schepping, uw leven, mijn leven, gaat beantwoorden in al zijn aspecten aan de bedoeling van God. Dat heil is gegeven, beloofd aan Abraham, opgekomen uit Juda, het is de wereld ingedragen door Jezus. De oude Jakob zegt: "Op dat heil wacht ik, daarnaar zucht ik." Straks zal het uitkomen in de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, waar gerechtigheid woont. Dan is het

zaad van het Koninkrijk volledig ontkiemd. Uitgegroeid tot de boom van het Koninkrijk. "Op dat heil wacht ik", zegt Jakob.

Wachten op wat komen gaat

Ik ga nu over naar dat tweede punt. Dat wachten op het heil is het enige wat in Jakob leeft. Heel zijn bestaan is daarin uitgemond. Met open handen wachten op het heil van God.

Daar wil ik iets meer over zeggen. Misschien denkt u: "Is dat niet een beetje mager, alleen maar wachten? Bovendien, voor een modern mens is wachten ook irritant. Wachten? Wij slaan liever de hand aan de ploeg!"

Ik lees weer een klein stukje uit die gelijkenis: *Toen de knechten van de heer zagen dat het onkruid opkwam, tegelijk op met het goede zaad, zeiden ze tegen de boer: heer, zullen we het er niet direct uittrekken? Maar de heer zei: nee, doe het niet, je zou onherroepelijk ook het goede koren beschadigen. Laat het rijpen tot de oogst.*

Dat is nu de wondere werking van het zaad van het heil van God. Het moet rijpen, en rijpen en wachten zijn in de bijbel één. Wachten is ook ruimte geven om te rijpen. Wachten is in de bijbel iets heel anders dan bij ons. Bij ons is wachten de verkwisting van je tijd. Het is zinloos, je doet niets, je produceert niet, je werkt niet, je wordt op non-actief gezet. Erg is dat. Het geldt al voor de kleinste vorm van wachten, maar ook voor de grotere vormen. We voelen het bijna altijd als een last. De kleine vorm van wachten, staan in een file, je nummer afwachten op het postkantoor, maar het geldt des te meer voor grotere vormen van wachten. Wachten tot je voor een studie bent ingeloot, wachten op een kind, wachten op een baan. Wachten staat bij ons in een negatief licht.

Wonderlijk dat je in de bijbel leest dat wachten nu juist één van de grootste dingen is die de gelovige moet opbrengen voor God. De bijbel spreekt in Hebreeën 11 over de grote gelovigen in het oude verbond. Als je dat hoofdstuk doorleest moet het je treffen dat ze allemaal op één punt door God werden geprezen, en dat is dat ze dwars door alles heen hebben volgehouden te wachten. Abraham, Mozes, Jeremia, Daniël, geen van allen hebben het beloofde gezien, maar ze hebben het blijvend verwacht, ze hebben zich ernaar uitgestrekt als ziende het onzienlijke, alsof ze het al bezaten, maar nu alleen nog moesten ontvangen. Wachten is dus in de bijbel met alle vezels van je bestaan, je naar iets uitstrekken. Het woord is gemaakt van het zelfstandige naamwoord 'snaar'. Er staat dus iets wat wij ook in het Nederlands kennen: 'een gespannen verwachting'. Een snaar is gespannen. Eigenlijk staat er: op uw heil 'snaar' ik, ik strek me er naar uit, in een gespannen verwachting. De bijbel zegt: Dat is geen verkwisting, het is niet zinloos of vervelend of saai, nee, het is het belangrijkste wat we doen. Want het schept de voorwaarde voor groei. Het gaat hand in hand met rijpen. Wie met heel zijn hart zich richt op het heil wat God brengt in de wereld, die groeit eraan.

Ik geef een klein voorbeeld. Ziek zijn is een vorm van wachten. Je wordt op non-actief gezet. Ik sprak iemand die een zware leverziekte gekregen had. Daar moest hij een jaar voor kuren. Hij zei tegen mij: "Achteraf had ik dat jaar van mijn leven nooit willen missen. Ik vond het vreselijk toen het begon, liggen in bed, veertig jaar oud, met tientallen plannen over wat ik allemaal nog wilde doen. Maar ik moest liggen. Maar toen is de Here mij dingen gaan leren. Ik ging me afvragen: waren die doelen waarvoor ik zo voortraasde en al mijn tijd aan besteedde nu echt de moeite waard? Of waren ze toch heimelijk ergens mijn afgoden geworden? Wat ik in mijn activisme permanent verdrong kwam nu boven. En dan die gesprekken aan bed, met familieleden die je anders nooit alleen sprak. Dingen kwamen boven die ik eigenlijk had weggestopt. Ineens kon ik dingen verwerken die ik had verdrongen. Er kwam ruimte vrij om keuzes te maken. Veel van mijn eerste activiteiten waar ik zo graag mee was voortgeraasd, kwamen me toen onbelangrijk voor. Mijn hele prioriteitenlijst veranderde. Ik ging verder, verrijkt door dat jaar."

Daar moet ik aan denken, aan dat voorbeeld, wat er gebeurt als een mens wacht. Wachten is dus reinigen, gereinigd worden. Wachten is leren verwerken, wachten is echte keuzes kunnen maken en dat doen met de snaar gespannen op dat wat God in je leven wil gaan doen. Passieve activiteit, noemde Schaeffer dat. Hij keerde dat ook graag om. Hij zei: het is ook heel actief, actieve passiviteit. Wachten is inderdaad in de eerste plaats passief, het is God zijn werk laten doen. Op Hem letten, letten op het groeien van het zaad, in je en rond je. Tegelijk is het ook met alle vezels van je bestaan ernaar uitzien en heel actief meewerken. Het onkruid om het zaad wieden, begieten, snoeien,

en waar het bloeit genieten van de vruchten. Dat hoort er allemaal bij. Dat alles hoor ik in het woord van Jakob doorklinken, als hij ons dit woord meegeeft. Als hij zegt: "Daar komt het toch uiteindelijk op neer. Op Uw heil blijf ik wachten, o Here." 'Here' betekent hier de naam van het verbond, Jahwe, die pas eeuwen later aan Mozes wordt uitgelegd. Het is: 'Ik ben er voor jou'. Dat is Uw naam, en op Uw heil wachten we.

Gegronde verwachting

Tenslotte. Het is niet alleen een gespannen verwachting, maar ook een gegronde verwachting. Het heil is gegrond in zegen. Ik begon met te zeggen dat Jakob op zijn sterfbed eigenlijk alleen daarmee bezig was, met dat doorgeven van die zegen. Het geschiedde dat terwijl hij hen zegende, dat hij van hen scheidde.

Die zegen zat eigenlijk ook meer in Lea dan in Rachel. Jakob heeft Rachel bemind. Maar, heel opvallend, bij Lea laat hij zich begraven, in de spelonk van Machpela, waar ook Abraham en Sara, Isaäk en Rebecca begraven werden. "Waar ik ook Lea begraven heb," zegt hij. Ik denk: in Lea zag je de eerste zegen. Uit Lea kwam Juda, uit Juda Jezus Christus de Verlosser. Die spelonk van Machpela, dat was ook de eerste zegen van God aan Abraham gegeven. De eerste landtong van het beloofde land dat al eigendom was van het volk van God. De eerste landtong van het Koninkrijk, daar wil Jakob zich laten begraven. Daar zit weer die totale verbondenheid aan de zegen achter. Die zegen is iets aards. Het is de manier waarop God zijn beloften in het heden vervult. Zo zou ik de zegen van God willen omschrijven. Land, oogst, kinderrijkdom, dat is de grondslag van ons heil. Wij verwachten dat wat daar gebeurt: die vervulling van de belofte, vandaar trekken wij lijnen naar de toekomst. Vandaar zeg ik: het is gegronde verwachting, het al gezaaide zaad ontkiemt.

Jakob zendt zijn zonen de toekomst in met gegronde verwachting. Daarom is het zo treurig wanneer een leraar van de kerk, pas geleden, voor de televisie uitspreekt dat het misschien wel mogelijk is dat hij aan het eind van zijn leven zal concluderen dat we hersenschimmen zijn nagejaagd. Dat is gezegd door een hoogleraar theologie: Je klemt je eraan vast omdat je niks anders hebt. Maar het heil van God, waar hier Jakob van spreekt, is gegronde verwachting, dat berust ergens op! Het ligt bij Jakob ingebed in de zegening die hij al had gezien, die zich al begonnen te vervullen in zijn leven. Hij zegent zijn zonen één voor één, ondanks al hun falen, daar gaat hij niet aan voorbij, hij zegent ze één voor één om hen die gegronde verwachting mee te geven. Hij zegende ze ieder met een eigen zegen.

Daar is die heilsverwachting op gegrond. We hebben vaste grond onder de voeten en dat is wat God al gegeven heeft. Wat Hij gaf in Jakob, in Jozef, in Juda, in David, en in Jezus. Wij vieren dat als feest, Goede Vrijdag, Pasen, Pinksteren, wat Hij in de geschiedenis al heeft ontvouwd. Daarop is onze heilsverwachting gebouwd. "Op 'jeshua' wacht ik, Jahwe",

zegt Jakob. Het zijn eigenlijk maar drie woorden: 'jeshua', 'wacht ik', 'Jahwe'. Die drie woorden zet Jakob midden tussen de zegenspreuken.

Die zegen is zich aan het vervullen en ze gaat voort. Ze vraagt van ons het besef: nee, we staan nog niet aan het eind, maar we hebben alle grond en reden om dat laatste uitbloeien van het zaad van God en van zijn beloften te verwachten en het tegemoet te zien, en ook het te bevorderen.

Dat alles spreken we met Jakob uit aan het eind van dit jaar. We hebben gegronde verwachting. Veel zegen heeft zich voltrokken, maar er blijft toch een onvervuld slot. Wanneer komt het? 1999? De laatste vervulling van zijn belofte, als de bruidegom binnenkomt en we met brandende lampen hem tegemoet mogen gaan? In het jaar 2000? 2010? 2050? We weten het niet. Maar bij het tellen van de jaren, bij het voorgaan in de tijd maken we dit woord van Jakob tot het onze: "Heer, op Uw heil wachten we! Geef ons zo Uw toekomst in te gaan, met onze kruiken vol olie, om die brandende te houden".

We willen Hem danken voor de zegen die ook wij hebben mogen zien in het jaar 1998. Zeker, er is ook veel geweest wat pijn deed, en veel verdriet, maar we mogen ook met Jakob onze ogen houden op die zegen die God geeft, die wij mogen doorgeven.

Samenvatting

Jakobs sterfbed valt op door echtheid, door gegronde verwachting en door gelouterd vertrouwen. Dat is toch het prachtigste beeld dat we van Jakob kunnen ontvangen. Daar mondt het bij Jakob in uit.

Echtheid, het was echt, echte zegen, echt verdriet, echt onkruid naast echt zaad, echte vervulling van Gods belofte naast echt gemis , echte gronden voor het heil dat wij verwachten en geen hersenspinsels. In dat alles is God reëel aanwezig.

En wij, we gaan met Jakob in het hart het jaar, de eeuw uit en het nieuwe in.

We doen dat met gegronde verwachting en met gelouterd vertrouwen: *op Uw heil wacht ik, o Here*.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Terug naar de startpagina of naar de preekindex.

Verkondiging van zondagmorgen 25 april 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Genesis 11: 1-10; Jeremia 29: 3
Tekst: Openbaring 17: 3b - 5

Liederen:

- Lied 480: 1, 4, 5
- Psalm 5: 1
- Psalm 5: 2 en 6
- Psalm 2: 1, 2, 4
- Lied 37: 1, 2, 5
- Lied 317: 1
- Lied 317: 2

Genesis 3, 4 en 7: Leven in een Babylonische cultuur (1)

Verkondiging: gemeente van Christus,

Ik begin vanmorgen met een zaktelefoon en met een reclame die je tegenwoordig voortdurend hoort, vlak voor het nieuws op de radio.
De telefoon gaat en je hoort die irritante bezettoon. Dan volgt het commentaar: 'deze mijnheer heeft een probleem met zijn bereikbaarheid!' Eigenlijk wonderlijk, als je het hoort denk je: wie heeft hier een probleem? Degene die belt natuurlijk, die kan de ander niet bereiken. 'Nee', zegt de moderne techniek, 'het ligt omgekeerd, de mijnheer die bereikt wil worden heeft een probleem: met zijn bereikbaarheid!' Daarom heb ik vanmorgen zo'n ding meegenomen, die ik hier voor me leg, dus als ik er straks door gebeld wordt'
Het is wel opvallend: iedereen moet bereikbaar zijn, te allen tijde, dat waaiert zo door onze samenleving heen. Wat is hier nu aan de hand? Het is maar een klein voorbeeld, maar allereerst de fascinatie: wat leuk om zo'n ding bij je te dragen, iedereen kan je bellen. Het tweede moment ga je hem gebruiken en denkt: het is toch wel handig! Maar het derde moment is dat dwangmoment: ineens moet iedereen zo'n ding hebben, want je hebt wel een probleem als je niet bereikbaar bent! Dat is een soort vaste wetmatigheid die je overal ziet. Eerst komt de technologie met een aanbod. Eerst heb je een televisie, die is fascinerend. Ik weet nog toen ik voor het eerst zelf naar een televisie keek, met m'n neus voor het etalageraam, want zelf konden we zo'n ding niet kopen. Een voetbalwedstrijd in 1954, dat was de eerste keer dat ik televisiebeelden zag, bij een bedrijf voor elektra. Je bent gefascineerd en het volgende moment denk je: nou, dat zou ik toch wel zelf willen hebben! Het derde moment is: je raakt er aan verslaafd. Wist u dat vandaag -dat is een statistisch gegeven- in Engeland alle jongeren tussen de tien en twaalf jaar gemiddeld vier uur per dag televisie kijken' Daar heb je hetzelfde fenomeen.
Een ander voorbeeld, op het gebied van de medische zorg. Tegenwoordig kan men al 10 % van het aantal genen -het erfelijk materiaal van een nog ongeboren kind- te weten komen. Eerst fascineert het: wie weet kan je een ziekte voorkomen! Daarna krijgt het ineens een claim op ons, en binnen niet al te lange tijd is heel het erfelijk materiaal van een nog ongeboren kind bekend. Zou u het willen weten? En als je het weet, wat doe je dan? En als je kan gaan manipuleren? Het is nog maar een heel klein stapje of je gaat zelf kinderen maken! Willen we dat? Op een gegeven moment krijgt het een claim op ons.
Zo is het met heel die wereld van IT, van Informatie-Technologie, eerst fascinerend, dan ga je meedoen, en dan krijgt de virtuele wereld een greep op jou.

Ik was pas in Zwitserland, waar een van de medewerkers van l'Abri vertelde dat er een meisje in hun communiteit was met wie hij persoonlijke gesprekken had. Ze was steeds bezig met een jongen, of ze nu met hem wilde trouwen of niet. Nadat hij daar wel zes weken met haar over gepraat had dacht hij: wat is hier eigenlijk aan de hand? Hij vroeg haar: 'Heb je die jongen wel eens gezien?' 'Nee', zei ze, 'nog nooit.' Het ging allemaal via het Internet!
Het idee dat je helemaal in zo'n virtuele wereld opgaat. Binnen niet te lange tijd kunnen we allemaal virtueel winkelen. Via Internet kun je alles bestellen, het komt zo bij je de binnen.
Wat zit daar nu allemaal aan vast? Het gevolg is dat mensen helemaal ingesponnen worden in

televisie, computers, technologie, stilzwijgend vindt daar een proces plaats: je raakt vervreemd van de natuur, van echte, reële contacten, denk maar aan dat meisje.
Op de achtergrond staat: je komt steeds verder weg van een werkelijkheid zoals God die heeft gemaakt, je verliest de band met Hem. Zo gaat dat, zonder dat je het merkt.

Ineens herinneren we ons dat de Schrift op heel veel plaatsen waarschuwt. In 1 Johannes 2 lezen we dat Johannes zegt: heb de wereld niet lief. De wereld is de cultuur. Er staat in de brieven van Paulus: wees niet gelijkvormig aan deze wereld. Als welkomsttekst op het informatiebulletin heb ik de woorden gezet uit het Hogepriesterlijke gebed. Het is toch heel bijzonder wat Jezus bad in het laatste grote gebed dat Hij bad, voor de discipelen en voor allen die door zijn woord in Hem zouden geloven: Ik bid U niet dat U hen uit de wereld wegneemt, -Hij wil dat we in de wereld blijven staan-, maar wilt U hen bewaren voor de boze, want ze zijn niet uit de wereld, wel in, maar niet van deze wereld.

Daar wil ik nu en de volgende zondagen bij stilstaan. Wat betekent het te leven in een cultuur die nog steeds het kenmerk draagt van de gevallen mens: Adam. Een Babylonische cultuur noemt Genesis het. We hebben het op drie plaatsen uit de bijbel gelezen. In het midden komt het weer voor: de Babylonische ballingschap, daar leert Israël in een leerschool van 70 jaar hoe ze in zo'n cultuur moet verkeren. Opvallend is ook dat in Openbaring die Babylonische cultuur weer terugkeert, in de eindtijd is er een samenballing van de Babylonische cultuur.
Vanmorgen maak ik een begin: Genesis, wat letterlijk de wording, het begin betekent. Daar is alles begonnen, ook die Babylonische cultuur. Met de bouw van die torenstad, want het was niet zomaar een toren, maar een stad die tot een toren werd. Dat verhaal moet je als een bril voor je ogen houden als je kijkt naar onze cultuur. Als je dit verhaal in je achterhoofd houdt zie je door de buitenkant heen naar de daarachter steeds weer optrekkende oertrekken van een Babylonische cultuur. Ik noem er drie.
Het begint met de *fascinatie voor de techniek*, en daaruit oprijzend komt: *laten we ons een naam maken*: die opspringende overmoed, en dan: *eenheid als machtsmiddel*.
Daarna zien we Gods majestueuze antwoord daarop.

Laten we eerst nog eens naar het begin van het verhaal kijken. Het begint absoluut met een nieuwe uitvinding: de fascinatie van de techniek zou je kunnen zeggen. Want als de volkeren, uit Noach ontsproten, uitdijen –daar ging het vorige hoofdstuk over: 70 volkeren- ze groeien en gaan de vlakte van Sinear bezetten, daar wonen en zich vestigen. Dat is heel normaal, daar is niets mis mee. Dan begint het, dan staat er: Welaan. Dit woord is een woord van verrukking. 'Fantastisch', zeggen ze, 'Moet je nu toch eens zien!'
Ze vinden in de bodem van de vlakte van Sinear een grondstof, hier vertaald met asfalt, maar het is een grondstof voor heel sterk klevende specie. Je moet je even realiseren dat tot dat moment toe de mensen alleen maar keien hadden om huizen te bouwen. Ze zochten die passend bij elkaar, stapelden ze op, deden er wat klei tussen en dat waren hun huizen. Ja, daar kom je niet ver mee, je kunt er niet hoog mee bouwen, het blijft niet lang staan. Maar met die nieuwe ontdekking! Ze ontdekten dat ze de klei uit die vallei konden bakken, -met vuur branden staat er-, het worden tegels en bouwstenen en ze konden het in pasmaat stapelen. Tot vandaag toe is dat de techniek gebleven voor talloos veel gebouwen. De mogelijkheden rijzen op. Je kan niet alleen een stad bouwen maar ook een toren! Dat gaat hen ineens fascineren: 'Een toren zo hoog als we maar willen!'
Zo gebeurt het. De tichel diende hen tot steen en het asfalt tot leem. Tot dat moment toe is er helemaal niets fout mee. Je kan zelfs verwijzen naar Genesis 1, dat God hen zelf de opdracht gegeven heeft om deze wereld te bebouwen. Dat vinden ze hier uit. Fascinerend wat mensen hebben mogen uitvinden. Van keien tot tichels, stenen, en van stenen tot staal, van staal tot gewapend beton. Zo is het door de eeuwen heen gegaan, eigenlijk op alle gebieden. Van een wiel tot een kar tot een automobiel, tot een helikopter en een jumbo, we zijn vanuit de hele wereld zo weer thuis. Zo is het op alle gebieden. Taal, schrift, boekdrukkunst, e-mail, op zichzelf allemaal fascinerende nieuwe technieken, niets fout mee. Maar dan! Zodra een mens die mogelijkheden heeft vertienvoudigt zich zijn macht en de greep die hij heeft op alles. Wat voor hem ligt, de natuur, en ook zichzelf. De mens schept zichzelf een totaal eigen wereld. En wat gebeurt er intussen? Er gebeurt iets heel dieps. Intussen verandert die innerlijke houding. Wij leven in ónze, door onszelf gemaakte wereld en we wanen ons daarin degenen die totaal beheersen. Mensen wanen zich in hun techniek autonoom en wat wegvalt is die hele diepe kinderlijke afhankelijkheid van een wereld die ons gegéven wordt en die een spil heeft. Er klinkt hier al iets door van psalm 2. Tenslotte is het: Kom, laten we die afhankelijkheid van ons afschudden en de band verscheuren. Dat zien we hier voor ogen gebeuren in vers 4. In één adem gaat het over in een tweede 'welaan'. 'Welaan, kom op!' Het eerste welaan was nog prima, maar het tweede gaat de fout in. 'Laat ons een stad bouwen waarvan de top tot in de hemel reikt, en ons een naam maken'. Dat is die uiterste macht. Naam is macht. Dat is wat ons drijft.

Ik krijg in mijn brievenbus een gratis tijdschrift, Carp, over de informatietechnologie. Het beschrijft de ongekende mogelijkheden die computers ons zullen bieden. In het laatste nummer stonden artikelen

over bodycomputers, energie die we kunnen scheppen uit water, het winkelen op Internet, die virtuele wereld en, staat er boven: tenslotte zullen we meesters zijn van ons eigen lot: masters of our own destiny. Daar heb je het weer. Total control, je hoort het in de reclame. Kom laten we ons een stad bouwen met een toren die in de hemel reikt. Daar stelt de techniek ons toe in staat, denken we. We denken zo machtig te zijn dat we tenslotte zelf God worden. Ineens horen we hier weer de taal van de slang, al in het paradijs had hij dat gezegd: 'Als je dit doet, zul je worden als God'.

Waarom toch steeds weer die terugkerende ellende, dat zich een naam willen maken? De bijbel is daar heel duidelijk over. Die zegt: 'Er zit een groot gat in onze wereld, waar de spil hoort te zijn zit een gat. We zijn een wereld zonder Vader, want alleen Hij kan werkelijk spil zijn van ons leven, de spil waarom de schepping draait. Trekken we die spil weg, dan gaan mensen in angst, -en ook in verlangen-, een surrogaat zoeken. Ze zoeken naar een surrogaateenheid, en daar moet die toren voor dienen. Zij met stenen, wij met bits en bytes van de computer. Dat is het derde: het bewerkt ook een ongelooflijke eenheid als je dit ziet. De wereld wordt een groot dorp, we hoeven het nauwelijks uit te leggen. Globalisatie heet het. Zelfs de machtigste concerns versmelten tot eenheid. Zelfs de grootste aartsvijanden zoals Daimler Benz en Rolls Royce fuseren, telefoonnetwerken, deze week Duitsland en Italië, worden één. Zie het is één volk, en ze hebben allen één taal. Over heel de aarde hangt een communicatienetwerk. Wat in het zuiden van Chili gebeurt, weten dezelfde seconde de Eskimo's. Grenzen vervagen. We hebben één munt, de Euro, straks wordt dat een wereldmunt. Straks zal niets van wat wij bedenken voor ons onuitvoerbaar zijn. Dat staat allemaal al hier in Genesis. Zet die bril op. Het zijn niet onze en mijn woorden, maar de woorden van God. Hij heeft door wat er achter zit. Eenheid zonder God is levensgevaarlijk. Genesis 11 is een röntgenfoto. Ik denk dat we vandaag niet genoeg kunnen naspreken wat hier staat, dat we niet genoeg kunnen doorhebben dat ín die totale eenheid, dat ook dáár achter total control schuilt, totale controle.

Hier in Genesis 10 en 11 is het een enorme zegen dat God Noachs geslacht doet uitbreken in een menigte van volkeren, 70 volkeren. Hij schiep geen eenheidscultuur, nee, volk na volk behoort Hem toe. Psalm 87. De wereldgemeenschap zal altijd bestaan op de wijze van volkeren. Ieder met hun eigen kleren, met hun eigen huizen, eten, liederen, gewoonten, enz. Zo heeft God het gewild. Zo zullen we straks ook het nieuwe Jeruzalem ingaan. De volkeren zullen daar het nieuwe Jeruzalem bewonen. Die volkeren hebben oorlog gevoerd met elkaar en ze voeren het nog. Maar dat hef je niet op door eenwording. Dat hef je alleen op door verzoening. Kijk hier maar naar de torenbouw van Babel. Eenheid is macht, totale eenheid is totale macht, en het leidt zonder God onherroepelijk tot werelddictatuur, tot surrogaateenheid. Als de Here zelf die eenheid ziet zegt Hij: 'Nu is het één volk en één taal' -en dat ongelooflijk 20e-eeuwse zinnetje-: 'Nu zal niets van wat ze denken voor hen onuitvoerbaar zijn'. Ik heb best angst voor de samenleving die wegwijkt van de basis, die leeft zonder spil en zonder relatie tot God.
Wat doet God daarop? Dat staat tot slot: 'Toen daalde Hij neer'. Heel uitdrukkelijk staat dat er, tot twee keer, het is goed gekozen. Niet: 'toen kwam Hij, of Hij sprak', nee: 'toen daalde Hij neer'. Heel ironisch. Er zit iets in van psalm 2: 'Die in de hemel zetelt lacht, belachelijk die hoogheidwaanzin van de mens. Hij die triljoenen sterren en biljoenen sterrenstelsels uit zijn hand tevoorschijn tovert' In psalm 2 staat het nog sterker: het is het werk van zijn vingers, Hij laat het aan zijn vingers ontspringen. Hij hoort het, Hij ziet hen een toren bouwen die tot de hemel reikt –denken ze- en dan moet Hij heel diep afdalen om dat muggentorentje van hen te zien. En als Hij het gezien heeft, die verrukking en die verwaandheid, dan zet Hij er zijn 'welaan' tegenover, ironiserend. 'Jullie zijn verrukt, nu, dan ben Ik het ook!' En wat doet Hij? Hij verwart hun taal. 'Verwarren' is in het Hebreeuws balal. Hij 'balalt' Babel. Er zit een klanknabootsing in. 'Babel, zeg liever balal', zeggen de joodse rabbijnen. 'Babelstad wordt babbelstad', zongen we. Inderdaad, die parallellie zit erin. Na de verwarring blijft er alleen wirwar over. Zo zou je het ook kunnen vertalen. Dat is de manier waarop de Here God zelf een nog grotere ramp voorkomt, door een wirwar van meningen, een wirwar van talen. De mensen begrijpen elkaar niet. Ineens komen daar woorden voor: 'Hé, geef me een hamer', en degene die het aan moet geven geeft een zaag. Zo wordt het nooit wat. Dat is maar goed ook, zegt de bijbel, want zo worden de mensen gedwongen heel de aarde te bewonen, overal culturen te bouwen, een ieder naar zijn eigen aard, totdat Hij komt. Zo is het. Totdat Hij komt en zelf de eenheid schept waarnaar alle volkeren zochten. Dat is het verhaal uit Genesis. Zo is de hoofdlijn van Gods openbaring over de Babylonische cultuur.

Ik vat samen. Op de achtergrond, ook van onze cultuur, sluimeren die drie Babylonische trekken. Fascinatie voor de techniek. Op zichzelf niets fout mee. Dan de plotseling opstekende hoogmoed: wat zouden we er niet allemaal mee kunnen? Master of your own destiny. Het mooiste wat ons aanlokt, zelf God zijn. Het derde: als we dan eerst maar allen één zijn. Dat is geen pleidooi voor nationalisme. De volkeren moeten elkaar dienen in plaats van elkaar bevechten. Het is ook geen pleidooi voor wereldmijding. Jezus zei van zijn discipelen, en daar bad Hij voor: 'Ik bid U niet dat ge hen uit de wereld wegneemt', maar tegelijkertijd bad Hij ook: 'Dat Gij hen bewaart voor de boze. ' De boze is die Babylonische geest die doorsijpelt in alles wat ook vandaag om ons heen gebeurt. We

zijn in de wereld, we zijn niet uit deze wereld, wij hebben daartegenover een andere Geest ontvangen en die andere Geest -keer maar om-, is dat we leren techniek te zien op zijn eigen kleine plaats: we are masters of technology. Daarmee leren we spelen in plaats van ermee te manipuleren. Die andere Geest die we gekregen hebben leert ons diep afhankelijk te zijn en te blijven. Ondanks alle techniek afhankelijk te blijven, heel dicht bij de natuur te leven, steeds weer open te staan voor God die de spil is van onze schepping. Zonder Wie deze hele wereld verloren gaat. Dat is die andere Geest die Hij aan ons gegeven heeft. Wie zich door die Geest laat vullen wordt een ander soort mens, een ander ras. En zeker, die gaat God gebruiken om ook in een Babylonische cultuur iets te laten zien, nu al, als een teken van het Koninkrijk van Hem dat komt.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 2 mei 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
"Wordt niet gelijkvormig aan deze wereld, maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken!"
(Romeinen 12: 2)

Schriftlezing: O.T.: Jeremia 29:1-14; N.T.: Philippenzen 3:17-21
Tekst: Jeremia 29: 10-13

Liederen:

- Gezang 460 : 1, 2, 3
- Psalm 147 : 1
- Gezang 437
- Kinderlied 9
- Gezang 37 : 1, 3, 4
- Psalm 51 : 5
- Gezang 411 : 6

Introductie: Leven in een Babylonische cultuur (2)
Over één ding zijn wij het wel eens: wij leven in een totaal andere tijd dan die van onze ouders. Wij zijn als gelovigen een minderheid geworden in een post-christelijke cultuur. Wij ervaren dat als een ontwikkeling waar wij zelf mede schuldig aan staan. Het is als Israël in ballingschap. Omringd door een Babylonische cultuur. Hoe moeten wij daarin staan? Dat leert Israël door de woorden van de profeet Jeremia. Hij waarschuwt tegen 'mooi-weer' profeten, die zeggen: het valt wel mee en het is zo weer over. Integendeel: hij geeft zijn gehoor 'levenslang': zeventig jaar! Tegelijk zal het een tijd zijn van grote loutering. Van verdieping en geestelijke vernieuwing. Het is dankzij de ballingschap dat Israël voorgoed van zijn 'kneuterigheid' verlost is. Het perspectief wordt wereldwijd. Maar het kwam niet vanzelf. Het kwam 'vanuit de diepte' en vroeg van Israël 'Hem te zoeken met hun gehele hart!'

Verkondiging: gemeente van Christus,

We hebben het gedurende drie zondagmorgens over leven in een Babylonische cultuur. Vorige keer zei ik al dat ik wilde aansluiten bij drie kernplaatsen in de Bijbel: begin, midden en eind. Het begin, Genesis 11, hebben we vorige keer besproken. Het midden, Jeremia 29, bespreken we nu, over de Babylonische ballingschap, over leven in een Babylonische tijd. Het laatste deel gaat over Openbaringen 17, daar wordt gezegd dat de gemeente in de eindtijd ook leeft in een Babylonische tijd. Daar komt dat woord ook weer terug.
De vorige keer heb ik naar aanleiding van de toren van Babel gesproken over de drie kenmerken van zo'n Babylonische cultuur. Dit keer gaat het, -dat vind ik toch eigenlijk de kracht van het Babylonische ballingschap waar ik nu toch breder op in ga-, over inkeer. Hoe kan je voor de wereld ooit iets betekenen als je niet voor je eigen huis de orde op zaken heb gesteld? Dat is een stuk zelfbeproeving. Zelfonderzoek, zelfinkeer noem ik het maar. Zoiets van: verbeter de wereld, maar begin bij jezelf. Bij de derde preek komen de vragen die ik in de inleiding stelde, toegespitst aan de orde. Hoe gaan we dan met deze Babylonische cultuur om?

Vorige keer zagen we, naar aanleiding van de torenbouw van Babel, die drie kenmerken. Eerst die fascinatie van zo'n nieuwe ontdekking. Asfalt, leem en een hele andere manier van huizen bouwen. Zo zijn de ontdekkingen de tijd doorgegaan, fascinatie voor de cultuur, een nieuwe techniek, dan ineens die toren die de kop opsteekt tot in de hemel wil rijken, hoogmoed. Dan het derde: als we maar één zijn: eenheid maakt macht. Toen Gods antwoord daarop.
Maar als dat de trekken zijn van een Babylonische cultuur dan zitten wij er nu middenin, met onze globalisering, een technologisch netwerk om de hele aarde heen, de hele aarde is één groot dorp geworden. Over eenheid gesproken: de tijd van de Euro. Tegelijkertijd de fascinatie van de techniek. Genen tegen technologie. Ze gaan nog verder, met nanotechnologie, dat las ik deze week. Dat is dat

ze over dertig jaar menen iedere molecuul in de rangorde waarin de mens die wil hebben, kunnen aanbrengen in de materie, ze kunnen heel de materie dus manipuleren. Wat dat niet allemaal gaat betekenen. Intussen, met onze computers, het internet, de virtuele werkelijkheid waarin we gaan leven.
Ik sprak onlangs ik met een rector van een school, die in een vergadering besprak waarom kinderen in de toekomst nog naar school moesten. Ze konden toch ook thuis via het scherm het onderwijs best, misschien zelfs beter, volgen? Die rector was er heel bezorgd over. Hij zei: "In wat voor wereld komen we, een virtuele wereld?" Volgende keer wil ik daar meer over zeggen.
Nu, in het midden van de schrift, de Babylonische ballingschap, zijn we ineens in een Babylonische cultuur terechtgekomen. Zijn onze ogen wel open? Zien we in wat voor tijd wij leven? Ineens zijn we zomaar beland in een Babylonische wereld. Precies zoals het Israël overkwam, daar lezen we nu van in Jeremia, in het midden van de schrift, in de vijfde eeuw voor Christus. Ik denk dat we er heel veel aan hebben wanneer we dat deel van de Bijbel op ons in laten werken. Dat kan natuurlijk allemaal in één dienst, maar ik wil een paar lijnen aangeven, met behulp van deze brief van Jeremia.
Het was in de vijfde eeuw dat Israël ineens, overvallen door Nebukadnezar, werd weggevoerd in Babylonische ballingschap. De Bijbel vertelt ons heel veel over de tijd van Israëls Babylonische ballingschap. Twintig van de honderdvijftig Psalmen zijn daar geschreven. Jesaja heeft het erover, Jeremia en Ezechiël ook en de Klaagliederen van Jeremia, Daniël, de kleine profeten voor een groot deel. Er zijn geleerden die zeggen dat ons huidige oude testament eigenlijk daar geschreven is. Ze gaan dan wel veel te ver, ze denken dat het daar helemaal is gemaakt. Maar je kunt wel zien, vanaf Genesis dat dat ergens is opgeschreven, dat daar een hand is van een redacteur. Dat waren de rabbijnen in de Babylonische ballingschap die Israëls erfgoed onder woorden brachten. Die geïnspireerd door de Heilige Geest het oude testament zo hebben geschreven als wij het nu nog voor ons hebben.
De Babylonische ballingschap was bijzonder zwaar voor Israël. Het was in wezen, -en daar is mijn eerste punt aan gewijd-, een gericht van God over Israël. Tegelijkertijd is Israël daar door de diepte heen tot een ongelooflijke intense boodschap gegroeid, tot een volk geworden, tot een cultuur die eigenlijk wereldwijd tot een zegen is geworden. In de Babylonische ballingschap was er de Thora-studie, daar zijn de schriften bestudeerd, daar is de Talmud geboren. Daar is de synagoge geboren, daar werd afgebakend tussen waarheid en leugen. Daar ineens brak Israël, wat het voor de ballingschap niet deed. Het heil en de wereld helemaal onder het beslag van Gods beloften te leggen begint daar in de Babylonische ballingschap geboren te worden. De sabbatsviering, allemaal is dat ontstaan in zijn praktijk in de Babylonische ballingschap. Heel de echt Joodse traditie met al zijn diepte en heilskracht, later werd dat het fundament van Christus heilswerk, het is hier in de ballingschap geboren, uit de druk tevoorschijn geperst. Want de tijd in ballingschap was een tijd van diepe loutering, ook van intense concentratie en van geestelijke vernieuwing, uiteindelijk. De drie V's van: Veroordeling (loutering), Verdieping en Vernieuwing.

Opnieuw is deze geschiedenis en dit gedeelte van de Bijbel, deze brief aan de ballingen, als een bril die we moeten opzetten. We moeten door de schriften heen naar onze wereld kijken, naar ons eigen leven en naar onze eigen tradities. Zo geeft ons de schrift -Jeremia 29- deze brief al reikend aan als een bril die we opzetten. Waardoor we ineens naar ons eigen leven kijken en zien wat er eigenlijk aan de orde is, wat er aan de gang is. Als we dat doen zien we dat deze periode ons met name even terugvoert naar onszelf. We gaan iets van gericht en loutering ontdekken, we gaan ontdekken hoe belangrijk die concentratie is, dat onverdeelde hart waar het straks bij uitkomt. Dan van daar uit naar de beloften van vernieuwing die er zijn. Dat zien we nu na elkaar door de bril van de brief van Jeremia aan de ballingen.

Wanneer is die geschreven? Het wordt bij de inleiding even gezegd. Hij is geschreven nadat God de bovenlaag van Israël had doen wegvoeren door Nebukadnezar. Dat is gebeurd in ongeveer 597 voor de geboorte van Jezus. De profeten, de priesters, de koningszonen, duizenden van de leidinggeestelijken en politieke leiders van Jeruzalem waren afgeroomd en door Nebukadnezar naar Babel gedreven, waar ze in tentenkampen woonden. Kosovo-stijl. Dan, als ze daar zijn, hoe moeten ze dan ineens hun weg vinden? Daar gaat deze brief over. De Schrift zegt: "Zet in zulke tijden de bril op van het woord van God." De profeet Jeremia geeft dat door die brief.
Wat zegt die brief? Ik ga het eerste gedeelte wat snel voorbij, maar het is niet onbelangrijk. Het eerste wat die brief zegt, is: "Niet wegvluchten." Dat is ook voor ons heel belangrijk. "Vlucht niet weg uit die cultuur", zegt de profeet Jeremia, "kruip niet weg in je eigen sub-cultuurtje, maar blijf met twee benen midden in die wereld staan." Het is heel bijzonder dat een profeet dat zegt. "Bouw huizen in Babel, woon daarin. Leg tuinen aan en eet van de vrucht daarvan. Neem vrouwen, verwek zonen en dochteren, vermeerdert, en vermindert niet. En bid en werk voor het welzijn van de stad. Want in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn."
Doe mee met de wereld waarin we leven, met het land waar we toe behoren. We blijven geroepen tot

inzet voor onze cultuur. "Maar", zegt de profeet, "let goed op, het is wel de aarde, en huizen bouwen, het zijn zulke echte dingen, huizen bouwen, tuinen aanleggen, dicht bij de aarde blijven. Vlucht niet die virtuele wereld in, maar blijf in de werkelijke dingen. Zo heeft God het ook gewild. Hou je aan Gods instellingen daarbij. De overheid, het huwelijk, heel belangrijk. "Laat ze niet wankelen want dan stort die stad ineen en in het welzijn van die stad ligt uw welzijn", zegt de profeet, dus je heb er zelf ook baat bij.
Maar daarna? De raad is: niet wegvluchten, maar hoe moeten we ons dan tot dat verleden verhouden? Want zij zitten daar, ineens geshockeerd, en wij eigenlijk ook. Daarom zei ik, het is een bril waarbij we ineens ontdekken: is het niet in wezen onze situatie? Misschien dat dat de ouderen nog wat meer aanspreekt dan de jongeren. Want die ouderen, als zij hier op zondagmiddag in de kerk zitten, denken aan de Oosterkerk, de Westerkerk en de Zuiderkerk, die kerken zaten tot voor vijfentwintig jaar stampvol op zondag, ook op zondagmiddag. Stampvol. Toen ik hier kwam, 1979, werden de middagdiensten nog net zo bezocht als de ochtenddiensten. Precies dezelfde gemeente was dat. Die ouderen zien dus nog die bomvolle kerken voor zich, ze hebben in hun achterhoofd nog de toogdagen van vroeger, de catechismusverkondiging, de solide christelijke partijen die dan ook het bestuur van de stad en van het land bepaalden. En nu wij met het paars kabinet? Vergelijk die tijd. Ze vergelijken en zeggen: "We zijn ineens van een christelijk land weggezonken tot een minderheid." Lege kerkdiensten, in ieder geval 's middags. Ze kijken naar de politiek, een paars kabinet, in plaats van 'onze voormannen' die daar het bewind voeren. De hele sfeer van een gekerstende samenleving is weg. Die kan je wel vergeten, het is weg. Het is verbrokkeld, ze voelen zich in verlegenheid gebracht en denken: in wat voor wereld zijn we terecht gekomen? Ineens zijn daar de grote problemen over wat je medisch allemaal wel niet kan doen, de technologische ontwikkelingen, een vrije markteconomie en golven van welvaart en liberale democratie, in zo'n wereld leven we: dit is een Babylonische wereld. Ineens merken we dat we in ballingschap zijn geraakt.
Nu was er in de tijd van Jeremia een optimistische toon bij de meeste profeten. De meeste profeten sloegen een optimistische toon aan, ze zeiden: "Maak je niet druk, we zijn zo weer in Jeruzalem. Het kan een jaar duren, twee jaar, maar dan ben je weer terug." Jeremia noemt ze 'mooi-weer' profeten. Ze praten de mensen naar de mond. Hij zegt: "Dat is niet wat God zegt, het zijn valse profeten en ze hebben niet naar Gods woord gesproken, laten ze u niet misleiden. Luister niet naar hun waarzeggers en dromers. Ze profeteren vals in mijn naam. Nee", zegt dan de profeet -en daar heb ik het eerste punt van loutering aan verbonden en van het leren zien als gericht-. "Nee", zegt de profeet, "wanneer voor u zeventig jaar voorbij zijn gegaan zal Ik naar u omzien en mijn heilrijk woord over u in vervulling doen gaan."
Zeventig jaar. Het staat ook in Psalm 90. Zeventig jaar, dat is de leeftijd van een mens. Als je sterk bent word je zeventig jaar. Dat wil zeggen dat je levenslang krijgt. Denk niet dat je hier zomaar weer uit bent. Dat is eigenlijk het woord van de profeet Jeremia. Ik zou het vandaag ook tegen iedereen willen zeggen. Denk niet dat je uit deze geseculariseerde wereld zomaar weer uit bent. Dat kost u allemaal, zoals u hier zit, levenslang. Je kan de ballingsschap wel eens vergelijken met Exodus. Exil, of Exodus. Wij zitten meer in een exil-tijd dan in een Exodus tijd. Exodus was veertig jaar, dat was beproeving. Maar exil, ballingschap, dat is zeventig jaar. Dat is loutering, dat gaat diep, daar is je leven mee gemoeid. We hebben levenslang in een geseculariseerde tijd. Je komt er nooit meer uit weg. Nu zegt de profeet dat omdat hij daarmee heel dat volk in een proces wil brengen van verwerken. Wij moeten dat verwerken. En om te verwerken moet je terugknopen, moet je teruggaan naar het begin, moet je je soms afvragen, waar ging het dan allemaal fout? Waar is het eigenlijk allemaal verkeerd gegaan? Ineens ga je je realiseren dat we in het tijdperk van Constantijn hebben geleefd, de gekerstende tijd in Europa, maar dat daar intussen in naam van het Christendom soms, in ieder geval onder de vlag van het Christendom, ook verschrikkelijke dingen zijn gebeurd. Denk aan de slavernij, aan de godsdiensttwisten, er zijn verschrikkelijke dingen gebeurd toen en aan het gebeuren nu. In de ballingschap ligt er iets in van een gericht daarover. We worden erin gelouterd, we moeten weer terug en we moeten zeggen: "God, we hebben dingen fout gedaan. Dat we hier zitten is ook onze schuld." Dat geldt ook voor ons gereformeerde verleden. Ik denk dat heel veel dingen in het gereformeerde leven heel goed waren, maar ook dat heel veel dingen fundamenteel fout gingen. Let op het getal, en uiterlijkheid, waar was het echte gebed, waar was de bewogenheid voor de wereld.? Ging het bij de vrijmaking nou echt om Jezus en die gekruisigd? Of zaten we rokend in onze vertrekken te kijken wie de meerderheid van stemmen kreeg? Zulke kerkelijke vergaderingen heb ik meegemaakt. Dat is afschuwelijk. Ik denk dat tijden van ballingschap ons allemaal gegeven zijn om als het ware weer door zo'n louterend proces heen te gaan om terug te koppelen en te zeggen dat er dingen fundamenteel fout zijn gegaan.
Dat geldt niet alleen voor het kerkelijke leven, het geldt precies eender ook voor onze technische cultuur. Als je kijkt naar waar ik vorige keer mee begon, die wereld van de techniek, en je denkt aan de grote ontwikkelingen in de markteconomie, -vandaag gaan we dus weer terug naar het kapitalisme- als we denken aan de wetenschap en hoe dat begonnen is. Ik denk dat Christenen altijd hebben meegedaan. Wij hebben altijd meegedaan met die ontdekkingen. Ik denk dat wij helemaal meeverantwoordelijk zijn voor de richting waarin onze cultuur is opgeschoven. Daar zijn wij zelf mee

bedrijvers van. Wij staan dus niet met schone handen. God ontdekt u en mij, ons allemaal aan onze afgoden. Ineens gaan er dan ook diepgaand dingen in ons veranderen. Dingen die vroeger vastlagen gaan loszitten. Mensen moeten omschakelen van liederen die spreken over God als de nabije naar liederen die spreken over God als een verborgenheid. Het is juist in de Babylonische ballingschap dat je ineens een boek als Esther aantreft, over God die zijn aangezicht verbergt. Al die dingen spelen een enorme rol in dat eerste wat Jeremia wil uitwerken onder de ballingen. Een proces van loutering, een proces van verdieping, proces van erkenning van schuld, zeggen dat we het daar fout gedaan hebben, en daar en Heer wees ons genadig.
Dat is eigenlijk het eerste. "Je zit er levenslang aan vast", zegt de profeet, "het is zeventig jaar, die ballingsschap." Maar dan altijd weer, dat vind ik het tweede fascinerende van Jeremia, -maar dat geldt van al deze profeten in de tijd van de ballingschap-. die enorme bemoediging, let eens op het tweede vers. Daar zegt de Here God direct er achteraan: "Maar, ook al ga je nu door tijden van gericht heen, Ik ben uit op uw heil." Dat zegt Hij steeds weer. "Maar Ik zal mijn heilrijke belofte over u in vervulling doen gaan". Daar spoort Hij Israël toe aan, daar bemoedigt Hij hen mee. Hij zegt: "Wanneer de zeventig jaren voor u voorbij zijn dan zal Ik mijn heilrijke belofte voor u in vervulling doen laten gaan. Ik weet welke gedachte Ik over u koester. Gedachten van vrede, en niet van onheil, om u een hoopvolle toekomst te geven." Het is een hele bijzondere manier waarop de Here dit woord hier formuleert. Hij zegt niet dat Hij u een heilrijke belofte geeft, maar Hij zegt dit: "Want Ik weet welke gedachte Ik over u koester", alsof Hij even de aandacht wegtrekt van uzelf en onszelf, en ons leert om helemaal op Hem te letten. Dat wil zeggen: Vader, Zoon, en Heilige Geest, we zijn in intern beraad gegaan. We hebben gezegd: "En toch gaan we door met onze heilrijke beloften. Ik geef jullie een hierna en een toekomst." Die twee dingen. Hierna en hoop, hoopvolle toekomst. Daarmee bedoelt Hij niet alleen in het hiernamaals, in de eeuwigheid, nee, na deze periode van loutering. "Ik zal jullie er doorheen voeren, en Ik zal jullie mijn heilrijke belofte laten zien. Ik zal jullie brengen de vernieuwing." Maar dan moet je wel zelf eraan meewerken. Want het eerste wat de Here God doet, door die belofte zo te formuleren, is dat Hij ons diepe wantrouwen wil overwinnen. Alsof Hij wel voorziet: ja maar... Sommigen van ons zijn door die crisis zo diep weggezonken dat we zelfs in de meest basale vragen zijn verzand. Dan moeten we als het ware opnieuw overwonnen worden. Dan zegt de Here God: "Maar Ik weet welke gedachte Ik over je koester. Gedachten van vrede en niet van onheil, om je een heilvolle toekomst te geven." Daarmee bedoelt Hij dat al het wantrouwen mag wegsmelten, alle angsten kunnen weggaan. God is met ons bezig, Hij is trouw in zijn plan, Hij gaat met ons verder. Hij heeft nog een grote toekomst met ons voor. Ik denk dan ook letterlijk aan Israël. Wat de Here God door Israël gedaan heeft, na de ballingschap, daar waar de openbaring eigenlijk verdiept werd, waar Jesaja 53 weer klonk, we hadden Jezus nooit begrepen als we Jesaja 53 niet hadden gehad. Zo diep gaat dat. God zegt dat Hij verder gaat met zijn heil. Na de ballingschap komt daar nog het grootste hoogtepunt van Gods heilsopenbaring, als daar op Golgotha Jezus Christus sterft voor de zonden van de wereld. Dat is alles voorbereid in de ballingschap.
Zo zie ik onze ballingschap ook als een periode van voorbereiding. Als een periode van verdieping en dan van vernieuwing.

Allereerst die verdieping. Die zie ik in twee punten.
1) Het wantrouwen moet wegsmelten. Dat is wat God zo heel diep aanraakt. Ik weet wat voor gedachte Ik voor u koester. Er is een innerlijk vooroverleg aan vooraf gegaan. "Twijfel er toch niet aan dat Ik heilrijke bedoelingen heb met uw leven, en met uw samenleven." Dat is het eerste.
2) Het tweede is dat Hij toch gelijkertijd zegt: "Maar dan moet u heengaan en bidden." Dat staat erbij. "Bidden en Mij zoeken met geheel uw hart." Dat hoort bij die fase van verdieping, God zoeken met ons gehele hart. Niet tweeslachtig, niet met ergens toch nog dingen waar we heimelijk voor leven en die ons leven vervullen. Nee, Hem in het centrum en helemaal voor Hem gaan. Dat is eigenlijk ook een proces van reiniging. Alles uit je leven wegdoen wat ons van Hem aftrekt. Het is ook een proces van concentratie, we laten geen enkele ruimte voor iets anders dan voor Hem. Als je dat doet en met heel je hart Hem zoekt, dan laat Hij zich vinden. Dan openbaart die God die zijn gezicht verbergt zich weer opnieuw aan ons. Zoals Jesaja zegt: "Waarlijk, Gij zijt een verborgen God, maar de God van Israël, en een Verlosser." Het is alsof hij zegt: "Eerst gaan we die fase door, maar daar doorheen gaan we Hem op een veel diepere manier vinden." Daar zijn we zelf bij betrokken. Daarvoor moeten wij ons toewijden met geheel ons hart. Concentratie, reiniging, loutering, dat allemaal hoort bij dit proces van leven in een Babylonische ballingschap. Er is best veel huiswerk te doen in die tijd. Misschien moeten we soms ook niet al te snel op de wereld toe rennen met evangelisatie. Als dat proces niet helemaal af is en niet plaats vindt, -natuurlijk hoeft het niet af te zijn-, maar als het helemaal niet plaatsvindt dan wordt het met het evangelie-uitdragen ook niet veel. Dit moet tegelijkertijd gebeuren, dit proces van diepgang.
Maar als het gebeurt dan belooft God een uitermate ingrijpende vernieuwing. Dat is een steevaste belofte, die vind ik nog het mooiste uitgedrukt op de Pinksterdag. Het staat in Handelingen 3. Dan formuleert Petrus dat als hij zegt: "Kom dan tot berouw en bekering, opdat uw zonde uitgedelgd worden, en opdat er tijden van verademing komen, van het aangezicht des Heren. Dat Hij de Christus zende, die voor u tevoren bestemd was en die de hemel moest opnemen tot de tijd van de

wederoprichting aller dingen."
Dus wij gaan niet een onheilstijd tegemoet, wij gaan het hoogtepunt tegemoet. Maar het gaat door die diepte heen. Dan komen er tijden van verademing. Het kan best zijn dat God nog grote tijden van opwekking geeft in Europa. Dat gaat door dat proces van vernieuwing en verdieping heen. Het kan zijn dat we grote tijden van verademing kennen. Van reveil, van intensivering van het gebed van levende gemeenten, van werkelijke krachtdadige werkingen van Gods Geest. Wie weet, het kan dan ook zijn dat Jezus terugkomt, dat is natuurlijk het allerlaatste wat we tegemoet zien: zijn terugkeer, waar de profeten juist in de tijd van ballingschap heel veel over hebben gesproken. Jesaja zegt: "Dan zal de wolf bij het schaap verkeren, de panter zich neerleggen bij het bokje en de leeuw zal stro eten als het rund. Dan zal een zuigeling bij het hol van een adder spelen en men zal geen kwaad meer stichten op gans mijn heilige berg. En de aarde zal vol zijn van de kennis des Heren, zoals de wateren de bodem der zee bedekken." Dat zijn de heilsbeloften die we tegemoet zien. Maar hoe we daar komen, het gaat alleen langs die weg van verdieping, Hem aanroepen, bidden en een onverdeeld hart. Dan zult gij Mij zoeken en vinden. En ik zal weer een wending brengen in uw lot, en je gaat een heilrijke toekomst tegemoet.

Dat is zo de lijn van deze brief van Jeremia. Ik vat het nog een keer samen.
Deze brief van Jeremia brengt ons in aanraking met Gods onderwijs in tijden van ballingschap. Dat is een bril die je voor je ogen moet zetten. De ballingschap was nodig om Israël te laten reinigen en te verdiepen en te vernieuwen. Dan krijgt het woord kracht, het wordt beschreven, bestudeerd. Dan komt Ezra, overal zijn synagogen, de sabbatten worden gevierd, daar is Johannes de Doper, en de intocht van Jezus, en het heil gaat naar de einden der aarde.
Zo leren we uit Jeremia 29 hoe onze houding mag zijn in tijden van Babylonische ballingschap. Het is toegewijd, vreugdevol en toch onthecht. Het is in de wereld zijn en toch niet van de wereld zijn. Bouw huizen, woon erin, leg tuinen aan, geniet ervan, met man, vrouw, kinderen en kleinkinderen. Maar weet wel: je bent onderweg en je blijft onderweg. En intussen: laat je louteren. Neem de gerichten van God serieus, leer Hem liefhebben, ook in zijn gerichten. En ga die weg van verdieping, van concentratie en van loutering, en van een onverdeeld hart. Tenslotte: rust daarop -en dat moet alle wantrouwen wegnemen- grote beloften van vernieuwing. Dan zal de Here komen als we Hem zoeken met geheel ons hart. Hij zal ons persoonlijk verrijken en verdiepen en ons ook gezamenlijk een heilrijke toekomst ontsluiten.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 9 mei 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Want alzo lief had God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft niet verloren ga maar eeuwig leven hebbe."
(Johannes 3:16)

Schriftlezing: Daniël 1: 1-5 en 8; Openbaring 17: 3-8
Tekst: 1 Johannes 2: 15-17: Hebt de wereld niet lief?

Liederen:

- Lied 319:1, 4 en 5
- Psalm 138:1
- Lied 449:5
- Psalm 139:7
- Opwekkingslied 242
- Kinderlied 12
- Lied 485:2 en 3
- Lied 358:1, 4, 5 en 6
- Lied 244:4

Introductie: Leven in een Babylonische cultuur (3)

De nu volgende schriftoverdenking en verkondiging staat in een serie van drie. We blikken even terug.
Twee weken geleden spraken over het eerste punt, Genesis 11, de drie kenmerken van die Babylonische cultuur: fascinatie, daarna de grootheidswaan, de torenbouw en de eenheidscultuur. Vorige week zagen we, bij de Babylonische ballingschap dat het ging om een proces van zelfinkeer, drie keer die V: Verootmoediging, Verdieping en Vernieuwing. Dus eerst de blik naar binnen. Nu zijn we toe aan de derde en laatste van deze serie. Ik heb de tekst gekozen uit 1 Johannes 2, maar Openbaringen 17 las ik ook weer, daar zie je dat die Babylonische geest zijn kop weer opsteekt in de eindtijd.
Dat wordt in een zeer fel visioen geschetst in Openbaring 17, we willen ons vandaag vooral concentreren op die vraag: hoe gaan we daarmee om?
We lazen dus uit Openbaring en uit het oude testament uit Daniël, want die leefde ook aan een Babylonisch hof.

Verkondiging: gemeente van Christus,

De nu volgende schriftoverdenking en verkondiging staat in een serie van drie. We blikken even terug.
Twee weken geleden spraken over het eerste punt, Genesis 11, de drie kenmerken van die Babylonische cultuur: fascinatie, daarna de grootheidswaan, de torenbouw en de eenheidscultuur. Vorige week zagen we, bij de Babylonische ballingschap dat het ging om een proces van zelfinkeer, drie keer die V: Verootmoediging, Verdieping en Vernieuwing. Dus eerst de blik naar binnen. Nu zijn we toe aan de derde en laatste van deze serie. Ik heb de tekst gekozen uit 1 Johannes 2, maar Openbaringen 17 las ik ook weer, daar zie je dat die Babylonische geest zijn kop weer opsteekt in de eindtijd.
Dat wordt in een zeer fel visioen geschetst in Openbaring 17, we willen ons vandaag vooral concentreren op die vraag: hoe gaan we daarmee om?
We lazen dus uit Openbaring en uit het oude testament uit Daniël, want die leefde ook aan een Babylonisch hof.

We zijn deze morgen weer samengekomen rond het evangelie wat ik heb uitgelegd bij het dopen: Johannes 3: 16. U heeft het vanmorgen gehoord: Zo lief heeft God de wereld gehad. Op die wijze,

zó, heeft God de wereld liefgehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegéven heeft, opdat een ieder die in Hem gelooft niet verloren ga maar eeuwig leven hebbe. De wereld heeft verlossing nodig, redding, behoud. Zo is die wereld voorwerp van de liefde van God.
Maar nu hier, 1 Johannes 2: 'Heb de wereld niet lief...', zegt dan Johannes: 'wie de wereld liefheeft, de liefde van de Vader is niet in hem'. Hoe kan dat nu? Johannes 3: 16, en van dezelfde schrijver 1 Johannes 2, het laatste schijnt het eerste regelrecht tegen te spreken! Die twee woorden geven samen de spanning weer waarin we hier samen het avondmaal vieren en tegelijk ons bezinnen op die, wat de Schrift noemt, Babylonische cultuur.
Aan de ene kant het Avondmaal, dat zegt: "de Here is vol ontferming over deze wereld bewogen." Inderdaad, ze heeft redding nodig en daarvoor heeft Hij alles gegeven. Aan de andere kant zegt Johannes: 'Heb de wereld niet lief, verlies je niet aan haar, houdt afstand. Pas op! Rood licht.'
Dat zouden we niet begrijpen als we ons niet twee zondagen hadden verdiept in wat de bijbel noemt: de Babylonische trekken van onze cultuur. De wereld die wij niet moeten liefhebben is de wereld in haar hoogmoedige verzet tegen God. Niet de wereld zoals God die schiep, ook niet de wereld zoals ze slachtoffer is geworden van de zondeval. Nee, hier in 1 Johannes 2 komt de wereld naar voren in haar rebellie, in haar venijnige verzet, in haar misdrijf. Dat zie je niet zomaar, dat moet je leren ontdekken, daar moeten je ogen voor opengaan, daar moet je die bril van het Woord voor opzetten.
Hier in Openbaring 17 staat dan ook dat het een geheimenis is. 'Zie ik vertel u het geheimenis van het grote Babylon, en dat is dat ze was en ze niet is en dat ze zal zijn'. Dat is toch bijzonder. Ze was er -de torenbouw van Babel, Genesis 11-, en in het heden dan? Het lijkt of ze in het heden ondergronds is gegaan. Het broedt, zou je kunnen zeggen. Ze broedt in het heden, -ze is er niet, want nergens zie je evident een toren van Babel staan- maar ze zal er weer zijn, straks, die hoer in de woestijn, die in dat visioen opdoemt en in wie al de kracht van dat Babylonische verzet weer omhoog springt.
Je moet dus omdat ze in het heden broedt, ondergronds is gegaan, wel leren ontdekken, je moet ze leren herkennen. Daar gaat het hier over. Johannes helpt ons hierbij en zegt: "Je herkent ze aan die drie punten. Want al wat uit de wereld is, de begeerte van de ogen, de begeerte van het vlees en hovaardig leven, het is niet uit God".

Begeerte van het vlees, begeerte van de ogen en leven in grootheidswaan. Drie dingen, ze lopen parallel met de drie verzoekingen van Jezus in de woestijn. Op deze drie punten worden we gezogen en verzocht door de satan, de vijand van God, de overste van deze wereld. Hij is overwonnen, Johannes zegt tegen heel de kring van de gemeente: 'Jullie hebben ze overwonnen, ze is overwonnen, maar daarmee is de boze nog niet uitgeteld! Hij blijft het proberen'. Wat hem in Jezus niet lukte, en waar we dus alle houvast aan hebben, dat blijft hij proberen, dat zal hij steeds weer opnieuw wereldwijd proberen. Hij zit achter dat Babylonische geheimenis. De boze wil ons op die drie punten losweken van God. Zoals hij bij Jezus probeerde: 'Als je de Zoon van God bent -dat wil zeggen, als je het in je mars hebt, als je het zelf kan-, zeg dan tegen die stenen dat ze brood worden!' Dat is de begeerte van het vlees.
Het tweede is: "Maar als jij het kan, als jij dan de Zoon van God bent -daar komt de begeerte van de ogen- richt dan een sensationeel mirakel op dat al die mensen zien en gefascineerd worden en je navolgen!
Tenslotte zegt de overste van deze wereld: 'Eén knieval voor mij en de hele wereld ligt aan je voet! Het is voor jou!' En hij heeft nog gelijk ook. Als Jezus het gedaan zou hebben, zou Hij het gekregen hebben. Zo probeerde de boze Jezus te verleiden. Begeerte van het vlees, van de ogen en grootheidswaan. En het gebeurt nog steeds in die drie trekken.

Begeerte van het vlees. We moeten dan niet zo gauw denken -die kant gaan we vaak direct op- aan seksualiteit, dat is het niet. Het vlees is heel het lichamelijk bestaan. Je moet daarbij denken aan alles wat heerlijk is voor je lichaam. Wij leven in een lichaamscultuur, alles is gericht op het lichaam, daar worden we door gefascineerd, daar ligt dan ook een ontzaglijke zuigkracht. We gaan naar verre zonnige stranden om ons lichaam te verwennen en te bruinen in de zon, en als je daar dan zo in de zon ligt denk je ineens: 'Waarom heb ik eigenlijk verlossing nodig?' Dat denk je toch, als je daar zo ligt? Dan zit je precies hier, de Babylonische geest heeft je te pakken.
De tweede is de begeerte van de ogen. Nu, vertel me niet hoe steeds de ogen worden geprikkeld. We noemen onze cultuur wel een beeldcultuur. Wat worden er niet dingen aangereikt die fascineren, via de TV, via de PC, via Internet, je kan in een virtuele wereld wegzeilen. Dat moet je dus ook heel breed nemen. Alles wat je ogen zo fascineert dat je er helemaal in opgaat en dat het je vervreemdt van God.
Tenslotte, daar mondt het in uit, de hoogmoed, grootheidswaan. Ineens wordt daar de toren opgericht: 'Nu zal niets van wat zij denken te doen voor hen onuitvoerbaar zijn'. En achter alles klinkt: Waar heb ik eigenlijk verlossing voor nodig? Dit is prachtig, het is lekker, het is mooi -begeerte van het vlees en van de ogen-, en wat een pronk en praal, dat zit in dat woord waan, grootheidswaan.
Heel laconiek zegt Johannes: 'Bedenk wel, morgen is het allemaal weer voorbij. Pas op voor de uitstraling die het op je heeft, want het vervreemdt je van de Vader.' Hij zegt niet: het vervreemdt je

van God, maar van de Vader, en daar zit veel meer in. Die geest van vervreemding is uit de wereld, de Babylonische wereld. Dan vertelt Johannes ons zo tussen de bedrijven door -met die eerste en die laatste zin en dat voorbijgaan- heel concreet hoe we daar mee moeten omgaan.
Daar willen we nu in het bijzonder bij stilstaan. Ik licht daar drie momenten uit. Het eerste is: Heb de wereld niet lief. Dat staat heel dominerend in de eerste zin. Een zaak van het hart. Het tweede is: Maak goede keuzes. Wie de wil van God doet die blijft. Het derde is: Het is een zaak van het verstand. Kijk er doorheen! Het blijft niet. Het geeft je geen echt blijvend leven.

Over alledrie punten een enkel woord.
Hoe moeten we staan in een cultuur waar dat geheimenis van Babylon broedt? Johannes zegt eerst: Heb de wereld niet lief. Ik herinner u eraan dat de eerste uitstraling van iedere nieuwe uitvinding fascinatie is. Die fascinatie heeft in onze cultuur de werking van een lasso. Eerst word ik gefascineerd, dan laat ik me er door vangen, tenslotte zit ik er aan vast. Het voorbeeld dat ik eerder gaf was de televisie. Eerst was er de fascinatie, dan het gebruik en vervolgens de verslaving. Verslaafd zijn betekent dat ik mijn hart er door laat bezetten. Ik kan niet meer zonder. Daartegen richt zich Johannes eerste vermaan. Dat wil zeggen: Laat je door de fascinatie van die moderne technologische wereld niet inspinnen. Blijf erboven staan. Hanteer het en laat je niet manipuleren. Alleen dood hout drijft met de stroom mee. Er moet eigenlijk bij ons direct een rood licht gaan branden als PC of TV het gezin binnen gaat dringen en de gesprekken doodt.
Ik las een artikel over de Amish, een aparte subcultuur vanuit doopsgezinde achtergrond in Amerika. Toen de telefoon werd uitgevonden hadden ze daar overleg over of zij die in hun midden mochten toestaan. Als conclusie hadden ze: Zodra de telefoon het familieleven verstoort mag hij er niet in. Tot vandaag toe hebben ze de telefoon buiten het huis. Ook alle moderne apparatuur is er op aangesloten, zoals een antwoordapparaat. Mensen kunnen hen bereiken, maar in het gezin komt hij niet. Dat is toch heel goed gedacht? Zodra TV, PC, telefoon, noem maar op, je gezinsleven gaat verstoren, steeds maar weer interrumpeert en de warme menselijke verhoudingen die er horen te zijn verbreekt en daarop inbreuk doet: gooi hem eruit. Het blauwe oog maakt miljoenen slachtoffers, denk ik. De PC en Internet trekt mensen weg in een virtuele wereld. De soapseries op televisie geven alleen maar schijnbare vervulling naar het verlangen naar romance en spanning. Alleen maar schijnbaar. Let maar eens op hoe gezinnen opluchten als ze op vakantie zijn en dat ding is er niet. Want het is natuurlijk oneindig veel leuker om te volleyballen dan om te kijken naar volleyballen. Want al deze instrumenten bedreigen het echte leven. Dat is een rood licht.
Het tweede rode licht is de technologische ontwikkeling. Die vervreemdt ons ook van de natuur, van de werkelijkheid zoals God die gemaakt heeft. Dan denk ik aan de aarde, en aan kunstmest en koeien en kippen en varkens en vogels. We gaan een cultuur tegemoet waarin alles kunstmatig wordt. Ons voedsel kan in de toekomst helemaal gefabriceerd worden in een laboratorium. Voor een deel gebeurt dat al. Met sla en graan, het wordt genetisch gemanipuleerd en technisch perfect gefabriceerd. Dat kan straks met ons nageslacht gebeuren, met baby's. Dat is een afschuwelijke wereld. Ik zou zeggen: direct rood licht en dat soort producten niet kopen. Rood licht is ook wat vandaag gebeurt in de zorgsector. Dat dáár nu juist mensen ontbreken om de eerste plicht van een christelijke samenleving waar te maken, dat je zorgt voor die ziek zijn, die ouder geworden zijn, die gehandicapt zijn. Dat is een groot rood licht. Waar besteden we ons geld aan, vraag je je dan af. Moet dit niet als eerste op de lijst?
Een ander rood licht is de vierentwintiguurs-economie, met altijd die drift erin en die stress en vooruitgangsgeloof, ik denk aan globalisering, ik ben ook niet echt happy met de euro, die eenwording en fusies van bedrijven en volkeren. Ik denk overal rode lichten, en ze staan niet voor niets op rood.

Dat leidt me naar het tweede punt, wat Johannes hier zo met nadruk zegt: 'er moeten keuzes gemaakt worden!' Dat is wat we vandaag de dag moeten doen. Het eerste is: verlies je hart er niet aan, maar daarna: je moet keuzes maken. En dat is tegen de stroom in. Johannes zegt: Je moet in de wereld de wil van God doen. Daar zijn we voor. Wie de wil van God doet drijft niet meer als dood hout op de stroom mee. Het beste voorbeeld uit de Schrift vind ik altijd weer Daniël, daarom heb ik die ook de revue laten passeren. Want het geheim van Daniël is dat hij zulke keuzes maakte. Hij was zeer loyaal, is tot een hoge positie geklommen in die Babylonische wereld, maar tegelijk maakte hij keuzes en daar stond hij voor met het risico van zijn eigen leven. Dat is Daniël. Hij weigerde hier het dieet van het Babylonische hof, hij deed het tegen de stroom in. Ik denk niet dat Daniël een wettisch handboek aanlegde. Dat willen we zo graag hebben, recepten wat je wel en wat je niet mag in een Babylonische tijd. Maar dat krijgen we niet. Daniël kiest tegen dat dieet, maar hij legt die keus niet op aan de andere ballingen. Hij zegt: "Dit is in mijn geweten hier en nu de keus die ik maak". Zo moet ieder mens in een Babylonische cultuur zichzelf in vrijheid afvragen:' Waar wil ik nu echt afhankelijk blijven?' Want daarop wordt voortdurend die aanslag gepleegd. Een aanslag die altijd weer gepleegd wordt op het levend afhankelijk blijven van God. Heel de cultuur van vandaag wil controleren, beheersen, en tenslotte onafhankelijk zijn van de Schepper. Op dat punt moeten wij als het ware tekenen stellen en keuzes maken. Moet ik nu perse die 60-urige werkweek volgen? Vaak met een

heel belangrijke aandrift naarmate je ouder wordt om een mooi pensioen te krijgen als je 65 bent, anderen om carrière te maken. Ik ken mensen die bewust een keuze hebben gemaakt tegen deze stress, tegen een vierentwintiguurs-economie. Bijvoorbeeld door hun baan op te zeggen en te gaan denken: Waar kan ik nu met mijn leven het Koninkrijk van God het meest dienstbaar zijn? Of door een parttime baan te nemen. Maar weer: dat is geen regel! Het is geen wetboek. Anderen werken 60 uur in de week en ze gaan met God, dus er is helemaal geen sprake van een vaste regel voor iedereen gelijk. Maar voor een ander is het weer een andere daad waarvan ze beseffen dat God die van hen vraagt. Een ander stelt de daad dat hij geen televisie in huis neemt. Oké. Weer een ander stelt een daad en zegt: ik ga niet speculeren met mijn geld. Dat is ook een daad.
Eigenlijk moet iedere christen zich afvragen: waar zuigt die Babylonische geest mij op? Waar houdt het mij af van mijn primaire roeping, van familierelaties, zorg voor de zieken, dienst aan het evangelie? Daar stel ik een daad. De wil van God doen is keuzes maken. Keuzes die mij kwetsbaar afhankelijk maken van God. Maar ineens ga ik ook met God wat beleven. Want Hij laat je daarin niet in de steek. Kortom: durf een Daniël te zijn.

Tenslotte: het is ook een zaak van inzicht. Van goed helder zien, doorzien. Dingen die fascineren in een Babylonische cultuur doorzien. Eén van die inzichten die in dat hele vers uit Johannes heen geweven is: Het duurt allemaal maar zo kort. Het blinkt op, het fascineert, maar het laat je uitgeblust achter. 'De wereld en haar begeren gaat voorbij', zegt Johannes. Dat klinkt een beetje melancholisch. Zeker, alles gaat voorbij en het leven is kort, maar Johannes wil ook niet zeggen dat je in dat korte leven niet mag genieten. Dat komt helemaal niet bij hem op. Maar hij wekt ons op om ons korte leven en onze beperkte tijd in te zetten voor iets wat blijft. Dat is zijn punt. Zet het in voor iets dat blijft, voor spijs die niet vergaat. Daarom lees ik straks ter inleiding op het Avondmaal een stukje uit Johannes 6, waar Jezus uitlegt dat je het hele doel van je leven mist als je het alleen maar inzet voor spijs die vergaat, zoals we zagen.
Als je je hele leven alleen maar inzet voor de begeerte van het vlees, voor de lichaamscultuur en voor de begeerte der ogen, de beeldcultuur, en tenslotte altijd maar opgaat in mooie dingen, die de protserige grootheidswaan vervullen, zet je leven dan liever in voor spijs die niet vergaat en die de Zoon des mensen u geven zal. Natuurlijk, ten diepste vieren we dat vandaag weer, zijn lichaam voor ons gebroken, zijn bloed voor ons vergoten, de liefde van God in je hart toelaten, je concentreren op wat goed is, wat echt is, reële relaties, je eerste roeping volgen, opbouw van de gemeente, dienst aan de samenleving, dát voert ons naar wat blijft.
Zoals we zongen: Zoek eerst het Koninkrijk van God, en dat is het blijvende.
Want God heeft een heilsplan, daar mag ik me door laten troosten en daar mag ik me ook voor inzetten. Niets geeft zo'n vervuld leven als je daarvoor in te zetten, want dat blijft. Dat alleen geeft echte bevrediging tegenover al die valse beloften die een Babylonische cultuur uitstraalt. Maar dan ook wel ons laten vervullen door Hem!

We gaan het zingen:

Gij enige Bevrijder, die toen Gij werd verzocht,
uw ziel en zaligheid aan de duivel niet verkocht.
Ge hebt hem wedersproken, Ge hebt Gods Woord volbracht
En zo hebt Gij verbroken de bankring van zijn macht.

Dat gaan we eerst zingen en dan vieren aan het Avondmaal.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 5 september 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Geprezen zij; de Here, dag aan dag draagt Hij ons; die God is ons heil"

(Psalm 68:20).

Schriftlezing: 2 Timotheüs 2: 1-13
Tekst: 2 Timotheüs 2: 1

Liederen:

- lied 411 uit de Opwekkingsbundel
- psalm 85:1 en 5
- psalm 85:3 en 7
- lied 341:10
- kinderlied 5
- lied 431 uit de Opwekkingsbundel
- lied 337 uit de Opwekkingsbundel
- lied 460
- lied 456:3

Introductie: Wees krachtig in de genade!
Vandaag is het de startzondag aan het begin van het nieuwe seizoen. In de lezing van deze zondag uit de brief van Paulus aan Timotheüs komen veel aansporingen voor over de manier waarop Timotheüs zijn werk in de gemeente moet aanpakken.

Opvallend is de inzet. Niet: leer ze in de wet, of: houd ze op het goede spoor, maar wees sterk in de genade in Christus Jezus. Iemand heeft eens gezegd: het gaat niet om de moraal maar om het verhaal. Het wonder dat God zich ontfermt over mensen die alles verspeeld hebben, of die totaal geen uitzicht meer zien. Dat is de schat in aarden vaten (2 Corinthiërs 4). Over de manier waarop we daarmee mogen werken zegt de apostel: leer van de soldaat, sportman en boer (lijden , concentratie en onder druk toch genieten), gedenk bij alles dat Jezus uit de doden is opgestaan, en hou vol: Hij is met je en laat je niet vallen!

Verkondiging: gemeente van Christus,

Het is vandaag de startzondag. Dan is het meestal zo dat oude kerkenraadsleden afzwaaien, nieuwe aantreden, en straks zullen verschillende mensen uit ons midden vertellen wat er dit seizoen staat te gebeuren. Dat wil zeggen: vandaag gaat alles weer beginnen na de vakantie.
Maar hoe? Hoe gaan we aan de slag? En waar moeten we bij het werk in de gemeente voor alles op letten? Dat geldt voor de nieuwe ambtsdragers, het geldt voor ons allemaal. Daarvoor heb ik vanmorgen deze brief van Paulus aan Timotheüs opgeslagen. Het is in zeker opzicht zijn zwanenzang. Hij heeft het over boeien die hij draagt, en als u doorbladert dan staat er in hoofdstuk 4: 'het tijdstip van mijn verscheiden staat voor de deur, ik heb mijn loop gelopen, ik heb mijn strijd volbracht'. Dus hij zegt daar heel duidelijk: "Dit is eigenlijk wel het laatste stukje van de race".
Dat maakt ons des te meer benieuwd naar wat Paulus dan, op zo'n moment terugblikkend, aan Timotheüs wil meegeven. Timotheüs, die daar ook aan het werk is in een gemeente in Klein- Azië, en die van Paulus hier in dit hoofdstuk een paar aanwijzingen meekrijgt. Dit gedeelte heeft me zeer aangesproken, wel het meest dat opvallende begin. We lezen daar makkelijk overheen, zeker als de bijbel ons vertrouwd is, maar het is een heel wonderlijk begin, dat wat je als een opschrift mag lezen: Wees krachtig in de genade van Jezus Christus. Al de andere adviezen die later volgen zijn daaraan ondergeschikt, die werken dat als het ware verder uit. Maar wat Paulus hem vooral mee wil geven is: wees sterk in de genade.

Wees sterk in de genade
Wat bedoelt hij daarmee? Het is eigenlijk een vreemde uitdrukking die zichzelf een beetje

tegenspreekt. Want genade is dit dat God de zwakke heeft aangenomen. Genade is dus iets wat met zwakte te maken heeft. Maar dan dat grote wonder, dat God de verliezer tot winnaar heeft gemaakt, en dat Hij de schuldige vergeving gaf. Dat Hij de gekruisigde uit de dood heeft opgewekt. Daar zit alles aan vast, en daar moeten we nu sterk in zijn, zegt Paulus. Genade is hier dus het kernwoord. Het is het kernwoord van het hele Nieuwe Testament. Jezus is gekomen om die genade te laten zien. Hoe groot die genade van God is. Dat heeft Hij laten zien in zijn woorden, in zijn daden en in zijn leven.
Denk maar terug aan wat we lezen in Lucas 15, over het verloren schaap, de verloren penning en de verloren zoon. Daar zie je drie kleuren van de genade van God. Hij geeft genade door het verlorene te zoeken, het verdwaalde er weer bij te halen en door de schuldige te vergeven. Dat is wat Jezus ons heeft laten zien van God, dat heeft Hij ook in zijn daden laten zien. Hij zat in de kroeg met junks en prostituees en Hij schoof ook in de kerkenraadbanken in, bij Nicodemus. Tenslotte was dat wat Jezus de moed gaf om te sterven voor ons allen, voor verloren zondaren, om ze met God te verzoenen. Dus zo ver reikt de genade van God, zo ver als Jezus ging toen Hij aan het kruis zijn leven gaf, voor een leven verloren in schuld.

Paulus schrijft aan Timotheüs: 'daar moet je nu sterk in zijn, daar moet je in groeien.'
Wist u dat Luther, vlak voor hij stierf zei: "Bettler sind wir". Uiteindelijk zijn we toch bedelaars. Dat is in onmacht sterk zijn, en dat is onze schat. Die reiken we ook aan anderen uit: God geeft je altijd weer een nieuwe begin, Hij staat aan de kant van degenen die schuldig zijn, die verliezers zijn en die verdwaald zijn, Hij bewijst ze in Jezus genade, vergeving en genezing.

Dat moet het werk in de gemeente bepalen, het is een uitstraling naar anderen toe. Paulus zegt: "Concentreer je maar op één ding, en dat is: wees sterk in die genade. Troost er mensen mee, zegen ze ermee, rust ze ermee toe."

Daar voegt hij dan een hele reeks nuchtere adviezen aan toe:
Doe alles altijd in teamverband. Na wat je gehoord en gezien hebt: schakel er anderen bij in. Vertrouw het toe aan anderen die op hun beurt weer bekwaam zijn om anderen te onderrichten. Het moet een soort van estafetteloop worden. De gemeente moet daar in samenwerken. Concreet: we hebben groepsleiders nodig, kringleiders, clubmedewerkers, mensen die bekwaam zijn om anderen van alle leeftijden weer in die genade te onderrichten, Daar helpen de ouderlingen bij.

Als hij dat gezegd heeft houdt Paulus in vers 3 - 7 aan Timotheüs drie voorbeelden voor.

Soldaat

Hij zegt: let eens op de soldaat. Lijdt mee als een goed soldaat. Dan als tweede voorbeeld geeft hij de sportsman, als derde de boer. Alle drie vallen ze op door de keuzes die ze maken. Ze laten zich niet maar zo meedrijven met de stroom. Dan zouden ze niets presteren. Nee, ze concentreren zich heel intens op hun hoofdtaak. Om even eerst bij die soldaat stil te staan: Typisch dat Paulus dat bij die soldaat vooral ziet in het meelijden met anderen. Het lijkt of hij alleen Unifil- militairen op het oog had. Het agressieve van een soldaat, winnen, de ander neerslaan, veroveren, triomfantelijk de vlag plaatsen, daar horen we allemaal niets over, dat wijkt weg. Hier horen we alleen: lijdt mee met anderen als een goed soldaat -dat is een ander soort- van Christus Jezus. Dit is weer een illustratie van sterk zijn in de genade, hoe je iets van die ontferming van Jezus Christus laten zien als je nooit met een ander meelijdt in hun zwakte? Als je eerst gehuild hebt met de wenenden en de onmacht hebt gevoeld van diegenen die lijden aan ouderdomsziekten, aan depressies. Als je nooit mee hebt gevoeld met iemand die zich schuldig weet voor wat hij gedaan heeft, dan kun je toch nooit sterk zijn in de genade?
Weer opnieuw valt het op dat het in de bijbel altijd weer gaat om het evangelie van verzoening. Het gaat niet om de moraal, maar om het verhaal. Dat lees je hier ook weer. Ik denk dat Jezus aan die gekneusde Zacheüs niet eerst gezegd heeft wat hij moest doen, Hij heeft eerst gezegd Wie God voor hem wilde zijn. Dat is het verhaal van de goede herder, en daaruit vloeit al het andere voort. Dat kan alleen als je ook meelijdt met anderen als een goed soldaat van Christus Jezus. We vormen een vredesmacht. En ieder soldaat in die vredesmacht moet zich houden aan die opdracht, en vooral Hem voldoen door wie hij is aangeworven, zegt Paulus. Er ligt ook iets heel bevrijdends in: Voldoe alleen Hem die je heeft aangeworven, dat betekent dat je een helboel andere zaken gewoon langs je heen kunt laten gaan. Een soldaat bemoeit zich niet met de zorg voor zijn onderhoud, geeft Paulus als voorbeeld. Zo zijn er talloos veel dingen die je als ambtdragers in de gemeente gewoon langs je heen mag laten gaan. Dat is bijzaak. Bijzaken van hoofdzaken onderscheiden, hoe belangrijk is dat! Hier staat de zorg voor je onderhoud, je kan denken aan het commentaar van alle voorbijgangers, je kan denken aan alle pietluttigheden die soms veel tijd kosten, maar hou die hoofdzaak voor ogen, zegt de apostel.

Je bent er om zijn vredesmissie te volbrengen. Je moet Hem voldoen die je heeft aangeworven, krachtig de genade laten spreken, zonder je af te laten leiden van het doel, zoals de Here dat heeft uitgelegd.

Sportman

Dat doet een sportman ook, zegt Paulus in het tweede voorbeeld. Als je een atleet neemt, een voetballer, tennisser of worstelaar -ik denk dat hij hier een worstelaar op het oog had-, een hardloper, het doet er niet toe, ze worden allemaal gediskwalificeerd als ze zich niet aan de regels houden. Een sportman houdt zich heel specifiek aan de regels. Dat vraagt concentratie, weer op de hoofdzaak, en oefening. Zo moet Timotheüs het ook doen, zo moeten wij het ook doen, ons precies houden aan de regels van de vredesmissie, letten op Hem. Die regels staan hier, daar heeft u ja op gezegd. Je houden aan deze regels die in de Schrift staan, daar werken we mee en met niets anders.
Het is ook vaak zwaar werk. Je bent niet altijd 'in the mood' (stemming), het kost je je vrije tijd, niet alle mensen zitten op je te wachten, dat laat dat derde voorbeeld van een boer goed zien.

Boer

De boer moet gewoon doorploegen, daar zit iets in van maar doorgaan. Je moet ploegen, zaaien, wieden en driekwart van het jaar zie je niks. Dat vraagt doorzettingsvermogen. Paulus zegt er met een knipoog bij: "Maar vergeet niet, het is ook genieten." Dat is ook zo. Een boer heeft zwaar werk, maar hij weet ook zelf als eerste van de opbrengst van zijn werk te genieten. Dat heb ik vaak gehoord dat iemand bij het werk in de gemeente zei: "Eigenlijk heb je zelf best vaak momenten waarop je niet meer weet hoe het moet, maar dan is daar toch de Heer zelf. Ga dan naar de Heer zelf, en Hij zal je in alles inzicht geven." Want je staat niet alleen in dit werk. Dat is wel het meest bemoedigende waar Paulus -als in een climax aan het slot van deze reisopdracht aan Timotheüs- hem bij bepaald. Hij zegt: "Gedenk voortdurend dat Jezus Christus ook uit de dood is opgestaan. Dat Hij als de Levende in ons midden is. Hij is erbij, Hij staat naast je, Hij laat je niet vallen.

Dat is aan het slot, zonder beelden, de bemoediging waarmee Paulus Timotheüs er op uitzendt. Gedenk dat Jezus Christus is opgestaan. Gedenken is niet zomaar aan iets terugdenken aan iets dat in het verleden was. Nee, gedenken is in de bijbel altijd: in het heden je voor ogen houden. Mediterend je steeds weer dát voor ogen stellen, in het heden. Dat de Heer is opgestaan en -dat staat er bij- in het heden overwinnend als de Zoon van David met zijn werk verder gaat. Daar gaat Hij mee door, dwars door alles heen. "Zijn Woord laat zich niet boeien, ik wel", zegt Paulus. Hij heeft boeien aan op dat moment, maar dat Woord niet. "En laat ik je dan tenslotte nog met één woord mogen troosten aan het slot -het lijkt wel een gezang, en misschien is het ook wel een hymne geweest-, als we volhouden zullen we met Hem regeren. Als wij voor Christus lijden en sterven betekent dat ook dat we met Hem zullen leven. Maar als wij het opgeven en ons tegen Christus keren, dan kan Hij ook niets met ons." Dat is een vlijmscherp vermaan. Als wij het opgeven dan kan Hij ook niets met ons. Onze keuzes zijn belangrijk. Wie de band met Hem verbreekt moet ook weten wat hij doet.

C.S. Lewis zegt in zijn kinderverhalen bij herhaling: "Aslan is een leeuw, maar het is geen tamme leeuw". "Maar", zegt de apostel er direct bij: "waar we zwak zijn en waar we falen, waar wij fouten maken, waar wij tekort schieten, wees niet ontmoedigd, want Hij blijft je trouw. Hij blijft u, ieder op zijn eigen plek, met zijn eigen taak, trouw. Zo kennen we Hem. Dat is de kern van zijn Persoon, Hij verloochent zich niet.

Samenvatting

Zo kom ik tot een samenvatting van deze woorden van Paulus als reisopdracht aan Timotheüs. Hij zegt: "Hou je bij alles wat je doet in het nieuwe seizoen, met alle werk wat gebeuren moet, bij alles het oog op Hem gericht. Alleen Hem voldoen die je geroepen heeft. Want het is ten diepste Zijn werk waar wij een beetje in mogen meedoen. Dat is al een heel hoge eer. Maar het moet dan ook helemaal in zíjn stijl, naar zíjn regels, tot zíjn eer. Naar dat wonderlijke paradoxale woord uit 2 Timotheüs 1: Wees vooral sterk in dat zwakke. En wat is dat zwakke? In woord en daad doorgeven hoe groot de ontferming van God is voor verliezers, voor zondaars, voor treurige mensen en zwakken.
Dat kan natuurlijk alleen als je je één met hen voelt, meelijdt, en mee zegeviert!

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 12 september 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "**Wees krachtig in de genade**" 2 Timotheüs 2: 1.

Schriftlezing: Titus 2
Tekst: Titus 2:11 t/m 14

Liederen:

- Lied 409: 1 en 4
- Psalm 33: 2 en 7
- Lied 428: 'Amazing grace' uit de opwekkingsbundel

1. Genade, zo oneindig groot,
dat ik, die 't niet verdien
het leven vond, want ik was dood
en blind maar nu kan 'k zien.

2. Genade, die mij heeft geleerd
te vrezen voor het kwaad.
Maar ook - als ik mij tot Hem keer-
dat God mij nooit verlaat.

3. Want Jezus droeg mijn zondelast
en tranen aan het kruis.
Hij houdt mi; door genade vast
en brengt mij veilig thuis.

4. Als ik daar in zijn heerlijkheid
mag stralen als de zon,
dan prijs ik Hem in eeuwigheid
dat ik genade vond.

- Kinderlied 6
- Psalm 23
- Lied 175 uit de opwekkingsbundel

In de stilte van mijn hart
nader ik tot U, o Heer.
In de stilte van mijn hart
kniel ik aan Uw voeten neer.
In de stilte van mijn hart
aanbid ik U als Heer,
prijs Uw Naam, prijs Uw Naam
prijs Uw Naam steeds weer.

- Psalm 103:3 en 4
- Psalm 84:6
- Lied 456:3

Introductie: Groeien in genade

Vorige week lazen wij de opdracht van Paulus aan Timotheüs, nu aan Titus. De overeenkomst is opvallend. Groeien in genade, is het belangrijkste. Want de genade van God is verschenen, zegt Paulus hier. Daar hoort een datum bij. Het was in het jaar 33 op Golgotha. Letterlijk noemt Paulus het een Epifanie. God die in Jezus ons menselijk leven draagt in al zijn verlorenheid. Dat is heilbrengend(1), de enige basis voor nieuw leven(2) en anker van de hoop(3). Steeds weer glijden wij van die basis af. Maar de Heer houdt ons erbij. Soms in een pijnproces, (zie Paulus met zijn 'doorn in het vlees') maar ook heel 'gewoon', door ons opnieuw aan te spreken aan de tafel van het genadeverbond in de tekenen van brood en wijn

Verkondiging: gemeente van Christus,

De kerk is er voor de moraal...
U moet eens opletten hoe vaak dat in onze tijd naar voren komt. De samenleving ontkerkelijkt, en tegelijkertijd -het blijft natuurlijk de vraag hoe dat verband ligt- leven we in een samenleving waarin iedereen klaagt over het verval van normen en waarden, zoals dat heet. Daar klagen de leraren over op school: wat drijft die jongeren? Daar klaagt de politie over op straat, bij zinloos geweld, en je moet je fiets 86 keer vergrendelen wil ie niet weggehaald worden. Daar klaagt de overheid over waneer we denken aan het innen van de belastingen, we laten woorden vallen als nihilisme en materialisme.
Ik ga daar niet allemaal op in, het gaat erom dat het in onze tijd bewust leeft: er is een verval van normen en waarden. Soms merk je dat zelfs de paarse overheid wat schuin kijkt naar de kerk, of de kerk toch niet een beetje kan meehelpen om daar verbetering in aan te brengen, want daar is de kerk toch voor.
Christelijke politieke partijen en politici laten zich er soms toe verleiden om hierin mee te doen, ze werpen zich op als kampioen van normen en waarden: Wij laten zien wat het betekent: gehoorzaamheid aan de geboden van God. Dit hoorde ik in een reclamespotje van een christelijke politieke partij. Want daar is de kerk voor, voor de moraal dus...
Is dat zo? Je zou het iets breder kunnen zeggen: Wat is een christelijk boek? Is dat een boek waarin normen en waarden hoog worden gehouden? Of wat is een christelijke film? Bijvoorbeeld de serie: 'Little house on the prairie?', dat is bij uitstek een christelijke film denkt men dan, omdat daar de waarden hoog gehouden worden. Christelijke kunst, dat zijn van die mooie harmonische beelden, liefst vanuit de natuur. Maar opnieuw de vraag: is dat wel zo? Is dat nu christelijk? Is het christelijk als je de normen en waarden omhoog houdt? Ben je een christelijk mens als je netjes leeft, als er niets op je aan te merken is? Is de kerk er voor de moraal?

We hebben teksten gelezen uit het Nieuwe Testament, die toch een heel ander accent leggen. Daar ga ik op door, opdat het niet te snel weer aan ons voorbij gaat. Het is toch heel opvallend wat de apostel Paulus zegt tegen zijn geestelijke zonen. Vorige keer lazen we Timotheüs, nu Titus. We begonnen niet voor niets met de 2e Corinthenbrief, een soort autobiografie, waarin Paulus zegt dat hij zelf ook door schade en schande heen heeft leren ontdekken waar het eigenlijk op aan komt, wat nu echt -als je het woord christelijk wilt gebruiken- christelijk is. Dan gaat het Paulus altijd weer om de genade. "Wees krachtig, wees sterk in de genade", zegt hij tegen Timotheüs. Als Paulus zijn brief aan Titus schrijft, ook in hoofdstuk 3, dan grijpt hij altijd terug. Niet op: want we hebben de wet gekregen van Mozes op de Sinaï. Nee, hij grijpt terug op: want daar in het midden van de geschiedenis is iets gebeurt wat ons leven een wending gaf, daar is de genade van God verschenen! Dát moet worden verkondigd. Dát is het waar de kerk voor is, om een vrijlating te verkondigen aan mensen die op de moraal zijn stukgelopen, of die onder de moraal is bezweken. En, als het goed is, wie bezwijkt er eigenlijk niet onder?

Genade is niet: doe dit en gij zult leven. Paulus zegt: "Dat is het niet!" Dat is de wet en die is door Mozes gekomen. De evangelist Johannes zegt: "De wet is door Mozes gekomen maar de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus verschenen." Genade is dus niet: doe dit en gij zult leven, maar: "Wat u ook gedaan hebt en hoe uw leven ook is vastgelopen, Ik ben er en Ik vergeef je." Dat zegt de Here Jezus vanmorgen ook bij de tekenen van brood en wijn en bij deze schriftwoorden tegen u en mij: "Wat er ook gebeurt met je, Ik ben er en Ik hou je vast." Dat is genade.

Daarvan zegt hier de apostel Paulus: Ze heeft een dragende grond, geworteld in de geschiedenis. Heel belangrijk dat we dat eerst zo stellen. Het tweede wat we zien is: Ze heeft een doel, en is nog niet uitgesproken. Het derde is: Ze heeft een drijfveer, ze drijft ons aan om naar de toekomst te reiken. Dat zijn de drie momenten in deze tekst.

Het blijft opvallend dat het woord genade meer dan honderd keer staat het in het kleine boekje van het Nieuwe Testament. Waarom begint God met Maria en Elizabeth? Omdat ze genade gevonden hebben in zijn ogen. De engel zegt tegen Maria: Vol van genade... Als Jezus geboren is en opgroeit,

groeit Hij op in de genade. In Lukas 4 kondigt Hij het jaar van genade aan: vrijlating van gevangenen en het evangelie voor de armen. Als Hij sterft, dan sterft Hij -en nu gebruik ik de plechtige taal van het avondmaalsformulier- om het verbond der genade aan ons te bevestigen en te bezegelen. Als je verder leest in Handelingen, wat was nu de kracht van die vroegchristelijke kerk? Waarom had ze zo'n uitstraling? Dat was, zoals we lezen in hoofdstuk 4, omdat er zo'n grote genade was over hen allen. Waar draaien alle brieven van Paulus om? Zoals door één mens de zonde is binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook door één Mens de genade meer dan overvloedig geworden. Dat is het hart van Paulus verkondiging. Dat moest Paulus zelf ook leren, daar schrijft hij over in 2 Corinthe 12, dat hij dat moest leren door een zeer pijnlijke fase in zijn leven heen, en waar roept de apostel dan de nieuwtestamentische gemeente toe op? Hou die genade vast! Zink niet terug in wettiscisme of judaïsme, dat waren in die tijd twee grote gevaren. Misschien vandaag nog. Dat de genade genade mag blijven en dat we moeten groeien in de genade. Je hebt het maar in één keer in je handen en vast, nee daar moet je in groeien. Daar moet je sterk in worden, in het kennen, ervaren en doorgeven van de genade. Daarom wensen natuurlijk alle apostelen in hun brieven de gemeente eerst toe: 'genade en vrede'. We doen dat iedere zondag. Want alleen dan is er vrede, als die wet, de normen en waarden, onder het verzoendeksel liggen. Een prachtig beeld, dat ze in het Nieuwe Testament worden meegedragen in de verbondsark, dat de tafelen der wet daar liggen in de ark, maar wel onder de verzoendeksel.

Maar wat is nu die genade van God die reddend verschenen is? Daar spreekt deze tekst over. Paulus zegt in de eerste plaats -een vreemd woord- het is een epifanie, de genade van God. We moeten wel even letten op dat woordgebruik. Een epifanie was in die tijd een geladen woord. Voor een epifanie ging je naar Delphi. Als mensen in die tijd in nood waren, geen raad wisten, de weg zochten, dan gingen ze naar Delphi. Daar was het heilig orakel en kon je onder leiding van de priester ingewijd worden en een epifanie krijgen, een verschijning van god, het goddelijke, daar spraken de goden tot de mensen. Daarvoor gebruikte men dat woord epifanie.
Paulus zegt: "Zo'n epifanie is er geweest, zo heeft God in het midden van de geschiedenis zijn heilig gelaat laten zien." Als je het aangezicht van God wilt kennen, dat zie je daar waar Jezus verschijnt. En zie je dan in Hem een waarschuwende vinger, of zie je in Hem de balans geheven waarop onze daden worden gericht? Nee, dan zien we tranen, mededogen, dan zien wij uitgestrekte armen waarmee Jezus aan het kruis hangt en dan mogen we thuis komen. We worden aangenomen tot kinderen, en natuurlijk alleen om wat Jezus voor ons gedaan heeft. "De genade is een fenomeen", zegt Paulus, "en het is waar geworden." Dat is een fenomeen, ze is nooit vanzelfsprekend, ze heeft heel veel kleuren, heel veel gewaden. Ze manifesteert zich op veel manieren, maar toch eigenlijk altijd als wij aan het eind van ons Latijn zijn.
Genade is dit dat als ik denk: 'Nou zit ik in een fuik, nou zit ik vast, ik ben vastgelopen even hopeloos als een vis die in fuik is gezwommen, nu is mijn leven verloren.' De genade is dan dat God die fuik opentrekt, en ik ben vrij. Genade is dit, als ik denk: 'Nu val ik en er is op de hele aarde niemand bij me en niemand die me opvangt'. Daarbij moet ik altijd denken aan Maarten Luther, die in zijn eerste preek toen hij terugkwam -hij preekte in de Wittenberg, ongeveer 1523-, zei: "Dan zal ik niet bij u zijn en u niet bij mij." Zo begint die preek, hij gaat over het sterven. Denken: 'Ik val, er is niemand die mij opvangt, en dan... gedragen worden. Dat is genade, dat er een dragende arm onder mij is. Genade is dat ik het totaal heb verknoeid, ik heb zo'n beetje alle foute keuzes gemaakt die er te maken zijn in het leven. En dan te merken dat God de deur opent, dat is genade.

Ik denk hierbij aan een gedicht van Gerrit Achterberg:

Ik deed van alles wat gedaan kan worden
het meest misdadige, en was verdoemd
Maar Gij hebt, God, een witte naam genoemd
met die van mij, nu is het stil geworden
zoals een zomer om de dorpen bloeit.

Genade heeft dus veel gezichten en veel kleuren. Maat één ding heeft het altijd gemeen, het begint waar het bij ons ophoudt. Waar onze moraal ophoudt. Waar ik denk: 'Ik weet het niet meer met mijn kinderen'. Of: 'Ik ben op de een of andere manier totaal vereenzaamd geraakt en onbegrepen'. Dan is daar in al zijn kleuren de genade van God die reddend verschenen is, daar mogen we ons voor openstellen, we mogen onze lege handen laten vullen, we mogen ons laten dragen. We mogen het laten vergeven, vandaag bevestigen de tekenen van brood en wijn ons dat.

Ik denk hier ook even aan dat debat over euthanasie. Mag een jongen van twaalf jaar die door lijden

heen gaat sterven, omdat hij bijvoorbeeld leukemie heeft, mag die nu zelf bepalen of en wanneer hij sterven wil? Dat is nu zo'n voorbeeld waarbij iedereen dan bezig is met normen en waarden over wat mag en niet mag. Ik zou eerst willen spreken over dit, over wat hier staat, over de genade vanGod die reddend verschenen is! Je zou tegen zo iemand willen zeggen: die jongen van twaalf hoeft niet bang te zijn! Hij hoeft niet bang te zijn voor die fuik, voor dat vallen in de nacht. Daarvoor is Jezus nu gekomen. Er is een dragende arm, en daar staat de kerk voor, om dat te zeggen, dat door te geven. Dan is er in gebrokenheid geen regel te maken. Dat is mijn mening. Hoe kan je nu in diepe gebrokenheid regels maken alsof het zich in regels laat vangen? Dat zou je niet in wetten moeten leggen. Ik denk dat die jongen van twaalf er totaal anders tegenaan zou kijken als hij die genade leerde kennen, daar staan wij voor. Ik wil maar zeggen: met moraal valt hier niet veel te redden, wel met het evangelie. De genade van God die verschenen is -en dan staat er iets bij- heilbrengend voor alle mensen. Jezus hing daar aan het kruis, en Hij nodigde allen, Hij is het Licht der wereld. Het is zo wijd als de wereld.

Natuurlijk, mensen moeten Hem dan wel aannemen, dan krijgen ze het aanbod van de genade in hun leven binnen. Ze moeten in hun wanhoop hun lege handen openen, dan zal Hij ze vullen. Dan is Hij daar. Daar alleen is heil, redding. Paulus zegt: "Dan is er ook moreel herstel", en dat is ook echte hoop. Dat zijn de twee dingen waar de tekst in vers 12 en 13 in verder gaat. Over die twee nog een enkel woord.

Het valt op dat de apostel Paulus de wet dus niet wegwuift, en normen en waarden niet laat vallen als onbelangrijk. Nee, hij zou zeggen: "Zolang ze de genade voor de voeten lopen, weg ermee." Daar is hij heel radicaal over. Maar waar de genade van God reddend verschenen is, daar komen die normen en waarden via de achterdeur toch weer binnen. Want die genade is krachtig om ons op te voeden, zoadat we -en dan volgen morele dingen van normen en waarden- zodat we de goddeloosheid, dat lege nihilisme, de wereldse begeerten -er staat eigenlijk kosmische begeerten die ons aan de aarde vastklemmen- dat we die verzaken en 'bezadigd' -ik zei al, dat is meer bezonnen-, rechtvaardig en vroom in deze wereld zouden leven. Daar heb je het.
De genade voedt dus op tot morele waarden. Dat is zeker waar, dat is het effect, de genade van God is tot dat doel verschenen. Verkeerde begeerten opgeven, zuiver, evenwichtig en verstandig leren leven. Zo komt het dus -zei ik net al- door de achterdeur weer binnen, maar dan niet, om met de oude Heidelberger Catechismus te spreken, als eis tot gerechtigheid of zoiets, of als eis tot bevestiging van hoe goed we het wel doen, wat we lezen in de tien geboden, nee, maar als regel van de dankbaarheid. Zo komt het weer terug in ons leven. Want het is raar maar waar, wat je met de zweep niet bereikt, is soms met één glimlach wel te bereiken. Ik moet altijd denken aan de tijd dat wij in Eck en Wiel woonden, op l'Abri. We hadden junks die bij ons het erf daar werkten, de hele dag. Ik was er zeker van dat als ze in de stad zwierven, niks deden. Wij kregen ze aan het werk. Hoe kon dat dan? Het arbeidsbureau kreeg ze met geen zweep aan het werk, en bij ons werkten ze van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Dat komt omdat dat een plek was waar ze zich aanvaard wisten en in hun gaven gewaardeerd. Zo is het ook bij God. In zeker opzicht zijn we allemaal junks voor Hem. Die genade geeft onvermoede kracht, die alleen is motor tot verbetering om ons in te zetten, bezonnen, rechtvaardig en vroom. En dat gaat niet via de zweep van de wet.

Tenslotte, die genade geeft hoop op de toekomst. Er staat in dat slotvers: 'verwachtende -en dan komt opnieuw dat woord terug-, de epifanie, nu de grote epifanie van de Mens Jezus Christus in nederigheid, die is verschenen, maar nu verwachten wij Hem als onze grote God en Heiland'. Zo'n tekst zou je toch graag weer even aan professor Kuitert mee willen geven. We verwachten de verschijning van onze grote God en Heiland, Christus Jezus. We verwachten zijn laatste epifanie. Dan wordt het werk dat begonnen is bij zijn eerste verschijning in vernedering, dat wordt dan voltooid in verhoging. Bij de Tweede verschijning komt Hij als de rechter die alles recht zet. Dat gaan we nu met elkaar vieren bij de tekenen van brood en wijn. Die wijzen ook terug op de eerste en heen naar de tweede verschijning. De apostel schetst het met enkele pennenstreken: 'toen Hij zich voor ons heeft overgegeven' dat zegt dat brood en die wijn: Hij heeft zijn lichaam voor ons gegeven, om ons te bevrijden van alle ongerechtigheid -daar komt weer dat doel-, en zo heeft Hij ons tot zijn eigen volk gemaakt. Een volk dat niets lever verlangt dan goed te doen, en zijn genade en liefde uit te dragen. Maar datzelfde brood en diezelfde wijn wijzen ook vooruit naar de toekomst. Wij verlangen naar die laatste verschijning en daar wijzen brood en wijn ons heen. We gebruiken het totdat Hij komt. Paulus noemt dat in ouderwetse taal: een zalige hoop, maar er staat: eenverwachting die je gelukkig maakt. Want ze draagt je door de wanhoop heen. Want we hebben een reisdoel we zijn onderweg, en dan is daar het levende manna.

Zo zagen we, kort samengevat:

Nee, de kerk is er niet in de eerste plaats voor de moraal maar voor dit verhaal dat ik vanmorgen weer verteld heb. Dat de genade vanGod verschenen is, heilbrengend voor alle mensen. Daar moeten we nu sterk in zijn, want die alleen voedt op tot zuiver leven. Die alleen geeft echte hoop, om daarin te groeien, ons daaraan op te trekken.
Het oude formulier zegt heel mooi: opdat wij vast zouden geloven dat we tot dat genadeverbond behoren, nam Jezus het brood, Hij brak het en gaf het aan zijn jongeren en zei: "Neem, eet, het is mijn lichaam, en deze drinkbeker is het nieuwe verbond in mijn bloed dat voor velen vergoten is tot vergeving van zonden."
Zo helpt de Heer ons bij het avondmaal om te groeien in de genade.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 19 september 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: 'Want de genade is verschenen, heilbrengend voor alle mensen'
(Titus 2:11)

Schriftlezing: Titus 2:1 - 3: 15
Tekst: Titus 3: 3 - 7

Liederen:

- lied 255: 1, 2 en 4
- opwekkingslied 59
- kinderlied 24
- lied 333: 1, 2 en 4
- kinderlied 7
- lied 87
- psalm 33: 7 en 8
- psalm 107: 20

Introductie: Groeien in genade (3)

Dit is de laatste van drie preken over genade. Het hart van het evangelie is niet: doe dit en gij zult leven, maar:

Ik deed van alles wat gedaan kan worden,
het meest misdadige en was verdoemd.
Maar Gij hebt, God, een witte naam genoemd
met die van mij. Nu is het stil geworden,
zoals een zomer om de dorpen bloeit.

Gerrit Achterberg, (Verzamelde gedichten p. 600)

Genade, dat heeft alles te maken met: mij ondanks alles aanvaard weten, welkom zijn waar ik dat allerminst verwachtte, opgevangen worden waar ik dacht te vallen, het gaat altijd gepaard met blijdschap en verwondering. Het hoort bij God. Het mag, volgens Paulus het eerste zijn waaraan wij denken als Gods naam valt. Zo heeft Hij zich in Jezus aan ons getoond. En als wij bij de doop mogen vieren dat zijn naam aan die van ons en onze kinderen verbonden wordt, ja, dan paart zich de verwondering toch ook met een lichte huiver: zullen wij in staat zijn om iets van de afglans van die naam ook zelf door te geven en uit te stralen naar anderen? Het is in ieder geval het belangrijkste van wat Paulus aan zijn geestelijk zonene Timotheüs en Titus mee geeft: wees sterk in die genade, werp mensen daarop terug. Draag het uit, verspreid dat als een sfeer om je heen, laat dat je aandrijven tot een leven in goede werken!

Verkondiging: gemeente van Christus,

Er is een boek, dat heet 'de pelgrimsreis', in 1680 in Engeland geschreven. Alle personen in dat boek hebben allegorische namen, de hoofdpersoon heet Christen. Maar zo heette hij niet altijd. Maar weinig mensen wisten dat hij, voor hij christen genoemd werd, een andere naam had. In het boek vraagt de portier van een paleis hem hoe hij heet. Hij antwoordt: "Mijn naam is Christen, maar vroeger heette ik Genadeloos."

Dat trof me, voor hij christen werd heette hij Genadeloos. Eigenlijk heeft de schrijver daar met één woordje uitgedrukt wat Paulus hier in deze brief aan Titus met heel veel woorden beschrijft en dat is dat we in een genadeloze wereld leven zolang we aan onszelf zijn overgelaten. Dat geldt voor ieder van ons persoonlijk maar evengoed voor de samenleving. Daar schrijft Paulus hier breder over. Hij herinnert ons eraan, vers 3 begint met 'vroeger'. We worden ergens aan herinnerd: denk eens na waar je uit weggehaald bent!

Paulus zegt tegen zijn geestelijke zoon Titus: "Je moet op dit punt een krachtig getuigenis geven." Vorige week zagen we dat hij dat ook tegen Timotheüs had gezegd. "Focus op de genade", zei tegen beiden, "Laat je eigen hart er vastheid in vinden, groei er in en groei er niet van af." In de Hebreeënbrief noemt Paulus dat: 'verachteren in de genade'. Laat je er helemaal door vervullen, breng anderen er bij terug, dompel je kinderen er in onder, straal het uit.
Vorige week hebben we bij het Avondmaal gezien dat dát de kern was, nu bij de doop. Ze bepalen ons bij het grote wonder dat de genade van God is verschenen, is vastgepind in de geschiedenis. Paulus gebruikt het woord epifanie, wat betekent dat er iets is opgelicht, echt daar en toen en is verworteld in onze geschiedenis, in het midden, toen God verscheen. Toen was er niet een bliksemend licht dat ons allen verzengt, of een waarschuwende vinger over wat we allemaal nog moeten doen, maar Iemand die voor ons aan het kruis heeft geleden. We zagen tranen, ontferming, we zagen een Vaderhart. Dat is de verschijning van de genade. Dat is wat ieder mens tot christen maakt als hij dat ontvangt. Dat is ook het enige wat een genadeloze wereld kan omturnen in een wereld waarvan Paulus zegt: gekenmerkt door gerechtigheid, wat wil zeggen: goede verhoudingen. Dat is Paulus' boodschap in een notendop uit Titus 2 en 3.
Daar wil ik het in deze uitleg met u over hebben, je zou het in één zin kunnen zeggen: het verspreiden van genade in een genadeloze wereld.
Eerst iets over die genadeloze wereld -daar begint Paulus tenslotte ook mee-, dan iets over de genade waar we niet over uitgedacht raken, dan iets over het verspreiden ervan.
Allereerst: Palus begint met: vroeger waren wij dat ook!
Vroeger? Paulus bedoelt naar onze oude natuur. Hij spreekt tot mensen die in hun eigen leven een grote overgang hebben meegemaakt van heidendom naar christendom. Hij zou tegen ons zeggen: "Naar jullie oude natuur, zoals jullie zijn in Adam, die oude mens, dan zijn jullie inderdaad genadeloos." Paulus zet in enkele pennenstreken die samenleving voor ons neer. Nog even naar die eerste zin kijkend, hij zegt: 'zo waren wij ook!' Ik vertaal dat met: 'aan onszelf overgelaten is dat ook onze oude natuur', waren we zonder inzicht. De vertaling 'verdwaasd' betekent dat je het goede inzicht mist.
Het tweede is: ongehoorzaam aan God. Letterlijk staat er: iemand die niet tot vertrouwen kan komen. Heel opvallend dat iemand die niet in staat is de ander te vertrouwen, een samenleving waarin het vertrouwen gaat ontbreken.
Het derde is: op de verkeerde weg, inderdaad dwalend.
Dan het vierde: slaven van allerlei verlangens en genoegens. Dat moet je je niet zo dramatisch voorstellen. Die mensen denken dat ze vrij zijn: ik ga alleen voor dát wat míjn leven vervuld en rijk maakt. Het menselijke ik centraal stellen. Ze hebben niet door dat ze intussen zijn ingesponnen en slaaf worden van hun verlangens en begeerten. Intussen creëert dat een sfeer van -hier vertaald met- gemeenheid en afgunst. Je zou kunnen zeggen: een sfeer van wantrouwen waarbij je elkaar het licht in de ogen niet gunt. We waren gehaat en we haten elkaar. Nu, dat is een samenleving! Dat was de samenleving van de Kretenzers waar Paulus hen aan herinnert: 'zo waren jullie vroeger ook, precies aan hen gelijk.'
Wat een typering. Een röntgenfoto van een samenleving waarin de genade ontbreekt. Dat is heel verschrikkelijk. Wat was je naam voordat je Christen heette? Genadeloos. Daar zit iets in van: ik had de genade van God nooit leren kennen; maar daar zit ook dat andere in: ik liet me in de praktijk leiden door die harde ongenaakbare regels die de natuur ons eigenlijk aanreikt: het recht van de sterkste; oog om oog en tand om tand; je bent jezelf het meest na; volg je eigen doel. Intussen had je niet door dat je er slaaf van was.
Zo was het, zo waren we, zo zijn ze allen die los van Christus zijn. Daar zijn we uit gered. Natuurlijk kunnen wij ons bij die typering wel afvragen: 'is dat nu echt zo? Zijn mensen zonder Christus genadeloos? Vaak merk je in de wereld meer genade dan in de kerk.' Dat heb ik iemand wel eens horen verzuchten.

Maar, kun je zeggen, het zijn wel snijbloemen, dat moeten we nooit uit het oog verliezen. We moeten natuurlijk eerst naar onszelf kijken. In de eerste plaats naar de kerk kijkend kunnen we zeggen dat het bederf van het beste vaak het slechtste is.
Inderdaad, niets is zo erg als genadeloosheid in de kerk. Dat moeten we toch wel met een zekere schaamte opmerken als we zo op een hele eeuw kerkelijk leven terugkijken. Waar was de ontferming en de menselijkheid? Het bederf van het beste is het slechtste, in en buiten de kerk.
In de wereld -dat is een feit-, daar bloeit het soms op, de wondere vriendelijkheid die je soms kan meemaken, mildheid, oog voor de zwakke. Is dat niet een doelstelling van het paarse kabinet die zich zeker niet christelijk willen noemen?. Ik ken een dokter, hij is atheïst, maar hij is een zeer gevoelige mens en altijd uit op het welzijn van de ander. Ja, kan je zeggen als je terugkijkt naar de Friezen en de Saksen, sloegen die niet ooit Bonifatius dood bij Dokkum, en heersten daar niet angsten in die samenleving, en vandaar uit de sfeer die Paulus hier typeert? Jazeker, maar wij leven in een samenleving met de vruchten van de vruchten van de Geest. Daar mogen we wel heel dankbaar voor

zijn. Maar je moet er wel bij zeggen: als de Geest zelf wijkt en de bijbel niet meer opengaat en Christus niet meer gekend wordt, dan gaat de basis weg en dan missen die bloemen de wortel. We weten wat er met snijbloemen gebeurt. Dan missen ze de krachtbron waar we het van moeten hebben, waar we onze kracht vandaan halen. We kunnen wel met een angstig hart naar onze samenleving kijken en zeggen: 'hoe lang zullen die bloemen bloeien?'
Nu, daar waarschuwt Paulus voor en hij zegt met klem tegen Titus: "Dring er op aan en spreek hierover, gebruik al je gezag als je aanmoedigt en uitleg geeft, de vrucht van de genade bloeit alleen echt op waar ze wortelt in -en kan komen daar die grote woorden- mensenliefde, filantropie van God en zijn goedertierenheid.
Even iets over die twee woorden. Goedheid en filantropie. Maar de goedheid en de filantropie van God is verschenen. Weer die epifanie, wat Paulus in hoofdstuk 2 ook al had gezegd. Die twee wonderlijke woorden waarmee de genade van God wordt beschreven.
Het eerste, die goedheid, zegt: het zit in Gods karakter. Het woord wat daar gebruikt wordt duidt niet op zomaar een incidenteel bewijs van goedheid, maar op iets wat blijvend in iemands persoonlijkheid verankerd zit. Dat vind ik een prachtig woord. Het tweede woord kennen we, maar dat is intussen beduimeld geraakt: filantropie. Hier staat het in zijn echte kracht. Filos is vriend en antropos is zo wijd als de wereld. Vriend van alle mensen, heilbrengend voor alle mensen. God houdt van mensen, daar gaat zijn liefde naar uit en ze zijn tenslotte allemaal naar zijn beeld gemaakt.
Er zit dus in de woorden die Paulus hier gebruikt: filantropie en in genade, niet dat neerbuigende wat er in onze tijd vaak ingekomen is. Filantropie, dat is voor zielige mensen, en genade, ja, als jongens vochten wij met elkaar en als je de ander in je macht had, met je knie op zijn bovenarm, dan zei je: genade. Velen herkennen dat en genade heeft voor ons dan ook iets van: je moet wel je nederlaag toegeven, je bent een verliezer.
Maar dat zit in de genade van God niet. Gods genade verheft een mens. Ik vind het mooiste woord van genade, maar dan genade als een eenmalige daad, bij het bekende verhaal van Esther en koning Ahasveros. Je mocht zo'n absolute heerser maar niet zo naderen, maar Esther, door de nood gedreven, doet het toch. Ze gaat naar koning Ahasveros toe met kloppend hart. Het kon haar dood betekenen, maar als hij haar de scepter reikte... we weten hoe het afliep. Het gezicht van Ahasveros begon te stralen toen hij Esther zag binnenkomen, hij zei: welkom, kom binnen, vraag wat je wilt, al is het de helft van mijn koninkrijk.

Maar nu is het wonderlijke, daarom past het ook bij het dopen als teken van het verbond, bij God is niet een incidentele daad, maar het is blijvend zijn karakter. Bij God is het niet één keer dat Hij dat doet, nee, daar sluit Hij een verbond over en zegt: "Van die genade kun je nu bij Mij op aan, dat zweer ik je, dat Ik zo ben als je zo tot Mij komt."

Dat is leven uit de genade en dat wil God kwijt aan alle mensen. Inderdaad, filantropie.
En de mensen die daardoor zijn getroffen en veranderd en bewogen, moeten dat weer doorgeven aan alle mensen.

Zo zegt Paulus dat tegen Titus: "Het heeft je veranderd, het heeft je gered", -dat woord gebruikt hij. Hij zegt er nog eens extra bij: "Heus niet omdat jullie, jij, nu zoveel beter was, niet om werken der gerechtigheid, niet om dingen die jij nu gepresteerd hebt, daar is de genade niet op gebaseerd, ze is puur om niets aan je bewezen, het komt van God uit.
En het geloof is er om die genadegaven van God met open handen te ontvangen. Het wonder van de prediking is, als het kruis van Christus wordt verkondigd: zó is God voor u, om niet. Alles wat u heeft moeten volbrengen is daar aan het kruis voor u volbracht, u bent gerechtvaardigd. Dat is genade en die moet verder. Dat gaat via het bad der wedergeboorte, zoals Paulus er in vers vijf nog even tussen zegt: 'God heeft ons gered via het bad der wedergeboorte en de vernieuwing door de Heilige Geest, die Hij rijkelijk over ons heeft uitgestort door Jezus Christus, onze Heiland.' Het gaat na doop en vervulling met de Heilige Geest. Daar worden we andere mensen van en daardoor verandert onze naam en dat is een nieuwe geboorte die door het teken van de kinderdoop ook wordt uitgebeeld. Je moet die waterdoop zien als een beeld, een teken, zoals een trouwring. Die schuif je aan de vinger van je bruid op een heel plechtig moment. Het betekent een liefdesverbond dat je hele leven verandert, maar het moet daarna natuurlijk nog allemaal inhoud krijgen. Zo is de doop een teken van het verbond met onze kinderen, met daarbij wel in gedachten dat het door de vernieuwing door de Heilige Geest allemaal nog inhoud moet krijgen, want de Heilige Geest is de motor achter alle vernieuwing. Die past toe wat God geeft en gedaan heeft aan ons leven. Daarom noemt de apostel beide in één adem: het bad der wedergeboorte en vernieuwing door de Heilige Geest. Als dat tweede er niet direct aan verbonden is dan is het eerste krachteloos, laten we dat niet vergeten.
Maar God verbindt er het tweede aan wanneer wij ons naar Hem uitstrekken. Natuurlijk met maar één doel, opdat wij nu ook zelf, en dan zegt hij nog een keer, gerechtvaardigd door de genade, daar bedoelt hij mee in goede verhoudingen staande door die genade daad van God, erfgenamen worden overeenkomstig de hoop op eeuwig leven. Dus we zijn door die genade omgevormd tot erfgenamen

van God. Navolgers, zegt Paulus elders. Mensen die de fakkel verder moeten dragen, eerstelingen van de nieuwe oogst. Dat zijn allemaal typeringen, benamingen van Paulus die hij gebruikt voor christenen. Daarvoor is God met ons bezig en dat is altijd maar weer opnieuw dat we leren die genade te laten zien. Die genade die het enige is die onze wereld en onze samenleving toekomst geeft.
De vraag waarmee wij deze woorden lezen is: Doen we dat ook? Concentreren we ons daar ook op? Doen we dat iedere dag? Hoe krijgt dat nieuwe bij ons nu inhoud? Hoeveel genade straal u uit? Dat zou Paulus de graadmeter noemen. Hoeveel genade straalt deze gemeente uit, hoeveel genade straalt u uit in uw leven?

Tot slot nog een paar punten daaruit.
Genade betekent dat ik zelf niet meer in het centrum van mijn leven sta. Dát is wel ten diepste de kern van wat dat uitwerkt. Ineens is het niet meer wat wíj doen voor God en de mensen, wat in het centrum staat van ons vrome leven, maar wat God gedaan heeft voor ons. Daar kijken we naar, dat is een ommekeer. Ik zou kunnen zeggen: genade is dat we kunnen ontvangen, dat we elke dag ontvangend leven, daar begint het mee. Lege handen laten vullen, genade aannemen en van daaruit het ook uitstralen.

Paulus zegt: "In de kerk hoofd- en bijzaken onderscheiden". Hij heeft het over al dat gediscussieer over geslachtsregisters, doe dat niet. Zo kunnen wij er ook wel een aantal noemen. "Je kan je beter concentreren op goede werken", zegt Paulus, "die zijn schoon en nuttig voor de mensen." Daar gaat het om, filantropie in de goede zin van het woord.

Liefde voor de mensen, hen weldoen en als zij je wat verkeerd gedaan hebben zeggen: "Vader vergeef het hun, ze weten niet wat ze doen". Dat bad Jezus aan het kruis en tegelijkertijd altijd als een goed soldaat meelijden met een ander. Loop niet om de moeite van een ander heen als je die tegenkomt, maar laat altijd iets zien van die verrassing. De verrassing van: als je valt, er is een hand die je draagt. Wees zo een hand die draagt voor een ander.
Tenslotte: die genade verspreidt een sfeer van openheid, van vrijheid, van hartelijkheid. Een sfeer waarin iedereen een plek kan vinden, de gehandicapte, de homofiel, de verliezer, de kinderloze, de achterbuurtjongere in de samenleving. Zo kunnen we verder, want je kunt altijd verder met het uitstralen van die genade. Dat is eigenlijk het juk van Christus waarvan Hij zelf zei: "Mijn juk is zacht en mijn last is licht."

Dat zijn zo de woorden van Paulus die hij ons vanmorgen in de naam van God meegeeft.
Ik begon met de portier uit dat boek, die vroeg aan Christen: Hoe heet je? Hij antwoordde: Christen, maar vroeger heette ik genadeloze. Op die dieptepeiling gingen we in. Aan zichzelf, aan onszelf overgelaten is deze wereld genadeloos. Ik denk aan de wereld in het klein, aan kinderen die niet meekunnen in de klas, kinderen die misbruikt worden. Ik denk aan de harde wetten in onze samenleving van school en universiteit, van het bedrijfsleven. En spreek me niet over de hardheid van de beurs en de financiële wereld en de stress die dat geeft aan zoveel mensen. Ik denk wereldwijd wat ik op televisie zie, Oost- Timor, de Balkan, brandende flats in Moskou, wat een genadeloze wereld. Dan denk ik: Paulus zat er heus niet naast dat het een genadeloze wereld is. Er zit een genadeloos hart in ieder mens die onrecht doen en onrecht wreekt.
Nu, in die wereld is God binnengegaan, heeft Hij een wending aangebracht. Hij heeft het voortouw genomen en dat hebben we gevierd, dat mochten we ook nu weer zien. Die grote wending in Jezus Christus moet natuurlijk wat uitwerken in ons leven, daar zagen we in het slot van.

We bidden aan het eind:
"Heil hem die hoopt in vrees en beven op Gods genadig aangezicht, want dat alleen geeft ons moed en krachten voor altijd", met psalm 33: 7 en 8.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 23 januari 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Here, leer ons bidden" (Lucas 11:1).

Schriftlezingen:

- Mattheüs 6: 1-18
- Hebreeën 10: 19-24; 35-39

Tekst: Hebreeën 10: 35:
Geef dan uw vrijmoedigheid niet prijs, die een ruime vergelding heeft te wachten. (NBG)
Geef uw vertrouwen dus niet op, want het zal rijk beloond worden. (Groot Nieuws)
Gooi dat vertrouwen nu niet overboord, het wordt zo rijk beloond! (Willibrord vertaling)
Laat de moed niet zakken, want als u de Here trouw blijft, krijgt u een grote beloning. (Het Boek)
Werpt dan uw vrijmoedigheid niet weg, welke een grote vergelding des loons heeft. (Statenvertaling)
Werpt dus uw vrijmoedigheid niet weg, die een grote beloning heeft. (Telos vertaling)

Heidelbergse Catechismus zondag 45:
Waarom hebben christenen het gebed nodig?
Omdat het gebed het voornaamste deel van de dankbaarheid is die God van ons verwacht en omdat God zijn genade en Heilige Geest alleen wil geven aan hen, die Hem met hartelijk verlangen zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken.

Liederen:

- lied 317
- psalm 131
- psalm 62: 4 en 5
- kinderlied 8 (Als je bidt...)
- lied 380
- opwekking 260
- psalm 135: 10
- lied 456: 3

Gebed (1): *Geef uw vrijmoedigheid niet prijs!*
In deze eerste van vier preken over het gebed gaan wij heel basaal terug naar de eenvoudigste grondlijnen in het bijbels onderwijs over gebed.
1. **Waarop rust ons bidden?** Is het niet soms als het kloppen van opgesloten mijnwerkers in hun onderaardse gang zonder te weten of iemand het hoort, op hoop van zegen... De Hebreeënbrief zegt: nee, zo is het niet. Ons bidden heeft een basis, is in wezen niet woord maar antwoord.
2. **Wat is bidden?** Gebeurt het 'achter de pet'? Moet je de woorden leren? Is het een mystiek gevoel? Eigenlijk alleen iets voor de dominee in de kerk? Het kernwoord van de tekst: 'vrijmoedigheid' blijkt hier een helder antwoord op te geven.
3. "**Wat werkt het uit? Zou Hij echt iets doen?**", vragen wij helemaal bevangen door het binnenwerelds denken van onze tijd. Hier zullen wij ons helemaal verwonderen, als wij ontdekken, dat gebed de verborgen krachtbron is achter alle zegen en vernieuwing.

Noot van Wim Rietkerk: *Twee bijbelkringen hebben mij al geholpen met hun vragen. Graag blijf ik in contact met ieder die op dit punt vragen heeft of opmerkingen.* ***Geef ze mij door!***

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het gaat deze en volgende zondagen over het gebed, over bidden. Het gebed en bidden zijn eigenlijk de longen van de kerk. Wat de longen en ademhaling zijn voor je lichaam, zijn bidden en het gebed voor het geestelijk leven, voor het Lichaam van Christus. Waar het gebed verdwijnt daar taant en verpietert ook ons geloof. Juist op een heel belangrijke punt, dat kardinale punt, het gebed, hebben we de wind tegen. Wij vinden bidden moeilijk.

Om nog even in het beeld van de ademhaling te blijven: misschien komt dat wel omdat de lucht zo is verontreinigd. Wij ademen de lucht in van een samenleving die helemaal binnenwerelds denkt, waar God geen enkele rol speelt waar mensen denken: 'het gaat toch allemaal langs vaste wetten van gevolg en oorzaak. Heel het leven is als het ware een groot gesloten systeem en denk je nu werkelijk dat bidden iets uitmaakt? Zou Hij echt iets doen?' Ik trof dat al aan in een boek wat ik ooit las, een humoristisch boek: Don Camillo. Hij was een pater in een Italiaans dorpje die altijd ruzie had met de communistische burgemeester. Wat me trof in dat boek was dat die pater een keer de kerk in ging -het was een hele vrome man- en zijn hart zat vol. Hij knielde neer en bad zoals hij dat vaker deed. Maar die morgen zei hij: "Toen ik bad leek het of mijn stem tegen het plafond van de kerk terug echoode. Ik zat te luisteren naar mijn eigen stem en dacht: Is het nu allemaal autosuggestie? Is bidden niet eigenlijk toch iets wat alleen in je eigen ziel plaatsvindt?"

Zulke vragen komen bij ons boven. Verontreinigde lucht maakt ademhalen moeilijk en het gebed taant. Dat geldt heus niet alleen voor eenvoudige mensen. Voor eenvoudige mensen geldt het zeker, ik denk dan aan een verhaal wat ik Trouw las, over Marius Noorloos, een gemeenteopbouwwerker in de Samen-Op-Weg kerk. Hij kwam eens in Drente in een gemeente en een hem onbekende man van middelbare leeftijd kwam op hem toe en zei: "Wat is dat eigenlijk, bidden?" "Wel", zegt die dominee Noorloos, "ben jij christelijk opgevoed?" "Tja", zei de man, "christelijk opgevoed? Als wij thuis gingen eten dan zei mijn vader aan het begin van de maaltijd: 'Laten we bidd'n', dan deed hij zijn pet voor zijn gezicht en was het enige minuten stil, daarna gingen we eten. Ik heb me altijd afgevraagd wat hij deed achter die pet. Wat is bidden?"

Ik zei al, dat kan iedereen overvallen, Don Camillo en geestelijken en voorgangers. Ik ben wel beschaamd geworden door een enquête. Er is eens een hele radicale enquête opgesteld hoelang dominees en voorgangers en pastoors nu per dag bidden. Ik zal het maar niet precies zeggen, maar het is gemiddeld minder dan tien minuten. Daar spiegel je je dan aan. Dan denk je: die bede die boven het bulletin staat 'Here, leer ons bidden' dat is natuurlijk een citaat. Maar die houding van is wel nodig. Het is ook helemaal geen schande om in die ontvankelijkheid en verlegenheid te komen. Het waren de discipelen die dit vroegen, opgevoed in de leer van het verbond en al een tijd optrekkend met Jezus. Toch, als ze Hem dan horen, zeggen ze: "Heer, leer ons bidden."
Met die vraag willen we vanmorgen beginnen. Het zou mooi zijn als je nu na één, twee of drie weken zou zeggen: "Inderdaad, ik heb leren bidden, ik heb opnieuw leren bidden." Daar gaan we voor! Het zal aan Hem niet liggen, Hij wil het wel kwijt! Maar staan wij er open voor?

De basis van ons bidden.

Waarom heb ik nu bij de eerste uitleg de Hebreeënbrief gekozen? Eigenlijk vooral om dat ene kernwoord: vrijmoedigheid. Maar daarachter zit veel meer. Wat me zo diep treft in de Hebreeënbrief, -ik geef toe, de eerste woorden die we lazen zijn allemaal lang en zwaar, maar we halen ze toch allemaal naar voren- dat is die nadruk op de basis van het gebed. Dat vind ik zo bijzonder van de Hebreeënbrief, daar moeten we beginnen.
Daar wij volle vrijmoedigheid hebben..., daarom: laten we toetreden.
We hebben allemaal de neiging om bij bidden, als je dat moet leren, te denken: laten we maar gewoon beginnen, en we vouwen onze handen. Dat is alvast wat, want die gebalde vuisten worden gevouwen en hopelijk gaat ons hart open, maar lijken onze gebeden dan niet net als postduiven die je loslaat uit een mand? Ze vliegen weg, alle kanten op. Wat de Hebreeënbrief ons wil leren, -en dat is ook het eerste punt waar ik mee begin-, is dat ons bidden een basis heeft en van daaruit kan groeien.

Eerst wordt hier die basis gelegd, dat is dit:
daar wij dan, gemeente, broeders, zusters, volle vrijmoedigheid bezitten om in te gaan... -Dat is die basis, die volle vrijmoedigheid. Vrije toegang, zou je ook kunnen zeggen-. ...in het heiligdom, door het bloed van Jezus Christus... Dat wil zeggen door wat Hij aan het kruis, waar Hij tot bloedens toe zijn leven gegeven heeft, langs die weg, door Hem aan het kruis voor ons geopend, dáár heeft Hij alles weggenomen wat tussen God en de mens kan instaan. Dat is de nieuwe en de levende weg die Hij ons ingewijd heeft, voor ons heeft geopend. Dan komt het tweede beeld, dat is het voorhangsel. Door het voorhangsel -dat is zijn vlees, daar moet je een beetje gepokt en gemazeld zijn in de taal van het oude testament want daar was de toegang tot het heilige der heilige voor het oog van de mensen afgesloten door een voorhangsel. Dat voorhangsel scheurde van boven tot beneden op het moment dat Jezus uitsprak: "Het is volbracht." Toen gaf Hij de geest en scheurde het voorhangsel. Dus door

zijn vleeswording, doordat Jezus echt mens is geworden, voor ons heeft geleden, daardoor is dat voorhangsel nu verdwenen. We hebben vrij toegang tot de Vader.

Dan komt er een tweede beeld: ...en wij een grote Priester hebben over het huis van God, laten wij toetreden... We gaan het voorhangsel door en hebben bovendien nog de Hogepriester. De hogepriester was de enige die daar mocht binnentreden en verzoening deed voor heel het volk. Die grote Priester is daar. Dit zijn beelden van de werkelijkheid. Als wij ons hart verheffen mogen we door het voorhangsel, dat is Golgotha, dat is de weg waar we doorheen gaan: 'Heer U hebt alles voor ons volbracht', en achter het voorhangsel hebben we bovendien nog een voorbidder die ons draagt in onze gebeden en die daar als dé grote Priester voor ons dienst doet.

Met die beelden komt de Hebreeënbrief. Maar de kern daarvan is het woord vrijmoedigheid. Dat heeft hier -en dat vind ik ook heel bevrijdend- tegelijkertijd ook iets objectiefs, het is niet een gevoel. Bidden is niet gebaseerd op gevoel, iets waarvoor je eerst in 'het goede gevoel' moet komen. Het is ook niet gebaseerd op het leren van de goede woorden, zoals veel mensen denken: je moet toch die gebeden allemaal leren, de goede woorden gebruiken, het plechtig en mooi kunnen zeggen. Dat is het ook niet. De enige basis voor ons bidden is die vrije toegang die we gekregen hebben, je zou haast zeggen: een toegangsbewijs.
Ik was een keer op Schiphol en moest wachten in een hele lange rij. Er kwam een douaneambtenaar die overal vrolijk in en uit liep, deze deur in, die deur uit, maar hij had een keycard, een kaartje met zo'n magnetische strip erop, haalde dat door het apparaatje en alle deuren gingen open. Zoiets zit hierin, iets objectiefs. We hebben vrije toegang, we mogen doorlopen en van daaruit gaan we pas bidden, langs die levende en nieuwe weg, zoals het er staat.

Ik vind het erg belangrijk om daar te beginnen. Om bij ieder gebed me dat even bewust te maken: "Ik heb toegang tot de Almachtige, ik mag zo binnengaan in het heiligdom omdat een ander voor mij dat toegangsbewijs heeft verworven." Dan ontstaat ons bidden.
Ons bidden is dus altijd reactie. Niet ons initiatief, maar reactie op iets wat God gedaan heeft. Het is eigenlijk een beslissende wending. Ons bidden is niet een ladder waarlangs wij met veel moeite opklimmen tot God, maar het is God die langs die ladder naar ons is afgedaald en wij beginnen met antwoorden. Met Hem te danken dat Hij bij ons is, dat wij zo direct toegang tot Hem mogen hebben, want dat is de kern van de God van de Bijbel. Die God is de God van het Verbond, om in de tale Kanaäns te spreken. Verbond wil zeggen: God wil met ons gesprek, contact, gemeenschap. Dat hoort tot zijn Wezen. Je kunt het vergelijken met een huwelijk. Wat heb je aan een huwelijk waarin je niet in een open gesprek bent met elkaar. Zo is het ook met de Here God, met daarin dit verschil dat het in een huwelijk van twee kanten moet komen, in het huwelijk met God komt het van één kant. Dat is wat de Hebreeënbrief benadrukt. Het komt allereerst van zijn kant, Hij heeft voor ons een levende en een nieuwe weg geopend, door zijn Zoon. Daar beginnen we.

Wat is bidden?

Dat leidt me tot het tweede punt, pas op grond hiervan kunnen we komen tot die kernvraag: wat is dat bidden dan toch eigenlijk? Dat kan ik met dat kernwoord vrijmoedigheid uitleggen. Waar het in vers 19 nog iets objectiefs is, daar is het aan het slot van dit hoofdstuk - waar de schrijver die oproep doet: 'laat dan uw vrijmoedigheid niet los...' - iets subjectiever. Op grond van die basis mogen wij vrijmoedig spreken. Met alles wat in ons is, dat zit in dat woord vrijmoedigheid opgesloten. Het woord vrijmoedigheid betekent letterlijk: Alles mogen zeggen. Zo staat het in het Grieks. Eigenlijk heel bijzonder dat vrijmoedigheid zo wordt omschreven. Als je in een hele diepe vertrouwensrelatie staat met iemand, dan durf je die persoon alles te zeggen. Hoe groter de liefde is die de ander voor jou heeft, hoe meer je durft te zeggen. Als het een perfecte liefde is durf je alles te zeggen. Dat is bidden: alles durven zeggen.

Pray as you can, not as you can not. Dat stond boven een hoofdstukje over gebed, wat ik deze week las. Toen dacht ik: dat is het. Je moet bidden zoals je bent, zoals je het kan, en niet zoals je denkt dat het moet, maar wat je niet kunt. Begin dus zoals je bent en niet zoals je denkt dat je moet beginnen. Wij denken altijd dat we heel mooi moeten beginnen, of wat anderen wel niet van ons denken als we bidden, of hoe we ons voelen terwijl we bidden, dat is allemaal afleiding. We kunnen gewoon met een open hart en met onszelf komen. Leg Hem voor wat in u is en niet wat in u behoort te zijn. Ben je bezorgd over één van je kinderen, of over hoe het moet met de verzorging van je moeder, wat ook, dan begin je daar! Heb je twijfel of er wel echt contact tussen God en jou mogelijk is, zeg het Hem dan, zeg Hem alles. Dat is het allereenvoudigste en tegelijk het allermoeilijkste. Vreemd is dat, en toch is het de allereerste definitie die de Hebreeënbrief geeft van bidden. Alles zeggen. Alles, dus ook kwade dingen. Wij denken dat we alleen de mooie dingen moeten zeggen, en dan vallen we weer in die valkuil. Nee, ook de kwade dingen. "Heer, ik ben boordevol bitterheid, ik heb nog steeds de belediging in mijn hoofd die ik gisteren van die en die gehoord heb." Of: "ik ben kwaad", of: "ik ben bang", of: "ik sta droog, ik heb geen woorden meer." Alles zeggen, zeg het Hem.

Waarom is dat allereenvoudigste voor ons nu tegelijk het allermoeilijkste om mee te komen? Omdat we vaak niet willen weten wat er echt in ons leeft. We zijn op de vlucht of willen niet accepteren hoe we zijn. Dus veinzen we dat we anders zijn. Of we zijn veel te verlegen en dan bergen we ons op. Waar het bidden begint is: alles te zeggen. Wat een bevrijding als je dat leert. Het is als thuiskomen, als je ineens weet: eindelijk mag ik er zijn met alles wat ik heb en wat ik ben. De Hebreeënbrief zegt: Laat die vrijmoedigheid u niet ongemerkt ontglippen. Letterlijk staat er een woord dat betekent: weggooien. In het woordenboek las ik dat dat op twee manieren kan. Je kunt iets weggooien zoals je met het badwater het kind weggooit. Trouwens een toepasselijk beeld voor bidden. Heel veel mensen hebben een hekel aan de kerk en alles wat met de kerk te maken heeft en gooien met het badwater ook het kind weg. Hier zit daar een zinspeling op: gooi het kind niet met het badwater weg, geef die vrijmoedigheid niet prijs want dat is de kern! Maar je mag dat woord 'weggooien' ook zien als een boom die zijn bladeren ongemerkt laat vallen. De boom had niet eens door wanneer het begon, maar op een gegeven moment staat hij daar, kaal en leeg. Dat is ook een ontdekking van heel veel mensen, dat ze er opeens kaal en geestelijk leeg bijstaan. Wat de Hebreeënbrief zegt is: Laat dat niet gebeuren, laat die vrijmoedigheid niet los! De Here wil met ons reëel contact, echt contact. Dat kun je ook van zijn kant uit begrijpen. Hij wil contact met ons zoals we zijn. Dat wil iedereen die van ons houdt, die wil contact met ons zoals we zijn.

Dat doet Hij op de werkvloer. Ik leg nu even de link naar Mozes bij het brandende braambos. Ik vind het altijd heel apart dat Mozes God niet op bezoek kreeg op zijn 'heilige' moment of terwijl hij op de sabbatdag daar in de woestijn ergens naar een heiligdom ging, op een heilige plek. Nee, gewoon in de woestijn terwijl hij zijn schapen hoedde, aan het werk was. Dáár was ineens dat contact.
Onze werkvloer verandert in heilige grond als we zó de dag doorgaan.

Wat werkt het uit? Zou Hij echt iets doen?

Dat leidt me tot het derde punt, de laatste zin van de tekst en ook het uiteindelijke antwoord van de vraag wat het uitwerkt. Zulk bidden belooft veel. "...Geef uw vrijmoedigheid niet prijs want ze heeft een ruime vergelding te wachten." Letterlijk staat het er nog krachtiger: want ze heeft beloning. Beloning vind ik wat economisch klinken, dus ik vind ruime vergelding mooier. Ze draagt in zich ruime vergelding. Er komt uit dit bidden zoveel goeds voor, denk maar weer aan de longen, hoe de ademhaling de zuurstof door het hele lichaam doet trekken en hoeveel goeds daar uit voort komt: het hele leven komt er uit voort. Dat wil de Hebreeënbrief benadrukken en het is tegelijk antwoord op de vraag: waar doen we het voor? De Heidelbergse Catechismus antwoordt op de vraag die ze stelt heel erg fraai. Die zegt: Waarom is het gebed de christenen van node? Waar doen we het voor? Omdat God zijn genade én zijn Heilige Geest alleen aan diegene geven wil die Hem met verlangen en zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken. Dat is nogal wat, zijn genade én zijn Heilige Geest. Daar is in één zin gezegd wat die ruime vergelding is. Heel veel mensen denken: 'Wat maakt het nu uit of je bidt of niet bidt?' Er zijn duizenden mensen om ons heen die niet bidden. Ze zijn er niet minder om, worden heus niet meer door rampen getroffen, sterven heus niet in grotere doodsstrijd of angst dan christenen, waarom doen we het dan, bidden? Anderen komen misschien met opmerkingen: en al die onverhoorde gebeden dan? Else Vlug zei op de televisie: "Ik heb zo gebeden voor de genezing van mijn kleindochter. Ik heb genezingen gezien vlak voor mijn ogen. Maar toen mijn eigen kleindochtertje ziek werd heb ik gebeden en gebeden, maar de Heer heeft het niet gegeven, ze is in mijn armen gestorven."
Waarvoor hebben de christenen dan gebed nodig als het toch niks uitwerkt? Daar geven hier de Hebreeënbrief en de Heidelbergse Catechismus antwoord op: Ja, maar vergeet niet dat er wel degelijk heel veel door God gegeven wordt. Hij geeft zijn genade en de Heilige Geest! En straks komt Hij en maakt alle dingen nieuw. Dat zijn allemaal dingen die ons als een ruime vergelding beloofd worden als we blijven bidden.
Bij dat 'genade' moest ik denken aan de apostel Paulus, die kende ook momenten waarop hij helemaal niets zag. Hij heeft gebeden voor de man die van de eerste verdieping naar beneden viel en daar dood bleef, en die man werd genezen. Dat lezen we in Handelingen. Aan de andere kant schrijft hij zelf in de Corinthenbrief toen hij zelf een 'doorn in het vlees' kreeg, -zo noemt hij het, wij weten niet wat dat geweest is-, dat hij heeft gebeden. Niet één keer, maar meerdere keren, en niets gebeurde. Een onverhoord gebed. Dan zou je zeggen: Dat was dan wel de grote kater van Paulus! Maar nee, hij zegt: 'Wat ik wel daar doorheen gehoord heb is dat God tegen me zei: "Mijn genade is je genoeg en Ik maak je steeds dieper afhankelijk van mijn genade." De Heidelbergse Catechismus zegt dat God zijn genade en de Heilige Geest geeft. Dat is die ruime vergelding die Hij geeft. Dat doet Hij bij de apostel Paulus, en bij Mozes die door de werking van de genade tenslotte helemaal ging schijnen, ging stralen. Het straalt door ons heen. We krijgen soms geen uitleg maar we krijgen wel die genade van God, én de werking van zijn Heilige Geest, die Hij geeft als we vrijmoedig blijven komen tot Hem.

Dan wordt zijn genade zichtbaar en geeft Hij ons de Heilige Geest. Ik vind dat een hele bijzondere

belofte. Want het laat zien dat het gebed de krachtbron is van waaruit al die andere dingen komen. Het werk van de Heilige Geest, de ommekeer van ons hart en dan de vruchten die Hij werkt in ons leven. Al de gaven van de Heilige Geest, ze krijgen alleen ruimte in ons leven als we beginnen bij deze vrijmoedigheid, dat vrijuit alles zeggen waar hier de Hebreeënbrief over spreekt.

Dat maakt de Hebreeënbrief trouwens ook concreet. Er staat: het blijft niet alleen bij een innerlijke werking, bij iets persoonlijks, een gevoel, maar het wordt concreet in liefde en goede werken, daar blijkt of we echt geestelijk mensen zijn. Die zijn als het ware de thermometer, de proef op de som. Of we goede buren zijn, waar we ons geld aan uitgeven, of we de vreemdeling helpen, de zwakke en de minder begaafde, de arme, de dakloze en de loosers, of we die zegenen. Dat zijn allemaal vruchten van het vasthouden van vrijmoedigheid.
In het gebed worden vaak ook de meest creatieve ideeën geboren. Het werk van de Stichting Redt een Kind, -dat weet ik van nabij-, is in de binnenkamer geboren als een idee wat opkwam als vrucht van gebed. Creatieve ideeën ontspringen in de binnenkamer. Gebed is niet een binnenwaarts gebeuren, het is de werkplaats van de Heilige Geest. Genade en Heilige Geest, ze worden beloofd waar we de vrijmoedigheid vasthouden. Daar krijgt de Heilige Geest ruimte om te bewegen. Dat is het antwoord op die derde en laatste vraag: waar doen we het voor?

Samenvatting

Bidden. Ik zei aan het begin: bidden is de ademhaling van de ziel. Zoals letterlijk ademhalen is voor het lichaam. Astmapatiënten weten heel goed hoe alles stagneert als je geen lucht krijgt. Zo stagneert alles als het gebed er niet is, als vervuilde lucht binnendringt en alles remt. Dat is niet nodig, zegt de Hebreeënbrief, dan moet je weer bewegen in de vrije lucht van de belofte van God, van de Schriften die hier zeggen: "We hebben volle vrijmoedigheid om het heiligdom binnen te gaan." Dat is de basis van het gebed, dat God ons heeft aangenomen, dat Hij door Jezus de weg naar zich toe heeft gebaand. Ik heb de vaste grond gevonden, waarin mijn anker eeuwig hecht. Op die grond mag ik komen en ontdekken wat bidden is: antwoorden, alles zeggen.
Dat is bidden: alles zeggen, alles mogen zeggen, alles durven zeggen en alles willen zeggen. Dat is het bidden wat Jezus ons geleerd heeft: "Daarom, begin je gebed met Abba, Vader", dat heel vertrouwelijke. Zo leerde Jezus ons te bidden, daar te beginnen.
Daarop rust belofte van ruime vergelding. Mijn werkvloer wordt heilige grond, we worden doorschijnend als Mozes, de Heilige Geest heeft vaste voet gevonden in ons hart en gaat door met het geven van vruchten en gaven. Dus: geef die vrijmoedigheid niet prijs!

Amen

Deze verkondiging is de **eerste** in een **serie van vier** over het **gebed**. Wim Rietkerk stelt het op prijs als u mee wilt denken in de **voorbereiding** voor de preken van deze serie. Daarvoor hebben we een speciale discussiepagina gemaakt, waar u kunt **reageren** op deze verkondiging of de reacties van anderen.

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 30 januari 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Volhardt in het gebed" Colossenzen 4: 2

Schriftlezingen:

- **Efeziërs 6: 10-18**
  Tenslotte nog dit: zoek uw kracht in de Heer, in zijn sterke macht. Rust u uit met de wapenrusting van God, om daarmee stand te houden tegen de krijgslisten van de duivel. Want onze strijd gaat niet tegen mensen van vlees en bloed, maar tegen de overheden, de machten en de heersers van deze duistere wereld, tegen de geestelijke en bovenaardse machten van het kwaad. Grijp daarom naar de wapenrusting die God u geeft, om weerstand te kunnen bieden op de dag waarop het kwaad aanvalt. Dan kunt u staande blijven, omdat u op die manier goed toegerust bent.
  Stel u zo op: doe de waarheid om als gordel en doe de gerechtigheid aan als borstpantser. Bind onder uw voeten de bereidheid om de vredesboodschap te brengen. Draag daarbij het schild van het geloof: daarmee kunt u alle brandende pijlen van de duivel doven. Draag de helm van de redding en het zwaard van de Geest, dat wil zeggen het woord van God. Bid en smeek voortdurend en bij elke gelegenheid, geleid door de Geest. Daartoe moet u waakzaam zijn en zonder ophouden God smeken voor allen die hem toebehoren. (GNV)

  Voorts, weest krachtig in de Here en in de sterkte van zijn macht. Doe de wapenrusting van God aan, om te kunnen standhouden tegen de verleidingen des duivels; want wij hebben niet te worstelen tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van deze duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten. Neemt daarom de wapenrusting van God, om weerstand te kunnen bieden in de boze dag en om, uw taak geheel vervuld hebbende, stand te houden.
  Stelt u dan op, uw lendenen omgord met de waarheid, bekleed met het pantser van de gerechtigheid, de voeten geschoeid met de bereidvaardigheid van het evangelie van de vrede; neemt bij dit alles het schild van het des geloof ter hand, waarmee u al de brandende pijlen van de boze zult kunnen doven; en neemt de helm van het heil aan en het zwaard van de Geest, dat is het woord van God. En bidt daarbij met aanhoudend bidden en smeken bij elke gelegenheid in de Geest, daartoe wakende met alle volharding en smeking voor alle heiligen. (NBG)
- **Lucas 18: 1-8**
- **Jakobus 5: 16** *Het gebed van een rechtvaardige vermag veel, omdat er kracht aan wordt verleend.* (NBG)
  Het gebed van een rechtvaardige, dat met bezieling gedaan wordt, kan veel bereiken.
  Want het gebed van iemand die de wil van God doet, bezit een krachtige uitwerking. (GNV)
  The fervent prayer of a righteous man is dynamic in its working.

Er ligt een dynamische kracht in het vurig (geestdriftig) gebed van een rechtvaardige. Dat is een belofte. Steeds wordt er iets bijgezegd. De ene vertaling zegt: omdat er kracht aan wordt verleend; de tweede zegt dat met bezieling gedaan wordt. Als je dit even goed doordenkt, denk je: dat is verschillend, het ene is van God (doordat God er kracht aan verleend) en het andere van de mens (dat met bezieling gedaan wordt) wij leggen de kracht erin, wij maken het werkzaam. Dat heeft veel uitwerking. Dat klopt ook wel, daarom laat ik die vertalingen zien, als er staat: het gebed van een rechtvaardige vermag veel, dan staat er eigenlijk in het Grieks een werkwoord wat betekent: met energie voorzien. Meer staat er niet. Er staat zelfs niet bij wie dat doet. Bijzonder, er komt een samenwerking. Je mag het beide

lezen: Als wij het werkzaam maken, als wij er met heel ons hart en onze bezieling ons voor inzetten, maar je mag ook zeggen: als God daar werkende kracht aan geeft. Want in gebed komen God en mens op wondere wijze samen.

en Heidelbergse Catechismus Zondag 45:
Wat behoort tot een gebed, dat God behaagt en door Hem wordt verhoord?

1. Dat wij alleen de enige, ware God, die zich in zijn woord aan ons geopenbaard heeft, van harte aanroepen om alles wat Hij ons bevolen heeft Hem te vragen.
2. Dat wij onze nood en ellende goed kennen, opdat wij ons voor zijn majesteit verootmoedigen.
3. Dat wij deze vaste grond hebben, dat God ons gebed, hoewel wij het niet waardig zijn, om de wille van Christus de Heer, zeker wil verhoren, zoals Hij ons in zijn woord beloofd heeft.

Liederen:

- lied 328
- psalm 81: 1 en 9
- lied 96: 1, 4, 5, 7, 9 en 10
- kinderlied 24 (dooplied: 'Jouw leven staat aan het begin')
- lied 335: 8 en 9
- lied 285
- psalm 66:3 en 7

Gebed (2): *Het gebed van een rechtvaardige vermag veel, doordat er kracht aan verleend wordt.*

Dit woord uit de brief van Jakobus is een aanmoediging en een belofte. Want wie op de weg gaat van het gebed, stuit soms op een muur. Het mag beginnen bij de vrijmoedigheid van psalm 81 (zie vorige preek over gebed (1)), maar dan gebeurt het vaak dat het wel lijkt alsof de hemel doof is. Zo Oost-Indisch doof als de oren van de onrechtvaardige rechter uit de gelijkenis van Jezus. Wat doe je dan? Daar gaat de uitleg deze keer over: over gebed 'in tijden van verlating', zelfonderzoekend gebed, een toevluchtnemend gebed. Wij zouden er niet doorkomen zonder de geestelijke wapenrusting van Efeziërs 6, en het mag ons blijvend bemoedigen dat langs deze weg het gebed werkende kracht verkrijgt en veel vermag, met de woorden van Jakobus. Er ligt een woestijn tussen Uittocht en Intocht, tussen vrijmoedigheid en volmacht van het gebed.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Allereerst wil ik een streep zetten onder het bijzondere van dit woord van Jakobus. Het gaat om dat woord: het gebed van een rechtvaardige vermag veel doordat er kracht aan wordt verleend. Ik zou willen benadrukken hoeveel bijzondere beloften er gegeven worden aan het gebed. "Er gaat een enorme kracht van uit", zegt Jakobus. Hij zegt er wel bij: "Als het goed werkt." Daar gaan we op door.

Het gebed van een rechtvaardige heeft veel volmacht. Jakobus voegt daar aan toe: "Kijk maar naar Elia." Elia was een mens zoals wij, en toch bad hij een gebed en het was droog voor drie jaren. Hij bad een gebed tot God dat het zou regenen en de aarde deed haar vruchten uitspruiten. Jakobus zegt: "Toch was hij een mens zoals wij." Hij wil daarmee zeggen: "Denk niet dat bidden iets is voor een paar superheiligen. Of alleen voor heel geestelijke mensen in de kerk, of alleen voor oude mensen zoals je oma." Nee, het gebed is iets heel nuchters voor ieder mens, op dat gebed rust een grote belofte, daar gaat grote kracht van uit. Denk ook maar aan Elia op de Karmel, hoe hij een gebed bad en God deed de bliksem neerdalen. Denk maar aan mensen als Mozes, die bad terwijl Israël vocht in de vallei tegen Amalek. Terwijl hij zijn handen geheven hield en ondersteund werd door twee mensen aan zijn zij, zolang hij ze geheven hield, bad dus, gaf God de overwinning. Zodra hij ze liet zakken verloor Israël. De bijbel is vol met zulke verhalen. Hanna, die bad om een zoon, en God gaf haar Samuël. Ik denk aan Paulus, aan Petrus, aan de Here Jezus zelf bij het graf van Lazarus. Hij bad tot God en zelfs de dode Lazarus werd opgewekt.

Uiteindelijk is de gelijkenis van Jezus over de onrechtvaardige rechter in Lucas 18: 1-8 ook een gelijkenis die dat onderstreept. De vrouw heeft dan toch maar haar rechtzaak gewonnen, hoe slecht

die rechter ook was en hoe lang ze er ook om moest smeken, maar dat gebed had een kracht. Daar raak ik een punt wat ik nu wil bespreken. Het had een kracht, dat zeg ik om duidelijk te maken: daar ging heel wat aan vooraf. Die weg tussen vrijmoedigheid, waar we vorige keer over spraken, tot het gebed in volmacht, met grote kracht, dynamische werking. Die weg tussen die vrijmoedigheid en volmacht is niet een ongebroken opgaande lijn. Dat vind ik in die kleine gelijkenis zo bijzonder. Die maakt duidelijk dat als je zo vrijmoedig begint met bidden, het heus niet altijd zo is dat onmiddellijk de deuren open gaan en alles gaat meteen beter, ieder gebed wordt zomaar verhoord. Hier krijgen we een verhaal van de Here Jezus zelf waarmee Hij ons wil waarschuwen. Die weduwe begint heel vrijmoedig met haar rechtzaak aan die rechter voor te leggen. Nog maar net is ze ermee bezig of ze krijgt de deur in het gezicht geslagen en de rechter keert zich af. Er is helemaal geen openheid. Daarmee heeft de Here Jezus iet willen vertellen wat eigenlijk een ervaring is die heel veel mensen die bidden, krijgen. We kloppen, maar er is niet iemand die opendoet. Ik ken iemand, die is zeer gelovig, die zei: "Er is een fase in mijn leven geweest dat ik bad met heel mijn hart, letterlijk zei hij, -daarom gebruikte ik die woorden- het was steeds of ik de deur in mijn gezicht geslagen kreeg." Die ervaring is ook terug te vinden in veel psalmen. Ik denk aan psalm 22: *'mijn God, ik roep des daags en Gij antwoordt niet. En des nachts, en ik kom niet tot stilte.'* Psalm 13 zegt: *'hoelang Here, zult Gij mij voortdurend vergeten, hoe lang zult Gij uw aangezicht voor mij verbergen?'* Zulke tijden van dorheid, van leegte, van je in de steek gelaten voelen, die kennen alle groten in het koninkrijk van God. Dit was David, maar ik zou ook citaten kunnen geven van de apostel Paulus, en van Mozes. Ik kan ze zelfs geven van Jezus zelf, Hij maakte psalm 22 tot zijn psalm: *"Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?"*

Die ervaring van leegte, van ineens -lijkt het wel- in een gat te vallen en geen antwoord te krijgen, brengt ons gebed in groot gevaar. Het kan heel makkelijk dat we van daaruit in gevoelens wegzakken van: waar dient het voor, is Hij er wel echt? Was het niet allemaal inbeelding toen ik zo spontaan en vrijmoedig en vertrouwelijk begon? Tussen dat vrijmoedige begin en de volmacht ligt inderdaad een weg door diepten heen. Daar wil ik een paar bemoedigende woorden over zeggen aan de hand van die drie punten uit de Heidelbergse Catechismus, want die vat aardig samen wat de bijbel daarover zegt. Ik vind altijd weer dat de Catechismus daarin precies de spijker op de kop slaat, juist ook bij dat eerste gevoel, dat als wij bidden, spontaan bij God komen, dat het dan net zo lijkt als wanneer je telefoneert en je krijgt steeds de ingesprektoon.

Focus op God

Het eerste wat je moet doen in zo'n omstandigheid -eigenlijk ligt dat ook heel erg voor de hand- is nagaan of je het goede nummer wel gedraaid hebt. Dat is natuurlijk heel logisch, als je steeds de bezettoon krijgt ga je na: heb ik het goede nummer wel? Dan pak je de gids en kijkt of je het goede nummer gedraaid hebt. Dat is het eerste antwoord dat de catechismus geeft: Pak de gids, in dit geval de bijbel. Als je in zo'n moment van een dal zit, ga dan na of je je gebed wel goed geadresseerd hebt, is het wel gericht tot die God die zich in zijn woord aan ons geopenbaard heeft? Die God die Zelf gezegd heeft waarvoor we moeten bidden.

Bidden is dus niet een hele zware ervaring opdoen, zoals je hart openzetten en dan bijvoorbeeld met yoga ontspannen worden en je gemoed luchten. Dat is net zoiets als de haak van de telefoon nemen en vergeten het nummer te draaien. Nee, in de bijbel is bidden iets heel specifieks, het is het nummer draaien van Iemand die het goede nummer van zichzelf gegeven heeft. Die dus tegen ons zegt: "Zorg dat je het goede nummer draait!" Om het iets verder door te voeren: dat nummer, ons nummer, is Jezus. Als je niet langs die levende en nieuwe weg die Hij gebaand heeft door het voorhangsel, zijn vlees, zoals we de vorige keer zagen, als we niet door die weg gaan, dan blijven we steken, of zakken steeds verder weg, in onszelf, in ons religieuze gevoel, of in de leegte. Dat is het eerste.

Bidt om wat God beloofd heeft

De catechismus voegt daar aan toe dat we moeten bidden om dat wat Hij in zijn woord beloofd heeft. Dat is ook een heel belangrijk punt. Als je tegen een muur stuit dan echoot dat iets terug en dat stelt je voor de vraag: "Bid ik wel echt om iets wat God beloofd heeft?" Dat lazen we, dat heeft de Here Jezus ons geleerd. Dan zal iedereen zeggen: "Ja, dat zijn dan zeker alleen maar geestelijke dingen". Maar dat is niet zo. Het eerste waar Jezus ons in het 'vraaggedeelte' van het Onze Vader voor leert bidden is het dagelijks brood. Kan het nog concreter? Als je Jakobus leest, ik heb nu alleen die ene tekst laten zien, maar als je het hele gedeelte leest, gaat het daar over genezing. "Is er iemand ziek", zegt Jakobus, "laat hij de oudsten roepen en het gelovige gebed zal de zieke redden." Dat staat er letterlijk. Daar kun je je aan vasthouden als je bidt. Daar moet je ook goed over nadenken wat dat dan betekent: "Gered van je ziekte", daar mag je voor gaan. Er valt veel te verwachten als je bidt om wat God beloofd heeft. Zo moet je je geloof in werking zetten, zegt Jakobus, dan rust daar die bijzondere belofte op. Eigenlijk is dat wat in die geestelijke wapenrusting in Efeziërs 6: 10-18 het

zwaard is van het woord. Dat moet je hanteren. Het woord waarin God zich geopenbaard heeft, het woord waarin Hij ons gezegd heeft waarvoor we mogen bidden.

Onderzoek

Toch noemt de catechismus ook dat zo'n tijd heel louterend werkt. In de Anglicaanse liturgie wordt gezegd dat dit het moment is waarop we het gebed bidden: the prayer of examination, het gebed van onderzoek. Woestijntijd loutert en beproeft. Dat zegt de catechismus in die tweede zin. Echt in de stijl en de woordkeus van de gereformeerde traditie: 'dat wij onze nood en ellende goed en grondig kennen.' Dat zou je in de put kunnen duwen, maar dat hoeft niet. Ik ken heel veel mensen die zeggen: "Ik zou die diepe crisis in mijn leven toen, hoe moeilijk dat ook was, nooit hebben willen missen, want toen heb ik voor het eerst in mijn leven leren loslaten. Al die fanatieke doelen en idealen waar ik iedereen mee lastig viel. God maakte mij duidelijk dat ik totaal en alleen voor mijzelf leefde." Dat zijn van die reinigende werkingen die in zo'n moment in ons gebedsleven boven komen. Wie bidt, en net als de vrouw uit de gelijkenis op een muur stuit, moet een tijd van zelfonderzoek ondergaan. Het werpt ons terug op onszelf. Psalm 139 begint zo heel vertrouwelijk: 'Heer, die mij ziet zoals ik ben, dieper dan ik mijzelf ooit ken', die psalm eindigt met: 'doorgrondt me en ken mijn hart'. Dat is 'prayer of examination', gebed van zelfonderzoek. Wij leren dan niet te bouwen op onszelf, op ons eigen gevoel, maar we leren onze doelen te toetsen. We leren daarmee ook onze nood en ellende kennen, precies zo als de catechismus zegt. Dat is waar. We leren de duivel afweren, die op zulke momenten komt influisteren: jij... en dan komt hij met zijn aanklachten. Zo leren we ons in die fase van het bidden pantseren met het pantser van de gerechtigheid van Jezus Christus, we bekleden ons met Hem. Dat is een heel diep werk, wat in zo'n fase in ons gebed groeit. Niemand kan kracht van God ontvangen en die belofte echt werkelijkheid zien worden -dynamische werking- als hij niet eerst zelf zwak geweest is en zwak en naakt en blind. Dan zijn je handen leeg, en pas dan kan je je uitstrekken naar wat Gód je wil geven. Dat is de tweede fase: het gebed waaraan kracht wordt ontleend is het gebed waarin we ons bekleden met de gerechtigheid van Christus en ons zo met lege handen verootmoedigen voor het aangezicht van God, ons uitstrekken naar wat Hij ons geboden heeft te bidden.

Belofte

Dan dat derde: Dan wordt ons bidden een toevluchtnemend bidden. De catechismus zegt dat we deze vaste grond ontdekken, dat God ons gebed, ook al zijn we het niet waard, zeker zal verhoren om Christus wil, zoals Hij in zijn woord heeft geopenbaard.
Die derde fase van het bidden komt heel duidelijk naar voren in die gelijkenis van de weduwe. Ze gaat niet zomaar naar die rechter, maar ze staat in haar recht. Ze heeft God aan haar kant, daarom houdt ze vol, zelfs tot onbeschaamd wordens toe. Tenslotte zegt die rechter: "Ook al bekommer ik me niet om God en al stoor ik me aan geen mens, toch al ik deze vrouw recht verschaffen, anders komt ze me tenslotte nog 'onder mijn oog slaan', zo staat het letterlijk in het Grieks, op mijn gezicht slaan." Zo zegt Jezus: "Als dat al zo is bij een schurk van een rechter, die helemaal niet uit eigen beweging geneigd is om recht te doen, hoeveel te meer zal dan God die uw Vader is en die niets anders wil en dat ook beloofd heeft, zijn kinderen recht verschaffen als ze dag en nacht om Hem roepen?" Zo wordt het hier genoemd. Als de Here ons geeft waar we naar zijn woord om vragen dan is dat ons recht. Daar mogen we Hem om bidden. We mogen onze hand leggen op die belofte van vergeving, die belofte van heiliging, die belofte van groei en van verzoening, van vervulling door de Heilige Geest, de vruchten en de gaven van de Heilige Geest. We mogen onze hand leggen op die beloften en Hem erbij aanroepen en het Hem afsmeken. Zo drijft die woestijnfase van het bidden ons naar dat toevluchtnemend gebed: Heer, verschaf me recht naar uw belofte: brood, vergeving, bevrijding. Dat zijn de drie dingen die Jezus ons leert bidden. Hier en nu. In een worsteling, samen met mijn wil en Uw wil gevonden. Hij toetst in die fase mijn wil. God wil van mij weten of ik het echt wil. Ik toets zijn wil: wil Hij me dit geven? Of wil Hij het me niet geven? Geef het aan mij, wat staat in uw woord, Uw belofte: verschaf me recht, geef het aan mij.
Dat is de helm van de hoop (heil, redding) opzetten. Met die helm van de hoop ga je zelfs door een muur heen, dat is ook een onderdeel van die wapenrusting.

Samenvatting

Zo verbind ik aan het slot die drie punten met de wapenrusting en geef bij ieder van die drie een typering.
Er staat in Jakobus: *Het gebed van een rechtvaardige heeft dynamische werking*, het vermag veel als het in werking gezet is, als God en mens beiden daarin een worsteling aanzwellen in kracht. De lijn van vrijmoedigheid naar volmacht is geen ongebroken, vloeiende, happy lijn. Nee, ze gaat door diepe dalen, soms zo diep dat we wanhopen. Tijden van Godverlating, je in de steek gelaten voelen. Tijden van diepe onzekerheid, van zelfverwijt, van twijfel, van aanvechting, de duivel komt op ons af. Diepe vragen komen in ons boven. We zagen dat dat ons leidt tot die vraag: Maar wat hoort dan tot een gebed dat God aangenaam is? Dat vraagt de catechismus en antwoordt met drie dingen:
Trek in die tijden van leegte de geestelijke wapenrusting aan!

1. Hanteer het woord, focus op Hem, heb je het goede nummer gedraaid? Van God, die zich in zijn woord aan je geopenbaard heeft? Bidden is antwoorden, geen religieuze oefening. Eerst goed focussen, het telefoonboek opslaan. Luther zei: theoloog wordt je maar op één plek en dat is in de aanvechting. Dan leer je echt te focussen op wie God is. Daar beginnen we, dat is dat zwaard van het woord en de waarheid.
2. Doorgrondt me en ken mijn hart. Dan komen we na het gebed van de aanvechting in het gebed van zelfonderzoek: Heer, ik verootmoedig me, ik bouw in geen enkel opzicht op iets van mijzelf. Reinig en bescherm me, doe me groeien. Ik geef mijn eigen doelen en afgoden op, ik kom met lege handen en bekleed me met het pantser van de gerechtigheid van Christus, en de lendenen omgordt met de waarheid, de voeten geschoeid met de bereidvaardigheid van het evangelie van de vrede.
3. Het toevluchtnemend bidden. Zo vinden we de vaste grond. De enige vaste grond is dat wat God ons beloofd heeft: U hebt het beloofd, dan gaat U het ook doen. Dat moet ons uitdrijven tot een stormloop op het hart van God, met de helm van de hoop op ons hoofd.

Zo zien we: van vrijmoedigheid naar volmacht ben je niet zomaar. Daar zijn we ook niet direct, daar zijn we niet altijd. Maar het is wel de richting waar Jezus ons naar wijst als Hij zegt: Zou de Zoon des mensen dat geloof vinden als Hij komt?

Amen

Deze verkondiging is de **tweede** in een **serie van vier** over het **gebed**. Wim Rietkerk stelt het op prijs als u mee wilt denken in de **voorbereiding** voor de preken van deze serie. Daarvoor hebben we een speciale discussiepagina gemaakt, waar u kunt **reageren** op deze verkondiging of de reacties van anderen.

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 6 februari 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
"Verblijdt u te allen tijde, bidt zonder ophouden, dankt onder alles".
(1 Thessalonicenzen 5: 16, 17, 18)

1 Thessalonicenzen 5: 14-28: Broeders en zusters, wij dringen er bij u op aan: wijs terecht wie niet werken wil, spreek de angstigen moed in, neem het op voor de zwakken, wees met iedereen geduldig. Laat niemand kwaad met kwaad vergelden, maar wees steeds uit op wat goed is voor ieder van u en voor alle anderen. Wees altijd blij. Bid zonder ophouden. Wees onder alle omstandigheden dankbaar; dat wil God van u in Christus Jezus. Doof het vuur van de Geest niet. Minacht profetische woorden niet. Onderzoek alles op zijn waarde en houd vast wat goed is. Ga elk soort kwaad uit de weg. Wij vragen dat God, die een God van vrede is, u in alle opzichten heiligt, en dat heel uw persoon, naar geest, ziel en lichaam, onberispelijk bewaard blijft tot de komst van onze Heer Jezus Christus. Hij die u roept, is trouw. Hij houdt zijn woord. Broeders en zusters, bid ook voor ons. Groet alle gelovigen met een heilige kus. Ik bezweer u bij de Heer: laat deze brief voorlezen aan alle gelovigen.
Onze Heer Jezus Christus zij u genadig

Schriftlezingen:

- Psalm 43
- Lucas 11: 1-13
- Romeinen 8: 26

Tekst: Psalm 43: 3 en 4
Doe mij recht, o God, en voer mijn rechtsgeding tegen een volk zonder godsvrucht; doe mij ontkomen aan de man van bedrog en onrecht. Want Gij zijt de God mijner toevlucht; waarom verstoot Gij mij? Waarom ga ik in het zwart vanwege des vijands onderdrukking? Zend uw licht en uw waarheid; mogen die mij geleiden, mij brengen naar uw heilige bergen naar uw woningen, Zodat ik kan gaan tot Gods altaar, tot de God mijner jubelende vreugde, en U love met de citer, o God, mijn God! Wat buigt gij u neder, o mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven, mijn Verlosser en mijn God! (NBG-vertaling)

Doe mij recht, God, verdedig mij tegen mijn aanklagers, ze zitten vol bedrog en onrecht, trouw aan u kennen ze niet. U bent toch mijn beschermer, waarom hebt u mij verstoten? Waarom ben ik in rouw gedompeld, door mijn vijanden gekweld? Blijf aan mijn zijde, licht mij bij, begeleid mij naar uw heilige berg, naar uw tempel. Dan zal ik naderen tot uw altaar, tot u, mijn grootste vreugde. Voor u, God, zal ik zingen, spelend op de lier. U bent mijn God. Mijn ziel, wat drukt je terneer, waarom ben je zo onrustig? Op God wil ik vertrouwen, eens zal ik hem weer prijzen, hem, mijn behoud, mijn God. (Groot Nieuws vertaling)

Heidelbergse Catechismus zondag 47:
Wat is het eerste waarvoor Jezus ons leert bidden?
Uw naam worde geheiligd. Dat wil zeggen: Geef ons allereerst dat wij U op de rechte wijze kennen en U in al Uw werken, waaruit Uw almacht, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid helder stralen, eren, roemen en prijzen; vervolgens dat wij ons gehele leven, onze gedachte, woorden en werken, daarop richten dat Uw naam om ons niet gelasterd, maar geëerd en geprezen wordt.

Liederen:

- lied 281 uit Opwekking (Psalm 42):

Als een hert dat verlangt naar water, zo verlangt mijn ziel naar U.
U alleen kunt mijn hart vervullen, mijn aanbidding is voor U.
U alleen bent mijn kracht, mijn schild. Aan U alleen geef ik mij geheel.

U alleen kunt mijn hart vervullen, mijn aanbidding is voor U.

- psalm 43: 3 en 4
- lied 437
- kinderlied 26 (*Ik volg de Heer*)
- lied 90: 1, 6, 7 en 8
- lied 95
- psalm 27: 7
- lied 456: 3

Gebed (3): De Geest komt onze zwakheid te hulp...

Het valt op dat preken over bidden veel losmaakt. Bijna allemaal moeilijke vragen, je zou haast door de bomen het bos niet meer zien. Alsof bidden een moeilijk karwei is, waar eigenlijk alleen maar problemen bij oprijzen. Wie de bijbel opendoet bemerkt dat het omgekeerde het geval is. In gebed en al biddend worden de problemen pas opgelost. Niet voor die tijd. Het lijkt alsof je pas leert bidden als je niet meer weet hoe je moet bidden.
Dat is precies de inhoud van de belofte uit de Romeinenbrief: 'want wij weten niet wat wij naar behoren moeten bidden, maar de Geest zelf komt ons in die zwakheid tegemoet' (Rom. 8: 26) Dat zie ik in psalm 43 gebeuren. Maar het mooiste van de psalm is wel dat het ons laat zien dat echt gebed ons heenvoert naar de God van onze vreugde. Daar raken wij in één dienst niet over uitgedacht.

Korte samenvatting van de uitleg aan de kinderen:

In de liederen en de teksten die we lazen, ging het steeds over licht: zend Heer, Uw licht. Wat is licht? Licht is niet te pakken, de een zegt dat het stralen zijn die van de zon komen, een ander zegt dat het kleine deeltjes zijn. Niemand die het precies weet. We weten alleen wat licht doet: je kunt alles beter zien, het geeft warmte, het laat alles groeien.
Zo is het ook met de Heilige Geest. We weten niet wat het is, maar wel wat Hij doet.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Dit is de derde preek van een serie over het gebed.
De eerste preek ging over: 'wat is bidden'. In die preek stond het woord 'vrijmoedigheid' centraal. Dat betekent dat we mogen ingaan in het heiligdom langs de nieuwe en levende weg, we mogen alles zeggen, zoals we lazen in de Hebreeënbrief. Ingaan in het heiligdom stond centraal: God de Vader.
De tweede preek ging over de moeiten van het gebed: soms bid je en dan is het of je de deur in je gezicht krijgt, dan is er geen geopend hart en geen geopende weg. Dat leert ons zelfonderzoek, opnieuw zoeken of we wel 'het goede nummer gedraaid hebben' of we ons echt richten op God zoals Hij zich in zijn beloften aan ons gegeven heeft, gaan langs de weg die Jezus gegaan is. Jezus is daarbij onze voorspraak. Het onderwijs van Jezus stond centraal, hoe Hij ook door diepten gegaan is.

Nu vandaag: het gebed en de Heilige Geest. Het gebed is bij uitstek het middel waarlangs de Heilige Geest ons open maakt voor God en voor al zijn gaven. Het werk van de Heilige Geest in het gebed is in ons heel diep ondergewaardeerd. Misschien is het wel een van de hoofdredenen waarom onze gebeden zo zwak zijn en waarom er zoveel vragen zijn. We weten wat God de Vader betekent voor ons bidden, we weten ook heel goed wat Jezus Christus voor ons gebed betekent. Laten we daar blij over zijn want dat is de weg waarlangs we gaan, Hij is onze voorspraak, Hij leert ons een houding te vinden en te volharden.

Maar ik weet heel zeker dat als ik u zou vragen naar de Heilige Geest: "Hoe werkt die nu in ons gebed?", dat ik dan niet zoveel antwoorden zou krijgen. Terwijl toch alle onderwijs over het gebed ons steeds weer heen wijst naar het werk van de Heilige Geest.

De Heilige Geest is God zoals Hij werkt in ons. God de Vader boven ons, Hij draagt zijn schepping; God de Zoon voor ons, onze Verzoener, de Redder door het kruis op Golgotha; God de Heilige Geest is God zoals Hij werkt in ons. In kracht, als Trooster, als Raadsman. Daar ligt het antwoord op heel veel vragen die ik kreeg: 'hoe weet ik waarvoor ik moet bidden, waarvoor ik mag bidden? Er worden wel beloften gegeven, maar ik voor mij, waar zal ik voor bidden?' De Heilige Geest zal het je leren. 'Hoe weet ik nu zeker dat God het hoort?' Door de Heilige Geest. 'Hoe kan ik groeien in vertrouwen?' Door de Heilige Geest. 'Hoe kan ik zien wat God doet?' Door de Geest, licht en waarheid, Hij onderwijst.
'Wat werkt nu het gebed uit?' Al die vragen zou je kunnen beantwoorden met: door de Heilige Geest.

Jezus zegt in Lucas 11: "Wanneer wij bidden, dan mogen we zeker zijn: Wie klopt wordt opengedaan, wie vraagt, hem zal worden gegeven." Jezus gebruikt daarbij een voorbeeld: "Wat denk je, als je je vader zou vragen om een vis, denk je dan dat hij je een slang zou geven? -en dan komt de climax-: Hoeveel te meer zal dan uw Vader die in de hemel is, ons de Heilige Geest geven als we bidden, als we Hem bevragen." Er staat niet: als we Hem daarom vragen. Iemand wees me in de preekvoorbereiding op Internet op dat wonderbare detail. Er staat: hoeveel te meer zal uw Vader in de hemel u de Heilige Geest geven die Hem bidden? Die Hem gebeden hebben om de Heilige Geest, denk je dan. Maar dat staat er niet. Het woordje 'daarom' staat er niet. Het lijkt of Jezus daar een antwoord geeft op alle vragen, op heel veel vragen.

Geeft God ons dan altijd wat we Hem vragen? Je vraagt om genezing, maar het gebeurt niet. Vorige week zei ik: "In Jakobus staat: wanneer iemand ziek is, laat hij de oudsten komen en het gelovige gebed zal de zieke redden." Toen heb ik dat niet zo breed uitgelegd, maar daar zit ook iets van datzelfde in. Jezus zegt niet: "Dat gelovige gebed zal de zieke beter maken". In het Grieks staat er een woordje dat redden betekent, in dit geval: daar zal een zegenende werking vanuit gaan. Er gaan dingen gebeuren, daar kun je honderd procent zeker van zijn, maar soms wel dingen die anders zijn dan we dachten, soms dingen die anders zijn dan we wensten. Maar of het minder is, dat is de vraag. Want -dan kom ik weer terug bij die woorden van Jezus-, Hij zegt: "Hoeveel te meer zal uw Vader dan Heilige Geest geven aan hen die Hem bidden." Zo staat het er. Alsof Jezus wil zeggen: dat is het enige waar je altijd voor honderd procent zeker van kunt zijn.
Dat is waar ik het over hebben wil: Het gelovige gebed en het werk van de Heilige Geest.

De Heilige Geest is God zoals Hij in ons werkt. Als we zelf niet weten wat we bidden zullen, -naar behoren, zegt de apostel, want zo zwak zijn we vaak en zo onmachtig- dan komt de Heilige Geest ons te hulp. Hij bidt in ons op onnaspeurlijke wijze. Soms zijn er geen woorden voor te vinden. Waar leidt Hij ons dan heen? Daar lazen we psalm 43 voor: Hij leidt ons heen naar de bron van vreugde. Uit die psalm mag ik u vanmorgen verkondigen hoe de Heilige Geest werkt bij en in ons bidden. Eerst: wat Hij doet, dan: hoe wordt Hij hier aangesproken, het derde: waar Hij ons heenvoert.

Wat doet de Heilige Geest in ons gebed?
Aan de hand van twee symbolen wil ik dat duidelijk maken.
Dit symbool: ik sta in het centrum, van ons eigen leven. We zijn bezig met onszelf, van onszelf vervuld, richten ons ook op onze medemens, op de natuur, en op God: Heer, ik kom tot U. Een opwekkingslied, maar ook psalm 43. Ook de bidder in psalm 43 komt zo naar God: Heer, doe mij recht. Er staat dus het woordje ik in z'n vervoeging: doe mij recht en verdedig mij tegen mijn aanklagers. Hier is een man aan het woord die gewoon komt zoals hij is. Dat herinnert u zich nog wel uit de eerste preek: vrijmoedigheid is alles mogen zeggen, komen zoals je bent, en niet zoals je denkt dat je moet zijn. Dat is het geheim van de allereerste les van het bidden. Niet komen zoals je denkt dat je moet zijn, dan ligt de nadruk op hoe we moeten zijn, of we het wel goed zeggen. Nee, de Here God zegt: "Kom maar zoals je bent. Dat is vrijmoedigheid. Zo begint het bidden. God in de hoge, mijn medemens naast me, met de natuur, in de relatie met mezelf. Bidden begint altijd zo.
Zo ook bij de bidder hier in psalm 43: hem is onrecht aangedaan, dat wil zeggen: hij is ontzettend teleurgesteld in mensen. Misschien niet alleen in wat ze hem hebben aangedaan, ook wat ze zijn volk, Israël, -waarschijnlijk is deze psalm in de ballingschap geschreven-, hebben aangedaan, de geestelijke staat van het volk en dat temidden van mensen die afgoden dienen. Daar begint hij mee in zijn gebed, met alles te zeggen. Dat is goed. Hij begint met zijn onmacht en zijn onrust. Ook dat hij teleurgesteld is in God, lees maar verder in vers 2. Dat zit nog dieper. Hij zegt: "Waarom hebt U me niet geholpen, God van mijn toevlucht?" Hij heeft het als een afwijzing gevoeld, als de deur die in zijn gezicht sloeg. Bidden, inderdaad, is alles mogen zeggen. Zo komt hij met al zijn gevoel, z'n twijfel, z'n onrust, z'n teleurstelling, bij God. Wat zien we daarna in die psalm gebeuren? We zien de dichter veranderen, al biddend. Aan het slot eindigt hij met: "Mijn Verlosser en mijn God." Dan staat God in het centrum en zijn eigen leven meer aan de rand.

Het lijkt zo eenvoudig, maar dat is nu het werk van de Heilige Geest. Als wij bidden, en dan in het midden, zoals ook in de psalm, en zeggen: "Heer, zendt Uw licht en Uw waarheid neder", en God geeft ons die vrijmoedigheid en we komen op de heilige berg en het altaar, en we mogen ingaan -in de beelden van het oude testament-, in het heilige der heilige, dan ineens wordt wat groot leek in onze eigen ogen, klein, het wijkt naar de periferie, naar de buitenant, wat dat ook wezen mag. Niet dat het onbelangrijk is, het is heel belangrijk in Gods ogen, maar ineens komt God in zijn majesteit in het centrum. Dat is het eerste wat de Heilige Geest doet en ik denk dat het ongelooflijk bevrijdend is. Het is niet dat je tot meer verplicht wordt, of dat God ons iets aandoet, nee, we worden bevrijd van onszelf, van alles wat ons totaal vervulde, waar we ons zo bezorgd over maakten, waar we teleurgesteld in waren. Het is niet weg, maar het komt op een andere plek te staan. Ons kleine leven

wordt een onderdeel van Gods leven, in plaats van -wat het eerst spontaan was- Gods leven is een klein onderdeel van ons leven. Langzamerhand wordt de rol omgekeerd. Dat is het eerste ongelooflijk bevrijdende werk van de Heilige Geest. Dat is wat Hij doet.

Heilige Geest: licht en waarheid

Dat zien we in het hart van de palm, in vers 3. Als de dichter van de psalm, de bidder, dreigt weg te zinken in somberheid en boosheid en teleurstelling, dan gaat hij bidden. Dan gaat er iets bij hem gebeuren. Daar heb ik ook een symbool bij: Gebalde vuisten.

De bidder is teleurgesteld door mensen: "Voer mijn rechtsgeding, o God", zegt hij en zijn vuisten zijn gebald. En wat zie je midden in dit gebed? Het worden open handen naar God toe: Heer, zendt Uw licht en Uw waarheid en mogen die mijn geleiden en mij brengen naar Uw heilige berg. Ver voor de uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag wordt hier die Heilige Geest in z'n kern getroffen: licht en waarheid.

De dichter zegt: "Waarom ga ik in het zwart, hul ik me in het duister, dompel me in rouw, o Heer, zend me Uw licht!" Licht is in de bijbel de bevrijdende kracht die van God uitgaat. Als we maar opening maken naar boven, als we onze handen, ons hart maar openen en Hem binnenlaten. In die donkere gebrokenheid en pijn van ons eigen leven. Dan komt daar licht binnen, licht dat warmte geeft, wat bevroren is ontdooit, wat koud is wordt warm, wat doods was gaat weer bloeien, het zaad ontkiemt.

Dat is bidden. Dat is de Heilige Geest binnenlaten, innerlijk je openen naar God toe die je gemaakt heeft. Met dat we dat doen gaan we de dingen zien zoals ze zijn. Dat is nu waarheid: de dingen om ons heen zien zoals God ze ziet. Een hele eenvoudige omschrijving van waarheid, maar hij gaat altijd op. Dat betekent dus niet dat waarheid hier een theoretisch inzicht wat we ons met veel moeite verwerven -daar is natuurlijk niks fout mee-, maar het is meer een kracht, een licht van Hem uit waardoor we de werkelijkheid zien zoals die is. Jezus noemt dit later de Geest der waarheid en Hij zegt: Als de Geest der waarheid komt zal die de wereld overtuigen van zonde en Hij zal u de weg wijzen naar de volle waarheid. Dat is wat in deze psalm zit: Zendt Heer Uw licht en Uw waarheid, moge die mij geleiden en mij brengen naar uw heilige berg.

Gebed: door de Heilige Geest naar de God van onze vreugde

Daarmee komen we bij dat derde uit, wat ik het mooiste vind van deze psalm, dat is waar het bidden ons heenvoert, geleid door de Geest. Het voert ons naar Sion, naar de heilige berg, met de woning van God, met daarvoor het altaar. De Geest leidt ons altijd via het altaar -we moeten opgaan- dat stond daar op de berg, is natuurlijk beeld van Golgotha, en via dat altaar naar het hart van God, het heiligdom. De Geest werkt door de Zoon. Langs die nieuwe en levende weg komen we tot God. Het is bijzonder dat God daar genoemd wordt: De God van onze dubbele vreugde.
De dichter gaat stamelen als hij het daar over heeft. Ik vind het heel bijzonder, daar wil ik deze drie preken mee eindigen: het wezen van God is vreugde! Het hief me er weer helemaal bovenop toen ik dat ontdekte. Want juist bidden en nadenken over gebed kan je doen wegzinken in moeilijke vragen: waar doe je het voor, wat mag je bidden, wordt het wel verhoord. Ineens gaat dan zo'n psalm tot je spreken: "Heer, zendt me Uw licht en Uw waarheid." Waar leiden die heen? Naar de God van onze vreugde! Vreugde is het hart van al Gods werken. We weten het natuurlijk wel, we hebben allemaal Genesis gehoord of gelezen. We weten allemaal dat na iedere scheppingsdag God zei: "Zie, het is goed", aan het slot zelfs: "Zie, het is zeer goed!" En wat doet God op de zevende dag? Dan verheugt Hij zich over zijn werken! U kent vast wel dat mooie citaat van een Engelse journalist Chesterton. Die zei: "Eigenlijk bestaan er geen natuurwetten. Iedere keer dat de zon opgaat vindt God dat zo mooi dat Hij zegt: bis!" Net zo als een klein kind, wanneer je een zeepbel voor hem blaast die omhooggaat, zegt: nog es, nog es! Een klein kind blijft dat zeggen, dat houdt niet op. Zo is het bij God ook, het houdt niet op. Iedere keer als Hij de zon ziet opgaan, zegt Hij: Prachtig, nog eens! En dan begint het weer. Zo veel vreugde put Hij in zijn schepping.

Nog een stapje verder: Waarom zijn u en ik geschapen? God heeft ons tot vreugde gemaakt. Hij geniet er van met ons om te gaan, Hij geniet ervan ons te zien spelen, te zien werken en te zien lachen. Zodra er dan ook mensen in Gods nabijheid komen en echt God ontmoeten, dan is het of er een golf van vreugde door hen heen spoelt. Je kan zeggen: is die vreugde dan niet totaal door de zondeval bedorven en door het kwaad helemaal om zeep gebracht? Het antwoord is: Nee! Het is wel geschonden, maar daarna is God aan het werk gegaan, en alles wat God doet en gedaan heeft en zal doen tegen de zonde, is allemaal op één doel gericht, en dat is die vreugde weer te herstellen. Toen Jezus aan het kruis stierf en opstond uit de doden, was dat om de vreugde van de schepping weer te herstellen en de vreugde van God weer mogelijk te maken. Daarom heeft de Here Jezus dat ook zo vaak gezegd: Er is een ongelooflijke vreugde in de hemel als er maar één zondaar zich

bekeert.
Professor Jager zei vaak tegen ons, zijn studenten: de opschriften boven de gelijkenissen kloppen helemaal niet. Die bekende gelijkenissen in het evangelie van Lukas, over het verloren schaap, de verloren penning en de verloren zoon, die gaan helemaal niet over het verlorene, maar over de vreugde! De vreugde van de herder die het schaap terugvindt, de vreugde van de vrouw die haar penning vindt en de vreugde van de vader als zijn zoon terugkomt. Daar monden die gelijkenissen in uit, daar mondt heel het leven in uit. Daarom is bidden iets moois en iets heel blijs. Het is iets om verslaafd aan te raken. Wat dacht u waarom alle heiligen en monniken die u zijn voorgegaan gingen bidden? Waarom bidden mensen eigenlijk? Waarom geven mensen veel tijd aan bidden? Doen ze dat om zichzelf te plagen of te kwellen? Ik kan u het omgekeerde verklaren: die bidders zijn heimelijke levensgenieters. Misschien gek gezegd, maar toch is het waar. Wat hoop ik, wat zoek ik als ik bid tot God? Als ik eerlijk ben met psalm 43: die vreugde. Het hoogste wat een mens mag beleven op aarde is niet zweet en plicht of desnoods berusting, wat ook een soort van vrede geeft, nee, het hoogste wat een mens mag doen op aarde is genieten, Hem genieten. In de catechismus van Calvijn, -dat had je misschien van Calvijn niet verwacht- staat in artikel 1: Waarom heeft God de mens geschapen? Het antwoord luidt: Opdat de mens de Here, zijn God, zou dienen en zich over Hem zou verheugen alle dagen van zijn leven. Ik heb het van Francis Schaeffer geleerd, die zei: het doel van een mensenleven is niet alleen dat we God zouden dienen, maar, in het engels: 'that we would enjoy Him forever".

Die vreugde wordt hier heel mooi in psalm 43 beschreven. De dichter heeft gebeden: "Heer, kom en zendt me Uw licht en Uw waarheid", en dan klimt zijn hart op tot de heilige berg en het altaar want via die weg gaat het altijd, naar het heilige der heilige, en wat gebeurt dan? Dan ontmoet hij daar de God van 'de vreugde van zijn jubel'. Taalkundig is het helemaal niet zulk mooi Hebreeuws, het is of hij gaat stamelen. Er komt, lijkt het wel, een beetje dronkenschap over ieder mens die echt door die vreugde wordt overstroomd. Het doet je jubelen. Jubelende vreugde. Het gaat bruisen en overstromen, het brengt je voeten en je handen in beweging, het brengt je alles en zet je hele leven in een ander licht.

Dat is nogal wat. Dat is die belofte die Jezus geeft als Hij zegt: "Als gij dan, hoewel ge goed zijt, goede gaven weet te geven aan uw kinderen, hoeveel te meer zal uw Vader uit de hemel Heilige Geest geven aan hen die Hem bidden." Wij vragen goede gaven, Hij geeft Heilige Geest. Daar hebben we niet om gevraagd, maar dat was de verrassing. Dat stelt alles in een ander licht. Dat geeft ons kracht om het vol te houden. Soms ook midden in gebrokenheid, vol onrecht en pijn. Heel dit bestaan ligt al onder Gods verlossende regime. Al zijn werken waaruit zijn goedheid en barmhartigheid, zijn genade en zijn waarheid zichtbaar worden is een samenvatting van de vreugde die daar uit oplicht, die komen in het centrum te staan. Eigenlijk precies wat Jezus ons geleerd heeft: Begin maar gewoon met de vertrouwelijkheid van "Abba, Vader". Dan: "Uw Naam worde geheiligd, Uw Koninkrijk kome". We zien de krachten van het Koninkrijk al aan het werk. "Uw wil geschiede", zijn heilswil is volbracht en wordt volbracht. Dat te zien en dat in het centrum te stellen geeft ons de moed om voort te gaan en onze kleine noden worden daaraan ondergeschikt.

Daarmee kom ik aan het slot van deze preek en ook weer bij waar ik begon: Hoe belangrijk is het gebed! Als je de gemeente van Christus met een auto zou vergelijken is het gebed wel de benzine. Die auto doet niks zonder brandstof, al is ie nog zo mooi. Waarom loopt ie slecht? Krap in de benzine! Waarom hapert de gemeenschap, waarom is er gebrek aan kracht, waarom is er nauwelijks een doorbraak van het evangelie in onze samenleving? Daar kunnen we natuurlijk veel meer van zeggen maar altijd speelt een hoofdrol: de benzine is schaars! Vooral op het punt van het werk van de Heilige Geest. De werking van de Heilige Geest, door het gebed, in het gebed, voor het gebed, als er één ding is wat Jezus te allen tijde ons beloofd heeft is het wel die gave van de Heilige Geest. Ons daarvoor openstellen en zo verder bidden, dat is het, dat is wat we geleerd hebben met deze psalm. Zend, Heer, Uw licht en Uw waarheid neder, laat die mij leiden naar Uw altaren, dan mag mijn ziel Uw heil ervaren en dankbaar ruisen alle snaren -dan gaat ook de muziek weer klinken-, voor U die al mijn vreugde zijt en eindeloos mij verblijdt.

Amen

Deze verkondiging is de **derde** in een **serie van vier** over het **gebed**. Wim Rietkerk stelt het op prijs als u mee wilt denken in de **voorbereiding** voor de preken van deze serie. Daarvoor hebben we een speciale discussiepagina gemaakt, waar u kunt **reageren** op deze verkondiging of de reacties van anderen.

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Gebed (3): De Geest komt onze zwakheid te hulp...

Verkondiging van zondagmiddag 13 februari 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezingen:

- Mattheüs 8: 5-13
- Lukas 7: 1-10

Tekst: Mattheüs 8: 8:
Doch de hoofdman antwoordde en zei: Heer, ik ben niet waard dat Gij onder mijn dak komt, maar spreek slechts een woord en mijn knecht zal herstellen.

Liederen:

- lied 63
- psalm 34: 4
- lied 51
- opwekkingslied 331:

Breng dank aan de Eeuwige,
breng dank aan de Heilige,
breng dank aan onze Vader
die ons Jezus zond.

Want nu zegt de zwakke: ik ben sterk,
zegt de arme: ik ben rijk,
om wat de Here heeft gedaan voor ons.
Breng dank.

- lied 460: 1, 2 en 3
- geloofsbelijdenis

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Vanouds zijn deze woorden: 'Heer, ik ben niet waard dat Gij onder mijn dak komt, maar spreek slechts een woord en mijn knecht zal herstellen' van de hoofdman van Kapernaüm uitgesproken bij de Avondmaalsviering. In de liturgie van het avondmaal van alle oudkerkelijke vieringen komen deze woorden voor. Ook in het nieuwe dienstboek van de kerken komt het voor bij de viering van het Avondmaal. De dichter W. Barnard heeft er een lied bij gemaakt, lied 51.

Waarom nu juist deze woorden, ook vanmiddag bij de viering van het Avondmaal? Daarvoor zijn drie redenen. In de eerste plaats denk ik dat vertrouwelijke, dat van onder één dak komen. De hoofdman zegt: "Heer, ik ben niet waard dat U onder mijn dak komt."
In het Oosten was dat heel vertrouwelijk, veel meer nog dan in onze westerse cultuur. Als je iemand in je huis nodigde bood je hem een maaltijd aan, je waste zijn voeten, bewees hem vriendschap, kortom de gemeenschap werd onderhouden.
De hoofdman van Kapernaüm wordt vervuld met schroom: "Is dat niet teveel? Is dat niet een veel te grote eer voor mij, dat deze Man bij mij onder één dak zou komen? Heer, ik ben het niet waard dat U onder mijn dak komt."

Eigenlijk is dat een heel mooie omschrijving van wat wij bij iedere avondmaalsviering beleven, dat we mogen aangaan met Hem. Jezus zegt dat zelf in Openbaringen: "Ik zal maaltijd met u houden."
Tegen de discipelen heeft Hij bij de instelling van het Avondmaal gezegd: "Dit zijn de tekenen van brood en wijn, in die tekenen kom Ik tot u, ben Ik in uw midden, onder één dak." Heel vertrouwelijk

aan één maaltijd. Als we dat beseffen gaat ook dat tweede tot ons spreken, namelijk die schroom en bescheidenheid, de ootmoed van deze buitenkerkelijke, niet-joodse, Romeinse of Syrische officier. Hoe hij dit gebeuren benaderde: hij schrikt er voor terug.
Dat is de tweede reden waarom deze woorden in de liturgie bij het Avondmaal terugkeren en eigenlijk heel goed passen. Er zit iets heel zuivers in dit verhaal. Spontaan beseft deze buitenstaander hoe groot dit wonder is. Soms heb je daar een buitenstaander voor nodig. Insiders zijn zo vertrouwd met de gang van zaken dat ze het wonder ervan dreigen te verliezen. Maar de hoofdman uit Kapernaüm zag het.
Wie aan de voet van een hele hoge berg woont en leeft, en vertrouwd is met die berg, die verwondert zich niet meer over de top, wordt niet meer geïmponeerd. Nabijheid kan blind maken. Maar kom je van een afstand en zie je dat majestueuze, dan ineens treft het je.

Wie iedere zondag komt en altijd avondmaal viert heeft eigenlijk het oog van een buitenstaander nodig om ineens weer te beseffen wat hier eigenlijk gebeurt, dat dit toch wel een hoge eer is. De hoofdman zegt: "Ik ben het niet waard, ik ben maar een klein officiertje, als ik een hogere rang op bezoek krijg is dat al heel wat, laat staan de Overste van de Koningen der aarde." Daar schrok hij voor terug. Jezus zei: "Wat heeft die man een groot geloof!" Gelovige mensen uit de kring van het verbond lopen vaak zonder blikken of blozen in en uit bij God. Ieder besef van Gods hoogheid en heiligheid raakt verloren. Maar over deze buitenstaander is Jezus verwonderd: "Zo'n groot geloof heb ik in Israël niet gevonden."

Het is wel aardig om het verschil tussen Mattheüs en Lukas te zien. In Mattheüs staat: 'zo'n groot geloof heb Ik in Israël niet gevonden'. Mattheüs is dan ook zelf een Jood, dan mag je de kritiek aanscherpen. Lukas schrijft: 'zelfs in Israël heb Ik een zo'n groot geloof niet gevonden'. Hij is dan ook een niet-Israëliet.
Een klein detail, maar dat staat er. Zo'n groot geloof heb Ik in Israël niet gevonden. De hoofdman van Kapernaüm wordt zo door Jezus zelf naar voren gehaald om ons iets heel basaals te leren. Namelijk schroom en eerbied en ootmoed. Ik zal het met een paar opmerkingen nog wat scherper voor uw aandacht roepen.

Spiegel je niet aan wat mensen van je zeggen

In de eerste plaats valt het op dat de officier zich niet spiegelt aan wat anderen van hem denken, aan wat mensen zeggen. Hij had daar reden voor, hij was een bijzondere man. Als een Russische officier op dit moment door de inwoners van Grozny zou worden aanbevolen, dan moet het wel een zeer bijzondere man zijn. Dat is wat hier gebeurde: een Romeinse officier, de bezettende macht, en het zijn de leiders van de synagoge die komen en hem bij Jezus aanbevelen: "Deze man heeft ons zelfs een synagoge gebouwd, hij is het waard!" Maar deze man gaat, als hij zelf komt, oog in oog met Jezus, niet af op het oordeel van mensen. Dat is wel heel bijzonder. Het is fijn als mensen goed van je denken, maar maak het niet tot grondslag of steunpunt van je geloof als je voor God komt, denk niet dat dát je basis is om in te gaan, dat de Here je dan ook wel fantastisch moet vinden.

De hoofdman komt tot Jezus, hij zit niet te paard als Willibrord met de kerk in de hand, op het Jansplein in Utrecht. Dat had hij kunnen doen, met de synagoge in zijn hand en zeggen: "Heer, kijk, dit zeggen ze van mij." Dat deed hij niet, hij weet beter, deze officier. Gelukkig mag je het ook omdraaien. Baseer je vrijmoedigheid voor God niet op het goede oordeel van mensen, die je op een voetstuk zetten, maar ook niet omgekeerd, op het slechte oordeel van mensen die je neerhalen of afdanken. Echte ootmoed kijkt aan beiden voorbij. Paulus zegt: "Het raakt me zeer weinig of ik al door u of door enig menselijk gericht beoordeeld wordt, wie mij beoordeelt is de Here". Dat zie je hier heel spontaan bij deze officier optreden: baseer je vrijmoedigheid en vertrouwen niet op wat mensen zeggen.

Geen onzuiver minderwaardigheidsgevoel

Dat is de tweede opmerking die ik wil maken over wat opvalt: de officier baseert zijn vertrouwen ook niet op zijn eigen geringe zelfbeeld. Zijn ootmoed heeft iets heel zuivers. Het draagt niet dat valse element wat er bij ons soms insluipt. Wij denken vaak: 'als ik mezelf maar diep genoeg afkeur, dan ben ik ootmoedig voor God.' Dan komen er vaak zulke woorden: "Heer, ik ben zo slecht, ik heb alles voor U verspeelt, ik ben een worm in Uw oog, een stofje dat neerdwarrelt." Dan lijkt het: hoe dieper ik mij afkeur, hoe beter ik ben voor God. Dat is wel wonderlijk, dan maken we het weer tot één van onze goede werken. Het is een religieus minderwaardigheidsgevoel in een vroom gewaad gestoken, haast tot een verdienste gemaakt. Eigenlijk is het verschil tussen zuivere en onzuivere ootmoed het verschil van één s. De hoofdman zegt niet: ik ben nietswaardig voor Uw ogen. Hij zegt: Ik ben dit niet waard voor Uw ogen. Die ene s is precies het verschil tussen een Farizeeër verkleed als tollenaar en ware ootmoed.

Zelfbewustzijn

Dat is het tweede wat mij getroffen heeft in deze officier. Hij is zich zijn waardigheid bewust. Hij haalt zichzelf niet naar beneden. Hij zegt: "Ik ben ook een commandant met honderd man onder me. Als ik tegen mijn ondergeschikte zeg: "Ga", dan gaat hij; en "Kom", dan komt hij; en "Doe dit", dan doet hij dat." Ik voel daar iets in van: "dat is ook een beetje Uw vak", naar Jezus toe. Hij bedoelt: "Ik ben niet zomaar iemand maar -en dan komt het-, ik weet dat ik zelf in die dingen onder een ander sta. Wat ik aan anderen doe met mijn bevelen, er is een hogere die weer boven mij staat, die zegt: "Kom", en ik kom; "Ga" en ik ga; "Doe dit" en ik doe het.

Waarom vertelt die hoofdman dit aan Jezus? Omdat hij wil zeggen: 'ik ken mijn plaats, ik weet mijn plek, er wordt ook over mij beschikt.' Is heel het leven niet 'staan onder hogere macht', van Iemand die zegt: "Kom", en ik kom; "Ga", en ik ga? Ik kies dat niet zelf uit. Er zit hier iets in van een man die beseft: 'Ik sta niet in centrum van mijn leven, in het centrum van de wereld, er staat iemand boven mij die mij kiest.' Was dat niet de tekst van vorige week zondag: 'die mij kiest en over mij beschikt?' Dat beeld laat hij gelden voor de verhouding met Jezus. Ik proef daarin dat hij salueert voor de Koning der Koningen.

Zo leert hij ons wat ware ootmoed is: eerst als piepklein mensje je plaats kennen tegenover de grote God, we zijn zijn schepsel, op zijn Woord gemaakt. Hij, de Schepper, wij, die alleen met eerbied tot Hem mogen naderen. Daarna is in de tweede plaats echte ootmoed ook: huiver kennen. Huiver, schroom, dat ik als deel van een gevallen mensheid; ik, die bevangen ben door mijn egoïsme; ik, die mezelf in het centrum van het universum plaats, en botheid en haat en wat niet al in me heb, ik mag naderen voor de Heilige God, die dit eenvoudig niet kan verdragen. Daar zit altijd iets in van: Heer, bekleedt mij met uw gerechtigheid, zoals ik nu ben kan ik niet komen."
Dat zijn de kenmerken van een ootmoed zoals ik die hier leer van deze Romeinse officier.

Kinderlijk vertrouwen

Tenslotte: -dat is de derde reden waarom deze woorden toch wel heel passend zijn bij het Avondmaal- tegelijkertijd zijn z'n woorden doortrokken met een kinderlijk vertrouwen, een heel simpel vertrouwen. De hoofdman zegt: "U hoeft maar een woord te spreken en mijn knecht hier zal genezen." Dat dát Jezus werk is, dat Hij daar op uit is en dat Hij dat kan met een enkel woord, dat is de diepste reden waarom Jezus zich verwondert over deze man en zegt: "Groot is uw geloof".
Daar ligt natuurlijk ook bij de viering van het Avondmaal bij ons al ons vertrouwen en onze hoop: de belofte van het Evangelie dat God reddend en genezend in deze wereld bezig is en dat door zijn Zoon en door zijn Woord: vergevend, genezend voltooiend. Zo is de God van Jezus die door zijn Woord werkzaam is in deze wereld. Dat vieren we bij ieder Avondmaal, bij brood en wijn, waar de Here het zelf tegen ons zegt: "Dit brood, het is voor jou gebroken. Die wijn, het is het bloed van Mij, voor jou vergoten."

En wij, we naderen met grote schroom. Wat een wonder dat Hij onder ons dak komt. En toch zeggen we: "Heer, kom en spreek tot het hart, laat het wonder opnieuw gebeuren. Gij zegt: "Kom", en ik kom, en uw bloed wordt wijn en uw lichaam brood voor wie hongerig zijn en uw Woord, uw Naam wordt een lied in mijn mond.

Lieve Heer, Gij zegt 'kom' en ik kom, (Lied 51)

Lieve Heer, Gij zegt 'kom' en ik kom,
want mijn leven is onder de macht gesteld
van de Heer die mijn dagen en nachten telt
en de Heer zegt 'kom' en ik kom.

O mijn God, Gij zegt 'ga' en ik ga,
Gij zegt 'ga' en ik ga, laat mij niet alleen,
wees het woord in mijn vlees en de geest om mij heen,
wees de adem waaruit ik ontsta.

Want o Heer, ik zeg 'kom' en Gij komt,
ik zeg 'kom' en Gij komt en uw bloed wordt wijn
en uw lichaam brood voor wij hongerig zijn
en uw naam wordt een lied in mijn mond.

Amen

Deze verkondiging is een **intermezzo** in de **serie** over het **gebed**. Via onze speciale discussiepagina kunt u **reageren** op deze verkondiging of de reacties van anderen.

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 20 februari 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
Wederom, voorwaar, Ik zeg u, als twee van u op de aarde iets eenparig zullen begeren, het hun ten deel zal vallen van mijn Vader, die in de hemelen is" (Mattheüs 18: 19)

1 Thessalonicenzen 5: 14-28: Broeders en zusters, wij dringen er bij u op aan: wijs terecht wie niet werken wil, spreek de angstigen moed in, neem het op voor de zwakken, wees met iedereen geduldig. Laat niemand kwaad met kwaad vergelden, maar wees steeds uit op wat goed is voor ieder van u en voor alle anderen. Wees altijd blij. Bid zonder ophouden. Wees onder alle omstandigheden dankbaar; dat wil God van u in Christus Jezus. Doof het vuur van de Geest niet. Minacht profetische woorden niet. Onderzoek alles op zijn waarde en houd vast wat goed is. Ga elk soort kwaad uit de weg. Wij vragen dat God, die een God van vrede is, u in alle opzichten heiligt, en dat heel uw persoon, naar geest, ziel en lichaam, onberispelijk bewaard blijft tot de komst van onze Heer Jezus Christus. Hij die u roept, is trouw. Hij houdt zijn woord. Broeders en zusters, bid ook voor ons. Groet alle gelovigen met een heilige kus. Ik bezweer u bij de Heer: laat deze brief voorlezen aan alle gelovigen.
Onze Heer Jezus Christus zij u genadig.

Schriftlezingen:

- Exodus 17: 8-17
- Handelingen 4: 23-31
- Openbaring 8: 1-5

Tekst: Exodus 17: 15 en 16a
Toen bouwde Mozes een altaar en hij noemde het: de Here is mijn banier. En hij zei: "De hand op de troon des Heren".

Liederen:

- psalm 5: 1, 2, 6 en 7
- lied 254: 1 en 2
- lied 254: 3 en 4
- kinderlied 2
- psalm 82
- lied 470
- psalm 18: 15
- lied 486: 3

Pray until you pray! (Bidt tot je bidt!)
Voor de vierde keer in deze serie over het gebed lezen wij de Schrift over het gebed: dit keer over bidden in volmacht. Van vrijmoedigheid naar volmacht! Het valt op dat wij dit niet alleen kunnen. Denk maar aan Mozes, die het zonder ondersteuning van Aäron en Hur niet gehaald had.(1) Aäron en Hur zijn priesters. Bidders zijn priesters. Door hun voorbede ontvangen diegenen die aan het 'front' hun werk verrichten de overwinning.(2). Bidden in volmacht begint daar, waar wij (zoals Mozes het uitdrukt) de hand leggen op de troon van God. Hij noemt het ook: de banier heffen. (3). Bidden heeft dus heel veel vormen. Toch is deze vorm van bidden van het hoogste belang in tijden dat Amelek weer de kop opsteekt! Vanmiddag zullen wij de serie over het gebed afsluiten met een lofprijzingdienst onder het thema: van bidden tot aanbidden!

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Dit is de vierde keer dat we aandacht geven aan het gebed. Ik sluit even aan bij de vorige keer, toen heb ik twee symbolen laten zien.

Ik in het centrum (1) en God in het centrum (2)

Met deze symbolen kan ik heel eenvoudig aangeven wat er gebeurt als we bidden. In de eerste preek heb ik gehad over vrijmoedigheid: psalm 80: vraag van Mij vrijmoedig. Ik denk dat we dan ook komen zoals aangeven in symbool 1: onze gedachten vervuld met onze eigen noden, verlangens, angsten, alles wat in ons leeft. Zo komen we tot God, temidden van onze noden. Zo mag het ook. Abba, Vader zeggen, in die vertrouwelijkheid treden waarin we mogen komen zoals we zijn en onszelf nog het middelpunt voelen van alle dingen. Maar de wijze Augustinus zei al -ik heb dit uit een engels boek- : Pray until you pray (bidt tot je bidt). Hou vol tot je in het bidden groeit. Want wie zo biddend echt voor God komt en zijn hart voor Hem openstelt, merkt dat er iets gaat veranderen. In de psalmen noemen ze dat wel: dan neigt de Here zijn hart en zijn oor tot ons. Hij doet open, ik mag bij Hem binnen komen. Niet altijd gebeurt dat, maar waar het gebeurt wordt ons bidden verdiept en daar gebeurt dit, wat ik met dat andere symbool wilde aangeven, dat, soms ongemerkt, het middelpunt verschuift.

God komt in het centrum te staan en ik trek me op aan Wie Hij is, aan zijn beloften, zijn karakter, zijn barmhartigheid, zijn heiligheid. Ineens vallen er dingen van mij af, het heeft een bevrijdende werking om heel diep te beseffen dat niet de Here God een deel is van mijn leven, maar dat ik een deel ben van zijn leven, van zijn plan. Hij staat in het middelpunt en ik mag bij Hem schuilen.

Dat is de gang van het bidden. Je zou kunnen zeggen: van vrijmoedigheid naar volmacht. Dat gaat niet gemakkelijk. Soms is het een hele diepe worsteling, we komen onszelf tegen, soms komen dan pas de vragen. De psalmen zingen daarvan. Psalm 43: hart onrustig, vol van zorgen... -dan volgt het beeld van een vogel die vleugellam is- ...vleugellam geslagen ziel. Inderdaad, zo ervaren we dat soms. Maar de psalm zegt ook: Hoop op God! Blijf daar niet in berusten, pray until you pray, blijf volharden in het gebed. Hij verheft wie nederviel.

Vanmorgen wil ik door de overdenking van die geschiedenis van Mozes en zijn voorbede voor Amelek dat gebed versterken. Je zou kunnen zeggen: in die vleugellam geslagen ziel wil een paar draagpinnen aanbrengen. Bidden is niet alleen een privé-zaak. Ware bidders zijn priesters, er rust een grote belofte op priesterlijke voorbede. Bidden is altijd je hand leggen op de troon van God. Bidden is niet alleen een privé-zaak.

Bidden is zijn volgroeide vorm de hoogte dienst aan het Koninkrijk. Let maar eens op het onderwijs van Jezus als Hij ons leert te bidden: niet 'mijn Vader', maar 'onze Vader'. Is dat u wel eens opgevallen? Als je dan verder leest: geef ons heden ons dagelijks brood, vergeef ons onze schulden, leidt ons niet in verzoeking. Wij leven in zo'n individualistische tijd dat we de neiging hebben ook het bidden tot een privé-zaak te maken van 'mijn' ziel met God. Daar moet het wel mee beginnen, anders beginnen we totaal fout, maar het bidden wat Jezus ons leert is breder, het is een gezamenlijk bidden. Dan heft Hij ons op, al met die eerste 3 beden, om te denken aan wat op zijn verlanglijstje staat: zijn Naam, zijn rijk, zijn wil.

Dat valt mij ook op in die geschiedenis in Exodus 17, het gebed van Mozes, wat daar één worsteling is om het volk, dat de tocht van uittocht naar intocht mag doorgaan. Daar worstelt hij om, eigenlijk om de voortgang van de krachten van het Koninkrijk.
We zien Israël in de woestijntijd. Tussen uittocht en intocht, voor de gemeente de tijd tussen de het kruis op Golgotha, de opstanding van Jezus, -dat is onze uittocht-, en de intocht, daar waar de dag komt van de Heer, de intocht in het beloofde land, daartussen ligt de woestijntijd. Daar kun je Israël voor als model nemen. Israël trekt rond, wordt aangevochten van binnen, dat staat vlak voor deze geschiedenis, bij Massa en Meriba komt de twijfel omhoog: 'laten we teruggaan naar Egypte'. En het volk wordt aangevallen van buiten: 'toen kwam Amelek'. Dat heeft zo'n lading, want Amelek staat hier niet voor een of andere willekeurige vijand, nee, Amelek is de vijand van God. Amelek was de zoon van Esau.
Amelek staat in de bijbel voor heidendom in zijn ongeremde vorm, dat met grote kracht Israël tegenkomt en zich de vuist balt tegen het rijk van God. Amelek is van Haman tot Hitler, altijd weer die concentratie van de tegenstroom van de vijand van God in de geschiedenis. Het is in onze christelijke cultuur, in het westen van Europa, een onderstroom geworden, maar wel altijd gebleven. Amelek blijft bestaan, staat hier. Aan het eind zal God de gedachtenis aan Amelek uitwissen, maar Amelek blijft steeds weer de kop opsteken: 'toen kwam Amelek'. Opeens duikt hij op uit zijn schuilplaats, waar hij

zich verborgen hield. Hij valt Israël aan, heel venijnig, altijd van achteren. Dat lezen we in Deuteronomium: de vijand Amelek valt aan waar wij ons slecht verdedigen kunnen. De colonnes waar de oude mensen gaan, de moeders met kinderen en de zieken. Hij heeft het altijd gemunt op je zwakke plekken en op het weerloze. 'Toen kwam Amelek', de belichaming van de mens die zichzelf tot wet stelt. Zijn naam, zijn rijk, zijn wil. Master of your own destiny, dat las ik in een tijdschrift over moderne technologie, het verborgen ideaal achter heel zo'n technologische welvaartsmaatschappij als de onze, is eigenlijk dat je je bestemming in je eigen hand neemt. Ondermijner van alle godsvertrouwen. Een ideologie van vooruitgang en groei rond de mens die zich sterk maakt, maar zonder enige diepere zin en doel, altijd in de afweer tegen de krachten van het Koninkrijk. Die geest valt ons aan.

Wat is het verweer?

Vers 9: Mozes zei tot Jozua: "kies u mannen uit, trek op ten strijde tegen Amelek en ik zal op de top van de heuvel staan met de staf van God in mijn hand." En Jozua deed zoals Mozes gezegd had, koos zich mannen uit, trok op en Mozes besteeg de top van de heuvel en beneden ontbrandde de strijd. En wanneer Mozes in het geloof zijn handen ophief in het gebed, dan had Israël de overhand. Maar wanneer hij zijn handen liet zakken, had Amelek de overhand.

Hier zien we nu dat: bidden in volmacht. Het kan best zijn dat Mozes begon met zijn eigen nood. In hoofdstuk 17: 4 lezen we zo'n privé-gebed van Mozes, met 'ik' in het centrum. Maar hier groeit Mozes uit tot voorbidder, tot vurig bidder voor de voortgang van het Koninkrijk: 'Heer laat wat U begonnen bent bij de Rode Zee hier niet doodlopen. Ga verder met wat U ons gegeven hebt en laat de vijand het niet smoren. Stort Uw Geest uit! Sterk Jozua en met hem al degenen die daar staan en die door de vijand belaagd worden, dat ze hem herkennen en weerstaan.' Maar terwijl Mozes bidt en zijn staf geheven houdt, de maatstaf van God over deze strijd, worden zijn armen moe, wie weet zinkt hem de moed in de schoenen en bekruipt hem de twijfel over wat hij aan het doen is. Dan komt die eerste draagpin: het gemeenschappelijk gebed. Aäron en Hur komen bij hem, ze zijn meer dan alleen twee mensen: daar komt de steun van meebidders bij Mozes. Ze dragen een steen aan waarop de profeet mag zitten, ze ondersteunen zijn armen, de één aan de ene, de andere aan de andere zijde, zodat ze onbeweeglijk bleven tot aan zonsondergang en toen was Amelek verslagen. Dat noem ik nu bidden in volmacht. Bidden is niet alleen een privé-zaak, we moeten het samen doen, samen bidden, elkaar daarin ondersteunen.

Daarom lezen we ook in het Nieuwe Testament hoe Jezus, die de vervulling is van Mozes, de grote Mozes, hoe Hij de discipelen bemoedigt om te volharden in eenparig gebed: "Ik zeg u , wanneer twee of drie eenparig iets begeren zal het hun geworden." Twee of drie is al genoeg, hoe meer hoe beter. Toen de vroegchristelijke kerk bedreigd werd, -we lezen dat in Handelingen 4-, door Herodus en Pontius Pilatus en het Sanhedrin, toen kwamen ze bijeen en baden, -in vers 24 staat weer dat woord eenparig-, ze verhieven eenparig hun stem tot God en terwijl ze bijeen waren werd de plaats waar ze vergaderden bewogen en ze werden allen vervuld met de Heilige Geest en spraken het woord van God met vrijmoedigheid. Dus gemeenschappelijk gebed heeft een meerwaarde, een kracht die boven de optelsom van die drie uitgaat, het krijgt een speciale belofte van God. Ik noem dat de eerste draagpin.
Bidt samen, zegen elkaar, doe voorbede voor elkaar, in alle noden die je kent van elkaar. Dan moet je dat natuurlijk wel met elkaar delen, als er een ding is wat we vandaag nodig hebben is dat het gemeenschappelijk gebed in volmacht, zoals we dat hier in Handelingen 4 lezen. Ze gaan het gewoon aan God vertellen: "Heer, er zijn er in deze stad vergaderd tegen uw heilige knecht Jezus die Gij gezalfd hebt." Het wordt genoemd. Amelek. "Heer let op hun dreiging en geef Uw dienstknechten vrijmoedigheid, strek Uw hand uit tot genezing, dat tekenen en wonderen geschieden door de Naam van Jezus."

Ik denk dat we dat vandaag ook nodig hebben. Dat eigenlijk niets Amelek echt kan verslaan dan de dienst aan het Koninkrijk. Dat is het eerste, elkaar daarin ondersteunen.
Je kan het beeld nog verder doortrekken: samen de armen van Jezus ondersteunen. Is Hij niet de vervuller van Mozes? Is Hij niet onze voorbidder? Hij bidt iedere dag, en wij, we dragen zijn armen.

De beslissende invloed op de strijd

Dan het tweede. Waar we dat doen daar gaan dingen gebeuren, het heeft een beslissende invloed op de strijd. We lezen dat: wanneer Mozes zijn handen ophief had Israël de overhand, maar zodra hij ze liet zakken won Amelek. Dat is toch wel heel bijzonder. Dus door die gezamenlijke, gemeenschappelijke inspanning bleven Mozes handen geheven en daardoor won Jozua! Die zal misschien gedacht hebben: 'ik heb behoorlijk gevochten, wij zijn goed getraind, het is mijn succes'.

Niets van dat alles, het was uiteindelijk de voorbede van Mozes.

Bidden in volmacht staat dus onder bijzondere beloften. We lezen dat in Openbaring 8. Daar krijgt het zelfs een gewicht wat boven ons vermoeden en vermogen uitgaat. We lezen daar dat de engelen met de zeven bazuinen, die zevenvoudig de krachten van het Koninkrijk moeten aankondigen in gericht en later ook in herstel, moeten wachten. Er is een stilte in de hemel, ongeveer een half uur lang. Pas als het reukwerk met de gebeden, dat is een beeld van de gebeden van alle heiligen, zijn opgestegen tot voor de troon van God, toen wierp de engel vuur op de aarde en de zeven engelen maken zich klaar om te bazuinen. Alles wacht op deze gebeden zodat het Koninkrijk kan doorbreken in deze wereld. Daarom noem ik bidders priesters. Letterlijk waren dat ook priesters, Aäron en Hur.

Ik zei al, we hebben een Hogepriester van het nieuwe verbond, en Hij wordt door de priesterlijke voorbede van de gemeente ondersteund in zijn voorbede. We lezen dat in het Hogepriesterlijk gebed in Johannes 17: 'voor de discipelen, voor hen die door het Woord in Mij geloven, voor heel de wereld, voor de gemeente, dat zij allen één zijn opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt.' Met die gebeden komt de Hogepriester voor de troon van God en als dat bidden stagneert verflauwt de strijd en als dat bidden aanzwelt dan verliest Amelek. Het priesterlijk gebed bemiddelt de kracht van God. In dat volmachtig bidden mag je soms ook bijzondere dingen zeggen. Ik vind het heel apart, die tekst: 'zeg tot deze berg: wordt opgenomen en in de zee geworpen en het zal u geschieden.' In de preekbespreking waren daar veel vragen over. Velen zeiden: 'als je dat betrekt op een nood die je in gedachten komt, mag je met die zekerheid bidden? Mij is het niet overkomen en ik heb het echt gebeden!'

Het is heel opvallend dat in die passage niet staat: zeg tegen God: neem die berg weg, maar: zeg tot deze berg... Het is een gebiedend, volmachtig spreken. "Zeg tot deze berg...", zegt Jezus, "wordt opgenomen en in zee geworpen" en het zal u geschieden. Dus je moet het niet toepassen op je eigen verlanglijstje, maar op het verlanglijstje van God. In dat gezag, met die volmacht, mogen we dingen regelrecht aanspreken en de satan schelden en hij zal van u vlieden. Zo deed Jezus het ook. Hij zegt op een gegeven moment tegen Petrus: "Ga achter mij, satan!" Daar spreekt Hij regelrecht de boze macht die Petrus vervulde, aan. Zo mogen wij tegen weerstanden van het Koninkrijk soms in aanspraak en volmacht spreken en zeggen: 'weg, ga weg achter mij, verdwijn!' Dat geldt ook voor die tegenkrachten in ons eigen hart. Amelek zit natuurlijk ook in ons eigen hart, in twijfel, en weerstand, in ongeloof.

Bidden in volmacht is niet altijd bidden tot God, dat Hij het verwijdert. Het is sóms ook bidden met de hand op zijn beloften en gebieden, die machten gebieden dat ze wijken. Dan moeten ze zwichten, want dat priesterlijk gebed heeft bijzondere beloften. Maar dan wel met onze hand op de troon van God. Ik vind het heel bijzonder dat Mozes daarmee eindigt, vers 15 en 16, aan het eind bouwt hij een altaar. Dat is toch ook wat we in onze gebeden God aanbieden. Mozes zegt dan: de Here is mijn banier. Dat wil zeggen: ik zwaai maar niet met mijn eigen staf, met mijn eigen kracht en mijn eigen persoonlijkheid, maar Hij is mijn banier! Dan zegt hij erbij: de hand op de troon des Heren, want de Here heeft de strijd tegen Amelek gewonnen.

Leg je hand op Gods troon

Daar zien we wat dat letterlijk betekent waar ik mee begon, dat we God in het centrum van ons leven hebben, dat is steeds weer onze hand leggen op zijn troon. Dat wil zeggen dat we onze hand in vertrouwen en geloof leggen op Gods belofte: 'U hebt het beloofd, die krachten van het Koninkrijk; U hebt het beloofd, vergeving; U hebt het beloofd, de doorbraak van die krachten in deze wereld, in mijn eigen leven, geef het dan ook!'

Leg je hand op de troon. Dat heeft Mozes ook moeten leren. Ik denk aan het moment dat hij met heel Israël voor de Rode Zee stond en de farao hen achterna kwam met paarden en wagens en voor hem diepe wateren. Toen zag hij zijn volk ondergaan, bij wijze van spreken. Dan lezen we precies datzelfde, dat hij in paniek gaat bidden en dan zegt de Here tegen Mozes (Exodus 14: 15): "Waarom roep je toch zo luid tot Mij? Zeg tegen de Israëlieten dat ze opbreken! Het is niet jullie strijd, het is Mijn strijd, -ineens worden de rollen omgedraaid-, en zij zullen weten dat Ik de Here ben!"
Dat bedoelde ik met die bevrijdende kracht van zo bidden en spreken in volmacht. Het is ineens tot het besef komen dat wij een onderdeel zijn van Gods plan en dat wij uiteindelijk mee mogen doen in Zijn strijd. Mozes leert ons dat. Het is niet, als u worstelend door het leven gaat, de eerste taak om voor je eigen zaken te strijden, maar te beseffen: het is niet mijn zorg, mijn strijd, maar het is die van God. Maak uw leven onderdeel van die zorg en strijd van God. Dat doet u als u met Mozes dit leert, samenvattend wat we vanmorgen gezien hebben:

1. Als we op die wijze voorbede doen en elkaar ondersteunen
2. Dat het die priesterlijke voorbede is, die vast onderdeel is van gemeentezijn
3. Dat we dat doen met de hand op Gods troon, wat betekent dat we met een beroep op zijn beloften zeggen: "Heer, U heeft het beloofd, geef het ons, het is Uw gevecht om deze wereld te bekeren."

Het is toch Gods gevecht om deze wereld te genezen? Bekeren, vergeven, genezen, dat is Gods zaak. Daarvoor heeft Hij zijn Zoon gezonden. Dus zeggen we tegen Hem: Ga er mee verder, sta op, zoals we zongen in psalm 82. Soms mogen vanuit die volmacht ook de boze schelden en hij zal van ons vlieden.

Dat mochten we vanmorgen zien uit de Schrift.
Is dat nu een last, bidden van vrijmoedigheid tot volmacht? Bidden in volmacht, is dat een zware taak, een lange weg? Nee, want ik mag eindigen met te wijzen op Hem die gezegd heeft: "Meer dan Mozes is hier", er wordt voor ons gebeden in die volmacht. En belaagd door Amelek, van binnen en van buiten, is er Eén die over ons zijn handen geheven houdt, maar die om wondere redenen wil dat we Hem daarin gezamenlijk steunen en zo zelf uitgroeien tot een volk dat mee de wereld mag besturen, naar zijn beeld.

Voorbidders voor deze wereld. Dat mogen we worden.

Amen

Deze verkondiging is de **laatste** in een **serie van vier** over het **gebed**. Via onze speciale discussiepagina kunt u **reageren** op deze verkondiging of de reacties van anderen.

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmiddag 11 februari 1995 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Geestelijke depressie

Schriftlezing: 1 Koningen 19: 1-13

Tekst: 1 Koningen 19: 3-8

Liederen:

- Opwekkingslied 281
- Psalm 43: 3, 4 en 5
- Lied 38: 1, 3 en 5
- Lied 440
- Lied 409: 1 en 4
- Lied 259
- Psalm 118: 10

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Ik wil het met u hebben over geestelijke depressie. Depressies kennen we dagelijks van het KNMI, van het weerbericht. Het is een lagedrukgebied, meestal gepaard gaande, zoals we voelen, met wolken en regen. We genieten veel meer van een hogedrukgebied, met zon en een blauwe hemel boven ons. Maar we hebben het zelf niet voor het zeggen. Dat geldt voor het weer en dat geldt ook voor het geestelijke 'weer' wat we meemaken. In het leven van iedere christen komen tijden voor van depressie of, anders genoemd, geestelijke dorheid, geestelijke verlating, zoals onze vaderen het in hun boeken beschreven. Je valt in een gat, en ineens vraag je je af: "Maar waar is nu mijn blijdschap? Ik heb geen vrede, ik klop, maar de deur gaat niet open. Ik roep, maar er is geen antwoord." Geestelijke depressie dus. Ik geef u wat titels van boeken, die ik u aanraad. We zouden eigenlijk veel meer moeten lezen, de televisie is een grote concurrent van het boek geworden. Deze boeken zou iedereen moeten lezen, ze heffen je weer op uit zo'n depressie. Ik noem er vijf. Het eerste heeft me zeer aangesproken, het heet: Oorzaken en genezingen van geestelijke depressie, van de bekende engelse prediker Martin Lloyd Jones. Het tweede boek, wat net vertaald is, is van Larry Crab: Bemoediging. En het derde, al een beetje ouder, maar met een speciaal tweede deel over geestelijke zwaarmoedigheid: Leen mij je ogen, van Walter Trobisch. En het vierde: Het vaderhart van God, van Floyd McClung; en heel indringend het boekje van C. S. Lewis: Verdriet, dood en geloof. Pas geleden vertaald en door hem geschreven toen hij zelf zijn vrouw verloor aan een ernstige ziekte. Geestelijke depressies, ze zijn niet de regel in het christelijk leven. Wie er in blijft steken moet hulp zoeken. Want het normale christelijke leven staat in het teken van blijdschap en vrede. Zo zegt de apostel Paulus het in de Romeinenbrief: Het koninkrijk van God bestaat niet uit eten en drinken, maar in rechtvaardigheid, vrede en blijdschap door de Heilige Geest. Dat is het koninkrijk van God, dat is het gewone. Maar het is waar, daar tussendoor komen er tijden waarin zelfs de allergrootste in het koninkrijk van God in een gat kan vallen en geen uitweg ziet, niet weet waar hij het zoeken moet. De hemel lijkt als een koperen dak, zonder enige opening boven je. Dat was de situatie van Elia. Laten we

eerst eens nauwkeurig kijken hoe Elia daar in kwam, dan daarna wat nu de kenmerken zijn, -er zijn vier kenmerken van zo'n geestelijke depressie-, en natuurlijk vooral hoe de Here hem en ons daar weer uit helpt.

Allereerst: Hoe kon nu toch een man als Elia in een geestelijke depressie verzeild raken? Wie had dat verwacht, dat Elia daaronder leed? Elia, die later samen met Mozes op de berg van de verheerlijking met Jezus mocht overleggen, en die dus samen met Mozes als de grootste gestalte van het hele oude verbond in de schrift optreedt. Wie had gedacht dat zelfs Elia daar in viel en niet zo zuinig ook? Het gebeurde na een hoogtepunt, dat is gelijk al heel opvallend. De dag ervoor had Elia eigenlijk helemaal alleen die grote daad gesteld daar op de Karmel. Hij had het gewaagd met God in groot geloof, en de Here had hem daarin gered, z'n gebed verhoord met vuur uit de hemel. En het volk riep: "De Here, Die is God", en alle Baälpriesters werden uitgeroeid. Een onge- looflijk hoogtepunt. Maar toen, de dag erna, kwam de depressie. Elia, dezelfde Elia die de dag daarvoor zijn leven op het spel had gezet, die bekend stond om zijn weergaloze moed en stoutmoedigheid, en zijn vrijmoedigheid -denk maar hoe hij optreedt tegen die boze koning Achab-, die zelfde man zakt de dag daarop in elkaar, als Izebel met een dreigbrief komt. Zo gaat het heel vaak. Ik heb een vrouw gekend die bij een auto-ongeluk haar man verloor en zelf gewond raakte. Rond de begrafenis trok iedereen zich aan haar op, zo moedig droeg ze dat in het geloof. Maar toen kwam, na dat heilige uur, de depressie. We kennen een hoogtepunt, een krachtsinspanning, een geslaagde inzet bij een evangelisatieactiviteit, of een moment wat toch vaak een geestelijk hoogtepunt is zoals een afscheid bij een sterfbed, of een toogdag, of een conferentieweek, maar daarna komt het uur na het heilige uur. En dan slaat de boze toe, hier in de vorm van die goddeloze koningin Izebel, en zelfs Elia zinkt weg in een diep dal. Ik zie in die geestelijke depressie van Elia eigenlijk vier kenmerken, die voorkomen bij elke geestelijke depressie. De eerste: Hij laat zich beangstigen door omstandigheden. Let wel, precies die omstandigheden die er gisteren en eergisteren ook waren! Want Izebel blaast haat en doodslag, maar dat deed ze eergisteren ook. Ze had het permanent op Elia voorzien. Toen kon Elia er tegen! Sterker nog, hij verhief zich erboven in het geloof, en was onaantastbaar. Maar nu hier doet die ene druppel extra de emmer overlopen. De hoge inspanning van de dag ervoor. Is dat niet precies zoals het met ons allemaal gaat? De druk is even te zwaar, en Elia bezwijkt. Hij let even alleen op de wind en de golven, net als Petrus. En dan zink je. Hoe zinkt hij? Dat lezen we: door te vluchten. Vluchtgedrag is het tweede kenmerk van een geestelijke depressie. Er staat: "Hij maakt zich gereed om zijn leven te redden." Hij laat zich intimideren en neemt de benen naar Berseba, het zuidelijkste puntje van Juda, en vandaar uit vlucht hij de woestijn in, hij trekt zich terug van alle menselijk contact. Zelfs zijn eigen knecht wijst hij terug en laat hij achter. Vluchtgedrag dus, tot hij in uiterste eenzaamheid neerligt in de woestijn. Vluchten kun je naar buiten, maar ook naar binnen. Maar het effect van beide is gelijk: Je valt in een peilloze eenzaamheid. Tot angst en pijn en diepe bezorgdheid van alle omstanders, die het wel zien, maar die niet kunnen helpen. Hier moet Elia alleen door. En als hij daar is, en neerzijgt onder een bremstruik, dan is daar het derde punt, dan zegt hij: "Nou is het genoeg." Dat is het derde kenmerk, wel eeuwig te willen slapen. "Heer, laat mij nu maar sterven, ik kan er nu niet meer tegen. Het is genoeg." Moet u maar eens opletten hoe dat gevoel bij alle geestelijke depressies de kop opsteekt: Het is genoeg, ik kan niet meer! Er zit natuurlijk een hele menselijke kant aan. Elia is ook overspannen geweest, maar er zit ook een kant aan van diep ongeduld, en zelf willen uitmaken wanneer het genoeg is, en dan de weg van de minste weerstand kiezen. Want zelfmoord, hoe gek het ook mag klinken, is toch vaak de weg van de minste weerstand. Je geeft het op, je laat het vallen: Ze zien maar, ik ben weg! En ten slotte het vierde kenmerk: Het gaat altijd gepaard met een ongezonde zelfobservatie, een ongezonde zelfbeoordeling. "Neem mijn leven", zegt Elia, "Want ik ben niet beter dan al mijn vaderen. En wat heeft het uiteindelijk allemaal voorgesteld wat ik voor U gedaan heb?" Het lijkt ineens of die grote verbondsvernieuwing die de dag ervoor had plaats gevonden op de Karmel voor het besef van Elia in lucht opgaat. Ineens ziet Elia al zijn vroegere geloof, zijn ijver en toewijding, zijn gebed, zijn optreden,

als belachelijk en onzinnig, leeg en onbetekenend, en hem overvallen diepe gevoelens van minderwaardigheid. Het laat ook wel zien dat hij daarvoor iets van superieure gevoelens had. "Ik ben toch uiteindelijk niet beter dan mijn vaderen". Dat had hij daarvoor misschien wel gedacht! Maar zo sleept de duivel je mee in die val van zelfbeschouwing en zelftwij- fel en ten slotte breek je de vruchten van je eigen leven af. Dit zijn dus de kenmerken van een geestelijke depressie:

- Je laat je beangstigen door de omstandigheden,
- Je toont vluchtgedrag,
- Je vindt het genoeg, je laat alles vallen waar je mee bezig bent,
- Je gaat alles afkraken, vooral in jezelf.

Zo zinkt Elia weg, in de woestijn. Maar nu de wending en het wonder. De woestijn is in de bijbel de plaats van geestelijke verlating en duivelse aanvechting, denk maar aan de Here Jezus later in het nieuwe testament, maar tegelijk is het ook een plaats van hemelse interventie en goddelijke vertroosting. Het is diezelfde woestijn waar God toch ook altijd weer sprak tot het hart van Israël. Dat zien we ook hier: "Doch zie", midden in het verhaal, dat is de wending. Daar raakt de engel Elia aan, en zo laat God hem voelen dat Hij hem niet echt laat gaan. En wat doet die engel? Hij zegt: "Sta op en eet". Het heeft me altijd getroffen hoe laag bij de grond en hoe materieel die reddende hand van God is. Elia krijgt geen toespraak, niemand begint een pastoraal gesprek met hem, of erger nog een psychologische therapie, nee, er staat een kruik water en er ligt een gebakken koek! Dat is het. Er zijn van die momenten waarop woorden absoluut niet helpen, het enige wat dan helpt is een kop koffie, een maaltijd of andere practische hulp: Zal ik je helpen bij het vervoer? Zal ik de ramen voor je zemen? Ik kom wel even de afwas doen! Dat zijn de engelen die God dan op onze weg stuurt. En daarna legt Elia zich weer te slapen, ik denk nu al een beetje meer in een echte ontspanning, het mag nu. En de engel heeft de eerste keer gedacht: "Laat maar, het is goed zo, hij heeft het nodig." Maar hij laat Elia niet echt wegzinken in zijn diepe misère. Na uren slaap raakt de engel hem voor de tweede keer aan, en zegt nu: "Sta op, eet en reis, ga op weg." Woestijnen zijn er niet om in te blijven steken, je moet erdoor, net als Israël zelf. Die verbinding met Israël leg ik zelf niet, maar dat doet de verteller in het verhaal. Kijk maar naar dat slotvers 8: "Toen stond hij op, at en dronk, en ging door de kracht van die spijs veertig dagen en veertig nachten tot aan het gebergte Gods, Horeb". De verteller wil zeggen: "Zo ging Elia langs precies diezelfde weg en dan veertig dagen, waar Israël veertig jaar over deed, door de woestijn naar Horeb. Alleen is het een omgekeerde route! En hier ligt de diepere genezing van een geestelijke depressie. Elia gaat de omgekeerde weg! Hij reist niet, zoals Israël deed, van Horeb naar het beloofde land, maar hij is al in het beloofde land en wordt teruggevoerd naar Horeb! Waarom? Als u het antwoord weet op die vraag, dan weet u hoe de Here ons wil genezen van zulke geestelijke verlatingen. Want Horeb is de plaats waar de grondslag is gelegd van het verbond, van de omgang van God met Israël. Je zou kunnen zeggen: "Daar is de Here met Israël getrouwd, daar is de oermaaltijd gevierd met Mozes en de oudsten, op die berg, en daar was gemeenschap, daar was intimiteit. De donder en de bliksem op Horeb was alleen maar vuurwerk er omheen, de kern was de ontmoeting. De kern was wat we hier lezen: Het suizen van de zachte koelte. Je ziet, de Here voert de geestelijk verlaten Elia weer terug naar de plaats waar de bron is, en die bron is de intieme en onverdiende gemeenschap tussen God en zijn volk. Het spreken van zijn stem in ons hart. Het intense gevoel van gemeenschap, dat diepe weten: hier is de Here. Zoals de Here het daar op Horeb ook aan Elia laat voelen. Niet in de donder en niet in de bliksem, niet in de orkaan en niet in de aardbeving, die kondigden alleen nog maar zijn komst aan. Toen Hij kwam, kwam Hij in het suizen van een zachte koelte. Dat is het mooiste beeld van het werk van de Heilige Geest, de Trooster. In de Heilige Geest is de hoge God die boven ons staat in ons aan het werk. En in de Heilige Geest is de God, Die voor ons alles volbracht heeft aan het kruis, met zijn vergevende en genezende kracht in ons aan het werk. Daar wordt Elia naar teruggevoerd, en dat deed de engel via een kruik water en een koek. Wel een soort wonderspijs want er staat in vers 8: Door de kracht van die spijs ging Elia veertig dagen en veertig

nachten tot aan het gebergte Gods: Horeb. Door de kracht van die spijs, die voor mij, bij de voorbereiding op de viering van het Avondmaal, werd tot een beeld van het brood en de wijn. Op de kracht van die spijs worden wij, geestelijk gezien, steeds weer teruggevoerd. Teruggevoerd naar Golgotha, wat voor ons Horeb is, de plaats waar God zich met ons heeft verbonden. Het kruis en de opstanding van Jezus.

Zo mag ik jullie vanuit deze geschiedenis van Elia voorhouden hoe avondmaal vieren meehelpt tot de weg naar genezing, zelfs uit de allerdiepste geestelijke depressie. Het wordt u steeds weer opnieuw aangereikt, brood en wijn. Het zijn simpele tekenen, maar het zijn tekenen van de liefde, van de zelfovergave van Jezus voor u. Laat u op de kracht van die spijs meevoeren, terug in een omgekeerde weg, naar het verbond van de verzoening, naar Golgotha, want daar moeten we steeds weer staan aan de voet van het kruis. Daar moeten we steeds weer vanuit de woestijn naar terugkeren. En dan treedt daar de Here God op ons toe, en we omwinden het gelaat, want de Vader van Jezus Christus blijkt niet de God van geweld, Hij blijkt niet de God van de moker, Hij is uiteindelijk toch niet in het vuur, al zendt Hij die als een heraut, maar Hij is daar in het suizen van een zachte stilte. Hij is daar in de onweerstaanbare genade, zoals Hij zichtbaar is geworden in het kruis en in de opstanding van Jezus Christus. Hij is er als de Trooster die ons die genade deelachtig maakt. Daar voert de Here ons bij iedere avondmaalsviering weer naar terug. Op de kracht van die spijs ging Elia door en hij kwam uit de woestijn bij die dragende gemeenschap. En zo voert de Here ook ons er weer uit. Hij stelt dan onze voeten op de rots van Horeb: Golgotha. Onverdiende genade, verstild vertrouwen. Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 10 maart 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Oefenen in godsvrucht

Welkomsttekst: Maar hij zei: "Ik laat U niet gaan, tenzij Gij mij zegent" Genesis 32: 26

Schriftlezing: Genesis 32: 22-32

Tekst: 1 Timotheüs 4: 7 Oefen u in de godsvrucht

Liederen:

- Lied 473: 1, 2 en 3
- Psalm 95: 1, 2 en 3
- Lied 100: 1 - 4 en 12, 13 en 15
- Kinderlied 11
- Lied 75: 1, 2 en 3
- Lied 363
- Lied 358: 6
- Opwekkingslied 148:

Gods volk wordt uitgeleid, zij gaat met vreugde voort
en de bergen en de heuvels juichen rondom haar
alles zingt erbij - zelfs de vogels zijn blij - en zij klappen voor hun God
en de bomen in het veld zullen klappen voor Hem..(3x)
en wij gaan vrolijk voort!

- Psalm 103: 2 en 9

Introductie verkondiging:

Op zoek naar echt geestelijk leven. De term 'geestelijk leven' is mijn vertaling van het ouderwetse woord 'godsvrucht'. Vandaag heet dat: spiritualiteit. Veel mensen zoeken daarnaar. Ook Paulus legt er veel nadruk op. Maar dan niet een spiritualiteit, die toch weer in de mens verankerd is. Het geheim van echt geesteljk leven ligt in Hem, die 'vlees en 'Geest', hemel en aarde, God en mens met elkaar verzoend heeft. In deze 'veertig-dagen tijd' beseffen we te leven in een woestijntijd, waarin christenen en niet-christenen lijden onder de verschraling en leegte. Vanmorgen worden wij ertoe opgeroepen om vanuit het 'geheimenis van de godsvrucht', dat wij vieren bij het avondmaal, er alles aan te doen om die verschraling tegen te gaan: train uzelf tot echt geestelijk leven. Dat krijgt u niet voor niets. Je moet je er voor open stellen, je er dingen voor ontzeggen en er helemaal voor gaan. Maar het geeft je grote winst!

Verkondiging:

Gemeente van Christus, De inhoud van de dienst, en ook de boodschap van God vanmorgen in de verkondiging draait rondom dit woord uit de eerste brief van Timotheüs: "Oefen u in de godsvrucht."

Wat staat er eigenlijk letterlijk? Voor het 'oefenen' staat er een apart woord in het grieks: gymnaze. Dat doet ons aan iets denken: gymnasium, gymnastiek, en letterlijk betekent het: gymnos = naakt, en in die vroegere gymnasia in Griekenland, de scholen waar de kinderen werden opgevoed, daar deden ze heel veel aan sport. Die sport was voor een heel groot gedeelte mannensport, en dat was worstelen, naaktworstelen. Dat betekent het letterlijk, gymnaze = naaktworstelen. Maar het kreeg natuurlijk al gauw in de sportwereld de betekenis van het woord 'training'. Er staat dus eigenlijk: train uzelf. Het is in de latere griekse wereld een term geworden voor de sportwereld. En dan staat er eigenlijk niet, wat in onze tekst wel staat, in godsdienst, maar er staat het griekse woordje 'pros' wat betekent: tot, met dat als bedoeling, daarop uit draaiend, daar loopt het op uit. Je oefent je ergens voor om iets te bereiken. Dat is dat tweede woord. En tenslotte dat woord 'godsvrucht', zoals het bij ons vertaald is, daar staat in de grondtekst: 'eusebian'. Dat is een woord dat moeilijk te vertalen is, eu betekent goed, sebia betekent letterlijk: eerbied, maar het is in de loop van de tijd geworden tot meer dan eerbied. De Engelsen hebben daar een mooi woord voor: awe. Dat betekent: het besef van ontzag als we leven en staan in de tegenwoordigheid van God. Dat is eigenlijk wat hier bedoeld wordt. Je kunt ook zeggen, wat Psalm 25 noemt: Gods verborgen omgang. Daar staat: Gods verborgen omgang vinden zielen waar zijn vrees in woont. Dat is het woord wat bedoeld wordt. Vandaag zouden ze denk ik het woord spiritualiteit noemen. Het is de praktijk van het leven met, de omgang, de omgangskennis met God, en hoe dat je leven doortrekt en een bepaalde geur geeft, en een bepaalde stijl en een bepaalde sfeer. Dat hoort er ook allemaal bij. Dus tot zover even letterlijk de tekst.

Intussen, we hebben nu gezien wat er staat, maar die oproep blijft als we eerlijk zijn voor ons toch eigenlijk een vreemde oproep. Paulus zegt als hoofdopdracht aan Timotheüs -het staat midden in zijn brief, en eigenlijk kun je al die andere vermaningen als een uitwerking zien van dit kernwoord: oefen u in godsvrucht- dat je moet worstelen voor God, dat je je moet trainen om die verborgen omgang met God te kennen. Er naakt voor worstelen, dat is nogal wat. Ik kreeg toen opeens dat beeld voor ogen van Jacob, daar bij de beek Pniël, zoals we dat gelezen hebben. Hoe Jacob daar in het vroege morgenuur worstelde met God en zei toen hij daar stond tegen de Here: "Ik laat U niet gaan, tenzij Ge mij zegent!" Ik denk dat dat een prachtig voorbeeld is van wat Paulus bedoeld heeft toen hij zei: "Oefen je, train je in de omgang met God, en laat het daarin uitlopen: train je leven, oefen je hele bestaan zo dat het in die godsvrucht uitmondt."

Het hoofdpunt van de apostel Paulus in dit wijze advies aan Timotheüs is dus dat hij dit tegen hem zegt: "Dit heb je niet zomaar!" En daar ligt eigenlijk het meest verrassende voor mij in deze pastorale brief. Want op de één of andere wijze hebben wij vandaag de dag de indruk gekregen, in onze opvoeding of in onze traditie, dat je die eerbied, die spiritualiteit, die omgang met God, dat je die vanzelf wel krijgt. Dat je er ook niet veel moeite voor hoeft te doen, het komt je vanzelf wel aanwaaien als je bidt, naar de kerk gaat, avondmaal viert, dan krijg je het eigenlijk allemaal maar aangereikt! Wij lijken soms op deelnemers aan de elfstedentocht die niet getraind hebben. Nou, als je aan de elfstedentocht begint zonder dat je getraind hebt, dan ben je na twee uur leeg en is alle plezier verdwenen. Want je moet trainen! En als je niet traint gaat het plezier van de rit weg en je haalt ook nooit de finish. Ik heb me afgevraagd hoe het eigenlijk komt dat dit hele gebied, van je oefenen in de godsvrucht, dat dat voor ons toch eigenlijk een beetje een vergeten hoofdstuk geworden is. En toen dacht ik: "Zou het misschien niet daardoor komen, doordat er bij ons zoveel en zo vaak benadrukt is dat de genade van God ons om niet gegeven wordt? Dat zit

vanaf de reformatie als het ware in onze traditie, in onze bagage: De genade van God? Je hoeft er niets voor te doen, je kan er ook niets toe bijdragen, je krijgt de liefde van God zonder enige goede werken, uit genade, en door wat Jezus gedaan heeft. Zo is het ons geleerd. Bij de doop is God ons zelfs al voor. Hij doet alles voor ons, om ons, zonder ons, en dat heeft ons heel ontspannen gemaakt, om niet te zeggen gemakzuchtig, en een beetje consumptief. We laten het allemaal aan ons voltrekken en we denken: Wat een zegen! Het zit bij ons bij voorbaat al goed, wat hebben we een goede God! Hij is net zo goed als een vader die het werk loopt te doen voor zijn kinderen, die zegt: "Blijven jullie maar zitten, ik doe het wel." De afwas, de vuilnisbak buiten zetten, de tuin omspitten, op vakantie de tent opzetten, hout hakken, bomen snoeien. "Blijven jullie maar zitten", zegt hij, "Ik doe het wel voor jullie!" Wat een fantastische vader! Echt? Zou het nu echt zo zijn dat dat een fantastische vader is? Nee dus. Het soort kinderen dat zo'n vader produceert zijn van die verwende, luie, vadsige portretten, zonder enig karakter, die ook nooit wat worden. En waarom niet? Omdat ze nooit geleerd hebben aan te pakken! Om zelf aan te pakken, of om het in de taal van Paulus te zeggen: Ze zijn niet getraind!

En hiermee ben ik in deze inleiding eigenlijk weer terug bij het punt in de tekst waar ik begon. Die woorden van Paulus aan Timotheüs midden in de brief, heel uitdrukkelijk: "Oefen je, train je tot die godsvrucht!" Het woord komt, om even letterlijk de vinger bij de tekst te houden, in geen van Paulus' andere brieven voor, alleen in de Timothesbrief. Dat is een pastorale brief aan zijn geestelijke zoon. Het is interessant, dat Paulus dat in zijn andere brieven, aan de Romeinen, aan Corinthe, Efeze, nergens gebruikt hij dat woord godsvrucht. De enige brief waar hij het gebruikt is hier aan Timotheüs, en dan staat het er zeven keer, het woord godsvrucht. En de eerste keer, dat hebben we gelezen, dat is heel fraai en daar kom ik aan het eind ook weer bij terug, leidt dat ons ook heen naar het avondmaal, dat is natuurlijk de basis, dat is het geheimenis van de godsvrucht, dat zit hem in dat woord: eusebia. Dat is 1 Tim. 3: 16. En dan komt in hoofdstuk 4:7 die oproep, die we dus nu uitdrukkelijk bestuderen, op ons af laten komen, en dan in hoofdstuk 5: 4 zegt de apostel, en dat is ook interessant om te zien: "Laat het vooral aan je nabije familie merken!" Dus niet die mensen veraf, maar je eigen vrouw of man, je eigen kinderen, die moeten het merken, dan is het echt. En dan in hoofdstuk 6: 4 heeft Paulus het over de leer der godsvrucht. Dus hij heeft er zoveel over gedacht dat hij het als een leer aan zijn geestelijke kinderen heeft meegegeven: Hou je aan de leer der godsvrucht. En dan, in hoofdstuk 6: 5 en 6 staat: Het betekent ook iets heel praktisch: een totaal omgang met geld en bezit. Daar moet het in uitkomen als het gepaard gaat met tevredenheid, want we hebben niets meegekregen toen we werden geboren, en we gaan ook zonder geld en bezit straks weer heen. Dus het verandert ook heel praktisch de manier waarop je je geld besteedt. En tenslotte, in hoofdstuk 6: 11 zegt Paulus: "Het is één van de sierlijke deugden die een christen kenmerkt: godsvrucht."

Nu kunnen we begrijpen dat Paulus zegt: "Je moet je er wel voor oefenen, train jezelf met het oog op echt geestelijk leven." Ik denk dat dit woord vooral vandaag van groot belang is. Want er wordt door heel veel mensen vandaag precies daarnaar gezocht. Dat had niemand verwacht na de oorlog. We gingen een zogenaamd religie-loos tijdperk tegemoet. Maar toen de jaren tachtig voorbij gingen, en nu we in de jaren negentig zijn, is er overal een ontwaken, mensen hebben het gevoel dat het nooit alleen om geld en goed kan draaien, en ze voelen zich leeg en verschraald en ze zoeken naar diepte, naar die hogere dimensie, naar spiritualiteit, zeggen we dan vandaag. Er zijn, las ik in de krant, vandaag zelfs spirituele cafés, en mensen zijn er op uit om diepte te krijgen en te vinden in het leven, iets wat het leven meer glans geeft dan alleen maar consumptie. Paulus zegt: "Het komt er dan wel op aan dat je de goede eerbied vindt!" Dat je de, wat Schaeffer noemde, the true spirituality, dat je die vindt. Dat je het echte geestelijke leven, de echte omgang met God vindt. En dat krijg je niet op een presenteerblaadje, daar moet je wat voor doen.

Ik leer uit het werkwoord 'trainen', 'oefenen' drie dingen. Eerst: er zit een stuk uiterlijke discipline in, in de tweede plaats een stuk innerlijke hartstocht, en in de derde plaats een selectieve volharding. Over al die drie punten ga ik iets zeggen. Het zijn drie dingen die iedere topsporter als het ware vanzelf in zijn leven heeft. Paulus past ze toe op zijn geestelijke zoon Timotheüs en zo werkt hij ze uit. Ze vroegen eens aan Boris Becker, topsporter bij uitstek,wat nu het geheim van zijn succes was. Hij antwoordde: "Het geheim van succes is één ding, je moet er totaal voor gaan!" En een echte topsporter doet dat, die leeft voor zijn sport, die deelt er zijn dag voor in -die uiterlijke discipline- hij traint soms vier, soms zes, soms acht uur. Moet je nagaan, wie schaatser wilt zijn in de topsport moet iedere dag vier tot zes uur rondjes draaien op zo'n baan, hij ontzegt zich feesten, wijn of sigaretten, eet voorzichtig, slaapt genoeg enz. enz. Allemaal uiterlijke discipline. En waarom doet hij dat? Omdat zijn innerlijke hartstocht er helemaal op staat om die enkele seconde harder te schaatsen en zo aan de top te komen. Daar gaat hij voor, hij is er een beetje gek van. Dat wil hij van binnen. Dat is precies wat Paulus hier aan Timotheüs voorhoudt. U moet dat hele stuk, die hele brief maar eens doorlezen, dan wordt het uitgewerkt. Natuurlijk vooral voor een deel specifiek met het oog op Timotheüs, maar daar doorheen zitten steeds weer die drie punten. Echt trainen betekent een stuk uiterlijke discipline, dat telt mee. Goed je dag indelen, goede keuzes maken. Soms ook je dingen ontzeggen. Je kunt op zaterdag naar de film gaan, maar je kunt ook een jeugdweekend meemaken. Dat zijn keuzes, en wat geef je de voorkeur? En, ontzeg je je ook dingen voor het echt vinden van die omgang met God? Je stille tijd nemen, iedere dag? Dat zijn allemaal uiterlijke vormen. Maar die kies je natuurlijk niet voor niets, die kies je omdat je hart ernaar uitgaat en ervoor openstaat om Hem te kennen. Dat is echt wat de apostel Paulus zegt in Filippenzen 3, notabene de grote apostel, die zegt daar: "Alles, ja alles doe ik om Hem te kennen. De kracht van zijn opstanding, de gemeenschap aan zijn lijden." Dat wil zeggen: hij heeft er zijn passie aan verbonden, er zit een stuk innerlijke hartstocht achter. Dat zegt Paulus ook tegen Timotheüs: "Leef erin!" En dat is eigenlijk hetzelfde wat Boris Becker zei: "Er helemaal voor gaan." Datzelfde zegt Paulus hier tegen Timotheüs: "Je moet er in leven, behartig die dingen." In Jeremia 29 staat een opmerkelijk woord, een prachtige belofte: "Ik weet welke gedachte ik over u koester", zegt de Here, "Gedachten van vrede en niet van onheil, om u een hoopvolle toekomst te geven." En dan voegt Hij er aan toe: "Dan zult ge Mij aanroepen en tot Mij bidden, en Ik zal naar u horen, ge zult Mij zoeken en ge zult Mij vinden", en dan met zo'n klein zinnetje er achteraan, "Wanneer gij naar Mij vraagt met uw gehele hart." Dat zegt de Here er dan achter, en dat is het.

Ik denk dat dat het is wat Jacob deed bij Pniël. Hij zette al zijn zinnen erop, daar in die worsteling, die vreemde worsteling met die gestalte die z'n naam niet wilde noemen, hij zette zijn hele hart erop dat de Here met hem mee zou gaan naar die daaropvolgende moeilijke ontmoeting met Ezau, dat God dan zijn heilige aanwezigheid zou geven, hem zou helpen, bemoedigen, bij hem zou zijn, hem zegenen door zijn aanwezigheid. Dat is het wat Jacob wilde. En hij zegt tegen God: "Ik laat U niet gaan, tenzij Gij mij zegent." En toen liet de Here zich overwinnen. Soms moet je de Here overwinnen, God laat zich vinden als wij Hem zoeken met ons gehele hart. "O Heer, mijn ziel en zinnen smachten." Dat is psalm 63. En dan komt God ons zeer nabij en dan komt er die glans over ons leven, die je zelf niet bespeurt, maar die een uitstraling is van Gods presentie in je leven, van Christus die in jou woont. Dat bespeur je zelf niet, en ik denk dat je het ook niet erg moet bespeuren, maar anderen wel, er gaat iets van uit. Daar is in ons leven persoonlijk, maar ook in ons leven gezamenlijk, dan iets van die bijzondere dimensie, van die presentie van de Here.

Dat krijgen we dus niet zomaar. Ik heb wat dingen genoemd, daarvoor moet je individueel je openstellen, God ruimte geven met een stuk uiterlijke discipline, met een stuk ontzegging, maar diep daaronder met een heel diep verlangen, maar dat geldt natuurlijk ook voor onze

samenkomsten. Als wij hier 's zondags samenkomen is het belangrijk dat je met die diepere intentie komt, en dat je dingen ook eens na laat klinken, dat hoort allemaal bij echt geestelijk leven. Dan kom je niet de kerk binnen al pratende over de laatste mode of de voetbaluitslagen van gisteren, en dan: "O, de dominee begint!" Dan zit je stil, en dan, als de dominee klaar is: "En gisteren, en weet je al...", en zo gaat dat verder. Dat is niet echt je openstellen voor God en het na laten klinken en vragen: "Wat hebt U me te zeggen Heer?" Dat hoort er allemaal bij, bij dat trainen voor echt geestelijk leven.

Pas in de omgang met God gaan we ook dingen ontdekken. Dat is dat derde punt, wat ik noemde: selectieve volharding. Want het is eigenlijk pas in de omgang met God dat je ontdekt wat God je zeggen wil en ook ontdekt waar Hij je heen leidt. Ook heel persoonlijk ontdekt waar nu jouw gaven liggen, waar God jou wil gebruiken. Bij Timotheüs ook, bij hem lagen zijn gaven duidelijk op het punt van het leren, het onderwijzen. Daarom zegt Paulus ook: "Vermaan, en leer, en bemoedig!" Dat was zijn geestelijke gave. En op die punten dan ook volharden, er helemaal voor gaan. Het is in de omgang met God dat Hij ons leert wat onze gaven zijn. De één heeft gaven van barmhartigheid, een heel bewogen hart heeft zo iemand. Dat is zijn geestelijke gave. En een ander heeft de gave van het goed dingen kunnen begrijpen en weer doorgeven. Dat had Timotheüs. En een derde ontdekt dat hij bijzondere gaven heeft voor gebed en voorbede. Een ander merkt dat hij ontzaglijk blij is dat hij dingen voor God mag doen, helpen, organiseren. En zo zijn er allerlei geestesgaven, ze staan in het nieuwe testament allemaal beschreven. En die samen horen bij de godsvrucht, die horen bij dat wat God doet in ons leven. De echte 'gavenbank' is dus niet een klussenboek waar iedereen in schrijft waarin hij handig is. Dat is ook wel aardig, maar dat is het niet. Het is de verborgen omgang met God, dat is een 'gavenbank', daar wordt duidelijk waar God mij, waar God u, waar God ieder van ons voor wil gebruiken. En dat zegt Paulus ook zo tegen Timothes: "Volhardt daarin, ontvouw die gave, zet hem in, ontplooi hem, in gemeenschap met Mij". Om in de taal van de sport te spreken: Ben je als schaatser goed op de 500 meter, maar niet op de 5000 meter, wordt dan geen allrounder, maar wordt sprinter. Zo is dus de godsvrucht, het geestelijk leven, de eigenlijke bron van gemeenteopbouw. Daar groeien we als we ons zo trainen in uiterlijke discipline, in innerlijke hartstocht. En steeds weer kiezen: Waar wil God ons hebben, en hoe mogen we met Hem dingen verwerken, en hoe kunnen we het volhouden? U kunt natuurlijk vragen: Worden we door die nadruk van de apostel op: Oefen u in de godsvrucht, dan niet erg ik-gericht? Want de aandacht valt dan toch helemaal op mijn leven met God? "Kweekt deze leer geen egocentrische christenen?", zou de catechismus vragen. Is dat niet een gevaar wat Paulus hier oproept? Hij dwingt Timotheüs helemaal op zichzelf te letten, op zijn eigen geestelijk leven, zijn geestelijke groei, zijn discipline, zijn geestelijke gaven enz. Stelt hij zo niet de mens in het middelpunt? Precies in de lijn van de mode van deze tijd? Mensen zoeken naar spiritualiteit. Maar intussen zijn ze altijd alleen met zichzelf bezig. Ze hebben zichzelf in het centrum staan. Versterkt dan alles dit gevaar niet, en roept Paulus het niet op? Het antwoord is nee, want Paulus is begonnen met dat woord in 1 Tim. 3: 7, met dat geheim van de godsvrucht, hij heeft dat heel goed duidelijk gemaakt, dat toch het geheim van alle godsvrucht, geheimenis, dat mysterion, er staat sacrament, dat geheim is -en dan zegt hij dat met zinnen, met hymnische zinnen: "Hij, die verschenen is in het vlees, is gerechtvaardigd door de geest. Verschenen aan de engelen, verkondigd onder de heidenen, geloofd in de wereld, opgenomen in heerlijkheid." Het draait alles om Christus. Het eigenlijke geheim van de godsvrucht ligt dus niet in onszelf, het ligt in Hem, die daar met die geladen zinnen wordt verkondigd.

In die zinnen zit een wondere beweging, hier schematisch weergegeven.

De beweging begint beneden: Hij die zich geopenbaard heeft in het vlees, die aards mens geworden is zoals wij (Fil 2), de menselijke gedaante heeft aangenomen, God die mens geworden is, in het vlees verschenen; gerechtvaardigd door de Geest -dat is een beweging naar boven- want Hij is door God aangenomen, God heeft zich met deze mens en voor allen voor wie deze mens zich heeft ingezet verzoend. Dat is eigenlijk de kern. Maar dan wordt dat herhaald, -de beweging is nog steeds boven-, Hij die zo verschenen is aan de engelen, dat is in de hemel, -en de beweging gaat weer naar beneden-, die is verkondigd aan de heidenen! Engelen en heidenen worden met elkaar verbonden, weer die twee-eenheid: hemel en aarde, God en mens, engelen en heidenen met elkaar verbonden. En dan blijft de beweging nog weer beneden: en Hij die geloofd is in de wereld, wordt opgenomen in heerlijkheid, daar gaat de beweging weer naar boven. De wereld wordt verheerlijkt, deelt straks in de heerlijkheid van Jezus Christus als Hij verschijnt en als het Koninkrijk op aarde komt. En zo zie je wondere bewegingen, het begint beneden en het blijft even boven, gaat weer naar beneden en weer naar boven, het is alsof hemel en aarde aan elkaar genaaid worden, er ligt grote nadruk op de verzoening tussen God en mens als het geheim van de verlossing. En dat vind ik het bijzondere dat Paulus dus daar begint. Je zou kunnen zeggen: Als je daar begint dan kan het hier nooit meer fout gaan. Dat lied maakt in enkele zinnen duidelijk wat eigenlijk het grote wonder is van de omgang met God, dat we ons steeds weer mogen vestigen op die ene rots: Jezus Christus. "Echt geestelijk leven is niet langer ik", zoals Paulus zegt, maar: "Christus leeft in mij." En alleen in Hem mag ik hopen op God. En alleen in Hem kan ik groeien in kennis, en alleen door Hem krijgt mijn leven die bovennatuurlijke glans, en alleen door Hem ontdek ik mijn gaven en alleen in Hem komt God tot me. Daarom zegt de apostel Paulus dan ook in Fil. 3: "Ja, alles doe ik om Hem te kennen, in de kracht van zijn opstanding en de gemeenschap van zijn lijden." Dat is het waar hij heel zijn hartstocht in heeft, daar leeft hij in en daar gaat hij voor. Dat is de kern van het je oefenen in de godsvrucht. Het is in zeker opzicht zelfs sterven aan je eigen godsvrucht. Het is eigenlijk ook weer de doodsteek geven aan je eigen vroomheid en aan je eigen spiritualiteit en je eigen diepgang. Echt geestelijk leven dat is eigenlijk totaal en alleen op Hem gericht zijn, en dan komt met die toegewijdheid ook spiritualiteit, ware spiritualiteit is in de bijbel altijd een bijprodukt, het is nooit los verkrijgbaar, je krijgt het alleen als een extra gave, die je nog bovendien geschonken wordt als je je zo toewijdt aan Hem, je oefent met het oog op de ware eerbied.

Daarom vieren we nu juist na deze preek het avondmaal. Het avondmaal is samen met de doop sacrament, zo noemen we dat. Sacrament is de letterlijke vertaling van het woordje 'mysterie', geheimenis. Het geheimenis van de godsvrucht. In het Latijn vertaald zegt de apostel Paulus in 1 Tim. 3: Ongetwijfeld groot is het sacrament van de godsvrucht, van Jezus Christus, verschenen in het vlees, gerechtvaardigd door de geest. Groot is dat sacrament wat we nu ook weer gaan vieren. Ons diepste geheim, het is Jezus Christus die hemel en aarde, engelen en heidenen, wereld en heerlijkheid met elkaar heeft verzoend. En je oefenen in de godsvrucht betekent je openstellen voor Hem en voor de werking van zijn geest in brood en in wijn en zeggen: "Heer, het gaat mij niet om mijn vroomheid en mijn geestelijk leven, maar het gaat me om U en dat U leeft in mij. Laat me niet gaan tenzij Gij me zegent". Amen.

Terug naar de verkondiging.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 24 maart 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Bedacht zijn op de dingen van God

Welkomsttekst: "Van toen aan begon Jezus Christus zijn discipelen te tonen dat Hij naar Jeruzalem moest gaan en veel lijden van de zijde der oudsten en overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en ten derde dage opgewekt worden." Mattheüs 16: 21

Schriftlezing: Mattheüs 16: 13 - 26

Tekst: Mattheüs 16: 22 en 23

Liederen:

- Lied 173
- Opwekkingslied 180
- Psalm 108
- Kinderlied 5
- Lied 252: 1, 3 en 4
- Gezang 526 uit de aanvullende gezangenbundel
- Opwekkingslied 331

Introductie verkondiging:

Bedacht zijn op de dingen van God "Van toen af" begon Hij hen te tonen wat Hij lijden moest. Waarom moest Jezus lijden? Petrus vindt dat het ook wel zonder had gekund. Hij zegt zelfs: "God verhoede het." Waarom valt het ons zo makkelijk om Petrus te begrijpen en zo moeilijk om Jezus te begrijpen? Jezus zegt dat dat komt omdat wij niet bedacht zijn op de dingen van God maar op die van mensen. Wij staan er vanmorgen bij stil wat dat betekent. Door de ogen van God zien betekent: een nieuw beeld, een diepere (heils)weg en een andere dienst aan die God, Die alleen in Christus, door zijn lijden aan het kruis heeft laten zien wie Hij is, hoe Hij ons redt en wat Hij van ons wil.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Die laatste zin die Jezus zegt tegen Petrus, daar zit eigenlijk alles op vast. Bedacht zijn, niet op de dingen van de mensen, maar op de dingen van God. Alles gaat dus fout als we bedacht zijn op de dingen van de mensen, en lijnrecht daar tegenover, als we bedacht zijn op de dingen van God is dàt alleen de bron van al het goede. Zo brengt Jezus eigenlijk heel het ingewikkelde leven met één zin tot het allereenvoudigste terug en we staan er eigenlijk verbaasd over hoe dat mogelijk is. Ik ben daar nog lang niet uit en ik zou daar nog wel vier weken mee bezig willen zijn, met deze tekst, om de diepe inhoud van deze woorden en de kracht daarvan tot me te laten doordringen. En toch wil ik

vanmorgen een aantal dingen hieruit doorgeven, die me diep hebben getroffen en die me ook hebben geholpen om de pijn en de nood en het uitzichtloze verdriet aan te kunnen. Want dan denk ik natuurlijk vooral aan dat grote feit dat Jezus hier voor Petrus de fuik openbreekt, de fuik van de angst en de bezorgdheid waar hij inkwam. Petrus zegt: "Dat verhoede God, Here, dat zal U geenszins overkomen!" Voelt u wat hier gebeurt, eigenlijk al gebeurd is? Hier is Petrus met open ogen in de fuik gelopen van de angst en van de bezorgdheid. En die fuik is wagenwijd opengezet door de duivel. Want de duivel doet niets anders dan dat hij de mensen met open ogen in die val laat lopen. Dat lezen we, en dat hebben we ook wel eens eerder overdacht, in Hebreeën 2: 14, waarin staat dat hij, satan, de mensen tot slavernij brengt via angsten, en vooral via de angst voor de dood. Maar merkwaardig, toch zegt Jezus niet: "Petrus, ga achter mij satan, want gij bedenkt de dingen van de boze." Dat zegt Hij niet. Petrus heeft hier geen moment aan de satan zitten denken, die is geen minuut in zijn gedachten geweest. Hij heeft alleen zitten denken aan wat bij ons mensen in onze horizon, binnen ons blikveld absoluut onontwijkbaar is. En dat is: Als dit gebeurt, dan is met absolute zekerheid dat het gevolg. Denken in een gesloten systeem van gevolg en oorzaak, waar het Westen bij leeft! Maar dat geldt ook heel praktisch, het dringt hier door in het praktische leven: Zie ik hier iemand die dit doet, dan loopt het onherroepelijk daarop uit. Zie ik hier iemand die deze ziekte heeft, dan weet ik al hoe de trein gaat lopen. Zie ik hier iemand die deze tegenslag heeft, daar komt het straks uit. Het kan niet anders of het dìt ene leidt tot dàt andere. En dus ben ik bang. Het is denken vanuit het verleden en dan lijnen van dat verleden op heel menselijke wijze door gevolg en oorzaak -daar zijn we heel goed in, dat zei ik al, helemaal binnenwerelds gedacht-, doortrekken naar de toekomst. En dan laaiend in paniek raken. "Dat verhoede God!", zegt Petrus. Het komt zo rechtstreeks uit zijn hart. Want Petrus is hier ernstig, en hij is hier vroom en hij is hier sympathiek, meelevend met Jezus. En hij heeft totaal niet door dat hij met open ogen in de fuik van de boze gelopen is. En wat staat daar dan tegenover? Nu, nergens zien we Jezus zo scherp als hier. Hij zegt tegen deze ernstig bezorgde, vrome Petrus, tegen dit bezorgde meeleven zegt Hij: "Ga achter mij, satan!" Jezus ziet Petrus hier als persoonlijke presentatie van de boze. Hij zegt: "Je bent Mijn aanstoot want je bent bedacht op dingen van de mensen en niet op die van God." Dat is dus in één zin gezegd waar dus alles op vast zit: Niet bedacht zijn op de dingen van God. Wie bedacht is op de dingen van God, rekent op dat wat op hem toekomt, en rekent met een plan dat zich realiseert. En alleen als we bedacht zijn op de dingen van God, alleen dan kunnen we Golgotha verstaan. En alleen dan kunnen we Goede Vrijdag en Pasen zelfs gaan vieren, want dan komt het grote geheim van de Messias naar voren: Jezus Christus! Daar willen we ons vanmorgen op concentreren.

Vandaag over een week is het palmpasen, en dan komt Goede Vrijdag en over twee weken Pasen. Op weg daar naar toe bezinnen we ons vanmorgen op diezelfde vraag als die van de discipelen, als Petrus vraagt: "Waarom, waarom het kruis en waarom dan Pasen? Waarom zo?" Daarom gaan we eerst even terug in de tekst, daarom las ik dat hele verband. Want vlak daarvoor heeft de Here Jezus aan de discipelen gevraagd: "Wie zeggen de mensen nu dat Ik ben?" En we hebben al die antwoorden gehoord, maar dan stoot Hij door. Hij wil hun eigen persoonlijke keus, hun eigen persoonlijke belijdenis horen. En Petrus die als eerste zegt: "Gij zijt de Messias, de Zoon van de levende God." En dan het wondere dat Jezus niet reageert met: "Nu heb Ik eindelijk succes, eindelijk vrucht op Mijn prediking", maar dat Hij zegt: "Dat komt niet van de mensen, dat is een geschenk van Mijn Vader in de hemel." En toen heeft Jezus die belijdenis van Petrus tot grondslag van de kerk gemaakt, van de gemeente: "Op deze petra, deze rots zal Ik nu mijn gemeente bouwen." De kerk staat of valt dus met deze belijdenis van Petrus, dat Jezus Christus de Messias is, de Zoon van de levende God. Maar Petrus is niet als persoon ons grote voorbeeld, dat blijkt dan uit het vervolg. Want na dat hoogtepunt bij Petrus valt hij daarna in een peilloos gat. We volgen geen mensen na. Maar dat is iets later, want daarvòòr haakt Jezus eerst bij die belijdenis aan. Hij ziet dat Petrus en de andere discipelen nu hebben begrepen dat Hij het is, maar Hij denkt: "Dan is nu het moment gekomen dat ze ook moeten gaan begrijpen wat dat dan is, Wie Ik dan ben, hoe Ik dan handel. Wat mijn Messiaanse heilswerk dan is, want daar

hebben ze nog niets van begrepen." En daarom staat er: van toen aan, op dat moment, Hij smeedt het ijzer als het heet is, van toen aan begon Jezus Christus aan zijn discipelen te tonen dat Hij naar Jeruzalem moest gaan en dat Hij daar verschrikkelijke dingen moest meemaken: In de handen van de Hoge Raad zou vallen, gedood zou worden, maar dat Hij uit de doden zou opstaan! Alle vier deze werkwoorden: naar Jeruzalem gaan, gedood worden, lijden, opstaan, staan onder het gezag van dat kleine woordje moeten, daar vlak voor. "Ik moet", zegt Hij, "Ik moet naar Jeruzalem gaan, Ik moet lijden, Ik moet gedood worden, Ik moet opgewekt worden." En daar ligt het geheim. Velen hebben gedacht: "Dat is moeten vanuit een gebod." Maar dat is het niet. Denk maar aan wat Jezus later zei tegen de Emmaüsgangers: "Hebt ge niet gelezen dat de Zoon des mensen dit alles moest lijden?" Dat is geen gebod, maar het is het volgen van een plan. Dat moet u zien. Zoals wanneer wij zeggen, en eigenlijk zeggen we dat altijd pas na afloop, dan zeggen we: "Het heeft alles zo moeten lopen." Dat zeggen wij als iets een heel bijzondere afloop heeft. Dan zeggen we achteraf, als we zien waarin alles is uitgemond: " Dat heeft zo moeten zijn." Moeten zijn. Dat zeggen Jozef en zijn broers in het oude testament, om een voorbeeld uit de bijbel te nemen, als ze elkaar via die lange omweg, die wondere omweg, tenslotte in Egypte weer ontmoeten. Dan zegt Jozef: "Dat heeft zo moeten wezen." Dat moeten, dat moet u vasthouden. Dat moeten waar een plan aan ten grondslag ligt. En dat plan had God Jozef al laten zien, lang daarvoor, in een droom. En dat moeten is hier aan de orde, het is het hogere moeten omdat er een heilsplan achter zit. Dat is het. Jezus denkt dus totaal en alleen vanuit de toekomst en vanuit dat heilsplan. Het is een open geschiedenis. Het is al door de profeten voorzegd, want Jozef wist het van te voren door een droom, en de grote droom van de grote Jozef is ons ook door de profeten al voorzegd. De Messias van Israël is per definitie degene die altijd vanuit de toekomst denkt, en vanuit de toekomst op ons toekomt, en vanuit de toekomst van God handelt. Hij komt op ons toe. Ik denk dat dat het is wat Jezus bedoeld heeft met: Bedacht zijn op de dingen van God. Maar wat een totaal andere sfeer is dit dan bedacht zijn op de dingen van de mensen! Stel je voor, neem eens iets heel praktisch: Ik begin mijn nieuwe dag, morgen, niet met het op menselijke wijze doortrekken van de lijnen uit het verleden -van gevolg en oorzaak- naar de toekomst toe. Dat is de beweging van Petrus. Vanuit het verleden logisch doordenken naar de toekomst. En Petrus zegt: "God verhoede het! Ik kan alleen aan rampen denken als ik dit zie." Hij heeft Jezus woorden totaal niet begrepen, hij heeft niets verstaan van dat heel bijzondere moeten. Jezus' woorden zijn totaal anders. Want Jezus maakt precies de omgekeerde beweging. Hij gaat uit van God, en wat God doet, wat Hij gezegd heeft in zijn heilsplan, wat zich vervult in de toekomst, en van daaruit gaat Hij naar het heden. Hij leeft heel teer en onbevangen vanuit dat wat van God op Hem toekomt. En daar zitten ook dingen bij die zeer doen en die vreselijk moeilijk zijn, en toch gaat Hij. Want Hij weet, net als Jozef, dat het straks daar uitkomt bij dat heilsplan. Dat zijn leven op weg is naar de toekomst van God. Er staan erge dingen te gebeuren, maar daarin komt God op ons toe! In de Zoon, in zijn heilsplan, en dat neemt eigenlijk alle angst weg! Dat is bedacht zijn op de dingen van God.

Even een uitstapje. Hier wil ik even iets breder over mijmeren. Mensen denken dus aan wat er van komt. "Dat komt ervan", zeggen we. Maar God denkt wat er van kan worden! Dat is een heel andere manier van denken. Mensen denken vanuit het verleden dwangmatig in een gesloten wereldbeeld naar de toekomst. Maar God? God komt vanuit de toekomst, en Hij denkt, als Hij aan onze dagen denkt, wat Hij ons wil laten zien en Hij is bezig met de vervulling van Zijn plan. En wanneer wij zo doen, zo met God meedenken, verdwijnen voor ons alle zorgen. Mensen trekken dus de lijnen vanuit het verleden naar wat logisch volgt morgen, God begint bij morgen en gaat vandaar uit naar ons heden. Hij komt ons tegen. Hier zijn dus twee totaal tegengestelde denkwijzen. Satan bindt ons altijd vast aan het verleden. Want het verleden is de bron van aanklacht, ons verleden is de bron van onze zorgen, het verleden is de bron van onze angsten, uit het verleden komt dreiging, kijk eens wat er gebeurd is? En wat er dus logisch nog gaat gebeuren? Maar God bevrijdt ons altijd vanuit de toekomst. Vanuit de toekomst wordt ook eigenlijk het verleden pas gemaakt! Ons verleden wordt pas in de toekomst

gemaakt. Onze westerse technische wereld, onze wetenschappelijke cultuur denkt helemaal vanuit het verleden. Eigenlijk is wetenschap de lijnen vanuit het verleden doortrekken naar de toekomst, en daar zijn wij groot door geworden, door de uitvinding van de wiskundige reeks, zegt Prof. J. H. van den Berg. Die zegt: "We zijn groot geworden door het uitvinden van de wiskundige reeks, want als je drie in de reeks weet, dan weet je hoe de rest gaat lopen." Maar Jezus, en de openbaring van God, leren ons te denken vanuit de toekomst! Wat een verschil tussen dat bedacht zijn op de dingen van de mensen en het bedacht zijn op de dingen van God! We zijn in een demonische greep gekomen met onze wetenschap en techniek en we hebben het zelf niet door, evenmin als Petrus het doorhad. Want we zijn eigenlijk helemaal bevangen door dat gesloten systeem van gevolg en oorzaak - zo gaat het- en we voelen ons gedetermineerd. En ja, daarom maken we ons zoveel zorgen, net als Petrus dat deed. Want hij zegt: "Dat verhoede God!" Want wij trekken de lijnen door en we zien het uitlopen in verschrikkingen! We worden bang, en de duivel neemt Petrus en ons in zijn greep. En Jezus herkent dat direct, Hij stelt daar tegenover dat heilige moeten. Die vier keer, want dit is nog maar de eerste keer, die vier keer herhaalde aankondiging van het lijden is in het evangelie een groot monument van denken vanuit de toekomst. Denken vanuit de toekomst van God die alles openhoudt. Het maakt niet bang, want het is open! En het laat ruimte voor Hem en zijn heilsplan. Dat ga ik nog weer eens heel praktisch proberen handen en voeten te geven. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om de houding waarmee ik iedere dag begin. Ga ik helemaal in de lijn van het verleden door, dan denk ik: "Wat moet hier niet allemaal uit worden?" En ik wordt bang. Maar als ik denk aan wat er gebeuren kan en dat de Here iedere dag op mij toekomt, en dat Hij dwars door alles zijn toekomst zal opendoen, en dat het daar de Messias om begonnen was, dat God er is, dan word ik rustig en dan vertrouw ik op Hem. Bedacht zijn op de dingen van God is erop vertrouwen dat God op mij toekomt. En dan heb ik toekomst. Bedacht zijn op de dingen van de mensen, dat is mij zorgen maken waar het allemaal toe leiden zal. Nu pas begrijp ik die eenvoudige typering van Jezus. Die eenvoudige typering waarvan ik zei in het begin van de preek dat het eigenlijk alles omvat. Het leert ons een totaal ander beeld van God. Het opent ons de ogen voor een veel diepere heilsweg en het stuurt ons in de richting van een nieuwe overgave. Dat zijn de laatste dingen die ik dan tenslotte over dit woord vanuit de context wil aanreiken. Eerst dus dit: Bedacht zijn op de dingen van God, dat is eigenlijk je helemaal de mentaliteit van God eigen maken. Ik heb me laten vertellen dat dat bedacht zijn op de dingen van de ander me vereenzelvigen met de mentaliteit van de ander, en dat dat eigenlijk het geheim is van alle succes. Als je een goede secretaresse wilt worden die carrière maakt, dan moet je je vereenzelvigen met de mentaliteit van je baas. Als je een goede jager wilt zijn, die z'n prooi wil vangen, dan moet je je helemaal vereenzelvigen met de gang van het dier. En het is in ieder geval het geheim van ieder huwelijk, ieder goed huwelijk: je moet bedacht zijn op de dingen van de ander. Niet dat we daar altijd zo goed in zijn, maar, is het er niet, dan mislukt het huwelijk. Zo is het ook in ons huwelijk met God. Bedacht zijn op de dingen van God, dat betekent steeds weer opnieuw ons vereenzelvigen met zijn mentaliteit. En dat betekent hier dat we onze ingeboren gevoelens tegenover God als de God die veraf staat, de onbewogen beweger, dat we die moeten wegschuiven. Dat is God niet, de God van Jezus is niet de onbewogen beweger, maar dat is de God die heel diep bewogen is, tot het offer bereid, want daar raken we het diepste geheim van Goede Vrijdag, dat God tot het offer bereid was. De God, de Vader van Jezus Christus is zelfs tot het offer van het leven van zijn eigen Zoon bereid om onzentwil. Nu, dat is natuurlijk een totaal ander beeld van God. En Jezus zegt: "Op die God moeten we bedacht zijn." En het tweede wat Hij ons leert is dat Jezus aan de hand van dat heilig moeten laat zien dat er van dat herstel van de schepping nooit iets terecht komt als het niet gaat via Goede Vrijdag en Pasen, om tot glorie te komen, tot overwinning, tot herschepping, totale vernieuwing. We hebben dat gezongen in ons eerste lied. "Dit moet eerst gebeuren", zegt Jezus. "De graankorrel moet eerst sterven wil ze duizendvoudig vruchtdragen." Dat is het tweede wat we zien, dat sterven als de dood van een offerdier, daar wordt het ook mee vergeleken. En zo'n offerdier heeft maar één roeping, en dat is zich vereenzelvigen met degene die offert. Dat is het wat God doet in zijn heilsplan met ons. Hij is voortdurend aan het werk

geweest om te denken: Hoe kan Ik nu mijn volk zo redden uit de nood van haat, eenzaamheid, dood, ziekte, kanker, depressies, alles wat het bestaan verduistert, hoe kan Ik hen nu zo redden, dat ze hun eigen vrijheid behouden, dat ze hun schuld beseffen, dat ze tegelijkertijd voelen hoeveel Ik van hen houd, dat ze de hoop vasthouden dat straks alles goed komt? Dat kan alleen door het offer. Die weg heeft Hij gekozen. In Gods hart zit tot offer bereide liefde. En overal is Hij maar op één ding bedacht. En dat is: Hoe kan Ik de mensen dat laten voelen? Want als ze dat zien en absoluut zeker weten, dan zijn ze in wezen al gered. Als ik in mijn eenzaamheid of in mijn moeheid of in mijn verdriet over gemis of in mijn doodsangst zelfs mijn oog op het kruis houd gericht, dan is voor de helft reeds mijn lijden verlicht. Ik ben niet meer alleen, maar wij zijn met zijn beiden. Mijn doorngekroonde broeder staat mij bij in het lijden. Dat is het wat opgesloten zit in het bedenken van de dingen van God. God denkt in processen, in groei, we hebben er vorige keer over gesproken. Hij gaat hier iets planten dat daar vrucht draagt. In het midden van de geschiedenis, in de volheid der tijd, heeft Hij daar zijn grote graankorrel gezaaid. En nu zijn we aan het oogsten. En het mondt straks uit op de jongste dag. Want ieder mens die in het kruis van Golgotha die vergevende liefde van God ziet en aanvaardt, die is al een stukje van de oogst. En dan tenslotte zegt Jezus: "Ja, die oogst en die reddingsweg, die moet ook in ons leven wortelschieten." Dat is het laatste, daar mondt dit gedeelte in uit. Het moet in ons leven rijpen en vruchtdragen. Ook dat hoort op het bedacht zijn op de dingen van God en niet van de mensen. Vers 24 - 28 gaan daarover. Jezus navolgen als de Messias betekent altijd ook dat je je beweegt in die stroom van offerbereide liefde. Niemand zal ooit zijn eigen leven echt kunnen leiden en tot zijn doel zien komen als hij of zij zelf niet leert om te gaan in het voetspoor van Jezus. Dat betekent wat we lezen in Filippenzen 2. Het grote groeiproces gaat altijd langs de weg van het jezelf loslaten. Wat we daar lazen: jezelf geven, niet eerst denken aan mijn eigen belang, maar aan dat van anderen. Dat is bedacht zijn op de dingen van God en niet van de mensen. En dat kunnen we in de kracht van Jezus. Blijven we buiten zijn krachtenveld dan breekt het ons steeds weer bij de handen af en dan lukt het ons niet. Maar blijven we bij hem, dan helpt Hij ons om te groeien, zelf ook uit te groeien tot een echt mens, zoals de Schepper ons natuurlijk van de aanvang af bedoeld heeft. Dat alles zit opgesloten in het bedacht zijn op de dingen van God. Om ons dat te leren ging Jezus die ondoorgrondelijke gang naar Jeruzalem, wat Petrus niet begreep. Hij begreep niets van dat moeten. Hij begon weer te denken vanuit het verleden, hij liep in de fuik van de boze. Vandaar Jezus' felle verzet tegen dat omzeilen van Golgotha. En vandaar ook zijn oproep niet de dingen van de mensen te denken, maar de gedachten van God. Er is geen kloof zo diep, geen zonde zo groot, geen ziekte zo uitzichtloos, of we rijzen er langs de weg van de Messias weer uit op, in Hem, en met Hem die ons heeft liefgehad. Dat zijn de dingen van God en niet van de mensen. Want dat is alles wat Hij bereid heeft voor hen die hem liefhebben. Amen.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 31 maart 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Verstaan wat tot je vrede dient

Welkomsttekst: "Want ook de Zoon des mensen is niet gekomen om zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen" Markus 10: 45

Schriftlezing: Johannes 12: 12 - 16 (uit Het Boek)
bij de wet: wandelen in het licht: Efeziërs 5: 1-5 en 14-21
Tekst: Lucas 19: 41: Jezus weende over de stad

Liederen:

- Lied 42: 1 en 3
- Psalm 118: 9
- Lied 255
- Kinderlied 60
- Lied 120
- Opwekkingslied 268
- Psalm 122: 3
- Lied 379: 2

Introductie verkondiging:

Was het kruis een mislukking? Iets wat eigenlijk niet paste in de opgang naar Jeruzalem en de voortgang van het werk van de Messias? Op Palm-pasen zou je het even zo denken. Het kon ook zonder kruis: de grote instemming van de massa. Met palmtakken werd hij ingehaald. Het feest gaat beginnen..... Zou het echt? Wie nader toeziet en echt let op de ogen van Jezus, die ziet tranen van droefheid. Alleen: het zijn geen tranen over een te vrezen mislukking, het zijn geen tranen over zichzelf, het zijn tranen van diepe bewogenheid om Jeruzalem, om het volk, om de grote schare, die zijn als een kudde zonder herder. Zouden zij hem ook in zijn tot ieder offer bereide liefde aannemen? Zouden zij het vaderhart daarin herkennen? Jezus vreest er niet voor dat Hij mislukt, maar is tot tranen toe bewogen over onze mislukking. "Weent niet om mij", zal Hij straks zeggen tegen de vrouwen van Jeruzalem, "Weent om uzelf, zolang u nog niet de ogen geopend gekregen hebt voor het wonder van de Messiaanse bereidheid om u te redden van zonde en dood. Och, dat u toch op deze dag verstond, wat u tot vrede dient...."

In de kinderpreek vertelde Erik van Riet de kinderen over onze feesten, over het verdriet van Goede Vrijdag, en het feest van Pasen. Met zijn opstanding is Jezus begonnen om het Grote Feest, zijn wederkomst, voor te bereiden. Aan de hand van het verhaal van Zacheüs werd de kinderen uitgelegd dat de Here Jezus alle mensen uitnodigt voor zijn Grote Feest. Het maakt voor de Here Jezus niet uit hoe we er uit zien, wat we gedaan hebben, Hij vraagt aan iedereen: Ga je met Mij mee? Ik ben een feest aan het maken!!

Verkondiging:

Gemeente van Christus, We hebben vanmorgen de geschiedenis van de intocht van Jezus voor ons. De bekende schrijver Henri Nouwen begint de overdenking van dit gedeelte, de lijdensweek, met een gedeelte van een verhaal, en met dat verhaal wil ik ook beginnen. Het gaat over een verscheurd land, waar bevolkingsgroepen met elkaar in conflict zijn gekomen en een gespannen oorlogsituatie bestaat en hij vertelt hoe daar in een klein dorp op een bepaalde dag het dorp bezoek kreeg van een vluchteling, een jonge man die zich daar probeerde te verbergen voor de soldaten van het regeringsleger, die hem zochten . De dorpsbewoners ontvingen hem vriendelijk, de jongen was aardig en ze boden hem onderdak en een goede verblijfplaats. Maar de week daarop kwamen de soldaten van het regeringsleger en ze vroegen waar de jongen was. Iedereen werd bang, want de soldaten dreigden het dorp plat te branden en iedere man te doden, als niet voor de zonsopgang van de volgende dag het dorp bekend zou maken waar hij was en de vreemdeling zou uitleveren. Toen gingen de dorpsbewoners die dag naar hun geestelijke en zeiden: "Wat moeten we doen?" De dominee, heen en weer geworpen tussen die twee onmogelijke oplos-singen: de jongen uitleveren of de dood van zijn dorpsbewoners, sloot zich op in zijn kamer, en hij bracht de nacht door met bijbellezen en bidden, in de hoop voor zonsopgang een antwoord te krijgen. En na vele uren viel vroeg in de morgen zijn oog op deze woorden uit het evangelie: "Het is beter dat één man sterft dan dat het hele volk verloren gaat." Toen sloot de dominee zijn bijbel, riep de soldaten en vertelde hen waar de jongen verborgen was. De soldaten namen de jongen mee, buiten het dorp en zetten hem voor het vuurpeleton. In het dorp was een grote opluchting want de dominee had het leven van vele mannen gered. Maar de dominee zelf vierde geen feest. Hij zat in zijn kamer en was door diepe droefheid overvallen. En die nacht verscheen aan hem een engel en die vroeg: "Wat heb je gedaan?" De dominee antwoordde: "Ik heb een vluchteling overhandigd aan de vijand en zij hebben hem gedood." En de engel zei: "Maar wist je dan niet dat dat de Messias was?" Toen zei de dominee: "Maar hoe kon ik dat weten?" De engel zei: "Als je hem die nacht had opgezocht en je had hem in zijn ogen gekeken dan had je het gezien." Ik vind dat een heel bijzonder verhaal, en gebruik het als inleiding op de uitleg vanmorgen, eigenlijk om duidelijk te maken wat we op Palmpasen moeten doen. De evangelist Lucas richt op Palmpasen heel nadrukkelijk onze blik even op de ogen van Jezus. Want hij beschrijft: "Toen hij dichterbij kwam en de stad zag, weende Jezus over haar." Het staat maar één keer in het evangelie van Lucas: Jezus weende. En Lucas vertelt dat als een onmisbaar detail. Hij zegt: "Ik keek in zijn ogen en er stonden tranen in." En dat is wonderlijk, want de intocht was een heel mooi feest geweest tot dan toe. Inderdaad, Palmpasen is een voorproefje van het grote feest dat zou komen, de intocht van de koning van God, de Messias. En toch, als Jezus daar dicht bij de stad komt, dan staan er tranen in zijn ogen, dan is hij diep bedroefd. Waarom? Wat zijn dat voor tranen, en hoezo? Het antwoord op die vraag helpt ons, als we de komende week ingaan, Goede Vrijdag, goed te begrijpen, Golgotha te begrijpen. De tranen in de ogen van Jezus zijn namelijk helemaal geen wanhoopstranen die treuren over zijn eigen lot, maar het zijn tranen van ontferming, en die alleen maken het mogelijk om Goede Vrijdag en ook komende week het kruis van Golgotha goed te overdenken, te begrijpen. Want heel veel mensen, ook christenen, geloven dat Goede Vrijdag in wezen een mislukking was. Eigenlijk zijn de Emmaüsgangers er al mee begonnen. Want we lezen al van de Emmaüsgangers dat er staat geschreven toen daar die vreemdeling met hen optrok dat ze hem vertelden: "Wij *dachten*, -in de verleden tijd- wij *hoopten* dat deze het was die Israël verlossen zou. Maar kijk, hij is geëindigd aan het kruis, hij is hopeloos mislukt en al onze hoop is de bodem

ingeslagen." De grote bekende theoloog Albert Schweitzer heeft in zijn boek over het leven van Jezus de stelling verdedigd dat Goede Vrijdag inderdaad de mislukking was van Jezus en dat hij gaandeweg, maar met name op Palmpasen tot de ontdekking kwam: "Het gaat mislukken! Er is een menigte mensen die Mij juichend inhalen, maar de leiding wijst Mij af." Zoals bleek in vers 39 en 40, waar staat dat de leiders Jezus afwezen, en dan ziet Jezus als het ware de grote mislukking voor zijn ogen opdoemen, zoals Ceausescu, ik weet niet of u dat beeld nog voor ogen hebt, dat daar die dictator in Roemenië daar stond voor een juichende menigte, maar toen hij goed keek en luisterde hoorde hij dat het anti-leuzen waren die ze droegen en riepen. Hij keek verbouwereerd achter-om, want heel z'n wereld stortte ineen. Zo zegt Albert Schweitzer dat op het laatst heel Jezus' leven ineen is gestort. Het is één grote mislukking geworden. Dat is wat vele christenen denken: Goede Vrijdag, het is uiteindelijk een mislukking, er wordt een weerloos mens aan de vijand uitgeleverd. En iets van de droefheid van die dominee uit het verhaal, dat vervult dan ons hart. Het is een mislukking, het is iets wat eigenlijk nooit had moeten gebeuren. Zo denken veel mensen. Zo krijgen we een valse smaak in de mond, zoals in het eerste deel van het verhaal wat ik vertelde. Iets van: "Hoe kunnen we dat nu ooit accepteren dat iemand weerloos sterven moet, zelfs als het voor ons is?" Het wordt nog erger als de kerk zegt: "Het is ook door ons verraad." Dan blijft er eigenlijk alleen nog maar droefheid over. Maar toen kwam in dat verhaal van Henry Nouwen die engel binnen die zei: "Maar je had hem in de ogen moeten zien! Dan had je een totaal ander beeld gekregen. Dan had je gezien dat het de Messias was die dit deed." Dat doen wij vanmorgen, we letten met Lucas op de met tranen gevulde ogen van Jezus en het grote wonder is dat Lucas uitdrukkelijk vertelt wat voor droefheid Jezus overviel. Want die ogen waren niet met tranen gevuld over zijn eigen mislukking of zijn eigen ondergang. Die ogen waren alleen met tranen gevuld over de stad en haar lot. Dat is de grote ontdekking van Lucas op Palmpasen. Als Jezus neerdaalt vanaf de Olijfberg dan zegt hij: "Och, dat u toch op deze dag verstond wat u tot vrede dient!" Dat beweegt hem. "Maar thans is het verborgen voor uw ogen!" Jezus ziet de tijd opdoemen waarin de diepte van het heil door het volk van God niet wordt begrepen en afgewezen, en dan de verdrukking die daarna over Jeruzalem komt. En zijn hart is vervuld met pijn voor de stad. Pijn om het feit dat ze het goede moment niet hebben gezien, de tijd niet hebben opgemerkt dat God naar hen omzag en daarom weent Jezus. Niet om zijn mislukking maar, zou je kunnen zeggen, om de mislukking van Jeruzalem. En dat geldt nu voor de hele lijdensweek die komt. Jezus was met ontferming bewogen om de discipelen, om Israël, eigenlijk om al de verloren kinderen van Adam. En heel de lijdensweek wordt duidelijk dat Jezus geen moment dat tegemoet ziet als het moment van de grote mislukking, maar juist als het moment van de vervulling van zijn opdracht. Door heel het evangelie heen wijst Jezus al die weg. Vorige keer hebben we stil gestaan bij dat moeten, bij die vier keer herhaalde aankondiging van het lijden, dat Jezus zei: "Maar ik moet naar Jeruzalem gaan" Het was een heilige aandrift om dat te gaan vervullen wat in de verheerlijking op de berg door Mozes en Elia aan de Here Jezus wordt voorgehouden als de grote uittocht. Ze spraken met hem over de uitgang -exodus staat er-, die hij in Jeruzalem moest gaan vervullen en zo voorkomen dat het volk verloren ging. Het is dus een weg die Jezus uit diepe bewogenheid op zich neemt. Offerbereide liefde. En daarom zegt Jezus tegen de vrouwen van Jeruzalem op de kruisweg: "Weent niet over mij, maar weent over uzelf, dat je maar mag zien op het moment waarop het gekomen is, en ziet wat tot je vrede dient." We zijn de dienst vanmorgen begonnen met die tekst uit Markus, dat Jezus niet is gekomen om te heersen, maar om te dienen en zijn leven te geven als een losprijs voor velen. Het zijn Jezus' eigen woorden: voor velen. En op de avond voor Goede Vrijdag heeft Jezus dat eigenlijk gezegd toen hij het brood brak en het uitdeelde en zei: "Dit is Mijn lichaam, voor u verbroken." De Here Jezus is dus niet een jammerlijk slachtoffer van ons verraad, want dan zouden we ons net zo ongelukkig voelen als de dominee uit het dorp in het verhaal. Nee, integendeel, als we naar zijn ogen zien dan weten we dat hij met ontferming bewogen was en dat het enige dat Jezus wilde dit was: De zijnen liefhebben tot het einde. En dat maakt alles anders. Als de dominee in het verhaal die restloze bereidheid in de ogen van de jongen had gezien, dan was hij niet bedroefd geworden, maar diep verwonderd, en misschien was

hij met hem meegegaan, dat was de weg geworden, dat iemand zoveel liefde voor de mensheid had en hij zou zeker de Messias herkend hebben. Want daaraan herken je de Messias. Je herkent hem aan zijn ogen, daaruit spreekt zijn bewogenheid. Zijn bewogenheid om de mensen, om de schapen zonder herder, om de stad die zijn ondergang tegemoet wankelt. Nog des te tragischer als de redding zo nabij is! Want ze hoefden, net als Israël in de woestijn, alleen maar aan de voet van het kruis te staan en op te zien naar de gekruisigde, zoals Israël in de woestijn alleen maar hoefde op te zien naar de slang die verhoogd werd en hen zou genezing geworden. "Och, of u toch op deze dag verstond wat tot uw vrede dient", zegt Jezus, en dat is wat hem bewogen heeft op Palmpasen. Ik draag dat met mij mee in de week die komt. En ik hoop dat de Here Jezus dat van de hoge niet ook voor ons zit te verzuchten, want je kunt heel dicht bij God wonen, dat blijkt hier wel, Israël, je kunt in zijn stad wonen, onder de schaduw van de Messias en toch kan het nog voor je ogen verborgen zijn. En Jezus zegt: "Het is onvermijdelijk, dan komen daar de dagen van het gericht", en die komen zeker, ook over de westerse christen-heid, als ze Jezus zouden gaan zien als een mislukking en zich afwenden, en daar zijn we dichtbij. Maar het hoeft niet. Het hoeft niet als we, zoals Lucas zegt, maar blijven zien op de ogen van de Here Jezus. Want daaruit sprak geen seconde angst voor de mislukking, of de zorg om zijn eigen lot, daaruit sprak alleen maar ontferming en mededogen en offerbereidheid en vaste beslotenheid om dit offer van zijn leven te gaan brengen. Liever dat Hij stierf dan dat het volk zou verloren gaan. En in die vastbeslotenheid heeft Jezus ons liefge-had tot het einde. Tot de laatste volheid van die zelfvergeten liefde. Zo is God, zo heeft Jezus ons gered. Dat is het wat we deze laatste zondag voor de lijdensweek hebben mogen zien. En wie bij het verhaal van de intocht van Jezus zich afvraagt: "Wat kan ik daar uit meenemen?", die mag dàt in gedachten houden: Let op de ogen van Jezus, op zijn ontferming voor ons. Hij die intocht deed, niet op een paard maar op een ezel, de koning van de vrede, met ogen gevuld met tranen omdat hij niet wil dat één mens verloren gaat, maar dat allen tot behoud komen. Amen.

Opwekkingslied 268:

Hij kwam bij ons, heel gewoon, de Zoon van God als mensenzoon.
Hij diende ons als een knecht en heeft zijn leven afgelegd.

refrein: Zie onze God, de Koning-knecht, Hij heeft zijn leven afgelegd.
Zijn voorbeeld roept om te dienen iedere dag, gedragen door zijn liefde en kracht

En in de tuin van de pijn verkoos Hij als een Lam te zijn,
verscheurd door angst en verdriet maar toch zei Hij: Uw wil geschied'.

refrein.

Zie je de wonden zo diep, de hand die aard en hemel schiep
vergaf de hand die Hem sloeg. De man die onze zonden droeg.

refrein.

Wij willen worden als Hij. Elkanders lasten dragen wij.
Wie is er nederig en klein? Die zal bij ons de grootste zijn.

refrein.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van Paaszondag 7 april 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Wat zoekt ge de levende bij de doden?

Welkomsttekst: "De Heer is waarlijk opgestaan en aan Simon verschenen"
Lucas 24: 34

Het christelijk leven: 1 Petrus 4: 7-12

Schriftlezing:

- Genesis 3: 23-24
- Johannes 15: 1
- Openbaring 2: 7

Tekst: Lucas 24: 6-7

Liederen:

- Voorbereidingslied (koor) voor de dienst:
  Lied 49 uit 'Zingend geloven' deel 5:
  'Graan dat in de aarde, in het graf neerdaalt...'
- Lied 214: 1, 2 en 3
- Psalm 149: 1, 2 en 3
- Lied 91: 1 en 2
- Koorzang: Lied 217
- Kinderlied 63
- Solozang lied 222: 'Jezus is mijn licht en leven'
- Wisselzang (koor, vrouwen, mannen, allen): Lied 218
- Lied 526 uit de aanvullende bundel: 'U zij de glorie'
- Amenlied: Lied 317: 2

introductie verkondiging:

Wat zoekt u de levende bij de doden? Wij kunnen op drie manieren hopeloos vastzitten, zoals de vrouwen op de vroege Paasmorgen:

- *Als wij de levende zoeken bij de doden.*
  Ons blindstaren op de dood, hoe erg die ook is.
- *Als wij meer leven bij wat volgens de menen op ons afkomt, dan bij wat volgens God op ons toekomt.*
  Zoals de vrouw van Lot, die terugkeek en in een zoutpilaar veranderde.

- *Als wij verslappen in de herinnering.*
Ons niet meer te binnen brengen wat ons als heilsplan van God geleerd is.

De engelen zeggen tegen de vrouwen: Zoekt niet de levende bij de doden. Hij is opgewekt! Herinnert u wat Hij u gezegd heeft. Wie dat doet zal zeker ervaren dat de Here Jezus er is, de Zoon van de levende God, die ook u niet als wees zal achterlaten.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Het is vandaag het Paasfeest en, zoals we bezongen hebben, dat is het feest van de opstanding. De opstanding van Jezus uit de doden. Het is eigenlijk een overwinningsfeest. Daarom zijn we vanmorgen begonnen met dat Lied 214, een overwinningslied. Want het moet bevochten worden. De opstanding moet bevochten worden op een vijand, want de dood is in de bijbel een vijand, een macht, en achter die macht van de dood zit de vijand van God, en dit is een overwinning die bevochten moet worden op die vijand. Maar wat geldt voor het feit zelf, de opstanding, dat geldt niet minder ook voor de zekerheid van dat feit, die moet ook bevochten worden. En dat geldt natuurlijk van de eerste getuigen van de opstanding in de eerste plaats, de vrouwen en de discipelen, wat een moeite zij hadden om te geloven. Het begint eigenlijk de paasdag met twijfel en duisternis. En dat geldt ook voor ons, dat geldt voor u en voor mij. We hebben die zekerheid van de opgestane Heer niet altijd bij ons en zomaar tot onze beschikking. Precies dezelfde weerstanden die de vrouwen ervan weerhielden om te geloven gelden eigenlijk nu nog, houden ons vandaag nog in de greep. Maar het wonder is, zoals toen het licht de duisternis overwon, zo gebeurt het vandaag nog! Dat is eigenlijk het wonder van de Geest van God, de kracht van de opstanding, de Heilige Geest die ons gegeven is en die eigenlijk bij ons precies hetzelfde doet als bij de vrouwen op die paasmorgen: de duisternis verdrijven en ons brengen tot de zekerheid. En dat doen de engelen door dat bijzonder scherpe en indringende woord aan het adres van de vrouwen als ze daar aan komen lopen en verbijsterd daar twee gestalten in een lichtend gewaad aantreffen, dan zeggen die gestalten tegen de vrouwen: "Maar wat zoekt ge de levende bij de doden? Hij is hier niet want Hij is opgewekt! En herinnert u zijn woord." Het zijn drie zinnen, en dat zijn eigenlijk drie ontmaskeringen van drie vormen van donkerte en duisternis waarin wij vast kunnen zitten. Het eerste is wat we lezen als de vrouwen daar op weg gaan, die eerste soort duisternis. Het wordt ons breedvoerig verteld door Lucas. Zij waren er, eigenlijk vanaf het moment dat Jezus van het kruis was afgenomen en in het graf gelegd, zeker van dat dit het einde was. Dit is het einde van hun droom. En ze zijn dan ook naar huis gegaan en hebben daar specerijen en mirre klaargemaakt, zo wordt ons verteld. En ze wachtten tot de Sabbat over was en dan vroeg in de volgende morgen zijn ze daar, terwijl het nog donker is, naar het graf gerend, met de specerijen en mirre, om de dode de laatste eer te bewijzen. Het is piëteit, het is geen geloof wat ik hier zie. Het is het enige wat ze nog konden doen. En dan blijkt hoe ze bevangen zijn door die realiteit van die dode, gekruisigde Jezus, want als ze aankomen bij het graf zien ze de steen van het graf afgewenteld! Maar ze komen niet tot inzicht! En dan gaan ze naar binnen, ze zien het lichaam niet, maar ook dat doet nog geen bel bij hen luiden. En ze zien daar die twee lichtende gestalten en nog dringt er niets tot hen door, en dan is het tijd dat die engelen hen wakker schudden en fel verwijten en zeggen: "Waar zijn jullie nu mee bezig? Denk je nu echt dat je de levende zal vinden bij de doden?" Die engelen hebben dus wel beproefd dat er zelfs in die rouw en in die gang van die vrouwen toch een zoeken zit. Het kan toch niet zo zijn dat Hij nu helemaal weg is? Zoiets zit er toch in. En ze zeggen: "Nee, zeker, Hij is de levende en je moet hem niet zoeken onder de doden." Ik hoor dat als eerste boodschap, aan de vrouwen toen en aan ons nu: Wees niet gefixeerd op het graf. Zit niet altijd te denken aan je dood. Blijf ook niet staan bij het graf van je geliefden. Cultiveer niet op een ongezonde manier dat wat van de doden is overgebleven. "De levende Heer is niet te vinden bij de doden", zeggen de engelen. Dat geldt breder ook van onze doden die in Christus ontslapen zijn, ze zijn niet te vinden daar in het stof der aarde. De vrouwen waren gefixeerd op het graf. Dat is het eerste kenmerk van alle duisternis als we alleen maar gefixeerd zijn op de dood

en de dood als het einde van alle dingen waar toch uiteindelijk alles in uitmondt. Daar word je ook somber van. En daar worden de vrouwen uit weggeroepen door de stem van die engel die zegt: "Maar wat zoek je de levenden bij de doden? Hij is hier niet, Hij is opgewekt en Hij gaat u voor!" Dat is hun boodschap. En daar komt dan direct een tweede ding bij. Wie gefixeerd is op het graf, zoals hier de vrouwen, die zijn ook altijd gericht op het verleden. Moet u maar eens opletten, die staan eigenlijk met hun rug naar de toekomst. En ze leven eigenlijk in een soort gevangenis die ze zichzelf hebben geschapen. Dat is ook typisch voor een nog niet door Pasen omgevormd levensgevoel. Dat geeft altijd een soort fixatie op het verleden. Net als de vrouw van Lot, die omzag en een zoutpilaar werd. Zo lopen de vrouwen en de Emmaüsgangers eigenlijk alleen maar voort, met de blik gericht op het verleden. We dachten -in de verleden tijd- dat deze het was die Israël redden zou. Dat is het tweede wat wij ook doen. Wij bouwen onze zekerheden niet op dat wat God zegt dat Hij gaat doen, maar wat mensen zeggen vanuit het verleden dat absoluut zeker zal gaan gebeuren. We letten niet op wat op ons toekomt, maar we letten alleen op dat wat op ons afkomt. Moet u daar maar eens op letten. Een paar weken geleden stonden we daar breder bij stil in Mattheüs 16, bij Petrus die daar ook in wegzonk. Bij alles wat we doen denken we altijd eerst wat het verleden ons voorschrijft. We denken bij ziekte aan de prognose van de dokter, we denken in het kerkelijk leven bij de regels van de traditie, en we voelen ons zeer bedreigd door onontkoombare ontwikkelingen die economen en politici allemaal schetsen. De wetten van de statistiek, die gelden voor ons. En we trekken die lijnen uit het verleden door naar het heden en die vormen samen de verwachting waarin wij ons als in een gevangenis opgesloten voelen. En steeds weer dreigen we in zulke gevangenissen te belanden. We kijken naar de statistieken van het kerkbezoek, en dan denken we oh, oh, al die lijnen gaan naar beneden, die buigen af. De lijnen van de ontkerkelijking. En dan slaat je de angst om het hart, want denk je eens even in: Je kleinkinderen en je achterkleinkinderen, en straks het hele nederlandse volk, en het zal niet meer weten wat het zingt, als het zingt: "Mijn schild en mijn betrouwen zijt Gij, o God, mijn Heer." Denk eens aan je achterkleinkinderen, dat ze Jezus niet kennen! Dan raak je gevangene van de prognoses van het verleden, die je doortrekt naar het heden, en je wordt benauwd. Zo doen we het voortdurend op alle terreinen. We denken aan wat er voor ergs is gebeurd, met mijn lichaam, of met mijn kind, of met mijn laatste studiejaar, of met mijn jeugd, thuis. Of misschien in de frustraties van misschien heel moeilijke verhoudingen. We kijken terug naar het verleden en we trekken de lijnen van daaruit door naar het heden, en we worden allemaal benauwd. Alleen maar bang en somber in het heden. Precies zoals de vrouwen deden op de morgen van de opstanding. Ze waren als de vrouw van Lot, terugkijkend naar het verleden. Een paar weken geleden wees ik er al op, een grote denker en proever van onze tijd, zoals toch Prof. J.H. van den Bergh is, dat hij in zijn nieuwe boek 'Metabletica van God', gezegd heeft: "Dat is eigenlijk het hele kenmerk van de westerse cultuur, met die grote invloed die de wetenschap en de techniek heeft op ons leven, die heeft ons eigenlijk daarheen gevoerd, dat we alleen maar rekenen met een heden zoals het vanuit het verleden te voorspellen is. Want wetenschap en techniek baseer je op proeven vanuit het verleden. Van daaruit trek je de lijnen logisch door naar de toekomst en zo worden wij allemaal mensen die ons laten benauwen door het verleden wat ons het heden dicteert." Hij schrijft in dat boek zelfs ergens: "Toen de wiskundige reeks werd uitgevonden, drie eeuwen geleden, toen veranderde de westerse cultuur in een op het verleden gerichte cultuur. Zo ging het de vrouwen op de opstandingsmorgen. Ze verwachtten niet meer dat God nog echt iets zou doen. Dat is het en daar ligt de tweede bevangenheid, het tweede kenmerk van 'voor-paselijke duisternis', die bij ieder mens aankleeft voor het licht van de opstanding binnenbreekt. Het is niet kunnen geloven dat God echt binnenbreekt in deze wereld. Binnenwerelds denken, binnenwerelds leven. Niet geloven in de levende God. Uitgerekend dat breekt nu de engel open door zijn verwijtende vraag: "Maar waar ben je mee bezig? U zoekt de levende bij de doden. Hij is hier niet, Hij is opgewekt, dat wil zeggen: Er gebeurt iets nieuw van gene zijde en Hij komt op u toe." U moet op Hem rekenen als de levende Heer die u voorgaat. De levende. Ik moest denken aan een joods commentaar op dit evangelie. Er is een joods commentaar op geschreven en die zegt: "Dit woord -wat zoekt gij de levende bij de doden- is eigenlijk

een joodse uitdrukking." Ik wist dat ook niet maar het komt uit een commentaar op het oude testament, een heel apart verhaal. Een bij de joden bekend verhaal van Mozes en Aäron toen ze bij de Farao in Egypte aankwamen. Toen zeiden ze tegen Farao: "We komen in de naam van de God van Israël, Jahwe." Toen zei de Farao: "Wacht even, ik moet even kijken wie dat is." En hij ging naar binnen in zijn paleis en hij opende de boeken en ging kijken, hij kwam weer terug en zei: "Ik heb hier wel een god van Moab, en een god van Sidon, en een god van Ammon, maar Jahwe, de God van Israël die ken ik niet." Toen zei Mozes tegen Farao: "Gij dwaas, wat zoek je de levende bij de doden?" Daar schijnt deze uitdrukking gangbaar door geworden te zijn. En het is inderdaad opvallend dat dit de erenaam is van de God van Israël, dat Hij de levende God is. Het is ook opvallend, de eerste keer dat dat voorkomt is door Mozes. Mozes is de eerste die God de levende God noemt. U kunt het lezen in Deuteronomium 5, waar hij zegt: "Jullie, Israël, jullie hebben de stem van de levende God gehoord." Dat is voor het eerst dat het daar voorkomt. En Jozua neemt het dan over (Jozua 3). Jozua staat aan de Jordaan, en ze kunnen eigenlijk het beloofde land niet binnengaan, en dan zegt hij: "Vandaag zal openbaar worden dat de levende God in uw midden is." En hij laat de priesters met de ark vooruit het water inlopen en het water splijt. Dat is ook weer de levende God. En David neemt het over, denk maar aan zijn strijd met Goliath, waar hij zegt: "Jullie laten door die onbesneden Filistijn de horden van de levende God honen!" De levende god. En dat vind je vanaf dat moment steeds weer terug in de schriften. In Jesaja, waar Sanherib de levende God hoont, en bij Daniël in de leeuwekuil, daar zegt de koning als hij die vroege morgen daar aankomt: "Gij dienaar van de levende God." Daar krijg je dat zelfde woord weer. Zo vlecht zich die boodschap door de bijbel heen. Het unieke van de God van Israël is dat Hij de levende God is, de God die daadwerkelijk ingrijpt, die handelt in de geschiedenis, die doden opwekt. In het nieuwe testament zegt de apostel Paulus dan ook in Handelingen 14, in Listra: "Jullie heidenen, ik roep je op je te bekeren van de afgoden en je heen te wenden naar de levende God!" En hij noemt de gemeente de tempel van de levende God. Het weeft zich door heel de schriften heen en tenslotte eindigt het in het boek Openbaring met die uitspraak dat Jezus verschijnt en zegt: "Ik ben de eerste en de laatste en de levende. Ik leef tot in alle eeuwigheden."

Wat we hier vanmorgen vieren is het hart van het evangelie. God laat zich niet opsluiten in het verleden. Hij laat zich niet overweldigen door de macht van de dood. Hij is niet, zoals de engelen al zeggen, onder de doden, voltooid verleden tijd, nee: Hij is de levende. Het grote bewijs is hier de opstanding van Christus. Daarom zeggen de engelen ook tegen de vrouwen: "Hij laat u niet alleen, Hij gaat u voor, Hij komt op u toe." Zoals Jezus zelf gezegd had,daar vlak voor: "Ik ga heen en Ik kom tot u, en ik zal u niet als wezen achterlaten." Ik moet hier altijd denken aan de bekeringsgeschiedenis van de bekende schrijver C. S. Lewis. Hij was een atheïst en hij veranderde in één van de vurigste pleitbezorgers van het christelijk geloof, en in een boekje "Wonderen", pas geleden in het nederlands vertaald, vertelt hij hoe dat kwam. Hij zegt: "Die overgang bij mij is eigenlijk gekomen op het moment dat ik besefte dat God de levende God is. Lange tijd had ik mij bezig gehouden met de god van de filosofen, en in de noorse mythen met de god die in alle religies wordt vereerd, en daar was ik heel druk mee geweest, tot de dag kwam dat ik met een schok ontdekte dat Hij er echt was, de levende God. Een dergelijke schok kent iedereen wel eens in verband met kleinere zaken. Als je gaat vissen en ineens gaat de dobber onder. En als je in het donker plotseling iemand hoort ademen. De schok komt altijd op het moment dat de sensatie van leven aan je wordt meegedeeld, waar we dachten alleen te zijn. Kijk uit, roepen we dan, het leeft! En dat was voor mij een moment waarop ik dacht: Nu moet ik weg wezen, nu had ik me willen terugtrekken, en ik had het gedaan als ik had gekund, want een onpersoonlijke god, akkoord, daar had ik mee kunnen leven. De god van de filosofen die verplicht tot niets. Maar een God die op je toetreedt, die je aanspreekt, die er is, die je voorgaat, die je oproept, de echtgenoot, de jager, de levende God, dat is een heel ander verhaal. Er komt een ogenblik waarop de kinderen die inbrekertje spelen in de hal, de adem inhouden en zeggen: Maar waren dat echt voetstappen op de trap?" Ik denk dat dat Pasen is, dat moment, wanneer dat plotselinge besef bij de

vrouwen en de discipelen is doorgebroken. De één nu, de ander straks, het plotselinge besef: "Maar Hij is waarlijk opgestaan! Het is echt gebeurd." En daarom zegt Jezus: "Ik sta aan de deur en Ik klop, wanneer u opendoet treed Ik echt binnen." En dat is Pasen, dat is leven vanuit de opstanding, de opgestane Heer begroeten, hem binnenlaten in je leven. Dan gaat dit besef doorbreken, dat we een levende Heer hebben, die, zoals de engelen zeggen, niet is op te sluiten in onze gevangenissen, en in onze prognoses, en in onze toekomstverwachtingen vanuit het verleden, maar die ons toetreedt, tegemoet treedt, binnenbreekt, openbreekt, bevrijdt. Dat is het tweede dat ik wilde laten zien en doorgeven vanuit deze tekst. Tenslotte het derde punt. De derde en de laatste bevangenheid van de vrouwen en de discipelen waaruit Jezus hen bevrijdde was heel eenvoudig, hun onkunde, hun niet-bekendzijn met de schriften. Wij zijn geneigd bij Pasen alles te benoemen vanuit het punt van ervaring. Maar een ervaring, iets wat je overkomt, kun je niet plaatsen als je niet de schriften kent, het heilsplan van God, het grote verhaal. Dan laat je je moeilijk overreden. Of je legt het verkeerd uit. Als de vrouwen alleen maar verschrikt opkijken, zo staat er, van de wondere verschijning van de engelen, dat bracht hen niet tot geloof, ze kijken alleen maar verschrikt op. En dan zeggen de engelen tegen haar: "Herinnert u hoe Hij u, toen Hij nog in Galilea was u alles geleerd heeft, u alles uitgelegd. Hoe Hij -en dan komt weer dat moeten-, hoe Hij moest overgeleverd worden, moest gekruisigd worden, moest opstaan. Dat wondere moeten is dat moeten van de schriften die vervuld moeten worden. Niet vanuit het verleden een plicht, maar het is een moeten vanuit de droom, het heilsplan van God, straks dan gaat dat zich vervullen en daarom moeten deze dingen gebeuren. De schriften vertellen ons dat grote verhaal, vandaar de teksten die ik las, speciaal die met de boom des levens, daar had ik natuurlijk een gedachte bij. Want diezelfde engelen die daar met dat zwaard heen en weer flitsend de toegang tot de boom des levens bewaakten, hier zitten ze, met het zwaard in de schede, en ze leiden heen naar de levende Heer, die toegang geeft tot de boom des levens. Die dingen ga je verstaan als je de schriften kent. Dat is een heilsplan van God, wat vertelt dat God er mee bezig is om zijn beloften te vervullen door Jezus Christus, zoals we Goede Vrijdag zagen, de Koning, het Lam en de Zoon des mensen. Dan moet je de schriften kennen. En als je de schriften kent dan weet je dat het zich hier bezig is te vervullen. En daarom hebben die engelen dan ook de vrouwen daarheen geleid: "Herinnert u wat Hij u geleerd heeft. En ga dan, en open je leven voor de opgestane Heer." Daarom: Hou vol. Open uw leven voor Hem en Hij zal ook in uw leven komen. En pas er voor op om niet vast te komen zitten in diezelfde duisternis waarin ook de vrouwen in het graf vastzaten. Het eerste is: Blijf niet staan bij het graf. Breder gezegd: Staar je niet blind op de dood, hoe erg die ook is, maar richt je blik op de Opgestane. En het tweede is: Wees niet als de vrouw van Lot, die omkeek, en wat gebeurde? Ze veranderde in een zoutpilaar. Leef niet met het oog wat uit het verleden op je afkomt, maar wat vanuit de toekomst in Jezus Christus op je toekomt. En dan het derde: Lees de schrift. Laat je die heilsweg uitleggen, want dan ga je het begrijpen. De schriften maken het ons bekend dat de levende God een heilsplan heeft en dat aan het vervullen is, en dat het grootste al gebeurd is: De opstanding van Jezus Christus. En tenslotte: Zegt het allen dat Hij leeft, dat Hij is opgestaan, dat met zijn Geest Hij ons omringt, waar we ook staan of gaan. Amen.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondag 28 april 1996 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Laat uw oog open en gezond zijn

Schriftlezing: Mattheüs 6: 16 - 34
Tekst: Mattheüs 6: 22

Liederen:

- Lied: 267: 1, 2 en 3
- Psalm 31: 1,6 en 15
- Lied 463: 1, 2 en 4
- Kinderlied 12
- Psalm 119: 14
- Lied 465
- Psalm 27: 7
- Lied 48: 10

In de **kinderpreek** vertelde Gottfrid van Eck het verhaal van een koning die dacht dat hij de grootste, de machtigste en de rijkste koning ter wereld was. En toch was hij niet gelukkig. Hij had één wens. Hij wilde God zien, omdat die de enige was die nog groter en machtiger was dan hijzelf. Hij riep al zijn lakeien en allen die bij hem in dienst waren, en droeg hen op God voor hem te zoeken. Onthutst zeiden die: "Dat kan niet, koning!!" "Als jullie Hem niet vinden, stop ik jullie voor altijd in een donkere kerker!", antwoordde de koning. Iedereen ging op zoek, en ergens ver in het land vonden ze een arme oude bedelaar, die het antwoord wist. Deze ging naar de koning en zei: "Kom maar eens mee naar buiten." Eerst wilde de koning niet, maar toen deed hij het toch. Ze kwamen buiten. De bedelaar zei: "Kijkt u maar eens in de zon!" De koning werd boos, en zei: "Wat denk je wel, wil je me blind hebben?" De bedelaar zei: "Koning, wat denkt u, als u al niet in de zon kunt kijken, hoe denkt u dan dat u het gezicht van God wel kunt zien?" De koning werd nog bozer en vroeg: "Wat moet ik dan doen?" "Wel", zei de bedelaar, "U kunt God niet met gewone ogen zien, maar alleen met de ogen van uw hart. U moet uw kroon afdoen, uw koningsmantel uitdoen, al uw rijkdommen achterlaten, en in oude, vieze kleren, zonder eten het land in gaan, dan komt u God misschien wel tegen." Nu was de koning helemaal boos. Hij liet de bedelaar een pak slaag geven en in de slotgracht gooien, en boos ging hij weer in zijn donkere kamer zitten. Na een week nadenken besloot hij toch de raad van de bedelaar op te volgen, en hij ging in de nacht, dan hoefde hij de zon niet te zien. Hij liep en liep, en kwam eindelijk bij een huisje, waar het licht door de ramen scheen. Hij wilde daar graag naar binnen gaan, zo vriendelijk en warm zag het eruit. Maar toen hij aanklopte, kwam er een boze man naar buiten, die zei: "Maak dat je wegkomt, lelijke oude zwerver!" Bedroefd en koud liep de koning verder. Bij de volgende huizen ging het precies zo. De ene keer begon een hond te grommen, de volgende keer werd hij het erf afgejaagd. De koning werd heel erg moe, hij had honger en was natgeregend. Heel in de verte zag hij weer een klein huisje, maar het begon opeens te waaien, en de koning viel met zijn gezicht op de grond, in een plas water. Plotseling kwam er iemand aan, die hielp de moede, vieze koning overeind en ondersteunde hem, nam hem mee naar zijn huisje, verzorgde hem, legde hem in bed. De volgende morgen bracht de man hem eten. De koning keek naar zijn gezicht en zag dat het de bedelaar was, die hij in het water had laten gooien. De koning schrok en dacht: "Hij zal wel boos op mij zijn!" Plotseling scheen de zon naar binnen, en bescheen het gezicht van de bedelaar, die de koning aankeek. Er kwam een glimlach op. De koning dacht: "Hij heeft me vergeven en hij houdt van me! Nu heb ik iets van God gezien!" Wij hebben de zon nodig om dingen om ons heen te zien, om mensen te zien. Zonder zon zou het donker zijn. Je kunt ook de zon in het leven van mensen zien. Je ziet of ze donker kijken, of ze verdrietig zijn of boos. Soms zegt iemand wel eens tegen je: "Jij bent het zonnetje in huis". Dat is niet letterlijk, maar je lijkt erop, want je straalt. En daarmee maak je andere mensen blij. En dat geldt niet alleen voor de zon, maar ook voor God. God is de zon in ons leven. Hij maakt ons warm van binnen maar Hij laat ons ook de dingen zien. Hij laat ons de wereld zien waarin we leven, Hij laat ons de mensen zien die van ons houden, en als God in ons woont, in ons leeft, en wij houden van Hem, dan maakt Hij ook

ons leven licht, Hij maakt ons tot een zonnetje in huis. Dan zie je de glimlach van anderen, en dan ben je zelf misschien ook af en toe een glimlach voor mensen om je heen.

Belangrijk is dus dat ons oog helder is, dat we goed en zuiver zien. Daarover gaat de tekst, Mattheüs 6: 22. In de vertaling van Het Boek staat: Het oog is de lamp van het lichaam, als uw oog open en gezond is, leeft u in het licht. In de gewone vertaling staat: De lamp van het lichaam is het oog, indien dan uw oog zuiver is, zal geheel uw lichaam verlicht zijn.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, Ik had de tekst voor deze zondag eigenlijk tien dagen geleden al uitgekozen, voordat ik hoorde van alles wat deze week gebeurde, het overlijden van broeder Oostenbrink. Ik dacht: "Zal ik een andere tekst kiezen?" Er zijn zoveel vragen die dit oproept, over het waarom, het waarom nu, en het waarom hij. Zo voortijdig, lijkt het. Terwijl sommige op hun sterven wachten en er naar uitzien en het niet krijgen, zijn er anderen die het niet willen hebben en het voortijdig ontvangen. En wat zijn er de afgelopen maanden niet veel meer pijnlijke, moeilijke dingen gebeurd in de gemeente. Moeilijke ziekten, zelfmoord, sterfgevallen. Moet je daar nu niet in de eerste plaats op ingaan als je zondags samen de bijbel openslaat? Paulus roept de gemeente van Corinthe ook op tot zelfbezinning. In 1 Corinthe 11 zegt hij: "Daarom ontslapen er onder u niet weinigen." En dan wijst hij allerlei verbanden aan. En dat moet ook, en dat willen we ook. En toch heb ik voor deze zondag besloten de keus van dit stuk uit de bergrede niet te veranderen. En dat komt vooral omdat ik er, juist na dit overlijden, zo veel in beluisterde. Zoveel antwoorden, die ons in de benauwdheid van het leven, en temidden van allerlei kwellende vragen en moeilijke aanvechtingen, een koninklijke weg wijzen. Denk alleen maar aan die hoofdlijn van dit middendeel van de bergrede, de grote preek, de enige die in zijn geheel van Jezus is overgeleverd. En daar middenin, in hoofdstuk 6, daar is dit kerngedeelte, en daar staat steeds weer herhaald als een vast refrein in dat woord: "En uw Vader in de hemel die in het verborgene ziet, die zal u vergelden." Uw Vader, die in het verborgene ziet. Vers 4, vers 6, vers 18. Het gaat in hoofdstuk 6 van de bergrede eigenlijk over de praktijk van het christenzijn. Aalmoezen geven, dat is het eerste, en dan bidden, dat is het tweede, en dan vasten, ascese betrachten, dat is het derde. En bij alledrie die hoofdmomenten, barmhartigheid, bidden en vasten, zegt Jezus: "Maar het eigenlijke geheim van een christen is wat er in het verborgene zich voltrekt." Daar mag je je op terugtrekken, daar mag je op terugvallen. En daar kan je met al je vragen terecht. "Want daar is uw Vader, die in het verborgene ziet", zegt Jezus. In het verborgene, dat is alles omvattend, wetend, omsloten. Er is Iemand die zich over ieder onderdeel van ons leven gedachten maakt. Psalm 139 zegt: "Here, Gij doorgrondt en kent mij. Gij kent mijn zitten en mijn opstaan, Gij verstaat van verre mijn gedachten. Met al mijn wegen zijt Gij vertrouwd. Gij omgeeft me van achteren en van voren, en Gij legt uw hand op mij. Het begrijpen is mij te wonderbaar." Daar begint Jezus bij als Hij het heeft over het geheim van het christen-zijn. Dan heeft Hij het over: "Uw vader, die in het verborgene ziet." Die zich niet nader verklaart, maar die wel zegt: "Ik houd van je." Ik houd van je, je bent mijn geliefd kind. Dat is het allereerste wat ik hier in de bergrede beluister. Dat heb ik er als het ware uit gehoord om door te geven. En toen kwam dat tweede, waaraan ik eigenlijk vooraf met name had gedacht en wat nu wel heel bijzondere kracht heeft gekregen en dat is die oproep tot onverdeelde toewijding. Want dat is het natuurlijk. Als Jezus zegt, na dat drievoudige: "Uw Vader in het verborgene ziet": "Maar laat dan ook je oog door niets afleiden!" En ik proef daarin een antwoord op de grote kracht van de verleiding. De vijand van God is eigenlijk maar op één ding uit, en dat is dat wij ons oog zouden laten afleiden, dat we onze aandacht verdelen, dat we twee meesters gaan dienen. Nee, de duivel zal nooit proberen om centraal God in een kwaad daglicht te stellen. Maar hij zal wel proberen zijdelings bij ieder van ons om de eenvoud van de totale toewijding aan God te ondermijnen en af te zwakken en af te buigen. En dat kan op talloos veel manieren. Ja, dat kan door ziekte, dat kan door rouw, dat kan door depressies, dat kan door tegenslag of pijn. Evengoed als door een enorme variëteit van genietingen, die onze moderne samenleving ons biedt. Via al deze wegen probeert de vijand van God ons van die concentratie op het ene, en dat open oog voor die ene, af te weken. Ik zie onze gemeente als een gemeente onder enorme verleidingen, jong en oud, bij ieder weer op eigen wijze. En daar wil ik dit kernwoord uit de bergrede tegen in geweer brengen. "Laat uw oog", zegt Jezus, "Eenvoudig zijn." Dat staat er eigenlijk. De nieuwe vertaling vertaalt: "Laat uw oog zuiver zijn", en Het Boek zegt: "Laat uw oog open en gezond zijn", en dat hoort er ook allemaal bij, het Groot Nieuws vertaalt het zo: "Laat uw oog helder zijn", maar de oude vertaling had het bij het goede eind, die heeft letterlijk vertaald wat er stond: "Laat uw oog eenvoudig zijn". Dat staat er. Laat uw oog éénvoudig zijn, dat betekent: geconcentreerd op het ene nodige. Precies zoals Jezus eens een keer zei tegen Martha, u kent die geschiedenis wel, toen ze daar liep te rennen, en toen Hij zei: "Martha, Martha, weinig dingen zijn nodig, eigenlijk slechts één, en dat goede deel heeft Maria nu hier gekozen." Ik wil wel eens even wat breder stilstaan bij deze, misschien wel allerkleinste gelijkenis in de bijbel, want het is eigenlijk een soort gelijkenis over het oog. Jezus had ook kunnen zeggen: "Het gaat in het koninkrijk der hemelen net als met het oog bij het lichaam. Wanneer je oog eenvoudig is, heeft ook je hele lichaam licht." Zo is het ook in het geestelijk leven. Als je hart

zuiver is, eenvoudig, dan krijg je ook licht bij alle keuzes die je moet maken. Eigenlijk is het een hele vreemde beeldspraak die Jezus gebruikt. De lamp van het lichaam is het oog, zo zouden wij nooit over het oog spreken. Wij denken dat het licht het oog invalt, en niet uitvalt. Een lamp straalt licht uit, een oog, daar valt het licht in, en dan hecht zich op de achterwand van het oog het beeld vast. Eigenlijk is bij ons het oog een soort van fototoestel geworden, en zo gaan we er ook mee om. Wij laten beeld na beeld, duizenden beelden per dag, ongecensureerd, zomaar binnen vallen, en we doen er nooit een klepje voor, we laten het maar komen. Dat is eigenlijk heel gevaarlijk, zegt Jezus. Maar het idee dat het gevaarlijk is komt niet bij ons op. Alle programma's, op televisie, 28 of meer netten, we laten ze maar binnen. En we begrijpen het niet eens dat Job in het oude testament, in hoofdstuk 31 zegt ter verdediging tegenover de aanklacht van zijn vrienden: "Ik heb een verbond gesloten met mijn ogen." Dat vind ik heel bijzonder. Ik heb een verbond gesloten met mijn ogen, dat wil zeggen: Ik heb een goede afspraak met mijn ogen gemaakt. Er zijn dingen, oog, waarnaar wij samen zweren: daar kijken we niet naar. Dat heeft Job gezegd. "Ik heb een verbond met mijn ogen gesloten, hoe zou ik dan ooit een maagd met begeerte hebben aangezien", zegt hij. Dat komt omdat de bijbel er hier in de bergrede nadruk op legt dat het oog veel belangrijker is dan we denken. "Het oog", zegt Jezus, "is eigenlijk de lamp van je lichaam." Hij ziet het oog dus als iets wat licht uitstraalt, waar licht, voorlichting, leiding, richting, vanuit gaat. En eigenlijk is dat ook waar. Want dat beeld wat op de achterkant van die oogbol verschijnt dat wordt door heel subtiele zenuwen eerst naar de hersenen, en we weten eigenlijk niet precies wat daar gebeurt, maar vandaar uit naar het hart, naar mijn handen en naar mijn voeten uitgestraald, zodat mijn handen eigenlijk kijken via mijn oog, als ik mijn ogen dichtdoe, weten mijn handen niet meer te vinden wat ik pakken moet, en als ik mijn ogen dicht doe dan gaan mijn voeten struikelen. Dus het is eigenlijk een prachtig beeld, dat mijn oog de lamp is van mijn lichaam. Natuurlijk, het is een gelijkenis. "Zo", zegt Jezus, "hebben wij een innerlijk oog". Maar er is een verband tussen het uiterlijk oog en het innerlijk oog. Want het innerlijk oog wordt helemaal bevuild of helemaal gereinigd door het uiterlijke oog. En dat innerlijke oog dat is mijn hart. Ja, en waar mijn hart zich op gezet heeft, dat gaat al mijn keuzes bepalen. Hoe belangrijk is dus het oog. Stel je voor, ik ben met mijn ogen altijd gefixeerd op mooie auto's. Ik ben er gek op om naar mooie auto's te kijken. Ik kan me dat heel goed indenken, en dan gaan die beelden tenslotte je gedachten vervullen, en nog een stap verder, je gaat er 's nachts van dromen, en tenslotte ben je er helemaal van bezeten. Maar 't is begonnen bij je ogen. En zo kan ik het aanvullen. Eigenlijk is de zonde begonnen bij de ogen. Kijk maar in Genesis, Eva met die vrucht. Ze keek naar die boom en ze zag dat de vrucht begeerlijk was om van te eten om daardoor wijs te worden. En toen pakte ze die vrucht. Worden zoals God. En zo hebben wij via onze ogen allerlei fixaties. Je kunt zo gefixeerd zijn op mooie huizen, je kunt je laten fascineren door een nog spannender computerspel, of een nog intenser sportbedrijf of op al die kanalen van onze televisie, ik denk nu terug aan Job 31, daar zijn altijd beelden van mooie vrouwen te vinden, in veelvoud. Of een ander, die wordt daardoor niet gefascineerd, maar de wordt gefascineerd door de toga, de professorstoga. Daar kijkt hij naar, vindt dat fantastisch, laat daar zijn gedachten door vervullen, zijn hart door bezet raken en zo nemen de dingen ons in de greep. Ze fascineren ons, ze raken ons oog, ons oog hecht zich eraan, geniet ervan, raakt eraan verknocht, en tenslotte verslaafd. Het oog is daarom in de bijbel het instrument van de begeerte. En de begeerte is grenzeloos, ze raakt nooit verzadigd. Want denk niet dat u echt gelukkig bent als u krijgt wat uw oog heeft gezien. Als je het hebt zeg je: "So what?" En je gaat op zoek naar een nieuwe afgod, wat dat zijn het eigenlijk geworden: afgoden die ons hart van God aftrekken. En het hart zelf wordt verdeeld. Het wordt verdeeld en daardoor rusteloos. In onze tijd is dat eigenlijk volksziekte nummer 1. Bijna alle prikkels die mensen fascineren lopen via het oog naar ons hart. De TV, de computer, de sport, de techniek, alles doet een beroep op ons oog. Enorme supermarkten met hun overvloed aan produkten, het moet zelfs op zondag open! U moet vooral vandaag naar Hoog Catharijne gaan! Daar kunt u nog eens opnieuw uw ogen de kost geven. Alles wordt aam het oog bloot gesteld. Ons oog kan ook overal komen vandaag. Telescopen, je kan ver kijken naar werelden om ons heen, televisie kan overal in door dringen, zelfs in de binnenkamers, in de slaapkamers kunnen onze ogen komen, zelfs tot in de diepzeeën toe. Niets is verhuld. Zo hebben we een groot oog, maar de vraag is: Geeft het ons ook licht? Kijken we wel goed? Kijken we wel naar de goede dingen? Of zitten we met dat ene grote oog alleen maar in de ellende, omdat het ons hart verdeelt, ons hart afleidt van de hoofdzaak, en verstrooit over duizend en één dingen die ons totaal geen vrede geven. Die ons geen vrede geven, maar alleen maar opjagen. Daar gaat het over in deze oproep van Jezus: Laat uw oog eenvoudig zijn. Niet afgeleid of verstrooid door duizend en één aantrekkelijke objecten die het gevangen houden, maar, Jezus zegt: "Laat eenvoudig zijn, dat wil zeggen: Op één object gericht. Wat die koning uit het verhaal van Gottfrid moest leren: God zien. Dat wat David zegt in Psalm 27: Één ding Heer heb ik van u begeerd -ook weer dat ene ding-, dat ik de lieflijkheden van de Here mag aanschouwen in zijn tempel. Paulus zegt dat: Hem te kennen. Alles doe ik om hem te kennen, de kracht van zijn opstanding. Maria had het geleerd, zagen we, toen ze zat aan de voeten van de Meester, en Jezus noemt het: De Vader kennen die in het verborgene ons ziet. Dàt christendom, dat hebben we nodig, dan verschijnen er ook geen studies meer over kerkverlating onder de titel van het lege testament. Maar dan gaan we als gemeente lijken op Henoch, die wandelde met God, temidden van een zondvloedgeneratie. Dat is de eenvoud waar Jezus hier van spreekt en waar Hij ons toe oproept. Één staat tegenover

twee. De griekse naam van de duivel is eigenlijk altijd 'iemand die in tweeën deelt', diabolos, in tweeën werpt. Hij, die alles in tweeën uiteen breekt, verdeeldheid zaait. Eerst in het oog dat zich laat afleiden, daarna in het hart, het hart dat verdeelt tussen de macht van de boze, die zich in wil spinnen, en aan de andere kant onze Vader die in het verborgene ziet, in liefde ziet, en zo onze ogen open maakt voor Hem. En volgen we de boze, de diabolos, dan verliezen we de vrede, en dan raakt ons leven verstrooid over duizend dingen, we verliezen tenslotte onze ziel, en we drijven voort op de prikkels van het oog of de beslommeringen van ons hart. "Loop de wedloop", zegt de Hebreeënbrief, loop die wedloop, er zijn getuigen rondom ons, zelfs in de onzichtbare wereld, die gespannen toekijken hoe wij het doen. Loop die wedloop, maar laat uw oog daarbij alleen -daar heb je weer die concentratie op dat ene-, alleen gericht zijn op Jezus. Als je het zelf niet kan, Hij voltooit je geloof en Hij is de leidsman van je geloof. Doe je dat, wat verandert er dan? Dat is het derde en laatste punt: "Dan wijkt de bezorgdheid", zegt Jezus. Heel opvallend dat Hij daar dit hoofdstuk eindigt. En dat is het derde punt wat me deze week zo bijzonder aansprak. Wie met een onverdeeld hart de Heer zoekt, die verliest absoluut de bezorgdheid. Die leert leven bij de dag. "Iedere dag", zegt Jezus, "heeft genoeg aan zijn eigen kwaad." Ik leer ineens niet te denken aan morgen, en wat er dan niet allemaal gebeuren moet, en wat me kan overvallen, bezorgdheid is angst voor morgen, maar de ware eenvoud doet de angst versmelten. Want ik heb een Vader die mij in het verborgene ziet. En ik ben het eigendom van Jezus, die mij kent zoals ik ben. "Zou Ik dan bezorgd zijn? Door bezorgdheid proberen een el aan mijn lengte toe te voegen?", zegt Jezus ironisch. Een zuiver oog, een eenvoudig hart, ongedeelde toewijding aan het ene wat van God komt, en van zijn Rijk, dat helpt ons erdoor, en dat geeft ons vrede. Tenslotte, ik denk dat onze tijd een ontzettend moeilijke tijd is om echt christen te zijn. Want het oog wordt afgeleid door duizend beelden die we zomaar toelaten, en ook ons hart raakt verdeeld door duizend en één bezorgdheden. Zo lezen we hier in dit kernwoord uit de bergrede toch eigenlijk midden tussen alles wat ons overkomen is en overkomt en wat op ons toekomt, prikkels van de moderne consumptiemaatschappij, hoe Jezus ons weer die eerste en allereerst noodzakelijke eenvoud leert. De Here wil ons eigenlijk dwars door alles heen steeds weer terugvoeren naar dat geheim, dat is het wat ik aan het slot nog even wil onderstrepen. Wat zou het bijzonder zijn als vandaag christenen weer mensen werden met een geheim, met een binnenleven. Christenen, mensen werden die met het hart leerden zien, en dan inderdaad, zoals we hoorden bij het kinderverhaal, in die bedelaar, de grootste bedelaar aller tijden, de verschijning van God zelf leerden zien. Ongedeeld toegewijd, dat is eigenlijk wat Jezus wil dat we zijn. Ongedeeld toegewijd zijn aan hem. Waar dat gebeurt daar komt eenheid, daar komt heelheid, daar komt gaafheid. En daar herstellen zich de relaties en, Jezus zegt: "Daar wijkt bezorgdheid en angst." En daar komt de vrede van Christus die alle verstand te boven gaat. Amen.

Voor reacties: mail naar Wim Rietkerk.

Meer info over de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht op Internet: gjkole@knoware.nl

Verkondiging van zondagmorgen 2 maart 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: Luister aandachtig naar de Heer, je God, en doe wat Hij zegt, Hij zal dan de schatkamer, de hemel, voor je openen! (Deuteronomium 28: 1, 12)

Dit was een dienst speciaal gericht op kinderen, na het vakantiebijbelfeest in de voorjaarsvakantie.

Schriftlezing: Prediker 2: 1-11; 3: 11-15

Lucas 19: 1-10

Thema: *Schatgraven*

Liederen:

- Lied 488a: 1, 3 en 5
- Psalm 81: 1, 7, 8 en 9
- Kinderlied 19: Elke morgen als ik wakker word
- Kinderlied: 'k Heb een beurs die niet oud wordt
- Lied 169: 1, 2, 3 en 4
- Kinderlied 16: Ben je groot of ben je klein
- Kinderlied 28: Alles wat adem heeft
- Lied 169: 6
- Lied 456: 3

Introductie verkondiging: *God zoekt ons op*

De bijbel vertelt ons van heel veel mensen, die op zoek zijn. Koning Salomo, de wijzen uit het Oosten, Zacheüs de tollenaar, de minister van financiën uit Ethiopië. Zij zoeken, omdat wat het leven hen gaf, hen niet gelukkig maakte.

De bijbel vertelt ons ook, dat God zoekt. Hij zoekt weer op wat voorbij gegaan is. In Jezus heeft Hij ons opgezocht zoals een echte herder een verloren schaap zoekt. Wie eenmaal ontdekt, dat God in onvoorwaardelijke liefde echt van hem/haar houdt, die ontvangt dat als de schat die niet vergaat. Niet dat wij Hem zoeken, maar dat Hij ons zoekt is het grootste wonder van ons leven!

Verkondiging: Gemeente van Christus, jongens en meisjes,

Het thema van deze dienst is schatgraven. Maar de bijbel zegt, dat hebben we in Prediker gelezen: "Eigenlijk is ieder mens op zoek". Dat zou je zo op het eerste oog niet zeggen, want de meeste mensen bij ons hebben eigenlijk alles. We hebben genoeg geld om te eten, we hebben genoeg geld om kleren te kopen, en sommigen om een auto te rijden, en allemaal een huis om in te wonen, familie en vrienden, wat wil je eigenlijk nog meer? Waarom zouden we dan nog zoeken?

Het is heel bijzonder, juist als we alles hebben, dan ineens komt er bij ons iets boven van: 'Er moet toch meer zijn?'

Ik denk hier aan koning Salomo. Hij zelf is hier aan het woord in Prediker, en hij vertelt ons hier iets, dat

we, ook al zijn we nog klein, allemaal wel kennen. Je wilt graag iets heel moois hebben, je hebt er lang naar uitgezien, een leren voetbal, of een computerspel, of een fiets, maar als je het dan eindelijk hebt, dan fiets je een tijdje rond en dan is het eigenlijk heel gewoon. Je speelt een tijdje dat spel op de computer en het gaat je weer vervelen. Al weer gauw is de aardigheid eraf en dan ga je iets mooiers verlangen. En als je ouder bent, dan zeg je: als ik straks zelf op een brommer kan rijden, dan zou ik zo hard gaan als ik maar kon! Maar ben je straks 16, en word je 17, en je hebt een tijdje op zo'n brommer gereden, dan wordt het weer heel gewoon. Niet veel aan, denk je dan. En dan wil je nog iets mooiers, nog iets groters. Een auto, of een boot, of een huis!

Zo gaat dat maar door, en hier in het boek Prediker vertelt de grote koning Salomo hoe hij er zelf steeds weer inliep. Hij begon zegt hij, met lekker eten en wijn drinken. Maar, zegt hij, toen ging ik prachtige tuinen aan te leggen. Met vruchtbomen erbij, en een vijver met daarin natuurlijk exotische vissen en palmbomen, maar ook dat bevredigde zijn hart niet. Toen nodigde hij zangers en zangeressen uit, die van alles zongen. En hij nodigde vrouwen uit om de mannen te vermaken. Maar toen hij alles had, verloor hij zijn interesse en dacht: 'Is dat nu alles?' Is dat nu de moeite van het leven waard? Heb ik nu daarvoor geleefd? Er moet toch iets zijn wat nog veel mooier is? En hij ging weer verder op zoek.

Daar is deze week het vakantiebijbelfeest op gericht geweest. De eerste dag over de wijzen uit het Oosten, dat waren ook zulke zoekers. Daarna is er verteld over de schat in de akker en daarna over de minister uit Ethiopië, die hier met zijn prachtige kleren vertelde: "Ik heb wat mijn hart begeert, maar toch blijft er altijd iets knagen".

Hoe komt dat? Dat legt de Prediker, koning Salomo, uit in hoofdstuk 3.

Hij zegt: "Dat komt omdat God ons zo gemaakt heeft. God heeft ons zo gemaakt dat we overal uitgroeien. Er zitten altijd nog weer diepere verlangens in de mens. En God heeft alles zo gemaakt dat het weer voorbij gaat. Hij heeft voor ieder ding een tijd vastgelegd. Je mag er dan wel even van genieten, maar je zult altijd merken: je groeit er weer uit."

Als je kleine zusje van twee huilt en vervelend is, dan zegt je moeder: 'Geef haar maar een koekje'. En dan geef je haar een koekje en ze is weer blij. Maar als je broer van tien zich doodverveelt, en je zou hem een koekje geven, dan krijg je het in je gezicht terug, want die tijd is voor hem voorbij. Bij hem moet er weer iets anders gebeuren, een ander verlangen bevredigd worden. Zijn vader zal misschien met hem gaan voetballen, dat werkt dan. Maar als je nu bij een man van dertig die verveelt en ongelukkig is zegt: 'Ga voetballen!', dan denkt hij: Wat is dat nu voor een advies? Zo'n man is op zoek naar bijvoorbeeld een goede baan!

Zo groeien wij steeds weer verder en steeds weer blijkt, als wij de vervulling van onze verlangens krijgen, dat er een dieper verlangen is wat daar onder zit, wat daar achter schuil zit. *Wat gericht is op iets wat nooit voorbij gaat,* zoals Prediker zegt. En dat is die schat, die je nooit verliezen kan. En dat verlangen heeft de Here God in ons gelegd. Dat staat in hoofdstuk 3 met een moeilijk woord: Hij heeft de eeuw in ons hart gelegd.

En daarom blijven mensen altijd schatzoekers.

Eigenlijk zielig, tragisch. Jammer ook, mensen die altijd blijven zoeken. Ja, als dat zo zou blijven zeker! Als God er verder niets aan deed.

Maar nu vertelt koning Salomo in hoofdstuk 3 dat hij een ontdekking gedaan heeft. Hij heeft een ontdekking gedaan dat God heus geen wrede God is, die een verlangen in de mens legt wat Hij niet bevredigt. Want dat zou wreed zijn. Stel je voor: een vis met longen, dat is wreed, als God zo'n vis gemaakt had. Als die vis in het water is, smacht hij voortdurend om een beetje lucht, maar hij krijgt het nooit en ten slotte sterft hij. Dat is wreed. En koning Salomo zegt: 'Dacht je dat God zo was?' Hoe zou dat ooit kunnen? God heeft aan de ene kant dat verlangen in ons hart gelegd en aan de andere kant heeft Hij de vervulling van al die verlangens gegeven.

En koning Salomo vertelt daarvan in een ander boek, in Koningen. Daar vertelt Hij hoe de Here God hem verscheen in een droom en tegen hem zei: "Wat zou je nu het allerliefste hebben?" Dat was dus eigenlijk die vraag naar dat diepste verlangen in het hart, en toen dacht koning Salomo: 'Ik kan wel vragen om geld en kleren, maar dat maakt je uiteindelijk niet gelukkig'. En ik kan wel vragen om een machtig leger, zodat iedereen bang voor ons is, maar dat maakt uiteindelijk niet gelukkig. En ik kan vragen om een lang leven, dat ik heel oud mag worden, maar oud worden is ook niet alles. Weet je wat ik vraag? Toen zei hij: "Ik vraag om een hart vol liefde en wijsheid van God." Dat vroeg hij, en dat heeft God hem gegeven en al het andere kreeg hij nog bovendien. Het was heel bijzonder dat Salomo naar dat diepste verlangen vroeg, dat is die schat, de liefde van God die ons hart aanspreekt en die ons van binnen blij maakt en wijs!

Dat staat in dat slotvers in Prediker. God blijft niet passief, Hij laat niets verloren gaan. God zoekt weer op wat voorbij gegaan is. Hij laat het aan Zijn oog voorbij gaan en dan brengt Hij het weer terug. Want God is de God van de opstanding, van het leven. En daarover vertelt nu het boek Prediker, en het wordt later in de bijbel nog veel breder uitgelegd. Prediker zegt: God heeft een verlangen in het hart van een mens gelegd, en Hij bevredigt het.

God zoekt ons op met Zijn zoekende liefde, zoals een herder die het verloren schaap weer opzoekt.

En dat is eigenlijk het allerbelangrijkste om te weten. Dat, en alles wat daarom heen zit is eigenlijk de schat die God ons geeft. Hou daaraan vast, wat er ook gebeurt. In het nieuwe testament wordt dat nog duidelijker gemaakt, in het verhaal van Zacheüs de tollenaar.

Hierna werd het verhaal van Zacheüs aan de kinderen verteld.

Verkondiging van zondagmorgen 9 maart 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: Wij weten nu dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen die God liefhebben. (Romeinen 8: 28)

Schriftlezing:

- Esther 4
- Romeinen 8: 22-30

Tekst:

- Esther 4: 14b

Liederen:

Psalm 71: 1, 6, 8 en 9

Psalm 16: 1 en 3

Psalm 25: 5 en 6

Kinderlied 32

Lied 45

Lied 470

Lied 434: 1, 2 en 5

Introductie verkondiging: Leiding van God in je leven: feit of fictie?

(fictie betekent fantasie, zelfinbeelding.)

Midden in het boek Esther lezen wij ineens die vraag van Mordechai aan Esther: "Wie weet heb je met het oog op deze dag de koninklijke waardigheid verkregen?!" Je proeft in deze vraag een vóór-geschiedenis, waarin Esther geworsteld heeft met de vraag: Waarom moet mij dit overkomen?

Vaak zien wij de leiding van God niet. Dan werkt Hij in het verborgene. Maar zien wij het nooit dan houden wij het niet vol. Mordechai wijst Esther erop in een moeilijk moment. Het verandert totaal haar stemming en inzet, als zij ineens door die vraag die persoonlijke hand van God ziet. Het geloof in leiding maakt haar niet passief, integendeel: ineens schakelt zij anderen in, overlegt met verstand wat zij moet doen en durft het grootste risico aan.

Zo onmisbaar en bezielend is dit zekere weten dat God ons persoonlijk leidt.

Het is vervlochten met veel waaroms.

Het is de onmisbare concretisering van ons geloof in God, dat anders dor is en afsterft.

Het sluit de menselijke verantwoordelijkheid niet uit, maar in.

Deze drie punten krijgen aandacht in de preek.

Verkondiging:

Gemeente van Christus, jongens en meisjes,

Vanmorgen gaat het over de leiding van God in je leven. Leidt God jouw leven? Ziet u achter de dingen die gebeurd zijn in uw leven nu de hand van God, Die u duidelijk geleid heeft? Of, als je zomaar die baan krijgt, of per ongeluk die vriend hebt ontmoet, is het allemaal maar toeval?

Leiding van God in je leven, is dat nu feit of fictie?

Daarover wil ik vanmorgen met u in gesprek komen, en dat via dat verhaal van Esther. Want dit onderwerp is heel erg belangrijk. Er zijn mensen die zeggen: Ja, God leidt je leven alleen in de grote dingen, maar in de kleine dingen moet je het zelf doen.

Is dat zo? In het verhaal van Esther trof me bij het doorlezen van het hele boek, dat het toch eigenlijk maar een onbeduidende onnozelheid is dat die koning Ahasveros op een bepaalde nacht niet kon slapen. Hij grijpt dan naar de geschiedenisboeken en leest, u kent het verhaal, en dan gaat er iets gebeuren met Mordechai en Haman, maar het is eigenlijk maar een onbeduidend voorval. Maar eigenlijk was die slapeloosheid van Ahasveros heel cruciaal in de ontwikkeling verder van de vernietiging van het plan van Haman.

Maar weer anderen zeggen: God leidt alles, tot in de kleinste dingen. Alles ligt bij Hem al vast en wij moeten proberen uit te vinden wat Zijn plan is. En van weeromstuit gaan ze bij iedere beslissing die ze moeten nemen zitten wachten op een teken van boven, en als Gideon "leggen ze het vlies", zoals dat dan heet. Is dat het?

Zie je de leiding van God in je leven vooraf, zie je het al direct op het moment dat het gebeurt, of zie je het alleen maar achteraf?

Vragen, vragen en nog eens vragen. En ook buiten de kerk zijn mensen hier mee bezig. Zou het echt waar zijn dat heel het menselijk leven alleen maar product is van tijd en toeval, eigenlijk één grote toevalstreffer? Zelfs zij die niet geloven in God kunnen dat toch eigenlijk niet geloven.

Die vragen, het zijn er te veel om in één preek te behandelen. Daarom na de dienst een preekbespreking. Als u vragen hebt die niet beantwoord zijn, kom er dan alsnog mee. Voor nu heb ik me beperkt tot één detail, één zinnetje uit het boek Esther, de vraag die Mordechai stelt aan het adres van Esther: "Wie weet of je niet juist met het oog op deze tijd de koninklijke waardigheid gekregen hebt?" Die ene vraag heb ik geproefd, die heb ik helemaal beluisterd. Die ene vraag: "Wie weet of het niet met het oog op deze tijd was... ", met andere woorden, daaronder beluister ik al die vragen van Esther: "Waarom, en waartoe?" En daarna beluister ik in deze vraag ook een heel sterk doorpriemend geloof: het had dus toch een doel, er zit een plan achter! En tenslotte zien we hoe dit doorbrekende geloof eigenlijk de motor is van een stroom van activiteiten bij Esther. Het zet creativiteit op gang, en moed, en geloof. Ja, geloven in de leiding van God maakt je niet passief maar actief.

Eerst plaats ik dat vers een beetje in een groter verband, want dit kleine vers, Esther 4: 14, is eigenlijk

een scharnier in het hele boek. Tot dit vers toe is alles donker en somber en dreigend. En dan, vanaf vers 14 valt het licht, dan gaat het in een opgaande lijn omhoog en vindt de totale wending plaats. Maar rondom dit vers scharniert het boek Esther.

Het eerste deel alles somber, zei ik. Ja, wij lezen dit boek altijd weer vanuit het eind, wij weten al hoe het afloopt. Maar Esther wist niet hoe het afliep! Wij lezen het als een successtory. Een jong, knap, joods meisje, Hadassa, die daar toch maar tot uitverkorene wordt van de koning enzovoorts. Maar heeft u, heb jij je wel eens vereenzelvigd met dat meisje? De schrijver helpt ons daarbij, hij geeft ons alle stukken in handen om dat begin van het boek anders te lezen. Hij vertelt: Ze was een weesmeisje, ze had geen vader en geen moeder. Wat was er gebeurd? De enige die ze op aarde had was haar oom Mordechai. En dan overkomt haar dit. Ambtenaren van de koning halen je op, daar heb je niets in te zeggen, ze halen je gewoon op en je wordt opgesierd en opgelakt voor het bordeel van de koning. Want al is het honderd keer een koning die het deed, het blijft pure hoererij. Want jaar na jaar slaapt hij iedere nacht met een ander, zo wordt verteld. Nacht na nacht, jaar in jaar uit probeert hij de een na de ander uit tot hij de mooiste en de fijnste, de meest aantrekkelijke vindt en die mag Vasthi opvolgen. Ooit over nagedacht hoe Esther dat heeft ondergaan? Denk maar niet dat er naar haar wensen werd gevraagd. Ze werd geleefd. Leiding van God?? Hou op, grillige omstandigheden voeren haar mee, het lijkt alles toeval. De naam van God wordt niet genoemd. Het boek Esther is het enige boek in de bijbel waar in het hele boek niet één keer de naam van God wordt genoemd.

Isthar, wordt ze genoemd, dat betekent sterretje in het Perzisch. Maar de joden zeiden met een lichte wijziging Esther, de verborgene. Dat beluisterden zij erin. Want de koning weet niet met wie hij trouwt! Niemand weet dat Esther jodin is. Zij is verborgen, maar dat niet alleen, er zit iets diepers in: ook God is verborgen! Niemand weet of ziet waar of hoe Hij in het spel is. En al helemaal niet in het daarop volgende gedeelte, hoofdstuk 3, dat vooraf gaat aan de tekst, de politiek. En de gebeurtenissen die daar geschetst worden. Haman, een jodenhater van hoogste orde komt aan de macht. Hij is, wordt verteld, een nakomeling van Achach, de Amelekiet, die Saul tegen Gods wil in het leven liet. Een nakomeling van hem is hier aan de macht gekomen en hij werpt het lot, de Pur. Dat is natuurlijk symbolisch, de dobbelstenen bepalen het uur van de holocaust. Wie regeert er eigenlijk, wil de schrijver zeggen? God? Of het lot? En wat moet er door Mordechai zijn heengegaan toen hij eerst dat meemaakte en toen van die afgrijselijke plannen hoorde? Ik denk vertwijfeling. Dat denk ik niet alleen, het staat er letterlijk, zo begint hoofdstuk 4. Hij scheurt zijn kleren, en hult zich in zak en as en hij jammert voor de poort van de koning. Net zo lang tot voor dit geval de koningin een uitzondering maakt en ontsteld via haar kamerheer laat vragen wat er is, en dan wordt haar het hele verhaal verteld. Met de vraag, haast de opdracht: doe er wat aan, ga naar de koning! Hij is tenslotte je gemaal!

Esther schrikt zich wild als haar oom dat vraagt. Want zoveel weet ze wel: zoiets kan niet. Zo grillig was de macht van de koning dat je niet zomaar voor hem kon komen. Heel fijnzinnig zegt ze erbij: "Hij heeft me al dertig dagen niet gevraagd!" Dat is gewoon je leven op het spel zetten! Reikte hij haar niet in gunst de scepter, dat was ze er geweest. "Nee, oom Mordechai, sorry, dit kan ik niet." En dan komt daar die bijzondere reactie van Mordechai. Hij zegt in de eerste plaats: "Maar je moet niet denken dat jij straks de dans ontspringt. Als daar straks de volkerenmoord doorgaat zoals gepland, dan ga jij ook absoluut voor de bijl, met je gezin, met je familie. En wanhoop niet", zegt Mordechai, "want als jij niet optreedt -en hier komt de echte Mordechai naar voren- dan komt er heus wel redding uit een andere hoek." Daar zit al heel subtiel een zinspeling in: "ik geloof in een hogere hand". En dan komt zijn priemende vraag: "Alleen, wie weet of je niet juist met het oog op deze dag de koninklijke waardigheid hebt gekregen?" Ik proef in die kleine vraag een wereld van gedachten. Natuurlijk heeft Esther met die vragen gezeten! En ook met haar oom uitgewisseld: "Met het oog waarop is mij dit nu overkomen? Waarom moest het nu alles zo lopen? Eerst sterven mijn ouders, dan word ik van mijn enige vriend en toeverlaat gescheiden en word ik haremvrouw bij deze koning? En dan moet ik daar nog die gevaarlijke rol in nemen, die levensgevaarlijke rol van gemalin van de koning? Waarvoor, waartoe? Wat is de bedoeling? Wat doe ik hier?"

En dan komen daar nog die verschrikkelijke plannen van Haman, niet te geloven. Soms lijkt het leven één onnavolgbaar raadsel, één grote toevalsmachine. Ja, tot God ons dan even, zo nu en dan, een hint geeft. Bij Esther doet Hij dat door Mordechai. Mordechai is zo'n voorgestalte van Christus, en in het lied van

Barnard liet hij Esther de rol vervullen van de kerk, van de gemeente. En daar zit ook wel wat in, hoewel Esther -dat zullen we straks zien- ook trekken heeft van Jezus Christus. Maar hier is het Mordechai die diepe samenhangen toont, hij vertelt de geheimenissen van het Koninkrijk zoals Jezus dat gedaan heeft, waardoor onze ogen opengaan voor het grote plan van God. En hij zegt tegen Esther: "Wie weet, wie weet was het met het oog hierop." Het is tastend gezegd. Een prachtige vraag, want het laat helemaal ruimte aan Esther voor haar eigen zoektocht. Hij legt het niet op haar als een dogma, maar hij laat haar zelf meedenken: wie weet met het oog hierop? En wat ik er vooral zo bijzonder in vind: ik hoor daar de echo van

Waaromvragen. Waarom is mij dit overkomen, waarvoor, welk doel heeft het? Dat zijn vragen die wij kennen. Als je die verhalen over kindermoorden hoort uit België, als je denkt aan al die mensen die een ernstig verlies hebben geleden, die leven onder tragische omstandigheden. Mensen die het gevoel hebben geleefd te worden, al die dramatiek zit hier in de achtergrond van het boek Esther. Waarom, waartoe? Dat zit in de naam Esther: verborgen heeft de Almachtige Zijn aangezicht.

Nee, leiding van God in je leven is niet iets wat er bij iedereen zomaar duimendik bovenop ligt: Je hoeft maar te bidden en je ziet het!

Er zijn tijden dat alles zo donker is, dat alles wel lijkt bepaald te zijn door het lot. Je kan er geen lijn in ontdekken. Ja, maar -en daar hebben we natuurlijk de bijbel voor- dan ineens daar in die geschiedenis van Esther, als de nood aan de lippen stijgt, dan ineens ziet Mordechai het. Dan ziet hij het verband. Ineens, als hij denkt aan Haman en zijn plannen dan denkt hij: Wat bijzonder dat God al voor dat die boze plannen begonnen bezig was met deze vrouw op die positie te plaatsen! Zij is de enige die er nog wat aan kan doen, die nog, als het lukt, invloed heeft op deze koning. En dan zegt hij: "Dat is leiding!" Ineens ziet hij dat.

Ik noem dit een ineens doorpriemend geloof dat alles in beweging zet. Niet dat Mordechai er van tevoren niet in geloofde, want ook Mordechai kende diezelfde psalmen die ook wij vanmorgen hebben gezongen, en hij leefde uit het verbond, en in het geloof in de God van het verbond. Hij heeft deze psalmen misschien wel uit zijn hoofd gekend, psalm 16: 'ook in de nacht blijf ik van Hem gewagen. Ik wankel niet, want aan mijn rechterzijde staat God de Heer Die mij tot hier toe leidde'. Dat geloven we, en daarop vertrouwen we, ongeacht de feiten. Zo ligt het in de bijbel. Geloven in de leiding van God gaat eigenlijk aan alle gebeurtenissen en ontwikkelingen vooraf. Het is ook eigenlijk niet geloven aan leiding, alsof dat een ding, een feit, een formule is, of een wetmatigheid. Dat hebben we tegenop de Celestijnse belofte, die geloven in zo'n wetmatigheid. Maar wij geloven niet in leiding als een wetmatigheid of als een ding, maar wij geloven in een Persoon Die ons leidt, de Leidende, de ons persoonlijk sturende hand van God. En God, Hij weet precies wat er gebeurt, en Hij laat u en mij geen moment echt los. Dat is het punt, Hij laat ons nooit uit Zijn hand vallen. En Hij schakelt ons in in Zijn plan. Dat is het wat ook in het nieuwe testament staat, dat is in een paar zinnen gezegd: geloven in de leiding van God. "Hij doet zelfs alle dingen medewerken ten goede", zegt Paulus. Dat wil zeggen dat Hij al die dingen Zelf ook verschrikkelijk vindt, er gebeuren verschrikkelijke dingen, die God haat, en waarin Hij met ons mee lijdt. Maar waar ze gebeuren, en waar wij Hem in liefhebben, daar laat Hij ze medewerken ten goede, dat geloven we! Dat is Zijn belofte, Hij maakt ze een deel van Zijn plan! En soms zie je er iets van, en dan ben je ontzaglijk blij, en op andere momenten dan leven we in het geloof dat het zo is, en dan zeggen we: "Op dit moment heeft God even Zijn aangezicht voor mij verborgen." Maar zo nu en dan is het of God een tipje van de sluier opheft, en dan zien we het, als een topje van de ijsberg, en dat is het waarom God ons het boek Esther gegeven heeft, als een modelverhaal.

De naam van God komt er niet in voor, en alles lijkt wel puur toeval. Maar dan ineens is daar bij Mordechai dat doorpriemende geloof: Wie weet of het met het oog op deze dag was! En ineens valt het van hem af, en bij Esther ook. Als ze die vraag hoort, en er bij haar als het ware een venster geopend wordt, dan vat ze het, ze pikt het direct op. Want zo gaat dat met dit geloof in de leiding van God, Je moet het herkennen, en herken je het, je vergeet het nooit weer. Je moet er oog voor krijgen.

Niets is zo tragisch als wat Elihu een keer gezegd heeft tegen Job: "God spreekt tot een mens op één wijze en op twee, maar de mens let er niet op." Dat is erg als je er niet op let. Leiding van God daar moet je op letten, dat moet je herkennen, en je mag er om bidden dat je het mag zien. En je hebt elkaar erbij nodig, kijk maar hier. Zonder Mordechai had Esther het niet gezien. En je moet het aan anderen doorvertellen. Wat zijn wij voor gemeente als we nooit eens vertellen over hoe God ons geleid heeft? En wat bent u voor ouders als je dat nooit eens tegen uw kinderen zegt: "Wie weet heeft de Here het wel daarom zo geleid dat dit nu het gevolg is. Zie je het?" Dat noem ik een doorpriemend, een doorbrekend geloof. Als we dat niet hebben en niet zien dan worden we een dode kerk, een dode orthodoxie.

Maar je ziet ook en dat is het derde, hoe uitermate inspirerend en motiverend dat geloof is! Terwijl Esther tot dat moment toe down was en angstig, niet bereid om haar nek uit te steken, ze zegt: "Dat wordt mijn dood!". Ze is niet bereid ook maar iets voor God te doen, maar dan slaat ze in één slag om, als een blad aan de boom. Dat vind ik het fantastische van dit vers, hier ligt de wending. Zeg me niet dat geloof in de leiding van God in uw leven u passief maakt. Zeg niet: "God doet het, dus hoef ik niets te doen", of "Heer maak me duidelijk wat u wilt doen, ik leg mijn armen over elkaar en bezaai alstublieft mijn weg met tekenen."

Integendeel. Ik vind dat dit geloof bij Esther een bijzonder verfrissende uitwerking heeft op haar. Ze staat op en wat ze dan niet allemaal doet! Dat wordt in een paar zinnen zo punt voor punt achter elkaar neergezet.

Ze activeert anderen: Al de joden in Susan: bidden en vasten! Ze schakelt mensen in, ze overlegt met derden, ze vraagt hulp aan haar mededienaressen. Leiding van God in je leven zoeken is nooit een soloactie. Het is altijd iets wat je samen deelt, waarin je advies van anderen vraagt.

Maar dan neemt Esther heel bewust haar eigen verantwoordelijkheid op zich. Een stap die ze met haar redelijke verstand eerst afwees, en die ze later, alles afwegende, heel bewust met dat zelfde redelijke verstand doet. Ze zegt nu niet: Dat kost me zeker het leven. Ze zegt: Ik zie de hand van God, en of Hij het me zal geven dat ik een goed woord mag doen bij de koning of niet, ik laat het aan God over." Dat zegt ze, en dan: "Kom ik om dan kom ik om! Als een kans bestaat dat mijn volk gered kan worden en ik moet daarvoor ten onder gaan, dan is dat de moeite van het proberen waard, het is een redelijke risico-afweging." En tenslotte is het een hele moedige keus. Ze dringt het God niet op, ze zegt: Wat God doet, ik weet het niet, ik weet dat ik een dodelijk gevaar loop, maar kom ik om dan kom ik om, ik ga ervoor!"

Daar zit iets in van het geloof zoals je dat door de hele bijbel ziet. Ik denk aan Daniël en zijn vrienden, die daar stonden voor de vurige oven. Zij zeiden: "Onze God kan ons zelfs door het vuur heen redden. Maar *zelfs indien niet*, toch zullen we nooit met jou meedoen."

Iets van die radicaliteit proef ik ook hier bij Esther. Ik zie hier ook al een voorproefje in van wat de Here Jezus zegt in Gethsemane: "Vader, neem deze drinkbeker van Me af, maar ook indien niet: Uw wil geschiede, dan ga Ik ervoor. Dan weet Ik dat Ik een rol zal vervullen in Uw heilsplan."

En dan werkt God, via mensen die zich in volle verantwoordelijkheid aan Hem toevertrouwen, restloos op Hem vertrouwen. Dat is het derde en laatste punt wat we hier in dit vers in het boek Esther opmerken. Het doorpriemend geloof: "O, daarvoor heeft de Here mij op deze plek gebracht!" heeft bij Esther juist geleid tot een hele bijzondere toewijding. Leiding voert tot toewijding, en ze treedt uit haar verborgenheid, en dan ineens zie we hoe de geschiedenis in het boek Esther een wending neemt.

Esther treedt uit haar verborgenheid, en dan doet God het ook, en je ziet Hem meewerken ten goede. God gebruikt haar. Het begint op de derde dag, staat er. Weer zo'n wondere derde dag, waar eigenlijk al het goede begint. Daar, op die derde dag wanneer ze naar de koning toegaat, reikt hij haar de scepter, de gouden scepter. En heel slim speelt Esther het spel. Ze vraagt de koning het niet voor deze dag, ze

hernieuwt de attractie, de aantrekkingskracht, het weer aan elkaar wennen, en hem winnen en ze vraagt hem voor de volgende dag, met Haman erbij. We kennen het verdere verhaal. Bij de tweede maaltijd wordt Haman ontmaskerd en aan zijn eigen galg gehangen. En op de dag waarop alle joden hadden moeten worden vermoord, worden juist de vijanden van Israël vermoord en het Purimfeest wordt ingesteld, een feest over het feit dat niet de Pur, niet het lot regeert, maar God. Esther treedt uit de verborgenheid, dan doet God dat ook. Esther onthult wie ze werkelijk is, en God doet evenzo. Hij is de God van het verbond Die dwars door alles heen Zijn volk leidt naar Zijn plan, en soms gaat Hij ons voor in deze wondere voorbereiding -dat zagen we in de eerste helft van dit boek Esther-, maar soms volgt God pas als wij onze nek hebben uitgestoken, daar is een wisselwerking, dan wacht Hij op de daad van Esther en dan gaat Hij aan de gang.

Maar ook als het moet gaan door diepe dalen, zegt de schrift, *Uw stok en Uw staf die geleiden mij*. En dat is Esther.

We zien daarin een heel bijzondere boodschap aan ons, juist als het gaat om de realiteit van de leiding van God in ons leven. Ik ga nu samenvatten.

Er zijn tijden waarin de naam van God niet wordt genoemd. Zij zien de leiding van God niet altijd. Het lijkt alsof Hij zich verborgen houdt en er zijn dan alleen maar vragen naar het waarom en het waartoe. En dan ineens zijn er van die momenten dan licht er iets van op, van de leiding van God in je leven, dan laat Hij ons iets merken. Elihu zegt: "Maar letten we er ook op? " Het doorpriemende geloof dat het ook echt waar is? Dat de Here God een persoonlijke band heeft met u, met jou, met mij. Dat Hij ons leven leidt en dat het niet het lot is dat het doet. Maar dat God het inpast in Zijn plannen, ook het verschrikkelijke, Hij gaat het inpassen in Zijn plannen. En het is zo belangrijk dat je dat gelooft, omdat je zonder dát geloof absoluut wegzinkt in een of andere dode orthodoxie. God is zo persoonlijk, zo groot, dat Hij jouw en uw kleine leven ziet, en dat Hij ons belooft: "Ik laat alle dingen, *alle dingen*, medewerken ten goede." Dat zegt Hij.

En dan, wat doet Esther? Gegrepen door dat geloof treedt ze uit de verborgenheid, ze neemt risico's. Ze zegt: "Bidt voor mij. Ik heb alles afgewogen, in dat geloof ga ik, kom ik om dan kom ik om."

En God doet grote dingen. Zoals Hij gedaan heeft, zoals het grootste verhaal van de bijbel eigenlijk alles omvat. Want het grootste verhaal van de bijbel dat is de Zoon Die voor ons gekomen is, Die voor ons is gestorven, die ook voor ons is opgestaan uit de doden, dat allergrootste verhaal, dat omsluit leven en dood. Daar is Esther nog maar een hele kleine voorafschaduwing van. Maar beiden liggen in elkaars verlengde. God leidt op bijzondere wijze, ook als het donker lijkt. Oplichtend in tekenen, via mensen die zich toewijden. Geen leiding zonder toewijding. Amen.

Verkondiging van Goede Vrijdag 28 maart 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing:

- Jesaja 53: 1 - 5
- Marcus 15: 20b - 41

Tekst:

- Marcus 15: 21

Liederen:

- Lied 173
- Psalm 43: 3 en 4
- Lied 189
- Lied 183: 1, 3, 5 en 7
- Lied 182: 1, 2, 3 en 6
- Lied 460: 1, 3 en 5

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het licht valt vanavond op de figuur van Simon van Cyrene. We hebben gelezen hoe hij zomaar per ongeluk voorbij liep, daar op de morgen van Goede Vrijdag in het jaar 33 in Jeruzalem, en hoe hij toen gedrongen werd om de kruisbalk van Jezus over te nemen en voor hem uit naar de kruisheuvel buiten de muren van de stad te sjouwen.

Simon duikt zomaar even op in die verschrikkelijke geschiedenis van Jezus' lijden, en hij is er straks ook zo maar weer uit verdwenen. Maar intussen is hij wel de enige die iets goeds gedaan heeft op die verschrikkelijke lijdensweg aan Jezus. En dat is dan ook de reden waarom deze Simon van Cyrene hoog staat aangeschreven in de vroegchristelijke traditie van de kerk: hij is dan toch maar de enige die iets voor Jezus deed toen allen Hem verlieten, zelfs Petrus Hem verloochende en de vrouwen van verre stonden.

Alleen Simon verlichtte voor één moment de last van Jezus' lijden. Hij mag Zijn kruisbalk dragen op het moment dat Jezus er onder bezwijkt. En zo komt het dat bijvoorbeeld Guido Gezelle over Simon van Cyrene gedicht heeft:

Simon van Cyrene,

nooit en zal het verdwenen,

nooit en zal het verloren gaan,

hetgeen gij hebt voor God gedaan.

Zo is deze Simon van Cyrene in de traditie van de kerk op een voetstuk gezet. De vraag is of de bijbel daar zelf aanleiding toe geeft.

Daarvoor gaan we vanavond nog een keer terug naar dit kleine onderdeel van Jezus' lijdensweg. We voegen ons even onder de toeschouwers langs die weg de *Via Dolorosa*, de weg van het gerechtsgebouw van Pilatus, wat in Jeruzalem dicht bij de Stefanuspoort ligt, en dan dwars door de stad heen naar de gerechtsheuvel aan de andere kant buiten de muur. Een tocht van misschien twintig minuten, een half uur lopen. En die tocht, met Jezus in het midden, gaat de stad uit, terwijl intussen Simon de stad ingaat. Het is morgen, maar er zijn al veel mensen op de been om dit schouwspel mee te maken. En dan struikelt daar midden in die stoet Jezus. Hij kan niet meer, na de nacht van geseling en bespotting. En Hij is uitgeput tot op de bodem. En de Romeinse soldaten die snappen wat er hier aan de hand is, die grijpen de eerste de beste toevallige voorbijganger. Zo wordt Simon hier genoemd: een toevallige voorbijganger. En ze pressen hem het kruis te dragen.

Er zijn twee dingen die de bijbel dan bovendien nog van Simon vertelt. In de eerste plaats: hij is afkomstig uit Cyrene, en in de tweede plaats: hij komt van het land. Die twee gegevens helpen ons om te begrijpen wie Simon geweest is. Want Cyrene was een joodse kolonie in Noord-Afrika, en daar heeft blijkbaar deze Simon zijn hele leven gewoond. Je kunt je afvragen wat hij dan hier in Jeruzalem doet, nu, het gebeurde wel vaker dat joden hun hele leven buiten Jeruzalem doorbrachten in een joodse nederzetting, daar goed geld verdienden, en dan bij het ouder worden weer terugkeerden naar Israël, naar Jeruzalem om daar dan verder van hun pensioen -zouden wij zeggen- te genieten.

En zo is het ook bij deze Simon. Wie weet heeft ook hij in gedachten gehad wat nog steeds veel joden vervuld: Als mijn graf daar dan ligt op de Olijfberg en de Messias verschijnt, dan zit ik op de eerste rang! Dan ben ik de eerste die delen zal in de opstanding!

En bij dit beeld van iemand die van zijn pensioen geniet past ook wel het tweede wat Marcus hier met een enkele pennenstreek neer zet: Simon komt van het land en hij gaat de stad in, terwijl de stoet het land uit komt. Buiten de stad liggen de volkstuintjes -zouden wij nu zeggen- van mensen die hun eigen groenten teelden, en die dat deden in het vroege morgenuur. Simon komt van zijn tuin terug, hij zal daar hebben gezaaid en gespit, wie weet is hij vroeg teruggegaan omdat het paasfeest begon, en hij loopt die morgen huiswaarts en dan overkomt hem dat wat de tekst hier vertelt.

Romeinse soldaten grijpen hem ruw bij de schouder, en pressen hem het kruis te dragen van één van de drie misdadigers die daar naar de plaats van executie gaan. Nee, Simon is dus geen heilige, integendeel. Marcus zegt: 'zomaar een voorbijganger'. Hij leeft zijn eigen leventje en terwijl de stad gonsde van geruchten heeft hij buiten zijn tuin gedaan. Je zou het nog sterker kunnen zeggen: terwijl hier het grootste gebeurt, staat te gebeuren in Israëls heilsgeschiedenis, is Simon hier eigenlijk symbool van burgerlijkheid, met zijn volkstuintje en zijn vroege wandelingen. Nee, geen discipel van Jezus, maar ook geen tegenstander. Hij hield zich er verre van. Natuurlijk heeft hij gehoord van de persoon van Jezus, maar zelf was hij noch pro, noch contra. Voorbijganger, toonbeeld van burgerzin en neutraliteit. Zo is Simon.

En nu maak ik even een sprong naar vanavond, naar deze Goede Vrijdagavond-dienst. Eigenlijk zit in Simon iets van een spiegel voor ons allemaal. Een spiegel waarin we allemaal toch wel ons eigen gezicht herkennen. Wij, die eigenlijk allemaal, ieder van ons, ook helemaal opgaan in ons eigen leventje. Denk aan de drukte van ons werk, van deze week, de één heeft hard gewerkt om alles klaar te krijgen voor de feestdagen, de ander heeft misschien de laatste tentamens gedaan, en nu zijn we vanavond hier in de Jeruzalemkerk gekomen. Ineens verplaatst door de lezing en de liederen naar de *Via Dolorosa*. Het is alsof we met Simon tegen de kruistochtstoet opbotsen, en we hebben net als hij de neiging om ons maar even tegen de voorgevel van de huizen aan te drukken en het voorbij te laten gaan. Het is tenslotte vaak gewoonte, traditie die ons voert. We zouden eigenlijk maar liever neutraal blijven, zoals Simon van

Cyrene dat wilde. In ieder geval niet zo fanatiek worden als de discipelen, evenmin schreeuwen als de massa. Het beste ligt ons toch eigenlijk nog die positie van Simon van Cyrene, noch voor, noch tegen. Laat maar langs je heengaan, denkt Simon. En hij denkt vast aan wat hij gaat planten, overmorgen in zijn tuin.

En dan gebeurt daar dat totaal onverwachte: hij wordt gepakt. Ruwe soldatenhanden grijpen hem bij zijn schouder en een Romeinse stem roept bars: "Hé, jij daar, hier komen en dat kruis dragen!" En daar loopt Simon, gedwongen door overmacht, met de ruwe kruisbalk op zijn schouders, de splinters van het hout prikken in zijn huid. Daar loopt hij, en waar loopt het op uit?

Ook dat wordt in enkele verzen verteld. Natuurlijk loopt het uit op de heuvel van Golgotha. Tot daartoe hebben de soldaten Simon gedwongen om de balk te dragen, en daar legt hij hem neer en hij verdwijnt uit onze horizont. Is Simon bij de executie gebleven? Heeft hij daar gestaan, toen aan diezelfde balk Jezus met grote nagels werd vastgeslagen, om daarna op de balk die er al stond te worden opgehangen? Heeft hij daarbij gestaan, in die drie uur diepe duisternis? Heeft hij die roep gehoord en tenslotte dat woord: het is volbracht!? Heeft hij daarna gehoord van dat tempelgordijn wat van boven naar beneden scheurde zodat het heiligdom open lag voor iedereen? Heeft Simon dat allemaal gezien, gehoord? De belijdenis van de hoofdman: "Waarlijk, deze was een Zoon van God."?

Het wordt er niet bij verteld, we weten het niet. De bijbel vertelt ons daar niets van. Maar wat de bijbel wel vertelt, aan het slot van de tekst, is dat "deze Simon van Cyrene nu was de vader van Alexander en Rufus." Dat zegt Marcus als een soort van laatste ontknoping, heel nadrukkelijk. En het is toch in de tekst zoiets als een heenwijzing, een klap op de vuurpijl. Want wat zegt dat ons?

Nu, het gaat ons iets zeggen als we even op die Alexander en Rufus letten. Het moeten bekende jonge mannen geweest zijn in de vroegchristelijke kerk. Zo bekend dat Marcus helemaal niet hoefde uit te leggen wie dat waren. Ze worden vaker genoemd in het Nieuwe Testament. Iedereen die het evangelie van Marcus las -het was geschreven voor de vroegchristelijke kerk- die kende Alexander en Rufus.

Het was alsof je hier in Utrecht zou zeggen: kijk, dat is nu het huis van de vader van dominee Buskes. Dan hoef je ook verder niets uit te leggen. Misschien wel aan de huidige generatie, maar daar zou je als voorbeeld kunnen zeggen: kijk, dat is nu de vader van Henk Binnendijk, of noem maar op. Het vraagt geen verdere uitleg, die kennen we.

Zo bekend waren Alexander en Rufus in die tijd. Maar, en nu kom ik tot mijn eigenlijke punt, dat werpt natuurlijk wel heel bijzonder licht op Simons leven. Het betekent dit, dat we vrijuit mogen aannemen dat daar aan de Via Dolorosa, op die Goede Vrijdag, ongezocht en ongewild de wending plaatsvond in het leven van Simon. Of hij dat nu op dat moment zelf heeft ondergaan en gelovig geworden is, zoals het doorbrak bij die Romeinse hoofdman, of dat het pas later gebeurd is, we weten het niet. Maar er staat wel één ding vast: die Simon heeft het later aan zijn zoons Alexander en Rufus verteld. Hij zal gezegd hebben tegen zijn jongens: "Kijk, daar ben ik bij geweest, en daar is het begonnen. Ik dacht het langs me heen te kunnen laten gaan, maar ze hebben me gedwongen om die ruwe houten balk te dragen, en daar heb ik voor het eerst die man ontmoet, die de soldaten daarna aan die balk vast spijkerden. Dat heb ik wel gezien, er zaten nog splinters van die balk in mijn eigen schouders, dat deed zeer. Maar toen dacht ik: Wat moet Hij niet gevoeld hebben om op die balk te worden vastgespijkerd? En toen bad Hij: Vader vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen. En toen heb ik gedacht: ja, maar die man hangt daar niet voor Zijn eigen misdrijf!"

En ik denk dat daar dat proces is begonnen wat is uitgemond bij Jesaja, bij het kennen van de Messias in het licht van de profetieën van Jesaja. Iemand moet het Simon hebben uitgelegd. Hij heeft het uit zijn hoofd geweten: Jesaja 53. Hij zal gedacht hebben: "Ik ging naar Jeruzalem om dichter bij de Messias te kunnen zijn, maar zo had ik me nooit voorgesteld, dat ik Hem zo zou leren kennen, dat Hij zo zou zijn. Om onze overtredingen werd Hij doorboord. En de straf die ons de vrede aanbrengt was op Hem. En door Zijn striemen werd ons genezing gebracht. Nee, niet ik droeg Zijn kruis, maar Hij nam de balk van mij!"

Dat is de wending. En Simon van Cyrene zal gezegd hebben: "Maar nu besef ik pas hoe dicht ik gestaan heb bij het grootste geheim wat ons allen ten deel is gevallen. Ik dacht, al lopende met die kruisbalk op mijn nek: blij dat ik nog wat voor die arme man kan doen. Maar nu begrijp ik dat de waarheid precies omgekeerd was! Hij nam de balk van mij over! Waar ik voor God had moeten hangen en waar ik vrij naar huis mocht gaan, daar is Hij voor mij gestorven."

Zo vertelt Marcus ons in die kleine zinnetjes, zo even in een klein detail in de tekst, heel sober het verhaal van Simon van Cyrene. Ik had graag eens met hem gepraat. Hij die er zo dicht bij stond, en zo diep in zijn eigen ervaring die ommekeer heeft meegemaakt: *Nee Heer, niet wat ik deed voor U, maar wat telt was wat U deed voor mij.*

En hier ligt dan ook de boodschap van deze Goede Vrijdagavond. Eigenlijk komen wij in het verhaal voor. Wij, die net als Simon van Cyrene zijn. We zitten net zo vast in de loopgang van ons burgerlijk bestaan. Wij komen voor in dit verhaal. En door Simon kijkt eigenlijk God naar ons. Simon met zijn volkstuintje en zijn schaapjes op het droge, zijn burgerlijke leven, ineens heeft God hem losgerukt en hem daar neergesteld, en ineens is daar die wondere wending gebeurd. Hij is beetgepakt en erbij gesleept, en hij heeft dat grote punt beseft: niet wij dragen Hem, maar Hij draagt ons!

En dat is het eerste van de drie dingen die ik uit deze korte tekst vanavond wil doorgeven. Dat eerste punt is: Psalm 68: 10: *geprezen is de Here, dag aan dag draagt Hij ons. Die God is ons heil.*

Op Goede Vrijdagavond voel ik iets van de opluchting die er door Simon van Cyrene moet zijn heengegaan toen hij die balk van zijn schouders mocht trekken, de splinters nog in zijn rug, en dacht: Goddank, daar ben ik van af. Stel je even voor dat ze mij daaraan hadden genageld!

En toen keek hij naar die weerloze man, en ineens kwam hem Jesaja voor ogen: zo is de weg van de Messias. Door Zijn striemen werd ons genezing.

Het tweede wat ons raakt in Simon van Cyrene is de manier waarop God zelfs de meest verburgerlijkte mens, de rentenier Simon van Cyrene met zijn volkstuintje, op de knieën krijgt. God breekt door al onze verburgerlijking heen, en Hij brengt Simon tot het inzicht in die wondere wending.

En het derde is: Ja, zo werd Simon van Cyrene tot een grote in de vroegchristelijke kerk. Niet om wat hij voor Jezus gedaan heeft, maar omdat hij dat evangelie heeft doorgegeven. Zo heeft hij het doorgegeven en is hij vader geworden van twee grote voormannen van de kerk: Rufus en Alexander. Rufus in Rome, Alexanders graf ligt tot vandaag toe in Jeruzalem.

Je mag het ook zo zeggen: Wat plicht en traditie zelfs met de grootste inspanning niet vermag, dat gebeurt zomaar zonder moeite waar iemand de liefde van Christus leert kennen en waar hij die doorgeeft.

Simon en zijn zoons, ze zijn erbij betrokken. En hij zelf, hij werd zelfs op hoge leeftijd ingeschakeld bij de voortgang van het werk van God, als een motiverend voorbeeld voor ons.

Ik ga aan het eind nog een keer terug naar het begin.

Simon van Cyrene werd met ere genoemd door Guido Gezelle:

Simon van Cyrene,

nooit en zal het verdwenen,

nooit en zal het verloren gaan,

hetgeen gij hebt voor God gedaan.

De Schrift zelf keert het om:

Simon van Cyrene,

je bent voor ons verschenen,

God voerde je hier henen

om ons te doen beseffen:

de zaak ligt omgekeerd!

De splinters in jouw schouder,

ze waren flinters

van het immense lijden

wat Hij voor ons volbracht.

Je hebt gevoeld

wat wij nu allen voelen:

een Ander droeg voor ons die balk!

Amen.

Verkondiging van Paasmorgen 30 maart 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

JEZUS IS OPGESTAAN EN HIJ LEEFT, HALLELUJA!

Schriftlezing:

- Johannes 20: 1-10
- Romeinen (zie Introductie)

Tekst: Zondag 17 uit de Heidelbergse catechismus:

- *Wat nut ons de opstanding van Christus?*

Liederen:

Kinderlied 63 (Klap in je handen van blijdschap)

- Lied 221: 1
- Psalm 149: 1, 2 en 5
- Lied 221: 2
- Kinderlied 61 (De Heer is waarlijk opgestaan)
- Lied 222
- Psalm 150

Introductie verkondiging: Wat nut ons de opstanding van Christus?

1) Ten eerste heeft Hij door Zijn opstanding de dood overwonnen, opdat Hij ons de gerechtigheid, die Hij ons door Zijn dood verworven had, kon deelachtig maken. Dit staat in Romeinen 4: 24b en 25.

2) Ten tweede worden ook wij door Zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven. Zie Romeinen 6: 4.

3) Ten derde is de opstanding van Christus voor ons een zeker onderpand van onze toekomstige opstanding in heerlijkheid. Dat staat in Romeinen 8: 11.

Tijdens deze dienst werd aan de kinderen het opstandingsverhaal verteld.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het is eigenlijk wel heel bijzonder, dat we zo jaar in jaar uit, eeuw in, eeuw uit daar altijd maar weer, zoals vanmorgen ook is gebeurd, dat oude verhaal vertellen. Het is ons net weer verteld, we geven het als een fakkel door, door de generaties. Het verhaal van wat daar gebeurde met mensen, mensen die andere namen dan wij hebben, in situaties die voor ons onvoorstelbaar zijn, en toch altijd maar weer opnieuw vertellen wij dat verhaal van wat daar gebeurd is in de tuin van Jozef van Arimathea. We kennen het verhaal, maar weten we ook wat de betekenis is? En het is wel heel opvallend dat in het leerboek van de kerk (de Heidelbergse Catechismus) daarnaar direct wordt doorgestoten, met die wat vrij confronterende vraag: Maar wat nut ons de opstanding van Christus? Wat hebben we eraan dat we dit verhaal vertellen van generatie naar generatie? Wat doet het ons, wat heeft dat nu voor mij te betekenen? Dat is wat de catechismus vraagt. Een terechte vraag.

De kern van dat antwoord kan ik met een eigentijds voorbeeld duidelijk maken. U weet natuurlijk allemaal dat er vandaag met name één ziekte is -er zijn er natuurlijk meer-, maar met name één ziekte waar geen kruid tegen gewassen is, dat is de ziekte aids. Een verschrikkelijke ziekte. Als je hoort dat je HIV besmet bent, besmet met dat virus van aids, dan zeggen mensen die dat overkomt: eigenlijk hoor je je doodvonnis als je dat verteld wordt. In Afrika, in Amerika, in Rusland, hier in Europa, er sterven dagelijks honderden mensen aan deze verschrikkelijke ziekte, en er is niets tegen te doen.

Nu, stel je voor dat er morgen in de krant staat dat ze in de Mayo-kliniek in Rochester in Amerika een aids-patiënt hebben behandeld met een bepaald medicijn en hij is totaal genezen! En stel je dan even voor dat ik aids heb, en ik lees die morgen dat bericht voor aan mijn vrouw. Stel dat mijn vrouw zou vragen: "Maar wat heb je nu aan zo'n bericht?" Terwijl ik een gat in de lucht zou springen en zeggen: "Maar als er één patiënt geneest, dan kan ik dat ook!" Als er één methodisch geneest, dan is de macht van de ziekte aids verbroken! Want dat zijn de woorden die de catechismus hier gebruikt. En dat medicijn wat daar gegeven is, dat zou ik moeten hebben, en ik denk dat ik er alles voor over had.

Dat voorbeeld laat nog maar bij benadering iets voelen van de ontzaglijke bevrijding van dit verhaal van Jezus' opstanding. Wat het bewerkt heeft, toen bewerkte en wat het bewerkt heeft door de eeuwen heen. Hier gaat het niet over aids, hier gaat het niet over één dodelijke ziekte, hier gaat het over alle dodelijke ziekten, over de dood zelf!

"Er is één Man", zegt de bijbel, en het wordt verteld in een sober bericht uit verschillende monden, steeds weer opnieuw, van onverdachte zijde, "er is één Man en Die is door die doodsrivier heengegaan." En dat bericht wordt verkondigd. Het is daar en toen gebeurd, dat wordt ons in detail verteld. Er is er één en Die is uit de dood opgestaan.

En wat ik daar aan heb? Ja, dat is hetzelfde als wat ik net in het voorbeeld zei. Als mijn vrouw zou vragen bij het horen van dat bericht wat ik daar aan heb. Maar ik spring een gat in de lucht!

Zo, precies eender is het ook gegaan met dit bericht van de opstanding van Jezus. De catechismus zegt: door Zijn opstanding is de macht van de dood verbroken. Dat is het precies, dat is de kern van alles. Dat voorbeeld van aids is eigenlijk nog een zwak voorbeeld is. Want de werkelijkheid is universeel, kosmisch waar geworden, want er is er Eén geweest die uit de dood is opgestaan, Die er doorheen is gegaan en de Schrift zegt: Hij is *waarlijk* opgestaan. Dat maakt alles anders.

Wat betekent dat voor ons? De catechismus volgt zin na zin de Romeinenbrief en eigenlijk heb ik toen ik het deze week zo de revue liet passeren en voor mezelf eens weer op een rij wilde zetten, heb ik me eigenlijk stom verbaasd over die catechismus. Want als je mij aan het begin van de week gevraagd had: "Wat betekent de opstanding van Christus voor ons?", dan had ik direct gedacht aan ziekbedden, aan sterfbedden, aan oud worden, tenslotte aan overlijden, en dan had ik gedacht: maar er is een toekomst over de grenzen van de dood heen.

Dat zou het eerste zijn wat ik gezegd had. Maar dat zegt de catechismus niet. Dat heeft me zeer getroffen. Het allereerste wat de catechismus zegt is niet: hoop voor de toekomst, *maar hoop voor het heden!* En dan zegt hij iets heel moeilijks, ik snap best dat u daar op zo'n zondagmorgen een beetje tegenaan kijkt, woorden als *verwerven,* en *gerechtigheid,* wat moeten we daarmee? Ik zal het proberen uit te leggen.

De apostel Paulus zegt: "*We vestigen ons vertrouwen op Hem* -en dan zinspeelt hij eerst op Goede Vrijdag- op Hem *Die is overgeleverd om onze overtredingen*." Dat hebben we vrijdagavond gevierd. Hij Die het Lam van God is en aan het kruis gestorven is. En dan voegt Paulus daar in één zin aan toe: "*En opgewekt* -en dan komt dat wat de catechismus hier wil zeggen- *om ons te rechtvaardigen*". En dat is een werkwoord! Om ons te rechtvaardigen. Dus dat wat Jezus aan het kruis heeft gedaan, daar heeft Hij

vrijspraak verworven, daar heeft Hij de weg naar God opengebroken. We lazen dat het voorhangsel van boven naar beneden scheurde zodat het heiligdom toegankelijk was voor ieder mens. Dat is wat Jezus aan het kruis heeft gedaan.

En Paulus gaat verder: "Nu is Hij uit de doden opgewekt om ons daaraan deel te geven, om te maken dat wij daarin delen, dat we dat wat Hij daar verworven heeft voor ons, als een schat aan ons schenkt."

Dat is het eerste. De opstanding betekent dus niet iets voor een verre toekomst, het is ook niet iets voor een ver verleden, maar het betekent in het heden dit, dat daar waar ik wordt aangeraakt door de vergeving, waar ik God mijn Vader noem, waar ik onder een open hemel sta en besef dat God er is en dat er niets tussen Hem en mij instaat, daar is dat het werk van de opgestane Heer. Je zou kunnen zeggen: Wat Jezus doet wanneer Hij is opgestaan, dat is dat Hij in het verborgene werkt om ons onze gevangenis open te breken. Want eigenlijk zitten we allemaal, ieder op zijn eigen wijze, in een soort gevangenis. De bijbel noemt dat de gevangenschap van de zonde, maar dat heeft zoveel kleuren. Inderdaad, de één lijdt aan een heel diep schuldbesef, een ander lijdt onder angsten, weer een ander lijdt onder leegte en wanhoop en als je de krant leest en denkt aan wat er deze week weer is gebeurd, dan is ons bestaan doortrokken van die leegte en die wanhoop. En nu zegt het evangelie: Pasen betekent: Jezus is opgestaan en Hij breekt bij de mensen de gevangenissen open! Hij komt hen bevrijden, Hij komt hen de gerechtigheid die Hij aan het kruis verworven had, die komt Hij uitdelen. En die gerechtigheid betekent: vrijspraak en alles wat het gevolg daarvan is. *Herstelde relaties*, zo zou je het kunnen zeggen. *Er mogen zijn*, dat mag je ook zeggen. Wij mogen er zijn, onder een open hemel, met God als onze Vader. En zo is Jezus bezig als de opgestane Heer. Hij geneest relaties. De opstanding is dus niet iets voor een ver verleden, maar het is een voortdurend voortgaand proces. Wat dáár begon, gaat door, door de eeuwen heen. Zoals Jezus dat Zelf ook had beloofd: Ik laat u niet als wezen achter, maar Ik kom tot u.

Dat is het eerste nut van de opstanding van Christus? Het is dit, dat datgene wat Jezus aan het kruis verwierf, -dat is de taal van geld, van bezit, een beeldspraak-, dat gaat Hij op de opstandingdag uitdelen. Je zou kunnen zeggen: Goede Vrijdag zonder Pasen, dat zij goudstaven opgeborgen in een kluis waar niemand bij kan. Goede Vrijdag zonder Pasen, dat is een oliebron zonder een enkele pijpleiding om er mee in contact te komen. Goede Vrijdag zonder Pasen, dat is dood kapitaal dat niemand ooit zelf ontvangt. Alles is volbracht, maar het is voor niks.

Maar Goede Vrijdag mét Pasen is dat Dezelfde Die voor ons de genade verwierf, dat Hij ons daar nu ook deel aan geeft. Hij is rusteloos aan het werk, door mensen door Zijn Geest en Woord aan dat heil te doen delen.

Maar nu het tweede. Dat is dat door Zijn kracht wij ook hier en nu al worden opgewekt tot een nieuw leven. Even de bijbel erbij. Staat dat er? Ja, het staat letterlijk zo in Romeinen 6: Wij zijn in de doop met Hem verbonden in de dood. Hij stierf, en dus stierven wij.

Luther leerde op de Paasdag de gemeente altijd vervoegen: Hij is gestorven, wij zijn gestorven, ik ben gestorven, want Hij is gestorven. We zijn met Hem verbonden in de doop door het geloof. Zo is het voor God. God ziet ons aan in Jezus. En zoals Christus uit de dood is opgewekt, door de majesteit van de Vader, zo mogen wij in nieuwheid des levens wandelen. Zo staat het er. Dus ieder mens die in Christus gelooft, en die op God vertrouwt, het is alsof God hem aanziet vanuit de hoge door Jezus heen.

Hier is God, daar is Jezus en al wat Hij heeft achtergelaten en gedaan, en daaronder zijn wij. God ziet ons aan door wat Jezus gedaan heeft. Hij ziet ons aan *in* Hem. Als wij in Hem geloven worden we met Hem verbonden, en ziet God ons aan in Hem. Dus Hij ziet ons aan als mensen die al gestorven zijn aan de zonde, en al zijn opgewekt tot een nieuw leven! Je zou kunnen zeggen: dat is de droom van God!

Ik moest denken aan mensen die zulke dromen hebben van iets wat in de werkelijkheid nog niet waar is,

maar wat zij al als waar zien. Ik denk aan Willem Bilderdijk, die dichtte onder de Franse onderdrukking in de tijd rond 1800:

Holland groeit weer,
Holland bloeit weer,
Hollands naam is weer hersteld.
Holland uit het stof herrezen
zal opnieuw mijn Holland wezen.
Stervend heb ik 't u gemeld.

Hij leefde toen nog een hele tijd, maar hij had die droom. Wat deed hij? Hij zag Holland dat vertrapt was en verdrukt, maar hij zag dat in zijn visioen al hersteld en vernieuwd.

Martin Luther King had precies hetzelfde: I have a dream, we hebben dat vaak gehoord. Hij zag ver voordat het zo ver was zwarte en blanke kinderen voor zijn oog met elkaar spelen. Het was nog niet zo, maar hij zag het al. En omdat hij zich met heel zijn geest achter die droom stelde en dat visioen deelde werd het waar.

Zo moet je het je ook voorstellen bij God. God heeft een droom, een visioen, Hij heeft een visie op u en op mij. En die droom verwerkelijkt Hij door Jezus. En iedereen die in Jezus gelooft die ziet Hij al in Jezus als gestorven en als opgestaan tot een nieuw leven. En God zegt dus vandaag: Ik zie jullie al zo! Ik zie jullie daar zitten, Ik zie je zoals je eigenlijk bestemd bent. Ik zie je zoals je ten diepste bent in Mijn ogen, Ik zie je al helemaal zonder al die dingen die je persoonlijkheid frustreren, angsten, schuld, leegte, wanhoop, Ik zie je zonder dat. In Jezus ben je zoals Ik je zie. En zo is in Jezus iedere gelovige hier en nu al een nieuw mens. In Jezus is geen haat, in Jezus is geen zelfzucht, in Jezus is geen machtsstreven, in Jezus is geen roes, geen drank, geen roddel, geen jaloezie, en zo kan ik nog verder gaan. Al die dingen die bij de oude mens horen, in Adam, die zijn aan het kruis ondergegaan, en nu is daar in de kracht van Christus kracht tot nieuw leven. En het tweede effect van Jezus' opstanding is dat God, Die ons zo al ziet, ons helpt om vanuit die kracht te leven. Achter dit alles staat inderdaad de droom van God. God Die in Christus dat al ziet als waar. En nu moeten wij leren onszelf te zien door de ogen van God. Steeds weer denken: God ziet mij al als vernieuwd, gestorven aan de zonde, opgestaan tot een nieuw leven. Eigenlijk zou je kunnen zeggen: Geloven is jezelf zien door de ogen van God. Dat is het tweede wat de catechismus ons voorhoudt.

En dan het derde en laatste. Ja, inderdaad, nu komt tenslotte wat ik dacht dat bovenaan moest staan. "Ten derde", zegt de catechismus, "en ten laatste, hebben we de opstanding van Christus ook -en dan komt er een mooi beeld- als een vast onderpand van onze toekomstige opstanding." Dus hier gaat het over de toekomst. De Heer betekent eerst iets voor het heden: rechtvaardiging, dat moeilijke woord, vrijspraak en er mogen zijn. En daarna betekent Hij nog een keer iets voor het heden: de heiliging, het nieuwe leven. En tenslotte is daar in de derde plaats ook iets voor de toekomst, de verheerlijking.

En heel bijzonder wordt dat gezegd in de catechismus: Dat is geen utopie, geen wensdroom waar je geen enkel houvast aan hebt. Integendeel, de catechismus noemt dan dat mooie beeld van een onderpand: wij hebben een onderpand. Wat is eigenlijk een onderpand? Wie wel eens een auto gehuurd heeft weet wat een onderpand is. Je krijgt die auto niet mee als je niet eerst bijvoorbeeld je paspoort hebt achtergelaten. Als je je paspoort achterlaat weet die verhuurder dat je zeker terugkomt, want, weet hij: een paspoort laat hij niet in mijn handen achter. Dus dat paspoort is een onderpand en dat is de garantie dat ik mijn belofte om met die auto terug te komen, houd. Precies zo, zegt nu de catechismus, en dat staat ook zo in de Efezebrief, is nu de opstanding van Jezus als het ware het onderpand van God. Dat Jezus is opgestaan in de geschiedenis dat is de garantie van God dat Hij straks precies datzelfde gaat doen met ons. Zo zit dus die belofte van opstanding in de toekomst als het ware als een ballon vast aan een draad in de grond. En die draad in de grond is dat feit wat we vanmorgen weer gehoord hebben, dat

is dat oude verhaal dat daar Één is geweest, Jezus Christus, Die uit de doden opstond, zo reëel dat Hij voor hun ogen vlees en vis at, en dat Hij voor hun ogen de wonden aan Zijn eigen lichaam liet zien, die nu genezen waren. Even reëel zullen wij opstaan uit de doden. Wij weten dus al heel veel van die toekomstige opstanding. Wij zullen zijn zoals Hij. De enige informatie die we hebben over wat er straks zal gebeuren dat hebben we uit dit Paasevangelie. We zullen zijn zoals Hij, aan de ene kant heel herkenbaar, ik zei al: de littekens van Zijn wonden waren aan Zijn handen, ze konden Hem herkennen, en aan de andere kant ook totaal anders. Want er waren momenten dat niemand Hem herkende. De Emmaüsgangers liepen een hele dag met Hem op. Hij ging door een gesloten deur, Hij leek wel niet aan tijd en ruimte gebonden. Zo hebben wij Zijn opstanding als een model, maar ook als een onderpand, als een garantie voor onze toekomstige opstanding. Of zoals Paulus het zegt in Romeinen 8: Indien de Geest van Hem die Jezus uit de doden heeft opgewekt, en dat geldt voor ieder die in Hem gelooft, dan zal Hij, Die Christus Jezus uit de dood heeft opgewekt ook uw sterfelijke lichamen levend maken. Door Zijn Geest Die in u woont.

Zo hebben we deze drie hoofdpunten uit de brief van Paulus, samengevat in het leerboek van de kerk, vanmorgen gezien.

Ik ga nog even terug naar het begin. Ik zei: Zo vertellen wij het verhaal van de opstanding, iedere keer weer opnieuw, door de eeuwen heen, tot vandaag toe. Maar wat hebben we eraan? Wat nut het ons?

De apostel Paulus helpt ons daaruit. Hij zegt: Het is eigenlijk onvoorstelbaar. De dood heeft zijn macht verloren. Als we van één Mens weten dat Hij erdoor is, dan is de macht verbroken, dan is er een wig gedreven, dan is er één schaap over de dam en dan volgen de anderen.

Wat dat betekent?

Punt één: ik ben nooit meer alleen. Ik mag er zijn, en daar achter zit de opgestane Heer Die dat door de eeuwen heen aan mensen bevestigt. Hij heeft aan het kruis verworven dat we er mogen zijn, dat weet ik door Pasen.

Het tweede wat ik weet is: ik ben niet meer een gevangene van de zonde! Want ik leer mijzelf zien door de ogen van God door Jezus heen. Door Pasen weet ik: Zijn kracht wekt mij op tot nieuw leven. En geloven is mijzelf zien door de ogen van God.

En het derde: dat betekent voor mij ook alles oog in oog met de dood. Zoals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Jezus Christus allen worden levend gemaakt. Wat een evangelie!

Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 6 april 1997 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "De Heer heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg, want de kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid" (2 Corinthiërs 12: 9)

Schriftlezing:

- Psalm 8; Hebreeën 2: 1-9

Tekst:

- Psalm 8;
- Hebreeën 2: 1-9. Wat is de mens?

Liederen:

- Lied 218 (liederen uit het Liedboek voor de kerken)
- Psalm 24: 1, 2 en 3
- Psalm 139: 8 en 14
- Lied 335: 1, 3, 5, 6 en 9
- Kinderlied 33
- Lied 480: 1 t/m 4
- Opwekkingslied 70:

1)Heer, onze God,
die aard' en hemel schiep,
zeeën en land met macht
tevoorschijn riep.
Wat zijn wij, mensen,
dat U aan ons denkt
en ons Uw heerlijkheid
en luister schenkt?

2)U komt ons, Heer
in Christus tegemoet.
U geeft ons, Heer,
verlossing door zijn bloed.
U roept ons, mensen,
in Uw heerlijkheid
leven om Jezus' wil
in eeuwigheid!

3)Daarom zal, Heer,
ons lied een loflied zijn,
dat in ons zingt met
eindeloos refrein.
Prijzend Uw liefde,
heffen wij het aan:
Heer, onze God,
hoe heerlijk is uw naam!

Psalm 89: 7 oude berijming

Introductie verkondiging: Wat moeten wij denken van het schaap Dolly?

In het verhaal uit de klassieke mythologie van de figuur *Icaros*, (die met zijn met was bevestigde vleugels tracht te vliegen, maar te dicht bij de zon komt, waardoor zijn vleugels loslaten) ligt al een antwoord opgesloten: de mens als hemelbestormer, die zich meester wil maken van de laatste geheimen, staat model voor wie durft overgaan tot klonen. Psalm 8 wijst en andere weg. Zij spreekt in het tweede deel ook heel hoog over de mens. Wie dat alleen citeert, zou haast denken dat er nooit een zondeval geweest was. Wie echter het eerste deel ook tot zijn hart laat spreken ontdekt dat het diepste geheim van de mens juist ligt in zijn diepe afhankelijkheid. Besef van eigen kleinheid, verwondering over Gods werken en respect daarvoor, nee, wij

hebben die niet uit onszelf, maar als we de psalm tegelijk lezen als een belofte, hoe God ons naar het beeld van Christus wil omvormen, dan ontlenen wij aan deze woorden de kracht om te leren zijn zoals Hij was: nederig en koninklijk ineen.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Er zijn drie redenen die mij voor de tekstkeuze van Psalm 8 hebben geleid. In de eerste plaats is het de zondag na Pasen, en graag zou ik vanmorgen verder gaan met Pasen, er eigenlijk iets van laten zien hoe groot de opgestane Heer is, de laatste Adam, zegt de apostel Paulus, de nieuwe wortel van de boom der mensheid. Hij trekt vissen, dieren, vogels, een hele nieuwe schepping achter Zich aan. Zo lees ik Psalm 8.

De tweede reden waarom ik Psalm 8 koos is de actualiteit: het schaap Dolly. Het lijkt een hele sprong, maar het eerste heeft met het tweede te maken. *Schapen, runderen altegader, alles hebt Ge onder zijn voeten gelegd.*

Mogen we er dus mee doen wat we willen? Dat is mijn tweede interessepunt.

De derde reden om Psalm 8 te kiezen is het moment hier van deze morgendienst. *Er is gedoopt, wij allen zijn verbonden. Uit de mond van kinderen en zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest.* Wat is daar nu mee bedoeld?

Ik begin bij dit laatste, dan ga ik naar het tweede, schaap Dolly, en tenslotte kon ik uit bij het eerste, het hoofdpunt, en dat is een voortzetting van het eigenlijke, van het opstandingsevangelie.

Punt 1: er is gedoopt. Een weerloos klein mensje werd aangesproken, bij name genoemd en een teken gegeven. Ze heeft niet gehuild, dat had ik gehoopt, want dan had ik nog klemmender die vraag kunnen stellen: wat betekent dat nu, uit de mond van zuigelingen. enz hebt Gij sterkte gegrondvest. Maar de vraag dringt zich toch wel op, zo direct uit de lezing van Psalm 8. Wat betekent dat nu: uit de mond van zuigelingen en kinderen hebt Gij sterkte gegrondvest? Dat begrijp je alleen als je let op het contrast tussen twee dingen. Het contrast tussen sterkte, gegrondvest op zwakte. Dat is hier het eigenlijke punt. Sterker nog, zuigelingen en kinderen hebben in hun geluid en gekraai en -nog ontroerender-, in hun eerste stamelende kinderliedjes iets ontzaglijk kwetsbaars, iets weerloos. Het zijn geluiden van diepe afhankelijkheid en heel direct spontaan vertrouwen, wetend: er wordt voor mij gezorgd. Nu zegt Psalm 8: dat doet God iets. Dat drijft Hem tot actie, Hij bouwt daar iets op, want het is taal uit de bouwwereld. Het heeft daarop sterkte gegrondvest. God bouwt een groot bouwwerk op het fundament van weerloze afhankelijkheid. En hoe meer wij met lege handen staan, en ons heel diep afhankelijk weten, kinderlijk afhankelijk en kinderlijk vertrouwend, des te meer kan God doen. En kinderen gaan ons hierin voor, dat zei de Here Jezus al: "Als je niet wordt als de kinderen dan zal je het Koninkrijk der hemelen niet binnengaan." Dat is dan blijkbaar dat bouwwerk, dat Koninkrijk wat Hij bouwt op dat andere, die oprechte, spontane, weerloze afhankelijkheid.

Daarom zet ik boven deze dienst die tekst uit Corinthe waar de apostel Paulus schrijft: *als ik zwak ben dan ben ik juist sterk.* Kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid. Dat is ook Psalm 8. Zelfs vijand en wraakgierige moeten terugdeinzen voor weerloze, kwetsbare mensen, daar hebben ze geen weerwoord op.

God zal Zijn machtige Koninkrijk niet bouwen op brallende, wraakgierige, sterke, stoere mensen in hun kracht. Maar Hij zal het uiteindelijk bouwen op al die mensen die leerden weerloos afhankelijk te zijn als een kind. Zo weerloos als de gekruisigde. En daar bouwt Hij sterkte uit.

Dan ga ik van hier uit naar punt twee. Dit moeilijke vers in de psalm, direct aan het begin, ik zie dat toch eigenlijk als de sleutel tot het verstaan van de hele psalm. Sterkte gebouwd op weerloze afhankelijkheid, kracht uit zwakheid. Psalm 8 valt namelijk in twee delen uiteen, het is een psalm die prachtig is opgebouwd, de eerste en de laatste zin is gelijk, dat is een lofprijzing aan God: hoe heerlijk is Uw Naam op de gehele aarde. En dan volgt dat sleutelvers, vers 3, maar dan vers 4 en 5, die vormen een contrast met vers 6 t/m 9. Dat zijn de twee hoofddelen van de psalm, en ze worden als het ware onderbroken door dat sterke woordje *toch*. Vers 6 het eerste woord. Dus voor dat woordje toch invers 6 gaat het over de kwetsbare mens, en daarna gaat het over de glorieuze mens: *Toch hebt Gij hem met heerlijkheid gekroond.* En daarvoor, dat moet je je zo voorstellen dat de dichter van de psalm zich in de avond onder de oosterse donkere lucht begeeft,

nergens zie je sterren en een eindeloos heelal zo duidelijk als in het oosten, toen en nu nog, als er geen verdere lichten zijn. En dan kijkt hij naar de hemel: aanschouw ik het werk van Uw vingers. Bijzonder, de vingers, nog niet eens Zijn hand of Zijn arm, maar Zijn vingers. Sterrenstelsels, melkwegen, lichtjaren, het is dichtbij als het 130-miljard lichtjaar is, bij wijze van spreken. Het is een ongelooflijke afstand. En dan zegt de dichter: "Maar wat is dan de mens dat Gij hem gedenkt?" Dat is de mens in zijn kwetsbaarheid. Wat is de mens? Een stofje op een stofje in het universum. En toch, wat is zijn grootheid. Daar kom ik straks op terug. Dan zegt de psalmist in de tweede helft: En toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt. Die kleine mens hebt Ge tot grote hoogte verheven, alles hebt Ge onder zijn voeten gelegd, hij is de onbegrensde heerser van de natuur, U doet hem heersten over de werken van Uw handen.

Op dit tweede punt ga ik nu nader in. Die laatste woorden zijn eigenlijk de woorden waarmee met name de westerse mens aan de haal is gegaan. Want er is geen boek over de mens en de natuur, of de mens en het dier, of de mens en het milieu, of dit soort beschrijvingen kan je erin aantreffen. De mens als de heerser over de natuur, -wij zeggen rentmeester, maar vergeten vaak het woordje rent-, kroonstuk van de schepping, de mens als de heer over schapen, runderen dieren, vogelen, alles wat de paden der zeeën doorkruist. Eigenlijk past Psalm 8 bij de Renaissance, de Europese Renaissance, toen voor het eerst in Europa dat bewustzijn ontwaakte van wat wij niet allemaal kunnen. En Michelangelo maakte een beeldhouwwerk van David, zo groot dat het in deze kerk niet eens kan staan. Zo groot is de mens. En dichters en filosofen bezongen het. Deel twee van Psalm 8 losgemaakt van deel een. En christenen hebben er heel vaak aan meegewerkt om zo de grootheid van de mens te bezingen. Adam, koning, heer, meester, regeerder over de natuur. Alles heeft God onder zijn voeten gelegd. En dat stempelt tot vandaag toe onze cultuur: een uit elkaar gerukte Psalm 8. Want dacht u nu echt dat God ooit bedoeld of gewild heeft dat we schapen of andere dieren zouden gaan klonen? Er is een hele discussie over opgelaaid, men is daar vandaag ook in een grote internationale conferentie mee aan de gang. In Engeland heeft men voor het eerst een levend schaap gekloond. Dolly is voor 100 % een kopie van haar moeder. En overmorgen kan hetzelfde gedaan worden met paarden en koeien en -de mens is ook een zoogdier- met mensen! Waar ligt de grens? Wat is er hier eigenlijk aan de hand? Dat kan ik met behulp van Psalm 8 laten zien. Men las alleen nog maar deel twee, over de grootheid van de mens. En, zeiden ze: dat staat al in Genesis. Ze vergaten even de zondeval, maar in Genesis 1 daar staat het: de mens wordt aangesteld tot heerser over de natuur. *Aan u het beheer*, lees het maar in Genesis 1: 28. Maar men vergat dat de Here God uitdrukkelijk uitlegde wat dat betekende, want in Genesis 2, in dat tweede scheppingsverhaal, wordt precies uitgelegd wat het eerste bedoelde. Zo moet u het maar eens lezen: in Genesis 2 wordt uitgelegd wat in Genesis 1 heel kort wordt aangeduid. In Genesis 1 staat: *Aan u het beheer.* En dan gaat God dat in Genesis 2 uitleggen en dan zegt Hij: Wat betekent dat? *Verzorgen en bewaren*, Genesis 2: 14. En dan dat prachtige verhaal dat de Here God al die dieren, schapen, runderen, dieren van het veld, in een parade aan Adam laat voorbij gaan. En dan zegt Hij heel kwetsbaar, zoals een kunstschilder dat kan doen als die je voor het eerst iets laat zien wat hij net gemaakt heeft: "Wat vind je ervan? Nu moet jij het een titel geven." Zo zegt de Here God ook tegen Adam: "Wat vind jij ervan? Nu moet jij het een naam geven." En Adam staat daar, en al die dieren gaan aan hem voorbij. Dat betekent allereerst dat de Here God van Adam heeft verwacht dat hij zich zou verwonderen, en dat heeft hij natuurlijk ook gedaan, hij heeft verwonderd gestaan om al die dieren, die oneindige variëteit, hij heeft ze gestreeld, gevoeld hoe ze waren, want je kan iets geen naam geven als je niet tot het wezen van dat dier bent doorgedrongen. Dan kun je zeggen: zo is dit dier ten voeten uit. En zulke namen gaf hij aan ieder dier. Zo was daar eerst de verwondering, en het invoelen en het respect, en het begrijpen en het strelen, en pas dan, ja dan mocht de mens het ook gaan verzorgen. Eerst strelen en dan mocht hij het ook gaan verzorgen en bewaren. Dat is de opdracht geweest.

Maar nee hoor, wij werden torenbouwers -Genesis 10-, hemelbestormers: doe maar wat je wilt, alles ligt onder je voeten. Alles moet kunnen, en alles wat kan, mag. Net als Icaros, u weet wel, die Griekse held, die zich vleugels aanpaste, en ondanks alle waarschuwingen naar de zon wilde vliegen. Dat is ook zoiets, het geheim van de Schepper willen kennen. Het loopt slecht met hem af, de zon verschroeide zijn vleugels en hij stortte in zee. Zo vond hij onverhoeds de dood.

Het klonen van dieren, om maar niet te spreken van het klonen van mensen, is een absolute grensoverschrijding. Net die ene stap te ver. En zulke stappen, och, eigenlijk doen we ze allemaal. Want het zit ons in de botten dat we doen wat we zouden willen. Dat is de westerse mens, hij doet wat hij wil. De natuur, het water, de lucht, ze zijn van mij! De schapen, de runderen, de dieren van het veld, de vogels aan de hemel, de vissen van de zee, wat de paden der zeeën doorkruist, ze liggen onder onze voeten! Psalm 8 deel twee, het staat er. Maar wat een ramp als zo deel twee van die psalm wordt losgemaakt van deel een, als zo

Genesis 1 wordt losgemaakt van Genesis 2. En dan kom ik weer bij die sleutel uit die ons toch zo nadrukkelijk in vers 3 werd aangereikt. Het ware geheim van de mens, en zijn eigenlijke rijkdom. Dat is niet zijn grootheid, het is niet wat *ik* denk van *dat*, van de ander. Het is niet de grootheid van wat de mens denkt, kan en doet, nee, het is juist zijn kleinheid, de psalm zegt: wat een *Ander* denkt van mij. Het wonder van die kleine, onder de sterren staande miezerige mens, is dat hij zo'n kostbare plek heeft in het hart van God. Dat is zijn geheim. Laten we dat nog eens een keer beluisteren en meebeleven zoals die dichter dat onderging onder die zwarte oosterse sterrenhemel: *Aanschouw ik de hemel, het werk van uw vingers, maan en sterren, die Gij bereid hebt, wat is dan de mens? Wat is dan dat stofje op een stofje? En dat Gij hem gedenkt!* Dat God gedachten heeft over ons! Ga naar buiten in de nacht, besef de omvang van het universum, sterrenstelsel na sterrenstelsel, en ineens voel je je ineenschrompelen tot niets, tot een minuscuul wezentje. En dan dat wonder: aan dat stofje wordt gedacht! En dan heb je het geheim van de mens in de kern geraakt. Aan dat kleine stofje wordt gedacht! Aan u, aan mij wordt gedacht! Sterker nog, zegt de tweede zin, dat kleine mensje wordt door God opgezocht: wat is het mensenkind dat U naar hem omziet, dat U hem opzoekt? Als je dat tot je door laat dringen, de Schepper van hemel en aarde, die sterrenstelsels uit Zijn vingertoppen doet flitsen en wat doet Hij? Eigenlijk is Hij is alleen met Zijn hart bezig met de kinderen van Adam. Aan hen gaf Hij Zijn belofte, hen heeft vastgehouden, hen heeft Hij opgezocht. Dat is je eigenlijke waarde. Niet het stofje dat we zijn, maar dat we zijn in de gedachten van God, dat we voorwerp zijn van oneindige zorg, we zijn voorwerp van oneindige liefde. En het ging al aan ons leven vooraf. Dat is gedenken. Gedenken bevat eigenlijk alles: wat is de mens dat Gij hem gedenkt? In gedenken zit ontwerpen, we zijn het ontwerp van God. In gedenken zit noemen, zoals bij de doop de naam wordt genoemd. In gedenken zit een appèl, Hij roept ons tot een antwoord. En in gedenken zit vasthouden. Geen nood is te groot of Hij houdt je daarin vast. Gedenken staat hier in vers 5 tenslotte parallel met dat woord omzien naar. Wat is het mensenkind dat Gij naar hem omziet. De Almachtige heeft naar ons omgezien. Hij is voor ons tot de Goede Herder geworden, die zelfs Zijn leven voor ons gegeven heeft. Zo kostbaar is dat stofje mens. Zijn kracht ligt in zijn zwakheid. Zwakheid dan niet als zieligheid, maar zwakheid als sterke, kinderlijke afhankelijkheid. Kwetsbaar, en zo je voorwerp weten van Gods bemoeienis. Dat is mens-zijn. En alleen zo -want dan pas komt het tweede-, alleen zo mag hij koning zijn. Onderkoning onder God. Verzorgen en bewaren, schapen, runderen altegader en wat de paden der zeeën doorkruist. *Here, onze Here, eindigt de Psalm dan, hoe heerlijk is Uw naam op de ganse aarde.*

Zo zijn we vanmorgen door deze Psalm heengegaan. We hebben het bij het moment betrokken, we hebben daarbij gedacht over de actualiteit, en tegelijk is het vandaag de eerste zondag na Pasen. ik zei al aan het begin, lezend en herlezend kan ik deze psalm geen moment losmaken van Jezus Christus, die Paulus de laatste Adam noemt. Los van Hem is deze psalm ondanks alles toch te hoog gegrepen en te hoog gestemd. Maar in het licht van Pasen komt alles op zijn plek. Want in Jezus heeft God ons opgezocht! Dat is gewoon feit geworden. Jezus is de weg. Maar ook: in Jezus is deze psalm vervuld, want Hij is het model, Hij is de laatste Adam. Hier zien we eigenlijk het profiel van de tweede Adam. De eerste Adam heeft het verprutst, dat zijn wij, en de laatste Adam heeft het volbracht. Hij is de weg er naar toe, en Hij is het doel. En dat zien we in deze psalm aan het slot. Eigenlijk ben ik daarin versterkt bij het lezen van de Hebreeënbrief. Want precies zo leest de Hebreeënbrief Psalm 8. Als je Psalm 8 leest en je leest verder naar Hebreeën 2, dan staat daar: dit is Jezus ten voeten uit. Toen Hij daar verscheen op het bordes bij Pilatus, bebloed, gebroken, geslagen, toen zei Pilatus: *Is dat de mens?* Wat is de mens... Daar is het diep kwetsbare aangegeven. Maar God heeft aan Hem gedacht, en Hem in Zijn weerloosheid als het ware gebruikt ten overstaan van vijand en wraakgierige. Hij heeft Hem opgewekt uit de doden en Hem als mens goddelijke status bevestigd, gegeven, en toen heeft Hij heel de schepping aan Zijn voeten onderworpen, en die mag weer opveren, de hele schepping mag weer opveren nu Jezus Christus verschenen is. De laatste Adam. De opgestane Heer trekt als de Morgenster de nieuwe aarde achter Zich aan. Schapen en runderen altegader. Dieren op het veld, vogelen aan de hemel, alles wat de paden der zeeën doorkruist, het is door God aan de voeten van Jezus gelegd. Want Hij is die Adam. En Hij zal er zo voor zorgen dat het straks alles verzorgd en bewaard, niet gekloond, maar wel voldragen en vervuld voor God mag voortbestaan. Psalm 8 is ten diepste een Messiaanse psalm. Zo leert ons de Schrift in de Hebreeënbrief. Er zitten best veel vragen in die brief, daar ga ik nu allemaal aan voorbij, maar het mooie ervan is als de schrijver zegt: Maar uiteindelijk zien wij alleen Jezus, die vernederde Jezus, met heerlijkheid en glorie gekroond. O wondere liefde, o wijsheid van God, toen zonde ons het licht benam, hebt Gij het verlossende pad gebaand. Een tweede Adam kwam. Alleen in Zijn voetspoor wordt Psalm 8 ook in ons leven een beetje waar.

En zo leert ons Psalm 8 in het licht van de Hebreeënbrief. Eigenlijk een bevestiging van de punten die we zagen, die ik nog even herhaal.

Het leert ons allereerst te worden als een kind. En in de tweede plaats, het bevrijdt ons van de overmoed, de overmoed van de westerse mens. En ten slotte, het maakt ons mede-erfgenaam van Christus, samen met Hem onderkoningen over de schepping, waarvan we zeggen: Here, u bent de Heer, onze Here. Hoe heerlijk is Uw naam over de ganse schepping. Amen.

Verkondiging van zondagmorgen 4 mei 1997 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Meent niet, dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard" (Mattheüs 10: 34)

Schriftlezing:

Oude Testament:

- 1 Samuël 17: 45-50
- Jona 4: 6-11; Psalm 139: 19-24

Nieuwe Testament:

- Lucas 12: 49-57

Tekst: Psalm 139: 21 en 22: "*Zou ik niet haten, HERE, wie U haten?*"

Liederen:

- Lied 412 (Liederen uit het liedboek voor de kerken)
- Psalm 97: 1-4
- Psalm 101
- Psalm 119: 43, 45, 48, 66
- Lied 485
- Psalm 97: 5 en 6
- Lied 411: 1 en 6.

Introductie verkondiging: Mag ik haten?

Tegen de versuikering van het christendom.

Het is vandaag 4 mei, vanavond dodenherdenking, het voert de gedachten een halve eeuw terug naar de laatste wereldoorlog. Veel doden waren slachtoffer, ook velen gaven hun leven om ons van de terreur te bevrijden. Wat is er veranderd sinds die tijd? Kunnen wij het ons nog voorstellen, dat er dingen gebeuren, waar ik mij met het offer van mijn leven tegen verzet? Dan moet ik wel haten met een volkomen haat! Of juist niet? Mag ik haten? Voor een vorige generatie was dat geen vraag. Voor ons wel. Uit angst voor fanatisme zijn wij in een machteloze tolerantie vervallen. Verzet, agressie, haat, woede zijn bij ons vervangen door verdraagzaamheid, in liefde aanvaarden, ieder zijn eigen ruimte gunnen, eventueel links laten liggen. Maar pas op: hier gaat iets wezenlijks verloren. Calvijn zei al: "De liefde tot ware godsvrucht zal niet waarachtig wortel hebben geschoten, indien er niet een even sterke haat voor de boosheid wordt teweeggebracht."

Waar is de heilige verontwaardiging bij kindermisdrijven, bij echtbreuk, bij milieu-delicten, bij gebroken relaties als gevolg van promiscuïteit? Waar zijn wij als er gemoord wordt in de wereld en als er miljoenen verhongeren (Noord-Korea)? Waar zijn wij bij abortus, financieel bedrog, diefstal enz, enz? De Schrift gaat er ons in voor dat er niet alleen plaats maar zelfs plicht is tot woede, haat en verzet.

Het luistert wel nauw! Waarop richt zich die haat? (1) Hoe moeten wij haten (2), en wie is daarbij ons 'model' (3)? Dat zijn de drie punten die wij vanmorgen uit Gods Woord aflezen.

Verkondiging:

Gemeente van Christus,

Ik wil het vanmorgen met u hebben over het grote gevaar van -wat ik noem-: de versuikering van het christendom. Ik denk dat dat alles te maken heeft met de dodenherdenking deze dag, en met de vijfde mei. Als ik terug denk aan vijftig jaar geleden, aan de lagere school, dan realiseer ik me dat we daar psalmversjes uit het hoofd leerden zoals 'De Heer zal opstaan tot de strijd, Hij zal zijn haters wijd en zijd, verjaagd, verstrooid doen vluchten.' Dat zongen we op ons zesde levensjaar. En ik heb dat uit mijn hoofd geleerd, samen met liederen als 'Wie ver van U de weelde zoekt vergaat eerlang en wordt vervloekt. Gij roeit hen uit die afhoereren en die U trots de nek toekeren.' Allen van mijn leeftijd en ouder kennen waarschijnlijk deze liederen. Oude berijming. En als wij psalm 139 lazen, dan sloegen we vers 21 en 22 niet over.

Toen ik nog niet zo gek lang geleden een trouwdienst leidde en de tekst koos uit Psalm 139, toen vroegen bruid en bruidegom: "Maar als u hem leest, zou u vers 19-22 over willen slaan?" En ik begreep dat wel, en heb het ook gedaan, want de bruid vertelde dat er veel niet-christenen in de kerk zouden zijn, en die zouden kunnen denken dat we hen daar mee bedoelden!

Daarmee zijn we eigenlijk midden in het onderwerp van deze morgen beland. Wij zijn daarmee vandaag toch weer in een heel andere tijd gekomen en vervreemd van een stuk bijbel wat ik vandaag weer wat boven wil halen. Ik denk dat we zo'n stuk uit psalm 139 er graag uithalen, en er uit laten, omdat het misbruikt is. Want na de oorlog werden 'die vijanden' al gauw de synodalen, of de valse oecumene, en 'zij die God haatten' werden de ongelovigen en de atheïsten. En zo werden er waanzinnige dingen gezegd en gezongen. En we hebben daar afstand van genomen, radicaal, en dat is maar goed ook. Alleen, we hebben met het badwater ook het kind overboord gegooid. Want ineens verdwenen uit het gezang van de kerk alle liederen zoals de wraakpsalmen en ik kon bij dit thema nauwelijks liederen vinden uit het liedboek, maar bij de psalmen hele rijen!

De wraakliederen verdwenen. En woorden zoals woede, agressie, haat, verzet, je mag er eens wat over lezen bij Hervormd Nederland, maar: "dat is links, daar hebben we niet mee te maken", zeggen we dan.

En ik denk dat de vraag boven de preek voor de meesten van u haast een retorische vraag is. "Mag ik haten?" Nee, natuurlijk niet! Een christen is tot liefde geroepen, en Jezus zei: "De ouden zeiden: Ge zult uw naasten liefhebben, en uw vijand zult ge haten, maar Ik zeg u: heb uw vijanden lief". Zou Jezus psalm 139 uit de bijbel geschrapt hebben?

Ik heb voor deze zondag het tweede deel van psalm 139 uitgekozen. Het mag gek klinken, en misschien gelooft u het niet, maar er zit iets heel teers en iets heel gevoeligs in die zogenaamde 'wraakwoorden' uit

psalmen en profeten. Iets wat wij zijn kwijtgeraakt. Maar wat de goede mensen in het verzet hebben gekend. Je zou kunnen zeggen: het is de van binnen opkomende afschuw tegen alles en iedereen die het Messiaanse heilsplan van God vertrappen. Dat is het. En ik denk dat het eigenlijk evangelie is, dat we geloven dat God dat haat met een immense haat. Daar wil het over hebben. Het zijn volledig bijbelse woorden: haat en toorn. We zullen het nooit uit de bijbel kunnen schrappen. We zouden de Leeuw van Juda de tanden uit de bek trekken. Het hangt er wel van af hoe we er over spreken. Dat wil ik wel proberen in evenwicht te houden. Want het is een gevoelig onderwerp en ik denk dat het belangrijk is dat we eens rustig de punten nagaan.

Je zou kunnen zeggen: het gaat over Gods protest tegen de versuikering van het christendom, waar alles lievig is en halfzacht. Waarom? Omdat er niet meer wordt gehaat. Maar we letten er wel op hoe die haat moet zijn.

In de eerste plaats: *Mogen wij haten? En op wie richt zich dan die haat?*

En in de tweede plaats: *Hoe moeten we haten?*

En in de derde plaats: *Wat is daarbij ons voorbeeld?*

Die drie punten wil ik zo nagaan aan de hand van deze psalm 139.

In de eerste plaats: Mogen wij haten? En op wie richt zich die haat?

Heeft Jezus niet heel duidelijk geleerd -en we hebben het weer gelezen,-: je zal je vijanden liefhebben. Maar in psalm 139 wordt het heel duidelijk gemaakt. In vers 20 staat niet: "zou ik niet haten die mij haten?" Het kleine verschilletje is precies die totale omslag. Er staat: "zou ik niet haten die U haten?" En verachten wie tegen U opstaan?

Wat wij doen is haten die ons haten. Onze concurrent, de mensen uit een andere politieke richting, mensen van een andere kerk, en vandaag natuurlijk ook mensen van een andere religie, de vreemdelingen binnen onze poort die heel anders zijn dan wij, en als ze dan nog bovendien ons haten, dan betalen we ze terug. Wij haten wie ons haten. En dat is een totaal verkeerd vijandsbeeld, zegt psalm 139. Zoals Jezus leerde bij het gebod der liefde te bedenken: wie is dan mijn naaste?, zo leren we bij psalm 139, bij het gebod van de haat te vragen: maar wie is dan eigenlijk mijn vijand?

Mijn vijand is niet degene die mij haat! Want ieder van ons, wij zijn een combinatie van de oude mens en de nieuwe mens. En het kan best zijn dat iemand u alleen kent zoals u altijd naar voren treedt in die oude mens. En dan haat hij u, en wees blij dat hij u haat! Die ons haten zijn onze vijanden niet, zegt psalm 139. Maar het gaat om iets heel anders. Het gaat erom dat we leren te haten wie U haten.

Haten en haten is twee. Het hangt totaal af van het object. Wie wordt er gehaat en waarom. Psalm 139 is daarover heel duidelijk, in vers 18 staat: "het zijn de mannen van het bloed". Wij zouden zeggen: de agenten van de dood, die overal in heel de wereld rondgaan, en ook hier in het verborgene in onze samenleving zitten. Wij zouden zeggen: het zijn de folteraars en de beulen, en hun opdrachtgevers, die martelwerktuigen gebruiken. Mensen die Gods naam daarbij tot een leugen gebruiken, ze dekken zich er mee om hun kwade praktijken te maskeren. Zeker, wat Hitler en de zijnen deden, die beriepen zich op de voorzienigheid bij hun duistere praktijken.

Maar ze waren overal rond, deze vijanden van het heilswerk van God, tot vandaag toe. Ze zitten daar weer in Noord-Korea, het laatste bolwerk van het communisme. En ik ben totaal niet zeker van wat er ten diepste gebeurt door Saddam Hoessein. En wat gebeurt er in Rusland, en in onze samenleving? En wat

zijn dat eigenlijk voor processen in België, kindermishandeling, wat gebeurt er in het verborgene?

Maar direct als de dichter namen noemt, groepen aanwijst, een categorie, dan bidt hij onmiddellijk: "O Heer, doorgrondt mijn hart en ken mijn gedachten, en zie of er bij mij een heilloze weg is". Zo'n gebed hoor je niet uit de mond van een fanaticus, bij een fundamentalist. Die bidden dat niet. Maar de dichter bidt direct: "Heer, ken mijn gedachten, zie of bij mij een heilloze weg is, want die duivel, die oude mens, die zondaar, hoe vaak neemt die ook beslag van mij?"

Wat zijn mensen slecht, wat kunnen mensen elkaar aandoen. Francis Schaeffer zei: "Sommige mensen zijn 'dead producing machines', ze gaan door het leven en verspreiden alleen maar de dood. Ze zaaien dood en verderf. Zodra de dichter van psalm 139 dat ontdekt dan stijgt er een diepe walging uit zijn hart omhoog. Ik moet hierbij altijd denken aan wat Mordechai en Esther moeten hebben gevoeld bij Haman. En we lazen dat voorbeeld van wat David moet hebben ondergaan tegenover Goliath. Daar staat David, en als hij Goliath tegenkomt, en die braller hoort, die opschepper, dan is hij verbijsterd en zegt: "Die staat daar de slagorden van de levende God te honen!" Misschien is psalm 139 wel in dat uur gemaakt, in ieder geval dit gedeelte: "Zou ik niet haten Here, wie U haten?" Niet verafschuwen wie tegen U opstaan?" En dan legt David al zijn agressie in dat ene kleine kiezelsteentje en het slaat zelfs door het voorhoofd van die reus. Wel wonderlijk: God verslaat die reus, de vijand, door een kiezelsteentje van de herder.

Om nog even bij dat eerste punt stil te staan: op wie richt zich nu die haat? Het blijft natuurlijk gelden wat Jezus geleerd heeft: Hebt uw vijanden lief. Maar dat geldt niet voor Gods vijanden! En dat bedoelde Jezus toen Hij zei in Lucas 12: "Vuur ben Ik komen werpen op de aarde". Het verzet tegen Gods goede heilsplan en Zijn liefdeswerk moet eruit gebrand, totaal. En treft dat vuur en die haat ook mensen? Ja zeker, dat treft ook mensen die in eigen persoon die haat tegen al wat God goed vindt, èn tegen Zijn Gezalfde, belichamen. Die zo versmolten zijn met het kwaad dat er geen scheiding meer te maken valt. Heeft een mens zich geheel en al met zijn haat tegen God vereenzelvigt, dan gaat hij eraan tot in de hel. En daar mag je nog voor bidden ook. "O God, dat Ge de goddelozen ombracht".

Maar natuurlijk, meestal komt het kwaad dubbel voor, in mensen die dubbel zijn, die het beide in zich dragen, die de oude Adam en al zijn haat, en ook soms die andere, de nieuwe mens en het goede wat God in de schepping gelegd heeft. En soms doen we er dan ook goed aan om te zeggen: "Ik haat de vijandschap, maar niet de mens, ik haat dat bedrog, die wreedheid, die verdorven sluwheid, die slechtheid, die hebzucht, alles wat bij de boze hoort, maar niet de mens daarachter."

Maar wat Jezus zegt in Lucas 12, dat heeft wel regelrecht hiermee te maken. Hij heeft gezegd: "Ik ben gekomen om dat kwaad er uit te branden. En dat doe je door vuur. Ze denken dat Ik gekomen ben om vrede te brengen, maar Ik ben gekomen voor het zwaard, om dat kwaad er uit te snijden." En soms gaat dat zwaard door onze eigen ziel. Maar woede, toorn, haat en verzet, ze zijn er niet minder om, als het goed is, als ze zich richten op het goede voorwerp.

En hier komt mijn tweede punt. Hoe moeten we haten?

Ik zei al, er ligt iets heel teers en gevoeligs in de wraakwoorden. De haat van psalm 139 is niet een haat zoals die oprijst uit onze eigen ziel, -en daar zit wat-! Het is heel belangrijk om dat heel duidelijk te onderscheiden, om de haat van psalm 139 in zijn ware gedaante te treffen. Je zou er een woord aan toe moeten voegen, je zou moeten zeggen: de haat van psalm 139 is heilige haat. Heilige verontwaardiging, en die hebben we niet uit onszelf. Maar we ontvangen ze als iets heel gevoeligs als we God gaan kennen in Zijn heiligheid en in Zijn liefde. Hoe meer we Hem kennen, des te meer gaat het in ons schrijnen. Die haat van psalm 139 is niet een onbeheerste woede, een uitval, persoonlijk gericht, verbittering.

Het is iets wat heel diep in ons gaat schrijnen en zeer doen, dan aanzwelt en ten slotte uitbreekt in een onverzettelijke weerstand. En het ware verzet wordt uit deze schrijnende pijn geboren. Ze is een vrucht van de Geest en zelfs de grote profeten moesten ze leren.

Ik denk nu aan Jona, aan die kille fundamentalist, die keihard de waarheid verkondigde, maar die zelf onbewogen was. En God leerde hem de les via de wonderboom. Ik ben daar zelf deze week persoonlijk bij bepaald. Mijn scooter werd gestolen, notabene voor mijn neus, op de Pausdam, in de middag. Ik ergerde me groen en geel. En de nacht daarop sliep ik er gewoon niet goed van, en dat gebeurt niet vaak. Ik werd vroeg wakker en de ergernis steeg in mij op. En toen ben ik bepaald bij de wonderboom van Jona. Ineens snapte ik wat God bedoelde, Hij zei als het ware door dat verhaal van Jona: "Nou ja, over een scooter erger je je groen en geel, en wat nou die stad? Daar een stad -Ninevé- met 120-duizend kinderen, hier een stad -Utrecht- met misschien wel 140-duizend mensen die het evangelie van Christus niet kennen, -benevens veel vee-, zegt Jona er nog bij. Ja, waar is onze bewogenheid? Dat is de vraag. Waar is dat eigenlijk, die heilige ergernis? Want we zijn veel geërgerd, ontzaglijk veel, voorbeelden te over, u kent ze, ik ken ze. Maar hoe weinig is het heilige ergernis? Dat bedoel ik nou met die versuikering van het christendom. Ergeren we ons überhaupt nog wel eens aan iets? Sterker: haten we nog? Dat is de vraag die psalm 139 ons stelt. Haten we het kwaad van de vijand van God in welke gestalte dan ook? Ook in ons en ook in u? Waar is onze haat, ons verzet, onze ergernis? Psalm 139 zweept ons niet op tot onredelijke agressie, de haat die uit ons eigen hart opkomt. David weet hoeveel kwaad dat alles heeft aangericht. Maar ik denk dat er bij David van binnen iets is gaan schrijnen toen hij Goliath hoorde. En zo denk ik dat de ware verzetsmensen in de laatste wereldoorlog, aan deze kant van de grens, maar ook aan de andere kant van de grens, de ware verzetsmensen hebben dat schrijnen van binnen uit gevoeld. En dat is gaan groeien en gaan gloeien. En tenslotte is het uitgebroken in een onverzettelijk: nee! En ze hebben er hun leven voor over gehad. Waar is bij ons dat onverzettelijk Nee! tegen alle geweldenaars die de zwakken doden? Tegen de mensen die zich verzetten tegen het Messiaanse vredesrijk? In onze samenleving wroet dat. Waar is ons onverzettelijk Nee! tegen abortus, en Nee! tegen kindermishandeling, en Nee! tegen die gore sex, die overal uitpuilt op allerlei netten op de televisie? En waar is dat onverzettelijke Nee! tegen de drugdealers? Waar is het onverzettelijke Nee! tegen mensen die geld tot hun God maken? En het zijn er nog al wat. En ze zitten daar op de leren zetel van de banken en noem maar op. Waar is het verzet tegen alles wat de werking het Rijk van God, het Messiaanse vrederijk tegenstaat, tegen alles wat de mens op de troon zet? En waar is de pijn over al dat onrecht? We zijn te laf en te zwak om in onverzettelijke haat de vijand de voet dwars te zetten. Dat deden veel verzetsmensen wel, dat kunnen we van hen leren! Martin Luther King was er zo één. Hij zei: "Als je niets meer hebt om voor te sterven, dan moet je je wel afvragen of er nog iets is om voor te leven." Genoeg over dit tweede punt, over het hoe van de haat.

Dan het derde punt. Wat is ons voorbeeld?

Het is duidelijk dat deze haat van psalm 139, deze heilige haat zoals ik hem noemde, natuurlijk evenveel verschilt van onze menselijke haat als de hemel verschilt van de hel. Maar we doen deze haat daar dan ook op: heilige haat en heilige erfenis, ze worden in de hemel geboren, sterker nog, in het hart van God. En daarom haalde ik Lucas 12 erbij, waar de Here Jezus zegt: "Ik ben gekomen om de aarde in brand te steken, en hoe graag zou Ik zien dat het vuur reeds aangestoken was." (Groot Nieuws vertaling). Dat heeft Hij gezegd. En ook zei Hij: "Maar Ik moet eerst nog een doop ondergaan. En wat een angst moet Ik doorstaan totdat de doop is voltrokken". Dat zegt Hij allemaal, dat is Golgotha. "Denken jullie dat Ik vrede ben komen brengen op de aarde? Nee, geen vrede zeg Ik je, maar verdeeldheid." In Mattheüs 10 staat: het zwaard. De woorden uit Lucas 12 vertellen ons iets over de keerzijde van Gods liefde, en dat is de haat. Als Zijn liefde die keerzijde niet had, we zouden nooit zijn gered, want die haat heeft Jezus ertoe gebracht om Zijn leven te geven als losprijs voor velen. Hij haatte de zonde zo schrijnend, dat Hij ervoor aan het kruis is gegaan, en daar is Hij uit liefde, die tegelijkertijd is, ons tot zonde geworden. Hij wou gewoon die zonde uit de schepping verwijderen, met allen die daar restloos aan verkleefd zouden zijn.

En die haat tegen God, daar heeft Hij eigenlijk alles voor over gehad om die te verwijderen, daar heeft Hij Zijn leven voor gegeven. Als het de weg was van Zijn Vader, Die van Hem vroeg om daarvoor Zijn leven te geven, dan ging Hij ervoor. Zo diep heeft Jezus de zonde gehaat, om daardoor de zondaar te winnen. Maar een Jezus zonder heilige haat is geen Jezus. En dat is het vuur wat Hij is komen aansteken. En dat vuur moet opnieuw ontstoken. Het laaide op in het verzet tegen Hitler, het laaide op bij het verzet tegen het communisme.

Ik ga nu afsluiten. Wie echt op de vijfde mei bevrijdingsdag wil vieren die moet God bidden om een dosis van die heilige haat.

Daar zagen we drie dingen van:

1) Geen haat tegen mijn vijand, maar tegen hen die U haten. En dat mes gaat ook door eigen vlees.

2) Een haat die niet behoort bij de oude mens van beneden, in ongeremde uitbarstingen van verhoonde woede en van innerlijke verbittering, nee, die van boven in ons gegoten wordt. Eerst als een schrijnende pijn en diepe afschuw, en dan als een bitter verdriet en daarna uitbrekend in een onverzettelijk Nee! En soms moeten wonderbomen vallen om ons dat te leren.

3) Uiteindelijk doen we het op, die haat, aan het hart van God. Want dat is Jezus. Jezus die minstens zo veel door deze heilige haat gedreven werd als door de heilige liefde. Want ze is er de keerzijde van. Maar het lijkt wel of wij het ABC ervan nog moeten leren.

Amen.

Deze verkondiging zal medio augustus 1997 het onderwerp zijn van een preekbespreking via Internet. Ongeveer twee weken van te voren maakt de webmaster van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht de definitieve datum bekend via e-mail en een publicatie op de site. Tegelijkertijd wordt een www-board geopend waar u alvast vragen kunt stellen en met andere deelnemers van gedachten kunt wisselen over de inhoud van de preek.

Ds. Wim Rietkerk leidt de bespreking, die plaatsvindt met behulp van een speciaal ontwikkelde interface. U hebt geen extra software of plug-ins nodig, alleen een frames ondersteunende browser en Internet-toegang.

Meer informatie vindt u hier.

Verkondiging van zondagmorgen 31 januari 1999 door W.G. Rietkerk, Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Als één lid lijdt, lijden alle leden mede, als één lid eer ontvangt, delen alle leden in die vreugde mee" (1 Corinthiërs 12: 26)

Thema: gemeenteopbouw.

Schriftlezing: Handelingen 2:41 - 47 en Epheziërs 4: 11 - 16.

Tekst: **de vier zuilen van de vroegchristelijke kerk**: Hand.2:42. 11.

Introductie: *Ben je een druif of een knikker?* Deze vraag was het thema van een jeugdweekend een paar jaar geleden, n.a.v. een preek over Galaten 6 over gemeenteopbouw. Er werden toen 5 regels uit afgeleid:

1. Geen gemeente*op*bouw zonder *onder*bouw: vergeving.
   Elkaar terecht *helpen* in een geest van zachtmoedigheid. (Galaten 6: 1).
2. Gemeenteopbouw vindt plaats in *kleinere gemeenschapskernen*, waar leden met elkaar moeten, noden, gebreken *delen* en dragen (Galaten 6: 2)
3. Gemeenteopbouw stagneert bij *ondiepe relaties*. Die zijn het gevolg van afwezigheid van een *reële kijk* op jezelf. (Galaten 6: 3, 4)
4. Geen groei in gemeenschap is mogelijk zonder dat wij elkaar leren hoe ieder *zelf* verantwoordelijkheid draagt. (Galaten 6: 5, 6)
5. Gemeenteopbouw is geen hobby, maar *zaaien op de akker van de Geest*. Alleen als de gemeente wordt wie ze is, kan Gods genade tot zegen zijn voor de wereld. (Galaten 6: 7-10)

Vandaag knopen wij hierbij aan. Aan de hand van Handelingen 2: 42 en Efeziërs 4, laat zich heel goed duidelijk maken wat het geheim was van de vroegchristelijke kerk: de vier zuilen! Welke zuil is bij ons sterk, welke gammel?
Dat heeft alles te maken met die kernvraag; 'wat zijn wij: *een druiventros*, organisch met elkaar verbonden of een zak met kille, *losse knikkers*?' Hier ligt volgens Paulus woord uit Efeziërs 4 de hoofdtaak van de ambten en bedieningen! Zij zijn de pezen, die het geheel van het lichaam voeden en samenhouden (N.V .'geledingen').

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Het vers in Handelingen 2: 42: *'En zij bleven volharden bij het onderwijs van de apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden'*, in een korte beschrijving van de vroegchristelijke kerk, de eerste gemeente die groeide in Jeruzalem, en die van daar uit explosief uitgroeide tot over het hele Romeinse Rijk en zelfs, binnen twee eeuwen, daarbuiten.
Wat was nu eigenlijk het geheim van die vroegchristelijke kerk? Na die explosieve start van drieduizend mensen die op één dag gedoopt werden, groeide die kring van gemeenten uit in een flits naar Judea en Samaria, en van daaruit naar Damascus.

Binnen 25 à 30 jaar waren er al gemeenten in de hoofdstad van Rome, en er groeide een netwerk van gemeenten over het hele Romeinse Rijk en binnen een eeuw zijn er over dat hele Romeinse Rijk kleine gemeenten. Wat hadden die

kerken, dat ze zo'n bijzondere aantrekkingskracht uitoefenden?

'Ze loofden God en stonden in de gunst bij het hele volk', staat er. Dat is nog als wat! Wij maken in onze tijd precies de omgekeerde beweging mee. In een tijd van vijftig jaar is de kerk van Christus in Europa, ook in ons eigen land, gekrompen van grote volkskerken -ook niet altijd even ideaal- tot kleine wijkkerken, deelgemeenten. Een kleine minderheid van onze 'grotestadsbewoners' hier in Utrecht heeft nog iets met de kerk.
Dat is best reden om met nieuwe ogen te kijken naar die vroegchristelijke kerk, die gemeente in Jeruzalem, waar het allemaal begon. Want wat had die gemeente, wat was hun geheim? Wat gaf hun die plotselinge groei, die uitstraling en die kracht? Daarvoor hebben we in de Bijbel het boek Handelingen gekregen. Laten we eerst vaststellen dat de titel van het boek: *'Handelingen der apostelen*' fout is. Want nergens in dit boek, dit tweede boek van Lucas, staat dat we dit Handelingen van de apostelen moeten noemen. Dat is dan ook het eerste antwoord op de vraag waar het geheim ligt van die groei.

De latere overschrijvers, niet geïnspireerd, hebben die titel erboven gezet. Want Lucas zelf had een andere titel in gedachten, kijk maar naar het allereerste vers van dit boek. Daar staat: *het eerste boek, o Theophilus* - dat was een vriend aan wie hij schreef-, *heb ik geschreven over wat Jezus is begonnen te doen*. Dan laat hij zich van die zin afleiden, want hij gaat direct vertellen wat Jezus deed. Maar je moet die eerste zin voortzetten, dan zegt Lucas: *'Maar dit tweede boek, dat is over wat Jezus verder is gaan doen na de Hemelvaart, als de opgestane Heer!'*

Lucas heeft een evangelie geschreven, dat was het eerste boek, over wat Jezus gedaan heeft vòòr de Hemelvaart, en dit is het tweede boek, over wat Jezus daarna is gaan doen, als de opgestane Heer, in de kracht van de Geest, uitgestort over al de gelovigen in al deze vroegchristelijke gemeenschappen! Dus eigenlijk is het: *handelingen van de opgestane Heer.*
En daar is ook het eerste antwoord op de vraag wat het geheim is van die explosieve kracht van die vroegchristelijke kerk. Omdat Jezus, de opgestane Heer, in hun midden was! Midden in het boek Handelingen, waar Paulus zijn zendingsreizen doet, staat een prachtig vers: hoofdstuk 16: 7: "maar de Geest van Jezus liet het hun niet toe". Daar zie je even een tipje van de sluier opgelicht. Het was de Geest van de Here Jezus die de discipelen leidde, en die de vroegchristelijke kerk opbouwde, zegende.
Ja, kun je zeggen, met dat antwoord kom ik niet ver, want geloven wij dan dat de Geest van de Here Jezus er nu niet meer is? Nee, vast en zeker niet, want er staat heel duidelijk dat Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is, en tot in alle eeuwigheid. Het ligt niet aan zijn kracht als de opgestane Heer, maar misschien dan wel aan het feit dat we te weinig er op letten hóe Hij werkte, en dat is het tweede antwoord. Hoe heeft Jezus dan in zo'n korte tijd als de opgestane Heer die vroegchristelijke kerk zo explosief doen groeien? Dat lezen we hier in Handelingen 2 vers 42.

Je zou kunnen zeggen: hier worden de vier zuilen genoemd waaruit die vroegchristelijke kerk werd opgetrokken. We zien die vier punten heel duidelijk verteld: ze volharden bij het onderwijs van de apostelen, ze volharden bij de gemeenschap, ze volharden bij het breken van het brood, en bij de gebeden. Dat noem ik de vier pilaren waarop de gemeente van Christus -eigenlijk de gemeente van alle tijden- wordt opgetrokken.

I onderwijs

II gemeenschap

III breken van het brood

IV gebeden

Als er één pilaar ontbreekt, wat gebeurt er dan? Dan hangt dat hele gevaarte scheef! En als er twee zijn afgebrokkeld? Dan krijg je scheuren en barsten in dat gebouw. De kerkenraad begint deze week met een proces van bezinning op de structuur van de gemeente. Hier, in Handelingen 2: 42 en in Efeziërs 4, de gemeente als lichaam van Christus, daar moet eigenlijk alles beginnen. Over alle vier punten een uitleg.

Punt 1: Volharden bij het onderwijs van de apostelen. Dat is een ander woord dan volharden bij heel de Schrift. Het is als het ware de dragende kracht in de gemeente. Het Nieuwe Testament is een neerslag van het onderwijs van de apostelen, en daar zit het oude testament, gezaghebbend, ingevouwen, daar bouwt het op voort. Volharden bij de leer van de apostelen: wij doen dit, ik kan niet anders zeggen. Niet perfect, vooral het persoonlijk bijbellezen, en ook het volwassen bijbellezen, weggroeien van de manier zoals je de verhalen uit de kinderbijbel hoorde. Dat volwassen en persoonlijk bijbellezen is bij ons niet sterk. Maar we volharden wel bij dit onderwijs. En we doen niet mee met vrijzinnigheid. Vrijzinnigheid begint altijd met ondermijning van de betrouwbaarheid van de bijbel. Let op, want waar dat wel gebeurt, daar begint die zuil te vermolmen. Moderne vragen, die iedere eeuw weer opkomen, zijn prima. Maar de antwoorden daarop zoeken we in diepe trouw en verbondenheid aan het apostolische woord.

Punt 2, de gemeenschap. Wie even verder leest in Handelingen 2, ziet wat dat betekende. Want we lezen hoe die gemeente bijeenkwam in de huizen. En in een huis kun je nooit meer dan misschien vijftien mensen hebben, daar werd het brood gebroken, een technische term voor de maaltijd van de Heer vieren, en volharding in de gebeden. En daar is ook de gemeenschap, het delen met elkaar, tot in de materiele dingen toe. Op dit punt wil ik wat nader ingaan, en heel concreet denkend aan hoe onze gemeente in elkaar zit. Onze gemeente bestaat uit 540 leden. Er zijn 15 ouderlingen, 5 diakenen, 1 dominee, 1 pastoraal medewerker. En er zijn ongeveer 6 gemeentekringen, die worden geleid door coördinatoren. Daar heb ik iets bij te zeggen. De structuur waarmee wij werken in de gemeente kan ik als volgt weergeven.

o = ouderlingen (15)

d = diakenen (5)

p = predikant (1)

pm = pastoraal medewerker (1)

gemeente

De verbindingen maken overduidelijk hoe de structuur is van de gemeente. U ervaart de kerkenraad als -ook letterlijk- tegenover u zittend. En ieder van die ouderlingen heeft een band met gemiddeld 30 leden die hen zijn toevertrouwd. Dat geldt ook voor de diakenen. De pastoraal medewerker waaiert wat breder uit, vooral onder de jongeren, en de predikant wordt geacht in elk geval alle leden te kennen! Al die contacten zijn één op één contacten. Is dat nu gemeenschap? Eigenlijk zou iedereen moeten zeggen: nee. Er ligt hier wel een achilleshiel in de gemeente. Want het beeld dat de bijbel geeft van de gemeente, dat is dat wij één lichaam vormen. Of, een voorbeeld wat ik vaker gebruik: we zijn niet een zak met allemaal losse knikkers, maar we zijn een tros met druiven! Houdt je die naast elkaar, dan zie het verschil. In een zak knikkers zitten al die stuiters onverbonden en kil naast elkaar, en in een druiventros zitten alle druiven organisch aan elkaar verbonden, in kleine clusters, kleine cellen en verbanden, in organische verbondenheid allemaal aan die ene wijnstok vast. De vroegchristelijke kerk volhardde bij de leer van de apostelen én bij de gemeenschap. Daar moesten ze aan werken, daar volharden ze bij. Hoe deden ze dat? Doordat ze samenkwamen in een veelvoud van kleinere verbanden.
Nu zult u zeggen, maar dat doen wij ook! Er zijn 12 jongerenbijbelkringen, ook enkele wijkbijbelkringen, dus ik ontken niet dat die zuil van de gemeenschap er niet staat. Alleen, ze is niet sterk, en ze kan beter. Ze is gebrekkig. Ze is half af. Als je weet dat er 540 leden zijn, en dat er ongeveer 15 kleine kringen zijn, bijbel- en wijkkringen, van 10 à 15 leden, daar kun je ook de gemeentekringen bij insluiten, dan zie je dat dat maar 50 % van alle leden betreft! Wist u dat? Die andere 50 %, die dus niet bij deze kringen hoort, volstaan meestal met deelneming aan de gemeente door de zondagse kerkgang. Die er trouwens ook niet beter op wordt, het gaat eerst van twee naar één keer, dan naar: het hoeft toch ook niet altijd… Ik ben helemaal niet gelukkig met zo'n ontwikkeling. Maar dit is eigenlijk de beschrijving van een misstand, bijbels gezien. Met al ons roemen op 12 of 15 bijbelkringen is dat nog veel te gering. Maar er is natuurlijk ook nog meer, want wat is de kwaliteit van deze vijftien kringen? Komt ieder lid daar echt tot zijn recht? Worden ze bijeen gehouden door interesse voor het evangelie? Door verdieping van het geloof? Zijn het groeiplaatsen van het geloof? Is er gemeenschappelijk gebed? Ik denk dat dat beperkt waar is. Kortom, die tweede zuil is niet echt sterk.

Punt 3: het breken van het brood Het breken van het brood is een deel van de gemeenschapsoefening, en dat deed de vroegchristelijke kerk door een gemeenschappelijke maaltijd. De maaltijden speelden daar een grote rol, in 1 Corinthe 7 lees je daar meer over. Er wordt verteld hoe ze dat deden. Ze kwamen bijeen in kringen, en dan nam iedereen iets mee. Nu doen wij dat ook wel eens, we noemen dat 'potluck' maaltijden, ieder neemt iets te eten mee, maar wij delen in onze welvaart en overvloed! Het is iets extra's, wat we daar doen. Maar bij de vroegchristelijk kerk waren leden die echt te weinig te eten hadden! En anderen hadden meer dan ze nodig hadden. Ze namen dan bij die maaltijden, die ze aan huis gebruikten, -en ik denk dat dat misschien wel ieder dag was, en niet maar één keer per week-, en men noemde dat de agapè, de liefdemaaltijden, en dan werd aan het slot van de maaltijd 'het brood gebroken'. Dat was een zeer bijzonder moment, want dan werd het avondmaal gevierd, aan die maaltijden die men gemeenschappelijk gebruikte. Dat is het volharden bij het breken van het brood. Zo vierde men de aanwezigheid van de opgestane Heer in al deze cellen en kringen gemeenschappelijk. Ik weet wel, kunstmatig het verleden kopiëren lukt nooit, teruggaan in de geschiedenis is ook niet goed, maar ik denk dat onze avondmaalsviering aan intensiteit zou winnen. We zouden mogen nadenken of eens in de zes weken, afwisselend in morgen- en middagdienst genoeg is. Is er

niet ruimte voor bredere viering van het breken van het brood, en niet om de vernieuwing om de vernieuwing, maar omdat dat een weg is waarlangs de Here zelf zijn aanwezigheid laat gevoelen. Dat is het wonder van het breken van het brood, wanneer we dat doen dan is Hij in ons midden. En dat te ontvangen, en van daaruit in kracht te leven, en daaromheen de gebeden te hebben, dat hoort echt bij een levende gemeente.

Punt 4: volharden bij de gebeden Dat was niet alleen op zondag, de eerste dag van de week, als de gemeente samenkwam en dan één uit hun midden een gebed uitsprak. Dat is het ook, en dat is niet onbelangrijk, maar het gebeurde ook in kleinere huisgemeenten. U kunt dat lezen in Handelingen 12: 12. Petrus werd uit de gevangenis bevrijd, en toen hij daar, half afwezig door die wondere bevrijding, rondliep door de straten van Jeruzalem, dacht hij ineens: het is woensdagavond, het is half tien, maar dan is de gemeente bij elkaar in het huis van de moeder van Johannes Marcus! Dat weet hij, dat is ieder woensdag, dan komen ze bij elkaar om te bidden. Hij gaat er naar toe, en u weet, ze geloven niet in de verhoring van hun eigen gebed, want het meisje wat open deed, zei: dit kan niet, het is vast een geest! Dit laat ons zien dat de gemeente samenkwam in kleine kringen voor gemeenschappelijk gebed. Zo volharden ze in gebeden.
Nu terug naar onze gemeente. De zuil van het breken van het brood en de zuil van de gebeden, ook die mogen en moeten opnieuw worden bekeken. Er ontbreekt nogal wat aan. Veel van de tweede zuil, de gemeenschap, en het breken van het brood, en de gebeden, voltrekt zich weer in die cellen. Dus de structuur van de gemeente is toch wel heel belangrijk hierbij. Nu moet u niet denken dat zich dat alleen in de cellen voltrok, want er wordt hier in Handelingen 2 ook direct bij verteld: zij kwamen bijeen in de tempel. Daar kwamen ze in een grote gemeenschappelijke samenkomst op de eerste dag van de week bijeen. Ook daar waarschuwen later de apostelen, in Hebreeën 10: verzuim niet die 'groot-gemeentelijke' samenkomsten. Dat wordt er uitdrukkelijk bij gezegd. Wees daar aanwezig! De cellen worden dus samengehouden door die grootgemeentelijke samenkomst, en die staat ook onder leiding. Eerst van de apostelen, dan helpers van de apostelen, dan komen er diakenen bij, dan worden oudsten aangesteld, er gaan ambten in functioneren, als herder en leraar, zoals we lazen in Efeze. Heel de ontwikkeling van de gemeente werd dus door leden met bijzondere gaven daarvoor geleid.

Ik ga ik weer even terug naar het plaatje van de structuur van onze gemeente. De individuele leden hebben dus allemaal een band, soms een hele smalle, met hun wijkouderling. Dat zou ik wel even willen vragen: weet u wie uw ouderling is? U hoort een band te hebben met de wijkouderling, ieder lid moet weten: dat is mijn wijkouderling. Daar is dus die band vanuit de top naar de gemeente toe, die hoort er te zijn. Maar de vraag is natuurlijk wel, is dat wel wat het onderwijs in het nieuwe testament ons leert? Het is wel mooi, maar het is toch niet zo dat al die 540 leden daarmee onder elkaar ook een band hebben. We zagen wel, onder elkaar is er in kleine kringen ook een band, maar die voltrekt zich meestal toch ook weer los van de ouderlingen en los van de ambtsdragers. En dat is iets waar we ons opnieuw over moeten bezinnen.
Als je Efeze 4 leest, staat daar: "en nu heeft Christus gaven aan de gemeente gegeven". Denk maar aan al deze oudsten, medewerkers, bedieningen, al degenen die bij ons een vaste taak in de gemeente hebben. Christus heeft die gaven aan hen in de gemeente gegeven, en met welk doel? Zij moeten dat lichaam nu op gaan bouwen. Zij zijn de 'geledingen' van het lichaam. En uit het hoofd, Jezus Christus, ontvangt het lichaam, door de dienst van al zijn geledingen de groei en de opbouw. Dus die geledingen spelen een onmisbare rol bij de

opbouw van het lichaam. Die geledingen, dat is bij ons een gekke vertaling, het wordt door Luther vertaald met gewrichten, en prof. Versteeg zei: dat is fout, want hij had moeten zeggen: de pezen die alles bij elkaar houden. Met dacht vroeger ook nog dat de pezen de kanalen waren waarlangs alle leden van het lichaam gevoed werden. Voeden, versterken, bijeenhouden, stimuleren, dat is de taak van die geledingen, van die ambten, van die oudsten. En daardoor werd die gemeente bijeengehouden.

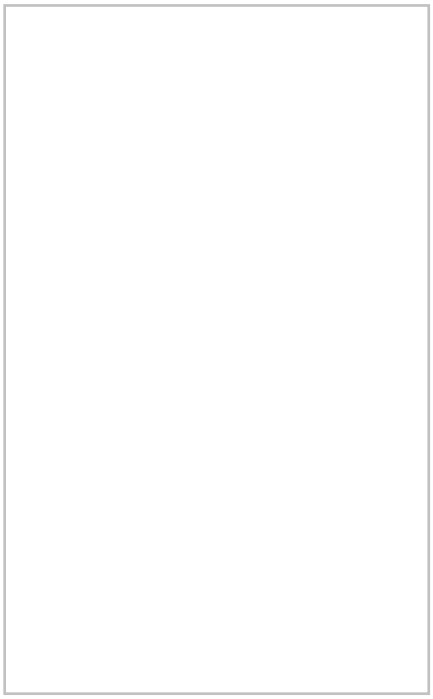

Dus eigenlijk kom je dan bij dit model uit: het ideaal wat ik dan maar met één grote stap voorleg. U ziet hier (*met een beetje fantasie*) een druiventros, en bovenin zit die vast aan de wijnstok. Jezus zegt: "Ik ben de wijnstok". En dan zie je dat al degenen die een taak hebben in de gemeente, de ouderlingen, de diakenen, de predikant en de pastoraal medewerker zijn nu omgeven door de gemeenteleden. Ze staan er niet meer tegenover, maar ze zijn geïntegreerd, en ieder is onderdeel van zo'n cluster in de druiventros. Zo is het nieuwtestamentisch ideaal. Een ouderling of een diaken, of een pastoraal medewerker of een predikant, ze horen zelf met de mensen die aan hun zorg zijn toevertrouwd, een gemeenschap te vormen, waar ze zelf ook veel uit ontvangen, waardoor ze ook zelf worden bemoedigd en bevestigd, ondersteuning ontvangen, met name ook door de gebeden, en waar ze zelf zich aan geven, door ieder lid van die kleine gemeenschap te stimuleren, zelf hun gaven te leren ontdekken, actief te leren deelnemen aan heel het gemeenteleven en aan de voortgang van het evangelie.

Zo groeide dat in het nieuwe testament. En waar dat weer gaat groeien, daar verdwijnen de klachten van de ambtsdragers. Want zoals het nu is, is het heel zwaar. Dertig mensen bezoeken, er nooit iets voor terugkrijgen, met dertig mensen geïsoleerd een band hebben, mensen die elkaar vaak niet of slecht kennen, alles rust op jou, en na vier jaar ben je weg. En als je weer terugkomt krijg je vaak weer een andere wijk en begint het hele verhaal weer opnieuw. Dat is heel zwaar, en daar komen klachten uit voort. En zo vindt er te weinig opbouw plaats van de gemeenschap. We moeten volharden in de gemeenschap, daar moet je aan werken, en volharden in het breken van het brood en in de gebeden. Waar we dus aan moeten werken is het versterken van die zuilen, en dan werken we mee in de beweging van de Heilige Geest, dan staan we ook onder grote beloften. Praktisch betekent dat dat we *niet minder* ambtsdragers moeten hebben, maar *meer*. Dertig mensen voor één man of vrouw is veel te veel. De helft is groot genoeg. Maar die helft groeit en bloeit ook als een echte gemeenschap. En dan is het ook geen last meer, maar een vreugde! Je bent midden in een groep die je kent, waar je aan kunt geven, waarvan je terugontvangt, en eigenlijk gaat alles dan heel anders lopen. Dan bloeit de gemeenschap op in kringen van geloof en gebed. En ieder lid voelt zich daarin opgenomen. En de eenzaamheid verdwijnt, de gaven van ieder lid komen tot zijn recht, en de gast en de vriend en de buurman die is er welkom in, het moeten geen gesloten kringen zijn. En zo gaat er een nieuw netwerk groeien in een stad vol met eenlingen, en in een samenleving

die steeds meer uiteenvalt in mensen die langs elkaar heenglijden, 'like ships that pass in the night'. Want zo is het in de samenleving, mensen glijden langs elkaar heen als schepen in de nacht.

Dit is zo mijn overdenking van een gedeelte uit Handelingen. Het is ook bedoeld dat iedereen daar mee bezig gaat, meedenkt, en voor bidt als we zaterdag de bezinningsdag hebben voor de kerkenraad. Tenslotte keer ik terug bij waar ik begon. Wat was het geheim van die vroegchristelijke kerk? Het was vrucht van de handelingen van de opgestane Heer, daarna groeiden gemeenten die gebouwd werden op die vier zuilen:

- volharden in de leer van de apostelen
- de gemeenschap (je kunt geen lid zijn van een gemeenschap zonder lid te zijn van één van de kleinere cellen)
- het breken van het brood, iedere week, misschien wel iedere dag
- de gebeden

Want dat is eigenlijk het antwoord van de apostolische kerk op het apostolische woord. Ze waren niet alleen woord-gemeente, maar ook antwoord-gemeente. En daarin droegen de ambtsdragers en de bedieningen en de gaven van de leden een onmisbare rol. De ambtsdragers geven daar leiding aan, ze dragen het, ze verbinden het met elkaar, ze zijn er een deel van. En zo werd de gemeente gebouwd, en zo stond ze in de gunst bij het hele volk.

Amen.

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 3 januari 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: 'De naam van Jakob's God make u onaantastbaar' Psalm 20: 2b.

Schriftlezing:Jesaja 37: 14-20; Romeinen 8: 25-28
Tekst:Psalm 20

Liederen:

- Lied 381
- Psalm 72: 1, 4 en 6
- Lied 481: 1, 2 en 4
- Kinderlied 10
- Psalm 20: 1, 2, 4 en 6
- Lied 474
- Opwekkingslied 176:

U bent mijn schuilplaats, Heer,
U vult mijn hart steeds weer,
met een verlossingslied,
telkens als ik angstig ben
steun ik op U, ik vertrouw op U,
Als ik zwak ben , ben ik sterk
in de kracht van mijn Heer.

Introductie: Gebed op de nieuwjaarszondag

Een nieuw jaar ligt voor ons. Wij laten ons deze zondag leiden in ons gebed door psalm 20. Niet alleen omdat het tweede vers zoveel nadruk legt op de naam van Jakobs God. Vooral omdat wij door dit gebed en een beweging worden opgenomen, die ons wegvoert van gevoelens van zwakte en angst naar zekerheid en vertrouwen. Onaantastbaarheid zelfs! Wat dat betekent, en hoe wij dat ontvangen heeft alles te maken met echt bidden. Hoe dat moet (zegt Paulus) weten wij vaak niet naar behoren. Maar de Geest komt ons te hulp in onze zwakheid. In deze psalm. Hoe die ons meevoert van de nabije noden (1), tot zekerheid van verhoring (2) en tot de goede houding (3) om het jaar mee in te gaan, dat horen wij vanmorgen.

Verkondiging: gemeente van Christus,

Deze psalm 20 heeft iets. Het is eigenlijk een heel bijzonder gebed, en dat heeft mij getroffen voor de eerste zondag van een nieuw jaar dat op ons wacht. Een jaar waarin veel dingen zullen gebeuren, wij weten niet wat, en dan is het goed om te bidden. Als je dit gebed bidt, en het nog eens bidt, dan gebeurt er iets met je, dan verandert er iets.

Ik denk dat dit gebed daarom ook in de bijbel is opgenomen. Want bidden is niet zo makkelijk. De apostel Paulus zei in de Romeinenbrief: 'Eigenlijk weten wij vaak niet wat wij naar behoren bidden zullen. Maar de Geest komt ons in onze zwakheid te hulp.' Dat gebeurt hier, met de woorden van deze psalm 20. Daarin komt de Geest ons in onze zwakheid te hulp en wij mogen ons daarin voegen, in zijn bidden.

Dit gebed sluit ook aan bij de preken over Jakob. Als het u zo vergaat als mij, dan kan ik eigenlijk in het oude testament nooit meer over die uitdrukking heen lezen zoals die hier staat, direct aan het begin in vers 2: de Naam van Jakobs God make u onaantastbaar. Hier wel helemaal opvallend, want als je Genesis 35 leest, waar Jakob naar Bethel gaat, dan staat er: ik ga daar een altaar oprichten voor de God die mij geantwoord heeft ten dage van de benauwdheid.

Here, antwoordt mij, ten dage van de benauwdheid. Zo begint psalm 20. Moge de naam van de God van Jakob u onaantastbaar maken. Ook dat laatste woord, dat onaantastbaar, heeft me zeer getroffen. Dat dàt de uitwerking mag zijn van ons bidden! Hij make u onaantastbaar. Dat betekent niet ongenaakbaar, of, nog een stapje verder weg, onbereikbaar, of, nog erger, ongenietbaar. Nee, het betekent niet meer zo kwetsbaar zijn voor de pijlen van de boze, want het is een beeld, genomen uit de oorlog, uit de strijd. Niet meer zo kwetsbaar voor iedere aanval die je anders zou neerstoten of ontmoedigen. Ik kom daar nog op terug.

U ziet, de beelden van deze psalm zijn allemaal ontleend aan oorlog en strijd. Ieder commentaar kan u vertellen dat dit een oud Israëlisch gebed is, van het volk voor zijn bedreigde koning. Kijk maar naar de voorlaatste regel, daar staat het letterlijk: O Here, schenk de koning de overwinning.
Verder blijkt uit deze psalm dat die koning in nood is. De vijand ligt rond de muur. Ik las er de geschiedenis van Hizkia bij.

Even een zijspoor. In het opschrift staat: van David. Maar die opschriften 'voor de koorleider, van David' zijn later boven de psalm gezet door de rabbijnen, die ze ook hebben ingedeeld in bundels. Dit is de Davidsbundel, van David. Er staan veel psalmen van David in, maar er zijn ook andere bijgevoegd. Waarschijnlijk ook deze psalm 20, omdat ze dachten: het is een gebed voor de koning, die past dus goed in de bundel van David. Het kan niet in Davids tijd geschreven zijn, want er staat: moge Hij hulp zenden uit Sion, uit de tempel. En die was in Davids dagen nog niet gebouwd, dat deed Salomo. Dus het is uit later tijd. Daarom vond ik die geschiedenis van Hizkia, met Sanherib, wel een passende achtergrond achter deze psalm. Het had zo kunnen zijn, dat toen Hizkia bedreigd werd door Sanherib, die daar gelegerd was met zijn strijdwagens en paarden, -ze komen in deze psalm voor-, dat dan dat hele volk zich verenigd in gebed voor de bedreigde koning, en wat doet hij? Hizkia krijgt de brief waarin Sanherib tegen hem tekeergaat: wat is dat voor vertrouwen wat je stelt op Jahwe? Al die volkeren zijn onder mijn voet vertrapt!
Dan gaat hij met die brief naar het heiligdom, legt hem neer voor God, en zoekt het aangezicht van de Here. En dan bidt –denk ik me zo in- het volk psalm 20. Natuurlijk bidt het volk daarin ook voor zichzelf. Want wie bidt voor zijn koning, bidt natuurlijk ook voor zichzelf, koning en volk zijn één.

Maar eigenlijk doet het er niet zo toe in welke concrete situatie deze psalm gemaakt is, het is een psalm geworden die met Israël is meegegaan in de geschiedenis. Het gaat in de psalm niet in de eerste plaats over iets, het gaat om iets. Het gaat er in deze psalm om dat wij ons in dit gebed, dit bidden, laten meenemen.

De psalm is als een gebedsgolf waar wij ons in mogen laten opnemen. Dit heeft Israël gebeden, door de eeuwen heen. En deze woorden zijn in Jezus mond geweest, toen Hij bad op een berg, alleen. Zijn eigen handtekening staat in vers 7. Het is een gebed voor de Christus, de Gezalfde. Dat staat in vers 7: de gezalfde koning, het gaat hier over de Messiaanse koning. En dat is nog wel de meest bijzondere reden waarom wij dit gebed, als wij het bidden, ook spontaan op onszelf mogen betrekken. Want wij zijn in Hem, in die Messiaanse Koning, koning en priester, het liedboek is er vol van. En zo denk ik dus ook aan u en aan mijzelf als ik deze psalm bidt. De Here antwoorde ons ten dage van de benauwdheid. De naam van Jakobs God make u onaantastbaar. Dat is de kern van dit gebed.

Het leidt me, nu even breder, naar het eerste deel van die psalm 20, vers 2-5, waar het, inderdaad, alleen gaat over de inhoud van ons bidden. Het leert ons waarvoor we mogen bidden. Het tweede deel, vers 6 en 7, gaat over de verhoring, en het laatste deel over de houding. Het zijn dus drie delen. En dan komt het slotzinnetje wat weer teruggrijpt op de eerste zin.

De inhoud van ons bidden

Eerst vers 2 - 5. De stad wordt bedreigd, het staat niet bij voorbat vast wie wint, en wij mogen dat heel breed ook op onself toepassen. We gaan een nieuw jaar tegemoet, we weten niet wat dat brengen zal, en we leven in een gebroken wereld, en daar is veel bij wat bedreigt, en wat bidden we elkaar toe? De Here antwoorde u ten dage van de benauwdheid. In moeilijke tijden. En: de Naam van de God van Jakob make u onaantastbaar. Dat bidt hij. En dan voegt er aan toe: Hij zende u en Hij gedenke u en Hij geve u. Vers 3, 4 en 5. Hij zende u, twee zinnen die hetzelfde zeggen in vers 3; Hij gedenke uw offers, twee zinnen die weer hetzelfde zeggen in vers 4; en Hij geve u de wensen van uw hart, ook twee zinnen die hetzelfde zeggen in vers 5.

Steeds twee zinnen die op een andere wijze hetzelfde zeggen. Moge Hij u hulp zenden vanuit zijn heiligdom. Verwacht het niet –zegt het volk tegen Hizkia- van de kazerne, hoe belangrijk die ook is, nee, hulp komt vanuit het heiligdom. En dan vers 4: moge Hij al uw offers gedenken. De koning offerde brandoffers voor de Here, hij is een soort priesterkoning. Moge Hij al uw offers gedenken en uw brandoffers aannemen. Het is belangrijk dat ook daarvoor gebeden wordt. Offeren en offeren is

twee. Kaïn offerde, en Abel offerde. Maar de Here gedacht aan Abels offer, dat nam Hij aan. Er zat blijkbaar geen bijbedoeling aanvast, het was puur, het wees van zichzelf af naar het grote offer. En God gedacht het. Dat betekent: dan zegent Hij het offer voor anderen, en brengt het als entree voor de gemeenschap met Hem. Het offer van de koning, Heer neem het aan. Het offer van de priesterkoning, -de Gezalfde, het betekent Christus, Messias- neem het aan. Het offer van alle koningen en priesters in zijn Naam, Heer neem het aan, zodat de gemeenschap groeit en wordt gebouwd. En dan tenslotte vers 5: de Here geve u naar uw hart, Hij doe al uw plannen in vervulling gaan. Weer dat dubbele: Hij geve u naar uw hart.

Ik vind het heel mooi dat dat er ook bij staat. Wij mogen ook gewoon bidden voor succes. Voor de wensen van ons hart. Als we ooit ergens aan iemand mogen voorleggen wat in ons hart leeft, dan wel aan Hem die ons liefheeft en die onze Vader wil zijn, Hij die zich de God van Jakob noemt. Hulp in nood, daar begon het mee, en dan geestelijke draagkracht, offers die iets doen, die de gemeenschap bouwen, en tenslotte gewoon, heel nuchter al de verdere verlangens die er in uw hart leven. God is zo groot dat ook het kleinste wat ons beroert voor Hem groot is. Dat is echte grootheid. Hij geve u de wensen van uw hart. Vul maar in, alles mag gezegd. Van het heel aardse en nuchtere, van gezondheid en een goede baan, tot het grote en wereldwijde, gerechtigheid en vrede voor Rwanda en Irak en Kosovo. Alles krijgt zo zijn plek in dit bidden tot God.

Maar -en nu kom ik weer terug op waar ik begon- terwijl we bidden, en ons in dit bidden laten opnemen, in dit eeuwenoude gebed van de kerk, dan gebeurt er iets met ons. Eigenlijk gebeurt het al direct bij het eerste woord. Hij, de Here, antwoorde u ten dage van de benauwdheid. De Naam van Jakobs God, die make u onaantastbaar. Hij zende, Hij geve, Hij gedenke? Ineens verplaatst zich het zwaartepunt van mijn leven. Dat zwaartepunt, wat altijd draait om mijzelf en mijn vragen, mijn wensen, mijn angsten, het zwaartepunt verschuift naar Hem toe. Het is eigenlijk een aanzwellende kracht in dit gebed waarin we steeds dieper worden opgenomen. We mogen er ons mee bedekken, het is of we steeds steviger de mantel van Zijn kracht en Zijn bewaring en Zijn plan om onze schouders slaan. En doen we dat terwijl we bidden, dan is God algaande met ons bezig. Want Hij is de God van Jakob, en ik hoop dat we nooit meer vergeten dat Hij zich zo noemt, want het betekent dat Hij de God is die heel persoonlijk met ons meegaat op onze levensweg en zo lang werkt door tijden van benauwdheid en druk heen, totdat Hij ons heeft omgevormd, van dat ruwe materiaal tot diamant. Dat is de God van Jakob. En Hij laat zich door onze moeiten en door onze zonden niet uit het veld slaan, maar Hij redt ons in het uur van de nood. En Hij doet het, Hij laat alle dingen meewerken ten goeden. Hij slijpt en Hij schuurt en Hij schaaft, totdat zijn beeld in ons zichtbaar wordt. Dat is de God van Jakob. Hij zendt, Hij gedenkt, Hij geeft.

Hij is er en Hij werkt, en dat maakt ons nu onaantastbaar, dat wondere woord dat hier gebruikt wordt, in dat eerste hoofddeel. Letterlijk staat er in het Hebreeuws een woord dat betekent: te hoog, te hoog maken. Hij maakt u te hoog. En dan moet je op de achtergrond denken: voor de pijlen van de vijand. Hij maakt u onbereikbaar voor de pijlen van de vijand, te hoog voor de aanval van de vijand om de muur.

Dat betekent dus niet: onkwetsbaar in de zin van ongevoelig, of ontoegankelijk voor de naaste. Zoals een burcht altijd een poort heeft waar iedereen, ook de bedelaar, in kan. Maar tegelijkertijd, als de vijand komt, dan rijst hij op, massief en hoof verheven boven de aanslagen van de vijand. Te hoog voor stenen uit de katapult, te hoog voor pijlen uit de boog. Te hoog voor aanvallen van de boze. Daarom vind ik dat een prachtig woord, dat onaantastbaar. Ik wens het u en mijzelf, ons allen, toe, iets van die onaantastbaarheid. Je niet laten ontmoedigen door wat om je heen gebeurt, of door een ziekt die je sloopt of de afgang van een examen, wat je vertrouwen kan ondermijnen, alles wat je van het vertrouwen op God kan beroven. Hier staat: moge de God van Jakob, en zijn Naam, je onaantastbaar maken. Vertrouw op Hem.

De zekerheid van verhoring

En geleidelijk, als dit gebed zo ons hart vervuld, gaat er iets met ons gebeuren. Het eerste is dat het zwaartepunt verschuift naar Hem. Maar dan ineens, in vers 5, gaat de bidder de vlag heffen, de vaandels opsteken. Lees maar, er verandert iets in de toon van de psalm in vers 5 en vers 6. Er breekt iets door, ineens verandert de toon van het bidden, de interesse verplaatst zich, weg van de inhoud, naar de verhoring van het gebed. Het is alsof de bidder voelt: wie zo bidt is maar niet met zichzelf alleen bezig! Eigenlijk bekleedt hij zich met de bijzondere kracht van God en met zijn plan. En er zwelt iets in aan van: daar is mijn leven aan ondergeschikt en toegewijd, maar daarom mag ik ook zeker zijn van de afloop en de uitkomst! Zolang we met de blik naar binnen gericht zijn, met onze eigen angsten en wensen, blijven we onzeker. Onze gebeden zijn vuurpijlen, die we in de lucht schieten in de hoop dat het ergens aankomt. We zijn dan ook op de verkeerde manier kwetsbaar. Maar komt God Zelf in ons bidden binnen, met zijn naam en zijn kracht, en met zijn gemeenschap, dan ineens groeit de zekerheid van de verhoring. En vers 6 zegt: we gaan zelfs juichen in de

overwinning en in de naam van onze God vaandels opsteken: de Here zal al uw begeerten vervullen! Nu weet ik het, zegt hij, de Here geeft zijn gezalfden de overwinning. Hij antwoordt hem uit de heilige hemel met de machtige weldaden, heilsdaden van zijn rechterhand.
Het is eigenlijk een gebed dat uitmondt in de zekerheid van verhoring. En dat leert Jezus ook aan zijn discipelen. Hij zegt: 'Als jullie bidden, geloof dat je het al ontvangen hebt, en het zal je geworden.' Kan dat? Is dat niet jezelf overschreeuwen?

Psalm 20 leert ons hoe dat echt kan. Het kan alleen als we ons in deze golf van het gebed van de kerk van alle eeuwen door psalm 20 mee laten nemen, ons bekleden met zijn Naam. De Here antwoorde u, de God van Jakob make u onaantastbaar, Hij zende, Hij gedenke, Hij geve, in zijn Gezalfde, zijn heiligdom, en door zijn heilsdaden, en met zijn rechterhand. En als zo jouw eigen leven daarin schuilt, en we zien dat alles daarom draait, en als dat niet alleen ons denken maar ook ons gevoel en ons hart vervult, dan gaat er iets bijzonders gebeuren. Zijn wensen worden onze wensen, en zijn plan wordt ons plan. En zijn droom wordt mijn droom.
Dat is de wending in deze psalm. En het antwoord op de vraag hoe dat kan is dus: wanneer wij zijn wensen tot onze wensen maken, dan doet God dat met ons. Dan maakt Hij onze wensen tot zijn wensen. En dat is de wondere wending, het geheim van de wending van de smeekbede. Van smeekbede tot zekerheid. Natuurlijk, wie Gods droom tot zijn droom maakt, en Gods heilsplan tot de zijne, die meet zich wel een kostuum aan waar stukjes van zijn eigen ondergoed niet bij passen. Dat wordt er dan misschien wel afgesneden, er vindt een reiniging plaats, dat noemen ze de relativering. Als echt Gods heilsplan voorgaat, wat kan het mij dan schelen of ik voor dat examen slaag of niet slaag, of deze weg moet gaan of een andere, het wordt er in dat licht door gerelativeerd. Als ik met heel mijn hart wil wat Hij wil, dan mag ik weten, dat Hij ook wil wat ik wil. En dan mag ik er ook zijn, met al mijn wensen, maar mijn zekerheid ligt daar. Die verhoring, dat is het wat in dit gebed van psalm 20 opvalt, en wij mogen ons daar in laten opnemen.

De goede houding

Zo biddend verandert ook zijn houding. Ineens, toen Hizkia die brief echt tot God had opgeheven, viel zijn angst weg voor de wagens en de paarden van Sanherin, en er bleef alleen nog verwondering over. Psalm 20 eindigt daarmee, in vers 8: 'Deze beroemen zich op wagens, en genen op paarden. Maar wij roemen in de Naam, de Naam van onze Here God.' U ziet het, ineens is hier sprake van een basishouding die veranderd is. In het begin van de psalm ging het over de inhoud: redding uit benauwdheid, in het midden verhoring: nu weet ik dat de Here overwinning geeft, en tenslotte gaat het over de houding. Waar ligt mijn laatste vertrouwen?
Paarden en wagens, middelen dus, zijn best belangrijk. Ze zijn middelen in de handen van de koning om de overwinning te behalen. Zoals vandaag kruisraketten en straaljagers. Maar je moet op die middelen nooit vertrouwen, zegt de bijbel. Je moet ze goed gebruiken, maar intussen je vertrouwen stellen op de Naam van de levende God. Als God het wil kan Hij ook zonder die middelen redding geven. Bij Hizkia deed Hij dat. Of Hij kan andere middelen geven. Zo is het eigenlijk bij al ons werk in gezin, kerk en samenleving. Wat we ook doen, welke middelen we ook gebruiken, een alfa-cursus, een mooie liturgie, een filmavond, goede scholen voor onderwijs, wat mij betreft computers die razendsnel zijn, wat er ook aan middelen bestaat, onze houding verandert als we gaan bidden zoals hier psalm 20 het ons leert. Als we gaan bidden in die houding van: Nee, we roemen niet op de middelen, maar vertrouwen daarbij op de Naam van de levende God.

Samenvatting

Je begint zoals we zagen met inhoud, met wat er leeft in je hart aan angsten en wensen. Ze mogen er allemaal zijn en ze zullen er zijn. Maar dan, als we ons hebben laten meevoeren in de baan van dit gebed, dan komt de Geest ons zwakke bidden te hulp, en ons zwaartepunt verschuift, weg van mijn naam, en hoe belangrijk die is, naar zijn Naam, de Naam van Jahwe, Jakobs God die nooit in de steek laat, en die redt en geneest tot we zijn omgevormd naar het beeld van de Zoon. En alleen waar dat zwaartepunt verschuift, groeit de zekerheid van de overwinning. Bidden is niet zomaar een lichtkegel afschieten in de nacht, nee, het is gericht schieten op het hart van God. En dat verandert ons zeurderig vragen in zeker bidden, zelfs roemen in de overwinning. En dat verandert tenslotte ook onze houding. Dezen beroemen zich op paarden, genen op wagens, maar wij roemen in de Naam van onze God, en als we dan vallen, dan staan we weer op. Er staat: zij zinken neer die op paarden en wagens vertrouwen, en ze vallen.
Maar wij richten ons op en we houden stand. Wat Paulus zegt in Romeinen 8: 'Wij zijn meer dan overwinnaars in Hem die ons heeft liefgehad.'

De psalm eindigt tenslotte met: 'O, Heer, schenk die koning, die gezalfde de Priesterkoning, de overwinning, Laat Hem het laatste woord hebben in de geschiedenis. Voor Hem zal alle knie zich buigen.' En dan neemt hij in de laatste zin de eerste zin weer op: 'Hij antwoorde ons ten dage dat wij roepen.'

Met dit gebed, over de Naam van de God van Jakob, gaan we het nieuwe jaar weer bidden. Zulk bidden maakt ons onaantastbaar, dankzij die Naam van de God van Jakob!

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht

Verkondiging van zondagmorgen 14 februari 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Exodus 12: 5 – 15; Marcus 14: 12 - 16
Tekst: 1 Corinthiërs 5: 7 en 8

Liederen:

- Lied 73
- Psalm 22: 11
- Lied 346
- Lied 473: 1, 3, 5, 7 en 9
- Opwekkingslied 281
- Lied 189
- Lied 365
- Lied 399: 3 en 5

Verkondiging: gemeente van Christus,

Het avondmaal is een liefdemaaltijd. Ik nodig u straks uit om rond de tafel zitten, want daar, aan de maaltijd met elkaar verbonden, vieren we dat wat ons allen samenbindt. Wie zich nog het oude avondmaalsformulier herinnert, weet dat dat eindigde met de zin: 'Want zoals uit vele graankorrels één meel gemalen en één brood gebakken wordt, en uit vele druiven -er werd gezegd beziën, ik vroeg mij als kind altijd af wat dat nu waren, maar het zijn gewoon druiven- samengeperst zijnde één wijn en drank vliedt, zo weten we ons aan het avondmaal in liefde aan elkaar verbonden. Zo klink dat. Heel veel graankorrels, maar het wordt één brood, heel veel druiven, maar het is één wijn die daar uit voortvloeit. Dat hoort inderdaad gezegd te worden bij de viering van het avondmaal. Het is een liefdemaaltijd.

Maar, toch zou die liefdemaaltijd verschrompelen en gaan tanen als we niet vooral ook in het oog hielden dat het in de eerste plaats een offermaaltijd is. Daar bedoel ik niet mee alsof wij aan het avondmaal steeds opnieuw zouden offeren, dat is een oude rooms-katholieke visie op de mis, daar hebben we in de reformatie afstand van genomen, en terecht. Maar wel is het een maaltijd nadat het grote offer eens en voor altijd is volbracht! Zoals Israël dat vierde, nadat er geofferd was. Dan ging men samen aan tafel, en aan die maaltijd werd dat wat geofferd was, gevierd.

Zo spreekt ook de apostel Paulus erover, als hij het heeft over de nieuwtestamentische gemeente en het feest dat zij viert, dan zegt hij: 'Want ook ons Paaslam is geslacht.' Heel uitdrukkelijk wordt zo de viering van het avondmaal verbonden aan het Pascha, de viering van het paasfeest in Israël. Daarom lazen we daarover uit Exodus. Het Pascha was een offermaaltijd. De Here droeg aan Israël op, bij de uittocht, dat ze moesten samenkomen. Het was een inzetting voor al de geslachten, vooral die eerste nacht, toen de verderfengel voorbijging, dan moesten ze samenkomen, er moest er een lam geslacht worden en het bloed van dat lammetje moesten ze aan de deurpost strijken. En toen in de nacht de verderfengel voorbijkwam, ging hij ook echt voorbij aan al de huizen waar bloed aan de deurpost was gestreken. En dat betekent Pascha ook: voorbijgaan. De verderfengel gaat voorbij aan het huis waar het bloed van het lam aan de deurpost is gestreken.
Paulus zegt: Zo is Jezus Christus voor ons als het Paaslam gestorven. Eens en voorgoed is het Paaslam voor ons geslacht, en u hoeft niet meer bang te zijn voor de verderfengel.

Wanneer wij schuilen bij Hem, het Offerlam aannemen en het avondmaal vieren, dan is het alsof wij steeds weer opnieuw het bloed van dat Lam aan de deurpost van ons leven aanbrengen, en geen verderf al ons meer treffen.
Dat is een sterk woord, en toch is het zo. Wat aan pijn en verdriet nog over ons komt verandert van karakter. Het is niet meer het gericht van God, maar het is een meelijden met wat nog overblijft van het lijden van Christus. Dat zegt Paulus.
Ik moet hierbij altijd denken aan het bekende woord uit de catechismus, wat zegt: Zelfs de dood is niet meer een straf voor de zonde, maar een afsterven van de zonde en een doorgang naar het eeuwige leven. En dat danken we aan het Paaslam wat voor ons door de dood is heengegaan, zichzelf heeft geofferd, en God heeft Hem opgewekt uit de doden. In lied 346 wordt dat kleine

gebeuren –Israël, een klein volk, een geschiedenis van 2200 à 2300 jaar geleden in Egypte- dat wordt hier in dat lied kosmisch uitgebeeld. De nacht van Pasen maakt ons vrij, de doodsengel gaat aan ons voorbij, de tirannie heeft afgedaan, waarmee de Farao ons wou slaan.
Iedereen voelt dat het hier niet meer gaat over Israël toen, maar over de gemeente van Christus van alle tijden. De belichaming van de boze, de Farao, is overwonnen, en Christus heeft als offerlam de poort van de hel verbroken. Wat daar en toen in het klein gebeurde, is alleen nog maar een zwakke voorafschaduwing van wat er door Christus aan het kruis op Golgotha voor ons allemaal is gebeurd en wat wij hier aan de tafel vieren.
Het avondmaal voert ons samen terug naar de voet van het kruis op Golgotha, want daar is het gebeurd, daar is de toorn van God tegen het menselijk geslacht weggedragen, daar is hij, zoals het avondmaalsformulier zegt, gebonden, opdat Hij ons zou ontbinden. Daar heeft Hij ontelbare smaadheden geleden, opdat wij nimmermeer te schande zouden worden. Daar heeft Hij de vervloeking van ons op zich geladen, om ons met zijn zegeningen te vervullen. Hij is vernederd tot in de helse angst en pijn toen Hij riep, met luide stem: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?', opdat wij door God zouden worden aangenomen en nooit meer verlaten zouden worden. Tenslotte heeft Hij door zijn dood en bloedstorting het nieuwe en eeuwige verbond van de genade van God vervult, toen Hij zei: 'Het is volbracht.'
Het avondmaal helpt ons om daar opnieuw op te vertrouwen, daarom: het is en blijft een offermaaltijd, een maaltijd die ons weer terugvoert naar de voet van het kruis waar het grote offer gebracht is.
In zeker opzicht zien we hier altijd weer opnieuw, in woord en door de werking van de heilige Geest:: de Here Jezus zal voor ons staan, zal ons dan nodigen en zeggen: 'Dit heb Ik voor jullie gedaan, berg je nu in mijn vergeving en laat mijn Geest in je toe. Want zo reëel als je brood en wijn proeft en tot je inneemt, zo reëel zal Ik in jou een kracht worden, een kracht van liefde, kracht van leven.'

Daar ligt dan tenslotte ook die speciale toespitsing van Paulus' inleiding tot de viering van het avondmaal. Hij zegt in 1 Corinthe 5: De viering van het avondmaal moet bij ons een kracht worden van nieuw leven. Ineens laat Paulus het beeld verspringen, van Christus, als het Paaslam voor ons geslacht, naar het ongezuurde brood wat Israël in de paasnacht at. Door alle geslachten heen mocht Israël op het Pascha geen gezuurd brood in huis hebben. Wij nemen, als we brood bakken, een stukje gist, maar Israël nam, als het brood bakte, een stukje zuurdesem, een stukje oud deeg van vorig brood, wat ze zuur lieten worden. Dat mengden ze door het nieuwe deeg van het brood dat ze gingen bakken. Een heel sprekend beeld dus. Paulus zegt, -en dat is precies wat de Here bedoeld heeft met dat ongezuurde brood-: 'Doe zo dat oude brood definitief uit je huis weg, en maak een totaal nieuw begin.' Dat brengt Paulus over op de gemeente. Wie leeft in de kracht van het Paaslam dat is geslacht én is opgestaan, die moet iedere aanraking van het zuurdeeg van het oude leven uit zijn leven wegdoen. De gemeente als geheel moet dat doen. In de eerste plaats sprak Paulus met het oog op de gemeente van Corinthe, waar een stuk verwording plaatsvond. In dat hoofdstuk is sprake van een man die sliep met de vrouw van zijn vader, dus met zijn eigen stiefmoeder.
Zo iemand moet u uit uw midden verwijderen, zegt de apostel, want dat is een stuk oud zuurdeeg. Maar dan breidt hij dat uit naar ieder persoonlijk: 'Doe zo dat oude zuurdeeg van hebzucht en zelfzucht en boosheid uit uw leven weg, en laten we feestvieren, niet met oud zuurdeeg, maar met het ongezuurde brood van waarheid en reinheid.'
Dat is beeldspraak, heel veelzeggend. Dit is ook zo'n moment, als we bidden, en aan het avondmaal gaan en dat vieren, waarop we die reinigende werking van God, van Jezus Christus en Zijn Geest in ons leven toelaten. Aan het avondmaal aangaan betekent: de Here in mij laten werken. Dat brengt ons tot een moment van bezinning, van zelfoverdenking. Zit er geen oud zuurdeeg in mijn leven? Van zelfzucht of van verkeerde verlangens, van dingen die mij afleiden van de Here? Van relaties die niet deugen? Iedereen moet dat voor zichzelf doen en zo schoon schip maken en zeggen: 'Heer, help me om het oude zuurdeeg uit mijn leven weg te doen, en laat in mijn huis alleen nog ongezuurd brood zijn.'
Ongezuurd brood, Paulus geeft dat aan met twee woorden: reinheid / zuiverheid, en waarheid. Zuiverheid is meer een subjectief woord, met de betekenis van persoonlijk, integer, echt zijn. Waarheid betekent: opkomen voor de waarheid van de Schrift, maar ook voor de werkelijkheid zoals God die ziet. Aan de ene kant integer zijn, geen masker ophouden, geen twee levens leiden, door en door echt zijn in wat je bent in de Here, maar dan ook objectief strijden voor –en ook genieten van- de wereld zoals ze in de ogen van God is. Want dat is de waarheid, in één woord gezegd: de werkelijkheid zoals God die ziet. Daarin leven, daarvoor strijden.

Aan het avondmaal vieren we opnieuw het feest van het grote offer wat Jezus aan het kruis gebracht heeft. Inderdaad, ons paaslam is geslacht, en tegelijk: die offermaaltijd wordt een liefdemaaltijd. Daar begon ik mee. Want vanuit die liefdemaaltijd vanChristus gaan wij ons aan elkaar geven en worden we van vele graankorrels één brood, en van vele druiven samenverbonden tot één wijn, door die ene Geest van Jezus, die ons leert om niet onszelf te zoeken, maar om los te laten, onszelf over te geven aan Hem en aan elkaar.

Dat is de krachtigste werking van de viering van het avondmaal. Mensen die in zichzelf gesloten zijn en verloren, naar zichzelf gerichte mensen, die alleen maar offers van de ander vragen, die leren nu open te gaan naar Hem toe en zichzelf te offeren. Want dat is de kern van iedere liefdesrelatie: zichzelf te geven, zichzelf te aanvaarden, en zo komt het offer van Jezus tot zijn doel en Gods bedoeling met zijn schepping tot vervulling.

Dat is de belofte die rust op de viering van het avondmaal. Met die belofte van nieuw leven gaan we ook nu het avondmaal vieren. De Here Jezus zegt: 'Komt, gij gezegende, de maaltijd is bereid!'

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 5 juni 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
"Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien"
Johannes 14: 9b

Schriftlezing: Lucas 15: 1-25
Tekst: Lucas 15: 4b, 8b en 20b

Liederen:

- Lied 457
- Psalm 80: 1
- Psalm 119: 66
- Kinderlied 17
- Lied 58
- Lied 481
- Psalm 79: 5
- Lied 456: 3

Introductie: Drieërlei benadering

In de drie gelijkenissen van Lucas 15 klopt het hart van het evangelie. Wij lezen in Lucas 19: 10: De Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden. In Mattheüs 9: 13 staat: Gaat heen en leert wat het betekent: Barmhartigheid wil Ik en geen offerande; want Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars. In Lucas 15 wordt ons die barmhartigheid in drie gelijkenissen voor ogen geschetst. Eerst heb ik altijd gedacht dat het drie verhalen waren die met andere beelden precies hetzelfde wilden zeggen, maar wie goed leest ontdekt heel veelzeggende verschillen. We zien vanmorgen hoe je op drie manieren verloren kan gaan en hoe de zoekende liefde van God niet op een maar op drieërlei manier in de praktijk moet worden gebracht.

Verkondiging: gemeente van Christus,

Deze drie gelijkenissen in het centrum van het evangelie van Lucas, hoofdstuk 15, zijn overbekende gelijkenissen. Het verloren schaap, de verloren penning, en de verloren zoon, ze vormen natuurlijk wel het hart van het evangelie.
Toen de Engelse evangelische leider John Stott, -intussen oud geworden, maar nog steeds bekend- voor het eerst werd uitgenodigd op de Wereldraad van Kerken hield hij daar een redevoering. Hij was een evangelical, en de Wereldraad van Kerken een oecumenische beweging, van een heel ander kamp. Toen hij daar voor het eerst kwam sprak hij die oecumenische beweging aan en zei: "Jullie spannen je tot het uiterste in voor de armen in de wereld -you hear the cry of de poor-, maar waar is jullie bewogenheid voor de verlorene? -Do you also hear the cry of the lost?"
Dat kwam mij weer in gedachten toen ik me deze week voorbereidde. "Waar is jullie bewogenheid voor de verlorene?" Natuurlijk, daar speelt bij John Stott dat grote verschil in mee dat in de Wereldraad van Kerken de christelijke actie vaak sociaal was, en dat in de evangelische beweging de nadruk meer ligt op evangelisatie, meer mensen terugbrengen naar God, en ik weet ook wel, en John Stott ook, dat dat een valse tegenstelling is. Want je moet het ene doen en het andere niet nalaten.
Maar deze drie gelijkeniseen in het centrum van het evangelie van Lucas deden me toch deze week terugdenken aan die bekende oproep van John Stott. Horen jullie dat nog? Hoort u dat nog, die roep van de verlorene? Ze staan in het centrum van het evangelie van Lucas omdat ze eigenlijk het hart vormen van het werk van Jezus. Hier klopt het hart van Jezus werk, maar daarom heb ik dat woord uit het evangelie van Johannes boven het informatieblad gezet: Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien. We worden hier eigenlijk teruggevoerd naar het vaderhart van God. Het klopt in bewogenheid voor het verlorene. Het ene schaap dat los is van de kudde, en ieder contact met de herder verloor. Die ene schelling, die zo maar wegrolde naar een hoek in het huis. Die ene zoon die naar het buitenland reisde en daar berooid en verlaten bij de varkens belandde.
Het zijn allemaal beelden van hoe een mens verloren kan raken, hoe je je bestemming kan missen,

en vast komen te zitten in het leven, afgesneden worden van de bron. Dat kan terwijl je in een villa leeft, zoals een tollenaar. Dat kan gebeuren midden in de kerk, wegrollen in een hoek. Maar het kan ook zijn dat je het zelf bewust en fier gekozen hebt.
Zo heb in deze gelijkenissen een stuk onderwijs gehoord, hoe mensen verloren kunnen gaan, maar ook hoe en op welke verschillende manieren wij daarop moeten reageren.
Hoe verschillend is vandaar uit ook onze omgang met hen. Ik heb in een schema aangegeven wat ik vanmorgen stap voor stap met u wil doordenken.
Hart hebben voor de verlorene, dat is wat dit gedeelte ons leert.

	Hoe kwam het?	**Wat te doen?**
verloren schaap	ongemerkt	zoeken
verloren penning	binnenshuis	vegen
verloren zoon	gevolg van keus	wachten

Het is wel heel opvallend dat dat bij ieder van hen zo anders is, terwijl ik eerst dacht dat die drie gelijkenissen hetzelfde verhaal waren, op een andere manier verteld, met andere beelden. Maar wanneer je goed leest merk je de verschillen. Als je de vraag stelt: hoe raakte het schaap verloren, en hoe raakte de penning verloren en hoe raakte de zoon verloren, dan heeft elke gelijkenis een heel ander antwoord. En dat dienovereenkomstig onze houding daarom steeds weer anders moet zijn.
Het verloren schaap is eigenlijk ongemerkt terzijde geraakt. Dan is de reactie van de goede herder dat hij gaat zoeken. Hij trekt er op uit. Terwijl bij de penning het heel opvallend is dat die verloren raakt binnenshuis. De eerste reactie is dan: ze steekt een lamp aan en gaat vegen. Is dat niet intrigerend, dat dat ook manier van zoeken is? Dan het derde, bij de verloren zoon, daar is zijn gedrag en de uitkomst daarvan helemaal een gevolg van zijn eigen keus, dan zie je ook dat daar een heel ander gedrag van de vader tegenover staat, hij gaat zijn zoon niet achterna maar blijft wachten.

Het zijn allemaal beelden van hoe een mens verloren kan gaan, en wat wij uit het hart van God mogen en moeten doen.
Neem de eerste gelijkenis. Een herder trekt er op uit. Heel de dag leidt hij zijn kudde, op zo'n manier dat ze op plaatsen komen waar goede voeding groeit en waar fris water is. Maar je moet natuurlijk wel verkassen in die heuvels, van hoogvlakten, tot dalen, rotsachtige plekken hier, met kloven en spleten, naar meer vlakke stukken daar waar het misschien drassig is. Intussen wordt de kudde bedreigd van alle kanten, door het weer, het kan gaan onweren, door het landschap, moeras en kloven, en natuurlijk ook door wilde dieren in die tijd, die best een lammetje lustten. Hoe goed zo'n herder zijn werk ook doet, er zijn tijden dat hij 's avonds terugkomt en dat hij er eentje mist. Wat doet hij dan?
Jezus vraagt zijn gehoor naar de bekende weg, want dit beeld was hen vertrouwd. Een echte herder trekt er op uit, zodra hij een schaap mist. Die gaat terug, tot diep in de nacht, hij gaat zoeken in de wildernis. Ergens overdag heeft een van de schapen een stukje groen ontdekt net buiten het veld dat afgebakend was. Iets wat hem lekkerder leek dan dit er binnen. Misschien net iets dieper in die helling daar heeft hij dat graspolletje ontdekt dat nog net iets groener is. Ongemerkt is hij daar naartoe getrokken, heeft zich vastgelopen tussen een rots en een boom of wat het ook mocht zijn, en de kudde trok verder, niemand heeft het gemerkt. Had iemand het gezien, dan had die direct alarm geslagen, maar niemand ziet het. Als 's avonds de koppen van de schapen geteld worden is er een te weinig. Waar is hij? Direct gaat de herder er op uit, hij komt in actie, hij gaat zoeken. Welke herder zou dat niet doen, zegt Jezus? Hier hebben we de eerste vorm voor ons waarop mensen kunnen verdwalen en verloren raken. Bij velen gaat dat ongemerkt. Er was een stukje gras buiten het eigen veldje, en dat leek toch eigenlijk veel lekkerder dan dat erbinnen, veel aantrekkelijker om dat te kiezen.
Ik zag een programma op televisie over verslaafden in Sint Petersburg. Daar zijn ontzettend veel jeugdige verslaafden, en driekwart van hen raakt op die manier verslaafd, zij kiezen er niet voor, maar rollen er ongemerkt in. Het gaat heel langzaam, je raakt er ongemerkt in door je vriendenkring, je rookt een stickie mee, en je wil iets zwaarders daarna, en tenslotte loopt het uit op spuiten, en je kan niet meer zonder. Dat is heel opvallend, want dat is eigenlijk een illustratie bij wat je hier leest. Het schaap dwaalt af, het gaat geleidelijk, zonder dat mensen het direct waarnemen. Ik noem nu dit voorbeeld van verslaafden, maar het gaat precies hetzelfde met het verstrikt raken in de materialistische wereld. Heel geleidelijk, voor je er erg in hebt, slib je weg in vriendschappen waarvan je achteraf zegt: daar begon het eigenlijk, verkeerde vriendschappen. Je slibt weg in gefascineerd worden door geld en techniek, door ideeën, het gaat langzaam aan, het gras buiten het veldje dat de goede herder aangewezen heeft lijkt net iets aantrekkelijker en het palmt je langzaam in tot je erin verstrikt raakt: een leven dat tenslotte totaal en alleen uit is op geld, mooie kleren, verkeerde vrienden, en je raakt er in vast.

Wat doet God hier door Jezus en door mensen die zich aan Hem gegeven hebben? Bij het eerst type staat heel uitdrukkelijk: Hij zoekt ze op. Hier moet je niet wachten, niet vegen, hier moet je eropuit. Als het schaap komt vast te zitten, het valt, het raakt bekneld, het kan niet meer terug, dan gaat het blaten. Dan loopt daar de goede herder rond, hij komt, hij is er, hij verbindt het gebrokene, hij draagt het gevallene en brengt het weer terug op zijn schouder. Hij roept zijn vrienden en buren bijeen, zegt Jezus, zo blij is hij met verloren schaap: daar moet op gedronken worden. Er is meer vreugde in de hemel over zo'n schaap dat terugkeert dan over negenennegentig die die terugkeer niet nodig hadden.
Ongemerkt afgedwaalden moeten we zoeken. Die actie gaat van ons uit. Maar hoe? Ik noem een paar dingen. Ik denk dat het allereerste is dat je in de buurt moet zien te komen. Dat is wat die herder toch doet. Als de goede herder niet in de buurt was geweest had hij het verloren schaap niet gehoord en niet gezien. Aanwezig zijn, met ze eten, datgene waar de Schriftgeleerden Jezus om aanklaagden. "Hij zit daar met zondaars te eten", zeiden ze, "hoe kan Hij dat nu doen?" Dat is het eerste, in de buurt zien te komen, bij ze zijn. Maar het is ook iets mentaals. Ik denk dat het ook soms betekent eens even een voorgevel naar beneden trekken, doorprikken, doorvragen: waar ben je eigenlijk mee bezig? Hier mag je agressief zijn. Bij hen die zo ongemerkt wegslippen helpt het dóór te vragen: hoe kan jij nu toch hier in belanden, waarom deze vriendenkring, en is dat gras wat je hier zoekt nu zoveel groener dan binnen het verbond? En vraag je je ooit wel eens af waar de goede herder je hebben wil? Doorvragen. Maar wat beslissend is: treedt naar buiten. Verlaat de negenennegentig rechtvaardigen die geen bekering nodig hebben, zoek de ongemerkt verdwaalden op, ver weg en dichtbij. Dat is ook de rechtvaardiging van evangelisatie in de nauwere zin. Evangelisatie betekent: je gaat er op uit, je zoekt ze op.

Maar nog niet heeft Jezus dat eerste verhaal verteld, van de herder en dat ene verloren schaap, ver weg buiten de schaapskooi, of ineens denkt Hij -ik zie het Hem denken-, maar er zijn natuurlijk ook legio die verdwaald raken binnen de schaapskooi! Daar vertelt Hij dan dat tweede aanvullende verhaal bij.
Een vrouw die binnenshuis haar munt verliest, een munt die haar ontzettend veel waard was. Ze had er tien, waarschijnlijk zijn dat de tien gouden munten die een halssieraad vormden, die de vrouw als geschenk kreeg bij haar huwelijk en die ze in en houdertje om haar hals droeg. En nu is er één uitgeschoten en weggerold. Op een dag staat ze op en ziet hoe die verdwenen is. Alsof Jezus wil zeggen: er raken ook veel mensen verloren in de kerk. Kan dat dan? Kan een kuddedier ook midden in de kudde verdwaald raken? "Ja, zegt Jezus, zoals een huisvrouw midden in haar huis ineens die ene schelling kwijt raakt. Zo kan het gebeuren dat ook hier binnenshuis mensen verloren gaan. Ineens denk je: Ik heb die een hele tijd niet meer gezien, niet van gehoord, het lijkt of die onzichtbaar is geworden. Dat gebeurt vaak op een heel subtiel manier. Het kan zijn dat je iemand wel ziet, en hoort, maar dat die er niet echt is. Dat gebeurt vooral als in een gemeenschap enkelingen niet de ruimte krijgen om te groeien, om er te mogen wezen, als ze niet gezien worden. De bekende dr. Ter Ruwe noemde dat: het komt omdat ze niet worden bevestigd, niet worden genoten, niet worden erkend, ook in de kerk iet worden ingeschakeld. Ze proberen het één keer, twee keer, drie keer, en dan haken ze innerlijk af, ze willen niet meer mee, geven zich nergens voor op, trekken zich terug, en kruipen in een hoek zoals zo'n munt wegrolt in een donkere hoek van het huis, en het heeft ook een weerslag op hun eigen geestelijk leven. Erg is dat, en hoe moet je daar nu mee omgaan? We lezen: welke vrouw, die tien schellingen heeft en er tien verliest, steekt niet een lamp aan en gaat schoonmaken?
Toch wel heel opvallend dat dat de manier van schoonmaken is binnen de gemeente. En ze zoekt zo zorgvuldig tot ze de munt vindt. Hier is dus zomaar zoeken niet de weg, nee, eerst steekt ze de lamp aan, dan gaat ze vegen. Het zoeken gebeurt in de vorm van een schoonmaakbeurt. Dat is bij deze tweede groep verlorenen heel wezenlijk. Er moet in die gemeenschap zelf eerst schoonmaak gehouden worden, een bezem door het huis, licht ontstoken. Het zijn, vind ik, allemaal beelden van een proces van verheldering en een proces van reiniging. Verheldering van: waar was eigenlijk die zorg voor elkaar? En hebben we die ander wel echt gezien? Weet u wie er naast u zit in de kerk? Hoe echt zijn onze relaties? Je kan nooit met vijfhonderd mensen tegelijk een echt levende band hebben. Maar heb om z'n minst een levende relatie met vijf of tien, al naar mate je vermogen is. Eenderde van onze gemeente, in de leeftijd tussen de twintig en dertig jaar, hebben geen enkele kring in de gemeente waar ze deel van zijn. Dan kan je dat ook niet beoefenen.
Maar het gaat natuurlijk dieper, het gaat om een proces van zelfonderzoek. Hoe zijn mijn relaties? Laat ik iemand buiten mijn kring maar wegglijden? Hoe is de inhoud van mijn relaties. Volgende week is het avondmaal, vroeger was het altijd de gewoonte dat de week ervoor gezegd werd: 'Bezin je daar eens op, doe eens aan een stukje zelfonderzoek.'

Ik vind dat tweede punt een punt van zelfonderzoek. Gewoon om eens na te denken: wie heb ik nu een tijd niet gezien in de gemeente? Misschien is dat wel die munt die is weggeschoten. En heb ik bitterheid in mijn relatie tegenover iemand anders? Zit daar wrok? Zitten er spinnenwebben hier in huis die er uit moeten? Haal ze er dan uit. Geldingsdrang, zelfgenoegzaamheid, jaloezie,

onverschilligheid, er zijn duizend van die dingen die het onmogelijk maken om een levende gemeenschap te zijn en de Here te ontmoeten, en het maakt het heel moeilijk voor sommige 'munten' om gevonden te worden. Dat is wat ik zie in die tweede reactie van het zoeken naar die verloren schelling.

Tenslotte de derde, de meest bekende gelijkenis. Het is opvallend dat zoeken daar helemaal geen zin heeft. Dat is een van de meest verrassende ontdekkingen als je deze gelijkenissen in een adem leest. Die vader gaat er helemaal niet op uit. Hij blijft gewoon thuis en hij wacht. De situatie is ook geheel verschillend. De jongste zoon wist wat hij deed. We lezen al direct aan het begin hoe hij zelf het initiatief neemt. De vader had twee zonen, en op een dag komt, helemaal uit zichzelf, de jongste zoon bij hem aan en zegt: vader, geef me het deel van het vermogen wat mij toekomt. Die vader doet iets heel onverwachts: hij doet het. Dat is heel abnormaal, normaal wordt de erfenis pas na je sterven verdeeld. Maar deze vader doet het. Hij geeft de jongste zoon zijn deel. En die trekt er zelf op uit. Niemand die het hem opdrong, niemand die het stimuleerde of vroeg, of hem verleidde, of hem aantrok, hij gaat zelf, het is gewoon een bewuste keus.
Hij trekt weg naar een ver land, daar gaat het lange tijd goed, zolang het erfdeel van zijn vader hem in zijn financiële middelen voorzag. Maar, zoals we lezen, zodra dat alles op was, verdwenen ook zijn vrienden. Toen er een zware hongersnood kwam begon hij gebrek te lijden, en er was niemand die hem hielp. Tenslotte moest hij het nog als een gunst beschouwen dat hij de varkens mocht verzorgen en mee mocht eten uit hun voederbak. Voor een Jood is dat wel heel erg. Dan komt hij tot zichzelf.
U weet hoe het verder gaat, hij zegt: "Zelfs de minste dagloner bij mijn vader heeft het beter dan ik, laat ik opstaan en tot mijn vader." Dat hij dat denkt kan natuurlijk alleen omdat hij in zijn hart weet dat zijn vader hem nooit heeft losgelaten. Het is niet zo dat zijn vader hem opzoekt. De goede herder deed dat wel. De vader denkt ook niet: "Wat heb ik foutgedaan?" Nee, hij wacht. Dat blijkt, want als de jongste de knoop heeft doorgehakt en tot zichzelf is gekomen, zijn eigen zonden inziet, dan staat er: en toen hij nog veraf was, zag zijn vader hem van verre. Een van de mooiste woorden uit de bijbel. Want hier blijkt dat hij op hem stond te wachten. Op de warande stond hij te wachten, te kijken of hij er al aan kwam. Toen hij zijn jongste zoon zag werd hij met ontferming bewogen en hij is zo blij dat hij zijn zoon weer terug heeft dat hij direct een groot feest belegt. Hij zegt: "Mijn zoon hier was verloren, hij was eigenlijk dood, maar hij is weer gevonden."
Want het lijkt wel of de thuiskomst alleen maar het werk was van zelfoverleg binnenin die verloren jongste zoon, maar de vader heeft hem vastgehouden, bij hem is veel vergeving.
De jongste zoon weet: ik heb wel alles verspeeld, maar hij wacht, hij kijkt en hij hoopt.

Dat is in drie woorden wat ons mag vervullen als we denken aan de vele verloren zonen en dochters die ons omringen. Ze worden aangetrokken door een wijde wereld, je komt in onze samenleving terecht in een wereld met alle -ismen. Het humanisme fascineert, het liberalisme doet het vandaag heel goed, die lucht ademen ze in, en ze voelen zich steeds meer beklemd thuis. Ze denken er heel bewust over na, het is een proces van emancipatie zoals we dat dan noemen, ze hebben intelligente vragen, want je kan toch uiteindelijk met de wetenschap niet bewijzen dat God er is?, zeggen ze dan. Waarom zou ik in dit suffe wereldje waar niks gebeurt blijven hangen? Trouwens, een mens moet zelf kiezen waar hij voor leven wil, ieder mens moet zijn eigen leven maken.
Ik zie ze voor me, al die honderden, duizenden, die zo gaan en hun leven los van de Vader inrichten. Rond dingen van deze wereld, consumptie en productie, rond ideologieën van deze wereld, de -ismen, met het vermaak van deze wereld wat rijk aanwezig is, en met de droom van deze wereld: er uithalen wat er in zit.
Wat kunnen we daar aan doen? Als het je eigen kinderen zijn weet je het. Je irriteert ze als je ze op dat punt opzoekt, zoals die herder dat deed. Als die vader zijn zoon halverwege dat proces had opgezocht dan had die jongen gezegd: help! Wegwezen! Dat was totaal mislukt. En je irriteert ze ook als je steeds maar blijft zeggen: ik heb het niet goed gedaan. Dat hoort bij die verloren penning, maar niet bij de verloren zoon. Nee, ze zijn geen verloren penningen, het zijn verloren zonen. Wat mij opvalt bij die vader is dat hij respect toont voor de keuzes van zijn zoon. Hij zoekt hem niet op, hij begint geen zelfonderzoek met lampen en bezems. Als keuzes gebaseerd zijn op afwegingen, en op mondigheid, en op zelfstandigheid, dan rest er voor u en mij niets anders dan te wachten. En ik hoef dat niet eens te zeggen, want iedere vader of moeder weet dat, het is een geladen wachten, een meelevend wachten, een wachten dat uitziet. Een wachten ook dat zich vereenzelvigt. Je moet lezen wat zij lezen, de films zien die zij zien. Als je dat doet dan vertolk je en heb je het hart van de Vader. Je ziet bij ieder van deze verlorenen, schaap, penning en zoon, vertoont het hart van de Vader heel ander gedrag. Dat is het waar ik nu in de samenvatting bij terugkeer.
Ik zei aan het begin: het zijn drie gelijkenissen, en ze staan in het centrum van het evangelie, ze leiden ons ook heen naar het hart van God. We leven in een wereld waarin mensen het contact met de bron zijn kwijtgeraakt, waarin ze verstrikt zijn geraakt, verloren gaan, en waarin ze redding in nodig hebben.
Waar Jezus ons in deze gelijkenissen naar toe voert is in de eerste plaats dat God altijd zoekt, altijd blijft zoeken, en dat Hij altijd met ontferming bewogen is. Maar tegelijkertijd helpt Hij ons door deze

drie verhalen. Hij helpt ons met onze houding. Hij zegt: Wacht niet waar je moet zoeken, en veeg niet waar je moet wachten, en zoek niet waar je eerst moet vegen. Stem je fijngevoelig af op de mens die God op je hart legt. Ga na: is het een schaap, is het een schelling of is het een zoon die het goede pad verloren is. De Here zal u leren te zoeken bij de één, te vegen bij de ander, en te wachten op de derde.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 7 februari 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
Wie zich verdiept in de volmaakte wet, die van de vrijheid, en dat blijft doen, die zal gelukkig zijn in wat hij doet
(Jakobus 1: 25)

Schriftlezing: Jakobus 1: 19-27
Tekst: Jakobus 1: 23-25

Liederen:

- Lied 487: 1 en 3
- Psalm 139: 1 en 8
- Psalm 129: 14
- Kinderlied 24
- Lied 335: 6 en 9
- Kinderlied 34
- Psalm 40: 1 en 3
- Lied 303: 5
- Lied 456: 3

Introductie: De wet als spiegel

Wetten stellen grenzen. Dat lijkt belemmerend. Wij leven in een tijd waarin alle grenzen verdwijnen. Wij kunnen alles. Wij mogen alles. Nu moeten wij ook ineens alles. Dat breekt ons op. Leven zonder grenzen leidt tot de diepste verwarring.
Daarom zien wij vandaag een nieuw zoeken naar normen en waarden. De apostel Jakobus is hierbij onmisbaar. Hij zegt: Het Woord van God met al zijn geboden en inzettingen is een spiegel! Zie ze niet als een massieve muur, maar (letterlijk) buig je erover als over een spiegel. Dan leer je daaruit eerst wie je ten diepste bent. Daarna kan je pas op een echte en zuivere manier de grenzen eerbiedigen en trekken, die de ruimte afbakenen, waarbinnen vrijheid pas goed mogelijk is. Ja, het lijkt een wondere innerlijke tegenspraak, wet van de vrijheid... maar het is de waarheid, die pas echt waarheid voor je wordt, als je ze ook doet!

Verkondiging: gemeente van Christus,

We leven in een tijd waar grenzen wegvallen. Je kan van hier naar de Middellandse Zee rijden, en niet één keer hoef je je paspoort te laten zien. "Waar is de grens nu?", vragen de kinderen achterin de auto. Want kinderen vinden grenzen wel leuk. De grenzen tussen landen vallen weg, de grenzen tussen culturen en tussen volken vallen weg. Maar wat minstens zo ingrijpend is, ook de genzen tussen dat wat kan en wat eigenlijk niet kan, en de grenzen tussen dat wat mag en eigenlijk niet mag, dus de grenzen tussen dat wat waar is en niet waar, vallen weg. Het wordt vandaag steeds moeilijker om grenzen te trekken.
Waar trekken we de grens bijvoorbeeld in medische vragen? Wanneer komt dan dat moment, waarop je zegt: "Nu moet de knop worden omgedraaid"? Mag je dat ooit zeggen? Of mag je dat helemaal nooit zeggen? Waar trek je de grens?
Dat zijn vragen bij de voortgang van de techniek. Je kunt schapen klonen, je kunt de erfelijke genen veranderen, niet alleen van dieren, maar ook van mensen. Je kunt jongens ombouwen tot meisjes. Waar ligt de grens?
Waar liggen de grenzen bij het geld beleggen, in de economie? Wanneer moet je nu zeggen: geld beleggen in deze waanzinnige gokwereld: hier trek ik de grens. En dan heb ik het niet over gokhallen, maar over de officiële beurs in Amsterdam. Dat lijkt toch soms een gewone gokpartij. Waar trekken we grenzen?

Grenzen trekken is niet makkelijk, ook niet in ons persoonlijk leven. Een grens trekken tussen wat

kan en wat niet kan, tussen wat mag en wat niet mag, tussen schijn en werkelijkheid. Alles vervloeit, het lijkt wel of grenzen zijn weggevallen. Dat lijdt tot grote schade van de mens, grote schade van de samenleving.
Weet u waar me dat aan deed denken? Ik heb me daar deze week mee bezig gehouden, door de bijbel gebladerd, en Gods woord tot me laten spreken. Het heeft me teruggevoerd tot die wonderlijke uitdrukking die we alleen hier in de bijbel vinden in Jakobus. Die wonderlijke uitdrukking dat Jakobus spreekt over de wet der vrijheid. Eigenlijk is Jakobus hierin heel modern, onze tijd een stap vooruit. Want dat is nu precies wat wij door schade en schande bezig zijn om opnieuw te ontdekken: dat de wet die grenzen trekt juist vrij maakt. Dat is iets wat onze tijd opnieuw moet horen, want vroeger was 'de wet' bijna een vloekwoord. Als je in de zestiger jaren aan kwam met 'de wet', was dat een woord waar bijna iedereen zich ongemakkelijk bij voelde, en dacht aan prikkeldraad en politie. Wat moest, en wat allemaal niet mocht, het werd gevoeld als levensbeperkend, als een korset wat je je aanrijgt. Goed voor een paar bleekneuzen, die zelf niet durven te leven.
Vandaag komt iedereen daar van terug. Jakobus krijgt een nieuwe kans, en natuurlijk door Jakobus de Heer zelf. Want Hij blijft in gesprek met de twintigste-eeuwse mens en zijn grenzeloze cultuur. Vanmorgen maakt Hij ons duidelijk, met een heel scherp beeld, waarom zijn wet nu anders is dan die van een dictator die zijn wil oplegt. Nee, de wet van God schept juist vrijheid! Hoe doet Hij dat dan?

Hij doet dat omdat zijn wet de werking heeft van een spiegel waarin we eerst wie we eigenlijk zijn. Daarna bakent Hij de ruimte af waarbinnen we kunnen worden wie we eigenlijk zijn. En dan weten we ook wat we moeten doen, en waar we onze grenzen moeten trekken. Een prachtig beeld is dat eigenlijk: Gods woord als een spiegel. Want Jakobus, op echt oudtestamentische wijze, bedoelt dat breed als hij het heeft over de wet, de volmaakte wet der vrijheid. Dan bedoelt hij: Gods woord zoals het ons een spiegel voorhoudt.
Dat geldt ook voor de doop, want dat is eigenlijk een illustratie van God bij de tekst. Sacramenten zijn tekenen en zegelen die God aan zijn woord verbonden heeft. Ze illustreren dus wat de inhoud is van het woord. Dan is dat ook een spiegel. Ze houden ons de spiegel voor, eerst van wie we zijn, en dan van welke ruimte we hebben. Ik denk dat voor veel mensen de bijbel een gesloten boek blijft. Weet je hoe dat komt? Omdat het van jongs af aan eigenlijk een beetje als een muur op hen is afgekomen. Niet als een spiegel, maar als een massieve muur: gij zult niet dit, gij zult niet dat, en gij zult wel dit en dat, en als je het niet doet, dan gebeurt er dat... Er staan ook veel dingen in de bijbel die niet makkelijk te begrijpen zijn, en dan heb je de neiging om hem maar te laten liggen.
Het praktische, wijze levensadvies van Jakobus is: Probeer het nog eens, maar dan anders. Probeer nu eens de woorden uit te bijbel te lezen en ze te gebruiken als een spiegel, waar je je steeds weer afvraagt: wat voor gezicht van mijzelf zie ik daar nu in, wat kan ik daar nu van mijzelf uit leren, wat zie ik daarin? Want die bijbel vertelt wie we uiteindelijk ten diepste zijn. Wat je mag en kan is gebaseerd op wat we ten diepste zijn. Dán alleen kunnen er veilige grenzen getrokken worden, als we leren zien wat we niet willen zijn, en ook niet willen worden, maar wat we wel willen zijn, waar we willen uitkomen.

Ik wil dat illustreren aan de hand van een heel bekend voorbeeld. Neem nu, -wat ieder van u wel honderden keren gehoord heeft-, de tien geboden. Ik heb ze vanmorgen niet voor niets weer eens helemaal van a tot z gelezen. Nu moet je die tien geboden eens even niet zien als een muur die op je afkomt, waarvoor je terugdeinst, maar je moet ze leren hanteren als een spiegel. Wat zeggen die tien woorden je dan?
Het eerste wat ze zeggen, als je er open naar kijkt, is toch bevrijding? "Ik ben de Here, jouw God, en ik heb jou bevrijd! Dat is het eerste wat de tien geboden zeggen. Alleen gelaten ben ik, inderdaad, een zeer kwetsbaar mens, ik sta voor allerlei kwaad open, ik geef er aan toe, raak eraan verslaafd en word er gevangene van. Maar dan zegt God: "Hier ben Ik, Ik ben jouw God, en Ik bevrijd je, en Ik houd niet op voordat ik je helemaal heb bevrijd". Hij is mij bevrijder, en zijn naam is: Ik ben er voor jou.
Dat is het eerste wat we horen als we in de spiegel van die wet kijken. Mijn hele zelfbesef wordt alleen al door het horen van dat eerste woord veranderd. Ik weet weer wie ik ben, zoal Luther dat als zei: "Ik ben tegelijkertijd aan de ene kant zondaar en aan de andere kant een geliefd kind van God, door Hem vrijgesproken". Wij zijn geliefde kinderen van God. Er zitten nog veel strepen op mijn gezicht, en schrammen en krassen, en die zie ik best als ik in de spiegel kijk, maar Hij rust niet voordat Hij me heeft schoongemaakt, voordat Hij me van al die kwetsuren bevrijd heeft. Dat geeft kracht! Dat geeft moed om verder te gaan, daarin mag ik me graag herkennen.
Datzelfde gebeurt bij ieder van die geboden.
Het eerste gebod: zet jezelf niet in het centrum van het universum. Je komt er altijd fout mee uit, onherroepelijk loop je vast. Mensen die zichzelf in het centrum van hun leven zien, worden heel krampachtig. Die kunnen nooit loslaten, ze menen dat alles van hen afhangt, als zij het niet doen, wie doet het dan? Heel de wereld draait om hen. Afschuwelijk, als je dat gezicht ziet in de spiegel. Ren

weg en zeg: God, dat nooit meer! Dát is gehoorzaam zijn aan het eerste gebod, wat zegt: geen andere goden voor mijn aangezicht.
Het tweede gebod gaat daar nog even op door, alsof de Here God wil zeggen: dit is belangrijk, dit mag je niet missen. Maak geen god van jezelf, maar maak ook geen goden van de dingen om je heen. Want dat gebeurt. Ik moet altijd denken aan dat voorbeeld van die beursmakelaar, die op één dag al zijn geld verspeelde. Dat was in Wallstreet, en dat is door de hele twintigste eeuw met ons meegegaan, die man die toen in de dertiger jaren alle koersen in één klap naar beneden plofte, ook zelf van de hoogste etage naar beneden plofte. Ja, hij had van zijn geld zijn god gemaakt, en toen zijn god wegviel, toen viel hij zelf. Had hij maar eerst in de spiegel gekeken, denk je dan, dan had hij zijn gezicht herkend, dat helemaal vastzat aan geld. Zo zitten we vast aan zoveel dingen, moet ik het opnoemen? Iedereen moet zijn eigen ziel daar maar op nakijken. De één denkt aan een titel die hij zo nodig moet halen, de ander aan macht, een derde aan alcohol, drugs, porno op de televisie, je mooie aandelen, wat er zich ook maar voordoet in je leven, en wat je ineens helemaal in beslag neemt zodat het je god wordt. Zo iemand wordt een onvrije, een robot, een opgejaagde, voortgedreven door zijn afgod.
Zulke mensen -ik volg de geboden verder-, gaan hun zondag gebruiken om hun afgoden op te poetsen. Let daar maar eens op, dat neemt toe, denk bijvoorbeeld maar aan de winkelopenstelling op zondag, dat zie je in kleine trekjes, dat onteert de naam van God. Je hebt geen tijd meer voor familieverhoudingen, kinderen zien hun vader en moeder niet meer, grootouders zitten goed opgeborgen in het bejaardenhuis, en zo komt van heel het leven eigenlijk niets meer terecht. Dat maakt enorm ongelukkig. Je ziet hoe de wet hier dus grenzen stelt. Grenzen aan het gebruik van mijn tijd, van mijn week, het gebruik van mijn bezittingen, van mijn werk. Grenzen aan gebruik van mijn leven. De wet creëert ruimte om te leven, ruimte voor de kinderen, ruimte voor mijn ouders, het vijfde gebod vloeit daar dan ook zo uit voort. Geboden die je domweg moet doen: je vader en moeder eren, er voor hen zijn, je kinderen respecteren als een gave die God je gegeven heeft.
Precies hetzelfde geldt van het zesde gebod: ge zult niet stelen. Stel je voor, een stad, waar aan stelen een grens is gesteld, met straffe hand, we worden er allemaal door gezegend. Ruimte om te leven.
Ge zult niet echtbreken. Ik kijk in zo'n gebod als in een spiegel. Niet als een kijkglas, waar je doorheen kijkt naar die ander. Wat die niet allemaal uitvoeren! Dan gebruik je die wet niet goed. Nee: ben ik trouw aan mijn vrouw, aan mijn man? Houd ik van haar , van hem, en toon ik dat ook? Respecteer ik in de omgang van persoon tot persoon die persoon van het andere geslacht? Daar zijn spelregels voor, die heeft God gegeven. Wat een ruimte wordt er niet geschapen om te leven binnen de grenzen die de Here daarvoor gesteld heeft. Het is veilig wonen bij iemand die de Here liefheeft, die dus niet experimenteert, maar die trouw is en liefdevol. Die seksualiteit niet ziet als iets op zichzelf, maar iets wat hoort bij die totale levensverbondenheid van een huwelijk, en anders: nee.
Zo scheppen grenzen ruimte om te leven. Dat geldt tenslotte voor heel onze samenleving, waarin doodslag geweerd wordt, waarin goede rechtbanken zijn. Daarover gaat het in het achtste en negende gebod: gij zult niet doodslaan, en geen vals getuigenis spreken.
Dat gaat tot je spreken als je denkt aan samenlevingen als Rusland of Soedan, waar recht en wet verloren gaan. Dan vergaat een samenleving, er komt angst en onvrijheid.

De laatste spiegel die de wet ons voorhoudt is: waar zit je diepste verlangen? Het is eigenlijk heel ontroerend dat dát het slot is van de tien geboden. Het is alsof de Here zich in dat slotgebod -gij zult niet begeren- richt op het omgekeerde: waar ligt nu je diepste verlangen? Heel bijzonder dat God dát -waar verlang je nu ten diepste naar?- wil horen. Daar zit natuurlijk die ondertoon in: reinig dat verlangen, laat het een zuiver verlangen zijn. Laat het niet gericht zijn op iets dat niet verzadigen kan. Ook dan wordt in de wet zelf weer zo'n rijtje genoemd: os en ezel -vandaag zouden we zeggen de auto-, de bezittingen van de buurman, de vrouw van de buurman, ze komen allemaal naar voren als mogelijke ontsporingen.

Zo herkennen wij ieder voor zich ons eigen gezicht in die geboden. Maar het slot is toch altijd weer: mijn zoon, geef Mij je hart. Waar ligt je diepste verlangen...?
Wie dat doet leert zichzelf steeds meer kennen. Die gaat steeds meer beseffen dat hij daarbij die Ander nodig heeft, Jezus, de Zoon van God, die als lam van God voor onze zonden gestorven is. Die door zijn Geest in ons wil wonen en werken. Dus we kunnen altijd weer opnieuw beginnen. Dat besef je als je in de spiegel van de wet kijkt, dat voert je heen naar Hem, en maakt je rijk in Hem.
Zo iemand leert renzen stellen, ook heel praktisch in zijn eigen leven. Grenzen tussen wat kan en niet kan, wat je zelf aankunt en niet aankunt, -ook heel belangrijk-, en wat je mag en niet mag, wat echt is en wat niet echt.

Ik keer weer terug naar het begin.
Als er iets is wat ons allemaal benauwt, is dat een samenleving waarin grenzen vervloeien. Dan

worden we allemaal verward en ongelukkig, de kinderen voorop. We luisteren naar Jakobus, die zegt: verdiep je nu eens in die volmaakte wet, neem je bijbel er eens bij en kijk daar in. En dan niet gauw weer weglopen als je je gezicht herkent, maar laat je in dat bevrijdingsproces betrekken als je je gezicht herkent! Ga je gezicht reinigen, en betreedt de ruimte die de wet ons geeft.

Dat is wat Jakobus ons voorhoudt.
Ik leer grenzen aanbrengen in mijn tijdsgebruik. Ik ga prioriteiten stellen, ik ga goede keuzes maken, want ik heb mijn gezicht herkend in de spiegel van woord en sacrament. Ik ben zondaar, en tegelijk gerechtvaardigd. Ik toch vaak weer verslaafd aan fouten, maar ik ben toch een geliefd kind van God, bevrijd door Jezus, en Hij doet een appèl op mijn hart. Wat wil ik nog meer?

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van Goede Vrijdagavond 2 april 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:

"Immers, Joden verlangen tekenen en de Grieken zoeken wijsheid, doch wij prediken een gekruisigde Christus, voor Joden een aanstoot, voor heienen een dwaasheid, maar voor hen die geroepen zijn , Joden zowel als Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods."

1 Corinthiërs 22-24

Schriftlezing: Mattheüs 27: 33-56; 1 Corinthiërs 1: 18-25 en 2: 6-10
Tekst: Markus 15: 39: ...toen de hoofdman, die tegenover Hem stond zag dat Hij zó de geest gegeven had, zei hij: "Waarlijk, deze Mens was een zoon Gods."

Liederen:

- Lied 187: 1 en 2
- Psalm 95: 1 en 3
- Lied 89
- Opwekkingslied 268: Hij kwam bij ons, heel gewoon
- Opwekkingslied 311: 'k Heb geloofd en daarom zing ik

Verkondiging: gemeente van Christus,

We hebben ons in de liederen die we zongen en hoorden, in wat we gelezen hebben, als het ware weer gemengd onder de omstanders, zoals we dat de laatste zondagen gedaan hebben. We doen dat nu ook, op deze Goede Vrijdagavond.
Voorgaande keren waren dat Claudia Procula, de vrouw van Pontius Pilatus, en Simon van Cyrene, die wel even de kruisbalk droeg, maar toen de grote ommekeer meemaakte, dat het juist precies omgekeerd was, dat de Here het voor hem gedragen heeft.
Vanavond staan we stil bij de Romeinse hoofdman over honderd, de commandant van het executiepeloton. Geen leuke vereenzelviging, na een week vol berichten over executies en gruweldaden. Zou dat oude bericht over de wrede terechtstelling van een onschuldige door de Romeinse overheid in het jaar 33, zou dat ons echt kunnen helpen in de vloed van slecht nieuws? Zou het ons echt verder helpen bij zoveel wreed lijden van deze week, en in onze tijd?

Laten we in ieder geval luisteren, en letten op de boodschap die van het kruis van Christus uitgaat. Een uitstraling die in ieder geval zo sterk was en zo overweldigend, dat het een totale ommekeer teweegbracht bij deze Romeinse hoofdman. We willen weten wat hem zo raakte, en waarom het hem raakte.
Ook willen we weten op wat voor wijze deze gekruisigde ook ons kan omturnen, ook ons kan helpen om de realiteit van een gebroken wereld, een geschonden schepping, met totaal andere ogen te bezien.
Daarvoor kiezen we, zoals gezegd, de invalshoek van deze Romeinse hoofdman, een officier. Hij heette -volgens de traditie- Longinus, en -ook volgens de traditie-, wordt hij genoemd onder de eerste christenen, net als Claudia Procula en als Simon van Cyrene, de gemeente die ontstond na de eerste Pinksterdag. De Schrift zelf vertelt ons daar niet over, niet anders en niet meer dan wat we net gelezen hebben.

We letten eerst weer op een paar kleine details in de tekst zelf, want die leiden ons ergens heen, ze zijn heel sprekend. Markus vertelt van deze Romeinse officier dat hij zich recht tegenover de gekruisigde had opgesteld. We lezen: toen de hoofdman, die tegenover Hem stond zag dat Hij zó de geest gegeven had, zei hij: "Waarlijk, deze Mens was een zoon Gods." In het Grieks staat er: die zich daar bij hem, tegenover hem had gesteld.
Toen ik dat detail op me in liet werken, zag ik hem daar staan. Niet terzijde, wat hij toch makkelijk had kunnen doen, met zijn jongens, de soldaten die het vonnis uitvoerden, een kaartje leggen, want zo'n executie kon soms wel dagen duren, waarbij zij steeds aanwezig moesten zijn.
Nee, hij niet, hij heeft zich opgesteld recht tegenover Jezus. Hij maakt het daar mee, kijkend, het op

zich in laten werkend, denkend, het zal begonnen zijn toen hij merkte dat deze man totaal anders was dan de andere die hij had moeten executeren.
Toen Hem de spijkers door de handen werden gejaagd vloekte of schold Hij niet, maar Hij bad alleen maar voor degenen die het Hem aandeden! Toen daarna de voorbijgangers Hem beschimpten en haatdragende dingen omhoog scholden, deed Hij niets dan alleen maar zwijgen. Alleen zo nu en dan, als Hij wat zei, was het heel betrokken op de mensen voor Hem. Dan sprak Hij een vrouw aan: 'Vrouw, zie uw zoon', en een zoon: 'Zoon, zie uw moeder.' Als de twee rovers aan zijn linker en rechterkant ook beginnen, richt Hij zich tot die ene, die zich open blijkt te stellen en bereid is om vergeving te ontvangen, en dan zegt Hij tegen hem: 'Heden zult ge met Mij zijn in het paradijs.'

Dan valt daar midden op de dag, om twaalf uur, die diepe, donkere duisternis over Golgotha, zelfs over het hele land, zegt Mattheüs. Dan hoort de hoofdman Hem alleen maar roepen: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?' Dan dat einde, er staat letterlijk dat Hij iets uitriep met een machtige stem, met een groot geluid. Lucas vertelt: Hij zei psalm 31: Vader, in Uw handen beveel ik mijn geest. Johannes, die er ook bij stond, vertelt later: daarvoor heeft Hij nog geroepen: 'Het is volbracht', in het Aramees/ Hebreeuws, de Romeinse hoofdman zal dat niet verstaan hebben. Toen gaf Hij de geest. Zo vertelt Mattheüs het. Het voorhangsel scheurde, de aarde beefde en de graven braken open, en toen brak het zonlicht weer door, en leek alles voorbij. Dat heeft die Romeinse hoofdman allemaal met eigen ogen gezien, hij stond daar tegenover Jezus. Markus zegt er nog extra bij, dat Jezus zó, met alles wat daarbij gebeurde, de laatste adem had uitgeblazen, en tóen zei de hoofdman: 'Deze was beslist een zoon van God.'

Zo kijken we hier als het ware door de ogen van de Romeinse hoofdman heen naar het gebeurde. Ineens proeven we de omslag, die hier plotseling plaatsvindt. Stap voor stap breekt er iets doorbij die man. Eerst betrokken bij iemand die wordt aangeklaagd omdat Hij zich de Zoon van God heeft genoemd, dan de mensen die voorbijliepen en ook zeiden: als je de Zoon van God bent weer die Zoon van God-, kom dan af van dat kruis!
Dan ineens, als hij dit heeft meegemaakt, als hij daar staat op het derde uur van de middag, die stem hoort en alles ziet wat erbij gebeurd, dan beseft hij: hier heeft iets bovenmenselijks plaats, dat heeft hij bij geen enkele ander ooit meegemaakt. En reken maar dat hij er veel heeft zien sterven op deze executieplaats.

Alle drie de evangeliën, Mattheüs, Markus en Lukas, gebruiken hun beschrijvingen van wat er eigenlijk plaatsvindt. Eerst die zonsverduistering, dan de aarde die openbreekt, de doden die verschijnen na hun opstanding, wonderlijke berichten. Dan een tempel, die zich als een man het rouwkleed scheurt. Mattheüs zegt: 'En zij, de hoofdman en zijn soldaten, ze werden zeer bevreesd. Dat is een woord dat alleen gebruikt wordt bij een theofanie, een verschijning van God. Lukas zegt: 'En hij verheerlijkte God, zeggende: deze man was onschuldig'. Markus vertelt de omstandigheden: toen hij nu Hem zó zag sterven'

De Romeinse officier is op dat moment heus niet direct een bijbelgelovige. Terecht wijzen veel vertalers er op dat hij niet zei: 'Deze man is dé Zoon van onze God.' Hij heeft alleen gezegd: 'Hier sta ik vol ontzag, hier breekt het goddelijke deze wereld binnen, hier is een godenzoon. Hier breekt de Almachtige de wereld binnen, o schrik, o wonder.'
Nee, een volle geloofsbelijdenis van het ware geloof mag je er niet in lezen, maar intussen helpt deze op zich genomen heidense geloofsbelijdenis ons toch wel bij het antwoord op de vraag wat het geweest is, daar op Golgotha. Wat heeft hier zo'n onuitwisbare indruk gemaakt, dat het niet alleen hem, maar ook zijn soldaten geraakt heeft?

Je voelt hoe Mattheüs, Markus en Lukas elkaar aanvullen in wat er gebeurde. Mattheüs zegt: het ging gepaard met zonsverduistering, en een aardbeving, en dan die roep.
Markus zegt: het was de manier waaróp Hij stierf. Als je het in één woord zou moeten zeggen, dan denk ik: het was verholen kracht, wat hem heeft aangeraakt. Verholen kracht die dit sterven zo bijzonder maakte. Iedereen die hier bij stond, besefte: hier verliest niet iemand zielig het leven, nee, hier is Iemand die in ongelooflijke kracht zijn leven neerlegt, het geeft. De Romeinse hoofdman zou geen hoofdman zijn dat hij hier het verschil niet scherp kon zien. Zoiets heeft hij nog nooit gezien. Normaal verliest een tot de dood toe gemartelde het leven. Het is tragisch, maar het is soms de eigen schuld, dat kan je ontroeren, dat kan je raken. Zo zijn heel veel mensen op Goede Vrijdag ook ontroerd bij zo'n gebeuren, maar ze hebben het niet begrepen, ze hebben niet die ommekeer meegemaakt die de Romeinse hoofdman meemaakte. Want bij hem is het geopenbaard, hij heeft het ineens gezien: dit is niet iemand die zijn leven verliest, maar iemand die zijn leven geeft en dat doet met ongelooflijke kracht.

In zeker opzicht verliezen wij allemaal het leven, ieder die sterft, ook wanneer je als niet-misdadiger sterft, sterven blijft sterven, het overkomt je uiteindelijk toch als een gewelddaad. Christenen weten

dat het ook nog iets met onze schuld en onze zonden te maken heeft.
Maar hier is het sterven van een totaal andere karakter, van een totaal andere orde. Hier geeft Iemand zijn leven, in een koninklijke kracht. Niets van wat Hij doet is zielig of bitter. Hier hangt een koningszoon, hier hangt een mens met zó'n geesteskracht. Hoe is het mogelijk, zelfs in helse verschrikkingen laat Hij die pijn totaal en geheel in Zichzelf toe, tot godverlatenheid toe, en Hij blijft er in verheven, heilig. Dieplijdend zonder klacht, zonder aanklacht, zonder vloek.
Intussen blijft Hij betrokken op de mensen, blijft Hij zich geven aan Maria, aan Johannes, aan de dobbelende soldaten, ze ontgaan Hem niet, aan de rover aan zijn rechterzijde. Zijn God, die Hij in de duisternis zijn God noemt, en als de zon weer op gaat, zijn Vader in wiens handen Hij zijn geest beveelt, geeft, nádat Hij gezegd heeft: nu is alles volbracht. Zoiets kan je alleen met zo'n wonderlijk paradoxale zin zeggen als we in de Corinthiërsbrief lezen, als Paulus zegt: 'Die zwakte is nu de kracht van God, zó is God nu. Hij is in de dwaasheid van het kruis, daar zit zijn wijsheid. In de zwakte van déze gekruisigde komt zijn kracht openbaar. Hij verloor zijn leven, niet tegen zijn wil, maar deze heeft zijn leven gegeven, eenswillend met de Vader.'
Dat heeft de Romeinse hoofdman beleefd als een theofanie, als een verschijning van God. Het heeft zich gemengd met manifestaties van bovennatuurlijke orde: de zon doet de hand voor de ogen, de tempel scheurt het gordijn, de aarde beeft. Dat is bovenmenselijk.
En dat heeft de Romeinse hoofdman gezegd met die uitspraak: deze is waarachtig de Zoon van God.

Een ongelooflijk inzicht, want deze heidense, Romeinse commandant heeft iets begrepen van wat Joden en Grieken steeds weer vergeten, en waar ze moeite hebben om te begrijpen. En dat is, dat God in zijn majesteit zich niet vereenzelvigt met de krachtigen, met de koningen en presidenten en hen die het geweer hebben, maar dat Hij zich vereenzelvigt met de gebroken en gemartelde schepping, de van zonde wegstervende wereld. Daar is Adam, zijn zoon, en Hij vertegenwoordigt alle mensen van de wereld.
Hij vereenzelvigt zich met hen door een daad. En dat is niet een zielige daad die Hem door machthebbers is opgedrongen. Zouden machthebbers hebben begrepen wat er gebeurde, dan zouden ze het niet gedaan hebben, zegt de apostel Paulus later. Nee, dit is de moedige weg die Jezus in vrijheid koos. Hier geeft Iemand zijn leven.

Dat is nu kracht. De ware kracht is niet de kracht van de bommenwerper, of van de mitrailleur, of van het martelwerktuig. Nee, de ware kracht is de kracht van de liefde die zichzelf overgeeft en vereenzelvigt met wie het niet verdient hebben. Dat is krachtig, dat is het vuur van de liefde van God. Immense kracht in ogenschijnlijke zwakheid. Want het lijkt zwak, en het lijkt dwaas, een godenzoon aan een kruis. Maar het is een immense kracht, en God de Vader, de Schepper van hemel en aarde, geeft er zijn zegel aan door al die manifestaties, van een aardbeving tot het openbreken van de graven toe. De hele kosmos beeft mee. Dat de Romeinse officier dát heeft herkend is zijn grootheid. Zeker, het is hem gegeven, het is nog maar het begin van een weg, later na de Pinksterdag wordt het hem ook allemaal uitgelegd uit de schriften. En dan wordt ook Longinus, de Romein, christen. Want toen is het hem uitgelegd door de discipelen dat dát de weg is waarvan de God van Israël gezegd had dat Hij zijn heil zou brengen! Lees maar Jesaja 53 over de koning die een knecht wordt. Zo zou Hij Israël bevrijden. Het staat geschreven in de profeten, het werd uitgebeeld in de tempeldienst. Het lam dat onschuldig werd geslacht, iedere morgen en iedere avond, om zo de liefde van Jezus te verbeelden.

Eigenlijk laat ieder van de vier tekenen die hier optreden bij Jezus' sterven zien wat die Romeinse hoofdman in een flits heeft beseft.
De zon wordt verduisterd, hier is een macht die achter en boven alle zonlicht verheven is. De tempeldienst wordt afgedaan: meer dan de tempel is hier. De aarde beeft, zij die zich de draagster acht van alle culturen. Maar van nu af is het de gekruisigde die alle culturen gaat dragen, de fundering onder onze voeten. De graven breken open, zelfs de dood voelt dat zij hier haar greep kwijt raakt.

Hoe dat kan? Vraag het me niet. Lees Paulus er maar op na die zegt: dat is een groot geheimenis. Hij noemt het een geheimenis, de verborgen wijsheid van God, die Hij in eeuwigheid heeft voorbeschikt tot onze heerlijkheid, en geen van de machthebbers van deze eeuw hebben er van geweten, want als ze er van geweten hadden, zouden ze de Heer der heerlijkheid niet gekruisigd hebben. Maar zoals geschreven staat: wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord, en wat in geen mensenhart is opgekomen, dat is wat God hier bereidt voor wie Hem liefhebben.

Daar ligt dan ook de heenwijzing naar het antwoord op de vraag wat wij er vandaag mee kunnen. Wat wij vandaag in de nood van onze situatie er nog aan hebben. Wat voor kracht mogen wij daar nu aan ontlenen? Wat betekent dat voor ons nú?

Dat zegt de apostel Paulus in 1 Corinthe 2: dit is het wat God bereidt heeft voor wie Hem liefhebben. Dit is het wat God hier gegeven heeft. Dat is alles wat het evangelie zegt: God heeft ze lief, die stromen van vluchtelingen, die zich over de wegen banen. Slachtoffers van geweld, laten ze niet verbitterd worden, maar laten ze openstellen voor het evangelie van zijn liefde. God heeft ze lief, al die anderen, die, in het kielzog van de moordenaar aan het kruis zich hebben vergrepen aan het leven van hun naaste. Dat ze zich net als die moordenaar laten gezeggen, en omkeren naar Jezus. God heeft ze lief, de inwoners van Jeruzalem, dat oude verbondsvolk, dat eerst had geroepen: kruisigt Hem!
Hij laat zich door hen geweld aan doen, om hen daarna tot inkeer te brengen. God heeft ze lief, die Romeinse machthebbers, nota bene de soldaten die het vonnis voltrokken, die niet beseften wat ze deden.

Dit alles heeft God voor Hem bereid. Een kruis waaraan Hij zich in zijn Zoon Jezus Christus vrijwillig heeft overgegeven. Dat is het dynamiet onder alle geweldspiralen. Dat is het wat de Romeinse hoofdman tot ommekeer brengt: een mens die niet zielig zijn leven verliest tegen zijn wil in, maar een Man die in oneindige kracht en in oneindige liefde vrijwillig zijn leven geeft, die dat koninklijk en vol mededogen doet, totaal doortrokken van de allerergste pijn en toch zuiver en vol van liefde. Ja, zegt hij dan: dat kan alleen God zijn, inderdaad.

Dat heeft gewerkt in de geestelijke wereld als een geluidsbarrière die doorbroken wordt, en ineens knallen de gevangenissen open. De aarde beeft, de doden worden wakker. Hier wordt iets zichtbaar van God, zegt de Romeinse hoofdman, en zo is het.

Tenslotte.
Daarin ligt voor ons natuurlijk ook een hele grote opdracht. Deze gave is tegelijkertijd ook een opgave. Wie vanavond hier naast de Romeinse hoofdman staat, aan de voet van het kruis, kan het toch eigenlijk alleen beamen met een soort bede in het hart: Heer, geef me iets van die verholen kracht. Heer, wilt u me helpen om zo die kracht in me toe te laten, dat ik niet strijd voor mijn gelijk en mijn leven vasthoud tot het einde, maar dat ik in uw kracht dat geheim mag leren kennen van die gevende liefde.

Als we dat doen, Jezus kracht zien en ontvangen, Jezus geheim begrijpen en in onszelf toelaten, dan begrijpen we dat we hier vanavond niet bijeen waren om Hem te beklagen of zoiets, maar dat we hier waren om ons door Hem te laten zegenen.
Dat alleen is de goede viering van de Goed Vrijdag. Niet Hem beklagen, maar ons door Hem laten zegenen. Precies zoals het de Romeinse hoofdman overkwam die zich daar neerzette, recht tegenover Jezus, en dacht misschien die arme drommel te beklagen. Om toen die ommekeer mee te maken, dat deze Man hem zegende.
Dat is het eigenlijke wonder van Goede Vrijdag, want hij kwam in aanraking met die verholen kracht: Waarlijk deze man is Gods Zoon.

Kracht in zwakte, liefde in haat, wijsheid van God in dwaasheid van mensen.
Zo heeft hij Hem in zich toegelaten, en werd hij door Hem gezegend.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmiddag 24 januari 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Met RealAudio te beluisteren.

Welkomsttekst: "Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit, want vrees houdt verband met straf en wie vreest is niet volmaakt in de liefde." 1 Johannes 4:18.

Schriftlezing: Oude testament: Psalm 107:1-9.
Nieuwe testament: Romeinen 8:15-17.

Liederen:

- Lied 20:1
- Psalm 107:1, 19 en 20
- Lied 285
- Cantorij: 'Lord that descendeth'

  Lord, that descendeth, God most High, Dwelling amongst us,Word of God, Thee we adore. Jesus, our Gospel, Way and Truth, Master and Lover, Light and Life, Thee we adore. Saviour uplifted, Man for men, shamed and slaughtered Lamb of God, Thee we adore. Christ immortal, Risen Lord, Christ that ascended, King of Kings, Thee we adore. Throned in the Highest, Very man, Alpha Omega, God of Gods, Thee we adore. Lord ever blessed, God most high,Lord ever blessed, God with us, Thee we adore.
- Opwekking 176
- Lied 254

Verkondiging:

In RealAudio.

Gemeente van Christus, en beste luisteraar, thuis of onderweg,

De twintigste eeuw is de eeuw van de angst. Wie de krant leest en tussen de regels door probeert te begrijpen wat er eigenlijk gebeurt en waarom mensen doen wat ze doen, stuit altijd weer op angst. Wat drijft toch de Serviërs ertoe om moslims te vermoorden en waarom gaan de koersen van de aandelen op de beurs in paniek op en neer? Waarom gaan er zoveel mensen de straat op bij zinloos geweld? Wat beweegt toch de duizenden mensen om asiel aan te vragen?
Maar ook als we denken aan persoonlijk leven. Waarom is de ene vader streng in de opvoeding en de andere daartegenover weer veel te toegeeflijk?
Waarom vinden veel jongeren vandaag het moeilijk om zich te binden? Of om ervoor uit te komen wie ze zijn en wat ze eigenlijk denken? Steeds weer staat op de achtergrond angst.
Jezus zei niet voor niets tegen zijn discipelen: "In de wereld heb je angst." Daarmee bedoelde Hij niet de gezonde angst die ieder mens heeft voor een onbekend gevaar. Als je over één nacht ijs loopt, dan heb je angst, en dat is maar goed ook, want het helpt je om een verstandige keus te maken. Nee, Jezus bedoelde die verlammende angst,

de angst die als een stille insluiper ‘s nachts binnenkomt en je parten speelt. De angst die steeds als een onderstroom in het leven aanwezig is, als een verborgen vulkaan die rommelt en ieder moment kan uitbarsten. De dichter Marsman heeft die angst als geen ander onder woorden gebracht toen hij schreef:

> Ik lig zwaar en verminkt in een hoek van de nacht,
> weerloos en blind, het paradijs is verbrand.
> Ik proef roet, dood, angst en bloed.
> Ik ben bang, ik ben bang... voor de dood...

Heel veel mensen worden door angst gekweld ! Soms bewust, als de dokter een levensbedreigende diagnose heeft gegeven. Maar veel vaker nog halfbewust, of onbewust. Wat was de flits die door die piloot heenging en die hem noopte een herstart te maken waardoor het vliegtuig juist crashte? Was het angst? Wat gaat er om in Ambon? En wat is het voor angst, die mij‘s nachts bekruipt als ik denk aan morgen? Het is angst, angst om te mislukken, angst dat we het niet halen, angst dat we verwachtingen teleurstellen, angst dat we afgewezen worden, angst het mooiste te missen, angst me te geven, angst voor alleen zijn; inderdaad: in de wereld heb je angst.
Er is een filosoof die zegt: uiteindelijk is het angst voor de leegte. Maar Johannes, de apostel, gaat nog een stap verder. Hij zegt: "Het is angst voor het oordeel, angst voor eeuwig afgewezen te worden."
Angst, angst, angst, die ons tot verkeerde keuzes leidt, die ons verlamt en remt, frustreert en vaak ook deprimeert. En tegelijk leven we juist in een keuzecultuur. Want iedereen moet kiezen, vandaag. We moeten altijd weer uit eindeloos veel mogelijkheden die ons aangeboden worden, kiezen, het goede kiezen. Hoe kan je het goede kiezen als je zo door angst wordt vervuld? Het levert juist angst op? Hoe komen we daar ooit goed uit?

Wat we vandaag willen doen is luisteren naar het bijbelse medicijn. We richten ons op en strekken ons uit naar God en zijn woord en naar wat Hij ons hierover te zeggen heeft.
En als je niet gelooft, of twijfelt aan God, dan nog zou ik zeggen: doe mee, op hoop van zegen.
Want hier in dit kleine boekje van Johannes staat iets wat voor ieder mens heel toegankelijk is en heel bijzonder: het bijbelse medicijn tegen de angst.
De oude apostel zegt: "Maar er is in de liefde geen vrees." Dat wil zeggen: er is één plaats waar de angst wegsmelt, sterker nog, -er staat een heel sterk woord-, waar de angst uitgeworpen wordt. Afgestoten. Zoals een vreemd orgaan dat in mijn lichaam wordt ingeplant, afgestoten wordt.
Er is één plaats waar angst wordt uitgeworpen, en dat is in de liefde. Er is in de liefde geen vrees!
Iedereen die dit leest voelt: hier wordt een weg gewezen, een medicijn geboden.
Maar hoe werkt dat dan? Liefde als een opdracht, horizontaal, drijft die liefde vrees uit? Tot op zekere hoogte is dat wel waar. Wanneer twee mensen elkaar niet kennen, dan zijn ze altijd wat beducht, dan is er vrees. En als ze elkaar niet mogen, of niet begrijpen, of haten, dan laait de angst op. Maar waar mensen elkaar gaan begrijpen, waar ze elkaar zelfs gaan liefhebben, daar verdwijnt de angst.

Alleen, zou ze echt helemaal verdwijnen? Er is toch ook een gezegde: wie liefde vermeerdert, vermeerdert smart? Dat zou je ook op de angst kunnen toepassen, want dat is ook waar. Afgaan in de ogen van iemand van wie je veel houdt , dat is erger dan in de ogen van iemand van wie je weinig houdt. En hoe meer we van iemand houden hoe meer we bang zijn om die te missen! Daarom voegt Johannes er iets aan toe, alsof hij wil zeggen: ik begrijp het, er is meer nodig om angst uit te drijven, eigenlijk maar één ding.
En dan valt daar het woord van Johannes: perfecte liefde, volmaakte liefde. Dié maakt alles anders. Die heeft een kracht dat het zelfs de ergste angst uitwerpt!
Hoe kan Johannes dat zeggen? Wat heeft hij bedoeld? En hoe werkt dat dan?
Dat komen wij op het spoor als wij Volmaakte Liefde met een hoofdletter schrijven! Het is eigenlijk een omschrijving van de Naam. Dé Naam! In onze vertaling zien wij dat niet. Er staat gewoon met kleine lettertjes: de volmaakte liefde drijft de vrees uit (en wij denken misschien wel: help, moeten wij ook nog volmaakt liefhebben…) maar Johannes schrijft hier in dit kernwoord in bedekte termen over de Eeuwige, de Barmhartige, de Schepper, Hij die alles draagt, Die de harten doorgrondt... enzovoorts. U ziet, dat zijn allemaal Oud Testamentische manieren om het uitspreken van de hoogheilige naam van God te vermijden en Hem toch te benoemen: dan namen zij een kern-eigenschap van God eruit en maakten dat tot zijn naam: een koos-naam , zoals wij dat noemen.

Nu, zó is Johannes hier ook bezig. Hij zegt: "Er is in de Liefde geen vrees maar de Volmaakte Liefde werpt de vrees uit," en dan denkt hij aan Hem. Vlak voor onze tekst had Johannes gezegd in vers 16: "God is liefde. Niet hierin ligt het medicijn dat wij liefhebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden tot verzoening van al onze tekortkomingen."(vs.12)

Zo wijst Johannes dus omhoog en zegt: Niet liefde op zichzelf, als iets wat wij moeten opbrengen, redt ons van de angst, -het doet wel wat, maar geneest niet echt-, maar perfecte liefde!
Dat woord perfect doet vandaag op die manier weer de ronde. Als jongeren bij een hele mooie aanbieding staan, of een onverwachte bevordering krijgen, dan zeggen ze: dat is perfect! Johannes noemt God op die manier de perfecte Liefde. Als wij dat woord nu eens mochten begrijpen! Dan geeft dat een antwoord op al onze vragen!
Drie punten; drie kleuren zitten in dat woord, het heeft een drievoudige betekenis: Totaal, volbracht en tot zijn doel gekomen.

1. Totaal

Volmaakt betekent hier : totaal. het is een liefde, die niets meer achterhoudt! Waar alle zweem van twijfel ontbreekt. Zo is de liefde van God. Johannes is daar zo diep van vervuld, dat hij er zelfs zijn brief mee begonnen is (en het trekt door heel zijn brief heen): dit is de verkondiging, die we van Hem, dat is van Jezus, gehoord hebben. God is licht, en in Hem is in het geheel geen duisternis.
Misschien is Johannes zelf ook opgevoed in zo'n ernstig gezin, waar je als kind al het gevoel overhield: als het over God gaat, moet je oppassen. "Nu", zegt hij: "daar ben ik door Jezus van bevrijd." Er zit geen dubbele bodem in God. Zoals Jezus was, zo is Hij. Wij geloven niet in een God met twee gezichten, een lichte en toch uiteindelijk ook een donkere kant, zodat we altijd in angst gevangen blijven voor die donkere achterkant van God.
"God is liefde", zegt hij vlak voor onze tekst. Dat wil zeggen: alles wat Hij doet is door liefde bepaald. Ze is volmaakt, totaal. Er is niets van wat Hij doet of zijn liefde speelt daarin mee! En dat we naar Hem op weg zijn! Dat alleen geneest ons van onze diepste angst. Het is radicale therapie. Dringt door tot de wortel! Want de wortel van alle angst is: mag ik er wel zijn? Verdien ik niet het oordeel? Eeuwige verwerping? Johannes zegt: op de een of andere wijze heeft angst toch altijd te maken met straf. Er staat daar eigenlijk een woord voor: eeuwige verwerping. Angst heeft toch altijd te maken met eeuwige afwijzing. Maar wie vreest, die heeft zich niet echt geopend voor die perfecte liefde van God in Jezus. De God die wij kennen in Jezus heeft geen dubbele bodem, en er zit geen greintje duisternis in. Hij wijst ons niet af. Nu niet en nooit niet.
Dat is het eerste: perfecte liefde.

2. Volbracht

Hoe kan Johannes dat nu zo zeker weten?
Dat weet hij omdat die liefde is volbracht! De stam van dit woord bij Johannes is dezelfde als dat van het laatste kruiswoord! Toen Jezus uitriep na drie uren van diepe duisternis: "Het is volbracht", toen was het volbracht .
Daarom zegt Johannes: "Die volbrachte liefde, die drijft iedere vrees uit!" Zo is het ook. "Als wij niet", zegt Johannes, "met eigen ogen gezien hadden, hoe Hij voor ons door alle diepten van pijn en helse angsten is heengegaan, toen Hij daar op Golgotha uitriep: het is volbracht, wij zouden dat nooit van God hebben durven zeggen: maar nu weten wij het: God is liefde, onze straf heeft Hij gedragen, onze angsten doorleden, onze dood doorbroken."
Shamed and slaughtered Lamb of God (en zo:) our Lover. Thee we adore!
Als wij dat niet wisten van die in praktijk gebrachte liefde, wij zouden blijven denken, zoals Freud dat deed: het is een illusie, een gevoel alleen, een wensdroom. Maar de Bijbel zegt: Gods liefde heeft geschiedenis gemaakt. In het engels: history, het is, als we daar een streepje tussen zetten, His Story geworden, Zijn geschiedenis. Hij heeft overwonnen door de daden van zijn liefde.
Zoals Gerrit Achterberg het heeft uitgedrukt in een gedicht:

> Gij hebt het hoog geheim doorbroken, Here Jezus,
> tussen ons en de Vader, naar Uw woord,
> mogen wij zonder zonde zijn en nieuwe wezens,
> wat er ook in ons leven is gebeurd!

Ons bestaan is gerechtvaardigd. Wij mogen er zijn. Zie wat een liefde de Vader ons gegeven heeft dat wij kinderen van God genoemd worden en wij zijn het ook. (1 Joh.3:1) Dat is de boodschap van de liefde van God zoals die geschiedenis heeft gemaakt.

3. Tot zijn doel gekomen

Dat blijft niet zonder uitwerking. Hij wil daar wat mee. Het blijft een slag in de lucht als die liefde niet tot zijn doel komt. Dat is de derde betekenis van het woord volmaakt. Zolang wij vrezen, zegt de apostel, is zijn liefde nog niet in ons volmaakt geworden: dat betekent: nog niet tot zijn doel gekomen.
Liefde wil één worden. Dat zit in de aard van de liefde: versmelten; gemeenschap. Nu, volmaakte liefde laat zich niet van zijn object scheiden. Dat is wel het meest persoonlijke van die liefde van God. Hij komt ons in zijn liefde zeer nabij. Daarom staat er van God in het oude testament geschreven (in Jesaja 63): in al uw benauwdheden was ook Ik benauwd.
Ga maar na: wanneer wijkt de angst in het donker bij een kind? Niet door redenering, niet door uitleg of bezwering, het enige wat echt helpt is de hand van vader of moeder: nabijheid, de stem, en dan wijkt de angst. Als die er altijd zijn dan is dat liefde, die tot zijn doel is gekomen!
Zo spreekt Johannes erover in zijn brief: "Er zal u niets overkomen, of Hij staat daarin naast u." De ene keer ervaren wij dat rechtstreeks, de andere keer geeft Hij ons een seintje; dat laat Hij het voelen via mensen, via een brief, via een bezoek, via iemand die zelfs als ik sterven ga me begeleid. Dat moderne verschijnsel van iemand die de ander zelfs op die laatste gang begeleidt, een buddy noemen ze dat, bij iemand die aids heeft bijvoorbeeld, dat vind ik toch wel heel dicht tegen die perfecte liefde aan liggen.
En omdat God zo is, ons naaststaat, ons altijd nabij is, ons kent in alle dingen, daarom zegt de Bijbel: laat je niet door wind of golven in de war jagen. Zeker, we zijn allemaal deel van een gebroken schepping, een natuur die verstoord is, een cultuur die ziek is, een lichaam dat in verval is, we hebben persoonlijkheden die falen en dwalen, zeker, maar let op: de perfecte liefde staat daarin naast je! Angsten zullen er altijd weer opnieuw zijn. Maar van nu af ben je er niet langer slaaf van. Wij lazen uit de Romeinenbrief: we hebben niet ontvangen een geest van slavernij om nu opnieuw te vrezen, maar we hebben ontvangen de Geest van het Zoonschap, waardoor we bidden: Abba, Vader.
Wij zijn Zíjn kind en Hij is ons nabij, als een vader. Wat kan ons scheiden van Hem? zegt de apostel.
Paulus vraagt dat zelfs: wat zou ons kunnen scheiden van de liefde van Christus: honger of benauwdheid, verdrukking, angst, gevaar? En hij eindigt met: er is niets wat ons kan scheiden van die liefde van God, die is in Jezus Christus, onze Heer.
Ik las eens bij iemand thuis op de muur een mooie spreuk: als we U volgen dan is er ook geen plek op aarde, waar U niet eerst geweest bent.
Dat is de zekerheid die we hebben als we ons laten leiden door die perfecte liefde. Dat is het ook waartoe die laatste zin van Johannes ons oproept: perfecte liefde, kom in mij, en drijf de angst uit en maak mijzelf tot voertuig van Uw liefde. Dan komt Zijn liefde in ons tot zijn doel als we ons voor Hem openstellen, en zelf op onze beurt weer die liefde aan anderen bewijzen.
Zo hebben wij ons door de oude apostel Johannes laten aanspreken

Samenvattend:
Ik zei aan het begin: we leven vandaag in de eeuw van de angst. Dat is omdat we zozeer in een keuzecultuur staan. Bij iedere keus zijn we weer bang: kiezen we wel het goede, of kiezen we niet goed? De keuzecultuur waarin wij leven versterkt de angst. Hier, in dit kleine briefje van Johannes, vinden we het enige medicijn. "Zo heb ik Hem leren kennen", zegt Johannes, "als de perfecte liefde. Zo is Hij ons tegemoet getreden."
Perfecte liefde, dat wil als eerste zeggen: God heeft géén dubbele bodem. God is licht, en in Hem zit geheel geen duisternis.
Het tweede is: Hij bevestigt ons bestaan, noemt ons bij onze naam. Het is volbracht, die liefde. Wij hebben vaste grond onder de voeten.
En dan tenslotte: het is ultieme nabijheid. Hij staat naast ons, Hij gaat met ons mee, en Hij doet dat met een volmaakte liefde, en die werpt alle vrees uit.
Met die belofte mogen we de week die komt weer tegemoet gaan.
Amen.

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 7 november 1999 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing en tekst: Openbaring 5

Liederen:

- lied 317:1
- lied 347
- lied 110
- lied 304
- lied 259
- lied 317:2

Verkondiging: gemeente van Christus,

Samen met veel andere kerken lezen wij aan het eind van dit jaar het boek Openbaring.
We bewegen ons naar het eind van niet alleen een eeuw, maar van een millennium, duizend jaar. Daar zijn middeleeuwse theologen veel mee bezig geweest, daar zal ik nog wel eens meer over vertellen. Luther had een boekje, wat hij dagelijks in zijn zak bij zich droeg, en hij telde de geschiedenis in millennia, in duizend jaartallen. Hij dacht, met de meeste theologen uit zijn tijd, dat God de wereld schiep in zes dagen en toen de sabbat, en zo heeft hij de wereldtijden omvat met 'werk'millennia, vier voor de komst van Jezus Christus, twee erna -zijn we niet aan het eind van die tweede?- en dan volgt het laatste duizendjarig vrederijk, waaraan geen einde zal komen. Luther telde de jaren af, je kunt zeggen dat hij er natuurlijk nog 4 á 500 jaren vanaf zat, maar er staat in het evangelie dat die jaren zullen worden ingekort vanwege de verdrukking, zo dacht hij: 'wie weet gebeurt het nu al, deze eeuw, dit jaar'. Zo was hij daarbij betrokken.
Ik zei al, dat is een zijspoor. Wij staan aan het eind van het tweede millennium, het tweede tijdperk van duizend jaar na de komst van Jezus Christus, en wat het ook in ons doet, in elk geval dit dat het ons brengt tot een soort bezinning, een soort nadenken over de geschiedenis in het groot: 'is er zin en samenhang?'

Het is begrijpelijk dat we samen met veel kerken daarbij grijpen naar het laatste bijbelboek Openbaring. Niet alleen omdat dat het enige boek is waarin letterlijk de naam valt: duizendjarig rijk, in Openbaring 20. Dat is niet de enige reden. Heel duidelijk staat er, dat lazen we al in Openbaring 1:1: 'In dit boek zal worden getoond hetgeen weldra geschieden zal.' Dat is in één zin gezegd waar dit boek over gaat. Het boek Openbaring geeft ons dus inzicht. Eigenlijk staat er: onthulling, ontsluiering, Apocalyps van de geschiedenis vanaf de tijd dat Johannes op Patmos was. Je zou kunnen zeggen dat het de periode is die na Christus komst -de eerste komst- aanbreekt tot aan de tweede komst.

Eerst wordt in Openbaring 1 tot 4 symbolisch weergegeven hoe de zeven gemeenten in hun concrete dagelijkse levensworsteling worden aangeschreven, vermaand en bemoedigd. Zeven kandelaren met daartussen de Zoon des mensen. Daarna in hoofdstuk 4 het wondere visioen van de troon: 'ik zag de hemel geopend...', daar valt alle licht op de grote Regisseur die vanuit zijn hemelse majesteit alle aards gewoel overziet, draag en leidt. God in oneindige heerlijkheid, onophoudelijk bezongen door de vier dieren en de vierentwintig oudsten, de schepping en de gemeente van God van alle tijden.

Nu hier dit vijfde hoofdstuk. Nu begint het eindelijk, die onthulling van wat weldra geschieden moet. 'Ik zag in de rechterhand van Hem die op de troon zat een boekrol, beschreven van binnen en van buiten, maar hij was verzegeld met zeven zegels.' Dat is in één beeld getroffen waar het verder in het boek Openbaring zal gaan en waar we zo intens in geïnteresseerd zijn, want dit is de boekrol van de geschiedenis in die eindtijd! Het beeld is regelrecht overgenomen uit het boek Daniël, waar aan het slot aan de profeet Daniël wondere dingen worden getoond over de eindtijd, u vindt dat in Daniël 12. Daniël zegt dan: "Ik hoorde het wel, maar ik begreep het niet en zei: Mijn Heer, waarop zullen deze uitlopen? Maar Hij zei: Ga heen Daniël, want deze dingen blijven verborgen én verzegeld tot de eindtijd. Ze moeten opgeschreven worden in een boekrol die wordt verzegeld tot de eindtijd." Hier

krijgen we opnieuw dat visioen van die boekrol van Daniël, nu in de rechterhand van Hem die op de troon gezeten is. De geschiedenis van de tijd tussen Christus komst en zijn wederkomst.

Ik heb eens aan een gemeentelid gevraagd dit visioen visueel te maken. Hij kwam daarbij een aantal problemen tegen. Het eerste was dat hij niet wist hoe de boekrol beschreven was. Was het Grieks, of Hebreeuws of Aramees? We weten het niet. Hij heeft het in zijn beeld onbeschreven gelaten, maar dat was natuurlijk niet goed. Het was een beschreven boekrol, en let u eens op dat opvallende detail: beschreven van binnen én van buiten. Dat is vreemd. Waar je ook zoekt, in de joodse synagogen, in hun heilige kasten waar de boekrollen bewaard worden, je zult nergens een boekrol vinden waar de buitenkant van is beschreven. Daar moet hier dus de aandacht op vallen: Beschreven van binnen én van buiten. Natuurlijk, dat wat je aan de buitenkant leest is niet voldoende om de tekst helemaal te begrijpen. Als u zich indenkt dat er hier op deze gesloten boekrol een tekst staat van boven naar beneden, die doorloopt, dan kunt u zich voorstellen dat u alleen fragmenten ziet. Dat betekent dat de niet door Openbaring verlichte mens wel iets kan zien van de geheimen van de geschiedenis, maar de tekst breekt toch altijd halverwege af, het blijven fragmenten, flitsen die even iets doen vermoeden maar het echte geheim ontsluiten ze niet. Dat is treffend, eigenlijk voor alle geschiedenisbeschrijvingen in onze tijd. Wie alleen de gebeurtenissen van de boekrol van buiten bekijkt, ziet hier en daar een flits, vangt een woord op, even een brokstuk, maar hij krijgt het hele verhaal niet te zien, de geschiedenis blijft voor hem een gesloten boek.
Het tweede probleem bij het visueel maken van dit visioen waren de zeven zegels waar de boekrol mee verzegeld zijn. In Openbaring 6 lezen we dat als er één zegel verbroken wordt de boekrol iets verder open rolt en bij het volgende zegel nog iets meer. Dat kunnen wij ons niet voorstellen, want de boekrol blijft gesloten, zolang er nog een zegel gesloten is. Dus het beeld gaat mank. Iedereen begrijpt wat bedoeld wordt, maar waar vooral de aandacht op valt zijn de zeven zegels die de boekrol gesloten houden. Bij het verbreken van ieder zegel schuift de boekrol verder open, maar blijft toch nog gesloten. Zeven zegels betekent: het is volmaakt verzegeld. Eigenlijk brengt dat ons midden in onze aangevochten tijd terug. Het is precies zoals het ervoor staat. Aan het eind van de eeuw verschijnen er veel commentaren over deze en vorige eeuw, over duizendjaartijdperken, geschiedkundigen zullen proberen daar iets van te beschrijven. Maar hier in Openbaring wordt ons verteld: het blijft een met zeven zegels gesloten boek. Je mag zo nu en dan wat flarden van de buitenkant lezen, hier en daar, maar niemand kan zin en samenhang en de kern verstaan.

Ik zei al: dat brengt ons heel dicht bij onze postmoderne tijd. Wij spreken van het levensgevoel van deze negentigerjaren, dat duiden wij aan met het woordje postmodernisme. Modernisme had nog grote verhalen en machtige ideologieën, maar wij leven in de tijd daarna, -'post' betekent na die tijd van ideologieën en idealen. Dat postmodernisme houdt ons voor dat nu de tijd van de grote verhalen voorbij is. Er is vandaag echt niemand die nog iets zinnigs weet te zeggen over samenhang, doel en hart van de geschiedenis. Wij leven bij de krant en bij het Tv-journaal. Dat zijn de flitsen. En wat zijn dat? Wat krabbeltjes hier en daar. Maar wat betekent het? Niemand die het weet. Hoe donker is onze tijd. Als je een eeuw overziet: oorlogen, wereldoorlogen, aardbevingen, cyclonen, wie weet de zin en de samenhang? En van ons leven in het klein? Hoe krijgt ons leven zin en samenhang? Een leven wat eigenlijk alleen samenhangt van fragmenten? Hier een flits geluk en daar een diepe flits van pijn? Wie leest de zin en de samenhang, is er wel een verhaal van te maken? Dat is de kernvraag voor de denkende mens van de twintigste eeuw aan het eind van dit millennium. Is er wel een verhaal van te maken? Dat is een van de hoofdthema's in de psychologische zorg voor mensen. Daar liggen de scherven van je leven, is er nog een verhaal van te maken? Wij kunnen zeggen: daar liggen de scherven van de geschiedenis, geniale boeken kun je lezen over grote zeehelden, koningen, vorsten, maar het zijn allemaal fragmenten. Is er nog wel samenhang, is er nog een verhaal van te maken?

Wie opent eigenlijk die boekrol? Dat is het volgende moment in dit visioen uit Openbaring. 'Ik zag een sterke engel die met luider stem uitriep: "Wie is waardig de boekrol te openen en haar zegels te verbreken? Wie?" Dan het antwoord, een verbijsterend antwoord maar zo waar als wat: "Niemand in de hemel noch op de aarde noch onder de aarde kon de boekrol openen of haar inzien."

Dat is eigenlijk het slot van de twintigste eeuw getypeerd tot in zijn kern. Niemand kan zin, doel of samenhang van de geschiedenis vertellen in één doorlopend zinvol verhaal. Dat is eindeloos treurig. Johannes vertelt: 'en ik weende zeer omdat niemand waardig gebleken was de boekrol te openen of haar in te zien.' Eigenlijk komt hier alle opgekropte verdriet over de toestand van de mens boven. Hoe donker is deze eeuw, die is te vergelijken met een wandeling door een donker bos, we vallen hier en bezeren ons daar en we eindigen in de dood en we weten in de wereld niet waar het allemaal voor dient. Dat is zo treurig, staat hier in het visioen van Johannes, dat hij zegt: "Ik weende zeer." De kerk weent tranen met de nietsziende mens. Het postmodernisme is wel eens getypeerd met: nihilisme met een lach. Het is nihilisme ja, dat voelen we mee met de mens van deze tijd. Maar het

tweede, die lach, doet ons toch eigenlijk wat zeer. Want als er geen zin en samenhang te vinden is en het grote verhaal bij de hand afbreekt, dan is wat Johannes doet eerlijker. Geen glimlach maar tranen. Want op de machtige roep van de engel is er niemand die naar voren treedt en de zeven zegels breekt. Niemand. Geen denker, geen wijze, geen filosoof, geen godsdienststichter, geen ster in de hemel, niemand op de aarde, onder de aarde, geen dier of vis, niemand.

Ik moest denken aan de kwantummechanica. Geleerden als Einstein en Niels Bohr, hoe zij geprobeerd hebben om de kleinste deeltjes te vinden. Zou daar het geheim liggen dat alles verklaart? Vandaag zijn ze in de biologie bezig met de genen. Zouden die kleinste deeltjes van het erfelijk materiaal misschien uiteindelijk het geheim van het leven bevatten? Zou iemand die boekrol openen? Maar er is geen verhaal van te vertellen. Anderen hebben het gezocht in de geschiedenis, mensen als Leonard Huizinga, filosofen van Plato tot Heidegger, maar niemand is in staat geweest om de boekrol te openenen. Hooguit hebben ze wat krabbeltjes gezien op de buitenkant, maar de rol zelf blijft gesloten. Niemand is waardig gebleken het geheim te ontsluiten, het verhaal te vertellen. Wat Johannes in zijn diepste angsten vreesde lijkt hier waar te worden. Het brengt hem in de grootste ontzetting. Alles draagt bij aan de zinloosheid en dreigt in zinloosheid weg te zinken.

Dan komt de wending, dat is het grootste moment in dit visioen. Dan treedt één van de oudsten op Johannes toe. Het antwoord is bekend en wordt gegeven door iemand uit die vierentwintig ouderlingen van de gemeente Gods voor de troon. Die treedt naar voren en zegt: "Weent niet, weest niet bevreesd, -zie, ik verkondig u grote blijdschap, zou ik er haast achteraan gezegd hebben- de leeuw uit de stam van Juda, de wortel van David, dat rijsje van Isaï, die heeft overwonnen om de boekrol en haar zeven zegels te openen."
Dan valt alle licht daar op het midden van de troon. "Zie, ik zag middenin de troon en te midden van de vier dieren, temidden van de vierentwintig oudsten een lam, als geslacht, met zeven horens en zeven ogen, de volheid van de zeven geesten van God. Die kwam en heeft de boekrol aangenomen uit de rechterhand van Hem die op de troon gezeten is. Het boek van de geschiedenis van de eindtijd rust in zijn hand, de hand van Jezus. Het wonderlijke is hier de dubbele benaming. 'De leeuw uit de stam van Juda die heeft overwonnen' en 'Zie, een lam als geslacht'. Wonderlijke tegenstelling, twee tegenstellingen ineen verraden het geheim: het is Jezus als de leeuw, daar heeft Jakob van geprofeteerd. De leeuw uit Juda. Leeuw, typisch beeld van het meest koninklijke dier. Als de leeuw brult in het woud verstijven de dieren. De meest koninklijke verschijning. De bekende schrijver C.S. Lewis heeft in zijn kinderverhalen Jezus Christus als Aslan, de leeuw, aangeduid en beschreven. Maar als dan Johannes gespannen toeziet en verwacht dat die leeuw daar verschijnt, dan verschijnt die als het lam, juist het meest weerloze van alle dieren. Hij verschijnt dan als geslacht lam, niet alleen kwetsbaar, maar ook gekwetst tot in het hart. Het meest weerloze van alle dieren in de wereld van de mensen.

Ieder die dit leest moet getroffen worden door dit dubbele beeld, aan de ene kant de majesteit van de leeuw en aan de andere kant de diepe kwetsbaarheid, het gekwetst zijn van het lam. Waarom heeft Hij nu die rol ontvangen? Waarom was Hij waardig de boekrol te openen? De ouderling die Johannes dit leert, zinspeelt op Golgotha, op het laatste kruiswoord van Jezus. Dat is bij ons vertaald met: 'het is volbracht', maar je mag het ook vertalen met: 'het is overwonnen.'
"Hij heeft overwonnen", zegt hij, "vreest niet, de leeuw uit de stam van Juda heeft overwonnen." Het lijden aan het kruis op Golgotha is uiteindelijk niet de nederlaag maar de grote overwinning van God gebleken. Overwinning op al die machten die de mens geknecht houden. Schuld, demonie, zinloosheid, de dood. Daar heeft hij ons van bevrijd door aan het kruis te gaan. Daar ligt het antwoord van heel het boek Openbaring, eigenlijk is het een antwoord op alle angsten van de mens.

Het geeft ook aan hoe we het boek verder moeten gaan lezen. Het boek Openbaring is dus niet een soort grote Enkhuizer Almanak, waar als het ware alle feitjes en gebeurtenissen op een rij worden verteld. Dat is niet de bedoeling. Nee, het is de onthulling van de diepste zin van de geschiedenis. Dat is wat later gebeurt. De geschiedenis gaat voort met golven. Want het is een golfbeweging met opgaan, blinken en verzinken. Het is een spiraal die voortgaat, als we straks zien hoe de boekrol geopend wordt. Maar er is er Eén die de zin ervan ontsloten heeft en ontsluit en dat is Jezus Christus, zijn lijden staat in het centrum. Als Hij die boekrol in de hand neemt gaan de machten van de geschiedenis wijken en loopt alles aan de hand van God de komst van het nieuwe Jeruzalem tegemoet. Hier ligt dus het geheim van dat grote geschiedenisplan van God. Het heilsplan van God wordt geopend door deze ene Mens, Jezus, de leeuw en het lam. Hij doet dat door de mensen vanuit zijn kruis, zijn opstandingskracht bij de hand te nemen, heen te leiden naar de komst van het rijk, van het hemelse Jeruzalem.

Als Hij verschijnt en de boekrol neemt dan valt heel de schepping in aanbidding neer. De vierentwintig oudsten, -de kerk van het oude en het nieuwe verbond-, ze zingen een nieuw gezang. Luister eens naar dat eerste gezang, ze zingen: Gij zijt waardig de boekrol te nemen en haar zegels te openen, want Gij zijt geslacht en hebt het van God gekocht met uw bloed." We zijn vrijgekocht uit die machten van zinloosheid en schuld en dood. De hele geschiedenis kantelt eigenlijk rond Golgotha. Van daar uit krijgen de dingen weer opnieuw zin en diepte en toekomst. Daarop richten zich dan ook alle lofgezangen. Er is een onlosmakelijk verband tussen de ontsluiting van de geschiedenis en wat daar in het centrum van die geschiedenis is gebeurd op Golgotha. Omdat Jezus daar als het Lam van God is geslacht eindigt de geschiedenis niet in een grote explosie van een atoomwolk of in een gestage bevriezingsdood of in een groot zwijgen. Maar daarom eindigen al die golfbewegingen uiteindelijk in de doorbraak van het nieuwe Jeruzalem, het Vaderhuis met zijn vele woningen, waar de lampen al brandende zijn, waar het feest al wordt voorbereid. Daarheen gaat het Lam de geschiedenis leiden. De geschiedenis van enkelingen en volkeren krijgt een zin, die ligt in de mogelijkheid die ze hebben om op weg te gaan met het Lam, naar het rijk van God. Het witte paard dat straks bij het eerste zegel op stap gaat moet worden gevolgd. Doen ze het niet dan blijven ze slachtoffers van het daaropvolgende paarden, die gerichtspaarden, de vale, de zwarte en de grijze paarden, die duidelijk maken dat er geen enkele andere oplossing is dan achter het witte paard aan te gaan.
Doen ze het wel, dan leidt Hij, de leeuw die het lam is, hen erdoor totdat ze komen bij het vrederijk van Openbaring 20, het duizendjarig vrederijk.
Dat wordt ons hier in de aanvang al een klein beetje aangegeven. De geschiedenis is geen koud noodlot, ook geen wurgende wetmatigheid, maar de geschiedenis rust in de handen van Hem die zich om ons heeft laten doorboren, het zijn doorboorde handen die de teugels van de geschiedenis vasthouden. Als dat zichtbaar wordt voor het oog van de vierentwintig oudsten en de vier dieren, beelden van heel de schepping, dan breken ze uit in lofgezangen. We zongen: Gods weg gaat door de golven, maar Hij leidt ons erdoor, aan de hand van de grote Mozes.

Daar wil ik aan het slot bij stilstaan, als een toepassing van dit hoofdstuk die we mogen meenemen ons dagelijks leven in.
Hoe wonderlijk. We lazen: de opening van de boekrol en het verbreken van die volmaakte verzegeling wordt door God in de handen gelegd van de leeuw die het lam is. Hij wandelt over de golven van de geschiedenis van de volkerenzee naar ons toe en zegt: "Vrees niet, Ik heb overwonnen. De zin van de geschiedenis van je kleine leven gaat helemaal open als je Mij volgt. Dan wordt je ingeschakeld in mijn plan, je wordt een steen in dat bouwwerk, dat huis wat God voor ons bouwt."
We horen zijn stem die zegt: "Kom tot Mij die vermoeit en belast zijt en Ik zal je rust geven."
Maar ook de geschiedenis in het groot, de diepste geheimen van het uitdijende universum en, in het klein, de wondere geheimtaal van onze genen, Hij onthult ze. Alle gebeurtenissen, Hij schakelt ze in in zijn plan, zoals vingervlugheid en zelfs de kleinste zenuwen van een groots pianist worden ingeschakeld wanneer hij de symfonie van Beethoven speelt. Zo wordt alles wat gebeurt, de geheimen van het kleine en het grote, alles wat plaatsvindt ingeschakeld in die grote symfonie van het heilsplan van God. Dat kan alleen in de handen liggen van Hem die de diepste verschrikkingen van helse smart heeft doorleden. Die er doorheen kwam en zelfs Auschwitz en Hiroshima achter zich aan kan meeslepen in zijn triomftocht als hij komt. Dan zal Hij het Rijk doen aanbreken en dan zal blijken dat Hij alle dingen heeft doen meewerken ten goede, dat Hij alle dingen nieuw maakt, en dat Hij alle tranen uitwist. Dan zal er geen dood meer zijn, noch rouw, noch geklaag, want al die eerste dingen zijn voorbij gegaan.

Als er één visioen in de bijbel is dat bijzonder vertroostend is voor de postmoderne mens, dan is het toch wel dit visioen. Eerst Johannes die weende, omdat hij ook een moment dacht dat alles zou wegzinken in de zinloosheid. Dan ineens dat evangelie dat er Eén is die waardig gebleken is om de boekrol te openen, dan daarbij in een loflied wat aan het slot eigenlijk theocratisch is, voor Hem die op de troon gezeten is en het Lam.
Wanhoop vervult ons als niemand die boekrol opent. Maar verwondering en blijdschap mag ons overvallen als we achter Hem aangaan die deze rol in de hand neemt. Dan ontstaat het lied, dan gaat ons leven ons geloven over in lofzang, dan wordt alles overstemt door de blijdschap van de verheerlijkte gemeente, waar heel de schepping zich in mengt.
Nee, het is niet: nihilisme met een lach, maar het is: evangelie met een traan.

Amen

©1999 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 21 mei 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
"Laat uw wijze van doen onbaatzuchtig zijn. Wees tevreden met wat u hebt. Want Hij heeft gezegd: Ik laat u niet in de steek, Ik zal u niet verlaten." (Hebreeën 13: 5)

Schriftlezing:

- Lukas 16: 1-13

Tekst: Lukas 16: 9

Liederen:

- Lied 91: 1 en 4
- psalm 90
- lied 320: 1, 3, 4
- kinderlied 29 (Is je deur nog op slot...)
- psalm 62: 4, 6, 7
- lied 473: 1-5
- lied 477
- lied 456: 3

Geld is niet neutraal

Bekend is Maarten Luther's uitspraak dat een mens zich drie keer moet bekeren: met je hart, met je verstand en met je portemonnee. Toch zal dit niet lukken zolang geld en 'rijk zijn' blijft hangen in de sfeer van de geheven wijsvinger. Er moet iets opengebroken worden, zodat er weer gewoon gepraat kan worden over wat geld mij doet. Gevoel, dat vaak vooraf gaat aan verstand en wil. Jezus heeft er een groot deel van zijn onderwijs aan besteed om dit boven water te krijgen. Belangrijk om daarnaar te luisteren in een tijd dat wij allen ongemerkt tot de rijken zijn gaan behoren en geld op de achtergrond een almachtsrol vervult.

Wat geld je doet, bepaalt wat je met je geld doet.
Waaraan je geeft, daar voel je je mee verbonden.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

We zijn deze lezingen begonnen met een kinderlied. Dat was een vraag: 'Is je deur nog op slot?' (Is je deur nog op slot, doe hem open voor God, want de Heer wil bij je wonen en dan ben je nooit alleen). Dat is natuurlijk niet alleen een vraag aan de kinderen. Juist wij ouderen zijn er heel goed in om de deur van ons hart op slot te houden, de grendel erop, niemand erin, zeker de Heer niet. Als er één gebied is waar we de deur helemaal op slot houden, is het wel de schatkamer van ons leven, op het vlak van geld en omgang met geld. Het is gek, je kan, zeker tegenwoordig, overal met mensen over praten in een geest van openheid. Maar er is één ding waar je nooit naar moet vragen en dat is: hoeveel verdien je? Je kan op huisbezoek heel veel vragen, maar: "Hoeveel hebben jullie eigenlijk over en wat doe je ermee?", ik zou wel eens willen weten wie die vraag op huisbezoek ooit gehad heeft. Zulke vragen stel je niet. Merkwaardig, in een tijd van openheid op alle gebied. Vroeger lag er een taboe op seksualiteit, nu op geld en omgaan met geld. Dat in een tijd waarin je overal de koersen ongevraagd door de media aangeboden krijgt. De AEX -index enzovoorts, alsof alle mensen op ieder moment moeten weten hoe die koersen zijn op de beurs. Dat vind ik heel bijzonder en dat is te meer reden om te luisteren naar het evangelie.

Ik begrijp trouwens best waarom mensen er niet over willen spreken. Dat komt omdat, zodra je over geld en hoe je dat gebruikt, spreekt, je direct bang bent voor een scherp oordeel. Wij hebben de neiging om op het gebied van geld en het uitgeven daarvan, direct met ons commentaar klaar te staan. We weten voor een ander altijd precies hoe hij dat moet doen en we heffen direct de wijsvinger. Dan durf je niet meer, dan kom je er ook niet meer mee.
Maar het kan wel anders, daar zou ik vanmorgen een aanzet toe willen geven. Dan denk ik vooral aan wat de Here Jezus altijd vertelde over geld en bezit. De gelijkenis over talenten en ponden, de contacten die Hij had met mensen als Zacheüs en de rijke jongeling. Op de lijst met onderwerpen waarover Jezus sprak staat het Koninkrijk van God veruit aan de top. Maar weet u wat op de tweede plaats komt, als je alle onderwerpen, huwelijk, opvoeding enz naast elkaar zet en je vergelijkt hoeveel keer Jezus over al die onderwerpen gesproken heeft? Dan staat geld op de tweede plaats. Zo vaak sprak Hij daarover.

Het zou natuurlijk fantastisch zijn als we er vanmorgen feeling voor zouden krijgen dat Hij er op een ándere wijze over spreekt. Niet moraliserend maar bevrijdend, dat is zijn bedoeling. Hij wil dat we er zo over spreken dat het ons bevrijdt, dat we er over durven praten en in plaats van elkaar te beleren en te betuttelen en de vinger op te heffen, proberen in te leven en dingen te delen. "Wat doet geld jou?" is een hele mooie vraag. Niet: "Wat doe jij met je geld?", want dan krijg je direct het gemoraliseer. "Wat doet geld jóu?", daar is Jezus steeds mee bezig. Als we samen weten wat het ons dóet, dan kan je ook zeggen wat je er mee móet, dat komt op de tweede plaats.

Geld, heel belangrijk. Ik moet denken aan een bekend citaat van Maarten Luther, die zei: Een mens moet zich op drie punten bekeren: z'n hart, z'n verstand en z'n portemonnee. Maar dan niet in de sfeer van wat er allemaal moet, maar juist in de sfeer van de bevrijding. Daar wil ik mee beginnen.

Geld is niet neutraal

Als je die uitspraak proeft, midden in dit gedeelte uit Lukas over geld en omgaan met geld, dan moet ons direct iets heel bijzonders treffen. Dat is die bijzondere benaming, dat Jezus geld niet geld noemt. Hij had best kunnen zeggen: "Ik zeg u, maak u vrienden met behulp van het geld dat je voor onrechtvaardige doelen kan gebruiken", maar Hij doet het niet. Hij noemt geld niet geld, maar 'de onrechtvaardige Mammon'. Dat Aramese woord 'Mammon' waar niemand precies van weet waar het vandaan komt, -het lijkt het woordje 'amen' in zich te hebben, dus het lijkt een element in zich te hebben van vertrouwen. Noemen wij -maar nu begeef ik me op glibberig vlak- sommige holdings ook niet trusts? Dat woord 'trust' zit vaak, op financieel gebied, ergens in mooie namen. In het woord 'Mammon' zit ook iets van wat je absoluut kan vertrouwen. Maar het is geen typering op zichzelf, het is een eigennaam. Daarom staat het steeds weer met een hoofdletter, zoals Moloch staat voor de god van de oorlog, zo was Mammon een eigennaam voor de god van het geld en bezit. Jezus wilde daarmee zeggen: "Geld is niet neutraal." We zijn allemaal geneigd om dat te zeggen, vooral in de kuiperiaanse traditie in de gereformeerde kerk leggen we de nadruk op het rentmeesterschap. Dan zeggen we: geld is neutraal, het hangt er maar vanaf wat je ermee doet, je moet er als een goed rentmeester mee omgaan. Taal die we allemaal verstaan.
Dat zou Jezus niet doen. Hij noemt geld niet neutraal, zelfs niet naar z'n verleidende kracht, maar Hij noemt het letterlijk een god, een afgod. Hij zegt: "Het is de Mammon." Dat is het eerste wat opvalt, dat Jezus geld ziet als een bovennatuurlijke macht, een demonische macht, die gekwalificeerd wordt door onrecht. Er is in Jezus' ogen geen schoon geld. Niet omdat met dit symbool, een papiertje of een stukje metaal, iets vies aan de hand is, maar omdat het, aan zichzelf overgelaten, onlosmakelijk steeds weer gezogen wordt in de richting van het onrecht. Daar zit een kracht achter die bovenmenselijk en bovennatuurlijk is, het is een Mammon.
Iemand heeft eens gezegd: 'wat de Heilige Geest is in de kerk, dat is het geld in de wereld. Het is alomtegenwoordig, almachtig, het verleent aan de mens zijn waarde, geld bepaalt de rangorde van belangrijkheid, geld stelt je in de vrijheid. Maar geld geeft je ook een schuldgevoel. Schuldgevoel en vrijspraak.'
Als je dat zo nagaat, zijn het allemaal goddelijke eigenschappen. Let maar eens op de koorts en de opwinding die er permanent heersen op de Amsterdamse geldbeurs. Grillig beschikt de Mammon over wel en wee van zijn slaven. De één wordt gedegradeerd, de ander verheft hij ten troon. Zenuwen zijn tot het uiterste gespannen. En net als bij het penaltyschieten bij een Cupfinale denk je echt dat de hele wereld hier op het spel staat, je eeuwige geluk of ongeluk, verkiezing of verwerping, ze liggen in de hand van deze macht.

Bevrijdend

Zo sprak Jezus erover. Maar proef je dat, zodra Hij er zo over spreekt, Hij tegelijkertijd aan de kaak stelt en ontmythologiseerd? Hij neemt geen blad voor de mond, doorbreekt alle taboes en zegt: "Het

is gewoon een surrogaatgod. Want wie er op vertrouwt merkt dat het breekt als een riet in je hand." Niet neutraal dus. Nee, er staat stroom op, het is geladen, dus voorzichtig ermee, een gewaarschuwd man telt voor twee. Het zuigt je direct naar de wereld van het onrecht.

Dat is het ene wat Jezus ervan zegt. Ik vind het onderwijs van Jezus dubbel. Het ene wat Hij zegt is een hele ontmaskerende typering. Je zou zeggen, als je hoort wat Jezus zegt: 'Als dat geld stroomgeladen is, bovennatuurlijk en demonisch stroomgeladen is: handen er van af dus!' Iets wat met zulke krachten geladen is daar moet je je vingers niet aan branden! Daar vinden we nu die wondere pendelbeweging, een soort van verrassing in Jezus onderwijs. Hij zegt niet: "Handen ervan af! Laat je er niet mee in, ga in een klooster, trek je terug uit de wereld!" Nee, wat Jezus zegt is veel meer bevrijdend, Hij spreekt ons aan op ons koningschap. Hij zegt: "Weet je wat je moet doen? Dat geld, wat op zichzelf besmet is, moet je voor het omgekeerde gebruiken dan waar het je naar toe trekt." Dat vind ik iets koninklijks hebben. Daarom zegt Jezus: "Maak jezelf vrienden -en daar moet je de nadruk op leggen- met behulp van de onrechtvaardige Mammon!" Op dat woordje vrienden moet je nadruk leggen, want normaal schept geld geen vrienden. Dat denken mensen wel, maar dat gebeurt niet. Het is de aard van deze Mammon dat het juist mensen van elkaar vervreemdt. Heel erg rijke mensen zijn vaak heel eenzaam.

Ik moest trouwens ook denken aan het verschil tussen Afrika, dat arm is, en wij Europeanen die rijk zijn. Want wij allemaal zijn die rijken. Als je je oor te luister legt hoor je in Europa de klacht van eenzaamheid. Ja, alle mensen hebben hun natje en droogje, zelfs over: de Mammon, maar het maakt mensen wel eenzaam, het vervreemdt van elkaar. Die klacht hoor je in Afrika nooit, let daar maar eens op. Daar zijn mensen samen, daar hebben ze een gemeenschap. Typisch is dat. Geld vereenzaamt, geld maakt vijanden, geld vervreemdt mensen van elkaar. Geld doet oordelen over elkaar, daar zei ik al wat over. Als je op het punt van opvoeding een fout maakt is daar heel veel begrip voor. Als je op het gebied van seksualiteit scheef gaat, daar hebben mensen ook nog wel begrip voor. Maar als iemand financieel fout gaat en verkeerde dingen doet: genadeloos wordt hij afgestraft. De Mammon is een harde meester, en maakt mensen die vrienden waren tot vijanden. Daarom zegt Jezus hier dus iets heel tegendraads. "Juist daarom", zegt Hij, "moet je geld gebruiken in precies de omgekeerde richting als waar het je heen drijft. Maak je er vrienden mee!"
Dat verduidelijkt Hij dan met het verhaal van die onrechtvaardige rentmeester.

Die rentmeester kreeg zijn congé, zijn ontslag aangezegd. Waarschijnlijk is het een waar gebeurd verhaal, misschien heeft het in de krant gestaan. Hij had geen mens om op terug te vallen. 'Wat moet ik doen?', dacht hij. 'Spitten kan ik niet, voor bedelen schaam ik me.' Die man was wel ontmaskerend eerlijk voor zichzelf. Spitten is trouwens een kunst, en als je alleen maar achter je bureau hebt gezeten dan heb je daar geen respect voor, maar het is een kunst. 'Spitten kan ik niet en voor bedelen schaam ik me', denkt hij. Toen kreeg hij een idee. Hij dacht: 'Nu heb ik nog tekenbevoegdheid, met wettelijke sancties! Bevoegdheid om geld te beheren dat me is toevertrouwd. Ik zorg dat ik er vrienden mee maak, als ik dan straks op straat sta kan ik op die vrienden terugvallen.' Een logische gedachtegang, en zo deed hij. Tegen de ene schuldenaar zei hij: "Je bent honderd vaten olie schuldig, -dat is ongeveer vier jaarsalarissen-, schrijf maar vijftig!" Dat is een vermindering van de schuld met twee jaarsalarissen. Een groot bedrag dus.
Bij de tweede zei hij: "Je bent honderd zakken tarwe schuldig, schrijf maar tachtig." Ook daar een vermindering van minstens een jaarsalaris. Dat was mooi! Die arme pachters sprongen een gat in de lucht. Zo'n gift die in de tonnen loopt vergeet je niet! Als je zo'n liefdadige gever later nog eens tegen komt, dan doet dat je wat. En als hij zonder onderdak is en zonder warm eten, dan herinner je je dat en zeg je: "Man kom binnen, ik ben blij dat ik wat terug mag doen!"
Daar ligt het punt van vergelijking. Als ik aan het slot lees: 'zijn heer, -de heer van de rentmeester- prees hem, dan moet ik zeggen dat die heer wel een enorm groot hart had. Het kon hem blijkbaar niet schelen dat de rentmeester op het laatste moment betrekkelijk vrijelijk met zijn bezittingen was omgesprongen, om het eufemistisch te zeggen. Maar hij dacht -en dat vind ik de grootheid van zijn hart-: 'dat is toch slim van die man!'

Jezus zegt: "Zo slim zijn nu mensen in de wereld. Die gaan berekenen: wat kan mij morgen overkomen? En dan stellen ze daar vandaag een slim beleid voor op. Zo zouden wij veel slimmer met onze aardse goederen moeten omgaan.
Ik probeerde het in een beeld van vandaag om te zetten. Stel je voor dat je zou weten dat de president van de Europese bank, Duijsenberg, vanaf vandaag op ieder willekeurig moment de hamer op zijn tafel kon slaan en vanaf dat moment zijn alle guldens waardeloos. Stel je voor dat hij dat zou doen en dat hij het niet van te voren zegt. Je weet dan: 'ieder moment kan het gebeuren', wat ga je dan doen met je guldens? Wat zou u doen? Ik weet het best: die laat je natuurlijk niet op de bank staan. Je zou wel gek wezen, morgen zijn ze allemaal waardeloos! Ik weet wel wat ik zou doen, ik

zou direct net zoveel in mijn hand houden als ik voor vandaag nodig had, en voor morgen ook nog, de rest zou ik direct omzetten in iets wat aan gene zijde van de hamerslag nog zijn waarde houdt. Nú is mijn gulden nog waardevol, dus nu kan ik er nog wat mee doen. Ik zou er land voor kopen, of een Rembrand, dingen waarvan ik denk: 'die houden hun waarde en kan ik altijd nog te gelde maken.'

Dit is een ander voorbeeld dat de kern raakt van die gelijkenis: dit is ten diepste onze situatie. Want vandaag nog kan God al je huizen en je goederen en je geld waardeloos verklaren. Sterker nog, ik durf te zeggen: 'dat gaat bij iedereen van u gebeuren!' Bij iedereen komt dat moment, voor honderd procent zeker. Als het morgen niet is dan is het misschien over een week, over een maand, een jaar of tien jaar, maar er komt bij ieder van u een moment dat u door de crisis heen moet. En wat gebeurt in die crisis? Dan wordt je geld waardeloos verklaard, en in een doodshemd zitten geen zakken. Je kan niks meenemen naar de andere kant. Wat zou je dan doen? Het is eigenlijk precies hetzelfde probleem. Wat zou je dan doen? Natuurlijk precies hetzelfde als met je guldens als je weet dat die morgen waardeloos zouden kunnen worden. Je zet ze vandaag om in goederen die je aan de andere kant van de crisis nog kunt genieten. Dat is de hele gelijkenis. Dat is het punt van vergelijking wat Jezus gebruikt. Want Hij zegt: "Doe dat zo. Als je het zo doet zal straks, wanneer de Mammon u ontvalt, men u opnemen in eeuwige tenten." Aan gene zijde zal het een enorm verschil uitmaken of je daar vrienden gemaakt hebt. Dat beeld van die tenten komt van de oud-Israëlitische toekomstverwachting. De Israëlieten zeiden: "Het wordt straks één groot Loofhuttenfeest", dat vierden ze in tenten. Zo dacht men over de toekomst van het Koninkrijk: één groot oogstfeest in tenten. Heb je veel vrienden, dan word je in hun tenten uitgenodigd. Daar zinspeelt Jezus op. Je komt door de crisis heen als je nu al je geld in eeuwigheidswaarde omzet en niet in materiele dingen. Winst die alleen maar te beschrijven is in termen als liefdesbanden.

Natuurlijk, je kan deze gelijkenis ook weer te ver in een verkeerde richting doortrekken. Jezus leert hier niet -daar zijn wij als gereformeerde en reformatorische christenen zo gevoelig voor- tegenover een vroeger conflict met de Rooms-katholieke kerk dat wij op grond van goede werken behouden worden. Je moet hier eigenlijk Jakobus bij opslaan, die zei: "Je wordt behouden alleen op grond van je geloof in Jezus Christus, maar toon mij uw geloof zonder werken... -dat lukt namelijk niet- ...en ik zal u mijn geloof tonen uit mijn werken."
Dat is wat Jezus hier ook benadrukt. Werken die op het geloof gebaseerd zijn, natuurlijk, stampvol geloof, anders doe je dat natuurlijk niet, je geld zo loslaten.
Jezus' punt is: Genade van vrijspraak en vergeving moet leiden tot bevrijding, tot een andere levensstijl, een andere omgang met geld. Zo bouwen wij op dat ene fundament, en daar kun je op verschillende manieren op bouwen. We zijn de dienst ermee begonnen, 1 Corinthe 3. Paulus zei: "Je kan er op bouwen met hooi en met stoppelen, dat gaat allemaal in rook op als er crisis komt. Want de dag van God komt met vuur. Maar je kan er ook op bouwen met goud en zilver en edelstenen, dingen die door de crisis heen blijven. Daar is dat een beeld van. Dan wordt het wel gelouterd, maar het komt door het vuur heen. Zo is het heel belangrijk wat voor levensstijl we hebben, wat we doen met ons geld, met de onrechtvaardige Mammon.
Het leven is dus uiterst serieus, dat proef je hier in deze gelijkenis. Het leven ís geen spel, er staan grote dingen óp het spel, in de hele praktische manier waarop we omgaan met geld. Soms zou je denken als je rondkijkt in onze consumptiemaatschappij: het is één groot feest. Maar Jezus zegt: "Nee, het is geen feest, het is ongelooflijk spannend, want nu komt het er op aan wat alle mensen gaan doen met die onrechtvaardige Mammon."

Samenvatting

Met het oog op die situatie luisterden we naar de woorden van Jezus. Ik zei halverwege: "Het is eigenlijk een dubbel bericht." Aan de ene kant hele sterke diskwalificatie. Jezus trekt het onheil van geld ontzaglijk ver door. Geld is niet neutraal, het is een demonische macht. Het is altijd verkleefd met onrecht. Dat zegt Hij. Onrechtvaardige Mammon, de Mammon van onrechtvaardigheid. Maar aan de andere kant spreekt Jezus uit een immense vrijheid, er klinkt haast een lach door deze gelijkenis heen: hoe koninklijk is de vrijheid van iemand die het doorheeft, en die zich niet laat inpalmen en die het gaat gebruiken voor het maken van vrienden aan gene zijde, voor al die dingen die horen bij het Koninkrijk van God.
Aan de ene kant: geld betovert je, geeft je een gevoel van belangrijkheid. Of slapeloze nachten. Het drijft je op en mat je af. Het houdt je onder de duim en het belooft ongelooflijk veel.
Aan de andere kant: het laat je leeg achter.
Jezus zegt: "Ga het dan ook inzetten op een koninklijke wijze, laat je er niet door inpalmen maar zet het in voor de goede zaak."

Hoe doe je dat?

1. In de eerste plaats denk ik dat wij, als het over geld gaat, moeten ophouden, te denken aan een

bepaalde groep mensen, aan anderen en niet ik. Als Jezus vandaag zou spreken, -en Hij spreekt vandaag- dan zegt Hij: "Jullie zijn de rijken, zonder uitzondering."
Wij allemaal zijn mensen die meer geld hebben dan we dagelijks nodig hebben voor ons brood. Dus zijn we rijken, we hebben over. Ik hoor bij die mensen in de wereld die meer geld hebben dan ze per dag opmaken, ik ben de rijke en sta dus onder Jezus' onderwijs.
2. Wij zoeken onze kracht niet in moraliseren, in direct de wijsvinger heffen, maar in er met elkaar over praten en delen wat geld mij doet. De één maakt het angstig, de ander maakt het schuldig, de derde verwart het, de vierde maakt het jaloers, de vijfde maakt het machtig, ieder heeft er een verschillende omgang mee. Ga daar naar terug, vraag jezelf eerst af: wat doet geld mij eigenlijk?, en dan: wat doe ik met geld?
3. Als zo het taboe doorbroken is komt die vraag: wat doe ik met geld? Dan is de eerste vraag: Wie zit er op de troon? Heeft geld mij, of heb ik het geld?

Dan kom ik weer terug bij dat kinderliedje: doe die grendel van je hart. Er komt juist op dat punt van de gesloten schatkamer van ons leven dat appèl: zit je deur nog op slot? Doe hem open en laat de Heer binnen. Hij bevrijdt en geeft wat je nodig hebt, Hij maakt dat je gaat investeren in de toekomst op zo'n manier dat je straks met vrijmoedigheid de Heer kan verwachten, zonder schuldgevoelens. Wees tevreden met wat je hebt, wees dankbaar voor wat je krijgt, laat het niet leiden tot vervreemding, maar maak er in plaats van vervreemding vrienden mee.

Als we op die weg gaan verwerven we ons een goede toegang tot het Koninkrijk.

Amen

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 27 augustus 2000 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst:
'Dient elkander, ieder naar de genadegave die hij ontvangen heeft, als goede rentmeesters over de velerlei genade Gods.'
1 Petrus 4: 10

Schriftlezing:

- 1 Petrus 2: 1-10

Tekst: 1 Petrus 2: 5

Liederen:

- lied 225
- psalm 118: 7, 8 en 9
- lied 106
- kinderlied "Alles is nodig, niets teveel" (Dit is mijn hand en dat mijn voet)
- lied 321: 1, 2 en 3
- psalm 134
- lied 474
- lied 456: 3
- lied 91: 1 en 4

Levende stenen

Met dit beeld heft de apostel Petrus ons op uit het dodelijk gevaar van de trivialisering, een moeilijk woord voor een breedverspreid verschijnsel dat wij alles wat hoog en mooi is neerhalen met een ontnuchterende en banale omschrijving: een roos is H2O met een geurtje. Bidden is een egotrip. Ouderlingwerk is dertig avonden opofferen van je vrije tijd.
Petrus doet precies het omgekeerde: hij laat zien hoe groot juist het kleine is. Ons 'kleine' werk mag onderdeel zijn van Gods grote (bouw)plan. Als wij ons maar laten gebruiken als levende stenen. Levende stenen dragen. Dat lukt alleen als wij ons op onze beurt laten dragen. Door Christus, de levengevende steen (Daniël 2: 34 en 1 Corinthe 10: 4), hoeksteen van een geestelijk huis, waar God zichzelf laat zien in zijn zelfovergave in liefde aan ons.

Verkondiging: Gemeente van Christus,

Ik begin met een verhaal dat ik eens in de krant las en wat me altijd getroffen heeft.
Na de oorlog lagen overal alle grote gebouwen, kathedralen en kerken in puin. Een journalist die de mensen wilde informeren over de wederopbouw van het land, ging langs bij een grote kathedraal die hersteld werd. Er was een bouwput, overal was men aan het timmeren, vloeren aan het leggen en muren aan het oprichten. Hij interviewde de arbeiders die bezig waren. Eerst een timmerman die grote draadnagels in een balk sloeg. Hij vroeg: "Mijnheer, wat bent u aan het doen?" De timmerman: "Dat kun je toch zelf zien? Ik sla hier de hele dag spijkers in balken. En schiet nou op, ga weg, je staat in mijn licht." De journalist ging naar een tweede werker, een metselaar. Hij vroeg: "Mijnheer, wat bent u aan het doen?" De metselaar zei: "Dat is nogal logisch, ik sta hier geld te verdienen voor mijn vrouw en kinderen, waarom anders dacht je dat ik hier bezig was?" De journalist ging verder, zag een technisch tekenaar rondlopen met grote vellen papier. Hij vroeg hem: "Mijnheer, wat bent u aan het doen?" De tekenaar zei: "Ik zet een traditie voort. Mijn vader was architect, ik hoop dat mijn zoon het ook wordt, en ik geniet van mijn vak." Zo ging de journalist bij al die mensen langs. Een glazenier die glas in lood stond te zetten zei: "Ik ben hier iets heel moois aan het maken!" Tenslotte

kwam hij bij een kruier die de hele dag stenen versleepte van grote stapels naar diegenen die de muren metselden. Hij vroeg de kruier: "Wat bent u aan het doen?" De man gaf hem een heel eenvoudig antwoord: "Ik bouw hier een huis voor God."

Dit verhaal heeft me altijd getroffen. Al de mensen die daar werkten aan de kathedraal deden hetzelfde. De één met deze gave, de ander met andere gaven, maar op de een of andere manier waren ze allemaal bezig met het weer opbouwen van die kathedraal. Allemaal zagen ze hun werk heel plat en onbeduidend, ook heel ontnuchterend. De eerste man: "Ja, wat doe ik hier eigenlijk, ik sla spijkers in een balk." Een ander: "Ik leg tegels", en: "Ik verdien mijn geld", of: "Ik zet een traditie voort, je moet toch wat?" Een realist zegt: "Ik verdien geld voor vrouw en kinderen" en misschien zit er nog één bij die wat idealistischer is en zegt: "Ik dien de kunst met mijn glas in lood." Er is er maar één die zegt: "Ik bouw hier een huis voor God." Dat wil zeggen, geen van allen, behalve die ene, zien hun kleine werk in het ware perspectief. Ze zijn het eigenlijke wat ze aan het doen zijn helemaal uit het oog verloren. Niet één die zijn bijdrage ziet in het licht van het hogere plan.

Daar wil ik het nu over hebben, en waarom we hierbij de brief van Petrus hebben opgeslagen. Want deze brief is geschreven -dat kunt u lezen in vers 1 van hoofdstuk 1- aan de christenen in de verstrooiing. Uit die brief blijkt wel dat dat veel dieper gaat dan dat ze alleen als kleine minderheden over heel -toen nog- Klein-Azië verspreid waren. Nee, ze waren ook echt verstrooid in de betekenis van: niet meer geconcentreerd op dat ene nodige, afgeleid door secundaire doelen, niet meer echt geconcentreerd op dat eigenlijke waar ze toe geroepen waren, het eigenlijke werk waar God ze daarvoor had neergezet. Daarom dringt hier de apostel bij de gemeente aan om het hoofddoel in de gaten te houden. Hij vertelt in hoofdstuk 1 met nadruk wie ze eigenlijk zijn: geroepen heiligen. Apart gezet met een bijzondere roeping. Wat ze eigenlijk doen: ze bouwen aan het huis van God. Dat lezen we hier.

Waar ze eigenlijk toe geroepen worden is om de grote daden van God te verkondigen, God die hen geroepen heeft uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht. Dat is het doel van gemeente-zijn. Dat is zo belangrijk dat dát ook ons vanmorgen als het ware voor ogen gezet wordt, nu ouderlingen en een diaken aantreden, hun werk in de gemeente beginnen. Bij al het werk in de gemeente kun je precies het zelfde vragen: wij zijn ook een huis in opbouw, de gemeente is nooit af. Aan iedereen die hier in de gemeente bezig is kun je vragen: "Waar bij je eigenlijk mee bezig?" Dan krijg je soortgelijke antwoorden als de arbeiders in de kathedraal. De één zal zeggen: "Ik schenk koffie", een ander: "Ik organiseer de kindernevendienst", een derde: "Ik leg bezoeken af, ik ben ouderling", een vierde: "Ik ondersteun mensen met een leefprobleem, ik ben diaken". Zo kunnen we allemaal ons werk omschrijven. Misschien ook een iets wijder doel aangeven: het houdt de kinderen bezig; het voedt ze op; het versterkt de onderlinge band; het geeft je vriendschap. Maar is dat niet allemaal vlak en banaal haast? Zijn we daar nu gemeente voor? Petrus houdt ons met apostolisch gezag, met grote klem voor waar we samen aan bouwen. Dat is uiteindelijk ook niet een aardig sociaal gebeuren, ook niet opvoeden, niet meeleven, fijne vrienden, dat is allemaal goed en mag er allemaal bij, prima, maar Petrus zegt: "Waar het uiteindelijk om gaat is je als levende stenen te laten gebruiken bij de bouw van een geestelijk huis. Dat is waar we voor zijn, nergens anders voor."

Wat gebeurde er in het huis van God? Dat wist iedere Israëliet die je er naar vroeg: "Offeren." Als je naar de tempel ging zag je dat dat was wat daar gebeurde. Dat is dan ook de boodschap die het huis van God uitstraalt: de zelfopofferende liefde van God.
Waar is dat huis op gebouwd? Daar is ook steeds sprake van in dit hoofdstuk. Op één fundament, één hoeksteen, dat is het offer van Jezus Christus, eens voor al gebracht op Golgotha, in het midden van de geschiedenis. Zo heeft Hij als het ware de verzoenende liefde van God in deze wereld binnengebracht. Dat is een onderdeel van een serie van grote daden van God. Zo spreekt Petrus er hier over: wij zijn geroepen om de grote daden van God te vertellen. Grote daden die daaraan vooraf gingen en daarna: hoe Hij volkeren leidde, Israël uitkoos, zijn Zoon zond en daar die Ene het heil deed bewerken, toen een stroom van zegen, van levend water uit de tempel naar alle volkeren deed stromen, de uitstorting van de Heilige Geest, we zijn als gemeente gebouwd op de ene fundament, Jezus Christus en Hij alleen. Hij wordt hier in de eerste plaats de levende steen genoemd. Een beetje een vreemd beeld, want als er iets dood is, is dat wel een steen. Ik denk dat Petrus gefascineerd was door stenen. Petrus, de rots, dat was zijn naam tenslotte: op die steen zal God zijn gemeente bouwen, met hem als hoeksteen. Wij zeggen: een steen is zo dood als een pier, hoe kun je dan spreken van een levende steen? Dat is nu juist de aardigheid van het beeld. Dat komt uit de woestijntijd, een periode waarin Israël dorst leed, jammerde en klaagde en zei: "Notabene, nu hebt U ons uit Egypte gered en hier gaan we dood van de dorst!" Dan zegt de Here God tegen Mozes: "Sla op de steen, sla op de rots." En als Mozes dat doet dan komt er water uit. Daar zit iets in van: er moet wel iets eerst opengebroken worden, zelfs die keiharde steen en wat er dan gebeurt: er stroomt water

uit. Het meest levengevende wat je bedenken kan uit het meest dode wat je bedenken kan. Zo werd die rots beeld van Christus: gestorven en opgestaan.

Het tweede verhaal uit het oude testament wat ik bij die levende steen wil betrekken is dat kleine onderdeel van het fascinerende visioen van Nebukadnezar, uit het boek Daniël. Nebukadnezar had in zijn droom gezien hoe er een groot beeld stond, dat was hij zelf. Toen rolde er een klein steentje uit de bergwand los. Terwijl dat steentje het dal in rolde werd het groter en groter, het zwol aan, verpletterde het beeld en werd tot een berg die de hele wereld vervulde. Dat is ook een beeld van een levende steen. Een groeiende steen kan eigenlijk niet, maar dat dubbelzinnige, dat paradoxale, dat is het nu juist, dat is het wonder van Jezus. Een klein steentje, losgemaakt in de geschiedenis en tot bron van genezing en vergeving geworden. Dat is allemaal op Golgotha gebeurd door zijn offer, zelfovergave in liefde.

Uit Golgotha is een beweging voortgekomen, een stroom van mensen, die vormen nu samen de geestelijke tempel. In het oude testament had je de letterlijke tempel, met letterlijk offers, dieren die gedood werden, maar in het nieuwe testament heb je een geestelijk gebouw, deze mensen door Jezus bezield, vormen samen een levend huis, ze zijn geroepen en apart gezet om dat door te geven, zelf op hun beurt levende stenen te worden. Dat kan natuurlijk alleen als ze zelf eerst tot die levende steen komen. Kom tot de levende steen en laat je dan als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis.

Over wat dat betekent maak ik nog twee opmerkingen: dragen en offeren.

Dragen

Een steen draagt, daarom leg je hem neer, opdat hij anderen draagt. Maar als die steen zelf niet gedragen wordt hangt hij in de lucht, dan valt hij in een gat en kan niet meer dragen. Zo zijn er twee dingen reëel bij dat dragen. Een levende steen zit niet los in de muur. Hij kan niet gemist worden omdat hij draagt. Trek je die ene steen los, dan vallen de anderen er uit. Maar als het een levende steen is, kan die alleen dragen omdat hij ook rust. Dragen en rusten horen bij elkaar, rusten op de steen eronder en ten diepste op het fundament.
Dat zijn twee dingen die wezenlijk zijn voor alle werk in de gemeente maar ook voor het werk van ouderlingen en diakenen, die twee dingen samen. Dragen zonder rusten wordt sjouwen, daarna ploeteren, tenslotte wordt het inzinken. Het omgekeerde, rusten zonder dragen, wordt het een solotrip, religieuze diepgang zonder bewogenheid voor de mensen. Allebei verschrikkelijk.
Samen beelden ze uit wat we mogen doen: dragen in liefde en in een reële relatie tot die stenen naast mij, ieder op eigen wijze met eigen gaven, en zelf gedragen worden en dat in Hem en door Hem die DE levende steen is. In de gemeente geven we dus ten diepste maar niet puur onze talenten, onze spierkracht, onze wijsheid, maar we geven dat toch altijd weer door in een houding wat wij weer gekregen hebben door op Hem te rusten en Hij ons gaven geeft, daarmee dienen we elkaar. "Doe dat en het gaat altijd goed, je zal niet beschaamd uitkomen", zegt Petrus, "alleen dan zal je vrucht dragen, water geven."

Offeren

Van hier uit is het maar een klein stapje naar het tweede wat ik wil zeggen rond het woordje offeren. Dat krijgt hier in de tekst wel een grote nadruk. 'Laat u als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis, om een heilig priesterschap te vormen -het beeld verspringt- tot het brengen van geestelijke offers die Gode welgevallig zijn door Jezus Christus.'
Een ijzeren regel: 'in het huis van God wordt geofferd', dat zal altijd zo blijven. Eeuwen en eeuwen heeft de tempel gestaan in Jeruzalem, en wat zag je als je die tempel naderde? Rook, en dichterbij gekomen offerdieren, je zag bloed stromen, mensen er omheen. Daar draaide het allemaal om.
Dat is nu nog precies zo. Natuurlijk niet letterlijk alsof er bij ons bloed stroomt en offerdieren zijn. Een offer brengen is altijd iets offeren van jezelf. Je biedt iets aan. Maar offeren zoals Jezus gedaan heeft is niet iets offeren van jezelf, maar jezelf offeren. Ten diepste heeft God ons niet iets van zichzelf gegeven, maar Hij heeft zichzelf gegeven, zelfs meer dan zichzelf. Want wie het liefste wat hij heeft, zijn enige Zoon, geeft, geeft meer dan zichzelf, dat is de betekenis van de kern.
Dat is ons ten deel gevallen en in die navolging leren wij niet iets van onszelf, maar onszelf te geven. Alsof de Heer zegt: "Ik heb me aan jou gegeven, nu jij." Ons offeren wordt hier dus in de eerste plaats door bepaald: ik geef mezelf en niet iets van mezelf. Of als ik iets van mezelf geef, geef ik daarin mezelf, en in de tweede plaats: het is een reactie, en dat maakt alles anders, ons offeren is niet offeren als plicht of om de weg van verzoening open te breken, maar het is juist omgekeerd, het is een echo op wat Hij ons gegeven heeft. Daarom is het ook een offeren in vreugde, in dankbaarheid. Psalm 118 eindigt daar: nu wordt het offer van onze vreugde op zijn altaar aangericht. Ik denk dat dat ook waar is. Ik spreek dan uit eigen ervaring, maar ik denk dat er niets is dat je zoveel

vreugde geeft als jezelf te geven. Jezelf te kunnen geven is vreugde, geen plicht. Daar geniet je van. Dat mijn kleine leven, mijn stukje werk in de gemeente, dat dat onderdeel mag zijn van zo'n groot geheel waaraan ik mij verlies. Dragen en offeren, ze verspreiden een geur. Ze bepalen de sfeer in het huis van God. Ze wijzen boven zichzelf uit naar de Bouwheer, ze bouwen voort op de Bouwsteen, de grondsteen. Ons kleine werk, het is niet niets. Daarom: laat je niet ontmoedigen, val niet in die valkuil van het trivialiseren wat vandaag overal de ronde doet, wat betekent dat je alles banaal maakt. Je maakt het grote klein, en je ziet het kleine niet meer in een groter perspectief. "Nee", zegt Petrus hier, "weet dat je levende stenen mag zijn voor de bouw van een huis van God midden in een wereld die God zo nodig heeft. In die wereld ben je geroepen als een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, om zo de grote daden van God door te geven, die zich offerde en die ons droeg, die ons nu geroepen heeft tot zijn licht om die ontferming van God weer zichtbaar te maken in de wereld."

Dat grote hebben we vanmorgen weer mogen zien. Houdt dat vast voor ogen, zodat wij ieder voor zich, als iemand aan ons zou vragen: "Waar ben jij toch eigenlijk mee bezig in de kerk?", je zal zeggen: "Waar ik mee bezig ben? Ik bouw aan het huis van God!"

Amen

©2000 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 16 september 2001 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Laat je gebruiken als een levende steen bij de bouw van een geestelijk huis, om een heilige priesterschap te vormen tot het brengen van geeselijke offers, die gode welgevallig zijn door Jezus Christus."
(1 Petrus 2:5).

Schriftlezing: Jesaja 33

Tekst: Jesaja 33:1,2

Liederen:

- psalm 5: 1,2 en 3
- gezang 294:1,2,4,5 en 6
- lied 337 uit de Opwekkingsbundel
- kinderlied 19
- psalm 82:3
- gezang 321:1,2 en 3
- psalm 68:11 en 12

Introductie:

Vandaag is het de startzondag aan het begin van het nieuwe seizoen. En het is ook een rampzondag. Daarom luisteren wij vanmorgen naar een profetenwoord ten tijde van een ramp.
Jesaja was de Billy Graham uit de tijd van koning Hizkia. Toen zijn stad getroffen werd door de terreur van de Assyrische koning Sanherib schreef hij een *profetische liturgie*. Wij kunnen beter zeggen: hij kreeg die. Dat is het verschil met Billy Graham: hier is een direct door de heilige Geest zelf gegeven reactie op een aanslag, die komt uit de afgrond. Drie motieven wisselen elkaar af: verwarring en woede over de gemeenheid en een weeroep, dan inkeer en verootmoediging en daarna hernieuwing van het basisvertrouwen en concentratie op de "schat" (vs.6). Vgl. Jezus' woorden: "waar uw schat is daar zal ook uw hart zijn". Daarom, wat ook gebeurt, laat het ons er niet van weerhouden om ons ook in het nieuwe seizoen weer te verdiepen in het evangelie en steeds het oog gericht te houden op Hem, die hier genoemd wordt: de Koning in schoonheid.

Verkondiging: gemeente van Christus,

Na alles wat er deze week gebeurd is luisteren wij vanmorgen naar de profeten en een profetisch hoofdstuk. De historische achtergrond van dit hoofdstuk staat niet vast; ik houd het erop, samen met vele commentators, dat het een profetische liturgie is bij de onverhoedse aanval van Sanherib op Jeruzalem. U kunt daar drie hoofdstukken verder (hfst. 36-39) alles over lezen. Onverhoeds valt de Assyrische koning Sanherib Jeruzalem aan en heel het volk beeft. Koning Hizkia krijgt een verschrikkelijke dreigbrief en legt die neer voor de Here in de tempel met een gebed. En God gaat spreken, zoals o.a. in Jesaja 33.
In dit hoofdstuk lezen wij een afwisseling vna profetische woorden (vs.1), gebeden van het volk (vs.2) en heilstoezeggingen (vs.5). Op het eerste oog wat rommelig, maar daardoor misschien juist zo suggestief. Wat achterblijft (na (her-)lezing) is het 'katastrofe-gevoel', treffend in vs.1,4,7 en 8. Daarna is er de hartsverheffing: "Heer weest ons genadig, u bent onze arm"; en dan "waar rust ons laatste vertrouwen - ?". Deze drie elementen komen direct al voor in de eerste drie zinnen. Ze weven zich verder als drie draden in een koord door heel dit hoofdstuk heen. Het laatste punt mag ons ook bemoedigen voor het komende seizoen, als alle activiteiten weer beginnen: naast een rampzondag - en boetedag- is dit ook een startzondag. Al deze drie momenten vinden wij de één na de ander terug in Jes.33:1 en 2.

Wee-roep

Eerst is er een "wee-roep"! "Wee, u Verwoester, die zelf niet verwoest zijt".
De terroristen die deze week in vliegtuigen te pletter vlogen, met alle verschrikkelijke gevolgen van dien, zijn zelf ook dood. Maar wie zit daar achter ? Daar zijn wij allemaal mee bezig. Welk brein heeft dit bedacht ? Wie is in staat tot zulke wrede terreur ? "Steden zijn veracht, mensen niet geteld" (vs.8). Zo is het. Zo was het toen en zo is het nu.
Wie zit daarachter ? De profeet zegt: de Verwoester - even hebben wij de Verwoester in de ogen gekeken. Dat was de eigenlijk shock deze week. Zoals ds. Plaisier gisteravond ook in de Domkerk zei: het was het absolute Kwaad. Hij dacht dat hij er niet meer was: de boze - maar hier keek hij ons recht in het gezicht. Natuurlijk, hij heeft gedacht aan Sanherib - maar ook Sanherib is een *instrument*. Uiteindelijk hebben wij deze week even de kille grijns gezien van de grote Vijand van God, die "Verwoester, die nog niet verwoest is". Maar de profeet zegt: hij gaat het niet winnen. Richt al je woede maar op hem - maar als hij de tijd hem toegemeten gekregen heeft, wordt hij zelf verwoest: "als gij gereed zijt", dus als hij klaar is met verraad en terreur, "wordt gij zelf verraden". Wrede terreur wordt uiteindelijk nooit beloond. Is het niet opvallend dat er in de geschiedenis nog nooit een misdadiger demonischer machthebber is geweest of hij is weer ondergegaan ? Van Nero tot Hitler.

Maar de Verwoester blijft komen, hij blijft het proberen. Ineens is deze week onze droomwereld ingestort. De welvaartswereld van na de val van de muur, de negentiger jaren toen alles kon. Wij hebben de boze weer in de ogen gekeken. Een kille moordenaar, hard voor de slachtoffers, hard ook voor de moordenaars. De profeet begint met een wee-roep. Er is ruimte voor woede en wraak en er is alle reden voor. Welke ongelofelijke gemene, mensen en en kinderen minachtende wreedaard kan zoiets bedenken ? De koker waar dit uit op kwam is uiteindelijk tegen God gericht en tegen zijn volk, tegen Jeruzalem. En God richt hem te gronde. "Wee de Verwoester, die zelf niet verwoest is" - als je klaar bent met je gruwelijke werk wordt je zelf verwoest. Zo is het altijd gegaan in de geschiedenis en daar mondt ook dit straks in uit.

Wees ons genadig

Maar dan het tweede - de reactie van het volk ! Dat is niet: "Heer, geef mij een wapen, dan zal ik erop slaan en als ik niet weet wie het is zoek ik een zondebok"; zelfs niet: "Heer, waarom, wij hebben dit niet verdiend". Nee, het is inkeer, het is verootmoediging: "Heer", bidden zij, "wees ons genadig". Bijzonder is dat. Ook zeggen zij: "Wees òns genadig". Zeker is dat een gebed omhulp, troost en bijstand voor alle slachtoffers, zoals er ook deze dagen al veel gebeden is. Maar het is meer, het is ook verootmoediging. Wat hebben wij Westerse mensen met onze techniek en welvaart opgebouwd en uitgehaald dat anderen ons zò haten ? De twee torenflats en het Pentagon die brandend instortten waren wel symbolen van onze macht en ons geld. Waren en zijn dat niet onze goden ? Hebben wij afstammelingen van het christelijk Europa en van het Joodse volk echt ons hart vrijgehouden voor Hem ? Voelden en voelen wij ons niet onaantastbaar machtig rijk, "wie kan ons iets doen" ?. De wereldkandel rust in onze hand, de wereldmacht waakt over ons. Waarom zouden zij, de macht en het geld, dus niet onze "goden" zijn ?

"Here wees genadig over ons". De wrede aanslag van de Verwoester brengt het geslagen volk op de knieën. Dat moet het ook doen. Hoezeer het ook een vijand van God is, dit is wat Sanherib uitwerkt bij het volk: hartverheffing en verootmoediging. Wij weten dat koning Hizkia zelfs letterlijk de brief van Sanherib met al zijn terreur voor de Heer in de tempel heeft uitgespreid. "Here, wees ons genadig". Ergens hebben wij allemaal dit verdiend. Ons hart was u niet echt voor 100% toegedaan. Europa en zijn dochters was wel christelijk geworden, maar het bleef goden nalopen. "Heer, vergeef het ons, op u staat onze hoop". Dit is de tweede reactie op wrede terreur.
Wel bijzonder dat dit al de tweede zware slag is in één jaar op gevoelige delen van onze welvaartssamenleving: eerst was het de bio-industrie, wij zijn het haast al weer vergeten. Miljoenen dieren vonden de dood en wij zeiden: er moet iets grondig veranderen. Nu is het een aanslag op de geldmachten. "Heer, wees ons genadig" bidden wij, "vergeef ons waar wij met onze geld en macht volken vernederd hebben of uitgebuit. En vergeef het ons waar wij ons onaanastbaar waanden en arrogant gedroegen". En dan: "weest u onze hoop" !

Wees onze arm

Dat leidt mij tot het derde: het wijst de weg. "Weest u onze arm iedere morgen, ja ons heil in tijd van benauwdheid" ! Dat loopt als een sort van derde draad door heel dit hoofdstuk heen.
Let eens op die woorden: arm en heil. "Mijn arm" is beeldspraak voor mijn macht. Met mijn arm verdedig ik mij, met mijn arm haal ik uit. Zonder arm kan ik niet zaaien en niet oogsten, niet schieten en niet troosten. "Wees gij mijn arm", bid Israël, "in deze morgen". Dat is: weest gij mijn macht, laat mij niets doen wat ik niet in u en uw naam doe. Zoals Jeremia dat zegt (hfst. 17:5) en: "vlees tot mijn

arm stel", maar alles in uw hand leg, dan wordt u mijn arm.
Het tweede gebed is "wees gij mijn redding en mijn schat". "De Here is verheven" zegt Jesaja in een uitleg in vers 5. "De Here is verheven, Hij woont in de hoge. Hij heeft Sion met recht en gerechtigheid vervuld. En uw tijden zullen bestendig zijn" - dat wil zeggen Hij geeft zekerheid in je bestaan.
"Hij is je heil" - dat wil zeggen Hij brengt steeds weer redding en rijkdom, een schat van heil, wijsheid en kennis. Apart is dat gebed: "wees u mijn arm en mijn heil". Nu, daar wordt dus in de derde plaats de blik naar toegekeerd. Waar ligt onze eigenlijke rijkdom ?!

Ik zie Israel hier iets doen wat je heel kinderlijk bij een jongetje van zes ziet als hij op zijn verjaardag een nieuwe fiets gekregen heeft. Stiekem gaat hij zo nu en dan even naar de bijkeuken waar de nieuwe fiet staat - even weer kijken hoe mooi hij is en dan gaat hij weer terug naar de kamer of naar school. Dat is de kern van al ons bezig zijn in de kerk. Zoiets gebeurt nu ook als wij op een goede manier bijbelstudie doen, huisbezoek, of catechese, of kindernevendienst. Even samen kijken naar onze schat, er meer van horen en nog meer blij van worden. Het is ook het geheim van iedere kerkdienst. Hier in Jesaja 33 wordt het het mooiste beschreven in vers 17: "Uw ogen zullen de Koning in zijn schoonheid aanschouwen". En dan, als in een visioen: "Sion waar de koning troont" (vs.20), een veilige woonstede als "een tent die niet verplaatst wordt", aan brede waters (zoals de heilstroom van Ezechiël) waar geen galei of oorlogsschip zich vertoont en waar de volken hun schatten binnendragen. Waar geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek. Het volk dat daar woont zal vergeving van ongerechtigheid hebben.
Dat is ook onze leidraad bij een nieuw seizoen. Het gaat bij clubs en kringen, bij weekends en catechesatie, huisbezoek en kerkdiensten, bij àlles wat wij doen maar om één ding. Alle details van deze beschrijving helpen ons om onze aandacht te richten op onze eigenlijke rijkdom: het is de Koning zelf in al zijn schoonheid, Jeschua, de leeuw die een lam werd. Dat woord: Jeschua, staat er voor "heil". Zijn recht en gerechtigheid, zijn wijsheid en zijn kennis zijn onze schat.

Onze schat

Wij hoeven ons niet nerveus te maken over de vraag of wij wel een wervende gemeente zijn. Doen wij het wel goed.. Kijk eens hoeveel mensen de kerk de rug toekeren.. Wat betekenen wij nu voor de stad.. Zullen wij als wij een jaartje zonder dominee zijn uit elkaar groeien, of erger nog, uit elkaar vallen -? Dat kleine vorbeeldje van het jongetje van zes houdt Jesaja u voor ogen. Je hoeft niets meer te doen ! Gewoon blij zijn om de Koning in al zijn schoonheid, je schat koesteren. Doe je dat, dan gan de mensen om je heen vanzelf denken: "waar staan zij toch altijd naar te kijken ?"
Probeer het maar eens uit op het Domplein. Pas was er een man buiten aan de gevel van de Dom omhoog geklommen. Eén voorbijganger had het het eerst ontdekt. Hij stond stil en keek met zo'n aandacht naar die gevelbestormer, dat hij zich helemaal in dat beeld verloor. In een mum vna tijd stonden er tien, twintig, honderd mensen stil en keken mee: "wat ziet hij daar?", "wat zien zij daar?" - en zij gingen meekijken, verloren in dat spannend gebeuren. Nu, zo eenvoudig is het om als gemeente in het goede spoor te blijven bij alle activiteiten. Verhef je hart iedere morgen bij iedere dienst in ieder uur, in bijbelstudie of weekend, en bekijk je schat. Ga op in je onderwerp en laat Hem tot je arm zijn en je heil: de Koning, in al zijn schoonheid. Dan gaan de voorbijgangers vanzelf wel mee kijken, of meer nog, mee doen !
Programma's voor evangelisatie, een alfa-cursus, inzet voor Hoog-Catharijne, kinderwerk, een "impact world tour", en gewoon één uur catechesatie - al die dingen zijn prima. Maar als wij niet ergens de jongen van zes blijven en niet allereerst willen groeien in blijdschap over die éne parel die ons is toevertrouwd:groeien in kennis van Hem, liefde voor Hem, verwondering over Hem ! - dan is al ons werk tevergeefs ! Als er rampen over deze wereld komen en onze samenlevingen door terreur geteisterd worden, dan is dit wel de mooiste vrucht. Het voert ons terug naar ons laatste vertrouwen en onze grootste schat. Daarmee gaan wij aan de slag dit jaar. Maar dit was het derde punt ! Het eerste was een wee-roep en het tweede inkeer. De oude theologen zouden spreken van de drie "theologia visionis".
Dit waren de eerste reacties op een verschrikkelijke rampspoed. Wij lieten ons vanmorgen door deze woorden uit Jesaja aanspreken na een week vol verschrikking.

Samenvatting

Als een slotsom, samenvattend aan het eind nog de drie punten: Ja, wij mogen woedend zijn over zo'n kille nietsontziende Verwoester. Wij weten het niet wie hij is of wie zij zijn. Maar wij weten het eigenlijk ook best wel. Wee die Verwoester - als zijn tijd gekomen is wordt hij verwoest en valt hij zelf onder de bijl, dat staat vast. Laat het maar aan de Heer over. Maar wij verootmoedigen ons: "Heer, wees ons genadig". Wij hopen voortaan niet meer op ons geld en onze macht, maar "onze hoop is op u, Heer". Help ons om in de ontrouw van de tijd een huis te bouwen dat gewaagt van ùw geduld, uw liefde en uw plan dat alles draagt. "Wees gij iedere morgen mijn arm". Ja, ons heil in tijd van benauwdheid. Wij zullen steeds weer even naar achter lopen om ons voor Hem te openen en Hem te

zien. "Staat hij er nog ?!" De Koning, in zijn schoonheid !

Amen

©2001 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 1 juli 2001 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Jozua 7: 10 en Handelingen 5:1-21

Tekst voor de verkondiging: Handelingen 4:32 - 5:21 uit Het Boek

Gemeente van Christus,

Even de draad weer oppakken. Handelingen gaat over wat Jezus gedaan heeft en geleerd, ná de Pinksterdag. Het begint met Lucas: "mijn eerste boek heb ik geschreven over wat Jezus begonnen was te doen en te leren. Maar dít boek schrijf ik over wat Jezus nu doet en leert, vanaf de Pinksterdag." We zien steeds weer dat er eerst iets gebeurt - demonstratie - en dan wordt het uitgelegd - proclamatie -. Dat zagen we in handelingen 2 op de pinksterdag, dat bijzondere fenomeen van die vlammen, vuur op de hoofden van de discipelen. en woorden die iedereen kon begrijpen in zijn eigen taal - dat is een demonstratie van de werk van de Heilige Geest. Petrus hoefde het alleen maar uit te leggen, zo eenvoudig was het: "wat hier gebeurt staat in Joël, het gaat over de uitstorting van de Heilige Geest."
Hetzelfde zagen we de vorige keer toen we lazen uit Handelingen 3 en 4. Ook dat begint met de genezing van de lamme, de Heilige Geest geneest hem. "Nee", zegt Petrus, "het is de Here die u aan het kruis hebt geslagen en die door God is opgewekt uit de doden, in Zijn kracht hebben wij dit gedaan." Eerst is er dus weer de demonstratie, door de Geest, en dan daarna de uitleg, de proclamatie. Zo proclameert Petrus het koninkrijk, eerst de daad, dan het woord. Eerst de demonstratie, voor iedereen zichtbaar en als mensen dan vragen gaan stellen, hoeven de apostelen het alleen maar uit te leggen.

Demonstratie en proclamatie

Dit is een rode draad die door heel Handelingen heen loopt.
Trouwens, niet alleen door Handelingen, maar ook al in het Oude Testament - daarom koos ik om te zingen ook Psalm 66 - zoals bijvoorbeeld in het boek Esther.
Maar wat gebeurt hier in Handelingen 5 ? Hier wordt een aanslag gepleegd op de uitstraling en de kracht in de gemeente, op het éerste: de demonstratie. De duivel geeft tegengas. We zagen dat ook in het vorige hoofdstuk. Daar was het een aanslag van buitenaf: door geweld werden Petrus en Johannes gegrepen en vastgezet. Hier in Handelingen 5 is het innerlijke uitholling, van binnenuit. Die uitholling richt zich wonderlijk genoeg niet allereerst op de prediking, maar op de demonstratie. En het is waar dat je preken nog heel makkelijk langs je heen kan laten gaan. Maar het werk van de Heilige Geest, die mensen verandert en die tekenen stelt en iets laat zien, daar kan je niet omheen, dat dwingt tot een keus. Daarom is het ook heel bijzonder dat de boze dat weet en precies daar de aanslag pleegt.

Het is nog bijzonderder in dit verhaal dat Petrus het direct door heeft. Het is heel bijzonder dat Petrus en de andere apostelen direct op die uitholling reageren. De venijnige bedreiging van binnenuit wordt tegengestaan. En om even, ter inleiding, te vertellen hoe ik dat verhaal lees: ik lees dat als een voorbeeld voor ons, een schrikwekkend voorbeeld. Het gaat er om dat de Geest van God verder kan gaan met zijn werk in de demonstratie. Dat zien we dan ook in het tweede deel van deze lezing; dat we steeds weer letten éerst op wat God doet en dan wat Hij uitlegt en oproept. Dat zien we in het tweede deel van Handelingen 5 krachtig voortgaan. Zo zien we vanmorgen dus twee stappen: 1) de demonstratie wordt bedreigd en 2) die demonstratie versterkt en bevestigd.

Al het mijne is het uwe

Ik begin even weer helemaal bij het begin en neem een klein stukje van de vorige keer er weer bij, omdat je dat toch nodig hebt om het verhaal te kunnen plaatsen. Het gedeelte aan het slot van Handelingen 4 vertelt iets aparts. Dat is dat Gods werk *niet* alleen zichtbaar wordt in het bijzondere

en in bovennatuurlijke tekenen, zoals de genezing van de lamme, die opzienbarende demonstratie. Niet alleen dáar, zegt het slot van het hoofdstuk, wordt het zichtbaar; nee, ook in het nieuwe leven, in de verandering die in die gemeente doorgaat. Er wordt een gemeente zichtbaar in kracht en vrijheid. Ze hadden alles gemeenschappelijk, dat betekent ze stelden hun welzijn beschikbaar aan wie er behoefte aan had. Zo kon het gebeuren, staat er, dat er niemand onder hen was met een behoefte - ze waren één van hart en ziel.

Wij denken bij demonstratie waarschijnlijk eerst aan het buitengewone, het exceptionele - een lamme van boven de 40 wordt genezen, de Heilige Geest blijft dat ook doen. Soms denk ik dat dat vandaag weer zo nodig is, dat de muur van het ongeloof zó dicht is dat alleen dát er doorheen komt breken. Maar het feit is dat het boek Handelingen net zo hoog opgeeft over de veranderingen van het hele gewone. Een gemeenschap van mensen die niet langer vast zitten aan hun geld en bezit. Er was wel privébezit, dit even ter verheldering. Petrus zegt tegen Ananias: "Je had dit bezit helemaal niet hoeven te verkopen, het was van jou". Hij erkent dus volledig het privébezit. Het was geen zonde geweest als je het gewoon voor jezelf had gehouden, dat was je goed recht. Handelingen 4 beschrijft geen communisme - dat dwingt tot "al het uwe is het mijne". Het christendom dwingt niet, maar zegt: "Al het mijne is het uwe".

Dat laatste geldt natuurlijk in de eerste plaats naar God toe: "Al het mijne is van U, Here. Help me, laat me zien hoe ik mijn naaste ermee dienen kan". Dat noemt de bijbel nu óok demonstratie; demonstratie van de Heilige Geest. Waar zien we dat God echt leeft ? Dat zien we in de levens van veranderde mensen. Dat zien we in het slot van Handelingen 4, over mensen die anders omgaan met hun bezit, losser, niet langer bezeten door hun bezit, maar ervan bevrijd. De keerzijde is liefde: grote liefde om mensen die gebrek hebben te helpen met wat je bezit. "Er was niet één onder hen die behoeftig was". Nou, dat is een wonder ! Het is ook een manifestatie van innerlijke en uiterlijke vrijheid, gedreven door de hartstocht om de Here te dienen. Dat was zó nieuw dat heel Jeruzalem ervan opkeek. Ze vroegen zich af: wat hébben die mensen ? Dan konden ze vertellen waar het vandaan komt en wie dat in hen had gewerkt. Eerst de demonstratie, dan de proclamatie.

Een schrikwekkend voorbeeld

Maar dan is er ineens die schok in Handelingen 5: hoe is het mogelijk dat middenin diezelfde gemeenschap ineens zo'n dramatische gebeurtenis plaatsvindt ? Het is meer een gericht, het wordt eigenlijk afgeroepen, dat zie je bij Safira in het bijzonder. Petrus roept het over haar af: "Ze zullen u dood uitdragen". Hoe kan dat nou - wat moeten we daar nou mee ?
Het is een éénmalige gebeurtenis in het hele Nieuwe Testament. We worden dus niet opgeroepen Petrus hier na te volgen. Wat hij doet zet een schrikwekkend voorbeeld. Het is erg genoeg, om van af aan dit nooit meer te doen. Misschien een gek voorbeeld, het komt zomaar in me op: zoals een vader misschien één keer zijn zoon de hete buitenkant van de kachel laat voelen. Blijf voor *altijd* van die kachel af, weet die jongen nu. Zoals Ananias en Safira, zo is het éénmalig en als schrikwekkend voorbeeld.

Eigenlijk is het ook zoals Achan in het Oude Testament. De band tussen deze twee geschiedenissen die bij de lezing duidelijk gesteld werd staat in vers 3: "Waarom heb je dat achter gehouden?". Dan staat er een woord dat maar één keer in het Nieuwe Testament voorkomt, (voor de technici, in het Grieks is het het woord dat in de Septuagint staat voor Jozua 7:10), nl. dat iemand "van het gebannene heeft achtergehouden". Lucas die dit schrijft heeft heel bewust de link gelegd tussen Ananias en Safira en de misdaad van Achan. Daarmee zegt Lucas: "Kijk, zoals Israel bij de intocht in het Beloofde Land, ook een éénmalig moment, te horen krijgt 'Neem nooit van het gebannene' - zo krijgt ook de nieuw-testamentische gemeente een schrikwekkend voorbeeld: doe dit niet weer, neem niets heimelijk voor jezelf weg van iets dat je aan god hebt gegeven. Ik denk dat de eeuwige zaligheid van Ananias en Safira (daar kun je natuurlijk over tobben) heus wel goed gekomen is. Dat heb ik uit 1 Corinthe 3 waar Paulus zegt dat je werk kan verbranden door vuur heen, maar als je eenmaal je hart en leven aan Jezus gegeven hebt blijft dat tot in eeuwigheid. Dan blijft dat als 'door vuur heen'.

Het heeft eigenlijk gediend, kun je achteraf zeggen, voor maar één doel: zij hebben gediend als voorbeeld, "dit kan en mag nooit weer gebeuren". Wat is dat dan, dat "erge" ?
Dat kan ik aan de hand van de hoofdlijn van Handelingen (demonstratie / proclamatie) duidelijk maken. Hier wordt de demonstratie verziekt en dan niet zomaar verzwakt. Kijk, soms is de gemeente als demonstratie van nieuw leven in deze wereld heel zwak. Dat is wel erg, maar het is op zichzelf geen drama. Het drama is als iets wordt voorgewend dat er niet is. Dat het lijkt of de voorgeven een werk van de Heilige Geest is, terwijl daar achter "lucht" zit. Het is 'fake', niets, of het omgekeerde: onecht en vals. Mensen die het zien gaan vertrouwen op god en vallen daarna, als ze er doorheen

kijken, in een diep gat. Dan wordt ook de verkondiging krachteloos en heel het werk van de Heilige Geest stopt. Zoals bij Achan stopt het werk van God, na de overwinning op Jericho stopt Gods werk én de overwinning op de 'molshoop' Ai. Dat is ook wat Petrus ziet aankomen; als Ananias komt aanlopen krijgt Petrus een woord van kennis, de Geestesgave is dat. Hij laat hem zien wat Ananias eigenlijk is: hij ziet achter de voorgevel, hij ziet hoe de boze hem heeft opgestookt en hoe daardoor de demonstratie verziekt.

Twee keer bedrogen

Het werk van de Heilige Geest wordt hier bedorven.In het allereerste begin weerstaat hij dit en hij zegt: "Hoe heb je kunnen denken dat je zo de Heilige Geest kunt bedriegen ? Notabene Hij die de harten kent en ziet wat in ons hart is. Dacht je dat je Hem ooit kon bedriegen, door een deel van het geld waarvan je zegt dat je het hebt toegewijd aan het geheel, voor jezelf gaat houden ?"
"Je had het niet eens hoeven doen", zegt Petrus. "Je doet het dus alleen om mensen te behagen - hoe kon je aan die daad plaats geven in je hart. Uiteindelijk heb je niet tegen mensen gelogen, maar tegen God". Toen hij dat zei viel Ananias dood neer; en een enorme huiver viel over allen die dit zagen. Het ene moment levend, het andere moment dood. Naar oosters gebruik werd hij nog diezelfde dag begraven. Zelfs zijn vrouw was er schijnbaar niet bij. Maar als zij na drie uur onverwacht komt opduiken, lijkt ze totaal van één geest te zijn geweest met haar man. Als Petrus vraagt: "Heb je die akker nu echt voor dat geld verkocht ?", zegt ze: "Ja, dat klopt". Dan zegt Petrus weer: "Hoe héb je het kunnen doen, de Heilige Geest verzoeken". Hij gaat verder en zegt: "De voeten van degenen die uw man hebben begraven zijn aan de deur en zij zullen ook u begraven".

Dan blaast ook zij haar laatste adem uit. Die jongens halen haar op en er staat dat de gemeente diep en diep onder de indruk was over wat hier in hun eigen midden gebeurd was. De mensen daar omheen waren ook geschokt en wij vandaag ook: zozeer waakt de Geest van God over het zuiver houden van de demonstratie. Nooit iets voordoen wat er niet is, het is heel eenvoudig. Daarom zongen we dat lied over "uw knecht, eenvoudig en echt". Ga niet lichtvaardig om met het werk van de Heilige Geest. Jezus had al gezegd: "Ieder die zondigt tegen de Vader of tegen mij, die zonde zal vergeven worden; maar zonde tegen de Heilige Geest zal u niet vergeven worden". Tot twee keer toe staat het hier: "hoe hebt ge de Heilige Geest kunnen bedriegen". En tegen Safira: "Hoe heb je de Heilige Geest kunnen verzoeken?". Er werd gespeeld met de Heilige Geest. Ze hebben waarschijnlijk gedacht "dat kunnen we best maken, niemand die het door heeft". De winst voor de mensen, eer en aanzien, strijken we op en toch lopen we zelf helemaal geen risico.

In het geheim

Zo zien we als in een fotonegatief hier wat het echte werk van de Heilige Geest is. Als je het omkeert zie je dit: een echt werk van de Geest in ons leven doen wij niet voor de eer van mensen. Dan is het een echt werk van God. We doen het allereerst in het geheim, zodat niemand het ooit weet. Lat niemand uw geheimen weten, laat de kurk op uw odeurflesje van uw goede werken gedrukt zitten. Laat de geur niet ongemerkt uitwaaien en doe de werken van de Geest ongemerkt wél: geef je geld, geef je hart aan de Heer, Hij ziet het en hij verheugt Zich erover. Hij gaat er door werken.

Tenslotte: loop daarbij risico. Dat is een derde echt kenmerk van de Heilige Geest. Dr. Schaefer heeft mij eens gezegd en dat ben ik nooit vergeten: iedere christen heeft een klein of groot punt in zijn leven waarin hij totaal afhankelijk is van God alléén. Iets waarvan je weet: als Hij er niet was zou ik dát punt in elkaar storten. Ieder krijgt zo'n punt in zijn leven waarin hij totaal afhankelijk is van God alléén. Maar dat is ook het punt in zijn of haar leven waarin Hij kan laten zien dat Hij er echt is. Daar raken we de zenuw van iedere demonstratie in het boek Handelingen: bij iedere demonstratie even onmiskenbaar dat God er echt *is*, de Levende. Dat Hij even reëel daar is en hier is als deze preekstoel. Dat laat God zien, in grote tekenen en in heel gewone transformatie van het leven: de vruchten van de Geest. Juist in onze tijd is dat schreeuwend nodig. Als mensenniet eerst beseffen dat God er echt is gaan ze niet vragen en stuiten onze woorden echt af. Dat God er echt is, dat Hij werkt, dat Hij geneest - als dat reëel en echt wordt ervaren, gaan mensen vragen: wat is hier aan de hand ? Het wordt getoond en daar worden onze woorden 'woorden des levens'. Dat gaat door - waarmee ik overschakel naar het tweede deel van het verhaal.

Vele tekenen

Zodra de bedreiging van de demonstratie de kop is ingedrukt gebeurt het dat God met des te meer kracht doorbreekt. Zo lezen we in vers 12: "door de handen van de apostelen geschieden vele

tekenen en de gemeente kwam eendrachtig bijeen".
Weer hetzelfde: buitengewone tekenen en de gemeente kwam bijeen één van zien en hart. Dat vinden we niet zo sensationeel, maar dat is het wel, als mensen veranderd worden. Dat straalt uit op een manier zoals we haast niet kunnen geloven. Waar de demonstratie gebeurt door middel van tekenen door een veranderde gemeente, daar stromen de mensen van alle kanten bij elkaar: de ellendigen, de zieken, de onreine geesten en gekwelden. Soms was het genoeg dat ze alleen in het voorbij lopen van Petrus zijn schaduw aanraakten - moet je nagaan. Dat was voldoende voor hen om genezen te worden, zó intens werkt de Heilige Geest., niet tegen te houden. Ook niet als ze in de gevangenis terecht komen. Ik ga daar volgende zondag mee verder. Zelfs de gevangenis wordt opgebroken door een engel van God als ze gearresteerd worden. De engel zegt dan: ga naar de tempel, ga in de tempel staan en spreek woorden van leven. Niets is zo levengevend als te vertellen tegen de mensen dat God er écht is, dat Hij zijn tekenen en krachten hier al laat zien. Daar gaat het om: woorden van leven envan het koninkrijk. Dat inspireert de apostelen en het brengt ze woorden van vergeving. Na: "Jullie hebben nagelaten die Heer te volgen, jullie hebben Hem zelf aan het kruis geslagen", volgt genezing. Een nieuwe gemeenschap groeit van mensen die bevrijd zijn omdat de Here in hun leven gekomen is.

Dit is waar het in Handelingen om gaat: het gaat steeds om, tot vandaag toe voor u en voor mij, dat we ons leven openstellen voor die werking van de Heilige Geest. Het gaat erom wat we voorkomen dat we ooit zullen doen 'alsof', zoals Ananias en Safira. Ik denk dan: "Heeft het gewerkt door de eeuwen heen ?" Hoe vaak heeft schijnheiligheid toch niet het getuigenis van de kerk verziekt en bedorven ? Daarom ook zongen we het kinderlied: "wees echt, wees echt".
Bid om nieuwe tekenen en wonderen, die zijn nodig in deze goddeloze tijd. Ik moet zeggen: ik zie ze ook kómen.

Ik wil met een mooi verhaal eindigen uit deze week.
Ik was op bezoek bij iemand uit deze gemeente en die had een heel apart verhaal. "Moet je nagaan", zei hij, "ik was bij mijn dochter die arts is en in Amsterdam woont, in een bovenhuis, en ik kreeg daar een soort van hartaanval. Dus ik lag daar en mijn dochter zei: "door die trappen heen dat kan niet, maar je moet direct naar het ziekenhuis." Dus er kwam zo'n grote hijskraan, alsof het een verhuizing was, door het raam met een bed, er was politie beneden om me naar beneden te laten zakken in de ziekenauto. Toen snel naar het ziekenhuis, maar geen enkel ziekenhuis is open en ik moet naar Haarlem. Er was file, het duurde lang en mijn dochter dacht 'als 'ie het maar haalt'.
Eindelijk kom je in Haarlem - het was een dag vóor kerst. Ik kom op de IC in Haarlem in een kamer met aan twee kanten gordijnen en waar een man naast me ligt. Hij ligt ook aan die instrumenten. De man naast me zegt dan: "Verschrikkelijk zeg, nou mis ik kerst en de kerstmaaltijd, we hadden zo'n mooi diner besteld".
Hij zegt: "Ik werd toch zó kwaad".
Ik zei tegen die man: "We liggen hier bijna dood te gaan, jij ook, en waar jij het over hebt heeft niets met kerstmis te maken. Waar het met Kerstmis om gaat is dat God Zijn Zoon gezonden heeft".
Hij zegt: "Ik had die mand niet eens gezien, hij lag naast me maar het gordijn was dicht en ik heb tegen hem zitten preken. Ik heb gezegd: "Jezus is gekomen" - en toen dacht ik aan die spot op televisie, over 'je bent een rund als je met vuurwerk stunt' - en toen heb ik gezegd "hij is een rund diegene die de uitgestoken hand van God niet aanneemt". Zo heb ik dus die avond met die man zitten praten.
Toen later kreeg die mand bericht: hij mocht naar huis, met kerst. Dus toen ging het gordijn open en praatte hij weer met die man. Die man zei: "Ik ben zo totaal onder de indruk van die woorden. Ik heb nog nooit de bijbel gelezen, het eerste wat ik nu doe is ik koop een bijbel ik ga de bijbel lezen.

's Middags mocht deze man ook naar huis. Hij zei toen tegen mij: "wat moet ik nou met zo'n verhaal?"
Toen zei ik tegen hem:"Nou, dat is het nou, dat is nou hoe de Heilige Geest mensen leidt. Omdat er in Amsterdam geen ziekenhuis beschikbaar is en jij naar Haarlem moet en naast die man terecht komt".
Dit laat voor mij iets zien van de wondere manier waarop God aan het werk is.

Samenvatting

De Heilige Geest werkt in tekenen en wonderen en Hij werkt in een gemeente die eendrachtig is, één van geest en ziel, bevrijd en los van de macht van het geld, bewogen om ieder die behoeftig is te zegenen met wat de Here ons heeft toevertrouwd. Van daaruit doen we een appèl op mensen om te geloven en het hart voor Hem te openen. Dan voegt de Heer nieuwe mensen toe. Kortom, Handelingen der apostelen is eigenlik wat Jezus doet en leert na de pinksterdag door de Geest. Dat is niet afgesloten, het zijn de handelingen van Jezus door de Geest, dat stopt niet. Het gaat door tot Hij er is en tot zijn koninkrijk intrede doet. En wij gaan ons er steeds meer voor openstellen - dat vind ik de beste conclusie die ik kan maken.

Amen

©2002 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 8 juli 2001 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Schriftlezing: Efeze 5:1-21 en Handelingen 5:14-42

Tekst voor de verkondiging: Handelingen 5:34

Liederen:

- Gezang 460:1-3-5
- Opwekking 176
- Opwekking 452
- Kinderlied 41
- Psalm 40:3 en 4
- Opwekking 550
- Opwekking 540
- Gezang 399:3 en 6

Gemeente van Christus,

Dit is alweer de zesde lezing uit het boek Handelingen. Maar waar lezen we dit eigenlijk voor, wat doet dit boek ons ? Is het alleen maar om verhalen uit de oude doos, om verhalen van heel lang geleden, wel 2000 jaar. Waarom lezen wij nu Handelingen ? Dat wil ik u, van aanvang aan, weer duidelijk maken.

Handelingen beschrijft het ongelofelijke verhaal van hoe het evangelie een hele cultúur overwint. Het begint bij Jeruzalem en eindigt in Rome, daarover gaat dit boek; hoe het evangelie de hele toenmalige wereld bereikt, tot in de Rome, de hoofdstad van dat wereldrijk. Het is dus eigenlijk een overwinningstocht. Dat lees ik niet alleen maar historisch, zo: 'dat was toen en daar het geval'. Nee, ik denk dat geen boek zo actueel is, voor deze tijd, als dit boek Handelingen. Want wij staan, net als de vroege christenen, in het midden van een samenleving en een westerse maatschappij waar de deuren voor het evangelie net zo gesloten zijn als in de Grieks-Romeinse wereld in de tijd van Paulus.

Zo lees ik Handelingen als een boek dat mij duidelijk maakt: Kijk, op deze wijze kan God zelfs de muren en gesloten deuren van een hele cultuur doorbreken. Het beschrijft hoe het evangelie doorbreekt in een cultuur - hoe kan dat ?
Dat leren we in het begin van Handelingen: doordat de apostelen bijeen kwamen, doordat ze wachtten op de Heilige Geest. Toen de Heilige Geest werd uitgestort deden zij eigenlijk nog opvallend weinig. Het ging als een vuur voor hen uit: overal gingen dingen gebeuren vanaf de pinksterdag. Er waren tekens en sonderen, een veranderde gemeenschap, andere mensen. We zagen de vorige keer dat de demonstratie (het werk van de Heilige Geest) en proclamatie twee kanten heeft: aan de ene kant bovennatuurlijke tekenen en wonderen, maar daarnaast ook een hele natuurlijke verandering van mensen. Mensen die niet meer vast zaten aan het geld en die één van zin waren. Er was niemand behoeftig onder hen, dat was een getuigenis. De discipelen steeds aan bij dat wat de Heilige Geest doet en verkondigen dat als het evangelie. Dat is een patroon dat we zien in Handelingen.

Door heel Handelingen lezen we dat eerst alle mensen worden aangeraak en dán is er openheid voor het woord. Eerst is daar die werking van de Geest die harten open maakt, die mensen de ogen opent voor het besef: 'hier is iets aan de hand'. Dan krijgen de discipelen de gelegenheid om het evangelie uit te dragen. Maar dan komt er ook verzet. We zagen dat ook de vorige keer: er komt verzet van buitenaf en er komt verzet van binnenuit. Van buitenaf komt geweld, van binnenuit komt uitholling van het getuigenis en de 'demonstratie', zoals in het verhaal van Ananias en Safira. In plaats van echte heiligheid ging het daar om schijnheiligheid.

De schaduw van Petrus geneest

Dit keer zien we schijnbare openheid - die eigenlijk vroom verzet is tegen het werk van de Heilige Geest. We concentreren ons vanmorgen op deze man Gamaliël en zijn raad. Niet voor niets wordt daarover in Handelingen breed uitgemeten. Er wordt uitgebreid over verteld omdat dit zo typisch is voor de manier waarop de traditionele gemeente reageert op het vernieuwende werk van de Heilige Geest. De Geest knoopt aan bij het oude gebod van het verbond, het is eigenlijk een opwekking binnen Israel. Dat is ook de christenheid: een opwekking, een vernieuwend werk van de Heilige Geest. Mensen moeten dan reageren, ze moeten een standpunt innemen. Hier, in de persoon van Gamaliël zien we een opvallende manier van reageren. Als ik helemaal eerlijk ben herken ik mijzelf wel in hem. Ergens kan ik met die man helemaal meevoelen. Maar misschien ook dat het daarom is dat ik bij lezing en herlezing van dit gedeelte ook zo diep getroffen dat zo'n 'grote' in Israel er radicaal naast zat. Maar dat zien we als we het verhaal zo op de voet volgen en dat willen we weer met elkaar doen.

Om het nog weer even voor de geest te roepen: het begint eerst met tekenen en wonderen, zó bijzonder dat mensen zieken halen, op matrassen leggen zó dat alleen maar de schaduw van Petrus over hen valt en ze genezing krijgen.
"Nou ja, dat is magisch bijgeloof !" - maar zulke gekke dingen gebeuren er soms waar de Heilige Geest werkt. Hij gebruikt het, Hij ziet het geloof waarmee die mensen zich uitstrekken naar Petrus en ten diepste toch naar God, en Hij honoreert het. Mensen worden rondom de discipelen gebracht en er vinden tekenen en wonderen plaats. Dat irriteert de leiding van Israel. Het werkt op hun zenuwen, ze zien dat er een beweging aan de gang is die zich aan hun greep onttrekt. Mensen worden weggetrokken van -laten we zeggen- het orthodox-joodse geloof, naar iets nieuws. Die Jezus, nou, daar hadden ze al een keus over gemaakt op Goede Vrijdag en met Pasen. Ze grijpen de discipelen woedend vast en zetten hen gevangen. Dan gebeurt er opnieuw iets heel bijzonders. De Heilige Geest is heel veelkleurig: midden in de nacht komt daar een engel, hij opent de deur en brengt de discipelen uit de gevangenis. De bewakers merken niéts. Als op de volgende dag de Hoge Raad bijeenkomt en de discipelen daar moeten worden voorgeleid, dan komen de bewakers die ze gaan halen terug met het bericht: "ja, wij kwamen daar en ze waren weg !". Degenen die de gevangenen moesten bewaken stonden voor de deur en zeiden: "we hebben niets gezien". Intussen staan de discipelen te preken op het tempelplein. Ze worden daar opgehaald, zonder geweld "om het volk niet tegen zich te krijgen" (vers 26) - en de discipelen laten zich rustig meevoeren. Dan vertellen ze aan de leiders van het volk, de Hoge Raad, wat er hier nu eigenlijk aan de orde is. Ze zeggen hen, ook letterlijk met dat woord 'gehoorzaamheid': "Jullie staan hier voor een keus - eerst hebben jullie Jezus afgewezen en eigenlijk hebben jullie daarmee de uitgestoken hand van God weggeslagen. Nu krijgen jullie een nieuwe kans. Want zien jullie nu niet dat Híj het is die aan het werk is ? "

De Geest verwijst naar Jezus

Het is opvallend dat ze zo naar Jezus wijzen. Ze spreken nauwelijks over de Heilige Geest, maar ze spreken wel over Jezus. Ze zeggen: "Zie je niet dat Jezus aan het werk is ?" Hijs is het die dit doet, Hij is het die de tekenen werkt van genezing en bevrijding. De Heilige Geest wijst altijd van zich af naar Jezus toe. Zo verkondigen de discipelen aan de Hoge Raad: "Jezus wil dat jullie je ook aan Hem gewonnen geven, als jullie Messias, als de leider. Neem Hem aan en Hij geeft jullie vergeving en bekering". Alles draait dus om Jezus: Israel moet kiezen en daarna moeten de volkeren voor Jezus kiezen. Want alleen van Hem komt redding. Als je dat van afstand beziet is dat ook een ongelofelijke boodschap. De dwaasheid van het evangelie: dat heel de redding en genezing van deze wereld van die ene man afhankelijk is - dat is toch onzin ? En dan nog wel een gekruisigde ? De mensen uit die tijd verwachtten het veel meer, in met name de brieven van Paulus; of van een politiek program, of van de wetenschap. Eigenlijk is er niet zoveel veranderd. De filosofie, dat zijn de dingen waarvan ze het verwachten. Maar Paulus zegt: "Het geeft God behaagd door de dwaasheid van Jezus Christus, en die gekruisigd" - door de dwaasheid van de prediking van het evangelie. Wij preken een gekruisigde Christus, die is voor Joden een aanstoot, voor Grieken een dwaasheid, maar voor ons de wijsheid en de kracht van God. Zo hebben de discipelen daar gestaan en het evangelie verkondigd. En toen, toen stond daar de Hoge Raad, de leiding, voor een keuze: wat moesten ze ?

De raad van Gamaliël

In eerste instantie lezen we dat daar grote consternatie is. "Zij ontstaken in woede", staat er. Voor het eerst wordt er openlijk gedreigd met de dood. En dán komt Gamaliël, de befaamde raad van Gamaliël. Het wordt diplomatiek - diplomatie werkt altijd in de achterkamertjes: 'zet die mensen er even buiten'. Dan begint hij heel academisch met een historische terugblik, zoals 'je moet de dingen

altijd in een breder perspectief zien'. Je moet historisch denken, je moet niet zomaar een ad hoc beslissing nemen, want - en dan geeft hij een stukje eigentijdse geschiedenis en welke lessen je daaruit kunt trekken. Hij zegt: "Er was al eerder zo'n opwekkingsbeweging. Judas, die had wel 400 aanhangers, maar het hing allemaal aan die ene persoon. Toen de man dood was verliep de beweging. Toen kwam er nóg één, Judas de Galileër, met hem precies hetzelfde. Wat zie je dus: het loopt altijd weer dood. Waar het mensenwerk is loopt het altijd weer dood".

En dan komt het typische advies van Gamaliël: Ïs iets uit de mensen dan gaat het vanzelf wel dood - is iets echt uit God, pas dan op. Pas dan op, want je wint het nooit. Je mocht eens tegen God vechten. Dus, daarom: niets doen, laat het erbij".
Dat advies viel in de smaak. De apostelen werden opnieuw naar voren geroepen en, alsof het niks was even gegeseld, 40 slagen min één, een opnieuw een spreekverbod gegeven. Zo werden ze vrijgelaten en hier eindigt hoofdstuk 5: ze gingen vrolijk door met het verkondigen van het evangelie.

Wat moeten we met deze raad van Gamaliël en wat moeten we er voor óns mee ? Het eerste wat eigenlijk opvalt als je dit leest, na het appèl van de discipelen "jullie moeten kiezen" - is dat er gehoorzaamheid wordt gevraagd (zie ook psalm 40). Het eerste wat opvalt is dat die gehoorzaamheid ontweken wordt. Niemand kan natuurlijk ontkennen dat Gamaliël een wijs man was. Hij was een kenner van de schrift, hij was geëerd bij het hele volk, hij kende zijn tijd - hij was één van de rabbijnen, dat is een hele hoge positie in Israel. Paulus was zijn leerling, wie weet heeft Paulus daar ook gezeten bij die vergadering. Zijn advies is afgewogen, het is voorzichtig en diplomatiek, iedereen kan er wat mee, er worden geen brokken gemaakt, en ook: het klinkt vroom. "Laat het maar aan God over" - wat kun je béter zeggen tegen vrome mensen ?

Intussen gebeurt hier wèl ietts, maar erwordt geen keuze gemaakt, die wordt ontweken. Ik moest denken aan het allereerste begin van de geschiedenis van Israel, aan koning Saul. Koning Saul werd het koningschap ontnomen omdat hij wel offerde, maar niet gehoorzaam was. In het begin van het boek Samuel zegt Samuel tegen hem: "Gehoorzaamheid is beter dan offerande". Ik ben erdoor getroffen dat je dat ook aan het eind van de bijbel weer terugvindt, als Jezus de zeven brieven schrijft aan de zeven gemeenten. Hij schrijft er ook één aan Laodicea en Hij zegt daarin: "wás je maar koud of heet".
Kijk, Paulus was koud óf heet, mensen als Paulus zijn te bekeren. Mensen als Gamaliël zijn niet te bekeren. Paulus was koud of heet: eerst was hij volop tegen, maar God kon hem gebruiken. Ná Damascus was vurig vóor. Gamaliël is een man die noch koud, noch heet is, waarvan Jezus zegt: "Ik zal je uit mijn mond spuwen". In zijn wijsheid weigert hij gehoorzaamheid. Want laten we wel wezen: hier was niet zomaar even een revolutionairee beweging aan de gang. Als je toch de vorige hoofdstukken leest zie je hoe daar de schriften opengaan. Petrus heeft verteld "dat staat al in Joël", in Handelingen 2; hij heeft er ook de psalmen bijgehaald en in Handelingen 3 heeft hij de heilsbeloften aan Abraham erbij gehaald: door Abraham zal het nazaat tot zegen zijn voor heel de wereld. Hij heeft laten zien hoe dit zo moest gebeuren; dat de Messias moest gekruisigd worden en opstaan. Het is een brede verkondiging geweest van de schrift, bevestigd door tekenen en wonderen.

Drie zwakke punten

En Gamaliël, wat doet hij - hij ontwijkt. Let op hoe, er zijn drie punten.
In de eerste plaats als Gamaliël het appèlwoord hoort van de apostelen, doet hij een stap terug en hij bestudeert het als een verschijnsel. Hij ontwijkt het appèl. Hij maakt het tot iets wat hij onder de loep legt en daarmee objectiveert hij het. Hij filosofeert erover in plaats van het hem te laten raken en te kiezen. Dat is de eerste zwakte van Gamaliël.
In de tweede plaats: hij zet wèl mooi de theologie naar zijn hand. Het lijkt heel vroom wat hij zegt. Hij doet een beroep op de voorzienigheid van God. Hij zegt in feite: God's hand leidt de geschiedenis. Dat is natuurlijk waar, maar er is in de bijbel ook vrijwel altijd die andere lijn van de menselijke verantwoordelijkheid. Er zijn heel wat bewegingen geweest die waarlijk uit God waren en die mensen hebben gesmoord. Ik denk aan de Hugenoten in Frankrijk, zij zijn vervolgd en uitgeroeid en uit heel Frankrijk verdreven. Er is een lijn van menselijke verantwoordelijkheid - er is niet alleen de lijn van Gods voorzienigheid en soevereiniteit, maar er is ook de lijn van menselijke verantwoordelijkheid. Die twee mag je nooit tegen elkaar uitspelen. Ook al leidt God de geschiedenis, we blijven wel zelf voor honderd procent verantwoordelijk en aanspreekbaar. Wij moeten wel kiezen.

De derde zwakte van Gamaliël is zijn gehechtheid aan de gegroeide posities. Als Christus aan het werk is gaan er altijd dingen veranderen. Dat zie je ook hier, na Handelingen en na Pinksteren, als de Heilige Geest werkt gaan er altijd dingen veranderen. Moeizaam opgebouwde posities moeten worden losgelaten. Je zou kunnen zeggen met de woorden van Maria: "machtigen worden van hun

troon gestoten, armen worden opgericht". Ik vind het altijd opvallen: als zij werkelijk gehoorzaamd hadden, wie waren dan de leiders van Israel geworden ? Een handjevol vissers. En wie waren leerlingen geworden ? Die professoren en leiders van de Hoge Raad. Zo gaat dat. Ik denk dat daar ook die oorzaak is van de woede bij de leiders van de Hoge Raad. Dat is het laatste wat ze willen. Gamaliël bevestigt dat, hij bevestigt ze en blijft zo dus een man van de gevestigde orde. Hij geeft geen ruimte voor de dynamiek van de Heilige Geest. Je zou kunnen zeggen, concluderend: uiteindelijk is die raad van Gamaliël vroom verzet. Het is vroom verzet in plaats van gelovige overgave, zelfbehoud in plaats van gehoorzaamheid. Het is de veilige weg in plaats van de radicale keus. Het is de weg van de wereldse wijsheid versus die van het volgen van de weg van de gekruisigde. Alleen wie zijn leven zal willen verliezen, heeft Jezus gezegd, zal het ook behouden.

Samenvatting

Ik zei al: waar raakt dit nu ons en wat doen we ermee ? Dat is het slot. Als ik zo Handelingen lees heb ik een aantal conclusies. Handelingen is geen interessant historisch naslagwerk voor mensen die van geschiedenis houden. Nee, dit boek Handelingen is wel het woord van God. We leren hier hoe de Heilige Geest werkt. at Hij werkt met bemoediging. Ik lees dit boek en ik denk: "als de Geest van God in die tijd een cultuur kon overwinnen, daarin kon binnendringen en kon omturnen, zou het vandaag dan níet kunnen met het westerse humanisme ?

Punt twee: daarvoor zijn wel bijzondere werkingen van de Heilige Geest nodig. Dat zijn die tekenen en wonderen. Wij oeten, willen we werkelijk met het evangelie doordringen tot het hart van deze cultuur, God weer bidden dat Hij die tekenen geeft. Ik zie ze ook gebeuren, ik zie ook een beweging van de Geest van God. Het treft me altijd als ik mensen spreek die van buitenaf tot geloof gekomen zijn, dat ze een verhaal te vertellen hebben. Moet u maar eens vragen aan iemand die tot geloof komt: "Wat heeft je nou eigenlik tot geloven gebracht ? " Dan komen ze altijd met een verhaal, een voorval, een bijzondere leiding, een genezing, een herkenning, ergens is de vlam bij hen overgesprongen. Ze zijn aangeraakt doordat God er werkelijk is en zich met hen bezighoudt. Waar dat gebeurt, die manifestatie, daar komt ook openheid. Dat staat ook zo in het evangelie van Marcus: "verkondig het evangelie aan de hele schepping en deze tekenen en wonderen zullen de verkondiging van evangelie begeleiden". Dat hebben we nodig - en daar ligt ook het gevecht, het vrome verzet, maar ook de oproep tot radicale gehoorzaamheid.

Als de Heilige Geest werkt, en dat is mijn derde punt en de concreetste toepassing: dat de Heilige Geest werkt en u of jij komt daarmee in aanraking (en velen van ons zijn dat vaak geweest, bijvoorbeeld in een gebedsverhoring, of je hebt onvrede met je baan en je weet dat het niet egoïsme is maar dat het van God komt, of het is een droom of een woord van kennis, of een genezing vlak bij je -) kortom, als de Here je aanraakt door een woord, een droom, een gebeurtenis of wat anders ook., het gebeurt meer dan we beseffen. Laat me éen ding zeggen: val dan niet in dat vrome verzet van Gamaliël die afstand neemt en objectiveert, de theologie naar zijn had zet en heel vroom lijkt, die zijn eigen positie liever heeft dan de dynamiek van de Heilige Geest. Vlucht niet in het vrome verzet en de wereldse vrijheid van Gamaliël, maar durf het aan om een beetje dwaas te worden voor Christus. We hebben in onze tijd mensen nodig die een beetje dwaas durven zijn om Christus' wil. Doe de goede keuze, de radicale keuze in gehoorzaamheid, dát vraagt de Heer. Dat wil Hij zien in het oude verbondsvolk en in het nieuwe, wat wij zien. Het gaat niet om wettische gehoorzaamheid, maar wel om radicale navolging. Gewoon je leven leggen in de hand van de levende Heer en het Hem zeggen: "Heer, k wil U volgen waarheen U mij leidt". Dat is een heel woord: zeggen en dan ook doen. "Neem mijn leven, laat het toegewijd zijn tot uw eer, vul me met de vruchten allereerst van uw Geest". Zo willen we bidden en voortgaan.

Amen

©2002 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.

Verkondiging van zondagmorgen 29 juli 2001 door W.G. Rietkerk,
Nederlands Gereformeerd predikant te Utrecht.

Welkomsttekst: "Als je boos wordt, zondig dan niet: de zon mag niet over een opwelling van uw toorn ondergaan"
(Efeziërs 4:26).

Schriftlezing: Markus 3:1-6; Johannes 11:33-44

Liederen:

- gezang 91:1
- psalm 4:2
- kinderlied 3
- gezang 78:1 en 2
- gezang 423
- gezang 254:2,3,4
- gezang 456:3

Inleiding

Het boekenweekgeschenk was dit jaar geen éendagsvlieg. Het raakt een diep probleem in onze (wereld)samenleving: verholen woede, die zo maar kan uitbreken in zinlos geweld. Salman Rushdie, die het schreef met de titel van het hierboven geschreven opschrift, heeft geen oplossing. Wij ook niet zolang wij denken, dat boosheid niet mag. Dat lezen wij in de bijbel (zie de schriftlezingen vandaag) wel anders. Op sommige momenten is het het enig passend antwoord op een abnormale wereld. En toch: hoe gaan wij ermee om ? Daar richten wij ons op als wij ons ook vanmorgen weer openstellen voor Hem die gekomen is om ons van onze onredelijke egoïstische toornuitbarstingen te redden. In Jezus Christus ligt de kracht en de bron van genezing. Dat zien wij vanmorgen in de drie verhalen waar wij Hem woedend aantreffen. Zelf willen wij niets liever dan dat wij door Zijn heilige toorn worden aangeraakt. Zij is bij Hem een diepe drijfveer tot genezende daden.

Verkondiging: gemeente van Christus,

Zoals u weet was het boekenweekgeschenk dit jaar van Salman Rushdie, "Woede". Verrassend eigenlijk, die titel en dat thema. Want onze maatschappij is een welvaartsmaatschappij waar iedereen het goed heeft, meer zoals een "Brave New World" van Aldus Huxley. Dan ineens komen er uitbarstingen van "zinloos geweld" en opwellingen van woede: zomaar op koninginnedag rond het centraal station in Amsterdam; deze week in Gotheborg rond een Eurotop; in een winkelstraat in Leeuwarden, op een perron in Rotterdam; zes taxichauffeurs in de Lange Nieuwstraat in Utrecht. Er verscheen een rapport waarin stond dat in het aantal gewelddelicten een toename van 25% telde onder jongeren tot twintig jaar.

Daar gaat dit boek van Salman Rushdie over. Er is een professor die zich een fortuin schept met poppen maken. Later worden het virtuele poppen in een alternatieve wereld, want deze wereld deugt niet. Deze man wordt namelijk zelf gekweld door onbegrijpelijke opwellingen van woede. Zo maar staat de woede in hem op. Het brengt hem in een crisis. Hij treft zichzelf aan in een nachtelijk uur met een slagersmes in de hand, dreigend geheven boven het slapende lichaam van zijn lieve vrouw en zijn zoontje. Dan weet hij niet meer wat hij doen moet, wordt bang van zichzelf en vlucht naar New York waar hij een eenzaam bestaan leidt. Totdat nieuwe vrouwen zijn leven een wending komen geven. Woede, noemt Salman Rushdie zijn boek. Verborgen als vurige lava onder de oppervlakte schuilt er woede in ons hart. Zijn vriend Jack is er ook zo één. Van buiten een showboy, een charmante veroveraar van vrouwen, van binnen en daaronder woede. Deze woede bij zijn vriend

Jack begrijpt, want hij is een zwarte. Heel zijn leven is een groot gevecht om erkenning:"Mag ik er zijn?", "Vinden jullie mij goed, mooi, sterk ? ". Daaronder zit eigenlijk woede, omdat simpel huidskleur en ras hem in de ogen van zijn blanke omgeving onacceptabel maken. De hoofdpersoon herkent zichzelf in Jack, want bij hem heeft het ook persoonlijke achtergronden. Bij hem is het zijn tweede vader die hem als klein jongetje afwees en misbruikte. Langzaamaan ontraadselt zich zo zijn woede, maar echt verdwijnen doet zij niet. Want zelfs bij herkenning is daar altijd in het eigen persoonlijk leven nog de bitterheid, die blijft, over dat de wereld zó in elkaar zit. Wat is dat voor een wereld waarin vaders het kind verkrachten en gevoelige menen om huidskleur worden afgewezen ? "Ik geef mijn toegangsbewijs terug" , zegt Dostovjevski bij monde van Iwan Karamazov. Woede is het enige passende antwoord. Dat is het wat vandaag speelt onder en achter en in alle schone welvaartsverschijningen. Let op - hoe ineens de brandbommen zullen ontploffen en de straatklinkers door de ramen gaan !

Wat stellen wij daar tegenover ? Ontkenning van de woede, of afwijzing ? Neen. Het is één van de meest opvallende dingen in de bijbel dat woede daar niet wordt ontkend of afgewezen. Laten we even kijken naar de tekst uit Efeze - "Laat de zon niet over de opwelling van uw toorn ondergaan". Dat wil zeggen dat als je kwaad wordt dit niet fout is op zich, maar eigenlijk zelfs goed. Maar laat het niet lang duren. Of, als je kwaad wordt, zondig dan niet, maar ga er goed mee om, geef er een passende uitdrukking aan. (Zie Spreuken 1-6) . Geef de toorn een plaats ! Ga na waar ze vandaan komt en denk niet dat het niet mág, dat kwaad worden. Allemaal dingen die wij bij de wetslezing lazen.

Maar nu het allerbelangrijkste. Als er iets is wat mij na lezing van Salman Rushdie getroffen heeft is het dat wij hebben een medicijn nodig hebben tegen woede. Dat medicijn is uiteindelijk niet een voorschrift, het is een persoon. Het is de opgestane heer die door Zijn Geest in ons komt wonen na de pinksterdag. Dat is Paulus' boodschap: "Gij geheel anders, gij hebt Christus leren kennen" . Alleen als Christus in mij woont durf ik mijn gevoelens van woede aan te zien, toe te laten en te hanteren, gaan ze versmelten of worden ze getransformeerd. Dat is het wat ik vanmorgen mag meegeven aan ieder van u: Jezus Christus de Genezer, de Heelmeester, de Redder, die ons zegent, die u in uzelf moet toelaten - als wij na elkaar de drie passages bespreken in de Evangeliën waar wij Jezus zien in zijn toorn - Om aan Zijn toorn en woede onze toorn en woede af te meten.

Genezing

In dit bijbelgedeelte gaat eigenlijk heel het leven voor ons open, zoals Salman Rushdie dat op zijn manier beschrijft: een gemeenschap van vrome mensen die geen enkel hart heeft voor de pijn en de psychische pijn van een gehandicapt mens. "Hij ging een synagoge binnen en daar was een mens met een verschrompelde hand". Wij leven niet in een gave wereld, dat zegt deze tekst. Er zijn mensen die verminkt zijn; wij doen alsof het normaal is maar als het jezelf betreft, weet je dat het een voortdurende pijn is. Wat gebeurt als Jezus hier tegenaan loopt: meteen merkt hij hoe alle vrome omstanders, de Farizeeërs, niet bewogen zijn om de pijn. Zij zijn alleen nog maar geïnteresseerd zijn in de vraag hoe hun eigen leven fijn en intact blijft, hoe Jezus met dit geval zal omgaan. Zal hij met een daad van genezing de sabbatswetten overtreden, of niet ? Dat is het waar zij op letten. Wat hen vervult is niet gebrokenheid en genezing, pijn en tranen - Jezus noemt het verlorenheid en redding - en hoe je daarin zegen kunt brengen uit de kracht van God. Nee, er is alleen intresse in het zuiver houden van hun eigen kerkelijke wereldje, of alles naar de regels verloopt, dat is alles. Wie dat verstoort is een gevaar, zo kijken ze.

Dan zien wij de Heer Jezus in het hart. Hij is alleen bewogen met de lichamelijke en psychische en geestelijke nood van deze man. Hij zegt: is het geoorloofd op de sabbath goed te doen of kwaad te doen ? Te redden of te doden ? Dat is het waar het om gaat in het leven, er liggen twee wegen open. Pijn, wonden, zonden kunnen je tot de dood meevoeren. Maar je kunt er ook mee tot God gaan en genezing krijgen. Daarvoor komt Jezus en Hij geneest. Hij zegt: "Strek uw hand uit en hij strekte haar uit en zij werd weer gezond" ! Maar nu het punt: Hij zei dit zeer bedroefd over de verharding van hun hart en nadat hij hen rondom zich met toorn had aangezien. Bijzonder is dat: treurnis en toorn ineen. Nu niet een toorn omdat hij Hém niet goed behandelden, nee, het is woede om de onverschilligheid en de manier waarop zij de ànder behandelen. Het is om hun onbewogenheid, om hun vrome maskers dat zij geen enkel meegevoel hadden met deze gewonde medemens. Wie Jezus in zijn leven toelaat ziet dat zijn toorn en woede gaat veranderen. Weg van onheilige woede naar heilige toorn. Ik zie dit als eerste voorbeeld van heilige toorn, die ons aanzet tot genezende daden. Want deze toorn bij Jezus is heel productief. Ze leidt hem er toe om de man met de verschrompelde had te genezen. Intussen is ze er wel ! Er is plaats voor toorn en "Heer, geef me zo'n soort toorn, niet langer woede om wat mensen mij hebben aangedaan, maar woede om kille onverschilligheid van mensen,

het gebrek aan liefde tussen mensen - woede die uitbreekt in bewogen daden van heil en zegen".

Het tempelplein

Het tweede verhaal van Jezus in toorn zien wij in Johannes 2. Het is in de week voor het Paasfest en het gaat daar eigenlijk om wat er gebeurt op het tempelplein. Jezus gaat daar naar toe, misschien wel voor het eerst na zijn jeugd op 12-jarige leeftijd ? - en wat treft hij er aan ? Is er een atmosfeer van aanbidding, van rust, stilheid, heiligheid, gastvrijheid ? Niets van dat alles ! Alleen maar herrie, drukte rond winkeltjes, mensen die op je geld uit zijn, totaal vercommercialiceert - de tempel als een grote toeristische trekpleister. Hij vindt het verschrikkelijk. En dan staat er heel mooi niet: hij werd woedend en sloeg om zich heen. Nee, hij gaat zitten knoopt daar uit touw een zweep. Heeft hij die gemaakt, zwiept hij in volkomen innerlijke kracht en rust die hele koehandel af van het tempelplein. De tafels van geldwisselaars gaan om en de duiven van duivenverkopers fladderen in het rond. Over woede gesproken ! En toch heet het hier anders. Als de discipelen terug denken aan dit incident herinneren zij zich de heiligheid en de ernst waarop zelfs de meest gewiekste marktkooplui uit de weg gingen. "De ijver voor uw huis zal mij verteren". De woede heet hier niet woede maar ijver. Echt brandende ijver die hem de moed, je mag wel zeggen het lef geeft om die hele santekraam van commercie het plein uit te drijven. Ongelooflijk wat die ijver je kan geven: uitstraling, majesteit, kracht ,durf, moed. Nee, zeg niet dat Jezus een lieve man was die altijd smile-de ! Hier fonkelen zijn ogen en striemt zijn zweep. Waarom ? Omdat de hoogheid en heiligheid van God wordt neergehaald, niet door buitenkerkelijken, maar op het tempelplein zelf, met blijkbaar toestemming van de kerkelijk leiders. Er is geen heiligheid, geen kracht, geen stilte, geen aanbidding - het is alles plat en troebel, op winstbejag gericht - niet uit te staan. Woede die doortrokken is van ijver voor de Heer. Dat is Jezus. Dat is ook Jezus in ons. Zet je woede om in ijver voor de Heer en je wordt een machtig instrument voor het Koninkrijk. Dat kan alleen als wij Jezus in ons hart toelaten en naar de kerk en het kerkplein zien door Zijn ogen. Alleen de Heer Jezus in ons transformeert onze woede als ijver tot een instrument ter reiniging. "Heer, kom in mij, reinig eerst mij en dan door mij en ons samen als kerk, tot een huis van aanbidding!

Lazarus

Het derde deel over Jezus' woede lezen wij in Johannes 11:33. Het kortste vers van de bijbel (vers 35) en Jezus weende. Het was bij het graf van Lazarus. Hij weent als hij ziet wat de dood uitwerkt, zijn liefste vriend weggemaaid door de dood, maar vooral ook als hij Maria ziet wenen. Toen Jezus haar zag wenen en ook de Joden die meegekomen waren, werd hij "verbolgen in de Geest en diep ontroerd" en hij zei: "Waar hebt gij hem neergelegd?" Daar staan de woorden die ik als derde voorbeeld toon van Jezus' woede. Er staat: "Hij werd verbolgen in de Geest" - en: "Vertoornde zich innerlijk", wat in vertaling is: innerlijke ergernis en ontroering, zelfs letterlijk "snuiven als uiting van toorn", "innerlich ergrimmen". Bijzonder is dat. Dat er sprake is van tranen, ontroering en innerlijke toorn, ineens opwellende woede. En wanneer ? Als Jezus aanloopt tegen de abnormaliteit in deze wereld: ziekte en dood en het verdriet dat dat bewerkt bij mensen die hij liefheeft. Dan balt zich bij Hem samen een soort innerlijke toorn en verbolgenheid. Stop ! Of woede, die dus een plaats heeft. Maar hoe doortrokken van bewogenheid, ontroering en daadkracht. Zijn woede heeft een adres. De dood en destructie zijn het werk van de Boze, de vijand van god. Zijn woede is niet gericht tot God, maar komt voort uit God en zij leidt Hem tot de tegenaanval: "Waar hebben zij hem gelegd ? En zij zeiden Hem, "Here, kom en zie". En Jezus weende". En dan gaat hij naar de spelonk, wentelt de steen af en roept Lazarus uit de dood!

Samenvatting

Wat ik leer uit deze drie voorbeelden van woede van Jezus is dat zij een kosmisch karakter heeft, net als bij Salman Rushdie. Maar ook dat het toch lijnrecht tegenover Rushdie's woede staat. Het is geen woede tegen God, maar tegen de vijand van God. Of met andere woorden, het heeft een ander adres. Ten derde, waar de woede uit deze wereld (1 Cor. 7) leidt tot destructie - het geheven slagersmes - daar leidt de woede van Jezus tot redding, genezing en opwekking uit de dood. Zo komen wij tot een samenvatting en een oproep . Wat wij zien in de evangeliën is Jezus' grote bewogenheid met het gekortwiekte, geschonden leven. Een zo diepe bewogenheid (zie Marcus 3) dat hij met toorn vervuld is tegenover alle kilheid of onverschilligheid. Juist van de vrome wetsonderhouding. En ook dat die toorn is uit God; er is heilige toorn en woede uit God. Ten tweede (Joh.2): de woede wordt "ijver" genoemd. Woede, omdat de Here hier omlaag gehaald wordt. In

plaats van commercie en winst wil hij aanbidding en kracht; dat is Jezus. Ten derde: die toorn gaat diep. Ze richt zich tegen de Boze, heeft kosmische omvang, is een treurnis uit God die omslaat in verbolgenheid. Maar deze is niet contraproductief, wél een aanzet tot heling en heelwording. Dat alles krijgen wij uit Jezus. Nu mijn appèl: Ga je voor de inwoning van Jezus in je leven en reik je Hem aan als het Medicijn. Laat je woede, ontvang genade, leer vergeven en vooral: mag je woede in Hem omslaan tot heilige woede, heilige woede voor de zaak van God in deze wereld.

Amen

©2001 Nederlands Gereformeerde Kerk - Utrecht.